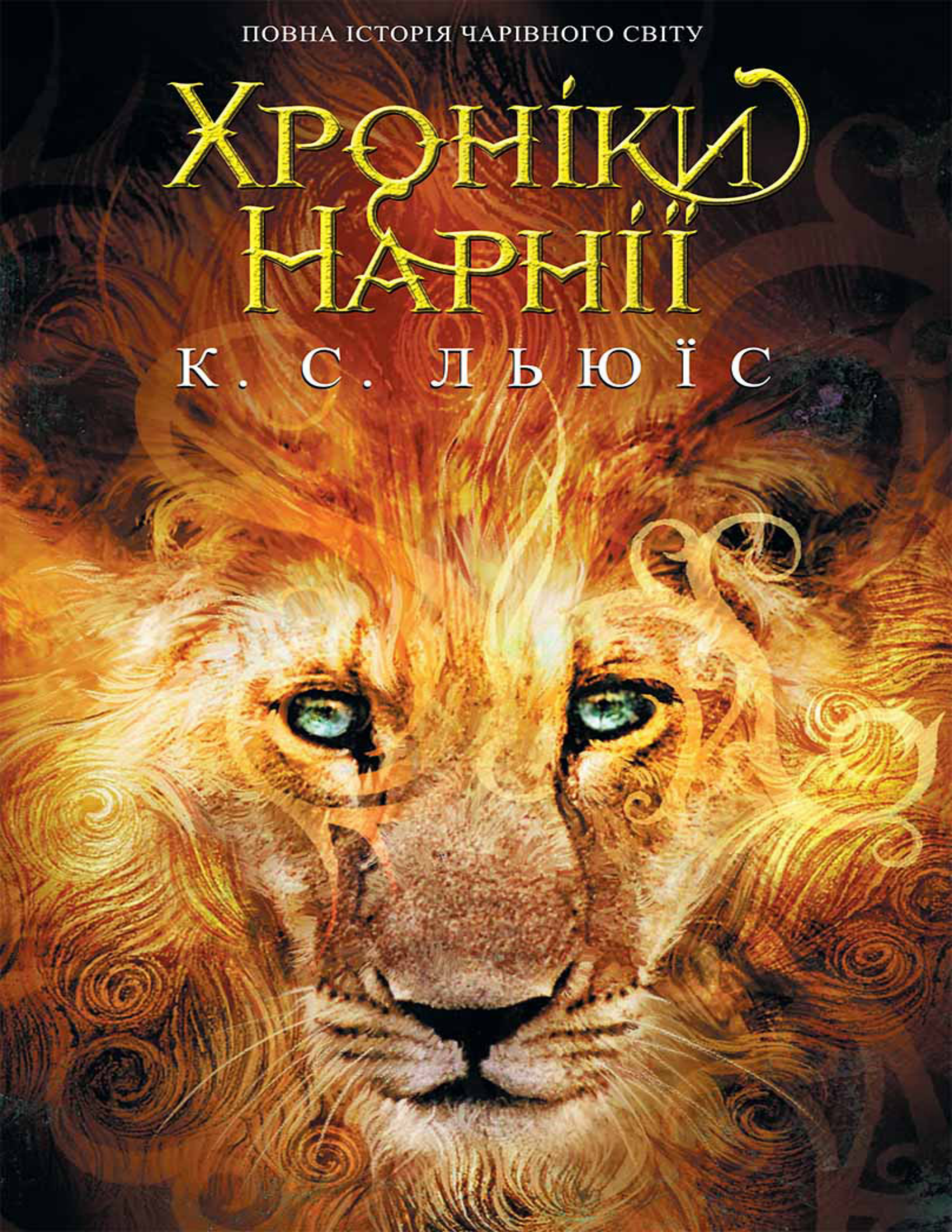

ПОВНА ІСТОРІЯ ЧАРІВНОГО СВІТУ

ХРОНІКИ НАРМІЇ

К. С. ЛЬЮЇС

ПОВНА ІСТОРІЯ ЧАРІВНОГО СВІТУ

ХРОНІКИ НАРМІЇ

К. С. ЛЬЮЇС

Клайв Стейплз Льюїс

Хроніки Нарнії

Повна історія чарівного світу

Лев, Біла Відьма та шафа

Люсі Барфільд

Люба моя Люсі,

цю історію я написав для тебе, але ось яка халепа – коли я починав її, то й не замислювався над тим, що дівчата дорослішають значно швидше, ніж складаються книжки. І ось ти вже занадто доросла для казок, а доки книжку друкуватимуть та переплітатимуть – подорослішаєш іще. Але прийде час, коли ти вже станеш настільки доросла, що знову зацікавишся казками. І тоді ти дістанеш цю книжку з найвищої полиці, змахнеш з неї порох і нарешті розкажеш мені, чи сподобалась тобі вона. На схилі віку я вже й недочуватиму, й недобачатиму, та й клепок вже, мабуть, не вистачатиме, але й тоді я залишусь твоїм ніжно люблячим хрещеним батьком.

К. С. Льюїс

Розділ 1

Люсі зазирає в шафу

Були собі якось четверо дітлахів на ім'я Пітер, Сьюзан, Едмунд та Люсі. Ця історія про те, що трапилося з ними, коли батьки відіслали їх подалі від Лондона під час війни через бомбардування. А відіслали їх до старенького професора, який мешкав у глушині, звідки до найближчої залізничної станції було миль десять, та й до поштамту не менш як дві. Дружини він не мав, а мешкав у великому сільському будинку разом із домогосподаркою місіс Макріді та трьома покоївками (звалися вони, між іншим, Айві, Маргарет та Бетті, але власне для нашої історії це не має великого значення, бо вони тут майже не з'являються). А ось Професор був вельми старенький, мав пасма скуйовдженого сивого волосся, що росло скрізь по всьому обличчю так само, як і на голові; тож дітлахам він одразу сподобався,

хоча, треба визнати, у перший вечір коли він тільки вийшов на подвір'я, щоб їх привітати, то мав настільки чудернацький вигляд, що Люсі, наймолодша з усіх, навіть трішечки злякалась, тоді як на Едмунда (другого за віком серед наймолодших) напав дурносміх, тож йому довелося вдавати, нібито у нього свербить у носі, щоб приховати свою зніяковілість.

У той самий вечір, щойно всі побажали Професору добраніч та піднялися на другий поверх, хлопчаки одразу ж прибігли в кімнату до дівчаток, щоб разом обмізкувати стан речей.

– Нарешті ми самі собою, і в тому сумнівів немає, – сповістив Пітер. – Це мені до вподоби. Із цим дідуганом можна бешкетувати як завгодно.

– А як на мене, він здається напрочуд милим, – обізвалася Сьюзан.

– Та годі вже! – не витримав Едмунд, який за цілий день добряче втомився, але всім своїм виглядом пружився вдавати, що то не так, і від тих зусиль перебував не в найкращому гуморі. – Досить гомоніти, наче...

– Наче хто? – прискіпалася Сьюзан. – А чи не час декому йти «люлі-люлі»?

– Терпіти не можу, коли дехто вдає із себе матусю, – відрізав Едмунд. – І не тобі вирішувати, коли мені йти до ліжка. Отож сама і йди.

– Може, краще всі підемо? – мовила Люсі. – Бо якщо нас почують, здійметься великий гвалт.

– Облиш, – заспокоїв її Пітер. – Нічого не станеться. Я тобі кажу, що в таких домівках, як ця, до тебе нікому немає діла. Та й не почує ніхто – звідси до їдальні хвилин десять ходи, якщо враховувати всі сходинки та переходи.

– Ой, а це що за галас? – підхопилася Люсі. Їй ще ніколи не доводилось гостювати в таких великих будинках, і навіть від самої думки про всі ті численні переходи та двері, що прочинялися в порожні кімнати, їй ставало якось моторошно.

– Це лише птах, – кинув Едмунд.

– Точніше, сова, – кивнув Пітер. – Тут місця для птахів, либонь, чудові. Зранку ми все обстежимо як слід. А тепер і справді час лягати в ліжко. Здається, у таких місцях на тебе може чатувати все що завгодно. Ви бачили ті гори, які ми проїжджали? А ті ліси? У хащах

мають ховатися орли, там мають ховатися олені, там мають ховатися яструби!

– Борсуки, – підхопила Люсі.

– Змії, – здригнувся Едмунд.

– Лиси, – примружилась Сьюзан.

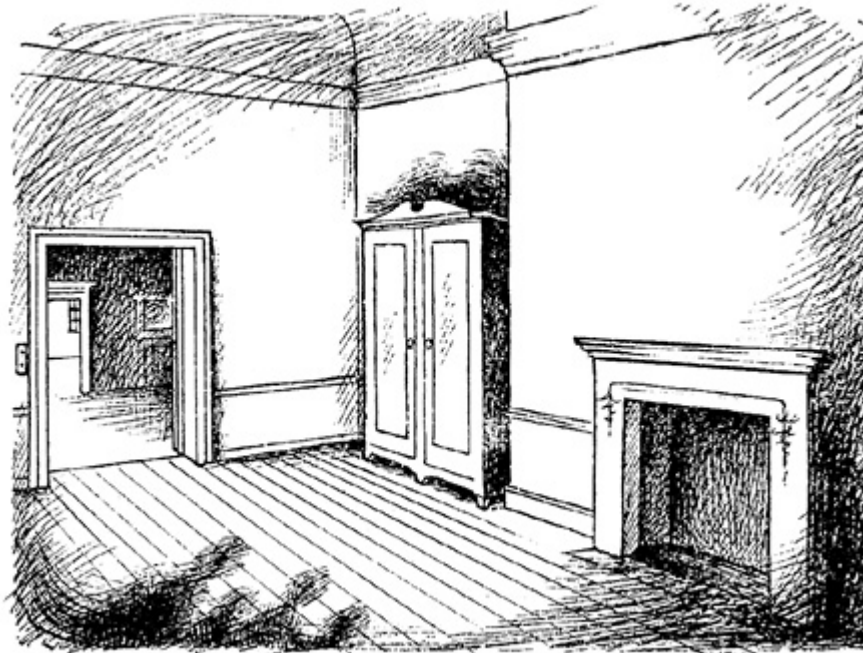
Проте, коли настав ранок, надворі йшов затяжний дощ, та такий рясний, що, як не вдивляйся у віконце, побачити ані гори, ані ліси було аж ніяк не можливо, навіть струмок у садку – і той губився у сірій мряці.

– Авжеж, тільки-но зберешся на прогулянку, як одразу дощить, – зауважив Едмунд після сніданку з Професором, коли дітлахи піднялися до кімнати, що їй було відведено їм за дитячу; то була довга кімната з низькою стелею та двома рядами вікон: двоє вікон дивилися в один бік, а двоє – в інший.

– Було б чого бурчати, Еде, – одразу урвала його Сьюзан, – ставлю десять до одного, що вже за годину негода вщухне. А до того в нас і так знайдеться, чим себе зайняти. Я тут помітила радіо, книжки всілякі...

– Ні, ось це не для мене, – відмахнувся Пітер. – Я збираюся на розвідку – обстежити дім.

Усі з ним погодились, і саме з цієї миті й почалися пригоди. Дім виявився з таких, яким, здавалось, немає ані кінця, ані краю, і до того ж він був багатим на всілякі несподівані закутки. Декілька перших дверцят прочинялись, як воно й очікувалось, до порожніх кімнат, що при потребі слугували спальнями для гостей, але вже наступна знайшла, чим здивувати: то була довга галерея з картинами й такою дивною річчю, як лицарські обладунки. Потім настала черга кімнати з зеленими драперіями на стінах та арфою в куточку, а через три сходинки вниз та п'ять сходинок угору знайшлася така собі зала з дверима, що відчинялися на балкон, а далі переходила одна в одну довга вервечка кімнат, ущент заставлених книжками; більшість з них були старовинними, а деякі були більші за Біблію на пюпітрі в церкві. Невдовзі всі потрапили до ще однієї кімнати, яку можна було б вважати порожньою, якби не величезна платтяна шафа в кутку, з таких собі старомодних платтяних шаф, де зсередини на дверцятах причеплено дзеркало. Нічого іншого в кімнати не було, хіба що велика дохла синя муха на підвіконні.

— Нічого особливого, — знизав плечима Пітер, і всі гуртом висипали з кімнати — всі, окрім Люсі. Та залишилася позаду, бо, на її думку, всі двері були варті того, аби спробувати, чи вони відчиняються, чи ні. Хоча цього разу вона була майже впевнена: що-що — а саме ці двері були на замку. Та, на її подив, вони відчинились без жодних зусиль, і їй під ноги викотились дві нафталінові кульки проти молі. Зазирнувши всередину, вона помітила ряд довгих зимових пальт, за якими виднілися хутряні шуби. До хутра Люсі була небайдужа: їй подобалось і вдихати неповторний хутряний запах, і голубити м'яке хутро долонями. Тому, не роздумуючи, вона забралася в шафу, щоб зануритись обличчям у хутро. А от двері вона залишила відчиненими, бо добре розуміла, що зачинятися в шафі — безглуздя. За крок чи два виявилось, що за першим рядом шуб сховався ще один. Тут було вже досить-таки темно, і тому вона простягла руки вперед, аби зненацька не вдаритися головою об задню стінку шафи. Так вона ступила ще один крок, а потім іще два чи три, з кожним наступним кроком очікуючи, що от-от кінчиками пальців торкнеться дерев'яної стінки. Та цього не сталося.

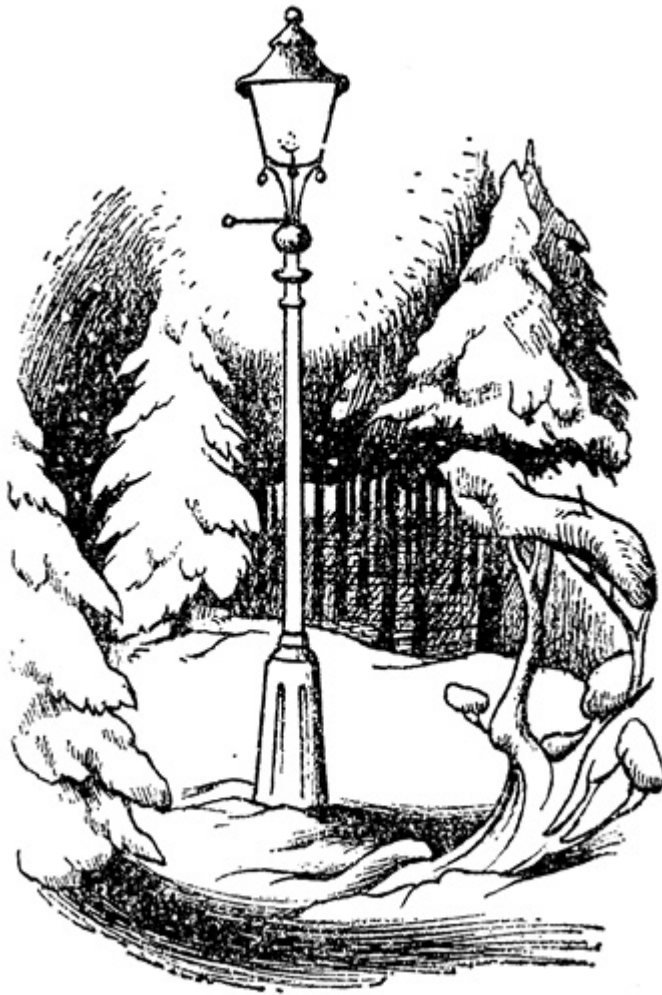
— Це має бути неабияка шафа! — вирішила Люсі, пірнаючи все далі в глибину та посуваючи рученятами м'які брижі хутра, щоб звільнити для себе місце. Тут вона помітила, наче під ногами в неї щось

поскрипує. – Чи то знов нафталінові кульки, чи що? – здивована, Люсі зупинилася та схилилася додолу, щоб торкнутися того не знати чого. Але замість твердого гладкого дерева, що мало бути підлогою шафи, вона відчула під рукою щось м'яке, крихке та дуже холодне. – Усе це дуже дивно, – мовила вона і ступила ще зо два кроки вперед.

Наступної миті виявилось, що її обличчя та рук торкалося вже не м'яке хутро, а щось тверде, жорстке та колюче.

– Ти ба, мене наче справжні дерева торкаються! – вигукнула Люсі. І побачила світло, що мерехтіло десь попереду; не за декілька дюймів, де мала бути задня стінка шафи, а далеко-далеко вглибині. Щось холодне та ніжне падало на неї згори. За мить вона збагнула, що стоїть посеред нічного лісу; під ногами в неї виднівся в темряві білий сніг, а з неба сипалися грайливі сніжинки.

Хоч Люсі й була дещо налякана, її допитливість і запал взяли своє. Вона озирнулася через плече – десь у глибині, поміж темних стовбурів дерев, досі виднівся дверний отвір шафи. Придивившись, можна було навіть розгледіти порожню кімнату, з якої вона зайшла. (Звичайно, двері шафи Люсі залишила відчиненими, бо немає у світі нічого безглуздішого, ніж замкнути себе в шафі.) Кімната була осяяна денним світлом. «Щоб не трапилось, а повернутись я завжди встигну», – вирішила Люсі та рушила по снігу вперед – скрип-скрип – поміж дерев до того, іншого світла.

Хвилини за десять вона дійшла до нього і побачила, що те світло лилося з ліхтаря на стовпі. Доки вона стояла і дивилась на ліхтар, дивуючись, звідкіля він узявся посеред лісу, та роздумуючи, що ж робити далі, їй почулося — *туп-туп*, — ніби хтось крокує до неї. Невдовзі з темряви лісу в коло світла, що його відкидав ліхтар, і справді вийшло вельми дивне створіння.

Воно було лише трохи вище за Люсі й тримало в руках парасольку, обліплену білим снігом. З голови до поясу це була наче звичайна людина, а от ноги були немов козячі, вкриті чорною блискучою шерстю, та закінчувалися двома козячими ратицями. Крім того, воно мало хвіст, але його Люсі спершу навіть не помітила, бо той був обережно підхоплений під руку з парасолькою, аби не тягнувся по снігу. Навколо шиї створіння намотало червоний вовняний шарф; шкіра його теж мала дещо червонуватий відтінок. Риси обличчя воно

мало незвичайні, але приємні; а ще коротку гостру борідку та кучеряве волосся, з якого по обидва боки від лоба стирчали коротенькі ріжки. Як уже було сказано, в одній руці воно тримало парасольку, а в другій – декілька коричневих пакунків. Ці пакунки та сніг навколо створювали враження, ніби воно щойно з магазину, де робило закупи до Різдва. Це був фавн. І коли він побачив Люсі, то від подиву навіть упустив свої пакунки.

– Боже ти мій! – тільки що й вигукнув він.

Розділ 2

Про те, що дізналася Люсі

– Доброго вечора, – чемно привіталася з ним Люсі.

Та фавн так завзято збирав свої пакунки, що спершу навіть нічого їй не відповів. Лише впоравшись, він злегка вклонився.

– Доброго, доброго! Пробачте мою цікавість, та ви часом не донька Єви?

– Мене звати Люсі, – відповіла Люсі, не зовсім розуміючи, що він має на увазі.

– Але ж ви, пробачте за цікавість, дівчинка? – вів далі фавн.

– Звичайно, я дівчинка, – погодилась Люсі.

– І ви, звичайно, людина?

– Звичайно, я людина, – підтвердила Люсі, досі трохи збита з пантелику.

– Просто хотів упевнитися, – промовив фавн. – Який я нетямущий! Але ж я ніколи до цього не бачив сина Адама чи доньку Єви. Дуже радий. Інакше кажучи... – Тут він запнувся, ніби збирався сказати щось інше, аж раптом отямився. – Дуже радий, дуже. Дозвольте відрекомендувати себе – мене звати Тумнус.

– Дуже приємно познайомитись, пане Тумнусе, – ввічливо відповіла Люсі.

– А дозвольте мені поцікавитись, о, Люсі, донько Єви, – одразу ж запитав Тумнус, – яким чином ви потрапили до Нарнії?

– До Нарнії? – здивувалася Люсі. – А що це – Нарнія?

– Нарнія, як ви маєте змогу бачити на власні очі, – це та сама країна, де ми нині є; країна, що простягається від цього ліхтарного стовпа до величного замку Кейр-Паравель на Східному морі. А ви, мабуть, прибули до нас з непролазних хащів Дикого Заходу?

– Та ні, – зніяковіла Люсі. – А з цього, з гардероба, що у вітальні...

– Еге ж... – протягнув Тумнус, помітно зажурившись. – От якби я був більш старанним учнем, вивчаючи географію за часів, коли я був ще маленьким фавником, то я б, напевно, краще знався на всіх цих дивовижних країнах. А тепер уже запізно.

– Але ж то ніякі не країни, – Люсі вже ледве втримувалась, аби не пирснути зо сміху. – Це, як би пояснити, – словом, там нині літо.

– Тим часом, тут у нас у Нарнії зима, – зітхнув Тумнус. – Споконвічна зима. Зима така довга, що, якщо ми хоч трохи затримаємось надворі зі своїми балачками, ми неминуче застудимось. А тому, донько Єви з далекої країни з такою привітною назвою Вітальня, де у сонячному місті з такою грізною назвою Гардероб завжди панує літо, чому б вам не піти зі мною і не продовжити цю розмову за чаєм у мене вдома?

– Вельми дякую, пане Тумнусе, – промовила Люсі. – Та, гадаю, мені вже час додому.

– Тут недалеко, ось тільки за ріг завернути, – запевнив її фавн. – Там палає вогонь, можна зробити грінки з сардинками і поласувати пирогом.

– Це дуже люб'язно з вашого боку, – спробувала відмовитись Люсі, – та мені не слід затримуватись надовго.

– Якщо ви, донько Єви, візьмете мене під руку, – немов не почув її Тумнус, – я зможу поділитися з вами парасолькою. Ось, саме так. А тепер ходімо.

І ось уже Люсі йшла лісом хтозна-куди під ручку з дивним створінням, немов вони знали одне одного все своє життя.

Йти і справді виявилось недалеко. Невдовзі вони опинились у місці, де земля була кам'янистою та вибоїстою; повсюди стирчали скелі, що несподівано переходили у пологі пагорби та вимоїни. Зійшовши з чергового пагорба, Тумнус рвучко звернув убік, немовби збирався пройти крізь скелю, але в останню мить Люсі вгледіла вхід у печеру. Всередині вона навіть примружилась від яскравого полум'я. А Тумнус перш за все маленькими обценьками вихопив з вогню жарину та запалив лампадку.

— Ось тепер ми не забаримося, — промуркотів він та хутко поставив грітися чайник.

Люсі ще не доводилося бувати в такому затишному місці. Печера, куди її привів фавн, була невеликою; стіни її викладені з рудуватого каміння, і, що найголовніше, вона суха та охайна. На підлозі лежав

килимok, стояли два маленьких стільці («Один для мене, а інший – для друга», – пояснив Тумнус), невеличкий стіл та шафа. Над каміном висів портрет старого фавна з сірою кудлатою бородою. В одному з кутів Люсі помітила двері, що, певно, вели до хазяйської спальні, а на стіні висіла поличка, заставлена книжками. Доки фавн збирав на стіл, Люсі розглядала книжки, що назвалися не інакше як: «Життя та послання Силена», «Німфи, їх побут та звичаї», «Люди, ченці та лісники – дослідження відомих міфів та легенд» або «Людина: вигадка чи реальність?».

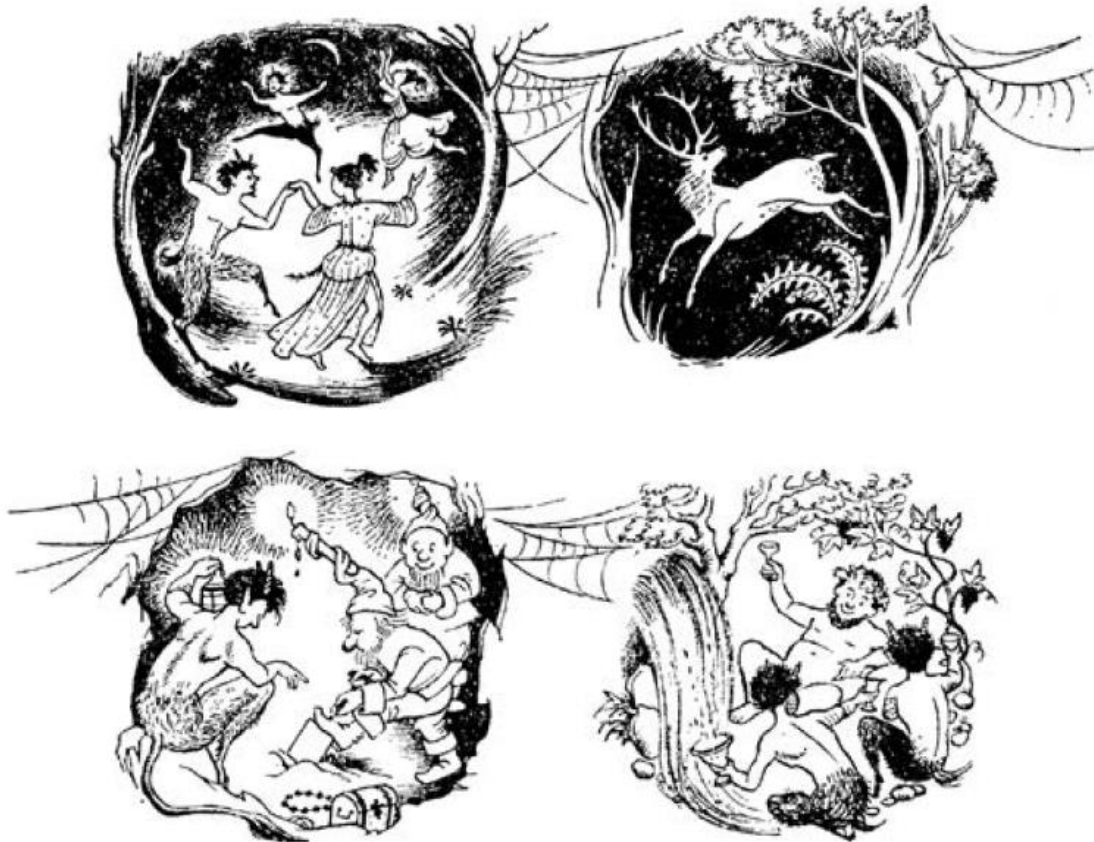
– Прошу до столу, донько Єви! – невдовзі вигукнув фавн.

Чай насправді виявився чудовим. Не гіршими були і ледь зварені рябі яйця – кожному по одному, і тости з сардинками, а після них – ще тости, але з маслечком, потім тости з медом, а наостанок – глазурований пиріг. І коли вже Люсі втомилася їсти, фавн заговорив. Він знав безліч казкових оповідок про життя лісу. Він розповідав про танці опівночі, коли дріади, які живуть на деревах, та німфи, таємничі жительки колодязів та струмків, виходять потанцювати з фавнами; про відчайдушне полювання на білого, як сніг, чарівного оленя, що міг виконати будь-яке твоє бажання; про вечірки та про те, як інколи, у пошуках скарбів, у глибоких шахтах та кавернах натикалися на червоних гномів; а потім він розповідав про літо, одне з тих казкових літечок, коли ліси стояли зеленими, старий Силен на своєму гладкому

ішаку іноді заглядав у гості, а час від часу навіть показувався й сам Бахус; у струмках замість води текло вино, а веселошам у лісі не було кінця-краю.

– А тепер до нас прийшла нескінченна зима, – сумно додав він.

...Аби хоч якось розвіяти сум, він заходився грати на дивній, схожій на соломинку, маленькій флейті, яку витяг із шафи. Мелодія, що він грав, була і тужливою, і радісною водночас, вона манила до танцю і разом з тим присипляла.

Минуло чимало часу, доки Люсі прийшла до тьми та зважилася перервати музику:

– Ах, пане Тумнусе, мені шкода зупиняти вас – так уже зворушливо ви граєте, та мені й справді час вертатися додому. Адже я зазирнула сюди лише на декілька хвилин.

– Тепер на те не найліпший час, – відкладаючи вбік флейту, скрушно промовив фавн.

– «Не найліпший час»? – хутко підвівшись на ноги, перепитала злякана Люсі. – Що ви маєте на увазі? Мені негайно потрібно вертатися. Мене, мабуть, уже шукають. – Вона підвела очі на фавна та запнулася. – Пане Тумнусе, що з вами?! – У його карих очах бриніли сльози, що за мить рясним потоком струменіли по щоках та стікали з кінчика носа. За хвилину невтішний фавн затулив обличчя руками та заривав ще дужче.

– Пане Тумнусе! Пане Тумнусе! – бідкалася біля нього Люсі. – Не треба плакати! Заспокойтеся! Що трапилось? Вам недобре? Любий пане Тумнусе, скажіть мені, що з вами сталося?

Та фавн ридав так, наче в нього розривалося серце. І навіть коли Люсі пригорнула його і позичила йому свій носовичок, він гірко ридав – тільки взяв носовичок і старанно витирив ним обличчя, витискаючи щоразу, коли той промокав наскрізь, – і невдовзі Люсі стояла посеред вологої плями.

– Пане Тумнусе! – заволала йому в самісіньке вухо Люсі. – Годі! Годі вже схлипувати! Як вам не соромно поводитися, наче маленьке дитя! Ви вже дорослий фавн! З чого б вам так ридати?

– А-а-а... – ще дужче заридав фавн. – Я плачу, бо я поганий, поганий фавн!

– Зовсім ви не поганий, – заперечила Люсі, – а навпаки, дуже не поганий фавн! Найкращий з усіх знайомих мені фавнів.

– А-а-а... Ви б ніколи так не казали, якби тільки знали... – схлипуючи, ледь зміг промовити Тумнус. – Ні, я поганий, дуже поганий. Ніколи ще світ не бачив створіння, жалюгіднішого за мене.

– Що ж таке ви накоїли? – поцікавилась Люсі.

– Мій нещасний старий батько – то його портрет висить над каміном – ніколи б так не вчинив.

– Як «так»?

– Так, як вчинив я, – відповів Тумнус. – Він би ніколи не пішов у служіння до Білої Відьми! Ось до чого дійшов його син...

– Біла Відьма? Хто це така?

– Хто це така?! Та вся Нарнія в неї під п'ятою! Це вона зробила так, щоб у Нарнії панувала одвічна зима. Одвічна зима, і ніколи – тільки уявіть собі! – ніколи не настає Різдво!

– Як це жахливо! – не стрималась Люсі. – То які ваші обов'язки у неї на службі?

– Оце і є найбільш прикрим з усього, – простогнав Тумнус. – Я викрадач дітей, дітокрад – ось хто я. Придивіться до мене, донько Єви! Чи зможете ви повірити в те, що я – такий собі фавн, який, тим не менш, спроможний зустріти бідолашне безневинне дитя в темному лісі, дитя, яке нікому не заподіяло ніякого лиха, заприятитися з ним, запросити додому до своєї печерки – і все лише для того, щоб приспати пильність, а потім зрадливо віддати до рук Білої Чаклунки?

– Ні, – здивувалась Люсі. – Ви аж ніяк не схожі на фавна, який здатен на те, що ви кажете.

– Проте, – знизав плечима фавн, – я саме той фавн.

– Що ж, – повільно протягнула Люсі (вона не бажала ані поступатися правдою, ані образити фавна), – що ж, це був поганий вчинок. Та якщо вам шкода того, що ви накоїли, я впевнена, ви так більше не чинитимете.

– Шановна донько Єви, чи ви справді ще не зрозуміли? – вигукнув фавн. – Мова йде не про те, що я зробив, а про те, що я збираюсь зробити.

– Тобто? – зблідла Люсі.

– Ви – те саме дитя, – заходився пояснювати Тумнус. – За наказом Білої Чаклунки, зустрівши сина Адама чи доньку Єви, я маю негайно привести їх до палацу. Ви – перша, кого я зустрів, і хоч я й удав з себе гостинного господаря – запросив вас на чай, насправді ж я лише чекав слушної нагоди, коли ви задрімаєте, щоб доповісти про вас Чаклунці.

– Але ж ви цього не зробите, пане Тумнусе, – тривожно запитала Люсі. – Правда, не зробите? Ви не повинні, зовсім не повинні цього робити!

– Але якщо я не послухаюся Чаклунку, – похнюпився Тумнус, – вона обов'язково про те дізнається. Мені вкоротять хвоста, спилять різки, вищипають бороду волосинка за волосинкою; вона змахне рукою – і мої чудові роздвоєні ратиці перетворяться на жахливі тверді копита, як у нещасних коней. А якщо вона буде зовсім не в гуморі, то перетворить мене на кам'яну статую фавна, і я стоятиму в її жахливому палаці доти, доки на чотири трони Кейр-Паравелю не зійдуть ті, кому вони належать за правом. А чекати на це ще довго-довго, якщо взагалі коли-небудь я такого дочекаюся.

– Мені дуже шкода, пане Тумнусе... – промовила Люсі. – Але, благаю, відпустіть мене додому.

– Мабуть, таки доведеться, – хилитнув головою фавн. – Так. Доведеться! Я вже і сам це розумію. Я і не знав, які вони, ті люди, доки не зустрів вас. Але тепер, як я познайомився з вами, вже не можу віддати вас у руки Чаклунки. Нам треба негайно рушати. Я проводжу вас до ліхтарного стовпа. Сподіваюсь, звідти ви знайдете шлях до рідного Гардероба у Вітальні?

– Знайду, – впевнено відповіла Люсі.

– Тож ходімо, але тихо, як миші, – попередив Тумнус. – У лісі повно її шпигунів. Навіть деякі дерева перейшли на її бік.

Полишивши все, як було, на столі, вони підвелися, Тумнус ще раз розгорнув парасольку, Люсі взяла його під ручку, і вдвох вони попрямували до лісу. Надворі й досі сніжило. Зворотний шлях був зовсім не схожий на прогулянку до печери фавна – вони йшли мовчки, дуже швидко, тримаючись осторонь від світла. Люсі зітхнула з полегшенням, коли вони нарешті дісталися до ліхтарного стовпа.

– Чи знаєте ви, куди йти далі, донько Єви? – запитав Тумнус.

Пильно придивившись, Люсі помітила в гущині лісу клаптик буцімто денного світла.

– Так, – відповіла вона. – Я бачу двері в шафу.

– Тоді годі зволікати, – поквапив її фавн. – І... можливо... коли-небудь ви пробачите мені?

– Звичайно я вам пробачаю, – запевнила Люсі, щиро потиснувши йому руку. – Сподіваюсь, через мене ви не потрапите в халепу.

– Прощайте, донько Єви! – мовив наостанок фавн. – Я залишу собі носовичок? На згадку.

– Звичайно! – вигукнула Люсі та, не зводячи очей з плями світла попереду, щодуху помчала до неї. Нарешті замість грубих гілок у себе на обличчі вона відчула м'яке хутро, а замість снігу під ногами заскрипіли дерев'яні дошки. І ось вона вже вистрибнула з шафи в ту саму маленьку кімнатку, з якої і почалися її великі пригоди. Хапаючи ротом повітря, вона щільно зачинила за собою дверцята шафи та озирнулася. За вікном і досі йшов дощ, а з переходу до неї долинали знайомі голоси.

– Я тут, – вигукнула вона. – Я тут! Я повернулася, зі мною все гаразд!

Розділ 3

Едмунд і шафа

Люсі стрімголов вибігла з порожньої кімнати і в коридорі одразу ж зіткнулася з іншими дітлахами.

– Усе гаразд! – повторювала вона раз у раз. – Я повернулася, я вдома!

– Про що ти там базикаєш, Люсі? – знизала плечима Сьюзан.

– Як?! – здивувалася Люсі. – Ви що – мене навіть не шукали?

– То, виходить, ти ховалася? – усміхнувся Пітер.

– Бідна-бідна Лу! Вона десь ховалася, а ніхто цього й не помітив!

– Якщо тобі так закортіло, аби тебе почали шукати, ховатися треба набагато довше!

– Але ж мене не було не якихось п'ять хвилин, а довгі-довгі години! – дивувалася Люсі.

Усі інші лише витріщилися одне на одного.

– Ото дає! – Едмунд покрутив пальцем біля скроні. – Пришелепкувата, та й годі.

– Ти про що, Лу? – спитав Пітер.

– Як це «про що»? – Люсі навіть образилась. – Одразу після сніданку я забралася до платтяної шафи і мене не було декілька годин! Там я куштувала чай, і зі мною трапилося таке-е-е...

– Що за дурниці? – знов знизала плечима Сьюзан. – Ми вийшли з кімнати якось хвилинку тому, а ти – майже одразу за нами.

– Люсі каже не дурниці, – заступився за молодшу сестру Пітер, – вона вигадує, аби всіх потішити, чи не так, Лу?

– А от і ні! Нічого я не вигадую! – затялася Люсі. – То не проста шафа, а чарівна! А в шафі – і ліс, і сніг, а в лісі – фавни, і Чаклунка, і навіть ціла країна! А зветься вона Нарнія! Ходімо, покажу вам!

Уже не знаючи, що й думати, услід за збудженою Люсі всі повернулися до кімнати. Дівчинка вибігла вперед та розчахнула двері шафи.

– Ось! Самі подивіться!

– Ото дурненька! – похитала головою Сьюзан, зазирнувши в шафу та посунувши вбік хутрянні пальта. – Звичайна собі шафа. Дивись-но –

ось її задня стінка.

Усі по черзі разом із Люсі зазирали всередину, розсуваючи руками збірки хутра, щоб упевнитись, що то звичайнісінька собі шафа. У ній не було ані лісу, ані снігу, тільки дерев'яні стіни та гачки для одягу. Аби остаточно упевнитись, Пітер навіть забрався всередину та обмацав шафу руками.

– Що ж, непоганий розіграш, Лу, – цокнув язиком він, вилізаючи з шафи. – А ми вже були прийняли все на віру. Майже прийняли.

– Але це правда! – спалахнула Люсі. – Чистісінька правда! Лише мить тому тут усе було інакше. Чесно-чесно. Повірте мені!

– Люсі, годі! – зупинив її Пітер. – Припини. Ти вигадала добрий жарт, ми його оцінили. І на тому крапка.

Від сорому Люсі почервоніла як рак і хотіла щось заперечити, але, й гадки не маючи, як саме, натомість гірко розридалася.

Упродовж наступних декількох днів Люсі була невтішна. Вона могла б замиритися з друзями, якби лише визнала, що то і справді була її вигадка. Але як надзвичайно чесна дівчинка, впевнена у своїй правоті, вона ніяк не могла змусити себе кривити душею. Люсі страшенно засмучувало те, що інші вважали її розповідь брехнею, і, правду кажучи, ще й не дуже вдалою брехнею. До того ж, якщо двоє старшеньких пожартували та забули, Едмунд, який іноді бував досить уїдлигим, нещадно з неї кепкував. Він ніяк не бажав вгамуватися та весь час глузував, допитуючись, чи вона, часом, не знайшла браму до інших світів у буфеті чи, може, у коморі, яких у будинку було чимало. А надворі, як на лихо, стояла чудова погода, і весь цей час вони проводили на свіжому повітрі: купалися, рибалили, лазили по деревах або валялися у вересі. Одна лише Люсі не раділа з отих усіх забавок. Так тривало доти, доки знов не прийшла негода.

У той день з самого ранку дощило, і, коли навіть опівдні не розвиднилося, діти вирішили, що нема чого робити, хіба що пограти в хованки просто в домі. Сьюзан випало шукати, тож, щойно брати кинулися врозтіч по будинку, видивляючись, де б їм сховатися, Люсі попрямувала до кімнати з шафою. Вона і не збиралася там ховатися, бо знала, що це лише змусить інших усе пригадати їй та знову кепкувати з неї. Дівчинці лише кортіло ще разочок зазирнути всередину, бо їй уже здавалося, що казкова Нарнія, як і зустріч з фавном, їй наснилася. «У такому величезному домі має бути вдосталь потаємних закуточків, –

вирішила Люсі. – Тож я встигну один-єдиний разочок зазирнути в шафу, а потім підшукати собі гарну схованку». Але щойно вона дійшла до шафи, як позаду почулися чийсь кроки, тож їй нічого не залишалось, як залізти всередину та зачинити за собою дверцята. Не щільно, бо ж вона знала, що немає нічого дурнішого, як власноруч замкнути себе в шафі, навіть якщо та шафа і не чарівна.

Так ось, ті кроки, що вона почула, належали не кому іншому, як Едмунду. Він зазирнув у кімнату саме в ту мить, коли Люсі зникла в шафі. Одразу ж йому спало на думку, а чи не пірнути вслід за нею, але не тому, що він вважав шафу таким уже й чудовим місцем для схованки, а тому, що це давало чудову нагоду й надалі дражнитися щодо вигаданих мандрів у вигаданій країні. Він трохи прочинив двері. У глибині шафи бовваніли вже знайомі йому шуби, звідти тхнуло нафталіновими кульками; було темно й тихо, проте Люсі не видно було й сліду.

«Вона, мабуть, вирішила, що я – то Сьюзан, яка хоче її спіймати, – пояснив для себе Едмунд, – от і заховалася якнайглибше, затамувала дух і анічичирк». З тими думками він і плигнув углиб шафи, навіть грюкнув дверима, геть забувши про те, яка ж це дурна річ – замикати себе в шафі. Тепер, у непроглядній темряві, у пошуках Люсі йому довелося просуватися навпомацки. Утім, він гадав знайти її вже на наступному кроці й навіть здивувався, коли цього не сталося. Тоді він вирішив повернутися, щоб прочинити необачно зачинені двері та випустити світло. Але не знайшов дверцят. І це йому дуже не сподобалось. Він заметушився, намагаючи в темряві дорогу, і навіть дійшов до того, що голосно погукав: «Люсі, агов! Де ти?! Відгукнись!»

Навколо панувала тиша, та й сам Едмунд відчув, що його «агов» пролунало якось не так, як воно мало пролуhati в шафі, а так, ніби він був надворі. І помітив, що якось зненацька похолоднішало, навіть підморозило, а потім побачив світло.

— Оце вже інша річ, — зауважив він, — напевно, двері відчинилися самі!

Він одразу ж забув про Люсі й вирушив до світла, сподіваючись знайти відчинені двері шафи. Але замість того, щоб уже на наступному кроці опинитися в порожній вітальні, він, як виявилось, вийшов на лісову галявину з-під тіні гіллястої ялини в самісіньких хащах дрімучого пралісу.

Під ногами скрипів сухий наст, на ялиновому гіллі лежали замети. Над головою у височині жевріло блідо-блакитне небо – саме таке, яке можна спостерігати морозного зимового ранку. Попереду, поміж стовбурів дерев, займалася ранкова зоря, ясно-червона в прозорому повітрі.

Усе навкруги завмерло, ніби він був єдиною живою істотою на весь білий світ: ані пташки, ані звірятка, що порушили б білий спокій, – лише ліс простягнувся на всі сторони світу, куди б не кинути око.

Тільки тепер хлопчик пригадав, що він взагалі-то вирушав на пошуки Люсі; на мить йому стало навіть соромно за те кепкування з неї через «вигадану країну», яка насправді виявилась не вигаданою, а саме навпаки. Наступною його думкою було таке: якщо «вигадана» країна таки справжня, то і Люсі має бути десь неподалік. З цією думкою він щосили заволав:

– Люсі! Люсі! Я теж тут! Це я, Едмунд!

Проте відповіді не було.

– Певно, дуже образилась на мене, – вирішив Едмунд. І хоча йому було дуже не до вподоби визнавати власну помилку, але залишатися самому в цьому дикому, холодному, відлюдкуватому місці кортіло ще менше.

— Лу, я кажу, — почав він, — мені шкода, що я тобі не повірив, тепер я і сам бачу, що ти не обманювала. Годі дутися, виходь-но! Замиримось!

Відповіді, як і раніше, не було.

— От уже ці дівчиська! — мовив Едмунд сам до себе. — Сидить десь похнюпившись, але якщо вже образилась, то не пробачить ще довго, доки сама не забажає.

Він ще раз озирнувся навкруги й остаточно переконався, що варто забиратися звідси якнайшвидше, і вже хотів був повернутися назад, як раптом десь далеко в лісі почувся притишений перегук дзвіночків. Він прислухався — звук ставав усе ближче й ближче, і вже за мить перед його очима з'явилися дивовижні сани, запряжені двома північними оленями.

Олені були заввишки з шотландських поні. Їхнє густе хутро було таким яскраво-білим, що навіть сніг зблякнув порівняно з ним, а золочені крилаті роги виблискували в променях ранкового сонця так, наче над лісовим багаттям здіймалися іскри; червона шкіряна збруя була оздоблена дзвониками. Візником на санях сидів товстий гном, футів десь зо три на зріст, якщо стоячи. Закутаний у жупан із хутра північного ведмедя, він мав на потилиці полум'яно-червоний капелюшок із золоченою китичкою на довгому мотузку, що теліпався, як йому заманеться. А довжиною з ним могла змагатися лише огрядна борода, що вкривала гнома по самі коліна, слугуючи чимось на кшталт пледа. А от позаду візника у санях на лаві височіла значно поважніша особа — то була вельми ставна дама, можна сказати, найставніша з усіх осіб жіночої статі, що доводилось бачити Едмундові на своєму віку. Вона так само була закутана в біле хутро по саму шию, а в руці тримала довгий гладенький золотий жезл. Її голову вінчала золота корона. Що одразу впадало в око, то це білість її обличчя: воно було не блідим, а саме білим, як той сніг, або аркуш крейдованого паперу, або цукрова глазур; самі лише губи яскраво червоніли на тлі цієї неможливої білості. Напевне, таке обличчя можна було б вважати й красивим, якби не вираз гордовитості, крижаного холоду та жорстокості, що читався на ньому.

А от загальне видовище відбулося як на диво: сани крутнулись та полетіли навпростець до Едмунда. Дзвоники дзенькали, гном ляскав батою, а сніговий вихор здіймався в повітря з обох боків саней.

– Тпру-у-у, – наказала дама.

Гном шпарко зупинив оленів, так, що вони присіли на задні ноги, але одразу ж випросталися та завмерли, наче вкопані, гризучи вудила і шумно дихаючи. У морозному повітрі їх віддих виривався з ніздрів, наче дим із труби.

– І що ж це воно таке, скажіть на милість? – мовила дама, втупивши в Едмунда суворий погляд.

– А це... це просто Едмунд, – дещо плутано пояснив Едмунд. Від її погляду йому було не по собі.

Дама насупила брови.

– Це так ти звертаєшся до королеви?! – ще суворіше спитала вона.

– Перепрошую, ваша величносте, не впізнав, – промимрив Едмунд.

– Не впізнав королеву Нарнії?! – вона аж зблідла. – Нічого, ще впізнаєш... впізнаєш і запам'ятаєш, та ще й надовго! А тепер відповідай хутко, що це таке?!

– Перепрошую, ваша величносте, – замолив Едмунд, не зовсім зрозумівши питання. – Я саме зі школи, тобто був у школі, але не прогуляю, а тільки гуляю, бо нині канікули.

Розділ 4

У мармеладному мареві

— Та що ж ти як той в'юн? Відповідай мені прямо — якої ти крові? — підвищила голос королева. — Якщо гном-переросток — то навіщо було голити бороду?

— Ні, ваша величносте, — заперечив вкрай переляканий Едмунд. — Я ще зовсім хлопчик, а у хлопчиків борода ще того... не росте.

— Хлопчик?! — вигукнула здивована королева. — Ти — син Адама?!

Едмунд стояв мовчки, побоюючись знову бовкнути зайве, бо всі ті питання зовсім збили його з пантелику.

— ...Ще й недоумкуватий до того ж, — зітхнула королева. — Скажи нарешті, доки нам не увірвався терпець: чи ти людина, чи ні?

— Так, ваша величносте, — не вдаючись до подробиць, підтвердив Едмунд.

— У такому разі хутко відповідай: як тобі вдалося прошмигнути до наших володінь?

— Я просто пройшов крізь шафу, ваша величносте.

— Через яку таку «шафу»?

— Звичайну платтяну шафу. Я відчинив у шафі двері та раптом опинився тут, ваша величносте, — знизав плечима Едмунд.

— Ага! — промовила королева, скоріше відповідаючи на якісь свої думки, аніж звертаючись до Едмунда. — Двері. Прохід зі світу людей. Отже, це не вигадка. Але ж через ті двері всі наші зусилля можуть зійти нанівець. Та нічого, він тут сам, з одним я легко впораюсь...

Із цими словами вона підвелася, глянувши Едмунду просто в очі. Очі її спалахнули вогнем, вона здійняла свій жезл і... Едмунд, що з переляку аж заляк, уже приготувався до найгіршого, та раптом, коли він розпрощався з життям, вона змінила гнів на милість.

— Нещасне моє дитя, — мовила вона, і навіть її голос полагіднішав, — ти, певно, зовсім змерз! Мерщій до мене, сідай-но в сани поруч зі мною, я вкрию тебе своєю мантиєю, і ми з тобою файно побалакаємо!

Хоч як не до серця припали Едмунду її слова, та довелося підкоритися. Він сів у сани біля її ніг, а вона вкутала його зборками

своїї хутряної мантиї.

– Може, гарячого напою? – запропонувала королева. – Такого, що зігріває?

– Так-таки, так, – швиденько погодився Едмунд, бо від холоду він тільки й міг, що цокотіти зубами.

Де не вискіпалась, зі зборок пишного королівського вбрання з'явилася маленька, нібито мідна, пляшечка. Королева простягла руку і капнула щось із неї на сніг коло саней. У повітрі сяйнула крапля, яскрава, мов той діамант. І що ж? Щойно вона торкнулася снігу, як почулося шипіння та звідкілясь нізвідки з'явилася коштовна чаша, повна якогось гарячого напою. Над чашею здіймалася хмаринка пари. Вищирившись у подобі усмішки, гном підняв чашу та з укланом простягнув її Едмунду. Той зробив лише ковток і одразу почувся краще. Такого солодкого, пінного та густого напою, що зігрівав би до кінчиків пальців, йому досі куштувати не доводилося.

– Негоже за питвом забувати про їжу, – зауважила королева. – Побажай, чого тільки заманеться!

– Чогось такого заморського, ваша величносте, – замріявся Едмунд. – От мармеладу було б до ладу.

Ще одна крапля викотилася з пляшечки на сніг, і одразу ж на тому місці, куди вона впала, вигулькнув барвистий округлий, як таріль, пакуночок, стягнутий зеленою шовковою стрічкою, у якому виявилось декілька фунтів найліпшого у світі мармеладу. Кожний наступний шматочок був солодшим за попередній і ніби сам собою зникав у роті. Ніколи в житті Едмунд не куштував нічого смачнішого за той мармелад. Тепер йому було і тепло, і солодко – він аж очі примружив.

Поки він порався з мармеладом, королева не припиняла його розпитувати. Певний час Едмунд ще пам'ятав, що неввічливо розмовляти з повним ротом, та невдовзі він не зважав на такі дрібниці та думав тільки про те, як скоріше напхати собі рота солодощами. Та що більше він їх з'їдав, то дужче йому кортіло ще та іще, тож ані хвилинки замислитися над тим, чому королева ставить так багато питань, він не мав. Хлопчик швиденько виклав їй усе, що знав: і що в нього є брат та дві сестри, одна з яких уже побувала в Нарнії, де зустріла фавна, і що жодна жива душа в людському світі, окрім них, про Нарнію навіть і не чула. А от що найбільш зацікавило королеву, то це звістка про те, що їх аж четверо, і вона декілька разів перепитувала: «Ти певен, що вас саме четверо? Двоє синів Адама та дві доньки Єви, не більше і не менше?» На що Едмунд, з повним ротом мармеладу, кожного разу повторював: «Так, я ж вам казав», – і навіть забував додавати «ваша величносте», та королева, здавалося, цього вже й не помічала.

Нарешті Едмунд упорався з солодощами і тепер сумно споглядав спорожнілий пакуночок, сподіваючись, що йому от-от запропонують ще. Та королева, яка чудово здогадувалася про його потаємні бажання (кому, як не їй, було знати, що мармелад той не звичайний, а чарівний, тож варто лише раз його скуштувати, як закортить іще та іще, і, коли б дати бідолашному волю, той буде їсти і їсти його доти, доки не лусне),

не збиралася більше потурати Едмундовій слабкості. Натомість звернулася до нього з такими словами:

– Дитинко моя, мені б дуже хотілося познайомитися з твоїм братом та сестрами якось ближче. Чи не приведеш ти їх до мене?

– Можу спробувати, – Едмунд промовисто глянув на спорожнілий пакуночок, де щойно були солодоші.

– От якби ти якось іще – звичайно, вкупі з ними – завітав до нас у гості, тоді б я знала, чим вас частувати. А нині – облиш, чари діють одразу і лише раз. Ось у мене вдома – то вже інша справа...

– Чому б нам не завітати до вас просто тепер? – нахабно поцікавився Едмунд. Спочатку, коли він залазив у сани до королеви, він дещо побоювався, щоб вона не завезла його кудись не туди, та після чудо-мармеладу всі його страхи здавалися геть примарними.

– Мій чарівний дім – казкове місце для усіляких чарів, – погодилася королева, – він припав би тобі до смаку! Там є цілі кімнати, де навіть стіни і ті – не мармурові, а мармеладні. До того ж своїх діточок у мене немає, тож мені дуже став би в пригоді хлопчик, з якого я могла б виростити справжнього спадкоємця-короленка. Після моєї смерті він наслідував би престол Нарнії. А доти він би носив золоту корону та ціліснітькими днями, з ранку до вечора, тільки б те і робив, що байдики бив та ласував мармеладом. Дивлюсь я на тебе і бачу, що саме ти – найвродливіший і найкмітливіший юнак з усіх, кого я зустрічала в наших краях. Тож саме тебе з нашим великим задоволенням я би і призначила принцом, та тільки не тепер, а дещо пізніше, коли ти приведеш перед мої очі всіх.

– Шому б не жараж? – прошамкав у відповідь Едмунд. Обличчя його розчервонілося, губи та пальці злипалися від солодошів. Чесно кажучи, як би там не нахваляла його королева, він у цю мить аж ніяк не був схожий ані на красеня, ані на розумника.

– Якщо ми попрямуємо туди просто зараз, – терпляче розтлумачила королева, – я не познайомлюсь ані з твоїм братом, ані з сестрами, а мені від того буде дуже прикро. Звичайно, я хотіла б бачити тебе принцом, а з часом, якщо гарно поводитимешся, і королем. Та зрозумій, що короля робить його почет, тож я зобов'язана зробити твоїх родичів придворними: брата – герцогом, а сестер – герцогинями.

— Ой, та що в них такого особливого! — відмахнувся Едмунд. — До того ж я можу привести їх іншим разом.

— Так-то воно й так, — не сперечалася королева, — та є одне «але»: варто тобі потрапити до мене в гості, як, скоріш за все, ти геть про них забудеш. Тобі буде так добре, що кращого й бажати не захочеш: тож з якого дива тобі має спасти на думку плентатись бозна-куди хтозна за ким? Ні-ні! Доведеться тобі вирушати в дорогу, не гаючи ані хвилинки, щоб уже завтра зрання познайомити їх зі мною. А без них можеш і не повертатися, зрозуміло?

— Я ж навіть не жнаю шляху назад, — насилу розліплюючи липкі губи, простогнав Едмунд.

— Немає нічого легшого, — усміхнулася королева. — Бачиш отой ліхтар? — Вона ткнула своїм жезлом у напрямку ліхтарного стовпа, де незадовго до цього Люсі зустріла фавна. — За ним пролягає шлях у країну людей. А тепер подивись отуди, — вона вказала в протилежному напрямку. — Чи бачиш ти два низенькі пагорби, що лише трохи здіймаються над верхівками дерев?

— Начебто бачу, — промимрив Едмунд.

— Дім мій стоїть між тими двома пагорбами. Тож наступного разу варто тобі лише знайти ліхтарний стовп, а звідтіля лісова стежка сама виведе тебе до моєї хатинки. Та не забудь привести з собою інших — бо інакше ти нас дуже розгніваєш.

— Я зроблю все можливе, — запевнив її Едмунд.

— Саме так, а до того, — улесливо додала королева, — чому б нам не зробити наше знайомство нашою спільною маленькою таємницею? Нехай буде невеличкий сюрприз! Просто приведи їх до двох пагорбів. Такий кмітливий хлопчик має вигадати, як їх умовити, а як побачите мій дім — тільки-но вголос скажи: «Нумо подивимось, хто тут живе» — чи щось таке. Я певна, що так буде найкраще. Якщо твоя сестра зустріла одного з балакунів-фавнів, вона, либонь, наслухалася про мене всякого — всяких гидких речей, через які вона страхатиметься мене. Знаєш, оті фавни як розведуть теревені, чого хочеш набазікають, отже...

— Будь ласка, будь ласка, — не дуже ввічливо заскиглив Едмунд, — можна мені ще хоча б один-єдиний кусник мармеладу в дорогу?

— Ні-ні, — усміхнулася королева, — доведеться тобі трішки зачекати.

Жестом вона наказала гному рушати і вже здаля махнула Едмунду рукою та вигукнула:

– Наступного разу! Наступного разу! Не забудь! Повертайся якнайскоріше!

Дивлячись услід саням, Едмунд почув, як його хтось гукає, і, озирнувшись, побачив Люсі, що лісом прямувала навпростець до нього.

– О, Едмунде! – зраділа вона. – І ти теж тут! Як же це чудово! Тому що тепер уже...

– Гаразд, – обірвав її Едмунд. – Ти мала рацію: шафа й справді чарівна! Якщо тобі потрібні вибачення, то я навіть готовий вибачитись. Утім, де ти була? Я тебе всюди шукав!

– Коли б я знала, що ти підеш за мною, я б зачекала, – виправдовувалась Люсі. Вона була занадто схвильована і не помітила дратівливості Едмунда та його геть розпашілого і нібито незнайомого обличчя. – А ми обідали з любим паном Тумнусом, фавном, і з ним все гаразд. Біла Відьма нічого не зробила йому за те, що він мене відпустив, тож він вважає, можливо, вона про те нічого не дізналася, і, варто сподіватися, тепер усе буде добре.

– Біла Відьма? – обірвав її Едмунд, якому зненацька стало зле. – Хто це?

– Цілком жахлива особа, – пояснила йому Люсі. – Вона називає себе королевою Нарнії, хоча насправді не має на те ніякого права, і тому всі фавни, дріади, наяди, гноми та звірятка, принаймні всі хороші створіння, щиро ненавидять її. Вона може обертати людей на каміння і робити всілякі інші жахливі речі. Це вона навела на Нарнію одвічну зиму, у якій ніколи, ніколи – тільки уяви собі! – не настає Різдво. Вона роз'їжджає по країні в санях, запряжених оленями, із жезлом у руці та короною на голові.

Едмунд і до того відчував себе чи то млосно, чи то тоскно від усіх тих солодощів, а тепер ще й почув, що, здається, затоваришував із небезпечною злодійкою, і йому стало і зовсім ніяково. Та попри всі слова, він марив мармеладом і ладен був на все, аби дістатися до нього знов.

– Хто наплів тобі цю маячню про Білу Відьму? – про всяк випадок поцікавився він.

– Пан Тумнус, фавн. Я вже про нього розповідала, – відповіла Люсі.

– Не можна вірити тому, про що базікають фавни, – немовби знаючи про фавнів набагато більше за Люсі, розважливо промовив Едмунд.

– Звідки ти знаєш? – обурилася Люсі.

– Це всі знають, – відповів Едмунд, – у кого хочеш спитай! А тепер ходімо – скільки можна стирчати тут у снігу... Час додому!

– І справді, – погодилася Люсі. – Ах, Едмунде! Як добре, що ти теж сюди потрапив. Тепер усі повірять у Нарнію. Оце буде весело!

Едмунд промовчав – йому було зовсім не весело. Доведеться йому визнати привселюдно, що даремно він глузував із Люсі і що правда на її боці; а до того ж – він був упевнений – усі стануть на бік фавнів та звіряток, а він же ж однією ногою вже стояв... на боці Чаклунки. Він ще не знав, що казати і як зберегти їх спільну з Чаклункою таємницю, коли зайде мова про Нарнію.

У таких роздумах минула більша частина шляху, і ось навколо вже не глиця та дерева, а хутряні пальта, а ще за мить вони вийшли з шафи і опинилися в порожній кімнаті.

– Послухай-но, Едмунде, з тобою все гаразд? Вигляд у тебе геть жалюгідний! Чи ти, бува, не захворів? – побачивши його у світлі, стривожилася Люсі.

– Усе гаразд! – буркнув Едмунд, хоча насправді то була брехня, бо від солодощів йому ставало все гірше й гірше.

– Ходімо, – покликала його Люсі, – пошукаємо інших. Нам є що їм розповісти! Які чудові пригоди чекають на нас тепер, коли ми знову всі разом!

Розділ 5

Знову по цей бік шафи

Оскільки гра у хованки тривала, Едмунд та Люсі відшукали інших не одразу. Але нарешті всі зібралися в довгій кімнаті, де стояли лицарські обладунки, і тут Люсі наче прорвало.

– Пітере! Сьюзан! Усе це правда! Едмунд теж бачив! Там, по той бік шафи, ціла країна! Саме там ми з Едмундом випадково натрапили одне на одного в самісіньких хащах тамтешнього лісу. Едмунде, скажи їм!

– Справді, розкажи нам, Еде, – підтримав її Пітер.

І тут ми дісталися до одного з найбридкіших випадків у всій нашій історії. Едмунд і до цієї хвилини почувався досить кепсько, його нудило та баламутило, до того ж дуже дратувало те, що Люсі таки казала правду, а він, Едмунд, помилявся. Але він досі не вирішив, як йому бути і що казати. Та коли Пітер звернувся до нього з прямим запитанням, він не вигадав нічого кращого, аніж зважитись на найкапосніший та найогидніший вчинок, на який тільки був здатен за цих обставин, – він скривдив Люсі брехнею.

– Та розповідай-но, Еде, не мовчи! – підштовхнула його Сьюзан.

Едмунд зневажливо подивився на Люсі, ніби був дорослішим й мудрішим за неї (хоча насправді різниця становила не більше року), потім паскудненько гигикнув і сказав:

– Та про що тут розповідати? Ми з Люсі грали разом, тому я й робив вигляд, нібито вся ця казкова країна справжня. Звісно, навмисно, заради жарту. Нічого такого, зрозуміла річ, там немає і бути не може.

Бідолашна Люсі лише кинула на Едмунда красномовний погляд та вискочила з кімнати. Едмунд, який, у свою чергу, з кожною хвилиною почувався все більш і більш кепським хлопчиком, одразу ж вирішив розвинути те, що вважав своїм успіхом, і додав:

– Ось, самі бачите! Що за гедзь її вкусив? Сама біда з тією малечею – завжди вони...

– Послухай, – не дуже чемно обірвав його Пітер, – краще помовч! Ти дуже огидно поводишся з Люсі відтоді, коли почалася вся ця маячня

з шафою: то ти робиш вигляд, ніби беззастережно довіряєш їй і навіть потураєш її вигадкам, то раптом дражнишся. І все це ти робиш навмисно, із самої капості та й годі.

– Але ж ми всі розуміємо, що то все дурниці й нісенітниця, – заперечив на своє виправдання Едмунд.

– Так-то воно так, – погодився Пітер, – але річ не в тому. Коли ми залишали батьківський дім, Лу була цілковито здоровою, а тут із нею коїться щось дивне: чи то в неї щось із головою, чи то вона стає невинуватою брехухою. Хоч там як, з чого це ти вирішив, що кепкувати та знущатися з неї одного дня та заохочувати іншого – це слухна думка?

– Я думав... думав... – промимрив Едмунд, спішно вигадуючи, що ж саме він думав, але так і не знайшовся, що відповісти.

– Та нічого ти не думав, – тільки й махнув рукою Пітер. – Чинити капості не думаючи – оце ти вмієш: згадай, ти завжди принижував усіх, хто молодший за тебе, – це було помітно ще в школі.

– Облиште вже, хлопці! – втрутилася Сьюзан. – Сваркою суперечки не вирішиш! Ходімо шукати Люсі!

Не дивно, що, коли Люсі нарешті знайшли, всі помітили, що в неї заплакані очі. А от втішити її було нікому та й нічим, бо – хай що їй там не казали – вона знай твердила своє.

– Мені байдуже, що ви там про мене думаєте: можете скаржитися Професору, можете написати матусі – взагалі, робіть що завгодно, я знаю одне: там, у надрах шафи, є ліс, у лісі я зустріла доброго фавна, а ви тут – злі, злі, злі... Тож краще б я залишилася там!

Вечір видався жакливим. Люсі страждала на самоті. Так само наодинці залишився й Едмунд, який уже підозрював, що з його чудовим задумом не так гарно все складається, як гадалося. Двоє інших дітлахів були не на жарт схвильовані станом здоров'я Люсі: чи вона не з'їхала з глузду? І ще довго вони радилися з того приводу в коридорі, навіть коли Люсі пішла в ліжку. Зрештою, наступного ранку вони вирішили поділитися сумнівами з Професором. «Якщо буде потреба, себто якщо з Люсі справді не все гаразд, він напише листа батькові, – вирішив Пітер. – Самим нам ради тому не дати». І з цими думками вони постукали у двері професорського кабінету.

– Що ж, заходьте, – запросив їх Професор, вказавши на стільці, і приготувався слухати. Він слухав, склавши разом пучки, і жодного разу

не перервав їхньої розповіді. Потім помовчав, прокашлявся і мовив таке, чого вони аж ніяк не очікували почути з професорських вуст:

– З чого ви вирішили, – поцікавився він, – нібито розповідь вашої сестри – це вигадки?

– Так, але ж... – почала була Сюзан та враз осіклася. З Професорового обличчя було помітно, що його цікавість цілковито серйозна і йому не до жартів. Сюзан швиденько зібралася з думками. – ...але ж Едмунд стверджує, що то була гра: хто краще вигадась, щоб йому повірили.

– Ось воно що... Саме це й заслуговує найприскіпливішої уваги, – зазначив Професор. – Вибачте мені, але кого ви вважаєте чеснішим: сестру чи брата?

– Отож-бо й воно! – обізвався Пітер. – Досі я, не вагаючись, сказав би, що Люсі.

– А ти як гадаєш, моя люба? – звернувся Професор до Сьюзан.

– А я, – не вагаючись, відповіла Сьюзан, – я вважаю так само. Але погодьтесь: цей ліс у шафі, а в лісі – фавн... Щось не дуже схоже на правду...

– Так далеко мої знання не сягають, – визнав Професор. – Але якщо чесну людину звинувачують у брехні – це вкрай серйозно, це дуже серйозне звинувачення.

– Нас не стільки непокоїть те, що вона каже неправду, скільки те, що вона дійсно каже правду, – розтлумачила Сьюзан.

– Ви мали на увазі, що вона – несповна розуму? – не знітився Професор. – З'ясувати це щонайпростіше: достатньо пильно придивитися до неї та побалакати про щось стороннє.

– Отже... – запнулася Сьюзан. Вона й уявити не могла, щоб доросла людина розмірковувала таким чином, і дещо розгубилася.

– Логіка! – тим часом продовжував Професор, звертаючись більш до себе, аніж до слухачів. – Чого їх тільки навчають у сучасних школах? Існує три ймовірності: або ваша сестра – брехуха, або вона божевільна, або вона каже правду. Розгляньмо їх по черзі: ви впевнені, що вона не бреше і вочевидь вона не божевільна. Тож залишається одне: до появи інших свідчень визнати, що вустами вашої сестри говорить істина.

Сьюзі кинула на нього допитливий погляд – судячи з виразу обличчя, кепкувати з них Професор нібито не збирався.

– Але як таке може бути? – здивувався Пітер.

– Може бути «що»? – у свою чергу не зрозумів Професор.

– З одного боку, – почав розмірковувати вголос Пітер, – якщо все, що бачила Люсі, насправді існує, чому ж тоді не бачать того інші, коли потрапляють у шафу? Ми ж разом усе там роздивились і нічогісінько не знайшли – це визнала навіть сама Люсі.

– І що з того випливає? – скинув брови Професор.

– Та як же, сер? Якщо якісь речі існують, то вони існують у певному місці в певний час, незалежно від нашого бажання...

– Та невже? – закинув Професор.

Цього разу Пітер не знайшовся, що відповісти. Натомість сказала Сьюзан:

– Але ж Люсі просто не мала часу зникнути кудись надовго, навіть якби і було куди. Вона вибігла з кімнати якусь хвилинку по тому за нами. А з її слів вона була відсутня принаймні годину, та ще й не одну.

– Саме це й доводить вірогідність історії, – кивнув Професор. – Якщо у цьому домі – а треба визнати, що цей дім – незвичайний, де я й сам знаю далеко не все, – дійсно є хід до іншого світу, тобто якщо припустити, що ваша сестра повернулася саме звідти, то мене не здивує, що час там плине якось інакше, ніж у нас, отож, скільки б вона там не була, до нашого часу це жодного стосунку не має. З іншого боку, мені щось не віриться, щоб дівчинка у її віці отак узяла та самотужки вигадала таку *своєчасну* дрібничку. Якби вона дійсно мала на меті ввести вас в оману, то напевне подбала б і про те, аби надати своїй історії більшої правдивості. А для того тільки й треба було – якомога довше просидіти в шафі, перш ніж вийти до вас розповідати казки.

– Невже ви справді гадаєте, Професоре, ніби десь тут, просто так, за рогом, приховані інші світи? – ніяк не міг заспокоїтися Пітер.

– У будь-якому разі це не суперечить вірогідному, – відповів Професор, знімаючи з носа окуляри та протираючи скло. – Чого їх навчають у тій школі? – знову пробуркотів він.

– То що ж нам робити? – відчуваючи, що розмова перетікає у якесь нове русло, відгукнулася Сьюзан.

– Люба моя юна леді, – пишномовно звернувся до неї Професор, скинувши виразним поглядом обох дітлахів, – а чи не спадала вам часом на думку ідея, яку поки що ніхто не запропонував, яка може здатися навіть неочікуваною, але яка, однак, заслуговує на те, щоб її випробували?

– Що ж це за ідея? – підхопилася Сьюзан.

– Кожному займатися своїм ділом, – наголосив Професор.

Так і вирішили.

Для Люсі це обернулося на краще. Пітер прослідкував за тим, аби Едмунд не прискіпувався до сестри. А про шафу ніхто й не згадував, ніби її й не було. Припинилися не тільки балачки, не чути було навіть натяків на горезвісну шафу. Тож здавалося, що про подальші пригоди годі було і мріяти. Та склалося інакше. Професорський будинок (де, за його словами, він і сам знав далеко не все), як з'ясувалося, був старезним і відомим на всю Англію, отож приваблював усіх

небайдужих до давнини, які приїжджали з усіх куточків країни, аби на власні очі подивитися на славнозвісну старовину. Нічого дивного в тому не було, бо такі будівлі, як ця, не тільки згадуються в різноманітних путівниках, а ще й часто-густо слугують місцем, де відбуваються події в таких неймовірних історіях, порівняно з якими ця історія, яку я розповідаю вам, здається просто-таки дитячою казкою. Так от, щоразу, як на подвір'ї збирався натовп витріщак, які будь-що бажали потрапити всередину, Професор нікому і ніколи не відмовляв, і тоді тут як тут з'являлася місіс Макріді, економка, яка залюбки водила їх по будинку, розповідаючи чи то про рицарські обладунки, чи то про старі книжки в бібліотеці – словом, про все, що знала. При цьому місіс Макріді, яка і в кращі часи не дуже любила дітей, на дух не переносила, коли ті вешталися під ногами під час екскурсії, відволікаючи і її саму, і її слухачів від стародавніх цікавинок. Ось чому першого ж дня ще зранку вона суворо попередила Сьюзан та Пітера (серед багатьох інших речей), аби ті «навіть і не думали повернутися їй на очі, коли вона водить будинком екскурсантів».

— Хіба що комусь із нас, дітлахів, зненацька закортить згаяти півранку свого часу, плентаючись за юрбою невгамовних дорослих шанувальників сивої давнини, — обізвався на те Едмунд.

Це був той самий випадок, коли всі одностайно погодилися з ним. Саме тут і почалися нові пригоди.

Кілька днів по тому Пітер і Едмунд стояли біля знайомих нам лицарських обладунків, прикидаючи, а чи вдасться розкрутити їх на дрібні частини, коли до зали увірвалися дівчата і почувся вереск: «Бережіться! Сюди прямує Макріді з юрбою екскурсантів!»

– Швидше! – вигукнув Пітер, й усі четверо кинулись навтьоки через дальні двері у лицарській залі.

Та коли всі гуртом промчали зелену кімнату і потрапили до бібліотеки, десь попереду почулися гучні голоси, і діти здогадалися, що, напевне, місіс Макріді з якоїсь причини повела групу через чорний хід бічними сходами замість того, щоб піти парадними, як вони від початку гадали. Тож чи то від того, що в них запаморочилось у голові, чи то від страху перед місіс Макріді, яка начебто мала собі на меті захопити їх зненацька, а може, і справді в домі прокинулися якісь чародійні сили, що гнали їх до Нарнії, але раптом дітям здалося, що всі й усюди їх переслідують, і врешті-решт Сьюзан не витримала:

– Хай їм грець, тим екскурсантам! Мерщій до вітальні з шафою – пересидіти, доки вони не заберуться геть! Там нас ніколи не знайдуть!

Та не встигли вони причаїтися у названій кімнаті, як голоси пролунали просто в коридорі, за дверима почулося шарудіння, а далі... клямка повільно піднялася.

– Нумо! – підхопився Пітер, уже розчиняючи двері шафи. – Більше нема куди!

Підштовхуючи одне одного, дітлахи кинулися до шафи і, важко дихаючи, зачаїлися в темряві. Останнім був Пітер – він тихесенько причинив за собою двері, а от грюкати ними не став, бо добре розумів, що гримати дверима – це найостанніша у своєму безглузді річ, особливо коли ховаєшся в шафі.

Розділ 6

Далі в ліс

– ...Хоч би та Макріді поквапилася та якнайшвидше здихалася своїх шанувальників... е-е-е... давнини, – зітхнула трохи згодом Сьюзан. – У мене вже тіло зсудомило.

– До того ж тут тхне якоюсь камфорою! – зауважив Едмунд.

– Не здивуюсь, якщо виявиться, що її повно в кишнях цих речей, – погодилась Сьюзан. – Це, певно, проти молі.

– Мені щось у спину втикається, – поскаржився Пітер.

– А я вже зовсім змерзла! – вигукнула Сьюзан.

– І справді, щось тут прохолодно, – погодився Пітер, – і мокро. Що ж це за місце? От я сиджу на чомусь мокрому! – Він різко звівся на ноги.

– Ходімо! – гукнув Едмунд. – Вони вже пішли.

– Ой-ой-ой! – несподівано зойкнула Сьюзан.

Усі разом кинулись до неї, запитуючи, що трапилось.

– Е-е-е... я, виявляється, сиджу, притулившись спиною до дерева, – приголомшено мовила та. – І, тільки подивіться, тут начебто розвиднюється...

– І справді, – здивувався Пітер, – лише подивіться туди... й он туди! Навколо нас самі дерева! Оце так-так, а сам я, виходить, розсівся на сніговому заметі. Куди ж ми потрапили, як не в той дивний ліс, про який нам розповідала Люсі!

Помилки бути не могло – дітлахи навіть закліпали очима від світла зимового дня. Позаду на гачках висіли шуби, а попереду стояли засніжені дерева.

Пітер обернувся до Люсі.

– Вибач, що одразу не повірив тобі, – сказав він. – Дай-но руку – миритися!

– Миримось! – вирішила більше не ображатися Люсі, і на знак миру вони потисли одне одному руки.

– А що далі? – запитала Сьюзан. – Що нам робити далі?

– Як що? – здивувався Пітер. – Ходімо в розвідку!

– Бр-р! – пробурмотіла Сьюзан, пританцьовуючи на місці. – Яка ж тут холоднеча! Може, вдягнемо шуби? Що ж їм, дарма висіти?

– Вони ж не наші, – заперечив Пітер.

– Ніхто не зважатиме, – розсудила Сьюзан. – Ми ж не збираємося виносити їх із будинку. Більш того, ми навіть не винесемо їх із шафи.

– Якось не подумав, Сью, – погодився Пітер. – А й справді, якщо подивитися з цього боку, ніхто не звинуватить нас у тому, що ми взяли ті шуби без дозволу, якщо ми не винесемо їх із шафи. А ця країна, як я

розумію, теж є у шафі, отже, поки ми у шафі, ми можемо розпоряджатися шубами на власний розсуд.

Так вони і зробили. Шуби були занадто великими, аж до самісіньких п'ят, та нагадували королівські мантиї. Дітям одразу стало тепло, і, роздивившись одне одного, вони вирішили, що ті вбрання їм дуже личать та й більше пасують до навколишньої природи.

– Можемо вдати з себе північних дослідників, – запропонувала Люсі.

– Нам і удавати не треба – на нас і без того чекають захопливі пригоди, – усміхнувся Пітер, який уже прямував до лісу. Похмуре небо над головою вкривали чорні хмари, провіщаючи черговий снігопад.

– Послухайте, – несподівано озвався Едмунд, – коли ми збираємося вийти до ліхтарного стовпа, нам потрібно звернути лівіше! – На якусь мить він забув, що мав прикидатися, наче він тут уперше. Щойно ті слова вилетіли з його вуст, він прикусив язика, та було вже запізно – усі зупинилися та витріщили на нього очі, а Пітер навіть присвиснув.

– Виходить, ти БУВАВ тут раніше, – промовив він, – виходить, то не Люсі казала неправду – то ти збрехав.

Запала мертва тиша.

– Жоден звір лісовий... Жоден плазун найотруйніший... не вчинив би так із ближнім своїм, – почав був Пітер, а там – махнув рукою та змовк.

Сказати і справді було нічого, і вони всі вчотирьох мовчки пішли далі; лише Едмунд плентався позаду та буркотів собі під ніс:

– Ви ще пошкодуєте, пихаті самовдоволені дурники.

– Куди саме ми, до річч, прямуємо? – поцікавилася Сьюзан, хоча б для того, щоб змінити тему.

– Мені здається, вести нас повинна Люсі, – твердо наголосив Пітер, – це її право. Куди ти нас поведеш, Лу?

– Чому б нам не навідатися до пана Тумнуса? – запропонувала Люсі. – Він дуже-дуже добрий фавн, я розповідала вам про нього.

Усі погодилися і хутенько попрямували слідом за Люсі, притупуючи ногами від холоду. Люсі виявилася справжнім слідопитом. Спершу вона побоювалася, що не знайде дороги, але тут вона впізнала незвичайне дерево, там – пеньчок, і ось уже вони дійшли туди, де землю перерізали кам'яністі байраки, звідтіля – у

знайому улоговину, і нарешті опинилися біля печери, де жив пан Тумнус. Але там на них очікувала жахлива несподіванка.

Вхідні двері було зірвано з завіс та розбито вщент. Усередині печери було темно і вогко – з одного погляду ставало зрозуміло, що її покинули декілька днів тому. У дверний проріз намело снігу – він, змішаний з чимось чорним, певно, обвугленими полінцями та попелом, устилав усю підлогу. Вочевидь, хтось розкидав тут дрова, а потім затоптав полум'я. Скрізь валявся розбитий посуд, а портрет батька фавна був пошматований чимось гострим – чи то лезом, чи то пазурами.

– Оце розправилися так розправилися, – знов пробурмотів собі під носа Едмунд, а вголос додав: – І варто було сюди плентатись?

– Що це? – Пітер помітив аркуш паперу, прибитий через килим до підлоги.

– Там щось написано? – запитала Сьюзан.

– Начебто так, – відповів Пітер, – не можу розгледіти в такій темряві. Ходімо надвір.

Усі вийшли та з'юрилися навколо Пітера, а той прочитав уголос:

Колишній мешканець цього житла, фавн на ім'я Тумнус, перебуває під арештом, очікуючи суду за звинуваченням у державній зраді Її Величності Ядіс, королеви Нарнії, володарки Кейр- Паравелю, імператриці Самотніх Островів та ін., а також у

наданні притулку ворогам Її Величності, пригріванні шпигунів та братанні з людьми.

Підпис: Могрім, зверхник таємної поліції.

Слава королеві!

Діти здивовано презирнулися.

– Навіть і не знаю, чи так уже мені тепер подобається це місце... – протягнула Сьюзан.

– Що за королева, Лу? – поцікавився Пітер. – Тобі щось відомо про неї?

– Ніяка вона не королева, – заходила розповідати Люсі, – а жахлива чаклунка. Вона називає себе Білою Чаклункою. Усі лісові мешканці її ненавидять. Вона наклала на всю країну закляття, і тепер тут завжди зима і ніколи не настає Різдво.

– Якщо їм пороблено, то навіщо нам тут залишатись? – пошепки спитала Сьюзан. – Тут, здається, небезпечно та якось не дуже весело. До того ж холоднішає, а в нас і попоїсти нічого. Чому б не повернутися додому?

– Але ми не можемо отак от взяти та поступитися!.. Не можемо! – палко обурилась Люсі. – Невже ви не розумієте? Ми не можемо так просто повернутися додому! Це через мене бідолашний фавн потрапив у таку халепу. Він сховав мене від Чаклунки та показав шлях додому. Ось що мається на увазі під «наданням притулку ворогам Її Величності та братанні з людьми». Ми повинні його врятувати.

– Багато ж ми зможемо зробити, – усміхнувся Едмунд, – особливо на порожній шлунок.

– Та замовкни вже ти врешті-решт! – не витримав Пітер, який досі сердився на Едмунда. – Що ти думаєш, Сью?

– У мене таке відчуття, хоча мені аж лячно від нього, що Люсі і тут правильно каже, – відповіла Сьюзан. – З одного боку, коли б моя воля, я б і кроку не ступила вперед і я вже шкодую, що ми сюди прийшли. А от з іншого, ми мусимо спробувати щось зробити для пана – як його там? – тобто для фавна.

– Що ж, я згоден, – кивнув Пітер. – Але перше, що ми повинні зробити, – це знайти їжу. Я б охоче повернувся та прихопив чогось із комори, якби був певен, що ми потрапимо назад до цієї країни. Тож, я вважаю, треба йти далі.

– Згода! – в один голос гукнули дівчата.

– Знати б тільки, де тримають бідолаху, – зітхнув Пітер.

Вони ще стояли на місці, розмірковуючи, що робити далі, коли Люсі зойкнула:

– Дивіться! Он там, з рудими грудочками! То ж вільшанка! Перша пташка, яку я тут бачу! Цікаво, чи вміють птахи в Нарнії розмовляти? Здається, вона хоче нам щось сказати. – І, звертаючись до вільшанки, вона запитала: – Чи не могли б ви нам розповісти, куди забрали пана Тумнуса, фавна?

З цими словами вона ступила крок уперед. Пташка одразу ж відлетіла, але зовсім недалечко, на сусіднє дерево. Там вона всілася на гілку та виразно зиркнула на дітлахів – наче зрозуміла, про що йдеться. Самі того не помітивши, діти ступили зо два кроки до неї. Вільшанка знов відлетіла на сусіднє дерево та знов зиркнула на них. Важко було не звернути увагу на вільшанку з такими яскраво-рудими грудочками та розумними очима.

– Знаєте що? – припустила Люсі. – Вона кличе нас за собою.

– Мені теж так здалося, – обізвалася Сьюзан. – А ти як вважаєш, Пітере?

– Можливо. Чому б, власне, і не піти за нею?

Вільшанка, немов розуміючи кожне їхнє слово, далі перелітала з дерева на дерево, завжди трохи випереджаючи дітей, але щоб вони за нею встигали. Так вони пересувалися, потроху спускаючись усе нижче й нижче в долину. Кожного разу, коли вільшанка знімалася з дерева, з гілля на дітей сипалася снігова крупа. Невдовзі трохи розвиднилося, з-за хмар проглянуло зимове сонечко і сніг навколо замерехтів різнобарвними іскорками. Так вони йшли десь із півгодини – дівчата попереду, коли Едмунд несподівано звернувся до Пітера:

– Якщо ти ще не занадто шляхетний, аби пристати на розмову зі мною, маю дещо сказати, і краще б тобі мене вислухати.

– Що там іще? – відгукнувся Пітер.

– Цить! Не так голосно, – шикнув на нього Едмунд, – не треба зайвий раз лякати дівчат. Ти хоч розумієш, що ми робимо?

– Що? – вже пошепки запитав Пітер.

– Ми йдемо слідом за кимось, кого навіть не знаємо! На чиєму боці той птах? Може, він веде нас у пастку?

– Що за дурниці! Вільшанки... вільшанки – вони добрі птахи. Так у всіх книжках пишуть. Ні-ні, вільшанка не може бути на ворожому боці.

– Який тут бік дружній, а який – ні, про те нам невідомо. Як ти можеш бути певен у тому, що всі фавни в королівстві – наші друзі, а королева – що б нам про неї не розповідали – негідниця? Ми ж нічого ні про кого з них навіть не знаємо.

– Але ж фавн урятував Люсі!

– Це він сам сказав, та чи так це було насправді? І ще одна річ. Хто-небудь із нас хоч приблизно знає звідси шлях додому?

– Ох, і справді! – Пітер зупинився. – Про це я зовсім не подумав!

– Як і про обід, – додав Едмунд.

Розділ 7

День у бобрів

Доки хлопці шепотілися позаду, дівчата несподівано зупинилися та разом зойкнули:

– Ой!

– Вільшанка! – скрикнула Люсі. – Вільшанка... вона полетіла геть.

Пташки й справді ніде не було видно.

– І що далі? – звернувся Едмунд до Пітера, усім своїм виглядом проказуючи: «Що я тобі щойно говорив?»

– Цить... Погляньте! – прошепотіла Сьюзан.

– Що там? – запитав Пітер.

– Здається, щось майнуло між дерев, отам, ліворуч.

Діти пильно вглядалися в лісові хащі, бо всім було трохи моторошно.

– Ось, знову, – прошепотіла Сьюзан.

– Я теж помітив, – підтвердив Пітер. – Воно все ще там – сховалося за великим деревом.

– Що воно таке? – Люсі щосили намагалась угамувати тремтіння у голосі.

— Що б воно не було, воно й саме боїться нас, — зауважив Пітер. — Не хоче, щоб його побачили.

— Ходімо додому, — змолилася Сьюзан. І хоч ніхто не сказав цього вголос, кожен несподівано усвідомив те, про що не так давно казав Едмунд Пітеру: вони загубилися.

— Хто б це міг бути? — запитала Люсі.

— Це... це якась тваринка, — відповіла Сьюзан і одразу ж скрикнула: — Дивіться! Подивіться туди! Скоріше! Ось воно!

Цього разу всі побачили вусату пухнасту мордочку, що вигулькнула з-за дерева. Але звірятко вже не ховалося, а натомість приклало лапку до вусатого писочка, зовсім як людина, що прикладає вказівного пальця до вуст, закликаючи до мовчання. І одразу ж зникло. Діти стояли, затамувавши подих.

За мить незнайомиць вийшов з-за дерева, озирнувся навколо, наче побоюючись, що за ним хтось стежить, промовив: «Цить...» – і подав знак іти за ним слідом туди, де дерева росли густіше, після чого знову зник.

– Я знаю, хто то був, – сказав Пітер. – Бобер. Я помітив хвіст.

– Він хоче, щоб ми пішли за ним, – здогадалася Сьюзан, – та попереджає, щоб ми поводитися тихо.

– Це зрозуміло, – обізвався Пітер. – Незрозуміло ось що – чи потрібно нам іти за ним слідом. Як ти гадаєш, Лу?

– Мені він сподобався, – відповіла Люсі.

– Так, але ж ми його не знаємо, – заперечив Едмунд.

– Чому б нам не ризикнути? – запропонувала Сьюзан. – Немає сенсу стояти на місці. До того ж я страшенно зголодніла.

Цієї миті бобер знову висунувся з-за дерева, наполегливо закликаючи їх за собою.

– Ходімо! – вирішив Пітер. – Спиток – не збиток. З одним бобром ми якось впораємося.

Тож діти з'юрмилися та гуртом наблизились до дерева, обійшли його і за ним, власне, побачили бобра. Він трохи позадкував, промовивши хрипким горловим шепотом:

– Ходімо, ходімо! Тут небезпечно!

Лише діставшись темної місцинки, де крони дерев спліталися так щільно, що під ними не було ані сніжинки – самі соснові голки та коричнева земля, він нарешті звернувся до них.

– Чи ви сини Адама та доньки Єви? – спитав він.

– Саме так, – підтвердив Пітер.

– Тсс-с-с, – прошепотів Бобер, – будь ласка, не так голосно. Тут скрізь може чаїтися небезпека.

– Та чому? Кого ви боїтесь? – здивувався Пітер. – Тут нікого немає, окрім нас.

– Навколо нас дерева, – відповів Бобер. – Вони завжди підслуховують. Більшість дерев – на нашому боці, та деякі можуть видати нас їй – ви розумієте, про кого йдеться, – і він промовисто кілька разів кивнув.

– Коли ми вже заговорили про те, хто на чиєму боці, – втрутився Едмунд, – то звідкіля ж ми знаємо, що ви на нашому?

– Не хотілось би бути нечемним, пане Бобре, – додав Пітер, – але, бачте, ми чужинці.

– Що правда – то правда, – погодився Бобер. – Ось мій знак, – з цими словами він показав їм невеличку білу штуку.

Усі витріщилися на неї з подивом, аж тут Люсі раптом мовила:

– Ну, звісно. Це моя хусточка – та, що я подарувала панові Тумнусу.

– Саме так, – підтвердив Бобер. – Бідолаха, він дізнався про арешт заздалегідь та віддав хусточку мені. Він сказав, що, коли з ним щось трапиться, я повинен зустріти вас тут та відвести... – Тут він змовк і раз чи двічі таємниче кивнув. Тоді, подавши дітям знак підступити якомога ближче, так що його вуса лоскотали їм обличчя, він додав тихесенько, пошепки: – Кажуть, Аслан уже в дорозі й, можливо, уже в Нарнії.

І тут сталося щось дивне. Хоча ніхто з дітей і гадки не мав, хто такий Аслан, щойно Бобер промовив його ім'я, як кожен відчув децю особливе. Можливо, подібне траплялося і з вами, наприклад, уві сні,

коли раптом ви довідалися щось таке, чого одразу навіть не збагнули, але відчули, що то вкрай важливе. І от якщо те «щось» було страшне, увесь сон перетворюється на суцільне жахіття, а от якщо воно було радісне – настільки радісне, що годі й намагатися описати те словами, – то такий сон ви запам'ятаєте на все життя і схочете, щоб він повторювався знов і знов. Щось таке трапилося і з дітьми. Варто їм було почути ім'я Аслана, як у кожного тьохнуло в грудях. Едмунд здригнувся від жаху. Пітера переповнила відвага й охопила жага пригод. Сьюзан відчула це так, ніби на неї війнуло чарівним ароматом, а поруч пролунала дивовижна музика. Щодо Люсі, то вона почувалася так, як почувуються діти, коли прокидаються вранці й розуміють, що нарешті настало літо, а з ним почалися канікули.

– То що ж із паном Тумнусом? – запитала Люсі. – Де він?

– Тсс-с-с... – Бобер приклав пальця до вуст. – Усе розповім, тільки не тут. Спочатку ми повинні дістатися місця, де зможемо поговорити без свідків... і водночас повечеряти.

Після цих слів ні в кого, крім Едмунда, більше не залишилося жодних сумнівів щодо того, чи можна довіряти Бобру. І всі, не виключаючи і самого Едмунда, дуже зраділи, почувши слово «вечеря».

Тож вони поспішили слідом за своїм новим другом – десь з годину той на диво хутко вів їх по лісових хащах, що з кожним кроком ставали все густішими. Діти дуже втомилися і ще більше зголодніли, коли несподівано ліс порідшав, а стежка, якою вони йшли, пірнула вниз. За хвилину вони опинилися просто неба. Сонце ще жевріло, і в його променях перед очима постав дивовижний краєвид.

Перед ними розстигалася вузька долина, на дні якої текла ріка – точніше, могла б текти, якби не була скута кригою. Просто в них під ногами через річку простягнулася гребля, і щойно вони її примітили, як одразу ж згадали, що бобри – вони на те й бобри, щоб будувати греблі та загати, і цю – в тому вони не сумнівалися – власноруч спорудив їх Бобер. Вони також помітили на його писку той вираз скромності, що з'являється на обличчі людини, коли відвідуєш посаджений нею садочок або читаєш написану нею книжку. Тож Сьюзан із самої лише ввічливості сказала:

– Що за гарна гребля!

І пан Бобер цього разу не зацитькав, а відповів:

– Облиште! То пусте! Дрібничка! Її ще навіть не завершено!

Трохи вище від греблі була глибока заплава, нині вкрита товстим шаром темно-зеленої криги. Нижче, набагато нижче від греблі також лежала крига, але не рівна та гладенька, немов дзеркало, а горбкувата та хвиляста, бо вода там замерзла в ту мить, коли зливалася вниз пінявим клекітливим потоком. А там, де з греблі виривався бурхливий водоспад, утворилася блискуча стіна бурульок, з одного боку немов облита цукровим сиропом та прикрашена казковими квітами, вінками та гірляндами. Зверху греблі, приблизно посередині, стояла чудернацька маленька хатинка, схожа на велетенський бджолиний вулик. Із димаря в'юнився димок, і від самого погляду на нього (особливо якщо ви зголодніли) у голову лізли думки про їжу, від яких їсти кортіло ще більше.

Ось що побачили перед собою троє дітей. Та Едмунд помітив дещо інше: нижче за течією видно було іншу річечку, що витікала з трохи меншої долини та впадала у велику річку. А кинувши погляд на ту долину, Едмунд побачив два пагорби, ті самі пагорби – у цьому він був впевнений, – про які казала йому Біла Відьма, коли вони прощалися з нею біля ліхтарного стовпа. Там, поміж пагорбами, подумалось йому, має бути її палац – до нього звідси рукою докинути, десь миля, не більше. Він згадав про такий жаданий мармелад і про те, що стане королем («Цікаво, як це сподобається Пітерові?» – подумалось йому), і недобрі думки зароїлися у нього в голові.

– Ось ми й прийшли, – оголосив Бобер. – Здається, моя дружина вже чекає на нас. Я піду перший, а ви слідом. Тільки обережно – тут слизько.

Хоч зверху гребля була достатньо широкою, аби нею перейти, через крижаний покрив зробити це було геть нелегко. До того ж якщо з одного боку до греблі прилягав гладкий лід заплави, то з іншого зяяло підступне урвище, бо вода там застигла набагато нижче. Діти вервечкою потяглися слідом за Бобром. Обабіч греблі річка зміїлася далеко-далеко. Діставшись середини греблі, вони опинилися на порозі хатинки, де й мешкало подружжя бобрів.

– А ось і ми, пані Бобрихо! – привітався Бобер. – Я їх знайшов! Перед тобою сини Адама та доньки Єви! – з цими словами всі пірнули всередину.

Першим, що почула Люсі, коли увійшла, було дзижчання, а першою, кого вона побачила, – мила стара бобриха, яка сиділа у кутку з ниткою в зубах та завзято шила на швацькій машинці – саме звідти й долинали дзижчання. Вона спинилась і підвелася, тільки-но увійшли діти.

— Нарешті ви прийшли! — вигукнула вона, простягаючи їм назустріч обидві свої зморшковаті передні лапки. — Нарешті! Не думала я, що доживу до цього дня! Картопля ось-ось буде готова, вода в чайнику вже закипає, і я візьму на себе сміливість припустити, що Бобер зможе дістати нам трохи рибки.

— Авжеж! — обізвався Бобер та рушив надвір. З ним за компанію вийшов і Пітер. По скутій льодом заплаві вони попрямували до невеличкої ополонки, яку Бобер кожен день, рано-вранці, прорубував сокирою. З собою вони не забули взяти і відро. Геть не зважаючи на холод, Бобер неквапливо влаштувався біля краю ополонки та пильно вгледівся у воду. Раптом він запхнув лапу в ополонку — ви б і оком не встигли змигнути! — і витягнув звідти чудову форель. Так він раз за разом запускав лапу в ополонку, доки не наловив вдосталь риби.

Дівчатка тим часом поралися на кухні, допомагаючи Бобрисі. Вони наповнили казанок, накрили стіл, нарізали хліб, засунули тарілки до печі, аби вони прогрілися; з діжки, що примостилась у кутку, набрали

величезний глек пива для хазяїна, а також поставили на вогонь пательню – нагріватися. Люсі спало на думку, що в бобрів дуже затишна маленька хатинка, зовсім не схожа на печерку пана Тумнуса. Тут не було ані книжок, ані картин, а замість ліжечок до стін, немов на кораблі, були причеплені відкидні полиці. Зі стелі звисали шворки з окостами та в'язки цибулі, а до стіни притулилися гумові чоботи, поряд з якими висіли непромокальні плащі; там же були сокирки, садові ножиці, лопати, кельми і бозна-як-називається-та-штука для перевезення будівельного розчину, й вудки, й риболовні сіті та усіякі торби. А скатертина на столі була хоч і чисто випраною, але витканою з цупких ниток.

Тільки-но олія на пательні зашкварчала, як з уже почищеною рибою повернулися Пітер та Бобер. Лише уявіть собі, якими чудовими пахощами війнуло від свіжоспійманої рибки, щойно її поклали на розпечену пательню, і як голодні діти, котрі від таких принадливих запахів, здається, зголодніли ще дужче, з нетерплячки кружляли навколо рибки. І ось нарешті Бобер виголосив: «Майже готово!» Сьюзан злила воду з картоплі та відставила горщик нахиленим набік, аби картопля трохи підсохла, а Люсі тим часом допомагала Бобрисі розкласти форель по тарілках. За декілька хвилин усі вже притягнули до столу триногі стільці (інших у хаті не було, хіба що біля вогню стояло крісло-гойдалка господині) та, облизуючись, всілися до столу.

Для дітей принесли глечик із молоком (Бобер, як завжди, не гидував пивом), а посеред столу поставили окрему тарілочку з великим шматком жовтого, як сонце, маслечка, щоб кожен міг вдосталь змастити ним картоплю. Дітлахи вирішили про себе – і з ними важко не погодитись, – що немає у світі нічого ліпшого за рибку, яка лише півгодини тому плавала в річці, а тепер із пательні потрапила до столу. І коли з рибкою було покінчено, пані Бобреха, немов чарівниця, витягнула з печі справжній пиріг із варенням, що не встиг навіть захолонути, і поставила чайник на вогонь. Коли від пирога залишилися самі крихти, готовий чай розлили в горнятка.

Узявши кожен собі по горнятку, усі присунули стільці ближче до стіни, оперлися на неї та втішено зітхнули.

– Що ж, – мовив Бобер, відставляючи порожній пивний келих та присуваючи поближче чашку з чаєм, – почекайте ще трішечки. От як запалю свою люльку – можна буде серйозно поговорити... Знову засніжило, – додав він, визирнувши у вікно. – Певно, воно й на краще – можна не стерегтися несподіваних гостей. Коли хтось і намагався нас вислідити – хуртовина замете всі сліди.

Розділ 8

Що трапилось після обіду

— Повідайте нам скоріш, що трапилося з паном Тумнусом, — попросила Люсі.

— Кепські справи, — похитав головою пан Бобер. — Прикріше й бути не може! Особисто в мене немає жодних сумнівів у тому, що його схопила поліція. Звістку про те мені принесла знайома сорока, а та бачила все на власні очі.

— А куди його повели?

— Коли їх бачили востаннє, вони прямували на північ. На жаль, усі ми дуже добре розуміємо, що це означає.

— Ні, не всі, ми зовсім не розуміємо, — визнала Сьюзан.

Бобер лише зітхнув і знову скрушно похитав головою:

— Це означає лише одне: його забрали до її чаклунської господи.

— А що вони йому зроблять, пане Бобре? — зойкнула Люсі.

— Важко сказати, — зажурено мовив Бобер. — Із тих, хто туди потрапляв, мало хто спромігся повернутися. Статуї! Подейкують, чаклунська господа скрізь заставлена статуями. Вони всюди. На всіх поверхах, сходах і навіть на холодному підвір'ї. Колись усі вони були... — тут Бобер проковтнув клубок, що підступив до горла, — живі-живісінькі... та вона перетворила їх на камінь.

— Який жах! — у відчаї скрикнула Люсі. — Ми мусимо щось зробити! Ми маємо врятувати бідолашного фавна! А все через мене...

— Я аніскільки не сумніваюся в тому, люба дитино, що ви неодмінно врятували б його, якби мали змогу, — відповів на те Бобер. — Та вам нізащо не проникнути до лігва Білої Чаклунки, якщо вона сама того не забажає. Тим паче, вийти звідти живими.

— А що, як нам вдатися до хитрощів, — запропонував Пітер. — Переодягтися, наприклад, у як їх там... заїжджих перекупників тощо... або навпаки — дочекатися, доки вона вийде з дому... Має бути хоч якийсь хід чи, краще сказати, вихід! Добрий фавн врятував мою сестру, ризикуючи власним життям, пане Бобре! Хіба ж ми кинемо його напризволяще, щоб із нього зробили те, що ви кажете...

— Нічого з того не вийде, сину Адама, — похнюпився Бобер, — не вийде ні в кого із людей. Та не все ще втрачено — Аслан уже в дорозі.

— Аслан?! — вихопилось одразу з усіх горлянок, бо всіх одразу охопило таке дивне відчуття, ніби відбувається щось прекрасне, як-от перші ознаки весни чи добра звістка, що прилетіла здалеку. — Розкажіть нам про нього!

— Хто він такий, цей Аслан?! — крізь хор голосів пробилася Сьюзан.

— Аслан? — замислився Бобер. — Хіба ви не чули про Аслана? То є цар усіх звірів, повелитель лісів та Господь усього суцього. Щоправда, бачимо ми його зовсім нечасто. За все своє життя мені так і не довелося побачити його жодного разу, так само, як не довелося і моєму батькові, так само, як і батькові мого батька. Та ось дійшли до нас чутки, що він уже в Нарнії. Якщо хтось і зможе здолати самозвану королеву, то тільки він. І тільки він зможе врятувати нещасного Тумнуса.

— А що, як вона і його перетворить на камінь? — про всяк випадок поцікавився Едмунд.

— Та що ви, сину Адама! — вперше за вечір усміхнувся Бобер, — це ж треба таке вигадати! Перетворити його на камінь! Для цього треба зазирнути йому в очі, а для того й стати навпочіпки — замало! І якби вона на те наважилась, то була б її остання звитяга, та щось мені підказує, що на таке вона не здатна. Ні-ні, тепер, коли Аслан з нами, усе налагодиться. Про це ходить поміж нами давня-давня приказка.

Аслан іде! Коли він прийде —

Не буде в світі більше кривди.

Коли він відкриє пащу —

Лісові здригнуться хащі,

Коли гривовою трусне —

Проб'ється листячко рясне,

А коли покаже ікла —

Була зима, та раптом зникла!

— ...Та що довго розповідати — незабаром ви й самі все побачите.

— А як же ми його побачимо? — здивувалася Сьюзан.

— Саме для того я й запросив вас до своєї оселі, донько Єви. Я проведу вас туди, де ви зустрінетесь з ним.

— То «він» — це людина? — спитала маленька Люсі.

— Аслан — людина?! — знітився від її нетямущості Бобер. — Звісно, ні. Я вже пояснював, що він — володар лісів, цар над усіма звірами та син Вседержителя, який за всіма морями. Хіба ви не знаєте, хто цар над усіма звірами? Аслан — то лев, єдиний над усіма. Його величність Лев!

— Отакої! А я теж чомусь уявляла його собі людиною, — визнала Сьюзан. — А от із левом зустрітися мені якось лячно, навіть колінця тремтять.

— У будь-кого тремтітимуть, — заспокоїла її Бобриха. — А якщо не тремтітимуть, сміливо вважайте того або відчайдухом з відчайдухів, або... геть дурним.

— Тож, зустріч із ним і справді може бути небезпечною?

— А хто тут казав про безпеку? — погодився Бобер. — Але сидіти, склавши лапки — ще небезпечніше. Правду сказала пані Бобриха: він грізний — та не для кожного, великодушний — та не для всіх. Але все буде добре, тому що він — справжній цар, кажу вам.

— Гаразд! Мені вже кортить зустрітися з ним, хоча від самої думки якось не по собі, — кивнув Пітер.

— Добре, сину Адама, — відповів Бобер, з грюкотом опускаючи лапку на стіл, від чого задзеленчав увесь посуд. — Так і буде! Отож долетіла до нас звістка, що він бажає зустрітися з вами вже завтра і зустріч ця відбудеться біля Кам'яного Столу.

— Кам'яного Столу? Де це? — спитала Люсі.

— Дорога туди не близька, але й не за горами, спускатися будемо річкою. Я вас проведу до місця, — відповів Бобер.

— А як же бідолашний Тумнус? — нагадала Люсі.

— Найкоротший шлях до його визволення, — відповів Бобер, — пролягає повз Кам'яний Стіл. Коли Аслан буде з нами, а ми — з Асланом, усе буде інакше і ми почнемо діяти. Але й від вас залежатиме чимало. Недаремно є така приказка:

Коли Адама плоть і кров
На трон законний зійде знов,
Тоді розвіються печалі
І прийдуть радість і любов.

— ...Ви вже тут, то й час, коли має справдитися пророцтво, дійсно не за горами. Подейкують, Аслан уже був у наших краях, хоч і ніхто з

тих, хто нині живий, цього не пам'ятає, бо дуже давно то було. А от людей на нашій пам'яті, здається, тут і зовсім не було.

– Ось тут я чогось не второпав, – наморщив лоба Пітер. – А Біла Чаклунка – вона хіба не людського роду?

– О-о-о, їй би дуже кортіло, аби всі ми повірили, нібито так воно і є, бо це дало б їй хоч якийсь законний привід зватися королевою. Та річ у тому, що вона ніяка не Євина донька. З одного боку, вона походить від Адама, – із цими словами Бобер злегка вклонився, – але з другого – від Ліліт, першої його дружини, а та була з роду джинів. Це по лінії матері. А от з боку батька – то й взагалі походить з роду велетнів. Ні-ні, справжньої людської крові в ній ані краплі!

– Саме тому вона така невблаганно зла та жорстока, – додала Бобріха.

– Саме так, хазяєчко, – погодився Бобер. – Люди бувають різні: людина може бути добра чи погана (не ображайтеся, хай пробачать мені гості!). Та коли йдеться про істот людиноподібних, тут двох думок бути не може!

– Щоправда, мені зустрічалися досить пристойні гноми, – пригадала Бобріха.

– Мені теж, – не став сперечатися Бобер. – Але таких можна на кігтях перелічити. До того ж вони найменш схожі на людей. Отож моя вам порада: як зустрінесться вам хтось такий, хто ще не зовсім людина, або навпаки – зовсім уже не людина, або навіть такий, хто начебто і людина, а як придивишся – аж ніяка тобі не людина, тримайтеся від них якомога далі. Недарма Чаклунка вже давно нишпорить по всій Нарнії, марно вистежуючи людей: бо дуже нелегка та справа. Чатує вона на вас уже не перший рік. А якщо, бережи вас Аслан, вона довідається про те, що вас тут четверо, – то я за ваші життя не дам і гнилички.

– Чому це? – здивувався Пітер.

– А тому, що відоме їй і таке пророцтво, – заходився пояснювати Бобер. – У гирлі великої ріки на березі моря стоїть старовинний замок Кейр-Паравель, і якщо все піде так, як призначено, то бути йому стольним градом Нарнії. А в тому замку в тронній залі стоять чотири трони. Так ось, коли, за переказами, на ці чотири трони сядуть двоє синів Адама і дві доньки Єви, то настане кінець пануванню Білої Чаклунки, і не тільки її пануванню, а і їй самій. Ось чому ми йшли

сюди крадькома, з усіма пересторогами. Звісна річ — якщо вона пронюхає про вас, ніхто за ваші голови не дасть і риб'ячого хвоста!

Діти захопилися бесідою з бобрами й не помічали нічого, що діється навкруги. Аж раптом, коли Бобер замовк і на хвилинку настала тиша, пролунав дзвінкий голосок Люсі:

— Заждіть-но, а де ж Едмунд?!

Спочатку всі перезирнулися, а потім, перебиваючи одне одного, запитували: «Хто бачив його останнім? Коли саме він зник? Може, він лише вийшов надвір подивитися як там і що?» — і хтось навіть вибіг з хатинки покликати його додому. А зовні здійснюлася хуртовина, та така, що зелена крига на ставку вже вкрилася пишною білою ковдрою. Із порога бобрової хатки не видно було нічого. У білому завої потонули навіть береги. Провалюючись по коліна в замети, що навіяла хуртовина, діти кинулись на пошуки зниклого Едмунда. Вони гейкали його до хрипоти, та сніг притлумляв голоси, і навіть відлуння не долітало у відповідь.

— Жах, та й годі! — видихнула Сьюзан, коли у відчаї вони повернулися до хатинки ні з чим. — Навіщо ми взагалі сюди прийшли?

— Що ж нам тепер робити? — розвів руками Пітер.

— Що робити? — обізвався Бобер, натягуючи зимові чоботи. — А робити нічого — треба забиратися звідси і негайно.

— Може, варто було б розділитися на чотири пошукові партії? — запропонував Пітер. — І піти на всі чотири вітри? Хто знайде його,

нехай мчить додому, а потім – мерщій за іншими.

– Невже ви хочете шукати його і надалі, сину Адама?! – здивувався Бобер. – Але навіщо?

– Як це «навіщо»? Аби знайти Едмунда!

– Його шукати – лиха не минути! – відповів Бобер.

– Що ви таке говорите?! – обурилася Сьюзан. – Хоч він і заблукав, та зайти далеко аж ніяк не міг. І ми будь-що повинні знайти його!.. А ви кажете – «навіщо»...

– Навіщо шукати того, хто полишив вас із власної волі, – суворо відповів Бобер, – коли і без нього відомо, куди він побіг.

Усі ошелешено уп'ялися очима в Бобра, та він не знітився.

– Як можна не зрозуміти того, що ясно-яснісінько. Він побіг до неї, до Білої Відьми, а нас усіх зрадив.

– Не може того бути! – зойкнула Сьюзан. – Не міг він! Не міг і крапка!

– Ой, чи то так? І ви готові за те ручатися? – похитав головою Бобер, обводячи важким поглядом дітлахів, і від того погляду слова, що вже готові були зірватися з язика, так і застигли на вустах, бо раптом усі збагнули, що Бобер каже правду і тільки тим можна пояснити загадкове зникнення Едмунда.

– А чи знає він дорогу? – вже без вагань спитав Пітер.

– А чи доводилось йому вже бувати в наших краях? – у свою чергу спитав Бобер. – Я маю на увазі – самому?

– Так і було, – скрушно зітхнула Люсі.

– А чи розповідав він про те, що з ним тут трапилось? Чи не зустрічався він часом з ким-небудь?

– Ані пари з вуст...

– Тоді ви ще згадаєте мої слова. Мовчання його красномовніше за будь-які слова і означає лише одне: він зустрічався з Білою Чаклункою і перекинувся на її бік, тому, куди йти, він знає чудово. Не хочу вас образити – як-ніяк, він вам брат, – але тільки-но я його побачив, як одразу ж сказав собі: «Тут пахне зрадою». У нього був саме такий вигляд, вигляд того, хто водився з Білою Відьмою та досхочу наївся її чаклунського зілля. Хто прожив у Нарнії довге життя, той одразу зрозуміє, чому в декого «бігають оченята».

– Хай там як, а йти за ним доведеться, – сказав на це Пітер придушеним голосом. Здається, від холоду та хвилювань він не тільки

охрип, а й осип. – Врешті-решт, він наш брат. І хоч він великий пройдисвіт, але все ж таки ще мале дитя.

– Невже ви збираєтесь до Чаклунки? – сплеснула лапками Бобриха. – Отямтеся: у її лігві ви одразу ж потрапите до неї в пазурі. А от врятувати його, та й себе теж, можна лише тримаючись від неї якнайдалі!

– Як це? – не зрозуміла Люсі.

– Вона тільки й мріє про те, аби всі четверо потрапили до неї в руки, бо ніяк не може викинути з голови оте пророцтво про чотири трони в замку Кейр-Паравель. Тож ви і пискнути не встигнете, як вона перетворить усіх вас на нові статуї для своєї... гм-м... скульптурної галереї. Доки ваш брат у неї – один він їй не потрібен, хіба що як ота принада для інших.

– Невже ніхто нам не допоможе? – у відчаї скрикнула Люсі.

– Тільки Аслан, – відповів Бобер. – Тепер уже остаточно зрозуміло: перш за все ми повинні зустріти Аслана. Він – єдина наша надія!

– А поки що, любі мої, – втрутилася в розмову Бобриха, – спробуймо згадати, коли саме втік ваш нерозумний брат. І що саме він встиг почути. Адже нашіптувати він побіг не до когось там, а до самої Білої Чаклунки. Отож: чи був він присутнім, коли йшлося про Аслана? Якщо ні, то їй хоча б не відомо, що Аслан уже в Нарнії, і вона не зможе завадити нам зустріти його.

– Здається, коли мова зайшла про Аслана, його вже не було... – наморщив лоба Пітер.

Та Люсі обірвала його:

– Ні, був... – мовила вона майже пошепки. – Не хто інший, як він, закинув, а чи в змозі Чаклунка перетворити на камінь і самого Аслана.

– Тьху ти, і справді! – спересердя сплюнув Пітер. – Хто б іще докумекав спитати таке!

– От уже ж пішлося на біду! – простогнав Бобер. – А чи не пригадає хто-небудь ось що: був він тут чи не був, коли я казав про зустріч біля Кам'яного Столу?

Але цього, хоч як усі не морщили лоба, – пригадати ніхто не зміг.

– Якщо він усе почув, то Чаклунка на своїх санях хутко кинеється нам навперейми і перехопить десь дорогою нижче за течією ріки. А якщо і не перехопить, у будь-якому разі від Аслана ми будемо відрізані, – сумно припустив Бобер.

— А от і ні! — знов нагадала про себе Бобриха. — Наскільки я її знаю, це зовсім не в її дусі. Щойно Едмунд доповість їй, що ми тут, тієї ж миті вона спорядить погоню, аби захопити нас зненацька ще вночі. Якщо врахувати, що Едмунд вислизнув звідси півгодини тому, то довго чекати на неї не доведеться — десь хвилин за двадцять вона вже буде тут.

— Маєте рацію, пані Бобрихо! — не став сперечатися Бобер. — Треба забиратися звідси! Не можна гаяти ані хвилини!

Розділ 9

У володіннях Білої Відьми

Вам, звичайно, вже кортить дізнатися, що саме трапилося з Едмундом. Тож повернімось трохи назад. Як і всі інші, він теж мав що там було на вечерю, але, на відміну від інших, кусень не ліз йому в горло, бо подумки він повертався до своїх солодошів. І це зрозуміло, бо ніщо так не псує смак справжньої здорової їжі, як думки про їжу, хоча й нездорову, проте чаклунську. Розмова теж псувала йому настрій – йому здавалося, ніби всі чи то звертають на нього мало уваги, чи то зовсім прошивають зневажливим оком. Нічого подібного, авжеж, не було, але так уже йому ввижалося. Аж раптом у розмові він почув ім'я Аслана, а потім ще й Бобер повідав про зустріч біля Кам'яного Столу, і тут уже він не витримав і тишком-нишком посунувся ближче до дверей. Потім сховався за рядом, яким зазвичай завішують двері взимку, щоб запобігти протягам. Бо ім'я Аслан вселяло у нього якийсь потаємний, майже тваринний жах так само, як у інших воно збуджувало радісне піднесення.

Тієї самої миті, коли Бобер завзято переказував віршик про Адамову плоть і кров, Едмунд крадькома намацував клямку; а не встиг Бобер розкрити всім таємницю походження Білої Чаклунки, з якої випливало, що вона аж ніяк не людина, а напівджинія-напіввелетень, тільки жіночого роду, як Едмунд тихою сапою вислизнув надвір і навіть прикрив за собою двері.

Та ні в якому разі хай читачеві не спаде на думку, нібито Едмунд був таким уже поганим хлопчиськом, аби бажати, щоб його брата і сестер перетворили на камінь. Аж ніяк! Єдине, чого він бажав, це мати вдосталь солодошів, а отже, і солодке життя як принц (а потім, не забудьмо, що й король), ну і ще «віддячити» Пітеру за те, що той обізвав його «пройдисвітом». А от над тим, що Чаклунка може з ними всіма зробити, він вважав за краще на замислюватись: зі свого боку, він не бажав їм нічого поганого, але й тих почестей, яких Чаклунка обіцяла йому, для них він не бажав – у будь-якому разі, він був певен (чи, краще сказати, намагався переконати себе), що ніякої шкоди вона нікому не завдасть. «Усі, хто розповідає про неї якісь жахіття, то її

вороги, а раз так, то в їхніх словах якщо й не все неправда, то напевне напівнеправда – до ворожки не ходи, – умовляв він сам себе. – До того ж вона поставилась до мене набагато краще, аніж усі вони, – гречно, як і личить королеві, тож для мене вона і є справжня королева, а не той жажливий Аслан». Ось такі виправдання на майбутнє вигадував собі дорогою Едмунд. Треба визнати, що то були дуже хиткі виправдання. Не міг не відчувати цього і сам Едмунд, і тому в його душі теж ворушилися сумніви щодо чеснот Білої Відьми.

А от першою думкою, що спіткала Едмунда вже надворі, була цілком слухна, але дещо запізніла думка про те, що надворі, як не крути, зима, довкола лютує завірюха, а свою шубу він забув удома, тобто в пана і пані Бобрів. А ще він помітив, що вже сутеніло. Він пригадав, що їсти вони сіли десь о третій по обіді, а взимку дні – ой які швидкоплинні. На це він аж ніяк не розраховував, але що вдієш – треба йти. Він підняв комір якнайвище, втягнув голову в плечі й вирушив у путь навропростець через греблю (благо, притрушена снігом, вона вже не була такою слизькою) – на інший бік.

З кожною хвилиною темнішало, хуртовина не вщухала, і вже на два кроки попереду, як очі не витріщай, нічого не було видно. Утім, і дивитися не було на що, бо і самої дороги теж не було. Раз у раз Едмунд то провалювався в сніговий замет; то, послизнувшись на замерзлій калюжі, проїжджав по льоду догори ногами; то, перечепившись через стовбур поваленого дерева, летів шкереберть до наступного замету. Поки він видряпався на вкритий кригою річковий

схил, то мало не в кров забив коліна, тож невдовзі був мокрим як хлющ та геть синім від холоду та синців. Навкруги стояла тиша, і в тій тиші він почував себе осиротілим і всіма покинутим. Декілька разів він мало не відмовився від свого плану і вже готовий був повернути додому, визнати провину і знов помиритися з усіма, і може, так би воно й сталося, якби зненацька його не осяяла грандіозна думка: «Коли я стану королем, то першим же указом звелю, щоб у Нарнії проклали пристойні дороги». Ця думка якось відволікла його від тягара і незгод того згубного шляху, який він сам для себе обрав, та спрямувала наступні його думки у величне русло: що гарне і корисне він зробить, ставши королем. Це його дуже підбадьорило, тож, борсаючись у заметах, він більше не репетував, а навпаки – віддавався мріям про те, який у нього буде палац та скільки автівок; а ще треба не забути про приватний кінотеатр; і де прокласти залізницю, та які закони ухвалити проти бобрів з їхніми греблями... він уже домальовував останні штрихи до далекосяжних планів на майбутнє, наприклад: як не тільки поставити Пітера на місце, а й зробити так, щоб він своє місце знав, – коли погода раптом змінилася. Спочатку вщух снігопад, потім здійнявся вітер. А з ним налетіла пронизлива стужа. Хмари розсіялись, і на небі зійшов місяць. То був повний місяць, тож коли він осяяв сріблясті сніги навкруги, то стало ясно, наче вдень, лише незвичні довгі тіні надавали краєвиду якогось дивного, нетутешнього вигляду.

Нізащо не знайти б йому шляху до Чаклунки, якби вчасно – саме тоді, коли він опинився на березі іншої, більшої річки – не визирнув місяць (якщо ви не забули, коли дітлахи завітали до Бобрів, він встиг помітити, що нижче за течією маленька річечка впадає в іншу, значно більшу, ріку). Тепер він стояв на березі отієї більшої ріки, тож десь у її вигині й мала розташовуватись чаклунська оселя, до якої вже рукою докинути, хіба що не видно. Одне лихо – долина, якою протікала велика ріка, виявилась ще підступнішою, ніж попередня: береги крутішими, схили – рясно вкриті камінням, а кущі – густішими за ті, які він щойно здолав, тож, коли б не місячне сяйво, до місця б йому ніколи не дістатися. Утім, хоч і видно було, наче вдень, та доки він продирався крізь кущі – змок геть до рубчика: як він не пригинався серед гілок, що стирчали в усі боки, а раз у раз йому за комірцець падав цілий замет з потурбованої гілки. І щоразу, коли це траплялося,

Едмунд кляв Пітера на всі заставки, ніби той був винен у всіх його напастях.

Хай там як, а врешті-решт Едмунд продрався крізь чагарник і вийшов на більш-менш рівне місце. Тут долина розгорнулася, і, як на долоні, Едмунд побачив перед собою між двох пагорбів через річку самотню будівлю, у якій з першого погляду неважко було вгадати оселю Білої Чаклунки. Місяць сяяв, аж очі сліпив. У тому сяйві з відстані оселя видавалася схожою на скелю, що вищирилася іклами стрімчаків. Та, примруживши очі, можна було роздивитися зубчасті вежі з гострими, наче голки чи ковпаки у блазнів або чаклунів, шпилями. У місячному сяйві шпилі виблискували та відкидали на сніг зловісні довгі тіні. Едмунд відчув, що ніяковіє.

Та про повернення годі було й думати.

По льоду він перетнув річку та попрямував навпростець до замку. Навкруги стояла мертва тиша, не чути було навіть власних кроків по пухнастому снігу, який нещодавно намела завірюха. У пошуках входу Едмунд оминав кожну вежу ріг за рогом, аж поки на протилежному боці нарешті відшукав склепінчасту браму з залізними ґратами. Як не дивно, брама була відчинена навстіж.

Едмунд зітхнув та поліз до брами. Нагорі він відхекався та зазирнув до подвір'я. Від того, що він побачив, у нього зайшлося серце. Одразу ж за брамою в місячному сяйві заляк велетенський лев, що присів на задні лапи, наче напружившись перед стрибком. Причаївшись у темряві брами, так само спробував залякнути й Едмунд, не в змозі рушити ані туди, ані сюди, хоча з огляду на тремтячі колінця це йому, мабуть, не дуже вдалося. Так він простояв досить довго – настільки довго, що вже й сам не розумів, від чого в нього більше цокотять зуби: від переляку чи холоднечі. Скільки він

там стояв насправді – нікому не відомо, та зрозуміло одне: йому здалося, що якнайменше декілька годин.

Так чи не так, а з часом Едмунд запитав себе, з якого дива готовий накинута на нього лев в останню мить завмер і зволікає зі стрибком. Більш того, Едмунд готовий був присягнутися, що з тієї миті, як він увіп'яв очі в лева, той не зрушив з місця ані на крок. Осміливши, Едмунд присунувся ближче, все ще тримаючись у затінку брами. З цього місця він міг роздивитися краще і збагнув, що лев не тільки не збирається нападати, а навіть не дивиться в його бік. «А що, як крутне головою і...» – з тривогою подумав Едмунд. Та лев дивився в інший бік. Прослідкувавши за його поглядом, Едмунд уперся очима в спину маленького гнома за два кроки від лева. «Ага! – прикинув собі Едмунд. – Як тільки він кинеться на гнома, я одразу – навтьоки!» Проте ані лев, ані гном з місця не зрушили. І раптом хлопчик згадав: йому ж казали, що Чаклунка перетворює живих істот на камінь. Він придивився пильніше і тільки тепер помітив, що лев від гриви до кінчика хвоста припорошений снігом. Дозволити вкривати себе снігом... могла тільки статуя. Жива істота б обтрусилася і все. Повільно, аби вгамувати серце, що калатало наче скажене, Едмунд вийшов із темряви та підкрався до лева. Як і раніше, лев стояв нерухомо. І, переборовши свої жахи, Едмунд врешті наважився торкнутись чудовиська. Про всяк випадок він тільки тицьнув у нього пальцем, та все було і без того зрозуміло. То був камінь. Його налякала звичайнісінька кам'яна статуя!

Від полегшення, яке він відчув, попри холоднечу його аж кинуло у жар, навіть п'яти зігрілися. Після всього, що він натерпівся, у голові зароїлися думки, а найважливішою була така: «А що, як лев, котрий налякав мене до запаморочення, і є Великий Аслан, про якого мені всі вуха продзижчали! А Чаклунка, не будь дурепою, вже взяла та спіймала його. Такий, виходить, кінець усім їхнім надіям на нього... Тю, не такий уже він і страшний, цей кам'яний Аслан».

Тішачись з власної безкарності, Едмунд зробив таке, за що б мало бути соромно кожному сумлінному школяреві. Покопирсавшись у кишнях, він видобув недогризок олівця та домалював левові над верхньою губою чорні вуса. Потім, помилувавшись на те, що вийшло, намалював ще й великі окуляри. Задоволений побаченням, він відступив убік і спромігся на невелику промову: «Ось воно як, старий

дурню Аслане! Як воно – почуватися звичайною каменюкою? Якщо ти такий могутній, як про тебе кажуть, спробуй-но вирватися з кам'яного полону!» Проте, навіть зважаючи на олівцеві карлючки на носі, велетенський кам'яний звір видавався таким грізним, а погляд його у місячному сяйві був сповнений такої гідності й такого суму, що Едмунд не відчув ніякої радості від свого скализубства. Він відвернувся і пішов через подвір'я до будинку.

Не здолавши й половини шляху, він налічив уже не одну дюжину статуй, розкиданих по всьому подвір'ю, наче шахові фігури в розпал гри. Кого тут тільки не було: кам'яні сатири, кам'яні вовки, так само

як і ведмеді, лиси та рисі – усі, звичайно, теж кам'яні. Деякі особливо граційні фігури чимось нагадували дівчат, та насправді то були духи дерев. Серед інших виділялася міцна фігура кентавра, небачений кінь із крилами та довга гнучка істота, у якій Едмунд впізнав дракона. У холодному й блідому місячному сяйві всі вони стояли, наче живі, та у їхній нерухомості відчувалося щось таке зловісне, що навіть і проходити поміж них було моторошно. Саме посеред подвір'я височіла кремезна – наче могутній дуб – чоловіча постать з лютим виразом обличчя, кошлатою бородою та з палицею в руці. То був справжній велетень, точніше його кам'яна подoba, і хоча Едмунд твердо знав, що той не може бути живим, цей відрізок шляху дався йому особливо важко.

У дальньому кінці подвір'я Едмунд помітив неясне світло, що лилося з напівпрочинених дверей, і попрямував туди. Залишалося здолати сходи, аж ось на порозі він розгледів чималенького, а як на те, навіть величенького вовка, що заступав прохід.

– Нічого страшного, – укотре спробував підбадьорити себе Едмунд, – шкоди він мені не завдасть, адже він несправжній...

Та не встиг він занести ногу – перешкоду переступити, як звірюга скочив на лапи, шерсть у нього на карку стала дибки, вовк роззявив велику червону пащу та прогарчав:

– Завмр-р-ри, чужинцю! Р-р- розповідай не кр-р-риючись, якого ти р-р-роду і кр-р-рові, чого пр-р-рийшов?!

– Прошу про-пробачення вельми- вельми- вельможного пана Вовка, але це ж я, Едмунд, – від несподіванки і з переляку Едмунд заїкався, – той самий син Адама, якого її величність цими днями милостиво зустріла в лісі; а приніс я їй звістку про те, що брат мій та сестри вже в Нарнії; тут, неподалік, у хатинці Бобрів – її величність воліли побачитись з ними на власні очі.

– Я доповім її величності, а ти стій тут і не вор-р-рушись, якщо тобі дор-р-роге власне життя! – сказав вовк і, не чекаючи на відповідь, зник у замку.

Едмунду залишалося мовчки терпіти. Пальці його вже побіліли від холоднечі, а серце несамовито калатало в грудях. Та незабаром Могрім, зверхник таємної поліції її величності (а це був саме він), повернувся.

– Пр-р-роходь, ур-р-рюбренець Кор- р- ролеви! – сповістив він. – Тобі на р-р-радість, або не зовсім на р-р-радість, або зовсім не на р-р-радість...

Напучуваний таким чином, Едмунд попрямував усередину, ступаючи дуже обережно, щоб випадково не наступити страшному звірюзі на лапу.

За порогом він опинився в довгій похмурій залі з шерогами колон, між яких, так само як і на подвір'ї, причаїлися статуї. Одразу за порогом Едмунд помітив маленького кам'яного фавна з дуже сумним обличчям. «А чи це, бува, не приятель Люсі?» – майнула думка. Зала освітлювалась одним-єдиним ліхтарем, за яким у напівтемряві сиділа сама Чаклунка.

– От і я, ваша величносте! – поспішив доповісти Едмунд, виступаючи вперед.

– Як ти наважився, нахабо, прийти до мене сам? – не дуже приязно зустріла його Королева; від її громоподібного голосу, що заповнив залу, в Едмунда аж ноги підломилися. – Хіба я не веліла тобі привести з собою інших?

– Не гнівайтесь, ваша величносте! Задля вас я зрадив усіх – я заманив їх якомога ближче до вашого ліг... палацу. Наразі вони переховуються в маленькій хатинці біля греблі вгору за течією маленькою річки у пані та пана Бобрів.

– І це все, з чим ти прийшов? – grimнула Чаклунка, і зла посмішка скривила її обличчя. Ця посмішка нічого доброго не провіщала.

– Н-ні, н-ні, ваша величносте, – затинаючись з переляку, запевнив її Едмунд і за хвилину виклав усе, що підслухав у Бобрів до того, як чкурнув геть.

– Що?! – заволала Чаклунка. – Аслан?! Він тут?! Чи ти часом не брешеш? Якщо з'ясується, що ти збрехав...

– Та що ви, – замахав руками Едмунд, – якщо я вже доношу, то доношу тільки те, що чув на власні вуха.

...Та королева його вже не слухала. Вона плеснула в долоні, і на її поклик з'явився вже знайомий нам гном – той самий гном, що супроводжував Чаклунку під час їхньої першої зустрічі з Едмундом у лісі.

– Хутко! Закладай сани! – наказала Чаклунка. – Та познімай усі бубонці.

Розділ 10

Про те, як розвіялись чари

Що ж, а тепер, доки гном готує санчата, повернімося до трьох дітлахів та пана і пані Бобрів. Щойно Бобер промовив: «Не можна гаяти ані хвилини», як усі, окрім Бобрихи, хутенько понатягали на себе теплий одяг. Господиня ж заходилася викладати на стіл усілякі пакуночки, приказуючи: «Зараз, зараз, пане Бобре, тільки-но дістаньте мені отой шматок шинки... і ще чай, цукор, сірники... Хто-небудь, дістаньте будь ласка кілька паляниць із короба, що стоїть у кутку».

– Що ви таке робите, пані Бобрихо?! – вигукнула Сьюзан.

– Як що, люба? Збираю нам торбинку з їжею в дорогу, – спокійно відповіла Бобриха. – Ти ж не думаєш, що ми рушимо у путь із порожніми руками?

– Але ж на те немає часу! Треба поспішати! – квапила Сьюзан, застібаючи гудзики на шубі. – Вона буде тут з хвилини на хвилину!

– Отож і я кажу! – вторував їй Бобер.

– Та годі вам уже! – зупинила їх Бобриха. – Якщо ти добре поміркуєш, пане Бобре, то зрозумієш, що в нас є ще зо чверть години, перш ніж вона буде тут.

– То чи не краще нам відірватися від неї якнайдалі, – здивувався Пітер, – якщо бажаємо дістатися Кам'яного Столу першими?

– Ви ж розумієте, пані Бобрихо, – додала Сьюзан, – що варто їй побачити, що нас тут немає, як вона щодуху кинеться навздогін.

– О-о-о, ще й як кинеться, – не стала сперечатися Бобриха. – Та якщо ми все одно не зможемо її випередити, адже вона їде на санчатах, а ми йдемо пішки, то чи треба нам взагалі поспішати?

– Тоді... тоді, виходить, надії немає? – засмутилася Сьюзан.

– Тільки не треба передчасно хнюпити носа, люба, – заспокоїла її Бобриха, – краще подай мені з шухляди дюжину носовичків. Надія є завжди. Стовповим шляхом нам її не випередити, та ми можемо сховатися та йти такими стежками, про які вона ні сном, ні духом не знає. Ось тоді, якщо нам пощастить, ми її й обійдемо.

– Маєш рацію, моя дружинонько, – підтримав її Бобер. – А тепер нам і справді час рушати.

– Не варто дарма метушитися, пане Бобре, – зауважила йому Бобриха. – Ось... саме так... чотири великі паляниці – для дорослих, а п'ята, менша, для нашої меншенької – для тебе, люба, – звернулася вона до Люсі.

– Будь ласка, ходімо вже! – благала її Люсі.

– Що ж, я вже й так майже готова, – нарешті відповіла Бобриха, натягаючи (не без допомоги Бобра) на лапки зимові чобітки. – Гадаю, швацька машинка занадто важка, аби тягти її з собою.

– О, так воно і є, – погодився Бобер. – Її неможливо підняти. Ти ж не сподіваєшся часом викроїти дорогою хвилинку, аби нею скористатися?

– Не можу й думати, що Чаклунка навіть торкнеться її, – скрушно зітхнула Бобриха, – чи, чого доброго, зламає, а то й поцупить.

– Будь ласка, будь ласочка, поквартися! – в один голос заблагали трое дітей, і нарешті всі вийшли надвір, Бобер замкнув двері («Це її

трохи затримає!» – пояснив він), і з торбинками за плечима вони вирушили в путь.

Снігопад припинився, і на небо вийшов ясний місяць. Вони просувалися вервечкою: спочатку Бобер, потім Люсі, за нею Пітер, Сьюзан, і останньою йшла Бобриха. Бобер повів їх греблею на правий берег річки, а потім звивистою горбкуватою стежкою схилом різко вниз, до берега, поміж дерев. Так вони і йшли берегом, а над ними з обох боків височіли круті схили долини, залиті місячним сяйвом.

– Йти треба низиною, – пояснив Бобер, – бо їй доведеться обрати верхній шлях – саньми тут не проїдеш.

Перед їхніми поглядами розлігся напрочуд мальовничий краєвид, милуватися ним було б приємно, сидючи в затишному кріслі й споглядаючи його у себе з вікна. Та Люсі, навіть у її становищі, не могла не помічати такої краси. Вони йшли і йшли вперед, торбинка в неї за плечима з кожною хвилиною ставала все важчою і важчою, і Люсі забула навіть і думати про навколишні красоти, захоплена думками про те, чи стане їй сил витримати ще хоч трішки. Вона вже не заглядалася на сліпучо-яскраву кригу замерзлої річки з її льодяними водограями, або на притрушені снігом дерева, або на величний місяць, оточений безліччю зірок, так само білосніжний, як і краєвид навкруги. Ні, все це тепер не бентежило її серця, і вона лише не зводила очей з коротеньких ніжок Бобра, що – туп-туп-туп – невпинно крокували по снігу перед нею. Згодом місяць затягнуло хмарами і знов пішов сніг. Втоmlена Люсі дрімала на ходу, коли раптом Бобер різко повернув праворуч і почав видиратися вгору крізь непролазні кущі. Люсі остаточно прокинулась – саме вчасно, щоб помітити, як Бобер зникає в майже невидимій печерці, так добре прихованій за густими кущами, що помітити її неможливо, якщо не стояти просто над нею. Доки вона поверталась до тями, Бобер уже заліз до печерки – лише хвіст його стирчав над поверхнею.

Люсі швиденько присіла і полізла слідом за ним. Позаду вона чула сопіння, пихкання та буркотіння – і за мить усі інші також залізли всередину.

– Де це ми?

У темряві голос Пітера лунав втоmlено, немов надламаний. (Мені, звичайно, не треба вам пояснювати, який це надламаний голос.)

– Це старовинна схованка бобрів. Тут можна пересидіти лиху годину, – пояснив Бобер. – Про неї мало хто знає. Можливо, тіснувато, але нам не завадить поспати кілька годин.

– Коли б ви так не метушилися, я б прихопила подушки, – докірливо промовила Бобриха.

Умостившись, Люсі подумала, що печерка ця не така вже й затишна, як оселя пана Тумнуса – нірка в землі та й годі, але суха й тепла. І дуже маленька – для того, щоб усі змогли влаштуватися на ніч, довелося тісно притулитися одне до одного. Та після довгого шляху їм було тепло та спокійно разом. Якби ж тільки підлога була хоч трохи рівнішою! У темряві Бобриха пустила по колу пляшечку, з якої всі сьорбнули щось таке, від чого хтось закашляв, хтось зачхав, комусь наче горло обпекло, зате всередині одразу ж потеплішало і всіх негайно огорнув солодкий сон.

Здавалося, не минуло і хвилини (хоча насправді сплигло декілька годин), як Люсі прокинулася від холоду, не спроможна навіть поворухнути затерпими руками-ногами та мріючи про гарячу ванну. У напівсні вона відчула, як її щоку лоскочуть довгі вуса, і помітила світло, що струменіло крізь вхід у печеру. Тоді вона й продерла очі. Заворушилися й інші. Звідкись почулося веселе дзеленчання, і за мить усі сиділи, роззявивши роти і витріщаючись, дослуховуючись до звуку, що ввижався їм увесь той довгий шлях минулої ночі.

Бобер, не зволікаючи, кинувся геть з печери. Ви, можливо, вирішите, як спочатку вирішила Люсі, що то було вкрай нерозумно з його боку, тоді як насправді розумнішого вчинку годі було й сподіватися. Хто-хто, а Бобер добре знав, як непомітно прослизнути поміж заростями ожини, і він перш за все мав дізнатися, яким шляхом прямує Чаклунка. Інші, причаївшись, немов миші, залишилися чекати на нього в печері. Хвилин за п'ять всі до смерті перелякалися – десь зовсім близько почулися голоси. «Ой! – ледь стримала зойк Люсі. – Його помітили! І спіймали!»

До чого ж усі здивувалися, коли за хвилину просто в них над головами пролунав голос Бобра.

– Усе добре! – загукав він їм. – Виходьте, пані Бобрихо! Виходьте, сини та доньки Адама! Усе гаразд! Не вона то була!

Звичайно, так ніхто не говорить, але саме так зазвичай висловлювалися бобри, коли їх щось дуже хвилювало; і коли я кажу

«зазвичай», я, звісно, маю на увазі бобрів у Нарнії, бо по наш бік чарівних дверей бобри переважно мовчать.

Отож на поклик нашого Бобра, кліпаючи очима від сліпучого денного світла, скуйовджені, заспані та перемазані землею, Бобреха з дітьми вилізли на поверхню.

— Ходіть-но сюди! — гукнув їм Бобер, який у захваті мало не пританцьовував. — Ходіть скоріше! Лише погляньте! Оце так удар для Чаклунки! Здається, чари її вже розсіюються...

— Що ви таке говорите, пане Бобре? — відхекуючись, поцікавився Пітер, коли всі нарешті спромоглися видертися на кручу.

— Хіба не казав я вам, що вона зробила так, аби в Нарнії завжди була зима, але Різдво оминало нас? Що ж, тільки погляньте туди! — відповів Бобер.

І вони поглянули.

На дорозі стояли запряжені оленями сани з розшитою бубонцями упряжжю, й олені, на відміну від чаклунських, були не білі, а брунатні, і до того ж набагато більші. А їздового — того взагалі годі було не впізнати. Високий, кремезний, вдягнений у яскраво-червоний, червоніший навіть за ягоди падуба, кожух з підбитим хутром каптуром, з довгою бородою, яка білими пасмами вируючого водоспаду спускалася йому на груди, він був знайомий усім з дитинства, хоча зустріти його (та багатьох інших) можна було тільки в Нарнії. Але й по наш бік чарівних дверей усі змалечку звикли бачити його зображення на вітальних листівках, а також підслуховувати розмови дорослих про нього — усе це зазвичай відбувалося просто напередодні Різдва. Та одна річ — знати про когось, а зовсім інша — побачити на власні очі. На різдвяних листівках Дід Мороз зазвичай веселий та потішний. Проте наяву, коли діти добре розгледіли його, він виявився геть іншим — таким великим, святковим та справжнім-справжнісіньким, що у всіх навіть дух забило від радощів.

— Дійшов нарешті! — прогрімів Дід Мороз. — Довгенько ж вона змусила мене чекати. Либонь, і Аслан сюди прямує, коли чари її послабшали.

Люсі відчула, як по спині побігли мурашки, та не від холоду чи жаху, а від невимовної радості, чого, правду кажучи, давненько з нею не траплялося.

– А тепер, – мовив він далі, – як щодо святкових подарунків? Вам, пані Бобрихо, швацька машинка, новіша та зручніша. А щоб вам із нею не тягатися, я її залишу у вас вдома, коли проїжджатиму поряд.

– Якщо вам не важко, пане добродію, – уклонившись, відповіла Бобриха. – Та він замкнутий.

– Замки та засуви – мені не перешкода, – усміхнувся Дід Мороз. – А щодо вас, пане Бобре, то, коли ви повернетесь додому, греблю вашу буде вже закінчено, усі діри залатано та опуст припасовано.

«Пан» Бобер у захваті навіть рота розтулив, але вимовити хоч щось так і не спромігся.

– Пітере, Адамів син, – звернувся до хлопця Дід Мороз.

– Я, – по-воєнному відрапортував Пітер.

– Для тебе теж є подарунки, – була відповідь, – та це не дитячі іграшки, а знаряддя для справжнього чоловіка. Наспів уже той час, коли вони стануть тобі в пригоді. Носи їх із гідністю!

І з цими словами він простягнув Пітеру щит та меч. На сріблястому тлі щита було зображено лева на задніх лапах. Лев був яскраво-червоного кольору – кольору стиглої полуниці. Ефес у меча був золочений, а сам меч було вкладено в піхви на шкіряній перев'язі. І меч, і піхви, і перев'язь були немов заздалегідь підігнані під Пітера і прийшлися якраз до міри. Приймаючи дарунки, Пітер був мовчазний та серйозний – він добре розумів важливість того, що відбувалося.

– Сьюзан, донько Єви, – промовив Дід Мороз. – А ось і твої дарунки. – І з цими словами він передав їй лук, сагайдак, повний стріл, та невеличкий ріжок зі слонівки. – Лук той знадобиться тобі в скрутний час, але не до бою тобі з ним ставати. Він не знає промаху. А варто прикласти ріжок до вуст та подути в нього – буде тобі підмога, де б ти не опинилась.

Нарешті він вимовив: «Люсі, донько Єви», і Люсі виступила вперед. Їй він подарував маленьку, на перший погляд, скляну пляшечку (хоча дехто потім казав, що її зроблено з цілого діаманту) та короткий кинджал.

– У цій пляшечці, – пояснив він, – цілюще зілля з нектару вогняних квітів, що зростають на сонці в сонячних горах. І коли тебе або когось із друзів твоїх буде поранено – кількох крапель цього зілля достатньо, аби зцілитися. Ну, а кинджал, звісно, потрібен тобі тільки для захисту, бо негоже жінкам брати участь у бою.

– Але чому? – знітилась Люсі. – Хоч я і не знаю напевно, але гадаю, що духу мені не забракне.

– Річ не в тому, – похитав головою Дід Мороз. – Не жіноча то справа – у бою правду захищати. А тепер, – він несподівано втратив свій поважний вигляд, – у мене є щось для вас усіх!

Звідкілясь, певно, з великого мішка за плечима, хоч ніхто того не помітив, він витяг велику тацю з п'ятьма чашками й тарілочками, горщик із грудковим цукром, глечик із добірними вершками і великий-превеликий чайник, щойно просто з жару, вигукнув: «Щасливого Різдва! Хай живе справжній король!», клацнув батогом, і не встигли всі й оком змигнути, як і він, і олені вже зникли, немов їх і не було.

Пітер саме витяг меч з піхов і показував його Боброві, коли втрутилась пані Бобриха:

– Ось, ось! Отак усі й базікатимуть, доки чай не охолоне! От уже ці чоловіки! Беріть тацю та несіть її вниз, там усі ми добре поснідаємо! Добре, що я не забула прихопити із собою хлібного ножа.

Кручею вони повернулися до печерки, де Бобриха нарізала канапок із шинкою, Бобер налив по чашках чай, і всі разом заходилися снідати. Та щойно зі сніданком було покінчено, як Бобер зіп'явся на ноги й оголосив:

– Час рушати!

Розділ 11

Аслан наближається

Тим часом для Едмунда настали не те щоб лихі, але дуже скрутні часи. Доки гном відлучився лагодити сани, Едмунд, який був дещо розчарований прийомом, влаштованим йому в королівському палаці, як то кажуть, губа в нього не з лопуцька, сподівався, що Королева схаменеться і буде прихильною до нього, як під час їх останньої зустрічі. Та вона чомусь не поспішала. Коли ж її мовчання стало нестерпним, Едмунд зібрався з духом і сам нагадав про себе:

— Дозвольте, ваша величносте, а як щодо винагороди, солодкої винагороди? Ви ж самі казали...

— Цить, недоумкуватий! — тільки й відмахнулася Королева, але потім, здається, змінила гнів на ласку і пробуркотіла собі під ніс: — Не вистачало ще, аби цей зануда дорогою зомлів з голоду... — Вона знову плеснула в долоні. З'явився ще один гном. — Принеси людському маляті їжі та питва, — звеліла вона.

Гном не забарився, повернувшись із залізним кухлем, у якому плескалася звичайна вода, та залізною мискою, на якій самотував крайчик засохлого хлібця. Усе це він жбурнув Едмундові під ноги та хрокнув на додачу найогиднішим чином.

— Мармелад для колишнього принца, ги-ги-ги!

— Забери це геть з моїх очей! — насупився Едмунд. — Навіщо мені ваша черства скоринка?!

Та Чаклунка кинула на нього красномовний погляд. Нічого доброго цей погляд не провіщав, тож Едмунд вибачився і мовчки заходився смоктати жалюгідну скоринку, бо розгризти її — з огляду на таку її черствість — міг хіба що дуже голодний вовк.

— Звикай задовольнятися тим, що є, бо невідомо, коли ще перепаде тобі бодай сухарик, — усміхнулася Королева.

Едмунд мало не вдавився окрайцем, коли перший гном повернувся і доповів, що сани готові. Чаклунка підвелася і, наказавши Едмундові йти слідом, вийшла з тронної зали. Надворі знов неабияк сніжило, та Королеву, здавалося, це аж ніяк не бентежило, так само як не хвилювало і легке, не за погодою, плаття Едмунда. Вона тільки

кивнула йому на сани, але перш ніж вирушити в путь, покликала вірного Могріма. Той похапцем прибіг до неї, крутячи хвостом, наче дворовий пес.

– Візьми з собою найспритнішого і найлютішого з вовків та риссю до Бобрової хатинки! Усіх схопити, загризти, пошматувати, щоб і сліду не лишилося! Якщо вони вже втекли, мерщій до Кам'яного Столу, але так, щоб жодна жива душа не дізналась. Там зачітися і чекати на мене. Мені ж доведеться подолати довгу путь на захід, перш ніж я знайду переправу через річку. Може трапитися, що ти наздоженеш втікачів першим, що ж, як вчинити з ними – ти знаєш.

– Слухаю та кор-р-рюся, Кор-р-ролево! – прогарчав вовк і зник у білій імлі. Здалеку донеслося лише відлуння його ходи, важкої, як у коня. Потім пролунало вовче виття, до якого долучилося інше – то на допомогу Могріму поспішав іще один вовк.

Уже за кілька хвилин вони нишпорили по маленькій хатинці біля греблі, намагаючись винюхати, куди поділися мешканці зі своїми гостями – та втікачів і слід прохолов. Страшно навіть уявити, чим могла б обернутися ця ніч для втікачів, якби не негода зі снігом та завірюхою. Вовки неодмінно винюхали б їхній слід ще до того, як вони дісталися печери. А що б трапилося далі – здогадатися неважко. Та Бобер вирахував усе правильно: хуртовина замела все навкруги, тож слідів було не тільки не видно, а так би мовити, і не нюшно.

Тим часом гном клацнув батоном – і сани з Королевою та Едмундом кулею вилетіли з-під брами та понеслися все далі й далі від замку, у темряву та холоднечу. Що й казати, жахливою видалась та подорож для Едмунда, адже, не забудьмо, що його одяга аж ніяк не була гожа для таких звитяг. За чверть години він спереду скидався на замет. Спочатку він хоча б отрушувався, та потім втомився зчищати з себе сніг і зрозумів, що то марна справа. Сніг налипав на нього швидше, ніж він встигав його скидати. До того ж він знову змок, та вже не до рубця, а до кісток. Та це ще нічого. Яким же нещасним він почувався. Йому навіть закралася страшна підозра, що Королева не поспішає призначати його королем. Тепер усе, що він казав собі, аби переконати себе, що Чаклунка нікому лиха не заподіє, бо вона особа гречна й добросерда, і що правда на її боці, – здавалося щонайменше повною маячнею. Він віддав би все, аби знову опинитися поруч з рідними та друзями, навіть із Пітером. Та єдине, що залишалося у його

становищі, – це спробувати переконати себе в тому, що все, що відбувається з ним, – не що інше, як недобрий сон. І варто лише прокинутися – як усе минеться. Одне тільки лихо: що далі вони їхали, година за годиною, то ясніше ставало: якщо це й справді сон, то дуже, дуже поганий сон. Та подорож затягнулася набагато довше, ніж я тут спробував її описати. Аби описати її докладніше, знадобилося б попсувати не один стос паперу, та й того я не певен, що вистачило б. Ось чому варто зупинитися на тому, що до світанку снігопад нарешті вщух. Світало, а подорожі кінця-краю не було. Вже й день настав, а все було так само. Навколо все завмерло, і тишу порушував лише заколисливий шурхіт полозів та рипіння оленьчої упряжі. Пробудив Едмунда голос Чаклунки, що раптом чітко пролунав у навколишній тиші: «А це що таке! Нумо, тпру-у-у!» «Тпру-у-у» вони й зробили. Едмунд одразу підхопився, сподіваючись, що мова йде про сніданок. Причиною зупинки, як виявилось, і справді був сніданок, та про нього Едмунду годі було й мріяти.

Неподалік, біля підніжжя крислатого старого дерева, зібралася розвесела компанія: біляче подружжя з білчєнєтєми, двоє сатирів, якийсь незвично веселий гном та лис – усі вони сиділи на маленьких дзиґликах навколо святково накритого пенька. Через відстань подробиць застілля Едмунд не роздивився, та від пахошів у нього запаморочилось у голові та потекли слинки. Пеньок був прикрашений ялинковими гілочками, а посередині – Едмунд навіть заблимав очима, чи не примарилось це йому? – височів справжній різдвяний сливовий пудинг. Так от, коли сани зупинилися, лис (він був, вочевидь, найстаршим з присутніх) саме підвівся зі свого місця, у правиці тримаючи маленьку чарочку, і збирався виголосити промову. Та тільки-но тепла компанія вгледіла королівські сани та побачила, хто в них сидить, радість та веселощі немов вітром звіяло. Татусь білячої родини застиг із виделкою на півдорозі до рота, один із сатирів начебто вже й доніс виделку, та проковтнути, що там на ній було, вже не встиг, і виделка так і стирчала в нього поміж зубів, а маленькі білчєнєтє щодуху заверещали від жаху.

– І що все це має означати? – обімліла Чаклунка.

Ніхто не відповів.

– Мовчати! Тобто відповідати, лісова дрібноті! – заволатала вона. – Чи ви хочете, аби мій гном розв’язав вам язика батогом?! Питаю востаннє: що означає оце неподобство... оця обжерливість... оце... казна-що, що ви собі дозволяєте?! Звідки взагалі це взялося?!

– Вибачаюся, ваша величносте, – відповів на це лис. – Але все це «казна-що», як ви кажете, не взялося, а далось. І якби я наважився запропонувати вашій величності чарочку за ваше ж здоров’я...

– «Далось»?! Яким же добродієм все це далось?

– Д-д-дідом Морозом, – затинаячись, зізнався лис.

– Ким-ким? – гримнула Чаклунка, зіскакуючи з саней: лише два кроки – і її могутня постать нависла тінню над переляканими звірятками. – Яким дідом? Яким морозом? Його тут і бути не може! Та як ти смієш, смієшся, чи що? Гаразд, якщо ти чесно визнаєш, що збрехав, то я, нехай так, усіх пробачу.

Може, все б і обійшлося, та раптом одне білчєня чи то стратило розум від переляку, чи щось таке...

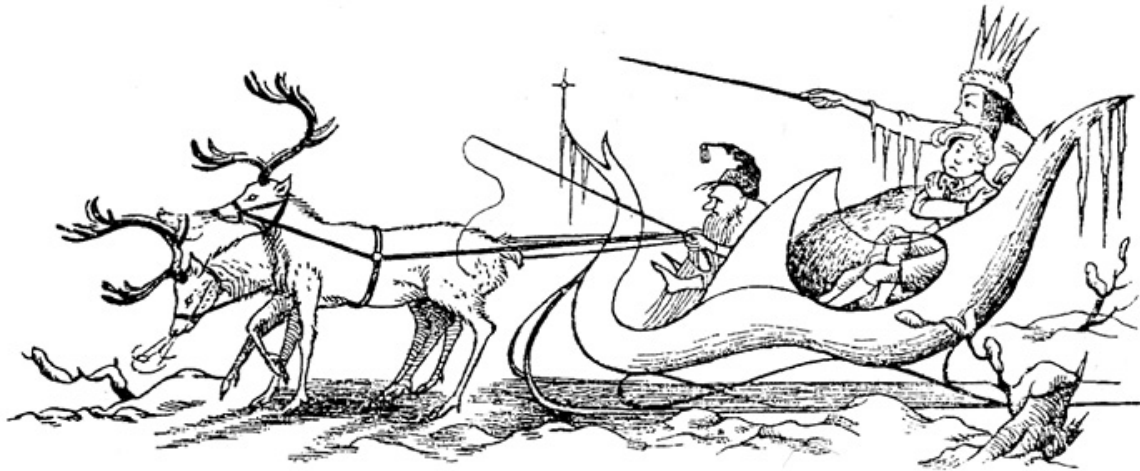
– Він був! Був! Був! – заверещало воно так, що аж вуха заклало, та ще й ложкою по пеньку закалатало.

Тут Едмунд з острахом помітив, як Чаклунка закусилла губу, та так, що по її білосніжному підборіддю скотилася крапля багряної крові. Вона здійняла свій жезл... Едмунд тільки й устиг скрикнути: «Не

треба! Не робіть цього! Будь ласка!» – як жезл опустився, і там, де щойно сиділа весела компанія, завмерли кам'яні статуї; одна з них – як була – з виделкою на півдорозі до рота, біля кам'яного пеньочка, на якому були розставлені кам'яні тарілочки та височіла кам'яна брила, що дивним чином нагадувала різдвяний сливовий пудинг.

– А це тобі! – уже забираючись до саней, мовила Чаклунка і дала Едмундові сильного ляпаса. – Наступного разу знатимеш, як заступатися за злодіїв та зрадників! Жени! – кинула вона гномові.

На очах в Едмунда виступили сльози, але вперше йому було шкода когось іншого, а не себе. Він уявив собі, як маленькі кам'яні фігурки так і сидітимуть навколо Кам'яного Столу рік за роком і ясними днями, і темними ночами, доки не поростуть мохом та не розкришаться від негоди. А сани так само розмірено ковзали далі, хіба що – і Едмунд це помітив – сніг уже не вищав, а хлюпав під полозами, бо став відчутно мокрішим, ніж то було вночі. А ще він зауважив, що його вже не так трусить від холоднечі й над стежиною раз у раз пропливали пасма туману. З кожною хвилиною туман густішав, і сани вже не летіли, як на крилах, а сповільнили свій хід, що було помітно навіть простим оком. Спочатку Едмундові здавалося, що то втомилися олені, аж раптом він зрозумів, що олені тут ні до чого. Сани трусило, вони підстрибували на, здавалося б, рівному місці та скреготіли, наче ялозили по камінню. Тож, як нещадно не шмагав гном своїх оленів, вони йшли повільніше і повільніше. До того ж десь здалеку долітав нечіткий гомін, та через скрегіт полоззя і гуркіт саней Едмунд ніяк не міг второпати, що ж за тим криється. Аж раптом сани зупинились – і зрушити їх з місця вже не могла жодна сила.

На якусь мить запала тиша. Едмунд нашорошив вуха – і що ж? Колись він чув чи такий самий гомін, чи таке саме лопотіння, та тільки зараз він збагнув – так дзюрчать весняні води. Усюди гули невидимі ручаї, вони пінилися, булькотіли, бурмотіли, і навіть – десь там, попереду – ревіли, як той водоспад. Серце в Едмунда так і зайшлося, хоча він ще не зрозумів чому. Та раптом його осяяла здогадка: та це ж весна! Звідусіль лунало «крап-крап-крап» – то з гілок танув сніг. З туману над засніженою рівниною виплило якесь дерево, і на очах у Едмунда велика шапка снігу зірвалася з гілки додолу – вперше, відколи він опинився в Нарнії. Деревом виявилась ялина, тож, як з неї впав сніг, Едмунд вперше за своє буття в Нарнії, окрім білого, побачив щось темно-зелене. Та роздивлятися і прислухатися Відьма не дозволила.

– Чого розсівся, ледацюго?! Ану, бігом штовхати сани!

Едмундові нічого не залишалось, як підкоритися. Він мовчки виліз із саней на сніг (хоча то був уже не сніг, а снігова каша) та заходився допомагати гномові виштовхувати сани з глибокої вимоїни з багнюкою, у яку ті з розгону влетіли. Спершу олені лише місили багнюку, потім якимось виповзли з неї і навіть за допомогою лайки та батога протягнули сани ще кілька кроків. На більше оленів не вистачило. Та дивуватися не було з чого: сніг уже танув скрізь – куди не кинь оком. Більш того, деінде вже з'явилися прогалини чорної землі і навіть... молода зелена парость. Якщо вам не доводилось роздивлятися світ білої безмовності та снігової білості так довго, як то випало Едмундові, то вам, мабуть, і не зрозуміти, яку радість він

відчув від єдиного погляду на щось зелене. Та не встиг він помилуватися новим краєвидом, як сани зупинилися знов.

– З того не буде пуття, ваша величносте, – зітхнув гном, – бо це не шлях, а якась плавба. У таку відлигу на санях далеко не заїдеш.

– Неможна на санях – доведеться пішки, – відгукнулася Королева.

– Пішки багато не набігаєш, – відмахнувся гном. – Тим паче, не випередиш тих, хто вийшов раніше за тебе.

– Ти хто мені: радник чи холоп при дворі?! – гримнула на нього Чаклунка. – Як чув наказ – то виконуй! Людській малечі руки зв'яжи за спиною. Тримай на прив'язі та очей з нього не зводь! І не забудь свій батіг! А от посторонки обріж – дорогу додому олені й самі знайдуть.

Гном підкорився і за кілька хвилин уже поганяв Едмунда зі зв'язаними позаду руками по багнюці вперед. Бідолашний Едмунд ковзав у багнюці й жижі й спотикався на камінцях, та раз у раз гном осипав його прокляттями, а подеколи й періщив батогом. Чаклунка виступала слідом за гномом та підганяла їх обох: «Нумо, швидше!»

Куди і чому поспішати – то Чаклунці, мабуть, видніше, а от що відбувається навколо – і без неї кидалося просто в очі. Кожної миті білих плям ставало все менше, а зелених – навпаки, більше. Там, де лише вчора бовваніли білі, наче привиди, занесені снігом дерева,

тепер рясніли смарагдові ялинки, пробилися гострими дзьобиками чорні гілочки ще голих дубів, буків та в'язів. Тьмяний туман розквітав золотавими барвами, а там і зовсім розтанув. Сонячні промені пронизали хащі наскрізь до самого денця, а у вишині, над верхівками дерев, сліпило блакиттю ясне небо – аж очі пекло. Та дива тільки починались. На галявині посеред березового гаю гнаний Едмунд бігцем уледів розсип маленьких жовтих цятчок. То розквітнув чистотіл. А гомін швидкої води з кожним кроком наближався. Попереду дзюрчав ручай. Довелося мочити ноги. А на тому боці, наче краплі роси, берегом голубіли проліски.

– Годі головою вертїти! – прикрикнув на Едмунда гном, коли той спробував озирнутися, щоб переконатися, чи то справді проліски, – прикрикнув, та ще й злобливо смикнув за мотузок.

Та, звісна річ, ці неприємності не завадили Едмундові й надалі витріщатися. І вже кроків за п'ять попереду, біля коріння старого дерева, він помітив дюжину крокусів, що мерехтіли ніжними відтінками бузкового кольору. Та це ще не все. Доки він роззявляв рота, почувся ще один, так само несподіваний, як і дзюрчання струмка, та не менш милий серцю звук. Біля самої стежини на гілочці раптом тенькнула пташка. Десь із глибини лісу вторувала їй інша. А далі – ніби всі тільки й чекали команди – ліс сповнило цвірінькання, щебетання та тьохкання. Вже за п'ять хвилин здавалося, що й сам ліс

співає разом із пташиним хором; і тепер уже, куди б Едмунд не скинув оком – він скрізь бачив пташок: та або та пташка чи то вмощувалася на гілочці, чи перетинала стежину просто над головою, чи голосно сперечалася із сусідами у якихось своїх пташиних справах.

– Швидше, швидше! – тільки й вокала Чаклунка.

Туман уже розвіявся. Небо дедалі блакитнішало, інколи ним пропливали білі, як пір'ячко, хмаринки. На сонячних галявинах жовтів первоцвіт. Здійнявся легкий вітерець, здуваючи краплі з дерев та обдаючи подорожніх бризками та духмяною свіжістю ніжного листячка. І справді – дерева прокидалися одне за одним. Модрини та берізки оповилися зеленим серпанком. Рокитник вкрився позолотою. Та вже й на буках проклюнулося тендітно-зелене, майже прозоре листя. Навіть світло попід ними – і те! – зазеленіло. Над стежиною з дзижчанням прогуділа бджола.

– Ні, це не відлига! – раптом закинув гном і зупинився як вкопаний. – Це весна. Що ж нам тепер робити? Оцій вашій зимі, здається, теє... гаплик! А все через нього, Аслана...

– Якщо хтось із вас хоча б іще раз згадає його ім'я, – мовила на це Чаклунка, – нехай на себе нарікає!

Розділ 12

Бойове хрещення

Доки десь далеко сперечалися гном із Чаклункою, бобри та діти йшли своєю дорогою, схожою на чарівний сон. Давно вже вони покидали свої кожухи і навіть припинили гукати одне до одного: «Дивіться! Рибалочка!», або «А я кажу, це дзвіночки!», або «Що це за дивний запах?», або «Послухайте, послухайте! Це ж дрізд, співочий дрізд!» Вони йшли мовчки, вбираючи солодке весняне повітря; на зміну теплому сонячному світлу поставали тінисті зелені хащі; порослі мохом галявини, де велетенські в'язи здіймали листяні дахи високо над головами, заступали густі зарості квітучої смородини, а трохи далі паморочив голову пряний та духмяний аромат глоду.

Подорожні наші здивувалися не менш за Едмунда, коли помітили, як у них на очах зима зникла, а в лісі за лічені години відбулися зміни, що зазвичай тривають з січня до травня. На відміну від Чаклунки, вони не знали напевне, що в Нарнії так мало статися з приходом Аслана. Та всім було відомо, що то її чари наслали на країну одвічну зиму; і якщо вже в Нарнії почалася чарівна весна – то, певно, її чари зникли. Трохи згодом комусь спало на думку, що, коли вже сніг розтанув, Чаклунка не матиме змоги подорожувати саньми, і тоді всі заспокоїлися: хода їхня уповільнилась і перепочивали мандрівники тепер довше і частіше. Звичайно, вони вже добряче втомилися, але то було приємне відчуття. Так буває, коли цілий день граєш на свіжому повітрі, а надвечір солодка втома розливається по тілу. Прикро тільки, що Сьюзан натерла собі невеликий пухир на п'ятці.

Щоб дістатися до Кам'яного Столу, вони вже не йшли широким річищем, а взяли трохи праворуч, південніше. Та навіть якби їм не довелося завертати, просуватися далі берегом стало неможливо: талі води переповнили річку і пінявий потік усіх відтінків жовтого затопив дно.

Сонце сідало, від чого світло його наливалось багрянцем, тіни видовжувались, а квіти стуляли на ніч свої пелюсточки.

– Залишилось ще трохи, – підбадьорив усіх пан Бобер та повів нагору по схилу, порослому густим пружним мохом (по якому так

приємно ступати натрудженими ногами), туди, де стриміли поодинокі високі-превисокі дерева. Після важкого дня всі дерлися вгору, важко дихаючи, посапуючи та спотикаючись. Люсі навіть засумнівалася: здолає вона підйом чи впаде на півдорозі, коли несподівано всі опинилися на вершині. І ось що вони побачили.

Перед їхніми поглядами розляглася широка зелена галявина. Обабіч неї розкинувся густий ліс, а прямо попереду, там, далеко на сході, щось мерехтіло до болю в очах. «Ти ба! Сьюзан, тільки поглянь! – захоплено вигукнув Пітер. – Це ж море!» Посеред галявини і стояв Кам'яний Стіл. Насправді то був навіть не стіл, а велика кам'яна скрижаль – темно-сіра, немов потьмяніла від часу, вона, певно, налічувала не одну сотню років і лежала на чотирьох опорах, також кам'яних. Поверхня її була помережана таємничими лініями та малюнками, що скидалися на літери якоїсь давньої мови, і від самого погляду на них ставало моторошно. Наступної миті всі помітили високе шатро на краю галявини. Нині, у променях вечірнього сонця, воно видавалося неймовірно розкішним: полотнища стін із жовтого шовку були напнуті на малинових шнурах, що кріпилися до кілочків зі слонівки; високо над ним майорів стяг, на тлі якого був зображений дибки пурпуровий лев. Бриз маяв стяг та овівав обличчя. Доки всі роззиралися навкруги, звідкись праворуч долинули звуки музики, й, обернувшись, подорожні побачили того, заради кого вони сюди й прийшли.

Аслан стояв в оточенні сили-силенної дивних істот, що з'юрилися навколо нього півмісяцем. Там були німфи дерев та джерел (у нашому світі вони звуться дріади та наяди), що завжди мали при собі струнні інструменти – ось звідкіля, виявляється, лилась музика; неподалік височіли четверо здоровенних кентаврів, чиї тулуби нагадували крупи ломовиків, а людською частиною вони схожі були на

суворих, м'язистих, але по-своєму гарних воїнів. Десь у натовпі дивовижних створінь усі помітили єдинорога, бика з головою чоловіка, пелікана, орла та величезного собаку. А поруч із Асланом стояли двоє гепардів, один з яких тримав його корону, а інший – прапор.

Щодо зовнішності самого Аслана, то і діти, і Бобри геть розгубилися. Хто ніколи не був у Нарнії, той не зможе уявити, що у світі існують створіння, прекрасні та жахливі водночас. Так, можливо, колись вважали і наші герої, та тепер їм випала нагода позбутися цієї омани раз і назавжди. Бо варто їм було лише глянути на Асланове обличчя, як їх засліпило сяйво його золотавої гриви, а величні, бездонні очі його немов зазирали їм у душу. Від самого лише його погляду на всіх напали дрижаки.

– Ну, вперед, – прошепотів Бобер Пітерові.

– Ні, – позадкував Пітер. – Спершу ви.

– Ні, ні, сини Адама поперед звірів, – відмагався Бобер.

– Сьюзан, – галантно запропонував Пітер. – Чому б тобі не піти першою? Дами вперед, як то кажуть.

– Ні, йди ти. Ти ж у нас найстарший, – прошепотіла у відповідь Сьюзан.

Звичайно, що довше вони сперечалися, то безглуздішими ставали оті їх суперечки. Нарешті Пітер підкорився, витяг із піхов меча на знак привітання і, кинувши товаришам: «Сміливіше! Зберіться- но!», сміливо попрямував до лева:

– Ми прийшли, Аслане!

– Вітаю тебе, Пітере, сину Адама, – промовив Аслан. – Вітаю і вас, Сьюзан та Люсі, доньки Єви. Вітаю, Бобре і Бобрихо.

Його низький сильний голос наповнив їхні душі спокоєм, а серця – мовчазною радістю, і вони вже не відчували себе незручно, мовчки стоячи поряд з Асланом.

– Проте де ж ваш четвертий? – запитав Аслан.

– Він намагався зрадити їх і перейшов на бік Білої Чаклунки, о, Аслане, – відповів за дітей Бобер.

Несподівано для себе Пітер виступив уперед та додав:

– У цьому є і моя провина. Я сердився на Едмунда і цим спонукав його на цей жалюгідний вчинок.

Аслан нічого не відповів. Він не хотів виправдовувати Пітера чи засуджувати його, а просто стояв і дивився на всіх ясними променистими очима. Та й що було казати?

– Будь ласка, Аслане, – звернулася до нього Люсі, – що нам зробити, аби повернути Едмунда?

– Усе, що можна зробити, – буде зроблено. Та це може виявитися набагато складнішим, аніж ви собі уявляєте, – зауважив він і знову замовк.

А Люсі, спостерігаючи за ним, помітила, що обличчя його було не тільки величним, сильним та спокійним; на ньому ледь помітним серпанком промайнула печаль. Та за мить хмари збігли з нього, лев труснув гривною, плеснув у долоні («Які жахливі в нього пазурі! – промайнула в Люсі думка. – Страшно навіть подумати, що було б, якби він їх не втягував!») і наказав:

– Час готуватися до бенкетування. Німфи джерел, німфи дерев, проведіть наших гостей до шатра й допоможіть їм з усім.

Щойно дівчата пішли, Аслан поклав свою лапу – а хоч він і втягнув пазурі, вона була важелезною – Пітерові на плече та мовив:

– Ходімо, сину Адама, я покажу тобі, який звіддала замок, де судилося тобі колись посісти на трон.

І Пітер, який ще тримав меч в руці, попрямував за Асланом до східного схилу пагорба. Позаду них заходило сонце. Вся земля, що розляглася під ними, була залита вечірнім світлом – ліси, і гори, і долини, і велична ріка, що зміїлася вдалину сріблястою стрічкою. А далеко-далеко, за багато миль, плескалося море, а над морем – небо, а небом пливли хмаринки, рожеві у променях призахідного сонця. І десь там, майже на краю землі, там, де терени Нарнії зникалися з морем, аж у гирлі ріки, на невисокому пагорбі щось яскраво виблискувало. То й був замок, а виблискували його західні вікна, та Пітеру він видався зіркою, що зійшла з небес до морської затоки.

– Сину людський, – звернувся до нього Аслан, – перед тобою той самий Кейр-Паравель, або, як його інакше називають, замок Чотирьох тронів. На один із них ти й зійдеш законним правителем. Тобі я показав його, бо за правом первородства ти й будеш королем над усіма іншими.

Пітер нічого не встиг відповісти – у навколишній тиші несподівано пролунав незвичний звук. Він чимось нагадував звук мисливського

ріжка, та був більш пронизливим та потужним.

– Це ріжок твоєї сестри, – мовив Аслан тихо, немов промуркотів, коли можна так сказати про могутнього лева.

Пітер навіть отетерів від несподіванки. Та побачивши, як лісовий люд кинувся вперед, і помітивши, як Аслан здійняв лапу та наказав: «Усі назад! Дозвольте принцові завоювати собі добре ім'я в бою!», все зрозумів та що духу кинувся до шатра. Там погляду його відкрилося жахливе видовище.

Наяди та дріади порснули врозтіч. Назустріч йому бігла Люсі, так швидко, як тільки несли її маленькі ноженята; обличчя її було бліде, немов крейда. Потім він побачив Сьюзан – та чимдуж чкурнула до дерева, щоб видертися нагору. Слідом за нею довжелезними стрибками мчав величезний сірий звір. Спочатку Пітерові здалося, що то ведмідь, потім – що то вівчарка, але принаймні вдвічі більша за тих, яких йому довелося зустрічати. Лише в останню мить він второпав, що страшний звір – то вовк. Величезний сірий вовк, який стояв на задніх лапах, спираючись передніми на стовбур дерева. Він клацав іклами та гарчав, а смух на його карку стояв дибки. Здолати дві гілки Сьюзан ще спромоглася, але дістатись третьої – вже зась; одна її нога звисала з дерева лише за дюйм чи два від вищиреної вовчої пащі. Пітер не міг зрозуміти, чому вона не намагається видертися вище або принаймні не перехопить гілку хоч трохи зручніше, коли несподівано зрозумів, що вона от-от знепритомніє. І що ж тоді?

Пітер аж ніяк не вважав себе відчайдухом, більш того цієї миті його навіть охопила слабкість, та це не мало жодного значення, бо для себе він уже вирішив усе. Він рвонув навпростець до чудовиська, націливши свій меч у бік. Та як би швидко він не біг, звір виявився спритнішим. Швидкий, наче блискавка, він ухилився. Очі його палали, а з пащі вирвався гнівний рик. Коли б не лютя, що очі йому застувала, він би вже вчепився Пітерові в горлянку. Та саме лютя його й згубила. Він загарчав і згаяв час.

Усе трапилося блискавично. Пітер і сам не зрозумів, як він ухилився, виборсуючись зі страшних обіймів звіра, а наступної миті встромив меч поміж передніх лап просто в серце вовка. А далі, немов у жахливому сновидінні, що триває і триває, і немає йому кінця, Пітер усе смикав і смикав свій меч, не розуміючи, хто з них живий, а хто – мертвий. Перед собою він бачив лише вищирену пащу, чув клацання

іклів, його обдавало жаром вовчого віддиху, довкола кружляли пасма шерсті та бризкала кров. Страшний сон обірвався раптово. Вовк упав на землю. Пітер випростався та витер піт з чола. Він ледве вивільнив свого меча. І сили його полишили.

Коли Сьюзан спустилася з дерева, брат і сестра помітили, що вони досі тремтять, немов та осика. Здається, але стверджувати цього я не можу, вони навіть пустили сльозу, та в Нарнії ніхто нікому не стане того закидати.

– Швидше! – пролунав голос Аслана. – Швидше! Кентаври та орли! Там, у хащах, я помітив іншого вовка. Він усе бачив і, мабуть, уже чкурнув до своєї господині. Мерщій за ним! Так ми розшукаємо Відьму і врятуємо четвертого з дітей Адама.

Почувся тупіт копит і лопотіння розправлених крил, та деś з дюжину найспритніших та найгострозоріших зникли в сутінках, які густішали щохвилини.

Пітер – він ще досі не міг перевести подих – провів їх поглядом та озирнувся. Поряд стояв Аслан.

– Ти забув почистити свого меча, – спокійно зауважив лев.

Авжеж. Пітер поглянув на світле лезо меча, вкрите жмутами вовчої шерсті та темними плямами крові, що здавалося червоним навіть у півтімі. Він нахилився і ретельно витер меча травою, а потім і краєчком одягу.

– Подай його мені та схили коліна, сину Адама, – звелів Аслан, після чого торкнувся його плеча клинком та вимовив: – Підведися, о, сір Пітере, переможцю Могріма. І пам'ятай: що б не трапилося, ніколи не забувай витирати свого меча.

Розділ 13

Давнє заклання з глибини століть

Проте настав час повернутися до Едмунда. Прогулянка, що випала на його долю через неочікувану відлигу, видалася куди як довшою, ніж він звик гуляти пішки, і навіть, як він підозрював, набагато довшою, ніж взагалі спроможна гуляти людина. Саме тому, тільки-но Чаклунка зупинилась у темній улоговині поміж сосен та тису, знеможений Едмунд упав навznak там, де стояв. Так він і застиг, колода колодою, не в змозі й пальцем поворухнути і не виказуючи жодного інтересу ані до того, що відбувається навколо, ані до того, що відбуватиметься в майбутньому. Прогулянка настільки виснажила його, що він геть забув і про голод, і про спрагу, аби тільки йому дали спокій. Тим часом Чаклунка та гном зовсім поруч пошепки завели бесіду, яка б не мала залишити його байдужим:

– Ні, вже запізно, – похитав головою гном. – Яка тепер від того користь? Тому що всі вони – а бодай їм! – уже біля Кам'яного Столу.

– Про це ми дізнаємось, коли вовк занюхає наш слід та принесе нам звістку, – відповіла на те Відьма.

– Якщо він прибіжить лише зі звістками, то це погана звістка, – буркнув гном.

– У Кейр-Паравелі скільки тронів? Авжеж, чотири! – посміхнулася Чаклунка. – Тронів – чотири, та посісти їх зможуть лише троє! Яке ж то пророцтво, якщо воно не здійсниться?

– Три... чи чотири... яка різниця, коли він уже тут? – уникаючи називати Аслана на ім'я в присутності володарки, натякнув гном.

– Припустімо, – розмірковувала вголос Чаклунка, – що він тут ненадовго. А якщо так, тоді що нам завадить посісти трон, та ще й не один, а всі одразу?

– А з цим що робити? – гном пхнув Едмунда ногою. – Може, залишити до слухного часу? Він ще стане в пригоді... торгуватися.

– А раптом усі інші наскочать і, чого доброго, врятують шмаркача, тоді що? – презирливо хмикнула Королева.

– Отож іншого виходу немає? – знизав плечима гном. – Ну, тоді до справи!

– Зажди, – зупинила його Чаклунка. – Щось мені підказує, що справу слід робити на Кам'яному Столі, бо саме так робилося одвіку...

– Воно то й так, – засумнівався гном, – але дуже вже давно ніхто цього не робив. Як на те, то й дороги нам туди немає.

– Твоя правда, – погодилась Чаклунка.

Цієї миті почувся тріск зламаних гілок, потім глухе гарчання, за яким в улоговину зісковзнув сірий вовк.

– Я бачив їх, – переводячи подих, доповів він. – Вони біля Кам'яного Столу. Вони разом із ним. Мого ватажка вбито. Могрім упав від меча одного з синів Адама. Я причаївся в кущах і бачив все на власні очі! Рятуйтеся! Тікайте!

– А от і ні! Ніхто нікуди не тікатиме. Втечі не буде, – не змигнувши оком, наголосила Чаклунка. – Мерщій, клич наш народ, та поквася! Клич усіх велетнів, клич перевертнів, та не забудь про дерева, що на нашому боці! Клич упирів та моторошних огрів, що викрадають маленьких дітей! Клич мінотаврів та братів їх менших – песиголовців. Відьом попередь і відьмаків, лісовиків і злиднів, почвар мухоморних, зміюк підколотних та іншу славну нечисть! Ми дамо бій! А боягузів попередь: не заіржавів ще наш чаклунський жезл – на камінь умить він перетворить боягузів! Жени щодуху! А ми тут ще маємо невеличку справу, яка потребує нашої безпосередньої чаклунської участі та зволікання не дозволяє.

Сірий вовк схилив голову на знак покори, крутнувся на місці, як та дзиґа, та зник. Лише здалеку луна донесла його важкий тупіт.

– Ну що ж, – зітхнула Відьма, – столу в нас немає, тож доведеться задовольнитися тим, що є. А є... та хоча б звичайна колода!

Едмунд, який, правду кажучи, увесь цей час лежав колода колодою, раптом відчув, як його грубо підхопили, поставили на ноги і притулили до дерева. Гном умить міцно-преміцно прив'язав його до стовбура. Тим часом королева скинула мантию – певно, справою не можна займатися абияк, недбало. І тут Едмунд звернув увагу на те, які в неї білі руки. Вони були такі білі, що це було помітно навіть у сутінках прихованої від сторонніх очей улоговини під покровом дерев. Нічого, окрім отих білих рук, Едмунд перед собою не бачив.

– Готуй жертву, – мимохідь кинула Чаклунка, і гном заметушився виконувати розпорядження.

Він швиденько розстібнув Едмундові комірець сорочки та підіткнув усередину, потім ухопив хлопчика за волосся, спонукаючи закинути голову. До Едмунда долинув дуже неприємний звук: вжик-вжик-вжик. Він насторожився: такий звук міг видавати лише один знайомий йому предмет, і саме тоді, коли його, цей предмет, гострять. Отак «вжикати» міг лише ніж. Тільки тепер Едмунд збагнув, що згадана жертва – то він. В очах у нього потемніло, і він знепритомнів.

Саме цієї миті звідусіль почулися крики, тупіт копит та лопотіння крил, потім – чи то зойк, чи то виття, начебто з вуст королівських, – годі було розібрати, бо все змішалось до купи. Едмундові пута послабшали, сильні руки підхопили його, і глибокий голос мовив:

– Покладіть його – хіба не бачите, його ж ноги не тримають... – дайте йому трохи вина... та не поспішай, бідолахо... все буде добре, малюче...

Потім, наче здалеку, Едмунд почув іще голоси – хтось перемовлявся:

– А де ж сама Відьма?.. Мені здавалося, ти її тримаєш...

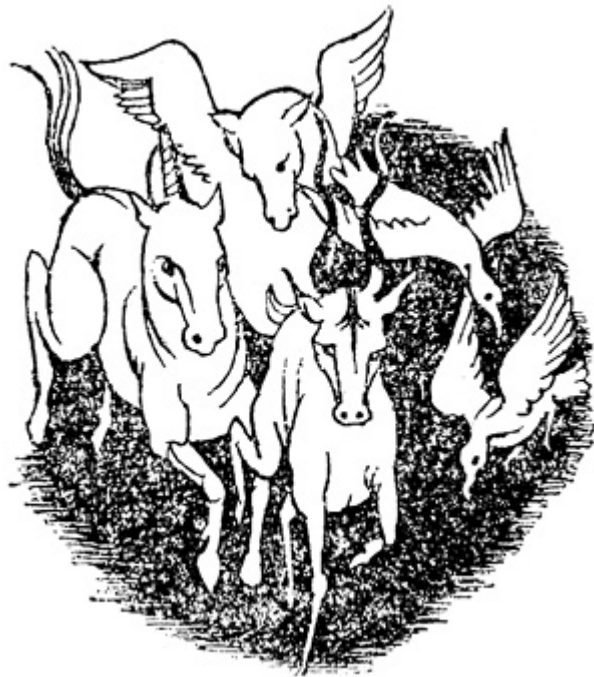
– А от і ні – я тільки вибив її з рук ножа...

– А я гнався за гномом... Та хіба всіх наздоженеш?..

– Невже втекла?..

– А це що таке? Тьху ти, якийсь старий пенъ, хай йому грець!..

На цих словах Едмунд знову знепритомнів. Але тепер він був у надійних руках. Кентаври, єдинороги, лісові олені та птахи – з них складався рятувальний загін, який Аслан відрядив шукати хлопчика ще в попередньому розділі, – вирушили назад, до Кам'яного Столу, передаючи майже бездиханне Едмундове тіло одне одному. Ніхто й не озирнувся. А дарма, бо в безлюдній улоговині коїлися речі доволі незвичайні, якщо не дивні.

Тож навколо було тихо й спокійно, повний місяць заливав улоговину сяйвом. Серед іншого він освітлював і недоречно згаданий кимось пеньок, і нічим особливо не примітний, хоча й чималенький за розміром, сивий кругляк.

Проте, якщо вдивлятися в них довше, якби було кому дивитися, то пильніший погляд підказав би, що з тим пеньком та з тим валуном щось не те. Не те, як воно здається... Потім привиділося б (а насправді, і не привиділось, бо саме так усе й було), що надто вже той пень нагадує скрючену людську постать, що присіла навпочіпки та просто на очах підсунулась до валуна. Потім здалося б (а насправді, лише здалося б, що здається, бо все так і було), що валун уже не лежить, а сидить, більш того – валун із пеньком тихесенько перемовляються, і нарешті стає очевидно, що пеньок – не пеньок, а валун – не валун, а не що інше, як Чаклунка та гном. Ті, хто не розуміється на чаклунстві, можуть спитати: як же могло так статися, що всі їх шукають, а вони, виходить, нікуди й не поділися, а увесь цей час перебували на тому самому місці, можна сказати, у всіх на очах. Що ж, на те воно й чаклунство. Коли в тебе є чарівний жезл, варто змахнути ним, загадати бажання – і ось, шукай вітру в полі, а ти, знай собі, зачаївся десь неподалік та глузуєш з невдатних переслідувачів.

Саме так вчинила Чаклунка: тільки-но в неї з рук вибили ніж, вона, замість того аби стрімголов кинутися навтьоки, лише змахнула своїм жезлом і тієї ж миті зробилася невидимою. Отак от вона врятувалася сама, та й жезл свій чарівний врятувала.

Наступного ранку, щойно дїтлахи прокинулись (а цієї ночі вони вперше спочивали на м'яких подушках у великому шатрі), на них чекала радісна новина: Едмунда врятовано! Звістку про те переповіла Бобриха, і вона ж повідомила їм, що пізно вночі його принесли до табору. А тепер він у Аслана. Після польового сніданку діти висипали надвір і побачили, як Аслан з Едмундом біч-о-біч прогулюються по росяній траві подалі від сторонніх вух та очей. З цієї причини переказати їхню розмову не є можливим, бо все одно ніхто нічого не чув, тож про що там йшлося – достеменно невідомо. А сам Едмунд тільки й того, що якось прохопився, мовляв, ту розмову він запам'ятає на все життя, а далі – як води в рота набрав. Коли дїтлахи підійшли ближче, Аслан злегка підштовхнув Едмунда їм назустріч.

– Ось і брат ваш, – мовив, – і це головне, бо хто старе споминає – сам знає, що буває.

На тому Едмунд потис руку кожному, окрім Пітера, і перед кожним вибачився: «Простіть мене». На що кожен відповів: «Та що там! Пусте!» І кожен був ладен додати щось таке, невігадливе і просте, щось на кшталт «та все гаразд», «облиш, ми знову друзі», от тільки потрібні слова не спадали на думку. А поки всі морщили лоба в пошуках доречних слів, до Аслана звернувся леопард.

– Посланець від супротивника, сїр, з проханням про аудієнцію.

– Нехай підійде.

Леопард пішов та невдовзі повернувся, ведучи за собою вже знайомого нам гнома, найближчого поплічника Чаклунки.

– З чим завітав ти до нас, сину землі? – спитав його Аслан.

– Королева Нарнії, володарка Самотніх Островів та все таке інше воліють недоторканності, аби особисто вести перемовини у справах невідкладних, що стосуються як її самої, так і вас, – пишномовно сповістив він.

– Теж мені королева Нарнії знайшлася, – сплюнув Бобер. – Яке нечуване зухвальство...

– Не треба марнувати слів, – зупинив його Аслан. – Не за горами той час, коли всі сутні речі знов набудуть істинних імен своїх. А доти

– що сперечатися щодо порожніх звуків. Перекажи своїй хазяйці, нехай іде й нічого не боїться. Єдина в мене є умова: свій жезл нехай позаду залишить, хоч би й біля того старого дуба.

На тому й вирішили. А наглядати за дотриманням умов переговорів відправили двох леопардів.

– А що, як вона їх теж перетворить на каміння? – майже нечутно прошепотіла Люсі, звертаючись до Пітера.

Та ж сама думка, вочевидь, промайнула і в леопардів, оскільки шерсть в обох на карку стала дибки, та й задрані догори хвости занепокоєно здригалися, точнісінько як у kota, який щойно уздрів незнайомого, до того ж небезпечного собацюру.

– Все буде добре, – також пошепки відповів Пітер. – Він не дозволив, якби гадав, що станеться лихо.

Невдовзі в таборі на пагорбі з'явилася Чаклунка власною персоною і сміливо попрямувала до Аслана. Троє дітлахів, що побачили її вперше, разом відчули, як у них по спині бігають мурашки. Звідусіль почулося глухе гарчання. Та, хоча день видався безхмарно ясным, зненацька війнуло могильним холодом. З появою Чаклунки тільки двоє з присутніх зберегли спокій: то були Аслан та сама Чаклунка. Ось і зійшлися вони, як то кажуть, лицем до лиця: Асланове обличчя – золотаве, у короні вогняного волосся, а в Чаклунки – мертвотно-бліде, немов у тіні. Зійшлися двоє одвічних ворогів, і дивно було спостерігати, як мирно вони крокують поряд, хіба що не рука в руку. Щоправда, як влучно зауважила Бобріха, дивитися Аслану в очі Чаклунка не наважувалась – щоразу відводячи погляд убік.

– У твоєму таборі, Аслане, – вкрадливо почала Чаклунка, – є зрадник.

Не було потреби в особливій прозорливості, аби зрозуміти, на кого вона натякає. Та навіть Едмунд після всіх своїх поневірянь, а головне – після ранкової розмови з Асланом, таким себе не відчував і навіть очі не ховав. А коли так, то, здавалося б, слова Чаклунки аніякого впливу не мали.

– Якщо і була провина, його вчинок, хай який, не спрямований проти тебе, – відповів на те Аслан.

– А чи не підзабув тут дехто давній заповіт? – не вгамовувалася Чаклунка.

– Може, й підзабув. Тож нагадай мені, про який саме заповіт ведеш ти мову?

Певно, з якоїсь невідомої причини Аслан сприймав закиди Чаклунки цілком серйозно.

– Якщо є потреба в тому, я нагадаю! – голос Чаклунки, вкрадливий до того, зірвався мало не на вереск. – Я нагадаю, що вибито на кам'яних скрижалях, які за два кроки звідси, на кам'яній плиті, що дехто Столом називає, що вирізьблено письменами настільки давніми, наскільки довгий список на тілі Світового дерева?!^[1] Чи нагадати вам, що вирізьблено на скіпетрі Вседержителя?! Кому-кому, але Аслану не личить забувати про закляття, накладене на Нарнію на початку всіх часів. А сказано, що зрадництво спокутою виправдати неможливо. І зрадництво хай не залишиться безкарним, а той, хто зрадить, – буде мій за правом, а що робити з ним – то вже моя турбота: як схочу – так і страчу...

– Ось воно як! Ви, мабуть, підробляли катом до того, як удавати з себе королеву почали?

– Помовч, Бобре! – У голосі Аслана почулося грізне ричання.

– А отже, – як нічого й не було, вела далі Чаклунка, – нащадок цей людського роду вже в моїх руках і я своє візьму. Спокутує зрадництво одне – тільки кров, а запорукою тому – закляття давнє.

– Якщо у твоїх руках, що ж – спробуй-но, візьми! – протягнув бик, що стояв поруч, чи, краще сказати, дивна істота з тулубом бика і людською головою.

– Який дурний! – на вустах у Чаклунки заграло щось подібне до усмішки, а як правду сказати – звірячий вищир. – Чи не гадаєш ти, що твій володар дозволить тут кровопролиття – і через що? – аби позбавити мене моїх законних прав? Кому, як не йому, наглядати за тим, аби ніхто не посягнув на право, що є спрадавна моїм? Кому, як не йому, відомо, що станеться, коли я не дістану тієї крові, що мені належить? Вогонь поглине Нарнію, а ту пустелю, що він залишить по собі, – накриє потоп. Ви хочете цього?!

– Твоя у тому правда, і заперечувати я не стану, – у відповідь кивнув Аслан.

– Аслане, – палко прошепотіла Сьюзан у левине вухо, – хіба ти не в змозі завадити тому закляттю? Вигадай хоч що-небудь всупереч йому!

— Наперекір задуму Творця?! — Аслану на обличчя набігла тінь, і вже ніхто з подібними питаннями до нього не звертався.

Едмунд стояв від Аслана з іншого боку. Він теж не зводив з лева очей. Хлопець задихався від почуттів, що вирували всередині. Йому навіть перехопило подих, і він замислився, що б такого сказати. Але вже за мить зрозумів, що ніхто ніяких слів від нього не чекає, тому визнав за краще промовчати та робити, як накажуть.

— Відійдіть усі подалі! — сказав Аслан. — З Чаклункою нам треба перемовитись наодинці.

Усі як один відступили. Що кожному довелося пережити в очікуванні за нескінченно довгі хвилини, поки лев та Відьма розмовляли віч-на-віч!

— Ох, Едмунде! — тільки й мовила Люсі, та раптом запнулася і залилася сльозами.

Пітер стояв осторонь, відвернувшись, виглядаючи щось у морській далині. Бобри завмерли, взявши одне одного за лапки та опустивши голови. Кентаври переминалися з ноги на ноги, постукуючи копитами. Невдовзі над пагорбом запала така тиша, що чутні стали ледь помітні звуки, на які іншим разом ніхто б уваги не звернув: ось у височині прогудів джміль, десь у лісі тенькнула пташка, легкий вітерець скуйовдив листячко... а переговори Аслана та Чаклунки і досі тривали.

Та нарешті всі почули голос Аслана:

– Можете повертатися. Ми владнали справу. Крові вашого брата Чаклунка будь-що не жадає.

Над пагорбом прокотилося зітхання, ніби всі довго-довго стояли, затамувавши дух, і тільки тепер спромоглися нарешті вдихнути на повні груди. То тут, то там залунали тихі розмови. Чаклунка вже мала намір іти, як обернулася. В її очах спалахнула зловтіха.

– А як мені знати, що нашу угоду буде дотримано? Чи можу я бути впевнена, що...

У відповідь Аслан лише підвівся з трону й роззявив пащу, з якої вирвалося грізне гарчання, гарчання переросло в оглушливий рев, почувши який Чаклунка вирішила за краще підхопити спідниці та забратися геть з очей.

Розділ 14

Торжество Відьми

Щойно Чаклунка подалася геть, Аслан оголосив:

— Ми залишаємо це місце, до того ж нехайно; кожне місце має своє призначення, є воно і в цього. А табір свій ми влаштуємо біля броду Гарони ще надвечір.

Звичайно, усіх брала цікавість, чим завершилися його перемовини з Чаклункою, чому саме вони мусять залишити вже облаштований табір і податися геть, та суворе обличчя Аслана нічого не виказувало, та й від останнього його рику ще дзвеніло у вухах, тому заговорити з ним не наважилася жодна душа. Після трапези на свіжому повітрі всі на пагорбі (на той час сонце вже припікало, висушивши ранкову росу) нашвидкуруч стали збиратися в путь: розбирати шатро та в'язати поклажу, і вже о другій опівдні вирушили в похід. Йшли не надто кваплячись, легкою ходою, на щастя, як з'ясувалося, то було не так уже й далеко.

Першу частину переходу Аслан крокував поруч із Пітером, дорогою пояснюючи план бойових дій:

— Тільки-но Чаклунка завершить задумане в тутешніх місцях, як, скоріш за все, поверне додому зі своїм військом — готуватися до облоги; отож було б непогано перехопити їх та відрізати зворотний шлях ще в лісах.

Далі він окреслив два плани можливого розвитку подій: перший — на той випадок, якщо битися доведеться в лісах чи на відкритій місцевості, а другий — якщо доведеться штурмувати її фортецю. Крім того, він дав ще кілька вельми корисних у військовій справі настанов, а саме: як найкращим чином влаштувати засідку, де і як ліпше використовувати кентаврів та як розмістити блокпости.

Так він розповідав і розповідав, доки в Пітера мимовіль не вихопилось:

— Змилуйся, Аслане, навіщо знати мені оте все, якщо ти будеш з нами?

— Хотів би обіцяти, та не можу, — відказав Аслан та продовжив свої настанови.

Решту шляху лев пройшов з іншими, переважно поряд зі Сьюзан та Люсі. Він майже не розмовляв і, як їм здалося, зажурився.

Ще засвітла загін опинився в долині, відкритій усім вітрам: береги розступалися, даючи простір річковим водам текти вільно і широко; течія тут сповільнювалась, а дна можна було дістатися, де б не ступила нога. Це і було місце, відоме як брід Гарони. Аслан наказав ставати на ночівлю, та проти виступив Пітер, який дорогою вже, мабуть, перейнявся воєнною наукою.

– А чи не краще було б отаборитися на тому боці, бо що, як Чаклунка схоче захопити нас зненацька глибокої ночі?! Або вигідає щось набагато гірше.

Аслан (який, здавалося б, поринув у якісь свої, відомі лише йому, думки) лише гривою струсонував.

– Про що ти?

Пітер повторив слово у слово.

– Та ні, – у відповідь мовив Аслан, нібито навіть байдуже, – вночі, принаймні сьогодні, вона не нападатиме! – І, тяжко зітхнувши, додав: – Та все одно, дуже добре, що ти про безпеку подбав – саме так і повинен мислити той, ім'я якому воїн. А ніч прийдешня, ти вже повір мені, тривоги не подарує...

На тому всі почали лаштуватися на ніч.

Надходив вечір. А з ним Асланів настрій перекинувся на інших. Пітеру було ніяково від самої думки про те, що б самотужки вести військо в бій: звістка про те, що, можливо, Аслана не буде поруч у скрутний час, хоробрості йому не додавала. Ось і вечір промайнула в мовчанні. Усі відчували, як відрізняється цей вечір від минулого чи навіть від ранку. Не начебто щасливі часи, тільки-но розпочавшись, добігли кінця.

Передчуття чогось поганого не полишало й Сьюзан. Вона крутилася у своєму ліжку, та заснути ніяк не могла. Хтось давно вже солодко сопів уві сні, а вона все лічила і лічила ягнят, коли раптом почула, як поряд у темряві глибоко зітхнула Люсі.

– Не спиться? – пошепки спитала Сьюзан.

– Ні, – відповіла Люсі. – Я теж гадала, чи спиш ти, чи то ні. Послухай, Сьюзан...

– Що?

– Щось мені тоскно, знаєш, як буває, коли над головою збираються грозові хмари...

– Правда?! У мене таке саме відчуття.

– І якось це пов'язано з Асланом, – вела далі Люсі. – Чи щось жахливе трапиться із ним, чи сам він скоїть щось жахливе.

– Увесь цей час він сам не свій. І це було помітно що ближче до ночі, – погодилася Сьюзан. – Послухай, Люсі, а що він там казав про неминучий бій? Який рішучий бій без нього? А чи не надумав він часом піти від нас і всіх покинути напризволяще?

– А де він тепер? Досі в шатрі?

– Та ні, не схоже. Ходімо, подивимось навколо...

– Гайда, – одразу ж підхопилася Сьюзан, – все краще, ніж лежати та витріщатись у темряву.

Тихесенько, напوماцки серед сплячих, сестри крадькома вислизнули із шатра. Ясний місяць осявав долину, навкруги стояла така тиша, що було чутно, як по камінцях жебонить вода в річці. Раптом Сьюзан схопила Люсі за руку: «Дивись!» Попереду, біля дальнього кордону табору, майже на узліссі вони побачили знайому світлу тінь. Ще мить – і вона розчинилася в лісі. Сестри презирнулись та мовчки кинулися слідом. Скрадаючись, вони видерлися вгору по схилу, залишаючи позаду і дрімотний табір, і безсонну річку. Вже нагорі, повернувши праворуч, вони впізнали той шлях, яким ішли сюди від пагорба кам'яної скрижалі. А Лев простував усе далі й далі, то виринаючи на світло, то зникаючи в безпросвітній пільмі лісових тіней. Вони потайки йшли назирці, заросивши ноги в лісових травах. Але ж яким несхожим на Аслана здавався їм той Лев, за яким вони стежили: хвіст опущений, голова похилена, ноги насилу волочаться – ніби полишила його вся колишня міць. Ось так вервечкою вони дісталися просторої лісової галявини, де все було як на долоні: ані куща, ані дерева, що б відкидало тінь, – коли Аслан раптом зупинився й озирнувся. Тікати – смішно й безглуздо. Сховатися – але куди? Нічого не вдієш – дівчата підійшли ближче. Коли вони наблизились, Аслан зітхнув:

– Ох, діти-діти! Навіщо ви йдете за мною?

– Якось не спалося, – хотіла була виправдовуватись Люсі, та одразу ж збагнула, що слова тут зайві – нащо слова, коли Асланові відомі думки.

– Будь ласка, можна ми підемо з тобою, куди ти – туди й ми? – спитала Сьюзан.

Аслан замислився, а потім зважився:

– Я був би тільки радий, якби зі мною поруч були сьогодні друзі. Гарзд, ви можете піти, та обіцяйте, що без суперечок зупинитесь, як тільки я скажу, а далі – ані кроку.

– Дякуємо! Ми зробимо, як скажеш ти, – в один голос пообіцяли дівчатка.

І вони пішли разом: Лев посередині, а сестри, вже не ховаючись, – з боків. Вони пішли, та до чого ж повільно! Лев ледве пересував ноги, і його велична грива мало не торкалась землі. І раптом він спіткнувся, як то буває з тими, кого здолала хвороба, і дівчатам почувся тихий стогін.

– Аслане, любий Аслане! – не витримала Люсі. – Скажи нам, що трапилось? Коли розповіси, може, полегшає.

– Ти часом не захворів? – спитала Сьюзан.

– Ні, – відказав Аслан. – Мені самотньо, і то журба мене з ніг валить. Покладіть свої долоні мені на гриву. Я відчуватиму ваш дотик і знатиму, що ви зі мною.

Так дівчата і зробили. Без дозволу вони б нізащо не наважилися на таке, хоча й мріяли про це відтоді, як вперше зустрілися з ним. Вони занурили свої змерзлі долоні в теплу гриву та погладили лева. І так вони подолали майже весь зворотний шлях до Кам'яного Столу. З цього боку дерева підступали найближче до верхівки пагорба, та коли вони опинилися біля останнього великого дерева, навколо якого стіною розрісся терен, Аслан зупинився.

– Ох, діти-діти... Ось і настав час прощання. А далі – що б не трапилось – зачайтесь, і ані писку, ані шурхоту. Тож будьте!

Дівчатка гірко розридалися, хоча й самі не знали чому. Вони пригорнулися до Лева, не бажаючи відпускати його: цілували його ніс, і гриву, і великі сумні очі. А потім він повернувся та пішов на гору, а вони сховалися в заростях терену і лише дивилися йому вслід. І ось що постало перед їх очима.

На пагорбі біля Скрижального Столу зібралася чималенька юрба. І хоча місячного саява було більш ніж достатньо, багато хто тримав ще й смолоскипи, що відкидали зловісні багряні відблиски та смерділи важким чорним чадом. Подібної юрби в одному місці дівчата ще не

стрічали. А були тут: огри зі страхітливими іклами, перевертні у вовчій шкірі, бикоголові здоровані, духи недобрих дерев, отруйних дурманів та інші неймовірно потворні страховиська, яких я навіть описувати не беруся, інакше дорослі взагалі заборонять вам, мої маленькі читачі, брати до рук цю книжку. Отож були тут усі. Деяких навіть уявити важко: відьми та вампіри, упирі та вурдалаки, нічні жахіття та лихоманки, не кажучи вже про злиднів, почвар та іншу нечисть – словом, усі, хто відгукнувся на заклик Чаклунки і кого вовк зібрав під її знамена. Посередині, біля самого Столу, блідою поганкою височіла сама Чаклунка. Коли ота юрба побачила, що до них наближається Лев, з усіх боків здійнялося виття та лай, гвалт та гомін, верещання та лемент. Навіть Чаклунка – і та! – з переляку завмерла на місці, та, швидко опанувавши себе, зайшлася показним реготом.

– Погляньте на цього дурня, що з усіх дурнів найдурніший! – вигукнула вона, перекриваючи навколишній гармидер. – Він сам прийшов до нас! В'яжіть його скоріш!

Люсі та Сьюзан у тернових кущах затамували подих, очікуючи почути грізний рик у відповідь та побачити, як Аслан накинеться на ворогів. Та нічого такого не сталося. Чотири відьми з удаваними усмішками, аби всі побачили, які вони хоробрі (але наготові будь-якої миті чкурнути куди подалі), потроху підбиралися ближче.

– Я наказала в'язати його! – гримнула Чаклунка.

Тієї ж миті відьми накиннулися на Аслана, повискуючи та улюлюкаючи від захвату: вони й самі вже зрозуміли, що опору можна не остерігатися. Те саме зрозуміли й інші, чи то гобліни, чи то гноми, а також якісь мавпоподібні істоти, які поспішили на допомогу відьмам. Гуртом вони перевернули Лева на спину та зв'язали йому всі чотири лапи. При цьому вони волали та верещали так, ніби спромоглися на велику звитягу, хоча якби Лев схотів, одного удару могутньої лапи вистачило б на них усіх. Та він не зронив ані стогону, навіть коли туго-натуго стягнуті вузли та петлі увіп'ялися в його тіло. А юрба вже потягнула його до Столу.

– Стійте! – раптом наказала Чаклунка. – Десь чула я таке, нібито перед стратою приреченого годиться чи то обстригти, чи то обскубти.

Серед прибічників Чаклунки прокотився зловтішний сміх. Казна-звідки взявся клишоногий огр з величезними ножицями, який присів навпочіпки біля Аслана, та – клац-клац-клац – заклацали ножиці, і хвилі золотавого волосся хлинули на землю. Та от огр завершив свою роботу, і діти, навіть з віддаленої схованки, помітили, що Асланова голова зробилася меншою та беззахиснішою. Не оминули це увагою і вороги.

– Погляньте, та він всього лише великий кіт! – вигукнув хтось із темряви.

– Невже він наводив на нас жах? – вторував тому інший голос із півми.

Вони знущалися з нього, примовляючи:

– Киць-киць-киць, де твоя славетна міць?!

– Чи спіймало кошеня мишенятко цього дня? Мабуть, облизня спіймало, а того йому замало!

– Нашій киці спозаранку не побачити сніданку! Молочка їй треба дати наостанок похлебтати!

– Та як вони сміють?! – прошепотіла Люсі, розмазуючи сльози по щоках. – Одне слово – нелюди!

Тепер, коли минуло перше потрясіння, Люсі вирішила, що Аслан, позбавлений обрамлення золотавого волосся, має вигляд навіть більш мужній та прекрасний, ніж до того. Вочевидь, уледіла щось таке й Чаклунка.

– Ану, накиньте на нього намордник! – ні сіло ні впало наказала вона.

Навіть тепер, коли вся нежить накинулась на Лева виконувати наказ, варто було Аслану лише раз клацнути зубами, і двоє-троє залишилися б без лап. Та він і пазуром не поворухнув, що розлютило лісове скопище ще гірше. Тепер уже вся нежить, навіть ті, хто спершу боягузив, набралися хоробрості й з'юрилися навколо, аби потішитись досхочу: хтось намагався буцнути його ногою, хтось – ударити щосили, хтось – принаймні вщипнути, а хтось – плюнути та осипати прокляттями.

Врешті-решт, усі вгамувались та потягли зв'язаного Лева до Столу. Зрозуміло, він був занадто великий для них, тож дехто натужувався

його волочити, а хтось підштовхував, як міг. З останніх сил вони звалили його на Стіл, та ще й про всяк випадок обмотали мотузками та позатягували ті вузли, що послабшали.

– Боягузи! Вони досі бояться його! Навіть тепер, – майже вголос ридала Сьюзан.

Та ось юрба зітхнула з полегшенням. Аслана опутали з голови до лап та примотали до стільниці, і над натовпом нависла тиша. Чотири відьми з чотирма смолоскипами застигли по чотирьох кутах Столу. Чаклунка скинула мантию, саме так, як і попередньої ночі, коли перед нею був Едмунд, і заходила гострити ножа. У світлі смолоскипів та сяйві повного місяця (так, принаймні, здалося дівчаткам) ніж видавався якимось дикунським: зловісної форми ніж виблискував не залізом, а наче був зроблений з каменю. Та ось Чаклунка наблизилась і стала біля голови Аслана. Її обличчя скривила недобра посмішка; а

Аслан дивився в небеса: у погляді – ані злості, ані остраху, лише печаль. Та перш ніж завдати удару, Чаклунка схилилася над Асланом та прошипіла:

– Ну, то як: чия взяла? Дурень, ти досі гадаєш, що, жертвуючи собою, врятуєш отого зрадника з людського роду-племені? Що ж, замість його життя я заберу твоє, давнє закляття буде знято, та й договір дотримано. А от коли ти здохнеш, то що мені завадить за тобою слідом відправити ще і його? Тож наостанок знай, що віддаєш ти Нарнію мені на віки вічні! І, навіть втративши життя своє, нікого ти не врятував! І з цим знанням у відчаї та безнадії – помри!

Відьма занесла над Асланом ніж. Більше нічого дівчата не бачили – від жаху вони заплющили очі.

Розділ 15

Найдавніше завітття часів одвічних

Сестри досі переховувались у тернику, де їх залишив Аслан, заплющивши очі та затуливши обличчя долонями, коли почувся гучний заклик чаклунки:

– Ану, всі за мною! Людинкам та звіряткам настав кінець! Найдурніший з усіх дурнів великий кіт здох! Тепер туди ж дорога і всім іншим!

Саме цієї миті дівчатка опинилися у смертельній небезпеці. З несамовитим воанням, під войовничий вереск та пронизливе завивання дудок та ріжків дика орда помчала схилами вниз, мало не розтоптавши їх на своєму шляху. Спочатку їх овіяло холодним вітром – то повз них промайнуло сонмище привидів; далі задвигтіла земля від важкої ходи мінотаврів; потім заклало вуха від лопотіння крил – то з краю галявини в повітря здійнялася згряя найогидніших грифів та велетенських нетопирів. Іншим часом вони, мабуть, і досі б тремтіли з переляку, але зараз, відтоді як загинув Лев, їх охопила тяжка туга, пекучий сором приниження та дитяча безпорадність – тому навряд чи вони придивлялися та прислухалися до того, що коїться навкруги.

Та врешті-решт у лісі настала тиша, і Сьюзан з Люсі наважилися вийти на відкритий гребінь пагорба. Місяць уже був на сконі, і в небі можна було роздивитися хмаринки, що раз у раз затьмарювали бліде місячне сяйво. Втім, навіть того світла вистачало, аби розгледіти обриси оповитого мотузками бездиханного тіла на Кам'яному Столі. Дівчатка опустили на коліна в росяну траву. Вони гладили стрижену морду та цілували лева просто в холодний ніс, проливаючи гіркі сльози, доки вистачало сліз. Потім вони подивилися одна на одну, взяли за руки, відчувши зненацька себе сиротами, і заридали. Коли сльози скінчилися, Люсі мовила:

– Не можу бачити цей намордник! Спробуймо його зняти...

Вони взяли до справи. Та ніч була ще темна, змерзлі пальці не слухались, тому впоратись вдалося не скоро. Коли відкрилося Левове обличчя, сльози знов заструменіли по їхніх щоках. Крізь сльози вони

вистерли з нього піт і кров. Я не в змозі живописати всю журбу, безвихідь та розпач, що охопили їх.

– Спробуймо хоча б зняти з нього пута, – запропонувала Сьюзан.

Та як з'ясувалося, нелюді, намагаючись зігнати на Аслані всю свою злість, так міцно затягнули вузли та петлі, що здолати їх голіруч дівчаткам було не під силу.

Я сподіваюсь, що ніхто з тих, хто читає цю книгу, ніколи не був таким нещасливим, як Люсі та Сьюзан у ту ніч. Та якщо вам коли-небудь доводилось проплакати всю ніч до самого світанку, так що й сліз уже не залишалось, то, певно, ви ще пам'ятаєте, як врешті-решт приходить відчуття, що все погане, що могло статися, вже сталося й більше нічого поганого, мабуть, статися не може. Хай там як, така сама спустошеність забрала сили й у дівчат. Здавалося, година за годиною минали в мертвотному спокої, та й передранковий холод мав би проймати їх до нутра, та вони нічого не зауважували, лише краєм ока за весь цей час Люсі помітила дві речі. По-перше, небо на сході посвітлішало, а по-друге, майже під ногами їй привидівся ледь помітний рух. Та вона не звернула на те уваги. Яке це мало значення? Раптом Люсі помітила, ніби щось дряпається вгору кам'яною опорою Столу. Наступної миті це «щось» пробігло Столом. Люсі протерла очі – чи не примарилось їй оте?

– Ой! – зойкнула Сьюзан з іншого краю Столу. – Це ж миші! Та які зухвалі – шастають столом. – Ану, киш звідси, капосниці! – і Сьюзан змахнула рукою, щоб відігнати їх.

– Зажди, – зупинила її Люсі. – Хіба ти не бачиш, що вони роблять? – Дівчатка схилились, придивляючись пильніше.

– Оце так-так, – здивувалася Сьюзан, коли угледіла. – Вони... гризуть пута.

– Ось я і дивлюсь, – упівголоса, аби не налякати польових мишей, мовила Люсі, – дивлюсь і дивуюся. То, мабуть, добросерді мишки. Бідолашні, вони, певно, і не здогадуються, що він мертвий, – гадають, що як вони розв'яжуть пута, то він встане і піде...

До того часу вже дещо розвиднилось, і сестри вперше побачили, як вони змарніли за цю ніч. Та вони, як зачаровані, стояли і дивилися, як мишки гризуть, гризуть та гризуть десятки, якщо не сотні вузлів, аж доки пута не впали. На сході пробилася світла смужка; поблякли всі зорі, окрім однієї, найяскравішої, що висіла над краєм небосхилу;

повіяло ранковим холодом. Мишки разом зникли, так само раптово, як і з'явилися. Дівчатка відкинули пасма погризених мотузків. Без пут, що оповивали Левове тіло, він більш нагадував себе. З наближенням світанку до нього поверталися величні риси.

За спиною в лісі зненацька цвірінькнула пташка. Навколо так довго стояла тиша, що дівчата аж підскочили від несподіванки. Слідом за першою тенькнула інша, і невдовзі все навкруги задзвеніло пташиними трелями. Можна було вважати, що то безперечно ранній світанок, а вже ніяк не передранкова ніч.

– Щось я зовсім змерзла, – визнала Люсі.

– Я теж, – луною обізвалася Сьюзан. – Коли холодно – треба походити. Коли ходиш – тепліше.

Вони разом пішли до кручі на східному схилі й скинула оком навкруги. Велика яскрава зірка вже зникла. Земля, що позаду, досі губилася в темряві, але на видноколі край моря вже засвітився новий день. Небо порожевіло, а сестри ходили і ходили від Столу до кручі та назад; а от скільки разів – ніхто не рахував, але ноги вже стерпли. На хвилинку вони завмерли на краю кручі – кинути погляд на замок Кейр-Паравель, що в сутінках ледь виднівся в далині. Тієї ж хвилини на обрії з'явилася золота смужка, і вмить між водою та небом визирнуло червоним краєчком сонце. Саме в ту мить позаду почувся

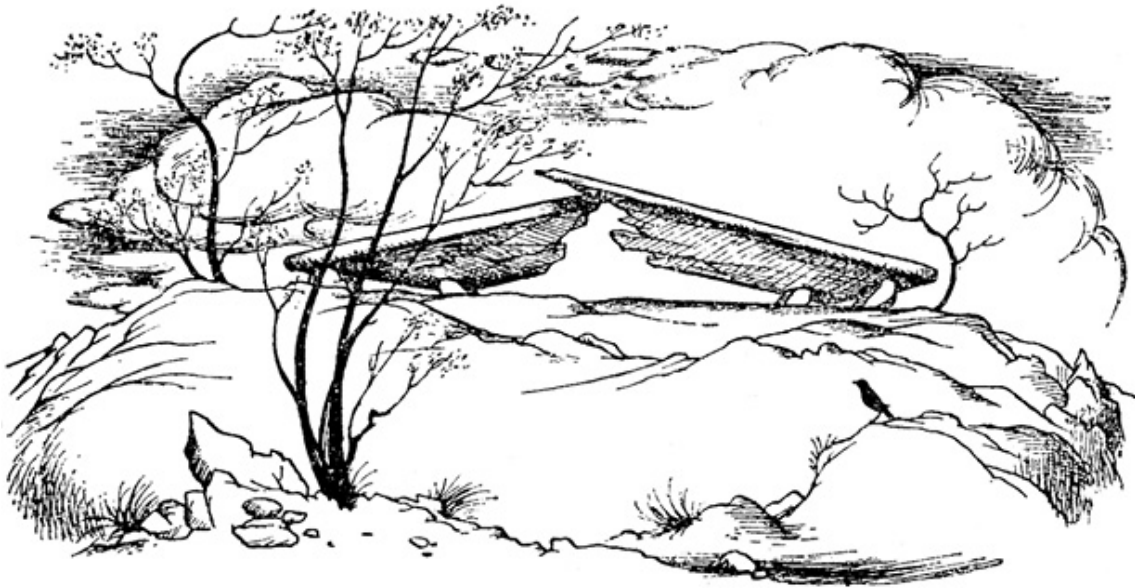
страшний оглушливий тріск, неначе велетень щодуху тріснув об підлогу своїм велетенським кухлем.

– Що це? – мимоволі скрикнула Люсі, хапаючи Сьюзан за руку.

– Я й сама... навіть озирнутися боюсь, – видихнула Сьюзан. – А що, як трапилося щось страшне?

– Облиш! Нічого страшнішого від того, що було, вже трапитися не може! – вирішила Люсі. – Ходімо!

У світлі вранішнього сонця все було інакшим, ніж уночі. Все розквітло кольорами, разом зі світлом з'явилися й тіні – все довкола змінилося настільки, що спершу дівчата не повірили своїм очам. І було чому! Кам'яна брила розкололася навпіл – величезна тріщина пролягла від краю до краю, а от Аслана... й сліду не було.

– Ой!

– Ох! – зірвалося з вуст, і сестри кинулися до Столу.

– Як же так?! – побивалася Люсі. – Чому його – навіть мертвого! – не залишать у спокої?!

– Хто?.. Хто це зробив?! – голосила Сьюзан. – Що все це означає? Іще одне закляття?!

– Саме так, – мовив гучний голос у них за спинами. – Найдавніше закляття з усіх заклять.

Сестри озирнулися й обімліли: у сонячному сяйві перед ними стояв Аслан. Він, наче прокинувшись від довгого сну, просто стріпнув

своєю гривною (що, судячи з усього, якимось дивом встигла відрости).

– Аслане! – вигукнули сестри разом; у їхніх поглядах рівною мірою читались і невимовна радість, і острах.

– Чи ти живий, чи мертвий? – закинула нарешті Люсі, сама ані жива, ані мертва.

– Як бачите – живий.

– То ти не того... не при... при... при...? – спитала Сьюзан, остерігаючись навіть вимовити оте страшне слово (вона мала на увазі «примара»).

Тож, не марнуючи слів, Аслан лише схилився над тремтячою Сьюзан і мовчки лизнув її лоба. Вона відчула теплий подих та запах левиної гриви, який, як відомо, не можна ні з чим сплутати.

– Ну, то й що? Чи схожий я на те, що ти загадала?

– То це ти, Аслане?! Живий і справжній! – вигукнула Люсі, й обидві дівчинки повисли в нього на шії.

– Але чи це можливо? – спитала Сьюзан трохи згодом, коли до неї повернувся дар слова.

– Може бути так, – відповів Аслан. – Чаклунці відоме лише давнє закляття з глибини століть. Та є закляття ще давніше. Якби Чаклунка зазирнула в ті часи, коли навколо панували пітьма і тиша і навіть відлік часу ще не почався, то в досвітній імлі ще до зорі часів вона б пізнала найдавніше закляття часів одвічних. Якщо не винний у зраді з доброї волі віддасть себе замість іншого на заклання, то смерть не прийме таку жертву. Скрижальний камінь розколеться навпіл, і все повернеться на круги своя.

– Так-так, а що тепер? – застрибала на місці Люсі, плескаючи в долоні.

– Гайда, діти! – усміхнувся Лев. – Моя колишня сила повертається до мене! Хто з вас спритний – гайда у квача! Хто мене дожене?

На якусь мить він застиг на місці, очі його сяяли, лапи тремтіли від снаги, хвіст хльоскав боки. Раптом він здійнявся в повітря та майнув над їхніми головами на той бік Столу. Заливаючись сміхом, сама не знаючи чому, Люсі перелізла через Стіл, аби спіймати його. Лев знову стрибнув. І почалася гра в довгу лозу. Дівчата гасали за левом по всьому пагорбу: то взад-вперед, а то по колу, то безнадійно відстаючи, то майже хапаючи його за хвіст. А Лев – то прошмигував поміж них, то зненацька зупинявся, вимушуючи їх проскочити повз

нього, то підкидав їх у повітря, то знову ловив у свої обійми. І врешті-решт усе завершилося купою малою, де вже не можна було розібрати, де руки, де ноги, де голова, а де хвіст. Ніде не знайти таких веселощів, як у Нарнії (де немає місця для якихось місис Макріді). Єдине, чого Люсі так і не вирішила для себе, то що саме то була за гра: чи то вовтузіння з кошеням, чи то біг навипередки з грозою. Набігавшись досхочу, всі разом упали на моріжок перевести подих. Однак, на диво, ані втоми, ані голоду чи спраги як і не було.

— Ну, що ж, — мовив Аслан, як тільки всі відхекалися, — побешкетували, та й годі. Настав час мені подати голос. Тож краще затуліть вуха!

Дівчатка так і зробили. Аслан підвівся на ноги та роззявив пащу. Це здалося до того лячним, що дівчата поквапилися відвернутися. Наступної миті вони побачили от що: дерева попереду полягали, мов та трава на луці від подиху вітру перед дощем. А Лев, немов нічого й не сталося, мовив:

— Нас кличе дальня путь! Доведеться вам їхати верхи.

Він схилюся, і дівчатка видерлися йому на спину: Сьюзан вмостилася першою й обома руками вчепилася в гриву, а Люсі влаштувалася у Сьюзан за спиною, міцно тримаючись за сестру. Вона зробила це вчасно, бо наступної миті їх наче підхопила велика хвиля, підняла та понесла косогором униз — швидше за найспритнішого скакуна — у лісові хащі.

Ці перегони верхи на Аслані виявились, мабуть, найнезабутнішою пригодою, що трапилася з дівчатами в Нарнії. Та й що тут казати: чи доводилося вам коли-небудь мчати галопом на коні? А тепер уявіть собі замість тупотіння копит та рипіння старої зброї нечутну ходу великих котячих лап, а замість вороної, гнідої, буланої чи сірої в яблуках масті — масть золотаву; та не забудьте ще про золотаву гриву, що плескається, мов та ковила, на вітрі. До цього додайте швидкість, з якою ви хіба що не вдвічі зуміли б випередити найбаскішого з усіх скакунів, та на відміну від коня, з яким ще треба вміти поратись, тому, хто їде на Аслані, не треба навіть стежити за дорогою. До того ж Лев не знав втоми, він не потребував ані поводів, ані стремен, не виказував норів, а летів і летів уперед, дорогою оминаючи дерева, перестрибуючи кущі та струмочки, ручаї переходячи бродом, а річку долаючи вплав. Для повного враження візьміть до уваги, що шлях ваш

пролягає не прокладеними стежками для прогулянок у парку, не сільською дорогою і не полем, а... весною. А що таке в Нарнії весна? А це означає, що ви мчите повз величні буки, сонячними галявинами поміж дубових гаїв, серед укритих білим квітом диких вишень, повз рокітливі водоспади, моховиті скелі та печери, наповнені таємничим відлунням; угору кручами, що відкриті всім вітрам, де може вистояти лише ялівець, вересовими відрогами гір, запаморочливими перевалами та знову – вниз, вниз, вниз, дикими полонинами та долинами з морем розливним блакитних квіточок.

Ось так, незадовго до полудня, вони опинилися на гребені скелястої гори, з якого десь далеко внизу виднівся замок. Звідси він ввижався якимось несправжнім, начебто іграшковим, з гостроверхими маківками башт та зубчиками по стінах. Але не встигли дівчата помилуватися краєвидом, як Лев чимдуж помчав униз. Тож не встигли вони мовити ані «ох», ані «ах», ані «що за чудовий замок», як той виріс перед очима в усій своїй красі. Тепер назвати його іграшковим язик не повертався. Він похмуро височів над головою і, здавалося, змірював їх примруженим поглядом бійниць. Схоже, на них тут не чекали. Ніхто не визирнув зі сторожової вежі, та й брама була замкнута. Та Лева це не зупинило: не сповільнюючись, він летів до брами, немов гарматне ядро.

– Оце і є Чаклунчин дім! – вигукнув він на бігу. – Тримайтеся щосили!

Що ж, він попередив їх не дарма: світ мало не перекинувся догори дригом; усі нутроці спочатку піднялися, а потім раптово обірвалися вниз, перед очима промайнула замкова стіна, і... мало не сторчголом обидві сестри скотилися з Асланової спини вже по цей бік стіни. Сопучи та відхекуючись, дівчата озирнулися навкруги: перед ними лежало широке забруковане подвір'я, на якому, куди не кинь оком, не було ані душі – самі лише статуї.

Розділ 16

Про кам'яні статуї та про те, що з ними трапилось

– Яке незвичне місце! – вигукнула Люсі. – Усі ці кам'яні тварини та статуї-люди – немов потрапив до музею.

– Тсс... Тихіше! – прошепотіла Сьюзан. – Подивися лише, що робить Аслан.

Аслан і справді повівся якось дивно: одним стрибком наблизившись до кам'яного лева, він дмухнув на нього. Потім без зволікань дзигую обернувся – як кошеня, що женеться за власним хвостом, – та дмухнув на кам'яного гнома, що (як ви пам'ятаєте) стояв спиною за декілька кроків від лева. Потім Аслан відскочив до високої статуї дріади, що нависала над гномом, немов намагаючись захистити його, за нею настала черга кам'яного кроля, а слідом поспішив до двох кентаврів. Несподівано Люсі зойкнула:

– Лев, Сьюзан, лев! Поглянь на лева!

Сподіваюся, вам доводилося колись запалювати вогонь у каміні та спостерігати за тим, як до пожмаканої газети підносять сірника. Спочатку здається, начебто нічого і не відбувається; аж раптом помічаєте, як газетою вгору повзе стрічка полум'я... ось дещо подібне трапилось і тепер. Аслан дмухнув на лева, і деякий час нічого не було, аж раптом по карку в того зазміїлось полум'я, особливо помітне на мармуровій спині; і ось уже вогонь охопив гриву, за нею – широку морду звіра; як полум'я, що, прокидаючись, повзе клаптиком паперу – спочатку неохоче, а потім, немов отямившись, огортає його цілком – так і наш лев: ось він струснув гривною, та кам'яні лапи не дають йому зірватися з місця; а вже за мить кам'яні зборки оповив вогонь – і на боках міниться золотим шерсть. Тут лев роззявив червону пащу, велику та живу, й протяжно позіхнув. Щойно ожили його задні лапи, як він здійняв одну та заходився чухатись. А вгледівши Аслана, кинувся до нього, підстрибуючи та скиглячи від захоплення, та взявся грайливо плигати навкруги, намагаючись лизнути Асланову морду.

Доки сестри не зводили очей з лева, навколо відбувалося таке, що незабаром їм стало не до нього. Повсюди оживали статуї. Подвір'я замку вже не скидалося на музей; тепер воно скоріш нагадувало звіринець. Пробуджені створіння, пританцьовуючи, бігли за Асланом, аж доки його постать поглинув натовп. Мертве, немов музей, тьмяне сіре подвір'я засвітилося розмаїттям яскравих кольорів: глянцево-каштановим вилискували боки кентаврів, синяво-чорним – роги єдинорогів, райдужним різнобарв'ям горіло яскраве оперення птахів, червонувато-брунатним мигтіло хутро лисиць, собак і сатирів; гноми могли похвалитися жовтими панчохами та червоними каптурами; дівчата-берези сяяли сріблом, а дівчата-буки – свіжим світло-зеленим кольором, таким ясным, що був майже жовтим. А замість мертвої тиші звідусіль долинали ревіння, рявкання, гавкання, вереск, вуркотіння, іржання, тупіт безлічі ніг та копит, крики, пісні та дзвінкий сміх.

– Ой-ой! – несподівано вирвалось у Сьюзан. – Глянь туди! Не знаю, чи це безпечно.

Люсі перевела погляд туди, де Аслан щойно вдихнув життя у ступні кам'яного велетня.

– Усе гаразд! – радісно вищирився Аслан. – Не бійтесь – не впаде! У велетнів коли все гаразд з ногами, то й з головою порядок.

– Не те щоб я хвилювалася за велетня, – прошепотіла Сьюзан Люсі. Та навіть аби Аслан почув її шепіт, робити щось було вже запізно. Полум'я охопило ноги велетня та здіймалося все вище. Він уже поворушив ногами, а за мить підняв палицю з могутніх пліч, протер очі та мовив:

– Нічого собі! Довгенько ж я спочивав! – Він роззирнувся навколо. – Стривайте, десь тут під ногами вешталася Чаклунка. Чи не наверталася вона часом комусь на очі?

Усі водночас заходилися розповідати йому, що з ним трапилось, тоді він приклав долоню до вух, і всім довелося повторювати сказане, а коли він нарешті все зрозумів, то вклонився Асланові так низько, що мало не зачепив головою скирту сіна; з його не зовсім симпатичного обличчя не сходила широка усмішка, і він раз у раз шанобливо торкався крисів свого капелюха. (Нині в Англії велетня вдень з каганцем не відшукаєш, а доброзичливого та усміхненого – геть не знайти, тож на нашого велетня варто було подивитися.)

– А тепер час оглянути палац, – наказав Аслан. – Усі, хто живий, – скоріш до палацу, обшукайте всі закуточки, закамарки, закапелки й усі сходи і не забудьте про покої королівські – ніколи не знаєш, де зникають німі кам'яні в'язні.

Усі похапцем кинулись усередину, і незабаром похмурі коридори та таємні ходи замку загомоніли безліччю голосів, що луною котилися підвір'ям, вилітаючи з розчинених вікон: «Глядіть, не забудьте про підземелля!», «Допоможіть прочинити ці двері!», «Ооо, ось іще одні гвинтові сходи!», «А це що? Здається, кенгуру... Покличте сюди Аслана!», «Фу, ох і тхне ж звідси!», «Обережніше, тут чергова пастка!», «Сюди, нагору, тут, на сходах, он їх скільки!» Але радісніше за всіх пролунав голос Люсі, коли вона примчала зі словами: «Аслане, Аслане! Він знайшовся! Я відшукала його! Ходімо швидше, він там! Містер Тумнус там!»

За мить Люсі та Тумнус уже трималися за руки та пританцьовували від радості. Бутність статусу ніяк не вплинула на любов містера Тумнуса до танців, а вже розповідь про пригоди, які пережила Люсі, він готовий був слухати без кінця.

Тим часом звірі обнишпорили всі закуточки Чаклунчиного замку. Твердиня її стояла порожня: двері розчахнуті, вікна прочинені навстіж, прозоре світло та прямий весняний вітерець заповнили найтемніші та найзловісніші місця замку, тож увесь звіриний натовп заквапився на подвір'я. І тут хтось, здається, саме Тумнус, раптом зауважив:

– Заждіть-но, а як ми виберемося із замку, коли браму замкнено?

Бо ми пам'ятаємо, що Аслан перестрибнув через браму, не прочиняючи її.

– З цим ми впораємося, – мовив Аслан, стаючи дибки, щоб догукатися велетня. – Е-ге-гей! Там, нагорі! Як вас звати?

– Громодум, якщо ваша ласка, – відповів велетень, знов торкаючись свого капелюха.

– Що ж, дуже добре, велетню Громодуме, – кивнув Аслан. – Спробуйте-но випустити нас звідси.

– Так, ваша честь. Ото мені буде втіха, – погодився Громодум. – Малеча унизу – усі геть від воріт!

За два кроки він опинився біля брами та заніс палицю. «Бух-бух-бух-хрусь!» – пролунав гуркіт палиці, що трощила браму. Від першого

удару вона заскрипіла, від другого – затріщала, і похилилася – від третього. Потім велетень ухопився за вежі по обидва боки брами, вперся, напружився – і ось уже брама, а з нею й обидві вежі, а разом з ними і два шматки стіни обабіч брами з гуркотом випали назовні купою непотрібних уламків та щебеню, здійнявши непроглядну куряву. Коли ж пил розсіявся, то стало зрозуміло, як дивно було стояти юрбою на чахлому похмурому кам'яному подвір'ї, втупивши очі в зяючий пролом, коли навколо зеленіла травичка, вітер розгойдував дерева, сонце зблискувало на сріблястих джерельних хвилях, а далеко-далеко синіли гори та голубіли неосяжні небеса.

— Щось я запарився, — мовив велетень, пихкаючи, мов величезний паровоз. — Геть втратив форму. А чи нема в юних леді такої корисної речі, як носовичок?

— Є, — обізвалась Люсі, витягаючись навшпиньки та якомога вище помахуючи своїм носовичком.

— Дякую, маленька міс.

І Громодум нахилився ще нижче. Наступної миті перелякана Люсі опинилася в повітрі, затиснута між великим та вказівним пальцями велетня. Він підніс її до обличчя, та, коли до зіткнення залишалось всього нічого, велетень здригнувся й обережно опустив її на землю, бурмочучи:

— Боже мій! Ухопив дівчинку! Вибачте, маленька міс, сплутав вас із носовичком!

— Ні, ні, — засміялася Люсі, — ось же він!

Цього разу велетневі вдалося підчепити носовичок без Люсі, та в нього на пальці він був такий, як, наприклад, на вашому — таблетка сахарину. Тому важко було втриматися від сміху, спостерігаючи, як він старанно ялозить пальцем по розпашілому обличчю.

— Небагато користі вам з мого носовичка, — вигукнула Люсі.

— Нічого, нічого, — чемно відповів велетень. — Ліпшого носовичка годі й знайти. Такий м'якенький та зручний, такий... не знаю навіть який. Вам видніше.

— Який чемний велетень, — прошепотіла Люсі панові Тумнусу.

— Що правда — то правда, — прошепотів фавн у відповідь. — У роду Громодумів виховання в пошані, як і сама родина в Нарнії, до речі. Можливо, гострим розумом вони похвалитися не можуть (як і будь-який велетень із тих, що я зустрічав), зате вже рід старовинний, з укладом і засадами, як то кажуть у нас. Та й погодьтесь, що, якби він був іншим, Чаклунці не довелося б обертати його на камінь.

Тут Аслан плеснув у долоні, закликаючи всіх до тиші:

— Не час святкувати, коли брати наші в жорстокому бою з поганню гинуть! — мовив він. — Коли ми воліємо покласти край правлінню Чаклунки, то маємо шукати поле битви.

— І стати до бою пліч-о-пліч з братами! — заревів один із кентаврів.

— Авжеж! — погодився Аслан. — А ті, хто не в змозі просуватися швидко: діти, гноми та маленькі звірятка — забирайтеся на спини тих, хто бігти гаразд: левів, кентаврів, єдинорогів, коней, велетнів та орлів.

Ті, кого природа наділила добрим нюхом, – ті виступатимуть з левами вперед – винюхувати сліди битви. Тож усі швиденько! Розібралися по двоє, хто на кому – і вперед!

Тут, звичайно, здійснювся шум та гомін, та весела плутанина. Зате хто був абсолютно щасливий, так це колись кам'яний, а нині живий-живісінький лев. Він метушився навіть більше за інших, зображуючи бурхливу діяльність, коли насправді лише метався від одного до іншого, примовляючи:

– Ви чули, Аслан сказав «з левами», тобто «зі мною і з ним». От уже за що я люблю Аслана, так це за простоту: сам кирпич не гне, мовляв, «ви шукайте, а я тут постою», а разом із нами, з левами (це він про мене), готовий іти по сліду, а носа тримати до землі. – Ці слова він повторював неодноразово – принаймні доки Аслан не посадив йому на спину трьох гномів, дріаду, двох кроликів та їжака. На цьому він уже трішки вгамувався.

Коли всі нарешті зібралися (не без допомоги великої вівчарки, що вмить навела порядок у похідних лавах), військо покинуло замок через пролом у стіні. Першою йшла пошукова група, що складалася з левів та собак: ті, припавши носами до землі, шурхали на всі боки, і незабаром одна з гончих взяла слід та гавкотом сповістила інших. Після цього ніхто вже часу не гаяв. Собаки, леви, вовки та інші хижаки, що живуть полюванням, помчали, що є духу, тримаючи носи до землі. Їхніми слідами поспішала ціла колона, що розтягнулася мало не на півмилі. Зчинився шум, як при такій забавці, що в старій добрій Англії звалася полюванням на лисиць, однак з тією різницею, що зазвичай леви в ній участі не брали, особливо леви з таким оглушливим ревом, як Аслан. Слід Чаклунки ставав виразнішим – то все швидше рухався загін. І ось біля виходу з вузької довгої ущелини, пробитої звивистою річкою, до Люсі крізь звичний гомін погоні долинув раптом зовсім інший звук. Усередині в неї усе немов перекинулося – то були звуки битви, де метал бився об метал.

Тим часом передовий загін вирвався вихором з тіснини на простір, і одразу стало зрозуміло, що там і до чого. Куди не кинеш погляд, скрізь точилася битва. Пітер та Едмунд із залишками війська ледь стримували шалений натиск ворога. Люсі здалося, що всякої нечисті зібралося тут значно більше, ніж минулого вечора. До того ж при світлі дня жахлива орда здавалася ще жахливішою, потворнішою та

лютішою, ніж вночі. А Пітерове військо (його все ближче відтісняли до згубної ущелини так, що Люсі могла бачити їхні спini) помітно порідшало, й самого лише погляду довкруг було достатньо, аби збагнути чому. Поле битви, тут і там, було всіяне мертвим камінням – вочевидь, Чаклунка не забула скористатися жезлом. Та нині в її руках був не він, а той самий кам'яний кинджал, яким вона напередодні заколола Аслана. Люсі зблідла: у смертельному двобої з Чаклункою зійшовся Пітер. Клинки рухалися так швидко, що встежити за ними було неможливо, і здавалося, що схрестилися не два, а шість клинків одночасно, з кожного боку по три. Пітер та Чаклунка перебували в самому серці битви, і навколо них, куди не глянь, точилися двобої.

– Хутко, дівчата! Злізайте з мене! – наказав Аслан, і ті вмить зіскочили на землю.

Нарнією, із західного кордону, позначеного ліхтарним стовпом, до берегів східного моря, пронісся оглушливий рик, коли Лев накинувся на Білу Чаклунку. На її обличчі Люсі встигла помітити жах та невіру, і тієї ж миті Лев та Чаклунка покотилися по землі.

І все військо, що його Аслан привів за собою з чаклунського замку, несамовито кинулось на ворога: гноми – з бойовими сокирами, собаки – вищиривши пащі, велетень – із палицею (а скількох він поклав ненароком, затоптавши ногами, і не злічити), єдинороги – виставивши роги, кентаври – з гострими мечами і міцними копитами. Помітно поріділе військо Пітера привітало їх радісним «ура!». Новоприбулі вибухнули ревом у відповідь; вороги – заволали, завили, заверещали, заулюлюкали, і цей гомін прокотився по землі, повернувшись луною з густих лісів.

Розділ 17

У пошуках Білого Оленя

Коли наспіло підкріплення, вороги були приречені на невдачу. Значні сили супротивника зім'яли в першій ж атаці. Побачивши смерть Чаклунки, ті, хто вцілів, або пустилися навтьоки, або здалися. За хвилину Люсі помітила, як Аслан із Пітером потиснули один одному руки-лапи. Тієї миті Люсі здалося, що Пітер став зовсім чужим – обличчя його було блідим та суворим, і він здавався набагато старшим за свої роки.

– Коли б не Едмунд, – переповідав Аслану Пітер, – тут би ми всі й полягли. Направо й наліво Чаклунка перетворювала наше військо на каміння. Та Едмунд не знав страху. Він прорвався до неї, убивши один за одним трьох велетенських людоджерів, доки Чаклунка розправлялася з одним із наших леопардів, і кинувся вперед, націливши меч... ні, не на неї, а на її чарівний жезл. Якби він намагався зчепитися з нею (помилка ця стала для багатьох фатальною), то бути б і йому статусю. Але Едмунд розтросив той жезл одним ударом. Якби це вдалося зробити хоч трохи раніше... ми б могли розраховувати і на перемогу, а так ми багатьох втратили в цьому бою. Едмунда теж поранено, і поранено важко. Ходімо мерщій до нього!

Едмунд відшукався під опікою Бобриси трохи осторонь від поля бою. Він лежав, увесь скривавлений, з блідим – аж зеленим – обличчям, важко вдихаючи повітря розтуленим ротом.

– Люсі, не зволікай! – поквапив дівчинку Аслан.

Чи не вперше Люсі згадала про дорогоцінне зілля, що дісталася їй у подарунок від самого Діда Мороза. Від хвилювання руки в неї тремтіли так, що пляшечка ніяк не відкорковувалася. Та нарешті піддалася, і Люсі мерщій влила кілька крапель зілля Едмундові в рот.

– У нас є ще поранені, – сказав з-поза її плеча Аслан, варто було їй забаритися на хвилинку, вдивляючись у бліде обличчя брата й гадаючи, чи справді зілля має цілющу силу.

– Та знаю я! – сердито відмахнулася Люсі. – Ще лише хвилинку!

– Донько Єви, – суворо мовив до неї Аслан, – інші також стоять однією ногою в труні. Невже ти даси їм померти, тільки б Едмунд

залишився жити?

– Вибач, Аслане.

Люсі підвелася та попрямувала слідом за ним до інших поранених. Півгодини вони працювали, не складаючи рук: Люсі зцілювала тих, хто ще дихав, Аслан – оживляв скам'янілих. Коли ж вони впоралися, Люсі повернулася поглянути, як там Едмунд. Знайшла вона його вже на ногах. Він не тільки зцілювався від ран тілесних – він був таким, яким Люсі не бачила його вже цілу вічність. Правду кажучи, він став таким, яким був до того, як його перевели до тієї гидкої школи, де він і сам став гидким. А тепер він міг прямо та чесно дивитися іншим в очі. Тут, на ратному полі, Аслан і посвятив його в лицарі.

– Як гадаєш, чи він знає? – ледь чутно спитала Люсі в Сьюзан. – Він знає, що Аслан зробив заради нього? Знає про угоду, що уклали Лев із Чаклункою?

– Тсс... Звісно, що ні, – похитала головою Сьюзан.

– Хіба ми не повинні йому розповісти?

– Ні, не повинні, – знов заперечила Сьюзан. – Це буде для нього занадто! Лише уяви себе на його місці.

– Я вважаю, що він повинен знати, – не погодилась Люсі, та цієї миті їхню розмову перервали.

Час було ставати на ночівлю. Отаборитися вирішили просто на місці. Як, коли і де Аслан добув їжу на всіх – про те мені невідомо. Але, так чи інакше, о восьмій вечора всі вже сиділи на траві, сьорбаючи запашний чай. Вранці вони вирушили на схід, униз по великій ріці. А ще через день, саме коли настав час чаювати, вони дісталися гирла. Замок Кейр-Паравель височів на пагорбі неподалік. Просто перед ними розкинулися піски і скелі, і заплави морські з пасмами водоростей. А цей чарівний морський запах, ці синьо-зелені хвилі, що з шурхотом накочуються на пісок, і крики чайок – чи доводилося вам колись чути голоси чайок? Пригадуєте?

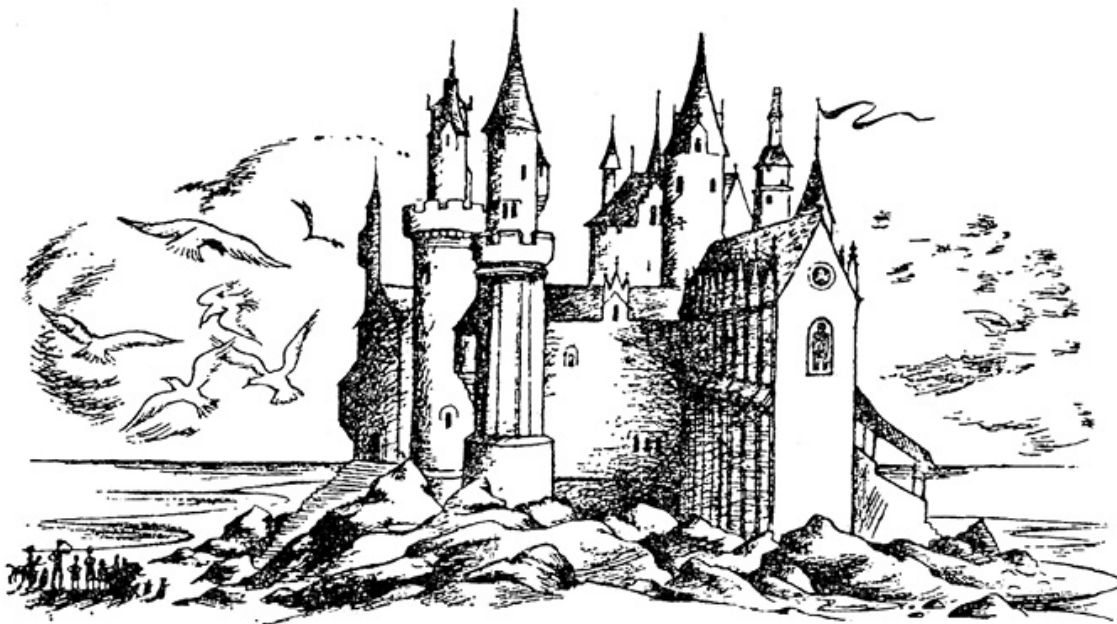
Того вечора, після чаю, всі четверо дітей примчали на берег моря; зняли черевики, шкарпетки-панчохи та побрели берегом, відчуваючи, як пісок лоскоче їхні пальці.

Назавтра на них чекала подія куди серйозніша. У тронній залі – залі, де стеля викладена слонівкою, західні двері оздоблені павиними опахалами, а східні виходять просто до моря – у присутності всіх друзів Аслан урочисто коронував їх і посадив на чотири трони під

оглушливі звуки труб та вигуки: «Хай живе король Пітер! Хай живе королева Сьюзан! Хай живе король Едмунд! Хай живе королева Люсі!»

– Коли вже зійшли на престол королями та королевами Нарнії, завжди ними й залишайтеся. Носіть із гідністю королівський титул, сини Адама! Носіть із гідністю королівський титул, доньки Єви! – урочисто виголосив на коронації Аслан.

Крізь широко відчинені західні двері до них долинули голоси русалок і тритонів, що наблизилися до берега та голосно співали на честь новоявлених королів та королев.

Тож діти зійшли на свої трони, кожному до рук дали скіпетра, і вже як повновладні правителі та правительки Нарнії вони щедро обдарували своїх друзів: фавна Тумнуса і Бобра з Бобріхою, і велетня Громодума, і леопардів, і величних кентаврів, і відданих гномів, і, звичайно, лева. І та ніч була ніччю великого свята в Кейр-Паравелі: були і веселощі, і танці, золото спалахувало, а вино текло рікою, голосно лунала музика всередині й тихіше, та проникливіше і солодше незнайома мелодія, що лилася з вод морських.

Посеред усіх тих веселощів Аслан несподівано зник. Та хоч Королі й Королеви це помітили, ніхто не зронив ані слова. Недарма казав їм Бобер: «Сьогодні він тут, завтра – ні; сьогодні – з вами, а на завтра його

вже й слід захолов. Він не з тих, кого можна прив'язати. Та й до того ж є країни, де він цієї миті більш потрібен. Це нічого, ви не переймайтеся. Головне – не варто його підганяти. Він – вільний лев, його не підкорити».

На цьому нашу розповідь майже завершено, проте наберіться ще трохи терпіння. Двоє королів та дві королеви Нарнії правили країною довго, і справедливим було їхнє правління. Спершу довелося чимало попрацювати, вистежуючи по лісах недобитки Чаклунчиного війська, і ще довго країною ходили чутки про злодіяння та неподобства, що чинилися у віддалених хащах та глушині дрімучій; десь бачили примару, а місяць по тому когось налякав чи то песиголовець, чи перевертень, а ще за місяць хтось чув якісь плітки, начебто якась стара карга – насправді відьма. Ото, мабуть, і все. Та поволі зникли й ті чутки. Життя налагоджувалось навіть у найвіддаленіших закутках країни. Правителі й правительки ухвалювали справедливі закони та тримали свої землі у злагоді; вони дбали про охорону добрих дерев, рятуючи їх від повального (у буквальному розумінні слова) вирубання. Вони звільнили юних гномів та сатирів від обов'язкового відвідування школи, а також суворо поклали край таким непорядним заняттям, як: пхання носа не у свої справи, настирливість і неухажність, – зате простий люд (той, що жив своєю працею та давав жити іншим) усіляко заохочувався. У своє правління королям та королевам уперше вдалося дати рішучу відсіч лютим велетням (тим, що зовсім не схожі на вихованого Громодума) на півночі Нарнії, коли ті надумали перейти кордон. Вони заклали дружні та мирні стосунки із заморськими державами й неодноразово обмінювались із ними державними візитами. Так пролетів не один рік. Брати змужніли: Пітер перетворився на високого кремезного красеня і мужнього воїна, і стали його називати Пітер Прекрасний, а Едмунд, який був серйознішим та розсудливішим за Пітера, уславився як мудрий порадник та суддя, за що його прозвали Едмунд Справедливий. Сьюзан розквітла та стала красунею з чорним, як смола, та довгим, майже до п'ят, волоссям, і багато хто з заморських правителів посилав до Нарнії своїх послів – просити її руки. Згоди вона досі нікому не давала, аби не образити інших, тому її прозвали Сьюзан Жаліслива. Щодо Люсі, то вона так і залишилася веселою життєлюбною

золотоволосою, і принци в тих краях тільки й мріяли про те, аби назвати її своєю нареченою, а в народі прозвали її Люсі Відважна.

Так і жили вони у веселошах та радошах, а коли й згадували про колишнє життя (по той бік шафи), то лише як про загадковий сон. Але одного разу добрий Тумнус (що тепер уже був фавном досить поважного віку і досить огрядним), спустившись річкою, приніс їм звістку про те, що в його краях знов з'явився Білий Олень, так-так, той самий олень, що міг виконати твоє заповітне бажання, якщо лише тобі пощастить його спіймати. Дізнавшись про це, королі й королеви з усім двором, мисливськими собаками та ріжками попрямували у далекі західні лісі. І що ж – Білий Олень і справді навернувся їм на очі. І почалася гонитва: по горах і полях, по долинах і луках, аж доки врешті-решт брати і сестри не помітили, що вони в лісі самі – почет їх залишився далеко позаду. Олень вів їх усе далі вглиб лісу, і невдовзі їхні коні зупинилися, а олень зник у непролазних хащах. І мовив тоді король Пітер (давно вже всі були королями і королевами й звикли висловлюватися куди вишуканіше, ніж раніше):

– Любі правителі та правительки, чи не час нам спішитися та пройти за цим звіром у гущавину, бо раніше не доводилося нам полювати на звіра благороднішого, ніж цей.

– Так, королю, – відповіли інші, – зробимо ж по слову твоєму.

Отож вони злізли з коней, прив'язали їх до дерев та пішки попрямували углиб. Але не встигли вони подолати й декілька кроків, як королева Сьюзан вигукнула:

– Любі друзі мої, велике диво перед нами – здається, я бачу залізне дерево.

– Пані, – звернувся до неї Едмунд Справедливий, – коли ви підведете очі, то зможете побачити світоч, що спонукає вас до думки, що дерево це – зовсім не дерево, а залізний стовп.

– Клянуся лєвою гривою, ніколи ще не бачив я більшої дурниці! – мовив король Пітер. – Ото вже забаганка – ставити ліхтар у гушавині, де дерева сплітають гілки свої так щільно, що ніяке світло не проб'ється.

– Любий королю, – озвалася до нього Сьюзан, – можливо, цей ліхтарний стовп стояв тут ще тоді, коли дерева були значно менші чи їх і зовсім не було. Бо ліс цей дуже молодий, а стовп – дуже старий.

Так вони і стояли, споглядаючи стовп, доки Едмунд нарешті не сказав:

– Не знаю я чому, тільки гадаю, що вже колись його бачив. Ніби уві сні я бачив інший сон і в тому сні був він.

– Щось подібне примарилося й нам, пане, – відгукнулися інші.

– Більш того, – додала Люсі, – мене не полишає передчуття, що коли ми минемо той стовп, то чекають на нас мандри, про які ми й гадки не маємо, і пригоди, яких нам не минути, і доля зовсім інша.

– Панно, – сказав на це король Едмунд, – таке саме передчуття гнітить і мене.

– І мене, – докинув король Пітер.

– І мене, – погодилася королева Сьюзан. – Якби моя воля, повернулися б до коней. Не варто випробовувати долю та продовжувати гонитву.

– Панно! – вигукнув король Пітер. – Молю вас пробачити мені ці слова, проте ніколи ще в нашу бутність королями – а ми доклали рук до багатьох гідних справ, чи то йшла мова про битви, істину пізнання, ратні подвиги, чи правосуддя – ніколи ми не кидали нічого, а завжди доводили справу до кінця.

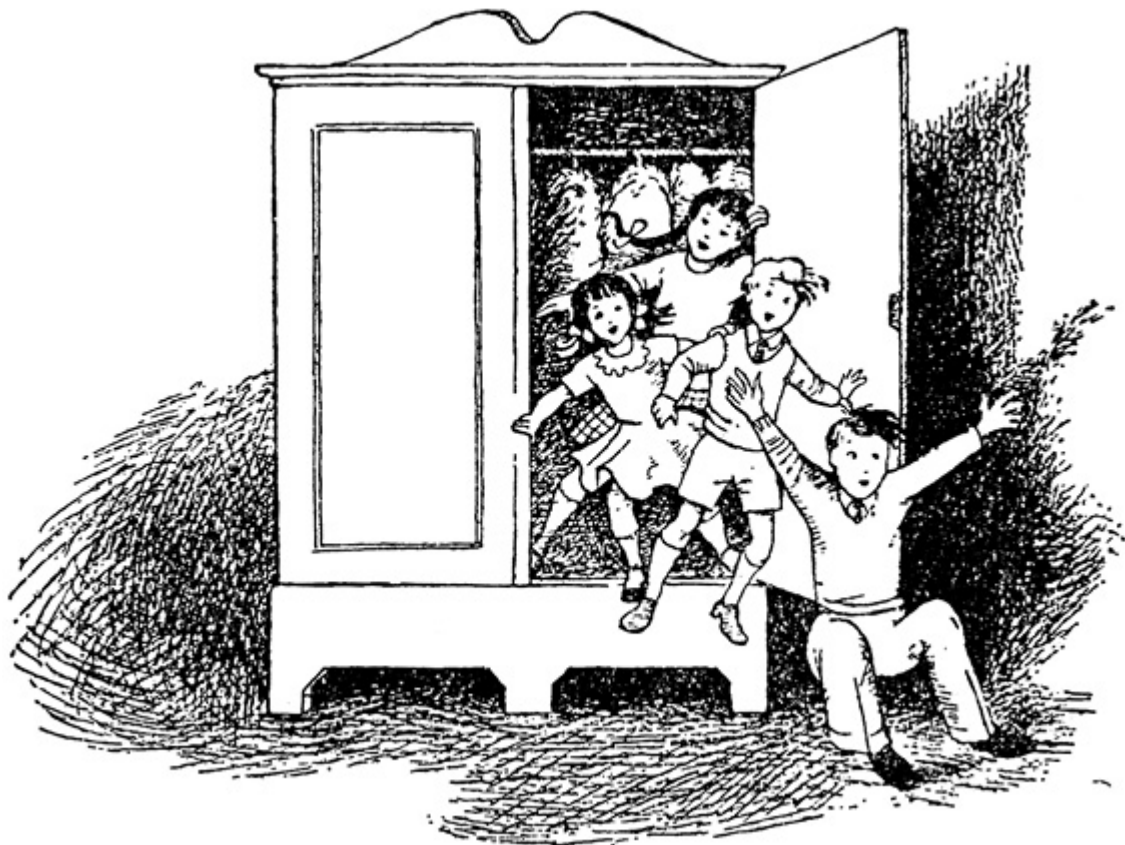
– Брат наш правду каже, сестро, – промовила королева Люсі. – Здається мені, що вкриємо ми себе ганьбою, коли передчуття наші

змусять нас припинити гонитву на благородного звіра та на півдорозі повернути назад.

– Мудрі слова твої, сестро, – погодився Пітер, – і до того ж охопило мене бажання дізнатися про призначення цього стовпа, і навіть за найкоштовніші з найкоштовніших каменів Нарнії та островів не повернусь я назад.

– Ну, коли ми вирішили так, – мовила Сьюзан, – тоді з Асланом у серцях продовжмо наш шлях і гідно зустріньмо пригоди, що їх готує нам доля.

Тож королі та королеви рушили в гущавину, та не встигли зробити і дюжину кроків, як згадали, що дивина та зветься просто ліхтарним стовпом, а варто їм було ступити ще кроків зо двадцять, як вони помітили, що прокладають собі шлях уже не поміж зеленої хвої, а поміж хутряних пальт. Ще крок вперед, і вони – вже не королі й королеви у мисливських вбраннях, а просто Пітер, Сьюзан, Едмунд та Люсі у своєму старому звичайному одязі – вивалилися з прочинених дверцят шафи у порожню кімнату. То був той самий день і той самий час, коли вони залізли до шафи, ховаючись від місіс Макріді та її екскурсантів. Ті ще галасували, як і раніше, у коридорі, та, на щастя, до порожньої кімнати ніхто не зазирнув, тож дітей так ніхто і не спіймав.

На цьому наша розповідь і добігла б свого кінця, якби діти не вирішили розповісти про свої пригоди Професорові, хоча б задля того, аби пояснити загадкове зникнення чотирьох пальт із гардероба. Професор, що був чоловіком виняткового розуму, не закликав їх казати правду та не городити дурниць, як не вимагав він і доказів.

— Ні, ні, — мовив він, — не думаю, що якби вам зараз заманулося повернутися за пальтами, то вам би це вдалося. Цим шляхом до Нарнії вам уже не потрапити. Та й навіщо вам ті пальта, коли б ви там опинилися? Га? Що б ви спитали? Звичайно, одного дня ви знов завітаєте до Нарнії. Коли-небудь. Недарма ж казали: «Коли вже король, то король назавжди». Та навіть не намагайтеся потрапити туди навмисно. І не шукайте нові шляхи. Вони самі вас знайдуть. І не базікайте про це багато, навіть між собою. А тим паче при сторонніх, коли не будете певні, що з ними також траплялося щось подібне. Як здогадатися? Дуже легко. Їх викриє таємниця — раптове слово чи необережний погляд. Тільки самі тримайте очі розплющеними. Боже мій, і чого їх тільки навчають у тих школах?

Отак і добігли кінця дива в платтяній шафі. Та коли Професор мав рацію, то пригоди в Нарнії тільки-но починалися.

Принц Каспiан

Мері Клер Гавард

Розділ 1

Острів

Були собі якось четверо дітлахів на ім'я Пітер, Сьюзан, Едмунд та Люсі. Про їхні неймовірні пригоди вже розповідалося в книжечці під назвою «Лев, Біла Відьма та шафа». А сталося так, що, ні про що не здогадуючись, вони відчинили дверцята в шафу – не звичайну, а зачаровану, а відтак опинилися у дивовижних місцях у країні, що зветься Нарнією, де вони, тільки уявіть собі, стали королями та королевами. Поки вони перебували на троні Нарнії, здавалося, минули довгі роки, та, коли вони повернулися додому до Англії через ті самі дверцята у шафі, здавалося, нібито пролетіло зовсім нічого – якась мить. Так чи інакше, ніхто їхньої відсутності не помітив, а самі діти нікому й нічого не розповідали, окрім хіба що одного-єдиного дорослого, що був не за віком тямущий та розумний.

Це трапилося рівно рік тому, а тепер усі четверо сидять собі рядком на лавочці на залізничній станції в оточенні валіз та коробів з іграшками. Незабаром їм знову до школи. До полустанку вони приїхали разом, але далі їхні дороги розійдуться: вже за кілька хвилин прийде потяг, який забере дівчаток до однієї школи, а за півгодини підійде ще один і повезе хлопців до іншої. Той шлях до станції, що вони їхали разом, увижався їм ще на канікулах, але нині, коли наспів час прощатися, всі раптом збагнули, що канікули позаду, а попереду – школа; саме тому, правду кажучи, всіх охопив невимовний сум, тож і вимовити ніхто не міг ані слова, аби підбадьорити, наприклад, Люсі, якій випало їхати до школи-інтернату вперше в житті.

То був напівсонний полустанок у сільській глушині. На платформі нікого не було, окрім них самих. І в цій напівсонній тиші Люсі зненацька голосно зойкнула, як то буває, коли тебе вжалить оса.

– Що з тобою, Лу? – хотів був заспокоїти сестру Едмунд, коли осікся і сам вигукнув щось, наче зойкнув.

– Який гедзь... – почав був Пітер і так само раптом, ніби забувши, що він там збирався сказати, чомусь накинувся на Сьюзан: – Це куди ж ти мене тягнеш?! Ану, відпусти!

– Та я тебе і не чіпала! – обурилася Сьюзан. – Це мене щось тягне кудись, невідомо куди!

– Гей-гей-гей, годі!

Дітлахи презирнулися і помітили, як усі раптом пополотніли.

– Я теє... відчуваю те саме, – прошепотів Едмунд придушеним голосом. – Мене теж... нібито щось тягне. Та ще й як тягне! – додав він трохи згодом. – Ось, знов починається!

– І мене! – вискнула Люсі. – Навіть моторошно стає!

– Дивіться пильніше, прислухайтеся уважніше! – вигукнув Едмунд. – Хапайтеся за руки! Тримайтеся одне одного! Це чаклунство, і до ворожки не ходи! Не баріться!

– Мерщій! – підхопила Сьюзан. – Нумо, взялися за руки! Та що ж це діється?!

Наступної миті і їхній багаж, і лава, і платформа, і навіть сама станція розчинилися в повітрі. А четверо дітлахів, як трималися за руки, так і опинилися в зовсім іншому місці, а саме в лісі, та ще й такому дрімучому і густому: тут і там стирчали гілки, і продертися було несила. Діти протерли очі й перевели дух.

– Ой, Пітере, – вихопилося у Люсі, – чи не може бути так, що ми знов повернулися до Нарнії?!

– Може бути все що завгодно, – насунив брови Пітер, – бо попереду нічого не видно і на крок. Треба вийти на відкритий простір, якщо взагалі тут такий є.

Та після декількох кропив'яних опіків та уколів колючок у кущах діти на диво швидко видерлися з хащів. Аж тут на них чекала інша несподіванка: на очах усе навкруги посвітлішало, ліс розступився і діти опинилися на довгому піщаному узбережжі – перед ними плескотало ласкаве лазурове море з легкими брижами, накочуючись на берег із ледве чутним шурхотом. У небі ані хмаринки, на небокраї жодної ознаки суходолу. Сонце перебувало там, де воно і повинно бути о десятій годині ранку, а море сліпило блакиттю. Усі разом вдихнули запахи моря.

– Яка краса... що тут казати! – тільки й видихнув Пітер.

За п'ять хвилин усі гасали босоніж прохолодною смугою прибою.

– Звісна річ, це краще, ніж сидіти в задусі в потязі, що тягне тебе до латини, французької й алгебри, – підсумував Едмунд, і на тому всі

балачки припинилися, бо тільки заважали шукати на прибережній мілині креветок та крабів.

– Так чи інакше, – врешті-решт нагадала всім Сьюзан, – але доведеться вирішувати, як нам чинити далі. Ще трохи – і треба буде думати, чим утамувати голод.

– Та є ще бутерброди, що їх матуся дала на дорогу, – відмахнувся Едмунд. – Принаймні мої ще зі мною.

– А от мої залишилися в маленькій сумочці на пероні, – побідкалася Люсі.

– Так само, як і мої, – додала Сьюзан.

– А мої в кишені пальта, а пальто – десь тут, на березі. Виходить, маємо два сніданки на чотирьох. Не бага...

– Хай так, але мене турбує не стільки питання, щоб такого попоїсти, скільки – де б роздобути питної води, – промовила Сьюзан.

Щойно вона згадала про воду, всі одразу ж відчули, що їх мучить спрага, як завжди й буває, якщо брѳохати в солоній воді під палючим сонцем.

– Щось усе це мені нагадує, – у голос розмірковував Едмунд. – А нагадує воно мені от що: у книжках потерпілих у кораблетрощі завжди виносило на якийсь безлюдний острів, де вони неодмінно знаходили джерело солодкої питної води – інакше б і в книжках розповідати було нічого.

– Невже доведеться знову пірнати в ті хащі? – здригнулася Сьюзан.

– А от і ні, – зауважив Пітер. – Якщо тут є джерела – а оскільки ліс густий, так і є, – вони мають бігти до моря, тож, ідучи вздовж берега, ми неодмінно натрапимо на одне з них.

На тому всі потьопали назад, туди, де залишили свої речі та взуття: спершу водою, потім піском – прибережним вогким, а далі скрипучим сухим; він забивався поміж пальці та прилипав до мокрих ніг. Нарешті діти повзувалися.

Едмунд і Люсі ладні були залишити речі на місці та брести пляжем босоніж, бо так їм видавалося зручніше, та Сьюзан розвіяла їхній волелюбний настрій, обізвавши його не інакше, як шаленством.

– Коли залишити тут речі, – пояснила вона, – по-перше, їх можна потім і не знайти, а по-друге, якщо вони раптом знадобляться – скажімо, ніч впаде, а з нею і холод прийде, – той, кому випаде бігти по речі бозна-куди, дуже пошкодує про свою недбалість.

Тож за наполяганням Сьюзан усі вирушили в дорогу вздовж берега моря, як то кажуть, у всьому вбранні. Море було по ліву руку, а ліс залишався праворуч. Навкруги панувала тиша, яку деінде порушував жалібний скрик чайки над водою. А от ліс праворуч поставав суцільним муром, з-поза якого не долиняло жодного звуку: ані пташка не цвірінькне, ані жук не прогуде. Дорогою вони натрапляли на равликів, водорості й морські анемони, а ще на спритних маленьких крабів у калюжах серед камінців та усілякі інші цікавинки, та коли людину мучить спрага, цікавість до решти втрачається дуже швидко. Та й ноги, які щойно бігали по прохолодній воді, у гарячому піску тепер насилу тяглися. До того ж Сьюзан і Люсі були змушені нести в руках свої плащі. Едмунд кинув свій на станційній лавочці за хвилину до того, як чаклунська сила підхопила й перенесла всіх сюди. Тож тепер він із Пітером по черзі ніс важке братове демісезонне пальто. Тим часом берег усе помітніше загинався праворуч. За чверть години по тому, як вони минули кам'янисте пасмо, що далеко заходило в море, берегова лінія зробила аж занадто крутий поворот. Відтепер вони опинилися спиною до того місця, де вперше вийшли на берег. Звідси, якщо придивитися, попереду можна було бачити не тільки водний простір, а й якусь землю, так само вкриту буйною рослинністю, як і той ліс, що залишився позаду.

– Цікаво, чи ми й справді на безлюдному острові, чи ці землі десь попереду змикаються? – слухно запитала Люсі.

– Чого не знаю – того не знаю, – чесно відповів Пітер, і всі знову мовчки продовжили путь.

Здавалося б, відповідь прийде сама собою, бо діти просувалися вперед, береги помалу сходилися, і, оминаючи наступну піщану косу, вони сподівалися, що от тепер береги зустрінуться. Та щоразу їхні сподівання не справджувалися. Нарешті шлях їм заступив великий кам'яний кряж. Дітлахи насилу видерлися на нього. Згори було видно далеко... і...

– Отакої... – вихопилося в Едмунда. – Йшли-йшли, а виходить, кружляли по колу! Нам нізащо не дістатися отих лісів, що на тому березі! Ми на острові!

То була правда. Із найвищої брили, де вони стояли, до іншого берега, здавалося, рукою докинути: якихось тридцять-сорок кроків. Та це було найвужче місце між берегами. А далі – як вони могли побачити згори – їхній берег ще крутіше забирав праворуч, а між двома ділянками суходолу знову виднілося відкрите море. Стало зрозуміло, що діти обійшли щонайменше півострова.

– Ой, дивіться! Що це? – зненацька вигукнула Люсі. Вона махнула рукою в бік сріблястої змійки, що перетинала пляж від лісу аж до самого моря.

– Струмок! Струмок! – підхопили всі в один голос і, хоч як не втомлені були після денного переходу, не гаючи ані хвилинки, гуртом хутко збігли по камінцях та кинулися до нього.

Усі одразу згадали, що біля берега вода каламутна, та ще й з піском, тому, не змовляючись, побігли туди, де струмок витікав із лісу, – там чистіша питна вода. Деревата тупилися тут так само щільно, як і навкруги, та з часом ручай пробив собі глибоке русло поміж оксамитових замшених берегів, тож у глиб лісу можна було зазирнути, наче у малахітовий тунель, з усіх боків вистелений мохом та листям. Утім, довго не роздивляючись, діти впали на коліна біля першої ж жовто-брунатної, вкритої брижами вимоїни та припали до води. Обличчям занурившись у струмок і навіть зануривши руки по лікоть, усі тільки пили й пили. Здавалося, що ніякою силою від джерела їх не відірвати.

– А як там щодо бутербродів? – важко відсапууючись, нарешті спитав Едмунд.

– А чи не краще буде їх зберегти на чорний день? – заперечила Сьюзан. – Бо як настане скрута – що робитимемо?

– А знаєте що? – замріяно сказала Люсі. – Тепер, коли ми вже втамували спрагу, то більш за все мені кортить, аби нам так само не хотілось їсти, як тоді, коли ми ще не напилися.

– Як щодо бутербродів?! – наполегливіше гукнув Едмунд, насилу усвідомлюючи зміст слів Люсі. – Для них скрутні часи прийдуть скоріше, ніж для нас. Самі бачите: тут більш спекотно, ніж в Англії. Якщо їх не з'їсти тепер, невідомо скільки вони витримають. Ми тягаємо їх у кишнях уже не одну годину!

Запобігти неминучому псуванню бутербродів можна було одним-єдиним способом. Тому два пакуночки негайно поділили на чотири рівні частини. Цього ледь-ледь вистачило, аби задушити комарика, але не вистачило, аби наїстися. Тому не дивно, що пообідь розмова йшла виключно про наступну вечерю. Люсі наполегливо тягнула всіх повернутися до моря наловити креветок, доки хтось не зауважив, що ганятися за креветками без хоча б якоїсь сітки справа невдячна. Едмунд пропонував вирушити на пошуки чайчиних яєць, які просто мали ховатися серед каміння. Але, з одного боку, ніхто не пригадував жодного, хоча б мигцем побаченого чайчиного яйця, які мали б ховатися серед каміння, але чомусь не ховалися; а з іншого боку – ніхто не міг пригадати жодного рецепта готування чайчиних яєць. Тому Едмундову пропозицію відмели як таку, що яйця поїденого не варта. Утім, як вирішив для себе Пітер, якщо їм не всміхнеться удача, то незабаром вони вважатимуть за щастя спожити і сире яйце. Але цю думку він не висловив, аби завчасно не лякати дівчат. Сьюзан іще раз пожалкувала про передчасно з'їдені бутерброди. Поволі пристрасті розпалювалися. Нарешті Едмунд оголосив:

– Послухайте! Виходу немає, у тому сенсі, що є тільки один вихід: податися до лісу. Затяті пустельники, мандрівні лицарі та їм подібні якось примудряються виживати в лісі на підніжних кормах, тобто корінні, ягодах тощо, – на тому, що вони знаходять просто під ногами.

– Яке ж саме коріння? – уїдливо закинула Сьюзан.

– Коріння – то, мабуть, стародавнє слово, – припустила Люсі. – Я завжди гадала, що вони просто гризли корені дерев, дубу, наприклад.

– Годі вже, – перервав готову спалахнути суперечку Пітер. – Ед має рацію. Не можна сидіти склавши руки. А мандрувати лісом, маючи перед собою мету, як на мене, таки краще, ніж безцільно вештатися пляжем по гарячому піску під палючим сонцем.

Тому всі підвелися та пірнули в пробитий ручаєм темний тунель. Іти було ой як нелегко: доводилося то згинатися в дугу, а то й повзти рачки, коли путь перегороджувала товста гілка чи непролазні чагарі рододендронів. Діти давно вже промочили ноги та подерли одяг; і впродовж усієї подорожі з лісу не долинуло ані шурхоту, окрім дзюрчання ручаю та дзвінкого відлуння їхніх голосів. Після довгої подорожі всі були вкрай знесилені, як раптом повіяло таким надзвичайно знайомим солодкуватим запахом, що всі разом аж зупинилися та озирнулися навколо. І що ж – на правому березі серед гілля виднілося щось таке кругле й яскраве.

– Еге-гей! Та це ж яблуня! – у захваті вигукнула Люсі.

І справді: щойно діти видерлися на берег, порослий високою ожиною, вони побачили стареньку яблуньку, рясно всипану соковитими запашними яблуками, та ще й такими великими, що й уявити собі неможливо!

– Дивіться-но! А он – іще яблунька! А он – іще одна! – плямкав повним ротом Едмунд.

– Та тут цілий сад! – здивувалася Сьюзан. – Я хочу сказати, – виправила вона, відкидаючи недогризок і тягнучись за ще одним яблуком, – хочу сказати, що тут колись був доглянутий сад! Тільки дуже й дуже давно – ще до того, як навкруги розрослися непролазні лісові хащі.

– Тож острів не завжди був безлюдним, – припустив Пітер.

– А це що таке?! – Люсі вказала на щось темне попереду.

– А це, як я розумію, стіна, – здогадався Пітер. – Старовинна кам'яна стіна.

Пробираючись між низьконавислим важким гіллям, діти підійшли ближче. Так, то була стіна, причому, судячи з мурування, дуже давня стіна; місцями зяяли провали, знизу вона поросла мохом, а зверху, там, де вона збереглася, її рясно оповив в'юнок. А була вона вища за найвищі дерева. Діти пройшли трохи вздовж стіни і майже одразу наштовхнулися на високу арку, у якій колись була брама, але тепер отвір зайняла стара крислата яблуня. Аби протиснутися повз неї,

хлопцям довелося зламати кілька сухих гілок, та й після того проходили вервечкою. Варто було опинитися по той бік муру, як від ясного сонячного світла діти, що вже звикли до лісових сутінків, аж очами заблимали. Вони опинилися на широкому дворі. Дерев тут не росли, й увесь двір був вимощений сивою бруківкою, між якою пробивались моріжок та квіти ромену. Саме цей двір чи, краще сказати, площу ззовні й оточував уже знайомий нам мур. А от посередині нагромаджувалися брили давніх кам'яних руїн. Хоча все навкруги було просякнуте сонячним світлом, від цих руїн віяло запустінням, забуттям та сумом. Радіючи з того, що нарешті можна розправити плечі та розім'яти втомлені ноги, діти відірвалися від муру та вийшли на відкритий простір.

Розділ 2

Підземелля старого замку

— Адже це не просто покинутий сад! — після довгих роздумів мовила Сьюзан. — Здається, ми натрапили на руїни замку з муром та внутрішнім подвір'ям.

— Здається, так, — погодився Пітер. — У такому разі оті сходи, мабуть, вели на верхівку сторожової вежі. Бачите, які круті сходинки. А он ті, положисті, певно, вели до головної зали.

— Судячи з їхнього вигляду, це було не одне сторіччя тому, — влучно підмітив Едмунд.

— Ще б пак! — не став сперечатися Пітер. — А все ж таки хотілося б дізнатися більше про тих, хто тут колись жив. Що вони були за люди? Як давно жили в цьому замку? Що з ними сталося?

— А знаєте, у мене таке дивне відчуття... — почала було Люсі.

Пітер обернувся та пильно подивився на неї:

— Правда? Ось і в мене теж! Увесь цей час мені здається, що в цей чудний день ми не просто так опинилися в цьому чудному місці. А ось що за всім цим криється — ніяк не збагну.

Розмірковуючи таким чином, діти перетнули внутрішнє подвір'я та широкими сходами зійшли до великої зали. Що ж, вона мало чим відрізнялася від самого подвір'я, оскільки дах давно обвалився, а крізь розколини в кам'яній підлозі так само пробивався моріжок та вигулькували квіточки ромену.

Єдина різниця полягала в тому, що зала була набагато коротша, а от стіни, що збереглися, набагато вищі за зовнішній мур. А ще — біля дальньої стіни зали футів десь зо три над підлогою здіймалася кам'яна тераса.

— Ой, щось у мене великі сумніви, що це може бути, як ти кажеш, велика зала! — гмикнула Сьюзан. — Навіщо, дозвольте запитати, у головній залі споруджувати якісь тераси?

— Як це «навіщо»?! — обурився Пітер. — Бо це ж зовсім не тераса, а — як воно зветься? — королівський подіум. Це те саме місце, на якому височів королівський стіл, а за ним велично сидів король зі своїми лицарями під час тієї — як її? — трапези! Як ти могла забути, коли сама

була королевою та сиділа за столом достоту на такому точно подіумі! Пригадай наш замок Кейр-Паравель.

– О-о-о... Кейр-Паравель, наш чудовий замок у гирлі найвеличнішої ріки Нарнії, – замріяно протягнула Сьюзан. – Мені б того не пам'ятати?

– Нумо, помріймо разом? – спробувала її втішити Люсі. – Ніби ми і справді сидимо в нашому замку і саме зараз нам подадуть страви, і ми приступимо до... як її?..

– До трапези, – підказав Едмунд. – Так от, щодо трапези: надходить вечір, сідає сонце, а тіні все довшають і довшають. Та й спека вже спала, як ви самі помітили...

– Отож стаємо табором, – підхопив Пітер. – Якщо вже нам випало тут ночувати, то насамперед треба розкласти багаття. Сірники в мене є, справа за трісками.

Пропозиція пролунала якнайдоречніше, тож наступну годину вирішили присвятити збиранню хмизу. У яблуневому садку, через який діти прийшли до замку, сучків майже не було, тому варто було спробувати піти в іншому напрямку. Через низенькі бічні двері вони проникли до одного з замкових переходів, де їм довелося дертися через похмурі завали тесаних кам'яних брил, за якими ховалися де комори, де закутки, а де й потаємні ходи. Подорож виявилася неприємною ще й тому, що за довгі віки каміння поросло кропивою, шипшиною й будяками. Не дивно, що, ось так намучившись, діти вже й не пам'ятали, як вибралися з замку, і, звичайно, ходити цим шляхом надалі зареклися. З іншого боку в замковому мурі з'яв широкий пролом, до якого впритул підступав вогкий, темний ліс; тут дітей одразу ж обступила напівтемрява, проте в лісі вони знайшли вдосталь і вітровалу, і ялинових шишок. Багаття вирішили розкласти на подіумі, тож, прихопивши по оберемку хмизу, усі вирушили назад – звісно, в обхід! Для збереження тепла впродовж довгої ночі слід було зробити кілька ходок. І вже на п'ятій у заростях бур'яну під самим муром знайшовся колодязь із чистою прозорою джерельною водою.

Із колодязем їм неабияк поталанило – тепер не було потреби йти по воду до ручаю. Розчистивши джерело від бур'яну, діти знайшли залишки кам'яного мурування колодязя півколом. Тим часом купа хмизу на узвишші збільшилася так, що змерзнути серед ночі тепер міг тільки ледащо. І поки дівчатка бігали до саду по яблука, хлопці

взялися за багаття. Вони розклали його якнайближче до кутка, де ще збереглися стіни і де, як їм здавалося, було затишно та тепло. Давно відвиклі від похідного життя, хлопці довго чаклували над багаттям, а якщо чесно – змарнували половину сірників, та врешті-решт вогонь весело затанцював по патиччю. Діти розсілися навколо багаття, спиною до холодної стіни, а лицем до жару, та спробували напекти яблук, нанизуючи їх на патички. Та дуже швидко збагнули, що печені яблука добрі, якщо їх присмачити цукром, а ось «яблуко на патичку» виходило або таке гаряче, що тільки пучки обпечеш, або навпаки таке холодне, що й їсти бридко. Довелося задовольнятися яблуками в сирому вигляді – просто з дерева.

– Це наштотує на думку, – підсумував Едмунд, – що шкільні сніданки були не такі вже й огидні, як здавалося у школі. От я, наприклад, не відмовився б від окрайця хлібця навіть і з маргарином...

Хай там як, а дух пригод уже захопив дітлахів, тож про повернення до школи годі було й згадувати.

Коли від останнього яблука залишився сам недогризок, Сьюзан іще раз пішла по воду. Повернулася вона сама не своя.

– Ось погляньте-но, що я знайшла! – промовила вона стисненим голосом, передаючи оте «щось» до рук Пітерові.

На долоні у Пітера це «щось» блиснуло тьмяним жовтим світлом. Багаття спалахнуло яскравіше, і в його світлі всі розгледіли, що то було.

– Щоб мені крізь землю провалитися, якщо це не... – тільки й мовив він, передаючи це «щось» іншим.

Крізь землю він не провалився, та всі й без того зрозуміли, що саме він мав на увазі. То була маленька шахова фігурка, а саме кінь. Звичайна за розмірами та незвичайна за вагою, бо відлита вона була зі щирого золота, а в очах палали рубіни, точніше лише один, бо інший випав та десь загубився за довгі віки.

– Дивіться-но, – скрикнула Люсі, – він як дві краплі води схожий на того, що був у наших королівських шахах – тих, якими ми грали в Кейр-Паравелі.

– Не журися, Сью, – спробував утішити старшу сестру Пітер. Але та була невтішна.

– Та як мені не журитися, згадуючи ті щасливі часи! Як ми грали в шахи з фавнами та з дружніми велетами! А які пісні нам співали русалки! А яка ладна була в мене конячка-а-а!

– Годі рюмсати, поміркуймо тверезо! – вже іншим тоном – рішуче – мовив Пітер.

– Про що тут міркувати? – здивувався Едмунд.

– Невже ніхто досі не здогадався, куди нас занесло?

– Ой! – підхопила Люсі. – Увесь цей час я відчувала, що тут криється якась загадка, невже ти її розгадав?

– Ану, кажи вже, Пітере! – додав Едмунд.

– Гаразд, – Пітер огледів присутніх і зробив паузу, – ми з вами на руїнах Кейр-Паравелю.

– Стривай-но, – заперечив за всіх Едмунд. – З якого дива?! Озирнися навколо – тут усе лежить у руїнах уже не одне століття! Коло самісіньких воріт стоять дерева заввишки з фортечний мур! А камені скрізь поросли мохом і лишайником! Тут ніхто не жив принаймні років триста, якщо не більше!

– Припустімо, – прийняв зауваження Пітер. – Із цим і справді заковика. Але залишімо це поки що осторонь. Слідкуйте за моїми міркуваннями. Пункт перший: ця зала точнісінько така сама за розмірами та розташуванням, що й зала у Кейр-Паравелі. Тільки уявіть собі дах над головою, підлогу, бруковану мозаїкою, замість бур'яну та гобелени замість голих стін – і у вас складеться повна картина королівської трапезної!

Ніхто не зронив ані слова.

– Пункт другий: колодязь! Він саме там, де був і наш: поруч із південним валом. А хіба він відрізняється від нашого за розмірами чи, може, муруванням?

Усі мовчали.

– Тепер, по-третє. Сьюзан знайшла шахову фігуру... Лу, хіба ж ти сама не казала, що вона схожа на ту, що з наших шахів, як дві краплі води?

У відповідь Люсі мовчки кивнула.

– І, нарешті, четверте. Усі пам'ятають той день, коли до нас прибули посланці від остраханців? Добре. Нумо, згадайте, а що ми робили того дня вранці? Авжеж – висаджували молоді яблуньки. А де? Саме за північною брамою замку. Ще й більш од того, пам'ятаєте,

проводирка лісових духів, дріада Помона, власноруч наклала чари на молоді деревця, аби ті краще росли і не хворіли, а яблука були рясні та здорові? Якщо ви не забули, то ямки для саджанців копали дуже кумедні, але працелюбні землекопи – хто то був? Саме так – кроти! А завершивши роботу, старійшина усіх кротів, сам Лілелап Кроткий, спираючись на лопату, мовив: «Згадайте моє слово, ваші величності, цей сад колись ще дуже здивує і порадує вас своїми плодами!» Хіба ж він не мав рації?

– Мав, мав! – заплескала в долоні Люсі.

– Стривай-стривай, – похитав головою впертий Едмунд. – Щось тут не складається. Як таке може бути? Ми саджали молоді дерева вздовж муру, а тут вони – геть скрізь і навіть у воротах. Якому ж дурню, дозвольте спитати, спало на думку встромити саджанець просто посеред воріт?

– Авжеж, ніякому, – погодився Пітер. – А що як за довгі роки недоглянутий сад здичавів та розрісся до самих воріт?

– Припустімо, – ніяк не вгавав Едмунд, – хай так! Але ж Кейр-Паравель ніколи не стояв на острові.

– Я й сам уже думав про те, – відкинув Пітер. – І ось що гадаю: Кейр-Паравель спорудили на півострові. А півострів – це вже острів наполовину, за визначенням. Чи не так? Чому б не припустити, що за довгі роки трапилося щось таке, чого ми поки що не знаємо? Наприклад, із невідомої причини знадобилося прорити канал?

– Теж мені скажеш, – одразу знайшовся Едмунд. – З якої ж такої причини треба проривати канал? Чи раптом не тому, що в замку з'явилися примари?

– Ой! – разом зойкнули дівчатка.

– Хвилиночку, навіть півхвилиночки, і я розвію всі забобони, – заспокоїв їх Едмунд. – Не може бути того, чого бути не може! Ось ти, Пітере, стверджуєш, що все буцімто змінилося з того часу, як ми востаннє були в Нарнії, та забуваєш, що відтоді промайнув один лише рік. А ти намагаєшся переконати нас у тому, що усього за рік із маленьких паростків можуть вимахати великі дерева, а замки, що будуються на віки, вщент розвалюються і все таке інше. Але ж це суперечить здоровому глузду!

Високовчений спір міг тривати до ночі, коли б не втрутилася маленька Люсі.

– Послухайте, – нагадала вона, – якщо це таки Кейр- Паравель, то просто за моєю спиною в стіні мають бути двері, за якими є хід до скарбниці замку.

– Залишається сподіватися, що ніяких дверей там немає, – промовив Пітер, однак підвівся зі свого місця й уважно обдивився стіну.

Стіна була рясно оповита плющем.

– Ну що ж, подивимося, – звівся на ноги Едмунд, вибрав з оберемка хвацький дрючок та заходився лушпарити по зеленій завісі плюща, за якою була стіна. «Киш-киш» – влучав дрючок по плющу, «так-так» – стукав дрюк по стіні. Поволі «так-так» лунало частіше й частіше, аж раптом почувся якийсь новий, гучний відгомін, схожий на глибокий кашель – «кх-кх».

– Що за чортівня! – не витримав добре вихований Едмунд.

– Помітив, де саме? Треба обідрати плющ біля того місця, – запропонував Пітер.

– Може, не треба, хлопці?! – заблагала Сьюзан, імовірно згадавши про примар. – Може, краще дочекаємось ранку? Якщо нам тут коротати ніч, мені б дуже не хотілося мати за спиною дірку, у якій невідомо що ховається у вогкості й темряві. Облиште вже! Ніч надворі!

– Як ти можеш, Сьюзан? – присоромила сестру Люсі.

А хлопці, ті й поготів не звертали уваги на її благання. Едмунд уже обдирав плющ руками, а Пітер шматував складаним ножичком, та так завзято, що майже одразу зламав лезо. На щастя, в Едмунда знайшовся ще один, і тепер уже він шматував плющ ножичком, а Пітер – обдирав руками. Удвох вони швидко наскирдували велику купу плюща на подіумі й таки визволили двері з зеленого полону.

– Звісно, зачинені, – буцнув двері ногою Пітер.

– Так, але відсиріла деревина неминуче перетворюється на порошок, – зауважив Едмунд. Ми її хутко розіб'ємо – та на скіпки до багаття!

Утім, чи то порода виявилася міцнішою, ніж гадалося, чи то втома брала своє, але, коли в дверях з'явився отвір, у який спроможний був пролізти маленький хлопчик, у залі вже зовсім стало темно, а в небі вигулькнули перші великі зорі. І не тільки Сьюзан проймав холод від єдиного погляду на чорну діру, з якої тхнуло сирістю та невідомістю.

Та попри все хлопці були налаштовані рішуче. Вони струшували з себе деревний пил та потирали долоні, готуючись до спуску.

— Черга за смолоскипом, — коротко сказав Пітер.

— Може, все ж таки не варто? — знову спробувала відмовити хлопців Сьюзан. — Еде, ти ж сам казав...

— Мало що я там казав, — відповів Едмунд. — Раніше казав, а тепер не кажу. Я й досі не розумію, як таке може бути, але незабаром усе з'ясується. Ти як, Пітере?

— Треба дивитися правді в очі: ми в Нарнії і тепер йтимемо до кінця. Вважатимемо це нашим королівським обов'язком. Це

стосується й тебе, королево Сьюзан. Як можна спати, коли у тебе, так би мовити, під боком нерозгадана таємниця!

Із цими словами він витяг з оберемка суху гілляку та сунув її в полум'я – розпалити. Та тут треба визнати, що смолоскипи з гілок виявились негодящі: коли їх тримаєш палаючим кінцем догори, вони надто швидко згасають, а коли донизу, то дим застусь очі, а вогонь обпалює пальці. Саме тому дослідники темних закутків вважають за краще мати наготові звичайнісінький електричний ліхтарик із новою батареєю. На щастя, саме такий ліхтарик знайшовся в Едмунда – тиждень тому йому подарували ліхтарик на день народження. Як виявилось, своєчасно. Саме ліхтарик і визначив черговість спуску: першим ішов сам Едмунд, слідом – Люсі, за нею – Сьюзан, замикав тили Пітер.

– Тут сходинки, і я стою на верхній, – чомусь пошепки проказав Едмунд, тільки-но опинившись за дверима.

– Починай відлік! – крикнув у глиб підземелля Пітер.

– Одна, дві, три... – усе глибше долинав із-під землі голос Едмунда, аж доки знизу врешті-решт не пролунало: – Шістнадцять! Це остання!

– Отже, це й справді Кейр-Паравель, – мовила Люсі. – Там сходинок було саме шістнадцять.

Більше нічого не сказали, доки всі не з'юрилися коло останньої сходинки. Тоді Едмунд повів ліхтариком по стінах, і всі разом тільки й зітхнули: «Ох!» Ніяких сумнівів не залишилось: вони й справді стояли у скарбниці Кейр-Паравелю – замку, з якого правили колись великою державою, яка називалася Нарнія. З обох боків вузького проходу (такий зазвичай залишають в оранжереях) через рівні проміжки стояли лицарські обладунки, у яких, здавалося, завмерли на чатах невсипущі вартіві, що, не виказуючи себе ані рухом, пильно слідкували за кожним захожим через прорізи в заборолі – чи не зазіхне хтось на королівські скарби? А скарби у скарбниці були незліченні: і коштовні браслети, і персні, і намиста з перлин, і підвіски з діамантами, і діамантові діадеми, і завушниці з рубінами, і золоті кубки, і срібні тарелі, і тонкої роботи ланцюжки та інші ювелірні прикраси й неграноване дорогоцінне каміння: смарагди, топази, аметисти, карбункули та знов-таки рубіни й діаманти, один від одного більший – усе лежало навалом у купах, наче щойно зібрана

бульба. На підлозі під полицями стояли важкі дубові скрині, оковані залізом, із великими підвісними замками. За скринями біліли вихоплені світлом ліхтарика могутні слонячі бивні. Утім, усе вкривав товстий шар пилу, тож дітлахи й самі навряд чи впізнали б у тих звалищах коштовності, якби їм не було достеменно відомо, що це саме скарби. Як не дивно, все залишалося на тому самому місці, як у той день, коли вони повернулися до Англії. Усе це здавалося водночас таємничим та незбагненим, якщо навіть не лячним, як та небезпека, про яку здогадуєшся, але не знаєш, звідки її чекати. Не дивно, що в тиші підземелля діти заклали в мовчанці й, як їм здавалося, чути було тільки їхнє важке дихання та калатання їхніх сердець.

Поволі всі повернулись до тям і тепер проходили склепінчастими коридорами підземелля, роздивляючись та здмухуючи пил зі скарбів. Подекуди із різних закапелків та закутнів долинали: «Гей! Погляньте-но! Це ж ті самі персні, що ми їх надягали на коронацію!...», «Це ж моя улюблена шпилька! А я вже думала, що вона згубилася!...», «Ти диви, це ж наші обладунки, у яких ми виступали на лицарському турнірі на архіпелазі Самотніх островів!...», «А ось яка файна дрібничка! Мені її подарував знайомий гном!...», «А пригадуєш, як ми куштували прохолодний ель із цього рога!», «А пам'ятаєш... А пам'ятаєш».

Ліхтарик метеликом метався по підземеллю, вихоплюючи то те, то інше, аж доки це не набридло самому Едмундові.

– Досить! – перервав він спогади. – Батарейки треба берегти! Що як завтра ліхтарик нам знадобиться більше, ніж сьогодні, коли зась – батарейки сіли, а запасних немає. Тож беріть тільки те, що конче потрібно, та мерщій нагору!

– От що може стати в пригоді – то дари, – нагадав Пітер.

Свого часу на Різдво в Нарнії він, Сьюзан та Люсі отримали дари, якими всі троє дорожили більше, ніж рештою королівства. Едмунд «дару» не отримав, бо в слушну годину його не було разом з усіма іншими (це трапилося через його провину, а більше дізнатися про те можна із попередньої книжки). Усі одразу погодилися з Пітером і вирушили в дальній кут підземелля, де на глухій стіні висіли їхні безцінні скарби. У маленької Люсі був свій маленький скарб: така собі невеличка пляшечка чи навіть флакончик, але зроблений він був не зі скла, а з найсправжнішого діаманту. І не дарма, адже

наповнений (хоча тепер лиш наполовину) він був чудодійним зіллям, що зцілювало будь-які рани та лікувало всі без винятку хвороби. Люсі мовчки, але обережно та врочисто перекинула перев'яз із пляшечкою через плече, і тепер та знову була в неї під боком, як у давні добрі часи. У Сьюзі був найбільш войовничий подарунок: лук і стріли та мисливський ріжок. Лук та сагайдак зі слонової кістки з гострими рясноопереними стрілами були на місці, а от ріжок...

– Сьюзан, а де ж ріжок? – засмутилася Люсі.

– От прикрість яка! – не менше за неї засмутилася старша сестра. – Напевне, я брала його з собою на полювання в пошуках Білого Оленя. Та, мабуть, ненароком зронила, а от шукати вже не було часу – адже в той час ми й опинилися в потойбіччі, я маю на увазі Англію.

– От шкода так шкода, – навіть присвиснув і собі Едмунд, та й було від чого, бо ріжок, звичайно, був чудодійний: якщо в нього засурмити, то, де б ти не був, до тебе неодмінно надходила підмога.

– От що й справді стало б у пригоді, – разом з усіма пошкодував Пітер.

– Годі журитися! – стрепенулася Сьюзан. – Добре, що хоч лук на місці, – додала вона, беручи його до рук.

– Як гадаєш, Сью, тятита ще справна? – занепокоївся Пітер.

Та чи то повітря скарбниці було пронизане магією, чи то ще що, але лук та стріли були в повній бойовій готовності. Сьюзан мала неабиякий хист до стрільби з лука та плавання, і щойно до її рук потрапив лук, вона не втрималася і смикнула напнуту тятиву. Та життєствердно тенькнула, і протяжний звук, що рознісся по всьому підземеллю, найбільше з усього, що вже з ними трапилося, нагадав дітям про славні минулі часи, усі ті битви, полювання та бенкети, у яких вони колись брали участь.

Отямившись, Сьюзан послабила тятиву та припасувала сагайдак собі на плече.

Настала черга Пітера: у нього був щит із зображенням величного багряного лева та королівський меч. Спершу він здмухнув пил, а потім ще й постукав мечем об підлогу. Щит він надів на руку й підперезався мечем. Він побоювався, аби меч не заіржавів у піхвах, проте госте лезо вийшло легко, мов змащене, щойно він потягнув за руків'я. Пітер змахнув мечем, і лезо грізно зблиснуло в промені ліхтарика.

— Ех, Ріндоне, Ріндоне, мій славний мече... — стиха мовив Пітер. — Ти пам'ятаєш, як ми з тобою здолали вовка?..

І хоча промовив він ті слова ледве чутно, усі одразу відчули, що промовив їх уже не просто Пітер, а Пітер — Великий король Нарнії. Після тих слів іще майже хвилину ніхто не наважувався нагадати про батарейки. Та вже хвилину по тому всі вийшли нагору, підклали в багаття хмизу і потроху прилаштувалися на ночівлю. І хоча підлога, звісно, не перина, не минуло і хвильки, як усі вже міцно спали, притулившись одне до одного, щоб зігрітися.

Розділ 3

Гном

Хоча сон на свіжому повітрі й має переваги, недоліків йому не бракує, ще й з лишком, і найприкріше те, що завжди прокидаєшся дуже, дуже рано, ще на світанні! А прокинувшись, мусиш уставати, адже на голій землі не лежиш. І коли на вечерю мав самі лиш яблука, і вранці на сніданок нічого іншого не було, настрої від того не поліпшується. Тож коли Люсі – не кривлячи душею – спросоння промовила: «Ах, який чудовий ранок!», у відповідь ніхто не обізвався, лише Едмунд пробурмотів, висловивши спільну думку: «Треба якнайшвидше забиратися звідси».

Напившись просто з колодязя та сплеснувши водою обличчя, мандрівники спустилися вздовж струмка до берега та втупили погляди в протоку, що відділяла їх від великої землі.

– Не дуже й широка, можна подолати й уплав, – запропонував Едмунд.

– Звісно, Сьюзан – як риба у воді, – зауважив Пітер (із плавання у школі Сьюзан посідала лише перші місця), – та про інших я цього сказати не можу.

Під «іншими» він мав на увазі Едмунда, що насилу перепливав маленький шкільний басейн, та й то – лише в один бік, та Люсі, що ледве трималася на воді...

– І справді, у протоці може бути течія чи водоверть, – додала Сьюзан. – Тато завжди казав, що плавати в незнайомому місці – вершина нерозсудливості.

– Пітере! Пітере! – смикнула Люсі брата за рукав. – Ти знов судиш за тим, як було в Англії! Та хіба ти не пам'ятаєш, якими дужими плавцями ми були, коли правили Нарнією? А якими хвацькими наїзниками ми були... Скажи, а ти міг би так само хвацьки проскакати вдома, Пітере?

– Але ж то зовсім інше, – задумливо промовив Пітер. – Ми правили Нарнією довгі роки і за ці роки багато чого навчилися. А тепер ми знову діти!

– Ага! – несподівано вигукнув Едмунд. Усі замовкли та повернулися до нього. – Зрозумів!

– Що зрозумів? – перепитав Пітер.

– Усе зрозумів! – відповів Едмунд. – От минулої ночі ми з вами розмірковували, як могло статися, що ми полишили Нарнію лише з рік тому, а повернувшись, застали наш рідний Кейр-Паравель у такому вигляді, неначе тут не одну сотню років ніхто не жив. Але згадаймо лишень, скільки часу минуло в Англії з тієї хвилини, як ми ввійшли до платтяної шафи, до тієї хвилини, як ми вийшли з неї! І що все це має означати?

– Ну, далі. Здається, і я потроху розумію, – кивнула Сьюзан.

– А це означає, – вів далі Едмунд, – що в Нарнії час протікає інакше, ніж за її межами. Тож чому не могло так статися, що за нарнійським часом минули вже сотні, навіть тисячі років, а в Англії пройшов лише один!

– Оце так-так, Еде... – протягнув Пітер. – Певно, так воно і є! За нарнійським часом ми повернулися сюди через сотні років після свого правління в Кейр-Паравелі! Як ті хрестоносці чи англосакси, чи зовсім давні брити, що зненацька опинилися в сучасній Англії!

– Оце кумедія! – засміялась Люсі. – Уявляєш, ідеш вулицею, а тобі назустріч хтось такий закутий в обладунки з мечем. А тим паче – бородань у шкурах із ломакою...

– Тсс-с-с! Дивися! – зашикали на неї з усіх боків, бо іншим уже впало в око те, чого ще не помітила вона.

На тому березі протоки щось безперечно відбувалось. Із-поза порослого густим лісом мису праворуч, де, певно, ріка впадала в море, вигулькнув човен! Обминувши мис, він розвернувся носом у їхній бік і поплив до острова. У човні було двоє: один веслував, а другий сидів на кормі, притримуючи щось схоже на повний лантух чи паку, і та пака щосили звивалася, крутилася та виривалася. З вигляду обидва в човні були воїни: у кольчугах, у шоломах, а їхні бородаті обличчя виявляли чи то тупу рішучість, чи то рішучу тупість, а радше за все і те, і інше разом. Діти, як один, відступили подалі у глиб лісу, аби не видати себе ні звуком, ні рухом.

– Табань уже, – мовив той, що сидів на кормі, коли човен наблизився до острова.

– Капрале, а чи не прив'язати йому до ніг каменяку? – подав ідею інший, сушачи весла.

– І так зійде! – буркнув перший. – Саме потоне, лиш добре затягни шворку.

– Згода, та з каменем все ж таки надійніше, – насмілився доповісти другий, який, вочевидь, вирізнявся кмітливістю.

– І де ж ти був раніше?! – гаркнув перший, що, певно, був за старшого. – Камінь... Його ж треба було взяти!

Із цими словами він підвівся в човні та підняв лантук, який пихкав і щосили виривався. І тут Пітер побачив, що то був аж ніяк не лантук і не тук, а гном, зв'язаний по руках та ногах. Та наступної миті над вухом Пітера щось тенькнуло, і грізний воїн упустив гнома на дно човна і, немов здавався, підніс догори руки, а за мить гепнувся за борт, горлаючи: «Гвалт!» Він щосили замолотив руками й ногами і швидко поплив у бік рідного берега. Пітер уже збагнув, що, скоріш за все, це Сьюзан згадала, як вправно вона володіє луком, і тепер її стріла, що влучила в шолом капрала, ошелешила його і врятувала життя маленькому гному. Пітер повернувся до сестри. Обличчя її зблідло, але вона вже рішуче прикладала до тятиви нову стрілу. Та пускати її не знадобилося. Другий воїн, побачивши, що сталося з його начальником, заволав нелюдським голосом і шубовснув у воду слідом за ним. Як виявилося, глибина сягала його зросту, не більше, і він також без пригод дістався берега та зник у лісі.

– Швидше! Доки його не віднесла течія! – крикнув Пітер, і вони зі Сьюзан, в одязі, як були, кинулись у воду.

Протока і справді була неглибока: вода ще не сягнула їм підборіддя, як вони вчепилися в борт човна та потягли його до свого берега. Уже на березі вони витягли з човна гнома, й Едмунд заходився перепилювати численні вузли своїм маленьким складаним ножичком. (Читач може нагадати, що Пітер мав великий гострий меч, та вся штука полягала в тому, що через довге лезо він аж ніяк не годився для того, щоб розрізати мотузки.) Нарешті пута спали, і визволений гном сів, розтираючи стерплі руки.

— Овва! — зауважив він. — Щоб там не казали, а на примар ви якось не схожі!

Як і більшість гномів, він був кремезний, широкогрудий і низькорослий (дорослій людині до пояса). Кудлата руда борода та копиця жорсткого волосся майже повністю затуляли його обличчя, звідки стирчав лише довгий, схожий на пташиний дзьоб, вельми примітний ніс та виблискували чорні намистинки очей, у яких так і танцювали бісенята.

— А проте яка різниця, примари ви чи ні, — сказав далі він, — ви врятували мені життя, і за це я вам щиро вдячний.

— А звідки ви взяли, що ми примари? — поцікавилася Люсі.

— Бачте, нам усе життя розповідають, що в цих лісах примар, як дерев у лісі, а дерев тут без ліку, — пояснив гном. — Тому якщо когось хочуть позбавитися, то кращого способу, ніж привести сюди, годі й шукати. Так і кажуть, що залишать на ласку примарам. А самі, либонь, камінь на шию і кінці у воду. Або перерізають горлянки. Але я... я в примар ніколи не вірив. А от ці два страхополохи повірили — це точно! Хоч і озброєні до зубів, та мало не вмерли з переляку, ніби то їх, а не мене присудили до страти!

— Ага-а! — вигукнула Сьюзан. — Так ось чому вони дали драла.

— Як «дали драла»? — не второпав гном.

— А ось як: просто перепливали протоку і втекли, — пояснив йому Едмунд.

— Розумієте, я не збиралася їх убивати, — вибачалася Сьюзан, що не могла дозволити, аби подумали, ніби вона схибила з такої близької

відстані.

– Гм... – задумався гном. – Це погано, зовсім погано. Ваша жалість, пані, може обернутися на лихо! Одна надія, що ці двоє припнуть язика.

– Даруйте, а за що вони збиралися вас утопити? – нарешті поставив незручне питання Пітер.

– О-о-о, я надзвичайно небезпечний злочинець, – усміхнувся гном, – та це неймовірно довга історія! Історія, яку не годиться розповідати на порожній шлунок. І коли на те ваша ласка, то запросіть мене поснідати. Ви й гадки не маєте, який звірячий апетит прокидається після страти.

– Ми запросили б залюбки, та от запросити вас, окрім як на яблука, нема на що, – сумно озвалася Люсі.

– Що ж, краще яблука, ніж нічого, а ще краще – свіжа рибка, – проголосив гном. – Тоді дозвольте мені запропонувати вам сніданок. У човні є рибальська снасть, от тільки ловити рибу треба з того боку острова, щоб нас не помітили з великої землі.

– А й то діло! Якось це мені не спало на думку... – погодився Пітер.

Спільними зусиллями всі п'ятеро зіштовхнули човен у воду і видряпалися на борт. Гном одразу ж заходився веслувати, та весла, звісно, були для нього завеликі, тому Пітер пересів на весла, а гном до стерна і направив човен протокою на північ. Трохи згодом вони повернули на схід, уздовж острова. Звідси діти змогли роздивитися ріку з усіма її сагами і затоками, рукавами і плесами та безліччю маленьких острівців. Іноді їм ввижалося, що вони ось-ось впізнають якесь знайоме місце, однак острів, густо порослий лісом, змінився невпізнанно.

А човен тим часом уже вийшов на велику воду трохи на схід від острова. Тут гном і заходився рибалити. Незабаром на дні човна тріпотіли товсті пузаті рибини, чия луска мінилася на сонці всіма кольорами райдуги, і діти згадали, як у той час, коли були королями та королевами Нарнії, частенько смакували такими у своєму замку Кейр-Паравель. До речі, вони так і називалися – райдужні товстопузики. За чверть години риби було вдосталь, аби нагодувати всю юрбу, і човен спрямували до берега, затягнули на пісок і прив'язали до найближчого дерева. Гном швиденько почистив та випатрав рибу – він взагалі

виявився майстром золоті руки. І це не дивно: серед гномів, звичайно, є і пройдисвіти, і пролази, і хвальки, і брехунці, але кого-кого, а невмійок та недотеп ніколи не було й нема.

– Що ж, тепер потрібен хмиз! – оголосив він, закінчивши роботу.

– Хмизу ми назбирали ще вчора, тільки він увесь у замку.

У відповідь гном лише стиха присвиснув:

– Блохи-мухи-таргани! Виходить, замок – то не побрехеньки!

– Ну, не зовсім замок, а радше його розвалини, – виправила Люсі.

– Та хто ж... – почав був гном, оглядаючи дітей з голови до ніг, та замовк на півслові. – А, пусте! Спершу сніданок... Проте присягніть мені, поклавши руку на серце, що я не потонув, а живий-здоровий і перебуваю серед живих людей, а не серед примар.

Його заспокоїли, як змогли, і вже збиралися йти до замку, як постало інше питання: нема в чому нести рибу. Ні кошика, ні мисочки, ані цеберка – геть нічого!.. крім капелюха Едмунда. Як то кажуть, рибка в сітці, себто в капелюсі. Так у капелюсі рибу і понесли. Едмунд був заперечив, бо, як ви розумієте, хотів надягти капелюха сам, а не поступатися ним якійсь там рибі, та куди ж діватися, як голод не твій брат.

Із першого погляду замок гномові не дуже сподобався. Він довго озирався навколо та принохувався, чхав та примовляв: «Гм... Може, примар тут і нема, але привидітися може все що завгодно!» Зате потім, коли розпалили багаття, гном підбадьорився і залюбки взявся вчити дітей запікати райдужних товстопузиків у попелі. Їсти рибу без виделки та ножа одним складаним ножичком на п'ятьох серед королів якось не заведено. Та не забуваймо, що сніданок відбувався о дев'ятій, а діти, на щастя гнома, повставали ще вдосвіта, о п'ятій, і не засуджуватимемо нікого за порушення етикету. Так от, дмухаючи щосили то на рибу, то на пальці, товариство впоралося зі сніданком за одним присідом. Десерт було представлено знов яблуками, а напої – колодязною водою. І того, й іншого було в необмеженій кількості. Потім, коли всі влаштувалися якнайзручніше на смерековій глиці, гном звідкись витяг люльку завдовжки з власну руку, набив її тютюном, запалив та, випустивши хмару диму такої величини, що на якусь мить навіть зник з очей, мовив, коли дим трохи розвіявся:

– Ну, що ж, розповідайте!

– Ні, спершу ви, – за всіх відповів Пітер. – А потім ми поділимося і своєю історією.

– Ну, гаразд, – згодився гном. – Нехай так. Урешті-решт, ви врятували мені життя, тож вам і вирішувати. Ось тільки я й сам не знаю, з чого почати. Хіба що з того, що перед вами не хто інший, як посланець короля Каспіана.

– Кого? – в один голос перепитали діти.

– Короля Нарнії Каспіана Десятого, нехай буде довгим його правління! – пояснив гном. – Тобто, ми, його підлеглі, сподіваємося, що одного дня він стане королем усієї Нарнії. А доки він король тільки над нами, тубільними нарнійцями.

– А хто такі тубільні нарнійці? – не зрозуміла Люсі.

– То ми, – знизав плечима гном, – повстанці.

– Інакше кажучи, – нарешті второпав Пітер, – Каспіан очолив повстання тубільних, тобто споконвічних нарнійців.

– Гм... можна сказати й так, – почухав потилицю гном. – Та, розумієте, сам він зовсім не нарнієць, а заморець.

– Не розумію, – зізнався Едмунд.

– Це заплутаніше, ніж історія війни Білої та Червоної троянд, – підхопила Люсі.

– Та що тут заплутаного? – почав був обурюватися гном та одразу ж затався. – Я дуже, дуже поганий оповідач. Хто ж починає розповідь із кінця? Почнімо з самого початку, коли ще маленький Каспіан підростав при дворі свого дядька. Та попереджаю – то буде довга історія.

– Нічого, – заспокоїла його Люсі. – Аби не нудна.

Тож усі вмостилися зручніше, і гном почав свою розповідь. Оповідач із нього й справді був нікудишній: щось він випускав, у чомусь повторювався, і діти навперебій засипали його питаннями, і безглуздо дослівно передавати всю їхню розмову – вийде занадто довго та плутано. Навряд чи варто передавати його розповідь слово у слово, проте суть її була такою.

Розділ 4

Гномова розповідь

Принц Каспіан жив у величезному палаці, який більше скидався на замок, у самому центрі країни Нарнії. Мешкав він, звісно, не сам, а разом зі своїм дядьком, грізним королем Міразом, та його рудоволосою жінкою, своєю тіткою, королевою Гонорільєю. Татко й мамуся Каспіана давно померли, й більше всіх на світі Каспіан любив свою стареньку няньку. Хоча, як і у всякого принца, у нього було чимало прекрасних іграшок і цяцьок, які хіба що говорити не вміли, та більше всього на світі він любив і завжди з нетерпінням чекав на той вечірній час перед сном, коли іграшки прибрано в шафи та комоди і няня розповідає йому на ніч одну з дивовижних історій, що їх вона знала без ліку.

Що ж до дядька, то його принц не дуже любив, так само, як і тітку, і почуття це було взаємним. Та двічі на тиждень дядько посилав за хлопцем, і десь по півгодини вони разом гуляли туди й сюди по кам'яній терасі, що з південного боку замку. І ось одного разу, коли вони, як завжди, ходили по терасі, дядько несподівано промовив:

– Що ж, хлопче, настав час тобі вчитися їздити верхи і вправно володіти мечем. Бач, дітей у нас із тіткою нема й нема, тож, схоже, бути тобі, як помру, королем! Що скажеш? Чи ти з того радий?

– Не знаю, ой, не знаю, що й сказати, дядьку... – знизав плечима Каспіан.

– Тобто як це «не знаю»? – вразився Міраз. – Стати королем! Про що ще можна мріяти в житті?

– О-о-о, мріяти можна багато про що, – простодушно проказав Каспіан.

– Про що ж це, цікавий я знати? – ще дужче вразився Міраз. – Ось ти – про що таке мрієш ти?

Ех, коли б Каспіан був на ту пору дорослішим! Тоді б він, певна річ, знав, що не всім королям можна розповідати потаємні мрії! На жаль, на ту пору принц був ще зовсім хлопчина, тому він безхитрісно відкрився:

– Найбільше у світі я мрію про те, щоб усі жили, як у старі добрі часи!

Якщо до цієї хвилини Міраз бесідував з небожем із тим знудженим виглядом, що нерідко буває у дорослих, коли вони проводять час із дітьми тільки тому, що так потрібно, то після цих слів король здригнувся і вперше за довгий час пильно подивився на небожа.

– Що-що?! Це які такі часи?!

– Як, дядьку, невже ви не знаєте?! – здивувався Каспіан. – Тоді, давним-давно, все було інакше. Тварини вміли розмовляти, а в джерелах та на деревах жили чудові істоти – наяди та дріади. У лісах можна було зустріти чарівних чудесних маленьких фавнів, у яких козячі ніжки, а...

– Нісенітниця! – перебив його Міраз. – Казки! Казочки для немовлят! Чуєш?! Нетямущих не-мов-лят! У твої роки про казочки слід забути на віки вічні! Час уже помислити про ратні подвиги та славу!

– Дядьку, та я ж... я ж саме і задумався про те, якою славою укрили себе безстрашні переможці Білої Чаклунки! Ти лише послухай! Одного разу всю країну захопила Біла Чаклунка. А щоб утримати владу, вона наслала на землю хуртовини й завірюхи і зробила так, щоб на землі завжди була зима. Аж ось, не знати звідки взялися, з'явилися двоє маленьких хлопчиків і дві дівчинки. Вони перемогли Відьму і стали королями й королевами Нарнії. А звали їх Пітер, Сьюзан, Едмунд і Люсі. Правила вони довго та щасливо, і не хто інший, як сам Аслан...

– Який такий Аслан?! – підвищив голос король, і з його тону кожен більш-менш досвідчений придворний здогадався б – зараз краще промовчати. Та Каспіан, на жаль, не був придворним, тож захоплено вів далі:

– Не знаєте? Аслан – то великий лев, що приходить з-поза моря.

– Хто?! Хто розповідає вам оті всі побрехеньки?! – гучним державним голосом гримів король, миттєво перетворившись із дядечка на грізного властителя, що Каспіан із переляку аж зблід і замовк. – Ваша королівська величносте! Я вимагаю відповіді! Негайно! Дивіться мені в очі: ну, хто у нашому королівстві поширює ці підступні казочки?!

– Н-не-е... ня-ня, – затинаючись, пробелькотів наляканий Каспіан. І розридався.

– Годі рюмсати! – майже миролюбно наказав Міраз, струснувши Каспіана за плечі. – Забудьмо про це, хлопче! І щоб більше я такого не чув! Я не бажаю, аби ти базікав або – ще гірше! – мав на думці всі ці вигадки! Закарбуй собі на носі: тих королів – як там їх звали? – ніколи в нашому з тобою королівстві не було! Та й сам поверни розумом: чи буває по два королі та по дві королеви в один час в одному королівстві? Ги-ги! Треба ж таке вигадати! І Аслана також не може бути, бо лев – то казкова тварина, так би мовити, плід уяви. Вигадка! І, звичайно, тварини не можуть розмовляти, тому що не можуть – і крапка! Уторопав?!

– Т-так, дядьку, – схлипнув Каспіан.

– От і добре! Тож проблему вирішено! – промовив король і підкликав камергера, що никався коло дальнього краю тераси. – Проведіть його королівську високість до їх спочивальні та негайно доставте сюди няньку його королівської високості! Негайно!

Уже наступного дня Каспіан збагнув, що накоїв: няню спровадили з палацу, і навіть не дали їм попрощатися. А принцу оголосили, що відтепер за його виховання візьметься ментор, тобто наставник.

Каспіан дуже тужив за нянею та пролив немало сліз у подушку; він почувався самотнім і нещасним і, можливо, через те ще дужче марив гномами і дріадами, аж вони снилися йому ночами. Удень він намагався розговорити придворних котів і собак, та собаки тільки й могли, що вихляти хвостами, а коти вміли лише муркотіти у відповідь і терлися об ноги.

Тому Каспіан був ладен зненавидіти свого наставника, тільки-но той з'явиться при дворі. Що ж, тиждень по тому наставник таки об'явився, та на диво – на ділі він виявився з тих, кого просто неможливо не полюбити. На своєму віку Каспіану ще не доводилося зустрічати людей таких маленьких та таких товстеньких. Саме таким був його наставник – схожий на кульку з ніжками. Ученого вигляду йому надавала срібляста гостренька борода, що спускалася аж до пояса. Брунатне обличчя, рясно вкрите зморшками, нагадувало давній пергамен. Таке лице могло б здаватися потворним, коли б не жваві добрі очі, в яких світилися мудрість та добродушна лукавість. Говорив наставник лише серйозним тоном, але в очах його грали смішинки, тож, не пізнавши його як слід, нізащо не можна було зрозуміти, коли

він говорить серйозно, а коли жартує. А звали наставника доктор Корнеліус.

З усіх уроків доктора Корнеліуса найбільше Каспіан полюбив історію. Якщо до цього він знав про Нарнію тільки з розповідей старої няні, то тепер дуже здивувався, дізнавшись, що королівська родина Каспіанів існує не споконвічно, а нараховує лише декілька поколінь.

– Вельмишановний предок вашої високоності, їхня величність король Каспіан Перший і був першим королем Нарнії у так званий історичний час. Саме він зі своїми людьми завоював Нарнію, перетворивши її на власне королівство. І він, і його люди, і ваша високість – тубільні заморці, вихідці з Заморії, землі якої лежать далеко за Західними горами. Ось чому прапрадід ваш здобув прізвисько Каспіан Завойовник, – розповідав доктор Корнеліус.

– Докторе, – якось звернувся до нього Каспіан, – а хто ж тоді жив у Нарнії до того, як ми прийшли туди із Заморії?

– Бачте, ваша високоште, – почав доктор Корнеліус, – у часи походів вашого прапрадіда Нарнія була майже безлюдною.

– То кого ж тоді мої предки завивойовували?

– Завивойовували, ваша високоште, – виправив його доктор Корнеліус. – Мабуть, замість історії нам варто терміново зайнятися граматиною.

– О, будь ласка, тільки це одне питання, – благально мовив Каспіан. – Із ким тоді вони воювали, невже не було ніякої великої битви? За що ж тоді його прозвали Каспіаном Завойовником, коли й воювати не було з ким?

– Цього я не казав. Я лише казав, що в ту пору Нарнія була майже безлюдна, тобто людей тут майже не було... – зауважив Корнеліус, дивним поглядом зиркаючи на Каспіана крізь скельця своїх окулярів.

Каспіан, що спершу не зрозумів, до чого вів наставник, відчув, як серце в нього тьохнуло та шалено закалатало у грудях.

– Тобто... – самими губами прошепотів Каспіан, – тобто ви маєте на увазі, що Нарнію населяли не люди, а... ті самі істоти, про яких мені розповідала няня?!

– Тсс-с-с, – приклав пальця до вуст Корнеліус і, нахилившись до самого вуха Каспіана, додав: – Більше ні слова. Хіба ж ви ще не зрозуміли, що няню вислали з палацу за те, що вона розповідала вам правду про Стародавню Нарнію? Коли хтось дізнається, про що ми тут

із вами розмовляємо, то вашу високість відшмагають різками, а мені відрубують голову!

– Та за що?! – вигукнув Каспіан.

– Настав час займатися граматиною! – навмисно гучно проголосив доктор Корнеліус. – Чи не буде ласка вашої високості розгорнути незрівнянну працю преподобного Педантуса Оболтуса «Правильон граматичних студій, або Співбесідка морфологічних усад, любих юності знаттелюбному розуму» на сторінці, скажімо, на четвертій?

Аж до обіду вивчали вони всі ті іменники та дієслова, та навряд чи Каспіан хоч щось запам'ятав із того уроку – надто великим було його хвилювання. Доктор був не з тих, хто каже «а», не кажучи «б», – він не почав би тієї розмови, якби не збирався розповісти Каспіану більше, значно більше.

І Каспіан не помилився! За декілька днів наставник попередив принца, що на нього чекає урок астрономії:

– Сьогодні опівночі дві вельми цікаві планети, Тарва й Аламбіль, зійдуться на відстані лише в один градус одна від одної, а потім розійдуться, аби зустрітися знов аж через дві сотні років. Навряд чи ваша високість доживе до їхньої наступної зустрічі, тож було б добре, аби ваша високість відійшли до сну трохи раніше, аніж звичайно, і тоді, коли настане час, я розбуджу вас.

Хоч астрономія і не мала нічого спільного зі Стародавньою Нарнією, про яку так кортіло дізнатися Каспіану, він не відмовився від такої пригоди, як не зробив би цього жоден хлопчик. Тож, хоч і без особливого завзяття, він погодився лягти спати раніше, ніж звичайно. Забираючись у ліжку, принц був певен, що ще довго не зможе заснути, та ледь заплющив очі, як поринув у глибокий сон. Прокинувся він від того, що хтось легенько трусив його за плече. Спочивальню заливало таємниче місячне сяйво. Доктор Корнеліус, вдягнений у темний плащ із каптуром, стояв у головах ліжка, тримаючи в руці ліхтар. Каспіан, що одразу ж пригадав їхню розмову, хутко зіскочив із ліжка й натягнув на себе першу-ліпшу одягу. Хоч літо вже було в розпалі, надворі стояла не по-літньому прохолодна ніч, і Каспіан навіть зрадів, коли наставник накинув йому на плечі плащ на кшталт того, у який був убраний сам, а на ноги натягнув пару теплих м'яких капців. За мить ледь помітні у своїх темних шатах наставник та учень уже нечутно пробиралися палацовими переходами.

Здолавши чимало похмурих переходів та сходинок, через низенькі дверцята вони нарешті піднялися на оглядовий майданчик однієї зі сторожових веж. З одного боку від неї простягнулася парапетна стіна з бійницями, а з іншого майже прямовисно спадав крутий дах; під ними таємничо мерехтів темний густий палацовий сад, а десь над головою, у глибокому синьому небі, миготіли далекі зорі та блідим сяйвом світився місяць, а за кілька кроків вони опинилися перед дверима, що вели до Головної вежі, – доктор Корнеліус нечутно їх прочинив, і крученими сходами вони попрямували нагору. Каспіан навіть дух затамував від хвилювання – йому й близько не дозволяли наблизитися до тих сходів.

Довгі гвинтові сходи вивели їх на вершечок вежі, і Каспіан аж охнув, як побачив навколишню красу. Далеко-далеко праворуч темніли невиразні обриси Західних гір, ліворуч – зміїлась срібна стрічка Великої ріки. Навколо стояла така дзвінка тиша, що можна було почути шум водоспаду на Бобровій греблі за милю з гаком від палацу. На сході принц помітив дві зорі, такі яскраві, що не помітити їх було неможливо, – вони сяяли, немов два невеличкі місяці. І майже торкалися одна одної.

– Чи вони зіткнуться? – зі страхом та благоговінням запитав принц.

– Ні, любий принце, – заспокоїв його доктор; він також розмовляв ледь чутним шепотом. – Їхні небесні високості не схиблять у фігурах своїх танців. Зустріч цих двох планет ознаменує поворот на краще для багатостраждальної Нарнії. Тарва, князь Перемоги, вітає Аламбіль, княгиню Миру... Вони зійдуться бік-о-бік для того, аби знову розійтися.

– Шкода, що за деревами майже нічого не видно, – зауважив Каспіан. – Треба було піднятися на Західну вежу – хоч вона й не така висока, а от дерев там менше.

Кілька хвилин доктор Корнеліус мовчки спостерігав за планетами. Нарешті він глибоко зітхнув та повернувся до Каспіана.

— Що ж, — промовив він, — ось ви і побачили те, що вже не побачить жоден із ваших сучасників... Ви мали слухність, зауваживши, що спостерігати за планетами нам було б краще із Західної вежі, та у цієї вежі є кілька беззаперечних переваг...

Каспін підвів очі на наставника, утім, обличчя доктора приховував каптур.

— Перевага цієї вежі в тому, що під нами шість порожніх кімнат та довгі сходи, а двері, що ведуть угору, — на заперці, тому підслухати нас буде неможливо.

— І ви зможете розповісти мені те, що до того приховали? — зрадів Каспін.

— Так, мій принце, — відповів доктор, — але пам'ятайте: розмова наша має залишитися в таємниці.

— Обіцяю вам, наставнику! — поклявся Каспін. — Будь ласка, далі!

— Що ж, слухайте... Усе те, про що розповідала вам няня, зовсім не казки, а справжнісінька правда. Нарнія — не батьківщина заморців і навіть не батьківщина людей. Споконвіку ці землі були країною Аслана, країною звірів, що вміли говорити, країною наяд і дріад,

фавнів і сатирів, гномів і велетнів, богів і кентаврів. Із ними і воював ваш пращур, Каспіан Перший, ватажок заморців! І це саме через вас, через заморців, зааніміли ручаї, дерева та звірі, не стало сатирів і фавнів, а ви намагаєтеся винищити навіть саму пам'ять про них! Недарма король забороняє не те що говорити, а й навіть думати про Стародавню Нарнію!

– Якби ж того тільки не трапилось! – забідкався Каспіан. – Хоча я й радий, що все то правда, яка б гірка вона не була.

– Багато хто з вас потайки вважає так само, – зауважив Корнеліус.

– Як дивно ви говорите, докторе: що ви маєте на увазі, коли говорите «з вас»? Зрештою, ви й самі заморець! – вигукнув Каспіан.

– Гм, невже я схожий на заморця? – гмикнув доктор.

– Ну, гаразд, хай ви не заморець, та принаймні людина... – вже не так упевнено зауважив Каспіан.

– Та хіба? – низьким голосом повторив доктор, відкидаючи каптур, щоб Каспіан міг краще розгледіти його обличчя у яскравому місячному сяйві.

І в яскравому місячному сяйві Каспіана осяяла здогадка – зненацька він зрозумів те, що й так немовби впадало в очі й разом із тим вислизало від розуміння, про що він мав би здогадатися ще дуже давно, адже доктор Корнеліус не ховався, а навпаки, увесь час був на виду. За людськими мірками доктор Корнеліус був занадто малорослий, занадто гладкий та носив занадто довгу бороду. І тут дві думки промайнули в голові Каспіана майже одночасно. Одна жахлива: «Він не людина, він гном, справжній гном, і він привів мене сюди, щоб убити!», а друга – радісна: «Адже це чудово, що він гном, справжній гном, нарешті я бачу справжнього гнома!»

– Що ж, ви нарешті здогадалися, – розвіяв залишки сумнівів Корнеліус. – Чи, точніше сказати, майже здогадалися. Бо я гном лише наполовину. У моїх жилах тече і людська кров, від матері. Після поразки у великій битві багато хто з гномів утік, аби потім змішатися з заморцями та до скону прикидатися людьми, голячи бороди та не показуючись на людях без взуття на високих підборах. Я один із тих гномів-напівкровок, і коли ще десь на землі залишилися справжні гноми, вони – закладаюся – безсумнівно нарекли б мене зрадником. Та ніколи за довгі віки не забували ми про наш народ та ті дні, коли Нарнія була вільною, а її мешканці – щасливими.

– Мені так шкода, докторе! – палко скрикнув Каспіан. – Але... але ж не моя в тому провина.

– Я вас і не звинувачую, мій любий принце. Я кажу це тому, що, по-перше, важко носити на серці ярмо спогадів, не маючи можливості поділитися ними з іншим, – моє старе серце береже ті спогади так давно, що воно б зупинилося, коли б я не поділився ними з вами. А по-друге, я сподіваюся, що коли-небудь, коли ви станете королем, ви допоможете нам, бо хоч ви й заморець, та ви на нашому боці, чи не так?

– Так, так, звичайно, так! Але як я зможу вам допомогти? – запитав Каспіан.

– По-перше, ви будете ласкаві до тих жалюгідних залишків мого народу, що ще залишилися на цій землі. А по-друге, ви зможете відшукати вчених магів і чарівників, що спробують пробудити поснулі дерева, якщо тільки вони не заснули навік. Ну, а по-третє, ви можете розіслати гінців і розвідників у найвіддаленіші куточки нарнійських земель, де, можливо, ще збереглися фавни і звірі, що вміють розмовляти, чи навіть мої нещасні родичі!

– Невже ви думаєте, що є ще хтось живий?

– Хтозна, хтозна... – гірко зітхнув доктор. – Іноді мені здається, що вже нікого не лишилося. Адже все своє життя я шукаю їхні сліди. Часом мені навіть ввижається, що я чую, як у горах б'ють барабани гномів – так гноми сповіщають один одному важливі новини. А іноді, коли ніч заставала мене в лісі, у відблисках багаття серед дерев мені бачилися танці фавнів і сатирів, та, продравшись крізь ліс до заповітної галявини, я ніколи нікого там не знаходив... Нерідко я впадав у відчай, але щось невимовне раз за разом пробуджує в мені нові й нові надії. Хтозна... Хай там що, та я сподіваюся, що ви, мій принце, будете королем не гіршим за Пітера і принаймні не будете таким, як ваш дядько!

– Тож усі ті розповіді про королів та королев і про Білу Чаклунку – теж правда? – не втримав здивованого вигуку Каспіан.

– Аякже! Правління короля Пітера, короля Едмунда та королев Люсі та Сьюзан справедливо можна назвати золотою добою Нарнії. І нехай то було давно, та країна, як бачите, їх не забула.

– Вони жили тут, у цьому замку?

– Що ви, мій принце! Замок, що його король Міраз зве своїм, з'явився недавно. Його побудував ваш прапрадід. А сини Адама та доньки Єви, зведені на престол самим Асланом, жили далеко-далеко звідси, у замку під назвою Кейр-Паравель. Ніхто з нині живих людей ніколи не бачив того благословенного місця, і, можливо, на тому місці тепер і руїн не знайти. Єдине, що відомо, – те, що замок цей стояв у гирлі Великої ріки на самому березі моря.

– Брр! – навіть здригнувся Каспіан. – Учителю, та це ж згубні місця! Там, у моторошних Чорних лісах, мешкають самі... самі... самі примари!

– Ваша високість повторюють те, що чули від людей, – похитав головою доктор. – Та то все вигадки й плітки. Нема там ніяких потерчат чи примар. Чутки про них пустили заморці, що страшенно боялися моря, бо у всіх легендах саме звідти приходить Аслан. Вони не бажали ані самі наближатися до нього, ані когось до нього підпускати. Тож вони дали порости узбережжю густими лісами, аби ті відрізали людям шлях до моря. Через сварку з деревами вони з тих пір остерігаються лісів. Їм ввижається, ніби там повно примар. А королю та іншим придворним і тим, хто вірить у всі ті чутки і хто сприяє їх поширенню, спокійніше, коли вони певні того, що ніхто в Нарнії не наважиться вийти до берега та глянути на море у бік країни Аслана, туди, де сходить сонце, на східний край землі.

Він змовк, і на кілька хвилин запала глибока тиша. Отямившись, доктор Корнеліус мовив:

– Ходімо! Пізно вже, час до ліжка.

– Може, ще трохи поговоримо? – попрохав Каспіан. – Здається, я міг би годинами розмовляти про давні часи і нітрохи не втомився б.

– Ні, вже час! Не варто, аби нас розшукували, – похитав головою доктор Корнеліус.

Розділ 5

Пригоди принца в горах

Після того випадку Каспіан та його наставник вели ще не одну таємну бесіду на оглядовому майданчику Головної вежі. Що більше Каспіан дізнавався про Стародавню Нарнію, то дужче його захоплювали думки та мрії про сиву давнину й палка жага того, аби повернулися ті давні-прадавні часи. Можна сказати, що весь його вільний час протікав у мріях про минуле. Проте вільного часу в нього залишалося не так уже й багато, бо королю було завгодно, аби вихованням його високості зайнялися серйозно. Ось чому принцу довелося навчитися битися на мечях та триматися в кульбаці, плавати та пірнати, стріляти з лука, вистежувати оленя та білувати тушу, а також грати на флейті та лютні. Але й це ще не все! Крім того, його величності викладали спеціальні предмети (які так і кортить написати з великої літери), ось вони: Каліграфія, Риторика, Геральдика, Версифікація (або складання віршів, не плутати з Фортифікацією, що є наукою про зведення укріплень), Історія, Основи права, Лікарювання, Алхімія та Астрономія (не плутати з Гастрономією). А от щодо Магії, то принц засвоїв лише загальну теоретичну її частину, бо практична магія, зі слів доктора Корнеліуса, заняття, що принцам не личить. «Я от і сам, – визнав він, – не дуже обізнаний із практичною магією, а всі мої скромні досліді здебільшого належать до галузі звичайного гіпнозу». Щодо Навігації («мистецтва гречного та героїчного», як висловився доктор Корнеліус) думки наставника та короля не збігалися: Міраз не схвалював любов до моря і мореплавство не заохочував. Оскільки слово короля було вирішальним, то Навігацію довелося облишити.

Та, окрім обов'язкової програми, завдяки доктору Корнеліусу Каспіан навчився і того, чого в підручниках не навчають: дивитися і бачити, слухати та чути, а це, погодьтесь, не одне й те саме. Наприклад, у дитинстві він ніяк не міг зрозуміти, чому йому так не до вподоби його тітонька, королева Гонорілья. Але тепер він придивився до неї і зрозумів, що справа в тому, що самій тітоньці якщо хтось і до вподоби, то тільки вона сама. Когось вона не любила більше, а когось

— менше, от і вся різниця. Прислухаючись до розмов, які він раніше пропускав повз вуха, та приглядаючись до людей, яких раніше не помічав, Каспіан зрозумів, як погано живеться підданим короля Міраза: податі були високими, закони суворими, а сам Міраз був злим, жорстоким і безжалісним.

Швидко промайнули роки навчання, та довчитися Каспіану не судилося, і ось чому: одного ранку, несподівано для самої себе, королева Гонорілья зненацька відчула, що їй якось зле, й одразу ж зчинилася страшенна веремія: палац заповонила юрба лікарів, цілителів, знахарів та шептук; по різних закутках пліткували придворні дами і кавалери, а сама Гонорілья вимагала то того, то сього, а то невідомо чого. А трапилося все це на початку літа. І от якось уночі, у самий розпал палацової метушні, Каспіан прокинувся від того, що його настирливо термосив доктор Корнеліус.

— У нас буде урок астрономії? — спитав Каспіан, потираючи очі (так змовницьки вони називали свої таємні бесіди).

Та доктор приклав пальця до вуст:

— Тихіше, принце! Довіртеся мені та робіть тільки те, що я скажу! Швидко збирайтеся — на вас чекає довга дорога!

Каспіан дуже здивувався, та він звик довіряти своєму наставнику, тому питань не ставив. Без зайвих слів він вдягнувся, і доктор простягнув йому дорожню торбу.

— У передпокої ми зберемо рештки вечері зі столу вашої високості, — шепнув йому доктор.

— Але там мої камердинери, — занепокоївся Каспіан.

Та доктор лише всміхнувся.

— Можливо, я і посередній маг, та навіть і мого вміння вистачило, аби вони послухались та дали хропака.

Затамувавши дух, принц навшипиньки прослідкував за доктором, та пересторога виявилась зайва: у передпокої, як він і очікував, два камердинери — як і обіцяв доктор — міцно спали. Як на те, доктор навіть виявив зайву скромність: розвалившись у кріслах, обидва хропіли, та так гучно, що, здавалося, між ними відбувається змагання — хто кого перехропе. Доктор Корнеліус поклав у торбинку залишки холодного курчати, кілька крайців хліба, кусень оленини, яблуко та флягу старого елю. Торбину він припасував Каспіану за плечима на кшталт усім відомого шкільного ранцю.

– Не забудьте свого меча, принце! – нагадав він.

– Авжеж! – упівголоса відповів Каспіан.

– Добре! Тоді накиньте цього плаща, щоб ніхто не побачив ані меча, ані торби і не здогадався, що ви зібралися в дорогу. Тепер піднімемось на Головну вежу – я маю вам дещо розповісти.

У мовчанні вони пішли на верхній ярус вежі (стояла темна похмура ніч, ніяк не схожа на ту, коли вони спозирали зустріч планет Тарви й Аламбіль), і доктор мовив:

– Настав час, коли вам, мій любий принце, краще забути про навчання та шукати свою долю у світі широкому, подалі від королівського замку. Ваше життя у смертельній небезпеці!

– Але чому?

– А тому, мій принце, що ви і є справжній та законний король Нарнії, Каспіан Десятий, єдиний син і спадкоємець Каспіана Дев'ятого, хай будуть довгими ваші літа!

І Каспіану на подив наставник опустився на одне коліно й поцілував йому руку.

– Що ви, вчителю! Що все це означає? – зніяковів Каспіан.

– Невже ви досі не здогадалися, – правив далі доктор, – про те, що давно відомо кожному в цім королівстві, і навіть не спитали у мене! Чому ви, син короля Каспіана, аж ніяк не король? А я б вам відповів, що все це через те, що владу в королівстві по-зłodійськи захопив ваш рідний дядько Міраз. На початку свого правління він навіть і не вдавав із себе законного короля, а скромно величав себе «лордом-протектором» й опікуном вашої високості. Та коли ваша матінка, тоді ще королева (єдина з заморців, що була добра до мене), померла, він один за одним позбувався тих лордів, хто пам'ятав та любив вашого батька. Белізар і Ювілас загинули від буцімто випадкових стріл на полюванні. Славних воїнів із родини Пасаридів відправили до північних кордонів битися з велетнями, й усі вони, не дочекавшись жодного підкріплення, полягли у нерівній боротьбі. Звинувативши Арліана й Ерімона, як і багатьох інших, у державній зраді, Міраз влаштував над ними суд чи, краще сказати, судилище, на якому судді, ним особисто призначені, не вагаючись, засудили їх до страти. Двох братів Бівердам він оголосив несповна розуму й запроторив до божевільні. Наостанок сімох найблагородніших лордів, які щось тямили в мореплавстві, він умовив спорядити кораблі та пливти на

пошуки невідомих земель туди, де закінчуються води Великого Східного океану, де до того не бував ще жоден заморець. Що ж, як він і розраховував, ніхто з них так і не повернувся додому. Тож не залишилось нікого, хто міг би стати на захист зневажених прав вашої величності. А придворні підлесники та підлабузники (за його повчанням), трясучись зі страху за свої шкури, наперебій благали його стати їхнім королем. І горе було тому, хто благав недостатньо палко. Міраз для годиться повідмовлявся та, зловтішаючись подумки, погодився.

– Наставнику, невже Міраз збирається позбутися й мене?

– Саме так, мій принце.

– Чому ж він тоді не зробив цього раніше? Яка в мені йому загроза?

– Дві години тому відбулася подія, що неминуче впливає і на вашу долю. У королеви народився син.

– Це дуже добре, проте я аж ніяк не розумію, як це стосується мене?

– Не розумієте?! – вразився нетямущості Каспіана наставник. – Невже уроки з історії та політики вас нічого не навчили? Це ж ясно-яснісінько: до того часу, доки в Міраза не було спадкоємця, мій принц влаштовував його, бо саме ім'я Каспіан допомагало зберігати єдність заморців у чужій, ворожій для них землі. Але тепер, як у нього є син, навіщо ж йому передавати свій трон чужій для нього людині? Тепер ви йому на заваді, тож він позбудеться вас так само, як позбувся всіх, хто ставав йому на шляху.

– Не може того бути! Ви гадаєте, він хоче мене... вбити? Ви ж це маєте на увазі?

– Саме так, – відповів доктор та, не змінюючи виразу обличчя, і від того ще суворіше додав: – Бо саме Міраз убив вашого батька.

У Каспіана запаморочилося в голові, він хотів було щось сказати, та не зміг.

– Коли-небудь я, можливо, ще розповім вам про це. Але не тепер. Бо в цю мить вам треба тікати звідси. І якнайшвидше! – привів його до тям доктор Корнеліус.

– Ви йдете зі мною? – спитав Каспіан.

– Ні, мій принце. Вистежити двох удвічі легше, ніж одного. Наберіться мужності та, не гаючи ані миті, вирушайте в путь! Вам

треба встигнути перетнути південний кордон і потрапити до Древляндії, володіння короля Наїна. Він вас не видасть!

– Невже ми більше не побачимось? – наостанок спитав Каспіан, і голос його затремтів.

– Треба вірити в краще, мій королю, – відповів доктор. – Не залишилося в мене на всій землі жодної рідної душі, окрім вас, і я зроблю все, аби вам допомогти, бо я хоч який є, а все ж таки маг. Та тепер усе вирішує час! А це вам у дорогу: капшук із золотом, що, звичайно, мізерно мало порівняно з тими багатствами, що належать за правом вашій величності, а це... – доктор поклав Каспіану в долоні річ, яку неможливо було роздивитися в темряві та яка навіпомацки здалася Каспіану мисливським рогом, – ...це найдорогоцінніший з усіх скарбів, що залишилися в Нарнії з часів короля Пітера. Скільки пригод чатувало на мене, скільки марних залять спробував я у пошуках рога на світанні днів своїх. І тепер передаю його вам. Це зачарований ріг королеви Сьюзан. Вона залишила його в Нарнії, коли наприкінці золотої доби покинула ці землі. Його магічна сила ось у чому: коли він засурмить, то, де б ти не був, до тебе обов'язково прийде підмога. Яка саме – про те мені невідомо. Може статися, що ріг викличе саму королеву Сьюзан, а може, й королів Пітера та Едмунда, може, й усіх чотирьох, а то й – хто знає? – і самого Аслана. Візьміть цей ріг, але запам'ятайте: сурмити в нього можна лише раз, коли іншого виходу вже немає. А тепер ходімо. Хвіртка в закутку саду відчинена, біля неї ми і розпрощаємось.

– А чи не взяти мені зі стайні коня?

– Ваш вірний Булат уже під кульбакою на припоні біля хвіртки.

Поки вони спускалися крутими східцями башти, Корнеліус дав ще чимало порад, а Каспіан, хоч і розумів, що всі їх не запам'ятає, намагався запам'ятати якомога більше. Ледве чутно скрипнувши дверима, наставник та його учень вийшли до саду: міцний потиск рук, привітне іржання Булата – і король Каспіан Десятий полишив замок своїх пращурів. Озирнувшись на скаку, він побачив яскравий феєрверк на честь народження нового принца.

Усю ніч до світанку Каспіан скакав на південь, тримаючись манівців, просік та лісових стежок, доки не опинився на південному кордоні королівства. Він сподівався, що навряд чи його відсутність помітять до сніданку, та тутешніх доріг він не знав, тому тепер легкою

риссю трусив уздовж головного південного шляху. Булат був збуджений раптовою дальньою подорожжю так само, як і його хазяїн, а Касп'ян, який іще вчора міг розридатися на плечі у наставника, тепер почувався і сильним, і хоробрим, і, ніде правди діти, навіть щасливим. Він і справді відчував себе королем Касп'яном, що летить назустріч неймовірним пригодам із мечем на лівому боці та чарівним рогом королеви Сьюзан на правому. Тим часом розвиднилося, і світанок приніс із собою рясну мряку, крізь завісу якої проступали незнайомі похмурі ліси, вересові пустирі та сині гори. Касп'яну подумалося: який великий і неосяжний є цей світ і як легко у ньому загубитися, і він знову відчув себе маленьким хлопчиком, якому до того ж загрожує небезпека.

Коли вже розвиднилося, Касп'ян з'їхав із дороги в ліс, знайшов галявинку, що поросла моріжком, розпріг Булата й пустив попастись. Сам він вдовольнився холодною куркою і запив її елем, після чого його одразу схилило до сну.

Прокинувся він далеко пополудні від якогось тривожного відчуття, перехопив оленини, накинув на Булата узду і знову вирушив у дорогу, все далі й далі на південь, тримаючись осторонь великих шляхів. Місцевість ставала горбкуватою, дедалі частіше Булату доводилося підійматися вгору і чимдалі рідше – спускатися вниз. Із пагорбів Касп'ян бачив попереду чорні гори, що стриміли дедалі вище і тепер заступали увесь круговид. Він навіть дістався ближніх відрог, коли посутеніло. Зараз здійнявся вітер, що нагнав чорні хмари, спалахнула блискавка, пророкотав грім, і землю накрила злива. У сяйві спалаху Касп'ян встиг роздивитися вікові сосни, що, здавалося, простягали свої лапи до нього, і одразу ж згадав няньчині розповіді про живі дерева. А наступної миті його охопив майже тваринний жах: він пригадав, що він заморець, а заморці деревам – найзаклятіші вороги: саме заморці від страху перед лісовими мешканцями вирубували ліси де тільки могли, і хоч Касп'ян за все своє життя ані зрубав, ані зламав жодне деревце, сосни могли того й не знати.

Скоріш за все, так воно й було. Вітер перетворився на справжній буревій, бір навкруги аж стогнав і скрипів, віття сікло обличчя, а суччя так і шукало нагоди скинути вершника на землю. Зненацька за спиною пролунав страшний тріск, і на стежину, мало не зачепивши Булата, впала вікова сосна. «Спокійно, Булате, спокійно!» – гладячи шию коневі, спробував заспокоїти його Касп'ян, хоча у самого жижки аж дрижали. Щойно вони були на волосинці від загибелі. Та небезпека ще не минула. Ще один спалах осяяв ліс – на якусь мить стало ясно, мов удень, та майже одразу рокіт грому навіл розітнув небеса. Булат став дибки та понісся уперед, не розбираючи шляху. І хоча Касп'ян був неабияким вершником, стримати переляканого Булата йому забракло сил. Якийсь час він ще тримався у кульбаці, хоча добре розумів, що у цих шалених перегонах врятувати його може лише диво. Диво й трапилося. Дерево за деревом виростили сосни із грозової п'тьми, і зіткнення здавалося неминучим, як раптом щось тькнуло Касп'яна по голові (занадто зненацька, аби навіть він встиг відчути біль), і, втрачаючи свідомість, хлопець упав на мокру землю.

Касп'ян повільно повертає до тями, у голові гуло, руки-ноги вкривали синці, на ньому не було живого місця. Десь поблизу палало багаття і звідти долинали голоси.

– Доки воно не очухалося, треба вирішити, що з ним робити, – просипів перший простуджений голос.

– Як що? Позбутися та й годі, – дуже спокійно, і від цього зловісно, запропонував другий. – Якщо його залишити, воно, чого доброго, пуститься навтьоки, а потім піде і всіх нас, голки-вовки, видасть!

– Ні-ні, так не можна, – заперечив третій. – Треба було або позбавитися від нього одразу, або залишити там, де знайшли. А то що ж виходить: принесли, перев'язали, а потім, рак-неборак – і гаплик? Дуже грічно повелися з гостем, що й сказати!

– О, добрі люди, – простогнав Каспіан, – не знаю, що ви вирішите робити зі мною, та, благаю вас, будьте милосерді до мого бідного коня.

Біля багаття тільки гмикнули, а потім перший не дуже ввічливо просипів:

– Еге ж, шукай вітру в лісі! Твій бідний кінь почухрав світ за очі задовго до того, як ми тебе знайшли. Навіть сліду не залишилось – усе зливою змило.

Тепер, коли Каспіан повернувся до тям, він помітив, що голос, який здавався йому простудженим, насправді був сиплим від природи. Але чути такі голоси раніше йому не доводилось.

– Еге-гей, – застеріг того інший голос, – не дуже довіряй солодким промовам, бо бач, як воно заспівало, а ти вже й вуха розвісив! Ні, кажу я вам, треба його – тюк! – і все, а чого з ним панькатись!

– Ех, тобі б лише «тюк» та «хек»! Мені аж соромно за тебе, Нікабрику, равлики-муравлики! Та якщо вже ми його врятували, мусимо його і на ноги поставити, – як гадаєш, Трюфеліно?

– А я гадаю, що перш за все треба дати йому води, – обізвався найближчий до Каспіана голос, що належав, судячи з усього, Трюфеліно.

Темна тінь наблизилася до Каспіана. Він відчув, як хтось підсовує руку йому під голову. І, як здалося йому, рука була в хутряній рукавичці, а сам Трюфеліно – у теплій ворсистій шубі зовсім не за сезоном. У нечітких обрисах його фігури теж було щось дивне: чи то високо підняті плечі, чи то завелика голова, чи то занадто видовжений ніс? Аж раптом у багаття хтось підкинув суху гілку, і у виблиску Каспіан помітив, що й обличчя у добродія теж якесь не те, не зовсім звичне... волохате, та ще й із білими смужками. «Напевно,

маска, – заспокоїв себе Каспіан. – А може, в мене почалася лихоманка, от і ввижається різна маячня». Утім, розмірковувати довго Каспіану не довелося: біля його вуст з'явився кухоль із гарячою солодкуватою рідиною. Обпікаючи собі язика, він припав до нього. У вогнище підкинули оберемок хмизу, полум'я здійнялося вгору, і Каспіан аж зойкнув від несподіванки: обличчя перед ним виявилось зовсім не обличчям, а справжньою борсучою мордою.

Заради справедливості тут треба зауважити, що ця сама, з дозволу сказати, борсуча морда, попри зовнішню схожість, усе ж помітно відрізнялася від інших борсучих морд, що траплялися Каспіану до того дня. По-перше, вона була набагато більшою, по-друге, виказувала рідкісну доброзичливість, по-третє, випромінювала розум і кмітливість. І нарешті на ній просто було написано, що вона сидить на плечах у того, хто має дар мови. Тому таку морду і справді можна було сміливо назвати обличчям. У полум'ї багаття Каспіан встиг помітити, що сам він лежить на підстилці з вересу в дальньому закутку печери, а ближче до виходу, коло багаття, розташувалися двоє, що на вигляд були більш-менш «людяними»: обоє товстенькі коротуни, страх які кошлаті й бородаті, але водночас вони чимось нагадували доктора Корнеліуса. Каспіан одразу здогадався, що перед ним ті самі «тубільні гноми», про яких йому розповідав доктор. Він зрозумів, що натрапив на залишки принаймні одного з тих племен, що колись населяли Стародавню Нарнію. Тут в очах у нього знову все поплигло та запаморочилось у голові.

За наступні кілька днів Каспіан навчився розрізняти поіменно всіх мешканців печери. Найстаршим і найдобрішим до нього був борсук на прізвисько Трюфеліно. Своє прізвисько він здобув завдяки надзвичайному навіть серед борсуків нюху на трюфелі, як би глибоко ті не ховалися. Таке вміння багато чого було варте, тому насправді повне його прізвисько було Мисливець за Трюфелями, він пишався ним, але відгукувався й на скорочене Трюфеліно або навіть Трюф. Гном, який був ладен зробити Каспіану «тюк! – і все», звався Нікабриком. Він завше ходив похмурим, понурим і чимсь невдоволеним. Про себе Каспіан охрестив його Чорним Гномом, бо в нього була чорна, немов смола, борода та чорна, немов смола, густа грива, що жорсткістю не поступалася конячій. Не треба бути великим

докою в фізіогноміці, аби зрозуміти, що саме в Нікабрику є для нього найбільша загроза.

Третім мешканцем печери був Рудий Гном (так, знову ж таки про себе, назвав його Каспіан, бо вогненно-рудим волоссям він нагадував лиса). Цього гнома звали Тіквік, і якщо він зрідка на когось сердився, то вимагав, щоб до нього зверталися на «ви». Після такого попередження будь-яка сварка зазвичай згасала і переходила в дружню дискусію.

У перший вечір, коли Каспіан зміг підвестися зі свого вересового ложа, Нікабрик, ні сіло ні впало, знову завів стару пісню.

— Час нарешті вирішити, що нам робити з людською істотою! Ви, либонь, думаєте, що вчинили шляхетно, коли завадили мені його чикнути, щоб він і цвірінькнути не встиг. Авжеж! Ви ж і самі розумієте, що випустити його звідси не-мож-ли-во, інакше воно піде і видасть усіх нас: із тельбухами, рогами, ратицями, хвостами і навіть, як це не сумно, — з бородами. Доведеться тримати його в полоні до кінця його днів. А я аж ніяк не впевнений, що просидіти все своє життя в полоні краще, аніж чик — і все! Адже що таке життя в полоні? Це ж суцільна мука, на яку навіть дивитися без сліз не можна... То невже ми з вами дозволимо, аби в нас на очах промучилося все своє життя створіння? Нехай навіть воно й людина. Що швидше ми позбавимо його мук, тим ліпше для нього самого!

— Їжачки-пижики-жолуді-рижики-шишки-смола-скипидар! — напустився на побратима Тіквік. — Як тобі не соромно, Нікабрику! Людина зовсім не винна, що розбила собі голову біля нашої нори. І на зрадника він зовсім не схожий!

— О, добрі гноми, — звернувся до них Каспіан, — ви ж навіть не спитали, чи хочу я додому. То ось — додому я ніяк не хочу! Зате я з радістю залишився б із вами, коли на те ваша ласка...

— Сміх та й годі, цюкну-грюкну! — похмуро хрокнув Нікабрик. — Ти ж людина, до того ж заморець, а отже, одразу побіжиш до таких, як і ти!

— Та в тому-то й справа, що додому мені шляху немає! — вигукнув Каспіан. — Коли бажаєте знати, то я саме рятувався від нашого короля і якщо ви мене вб'єте, то, в першу чергу, зрадіє саме він!

— Ось так-так! Це треба ж! — здивувався Трюфеліно.

– Ось так еники-беники! – не втримав подиву і Тіквік. – Що ж ти накоїв, щоб у такому юному віці стати ворогом самого Міраза?

– Річ у тому, що король Міраз – мій дядько... – почав був Каспіан. Та не встиг він договорити, як Нікабрик схопився на ноги і витягнув кинджал. Коли б вчасно на допомогу не встигли Тіквік із Борсуком, уся історія Нарнії могла б обернутися по-іншому. Але вони, хоч і не думали про історію, в цю коротку мить здійснили воістину історичний вчинок – повисли на плечах у Чорного Гнома, повалили його і всілися верхи.

– Пустіть мене! – горлав Нікабрик. – Ви що, подуріли? Це ж шпигун! Заморець! Змовник! Міразів небіж! Пу-у-у-стіть!

– Заспокойся, Нікабрику, – навперебій умовляли його Тіквік і Трюфеліно. – Ану, пообіцяй-но нам, що поводитимешся як годиться! Чи й далі так сидітимемо?

Марно посіпавшись, Нікабрик змушений був скоритися. Тоді Тіквік і Борсук злізли з нього і попросили Каспіана продовжувати. Коли хлопець закінчив свою розповідь, якийсь час усі мовчали.

– Мабуть, це найдивовижніша оповідь з усіх, що мені доводилося чути, – зрештою промовив Тіквік.

– Ось це мене й насторожує! – похмуро зауважив Нікабрик. – У цій історії мені не подобається абсолютно все: від першого слова до останнього! Мені, наприклад, страшенно не до вподоби, що серед людей досі ходять про нас чутки – бач, які пам'ятливі! Що менше про нас знають, то спокійніше нам живеться! А няня?! Ох, уже мені ті няні: ну, просто біда з ними! І що мені особливо не подобається в нянях, так це їхній довгий язик! Я як розумію? Коли вже тебе не питають, то й мовчи собі в хустинку! А вони – так і силкуються, так і вичікують нагоди вибовкати все, що їм відомо. А відомо їм, на жаль, багато чого, що мені, до речі, теж не подобається. Але годі про няню – краще поговорімо про доктора, про якого насправді й говорити нічого! Зрадник, і цим усе сказано. Мені навіть слухати про нього було гидко! Ненавиджу зрадників! Навіть більше, ніж людей! – Тут він кинув виразний погляд у бік Каспіана. – Добром все це не обійдеться, згадайте моє слово!

– А про це вже нехай судять ті, кому видніше! – втрутився Трюфеліно. – Тобто ми, борсуки. Ви, гноми, змінюєтеся майже так само швидко, як і люди, тому вам так само, як і людям, властиво

забувати про минуле. А я звір і, більш того – борсук, а борсуки змінюються повільно, живуть вони так само, як жили їхні пращури; подій у них мало і тому пам'ять – ох, яка довга! І ось що скажу вам я, борсук: зустріч із Каспіаном обіцяє нам удачу! Каспіан – законний король Нарнії, а ми – її споконвічні жителі; вважатимемо, що король саме повернувся до свого народу! Ви, гноми, може, й не пам'ятаєте, а от я пам'ятаю, що тихо-мирно в Нарнії було лише тоді, коли Нарнією правили діти Адама на чолі з Пітером.

– Ох, і хитрий же ти лис, тобто борсук! І все-то воно складно, все-то воно добре... Та тільки не хочеш же ти, щоб ми своїми руками передали людям те, що вони не змогли завоювати силою? – обурився Тіквік.

– А от і ні! – заперечив Трюфеліно. – Землі Нарнії споконвіку наші. Кому, як не мені, знати про це! Але правити ними може і повинна людина, і тільки людина. Ану, згадайте, хіба не людину обрав королем Аслан?

– Ги-ги! – не те щоб розсміявся, а радше промовив Нікабрик.

– Хіба можна вірити в такі вигадки! – розвів руками Тіквік.

– І зовсім це не вигадки! – образився Борсук. – Ви просто ніяк не хочете зрозуміти, що у звірів пам'ять куди довша від вашої і якщо звірі говорять, що, мовляв, був такий замок Кейр-Паравель, а в ньому жили четверо синів і дочок людських і серед них Великий король Пітер і правили вони Нарнією по честі і справедливості, то так воно і було – звірі не дуритимуть! Ось чому я так само свято вірю в Пітера, як і в самого Аслана.

– Саме так! – єхидно докинув Тіквік. – Ти піди знайди нам ще когось, хто б у наші часи вірив в Аслана.

– О, будь ласка, – промовив Каспіан, – я вірю. І якщо раніше я ще сумнівався, то тепер усі сумніви відпали. І скажу чому, приховувати не стану: якщо в компанії людей завести розмову про Аслана, то, у кращому разі, вас піднімуть на сміх...

– Ось-ось, – уперше підтримав Каспіана Нікабрик.

– Але ті самі люди, що розсміялися б, почувши про Аслана, покотилися б з реготу, якби комусь заманулося всерйоз розмірковувати про гномів або розумних звірів.

– Ну, це вже обурливо! – не витримав Нікабрик.

– Не сперечаюся, – погодився Каспіан, – проте я теж сумнівався в тому, що ви існуєте, але я тут і розмовляю з вами. Виявилося, що казки про вас – не казки, а чистісінька правда! Так кому ж я повинен вірити: няні й наставнику чи тим, хто вважає вас пустими вигадками? Я вірю няні й наставнику. Бо вони вірять в Аслана.

– Чудово сказано, ваше величносте! – вигукнув Трюфеліно. – Ось вам моя лапа! Я радий, що ви з нами і за нас. Хай живе наша Нарнія! Хай живе король Каспіан!

– Шарабан-барабан-шалабан-балабан! – закипаючи, мов чайник, напустився на Трюфеліно Нікабрик. – Який ти ниткий, борсуче, за всіх розписуватися! Ти, борсуче, хочеш – ображайся, хочеш – ні, але мене від твоїх слів просто верне. І що ти все торочиш: «Ваше величносте, ваша величносте»?! Що це таке? Особисто я ніякого короля Каспіана не знаю і знати не хочу! Може, Великий король Пітер і був людиною, але він був зовсім іншою людиною, а не клятим заморцем, як цей. – Він кивнув у бік Каспіана. – Я його наскрізь бачу: він, мабуть, і на звірів полював, та не від голоду, а заради забави! Зізнавайся, чи так?

– Полював, – зізнався Каспіан. – Але то були дикі звірі...

– А це все одно, шарабан-барабан! – тріумфуючи проголосив Нікабрик.

– А от і ні, от і не все одно! – заперечив Трюфеліно. – Ти ж і сам добре знаєш, що, на жаль, звірі в Нарнії нині не ті, що були раніше... Нині це такі самі безсловесні й дурні створіння, як, скажімо, в Остраханстві або в Заморії. Вони куди більше відрізняються від нас, аніж гноми-напівкровки від чистокровних гномів...

Пропускати такий камінчик у свій город Нікабрик, зрозуміло, не збирався, і вони ще довго-довго сперечалися, то повертаючись до суті розмови, то ухиляючись від неї, але вирішальне слово в результаті лишилося за Тіквіком. Таким чином, Каспіан, по-перше, залишився в печері й уже не боявся за своє життя, по-друге, більшістю голосів його визнали законним королем Нарнії й, нарешті, по-третє, саме так його вирішили називати всім іншим, щойно він оклигається. Під іншими малися на увазі такі самі бідні вигнанці, як наші двоє гномів і борсук.

Розділ 6

Вигнанці

Для Каспіана настали щасливі дні. Погожим літнім ранком, доки на моріжку ще не висохла роса, обидва гноми, борсук і Каспіан залишили печеру й під покривом тінистого лісу вирушили в дорогу до високої сідловини, що проглядала поміж двома гірськими вершинами. Непримітною стежиною вони піднялися в гори і вийшли на залитий сонцем південний схил. Перед ними далеко внизу розстиналися зелені долини Древляндії, володіння короля Наїна.

– У першу чергу навідаймось до трьох Сонь, – мовив Тіквік.

По моріжку мандрівники з'їхали схилом на галявину й одразу ж опинилися біля підніжжя самотнього крилатого дуба. Могутнє дерево знизу поросло мохом, а у стовбурі зяяло велике дупло. Борсук ввічливо постукав лапою по стовбуру та прислухався; у відповідь – ані мур-мур. Тоді він постукав іще, цього разу голосніше; у відповідь заспаний голос пробуркотів:

– Ідіть собі геть! Шастають тут усілякі цілу ніч, спати не дають!

Та Борсук виявив упертість і постукав утретє. Тут уже мешканці дупла не витримали: почувся гуркіт, який з переляку можна було сприйняти за невеличкий землетрус, у стовбурі прочинилися двері та, блимаючи маленькими оченятами на сонці, на галявині з'явилися троє заспаних кошлатих ведмедів. Цілу годину Трюфеліно втовкмачував їм, хто такий Каспіан і чому, власне, вони прийшли, але спросоння ті лише кивали й позіхали, та й так солодко, що дрімота охопила всіх присутніх. Утім, хоча й позіхаючи, вони не лише визнали Каспіана нащадком Адама і майбутнім королем, а ще й почоломкали його в обидві щоки (через те він увесь тепер був заслинений ведмедами), а потім ще й подарували цілий жбан меду. Меду Каспіану не хотілося (він узагалі не розумів, як ведмеді можуть їсти мед без хліба, та ще й зрання, та ще й стільки), та відмовитись означало б образити гостинних господарів, тому він лише мовчки кивнув. Потім гном і Борсук відвели хлопця до гірського ручаю, де під їхніми співчутливими поглядами він вижлуктив майже всю воду.

Після візиту до трьох Сонь Трюфеліно повів усіх до тінистого букового гаю. А серед гаю він задер голову до неба та щодуху погукав: «Ба-ла-бол-ко!» Каспіан ледве встиг закинути голову, як у кронах буків замигтіла велика руда білка. Як і Трюфеліно, вона виявилася значно більшою за своїх «німих» родичів, що мешкали у двірських садах, і навіть одного погляду на неї вистачало, аби сміливо стверджувати, що, так само як і Трюфеліно, вона є розумною істотою. Як невдовзі з'ясував Каспіан, питання полягало не в тому, щоб умовити білку побалакати про те чи про се, а в тому, аби умовити її помовчати хоч трохи – як і всі інші білки, Балаболка була надзвичайно балакучою і могла молоти язиком із ранку до вечора, аби було з ким. Білка радісно привітала Каспіана, швиденько виклала йому кілька дуже заплутаних лісових новин і запропонувала горіх. Дещо ошелешений таким прийомом, Каспіан не зміг відмовитись, і білка злинула так швидко, що Каспіан тільки очима її проводив. Та тут Трюфеліно штовхнув його у бік.

– Відверніться, ваша величносте! Це вкрай непристойно! Серед білок негоже навіть позирати в бік чужих запасів – що як подумаютъ, буцімто ви збираєтесь їх поцупити! – прошепотів він Каспіану на вухо.

Білка обернулася як раз і два, простягнула Каспіану горіх, і ледве Каспіан його розлушив, одразу ж запитала, чи не стане юному королю в нагоді спритний вістовий, який не лише прошмигне в будь-яку шпаринку, а ще й сліду після себе не лишить. Гноми і Борсук дуже зраділи, що білочці запала у голову така чудова думка, щиро їй подякували та одразу ж доручили оповістити всіх про Велику таємну нараду, яка відбудеться увечері, а точніше опівночі, третьої ночі від сьогодні. «Та не забудь попередити трьох Сонь, бо ми з ними якось оминули це питання увагою», – ледве встиг з останнім напуттям Тіквік, як білку тільки й бачили.

Наступний візит належало зробити у Гримучий бір до семи братів. Задля цього спочатку довелося повернутися до сідловини, потім обійти одну з верхівок зі сходу та північним схилом спуститися до загубленої серед гір похмурої долини. У долині росли кристалі смарагдові смерічки, поміж яких подекуди виднілися великі кругляки. То й був Гримучий бір. Каспіан не допитувався, звідки така назва. Ледве він ступив у долину, як відчув, що під ногами дрижить земля, а з-під землі долинає брязк, схожий на віддаленний гуркіт грому. Тіквік

попрямував до великого плаского кругляка, розміром із велику діжку для дощової води, заплигнув зверху та потупотів ногами. На превеликий подив Каспіана камінь поповз убік, відкриваючи чорний отвір, звідки дихнуло жаром, піднялася пара і повалив чорний дим. Невдовзі дим розсіявся, і Каспіан побачив, як із дірки вигулькнула чиясь голова. Навіть незважаючи на замурзаність її власника, Каспіан одразу ж здогадався, що то має бути хтось із Тіквікової рідні. Та попри родинні узи, на відміну від трьох ведмедів та Балаболки, гном довго придивлявся з підозрою до Каспіана, перш ніж запросити до себе. Темними сходами всі спустилися вниз, аж поки зненацька в очі їм ударило світло. Воно йшло від ковальського горнила. Як виявилось, вони стояли в кузні. Збоку вглибині кузні дзюркотів підземний ручай. За ковальськими міхами стояли два гноми, ще один – общеньками міцно тримав на ковадлі розпечений до червоного металевий брус, а четвертий щодуху гамселив по ньому важким молотом; а ще двоє вже витирали спітнілі лоби з маленькими ріжками замасленою рогожкою та поспішали назустріч гостям. Утлумачити їм, хто такий Каспіан, теж виявилось справою не з легких: вони не могли второпати, як таке може бути, що він, хоча й заморець, так ще й принц, але їм не ворог, а навпаки – їхній ліпший друг. Та коли всі сумніви розвіялися, вони всі як один проголосили: «Хай живе король!» та піднесли всім воістину королівські подарунки: крицеві шоломи, кольчуги й загартовані в ранковій росі мечі. А от Борсук попри всі вмовляння зовсім відмовився. Він пояснив, що він є звір, а що скажуть про звіра, що нап'яв на себе усілякі залізячки, аби зберегти свою шкуру. Звіру дані лапи, пазури, гострі зуби й прудкі ноги. А якщо вже й ті не рятують, то таку шкуру, мабуть, і рятувати не слід. Ось чому звірі обладунків не вдягають. А от Каспіан дивився і не міг надивитися на чудову роботу підземних майстрів: порівняно з мечем семи братів-ковалів його власний меч, викуваний найкращими заморськими зброярами, видавався жалюгідним і ламким, мов сухий дрючок. Каспіан подякував гномам за подарунок, а гноми (усі вони, до речі, були рудими, як і Тіквік) у свою чергу пообіцяли прийти на Велику раду.

Далі в горах за Гримучим бором, де кручі були крутішими, а скелі зубастішими, лежала суха та безрадісна Чорна розколина, в одній із печер якої мешкали п'ятеро чорних гномів. Каспіана вони зустріли теж стримано, без усілякої радості та врешті-решт найстаріший із них

міркував так: «Що ж, якщо він і справді супроти Міраза, то, мабуть, варто його підтримати. Та чому б не визнати його королем, тим більше що це не важко?» Другий за віком із сумнівом подивився на Каспіана й додав, що трохи вище за розколиною мешкає двійко-трійко лютих та жах яких страхітливих велетнів-людоджерів, а також справжнісінька відьма, така злюща та підступна, що спасу немає. Так от, було б непогано переманити їх на свій бік. Якщо потрібно, він може їх туди відвести.

– Ні, краще не треба! – вихопилось у Каспіана.

– Ні в якому разі! – обурився Трюфеліно. – На нашому боці нам таких не потрібно.

А от Нікабрик, навпаки, аж зрадів, та двома голосами проти одного вони взяли гору. А Каспіан, здригнувшись, подумав: «Які ж іще жахливі істоти Стародавньої Нарнії пережили вторгнення заморців і досі ховаються десь по лісах та по горах?»

На шляху від печери чорних гномів суперечка спалахнула знов.

– Ти зрозумій, що якщо у наших лавах опиниться усіляка погань, то як ми зможемо розраховувати на Аслана? – втлумачував Нікабрику Борсук.

– Що там той Аслан, – відверто кепкуючи з Борсука, відгукнувся Тіквік, – куди важливіше, аби ми могли розраховувати один на одного! Де там той Аслан – ще не відомо, а от що б ви робили, якби не було мене?!

Борсук та Нікабрик лише знизали плечима.

– А от ви – ви вірите в Аслана? – спитав Каспіан Нікабрика.

– Я ладен повірити у кого завгодно чи у що завгодно... від цього вашого Аслана до Білої Чаклунки, аби вони допомогли позбавитися клятих заморців. Я зрозуміло висловився? – відповів Нікабрик.

Каспіан лише здригнувся, згадавши, який саме сенс вкладає Нікабрик у слово «позбавитись».

– Що ти верзеш?! – накинувся на Чорного Гнома Борсук. – Ти й гадки не маєш, хто така Біла Чаклунка! А Біла Чаклунка – то гірше, ніж Міраз з усім своїм військом!

– А от особисто мені вона нічого поганого не зробила! Так само, як і іншим гномам! – уперся Нікабрик.

Після походу до чорних гномів на серці у Каспіана лишився смуток, та він розсіявся без сліду під час наступної зустрічі.

Розколиною мандрівники спустилися вниз і вийшли до долини в міжгір'ї, якою бігла стрімка гірська річка. Береги всіяв буйний квіт шипшини і наперстянки; повітря, напоєне пряними пахощами трав, аж гуло від безлічі бджіл. Трюфеліно встав навшипиньки, склав долоні трубою та голосно гукнув: «Гленсторме! Гленсторме!» – і за мить до Каспіана долинув далекий гуркіт копит. Тупіт копит посилювався, і от уже під ногами задрижала земля, почувся тріск чагарника, і перед очі Каспіана постали найблагородніші істоти, про яких він чув хіба що в казках: перед ним стояли справжні живі кентаври. То і були Гленсторм та троє його синів. Після бігу їхні каштанові боки вилискували потом, а золотава борода Гленсторма розметалася по широких грудях. Гленсторм умів читати по зірках та провіщати майбутнє, тому він не здивувався гостям і навіть знав, що саме їх привело.

– Хай живе король! – привітався він. – Ми з моїми синами готові виступити хоч зараз. Де і коли вирішальний бій?

До цього ані Каспіану, ані його соратникам на думку не спадало вести якусь війну. Найбільше, куди сягала їхня уява, був набіг на володіння якогось особливо злобливого барона або лови на королівських єгерів, якщо ті дістануться до цих країв і почнуть дуже вже докучати лісовим мешканцям. Та загалом справжні нарнійці переймалися тим, як заховатися глибше в лісах та печерах і якимось пережити неgodу. Слова Гленсторма змусили всіх замислитися про майбутнє всерйоз.

– Якщо я зрозумів правильно, ви ведете до того, що ми маємо оголосити війну Міразу? – вигадуючи час, уточнив Каспіан.

– А кому ж іще? – здивувався такій нетямущості кентавр. – Для чого ж тоді ваша величність начепили на себе кольчугу та взяли до рук меч?

– Хіба ж ми в змозі тягатися з Міразом? – висловив загальні сумніви Борсук.

– Час рішучої битви настав! Це кажу вам я, чия доля читати зірки, так само, як твоя доля, борсуче, берегти пам'ять минулих поколінь. У небесних сферах зустрілися Тарва й Аламбіль, а на землі знову з'явився нащадок Адама, якому накреслено наперед стояти над звірами та надавати їм імена. Тому зустріч на Танцювальній галявині повинна стати військовою нарадою.

Кентавр мовив це так, що ніхто – ані Каспіан, ані хто інший – більше не мав сумнівів: їм доведеться вести війну і ця війна має стати переможною. Залишалось тільки її розпочати.

Та сонце стояло вже високо, мандрівники достатньо намучилися, тож прийняли запрошення до сніданку. Так Каспіану довелося скуштувати, що таке справжня кентаврська кухня, а були в ній вівсяні коржі, яблука, їстівні трави, легке вино і сир.

До наступного місця, куди збиралися повести Каспіана, було, як кажуть, що шапкою кинути, якщо йти навпростець, та замість того довелося давати гака, і не тому, що на шляху стояли неприступні гори чи лежали непрохідні болота, а тому що у тих краях, за висловом Борсука, водилася людина. Сонце вже сідало, коли мандрівники опинилися серед перегороджених живоplotом на ділянки полів, що дихали теплом. Тут Трюфеліно повів своїм славнозвісним носом і рішуче спрямував усю компанію до ледь помітного зеленого пагорба, у якому виявився отвір. Каспіан одразу здогадався, що то нора. І справді, тільки-но Трюфеліно погукав у нірку – звідти визирнув писочок. Коли б за весь день Каспіан не надивився усіляких дивовижних розумних істот, то цілком імовірно, він де стояв би, там і сів, тим самим принизивши свою королівську гідність, та він тільки й того, що роззявив рота: обтрушуючи з себе землю, з ним розкланювалося мишеня, хоча назвати його мишеням навіть язик не повертався – то був цілий миш. Значно більший за звичайних польових мишок, заввишки з півтора фута, він стояв на задніх лапках, а вуха мав такі довгі, що позаздрити їм міг би пересічний кролик, а завширшки вони були ще й більші за кролячі. Звали його Ріпічип, а знаний він був охрест своїм відчайдушним і войовничим норовом. На боці в нього теліпалася – що б ви думали? – рапіра, а ще він мав хвацько закручені вуса.

– Сі-і-і-ір, – граційно вклонившись, погордо пискнув Миш, – я і мій загін – а це дванадцять найкращих шпаг Нарнії! – до послуг вашої величності.

Від самої думки про те, що весь загін на чолі з Ріпічипом уміститься в кошик для білизни заморської господині, що підніме його та понесе прати і навіть не помітить, що там укритися цілий загін, Каспіан насилу стримався, щоб не розреготатися.

Довго ще можна перелічувати всіх, із ким Каспіан зустрівся в той клопітливий і щасливий день. А зустрівся він із кротом Лопатолапом,

із братами Гострозубими, родичами Трюфеліно, із Їхнім Косоочієм Лоповухом Першим, королем розумних зайців, із буркотуном Голкостромом, вождем розумних їжаків. Та вже вечоріло, слід було подумати про ночівлю. З останніми променями сонця мандрівники добрели до лісу й попадали на моріжку поблизу лісового струмочка край галявини серед високих в'язів. Довгі тіні в'язів уже розчинялися у вечірніх сутінках, ромени постуляли на ніч пелюстки, а галасливі граки розлетілися по своїх гніздечках. Мандрівники підживилися тим, що було, а Тіквік запалив люльку (Нікабрик, на відміну від інших гномів, люльки не палив).

— Ех, нам би ще розбудити джерела та дерева, — зітхнув Трюфеліно, — і можна було б вважати, що сьогодні ми попрацювали на славу.

— А як це зробити? — спитав Каспіан.

— У тому-то й річ, що аж ніяк, — знову зітхнув Борсук, — бо немає в нас над ними влади. Коли на ці землі прийшли люди і почали корчувати ліси, осушувати болота і забруднювати річки, наяди та дріади поснули глибоким сном. І тепер уже нікому не відомо, чи прокинуться вони хоч коли-небудь. Для нас це велика втрата! На заморців живі ліси наводять смертельний жах. І якщо б дерева разом із нами рушили супроти них, ото була б забава! Від жаху заморці так і кинулися б урозтіч! І тоді б ми хутко випровадили всіх із нашої Нарнії.

— Якби хліб та одежа, то їв би лежа, — пихнувши люлькою, зауважив Тіквік. — Дивлюся я на тебе, борсуче, та тільки дивуюся: якою ж уявою обдарувала тебе природа... Та чому зупинятися на джерелах та деревах? Збудімо ще каміння, і нехай воно саме жбурляється в заморців. Уявляєте собі: виходить зрання Міраз на ганочок, а тут його камінь по лобу — хлоп! — і ніякої тобі війни!

Борсук на це нічого не відповів, лише сердито засопів, і на галявині запала тиша. Каспіан теж уже посапував, як десь із глибини лісу почулися майже невловні звуки музики. Спочатку Каспіан вирішив, що вони йому й справді почулися, та переліг на інший бік. Та ледве він вухом торкнувся землі, як звуки стали гучнішими, і він навіть розпізнав чи то мірний тупіт, чи то бій барабанів. Він підвів голову — тепер тупіт лунав глухо, а музика, навпаки, гучніше; йому здалося, що він навіть розрізняє переливи вівчарської сопілки. Та звідки було взятися вівчареві... в густому лісі... в опівнічну пору? Каспіан

озирнувся навкруги і помітив, що Борсук теж не спить, а сидить навпочіпки, поводячи носом і вдивляючись у лісову пітьму. Галявину заливало місячне сяйво, і Каспіан здогадався, що проспав значно довше, аніж думав спочатку... А музика наближалася: мелодія, ще невловна, наче мара, вже чітко пробивалася крізь шурхіт нічного лісу, і все виразніше ставало часте тупотіння ніг, то важке, наче хода кентаврів, а то легке, мов короткий літній сонячний дощик. Та от між темними стовбурами замерехтіли начебто плями світла, і Каспіан умлів, бо на галявині з'явилися дивні істоти: на зріст трохи вищі за гномів, але стрункі, як тополі, та гнучкі, мов та виноградна лоза, у блідо-мармуровому світлі місяця вони і самі здавалися живим мармуром. Підстрибом та підскоком вони заповнили галявину, кумедно тупотячи козлиними ніжками: туп-туп, туп-туп, а на їхніх кучерявих головах красувалися наче точені ріжки.

– Фавни! – вигукнув Каспіан, не вірячи очам своїм.

Він скочив на ноги, і тієї ж миті фавни почули його. Якимось чином вони про все дізналися, і не встиг хлопець отямитися, як вони вже потягли його за собою. Каспіан лише здивувався тому, що ноги його самі собою заходилися підтанцьовувати. Він поглянув на товаришів. Трюфеліно, смішно перебираючи кучими лапками, намагався змагатися з фавнами у чомусь схожому на довгу лозу під музику. Тіквік теж не забарився: він завзято витанцьовував разом з усіма, хоча порівняно з граційними фавнами, він, треба визнати, мав

незграбний вигляд, мов те пивне барило. Осторонь залишився лише похмурий Нікабрик: він сидів собі в затінку дерев та мовчки спозирив усіх, наче воно йому ні до чого. А от фавни стрибали та скакали навкруги, сурмили у свої очеретяні дудки, та коли їхні обличчя потрапляли під місячне сяйво, Каспіану вони здавалися то веселими, то сумними, а може, і такі, й інші разом. Скільки ж було їх на галявині? Каспіан узявся був лічити та махнув рукою й облишив. А були тут і Сюдитудитус та Тудисюдитус, і Крутивертіус та Вертикрутіус, і Каруселіус та Кавалькадіус, і Галопомпополнос та Плигскокус, і Пруткокрокус та багато інших – на заклик Балаболки відгукнулися всі, всі до одного.

Коли Каспіан прокинувся вранці, він і сам не повірив би, що то не сон, але... трава була прим'ята, а на землі виднілися відбитки маленьких роздвоєних ратиць.

Розділ 7

Гроза над Нарнією

Місце, де Каспіан зустрів фавнів, і було Танцювальною галявиною. Тож саме тут вони з друзями вирішили скликати Велику нараду. Каспіану, що звик їсти виключно з золотого чи срібного посуду самі лише найвишуканіші страви, що подавали вишколені слуги, і спати у теплому ліжечку з шовковими простирадлами в прикрашеній дорогими гобеленами королівській спочивальні, геть як незвично було засинати на голій землі під усипаним зірками небесним шатром і харчуватися лише горіхами й дикими ягодами; та ще ніколи в житті не дихалося йому так вільно, як тепер; ніколи до цього він не куштував такої смачної та здорової їжі, не спав таким глибоким сном. Він дуже зміцнів за ці дні, обличчя його змужніло й набуло по-справжньому королівської гідності.

Коли настала вирішальна ніч, його дивні піддані, хто поодиноці, а хто по двоє, по троє, а то й юрбою, позбиралися на галявині. Серце Каспіана радісно калатало щоразу, коли яскраве місячне світло вихоплювало з пільми нові й нові обличчя друзів та прибічників, а вітерець доносив до нього їхні привітання. На раду прибули всі, з ким він познайомився цими днями. Тут були й товсті ведмеді-соньки, і руді й чорні гноми, кроти, борсуки, їжаки та лисиці. Були тут і ті, з ким він ще не зустрічався: п'ятеро сатирів, рудих, мов лиси, а ще під пронизливі звуки сурми прибув загін гомінких озброєних до зубів мишей на чолі з Ріпичипом. Навколо галявини по гілках розсідалися сови, а трохи подалі на самоті споглядав присутніх старий ворон із Воронячої скелі. Разом із кентаврами (у Каспіана навіть дух перехопило) останнім прибув мале-е-енький, але справжнісінький велетень Бурелом із гори з моторошнуватою назвою Мертвецька. Із собою він приніс кошик, із якого, похитуючись, немов від морської хвороби, висипали позеленілі гноми, що вирішили скористатися нагодою та прокотитися з вітерцем, а тепер кляли ту мить, коли їм спало те на думку.

Велика нарада почалася з такого самого великого непорозуміння. Соньки, що любили не тільки поспати, а ще й попоїсти,

налаштувалися на вечерю і вимагали почати із неї, а поговорити можна було і потім чи зовсім перенести нараду на завтра. Ріпічип зі своїм загоном хором пропищали, що радитися нема чого, треба одразу вирушати на штурм Міразового замку. Балаболка й інші білки, перебиваючи одне одного, заторохтіли, що, мовляв, хто як, а вони, білки, можуть їсти та говорити одночасно, а раз так, чому б так не зробити? Але тут сполошилися кроти: про які наради й вечері може йти мова, коли навколо галявини досі не вириті окопи? Фавни переконували всіх, що в будь-якому разі починати треба з урочистого танцю. Не витримав і старий ворон, що погодився із ведмедями – мовляв, така відповідальна справа, як Велика нарада, триватиме довго, не можна приступати до неї натщесерце, тож він пропонує вислухати його коротку промову та взятися до вечері. Після його слів зчинився такий галас, що Каспіан, навіть за допомоги гномів та кентаврів, доклав чимало зусиль, аби вгамувати присутніх і розпочати, нарешті, військову нараду.

І ось, коли всіх умовили заспокоїтися і розсістися по колу; коли зрештою вгамували Балаболку (що було ой як нелегко, бо та кидалася туди й сюди, мов навіжена, цікаючи: «Тс-с-с, тс-с-с, тихіше, виступатиме король!»); коли Каспіан підвівся й тремтячим від хвилювання голосом вимовив: «Нарнійці!..» і вперше за вечір запала тиша – саме у цю мить Їхне Косоочіє нагострив вуха та шикнув:

– Завмерли! Чую кроки – десь неподалік скрадається людина!

Нарнійці, звиклі до того, що на них завжди хтось полює, завмерли, мов неживі, настрочивши носа в той бік, куди навів вуха клаповухий.

– Чи то людиною тхне, чи то ні, не зрозумію, – задумливо прошепотів Трюфеліно.

– Наближається... – зауважив Косоокий.

– Двом борсукам і трьом гномам вийти навперейми, – коротко, по-військовому пошепки скомандував Каспіан.

– Ми все владнаємо, – безжалісно обізвався Нікабрик, припасовуючи стрілу до тятиви.

– Якщо він один – не вбивати, – вже навздогін зашепотів йому Каспіан. – Брати тільки живим!

– Нащо? – не зрозумів гном.

– Ану, роби, що говорять! І без зайвих питань! – зауважив йому за Каспіана кентавр Гленсторм.

У напруженій мовчанці всі чекали, доки гноми й борсуки крадькома затрусили до лісу з північно-західного боку галявини. Потім почувся різкий гном'ячий окрик: «Стій! Хто йде?», якась метушня і нарешті добре знайомий Каспіану голос вимовив:

– Усе гаразд, гаразд, я не озброєний. Тримайте мене за руки скільки забажаєте, панове борсуки, тільки не перекусіть їх. Я прийшов говорити з королем!

– Докторе Корнеліус! – не втримав радісного крику Каспіан і кинувся до свого наставника, поки всі інші, згуртувавшись довкола, мовчки спостерігали за ними.

– Тьху-ти! – тільки й сплюнув Нікабрик. – Гном-відступник. Навіть і не гном, а такий собі людогном. Не варто з ним і возитися, краще одразу – чик-чичирк... – І він виразно провів пальцем по шиї.

– Ех, Нікабрику-Нікабрику, – тільки й зітхнув Тіквік. – Як же ти досі не второпав, що і людей, і звірів, і гномів варто судити тільки за їхніми вчинками, а не за тим, хто їхні батьки.

– Це мій наставник, рятівник і щирий друг, – відрекомендував прибулого Каспіан. – Кому він не до вподоби – той може негайно полишити моє військо. Любий докторе, я такий радий бачити вас знову! Як тільки вам вдалося нас відшукати?

– Ну, це було зовсім не складно, – пропихкав доктор, уривчасто дихаючи від швидкої ходи, – та тепер немає часу на подробиці. Треба зніматися з місця! Вас вистежили, і армія Міраза вже йде по ваших слідах. Ще до полудня ви можете опинитися в оточенні.

– Вистежили? – перепитав Каспіан. – Як?

– Зрада! Нас зрадили!!! – хапаючись за меч, заволав Нікабрик. – Певно, ще якийсь людогном!

– Не зрадили, а вистежили, – нагадав доктор Корнеліус. – Виною усьому ваш вірний кінь, що занадто звик до королівської стайні. Коли вас викинуло з сідла, він повернувся туди, де народився і виріс, і про вашу втечу одразу ж дізналися. Я не став зволікати й дочікуватися, доки мене розпитуватимуть у міразовій катівні, та взяв із вас приклад. Заглянувши у магічний кристал, я зрозумів, де вас шукати. Та вся біда в тому, що Міразові неважко відшукати нас усіх і без магії: сліди коня вже вказали йому напрямом, і не дарма весь позавчорашній день, ледь наблизившись до дороги, я помічав передові пошукові загони. Учора в похід виступила вся армія. На жаль, ваша величність і його друзі,

чистокровні гноми, натоптали скрізь безліч слідів, що для лісових мешканців є непростимою помилкою! Та нічого не поробиш. Хтось сповістив Міраза про те, що Стародавня Нарнія зовсім не мертва, як би йому цього не хотілося, і він почав діяти.

– Ур-р-ра-а! – з-під ніг доктора пискнув пронизливий голос. – Нехай приходять! Прошу вашу величність послати мій загін в авангард!

– Хто це? – здивувався доктор Корнеліус. – Невже ваша величність набирає у своє військо коників чи комарів? – Він начепив окуляри, нахилився та розсміявся: – Ба, та це ж миша! – вигукнув він. – Вельми задоволений зустріччю із таким войовничим і безстрашним звіром!

– Дякую за довіру, високоповажний вчений муже, – уклонившись, пропищав Ріпічип, – і нехай стане відомо кожному, що коли хтось посміє вас образити, то, будь він гном чи велетень, йому доведеться мати справу зі мною, клянусь своєю шпагою!

– Знайшли час пустувати! – зауважив їм Нікабрик. – То що робитимемо? Бій давати чи тікати, доки ще не пізно?

– Бій! – відповів за всіх Тіквік. – Але не тепер, а тоді, коли будемо до нього готові. А поки відступаємо.

– Ох, не подобається мені ця думка... – промовив Каспіан.

– Лише послухайте його! Відступати! Та ще й перед вечерею! – наперебій заревіли ведмеді. – Це нечувано! Ніколи ще жоден ведмідь не відступав перед обідом! І перед вечерею! А також перед сніданком! А в перервах між ними – тим паче!

– Відступ ще не є поразкою, – філософськи зауважив кентавр. – Іноді саме відступ забезпечує перемогу. Нам це дозволить хоча б зайняти вигіднішу позицію.

– Ось мудрі слова! – зрадів Тіквік.

– Але куди ж нам відступати? – з усіх боків пролунали голоси.

– Гадаю, що на схід, – спокійно відповів доктор Корнеліус. – Ваша величносте і всі мешканці Стародавньої Нарнії, я гадаю, що йти нам треба долиною до великих лісів узбережжя. Заморці завжди остерігалися тієї місцевості, бо, коли вірити переказам, щось страшне чекає на них із-за моря. Ось чому, попри їхню ненависть до дерев, вони так і не зважилися їх вирубати – ті дерева відмежовують їх від узбережжя! А десь у гирлі річки стоїть легендарний палац Кейр-Паравель. Усе, що лякає наших ворогів, має допомагати нам. Що ж до укриття, то укриттям нам слугуватиме Асланів курган.

— Асланів курган? — не втримав хтось здивованого зойку. — Ми навіть не знаємо, де це!

— Курган — то величезний пагорб на краєчку лісу. Давним-давно, задовго до приходу заморців, його насипали найдавніші мешканці цієї країни. Стоїть він на священному місці й увесь прорізаний підземними ходами і галереями, а в самому серці кургану є печера, де колись лежав, а може, й досі лежить священний камінь. Усередині кургану ми і сховаємо наші запаси, а в разі чого сховаємося і самі, окрім, зрозуміло, нашого друга велетня. Там ми будемо у безпеці, і коли щось нам і загрожуватиме, то це голод.

— Як добре, що в нашому війську є хоч один учений! — зрадів Трюфеліно.

— Краще б ті вчені думали, де роздобути зброю і їжу, — пробурмотів собі під ніс Тіквік, — а то тут ані воювати нема чим, ані попоїсти нічого, а вони там няньчині казочки переповідають...

Та всі проголосували за пропозицію доктора, тож тієї ж ночі без довгих збирань (бо й збирати було особливо нічого) армія Каспіана рушила на схід. Щоб відірватися якнайдалі від Міраза, вони йшли швидким кроком і вже з першими променями сонця побачили вдалині курган. Дика краса цього місця zarazом захоплювала і лякала. Курган виявився зеленим пагорбом на вершині іншого, ще більшого, пагорба. За довгі століття він поріс не тільки травою, а й густим чагарником і навіть деревами, і зовні вже ніщо не видавало його рукотворного походження. Усередину вів один-єдиний потаємний низький хід. Підземні галереї та переходи були заплутані так, що поодинокі в них легко заблукати і загубитися. Склепіння і стіни були вимощені гладким на дотик камінням, а при світлі смолоскипа Каспіан побачив, що воно вщент помережено таємничими письменами і малюнками, серед яких часто траплялося зображення лева, — безумовно, курган належав до часів давніших за ті, про які розповідала йому старенька няня.

Але удача, як відомо, мінлива. Маневр, що зробила армія Каспіана, допоміг вигадати час і зайняти оборону, але ніяк не відвів загрозу нападу. Не минуло й двох днів, як розвідка Міраза виявила притулок повстанців, і незабаром Каспіан із тривогою спостерігав, як військо Міраза наблизилося до узлісся. Ворог розбив табір навпроти кургану,

охопивши його величезним півкільцем. Залишалося радити з того, що, як і передбачав доктор Корнеліус, серед заморців не знайшлося охочих сунутися в ліс, інакше армія Каспіана опинилася б в оточенні. Але сили були надто нерівні, і наступні дні це довели. Уже як заморці не боялися лісів, а Міраза вони боялися ще більше, і день за днем заморська армія тіснила повстанців усе далі й далі, відвойовуючи нові й нові рубежі. Окремі загони пробивалися аж до кургану, і відкидати їх назад вдавалося ціною дедалі більших і більших зусиль. Що могли недосвідчені нарнійці протиставити регулярній армії? Лише блискавичні нічні вилазки, що, хоч і не завдавали ворогові значної шкоди, утім, сіяли в його лавах паніку, та після того як Міраз подвоїв нічні варти, ні до чого, крім легкої розгубленості, ті вилазки привести вже не могли. Із кожним днем становище повстанців неухильно погіршувалося: армія Каспіана зазнавала поразки.

Каспіан не міг не помічати, як його військо точить глибока зневіра, і розумів, що піднести бойовий дух можна, лише вигравши велику битву, думка про яку не полишала його з перших днів облоги. Весь день напередодні падав затяжний дощ, що припинився аж за північ і приніс вогкий холодний світанок. Каспіан із невеликим загonom гномів мав розпочати бій на правому фланзі королівського війська, а

коли заморці підуть у наступ, потихеньку заманити їх у ліс. І вже там із засідки в тил заморців мав ударити добірний загін найсильніших звірів і кентаврів на чолі з Буреломом. Під час операції передбачалося відтяти праве крило від основних сил, оточити й розбити, а успіх залежав головним чином від дій засадного загону. На жаль, ніхто не попередив Каспіана, що якщо велетням щось і доручати, то тільки не командування військами. Може здатися навіть дивним, але жоден велетень, попри те що в них голова велика, користуватися нею до діла не вмів (недарма серед велетнів не було ані видатних вчених, ані винахідників, ані, звісно, полководців). Цей сумний факт був колись відомий усім нарнійцям, але з плином часу він якось забувся і тепер відіграв фатальну роль. Бурелом, гордий покладеним на нього завданням, кинувся на ворога, мов лев, але зовсім не тоді, коли це було потрібно, та й не звідти і вже, певна річ, не там. Так, блискуче задумана військова операція завершилася тим, що обидва зағони зазнали відчутних втрат, майже не завдавши шкоди ворогові. Коли впали сутінки, жалюгідні недобитки загонів скупчилися в лісовій гушавині, не розпалюючи багаття. Сірим небом знову повзли чорні хмари, пронизливий вітер зривав із дерев холодні дощові краплі, і настрій у всіх був навіть гірший за негоду. Усі були пригнічені: хтось мовчки вкладався спати, хтось сумно брався до вбогої вечері, хтось перев'язував, а хтось зализував рани. Жоден не вийшов із бою цілим і неушкодженим, а серйозні поранення були в кількох ведмедів і одного кентавра, тобто у тих, хто перебував під проводом Бурелома.

Не дивно, що Бурелом почувався гірше за всіх. Ніхто не сказав йому жодного слова докору, та він затято переймався своєю провиною і ніяк не знаходив собі місця. Нарешті він тихенько сів під великим деревом і гірко заплакав. Величезна сльозина скотилася з його носа і з гучним сплеском впала на мишачий табір. Бідні миші щойно зігрівалися і засинали, коли їх облило, мов із цебра. Вони посхоплювалися з несамовитим писком, витрушуючи з вух воду, і заходилися викручувати маленькі сірі ковдрочки, на всі лади лаючи нещасного Бурелома. Хтось із холодною чемністю поцікавився, чи не спадало на думку високоповажному велетню, що вони, миші, вже досить промокли і змерзли за сьогоднішній день, щоб влаштовувати їм водні процедури ще й на ніч? Хтось задерикувато пропищав, що миші ще повоюють і рано проливати над ними сльози! А хтось додав, що це

взагалі нечувана нетактовність – проливати сльози над живими мишами. Своїми криками (а кричали вони щосили, аби догукатися до велетня) миші розбурхали всіх, кому вдалося заснути, і всі навперебій напустилися на них: їх, мовляв, брали в розвідку, а не в концертну бригаду, тож нехай вони й поведуться, як личить розвідникам. Миші вгамувалися, а нещасний Бурелом навшпиньки пішов шукати собі інше місце, але наступив на чийсь хвіст (як потім з'ясувалося – лисячий), хтось ображено тьвкнув і хапнув його за ногу. Усі були дуже злі й засмучені.

Тим часом у глибокій печері, де зберігався священний камінь, у серці кургану відбувалася військова нарада, на якій були присутні Каспіан, доктор Корнеліус, Трюфеліно, Нікабрик та Тіквік. Склепіння печери підтримували старовинні товсті колони, а сам камінь, або Кам'яний стіл (так його називали через правильність форми), лежав посередині. Так само, як і стіни галереї, камінь був покарбований таємничими письменами, але за довгі століття, доки він лежав ще просто неба, сонце, вітер і дощ майже стерли висічені на ньому знаки, а посередині пролягла глибока тріщина. Щоб не паплюжити священну скрижаль, рада розташувалася в кутку печери на колодах за нашвидку збитим дерев'яним столом. На столі чадів глиняний каганець, вихоплюючи з темряви бліді обличчя присутніх і відкидаючи на стіни довгі химерні тіні.

– Наше становище скрутне, тож, мабуть, настав час вашій величності випробувати останню можливість, – промовив Борсук. – Я кажу про чарівний ріг королеви Сьюзан.

Про сам ріг Каспіан розповів під великим секретом товаришам ще декілька днів тому.

– Отож, – погодився Каспіан, – погані наші справи, дуже погані. Але хто може поручитися, що завтра не стане ще гірше? А всі ви знаєте, що ріг може втратити свою чарівну силу, коли засурмити в нього не в час найскрутнішої скрути.

– Так ми дочекаємося, що нас самих скрутять у ріг і вже ніякий ріг не допоможе! – зауважив Нікабрик.

– Згода, – підтримав Нікабрика доктор Корнеліус.

– Що гадаєш, Тіквіку? – запитав Каспіан в останнього з членів військової наради.

Тіквік знизав плечима.

— А Тіквік гадає, що ваша величність прекрасно знають, що думає Тіквік про усі ті дива: про цей ваш ріг і про королеву Сьюзан разом із королем Пітером, про цей обшарпаний камінець (він кивнув у бік Кам'яного столу) і про самого Аслана. А думає він, що все то нісенітниця. Тож Тіквіку геть однаково, просурмлять ваша величність у ріг чи ні і якщо просурмлять, то коли. Прошу лише про одне: армії про це ані слова, бо нема нічого гіршого за те, аніж дати живим істотам надію, а потім її, ту надію, відібрати.

— Отож вирішено, — підсумував Каспіан. — В ім'я Аслана ми просурмимо в чарівний ріг королеви Сьюзан!

— Стривайте, ваша величносте, — зупинив його доктор Корнеліус. — Справа в тому, що ми не знаємо, як саме прийде до нас допомога. Може, ріг викличе Великого короля Пітера і його могутніх співправителів, а може, й самого Аслана, проте в жодному разі не можна розраховувати на те, що допомога буде тут, щойно ви просурмите в ріг... просто сюди...

— Нарешті хтось каже щось розумне! — вигукнув Тіквік.

— Більш того, — не звертаючи на нього уваги, вів далі доктор, — більш того, я вважаю, що допомога прибуде в одне з трьох найзаповітніших місць Нарнії: чи то сюди, чи то у верхів'я річки на схід від Бобрової греблі, де лежить Ліхтарна пустка, — за переказами, саме там Великий король та інші вперше ступили на землю Нарнії. І нарешті є ще палац Кейр-Паравель, звідки вони правили цим краєм, а стоїть він біля самого моря в гирлі Великої річки. Якщо ж ріг викличе Аслана, то, знову ж таки, найімовірніше, що він з'явиться біля стін Кейр-Паравелю, бо, за переказами, Аслан приходить із-за моря, а замок саме біля моря і стоїть. Я веду до того, що варто надіслати назустріч кілька посланців: одного — на Ліхтарну пустку, а іншого — на пошуки легендарного Кейр-Паравелю, щоб зустріти нашу надію і підмогу.

— Так-так, зрозуміло, — озвався Тіквік, — із приводу надії я вже сказав усе, що думаю, а з приводу підмоги скажу одне: яка ж це підмога, коли в найгарячішу пору нам доведеться розлучитися з двома не найгіршими бійцями!

— Кого ви пропонуєте, докторе? — не звертаючи уваги на нападки Тіквіка, запитав Каспіан.

– Краще за наших білок із цим завданням не впорається ніхто! – подав голос Трюфеліно.

– Ні, ні! – втрутився Нікабрик. – Не знаю, як там інші білки, але наші вражають мене своєю легковажністю. Єдина білка, якій би я довірив таку справу, це Балаболка.

– Гаразд, нехай буде Балаболка, – погодився Каспіан. – А хто буде другим? Я аніскільки не сумніваюся у твоїй рішучості, Трюфеліно, – сказав він, помітивши, як подався вперед Борсук, – але йти треба далеко і дуже швидко, а борсукам це, на жаль, не під силу. Із тієї самої причини не можете йти і ви, докторе Корнеліус, як би вам того не хотілося...

– А на мене можна і не розраховувати, – спокійно сказав Нікабрик. – Я не піду, як би ви мене не просили. Зрештою, серед членів військової ради, де більшість людей і борсуків, повинен залишитися хоча б один рішучий гном, який простежив би, щоб з іншими гномами поводитися по справедливості, а не кидали їх у найнебезпечніші ділянки бою, як це, до речі, було сьогодні вранці!

– От же ж шакал-каракал-каракатиця! – обурився Тіквік. – Це так ти розмовляєш із королем?! З вашого дозволу, піду я, ваша величносте!

– Мені здавалося, ти не вірив у чарівну силу рогу, – здивувався Каспіан.

– І тепер не вірю. Та що з того? Можна скрутити собі шию в погоні за дикими качками, можна загинути в бою, та ви – мій король, і коли є рішення піти за качками – що ж... Рада вислухала мою думку, рада ухвалила рішення, отже, його треба виконувати.

– Дякую, Тіквіку! Я цього не забуду, – пообіцяв Каспіан. – Що ж, висилаймо тебе і Балаболку та сурмімо в ріг? До речі, коли це краще зробити?

– Мабуть, варто дочекатися світанку, – відповів доктор Корнеліус. – То найліпший час для білої магії.

Незабаром з'явилася Балаболка. Доки гінцям (головним чином – Балаболці) розтлумачували завдання, вона сиділа, а точніше – крутилася, як у колесі, й щохвилини поривалася кинути в дорогу. Як і інші білки, Балаболка була такою ж відважною, аби не казати нерозсудливою, рішучою й енергійною, якою балакучою й непосидючою.

Спільно було вирішено, що вона вирушить до Ліхтарної пустки, що лежала далі, а Тіквік піде до моря. Гінців нагодували, і, вислухавши напуття, подяки й побажання успіху від короля, Борсука і доктора Корнеліуса, вони рушили в дорогу.

Розділ 8

Як покинули острів

— Ось так і вийшло, — сказав Тіквік (а ви вже здогадались, що саме він розповів дітям цю історію, сидячи біля багаття серед руїн замку Кейр-Паравель), — ось так і вийшло, що засунув я в кишеню скибину хліба, а за пояс кинджал (решту зброї довелося залишити) і в досвітніх сутінках попрямував до лісу...

Брів я вже не одну годину, як раптом пролунав пронизливий звук — подібного звуку я зроду-віку не чув і, звичайно ж, мені його повік не забути! Здавалося, що він лунав звідусіль: я порівнював би його з гуркотом грому, він був лункий і співучий. Від нього ставало тепло на душі й водночас кидало в холод. Він линув, немовби пісня над рікою, та пісня такої сили та моці, що зашумів цілий ліс! І тут я собі мовив: «Бодай провалитися мені на місці, коли це не клич рогу! І якщо це не принц, то я не гном, а кролик куцохвостий! Але ж чому, чому він засурмив лише тепер?..»

— А о котрій годині це було? — запитав Едмунд.

— Десь між дев'ятою та десятою ранку, — прикинув Тіквік.

— Саме тоді, коли ми були на залізничній станції! — хором вигукнули діти й презирнулися з розумінням.

— А що ж було далі? — не стрималася Люсі.

— Що ж, часу на міркування не було, тому я щодуху припустив. І мчався я всю ніч заледве не до самого світанку, а на світанні й напоумило мене скоротити шлях лукою — вчинок, гідний не гнома, а туполобого велетня-одоробла! Тут от мене й злапали! Бодай би хоч бувалі ратники, а то ж старий пихатий бовдур, котрого Міраз відіслав геть від двору в цей глухий закуток: сиди, мовляв, собі тихцем у цьому замку — й тримай кордони під замком! Довго вони випитували-допитувалися: хто я, куди й навіщо, але як не питали — нічого не допиталися! Лише єдине не можна було ну ніяк приховати: я гном, і це помітно. Проте — млинці в часниці, голубці та дерунці — мені неабияк поталанило, що я попався в лапи цього зарозумілого вісліюка, баранячої голови, маю на увазі сенешаля, себто коменданта.

Усякий інший на його місці не чикався б і не манірівся, а відправив би мене на той світ у дворі свого замку, але цьому було замало: він надумав покарати мене найлютішою смертною карою, яку лише зміг пригадати! Добре ще, що йому довго не довелося сушити голову: як і решта заморців він був певен, що на острові видимо-невидимо всяких примар, а коли так, то страта над стратами – це вислати бранця на острів. Ну, а вояки, теж не в тім'я биті, на острів, зрозуміла річ, ані ногою, – одним словом, пропав би я ані за цапову душу, мов те сліпе котеня, якби не приголомшила влучність юної леді. – Гном віддав Сьюзан черговий поклін. – І ось я тут, серед вас, хоча й без обладунку, та й без кинджала, і... навіть без моєї скоринки буханця. – Гном витрусив люльку і... знов набив.

– Та-а-ак, – протягнув Пітер, – але ж хто міг подумати, що це наш ріг, наш власний ріг, стягне нас із лави та відішле сюди – і йметься віри, і не йметься віри!

– Чого ж це не йметься?! – сказала Люсі. – Добре навіть йметься! Бо якщо віриш у те, що чари ймовірні, – вони ймовірні. Ти згадай, скільки на світі казок про те, як чародійна сила переносить героя з одного світу в інший, згадай хоча б «Тисячу й одну ніч»: лампу три і – раз-два-три! – з'являється джинн! Ось і ми наче той джинн: нас покликали і – хочеш не хочеш – ми тут як тут.

– Через що не йметься віри, так це через те, що у всіх книжках хтось звідси приходить на заклик когось звідти, себто із цього світу в наш, а ми, виходить, навпаки, – пояснив Пітер.

– Зате ми тепер знаємо, як мається джинну, коли сидить він собі й вухом не веде, аж раптом – тарах-тарарах! – ану, будьте ласкаві, миттю до властителя чарівливої лампи чи каблучки. Або чого там ще... Так розумієш, що має на думці татко, коли каже, що, відтоді як з'явився телефон, він, тобто тато, перебуває під його ярмом, – поділився своїми міркуваннями Едмунд.

– Чи тобі недобре від того, що ми знову сюди потрапили? – спитала Люсі. – До того ж ми Асланові потрібні...

– Е-хе-хе-хе-хе, – згадавши про своє, зітхнув Тіквік, – мої любі маленькі друзі, ще раз моя вам щира дяка за все, що ви для мене зробили, проте балачки балачками, а мені час збиратися в дорогу додому! Адже що швидше Каспіан дізнається, що поміч так і не прийшла, тим краще буде для нас усіх.

— Як «не прийшла»?! — обурилася Сьюзан. — А ми?!

— А що ви? — знизав плечима Тіквік і не без ніяковості заходився натужно продувати люльку. — Ви це ви, а нам конче потрібна допомога...

— А ми хто, по-вашому? — напала на Тіквіка Люсі, — зайчики-побігачики? Чи кислиці на осиці? Чи петрушка з будяком? Послухайте, а може, у вас і справді розум велетня?!

— Ні, він у мене свій, кривий, — Тіквік навіть трохи образився, — я ж не кажу, що ви ніякі не королі й не королеви, а самозванці бозназвідки. Навпаки — мені було напрочуд приємно познайомитися з усіма вашими королівськими величностями, але зрозумійте ж, що все це, звичайно, цікаво й десь навіть кумедно, проте... проте... ви тільки не ображайтеся...

— Докладемо зусиль, — сухо зауважив Едмунд.

— Отож так я й кажу, не сприйміть лиш за образу, домовилися? Розумієте, і король, і Борсук, і доктор Корнеліус — усі вони вважають, що прийде допомога. Допомога — то від слова «могти», а що ж можете ви? Саме тому їм уявлялося, що ви могутні вояки. Я й сам так думав, раптом і справді побачу якихось богатирів: плечі — отакенні! руки — ого-го! погляд — аж мороз поза шкірою йде! І що ж я бачу? Ви зрозумійте мене правильно, ми ж не проти дітлашні, ми її дуже навіть любимо й шануємо, але саме тепер ми не можемо собі дозволити... такий тягар, як діти! Що ж тут вдієш — війна...

— Так ви вважаєте, що ми для вас не поміч, а тягар? — сказав, беручись червоними плямами, Едмунд.

— Мої любі маленькі друзі! — замахав на нього руками Тіквік. — Ми ж домовилися не ображатися.

— Так ви вважаєте, що необразливо, коли тобі говорять, що ти мале дитя? Тобі, який брав участь ще у славетній битві при Беруні? Та ти... та ви... на себе ліпше б поди...

— Еде! Еде! — зупинив Пітер Едмунда, який понад усяку міру розходився. — Яка втіха чи сенс сперечатися поміж собою? Краще підберемо нашому другу нове спорядження, та й самі змінимо вбрання... а після того й побалакаємо!

— Чого це після, чого після? — гарячкував Едмунд, але Люсі смикнула його за рукав: «Тс-с-с, не бачиш — Пітер щось замислив!»

Едмунд змінив гнів на ласку, ба навіть узявся присвічувати ліхтариком, коли гнома повели до вкритих порохом скарбів підземелля.

У підземеллі в Тіквіка розбрелися очі, хоча для того, щоб заглянути в темні ніші, йому знадобилося не тільки присвітити, а й встати навшпиньки.

– Так, це вам не гогель-могель із киселем навпіл, – нарешті буркнув він, – тут і справді є на що подивитися! Добре, що Нікабрик не бачить, а то, сосонки зелені, так і луснув би від заздрощів!

Гному дібрали і щит, і меч, і кольчугу, і лук, і сагайдак зі стрілами, і шолом – добре, що дитячих розмірів у скарбниці вистачало. Мідний шолом прикрашали рубіни, рукоять меча була позолочена – за все своє життя гном таких розкошів не те що не брав до рук, навіть і не бачив. Важче було з обладунками для решти, особливо для хлоп'ят, адже за той рік, доки жили в Англії, хлопці добряче вигналися й вирости з минулорічних. Зрештою, для всіх знайшлися кольчуги і шоломи, Едмунд відшукав собі придатні щит та меч, Люсі – невеличкий лук, а Пітер та Сьюзан задовольнялися дарами. Побрязкуючи кольчугами, вчорашні школярі вийшли нагору, почувуючи себе вже нарнійцями. Хлопці трішки відстали, і Люсі краєм вуха чула, як Едмунд шепотів Пітеру:

– Хай уже краще я. Адже коли я утру цьому гному носа, то йому буде прикріше вдвічі, ну, а якщо він візьме наді мною гору, то хоч менше буде безчестя на наші королівські голови!

– Гаразд, хай ти, – так само тихо прошепотів у відповідь Пітер.

Люсі не могла здогадатися, про що це вони, аж поки всі не вибралися на сонячне світло. Тут Едмунд повернувся до Тіквіка і буцімто ненароком спитав:

– До речі, користуючись нагодою, чи не погодився б вельмишановний гном дати мені невеликий урок герцю на мечях? Простим дітям, як ви розумієте, нечасто випадає щастя споглядати такого славного ратника, як вельмишановний гном, а я підіграв би за супротивника.

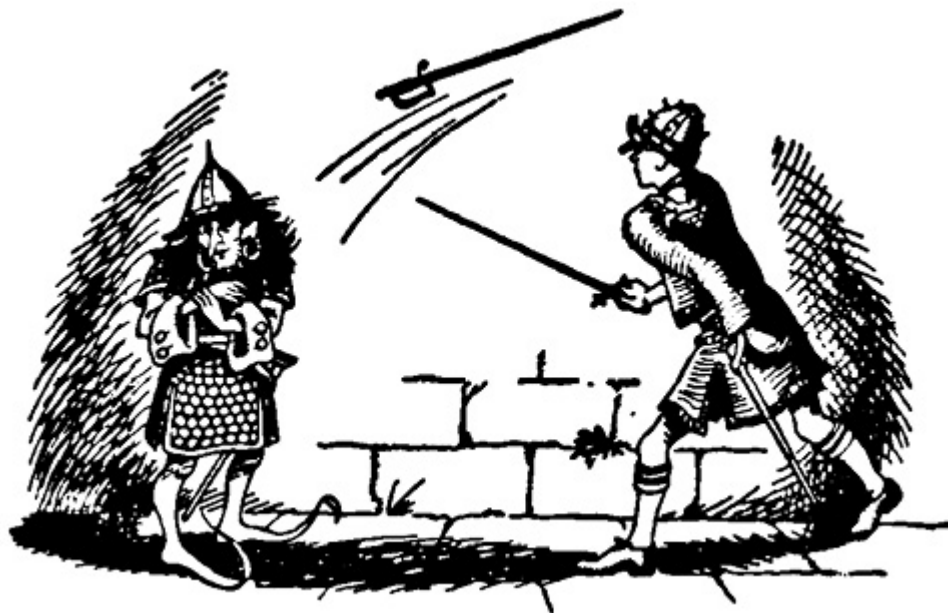
Тіквік зашарівся від похвали та ніяковості й напустив на себе суворий вигляд.

– Ой, хлопці-хлопці, – по-батьківськи зітхнув він, – вам усе ігри та цяцьки, а мечі все-таки не іграшкові!

– Байдуже! – сказав Едмунд. – Ви вже якось постарайтеся, якщо зачепите мене, то не дуже, а мені, либонь, і повіки вас не дістати...

– Гм, а що? – спокусився гном. – Хай і так – покажу вам два-три прийомчики, але попереджаю: це вельми, вельми небезпечно!

Два мечі зблиснули на сонці, неначе дві зірничі, а троє глядачів зіскочили з помосту, звільнивши місце для двобою. Що ж, цей герць заслуговував на куди більше глядачів, аніж ті, що часом їх ставлять на театральному коні. У театрі ще хоч як там, можна з цікавістю спостерігати за поєдинком на шпагах, та й то, як стверджують фахівці, з подібним фехтуванням жоден лицедій, якого б хвацького дуелянта він не зображав, не пережив би навіть однієї-однісінької, найпершої дуелі. Стосовно ж часів давніших, то театральний поєдинок схожий на реальний двобій не більше, ніж іграшковий меч на справжній. У пішому бою, наприклад, дуже вдалий прийом – це удар по ногах, тому що ноги – одне з небагатьох місць, яке не захищає обладунок. І вже треба не ловити гав, а швидко відійти чи підстрибнути. Тут гном мав безперечну перевагу, бо Едмунду доводилося вести бій зігнувшись, а зігнувшись не дуже й пострибаєш. І все ж гном не врахував одного: всього лише добу тому він здолав би Едмунда, що називається, однією лівою, але за ті двадцять чотири години, що Едмунд дихав чарівливим повітрям Нарнії, багато що змінилось. Хлопець і сам не зміг би пояснити, чому він діє так чи так, але зір його набув гостроти, руки – вправності, ноги – швидкості, а голова – ясності. Він знову став королем Едмундом. Протягом певного часу бійці кружляли, подеколи обмінюючись ударами і вигадуючи мить для вирішальної атаки, і Сьюзан (яка так і не звикла до того, що діялось) не витримала і гукнула: «Обережніше!» – і тут, так раптово, що ніхто, крім Пітера, й помітити не встиг, як це трапилось, Едмунд невловним рухом закрутив меч суперника і вирвав його з рук. Меч із дзеленьчанням ударився об каміння, а Тиквік ну стрибати на одному місці, трясти рукою й дмухати на пальці, зовсім як невмілий гравець у крикет, який замість кулі загилив ключкою по землі й дістав на горіхи.

– Сподіваюся, що не забив вас, мій любий маленький друже? – уїдливо запитав Едмунд, відсапуючись і ховаючи меч в піхви.

– Це, це, це... – обурювався гном, усе ще дмухаючи на пальці, – це просто нечесно! Це якийсь хитрючий прийом, якого я не знаю!

– Авжеж-авжеж, – підтримав його обурення Пітер, – цілковито згоден із вами: якщо сильного рубаку і вдається знешкодити, то лише якимось неабияк хитрим прийомом, якого він, на щастя, не знає. Ну, але що вдієш, якщо все фехтування на цьому й побудоване! Зате в стрільбі з лука всі в рівних умовах. До речі, ви не хотіли б позмагатися з моєю сестрою?

– Овва, а ви хитрун, – нарешті розкумекав Тіквік. – Буцімто я не знаю, як вона стріляє! А втім – наголошую, – а втім, я згоден! (Тут Тіквік дещо хитрував: серед гномів він мав славу неабиякого лучника.)

Усі вийшли у двір замку.

– Тепер знайти б путню мішень, – поглядаючи навсібіч, мовив Пітер.

– А чим погане он те яблучко, бачите, ге-е-ен на тій гілляці, – показала Тіквіку Сьюзан.

– Юна леді має на прикметі он те, велике й золотаве, що висить посеред арки? – про всяк випадок перепитав Тіквік.

– Ні, леді має на приміті он те, маленьке й червоненьке, що висить над муром із бійницями, – уточнила Сьюзан.

Гном перемінився на обличчі.

– Та воно ж більше схоже на вишню, ніж на справжнє яблуко! – пробубонів він, але так, щоб ніхто не почув.

Аби все було по-чесному, на право першого пострілу кидали монетку, що добре розважило Тіквіка, який уперше побачив такий спосіб жеребкування. Першим випало стріляти гному. Стріляти зговорилися з верхньої приступки сходів, які вели з великої зали у двір. З того, як гном обирав позицію, як піднімав лук, як натягував тятиву, було видно, що стрілець він надзвичайно досвідчений і в цьому тямить. Діти це одразу оцінили. І не помилилися. Забриніла тятива, стріла свиснула в повітрі, і – яблучко закачалось на гілці, а на землю пурхнув зелений листочок. Безумовно, це був прекрасний постріл. Потому на верхню сходинку піднялася Сьюзан. На відміну від Едмунда дівчинка не знаходила втіхи в змаганні: вона не сумнівалася в результаті суперництва, і їй було просто жаль перемагати вже раз переможеного гнома. Вона б навіть піддалася, однак на карту була поставлена їхня королівська честь.

Стріла заспівала, й одразу ж потому пролунав глухий удар – його було чітко чути, бо всі чекали, затамувавши дух, – і яблуко, пронизане стрілою Сьюзан, упало на траву.

– Відмінно, Сьюзан! Просто в яблучко! – навперебій закричали діти.

Та Сьюзан не хотілося радіти й потішатися.

– Ваш постріл був анітрохи не гірший від мого, – звернулася вона до Тіквіка, на якого, відверто кажучи, жаль брав дивитися, – просто, коли ви стріляли, то, як мені здається, дмухнув легкий вітерець.

– Та не було аніякого вітерцю, – гірко махнув рукою Тіквік, – і нема чого мене жаліти. Ви перемогли заслужено, і я навіть не посилятимуся на рану, яку дістав у останньому бою, що сильно нагадує про себе, особливо коли стріляєш із лука й необхідно відводити руку назад.

– Так вас було поранено! Біднесенький! Дайте-но огляну, – сказала Люсі.

– Це видовище не для малих дівчат... – почав був Тіквік, та вмить прикусив язика. – Вибачте, ваша величносте, здається, я знову бовкнув дурницю. Якщо ваш брат – вправний воїн, а сестра – прекрасна лучниця, то чому б і вам не бути великою цілителькою?

Гном сів на сходи, стягнув із себе кольчугу й обережно спустив сорочку з широким коміром, оголивши мускулясту волохату, як у моряка, руку (мається на увазі вигляд, бо за розміром вона була не більша за хлопчачу). На плечі показалася брудна, невміло та прихапцем накладена пов'язка. Люсі обережно її розмотала й відкрила рану.

Рана була жахливою й уже почала припухати.

— Бідний, бідний Тіквіку! Який жах! — лише й сказала Люсі, похитавши головою, а далі відкоркувала пляшечку й обережно крапнула на рану одну-єдину краплю.

— Еге-гей, легше, що ви робите? — захвилювався Тіквік.

А втім, як він не крутив головою, як не скошував очі, а роздивитися, що там, іззаду, не міг. Тоді він змінив тактику й спробував дістати туди рукою, із того, як він вовтузиться, можна було здогадатися, що рана, напевно, неабияк чешеться (а це точна ознака того, що вона загоюється), і ось гном скочив, подригав рукою, помахав, пограв м'язами і... заллявся дзвінким щасливим сміхом, геть як мала дитина.

— Не болять, слово честі, не болять! — примовляв він у захваті. — Який я радий і щасливий, часник-щавель-із-чорносливом! — Насміявшись, він знову посерйознішав і мовив: — Даруйте мені, ваші королівські величності, я повадився прямо-таки безглуздо, так нерозумно, як жоден із гномів, що живе на білому світі. Прошу вас не ображатися на мене, й велика вам дяка: за порятунок, за частування, за лікування і за урок!

Дітям також було незручно, що вони жартували з нього, тим більше що вони не знали про те, що Тіквіка поранили в останньому бою, і тому навперебій, немовби і самі перепрошуючи, заходилися доводити йому, що ніби все нічого, і що нема за що дякувати, і що повадився він не безглуздо і нерозумно, а розсудливо й розумно, і просто довіряв, але перевіряв.

— А тепер, — сказав Пітер, — якщо ви впевнилися, що за тягар ми вам не станемо...

— Упевнився, — засвідчив гном.

— ...Отже, час діяти. Гадаю, що нам слід з'єднатися з Каспіаном...

— І щонайшвидше! — підтвердив гном. — Через мене ми й без того втратили годину з гаком.

— Тоді рахуємо: якщо прямувати тією самою дорогою, якою йшли ви, то у нас піде принаймні два дні — на відміну від гномів, ми, на жаль, не можемо крокувати цілу-цілісіньку добу без сну та відпочинку. Якщо я правильно зрозумів, — тут Пітер повернувся до решти, — то курган Аслана, про який говорив Тіквік, і є наш Кам'яний стіл. А звідти півдня дороги до броду через Беруну...

— До мосту через Беруну, — виправив гном.

— У наш час мосту ще не було, — пояснив Пітер. — А від Беруни до Кейр-Паравелю ще день із лишком. Якщо мене не зраджує пам'ять, то від Беруни до замку ми легкою ходою добиралися на другий день по обіді. Отже, якщо підемо прудко, то маємо встигнути за півтора дня. Це довго...

— Атож. І ще не слід забувати, що все довкола поросло лісом, а в лісі дикі звірі, та й заморці не дрімають, — додав Тіквік.

— Стривайте, — втрутився Едмунд, — а навіщо нам іти тим же шляхом, що й наш любий маленький друг?

— Ваша величносте, — став благати Тіквік, — будьте ж великодушні!

— Ну ось, уже нічого й не скажи, — зітхнув Едмунд, — ну, й нехай! А можна я буду величати вас скорочено: наш ЛМД?

— Ай, — заступилася за Тіквіка Сьюзан, — годі вже кепкувати. Будь ласка.

— Нічого, дівчинко, ой, вибачте, ваша величносте, від насмішки гуля не вскочить! — усміхнувся гном. (Із того часу діти й прозвали його ЛМД і, як воно часто трапляється, потім геть-чисто забули, звідки взялося це прізвисько та що воно означає.)

— Так от я й кажу, — правив своє Едмунд, — навіщо нам іти тією самою дорогою, що й любий... що й ЛМД? Візьмемо човен — і гайда на південь, до Дзеркальної затоки, увійдемо в затоку й уже звідти по прямій, лісочком, до самого Кам'яного столу. І зауважте: у поході на човні нам не дошкулятимуть ані дикі звірі, ані заморці — одним словом, якщо ми відчалимо зараз, то ще до заходу сонця будемо в затоці, на березі заночуємо, а зі світанком здійснимо марш-кидок — і ось ми вже у Каспіана, до сніданку! То як?

— Ось що означає знати узбережжя! — захоплено гукнув Тіквік. — Але тут я вже не провідник і не радник, я взагалі перший гном, що відвідав узбережжя.

– Гаразд, а як справи у нас із провізією? – спитала Сьюзан, непомітно перейшовши на військову мову.

– Обійдемося яблуками, – сказала Люсі. – І треба вже щось робити! Ми тут другий день, та досі нічого так і не зробили!

– Заздалегідь попереджаю, – застеріг Едмунд, – що аніякій рибі я свого капелюха більше не віддам!

Через упертість Едмунда довелося обійтися лише яблуками. Їх покладали в один із плащів, попередньо зав'язавши його як лантух. Відтак усі напилися води з криниці (бо в морі прісної води немає і взяти її ніде) й рушили на берег, де залишили човна. Шкода було покидати рідний замок, який хоча й стояв у руїнах, але дітям був замість дому.

Та попереду на них чекали нові пригоди.

– ЛМД краще сісти за стерно, ми з Едом – на весла, а дівчата – на ніс, вказувати напрям. Доки не обійдемо острів, тримайтеся подалі від берега. І ось ще що: пропоную познімати кольчуги, а то спечемося, як раки, – повелів Великий король.

Незабаром зелений берег острова залишився позаду, обриси бухт і піщаних кіс розпливлися, а човен погойдувався на легкій хвилі. Над морем віяло солоним повітрям, і в дрімотній тиші чувся лише скрип кречетів і плескіт весел по воді, що хлюпала в борти. А сонце припікало.

Ліпше всіх влаштувалися Сьюзан та Люсі. Вони сиділи на носі й коли-не-коли зачерпували воду та розглядали морське дно. Вода виявилася на диво прозорою, й навіть на глибині було видно білий пісок з острівцями брунатних водоростей.

– Як і в добрі старі часи, – промовила Люсі. – Пам'ятаєш, як ми ходили до Терebinтії, а звідти в Гальму, потім до архіпелагу Семи Островів і відтіль аж до Самотніх островів?

– Ще б пак! – зітхнула Сьюзан. – А пам'ятаєш наш корабель із головою лебедя на носі та різними крилами по бортах?

– І шовкові вітрила! І ліхтарі на кормі!

– А бенкети на палубі! А музики!

– А пам'ятаєш, як флейтисти залізли у «вороняче гніздо» й грали-вигравали з барила, і здавалося, начебто музика ллється-лине з небес?

Тим часом човен обійшов острів і тепер можна було триматися ближче до берега, по якому, куди не кинеш оком, тягнулися похмурі

непривітні ліси.

Своєю дикою красою берег полонив уяву і по-своєму був напрочуд мальовничий, проте... милуватися ним діти не могли: у пам'ять їм попри все в'їлися картини не дуже давнього (для них) минулого; коли не було тут аніяких лісів, а росла трава й лежав теплий пісочок, а на березі чекали друзі.

Потроху в екіпажі відбулися перестанови: Сьюзан змінила на веслах змореного Едмунда, а Едмунд пересів до Люсі.

– Еге-е ж, невдячна робітонька, – поремствував Пітер.

– А може, я погребу? – запропонувала мала Люсі.

– Підрости раніш, – відрізав Пітер.

Він не те що сердився, просто сил на балачки у нього вже не лишалось.

Розділ 9

Що побачила Люсі в лісі

Ще задовго до того як човен, обігнувши останній мис, вийшов у Дзеркальну затоку, навіть у хлопчаків (не кажучи про Сьюзан) від втоми, як то кажуть, відвалювалися руки та задерев'яніли спини. Від яскравого сонця та танцю відблисків на воді у Люсі замерехтіло в очах. Навіть Тіквік (що, до речі, сидів за кермом) – і той не міг дочекатися кінця морської прогулянки. Річ у тому, що лаву стернового, на якій він сидів із гордістю, було призначено не для гномів, а для дорослих людей. Ось чому замість того, аби спиратися на рейку для стернового, він змушений був дригати ногами в повітрі та ялозити по всій лаві. Зрозуміло: що довше тяглася та морська подорож, то більше всі занепадали духом. Як наслідок, якщо раніше вони тільки й думали про те, аби скоріше з'єднатися з Каспіаном, то тепер дедалі частіше їх відвідували невеселі думки: ось знайдуть вони Каспіана, а далі що, і як жменьці гномів і звірят здолати армію дорослих та тертих вояків?

На воду вже спускалися сутінки, а човен усе плив уздовж звивистих берегів Дзеркальної затоки. Береги то раптово сходилися, утворюючи фіорди – тоді дерева темними арками нависали над головами мандрівників; то розмикалися – тоді трохи світлішало; та різниця з кожною хвилиною ставала менш помітною – впали сутінки. Звуки моря залишилися далеко позаду, і тиша в затоці стояла така, що чутно було, як дзюркочуть маленькі струмочки, що квапливими цівками біжать із лісу до великої води.

Коли нарешті вирішено було пристати до берега, ні в кого не знайшлося сил розпалити багаття. І хоча яблука давно вже набили оскому, ніхто навіть і словом не прохопився про те, аби доплентати до лісу та спробувати щось уполювати. Тож деякий час лісову тишу порушував лише хрускіт яблук, і після невибагливої вечері діти повкладалися спати, занурившись у мох та опале листя на пагорбі між чотирьох високих буків.

Невдовзі всі міцно спали. Усі, окрім Люсі. Сама вона, може, тому, що втомилася менше за інших, крутилася з боку на бік, влаштовуючись зручніше. Та на який би бік вона не поверталася, звідусіль до неї

линуло хропіння Тіквіка. Зарано вона забула, які ж вони, ті гноми, хропуни! Аж тут вона згадала, що якщо не силкуватися заснути, то заснеш швидше. Із тією думкою вона й розплющила очі.

Між стовбурами дерев виднілася Дзеркальна затока, а над нею – нічне нарнійське небо. І тут у пам'яті Люсі немов хтось прочинив потаємні дверцята, і вона несподівано для себе пригадала назви нарнійських зірок і сузір'їв. Колись вона знала їх краще за земні! Та воно й не дивно: позаяк нарнійським королевам дозволяється йти до ліжка набагато пізніше, ніж звичайним англійським дівчаткам! Із трав'яної постелі їй було добре видно три літні сузір'я: Корабель, Молот і Леопард. «Мій старий добрий Леопард», – замріяно прошепотіла вона сама до себе.

Спати їй зовсім розхотілося, і вона просто лежала з розплющеними очима, вдивляючись у ніч. Ось залеліло дзеркало затоки, і хоча місяць ще не визирнув із-поза дерев, Люсі здогадалася, що він от-от вийде. А ще вона відчула, що разом із нею не спить увесь ліс. Сама не знаючи чому, вона тихенько встала і повільно попрямувала геть від табору.

– Ой, як чудово! – у захваті промовила вона. Свіже повітря було напоєне духмяними пахощами лісу.

Десь неподалік, іще коротко та непевно, немов випробовуючи голос, тьохнув соловейко. Люсі повільно просувалася лісом, а попереду ставало чомусь не темніше, а світліше. Нарешті дерева розступилися, і вона опинилася на затишній лісовій галявинці, залитій таємничим місячним сяйвом. А навколо галявини, за деревами, розплескалися такі ж озерця місячного світла, але світло й тінь так перемішалися, що у Люсі замигтіло в очах і вона відвернулася. Тієї ж миті соловейко, відчувши, що розспівався, залився дзвінкою чистою піснею.

Поступово очі Люсі звикали до невпинного танку світла й тіні. Тепер вона могла чітко розрізнити дерева, що оточували галявину, і їй згадалися ті славні часи, коли дерева в Нарнії розмовляли... От, якби повернути все назад! Люсі точно могла сказати, яким голосом заговорило б те чи інше дерево, коли б вдалося його пробудити! Ба більше! Вона навіть точно знала, на кого з людей вони б походили! Ось срібляста береза: у неї був би ласкавий тихий голос, схожий на сонячний дощик, і сама вона схожа на струнку дівчину з м'якими кучерями, що колихалися б від найлегшого подиху вітерцю. Дівчина та

безумовно полюбляла б танцювати. А дуб був би схожий на сухого, але кремезного доброзичливого старого зі скуйовдженою бородою і кошлатими бровами, бородавками на носі й мозолями на вузлуватих руках. Але справжньою окрасою лісу, граційним утіленням його духу, було б високе і струнке, спокійне і величне дерево бука, під яким саме стояла Люсі. Люсі нічого не збиралася говорити, та проти її волі губи самі зашепотіли:

— Дерева! Дерева! Дерева! Прокиньтесь! Прокиньтесь! Прокиньтесь! Хіба ви забули? Хіба ви не пам'ятаєте мене? Де ж ви, мої любі дріади? Прийдіть до мене!

І тут, немов відгукнувшись на її поклик, дерева зашуміли листям, хоча ніч була тиха – ні краплі дощу, ані вітерцю. І, ніби слухаючи шелест листя, урвав свою пісню соловейко.

На якусь мить Люсі здалося, що ось-ось вона зрозуміє, що говорять дерева, та ні: шелест поволі згас і соловейко заспівав знов. Навіть у чарівному місячному сяйві ліс тепер видавався таким буденним. Люсі не полишало відчуття (таке відчуття, яке буває, коли намагаєшся згадати чиєсь ім'я і воно вже крутиться на кінчику язика, тільки й вимовити б уголос, а розтуляєш рота – та ба, вже й забув), що вона зробила щось не так: чи то заговорила на якусь мить раніше, чи

навпаки – спізнилася, чи не сказала щось важливе, чи навпаки – бовкнула щось зайве.

Несподівано для себе Люсі відчула сильну втому та побрела назад у табір. Там вона протиснулася між Пітером та Сьюзан й одразу провалилася в сон.

Холодно та безрадісно було прокидатися наступного ранку. Усе було брудним і вогким, і навіть сонце не хотіло вставати.

– Ох мені вже ті яблучка! – сумною усмішкою привітав дітей гном. – Мушу зауважити, ваші стародавні королівські величності, що ви не дуже й дбаєте про харчування своїх підданих!

Ці слова підвели всіх на ноги. Діти обтрусилися та роздивилися навколо. Та дивитися не було на що: навколо щільно стовбичили дерева.

– Сподіваюся, ваші величності добре знають дорогу? – висловив сподівання Тіквік.

– Про мене, то ні, – поспіхом відгукнулася Сьюзан. – У цих лісах я зроду не бувала! І взагалі, мені здається, що варто пливати рікою.

– Могла б сказати і раніше! – зі зрозумілою різкістю зауважив Пітер.

– Не зважай, Пітере, – заспокоїв його Едмунд. – Сью – вона як те мокре рядно, завжди ладна загасити запал! У тебе ж є компас? Тож не бери дурного в голову! За компасом ми рухаємося на північний захід, перетинаємо маленьку річечку – як її там? – ага, Стремінка...

– Точно! – підтвердив Пітер. – Вона впадає у Велику річку коло броду Беруни. Щоправда, ЛМД стверджує, що на тому місці вже міст.

– Міст – це дуже доречно! – підхопив Едмунд. – Перетинаємо річку, піднімаємося на пагорб і навпростець до Кам'яного столу, себто до Асланового кургану. Навіть не надто поспішаючи, ми будемо там десь о восьмій-дев'ятій ранку. Можна сподіватися встигнути до Каспіана на сніданок!

– Хотілося б плекати надію, що твоя правда, – за звичкою висловила сумнів Сьюзан, – от особисто я таких подробиць не пам'ятаю!

– Це тому, що у дівчат є такий головний недолік: у них у головах ніколи не знаходиться місця для такої важливої речі, як географічна мапа! – поділився своїми спостереженнями Едмунд.

– А це тому, що, на відміну від інших, у нас у головах є місце для багатьох інших речей! – не розгубилася Люсі.

Спочатку все йшло якнайкраще: дітям навіть здалося, що вони натрапили на занедбану стежку, по якій тільки йти та йти... Але ті з вас, хто бував у лісі, чудово знають, які оманливі бувають лісові стежки: іноді здається, що вони навмисне з'являються з однією єдиною метою: завести подорожнього подалі в ліс. А тільки-но він остаточно заблукає, як вони вмиють зникають, наче їх і не було. Тож гуляти лісовими стежками без компаса – справа дуже ризикована. На щастя для хлопців, компас у них був, і, не надто довіряючи всяким стежками, вони час від часу зверталися до нього і якщо відхилялися від напрямку, то ненадовго.

Десь із півгодини всі поволі тяглися лісом (це зрозуміло, якщо пригадати вчорашню веслувальну звитягу), аж тут Тіквік нашорошив вуха й пошепки сказав: «Стій». Усі завмерли. «За нами хтось іде, – ледве чутно прошепотів він, – точніше, не просто за нами, а збоку, десь ліворуч». Затамувавши дух, усі прислухалися, аж поки не задзвеніло у вухах, і вдивлялися в гущавину, поки не зарябіло в очах. «Краще тримати луки наготові», – прошепотіла Сьюзан Тіквіку, і той ствердно кивнув. Із луками наготові всі повільно рушили далі, щохвилини роззираючись навсібіч.

Ліс нібито порідшав, потім перейшов у підлісок, підлісок погустішав, і діти знов опинилися в темному лісі. Саме тут позаду почувся страшний рев і, ламаючи гілля, щось величезне й кошлате налетіло на Люсі. Усе сталося так швидко і несподівано, що ніхто й отямитися не встиг. Так буває, коли близько вдаряє блискавка: яскравий спалах зливається з гуркотом грому, і тому невідомо, чого лякаєшся більше. Не пам'ятаючи себе, Люсі впала, краєм вуха почувши дзенькання тятиви. А коли вона знову прийшла до тями, то побачила страшного сірого ведмедя із лютим вищиром на морді. Ведмідь перегородив усю стежку, а в боці у нього стирчала стріла. То була стріла Тіквіка.

– Що ж, у цьому змаганні ЛМД переміг тебе, Сью! – із силуваною усмішкою промовив Пітер. Пригода вибила із рівноваги навіть його.

– Я... я стріляла занадто пізно, – визнала та, – побоялася, що то може бути розумний ведмідь.

Насправді Сьюзан була не спроможна вбити не те що розумного ведмедя, а й взагалі жодну живу істоту.

— У тому-то й біда, — погодився Тіквік. — За довгі роки майже всі звірі здичавіли та втратили великий дар мови, і дуже мало залишилося тих, хто цей дар зберегли. Тут відразу й не вгадаєш, а зволікати не можна...

— Бідолашний ведмедик, — зітхнула Сьюзан. — Ви ж не думаєте, що він був...

— Та ні! — заперечив гном. — Ви вже довіртеся моєму досвіду! Погляньте тільки на його морду! А як він гарчав! У нього на морді написано, що не для того кинувся він на маленьку дівчинку, аби в обійми її забрати, а саме для того, аби нею поснідати! До речі, якщо вже зайшло про сніданок: не хотів би засмучувати ваші величності, але запаси в таборі Каспіана вкрай обмежені, а от м'яса — того й зовсім немає, відтак ведмежатиною добре пасувала б до столу. Та й не хотілося б залишати таку тушу на поживу хижакам, таким самим, як наш розбійник! Багато часу це не забере, якщо, сподіваюсь, їхні юні величності королі розуміються на білуванні...

— А от нам краще відійти подальше! — Сьюзан потягнула Люсі за рукав. — Це вкрай неприємне видовище!

Люсі здригнулася і кивнула. Дівчатка відійшли за дерева і сіли на галявинці.

— Мені раптом прийшла жахлива думка! — сказала Люсі.

— Яка?

— А подумалось мені, а що як у нашому світі з людьми сталося б те саме, що тут зі звірами? Ззовні люди залишалися б такими, якими й були, а от усередині — стали як звірі, а зрозуміти, хто є хто, — ніяк не зрозумієш... Як же тоді бути?

— Тьху ти! Знайшла час думати про таке! Наче іншого клопоту в нас нема! — Сьюзан до всього підходила практично.

Коли вони повернулися, хлопці та гном уже впоралися: м'яса виявилось стільки, що виникали сумніви, чи зможуть вони забрати з собою хоча б половину. Однак будь-хто, хто досить довго дотримувався вимушеної яблучної дієти, зрозуміє бажання хлопців прихопити з собою якомога більше. Звичайно, свіжина не та штука, якою приємно набивати кишені, але якщо кожен шматок ретельно обгорнути в свіже лопушиння, то краще й не придумаєш. Саме так

мандрівники й вчинили. Надто добре всі розуміли, що подивляться на ці згортки зовсім іншими очима, щойно зголодніють.

Сонце ще не зійшло, діти повільно йшли лісом лише з одним коротеньким привалом – обмити руки. Зі сходом сонця птахи заспівали голосніше, і, хоча в папороті задзижчали хмари мух, що налетіли, мов на м'ясо, йти стало веселіше, а втома від учорашнього веслування потроху відступала. Сонечко припікало, усі познімали шоломи і, простоволосі, рушили зовсім бадьоро.

– Ми хоч туди йдемо? – десь за годину спитав Едмунд.

– Головне не ухилятися ліворуч, – не зупиняючись, пояснив Пітер. – Якщо забрати вправо, то в гіршому випадку вийдемо на Велику річку. У такому разі ми просто згаємо час. А от якщо ліворуч – то навіть не зрозуміло, куди потрапимо...

Усі мовчки подовжували шлях: у тиші було чути лише тупіт ніг та легкий брязкіт кольчуг.

– Ну, й де ж вона, ця Стремінка?! – знову не витримав Едмунд.

– За моїми розрахунками, ми вже повинні були вийти до неї! – зауважив Пітер. – Та робити нічого! Треба рухатися далі.

Обидва помітили, що гном не на жарт стурбований, хоча силкувався не давати ознаки.

Тож усі продовжили дорогу, відчуваючи, як із кожним кроком розжарюються та важчають крицеві кольчуги.

– А це що таке?! – раптово вигукнув Пітер.

Несподівано для себе діти опинилися на краю прірви, ще крок – і всі разом полетіли б униз! Обережно вони заглянули за край: по дну розколини із клекотінням ревів потік. На протилежному березі здіймалися прямовисні скелі. Такі скелі могли б потішити найвибагливішого з відчайдушних скелелазів, але геть не наших мандрівників: нікому з них, окрім хіба що Едмунда та, можливо, Тіквіка, ще не доводилося лазити по скелях.

– Це все моя провина, – порушив тяжке мовчання Пітер. – Бо саме я наполягав, аби ми пішли цією дорогою. І ось тепер ми заблукали. Я нічого тут не впізнаю, а цю розколину взагалі бачу вперше в житті!

У відповідь гном лише присвиснув.

– Так я й знала! – вигукнула Сьюзан. – Я весь час відчувала, що ми заблукаємо в цьому звірському лісі! Єдине, що тепер залишається, – повертати назад, шукати іншу дорогу!

– Сьюзан! – обірвала її Люсі. – Це нечесно у ставленні до Пітера. Він-бо хотів як краще!

– А ти не нападай на Сью! – у свою чергу підвищив голос Едмунд. – До того ж вона цілком має рацію!

– Шуки-раки-окунь-йорж! – втрутився Тіквік. – Якщо ми заблукали дорогою сюди, то так само легко можемо заблукати й дорогою назад! І що ж тепер: повертатися до острова і починати все спочатку? Та на це немає часу! Ви що ж гадаєте: стане вам Міраз сидіти-розсиджуватися, доки ми розгулюємо туди-сюди? Він покінчить із Каспіаном ще до того, як ми дістанемося до гирла Великої річки!

– І що ж робити – йти далі? – зовсім розгубилася Люсі.

– Я от не зовсім певен, що Великий король має рацію, стверджуючи, що ми загубилися, – повільно вимовив Тіквік. – Чому б цій річці й не бути Стремінкою?

– Тому що Стремінка ніякою розколиною не біжить! – стримуючи роздратування, відповів Пітер.

– Ваша величність зволить говорити «біжить», тоді як варто було б казати «пробігала»! – заперечив гном. – Не забуваймо, що з того часу, як ваші величності були в цих місцях, спливли сотні, а то й тисячі років! А за цей час зсуви та обвали в горах оголили скельну породу. Стремінка поглиблювала русло – і ось ми маємо те, що маємо. Зрештою, чого тут гадати: один-єдиний землетрус міг змінити вашу річечку до невпізнання.

– І справді... про це я не подумав, – зізнався Пітер.

– Нічого, буває! – втішив його гном. – Головне, що це не головне! Головне, що ця річечка (Стремінка вона чи не Стремінка) біжить саме туди, куди нам треба! На північ! А це означає, що десь попереду вона впадає у Велику річку і якщо ми підемо за течією, то вийдемо саме туди, куди треба! Здається, тут не так близько, як ми розраховували, але все ж...

– Молодець Тіквік! – підбадьорив гнома Пітер. – Гайда всі вперед! На північ, до Каспіана!

– Дивіться! Дивіться! – несподівано загукала Люсі.

– Що? Де? Чого? – захвилювалися інші.

– Лев! Невже ви не бачите?! Це ж Аслан, Аслан! – Обличчя її розшарілося, очі заблищали.

– Звідки... Аслан? Тут?... – не збагнув Пітер.

– Лу! – перебивши Пітера, суворо промовила Сьюзан. – Поясни, будь ласка, де саме, як тобі здалося, ти помітила Аслана?

– Облиште розмовляти зі мною, як оті дорослі! – тупнула ногою Люсі. – Мені зовсім не здалося! Я і справді бачила Аслана!

– І де ж ти його бачила? – запитав Пітер.

– На тому боці розколини! Між двома горобинами! Он там! – зовсім не там, куди ми зібралися йти! Він радить нам йти за ним – угору!

– А ти звідки знаєш, що він там радить? – запитав Едмунд.

– Я... Я... Я знаю – та й годі!.. Із виразу його обличчя!

Усі здивовано презирнулися, мовляв, що та мала верзе.

– Цілком імовірно, їхня величність справді могли побачити лева, – лагідно зауважив Тіквік. – От і мені казали, що в цих лісах водяться леви... Тільки з чого це їхня величність вирішили, що її лев налаштований до нас дружньо? Боюся, у цих лісах леви не доброзичливіші за ведмедів!

– Ви... та ви знущаетесь з мене! – обурилася Люсі. – По-вашому, я не впізнала б Аслана?!

– Їхня величність знов-таки забувають, – ще уступливіше нагадав Тіквік, – що бачили свого лева якщо не тисячу, то вже принаймні років сто тому! Погодьтеся, що за цей час будь-який лев міг вельми постаріти, якщо не... гм! І потім, його могла спіткати доля інших тутешніх звірів: він міг втратити розум, мову і здичавіти...

Люсі почервоніла від люті, ще мить – і вона накинулася б на гнома зі стусанами, та Пітер поклав руку їй на плече:

– Не гарячкуй, Лу! ЛМД просто не розуміє, та й звідки йому розуміти? Якщо хтось і знає Аслана з нині живих, то це тільки ми, ви вже повірте нам, Тіквіку. Він не «будь-який лев», він – Аслан! І не варто так казати про нього! Питання лише в тому, чи був Аслан, чи ні?

– Звичайно, був! – Люсі ладна була розридатися.

– Розумієш, Лу, – зітхнув Пітер, – твоя впевненість, звісно, робить тобі честь, але погодься, якщо Аслана бачила лише ти, а одна людина може й помилитися...

– ...Залишається одне – проголосувати, – запропонував Едмунд.

– Гаразд, – погодився Пітер. – ЛМД, серед нас ти найстарший, із тебе і почнемо! За що ти голосуєш: за те, аби йти вгору за течією, чи за те, щоб зійти вниз?

– Униз! – рішуче сказав гном. – Хто він такий ваш Аслан, я не знаю. Зате я знаю, що якщо піти вгору за течією, то цілий день може забрати пошук місця, де перетнути розколину. А берег із того боку – ох, який крутий! Якщо ж ми підемо вздовж розколини праворуч, то за якихось дві годин будемо коло Великої річки! Ну, а крім того: якщо тут і справді водяться леви, то краще триматися від них подалі... а не ближче до них, як пропонують їхня королівська величність.

– Твоя черга, Сьюзан.

– Ти тільки не ображайся, Лу, – сказала Сьюзан, – та я вважаю так само: йти треба вниз за течією. Правду кажучи, від втоми я вже вмираю і дуже хочу нарешті вирватися з лабетів цього лихого лісу. Та ти ж і сама розумієш: раз ніхто, крім тебе, нічого не бачив, виходить, буцімто ти вирішила за всіх, а це не демократично.

– Едмунде?

– Усе воно нібито й так, – скоромовкою видав Едмунд (він помітно хвилювався і навіть почервонів), – і в кожного своя правда... Але я ось що хочу сказати: коли ми вперше потрапили в Нарнію – чи то рік, чи то тисячу років тому – вважайте, як хочете! – то першовідкривачем була саме Люсі. Але ніхто з нас їй відразу не повірив. І я теж! А що вийшло? А вийшло те, що правду казала саме Люсі. Повірімо ж їй і цього разу – і це буде тільки справедливо. Я за те, аби йти вгору!

– Дякую, Еде! – вигукнула Люсі і схопила його за руку.

– Що ж, слово за тобою, Пітере, – сказала Люсі, – хочу сподіватися, що...

– Помовч хоч трохи! – перервав її Пітер. – Дай людині подумати. Тьху ти, краще б зовсім не голосували!

– Ви – Великий король, вам і вирішувати, – суворо нагадав Тіквік.

– Униз! – рішуче вимовив Пітер. – Зволікати не можна, треба діяти. А на чиєму боці правда – покаже час!

Краєм розколини вони рушили праворуч, униз за водою. Останньою йшла Люсі і гірко плакала.

Розділ 10

Повернення Лева

Іти краєм розколини не так і просто. Пройшовши дуже мало, неждано-негадано подорожні натрапили на молоде смеріччя, що розрослося на самому краю. Потикавшись між молодих, але від того не менш колючих смерічок, усі збагнули, що йти пробоем – справа невдячна, ба навіть небезпечна, позаяк будь-якої митті можна спіткнутися і запросто скрутити собі в'язи. Тому всі, не змовляючись, повернули назад і пішли в обхід. Але й тут надто взяли праворуч, швидко втратили з ока берег і вже не чули шуму води. Знову їх охопив переляк, що заблукали; ніхто не знав, котра година, а спека стояла така, що злізти б у річку й не висовуватись – і аж ніяк не гасати лісом.

Урешті-решт, обливаючись потом, діти сьак-так видерлися зі смеріччя і знову вийшли до розколини, але на милю-дві нижче за водою. Тут вони навіть відчували полегшення, бо скелі були нижчими, не такими стрімчастими, як перед смеріччям, а це давало надію, що десь попереду можна буде переправитися без усякого клопоту-мороки. Більше того, ще нижче за водою діти виявили цілком безпечний спуск і з радісним зиком збігли аж до річки. І перш ніж іти далі, донесхочу напилися й трішки відпочили, сидячи на голому камінні. Про сніданок чи навіть обід у Каспіана нікому вже й на думку не спадало.

Рішення рухатися дном розколини (ухвалене без голосування) мало одну безперечну перевагу: у дітлахів нарешті з'явилася упевненість, що тепер уже ніяка сила не змусить їх збитися з дороги. Після зустрічі зі смеріччям усі так боялися заходити далеко в ліс, що майбутні випробування здавалися їм веселою прогулянкою. Що ж, у чомусь діти, напевно, мали рацію. Шлях через ліс, де несподівана стежина чи густі зарості ожини, чи звичайне повалене дерево, чи болото, або корчастий густий підлісок так і силкуються затримати подорожніх, а то й завести невідомо куди, загрожував їм безнадійним запізненням. Але й мандри дном розколини, де струменіла Стремінка, так само стали не найприємнішим маршрутом, принаймні для людей, що поспішають. Інша справа, коли б вони вибралися сюди на пікнік із чаюванням – о, тоді кращого місця годі було шукати: гримкі

водоспади, срібноструменні каскади; глибокі бурштинові заводи й кругляки, порослі водоростями, немов оздоблені малахітом; береги, вкриті квітчастими килимами духмяних трав і вічнозелених мохів, килимами, у яких нога потопає аж по кісточку; та чудернацькі папороті, над якими застигли в повітрі скляні бабки зі смарагдовими очима, – воістину це було місце невимовної краси. Часом над головами подорожніх зависав шуліка, а одного разу (принаймні так стверджували Пітер і Тіквік) високо в небі кружляв величезний орел. Та дітей і гнома не вабили принади природи, їм кортіло щонайшвидше дістатися до Великої ріки. Звідти рукою сягнути до Беруни, а там уже – й до кургану.

Ось так вони йшли-йшли, а дорога ставала все важчою та важчою. Доводилося дертися по камінню, а не ступати по гальці. Береги зсувалися, потік шумів десь унизу, тепер мандрівники рухалися кам'яним карнизом. «Недільна прогулянка» перетворилася на альпійський похід. Тепер будь-яка необачність на слизькій скелі загрожувала падінням у розкотисту пітьму, де ревіла й вирувала невидима ріка.

Марно вдивлялися подорожні у прямовисні скелі в надії побачити розколину, щоб піднятися нагору, – здавалося, що скелі знущаються з них: адже варто дітлахам опинитися на тому боці, і попереду на них чекав короткий плавний спуск і легкий променад прямцем до штабу Каспіана. Звикнувши до способу пересування, коли однією рукою краще триматися за стіну, хлопці й гном завели розмову про те, що непогано було б розпалити багаття та підсмажити ведмежатини. У відповідь Сьюзан візказувала лише одне: «Треба йти, йти і йти... аж доки не закінчиться цей «звірський» ліс, а до того про ведмежатину краще геть-чисто забути».

А Люсі до того виснажилася й була не в гуморі, що їй аж ніяк не обходило, чим закінчиться суперечка. А втім, вона мала рацію: хто що там собі думає-вважає, не мало аніякої ваги, адже сухих дров на карнизі все одно не було. Зрештою, на цю невеличку прикрість зважили й хлопці. І відтак далі балачки точилися навколо того, а чи таке вже й бридке сире м'ясо, як про це кажуть кухарі та пишуть куховарські книжки? На що Тіквік пробубонів, що так воно і є.

Отак, збуваючи час за балачками, діти спускалися Стремінкою вниз. Нетерплячому читачеві вже, мабуть, давно кортить, аби вони

якнайшвидше прийшли. Кваплюся запевнити такого читача, що й дітям кортіло того самого, та їм ще йти і йти... А допоки вони йдуть, варто нагадати ось про що: припади на їхню долю такі мандри якихось три дні тому, коли вони перебували в Англії, то вони давно вже б попадали з ніг від знемоги й знесилення, і ніяка сила не змусила б їх підвестися і продовжити шлях. Але в тім-то й річ, що в Нарнії все інакше, і навіть маленька Люсі була тільки на третину першокласниця, якій ще належало їхати в пансіон, а на дві третини – її величністю Люсі – королевою Нарнії.

– Нарешті, – радісно скрикнула Сьюзан.

– Ура-а-а! – загорлав Пітер.

Щойно за заворотом Стремінки перед ними розлігся круговид, від якого, погодьтеся, не могло не захопити дух. До самого небосхилу простягалася широка рівнина, а нею срібною стрічкою в'юнилася Велика ріка. З цього місця було видно навіть піщану обмілину, де раніше був брід, а тепер красувався довгий арочний міст. А за мостом розкинулося не те щоб місто, а так – містечко, не надто помітне на неосяжних обширах рівнини.

– Гляньте-но, – гордо зауважив Едмунд, – а місто стоїть на тому місці, де ми вели бій! Пам'ятаєте битву на Беруні?

Краєвид міста надав хлопцям свіжих сил. Ще б пак – саме тут вони здобули свою блискучу перемогу, а з нею і королівство!

Поринувши у спогади, Пітер та Едмунд якимось непомітно підібрали животи, порозправляли плечі, підтягнулися і навіть, як здалося Тіквіку, стали вищими на зріст. Гном із жвавим інтересом прислуховувався до їхніх розповідей про минулорічні звітяги, бо для нього це були легенди сивої давнини, тож слухати їх можна було без кінця-краю.

Та час не чекає. Згадавши про це, хлопчики прискорили крок, неначе й не було за плечима переходу на багато миль, а на плечах – тяжких крицевих кольчуг. Зрештою, йти таки стало легше: хай лівий берег і спинався так само прямовисною стіною, зате правий ставав більш похилим і плескатим. Розколина закінчилася, і діти вийшли у долину. Правда, на превеликий жаль Сьюзан, долина Стремінки була геть уся вкрита все тим самим густим і темним лісом, проте особливо це вже нікого не турбувало. А дарма!

Ні сіло ні впало аж раптом почувся різкий звук: напівсвист-напівшерех – вж-ж-ик – і наче дятел стукнув дзьобом у стовбур. На якусь мить діти аж завмерли: де й коли вони чули такий вжик, і чому він так їм не до вподоби. Та жодної миті не гаяв Тіквік: він крикнув: «Лягай!» і впав у папороті, сіпонувши за собою Люсі. Ще мить Пітер вдумливо розглядав стовбур дерева у себе над головою, сподіваючись побачити чи то нахабного дятла, чи то білку, чи якусь іншу живу істоту. Та виявилось ні те, ні інше, ані третє: тріпочучи оперенням, зі стовбура стирчала довга зловорожа стріла. Ще мить – і їхні подальші плани змінилися б безповоротно. Пітер, штовхнувши Сьюзан, упав у папороть, коли наступна стріла устромилася у стовбур трохи нижче першої. Невидимий лучник стріляти вмів. Точніше, це був навіть не лучник, а лучники. І діти одразу ж у цьому переконалися: навколо, як горох, уперіщили стріли. Одна з них із дзенькотом чиркнула по шолому Сьюзан і сковзнула у траву.

– Швидше! Швидше! Назад! – закричав Тіквік.

Не підводячи голови, всі поповзли до схилу, звідки так весело спускалися ще якусь хвилину тому. Піт заливав очі, а хмари комарів і мошви, здійняті з листя папороті, з писком розлючено налетіли на прибульців. Усі поповзли хутчіше, а потім, не витримавши комариного пискотіння, скочили на ноги й, згинаючись, помчали вперед – тобто назад по схилу. А для більшої швидкості та щоб випадково не спіткнутися, хлопці тримали мечі в руках, а Сьюзан, аби не розгубити без пуття стріли, притискала сагайдак до боку.

Ох, і прикро ж було бігти вгору знайомою дорогою! Захекавшись, усі попадали у мох коло водоспаду за великим кругляком і, на свій подив, помітили, що відмахали чималу відстань. Бігти далі сил не було, хай навіть і стояло питання життя та смерті.

Усі уважно прислухалися до шуму водоспаду, намагаючись розпізнати звуки гонитви. Та гонитви не було.

– Ну, певно, обійшлося! – видихнув Тіквік. – Схоже, ми наразилися всього-на-всього на дрібну варту. Прочісувати ліс вони, напевне, не будуть – собі дорожче... Але налякали нас – здоров був, фініки-вініки-йорж!

– Авжеж, – Едмунд кивнув у бік Сьюзан, – фініки-вініки-йорж, але ще б трохи-трохи...

– Це все ніщо, маточки-тичинки! Одне кепсько: назад уже не посунешся...

– Мені просто треба відірвати голову! – схопився за голову Пітер. – Відірвати за те, що потягнув вас цією дорогою!

– Ну що ви, ваша величносте, – взявся його розраджувати гном, – по-перше, вам ваша голова куди потрібніша, ніж нам, а по-друге, зовсім не ви, а саме навпаки – їхня величність король Едмунд запропонували пливти Дзеркальною затокою...

– Але ж ЛМД правду каже! – щиро здивувався Едмунд. – Це і справді була моя ідея... Що ж, значить, мені й відповідати.

– Нарешті, третє! – проголосив Тіквік – По-третє, навіть якби ми обрали той шлях, яким добирався до ваших величностей їхній відданий слуга (тут гном злегка уклонився), ми з тим самим успіхом могли наштовхнутися на таку точно варту. Та про що це я? Усе могло закінчитися набагато гірше. Усе могло закінчитися так кепсько, що й годі уявляти! Це велике щастя, що ми пішли цим шляхом, на який вказали ваші королівські величності!

– Виходить, нам і справді поталанило, – зауважила Сьюзан.

– Отакої! І це – поталанило? – гмикнув Едмунд.

– Мабуть, доведеться таки повертатися вгору розколиною, – гречно нагадала Люсі.

– Люсі, та ти просто молодець, – вигукнув Пітер, – скільки людей на твоєму місці давно б не витримали: тільки б і торочили: «Я ж казала вам, я ж казала!...»

Пітер окинув оком свій невеличкий загін:

– Ну що? Уперед?

– Уперед, – кивнув гном, – але попереджаю: ви собі як хочете, але як тільки ми доберемося до сухого хмизу, я одразу ж розкладу багаття й готуватиму вечерю, цибуля-барабуля та редька з часником!

...Що за магічне слово «вечеря»! Завдяки йому у всіх начебто відкрилося друге дихання, і ще завидна загін був у смеріччі, яке завдало їм стільки клопоту. Тут, в улоговині, й стали табором.

Діти, яких підганяло оте одне слово, мигцем назбирали хмизу, а гном налагодився куховарити. На світ видобули брудні й липкі згортки з ведмежатиною, самий вигляд яких здатен був викликати відразу в будь-кого, хто провів цей день, не виходячи з дому. Але гному спав на

думку чудовий кулінарний задум – обгорнути рештки яблук (по два на кожного) тонко нарізаними шматками м'яса, на кшталт яблучного рулета, а потім, нанизавши на загострені палички, тримати на малому вогні. Свіжий сік просочив м'ясо подібно до яблучного соусу, який у старі часи подавали на стіл до свинини. Вийшло досить-таки смачно, аж злипалися губи. А головне – не треба було мити посуд, а замість цього можна розтягнутися на сухій глиці й спостерігати за тим, як Тіквік священнодіє над своєю видатною люлькою.

Діти знову були повні сподівань завтра ж відшукати Каспіана та, зібравши військо, розгромити вщент підступного Міраза. І нехай на сьогодні ніяких підстав для подібних сподівань не існувало, всім відразу полегшало на серці, і з легким серцем одне за одним діти й гном позасинали...

Люсі прокинулася від того, що їй наснилося, боцімто знайомий-презнайомий голос майже нечутно вимовив її ім'я. Спочатку їй здалося, що це голос татка. Та ні, це був не його голос. Либонь, Пітера? Також ні. Але тоді ж чий? Люсі здогадалася, що впізнати його можна, лише як встанеш та підеш туди, звідки він так тихо та наполегливо її гукає. Люсі страх як не хотілося вставати, та не тому, що вона відчувала втому – навпаки, вона вже прекрасно відпочила, виспалася, і їй було добре та затишно. Вона лежала на теплій глиці, дивлячись у нічне нарнійське небо, усипане зірками, споглядала велетенський нарнійський місяць, що майже вдвічі більший за наш, і думала, яка ж вона щаслива.

– Люсі! – знову погукав її загадковий голос, який вона так і не змогла розгадати.

Люсі сіла й озирнулася довкола. Місяць сяяв так яскраво, що, здавалося, весь ліс просвічується наскрізь, та все ж було у світлі місяця щось таке, від чого ліс ввижався незбагненим та диким, і – Люсі згадала слово – пралісом. Позаду неї сріблилося смеріччя, праворуч проступали зубчасті верхівки скель на дальньому краю розколини, а перед нею, на віддалі льоту стріли, починалася велика галява. І в ту мить Люсі привиділося чи не привиділося – в нічному лісі ніколи нічого не знаєш достеменно! – начебто на галявині, точніше навколо неї, щось відбувається.

– Ні, мені зовсім не ввижається, – сказала вона сама собі, – чи таки ввижається? Дерев? Вони не стоять на місці! Вони ру-ха-ють-ся!

Серце її шалено калатало, вона встала й пішла вперед. На галявині чувся шум, – так вітер зазвичай шелестить у верховітті, та справа в тому, що ніч була безвітряна. І окрім того – у цьому шумі вгадувалася якась мелодія, лише мотив. Люсі не могла розпізнати (ось так і минулої ночі вона не могла розібрати слів, які шепотіли їй дерева). Зате у чому вона була певна, так це у тому, що це музика для танку, бо що ближче вона підходила, то сильніше її ноги поривалися пуститися в танок. Уже не було ніякої непевності – дерева справді рухалися: крок вперед, крок назад, сходячись і розходячись, сплітаючись і розплітаючись гіллям, немовби у вигадливому древньому сільському танку по колу.

«А і справді, – подумала Люсі, – вже коли дерева танцюють, то й танок у них має бути саме древнім і деревним!»

Люсі підійшла вже близько й не зчулась, як опинилася поміж дерев. Перше ж дерево, на яке вона глянула, здалося їй зовсім не деревом, а довготелесим селянином із здоровою кудлатою бородою та кучмою волосся на голові. Люсі, певна річ, не злякалася (вона ж бачила таке й раніше), а ось читач, якби опинився на її місці, з

переляку міг би запросто зомліти, остовпіти, задеревіти чи ще щось подібне. А Люсі – ні. Вона ще раз подивилася на нього (тепер він здався їй знову деревом) та й пішла собі далі. Що ж, люди схильні звикати до чудес, і винуватити їх у цьому не випадає. А танцюючі дерева – явище досить не звичне й абсолютно не відоме в нашому світі (тому вчені досі його як слід не дослідили і не класифікували). Наприклад, досі ще не зрозуміло, як дерева пересуваються, бо пересуваються вони не поверхнею землі, а в якийсь особливий спосіб, наче ми, коли б'ємо по коліно у воді. А ще ніяк не вдається прослідкувати той момент, коли дерево перетворюється на людину і навпаки. То вони здаються милими лісовими велетами й велетками, коли чародійство покликає їх до життя, то раптом знову перетворюються на звичайні дерева, одним словом – не збагнеш! Безперечно одне: коли вони є деревами, то, придивившись, помічаєш, що це якісь олюднені дерева; а коли вони є людьми, то і придивлятися нема потреби – люди з них, відверто скажемо, якісь нуднуваті, крилаті, вкриті листям чи голками, залежно від породи дерева.

– Ось вони й пробудилися! Чи майже пробудилися... – промурмотіла Люсі.

У нічному лісі, як ми пам'ятаємо, ні про що не можна робити висновки з цілковитою впевненістю. Зате Люсі була певна того, що вона прокинулася й навіть більше, ніж прокинулася. Усі її почуття загострилися, і вона стрімко линула поміж деревами, неначе в танці, й перестрибувала з боку в бік, аби її ненароком не зачепили її величезні партнери. Проте самі вони не надто займали її думки. Вона простувала туди, звідки її вабив любий її серцю голос.

Невдовзі вона проминула деревний танок по колу, до кінця так і не збагнувши, чи то рук, чи то віт торкалася вона в цьому незвичайному танці, і, вийшовши з переплетіння світла та тіні, потрапила на рівну, наче підстрижену галявину. Саме навколо цієї галявини і водили свій танок по колу дерева, а на галяві – о, чудо! – був він, велетенський Лев, сліпучо білий у місячному сяйві, з величезною тінню позаду. Він міг здатися навіть кам'яним, коли б китиця його хвоста не посіпувалася й не біла по землі.

На думку гнома, лев міг бути дружнім, а міг бути і ворожим (друге – куди з більшою ймовірністю), та Люсі такі гадки не обсідали. Вона

кинулася Левові в обійми, оповила руками його шию та занурилася обличчям у густу шовковисту гриву.

– Аслане, Аслане, нарешті ти тут, – схлипувала вона з радощів.

Велетенський звір перекотився на бік, аби Люсі могла влаштуватися зручніше, а вона поклала голову йому на лапу. Тепле дихання долинуло до дівчинки, і Лев торкнувся язиком кінчика її носа. Люсі дивилася і не могла надивитися на нього.

– Радо вітаю тебе, дитинко, – промовив Лев.

– Аслане, Аслане, відтоді як ми не бачилися, ти став ще більшим і прекраснішим!

– Просто ти, дитинко, подорослішала, – відповів він.

– А мені здалося... Та ні, мені зовсім не здалося – ти на ділі став більшим!

– Річ аж ніяк не в мені, моя дитинко. Це ти з кожним роком підростаєш, і з кожним роком я здаюся тобі все більшим і більшим...

Люсі була до того щаслива, що їй ба навіть не хотілося говорити, хоча сказати необхідно було дуже багато. Тоді заговорив Аслан:

– Люсі, – сказав Він, – ми не можемо довго сидіти тут. Не забувай – у вас важлива справа, а ви й так згаяли сьогодні чимало часу.

– А знаєш чому? – вигукнула Люсі. – Я їм сказала, а мені ніхто, ніхто не повірив! Але ж я бачила тебе так чітко, а вони, вони...

Люсі не знаходила слів від обурення, аж раптом вона почула глухе ричання й побачила, як кінець лєвового хвоста роздратовано забарабанив по землі.

– Ой! Вибач, – зрозумівши натяк, схаменулася вона, – я аж ніяк не хотіла їх картати, я просто забулася – і все! Я більше не буду! Слово честі! Але ж я не винна, що...

Лев зазирнув їй в очі.

– Аслане, не дивися на мене так, будь ласка! Я ж не могла кинути решту й дертися на цю скелю сама! Чи могла?.. Ну гаразд, а що б я потім робила сама проти війська?.. Тобто, звичайно, не сама... а з тобою... Аслане, я зовсім заплуталася!

На це Лев нічого не відповів.

– Стривай-стривай! – Люсі зашепотіла у лєвовє вухо, наче хтось міг її підслухати. – Я, здається, здогадуюся! Ти хочеш сказати, що якось усе обернулося б на краще? Але як?.. Аслане, ну, будь ласка, ну, скажи, що мало статися, якби ми...

– Знати, що мало статися?! Цього не може знати ніхто, – здивувався Лев. – Адже якщо цього не сталося, виходить, і не мало статися, дитинко моя.

– Як так!.. – оторопіла Люсі.

– Зате кожен може дізнатися, що станеться, – продовжував Лев, – і зробити це – немає нічого простішого! Спробуй піти й розбудити решту – і тоді ти дізнаєшся, що станеться наступної миті. Спробуй сказати їм, що бачила мене, що потрібно вставати і йти за мною, – і ти дізнаєшся, що станеться далі.

– Тоді мені слід так і зробити? – видихнула Люсі.

– Так, дитинко моя.

– Скажи, а інші – вони зможуть тебе побачити?

– Не відразу, проте, можливо, потім, із часом...

– Але вони мені попросту не повірять!

– Розбуди – і ти побачиш, що станеться далі.

– Ах, Аслане, Аслане, ти навіть не уявляєш, яка я щаслива, що бачу тебе знову, – зітхнула Люсі. – Шкода, що мені час іти, а я-то думала, що ти дозволиш мені лишитися... Я покладалася на те, що ти як рикнеш, так і розженеш усіх ворогів, як минулого разу! А то тепер усе так погано, так тяжко, так жахливо...

– Що ж, дитинко моя, ніщо не повторюється двічі. А в Нарнії всім нині тяжко, всім, а не лише тобі.

Люсі сховала обличчя в лев'ячій гриві, аби Лев ненароком не побачив, що вона ладна зарюмсати. Проте, мабуть, у самій гриві також крилася якась чародійна сила, тому що Люсі враз розхотілося плакати, більше того, вона відчула себе сильною і сміливою, як та справжня левиця. Люсі вскочила на ноги.

– Пробач, Аслане, мені мою колишню слабкість! Тепер я готова!

– Авжеж, тепер ти викапана левиця, – сказав Аслан. – Нехай же відродиться наша Нарнія! Та варто поспішати. Не можна гаяти ані хвилини.

Він підвівся і нечутно, але величною та гордою ходою попростував до танцюючих дерев, і Люсі пішла за ним, поклавши тремтячу руку йому на гриву. Дерев розступалися, даючи їм дорогу, на якісь миттєвості набуваючи людської подоби. Перед Люсі промиготіли прекрасні ликом і граційні боги й богині лісу, які схиляли свої голови

та віти у привітанні перед Левом. Але коли, проминувши лісову смугу, Люсі озирнулася – позаду неї знову стояли всього лише дерева.

– Іди, дитино, – сказав їй Аслан, – а я буду на тебе тут чекати. Розбуди їх, якщо зможеш, скажи їм, що треба йти. А якщо не зможеш, тоді йди за мною одна. Час не жде.

Непросто загадати невдячніше завдання, аніж те, що постало перед Люсі, – завдання, приречене на невдачу: ану спробуй розштовхати чотирьох, які всі як один старші, ніж ти, й страшенно потомилися і більше всього на світі хочуть спати! Ану спробуй переконати їх у тому, у що вони, напевне, не повірять, і змусь їх зробити те, чого вони зробити не захочуть.

«Нема чого й думати, – подумала Люсі, – я маю це зробити, і я це зроблю, хоч би там що!» Передусім вона підійшла до Пітера й легенько потермосила його за плече.

– Чуєш, Пітере, – прошепотіла вона йому на вухо, – прокинься! Тут Аслан. Він хоче, аби ми йшли за ним!

– Зараз, Лу, цю ж мить, – миттєво відгукнувся Пітер. Проте не встигла Люсі зрадіти, як він повернувся на інший бік і знов заснув.

Тоді Люсі вирішила розпочати з когось іншого і подумала, що найкраще для цього підходить Сьюзан.

І точно! Сьюзан розплющила очі, зміряла Люсі дбайливим поглядом і сказала по-дорослому досадливим тоном:

– Люба моя Лу, тобі все це на-сни-ло-ся! Будь розумницею і лягай-но спочивати.

Майже втративши надію, Люсі заходила біля Едмунда:

– Едмунде, миленький, прокинься, будь ласка!

Уже ж вона і дихала на нього, і термосила за плечі, і штовхала в бік, та Едмунд знай лише крутився і кречав уві сні.

І все ж Люсі свого досягла! Едмунд сів і майже осмислено подивився на неї. Тоді Люсі повторила йому все спочатку раз, а потім другий. І це було найгірше, тому що з кожним разом слова звучали дедалі менш переконливо.

– Аслан! – нарешті второпав Едмунд і скочив на ноги. – Ур-ра! Аслан!.. Та де ж він?

– Там, – показала Люсі, й сама поглянула в той бік, де терпляче чекав Лев.

Люсі помітила, що Лев дивиться на них своїми великими ясними очима. Та Едмунд, глянувши в той бік, чомусь перепитав:

– Ну, так де ж він?

– Там, біля дерев! – навіть розсердилася Люсі. – Невже ти не бачиш?

Певний час Едмунд ретельно вдивлявся в ніч, а потім чесно зізнався:

– Ні, особисто я нічого не бачу. А може, там нічого й нема? Га? Може, тобі привиділося? Знаєш, місячне сяйво... і все таке... Це називається оптичний... тьху ти! Як же він називається, га?

– Я бачу його увесь час, – відмовившись допомагати Едмунду в пошуках потрібного слова, впевнено сказала Люсі. – Він дивиться прямо на нас.

– Гаразд, тоді чому ж я його не бачу?

– Він сказав, що, мабуть-таки, ви просто не зможете.

– Це чому ж?

– Не знаю. Просто він так сказав.

– Тьху ти, ну ти, – витер чоло Едмунд, – що ж нам робити? Ввижається – не ввижається... Знаєш що, Лу, давай-но будити решту!

Розділ 11

Рик Лева

Коли нарешті всі прокинулись, Люсі вчетверте переповіла свою історію. Запала тяжка тиша.

– Не знаю, що й казати, – промовив Пітер, коли вже забракло сил витріщати очі в нічну пітьму. – Що-небудь бачиш, Сьюзан?

– Нічого! Та й як можна побачити те, чого немає. Їй це наснилося! Нумо, Люсі, лягаймо спати!

– Послухайте, – сказала Люсі, і голос її затремтів від образи, – ходіть зі мною! Якщо ви не підете, то я піду сама, чесне слово! Але я хочу, щоб ми трималися разом; зрозумійте. Він вже кличе – потрібно поспішати!..

– Не кажи дурниць, Люсі! – перебила її Сьюзан. – Нікуди ти сама не підеш, скажи їй, Пітере! Зовсім дівча від рук відбилося...

– Ви як знаєте, а я вірю в нашу Люсі, – втрутився Едмунд, – і якщо йде вона, йду і я. Хочу лише нагадати, що досі вона завжди мала слухність...

– І то правда! – вигукнув Пітер. – Як мала слухність, мабуть, і сьогодні вранці... Як не крути, а день ми змарнували, опинившись на тому місці, звідки вирушили. Одного не розумію: навіщо Аслану від нас ховатися? Такого раніше не було, це взагалі на нього не схоже... А що скаже ЛМД?

– А що тут скажеш? – зітхнув гном. – Усі підуть, так і я піду; розділяться – залишуся із королем Пітером, адже то мій обов'язок перед ним і Каспіаном. Коли бажаєте знати мою думку, я лише простий гном і думаю ось що: хіба вночі знайдеш дорогу там, де навіть удень не знайшов? А про всяких там чарівних левів я ось що скажу: що це за розумний лев, від якого ми ані словечка ще не чули? Що це за добрий лев, який нам ще жодного разу не допоміг? І що з того, що він здоровезний? Його ж не видно! Та я б за такого лева і шеляга ламаного не дав!

– Він уже квапить! Лапою тупотить! – захвилювалася Люсі. – Час нам уже йти! Принаймні мені вже час!

– Ти не маєш права тиснути на інших. Нас четверо, а ти одна, до того ж усі ми старші за тебе, – докорила їй Сьюзан.

– Годі вже! – накинувся на неї Едмунд. – Іти то йти, а розповідати про права можна і дорогою, – він цілком став на бік Люсі, та безсонна ніч не додавала йому гумору.

– Ну то в дорогу! – скомандував Пітер, сунув руку під ремінь щита і надів його. В інший час він, звичайно, спробував би якось підтримати та втішити Люсі, адже вона була його улюбленою сестрою і до того ж він розумів, як вона має почуватися, хоча ніяк не вона винна в їхній сварці. І все ж його гризла досада, і чомусь, у першу чергу, саме на Люсі. А Сьюзан – та розійшлася не на жарт:

– Бач, яка! А якщо я теж почну поводитись, як ти, Люсі? Ось не піду з вами – і баста! І що бажаєте, те й робіть!

– Підкоріться волі Великого короля, ваше величносте, – тихо мовив Тіквік, – і ходімо. Заснути тепер уже не вдасться, тож краще йти, аніж стояти і молоти язиком!

Усі нарешті рушили вперед. Люсі йшла першою, закусивши губу, аби зопалу не наговорити Сьюзан усіляких дурниць. Та невдовзі вона вже викинула з голови всі ті дрібниці та зосередилася на тому, аби не втратити Аслана з очей. Він саме звернув убік та уповільнив крок. Решта сподівалися тільки на Люсі: Лева вони не тільки не бачили, але й не чули – його величезні котячі лапи ступали по траві зовсім нечутно.

А він повів їх правіше від танцюючих дерев (правда, ніхто не помітив, танцюють вони чи ні, бо Люсі дивилася на Лева, а всі решта дивилися на Люсі) і нарешті підвів до самого краю розколини.

– Козлотура-козероги! – вилаявся собі під ніс Тіквік. – Бракувало мені ще стрибати в темряві по скелях... Так і шию скрутити недовго!

Аслан довго йшов по краю прірви. Згодом усі побачили на самому гребені скелі кілька невисоких дерев. Лев звернув праворуч і зник за ними. У Люсі перехопило дух, їй здалося, ніби він стрибнув зі скелі. Але по-справжньому злякатися вона не встигла: головне було не втратити Лева з очей. Вона покрокувала швидше і невдовзі сама опинилася серед дерев. Поглянувши вниз, побачила вузьку, круту стежку, що спускалася серед каміння на дно розколини. Там і прямував тепер Аслан. Ось він обернувся, і Люсі розгледіла його вдоволений погляд. Вона заплескала в долоні й пішла за ним, чуючи за

спиною крики інших: «Стережись, Люсі! Ти аж на краєчку! Куди ти?!» А за мить її наздогнав голос Едмунда: «Е-ге-гей, але ж вона знає, що робить! Тут стежка». Десь на середині стежки наздогнав її й сам Едмунд.

– Дивися! – схвилювано прошепотів він. – Подивися! Що це за тінь повзе попереду?

– Це його тінь, – пояснила Люсі.

– Тепер я тобі вірю, Лу, – сказав Едмунд. – На всі сто. І як же я раніше не розгледів? А де ж він сам?

– Там, де і тінь, звичайно! Хіба ти не бачиш?

– Здається, щось майнуло, та я не можу сказати напевне. Тут таке чудне світло...

– Швидше, швидше, королю Едмунде! – почувся позаду голос Тіквіка, а ще вище, коло самого краю скелі, Пітер пробурмотів:

– Та ворущись ти, Сьюзан! Дай-но мені свою руку! Тут і немовля пройде. Годі буркотати!

За кілька хвилин усі опинилися внизу, де шумів стрімкий потік. Обережно, мов кішка, Аслан ішов через річку, переступаючи з каменя на камінь. На середині він зупинився і нагнувся, аби попити води, потім підвів голову і, труснувши мокрою гривовою, знову подивився на хлопців. Тут Едмунд ще раз побачив його і навіть вигукнув: «Аслан!», та Лев рушив далі, до протилежного берега Стремінки.

– Пітере! Пітере! – перекриваючи шум води, погукав Великого короля Едмунд. – Ти бачив?

– Та нібито щось бачив! – крикнув у відповідь Пітер. – А може й ні – у місячному сяйві все що завгодно може приверзтись!

Аслан упевнено вів свій маленький загін розколиною вгору. Ця подорож була не стільки незвичайна, скільки дивовижна: ревучий потік далеко внизу, вогка та сива у місячному сяйві трава, тьмяно виблискуючі скелі, що височіли попереду, та над усім, як поводитир, величний мовчазний звір, якого крізь пільму вже бачили всі, крім, звісно, Сьюзан та гнома.

Тим часом загін підійшов до непомітної стежки, що вела вгору. Не дивно, що її важко, а точніше неможливо, було розгледіти з іншого берега. Вона ховалася серед химерних вигинів скель тонкою-тонкою звивистою стрічкою. Нині, коли яскраво світив місяць, знизу

здавалося, що ця змійка чорною мерехтливою тінню повзе по сірому граніту вгору...

Люсі вже знемагала, коли хвіст і задні лапи Аслана зникли з очей. З останніх сил вона видерлася нагору вслід за ним та, відхекуючись і марно намагаючись зупинити дрижання в колінах, стала на пагорбі – тому самому пагорбі, якого подорожні намагалися дістатися з тієї хвилини, як полишили Дзеркальну затоку. Довгий положистий схил, оповитий вересом і некошеною травою, серед яких місяць деінде вихоплював сиві кругляки, сягав майже на півмилі вгору, де зникав у тіні дерев. Достатньо було лише погляду, аби впізнати це місце. То був пагорб із Кам'яним столом.

Позаду почувся дзенькіт кольчуг і важке дихання відсталих. Аслан знову ковзнув угору схилом, і всі, тепер зібравшись разом, дружно рушили за ним.

– Люсі, – раптом тихо покликала Сьюзан.

– Що?

– Тепер і я бачу Аслана. Ти не ображайся на мене, гаразд?..

– Гаразд, – так само тихо прошепотіла у відповідь Люсі.

– Я огидно вчинила не тільки з тобою, а й з іншими, і з ним також... Учора і мені здалося, що я його бачу, але я... чи то не повірила своїм очам, чи то подумала, що ми й самі виплутаємося, – загалом, я нічого не сказала іншим, і ось ми втратили цілий день, і – хто знає? – що тут трапилося за цей день! І сьогодні, коли ти нас будила, у глибині душі я ж розуміла, що ти не станеш через дрібничку всіх нас підіймати, але мені... мені соромно було зізнатися, що я, твоя старша сестра, і ось – помилялася... Що я тепер скажу йому? Як поясню?

– А може, не треба нічого пояснювати? – підказала Люсі.

Незабаром маленький загін опинився на узліссі, звідки навіть крізь нічну пітьму можна було розгледіти курган, який невідомо коли насипали над Кам'яним столом жителі Нарнії.

– Що ж це робиться? – обурено прошипів Тіквік. – Де охорона, чати, вартові? Нас повинні були гукнути ще на підході!

– Тихіше! – зашикали на нього з усіх боків, бо в цю хвилину Аслан зупинився і повернувся до дітей, чекаючи, доки вони підійдуть. На мить усі зам'ялися – їм було і радісно бачити його, і боязно від того, що вчасно не послухалися, але потім хлопці рішуче ступили крок

уперед, і Люсі посунулася, даючи їм дорогу. Сьюзан і Тіквік залишилися на місці, а гном навіть якось зіщулився, увібрав голову в плечі та ще й пригнувся.

– О, Аслане, – тільки й сказав Пітер, опускаючись на одне коліно і підносячи важку лапу Лева до своїх губ, – який я радий. І як мені соромно. Я взявся вести інших, та не гідний з мене вийшов поводитир...

– Любий мій сину! – привітав його Лев. Потім повернувся до Едмунда: – Ти зробив усе, що було в твоїх силах. Дякую тобі!

Потім запала важка пауза, і нарешті почулося:

– Сьюзан!

Сьюзан у відповідь не зронила ані слова, і всім здалося, ніби вона нечутно плаче.

– Підійди до мене, моя дитино, – промовив Аслан. – Ти дала волю страхам у своєму серці. Підійди ж до мене, я вдихну в тебе сміливість і відвагу. Так краще?

– Трохи, – кивнула Сьюзан.

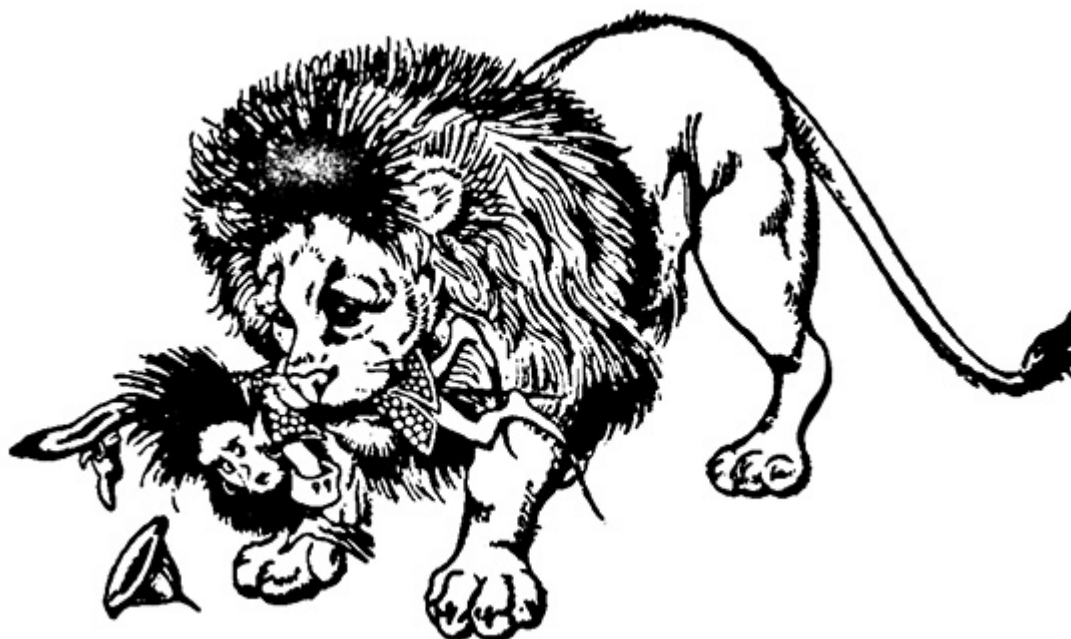
– А тепер, – гучніше промовив Аслан, і в його голосі діти вловили знайомі нотки гарчання і помітили, як хвіст його заходив із боку в бік, – де ж цей маленький гном, відомий боєць на мечах і великий лучник? Де цей син землі, що не вірить у левів? Ану, підійди-но сюди! – Останні слова він уже прогарчав на повний голос.

– Хо-хо-ховрахи-зя-зя-зяблики, – пробелькотів блідий, як привид, Тіквік. Діти, що добре знали Аслана, розуміли, що гном йому подобається, але не дали знака, а гном злякався не на жарт. До цього він узагалі не бачив левів, а такого й поготів. Та він не розгубився і зробив єдиноможливе розумне – не зволікаючи, наблизився до Аслана.

Чи доводилося читачеві бачити, як кішка переносить кошеня, схопивши за шкварку? Якщо так, то читачеві легко буде уявити собі, що трапилось далі. Аслан підхопив Тіквіка за комір і злегка труснув його, від чого його обладунки загриміли і посипалися додолю, як каструлі й сковорідки у майстерні лудильника, потім – ф'юїть! – і гном злетів у повітря, перекидаючись через голову, мов акробат. Він, звичайно, був у повній безпеці, але цього не знав і геть злякався. Біля самої землі гнома підхопила м'яка лапа; його поставили на землю так само обережно й дбайливо, як кішка ставить своє кошеня.

– То як, сину землі, чи ми потоваришуємо? – запитав Аслан.

— Г-га-гадаю, що так, — насилу вимовив, відсапуючись, Тіквік.

— Ну то добре! А тепер, діти мої, погляньте на схід — ось уже й зоря займається, отже, часу у вас не так і багато. Поспішайте, сини Адама, і ти, син землі, бо вас чекають великі випробування і Каспіан потребує вашої допомоги.

Ані гном, що досі не знаходив сил вичавити з себе хоч слово, ані хлопчаки не наважилися запитати, чи піде з ними Аслан. Усі троє відсалютували оголеними мечами і, намагаючись не брязкати кольчугами, розтанули в передранкових сутінках. Люсі з гордістю відзначила, які ж хлопці сильні і сміливі, і спритні, і мужні, і витривалі. Чого в Англії вона за ними цього не помічала? Але в тому-то й річ, що в Нарнії для дітей все було інакше, ніж в Англії, і хлопчаки були не просто хлопчаки, а Великі королі Пітер і Едмунд.

Небо швидко світлішало. На сході, на обрії догорала ранкова зірка Аравір, величезна, мов маленький місяць. Аслан, що здавався Люсі ще більшим, ніж вночі, стріпнув гривую і загарчав.

Левиний рик, низький та розкотистий, обрушився на землю в дрімоті, мов звуки органа, і пронісся всією Нарнією. Здрігнувся Кам'яний стіл зі зведеним над ним курганом; за пагорбом у стані Міраза посхоплювалися, дико озираючись, суворі воїни і, взявшись за

зброю, довго дивилися то на холодне досвітнє небо, то на похмурий ліс, то один на одного; обличчя їхні були білими, мов крейда; затоками і затонами Великої ріки в цю тиху передранкову годину прокотилися брижі, і з води раптом вигулькнули голови німф із хвильками замість волосся, а трохи згодом із виру виринула і велика-велика голова самого річкового бога з бородою з водоростей. У лісах і полях із нірок повистрибували кролики, сторожко поводячи вухами, птахи висунули голови з-під крил, запугукали сови, задзявкали лисиці, зафиркали їжаки і заколихалися дерева. У містах і селах загавкали собаки; матері, вдивляючись перелякано в темряву, сильніше пригорнули дітей до себе, чоловіки навпомацки запалювали світло; а далеко-далеко на північних кордонах грюкнули важкі ковані ланцюги – то гірські велетні визирали назовні й квапливо замикали ворота своїх похмурих замків.

Люсі й Сьюзан побачили, як з усіх навколишніх пагорбів на них насувається щось темне, схоже на хвилю чорного туману, що йшла просто від землі; хвиля все наростала й наростала, і раптом дівчатка зрозуміли, що то ніяка не хвиля, то прокинулися чарівні нарнійські ліси. Здавалося, всі дерева Нарнії кинулися туди, де стояли вони з Асланом. Утім, наближаючись, дерева вже не здавалися просто деревами, а все більше набували людських рис. Нарешті Аслана і дітей оточив величезний натовп олюднених дерев, які розкланювалися з ними або робили реверанси чи то просто привітно махали тонкими вітами, і, лише уважно придивившись, можна було вгадати, хто яке дерево. Дівчата-берізки були білолицими, тонкими та стрункими; верби пишалися дивовижно густим волоссям: щоб поглянути на Аслана їм доводилося щохвилини відкидати з чола густі важкі пасма; по-королівськи стримано поводитись величні буки; важко рухались кремезні дуби; в'язи були урочисті та сумні; скуйовджені темно-зелені гостролисти йшли поряд із дружинами, що прикрасили себе намистами та сережками із яскраво-червоних ягід; горобини шаруділи строкатим квітчастим вбранням і шепотілися між собою, а шум і шелестіння дерев, мов морський прибій, доносив до дітей виразне: «Аслан! Аслан!»

Натовп навколо Аслана ріс так швидко, що в Люсі запаморочилось у голові. Вона заплющила і розплющила очі, аби прийти до тями, та виявилось, що то насправді крутиться не голова в неї, а весь той

величезний натовп дерев. Більш того, між деревами замаячили якісь люди, що стрибали, скакали, дуріли відчайдушно. Серед них вона помітила юнака із ніжним, майже дівочим обличчям – воно могло б здатися навіть милим, коли б у ньому не було стільки неприборканої первісної дикості. Одягнений він був в оленячу шкуру, а його кучеряве волосся прикрашав вінок із виноградного листя. Едмунд, який зустрівся з ним кілька днів по тому, зауважив, що «з такими, як він, краще пильнувати, бо ніколи не знаєш, чого від нього чекати». У цього розбишаки було безліч імен: і Бром, і Басарей, і Овен – ось тільки три з них. Супроводжували його такі ж дикі на вигляд дівчата, як і він сам. Тут увагою Люсі заволодів товстий, мов бочка, старий, що сидів верхи на віслюку. Побачивши його, вся юрба вибухнула сміхом і вітальними вигуками: «Гей-го, гей-го, гей-гей-ге-е-ей!»

– Пограймо, Аслане? – весело крикнув юнак із дівочим обличчям.

Люсі подумала, що все навколо і справді нагадує якусь гру, а от яку – второпати не могла. Якщо то був квач – то такий, у якому ніхто нікого не квачував. Якщо хованки – то того, хто заховався, ніхто шукати й не думав. Якщо піжмурки – то, мабуть, кожен поводив себе так, ніби водив із зав'язаними очима. Гармидер довкола ще більше заплутував старий товстун зі своїм віслюком, коли час від часу він заходився репетувати:

– Дари сонця і лози! Кому дарів сонця і лози?!

І він скочувався зі свого віслюка, а коли його зі сміхом садили на місце, вигукував щось так само незрозуміле і... падав знову. Утім, на цьому віслюку годі було всидіти і кращому вершнику: віслюкові, вочевидь, здалося, що він бере участь у цирковій виставі, тож він усе намагався стати на задні ноги. Він робив чималі успіхи і згодом, певно, домігся б свого, але в нього під ногами раптом виросла чіпка виноградна лоза, що одразу ж викинула листя. На очах листя розпустилося, і серед зелених острівців з'явилися зелені тугі грона, що швидко наливалися соком. Люсі озирнулася – виноград не тільки обплутав ноги віслюку, а плівся вже всюди: не було навколо жодного дерева, що його б із голови до ніг не оповила виноградна лоза. Та що там дерева! Люсі підняла руку, аби відкинути з чола неслухняне пасмо, а відкинула... виноградне гілля. Віслюк був тепер увесь обплутаний виноградом від копит до кінчика хвоста, і навіть поміж вух у нього звисало щось зелене – пригляdivшись, Люсі побачила, що

то виноградне гроно. Виноград тепер був і над головою, і під ногами, і попереду, і позаду – все навкруги було оповите лозою.

– Кому дарів сонця і лози?! Дари сонця і лози! – знов проказував своє товстун.

Усі простягнули руки до винограду. Такого винограду, як той, ви в житті не коштували, бо таким його ніколи не виростиш у теплиці. Величезні виноградини, тугі, мов повітряні кульки, самі лопались у роті, зрошуючи піднебіння солодкою прохолодою. Дівчаткам здавалося, що вони можуть їсти і їсти той виноград скільки завгодно, а його й справді було стільки, що можна було наїстися досхочу. До того ж, що вкрай важливо, не треба було дотримуватись так званих правил поведінки за столом. Та ніхто й не збирався їх дотримуватись: куди не кинь оком, усюди лише мокрі пальці, сік стікає підборіддям, а деінде й по бороді, з усіх боків чути нестримний сміх і той-таки приспів: «Ге-е-ей, хо-хо, гей!» Згодом дівчата згадали, що вже чули схожі співи раніше – це називають альпійським йодлем. Несподівано, в одну мить, усі відчули, що гра (чи що там воно було) скінчилась, а гравці, хто де, чи попадали на землю, чи завмерли, де стояли, та один за одним перевели погляд на Аслана.

За мить Люсі щось згадала та, ставши навшпиньки, прошепотіла Сьюзан, яка стояла поруч:

– Чуєш, я, здається, знаю, хто вони!

– Хто?

– Юнак із диким обличчям – то Бахус, а старий на віслюку – Силен. Пам'ятаєш, колись давно про них розповідав нам пан Тумнус?

– Гм, і справді! – здивувалася Сьюзан. – Та знаєш що...

– Що?

– Коли б поруч не було Аслана, я б зовсім не хотіла опинитися в цій компанії.

– І не кажи... – навіть здригнулась Люсі.

Розділ 12

Мара і кара

А Тіквік і хлопчаки вже стояли коло темної низької кам'яної арки, де починався хід, що вів до святині кургану. Щойно вони наблизилися, як із темряви вигулькнули двоє вартових борсуків (у пільмі Едмунд тільки й міг розгледіти, що білі смуги в них на щоках і такі самі білі ікла) та хрипливо-застудженими голосами прорипіли:

– Стій! Хто йде?

– Свої! – озвався гном. – Це я, Тіквік. Веду Великого короля Нарнії з сивої давнини.

Борсуки обнюхали хлопцям руки і закивали головами.

– Ну нарешті, – стиха промовили обидва, – нарешті!

– Дайте нам світла, друзі, – попрохав Тіквік.

Борсуки відшукали факел, Пітер запалив його та передав Тіквіку.

– Веди нас, ЛМД, – промовив він, – не нам тут бути проводирями.

Тіквік узяв факел і рушив у підземелля. Там було холодно, вогко та похмуро. Підлогу й стіни вкривала рясна цвіль, а зі стелі звисало махрове павутиння. Раз у раз із важких кам'яних склепінь зривалася летюча миша і, мало не чіпляючи факел, проносилася геть, подалі від світла. Хлопчакам, що вже котрий день не бачили даху над головою, здавалося, що вони потрапили чи то в пастку, чи то до тюремних казематів.

– Чуєш, Пітере, – прошепотів Едмунд, – ти тільки подивися на ці написи на стінах – уявляєш, які вони давні! А ми навіть давніші за них! Пам’ятаєш, коли ми були тут востаннє, цього ще не було...

– Гм... таке кого-завгодно змусить замислитися... – неуважно відповів Пітер.

Тіквік упевнено вів їх уперед.

– Поворот праворуч... прямо... тут ліворуч... обережно: сходинки!.. Знову ліворуч... – зрідка долинав його шепіт.

Нарешті попереду замерехтіло слабке світло, що вузькою смужкою лилося з-під дверей. А за дверима лунали гучні розсерджені голоси. Хтось розмовляв так голосно, що ті, хто сидів у кімнаті, наших подорожніх навіть не почули.

– Щось не подобається це мені, – прошепотів Тіквік Пітерові. – Почекаймо, краще, з хвилинку.

Усі троє завмерли та наторошили вуха.

– Ви прекрасно знаєте, чому я не просурмив у чарівний ріг Сьюзан на світанку! – почувся чийсь голос («Це король», – пояснив Тіквік). – Не забуваймо, що одразу ж після того, як ми відіслали гінців, на нас налетіли заморці, і бій ішов не де-небудь, а на самому кургані, й не п’ять хвилин, а щонайменше три години. Я просурмив, тільки-но видалася вільна хвилинка.

– Не мені забути той бій, – пролунав інший злий голос («Це Нікабрик», – шепнув Тіквік). – Мені не забути, що гноми вкотре прийняли на себе основний удар і після бою в рядах наших ми не дорахувалися кожного п’ятого!

– Як тобі не соромно! – просипів хтось третій («Фух, живий Трюфеліно, живий!» – тихо радів Тіквік). – Ми всі боролися не менше і не гірше за гномів, а король Каспіан – у перших рядах.

– Пишатися своїми звиятами кожен мастак! – підвищив голос Нікабрик. – Та що з того? За що ми б’ємося? За що кров проливаємо? Де обіцяна допомога, агов! Нема її, вашої допомоги! Може статися, наш любий Каспіан запізно просурмив! А може, ріг той – не чарівний, га?! Що ж ви мовчите, ніби води в рота понабирали, теж мені – великий писар, чарівник-самоук, пан всезнайка! Чи, може, то не ви порадили нам покинути наші печери, барлоги і нори, перебратися сюди й сидіти-чекати чи то на Аслана, чи то на Пітера, чи то ще невідомо на кого?!

– Я не заперечую... мене теж засмутила відсутність допомоги, на яку я так само, як і ви, покладав стільки надій... («Ага, ось і доктор Корнеліус», – півголосом зауважив Тіквік.)

– Краще не обіцяти, як слово ламати! – знов накинувся на доктора Нікабрик. – А тепер що: горщики побито – масло витекло, тенета зопріли – пташка полетіла, у неводі дірка – рибка зникла! Не вмієш чаклувати, так і не берись – нехай чаклують ті, хто вміє! Тому...

– Не гарячкуй, Нікабрику, – втрутився Трюфеліно, – нам, звірам, так само погано, як і тобі, та ми не втрачаємо надії – ми чекаємо. Допомога прийде, обов'язково прийде... Може, вона вже на порозі!

– О, ну так, звичайно! – огризнувся Нікабрик. – Чекаємо, чекаємо, і чого чекаємо: доки рак на горі свисне чи поки небо на землю впаде? Ні, хочете – самі й чекайте, а мені – зась! Запаси закінчуються, втрати наші не відновити, а прибічників наших стає все менше й менше...

– А знаєш чому? – єхидствував Борсук. – Я тобі скажу чому. Тому, що в когось задовгий язик. Правду казав Тіквік, ідучи, можливо, на вірну смерть: армії – ні слова! І що ж? Не встиг він зникнути з очей, як хтось розтеревенив на весь ліс, що він, мовляв, пішов за підмогою і що у нас є чарівний ріг, і що варто королю просурмити, і всі наші лиха згинуть, як і не було!

– Ти, борсуче, говорити говори, та не заговорюйся! – знову підвищив голос Нікабрик. – Сунув би краще свого сопливого носа у бджолиний вулик, аніж наговорювати на мене! Тільки подумати: я – базіка?! Ану, швидко бери свої слова назад, чи я...

– Заспокойтеся нарешті! – не стримався Каспіан. – Я ніяк не можу зрозуміти, до чого ти хилиш, Нікабрику? І хто ті двоє таємничих незнайомців, що причаїлися в темному кутку? І за яким правом ти їх привів на раду?

– За таким, що то мої друзі! Ти й сам тут лише тому, що заприятелював із Тіквіком та борсуком, а цей навіжений старий у чорній сутані – хіба він тут не тому, що він твій приятель?! Це що ж виходить? Виходить, лише я не можу привести на раду своїх друзів?!

– Нікабрику! Його величність – король, якому ти з власної волі присягав на вірність! – суворо зауважив Борсук.

– Ех, Трюфеліно, тобі б народитися при дворі, – всміхнувся Нікабрик, – ох і славний із тебе вийшов би придворний борсук – придворних манер, як я подивлюся, ти вже навчився! Але ми не при

дворі, а навпаки – у глибокій дірі, тому можемо говорити прямо. Ми всі прекрасно розуміємо, що наш, із дозволу сказати, король може втратити не тільки трон (на якому він ще й не сидів), а й голову, якщо ми не допоможемо йому вибратися з цієї пастки, у яку, до речі, він сам нас і завів. Ось тому...

– Стривайте, може, ваші нові друзі самі пояснять нам, хто вони такі й нащо вони тут? – запропонував доктор Корнеліус.

– Ваше докторійшество, вельмишановний пане докторе, – почувся тонкий, майже плаксивий голосочок, від якого усім зробилось зимно на серці, – хто я така, як не бідна, усіма забута старенька, яку ніхто не любить, не жаліє, ось тільки їхнє гномство пан Нікабрик про стару й згадали. Завдяки йому я на власні очі й побачила такого юного і вродливого короля. Тож ви, ваша величносте, ще подумайте, кого вам варто стерегтися більше: Міраза чи немічну стару, в якій ломить у кістках та якій несила навіть хмизу в багаття підкласти, аби зігрітися. А ось деякі вміння старої, хоч вона й на науках не обізнана, на відміну від їх докторійшества, стали б комусь дуже у пригоді. Вона ж, бач, спроможна і наврочити, і закляття накласти, і поробити комусь, і мор наслати, бо в нас із вами спільні вороги – о, як я їх ненавиджу, отих людей!

– Кхе-кхе, – відкашлявся їхнє докторійшество доктор Корнеліус, – стосовно старої пані, здається, все зрозуміло. А от ваш інший приятель, Нікабрику, на що спроможний він?

У відповідь із темного кута пролунав низький безбарвний голос, від якого, як потім зізнався Пітер, у нього кров захолола в жилах.

– Мене гнітять жага та голод. Коли вже я увіп'юся зубами, мене не відтягнеш, не відірвеш, а коли й відірвеш, то тільки з м'ясом. Століття мори мене голодом – я не сконаю, сто днів та ночей пролежу в льоду – не згину. О, дайте мені лише припасти до ріки крові – я вип'ю її геть усю. Де наші вороги? Я хочу крові, крові...

– І це з ними ти зібрався обговорювати наші плани? – спитав у Нікабрика Каспіан.

– Саме так! Більш того, з їхньою допомогою я зібрався ці плани здійснити!

Після цих слів у печері запала тиша. Тільки й чути було, як за дверима начебто хтось неголосно перемовляється. Потім знову почувся вже знайомий хлопцям голос Каспіана:

— Нікабрику, ми порадилися і вирішили, що готові тебе вислухати.

Знову настала тиша, ще довша і томливіша, ніж раніше. Мовчанка здавалася гнітючою від того, що важко було зрозуміти, чому ж мовчить Нікабрик. Нарешті він заговорив, і голос його лунав тихо, ніби він і сам відчував незручність від того, що він мав сказати.

— Скільки всього переговорено, а зрозуміло одне, — сказав Нікабрик, — правди про Стародавню Нарнію ніхто з нас не знає. Недарма Тіквік вважав, що то все казки. Утім, я був би радий повірити навіть у казку, аби з неї була хоч якась користь. А її й немає! Що сурмили ми в цей ваш рік, що не сурмили — один чорт, що собака, що хорт! Тож виходить, навіть якщо і були всілякі там великі Пітер і Сьюзан, і Едмунд, і Люсі, то вони нас або не почули, або почули, та не прийшли, або вони і зовсім не за нас, а проти нас, що теж зрозуміло...

— Або вони все ще в дорозі, — доречно докинув Трюфеліно.

— Та облиш це, борсуче! — відмахнувся Нікабрик. — Ти казатимеш, що допомога прийде, навіть і тоді, коли Міраз вирішить пустити нас собакам на харчі! А я чекати не збираюся! У ланцюзі стародавніх переказів ми випробували одну ланку — з цього нічого не вийшло, ну що ж — коли ламається меч, витягають кинджал. Ті самі давні оповіді розповідають не тільки про королів, а й про інші, грізніші сили минулого. Ну то викличмо їх, і нехай вони нам допоможуть!

— Коли ти маєш на увазі Аслана, — похитав головою Трюфеліно, — то викликати королів, що були його слугами, то все одно, що викликати його самого. Коли він не надішле їх, то навряд чи прийде сам.

— Тут ти маєш рацію, — кивнув Нікабрик. — Де Аслан, там і його королі. Може статися, його немає серед живих, а може, він став на бік наших ворогів чи його втримала якась сила, що сильніша за нього самого. Та що тут казати! Навіть якби він і прийшов, невідомо ще, чи з дружніми намірами? Здається мені, йому більше до вподоби люди, ніж гноми, та й звірів він, якщо і шанує, то не всіх — згадай-но лише вовків, борсуче! Тож, може, воно й на краще, що він не прийшов... Крім того, коли вірити легендам, він і був-то в Нарнії всього лише раз, та й то — казна-коли і недовго. Ні-ні, забудьмо про Аслана, а замість нього краще викликати справжню силу!

Тут Нікабрик змовк, усі замерли в очікуванні, а тиша запала така, що Едмунд навіть чув, як за дверима сопе і шморгає носом Борсук.

– До чого ти ведеш? – не витримав, зрештою, Каспіан.

– До того, що є та, що могутністю своєю перевершує навіть самого Аслана, та, що тримала Нарнію під своїм заклиттям довгі роки, коли всі ті стародавні оповіді не брешуть.

– Біла Чаклунка! – разом вигукнули три голоси, і шарудіння за дверима підказало Пітеру, що всі троє схопилися на ноги.

– Так! – чітко вимовив Нікабрик. – Так-так, я кажу саме про неї! Сідайте-сідайте, чого це ви посхоплювалися? Злякалися, мов малі діти... Нам потрібна така сила, яка ненавиділа б рід людський найлютішою ненавистю, а отже, була б на нашому боці. І така сила є! Наскільки я знаю, Біла Чаклунка здолала Аслана, зв'язала і вбила на цьому самому Кам'яному столі, що стоїть поруч із нами, у цій печері!

– Наскільки ми знаємо, Аслан повернувся до життя, – різко зауважив Борсук.

– Може, воно й так, – не сперечався Нікабрик, – та щось замало відомо про його подальші діяння – зник, і сліду не лишилось. Як ви це поясните? Хіба могло б таке трапитися, коли б він і справді ожив? Може, про нього більше ні слова не сказано тому, що й говорити було ні про кого?

– Він дав Нарнії королів і королев, – нагадав Каспіан.

– Королю, після того як він виграв вирішальну битву, аби зміцнитися на троні, не потрібен дресирований лев! – заявив Нікабрик. У відповідь почулося глухе гарчання. Судячи з усього, це гарчав Трюфеліно. – Та й що стало з усіма цими королями? – войовничо продовжував Нікабрик. – Скільки вони там покорювали? Із кролячий хвостик! Інша справа – Біла Чаклунка. Ось хто панував, так уже панував – цілих сто років, довгих сто років зими... Оце, я розумію, сила, оце могутність! Це вам не фунт родзинок!

– Та що ж ти таке верзеш! – не витримав король. – Хіба тобі невідомо, що чаклунка – наш найлютіший ворог! Ворог, страшніший за будь-якого Міраза!

– Коли вона комусь і ворог, – крижаним голосом мовив Нікабрик, – так це вам, людям... Ну, винищила вона якихось бобрів, ну, немає їх тепер у Нарнії, ну то й що? Зате вона і пальцем не зачепила жодного гнома, а для нас, гномів, це найголовніше. Чого нам остерігатися Білої Чаклунки!

– Але ж ви приєдналися до нас, – образився Борсук.

– Так? А ви нам що за це? У гущину бою кого посилають? Гномів. Урізати постачання кому першому? Гномам...

– Але ж це неправда, неправда, – замотав головою Трюфеліно.

– Ані добра, ані справедливості ми у вас не знайшли! Нічого, знайдемо в когось іншого! – закінчив Нікабрик.

– Зрада? – запитав Каспіан.

– А ти за меча не хапайся! – промовив Нікабрик, і в голосі його чулася неприхована погроза. – Мене не налякаєш. Вас троє, нас теж троє, тож ми ще подивимось хто кого!

– Зупиніться! Стривайте! – пролунав єдиний спокійний голос серед всієї суперечки. – Так ви, чого доброго, і до рукопашної дійдете. Чаклунка померла – про це всі легенди говорять. Як же наш Нікабрик зібрався її викликати?

Нікабрик промовчав, а за нього відповів той самий безбарвний, глухий, наче неживий, голос:

– Чаклунки не вмирають...

І знову втрутився верескливий і плаксивий голосок «бідної нещасної» бабусі, про яку всі якось забули:

– Ах, ваша добра-жаліслива-бідна-нещасна королівська величносте, не мучтесь, не побивайтеся з приводу передчасної кончини нашої дорогої Білої Пані, як ми її називаємо. Високоповажний пан доктор вирішив пожартувати з бідної, нещасної, всіма забутої старенької. Ах, як вам не соромно, найдорожчий пане докторе, вчений пане докторе? Де ж це чувано, аби справжня чаклунка – та й померла! Чаклунка на те й чаклунка, щоб оживати кожен раз, як її кличуть назад.

– Тож викликай її скоріш! – поквапив неживий голос. – Малюй своє магічне коло, запалюй блакитне полум'я. Ми чекаємо на неї!

Слідом за тим почувся якась метушня, Борсук загарчав, доктор скрикнув, і на всю печеру, мов грім, прогримів голос Каспіана:

– Так ось у чому полягав твій задум, Нікабрику! Закликати на допомогу чари і викликати дух проклятої чаклунки! Ось навіщо тобі знадобилися нові друзі: відьма і перевертень!

Наступної миті все змішалось: звіриний рик і вереск, і крики, і прокляття, і брязкання мечів. Хлопчики і Тіквік кинулися всередину. Краєм ока Пітер помітив, як огидне сіре створіння, напівлюдина-

напіввовк, стрибнуло на тендітного юнака приблизно одного віку з самим Пітером. Едмунд побачив Борсука і гнома, що каталися по підлозі, зчепившись, мов дикі кішки, а Тіквік носом мало не зіткнувся із жахливою відьмою з палаючими очима. Тіквік надовго запам'ятав цей гачкуватий ніс і випнуту нижню щелепу, цей рот, що нагадував щипці для розколювання горіхів, і цей моторошний совиний погляд, і брудні сиві патли, що звисали відьми на очі. Відьма тримала доктора за горло і тільки клацнула на Тіквіка зубами, але промахнулася, а Тіквік змахнув мечем – і відьми голова покотилася по підлозі. У ту ж мить зі столу впала свічка, і все поглинула темрява. Стало темно, як у льоху. У цій непроглядній пітьмі чувся лише тупіт ніг і хрипке дихання: хтось дрябався, хтось кусався, хтось махав мечем, хтось лупив у темряву кулаками, а хтось – підборами. Нарешті все затихло.

– Еде, ти як там, Еде?

– Та ніби нічого, – натужно дихаючи, відгукнувся Едмунд. – Здається, я зловив цього зрадника Нікабрика. Він тут, піді мною, борсається.

– Так, та не так! – почувся чийсь сердитий голос. – Це ви мене осідлали. Злізайте-но, бо важкий, мов слоненя!

– Ох, перепрошую, Тіквіку, я ненавмисно, – вибачився Едмунд. – Усе, злажу, злажу...

– Бо-бо-бо, бу-бу-бу, – раптом забубонів та знову заборсався в темряві Тіквік, – що ж ви мені в рот черевик сунете? Він же не булка і

не бублик!

– Королю Каспіане, де ви? Ви живі? – не звертаючи уваги на стогони Тіквіка, запитав Пітер.

– Живий, – почувся слабкий голос, – але хтось мене сильно вкусив.

Чиркнув сірник, і вогник освітив бліде і брудне обличчя Едмунда. Він нагнувся, понишпорив по підлозі та відшукав недогарок (ринку вже не використовували, бо скінчилася олія). Поставивши недогарок на стіл, Едмунд підпалив гніт, полум'я розгорілося, і з різних кінців печери попіднімалися люди і звірі. Шість пар очей, кліпаючи на світло, сторожко вдивлялися один в одного.

– Схоже, вороги наші полягли, – підсумував Пітер. – Ось відьма. Вона мертва, – Пітер відвів очі убік. – Ось Нікабрик. Він теж мертвий. А ось, як я розумію, перевертень. Давненько я їх не бачив. Вовча голова і людське тіло – так і завмер, як ударив його меч, мабуть, саме перетворювався на вовка... А ви, як я так розумію, і є той самий король Каспіан, про якого я скільки чув?

– Так, – відповів юнак. – Із ким маю честь розмовляти?

– Це ж сам Великий король Пітер власною персоною! – відрекомендував Пітера Тіквік.

– Благословенні будьте, ваша величносте! – вклонився Каспіан.

– І ваша величність також! – вклонився Пітер. – Ви, звичайно, розумієте, що ми тут не для того, аби захопити трон, а для того, щоб допомогти утвердитися на ньому законному королю.

– Ваша величносте! – пролунав скривджений голос за спиною у Пітера десь на рівні ліктя. Пітер обернувся. Перед ним стояв Борсук. Пітер нагнувся, обійняв його і поцілував у щетинисті щоки. І то були вам не дівчачі ніжності, а визнання королем великих заслуг Борсука.

– Спасибі тобі, о кращий серед борсуків, – сказав Пітер. – Спасибі за те, що жодного разу не засумнівався в нас.

– Ну що ви, ваше величносте, – зашарівся, якщо так можна висловитися, Борсук. – Я всього лише звір, простий звір, а ми, звірі, майже не змінюємося, тому й пам'ять у нас така довга. Справа борсуча в тому і полягає, аби берегти пам'ять минулих поколінь. Як же я міг засумніватися?

– А знаєте, – сказав Каспіан, – мені дуже шкода, що так вийшло з Нікабриком, нехай навіть він і зненавидів мене з першого погляду. Він зачерствів і знавіснів від довгих страждань і ненависті. От коли б ми

відразу перемогли, він був би, звичайно ж, добрим і славним гномом... Я не знаю, чия рука завдала йому смертельний удар, і, чесно кажучи, радий цьому...

– Однак ви спливає кров'ю, – зауважив Пітер.

– Схоже, мене вкусив цей от... – Каспіан кивнув на перевертня, – з вовчою пащею.

Усі кинулися промивати і перебинтовувати рану (як відомо з народних переказів, укуси перевертнів надзвичайно небезпечні), а потім Тіквік сказав:

– Ну ось, поспішали ми до сніданку, поспішали, і нате вам!

Тіквік згадував про їжу щоразу, коли бував на волосинці від смерті, а останнім часом це траплялося досить часто.

– Тільки не тут, – озвався Пітер.

– Тільки не тут, – здригнувся Каспіан. – Потрібно попросити когось прибрати тіла.

– Погані цій місце в ямі, – розпорядився Пітер, – а тіло нещасного Нікабрика треба передати гномам – нехай вони поховать його за звичаями свого народу.

...Королівський сніданок, на який хлопці так прагнули встигнути всю дорогу від Кейр-Паравелю, все-таки відбувся в одному з численних темних закутків кургану. Утім, це навіть сніданком не назвеш: то був не той сніданок, що подають у палацах, і навіть не той, що зазвичай випадає англійським дітям. Каспіан і Корнеліус могли скільки завгодно мріяти про пиріг з олениною, а Пітер і Едмунд про яйця в мішечок і гарячу каву – замість цього кожен отримав по маленькому куснику холодної ведмедики (із кишені), по шматочку твердого сиру, невеличкій цибулинці й по ковтку студеної води з глечика. Сніданок відбувся в тиші.

Розділ 13

Великий король кидає виклик

– Отже, – сказав Пітер після того, як усі закінчили трапезу, – отже, з'ясуймо собі наше становище. Аслан і дівчатка, тобто я маю на увазі королеви Сьюзан і Люсі, перебувають десь недалеко від нас. Але як вони діятимуть і коли, ми не знаємо. Та добре знаємо інше: сидіти, склавши руки, вони не будуть. І ми, у свою чергу, маємо зробити все, що в наших силах... а сил у нас не так уже й багато. Їх не вистачить не лише для того, щоб узяти гору над Міразом, але навіть і для того, щоб дати йому бій у чистому полі. Чи не так, Каспіане?

– На жаль, так, Великий королю, – відповідав Каспіан. Багато в чому він був схожий на Пітера, проте страшенно ніяковів у розмові, мабуть, від того, що зустріч із великими королями з далекого минулого справила на нього надто глибоке враження.

– Тоді я відішлю йому виклик на двобій.

На якусь мить усі постовпіли – ідея була хоч і проста, і смілива, та головне – досі чомусь нікому не спадала на думку. Першим отямився Каспіан.

– Перепрошую, Великий королю, – промовив він, – але я б не хотів поступатися вам цим правом. Я мушу поквитатися за батька.

– Бач, – Пітер добирав слова, намагаючись не образити самолюбство Каспіана, – по-перше, тебе важко поранено, а по-друге, Міраз може попросту розсміятися на виклик від свого небожа. Ми ж знаємо, що ти справжній король і витязь, але він цього не знає і, як колись, вважає тебе за малого хлопчика. Тож йому буде якось і не до снаги відповідати на твій виклик.

– Але, сір, – звернувся до Пітера Борсук (він сидів поруч Пітера й просто-таки зазірав йому до рота), – із тим самим успіхом він може не прийняти виклик і від вас. А що йому до того: у нього й військо більше, і зброя краща; ще день-два – і нас можна брати змором... Навіщо ж йому лізти на кулю й ризикувати власною головою – не такий він бовдур!

– Може й не прийняти, – погодився, але не зніяковів Пітер, – а може і прийняти, це ми ще побачимо. Але навіть якщо і не прийме, то

на обмін герольдами і всяку іншу нісенітницю у нас піде мало не весь день. А за цей день багато що може змінитися. Може статися таке, що Міразу й зовсім буде не до бойових дій – не забуваймо про Аслана! А ми тим часом учинимо огляд нашого війська, укріпимо позиції... Ні, я цілковито певен: необхідно посилати виклик, до того ж негайно! Докторе, у вас є чорнило і перо?

– Без них учений – як без рук, – із готовністю відгукнувся доктор Корнеліус.

– Тоді, коли ваша ласка, запишіть моє послання. Я диктую...

Доки доктор розпрямляв пергамен, гострив перо і збовтував ріг із чорнилами, Пітер прихилився до стіни й, замруживши очі, гарячково пригадував високомовний тон послань; а за місцевим літочисленням він стикався з ним уже досить-таки давно: за золотої доби Нарнії, тобто наче за доісторичних часів.

– Гаразд, – нарешті вимовив він, – ви готові, докторе?

Доктор умочив перо в чорнило, і Пітер продиктував. Вийшло ось що:

«Ми, Пітер, з ласки Аслана, а також за правом обрання, повеління та завоювання, Великий король Нарнії, імператор Самотніх островів, а також лицар найшляхетнішого ордену Лева та інше, інше і таке інше... Міразу, недостойному нащадку Каспіана Восьмого, колишньому лорд-протектору, а нині – самозваному королю Нарнії, переказуємо привіт...»

Тут Пітер трохи замислився, а чи не підправити «привіт» на «привітання», а разом «недостойного» замінити на «достойного», що, так би мовити, більше личить стилю, але потім вирішив залишити все, як є.

– Ви встигаєте, докторе? – запитав він.

– «Нарнії», кома, «переказуємо привіт», крапка, – оголосив доктор.

– Добре. Абзац. «Запобігаючи непотрібним кровопролиттю, смертовбивству й іншим лихоліттям, які спричиняються війною на землях довіреного нам королівства, так, як і в ім'я захисту королівської честі та достоїнства возлюбленого брата нашого, короля Каспіана, ми, Пітер і таке ін., виявили високе наше побажання стягтися з тобою, ваша Міразосвітносте, у чесному герці, сиріч двобої, щоби, поваливши тебе в порошок, тим самим воскресити зганьблену і зневажену справедливість, якої потоптання тобою, найміразотніший

та найміразенніший Міраз, полягало у позбавленні влади законного правом, дарованим нами і заморським звичаєм, короля Каспіана, а також у суперечному природі, підлотному і кривавому вбивству твого наймилостивішого короля і брата, Каспіана Дев'ятого. А тому ми, Пітер і таке ін., беззаперечно пропонуємо, вимагаємо і наказуємо тобі, ваша самозвана величавосте, прийняти кинутий нами виклик на названий двобій; передати ж сіє посланіє припоручаємо возлюбленому брату нашому Едмунду, колись королю та співправителю Нарнії, герцогу Ліхтарної пустки, графу Західних багн, лицарю благородного ордену Скрижалі, якого й наділяємо всіма повноваженнями для визначення, спільно з вашою Міразостійністю, умов вищезгаданого герцю. Написано в нашій резиденції, Аслановому кургані, дванадцятого травня місяця зеленого листа в рік правління короля Каспіана Десятого Нарнійського перший». Має спрацювати, – зробивши глибокий віддих, сказав Пітер. – Тепер ось що: Едмунду, тобто королю Едмунду, не гоже йти одному. Необхідно надати йому двох осіб для пошту. Одним я пропоную нашого доброго велетня.

– Так, але він не надто... е-е-е... красномовний, – заперечив Каспіан.

– Теж мені новина! Та говорити йому не доведеться, а вигляд він має досить-таки показний. Й, окрім того, нині йому конче потрібні наші довіра і підтримка, то відправимо його. Але хто ж буде другим?

– Якщо вашій величності бажається справити на ворога грізне враження, – запропонував Тіквік, – то кандидатури, кращої за Ріпичипа, нам не знайти. Цей усіх тяжко вразить з одного маху: якщо не виглядом, то поглядом, а як не поглядом, то язиком.

– Усе це так, авжеж, – усміхнувся Пітер, – утім, ось лихо, дуже вже він малий, наш грізний Ріпичип, боюсь, він наших ворогів не налякає, а радше насмішить, і вже тоді точно можна не розраховувати на те, що Міраз прийме виклик заморському війську на сміх!

– Пошліть Гленсторма, ваша величносте, – запропонував Трюфеліно, – з кого, з кого, а з кентавра ніхто не справлятиме смішки.

Годину по тому двоє ясновельможних панів особливо наближених до Міраза, а саме лорд Каверзіан і лорд Спесивіан, прогулюючись уздовж позицій війська заморців і длубаючи в зубах після ситого сніданку, узріли, як виходять із лісу кентавр і велетень, яких вони вже

мали честь побачити в бою, а поміж ними хтось третій, кого вони, як не морщили лоба, впізнати не змогли.

До речі мовити, коли б під ту хвилину Едмунда побачили хлопчак з його рідної школи, то й вони його навряд чи впізнали б, позаяк Аслан вдихнув у нього почуття королівської гідності.

– Що відбувається? – не на жарт переполохався Каверзіан. – Невже вони наступають?

– Та ні, – заспокоїв його Спесивіан, – бачите, у них в руках зелені віти, мабуть, парламентарі, здаватися йдуть.

– Е-е-е, ваша ясновельможносте, – похитав головою Каверзіан, – ви лишень гляньте на того, що посередині, – з його вигляду не скажеш, що він іде здаватися, навпаки, вигляд у нього такий, неначе він іде пропонувати здатися нам! Але хто б то міг бути? На цього хлопчиська, Каспіана, не схожий...

– Не схожий, – погодився Спесивіан. – Б'юсь об заклад, що цей орел побував не в однім бою! От тільки звідки він з'явився у заколотників? Як собі знаєте, ваша світлосте, а мені це дуже і дуже не до вподоби. Я й більше скажу (це лише між нами) – він навіть куди величніший за їхню величність! А погляньте-но на цей обладунок – та нашим ковалям такий і не снівся!

– Ставлю свого сірого в яблуках, що він несе нам виклик, а не капітуляцію, – зробив висновок Каверзіан.

– Ет, пусте! – махнув рукою Спесивіан. – Ворог у нас, так би мовити, уже у жмені, а Міраз – не такий він бовдур, аби ризикувати власною шкурою заради якогось непевного честолобства. Ні, він на це не піде...

– ...Якщо його не... підштовхнути, – обережно натякнув Каверзіан.

– ...Лише вкрай непомітно, – з півслова вловив натяк Спесивіан і стишив голос. – Давайте-но з вашою світлістю відійдемо подалі від варті. Отже, чи правильно зрозумів я вашу світлість?

– Якщо Міраз дасть згоду на двобій, – підморгнув Спесивіану Каверзіан, – то він або переможе, або буде переможеним.

– Резонно, – кивнув Спесивіан.

– Якщо він переможе, то можна сміливо вважати, що цю війну ми виграли.

– Резонно. А коли ні?

— А коли ні, то ми з таким самим успіхом зможемо виграти війну без нього! Не думає ж ваша світлість, що Міраз — видатний воєначальник! Отже, ми з вами будемо у вигазші удвічі: виграємо війну, а заразом програємо короля.

— Якщо я правильно зрозумів, то ваша світлість уважає, що ми здатні управлятися в королівстві без короля так само успішно, як і з ним?

— Що ви, набагато краще! — скривився Каверзіан. — Адже саме ми з вами й посадили цього мерзенного Міраза на престол, і ось уже скільки років він править собі на втіху, живучи у розкошах, а що ж нам? За нашу відданість, відвагу, винахідливість? Дуля з маком!

— І не кажіть, — зітхнув Спесивіан. — Однак більше про це анітелень — здається, йде вістовий покликати нас до королівського намету.

Коло королівського шатра лорди знайшли Едмунда і його почет. Їх частували тістечками та вином. Вочевидь вони сиділи в очікуванні відповіді на доставлене послання. Обидва заморські лорди придивилися ближче до них і зішлись на тому, що їм не хотілось би стятися в бою з жодним із цих грізних парламентарів.

У шатрі лорди знайшли Міраза; той на самоті з люттю розправлявся зі сніданком. Його лице вкривали червоні плями, брови були насуплені.

— Ось полюбуйтеся, — жбурнув він через стіл пергамен, — що за визивну цидулку надіслав наш вискочка-небіж!

— Із вашого дозволу, сір, — обережно зауважив Каверзіан, вивчаючи сувій, — якщо той молодий лицар, що сидить біля входу, і є згаданий тут король Едмунд, то краще вам стримуватися у словах.

— Едмунд? Чхати на Едмунда! Невже ваша світлість йме віри цим дитячим казочкам про Пітера, Едмунда та... кого там ще?!

— Я йму віри своїм очам, із вашого дозволу, сір, — також обачно зауважив Каверзіан.

— Гаразд, годі сперечатися через дрібницю, — погодився Міраз, — а от стосовно двобою, сподіваюся, у нас спільна думка.

— Ще б пак! — вигукнув Каверзіан.

— Ану лишень, і яка ж? — усміхнувся Міраз.

— Відмовитися, — зітхнув Каверзіан. — Мене страхополохом не назвеш, але, відверто кажучи, я б остерігся виходити на герць навіть проти того парубка, що сидить біля входу. А якщо його брат, Великий

король, ще небезпечніший, а судячи з усього, так воно і є, то заради вашого дорогоцінного життя, тримайтеся від нього якомога далі, благаю вас.

– Бодай тебе заціпило! – розгнівався Міраз. – Говорити! Мені! У вічі! Такі речі! Та щоб я злякався якогось там Пітера, якого, либонь, і на світі нема – та ні зроду-віку! Ніякого Пітера я не боюсь, а питаю вашої ради виключно з точки зору розсудливості цього двобою для вищих інтересів нашої корони!

– Так саме про це я й кажу, – буцімто навіть образився Каверзіан, – а чи варто зв'язуватися з таким небезпечним суперником, коли ми ось-ось і без того виграємо війну? Я також мудро побоявся б битися з лицарем, у якого на чолі написано, що він несе вам смерть.

– Знову заторочив! – уже не на жарт розгнівався Міраз. – А чи не бажає їхня світлість, аби всі подумали, немовбито король такий самий боягуз, як і його найближчий радник?!

– Ну, це вашій величності видніше, – смиренно уклонився Каверзіан.

– Ми сподівалися почути раду державного мужа, а ти говориш, як полохлива стара баба! – обурився Міраз. – А яку нам дасть пораду лорд Спесивіан?

– Ваша величність виголосили коротку, але видатну промову про користь розсудливості для своєї корони. По суті, кращої зачіпки для того, щоб відмовитися від двобою, нам годі й шукати, так і скажемо у відповідь: ми, мовляв, не боягузи, а якщо і відмовляємося, то не тому, що боїмося, а виключно з точки зору вищих інтересів корони, тож вибачайте, а битися ми не...

– О, небо! – вигукнув Міраз і навіть вискочив з-за столу. – Та як у вас язик повернувся на такі слова! «Зачіпка», «вибачайте» – та я не шукаю зачіпки, а просити вибачення тим паче не маю наміру, чуєте, ви?

Розмова йшла саме так, як того прагнули лорди, тому вони не виправдовувалися, а лише мовчки потупили очі.

– Ага, розумію, – сказав Міраз, по черзі оглядаючи лордів, та до того пильно, неначе щойно їх уперше й побачив, – у моїх радників заячі серця, але їм дістало зухвальства і нахабності думати, буцімто таке саме серце б'ється у грудях Міраза. Подумати лише: відмовитися від двобою, шукати зачіпки, прохати вибачення! А як то честь воїна,

заморця, чоловіка, врешті-решт! Та коли я відмовлюсь, а цього, до речі, саме й вимагають від нас жорстокі закони війни, що повелівають усім і кожному оберігати свого командира, ви ж перші й роздзвоните всій армії, що я злякався. Хіба не так?

– Жоден розсудливий солдат не зважиться ганьбити свого правителя, особливо такого віку, як ваша величність, лише за те, що той відмовився стати до бою з великим воїном у повному розквіті молодих літ, – незворушно заявив Каверзіан.

– Еге, то, по-вашому, я не лише боягуз, а ще й старенний дідуган, якому вже час у могилу лягати! – затупав ногами Міраз. – Так ось що я скажу вам, мілорди: своїми легкодухими словами ви досягли мети, прямо протилежної вашим порадам! Я приймаю виклик! Так-так, приймаю, хоча спершу й сам волів відмовитися, з вищих, зрозуміло, помислів, але тепер дам згоду. І нехай ніхто не кине мені боягузтва, бодай навіть у моїх радників від страху дрижать жижки!

– Ми благаємо вашу величність... – завів був стару пісню Каверзіан, але Міраз уже вискочив із шатра, і, коли він сповіщав Едмунду свій присуд, лорди по-змовницьки презирнулися та нишком закихкали.

А в таборі повстанців звістка, яку приніс Едмунд, жваво передавалася з уст до уст і незабаром облетіла всіх: від малого до старого. Зчинилися небувалі веремія і гармидер, адже кожен вважав за свій обов'язок взяти хоч яку участь у майбутній події, якщо не ділом, то хоч радою. Едмунд з одним із командирів ворожого війська розмічав поле для двобою, у землю вбивалися тички, а між тичками простягалися линви. Із двох кутів ділянки, а також збоку, на одній зі сторін, як розпорядники (або, як сказали б тепер, «судді») мали стояти заморці, два інші кути й одну сторону належало зайняти розпорядникам Великого короля. Пітер саме роз'яснював Каспіану, чому той не може бути розпорядником, коли герць ведеться за його право на трон, як тут у нього з-за спини почувся розгніваний рев. Пітер здригнувся й обернувся – перед ним стояв старший із братів-ведмедів, а вигляд він мав такий, немовби його щойно розбудили.

– То що, ваша величносте, – сказав він, стримуючи позіхання, – ведмідь уже перед вами.

– Я, безперечно, дуже радий, – відповів Пітер, – але що з цього?

– Як це що? – здивувався такій нетямущості ведмідь. – Споконвічно у нас, у ведмедів, виключне право виставляти одного з нас розпорядниками лицарського турніру. І ось я тут.

– Не беріть його, – прошепотів Тіквік Пітеру, – авжеж, він дуже добрий ведмідь, але в тому-то й справа! Він неодмінно засне чи, чого доброго, стане смоктати свою лапу – ой, зробить він нам ведмежу послугу, не обберемося з ним глуму.

– Нічого не вдієш, – знизав плечима Пітер, – він має цілковиту рацію, це справді ведмежий привілей. Залишається дивуватися тому, що про нього досі пам'ятають, коли стільки всього забуто...

– Ну, так, ваша величносте, – нагадав про себе бурмило.

– Що ж, – зітхнув Пітер, – це ваше право, і ніхто його у вас не відбере. Лише домовмось, що під час двобою ти аніяку лапу не ссатимеш! Це вкрай непристойно.

– Авжеж, непристойно, – вмить згодився ведмідь.

– Невже? А сам ти що робиш? – напустився на нього Тіквік.

Ведмідь, витягнувши лапу з рота, розглядав вершечки дерев, буцімто й він – не він, а Тіквік кричав бозна-кому іншому.

– Сі-і-ір, – пропищав знизу якийсь тоненький голосок.

– А, Ріпичипе! – Пітер роззирнувся навсібіч, як це зробила б усяка інша людина, до якої щойно звернулася миша.

– Сір, – сказав Ріпичип, коли вони нарешті зустрілися поглядом, – моє життя у вашому велінні, та є ще й моя честь! Мої люди вкрай невдоволені: у нас у загоні єдиний на всю армію сурмач, і ми слухно сподівалися, що саме нам випаде честь супроводжувати короля Едмунда з викликом, та нас навіть не сповістили про цю почесну місію! Сір, ми глибоко засмучені цією обставиною. Ось коли б ваша величність визнала за можливе обрати мене в розпорядники, то наш загін був би чимало з того втішений.

Полум'яну промову Ріпичипа перервав несподіваний шум, схожий на гуркіт грому серед чистого неба – це не зовсім гречно дозволив собі розреготатися велетень Бурелом. Та не встиг Ріпичип виявити джерело рокотання, як Бурелом розважливо осікся і скривив безневинну міну.

– На превеликий наш жаль, – дуже серйозно зітхнув Пітер, – я змушений відмовитися. Уся штука в тому, що багато людей панічно бояться мишей.

– Оце нам доводилося спостерігати повсякчас, – визнав Ріпичип.

— Отже, з нашого боку було б просто нечесно супроти Міраза виставляти розпорядником мишу, та ще такого грізного Миша, як ви. У Міраза у найбільш недоречний момент може здригнутись рука, можуть підсіктися коліна, хіба мало що! Ні-ні, навіть і не благайте, про це не може бути й мови!

— Ваша величність — зерцало честі, — Ріпічип віддав Пітеру найграціозніший уклін, — а там, де йдеться про честь... До речі, мені здалося, наче я чув декотрий шум, який може бути розтлумачений як регіт. Попереджаю, якщо хтось із присутніх обрав об'єктом своєї дотепності мене, то я і моя шпага згодні зустрітися з ним у будь-який зручний для нього час у будь-якому зручному для цього місці.

Від такої перестороги велетень мимоволі втягнув голову в плечі, а запалу тишу перервав лише Пітер, який, остаточно все обдумавши, привселюдно оголосив:

— Із нашого боку розпорядниками будуть велетень Бурелом, ведмідь Соня і кентавр Гленсторм. Двобій відбудеться о другій по обіді. Обід рівно опівдні.

— Послухай, — трохи згодом казав Пітеру Едмунд, коли вони залишилися самі, — авжеж, я розумію, що ти вчинив так, як тобі підказало сумління. Ну, а як ти думаєш, чи зможеш ти перемогти його, га?

— А ось це я і збираюся дізнатися в бою, — відповів Пітер.

Розділ 14

Гарячий день

Незадовго до двох годин пополудні Тіквік і Борсук зі своїми друзями та побратимами сиділи на узліску й розглядали блискучі лави заморських воїнів, що вишикувалися на відстані двох летів стріли від них. Між двома арміями розчистили квадратний майданчик, якому і належало стати ареною для двобою двох королів. У дальніх кутах майданчика з оголеними мечами стояли лорди Каверзіан та Спесивіан, а в ближніх – велетень Бурелом та вічно заспаний гладун Соня. Попри всі перестороги він і тепер смоктав лапу і аж ніяк не відповідав урочистості нагоди. Зате, на противагу йому, Гленсторм стояв як вкопаний праворуч від арени; він лише зрідка бив заднім копитом об землю та мав куди більш статечний вигляд, ніж заморський барон, що стояв проти нього біля лівої лави. Щойно Пітер потиснув руки Едмунду і доктору й попрямував до центру майданчика. Напруга сягнула краю, як воно буває, наприклад, перед фінальним забігом перед пострілом стартового пістолета. Обидві армії завмерли, над полем нависла тиша.

– От якби з'явився Аслан і вмить розставив би все на свої місця без двобою, – прошепотів Тіквік.

– Мені теж так хотілося б, – сказав Борсук і штовхнув Тіквіка під лікоть, – ану, озирнись.

– Стружки, тріски й гілля, нічого собі діла! – тільки й пробурчав Тіквік. – Боги – не боги, люди – не люди, дерева – не дерева, але їх сотні й тисячі, й вони, безсумнівно, на нашому боці!

– Це дріади та сильвани, – пояснив Трюфеліно, – Аслану все-таки вдалося пробудити їх від довгого сну!

– Що ж, вони нам добряче стануть у пригоді, якщо ворог замислить щось підступне, утім, вони не захистять нашого Пітера, якщо рука Міраза буде точніша, – вирішив гном.

На це Борсук нічого не відказав, бо в цю мить Пітер із Міразом одночасно ступили на поле, обидва в залізних кольчугах, у шоломах та зі щитами. Зійшовшись посередині бойовища, вони один одному вклонилися і неначебто обмінялися кількома фразами, але якими саме

– не розчути. А наступної миті в яскравому сонці зблиснули два мечі, а дзенькіт кричі потонув у шаленому ревінні двох армій, чий вояки горлали, свистіли та атукали, ніби вболівальники на футбольному матчі.

– Браво, Пітере, чудово! – кричав Едмунд, коли побачив, що Пітер відразу примусив Міраза відійти на півтора крока. – Дотискай його, дотискай!

Пітер, неначе почувши пораду, посилив натиск, і якийсь час здавалося, що він от-от виграє бій. Та Міраз був досвідченим бійцем: він умить оговтався після першого натиску й майстерно використав свою перевагу в зрості та вазі, переходячи з оборони на напад. «Міраз! Мі-раз! Ко-роль! Ко-роль!» – скандували заморці, а Каспіан і Едмунд навіть пополотніли від страху за Пітера.

– Уявляю, які удари йому доводиться відбивати, – сказав Едмунд.

– Гей, а що це вони роблять? – спитав не такий досвідчений у фехтуванні Каспіан.

– Фух, – перевів дух Едмунд, – цього разу обійшлося! А це вони розійшлися, трохи видихлися, як я розумію. Чатують. Невдовзі знову зійдуться. Еге ж, так і є! І тепер уже без наскоків, за наукою: кружляють, промацують, де у кого слабина в обороні...

– Ой, здається мені, цей Міраз добре знає свою справу! – пробубнів, ні до кого не звертаючись, доктор.

Ніхто його й не почув, тому що саме цієї миті з нарнійського боку гримнув такий оглушливий зойк, гвалт, виск і рев, що у бідного доктора заклало вуха.

– Що? Що там сталося? – взявся торгати він своїх сусідів. – Мої бідні старі очі нічого не бачать.

– Великий король уколів його у пахву, – плескаючи в долоні, прокричав Каспіан. – Там є незахищене місце – пройма в кольчuzі. Ось і перша кров.

– Ой, щось мені знов-таки не подобається, – миттєвість по тому похитав головою Едмунд. – Пітер зовсім не застосовує щита! Здається, у нього щось із рукою.

Едмунд не помилявся. Тепер усі помітили, як безсильно звисла у Пітера ліва рука і він навіть не намагається прикриватися щитом. Бурхливе ревіння заморців вітало удачу Міраза.

– Еде, ти бачив більше битв, скажи відверто: є ще хоч якийсь шанс? – спитав Каспіан.

– Майже немає, – підтвердив Едмунд. – Та Піт справжній боєць: такий шанс він може створити й сам – нехай йому щастить!

– Чому ж ми не відмовили його, чому? – гірко зітхнув Каспіан.

Раптом крики з обох боків стихли. Едмунд спершу аж розгубився, та потому збагнув: «Ах, он у чому справа! Вони згодилися на перепочинок!»

– Ходімо, докторе, ймовірно, ми з вами зможемо допомогти Великому королю!

Вони збігли до бойовища й підхопили Пітера, який переступив через линви їм назустріч. Груди його тяжко здіймалися, а лице заливав піт.

– Що у тебе з рукою? Тебе поранено? – відразу запитав Едмунд.

– Та ні, удар я прийняв на щит, та це, скажу я, був удар так удар – ніби вантажівка з цеглою наїхала – ну ось, краєм щита зап'ястя й зачепило. На перелам не схоже, та звих, певно, є. Якщо тугіше перев'язати, то діяти можна.

Поки доктор робив перев'язку, Едмунд із тривогою запитав:

– Ну, і якої думки ти про нього, Пітере?

– Дужий. Неабияк дужий. Проте шанс є. Вага в нього більша, дихання гірше: якщо примусити його побігати, та ще й під палючим сонцем, дивись, щось із того й вийде. Інших шансів, сам розумієш, катма. Тож... поцілуй за мене домашніх, скажеш... ну, та сам знайдеш, що сказати! Бачиш, він уже виходить. Ну, бувай, старий! До зустрічі, докторе. До речі, ось що ще, Еде, – передай Тіквіку, що він молодець. Ну, все, вперед.

Едмунд не міг мовити ані слова. Разом із доктором він рушив до свого місця, відчуваючи якусь моторошну порожнечу всередині.

Сутичка відновилася. Початок знову був обнадійливим. Пітер міцно тримав щита і тепер значно більше пересувався, змушуючи Міраза бігати. Збоку це нагадувало гру в квача: Пітер робив наганий випад і відступав, Міраз кидався за ним, та його грізний меч розсікав лише повітря.

– Боягуз! Боягуз! – затюкали заморці. – Ану, бийся, як слід! Ти куди втікаєш? Тут тобі двобій, а не танці! Ату його, тю!

– Ох, тільки б він їх не слухав! – йойкнуло серце у Каспіана.

– А він і не слухає, – упевнено сказав Едмунд. – Він веде бій саме так, як на... ах!

Цієї самої миті Міраз завдав Пітеру страшного удару. Удар прийшовся у шолом. Пітер поточився, хитнувся і впав на одне коліно. Ревіння заморської армії сягнуло рівня дев'ятибального шторму.

– Добий його! Добий! – репетували тисячі горлянок.

Та Міраза не треба було ані понукати, ані заклинати: він уже заніс над Пітером свій грізний меч. Едмунд замружив очі і прикусив губу так, що проступила кров. Але меч якимось незбагненим чином лише ковзнув по правому плечу Пітера, а міцна кольчуга, на совість зроблена майстровими гномами, не підвела.

– Він підвівся! Він знову на ногах! – закричав Едмунд, широко розкриваючи очі, і ймучи віру їм, і не ймучи. – Тримайся, Пітере! Ми з тобою!

– Як? Як це трапилося? – шарпав Тіквіка доктор Корнеліус. – Як це йому вдалося?

– От так Пітер! Що за молодець! – пританцьовував на місці Тіквік. – Як він його – раз і...

– Та говоріть уже до пугтя! – благав доктор.

– Так я ж і говорю: підпірнув Міразу під руку та перехопив її, як важіль, а тоді – смик! – Міраз мало не впав! Великому королю – ур-ра! Хай живе Нарнія!

– Гляньте-но, а Міраз, здається, геть ошаленів. Це добре, – спостеріг Борсук.

І справді, розлючений Міраз лупив мечем, наче молотобоець по ковадлу, та лють так засліпила йому очі, що він навіть не помічав, куди б'є, а якщо й попадав, то лише в підставлений Пітером щит. Пітер відповідав ударами не меншої сили, і якийсь час здавалося, що в цьому шквалі ударів не вціліє жоден із бійців. Якимось непомітно стихли крики, і над полем запала напружена тиша, яку переривали лише дзенькіт мечів та стукіт меча об щит. Глядачі затамували дух, і раптом... нарнійці вибухнули єдиним криком – Міраз лежав на землі.

Міраз лежав на землі, та виною тому був зовсім не Пітер – це було видно хоча б із того, що впав він долілиць. Чи то у нього й справді, як передрікав Пітер, сперло дух, чи то, що ймовірніше, він спіткнувся об грудку чи горбок – це не мало значення. Утім, Пітер одразу ж відступив назад, надаючи недругу можливість підвестися.

– Ну що ти робиш! Що це за лицарські замашки! – прошепотів Едмунд. – Він-то тебе, либонь, не помилює!.. Ой, та що це я кажу? – Едмунд обірвав себе на півслові. – Як їх взагалі можна ставити поруч: нашого Пітера та цього лиходія і мерзотника Міраза! Міраз тому і не зглянувся, що король він не справжній, а облудний. А от Пітер – справжній. А справжній король, перш за все, – лицар. Аслан може пишатися тобою, Пітере, та будь насторожі, май пильне око; цей мерзотник підведеться й тоді...

Та «цьому мерзотнику» підвестися вже не судилося, а все тому, що в його війську було принаймні ще двоє мерзотників, які не поступалися в підступності самому Міразу. Це відомі нам лорди Каверзіан та Спесивіан. Лорди мали власні далекосяжні плани і дождатися, доки їх король зволють підвестися і продовжити поєдинок, вони не мали наміру. Не встиг Міраз підвести голову, як вони вже перескочили через линви і з гвалтом:

– Зрада! Яке нице віроломство! Підступний нарнієць ударив нашого короля в спину! Ганьба! Помста! До зброї! – кинулися до Пітера.

Пітер навіть не встиг збагнути, що відбувається. Він лиш побачив, що просто-таки на нього біжать з оголеними мечами два здоровезні заморці, а третій – уже збоку перелізає через линви.

– До зброї, Нарніє! – тільки й встиг вигукнути він.

Що тут казати: якби всі троє наскочили на нього разом, то ці слова, напевно, й стали б останніми в його житті, однак... Однак Каверзіана затримала одна справа: пробігаючи повз Міраза, він різко нагнувся й – устромив свого меча тому в спину! «Ось тобі за сьогоднішню кривду!» – зловтішно просичав він крізь зуби й побіг далі. Це сталося за якусь коротку мить, та цієї миті було досить Пітеру, аби оцінити ситуацію й майнути назустріч найближчому з ворогів. Ним виявився Спесивіан. Від несподіванки той і оком не змигнув, як Пітер підсік йому ноги і рухом меча ззаду зітнув його каверзну голову. Так закінчив свої дні цей лукавий і підлий царедворець, із чиєї ласки двобій двох королів нині перетворювався на найкривавішу січ двох армій. Поруч Пітера, неначе з-під землі, виріс Едмунд. Із закликами: «Нарніє! Нарніє! Лев!» він ринувся на того барона, що заходив на Пітера збоку, й жбурнув його назад, до самої линви. На підмогу барону, розметавши і линви, і тички, на бігу видобуваючи мечі, вже мчали інші заморці. Та тут не

витримав і важкодум Бурелом. Насупившись, він переступив через загорожу, рішуче крякнув і замотав своєю ломакою перед оторопілими заморцями. Не дозволяючи заморській раті оточити арену, відсікаючи фланг від головних сил, слідом за Гленстормом вступили в бій кентаври.

«Тень-тень-тень», – заспівали за спиною у Пітера луки, «вжик-вжик-вжик» – засвистіли над головою стріли; то до бою стали лучники. А Тіквік, хоч і мав славу гарного лучника, не міг залишатися позаду й забрався у вир бою, по ліву руку від Пітера.

– Назад, Ріпичпе, назад, малий віслуче! – закричав Пітер, угледівши, як перед ним майнув у траві знайомий мишачий хвостик. – Тут не місце мишам! Тебе ж потопчуть!

Куди там! Ріпичип не чув, а коли й чув, то й вухом не повів! Більше того, весь його незначний загін, із сурмачем включно, розмахуючи шпагами, вже вривався у бойові ряди заморців. Згадуючи ті події, слід визнати, що того дня миші якщо самі не завдали ворогу значної втрати, то все ж принаймні врятували життя чималій кількості тубільних нарнійців, бо в розпал битви то один, то інший заморський воїн діставав досить-таки відчутний укол у ногу і, замість битися, чи то скакав на одній нозі, чи то сідав перевзуватися – словом, на якийсь час вибував із бою. А бій тривав не довго й закінчився так само раптово, як і розпочався. Не встигли нарнійці як слід розігрітися в баталії, як побачили, що їхній могутній ворог, який стільки років наганяв страх і жах на весь край, відступає, а де-не-де й просто дає ногам тягу. Та ще й як швидко! Так швидко, що за ним і не вженешся! Збиті з пантелику нарнійці навіть зупинилися. А суворі, загартовані в боях вояки кидали зброю й, дивлячись десь понад головами застиглих нарнійців, нестямно репетували:

– Гвалт! Рятуйте! Поможіть! Кінець світу! Ліси зрушилися! До-помо-жіть!

Щиро кажучи, слухати цей лемент було бридко, та довго його слухати й не довелось: невдовзі і крики, і ляскіт зброї, і решту звуків поглинув грізний гамір, що насував на поле бою з-поза спин нарнійців, що стояли, як у землю вриті. Це й справді були дерева, і їхня перша хвиля, прокотившись крізь лави нарнійців, поринула навздогін армії загарбника, що чимдуж дала драла. Ну, що вам сказати? Якщо колись вам доводилося опинитися край велетенського

лісу, та до того ж на високому крутосхилі, коли ураганний осінній зюйд-вест, здуваючи листя, розгойдує стовбури дерев, і здається, що ще трохи – і ліс рушить на вас, то ви майже повністю зможете собі уявити самопочуття заморського воїнства. Так-так, саме «майже», тому що дерева наших лісів, попри всі вітри й урагани, досить-таки цупко тримаються землі, а ось нарнійські... мабуть, їх деревами й не назвеш, – на заморців сунули велетенські на зріст живі створіння; їх розкидисті руки з безліччю патичків-пальців тяглися до заморців, а ще вони грізно трясли головами, від чого густе листя шуміло, неначе злива в горобину ніч. Ну, та що тут розбалакувати про якихось-то там заморців, якщо навіть найбільш титулованим жителям Нарнії – і тим стало якось ніяково, коли повз них прокотилася ця лісова лавина. Заразом, не минуло й двох хвилин, як усю заморську армію з поля бою мов вітром здуло. Прибічники Міраза наввипередки бігли до Великої річки в сподіванні проскочити через міст й укритися за фортечними ровами та мурами міста Беруни.

Незабаром вони були біля мети. Місто стояло на місці, тішачи погляд надійними укріпленнями. Велично несла свої води ріка (повійськового «водна перепона»). А ось мосту... мосту не було. Заморці – хто пополотнів, хто почервонів, а хто й позеленів – та всі дружно підняли догори руки й здалися.

Але що ж трапилося з мостом? Учора був – сьогодні вже немає... А з мостом трапилося ось що. Рано-вранці, проспавши трохи, дівчата розплющили очі й побачили, що над ними стоїть Аслан.

– Сьогодні у нас буде свято, – сказав він.

Дівчатка роззирнулися. Дерева вони помітили вдалині, та їх ще можна було роздивитися: темною смугою вони прокочували до кургану. Вакх і менади, ці його палкі подружки, а також і Силен зі своїм віслюком були вже на ногах (якщо вони взагалі спали цієї ночі). Усі сміялися, розважалися й співали, дудоніли у флейти, дзвеніли у цимбали. Звідусіль до них поспішали всілякі звірі та звірята, та не ті, що говорять, а звичайні.

– Що це? Що діється, Аслане? – запитала Люсі, а в її очах також затанцювали потішні іскорки.

– А ось що, – сказав він, – нумо, сідайте мені на спину та їдьмо готувати свято.

– Ах, як чудово! – заплескала в долоні Люсі, й дівчатка поспішили здертися на його теплу золотисту спину, як колись, за давніх-давен. Аслан вирушив у путь. За ним – навскач і з перекидом, наздоганяючи та переганяючи одне одного, – Вакх і його менади; навколо них ганяли звірі та звірята, а замикав процесію Силен зі своїм віслюком.

Пройшовши трохи вперед, процесія взяла праворуч і незабаром, перебрівши через крутобокий пагорб, опинилася на березі Великої ріки саме на тому місці, де раніше був брід, а тепер простягався довжелезний кам'яний міст, яким так пишалися заморці. Усі вже були рушили до мосту, аж тут із води з'явилася величезна бородата голова, увінчана очеретом.

– Вітаю тебе, мій повелителю, – сказала голова густим голосом (голос ішов відкілясь з-під води). – Ох, тяжко мені! Звільни мене від кайданів! Позбав від оков!

– Хто ж це може бути? – запитала Сьюзан Люсі у вухо.

– А це, гадаю, і є не хто інший, як бог Великої ріки. Та тихше!

– Вакху, – сказав Аслан, – визволь його!

«Здається, вони мають на увазі міст», – подумала Люсі. І мала рацію. Вакх і весь його сміхотливий почет, здійнявши хмару бризок, шубовснули на мілководдя. І тут почалося щось надзвичайно дивне. Зелені сильні пагони плюща, виприснувши з-під води, у лічені хвилики заплелися навколо кам'яних биків і здерлися по них до

самого парапету. Це відбувалося до того швидко, що збоку здавалося, буцімто міст запалав і горить зеленим полум'ям. Просто на очах пагони проростали крізь камінь, у камені з'являлися тріщини й розколини, крізь які знов-таки паростився плющ, ще мить – і у воду посипалися дрібні камінці, міст загойдався, мов той живопліт на вітровії. І все разом із шумом та гуркотом обвалилося у водоверть.

А ще через якусь мить водоверть щезла, на річковому плесі затанцювали сонячні зайчики, а веселий гурт баламутів, пустуючи і плескочучись, побрѡхав, потанцював та поплив до іншого берега.

– Ур-ра! Брід біля Беруни знов-таки став бродом! – кричали дівчатка, сидючи на спині в Аслана (цього разу вони, що називається, перетнули ріку, не замочивши ноги), а Аслан, вибравшись на другий берег, повернув до міста.

У місті на них, схоже, не чекали. Вулиці враз спорожніли, повсюди загрюкали двері та віконниці, заgrimіли засуви.

Перша ж будівля, до якої вони підійшли, як не дивно, виявилася школою, а точніше – школою для дівчат. Тут вони й сиділи, виховано склавши руки на партах. Волосся туго стягнуте у коси, вузькі комірці здавлюють шиї, ноги у товстих та кусючих панчохах. А сиділи вони на уроці історії. Історія за часів правління Міраза була предметом найобов'язковішим і найпрецікавішим. З одного боку, вона була нуднішою будь-якої іншої найнуднішої правдивої історії, з іншого боку – правди в ній було не більше, аніж у найнеймовірніших пригодницьких романах.

– Гвендолен, – говорила в цей момент сувора класна дама, – якщо ти негайно не припиниш вертітися та витріщатися у вікно і не слухатимеш уважно урок (тут вона постукала указкою по столу), я буду змушена поставити тобі незадовільну оцінку з поведінки!

– Перепрошую, міс Призл, – відповіла Гвендолен, – та річ у тому, що тут...

– Ти чула, що я сказала, Гвендолен? – міс Призл брав нетерпець, вона ненавиділа, коли з нею сперечалися.

– Та, міс Призл... тут і справді – ЛЕВ!

– Не верзи дурниць! – не витримала міс Призл. – Що за нісенітниця! Школа й лев – речі несумісні! А за свою неподобну витівку ти, Гвендолен, дістаєш ще одну незадовільну оцінку з

поведінки! А тепер, – відновивши дисципліну, заспокоїлась міс Призл, – а тепер перейдемо до...

До чого саме хотіла перейти міс Призл так і залишилося таємницею, тому що саме цієї миті почувся грізний рик, а у вікна класної кімнати, звиваючись, уповз плющ.

Міс Призл не встигла й оком змигнути, як зухвалий плющ, мінячись усіма барвами зелені, прожогом видерся по стінах і поліз на стелю. Міс Призл перевела погляд на стелю – звідти довгими пишними гірляндами звисав плющ.

Тоді міс Призл замружилась і труснула головою, неначе відганяючи від себе страхітний кошмар. Потому вона розплющила одне око, розплющила друге і виявила, що стелі нема: замість стелі неподобний плющ звисав із якихось віт, а сама вона стояла не в класі, а в лісі, не на підлозі, а на траві, на лісовій галявині. Тут їй стало зле і, щоб не впасти, вона вчепилася за класний стіл – і це був дуже необачний вчинок, тому що на звичному місці стояв не стіл, а... пишний кущ шипшини. На щастя, міс Призл від несподіванки навіть не встигла злякатися, а навколо неї вже з'юрмилися казна-які люди, дивні на вигляд і такі ж дивні у поведінці. За закоріненою звичкою міс Призл хотіла зробити їм зауваження, ба навіть розтулила рота, та... побачила ЛЕВА, заверещала і, підсмикнувши спідницю, чкурнула геть. За нею (неначе всі очікували сигналу) заверещали, підтягнули спідниці й припустили усі ці слухняні та старанні дівчатка на товстеньких ніжках – увесь клас. На галявині залишилася одна Гвендолен.

– Ти хочеш піти з нами? – запитав Лев.

– А можна? – зраділа Гвендолен. – Дякую, дякую вам! – вона простягнула руки двом менадам, і ті закрутили її у веселому танку, допомагаючи позбутися кусючих панчіх та цупкого комірця.

За ранок вони обійшли заледве не все місто, і кругом повторювалося те саме. Коли вони наближалися, більшість людей ховалися, багато хто опісля втік, та котрісь долучилися до них, і коли вони виходили з міста, то виявилось, що їхня компанія відчутно розширилася і стала ще веселішою.

Покинувши Беруну, вони йшли лівим, тобто північним берегом Великої ріки вздовж рівно нарізаних ланів, серед яких виднілися хатини й обійстя заморських поселян. І що ж? З кожного двору до них збігалися бідолашні та нещасні свійські тварини. Старі осли з

тужливими очима, що не бачили у цьому житті жодного просвітку, раптом знову ставали молодими. Сторожові пси, яких люди вважали страшенно злими, розірвавши ланцюги, знову ставали добрими і пестливими. Коні, яких повсякчас обзивали неробами та ледацюгами, потрошивши вози та підводи, – цок-цок-цок – по камінню, туп-туп-туп – по дорозі, хлюп-хлюп-хлюп – по багнюці, – весело й баско бігли слідом за всіма, заливаючи округу радісним іржанням.

А в одній садибі біля колодязя їм трапився злий та жорстокий господар, який бив хлопчика палицею. Ось він замахнувся, і раптом – палиця в його руках обернулася на квітку. Чоловік хотів було віджбурнути квітку й знову взятися за палицю, та де там: квітка немов прилипла до його долоні. Рука задеревеніла, зробилася гіллякою, тулуб – стовбуром, а ноги перетворилися на корені. Хлопчик, який ще мить тому плакав, розсміявся та вскач побіг за ними.

А в скромному містечку, що стояло на злитті двох річок, на шляху до Бобрової гребельки на вернулася їм на очі ще одна школа, цього разу школа для хлопчиків. Зовсім ще юна, але вкрай стомлена вчителька давала тут урок арифметики досить-таки угодованим, але так само підлотним та зловредним хлопцям – справжнісіньким свинтусам. Вона випадково глянула у вікно і побачила веселу різнобарвну юрбу, яка з піснями і танцями проходила вулицею, і щемливе відчуття радості пронизало її серце.

Аслан також її побачив і підійшов до вікна.

– Ой, ні, ні, – сказала вона, – я не можу, як би мені цього не хотілось! Я вчитель і маю вчити дітей. Коли ваша ласка, відійдіть від вікна, а то ви їх перелякаєте.

– Ану, кого це ми маємо злякатися? – глузливо поцікавився найвгодованіший у класі кабанчик і найбільша свинота. – Ану, як ми візьмемо та поскаржимося пану інспектору, що вона нас не вчить, а базікає з перехожими!

– А погляньмо, до кого це вона там залицяється! – запропонував другий за ранжиром у класі свинтус.

Усією юрмою вони кинулися до вікна і навалилися на підвіконня. Але як тільки їхні підлотні фізіономії висунулися надвір, невгамовний Вакх, що причаївся під вікном, раптом як вискочив та як загорлав своє «ге-е-ей, хо-хо, гей» – усіх і здуло з підвіконня!

Ой, що тут розпочалося! Від страху та переляку свинтуси заверещали та зарохкали й кинулися до дверей, але, звісно ж, тут і застрягли. Задні тиснули на передніх, передні відбрикувалися від задніх, і ті, й інші ліктями розпихали одне одного.

Аж от, двері не витримали й злетіли з завіс, і все стадо малолітніх свинтусів випорснуло на волю... Правда це чи ні, та місцеві жителі розповідали, що в тутешніх полях вони потім не раз бачили вельми вгодованих нічийних поросят, яких до цього вони бачити не бачили.

– Що ж, тепер і ти вільна, – сказав Аслан юній учительці, й вона, зіскочивши з підвіконня, приєдналася до них.

Біля Бобрової гребельки вони знову перейшли річку, попрямували на схід південним берегом і непомітно підійшли до невеликої хатинки з черепичним дахом. На ганку стояла дівчинка і плакала.

– Чого ти плачеш, дитинко моя? – запитав Аслан.

– Моя тітонька... вона дуже хвора... Вона помирає, – відповіла дівчинка. До того вона ніколи не бачила левів, навіть на картинках, і тому не злякалася.

Аслан зайшов на ганок і спробував був пролізти у двері, та двері виявилися замалими. Тоді він просунув у двері голову, натиснув плечем на одвірок (від чого Сьюзан та Люсі скотилися у нього зі спини), підняв увесь дах і – хатчина розсипалася на всі чотири боки. Усередині стояло вбоге ліжко, а на ліжку лежала мале-е-нька старенька.

Вона була вже майже при смерті, та знайшла в собі сили розплющити очі й перед собою побачила... велетенську сонцегриву голову з ясними очима, сповненими спокою та світла, що дивилися саме на неї. Ні, вона не зойкнула від несподіванки і не зомліла від страху, а так само просто, як і дівчинка на ганку, тихо сказала:

– Аслане... Я знала, що ти є, і я чекала на тебе все життя... Ти, певно, прийшов, аби мене забрати?

– Так, – сказав Аслан, – я прийшов, аби тебе забрати. Та зовсім не далеко... – І – о диво! – ледве він мовив ці слова, як на блідому обличчі зайнявся рожевий рум'янець – так світанкова зоря зі сходом сонця розфарбовує білу хмарку; очі її, до того згаслі, прояснилися, й вона сіла в ліжку і сказала:

– Здається, я почуваю себе трішки краще. Ба ні, я почуваю себе НАБАГАТО краще! Я почуваю себе ТАК краще, що навіть щось би

з'їла на сніданок!

– Це будь ласка, матінко! – сказав всюдисущий Вакх, метнувшись до криниці, що була тут же у дворі, і повертаючись звідти з повним глеком. – Ану, скуштуйте!

Він підніс їй глечик. Та в глечику була не вода, а справжнісіньке вино. Та ще яке! Червоне – як черешня, густе – ніби варення, легке – немов повітря, ситне – неначе м'ясо, зігривальне – наче чай і прохолодне – мовби роса.

– Овва, бешкетнику, ти щось зробив із нашою криницею! – сказала старенька. – Не знаю, що ти там зробив, та вийшло, слово честі, непогано.

Так вона і сказала. І сплигнула з ліжка.

– Сідайте мені на спину, – порадив Аслан. І додав, звертаючись до Сьюзан і Люсі, – а юні королеви – що ж, прогуляєтесь пішки.

– Прогулятися так прогулятися, – погодилася Сьюзан, – не весь час нам їздити на чужих спинах!

І шумне товариство, до якого долучилися старенька і дівча, знову рушило в дорогу. Незабаром хто пішки, а хто верхи, хто з вибриком, хто підтюпцем чи труськом, із піснями і танками, музикою та сміхом, іржанням та гавканням – вони опинилися біля того місця, де вже побували вранці: біля колишнього мосту, а тепер знову броду Беруни. Та якщо рано-вранці тут було тихо й безлюдно, то тепер усе змінилося: на березі стояв велетенський людський натовп. Це була армія Міраза. Суворі вояки саме складали на велику купу свої мечі й, відходячи вбік, піднімали руки вгору. А трохи осторонь стояв інший, значно менший натовп, де, досі стискаючи зброю, зі щасливими виразами обличчя стояли розпашілі Пітер й Едмунд, Тіквік і Каспіан. І раптом маленька бабуся, зістрибнувши зі спини Аслана, кинулася до Каспіана, й вони обняли одне одного – адже це була не хто інша, як його стара няня.

Розділ 15

Аслан створює двері

Забачивши Аслана, заморські вояки мало не попадали з переляку: щоки їхні забарвилися в кольори холодної м'ясної підливки, коліна задрижали, і багато з них де стояли, там і знепритомніли. Усе життя їм твердили, що леви – то казкові створіння, яких насправді не існує, тож тепер вони навіть не злякалися, а мало не вмирили від жаху. Хоч руді гноми і знали, що Аслан їм друг і нічого поганого не вчинить, але теж пересіпалися: вони так і застигли, роззявивши рота, і ще довго не могли вимовити ані слова. Про чорних гномів і казати нема чого: деякі завмерли на місці, як руді, а деякі (з тих, хто знав про підступні задуми Нікабрика) – спробували тишком-нишком утекти. Зате розумні звірі, всі до одного, були невимовно раді зустрічі з Левом. Мугикаючи і повискуючи, порохкуючи і попискуючи, вони оточили його всім різношерстим натовпом. Вони й лащилися до нього, і махали хвостами, і терлися боками об його боки, і шанобливо тикали в нього носами, і гасали, наче очманілі, навколо і під ногами, а малюкам найбільше подобалося грати з пухнастою китицею на кінчику його хвоста. Можливо, вам доводилося зустрічати маленьке-маленьке кошеня, що товаришує із ВЕЛИКИМ-ВЕЛИКИМ собакою і грає з ним, дозволяючи собі такі витівки, які ніколи не спали б йому на думку, коли поряд із ним був інший собака, хай навіть і в п'ять, і в дев'ять разів менший за нашого? Коли доводилося, то ви легко можете уявити собі картину, що мали втіху спостерігати присутні. Нарешті Пітер, узявши Каспіана за руку, протиснувся крізь натовп звірів і підвів його до Аслана.

– Ось і Каспіан, сір, – відрекомендував він юнака.

Каспіан схилив одне коліно і за лицарським звичаєм поцілував левові лапу.

– Ласкаво просимо, принце, – мовив Аслан, – чи відчуваєш ти себе гідним прийняти нарнійську корону, а з нею – і саме королівство?

Каспіан подумав і заперечно похитав головою:

– Ні, сір, я не впораюся, я всього лише хлопчик...

– Що ж, це гідна відповідь, – сказав Аслан. – Коли б ти сказав, що гідний, то це свідчило б саме про зворотне. Тому я з чистим серцем оголошую тебе королем Нарнії, лордом Кейр-Паравелю, а також імператором Самотніх островів! Відтепер і ти, і твої спадкоємці хай залишаться у цьому званні перед нами і Великим королем доти, доки триватиме твій рід! А от щодо самої коронації, то... а це ще що таке?

Пробираючись крізь натовп, до них наближалася скорботна процесія: одинадцятро мишей, шість із яких урочисто й тужливо несли ноші розміром не більші за шкільний географічний атлас. Ноші були сплетені з ялинових гілочок, які (щоб не кололи голки) підбили м'якою травою і мохом, а на них... – ах! – ще ніхто й ніколи не бачив дружний мишачий загін таким пригніченим і немов убитим горем, як тепер! Миші (вони були заляпані брудом, а деякі навіть у крові) йшли, опустивши вуха; їхні вуса похнюпилися, а хвости тяглися по землі, – йшли вони під звуки жалобного маршу, що, ковтаючи сльози, видував із сурми маленький сурмач. А на ношах мокрою жалюгідною грудочкою лежав безстрашний Ріпичип, точніше те, що від нього залишилося. Він ще дихав, але одного погляду на ноші вистачало, аби побачити, що хоробре мишеня, мабуть, і справді було радше мертве, аніж живе: вся шкурка – в жажливих синцях, лапка – розчавлена солдатським чоботом, а замість чудового хвоста – нещасний обрубок, забинтований ганчірочкою.

– Ай-ай-ай, – похитав головою Аслан, – де то там наша Люсі?

Не гаючи часу, Люсі дістала заповітну пляшечку з діаманту, але от лихо: хоча на кожну рану потрібна була одна-єдина малесенька крапелька, ран було так багато, що нічого не лишилося. Миші знову вже були зневірилися, похилили голови і тяжко зазітхали та зашморгали носами. Аж тут і почулося глибоке зітхання, і Ріпичип, ніби ніде нічого, зіскочив із нош на землю. Однією лапкою він одразу ж потягнувся до ефеса своєї рапіри, а другою – поспіхом підкрутив вуса і спробував зобразити невимушений, але від того не менш елегантний і вишуканий уклін.

– Вітаю, сі-і-ір, – пропищав він якомога голосніше. – Для нас це надзвичайна честь...

На слові «честь» він чомусь затнувся: саме на цьому слові він раптом виявив, що не має хвоста! Чи то в Люсі не вистачило чудодійного зілля, чи то вона забула про хвіст, а може бути, і саме

воно, те зілля, хоча й лікувало рани, та не відрощувало хвостів, але факт залишається фактом: на місці було все, аж до останньої волосинки, все – окрім хвоста! З наукової точки зору цілком зрозуміло, чому він виявив відсутність хвоста саме тоді, коли спробував уклонитися: справа в тому, що, крім усього іншого, хвіст, як вважає наука, допомагає тваринам зберігати рівновагу. Тож не дивно, що виведений із рівноваги Ріпічип так розхвилювався, що, забувши про присутність коронованих і некоронованих осіб, закрутився на місці, наче його вжалила оса. Спочатку він спробував розгледіти хвіст через плече, потім зазирнув під пахву, потім знову через плече – цього разу вивернувши голову, як тільки міг. Але при цьому його розвернуло вбік, і тому він, звісно, нічого не побачив. Тоді Миш спробував повернути голову ще далі, хоч це і неможливо, але його знову розвернуло, і знову з тим самим успіхом. Тільки тричі обернувшись навколо себе, він нарешті усвідомив усю правду – жахливу правду!

– Я... глибоко... вражений, – нарешті вимовив він. – Я так вражений, що мені бракує слів! Я змушений просити вашу величність про поблажливість до його покірного слуги за те, що з'явився перед вами в такому непотребному вигляді... без хвоста.

– Я б сказав, що відсутність хвоста анітрохи не псує твій вигляд, малюче, – зауважив Аслан. – Без хвоста тобі навіть... гм... більше личить!

– Не втішайте мене, ваше величносте, – гірко зітхнув Ріпічип, – краще допоможіть, будь ласка! Ваша величносте, – звернувся він до Люсі, – ну зробіть-но щось!

– А навіщо, власне, тобі хвіст? – поцікавився Аслан.

– Сір, – скинувся Ріпічип, – без хвоста я, звичайно, зможу і їсти, і спати, і навіть віддати життя за свого короля! Але хвіст – це така річ... це честь і слава кожного мишеняти!

– Вибач, малюче, та чи не занадто високо ти ставиш свою честь? – суворо спитав Аслан. – Чи не забагато ти про неї думаєш?

– О, найвеличніший із великих королів, – насупився Ріпічип, – нехай буде мені дозволено нагадати вашій величності, що ми змушені не лише постійно думати про честь і гідність, а ще й нагадувати про них іншим. А інакше... інакше мало не кожен, кому дозволяє зріст, відточуватиме на нас свою недоречну дотепність. Погодьтеся, що, при нашому і без того малому зрості, спускати з рук приниження – то вже

занадто! Тут хочеш не хочеш доводиться вживати заходів, аби ніхто і думати не смів про те, щоб відпустити якийсь недоречний жарт щодо мишоловок чи сиру, або воскових свічок – а інакше насмішнику доведеться познайомитися з моєю рапірою, навіть якщо він найвищий бовдур у Нарнії! – Він кинув на велетня нищівний погляд, та Бурелом навіть не зиркнув у його бік, бо до нього заледве доходив смисл навіть людських розмов, не кажучи вже про мишачий писк у нього під ногами.

– Та-а-к, – протягнув Лев. – А чому це ваше військо раптом оголило шпаги? – здивувався він.

– А тому, ваша величносте, що з нашого боку це буде справжніми хвастощами – хизуватися хвостами, коли нашому ватажку відмовлено в цій честі, – відповів за всіх миш на ім'я Перепічип (він був заступником командира загону). – Ось ми і збираємося добровільно позбавитися хвостів, аби ніхто з нас не відчував себе скривдженим чи обділеним.

– Що ж, – зітхнув Лев, – ви мене переконали! Оце так дружба і самопожертва! Воістину, не шкодуючи хвоста свого! І не заради честі або слави, малий, а заради великої любові між тобою та твоїм народом, у тебе знову буде хвіст!.. Колись, дуже давно, миші надали мені неоціненну допомогу: вони перегризли ремені й пута, якими мене зв'язали на Кам'яному столі, – і хай ви забули про це, але саме тоді ви здобули в дар найбільший скарб, що ви нині маєте. Цей скарб зветься «мова». Але якщо для повноти щастя комусь потрібен ще й хвіст, – Аслан знизав плечима, – нехай буде йому хвіст!

Ледве він скінчив говорити, як Ріпичип уже тримався лапкою за хвоста і ніжно його гладив. Із дозволу Аслана Пітер посвятив Каспіана в лицарі ордену Лева, а Каспіан, у свою чергу, посвятив у лицарі ордену Трюфеліно, Тіквіка і Ріпичипа, а також призначив доктора Корнеліуса лордом-канцлером і затвердив ведмедя Соню в спадковому привілеї бути розпорядником лицарських турнірів. Із такої нагоди ведмідь навіть витяг із рота лапу і розкланявся, і всі вітали його дружніми оплесками.

Заморських вояків ввічливо, але рішуче провели через брід Беруни в місто, де їм дали пива з шинкою і посадили під замок. Заморці після зустрічі з деревами, а потім і Асланом, були б самі раді вирушити в місто, аби посидіти під замком у тиші і спокої, але, як виявилось, крім

дерев, звірів і Аслана, вони боялися ще й води, тобто не звичайної води, а тієї води, що в дикій природі тече річками і струмками, тому вести їх убрид довелося мало не силоміць, так вони опиралися. Але нарешті з неприємною частиною цього довгого дня було покінчено, і почалася частина приємна.

Люсі, що зручно влаштувалася біля Аслана, раптом помітила, що серед дерев коїться щось незрозуміле. Спочатку їй здалося, ніби вони просто танцюють (вони й справді повільно кружляли двома широкими колами: одне – зліва направо, друге – справа наліво). Потім вона помітила, що вони начебто щось кидають у центр кожного з кіл: збоку здавалося, ніби вони заламували пальці або підстригали зайве волосся, але – як потім з'ясувалося – це вони обдирали сухі гілки та кору (що, звичайно, не завдавало їм шкоди, а навпаки, було корисним для здоров'я). Незабаром хмизу набралось достатньо на велике-превелике багаття, та ще й з чималим запасом. Тоді вперед вийшли четверо гномів і, повороживши з кресалами, підпалили багаття з усіх чотирьох боків. Вогники весело затанцювали по гілках, хмиз затріщав, загудів, заохкав – і гігантським смолоскипом угору злетіло полум'я. А коли полум'я вляглося, всі повлаштувалися навколо багаття, а Вакх, Силен і менади завели свій танок.

Танок той не був схожий на плавний танок дерев по колу, та й танцювали вони ані задля краси, ані задля втіхи (хоча й не без того); утім, і танком те дійство назвати важко, бо то вже був не танок, а якась дика веремія, від якої, попри жар вогнищ, спиною пробіг холодок – принаймні саме таким здавався на погляд Люсі цей стародавній вакхічний танок достатку. І що довше – тим шаленішими здавалися рухи танцюристів. І в якусь невловну мить там, до чого торкалися їхні руки або де ступали ноги, починалася справжня гулянка. Просто з-під ніг забили фонтани, а з них посипалися такі вже наїдки, від яких одразу ж залоскотало у носі та покотилися слинки. Смажені окороки наповнили гай дурманними пахощами, що аж запаморочилося в голові й занудило в череві. Та не встигли всі отямитись, як забив фонтан із тістечок, паляниць і короваїв пшеничних та вівсяних, із медом чи різнобарвною глазур'ю, з кремом, густим, мов справжня вівсянка, і всі такі смачні, що хотілося їх ковтати й ковтати, як воду під час спеки. Абрикоси і персики, гранати і груші, виноград, полуниця і малина, спадаючи водограєм, утворювали дивовижні каскади з фруктів. А

потім не знати звідки з'явилися дерев'яні чари й келихи, оповиті плющем, а в тих келихах і чарах плескалося вино: темне та густе, наче тутовий сироп, чи прозоро-червоне, наче червона смородина, чи жовте, чи зелене, чи жовто-зелене, чи зелено-жовте. Та дерев'яному панству до цих ласощів було байдуже. Тож і трапезу їм заготовили іншу. Коли Люсі побачила, як Лопатолап зі своїми кротоми риє землю в різних місцях (що їх йому вказав Вакх), і зрозуміла, що дерева налаштовані цю землю їсти, її мало не знудило, і сама та земля в неї під ногами заходила. Та потім Люсі придивилася, і їй стало легше на душі. На перше їм подали цілком апетитний на вигляд чорнозем кольору шоколаду. Він був так схожий на шоколад, що Едмунд не втримався і навіть відщипнув шматочок, але смаком не вдовольнився. Коли дерева втамували перший голод, на друге була подана земля не менш їстівного рожевого відтінку; подібну землю бажаючі можуть побачити і спробувати в Англії, в графстві Сомерсет. За словами дерев, вона менш поживна, ніж попередня, зате вирізняється відмінними смаковими якостями і вважається делікатесом (Едмунд повірив деревам на слово і перевіряти смакові якості не став). Потім настала черга сиру і бринзи, але сир і бринзу дерева не їли, а їли молочно-білий, у дірочку, вапняк. А на солодке кожному дісталось по золотому піщанику, щедро посипаному сріблястим цукром-піском, тобто піском-цукром – це була улюблена страва сосен і ялин. Вина дерева не пили, віддаючи перевагу коктейлю з роси, дощу та легкого вечірнього серпанку, настоящего на ароматі трав і квітів. А ось гостролисти спробували і, трохи напідпитку, ще довго шуміли, нікого, втім, не задираючи і не хитаючись по лісі.

Сіло сонце. На небі засвітилися зірки. А вогнище палало вночі, висвітлюючи темну землю, мов дороговказний маяк. Заморці боязко дивилися на нього здалеку і гадали, що ж це означає і що там відбувається. А там тривав бенкет, і найчудеснішим було те, що, і наївшись, і напившись, і настрибавшись, ніхто не поспішав додому. А коли розмови стихли і всі почали окунів ловити, то знову-таки ніхто не пішов, а так усі разом і поснули, випроставши втомлені ноги до вогню. На галявині стало тихо-тихо – так тихо, що чутно було, як по каменях у броді Беруни дзюрчить неспляча вода. Але був і ще дехто, хто так само, як і вода, не спав. Усю ніч біля багаття сидів Аслан, і місяць радісно відблискував в його очах.

Наступного дня по всій країні розіслали гінців (переважно то були білки і птахи), яким належало донести до жителів Нарнії перший королівський указ. В указі (а він стосувався всіх, але в першу чергу заморців) говорилося, що відтепер королем Нарнії буде Каспіан, а Нарнія буде належати всім: і звірам, і гномам, і фавнам, і дріадам, і людям. Тому ті з людей, хто хочуть залишитися, можуть залишатися, а хто не бажає, — для тих Аслан підшукає інший дім. Бажаючі переселитися мають прийти до броду Беруни опівдні на п'ятий день.

Можна собі уявити, як чухали потилиці заморці, почувши цей указ. Одні (головним чином молодь), хто так само, як і Каспіан, у дитинстві слухали казки про Стародавню Нарнію, що розповідали їм няні й бабусі, були раді тому, що бабусині казки обернулися правдою, і вирішили залишитися. За цей короткий час багато з них встигли потоваришувати і зі звірами, і з гномами, і з фавнами, і з дріадами, і залишати друзів їм ніяк не хотілося. Але були й інші — в основному ті, хто досяг посад і почестей у часи правління Міраза, — ті були похмурі та стурбовані: вони не хотіли жити на рівних із тими, кого звикли зневажати і ким керували, а також із тими, кого звикли цькувати, стріляти або викорчовувати. Із мешканців Стародавньої Нарнії заморська знать і знати нікого не бажала, окрім звіряток, та й то — не всіх, а тільки тих, із яких буде знатна печеня; мишей, наприклад, серед них не було. «Подумати тільки! — казали вони. — Брататися з ведмедями, приятелювати з борсуками і зайцями! Тьху!» «Ці дріади — справжні почвари, чи навіть гірші!» — доливали масла у вогонь ті, хто нещодавно рятувався від них утечею. «Ох, не довіряю я цьому Асланові, — раз у раз заходився бідкатися якийсь придворний, досвідчений у палацових інтригах. — Пограє з нами в кішки-мишки, а потім до кігтя — раз! — і з'їсть. Згадуй лиш як звали! Знаємо-знаємо, самі такі!» Сумніви породжували підозри, підозри — нові сумніви, і до кінця відпущеного терміну заморці тільки й шепотілися про те, що Лев жажливо кровожерливий і хоче затягти всіх у своє лігво, а потім поодинокі з'їсти. Тим не менш у призначений день і годину добра половина з них з'явилася коло броду.

До цього дня і години на краю галявини за наказом Аслана встановили дві жердини на відстані людського кроку, а між ними підвісили перекладину на такій висоті, що її не торкався головою навіть найвищий з присутніх. Таким чином, уся споруда нагадувала

дверний отвір із нізвідки в нікуди. Попереду споруди стояв сам Аслан, по праву руку від нього розташувався Пітер, а по ліву – Каспіан. Позаду них півколом вишикувалися Сьюзан і Люсі, Тіквік і Трюфеліно, лорд Корнеліус і кентавр Гленсторм, Ріпічип та інші. Діти і гноми неабияк потрусили гардероби Міразового замку (тепер уже колишнього), тож вбрання у посту Аслана було по-справжньому королівським – суцільно шовк та парча: білосніжні сорочки з мереживними манжетами, срібні кольчуги, мечі з інкрустованими руків'ями, позолочені шоломи з пухнастими білими плюмажами – все це блищало, сяяло і переливалося на сонці до болю в очах. Але що говорити про дітей і гномів, коли навіть тварини з задоволенням начіпляли на себе золоті ланцюги з камінням. Але на всю цю розкіш заморці (вони стояли віддалік, край галявини) навіть і не дивилися, бо живе, а не мертве золото гриви Аслана затьмарювало всі ці блискучі сухозлітки. Був ясний сонячний день. Легкий вітерець маяв вимпели.

– Люди Заморії, – звернувся до них Аслан, – усі, хто хоче потрапити на нові землі, слухайте мої слова: я хочу відправити вас на батьківщину – батьківщину, про яку ви нічого не знаєте.

– Як ми можемо знати нашу рідну Заморію, коли нога наша там не ступала? – загомоніли заморці.

– Ви прибули в Нарнію з Заморії, – спокійно сказав Аслан. – Але в Заморію ви потрапили з іншого місця. Ні-ні, не шукайте його на картах, бо на картах його нема і бути не може. Ви прибули сюди з іншого світу, того самого, звідки прибув і Великий король Пітер.

Ледве Аслан вимовив ці слова, як серед заморців зчинився неймовірний гвалт.

– Ось вам, – кричали вони, – він так і говорить, що немає нам місця в цьому світі – точно, з'їсти збирається!

– Ага, – кричали інші, випинаючи груди і ляскаючи одне одного по спинах, – ми завжди знали, що маємо благородне походження і нічого спільного не маємо з усілякими там гномами, фавнами і тими... – як їх, дріадами! Як бачите, так воно і є – виявляється, в наших жилах тече королівська кров!

Навіть Каспіан із Пітером, хоч як вони не намагалися виказувати королівську стриманість, теж мало не підстрибнули на місці, а потім презирнулися з доктором Корнеліусом, але той тільки знизав плечима.

— Прошу тиші, — злегка підвищив голос Аслан. Від його неголосного рику під ногами заморців здригнулася земля. Усі завмерли, мов статуї. — Як ти вже міг здогадатися, Каспіане, — звернувся Аслан до юнака, — ти не став би справжнім і законним королем Нарнії, якби ти, подібно до великих королів минулого, не вів свій рід від Адама. Багато років тому в тому світі, звідки ви родом, у великому Південному морі стався жахливий шторм, під час якого на невеликий острівець, населений тубільцями, викинуло піратський корабель. Пірати висадилися на берег і повбивали місцевих жителів, спалили їхні села, а прекрасних тубілок взяли собі за дружин. Розправившись із місцевими жителями, вони пили і гуляли, а оскільки, окрім як плавати морями, грабувати, вбивати і пити вино, робити вони нічого не вміли, то незабаром вони посварилися між собою і заходилися грабувати та вбивати один одного. І ось, під час однієї з таких сутичок, шестеро з них зі своїми дружинами втекли в глиб острова і вирішили сховатися на високій горі, де серед зубчастих скель та стрімчаків вони натрапили на глибоку печеру. Та печера була не звичайною, це був хід зі світу, де господарювали пірати, у цей, де мешкали фавни і гноми, наяди і дріади. Колись таких дір між світами було безліч, але з часом їх ставало менше, і та, виявлена піратами, була однією з останніх. Так утікачі потрапили до Заморії, що в ту пору була незаселена (чому — то вже інша історія, яку тепер не переповідастиму). Поступово нащадки перших переселенців розселилися по всій Заморії. То був суворий до жорстокості, але гордий народ. Змінилося не одне покоління, і нащадки забули, хто вони й звідки, і вважали себе тубільними заморцями. У той час у Заморії стався великий голод, тож заморці вторглися в Нарнію та захопили її. На ту пору Нарнію роздирали внутрішні чвари (які та чому — то також інша довга історія, яку теж у двох словах не переповісти), і дати відсіч загарбникам не було кому. Ось так, сер Каспіан, ваші предки і стали володарями цих земель.

Каспіан похнюпився.

— Хотілося б мені, аби в мене були гідніші чи принаймні не такі ганебні предки, — стиха промовив він.

— Вам нема чого соромитися, — відповідав Аслан, — бо ви походите від Адама і Єви, а цього достатньо, аби навіть найбідніший із жебраків

міг із гідністю підвести голову і щоб найвеличніший із володарів опустив її, палаючи від сорому. Не забувайте про це, сер Каспіан.

Хлопець вклонився і підвів голову.

– А тепер, – продовжив Аслан, – жителі Заморії, чоловіки і жінки, подумайте ще раз і скажіть, чи хочете ви повернутися туди, звідки вийшли ваші предки? Нині острів безлюдний: пірати перебили одне одного, а інші мешканці цього світу поки що не знають про його існування. На острові є і джерела, і колодязі з питною водою, земля на ньому родюча, у лісах ростуть високі дерева, а в блакитних лагунах гуляє риба. Двері відчинені, й ви можете повернутися на острів, але пам'ятайте: тільки-но ви пройдете в них, вони замкнуться для вас назавжди і цього ходу між світами більше не стане.

Запала тяжка мовчанка. Усі думали. Потім із рядів заморців вийшов молодий міцний хлопець, мабуть, із солдатів, махнув рукою й промовив:

– Ех, що буде, те й буде, я згоден!

– Що ж, ти зробив вибір, – сказав Аслан, – і, думаю, вибір твій правильний. У тому світі на тебе чекає гідне майбутнє, і нехай моє закляття позбавить тебе негараздів. Іди.

Хлопець дещо зблід, підійшов до дверей, і всі розступилися, даючи йому дорогу.

– Сміливіше, сину мій, – підбадьорив його Аслан і торкнувся його носа своїм, і як тільки дихання лева долетіло до солдата, в його очах настороженість змінилася подивом, потім він наморщив лоба, ніби пригадуючи щось давно забуте, а потім гордо розпрямив плечі і ступив у двері.

Сотня очей була прикута до нього. Він пройшов між двох жердин і... зник. Крізь дверний проріз виднілися нарнійські дерева і трави, і ясне небо, а солдат зник – зник, наче його й не було.

Із далекого кутка галявини почулося одностайне «ой!», заморці пороззявляли роти, а потім усі разом загаласували:

– Що він зробив із людиною? Він точно хоче заманити нас у пастку! Знайшов дурнів!

І тоді вперед виступив один із найрозумніших заморців (він у них вважався найпершим мудрецем) і сказав:

– Ніякого іншого світу крізь ці ваші палички ми не бачимо. Якщо шановний Лев хоче, аби ми йому повірили, нехай відправить туди когось зі своїх підлеглих. А то щось вони хитренькі, як я подивлюся, – самі від паличок подалі тримаються!

Уперед вийшов Ріпичип.

– Якщо вони так бояться, то ми з моїм загonom – а це дванадцять найкращих шпаг Нарнії! – готові бути за приклад: пройти цією аркою і повести їх за собою!

– Ні, малюче, – Аслан легенько погладив його по голові величезною оксамитовою лапою, – той світ для тебе занадто страшний і небезпечний. Вас спіймають, посадять у клітку і будуть показувати в кумедіантських будах і на ярмарках. Ні, повести за собою повинні інші...

– Ходімо, – сказав Пітер Едмунду і Люсі, – наш час вийшов!

- Тобто? – розгубився Едмунд.
- Ходімо! – Сьюзан уже все знала. – Ходімо-ходімо, нам ще треба перевдягтися!
- Нащо? – здивувалася Люсі. – Мені й так добре!
- Добре? А в школу ти як підеш? Невже виряджена, як на бал-маскарад?
- Стривайте, але всі наші речі в замку Каспіана! – занепокоївся (але зовсім не з приводу речей) Едмунд.
- Не турбуйся, вони вже тут, – зробивши вигляд, що не розуміє, сказав Пітер. – Ходімо перевдягатися!
- То про це Аслан говорив із вами сьогодні вранці? – здогадалася Люсі.
- Так. Про це і ще багато чого, тільки не питайте, про що саме. Він і розповів нам із Сьюзан тільки тому, що ми вже ніколи не повернемося до Нарнії.
- Як ніколи? Ніколи-ніколи? – у відчаї зойкнули Едмунд і Люсі.
- Ніколи-ніколи, – кивнув Пітер. – Але це стосується тільки нас двох: мене і Сьюзан, тому що ми вже майже дорослі. А ви з Едмундом, напевно, ще будете тут, якщо я правильно зрозумів.
- О, Пітере, – Люсі з жалем переводила погляд то на нього, то на Сьюзан, – але як ви зможете це пережити? Адже це... це просто нестерпно!
- Рік тому я б теж так вважав, – відповів Пітер. – А тепер... тепер, певно, зможу. Це зовсім не так, як мені здавалося раніше. Ти зрозумієш, коли настане твій час. А тепер – хутко! Ось і клунок із речами.

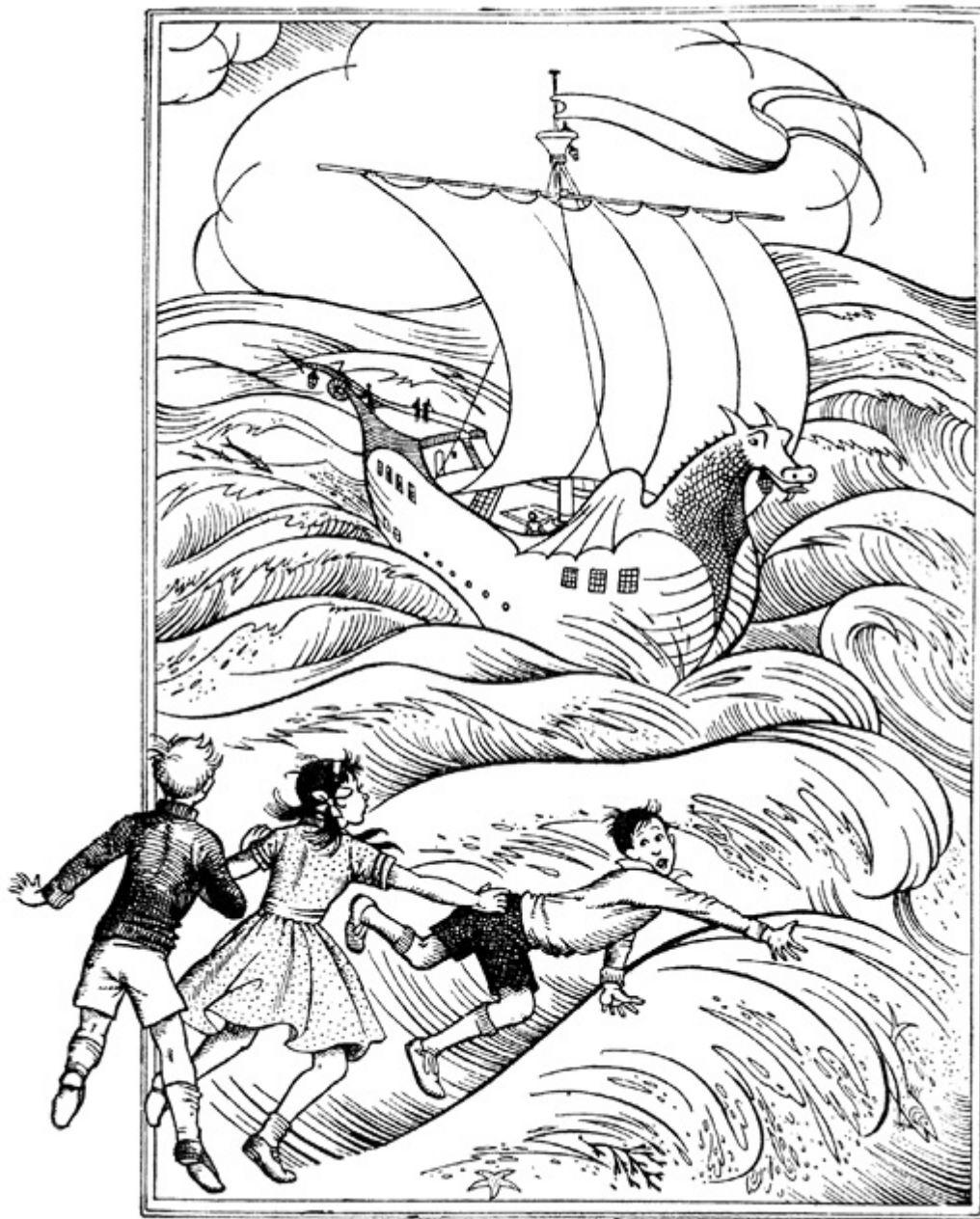
Діти неохоче розібрали свої речі й розійшлися перевдягатися. Їх можна було зрозуміти: хто схоче натягати на себе шкільну форму (до того ж досить пожмакану і не свіжу) після сяючих білизною королівських суконь і парчевих камзолів із мереживними манжетами! Різниця між тим і іншим, що не кажи, помітна. І першими її відзначили найнегідніші з заморців: щойно вони дивилися на обох королев і королів із почуттям глибокої поваги, якщо не сказати улесливості, а тут стрепенулися і вибухнули єхидними смішками й жартами. Але їхні смішки потонули в багатоголосому хорі нарнійців, бо нарнійці – всі як один! – стоячи прокричали «ура!» на честь Великого короля Пітера і на честь королеви чарівного рогу Сьюзан, і

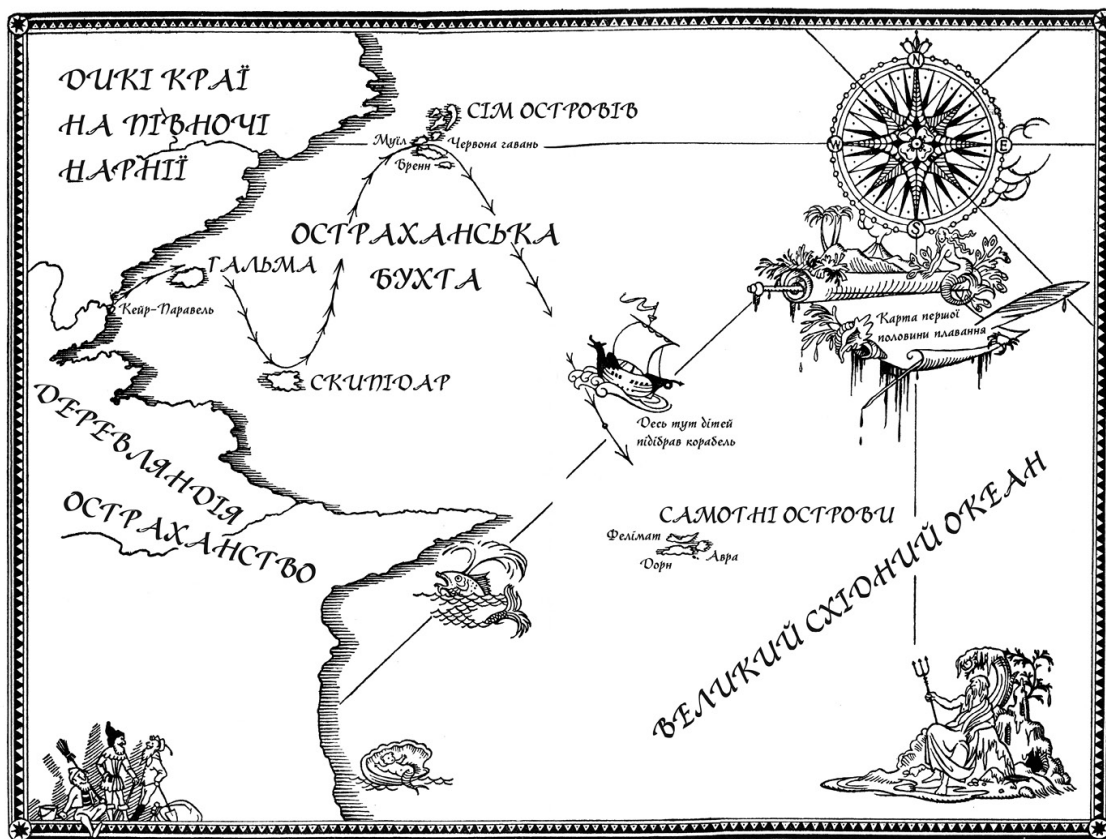
на честь короля Едмунда, і на честь королеви Люсі. І настав час прощання. Тут були і сльози (це розплакалася Люсі), і поцілунки, і міцні обійми Соні, й рукостискання з Тіквіком і кентаврами, і лапо-, і лапко-, і лапищестискання, і навіть трохи лоскоту (це коли обіймалися з Борсуком, у якого лоскотали вуса). І настав час прощання з Асланом... А потім Пітер підійшов до дверей, рука Сьюзан лягла йому на плече, рука Едмунда лягла на плече Сьюзан, а рука Люсі – на плече Едмунда; а вже за Люсі низкою шикувалися заморці. Пітер ступив крок уперед... А те, що відбулося далі, описати вже важко (бо непросте це завдання – описувати невимовне). В одну і ту саму мить в одній і тій самій рамі діти побачили одночасно мов би три застигли картини. Одна з них – це був краєвид із печери на зелений острів, за білою прямою якого до самого горизонту розляглася синя гладінь Тихого океану (це, мабуть, і було те місце, куди повинні були потрапити заморці). На другій – галявина в Нарнії, де на коротку мить застигли і обличчя друзів: гномів і фавнів, звірів і звіряток, і бездонні очі Аслана, і білі смужки на щоках у Борсука. А ось на третій діти побачили досить нудний і сумовитий пейзаж сільського полустанку, всипану гравієм платформу, лаву з речами і... самих себе, що сидять на цій лавці, ніби ніде й не були. У ту саму мить дві інші картини на очах у дітей розпливлися і розтанули в повітрі, і вони відчули, як у ніздрі їм ударив до болю знайомий запах – запах залізниці. Першої ж миті всіх охопила невимовна туга, але потім і цей запах, і англійське небо над головою, і навіть майбутня школа раптом здалися їм такими рідними і бажаними, що сумувати відразу перехотілося.

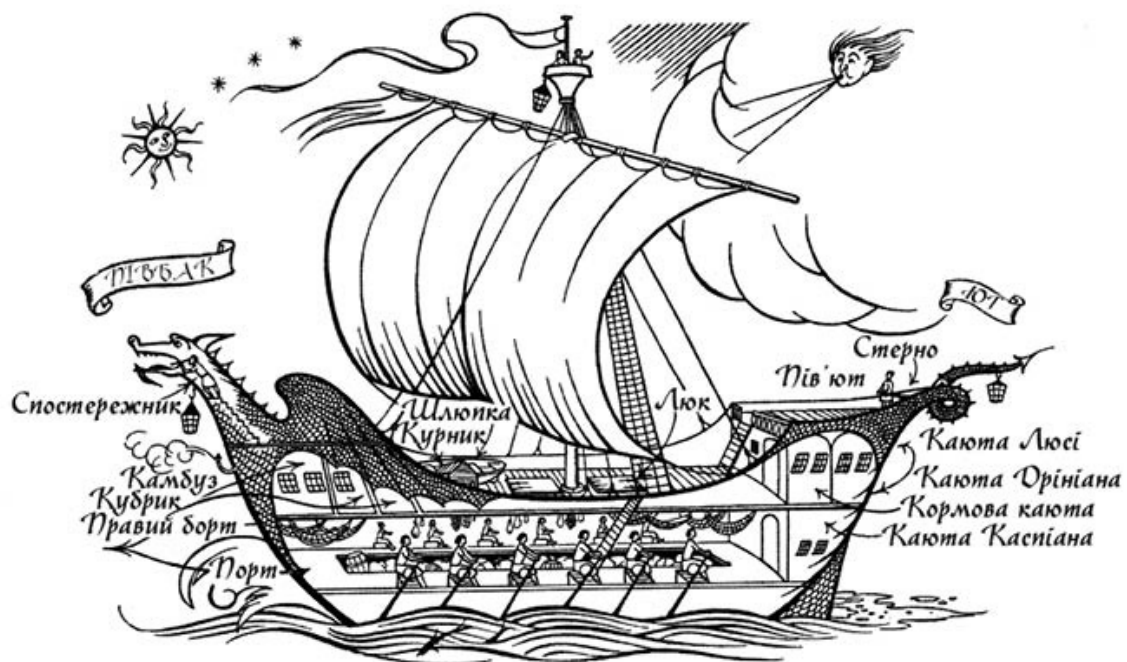
– Та-а-ак, – протягнув Пітер, – а все ж таки це було чудово!

– От уже я роззява, от тюхтій, – раптом схаменувся Едмунд, – ліхтарик свій новенький – в Нарнії забув...

Морські пригоди «Зоряного мандрівника»

«Зоряний мандрівник» у розрізі
(старовинний малюнок)

Розділ 1

Картина у спальні

Був собі колись хлопчик на дуже приємне ім'я Юстас Кларенс і не дуже приємне прізвище – Бяклі. Треба визнати, що на таке прізвище він навіть заслуговував, а от чому – незабаром ви й самі зрозумієте. Татусь і матуся зверталися до нього тільки на ім'я – Юстас Кларенс, а вчителі у школі – просто Бяклі. Як зверталися до нього друзі, достеменно невідомо, тому що друзів у нього не було взагалі. Сам він кликав батьків лише на ім'я: Гарольд і Альберта, а таких звертань, як «тату» й «мамо», здається, і зовсім не вживав. До речі, Гарольд і Альберта вважали себе такими собі сучасними людьми, що йдуть воднокроч із часом, а то й випереджають його: вони не вживали м'яса, ні в якому разі не курили, від шкідливих напоїв утримувалися і навіть білизну носили не усіляку, а лише таку, що не шкодить здоров'ю. Зайвих меблів у домі не було, а ті, що були, можна було на пальцях перерахувати, вікна ж вони завжди тримали прочиненими навстіж.

Що Юстас Кларенс любив – так це тварин, насамперед комах і особливо жуків, коли ті засушені та пришпилені голками до картону. А ще йому подобалися книжки, але ж знов-таки не всякі, а тільки повчальні, де на малюнках були зображені різні хитромудрі пристрої, такі, як зерновий елеватор, або зразкові іноземні учні, що сумлінно разом виконують вправи у зразковій іноземній школі.

А от своїх двоюрідних братів та сестер, Пітера, Сьюзан, Едмунда і Люсі Певенсі, Юстас Кларенс не любив. А втім, він зрадив, та ще й як зрадив, коли довідався, що Едмунд і Люсі приїздять до них гостювати. Він був таким собі шкідливим та каверзним хлопчиськом, який, якби дійшло до відкритого двобою, не зміг би здолати навіть Люсі, не кажучи вже про Едмунда. Проте знав він добру купу способів, як завдати прикrostі та накапостити будь-кому, особливо коли цей «будь-хто» приїздить до тебе в гості й нікуди від тебе не втече.

Едмунду й Люсі аж ніяк не кортіло їхати до дядечка Гарольда й тітоньки Альберти в гості. Але так уже сталося, що їхній батько на ціле літо вирушив до Америки читати лекції, а мати поїхала з ним, бо вже десять років, за її власними словами, не була у відпустці. Пітеру треба було готуватися до іспитів, тож канікули йому належало провести під наглядом старого професора Кірка, у будинку якого ще під час війни четверо дітлахів колись пережили дивовижні пригоди. Якби професор, як і раніше, мешкав у тому ж домі, він залюбки прихистив би у себе на все літо всіх чотирьох. На жаль, професор переживав не найкращі часи і давно вже переїхав до маленького сільського будиночка, де була одна-єдина гостьова спальна кімната.

Везти всіх дітей із собою до Америки батькам стало б великих грошей, і вибір випав на Сьюзан, по-перше, тому, що вона вважалася найгарнішою та найвродливішою з усіх дітей; по-друге, тому, що справи в школі в неї ніяк не ладилися, хоча в багатьох інших речах вона випереджала своїх однолітків. І, зрештою, мати сказала, що «користі з тієї поїздки вийде більше для неї, ніж для молодших». Едмунду та Люсі тільки того й залишилося, як усім своїм виглядом удавати, ніби вони зовсім не заздять Сьюзан і що літо в гостях у тітоньки ні в чому не поступається подорожі до далекої Америки.

– Тобі ще пощастило, – бідкався Едмунд, тільки-но вони прибули до будинку Бяклі, – у тебе бодай окрема кімната. А мені доведеться з тим скиглієм Юстасом і днювати, й ночувати.

Одного затишного вечора, коли поблизу не було видно їхнього капосного братця, Едмунд і Люсі вигадали хвилю погомоніти наодинці. Звісно, розмова їхня точилася навколо Нарнії, країни, яка була їхньою заповітною таємницею. У кожного з нас, гадаю, є такий потаємний закуток, куди ми потрапляємо лише в думках і сновидіннях. У цьому сенсі Едмунду та Люсі поталанило куди більше, ніж усім нам, бо їхня заповітна країна й справді існувала. Більш того, вони встигли вже побувати там двічі й, зауважте, не вві сні чи у власній уяві, а насправді. Авжеж, обидва рази вони потрапляли туди силою чарів – це, як відомо, єдиний відомий шлях до Нарнії. А коли вони були там востаннє, то запряглися обов'язково побачити Нарнію знов. Ось чому, щойно видалася вільна хвилинка, вони завзято поринули в спогади.

Так ось, того вечора сиділи вони на ліжку Люсі й розглядали картину на протилежній стіні. Це була єдина картина в домі, що припадала їм до смаку. А от тітоньці Альберті ця картина була зовсім не до вподоби, саме тому її й прибрали подалі з очей – у дальню кімнату на другому поверсі. Викинути її геть тітонька не наважувалася, бо картина була весільним подарунком; від кого вона вже не пам'ятала, утім, побоювалася образити того, хто цю картину подарував. На полотні був зображений корабель, що, здавалося, йшов просто на вас. Ніс корабля був зроблений у вигляді голови золоченого дракона, що широко роззявив пащу; щогла була одна, а на ній велетенське квадратне вітрило порфірного кольору. Позаду розпрямлених золочених крил дракона виднілися зелені борти. Корабель щойно злетів на гребінь великої синьої хвилі, яка от-от мала жбурнути у глядача білі баранці та бризки. Слухаючись вітрила, що його надимав грайливий вітер, корабель стрімко ринув уперед, злегка нахилившись на правий борт і підставляючи лівий променям сонця; тому вода з лівого борту мерехтіла густим смарагдом із полиском буршину, а з другого борту море видавалося темним, майже чорнильним, і холодним.

– Ех, – зітхнув Едмунд, – як же тоскно милуватися нарнійським кораблем, коли самому вже ніколи не опинитися на ньому.

– Краще вже милуватися картиною, ніж голою стіною, – відповіла Люсі. – А от корабель, здається, й справді нарнійський.

– Знову згадали дитячі забавки?! – глузливо просто з порога мовив Юстас Кларенс, і діти зрозуміли, що увесь цей час він підслуховував під дверима. Вони одразу ж пригадали, як того року, коли кузен гостював у них вдома, він теж шпигував за ними, підслуховував їхні розмови (у тому числі й про Нарнію), а потім усіляко кепкував з них. Він, певна річ, гадав, що вони все вигадали, а оскільки сам нічого путнього вигадати не зміг, то нічого іншого йому не залишалося, як збиткувати з інших.

– Тебе сюди не кликали! – відрізав Едмунд.

– Зажди-но, я тут саме віршика складаю, і саме про Нарнію, – не засмутився Юстас. – Якщо ви не проти поезії, то перші рядки вже готові.

Про тих, хто в Нарнії бував,
я склав цей віршик —
Їм ніколи ловити гав,
бо їм дедалі краще...

– Але ж «віршик» і «краще» ніяк не римуються, – здивувалася Люсі.

– Це асонанс, – поважно відповів Юстас.

– Тільки не питай його, до чого тут цей «ананас», – попередив Едмунд. – Він тільки на те й чекає... Не займай його, може, він піде.

Почувши таке, будь-який інший хлопчина або поліз би в бійку, або гримнув би дверима. Тільки не Юстас. Він як стояв, так і стояв далі, посміхаючись щораз ширше й ширше, а потім запитав:

– Бачу, вам до вподоби ця картина.

– Заради всього святого, не починай із ним суперечку про мистецтво й таке інше, – квапливо попередив Едмунд, та Люсі, яка була дуже чесною дівчинкою, уже встигла визнати:

– Так, мені дуже.

– А як на мене, малюночок так собі, негодящий.

– Можеш вийти геть і зачинити за собою двері – з коридору його не видно, – порадив Едмунд.

– А ось чим вона тобі до вподоби? – прискіпався Юстас до Люсі.

– А тим, що... – мовила Люсі, – корабель мов і справді лине серед хвиль, і вода така справжня, ніби мокра... і хвилі накочуються такі справжні, вони хвилюють мене...

Юстас розтулив був рота, аби заперечити, та так із роззявленим ротом і заляк. А заляк він тому, що тієї самої миті він глянув на хвилі й сам те побачив, що вони й справді нібито перекочуються та накочуються просто на нього.

Лише раз у своєму житті він виходив у море, та й то не дуже далеко, до прибережного острова Вайт, а от хвилі тоді загойдали його так, що він аж позеленів. Так от, уявіть собі, тільки-но він глянув на ті хвилі, як його знову загойдало. Він знову позеленів і несміливо кинув ще один погляд на картину. Але тепер уже всі троє застигли, роззявивши роти.

Те, що вони побачили, здається неймовірним, навіть коли читаєш про те у книжечці. Та коли це трапляється насправді, повірити своїм очам зовсім важко. Раптом усе на картині заворушилося, але не так, як, наприклад, у кіно, бо навіть кольори стали справжніми, як у житті. Ніс корабля спочатку занурився у хвилі, здійнявши фонтан бризок, а потім знову здійнявся догори, та так, що визирнули днище і киль. Тієї самої миті підручник, що спокійно лежав на ліжку в Едмунда за спиною, зненацька зашелестів сторінками, спурхнув і шелепнувся об стіну! Люсі відчула, як її волосся затріпотіло, залоскотало обличчя й шию, як то було б вітряної днини, ось тільки вітер дув не з двору, а з... картини. Вітру навздогін долинали інші звуки: шурхіт хвиль та плескіт води об дощаті борти. І це ще не все: ще одна хвилька – і Люсі відчула різкий солоний морський присмак і зрозуміла, що все відбувається не вві сні, а наяву.

– Що це?! Облиште! – почувся голос Юстаса, сердитий та сиплий із переляку. – Що за жарти?! Якщо ви не припините, я зараз же покличу Альберту...

– Ой!

Брат і сестра, які, на відміну від Юстаса, уже звикли до всіляких незвичайних пригод, теж мимоволі зойкнули, бо просто з картинної рами їх облило холодною солоною водою, від чого у всіх разом затяло дух.

– Я тобі покажу, як жарти жартувати! – заволав Юстас. І тут тієї ж миті сталося одразу декілька подій: Юстас кинувся до картини;

Едмунд, який уже розумівся на чарах, кинувся за ним із криком: «Стій! Не роби дурниць!»; Люсі встигла вхопити Юстаса за рукав, і її потягло вперед. До того ж чи то картина раптом збільшилася, чи то дітлахи зменшилися в розмірах, а трапилось от що: Юстас плигнув уперед, аби зірвати картину зі стіни, та виявилось, що він стоїть на рамі, як на балконі, а перед ним не скло, а справжнісіньке море, й об раму, мов об скелястий берег, б'ють вітер і хвилі. Юстас зовсім розгубився і вхопився за Едмунда і Люсі, що встигли встати поруч із ним. Усі завищали, замахали руками, і, коли їм уже здалося, що вони твердо стоять на ногах, на них зненацька накотила велика синя хвиля. Вона підхопила дітлахів й одним махом змила їх у море. Розпачливий вереск Юстаса перейшов у булькотіння, коли вода потрапила йому до рота.

Люсі лишалося подякувати своїй щасливій зірці за те, що минулого літа вона не пропустила жодного уроку плавання. Щоправда, тепер вона гребла аж занадто завзято, краще було б використовувати економніший стиль, але правда й те, що вода виявилася холоднішою, ніж здавалося на картині, та й часу на роздуми не було. Утім, голову їй вдавалося тримати над водою, та й черевички вона скинула вчасно – це найперше, що повинен зробити той, хто потрапив на глибину в одежі. Більш того, як її й навчали, вона вчасно затримала дихання, затулила рота й розплющила очі. Корабель був зовсім поряд. Його зелений борт здіймався над дітлахами нездоланною стіною, а з палуби їх уже помітили якісь люди. Та тут трапилось те, на що й слід було чекати: чи то з несподіванки, чи то з переляку, але Юстас ухопився за Люсі, й обоє пішли під воду.

Якимсь дивом Люсі вдалося ще раз випірнути, аби ковтнути повітря. Тієї ж хвилики вона побачила, як із палуби ластівкою пірнув хтось у білому одязі. На щастя, за кілька махів Едмунд опинився поруч і відірвав несамовито волаючого Юстаса від сестри. Із палуби лунали крики, люди юрмилися уздовж фальшборту, у воду полетіли рятівні линви. Едмунд і відважний рятівник, обличчя якого здалося Люсі віддалено знайомим, разом обмотали Люсі канатом і замахали руками, мовляв, «віра», тобто підіймай. Для Люсі у її становищі час майже завмер – вона аж посиніла від холоду й зубами відстукувала дріб. Насправді ж ті, що стояли з линвами біля фальшборту, лише вичікували слушної нагоди, коли її можна буде втягнути на борт, аби її

не жбурнуло об дерев'яну обшивку. Проте, як вони не силкувалися, без розбитого коліна таки не обійшлося. За дві хвилини Люсі, у якої вже зуб на зуб не попадав, стояла на палубі. З неї ручаями стікала вода. Слідом підняли Едмунда, а потім і Юстаса, на якого жаль брав дивитися. Останнім на корабель затягли їхнього рятівника, парубка із золотавим волоссям, який на вигляд був не набагато старшим за Люсі.

— Кх... Кх... Каспіан! — охнула Люсі, ледве відхекавшись від морської води.

Так, то був саме він, юний король Нарнії, якому вони допомогли зійти на престол під час своєї останньої нарнійської подорожі. Едмунд теж одразу впізнав його, і всі троє радісно обійнялися, плескаючи одне одного по спині.

— А це, мабуть, ваш приятель? — спитав Каспіан, обернувшись до Юстаса з привітною усмішкою.

Та Юстас на привітання не відповів. Він ревів так голосно, що чемним людям ставало аж соромно, мовляв, як то можна: такий великий, а сльози ллє гірше, ніж маленький, тільки через те, що штанці підмочив. А він ридав дедалі дужче й тільки повторював між схлипами:

— Відпустіть мене, нікуди я з вами не пі- піду!.. З вами я вже досить набрався лиха!..

— Відпустити? — здивувався Каспіан. — Хіба що знов у воду...

Та не встиг він і плечима знизати, як Юстас підхопився, стрімголов кинувся до краю палуби й перехилився через фальшборт, неначе сподівався побачити просто над водою знайому раму від картини. А за нею — кімнату Люсі. Але попереду було лише безкрає пінне море, а над ним блідо-блакитне небо. Не можна нарікати йому на те, що в бідолахи зайшлося серце, але його мало не вивернуло.

— Гей, гей, Райнельфе! — покликав Каспіан одного з матросів. — Принеси-но їх величностям грогу. Після такого купання їм треба зігрітися як слід.

Він не дарма назвав Едмунда й Люсі «їх величностями» — вони, так само, як і Пітер зі Сьюзан, задовго до нього, ще у стародавні часи, справді були королями й королевами Нарнії. Слід зауважити, що час у Нарнії плине інакше, ніж у нас. Можна прожити в Нарнії хоч сотню років, а повернутися додому того самого дня і навіть тієї самої години, коли ви полишили рідні стіни. І навпаки: якщо потрапити до Нарнії,

скажімо, за тиждень після попередньої подорожі, там може пробігти тисячоліття, а може, й один день, а може, і взагалі якась хвилинка. Цього ніколи не вгадаєш завчасно. Ось чому поява братів і сестер Певенсі в Нарнії вдруге стала для нарнійців таким самим дивом, як, наприклад, коли б до Британії, згідно з пророцтвом, повернувся легендарний король Артур. Інколи здається, що чим скоріше те трапилося б, то краще.

Тим часом Райнельф повернувся з чотирма срібними келихами і великим пузатим глеком, що парувал травами та вином. Справді, то було саме те, що треба: з першого ж ковтка Люсі та Едмунд відчували, як рятівне тепло розливається по всьому тілу до самісіньких п'ят. А от Юстас лише сьорбнув морського напою, як одразу скривився, сплюнув та заходився рюмсати ще дужче, мовляв, йому й без того недобре й краще б йому принесли якогось споживного вітамінізованого консервованого соку, а ще краще – скоріш висадили б на берег на наступній же зупинці.

– Твій приятель, наш брате, як бачу, бувалий мореплавець, – з усмішкою мовив Каспіан Едмундові у вухо.

Вочевидь він хотів щось додати, та не встиг, бо Юстас знов зарепетував:

– Ой! Тьху! Що це таке? Заберіть звідси цю мерзоту!

Утім, цього разу привід для вереску в нього й справді був. Із кормової каюти з'явилося та попрямувало просто до них доволі незвичне створіння. На перший погляд його можна було назвати мишею. А втім, так воно й було. Проте та миша – чи, краще сказати, миш! – пересувалася на задніх лапах, а зростом була хіба що не до попереку дорослій людині. На голові, трохи нижче вух, красувалася хоч і вузенька, але сліпучо-золота стрічка, з якої стирчало довге малинове перо. Шерстка миші була дуже темного, майже чорного кольору, і на її тлі стрічка з пером мала надзвичайний вигляд. Ліва передня лапка покоїлася на ефесі шпаги, що за довжиною могла сперечатися з власним, тієї миші, хвостом. Миш чудово зберігав рівновагу на хиткій палубі та взагалі тримався із помітною шляхетністю. Едмунд і Люсі одразу впізнали Ріпічипа, короля усіх нарнійських мишей, найхоробрішого з усіх розумних тварин Нарнії, що вкрив себе немеркнучою славою під час другої битви на Беруні. Люсі за звичкою хотіла підхопити Ріпічипа на руки й притиснути до

грудей, наче плюшевого ведмедика, та вона мусила позбавити себе цього задоволення – подібне панібратство король нарнійських мишей міг сприйняти за образу. Тому вона тільки й того, що стала на одне коліно, аби зручніше було розмовляти.

У свою чергу Ріпічип виставив уперед ліву ногу, відставив праву, уклонився й церемонно поцілував їй ручку. Потім випрямився, підкрутив вуса та пискнув:

– Низький уклін її королівській величності! Моє шанування його величності королю Едмунду! – Тут він вклонився знов. – Ви зробили нам велику честь, зволивши зійти на борт нашого судна, бо саме тепер вашої присутності нам особливо не вистачало під час цього знаменного походу.

– Ой-ой-ой! Хто-небудь, заберіть його геть з очей моїх! – скиглив Юстас. – Я навіть духу мишачого не терплю, а бачити мишу на власні очі і зовсім бридко, особливо дресировану. Я взагалі не терплю вчених тварин! Вони дурні, пихаті й жалюгідні! Від них так тхне поганим смаком і вульгарністю, що аж жаль бере!

– Чи не слід мені розуміти це таким чином, – мовив Ріпічип до Люсі після того, як, розвернувшись, зміряв Юстаса довгим пронизливим поглядом, – що цей напрочуд нечемний юнак перебуває під вашим особистим заступництвом? Бо інакше мені не залишається нічого іншого, як...

У цю саме мить Люсі й Едмунд разом чхнули.

– Який же я нетямущий – досі тримаю вас тут у мокрій одежі! – схаменувся Каспіан. – Мерщій до каюти перевдягатися! Люсі, тобі я, звичайно, надам власну каюту, ось тільки, боюся, немає на кораблі жодної сукні. Доведеться тобі вдовольнитися моїми речами. Ріпічипе, коли на те ваша ласка, проведіть наших гостей.

– Коли йдеться про безпеку прекрасної дами, – гречно зауважив Ріпічип, – то навіть питання честі відступає на другий план... до слушної нагоди. – І він кинув красномовний погляд на Юстаса.

Та Каспіан попрохав його поквартитися, і за якусь хвилину перед Люсі прочинилися двері капітанської каюти. Каюта сподобалася Люсі з першого погляду. Крізь три квадратні вікна (або порти) виднілася синя вода з білими бурунами; посередині стояв стіл, із трьох боків його оточували низькі лави, оббиті оксамитом; під стелею гойдалася срібна лампа, з мистецькою майстерністю, як одразу здогадалася

Люсі, викувана гномами; а над дверима сяяло золотом зображення Лева. Люсі у захваті переводила погляд з однієї речі на іншу, коли праворуч від неї прочинилися малопомітні двері й на порозі з'явився Каспіан.

– Ця каюта твоя, Люсі, – мовив він, – я тільки заберу деякі речі. – Він заходився копирсатися у шафі. – Як перевдягнешся, викинь мокре за двері, я віддам усе сушитися на камбуз.

У цій каюті Люсі почувалася так, ніби пробула тут щонайменше з місяць. Хитавиця її не турбувала, адже вона звикла до неї ще за її бутність королевою, коли чимало часу проводила в морських мандрах. Щоправда, порівняно з її власною кімнатою, каюта видавалася зовсім крихітною. Зате стіни зі світлого дерева були розписані орнаментами з усіх можливих пташок, звірів і малинових драконів, що причаїлися поміж пагонів виноградної лози. До того ж усе навколо видраїли так, що не було видно ані пилінки. Капітанський одяг виявився завеликим, та це її не бентежило. А от із черевичками була справжня біда: що б вона не приміряла – туфлі, сандалі чи корабельні боти, її нога одразу ж тонула в них. Тому Люсі махнула на все рукою і вирішила далі ходити босоніж. Перевдягнувшись, вона визирнула у віконце, вдивилася у швидкоплинну воду і вдихнула морського повітря на повні груди. Щось їй підказувало, що попереду на них чекають дивовижні пригоди.

Розділ 2

На борту «Зоряного мандрівника»

— А ось і ти, Люсі! — зрадив Каспіан. — Ми саме чекали на тебе. Знайомся, це наш капітан, лорд Дрініан!

Темноволосий чоловік, що стояв поруч із ним, опустився на одне коліно й галантно поцілував їй ручку. Окрім них, на палубі стояли ще Ріпічип і Едмунд.

— А де ж Юстас? — поцікавилась Люсі.

— Валяється в ліжку, — махнув рукою Едмунд. — Ну, і нехай! Краще вже його взагалі не займати: що більше з ним панькаєшся, то гірше він себе поводить.

— Що ж, — знизав плечима Каспіан, — а нам тим часом не завадило б дещо обговорити...

— Ще б пак! — підхопив Едмунд. — По-перше, щодо часу. За нашим минув рік відтоді, як ми покинули Нарнію напередодні вашої коронації. А за вашим?

— Рівно три, — обізвався Каспіан.

— Як у вас справи? Усе гаразд? — не втримався Едмунд.

— Хіба б я полишив свої володіння та вийшов у море, якби щось було негаразд? — зауважив король. — Усе до ладу. Фавни, розумні звірі, гноми і заморці давно перестали сваритися між собою, а велетням, що мешкають на кордонах, ми завдали такого прочухана минулого літа, що вони тепер платять нам данину. До того ж під час моїх мандрівок заморцями править не хто інший, як ваш давній знайомий гном Тіквік. Ви, звичайно, пам'ятаєте його?

— Ще б пак, — усміхнулася Люсі. — Любий вірний Тіквік! Про кращого регента годі й мріяти!

— Він відданий короні, мов борсук, і хоробрий, як... як сам миш! — додав Дрініан. (Він хотів був сказати «хоробрий як лев», але вчасно помітив пильний погляд Ріпічипа.)

— То куди ж іде наш корабель? — спитав Едмунд.

— О, це досить довга розповідь, — відповів Каспіан. — Ти, напевно, пам'ятаєш, що, коли я був ще зовсім хлопчиком, мій підступний дядько Міраз відправив сімох друзів мого батька досліджувати далекі

східні моря за Самотні острови, побоюючись, що ці шляхетні люди свого часу встануть на мій бік...

– І жоден із них додому так і не повернувся... – продовжила Люсі.

– Авжеж. Так от, у день своєї коронації я поклявся перед очі Аслана, що, коли в Нарнії запанують мир та спокій, я буду плисти на схід, на схід і на схід рівно рік і один день. Якщо вони живі – я знайду їх і поверну додому, а якщо вони пали від руки ворогів – помщуся за їхню загибель. Ось їхні імена: лорд Ревільян, лорд Берн, лорд Аргоз, лорд Мавраморн, лорд Октезіан, лорд Рестимар і лорд... як його... ех, увесь час забуваю...

– Лорд Руп, ваша величносте, – підказав Дрініан.

– Так, звісно ж, лорд Руп! – закивав Каспіан. – Через них ми і заклали корабель. Хоча Ріпічип плекає навіть вищу мету.

Усі перевели погляд на Ріпічипа.

– Таку ж високу, як і мій бойовий дух, – сказав він. – Хоча це як подивитися: може, вона і мала, як і я сам. Якщо ми вже йдемо на схід, чому б нам не побувати там, де схід саме й починається, на самому краю світу? І подивитися, що там? Насмілюся припустити, що десь там і лежить Асланова країна. Адже Великий Лев завжди приходить зі сходу, з-поза моря.

– Смілива думка! – оцінив Едмунд.

– Але ж, – звернулася до миша Люсі, – що навело тебе на думку, що Асланова країна – то така сама звичайна країна, як і всі інші... Я маю на увазі, країна, куди можна отак доплисти?

– Не знаю, пані, не знаю, – знизав мишачими плечима Ріпічип. – Та ось яка штука: коли мене ще колисали у колисці, одна дріада – лісова чарівниця – співала мені таку колискову:

Де зливаються небо та води,
А солоня вода, наче мед,
Ти дістанешся крайнього сходу,
Там не знайдеш ти інших прикмет.
А як духу забракне – та край,
То цю пісню мою пригадай!

– Про що саме йдеться, я не розумію, – додав миш, – та чари тієї колискової я проніс крізь усе життя.

– Де саме ми є, Каспіане? – помовчавши, спитала Люсі.

– Капітану це відомо краще за мене, – скромно відповів Каспіан.
Дрініан дістав пошарпану морську карту і розгорнув її на столі.

– Ми ось тут, – він тицьнув вказівним пальцем кудись у карту. – Точніше, тут ми були опівдні. Від самого Кейр-Паравелю нам дмухав ходовий вітер, потім ми дрейфували біля берегів Гальми, де й стали на якір. Губернатор Гальми влаштував на честь його величності грандіозний турнір, під час якого його величність вибив із кульбаки чимало гідних лицарів...

– Та й сам не раз летів шкереберть, – вставив Каспіан. – Досі синці не посходили.

– ...чимало гідних лицарів, – усміхаючись, продовжував лорд Дрініан. – Губернаторові на радість ми навіть мало не посватали його дочку за його величність короля Каспіана, та з цього геть нічого не вийшло.

– Бо вона була ряба та косоока, – пояснив Каспіан.

– Ото бідолашна! – засмутилася Люсі.

– Тож коли ми вийшли з Гальми, – вів далі Дрініан, – то на два дні потрапили в мертвий штиль, так що навіть довелося трохи повеслувати. Тому шлях із Гальми до Скипідару зайняв аж чотири дні. Однак тамтешній король звелів просигналити нам із берега, що на Скипідарі лютує якась невідома хвороба. Тож ми обійшли мис, знайшли придатну для висадки бухту подалі від столиці й зійшли на берег лише для того, щоб поповнити запаси питної води. Наступні три дні ми стояли на якорі, очікуючи погодний вітер, а коли той нарешті задмухав, узяли курс на Сім Островів. Третього дня до нас наблизився піратський корабель під скипідарськими кольорами. Та пірати, побачивши, що ми пристойно озброєні, побоялися піти на абордаж, тож справа закінчилася короткою перестрілкою лучників.

– Треба було їх наздогнати, самих взяти на абордаж, за комір – і на рею! – войовничо вигукнув Ріпічип.

– За п'ять днів попереду з'явився Муїл – найближчий з семи островів архіпелагу. Спустивши вітрило, ми пройшли на веслах протоку і на заході сонця підійшли до Червоної Гавані – столиці острова Бренн. Тамтешні мешканці, намагаючись вразити гостинністю, мало не загодували нас до смерті, а ще більше провіанту надавали з собою. Із тих самих пір ми йшли повним ходом, ніде не зупиняючись, тож сподіваюся, що післязавтра ми досягнемо Самотніх

островів. Отже, ми в дорозі вже майже місяць і відійшли від Нарнії більш як на чотири сотні ліг.^[2]

– А що далі, за Самотніми островами? – спитала Люсі.

– Цього, ваша величносте, ніхто не знає, – відповів Дрінан. – Хіба що нам щось підкажуть на Самотніх островах.

– Ой, не знаю, не знаю, – похитав головою Едмунд.

– Отож, – підсумував Ріпичип, – саме там, за Самотніми островами, на нас і чекають справжні пригоди!

Перед вечерею Каспіан запропонував показати гостям корабель, та добра Люсі, що вже відчувала докори сумління, відмовилася:

– Я, мабуть, піду до Юстаса. Бідолашний, він, либонь, зовсім занедужав.

– А що з ним? – із чемності поцікавився Каспіан.

– Відомо що, – зітхнула Люсі. – Ми в морі, тож і хвороба у нього морська. Якби тільки зі мною були мої ліки, вони б швидко поставили його на ноги!

– Так вони ж тут, на кораблі! – пригадав Каспіан. – Ти полишила їх у Нарнії, коли рушила додому минулого разу, а я вирішив, що такий скарб варто взяти з собою. Але взагалі-то кажучи, мені шкода було б витратити його на якусь-там морську хворобу.

– Я лише одну крапельку, – пообіцяла Люсі.

Каспіан вийняв із рундука невелику скриньку і дістав звідти добре відомий Люсі діамантовий флакончик.

– Прийми, королево, те, що належить тобі за правом, – урочисто промовив він, і вони вийшли з каюти на освітлену сонцем палубу.

На ній, обабіч щогли, були розташовані дві довгі та широкі ляди. Тепер, утім, як і будь-якого іншого ясного дня, вони були широко відчинені, аби сонце та вітер розганяли вогку напівтемряву трюму. Каспіан провів їх до кормової ляди і зійшов сходами вниз, запросивши інших іти за ним. Там, унизу, уздовж кожного борту стояли лави для веслярів, а сонячне світло, що потрапляло в отвори для весел, залишало на стелі дві шерехи яскравих плям. Зрозуміло, корабель Каспіана не мав нічого спільного із жахливими галерами, де на веслах сиділи скуті ланцюгами раби. Веслували тут лише в безвітря або тоді, коли входили в гавань чи виходили з неї. У таких випадках за весла бралися всі – і матроси, і боцман, і сам капітан, окрім, хіба що, Ріпичипа, чий ніжки, тобто лапки, були для цього закороткі. Перед

кжною лавою залишалося вільне місце, аби веслярі могли як слід упертися ногами. Зате посередині, глибиною до самого кіля, був провіантський відсік, доверху набитий усякою всячиною: мішками з борошном, барильцями з водою та пивом, бочками солонини, гладішками меду, бурдюками з вином, коробами яблук, горіхів, сиру, морських галет, ріпи та шинки; до стелі, тобто до внутрішнього боку палуби, були підвішені окости – висолені та закопчені свинячі стегна – та в'язанки цибулі, а ще гамаки, у яких спали спостережники після вахти. Каспіан повів усіх за собою, пробираючись уздовж лав. Люсі майже бігла, ледь встигаючи за ним, а Ріпічипу взагалі доводилося перестрибувати з лави на лаву. Так вони дісталися дерев'яної перегородки з дверцятами посередині. Каспіан прочинив дверцята, і вони опинилися у приміщенні під кормовими каютами. Порівняно з останніми, воно було аж ніяк не затишним. Стеля нависала просто над головою, до того ж у цьому місці сходилися борти корабля, тож підлоги під ногами наче взагалі не було. Звичайно, тут були ілюмінатори із товстого скла, та їх ніколи не відчиняли, бо вони майже завжди перебували під водою. Тепер корабель трохи погойдувало, і в них по черзі з'являлися то чисте блакитне небо, то каламутна зелена вода.

– Едмунде, ми з тобою розмістимося тут, – сказав Каспіан. – Ліжко ми віддамо помічникові капітана, а для себе почепимо койки з парусини.

– Благаю вас, ваша величносте... – почав був Дрініан, та Каспіан нічого й чути не хотів.

– Не сперечайся, друже, – перебив він Дрініана, – ми вже все давно вирішили. Ви з Рінсом (так звали старшого помічника) ведете корабель до мети і нерідко проводите на містку безсонні ночі, а ми тільки й знаємо, що базікати та пісні співати. Кому, як не вам, розташовуватися нагорі? А нам із королем Едмундом і тут буде нівроку. Стривайте, а як там наш неборак?

Юстас, що лежав долілиць на своєму ліжку, побачивши їх, скривив від обурення неабияк позеленіле обличчя і запитав, коли ж нарешті вщухне ця буря.

– Яка буря? – спалахнув Каспіан.

Дрініан оглушливо зареготав.

– Ви хотіли сказати шторм, благородний юначе? – виправив він. – Та хіба це шторм?! Кращої погоди морякові годі й бажати!

– А це ще хто такий? – роздратовано спитав Юстас. – Нехай іде геть! У мене від його реготу аж вуха заклало!

– Зачекай хвилинку, Юстасе, у мене для тебе є дещо таке, що нараз поставить тебе на ноги... – терпляче заспокоювала його Люсі.

– Слухай, облиш мене, дай-но мені спокій, – простогнав Юстас, але все ж пригубив рідини з флакончика. – Фу, гидота! – одразу ж сплюнув він, хоча насправді запах із пляшечки йшов чудовий. Усі помітили, що обличчя його одразу ж зарожевіло. Схоже, йому справді полегшало: він одразу припинив скаржитися на шторм і головний біль і натомість рішуче зажадав, аби його негайно висадили на берег, де перш за все він збирається подати чи то ноту, чи то квоту британському консулові (Юстас не був певен, що саме подають у таких випадках). Але коли Ріпчип поцікавився, що таке нота і як її подають (він чомусь гадав, що це новий, співучий засіб викликати супротивника на герць), Юстас тільки й зміг сказати: «От бовдур! Не знати таких простих речей!» Зрештою всі заходилися дружно пояснювати Юстасу, що вони повним ходом пливуть до найближчого відомого їм берега й повернути його в Кембридж до дядька Гарольда так само неможливо, як і відправити, скажімо, на Місяць. Тільки тоді, закопиливши губи, він неохоче погодився перевдягтися в запропонований йому сухий одяг і вийти з усіма на палубу.

Каспіан далі показував їм корабель, хоча особливо оглядати вже було нічого. Вони піднялися на півбак і побачили спостережника, для якого було зроблено спеціальну кабінку в дерев'яному карку дракона. Він оглядав крізь роззявлену пащу дракона морський горизонт. Поряд був камбуз, тобто корабельна кухня, а також володіння боцмана, теслі та головного лучника. До речі, усі зазвичай вважають, що дим із труби камбуза повинен іти назад, за корму, бо це пароплави завжди зображають саме так. Але з вітрильником усе навпаки: вітер зазвичай дме йому, так би мовити, у спину, несучи дим і всі запахи кухні далеко вперед. Ось тому кухні, тобто, звичайно, камбузи, улаштовують на вітрильниках завжди попереду.

Вони піднялися на бойову вишку на верхівці щогли і навіть здригнулися з переляку: палуба внизу здавалася зовсім крихтною, а гойдало тут так, що зірватися можна було просто в море, хоча, й упавши на палубу, можна було звернути в'язи. Спустившись, вони перейшли на корму, де біля румпеля стояли Рінс і стерновий, а за їхніми спинами височів позолочений хвіст дракона. Усередині невелику кімнатку кільцем опоясувала низька лава.

Корабель мав назву «Зоряний мандрівник» і був аж ніяк не схожий на жоден із наших сучасних кораблів. Більш того, він не нагадував ані фелюгу, ані галеон, ані караку чи галеру, що ходили морями під нарнійськими кольорами у ті часи, коли Нарнією правили Люсі з Едмундом, а також Великий король Пітер. До речі, за часів правління заморських королів високе мистецтво навігації, як жартували бувалі моряки, кінці у воду віддало, і коли дядько Каспіана, самозванець Міраз, відправив сімох лордів у східні моря, їм для цього довелося найняти кораблі та матросів із Гальми. Тепер Каспіан намагався перетворити Нарнію на країну мореплавців. За його наказом і був побудований «Зоряний мандрівник» – найкращий із тодішніх кораблів. Він був такий малий, що від носа до щогли на палубі ніде було розвернутися: з одного боку заважала підвішена над люком шлюпка, а з іншого громадився курник (побачивши курей, Люсі одразу ж заходилася їх годувати). Але, попри малі розміри, судно вирізнялося рідкісною красою та мореплавними якостями, і неспроста моряки любовно називали його «наша красуня» – видно було, що корабель будували справжні майстри, укладаючи в кожен рангоут чи канат усю душу. Однак Юстас, що нічого нібито й не помічав, увесь час просторікував про потужні лайнери, катери, літаки та підводні човни. «Можна подумати, що він на цьому хоч трохи розуміється», – мимохідь зауважив Едмунд. Брат із сестрою були в захваті від «Зоряного мандрівника», і, коли вони повернулися на корму, де на них чекала вечера, подивилися, як на заході горить багрянцем вечірня зоря, відчули, як під ногами хитається палуба, а на губи лягає солонуватий присмак морських бризок, пригадали про неznані землі, що чекають на них на сході, щасливій Люсі від захвату навіть забракло мови.

А про те, що думав про все це Юстас, нехай краще розповість чорний записничок, у якому він щось занотовував, тільки-но наступного ранку йому віддали висушені речі. Він ніколи не розлучався зі своїм записничком і завжди записував у ньому оцінки, які отримував у школі, бо якщо шкільні дисципліни його цікавили мало, то оцінки – набагато більше. Він навіть завів собі звичку питатися однокласників: «У мене ось скільки, а в тебе?» Та на кораблі йому годі було й сподіватися на гарні оцінки, якщо б навіть їх тут і давали, тож, аби записничок не лежав без діла, він вирішив вести щоденник. Перший його запис був таким:

«7 серпня. Провів уже цілу добу (24 години) на цій клятій посудині, якщо все це, звичайно, не сон. Увесь час вирує жахливий шторм (добре, що я не боюся морської хвороби). На ніс цього кволого човна раз у раз насувають величезні океанські хвилі. Залишається дивуватися, як це ми досі не пішли на дно. Інші намагаються робити вигляд, ніби їм за шторм байдуже – чи то вихваляються, чи то від того, що простаки: як справедливо зауважив колись Гарольд, такі завжди не зважають на об'єктивні факти. Хай там що, а вийти у море на такому вутлому суденці було справжнім божевіллям. Воно ж не більше за рятувальну шлюпку! І конструкцію має щонайпримітивнішу. Ніякої тобі кают-компанії чи радіо або басейну. Навіть шезлонга на палубі – і того немає. Увесь вчорашній вечір Каспіан тягав мене по всіх закутках із такою поважністю, наче показував не цю жалюгідну шкаралупку, а гордість англійського кораблебудування «Квін Мері»! Я намагався розтлумачити йому, що воно таке – справжній корабель, та все дарма. Як на мене, він несосвітенний дурень! Е. та Л., зрозуміло, зі мною не згодні. Мабуть, Л. досі не розуміє небезпеки, а Е. просто підлецується до К., як, утім, і всі інші. Інакше як «ваша величносте» вони до нього не звертаються. Я прямо заявив, що є республіканцем, а він, виявляється, навіть не знає, що то таке. Схоже, він взагалі ні на чому не знається...

Зрозуміло, мене поселили в найогиднішій каюті на кораблі. Викапана щуряча нора. А от Люсі – та отримала у своє розпорядження мало не цілу залу на кормі! (Але це, звичайно, у порівнянні з іншими.) К. послався на те, що вона ж дівчинка. Пригадавши слова Альберти про те, що всі ці поблажки дівчат тільки принижують, я натякнув йому на непристойність його вчинку, але він, здається, нічого не зрозумів. Міг би, між іншим, і здогадатися, що я неодмінно захворію, а можливо, навіть помру, якщо й далі житиму в тій клітці. Е. каже, що нам не годиться нарікати, адже сам К. ділить із нами цю каюту, бо свою віддав Л. Можна подумати, мені від цього легше! Так, мало не забув: на кораблі живе ще щось схоже на здоровенну нахабну мишу, яка нікому не дає проходу та до всіх задирається. Не знаю, як інші, а я вже цього не стерплю. Ось я вже йому вкорочу хвоста, нехай тільки спробує до мене прискіпатися!

Р. С. Тутешнє харчування теж вкрай паскудне!»

Сутичка між Юстасом і Ріпічипом сталася навіть раніше, ніж можна було очікувати. Наступного вечора, коли всі вже сиділи за столом, з нетерпінням чекаючи на вечерю (морське повітря, як відомо, помітно поліпшує апетит), Юстас з'явився на порозі, трясучи рукою та волаючи не своїм голосом:

– Ця підступна маленька тварюка мене мало не вбила! Вимагаю, аби його взяли під варту! Інакше, Каспіане, я буду на вас скаржитися і доможуся, аби його судили і суворо покарали!

У цю хвилину з'явився і сам Ріпічип: у лапі він тримав шпагу, вуса його загрозливо стирчали, але тон його залишався чемним, як і завжди:

– Прошу прийняти мої щирі вибачення усіх присутніх і насамперед вашу величність, – промовив він. – Якби я міг припустити, що він сховається тут, то вибрав би більш слухну мить для його виховання.

– Та що ж сталося? – запитав Едмунд.

А сталося ось що: Ріпічип, який повсякчас страждав через те, що корабель, на його думку, пливе занадто повільно, нерідко забирався на самий ніс судна ближче до голови дракона, нетерпляче дивився на схід і тоненьким скрипучим голосом наспівував ту саму колискову, що колись заспівала для нього дріада. Він ні за що не тримався, але, попри хитавицю, твердо стояв на ногах, можливо, тому, що тримати рівновагу йому допомагав довгий хвіст. Команда вже давно звикла до такої його звички, а вахтові завжди були раді, що є з ким перекинутися слівцем на вахті. Яким чином Юстас, який ще не звик зберігати на палубі рівновагу, дійшов до півбаку, досі залишається загадкою. І вже зовсім не зрозуміло, що йому там знадобилося. Можливо, він сподівався побачити попереду землю, де з берега його виглядає британський консул, а може, намагався прокрастися на камбуз і поцупити щось смачненьке. У будь-якому разі, коли він побачив просто перед своїм носом довгий мишачий хвіст, що нахабно відстукував такт, то одразу забув про все інше. Йому страшенно закортіло схопити Ріпічипа за хвіст та повертіти над головою, мов іграшковий літак на мотузочці, а потім втекти й досхочу нареготатися.

Спочатку все йшло, як він задумав: мишачий король виявився не важчим за кішку. Юстас миттєво зірвав його з місця, потішаючись над тим, як миш повис на власному хвості, розчепіривши лапки та

роззявивши рота. Але Ріпичипу випадало захищати своє життя і в більш небезпечних випадках, тож він ніколи не втрачав ані голови, ані шпаги. Погодьтеся, що останню не так уже й легко вихопити, коли вас розкручують у повітрі за хвіст, але для Ріпичипа то було миттєвою справою. А ще за мить Юстас відчув, що його руку наче двічі вжалив велетенський джміль. Він негайно ж випустив хвоста. Ріпичип підстрибнув на палубі, ніби пружний м'ячик, і опинився навпроти кривдника. Біля самого живота Юстаса зі свистом майнув грізний блискучий клинок (у Нарнії удар нижче від пояса не вважався забороненим для мишей, оскільки вище вони все одно не діставали).

– Годі! – заволав Юстас. – Киш! Іди геть! Прибери цю штуку, вона ж гостра! Припини, кому кажу! Припини, бо я скажу Каспіану! Нехай тебе посадять на ланцюг та вдягнуть намордника!

– Берися до шпаги, боягузе! – грізно запищав миш. – Захищайся, бо я шпагою плазом відшмагаю тебе до синців!

– Немає в мене ніякої шпаги, – замахав руками Юстас. – І взагалі я пацифіст. Я проти всякого насильства.

– Наскільки я розумію, – насупився Ріпичип, злегка опускаючи шпагу, – ти відмовляєшся дати мені сатисфакцію?

– Яку ще сатисфакцію? Щось я не зрозумію, що ви маєте на увазі, – зблід Юстас, притискаючи до грудей «пошкоджену» руку. – Уже й пожартувати не можна? Ну, не можна так не можна... більше я з вами не граюся!

– Більше не гратимешся, кажеш? – вигукнув Ріпичип. – Що ж, нехай це навчить тебе поважати честь лицаря! Честь миші! Честь мишачого хвоста!

З кожним словом він шмагав Юстаса плазом своєю прославленою шпагою, зробленою гномами-ковалями, гнучкою та сікучою, мов березова різка. Юстас, звичайно, ходив у таку школу, де тілесні покарання не дозволялися, тому його відчуття вирізнялися винятковою новизною. Це дозволило йому відкрити у собі нові здібності: з'ясувалося, що навіть без навички ходити по палубі в хитавицю, він, тим не менш, міг добре по ній бігати. В одну мить він опинився на кормі й увірвався до каюти, не чуючи під собою ніг. Зате він добре відчував ті місця, до яких Ріпичип дотягнувся своєю шпагою, доки біг за ним по п'ятах.

У каюті всі жваво взялися обговорювати умови двобою: Касп'ян з такої нагоди запропонував Юстасу свого меча, а Едмунд та Дрін'ян роздумували, як зрівняти шанси дуелянтів, один із яких був набагато більший за другого. Переляканому Юстасу нічого не залишилося, як вичавити крізь губу досить плутані слова вибачення, після чого Люсі повела його бинтувати руку. Цієї ночі він довго мостився, обираючи положення для сну, і нарешті заснув, завалившись на лівий бік.

Розділ 3

Самотні острови

– Бачу землю! – закричав з носа корабля спостережник.

Не встигнувши розповісти Рінсу якусь захопливу історію до кінця, Люсі спустилася по трапу з корми й побігла на ніс. Едмунд поспішив за нею, і вони зійшли на півбак, де вже стояли Каспіан, Дрініан та Ріпічип. Ранок випав прохолодний. Свинцеве небо низько нависало над темно-синьою водою, по якій котилися білі баранці хвиль, і з правого борту, немов невисокий зелений пагорок посеред моря, бовванів найближчий із Самотніх островів – Фелімат. А ще далі мріли сірі скелі іншого острова, що йменувався Дорном.

– Та це ж Фелімат, наш давній знайомий! А он – старий Дорн! – заплескала в долоні Люсі. – О, Едмунде, як же давно ми тут не були!

– До речі, я й донині ще не знаю, відколи вони належать Нарнії, – зізнався Каспіан. – Їх, певне, виборов Великий король Пітер?

– Та ні, – відгукнувся Едмунд. – Вони були нарнійськими з давніх-давен – ще за часів Білої Відьми. Узагалі-то нікому так досі й не відомо, за яких обставин острови ввійшли до складу нарнійських володінь. Якщо це врешті-решт з'ясується і виявиться не понадміру нудним, то про це можна буде написати справжнісіньку окрему книжку.

– Сір, накажете причалити? – запитав Дрініан.

– Напевне, на Феліматі нам робити нема чого, – сказав Едмунд з виглядом дойди. – У наші дні він був практично незаселеним та, скидається, залишився таким і досі. Більшість остров'ян живе на Дорні й на Аврі (так зветься третій острів). А на Феліматі лише пасуть овець.

– Тоді, мабуть, обійдемо мис і висадимося на Дорні, – сказав Дрініан. – Що ж, доведеться веслувати.

– Шкода, що ми не підійдемо до Фелімату, – посумнішала Люсі. – А мені так кортіло побродити там босоніж по траві... Це одне з тих рідкісних місць, де самотність не крає, а радує.

– Я б теж залюбки розходив ноги, – сказав Каспіан. – Знаєте що? А нехай нас відвезуть туди на шлюпці, ми пройдемо через острів на своїх власних, а «Зоряний мандрівник» підбере нас із того боку!

Якби в Каспіана була хоча б половина того досвіду, який він набув під час дальнього плавання, то, швидше за все, він би утримався від такої пропозиції. Але на той момент і йому, й решті ця думка здалася досить-таки слушною.

– Ой, давайте! – зраділа Люсі.

– Ти з нами? – запитав Каспіан Юстаса, котрий саме вийшов на палубу, обережно несучи перед собою перев'язану руку.

– Я ладен на все, що завгодно, тільки б швидше геть із цієї осоружної посудини!

– Осоружної? – нахмурився Дрініан. – Що ви хочете цим сказати?

– У цивілізованих країнах, таких як моя, – поважно сказав Юстас, – кораблі такі великі, що коли перебуваєш усередині, то навіть і не помічаєш, що ти в морі.

– Але яка втіха від таких подорожей? – вразився Каспіан. – Краще вже взагалі сидіти у чотирьох стінах на березі вдома. Що ж, розпорядіться, аби спустили шлюпку, мілорде, – повернувся він до капітана.

За кілька хвилин король Нарнії в супроводі Ріпічипа, Едмунда, Люсі та Юстаса ступив на берег Фелімату. Шлюпка відчалила, а вони ну роздивлятися навсібіч. Вітрильник їм звідси видавався зовсім іграшковим.

Люсі, як того й бажала, була босоніж, адже черевички її, як пам'ятаєте, пустилися на дно. Та так було навіть ліпше, бо під ногами слався м'який мох. Було надзвичайно приємно знову опинитися на березі й відчути напівзабуті запахи землі й трави. Земля, мов та палуба, начебто хиталася в них під ногами, але таке увижається кожному, хто сходить на берег після тривалого плавання. Тут було набагато тепліше, аніж на кораблі, а коли дорогою траплявся пісок, Люсі з насолодою тьопала по ньому босняка. На плечі в неї сидів Ріпічип, умовити якого на це їй коштувало чималих зусиль. Спершу той уперто не бажав здаватися й мужньо плутався у всіх попід ногами.

Десь у підхмар'ї заливався жайворон.

Вони вибралися на досить-таки крутий, хоча й невисокий, пагорб і, звісно ж, озирнулися на «Зоряного мандрівника». Виблискуючи на сонці, неначе велетенський золотисто-зелений жук, він неквапно плив на веслах до північно-східного берега острова. Мандрівники перевалили через гребінь, і корабель зник з-перед очей.

Тепер перед ними простягався острів Дорн. Від Фелімату його відділяла протока на око в миль завширшки. Позаду й лівіше Фелімату виднівся острів Авра, а на Дорні чітко виступали білі мури містечка Вузька Гавань.

– Гей, гляньте! – раптом приглушено промовив Едмунд. У квітучій долині, куди вони саме спускалися, сиділо під деревом шестеро чи семеро озброєних чоловіг, досить-таки лютих з виду.

– Не кажіть їм, хто ми такі, – перестеріг Каспіан.

– Може, нам ще й помолитися? – грізно пропищав Ріпічип з висоти свого становища.

– Мені спало на думку, – продовжував Каспіан, – що тут, певна річ, давно не отримували жодних звісток із Нарнії і могли, чого доброго, забути, що острови належать їй. Коли це так, то королями тут краще не рекомендуватися.

– Нас мало, та з нами наші шпаги! – войовниче нагадав Ріпічип.

– Так-то воно так, – сказав Каспіан, окинувши оком свій загін. – І все ж, якщо трапиться, що всі три острови треба виборювати заново, то я вважав би за ліпше повернутися сюди з численнішим військом.

Тим часом вони вже наблизилися до незнайомців, один із яких – довгов'язий чорнявий здоровань – вигукнув могутнім басом:

– Доброго ранку всім вам!

– І вам усім доброго ранку, – відповів Каспіан. – Скажіть, Самотніми островами все ще править губернатор чи, може, уже хто-небудь інший?

– Звісно, губернатор, хто ж ще, – відгукнувся здоровань. – Його мудрійшість Бельмес, власною персоною.

– А чи це не його палац прикрашає собою Вузьку Гавань? – запитав Едмунд з увічливості.

– Та ви, я бачу, нетутешні... – прищурився здоровань. – У такому випадку... чи не бажаєте ви сісти й випити з нами за знайомство?

Каспіан гречно подякував, хоча йому та його супутникам новий знайомий чомусь не припав до вподоби. Вони сіли на землю, проте ледве встигли піднести до губ кубки, як чорнявий кивнув своїм дружкам, і всі п'ятеро гостей миттю опинилися в їхніх дужих лабетах. Вони спробували чинити опір, та сили були занадто нерівні, й незабаром їх обеззброїли, а руки скрутили за спиною. Тільки Ріпічип

ще борсався в руках свого супротивника, норовлячи гризнути того якнайболючіше.

– Обережніше з цією звірюкою, Дзявкінсе! – крикнув ватажок. – Дивись, не зіпсуй товар. Здається мені, ми зможемо продати його дорожче за інших.

– Руки геть від мене, нікчемний боягузе! – обурено пискнув Ріпічип. – Ззаду нападати безчесно!

– Ти ба! – здивувався работорговець (то чорнявий саме ним і був). – Він ще й розмовляти вміє! Бодай я буду клятий, якщо віддам його менше, ніж за двісті півмісяців! (Остраханський півмісяць, ходова монета цих країв, дорівнювала за тодішнім курсом приблизно третині англійського фунта стерлінга.)

– То ось хто ти такий, – сказав Каспіан. – Работорговець і викрадач дітей... Що ж, можеш собою хизуватися, негіднику.

– Добре, хай так, – перебив вожак. – Тільки не треба мене виховувати. Деякі речі треба сприймати простіше. Я це роблю не заради власної втіхи. Кожен заробляє на хліб, як може.

– Куди ви нас збираєтеся везти? – запитала Люсі, відчуючи, що слова даються їй через силу.

– У Вузьку Гавань, куди ж іще! – вразився работорговець. – Завтра там базарний день.

– А британський консул тут є? – запитав Юстас.

– Чого-чого? – перепитав викрадач.

Юстас почав пояснювати, хто такий консул, та работорговець незабаром позбавив його довгих та марних старань.

– Годі базікати! – рявкнув він. – Із мишею, що говорить, нам, само собою, поталанило, але від цього розумника мене вже нудить! Гайда, хлопці!

Люсі, Едмунда, Юстаса й Каспіана зв'язали однією мотузкою, не боляче, але досить-таки туго, й повели до берега. Ріпічипа несли на руках. Він уже не кусався, бо йому пригрозили надягнути намордника, проте говорив без упину. Він обкладав головного работорговця такими добірними прокльонами й лайкою, що Люсі дивом дивувалася, як тому досі вдалося зберегти витримку. Але вожака це, здавалося, лише потішало. Коли Ріпічип замовкав, аби набрати побільше повітря, торговець лише примовляв: «Нумо, мишенятку!», «Ач дає! Так і здається, що сам кумекає, про що пищить!», «І хто з вас так його

надресировав?» Усе це вкрай розлютило Ріпичипа, і він вирішив заразом виплеснути все, що в нього накопало на серці. Та накопало так багато, що він мало не подавився словами й, знесилений, принишк.

Вони спустилися на берег, звідки було видно Дорн. Тут стояло кілька будиночків, до вбитого в пісок кілочка було прив'язано довгого човна, а трохи подалі гойдався на хвилях брудний та обтріпаний вітрильник.

— Так от, малеча, — сказав работорговець. — Лізьте мерщій у човен, та щоб мені без шуму, а то погано буде!

У цей час із одного з будиночків, що на вигляд був схожим на таверну, заявився височенний бородань і сказав:

— У тебе, я бачу, Гавкінсе, новий товар?

Работорговець, якого саме так звали, низько вклонився і розплився в улесливій посмішці:

— Й до того ж добірний, ваша ясновельможносте.

— Скільки ти хочеш за цього хлопчиська? — спитав бородань, ткнувши пальцем на Каспіана.

— О, — заметушився Гавкінс, — я не сумнівався, що ви, ваша ясновельможносте, відразу помітите справжній товар. Та й сам я ніколи б вам казна-що не підсунув. Хлопчина справді славний. Я вже встиг до нього начебто навіть прив'язатися, як до рідного... Я взагалі

людина душевна й чула. І як я тільки взявся за цю роботу – досі не второпаю... Та, нехай так, для такого покупця, як ви, ваша ясновельможносте...

– Називай ціну, смердючий пес, – зневажливо кинув бородань. – Думаєш, мені цікаво слухати твою жалюгідну брехню?

– Для вас, ваша ясновельможносте, і тільки для вас – триста півмісяців. Та з будь-кого іншого я б узяв набагато, набагато...

– Даю сто п'ятдесят.

– Благаю, лише не розлучайте нас! – вигукнула Люсі. – Ви навіть не знаєте, кого ви... – та тут вона замовкла, бачачи, що Каспіан і тепер не бажає відкриватися.

– Отже, сто п'ятдесят, – повторив покупець. – Дуже шкода, дівчино, та всіх вас я купити не можу. Відв'яжи мого хлопчика, Гавкінсе. Та диви – обережніше з рештою, зрозуміло?

– Та що ви! – образився Гавкінс. – На всіх островах не знайдеться купця, який пильнував би за своїм товаром дбайливіше за мене! Я піклуватимусь про них, як про власних дітей!

– Це вже напевно, – похмуро зауважив бородань.

І для дітей настала жахлива хвилина. Каспіана відв'язали, і його новий господар наказав:

– Ходімо, юначе.

Люсі розридалася, а Едмунд сильно зблід. Та Каспіан обернувся через плече й кинув:

– Не зневіряйтеся. Ось побачите – все закінчиться добре. До побачення, друзі!

– Гей, панночко, – сказав Гавкінс Люсі, – ану, годі нюні розпускати, а то завтра тебе, таку шмаркату, ніхто й купляти не захоче!

Невдовзі вони були на кораблі. Їх відвели вниз, у довге напівтемне приміщення, де виявилось чимало інших сердешних бранців. Гавкінс, звісна річ, був не просто работорговцем, але ще й піратом: він сновигав протоками між островами й хапав усіх, хто потрапляв йому під піратську руку. Серед полонян дітям не вдалося зустріти жодного співвітчизника; тут томилися в основному гальмійці й скипідарці. Сидячи на соломі, Едмунд і Люсі з тривогою думали про долю Каспіана, а Юстас неспинно бурчав, звинувачуючи у тому, що трапилося, кого завгодно, окрім самого себе.

Тим часом із Каспіаном відбувалося дещо таке, що більше варте на увагу, ніж опис невіленьницького корабля. Чоловік, який купив його, пройшов із ним вузькою вуличкою між будиночками й вивів на широкий вигін за поселенням. Там він повернувся до нього обличчям.

– Не бійся мене, – промовив він. – Я не зроблю тобі нічого лихого. А купив я тебе ось чому: ти нагадав мені одного чоловіка...

– Дозвольте запитати кого, ваша світлосте? – проказав Каспіан.

– Мого єдиного повелителя, законного короля Нарнії Каспіана...

Тут Каспіан вирішив зіграти відкрито.

– Ваша світлосте, – сказав він, – я і є Каспіан, король Нарнії.

– Такими словами не кидаються, – сказав, помовчавши, бородань. – Чим ти можеш довести правоту своїх слів?

– По-перше, ви самі мене впізнали, – відповів Каспіан. – По-друге, я можу сказати вам, хто ви. Ви – один із семи нарнійських лордів, котрих мій дядько Міраз відправив на пошуки східних земель! Так, ви – один із семи! Ви або Аргоз, або Берн, або Октезіан, або Рестимар, або Мавраморн, або Ревільян, або... е-е... як його... Ет, знову забув! І нарешті, якщо буде ласка вашої світлості дати мені шпагу, то я зумію довести в чесному двобої будь-кому, що я Каспіан, син Каспіана, законний король Нарнії, правитель Кейр-Паравелю та володар Самотніх островів!

– Клянусь небесами, – вигукнув бородань, – до чого знайомий мені цей голос! Я немовби знову чую милий моєму серцю голос Каспіана Дев'ятого! Найуклінніше шанування вашій королівській величності... – І він упав навколішки й поцілував руку короля.

– Гроші, які ви витратили на покупку моєї особи, будуть повернуті вам із королівської скарбниці, – промовив Каспіан.

– Вони ще, сір, не потрапили до кишені Гавкінса – сказав лорд Берн (тому що це був саме він). – І, смію вас запевнити, ніколи не потраплять. Я уже сотню разів пропонував його мудрійшості губернатору покласти край цій огидній торгівлі живим товаром. Сподіваюся, що цього разу мені вдасться його переконати.

– Ясновельможний лорде Берн, – сказав Каспіан, – мені пече розпитати вас про те, як стоять справи на цих островах. Та спершу розкажіть, що було з вами?

– Розповідь моя буде недовга, – відповів Берн. – Коли я та шестеро моїх друзів досягли цих країв, я покохав тут одну прекрасну

остров'янку і вирішив, що морських пригод з мене досить. Повертатися до Нарнії, допоки нею правив вашої величності підлий дядечко, мені також не всміхалося. Тож я, не довго думаючи, одружився і весь цей час прожив тут.

— А що за людина цей Бельмес, тутешній губернатор? Чи визнає він, що служить нарнійському королю?

— На словах, авжеж, визнає, — відповів Берн. — Усі справи тут вершаться іменем короля. Та навряд чи зрадіє, якщо у його володіння пожалує сам король. І якщо ви, ваша величносте, постанете перед ним без зброї й охорони, то іменем короля — тобто вашим же власним — він оголосить вас крутієм і самозванцем, і тоді за ваше життя я не дав би і півнапівмісяця. Чи багато з вами людей?

— Мій корабель саме обходить острів, — сказав Каспіан. — На ньому близько тридцяти озброєних вояків. Ми могли б дочекатися його, напасти на Гавкінса й звільнити моїх полонених друзів...

— Не раджу, — сказав Берн. — Якщо справа дійде до сутички, на допомогу Гавкінсу з Вузкої Гавані можуть приспіти ще два-три кораблі. Краще вдати, що у нас війська без ліку, і посіяти в лавах супротивника переполох. Бельмес — неабиякий боягуз, і це, гадаю, буде неважко. У відкритий бій вступати не варто.

Розмірковуючи таким чином, Каспіан і Берн вийшли на берег північніше від поселення, і там Каспіан просурмив у ріг. Цей був звичайнісінький собі ріг, бо чарівний Каспіан залишив своєму регенту — Тіквіку. Дрініан, що давно чекав на сигнал, відразу ж упізнав звук королівського рога, і «Зоряний мандрівник» встав на якір неподалік берега. На воду спустили ту саму трудівницю-шлюпку, і незабаром Каспіан і лорд Берн стояли на палубі, пояснюючи капітану, що сталося. Дрініан, подібно до Каспіана, поривався негайно брати корабель работоргівця на абордаж, та Берн зумів-таки відрадити і його.

— Тримайте курс уздовж протоки, капітане, — сказав він, — а потім повернете на Авру. Там лежать мої володіння. Але спершу підніміть королівську хоругву, виставте на борт бойові щити й відрядіть якомога більше вояків на абордажну палубу. І на відстані у п'ять летів стріли звідси, коли вийдете у відкрите море, з лівого борту на носі вивісьте сигнальні прапорці.

— Сигнальні прапорці? Для кого? — здивувався Дрініан.

– Як для кого? Для інших кораблів нашої ескадри. Їх у нас нема, але Бельмес має думати, що вони в нас є.

– Гм, зрозумів... – сказав Дрініан, потираючи долоні. – І нехай усі вони прочитають наші сигнали. Що ж просигналити? «Наказую всій ескадрі обігнути з півдня Авру і зібратися в?..»

– Бернстеді, – підказав лорд Берн. – Це буде саме те! Весь шлях ескадри, якби така була, не проглядався б із Вузької Гавані.

Хоч як Каспіану не шкода було друзів, що нудилися в трюмі невільницького корабля Гавкінса, та решта дня виявилася вдалішою. Під вечір (бо їм довелося увесь час іти на веслах), після того як обійшли праворуч північно-східний виступ Дорну, а потім лівим бортом – Авру, вони увійшли у тиху гавань на південному узбережжі Аври, де до води спускалися мальовничі землі Берна. Підданці Берна, багато з яких, як було видно з борту, поралися в полі, були йоменами (тобто вільними людьми), і то був щасливий і квітучий край. Тут вони ступили на берег, де в невисокому будиночку з колонами, що виходив на затоку, на них чекала просто королівська вечеря. Берн, його чарівна дружина і славні доньки влаштували їм теплий прийом. Коли стемніло, Берн відправив човном посланця на Дорн із велінням здійснити певні приготування на день прийдешній, та які саме точно він не сказав.

Розділ 4

Що робив на острові Каспіан

Наступного ранку лорд Берн раненько розбудив гостей і після сніданку попросив Каспіана зібрати всіх воїнів у повному бойовому спорядженні.

— Та найголовніше, — додав лорд, — зброя й обладунки мають так блищати, неначе сьогодні королівське військо на очах цілого світу виступає в найвеличніший похід!

Коли приготування були закінчені, люди Каспіана і невеликий загін Берна, напхот напхавшись у три шлюпки, узяли курс на Вузьку Гавань. Високо над головою Каспіана майорів королівський стяг; поруч із королем стояв його вірний сурмач.

Незабаром вони підійшли до пристані, й Каспіан побачив, що на ній зібралася юрба. «Для цього я й посилав сюди гінця з радісною звісткою, — сказав Берн. — Усі вони — наші друзі й добродішні громадяни». І, як тільки Каспіан ступив на берег, люди замахали руками й закричали: «Нарнії — ура! Хай живе король!» Тієї ж миті з боку міста залунав веселий передзвін: посланець Берна поцілувався і про це. Тоді Каспіан наказав прапороносцю виступити вперед, а сурмачу грати, не шкодуючи сил, і військо закрокувало вулицею. Під ногами солдатів дрижала земля, і їхні обладунки так вигравали на вранішньому сонці, що містяни проти волі мружилися, моргали й утирали радісні сльози.

Спершу військо вітали лише ті, кого попередив нічний вісник; адже вони до цього готувалися і про все знали заздалегідь. Потім за солдатами причепилася босонога дівчата: ще б пак, не часто ж доводилося бачити такий парад! Згодом долучилися школярі, які не забули прихопити хлопавки, тархавки й торхтійки; вони так само обожнювали паради і до того ж відчували: що більше на вулицях гвалту та гармидеру, то швидше сьогодні скасують уроки. А далі й бабусі висунули з вікон голови в очіпках та дружно здоровили короля — адже що порівняно з ним якийсь там губернатор?! А потім на вулиці вибігли молоденькі дівчата: по-перше, вони ніколи не споглядали справжнього короля, а по-друге, у сянні шоломів і кольчуг Каспіан, Дрінан і всі решта видалися їм казковими красенями. А за дівчатами

похопилися й парубки, аби довідатися, на що це там видивляються їхні дівчата. Тож, коли Каспіан добувся воріт палацу, усе місто вирувало й бурлило, як чайник на грубці. Урешті-решт, цей шум почув сам Бельмес, який сидів за столом у палаці та, як завжди, висмоктував із пальця усілякі укази та накази, формуляри та циркуляри, розпорядження та веління.

Тоді нарнійський сурмач що було сил дмухнув у свою сурму й закричав:

– Відчиніть ворота їх величності королю Нарнії! Король Каспіан із візитом до свого вірнопідданого намісника, губернатора Самотніх островів!!!

У ті часи на островах усе звикли робити ліниво, на галай-балай та абияк, тому перед Каспіаном не розчахнулися ворота, а лише трохи прочинилася скрипуча хвірточка. Із неї визирнув сонний скуйовджений стражник у старому заяложеному нічному каптурі замість шолома та з іржавою пікою в руці. Він сіпнувся і заморгав, побачивши блискучі обладунки, а потім, позіхаючи в кулак, прошамкотів крізь діру в зубі:

– Штороннім вхід шуворо заборонено. У їх... е-е-ехх... губернаторшта прийом лишень по шуботам, ж дев'яти до десяти. Милошті... е-ехе-хе... прошимо... у шуботу!

– Геть каптур перед королем! – гримнув лорд Берн і так гепнув стражника по плечу, що каптур злетів і сам.

– Що це жначить? – почав дратуватися стражник, але ніхто його вже не слухав.

Двоє солдатів Каспіана ступили у хвіртку й, насилу подужавши іржаві засуви, широко розчахнули обидві ворітницькі брами. Король та його військо зараз же увійшли у двір. Там без діла тинялися декілька губернаторських стражників; почувши шум, решта їхніх товаришів юрмою висипали з дверей харчівні, поквапом витираючи рукавами губи. І хоча їхні кольчуги та шоломи давно просилися на сміття, самі стражники, вочевидь, на здоров'я не нарікали й могли, чого доброго, дати відсіч. Момент був визначальний, і Каспіан вирішив діяти, поки вони не розібралися що до чого.

– Де начальник сторожі? – запитав він.

– Здається, це я, якщо мені не зраджує пам'ять, – відповів тендітний молодик без обладунку, але в тонкій сорочці з мереживами.

Ні меча, ні шпаги у нього не було, а в руці він тримав квіточку.

– Ми бажаємо, – сказав Каспіан, – щоб візит нашої королівської особи на архіпелаг Самотніх островів наповнив серця наших громадян не сум'яттям і переполохом, а радістю. Інакше ми знайшли б що сказати з приводу зброї та обладунків ваших воїнів. Та ми вас пробачаємо. Накажіть викотити барильце вина: нехай стражники піднесуть чарки за наше здоров'я. Однак завтра ополудні вони повинні вишикуватися і мати вигляд справжніх вояків, а не мандрівних комедіантів. Подбайте про це, якщо не хочете випробувати наш королівський гнів!

Безжурне чоло капітана стражників прорізала страждальницька зморшка. Тут Берн вигукнув: «Ура королю!» Солдати, які, хоч не все второпали, про барильце вина розчули дуже добре, грянули тричі «ура-а-а!»

Каспіан наказав більшості своїх воїнів залишитися у дворі, а сам у товаристві Дрініана, Берна і чотирьох матросів пройшов до зали прийомів.

Біля дальньої стіни в оточенні кількох секретарів сидів за столом його мудрійшість губернатор Самотніх островів. Бельмес був сухорлявим дідуганом із колись розкішною, а тепер досить-таки поріділою та посивілою кучмою. Він зміряв тих, хто ввійшов, відсутнім поглядом, потім утнувся носом у свої папери й звично прогугнявив: «Прийом щосуботи, з дев'ятої до десятої».

Каспіан кивнув Берну й відійшов убік. Берн і Дрініан зробили крок уперед, схопили стіл з обох країв, підняли його та шпурнули в куток. Стіл покотився сторчка, і з нього навсібіч полетіли папери, печатки, промокашки, теки, ручки й каламарі. Тоді Берн і Дрініан дбайливо витягнули губернатора з крісла й поставили на ноги, розвернувши обличчям у той бік, де він щойно солідно сидів. За мить Каспіан зайняв його місце й поклав собі на коліна оголений меч.

— Ваша світлосте, — сказав він, наводячи оком на Бельмеса. — Ви зустрічаєте нас менш гостинно, ніж ми на те сподівалися. Ми — король Нарнії.

— А де це написано? — не змигнувши оком спитав губернатор. — Я не одержав аніяких повідомлень. Ваші дії вважаю незаконними. Згодний розглянути письмові заяви...

— Ми завітали, щоб перевірити вашу роботу, — продовжував Каспіан. — Вам доведеться надати пояснення з двох питань. Перше: ми не знайшли жодних записів про те, що острови сплатили нарнійській короні належну данину хоча б один раз за останні сто п'ятдесят років.

— Пропоную розглянути це питання на наступному щомісячному засіданні ради, — перебив Бельмес. — Якщо пропозицію буде прийнято, ми створимо спеціальну комісію, яка підготує доповідь про фінансовий стан до першого засідання в наступному фінансовому році.

– А в наших законах, до речі, чорним по білому написано, – казав далі Каспіан, не звертаючи уваги на слова Бельмеса, – що у випадку несплати данини губернатор мусить відшкодувати нестачу з власної кишені.

Почувши таку заяву, Бельмес немовби повернувся до тям.

– О, про це не може бути й мови! Це економічно неможливо. Ваша величність, мабуть, жартують, хе-хе? – сказав він, та не засміявся.

Він саме гарячково обмізковував, як би швидше позбутися непроханих гостей. Знай він, що у Каспіана лише один корабель, а замість численного війська – лише його екіпаж, він доклав би зусиль заспокоїти їх солодкими словесами, а вночі наказав би схопити й замкнути до казематів палацу. Та він бачив, як напередодні, проходячи протокою, якийсь невідомий бойовий корабель подавав сигнали – ймовірноше всього, своїм супутникам. Тоді він ще не знав, що це корабель самого короля: стояв майже повний штиль, і хоругва із золотим левом не майоріла на вітрі; тому губернатор вирішив почекати, що ж воно буде далі. Але тепер він уже не сумнівався, що біля Бернстеда стоїть на якорі усенький королівський флот. Бельмес ні за що не повірив би, що можна увійти у Вузьку Гавань і намагатися завоювати острови із загonom у якісь п'ятдесят людей. Принаймні самого себе в такій ролі він аж ніяк не міг й уявити.

– І друге, – сказав Каспіан. – Ми воліємо відати, чому ви дозволили таке потворне та ганебне явище, як торгівля невільниками? Адже в усі часи вона засуджувалася і заборонялася нарнійськими законами!

– Вона, на жаль, є неминучою, й більш того – доконечною! – викрикнув губернатор. – Це підвалини економічного піднесення островів, джерело теперішнього та запорука майбутнього процвітання!

– Але навіщо вам раби?

– Ми їх екс-пор-ту-є-мо, ваша величносте. Відправляємо в Остраханство, та й на інші ринки також. Ми – великий торговельний центр!

– Іншими словами, – сказав Каспіан, – вам самим раби не потрібні. Тоді поясніть, яку вигоду ви маєте від цієї торгівлі, якщо всі гроші загібають усякі Гавкінси?

Бельмес зобразив на обличчі добреньку батьківську усмішку й відповів:

– Ваша величносте, у такому ніжному віці буває часом непросто розібратися у хитромудрощах економічного розвитку. Але у мене є таблиці, графіки, у мене є...

– Навіть у своєму, як ви сказали, ніжному віці, – перебив його Каспіан, – у подібному промислі я можу розібратися не гірше від вашої мерзенності! І я бачу, що від цього тут не додається хліба, м'яса чи вина, не додається ані книг, ані музичних інструментів, ані коней, ані одягу, ані взуття. Але навіть якби й додавалося – подібне заняття все одно слід було б заборонити!

– Але ж це буде кроком назад, – розхвилювався губернатор. – Невже ви хочете заступити шлях прогресу?!

– Те, що ви витворюєте, – сказав Каспіан, – у Нарнії називається зовсім по-іншому. Я наказую припинити торгівлю невільниками!

– Перед лицем прогресу я не можу взяти на себе таку відповідальність, – заявив Бельмес.

– Що ж, – відказав Каспіан, – тоді візьме її на себе інший. Лорде Берн, наблизьтеся сюди.

І, перш аніж Бельмес уторопав що до чого, Берн встав на коліна, уклав свої руки в руки короля й поклявся правити Самотніми островами згідно з нарнійськими законами та звичаями.

А Каспіан сказав:

– Либонь, губернаторів з мене досить, – і зробив Берна герцогом – герцогом Самотніх островів.

– А вам, ваша хитромудрійшосте, – сказав Каспіан Бельмесу, – я, нехай і так, подарую всі борги. Але прошу завтра до обіду звільнити цей палац. Відтепер тут буде резиденція герцога.

– Послухайте, усе це, безперечно, вельми цікаво, – втрутився один із секретарів, – та все ж не варто гарячкувати. Може, теє... спробуймо домовитися. Уся справа в тому...

– Уся справа в тому, – відрізав новоявлений герцог, – самі ви звідси заберетеся чи вас виведуть силою? Вибирайте!

Коли секретарі вибрали, Каспіан розпорядився сідлати коней. (Виявилося, правда, що передусім їх слід добре почистити.) Король, герцог, Дрінан та ті, кому ще перепав коняка, поїхали в місто на невільницький ринок. Незабаром мало не на самому березі моря перед ними постав довгий присадкуватий барак. Усередині чинилося дещо,

що нагадувало продаж із торгів. На помості посеред барака стояв Гавкінс і гучно викрикував:

– Лот двадцять третій, панове! Прекрасний скипідарський хлібороб! Годиться для роботи на копальнях і галерах! Двадцять п'ять років, геть усі зуби на місці, й ручаюся, га-га, що гострити на вас він їх не стане! Справжнісінький богатир. Дзявкінсе, зніми-но з нього сорочину. Подивіться самі, панове: ось які м'язи! Ось які плечі! Десять півмісяців від добродія в кутку! Ви, мабуть, жартуєте, вельмишановний? П'ятнадцять! Вісімнадцять! Вісімнадцять півмісяців за лот двадцять третій! Хто більше? Двадцять один! Дякую, сер. Двадцять один півмісяць за лот...

Та тут Гавкінс, як був із роззявленим ротом, так і заляк: до помосту, брязкаючи зброєю, підходили солдати.

– Усі на коліна перед королем Нарнії! – прокричав герцог.

Багато хто з купців покорилися, чуючи кінське іржання з вулиці та згадавши чутки про висадження королівського війська й захоплення палацу. А тих, хто спершу не хотів ставати навколішки, заходилися смикати за рукави їхні сусіди. Хтось вигукнув: «Хай живе король!»

– Гавкінсе, ти міг би накласти головою за те, що підняв напередодні руку на нашу королівську особу, – сказав Каспіан. – Проте ми пробачаємо тобі, бо ти вчинив це через необізнаність. Слухайте всі: півгодини тому работоргівлю в наших заморських володіннях було заборонено. Усі раби на цьому ринку віднині вільні!

Він підняв руку, спиняючи радісні вигуки, і запитав:

– Де мої друзі?

– А-а-а, ця чудесна дівчинка та її шляхетний супутник? – стріпонувся Гавкінс, заподливо усміхаючись. – Поздоровляю, у вас були дуже дорогі друзі: вони пішли одразу за гарну ціну!

– Ми тут, ми тут, Каспіане! – закричали в один голос Едмунд і Люсі.

– До ваших послуг, сір, – пропищав із протилежного кутка Ріпичип.

Усіх їх справді продали, та нові власники вирішили підшукати собі ще кількох рабів, і тому їх не одразу вивели. Натовп розступився, пропускаючи дітей і Ріпичипа до помосту, і ось настала радісна хвилинка зустрічі.

Тим часом до них поспіхом наблизилися двоє чоловіг, судячи з плаття – остраханські купці. Жителі Остраханства, як відомо, смагляві

й довгобороді. Вони вдягають плаття, яке вільно спадає донизу, та помаранчеві тюрбани. І якщо ви вже бажаєте дізнатися про остраханців більше, то відайте, що це мудрий, гречний, щедрий, жорстокий та дуже давній народ.

Купці шанобливо поклонилися Каспіану, побажали, щоб на його вітчизні водограї благоденства повік зрошували вертогради розсудливості та доброчесності, та підійшли вони, звісно, не за цим: вони ждали отримати назад гроші, якими вже розраховалися.

– Це цілком справедливо, високошановні, – відповів Каспіан. – Кожен, хто купив рабів сьогодні, має право повернути гроші назад. Гавкінсе, викладай сюди все до останнього мініма (мінім, як відомо, становить сорокову частину півмісяця).

– Невже ваша величність хочуть мене пустити на жебри з торбою? – заскиглив Гавкінс.

– Ти нажив ці гроші на чужому горі, – відповів Каспіан, – і якщо це справді тебе розорить, знай: ліпше бути злидарем, аніж невільником. Але де ж ще один мій друг?

– Ах, цей? – скривився Гавкінс. – Ой, будьте такі ласкаві, заберіть його щонайшвидше! Я буду лише радий. Такий негожий товар мені ще жодного разу не траплявся. Пропонував усім підряд – не брали. Зрештою оцінив його лише в п'ять півмісяців, та ніхто не спокусився. Навіть задарма віддавав, на додачу до інших – і то ласого не знайшлося. Дзявкінсе, приведи-но сюди Кислю.

Незабаром перед ними з'явився Юстас, який сповна заслуговував на таке прізвисько. Що ж тут дивуватися: прикро, коли тебе продають, але коли ще й не купляють... Юстас підійшов прямо до Каспіана й промимрив:

– Ну, звісно. Як завжди. Допоки нас тримали в полоні, ви хтозна-де там били байдики. І, певна річ, досі нічого не з'ясували щодо британського консула. Де вже там!

Увечері в палаці Вузької Гавані справили бенкет на всю губу. Віддавши всім вишуканий уклін та побажавши на добраніч, Ріпічип пішов спати першим, адже за його словами: «Завтра, нарешті-таки, розпочнуться найсправжнісінькі пригоди!» Утім, ані завтра, ані післязавтра, ані в найближчі дні нічого такого розпочатися й не могло, позаяк тепер вони збиралися податися в досі незвідані моря до досі незведаних земель, а для цього треба було як слід підготуватися. Отож

«Зоряного мандрівника» розвантажили, і по колодах восьмеро коней виволокли його на берег, де найдосвідченіші корабельні теслі обстежили кожен-кожнісінький клаптик вітрильника. Відтак його знову спустили на воду та поповнили свіжими провіантом і питною водою, скільки влізло, тобто по саму ватерлінію, а влізло припасів всього на двадцять вісім діб. Та навіть цього, як із прикрістю зауважив Едмунд, вистачить їм тільки на два тижні невпинного плавання на схід, після чого розшуки доведеться перервати й повертатися назад.

А поки відбувалися всі ці приготування, Каспіан користався кожною нагодою, аби порозпитувати в найстаріших шкіперів, яких йому вдалося розшукати у Вузкій Гавані, чи не знають вони, чи, може, що чули, про землю на схід. Задля цього цим бувалим морським вовкам із сивими короткими (які так і називаються шкіперськими) борідками та блакитними очима він виставив не один кухоль елю й почув від них у відповідь багато-пребагато довгих та небувалих історій. Та ті, хто викликав найбільшу довіру, нічого й чути не чули про землі на схід від Самотніх островів, а багато хто ще й вважав, що коли запливти задалеко в той бік, то опинишся у розбурханому морі, без жодної землі деінде, там, де лише високі хвилі повік-віків перекочуються через край світу.

– Тут, певно, друзі вашої величності й пішли на дно! – сумно кивали вони.

А решта ж лише плели всяку нісенітницю про краї, що населені людьми без голови, про плавучі острови, люті водяні смерчі та про вогонь, що на воді горить.

І лише один, на велику радість Ріпічипа, сказав:

– А далі за цим усім лежить сторона Аслана. Та це вже за краєм світу, й вам туди не потрапити аж ніяк.

Та, коли в нього стали допитуватися подробиць, він лише й зміг сказати, що чув це від свого батька.

А от Берн зміг їм лише повідомити, що бачив, як шестеро його супутників відпливли на схід, і що відтоді від них ані слуху, ані духу. Про це він розповідав Каспіану, коли вони з ним стояли разом на найвищій вершині Аври і спозирали Східний океан.

– Я часто буваю тут рано-вранці, – розказував герцог, – дивлюся, як встає з-за моря сонце, й часом мені здається, що воно сходить зовсім поруч, за милю-дві звідси. І тоді я згадую про своїх друзів і запитую

себе, що ж там, за цим небокраєм? І хоча там, швидше за все, нічого немає, мені інколи буває соромно за те, що я залишився на березі. Та вас, ваша величносте, мені відпускати не хочеться. Адже ваша допомога тут може знадобитися. Закриття невільницького ринку здатне стати початком великих змін, і я через це остерігаюся війни з Остраханством. Подумайте як слід, мій повелителю.

— Я дав клятву, благородний герцогу, — мовив Каспіан у відповідь. — І потім, що я скажу Ріпичипу?

Розділ 5

Буря

За три тижні після прибуття на Самотні острови «Зоряний мандрівник» вивели на буксирі з Вузької Гавані. У годину відплиття на березі зібрався величезний натовп; сказано було чимало напутніх слів і пролито прощальних сліз. Побажавши щастя і довголіття герцогу і його родині, Каспіан звернувся до остров'ян із прощальною промовою, і люди кричали йому у відповідь: «У добру путь!» Коли корабель, ліниво ляскаючи вітрилом, відійшов від берега подалі й звуки королівської сурми стали ледь чутними, на березі запала тиша. «Зоряний мандрівник» вийшов у відкрите море і спіймав вітер; буксир відокремився від нього й пішов на веслах назад; ніс корабля розбив першу велику хвилю, і судно одразу немов перетворилося на живу істоту. Матроси взялися до своїх буденних справ, Дрініан заступив на першу вахту, і судно почало обходити південний край острова Авра, тримаючи курс на схід.

Наступні кілька днів пролетіли мов один. Люсі почувалася найщасливішою дівчинкою на світі. Прокидаючись вранці, вона бачила, як на стелі її каюти грають, відбиваючись у воді, сонячні промені, роздивлялася чудові подарунки, які вона везла з Самотніх островів: гумові морські чоботи, високі черевики на шнурках, матроський тільник, зюйдвестку та плетений смугастий шарф. Потім вона піднімалася на палубу й подовгу вдивлялася у море, що з кожним ранком ставало дедалі блакитнішим, а повітря – теплішим. Після цього наставав час сніданку, і їла вона з таким апетитом, який буває тільки під час морської подорожі.

Вона подовгу просиджувала на кормі, граючи з Ріпічипом у шахи. Кумедно було дивитися, як він обома лапками піднімає занадто великі для нього фігури або підводиться навшпиньки, аби дотягнутися до середини дошки. Він був неабияким гравцем і зазвичай перемагав, коли пам'ятав, у що грає. Але Люсі вигравала набагато частіше, тому що мишачий король деколи робив зовсім безглузді ходи: наприклад, підставляв коня під ферзя та туру одночасно. Справа в тому, що він майже завжди забував, що перед ним шахи, і уявляв собі справжній бій, а тому рухав шахового коня туди, куди спрямував би власного – у

найнебезпечніші місця. Адже голова мишачого короля була повна безрозсудних гасел на кшталт «Стояти на смерть», «Перемогти або померти», «Краще славна смерть, ніж безславна поразка» тощо.

Та недовго тривали ці щасливі часи. Одного вечора Люсі, що ліниво дивилася на довгий водяний хвіст за кормою, підняла очі й помітила, що на заході з надзвичайною швидкістю збираються величезні хмари.

Ось у них на хвилину з'явилося невелике віконце, і крізь нього пробилися жовті західні промінчики. Там, куди вони падали, хвилі здавалися якимись незвичайними й море нагадувало бруднувате жовте полотно. Різко похолодало. Здавалося, навіть корабель затремтів від передчуття небезпеки та поривався пливати якомога швидше. Вітрило то безживно обвисало, то, навпаки, напиналося до межі. Доки Люсі вдивлялася вдалину й дивувалася такій раптовій і недобрій зміні погоди, Дрініан крикнув, заглушаючи шум вітру: «Свистати усіх нагору!» У наступну мить гарячково закипіла робота. Одні кинулися задраювати люки, другі гасили вогонь у печі на камбузі, треті піднімалися на реї, аби взяти риф, або, просто кажучи, прибрати вітрило. І тут почалося... Люсі побачила, що прямо перед ними в морі раптом утворилася неймовірна прірва, і корабель з небаченою швидкістю понісся униз. З іншого боку прірви здіймалася сіра пінява гора, ладна обвалитися на «Зоряного мандрівника» і рознести його на друзки. Здавалося, це була неминуча смерть, але корабель раптом злетів на цю гору і дзигною закрутився на її вершині. На палубу звалився водяний стовп розміром з головну вежу королівського палацу, перетворивши корму і півбак на два маленьких острівці в бурхливому морі. Матроси, з тих, що залишилися нагорі, лежали на реях, відчайдушно приборкуючи непокірне вітрило. Якийсь порваний канат піднявся за вітром, а вітер був настільки сильний, що канат навіть не полоскався за вітром, а просто завис, мов туго напнута циркова линва.

— Спускайтеся додолу, пані! — що було сили заволав Дрініан.

Люсі знала, що в такі хвилини пасажери завжди тільки заважають матросам, але спускатися виявилось не так уже й легко. «Зоряний мандрівник» різко похилився на правий борт, й утриматися на палубі було не легше, аніж на похилому черепичному даху. Люсі довелося видертися до верху сходів, прикріплених до леєра, і пропустити нагору двох матросів, а потім уже спускатися вниз. Добре ще, що вона встигла як слід схопитися за сходинку, тому що палубу саме накрив новий вал, обливши її з ніг до голови. Вона і без того змокла від дощу й бризок, але ця хвиля здалася їй крижаною. Люсі кинулася до дверей каюти й вбігла всередину. Звідси не було видно, як корабель із шаленою швидкістю летить у пільму, зате чутність тут була набагато кращою, і ніде було сховатися від шаленого гуркотіння та скреготу падаючих скринь, скрипу та стогону дерев'яних перегородок та тріску лив, що, не витримуючи напруги, лопалися одна за одною.

Буря вирувала весь наступний день, а потім ще день і ще, і ще... Вона лютувала так довго, що всі вже забували тепло сонця і спокійне море. Румпель постійно держали по троє матросів одразу: тільки так корабель міг триматися хоч якого-небудь курсу. І весь час комусь доводилося братися за помпу й відкачувати воду. Буря нікому не давала перепочинку, не дозволяла приготувати вечерю й просушити мокрий

одяг. Один із матросів випав за борт і навік зник у безодні. І не було бурі кінця...

Кілька днів по тому, коли хитавиця дещо вщухла, Юстас зробив у своєму щоденнику нижченаведений запис:

«3 вересня. Цілу вічність не міг написати ані слова. Нарешті знову тримаю в руці перо. За моїми підрахунками, нас кидало ураганом тринадцять днів і ночей. Решта говорять, що дванадцять. Отакої: пливуть за тридев'ять земель, а самі рахувати до пуття не вміють! Натерпівся та настраждався чимало. Весь час кидало на хвилях, промок до нитки, а погодувати ніхто й не думав. Само собою, у них немає ані передавача, ані ракет, так що подавати сигнали лиха було нічим і нікому. А я ж із самого початку попереджав, що виходити в море на цій шкаралупці – то справжнісіньке безумство. Та на додачу команда підібралася – самі страшенні лиходії. Каспіан і Едмунд мене просто тероризують. Тієї ночі, коли знесло щоглу (тепер від неї залишився сам пеньок), мене, зовсім хворого, вигнали на палубу і змусили працювати, як каторжного. А Люсі при цьому, як завжди, вигороджувала Ріпінча: він, мовляв, так і рветься працювати, та тільки зростом не вийшов. Дивно: невже вона не бачить, що ця животина тільки й вміє, що хвалитися? У її віці час уже навчитися розбиратися в людях (я маю на увазі – в мишах). Сьогодні наша стара калоша нарешті перестала гойдатися, як маятник, визирнуло сонце, усі вибралися на палубу й нумо сперечатися, що робити далі. Їжі в нас поки вистачає, щоправда, препоганої, та й те тільки на шістнадцять днів. Усіх курей змило за борт, але навіть якби вони й вціліли, то після такого шторму все одно втратили б усяку охоту нестися. Але головна проблема – це вода. Дві діжки тріснули й протекли. (Ось вам і розхвалена нарнійська якість!) Якщо обмежитися половиною кухля на день на людину, того, що залишилося, вистачить на дванадцять днів. Щоправда, у нас збереглося багато рому, але навіть ці йолопи зрозуміли, що від того питва спрага мучить ще дужче.

Коли б ми могли, то, звичайно, розумно було б піти на захід і повернутися до Самотніх островів. Правда, сюди ми добиралися аж вісімнадцять днів, до того ж нам у спину дув шалений вітер. А вже назад, навіть при ходовому вітрі, будемо тягтися і того

довше. Але вітер щось не дуже й ходовий. А коли вже казати правду, то його й взагалі немає. Іти назад на веслах? Це забрало б роки. До того ж Каспіан каже, що, маючи запас води півкухля на день на людину, далеко не вгребеш. Я не можу з ним погодитися. Я намагався пояснити, що потіння охолоджує організм і матросам буде менше кортіти пити, коли їх змусити веслувати з ранку до вечора. На це він нічого не відповів, як він зазвичай і робить, коли йому нічим крити. Усі інші тільки дивно на мене подивилися і проголосували за те, аби рухатися вперед у надії знайти землю. Я вважав своїм обов'язком звернути їхню увагу на те, що нам невідомо, чи є взагалі попереду земля, і вказати на згубність звички видавати бажане за дійсне. Але замість того, щоб спільно розробити кращий план, вони мали нахабство запитати мене, що ж я пропоную. Тоді я спокійно зауважив, що мене втягнули в цю авантюру без моєї згоди і тому не моя справа розсьорбувати кашу, яку вони самі заварили.

4 вересня. Як і раніше штиль. Порції на вечерю роздали малесенькі, а мені, звичайно ж, менше всіх. Хитрюган Каспіан, схоже, вирішив на мені заощадити і думає, що я нічого не помітив! Люсі, як не дивно, хотіла запропонувати мені половину своєї порції, та педантичний Едмунд, який усюди суне свій ніс, не дозволив. Сонце неабияк припікає. Весь вечір страждав від спраги.

5 вересня. Як і раніше, штиль, як і раніше, стоїть неймовірна спека. Весь день відчував себе препогано, у мене, напевно, висока температура. Узяти термометр, звичайно, ніхто не здогадався.

6 вересня. Жахливий день. Прокинувся серед ночі і зрозумів, що в мене жар і що мене може врятувати тільки добрий ковток води. Будь-який лікар сказав би те саме. Усі, хто зі мною знайомий, знають, що я стійко витримую тяготи та незгоди, не вимагаю нічого зайвого й ніколи не прошу потурань. Але хіба міг я подумати, що обмеження поширюються і на хворих! Звичайно, я мав розбудити кого-небудь і попросити принести води для хворого, та я вирішив, що не буду нікого непокоїти своїми стражданнями, тому встав, узяв свій кухоль і тактовно, аби не потривожити Каспіана і Едмунда, змучених спекою і спрагою, вибрався навшпиньки зі щурячої нори, у якій ми, власне, спимо. (Я ж завжди зважаю на оточуючих, хай би як вони ставилися до мене.) Я щасливо дістався

до великої кімнати (якщо це, звичайно, можна назвати кімнатою), де стоять лави для веслярів і лежить купа речей. Тут і зберігаються наші запаси води. Усе йшло чудово, але не встиг я зачерпнути з барильця, як з'явився – хто б ви думали? – цей шпигун Рін! Я спробував пояснити, що прямую на палубу подихати повітрям (про воду йому розповідати не варто було, адже у хворобах він все одно нічого не тямить), а він считав, чого це в мене в руці кухоль. Він так розшумівся, що підняв на ноги весь корабель. Мені влаштували огидну сцену. Я, у свою чергу, поцікавився, що сам Рінічип робить серед ночі біля барила з водою. Він відповів, що оскільки занадто малий, аби управлятися з вітрилом, то вартує ночами барило, звільняючи від нічної вахти хоча б одного з матросів. І що ж? Вони повірили не мені, а йому!

Я заперечував доти, доки маленький лиходій не накинувся на мене зі своєю шпагою. І тоді цей тиран Каспіан показав себе у всій красі. Він привселюдно заявив, що наступного разу спійманий водокрадій отримає «дві дюжини гарячих». Я запитав, що це таке, і Едмунд тут же пояснив: «гарячих» – означає батогів. Про це пишуть у тих книжках, які молодші Певенсі не гребують читати.

Після такої образливої загрози Каспіан раптом перемінив тон і став мене повчати: мовляв, йому за мене соромно, усім іншим теж погано, але ми повинні робити все, що в наших силах, і так далі, і тому подібне. Зарозумілий уїдливи зануда! Після цього я цілий день не вставав із ліжка.

7 вересня. Сьогодні дме легкий вітерець, але, як і раніше, із заходу. Установили те, що Дрініан назвав «аварійною щоглою», тобто прив'язали (принайтовили, як кажуть моряки) бушприт до уламка старої щогли, пропливли декілька миль на схід. Як і раніше, мучить спрага.

8 вересня. Усе ще пливемо на схід. Цілий день не вставав із ліжка і не бачив нікого, окрім Люсі, поки не прийшли ці два нелюди і не завалилися спати. Люсі віддала мені частину своєї води. Вона сказала, що дівчатка не так страждають від спраги, як хлопчики. Я і сам завжди так вважав. Але у цих, з дозволу сказати, морських вовків воістину вовчі закони.

9 вересня. Земля! На південному сході – вершина гори.

10 вересня. Гора стає дедалі більшою, але до неї ще дуже далеко. З'явилися чайки, яких ми не бачили вже дуже давно.

11 вересня. Спіймали трохи риби і з'їли її на вечерю. О сьомій пополудні кинули якір на трисаженній глибині в бухті невідомого острова. Цей бовдур Касп'ян не дозволив нам зійти на берег, тому що темніло, а він боявся хижаків і дикунів. Цього вечора раціон води був збільшений».

Із записів Юстаса не можна дізнатися, що трапилося з ними на острові, тому що після одинадцятого вересня він надовго забув про свій щоденник. А шкода: адже більшість подій відбувалася саме з ним.

Коли настав похмурий, але дуже спекотний ранок, мандрівники виявили, що бухту оточують скелі й кручі, зовсім як у норвезьких фіордах. Перед ними простяглася рівнина, а за нею густо росли кедри, поміж яких біг швидкий струмок. За деревами починався крутий схил, понад яким височів зубчастий хребет, а вдалині бовванів темний гірський масив, вершини якого губилися в туманних хмарах. На скелях з обох боків затоки виднілися білі смуги, у яких кожен міг легко вгадати водоспади, хоча на такій відстані не можна було розрізнити ані шуму, ані руху води. Навколо панувала мертва тиша; вода в затоці була гладкою, мов скло. Кожен камінчик на скелях відбивався в ній, як у дзеркалі. На картині це видавалося б мальовничим, але в дійсності створювало гнітюче враження. Край цей, схоже, був не надто гостинним.

Усі розсілися в дві шлюпки й вирушили на берег, а коли вдосталь напилися, накупалися в річці та відпочили, Касп'ян послав чотирьох матросів назад на корабель, а інші взялися до праці. Роботи було по вуха. Потрібно було доправити на берег барила, полагодити ті, що тріснули, та наповнити всі водою. Потрібно було знайти і спиляти дерево для нової щогли, краще за все – сосну. Потрібно було залатати вітрило. Потрібно було відправити мисливців на пошуки дичини. Потрібно було випрати та заштопати одяг. Потрібно було відремонтувати все, що вийшло з ладу: тепер, дивлячись на «Зоряного мандрівника» збоку, вони ледве впізнавали в ньому той величний корабель, що недавно виходив із Вузької Гавані. Він був схожий на обшарпану баржу, яка давно відплавала свій вік. Та й команда була не краща: худі бліді обідранці з червоними від недосипання очима.

Юстас лежав під деревом і слухав, що належить зробити. Судячи з усього, перший день на довгоочікуваній землі не обіцяв нічого доброго. «Невже вони не збираються відпочивати?» – жажнувшись, подумав він. І тут йому спала блискуча думка. У його бік ніхто не дивився; всі гомоніли про ремонт корабля, наче і справді по-своєму любили це старе корито. Що, як він крадькома вислизне? Залізе вище в гори, знайде прохолодне місце і перш за все як слід виспить? А там, дивись, і робота закінчиться. Потрібно тільки не втрачати з очей затоку й корабель, щоб його, Юстаса, випадково не забули на цьому похмурому острові, де не було й сліду британського консула.

Він одразу ж узявся за виконання свого плану: спокійно встав і не поспішаючи побрів між деревами, начебто вирішив розім'яти ноги. Голоси за його спиною пропали на диво швидко, і він опинився в тихому, теплом, темно-зеленому лісі. Зраділий, що ніхто не помітив його зникнення, він закрокував вперед швидше й рішучіше.

Незабаром ліс закінчився, і перед ним постала крута гора. Трава на її схилі була суха, але напрочуд міцна, і Юстас дерся, чіпляючись за неї руками. Він важко дихав і часто витирав чоло, але не здавався і вперто ліз угору. Це доводило, що нове життя, як Юстас його не картав, у чомусь пішло йому на користь: адже той колишній Юстас, що жив у будинку Гарольда та Альберти, не витримав би й десяти хвилин подібного сходження.

Повільно і з частими перепочинками він дістався нарешті до гребеня гори. Він сподівався побачити звідти саму середину острова, але хмари опустилися нижче, і перед ним висіла щільна завіса туману. Тоді він сів і озирнувся назад. З'ясувалося, що забрався він високо: бухта здавалася зовсім маленькою, і до самого горизонту розстиалося на багато миль пустинне море. Тут Юстаса повністю огорнув густий, але на диво теплий туман. Тоді він ліг і покрутився з боку на бік, аби влаштуватися зручніше та насолодитися відпочинком.

Але насолодитися не вдалося. Або принаймні вдалося зовсім ненадовго. Він мало не вперше в житті почувався самотньо. Це почуття поступово зростало, розросталося, і незабаром він почав у неспокої гадати, скільки часу тут пролежав. Навколо стояла тиша. Йому раптом здалося, що він пробув тут уже хтозна-скільки годин. А що, коли всі відчалили? Що, коли вони навмисно дали йому піти, аби

потім покинути на острові? Юстас із переляку підхопився і пішов униз.

Спочатку він хотів зробити це якомога швидше і спробував з'їхати крутим трав'янистим схилом додолу. Але йому здалося, що так його відводить вліво, а там він під час сходження бачив глибоке провалля. Тоді він знову поліз угору, намагаючись повернутися на те саме місце, де відпочивав, і почав спуск спочатку, стараючись не відхилятися вліво. Він просувався дуже обережно, тому що не бачив нічого далі, аніж на відстані витягнутої руки. Його, як і раніше, оточувала цілковита тиша. А от спробуйте рухатися обережно, коли внутрішній голос так і волає: «Швидше, швидше, швидше!» Юстасу дедалі більше здавалося, що він залишився на острові сам-один. Якби він без упередження ставився до Каспіана та Певенсі, то таке ніколи не спало б йому на думку. Та він узяв собі в голову, що всі вони – не люди, а вовки в овечій шкурі...

– Нарешті! – вигукнув Юстас, з'їхавши кам'янистим насипом додолу й опинившись на рівній землі. – Однак де ж ті дерева? Ага, он попереду щось темніє. І туман розвіюється...

І справді навколо помітно посвітлішало. Туман піднявся вгору. Юстас стояв у геть незнайомому місці. Бухти не було...

Розділ 6

Пригоди Юстаса

Тим часом усі інші мили після роботи руки і вмивалися в річці, готуючись до вечері та до сну. Три кращих стрільці вполювали в горах пару диких кіз, що вже смажилися на багатті. Каспіан велів привезти з корабля барильце старого доброго дерев'яного, яке знавці радять пити розбавленим водою, тож одного барила з лишком мало вистачити на всіх. Удень усі попрацювали на славу, а тепер з апетитом накинулися на печеню. Тільки після добавки Едмунд озирнувся по боках і здивовано запитав: «А де ж наш ледащо?»

А ледащо Юстас тим часом очей не міг відвести від незнайомої долини. Вона була надзвичайно вузькою та глибокою. З усіх боків височили не схили – стіни. Земля тут густо поросла травою; де-не-де лежали кругляки, а місцями виднілися чорні плями сажі, які можна побачити посушливим літом по краях залізничного полотна.

Кроків за двадцять він побачив озерце з чистою прозорою водою. Більше в долині не було нічого: ані звіра, ані птаха, ані комашки... По боках ущелини стирчали гострі зубці скель, а сонце безжально припікало.

Юстас зрозумів, що в тумані помилково спустився іншим схилом хребта, і став гарячково видивлятися, як краще повернутися назад. Те, що він розгледів, змусило його здригнутися: єдиний шлях вгору йшов схилом, яким він сюди з'їхав. По обидва боки від нього пролягала глибока прірва. Яке щастя, що він не розбився, коли котився вниз. Але чи зважиться він здертися нагору? Від самої думки йому стало млосно.

Він потупав на місці й вирішив, що в будь-якому випадку не зле буде спочатку напитися води з озера. Але тільки він повернувся і зробив перший крок, як за його спиною пролунав якийсь шум. Шум був зовсім слабкий, та в цій зловісній тиші видався надзвичайно гучним. Юстас на мить заціпенів, потім повільно повернув голову й придивився.

Ліворуч, біля підніжжя скелі, зяяла темна діра, скоріш за все, вхід до печери. З неї струменіли дві тоненькі цівки диму. Ось із печери

викотилося кілька камінців (саме такий шум він тільки що чув). Схоже, усередині, у темряві, щось поволі повзало.

І не просто повзало, а, що страшніше, виповзало назовні. Едмунд чи Люсі, чи ви, кмітливий читачу, одразу ж упізнали б цю істоту, проте Юстас у житті не читав жодної правильної книжки. Тому він навіть уявити собі не міг те, що тепер поволі виповзало на світло. Спочатку з печери з'явилася свинцево-сіра морда з каламутними червоними очима, а за нею – довге гнучке гладке тіло. Коліна стирчали вище спини, як у павука, на кінцях лап були довгі огидні пазури. По камінню шурхотіли перетинчасті крила, як ті, що ростуть на спині в кажанів. Позаду тягнувся довжелезний хвіст, а з ніздрів виходив дим. Юстас не знав, що це дракон. А якби й знав – полегшення від того не відчув би.

Правда, якби він хоч що-небудь тямив у драконових звичках, то поведінка цього дракона здалася б йому дещо дивною. Чудовисько не стало дибки, не заплескало крилами, не дихнуло полум'ям. Дим із його ніздрів швидше нагадував димок багаття, що ледве жевріє. Дракон, не звернувши на Юстаса ані найменшої уваги, повільно почвалав до озера, часто зупиняючись дорогою. Попри власний переляк, Юстас зауважив, що дракон, здається, був уже в літах і якийсь нещасний, і став розмірковувати, чи не рвонути зараз же вгору схилом. Але на шум його кроків дракон міг обернутися. І хто його знає – може, то він тільки прикидався таким старезним і бідолашним? А який сенс рятуватися на горі від того, хто може літати?

Тим часом дракон доповз до озера, звісив із берега кощаву голову й висунув язика, мабуть, ладнаючись напиться. Та раптом чи то поперхнувся, чи то закашлявся, сіпнувся раз-другий, завалився на бік та так і заляк, задерши вгору пазуристу лапу. Із його широко роззявленої пащі текла цівка темної крові. Дим із ніздрів на мить почорнів, а потім і зовсім щез. Ще довго Юстас не смів поворухнутися – що як дракон такими хитрощами заманює простодушних подорожніх! Але не стояти ж тут цілу вічність... Юстас зробив несміливий крок, потім ще один і зупинився. Дракон лежав недвижимо. Помітивши, що червоні очі згасли, Юстас підійшов упритул. Тепер він уже не сумнівався, що дракон мертвий. Він несміливо штовхнув його ногою, але нічого не відбулося.

Від полегшення Юстас мало не розсміявся вголос. Він почувався, немов власноруч здолав дракона, а не стояв та дивився, як той конає. Він переступив через дракона й підійшов до озера, аби напитися, тим більше що спека знову ставала нестерпною. Аж раптом зовсім поруч пролунав грім. Сонце майже миттєво зникло, і, доки він пив, на землю впали перші важкі краплі дощу.

Клімат на острові навряд чи можна було назвати помірним. За якусь хвилину Юстас змок геть до рубця. У Європі таких дощів не буває. Потoki води суцільною стіною приховали за собою все, і вибиратися з ущелини тепер було б повним божевіллям. Він кинувся до єдиного місця, де можна було сховатися, – драконової печери, пірнув туди і влігся на землю, переводячи дух.

Усі ви, звичайно, знаєте, що стережуть у своїх печерах дракони. Але, як ви пам'ятаєте, Юстас читав зовсім інші книжки. У них багато говорилося про експорт-імпорт, уряд та владу, іноді й про водопостачання, але про драконів не було ані слова. Тому спочатку він довго не міг зрозуміти, чому в дракона таке жорстке ложе. У боки йому впивалися чи то шпичаки, чи то камінчики – у будь-якому випадку, спати на цьому було просто несила. А коли він перевертався з боку на бік – під ним щось дзенькало. Біля входу в печеру було не надто темно, і, придивившись, він побачив те, про що кожен із нас здогадався б із самого початку. Він побачив скарби. Були тут корони (то вони кололи йому боки), монети, персні, браслети, злитки золота, чаші, таці та дорогоцінне каміння.

На відміну від більшості хлопчиків, Юстас ніколи не мріяв відшукати скарб. Проте він одразу ж зметикував про користь такої знахідки в цьому дивному світі, куди він випадково потрапив, так безглуздо провалившись крізь картину в спальні Люсі.

– Тут у них немає податків! – промовив він сам до себе. – І скарби не потрібно здавати державі. Навіть невеликої частини цього вистачить, аби зажити розкошуючи. Де? Та хоч би й в Остраханстві. Схоже, це найбільш цивілізована з тутешніх країн. Головне – взяти із собою побільше. Ось цей браслет – камені на ньому начебто дорогоцінні. Вдягну-но я його на руку. Завеликий, та, якщо натягнути вище ліктя, буде саме те. У кишені – побільше діамантів: вони легші за золото, а коштують дорожче... Коли ж нарешті вщухне цей клятий дощ?

Він, як міг, спробував умоститися зручніше, перебравшись туди, де купую лежали самі монети, і вирішив дочекатися, доки розпогодиться. Та коли натерпишся страху, а перед тим ще й полазиш добряче по горах, то стомишся не менше за тих матросів, що лагодили корабель. Тож Юстас заснув.

А поки він спав у печері, як бабак, інші давно повечеряли й уже не на жарт непокоїлися за нього. Каспіан засурмив у ріг, а інші загукали: «Юстасе! Юстасе! Ти де?», доки в них не захрипли горлянки.

– Він, певно, забрів так далеко, що й не чує, – зауважила бліда від хвилювання Люсі.

– І куди він міг подітися? Нащо було взагалі залишати табір? – дивувався Едмунд.

– Але ж ми маємо щось зробити, – бентежилася Люсі. – Він міг заблукати або упасти в яму, чи потрапити до рук дикунів...

– Або ще гірше – хижакам у зуби... – зауважив Дрінан.

– Так йому й треба... – пробурмотів Рінс.

– Шановний пане Рінс, – втрутився Ріпічип, – мені соромно чути такі не гідні вас промови. Хоч я і далекий від того, аби вважати цю людину своїм другом, мушу визнати, що оскільки він належить до королівської родини і до того ж є членом нашої команди, то є справою нашої честі розшукати його або, якщо необхідно, помститися за його смерть.

– Ми мусимо знайти його, живого чи мертвого, – втомлено промовив Каспіан. – Доведеться обнишпорити увесь острів, а це зайва небезпека. Ох, мені вже цей Юстас...

А Юстас тим часом міцно спав... Розбудив його біль у лівій руці. Печеру заливало місячне сяйво, а перина зі скарбів уже не здавалася занадто жорсткою. Біль у руці його дещо спантеличив: він спершу й не зрозумів, чого це вона болить, та згодом збагнув, що це тисне браслет, який він натягнув вище ліктя. Певно, коли він спав, ліва рука (саме на ній був браслет) затерпла і розпухла.

Юстас уже збирався розтерти ліву руку правою, але встиг лише ворухнутися, як одразу ж завмер від жаху й закусив губу, аби не закричати з переляку: у яскравому місячному світлі ворухнулася якась тінь, яку не можна було не впізнати: то була величезна пазуриста луската драконова лапа. Вона ворухнулася, щойно він повів рукою, а завмерла, щойно він застиг на місці.

«Ох, і бовдур же я, – подумав Юстас, укриваючись холодним потом. – Звичайно ж, у цієї тварюки був дружок чи подруга, що тепер лежить біля мене!»

Деякий час він не наважувався навіть поворухнутися. Перед його обличчям підіймалися догори дві тонкі цівки диму, чорні на тлі місячного сяйва – він здогадався, що то має виходити дим із носа другого дракона.

З переляку він навіть спробував затамувати подих. Цівки зникли. Коли ж він видихнув, не в силах більше затримувати подих, дим пішов, як із комина. Та навіть тепер Юстас ще не здогадувався, що ж сталося.

Нарешті він вирішив обережно перебратися лівіше, подалі від дракона, і спробувати виповзти з печери. Може, чудовисько міцно спить? Хай там як, то був його єдиний шанс. Але, перш ніж повзти вліво, він про всяк випадок поглянув туди й – о, жах! – побачив там таку ж драконову лапу.

Ніхто не засудить Юстаса за те, що в цю хвилину він розревівся. На розсипані перед ним скарби закапали сльози. Вони виявилися такими гарячими, що від них навіть ішов легкий парок, і Юстас мимоволі здивувався тому, які вони великі.

Та плач не плач, а треба було виповзати, доки не прокинувся якийсь із драконів. Він простягнув уперед праву руку: лапа дракона праворуч від нього повторила його рух. Тоді він вирішив витягнути ліву. Лапа ліворуч теж зрушила з місця.

По дракону за кожним плечем! Та ще й таких, що стежать та кожним його рухом! Нерви Юстаса не витримали, і він рвонув геть із печери.

Тут пролунав такий дзвін золота та хрускіт каменів, що Юстас уже не сумнівався: обидва дракони кинулись за ним слідом. Не наважуючись озирнутися, він помчав до озера. Скрючене тіло мертвого дракона у місячному сяйві могло налякати кого завгодно, але Юстас його навіть не помітив. Він думав лише про одне: щонайшвидше забратися у воду...

Але не встиг він пробігти й кількох кроків, як із подивом помітив, що біжить чомусь навкарачки – чого б це, власне, він таке робив? А коли нахилився над водою, то побачив, що з озера на нього дивиться третій дракон. І тут нарешті він второпав, що драконова морда в озері – його віддзеркалення! Сумнівів не було: дракон рухався одночасно з

ним, а варто було Юстасу розтулити рота, як на воді з'являлося відображення роззявленої зубатої пащечки.

Уві сні він перетворився на дракона! Заснувши на драконових коштовностях з огидними драконовими думками, він не помітив, як сам перетворився на дракона.

Тепер усе стало на свої місця. Ніяких інших драконів, окрім нього самого, у печері не було. Пазуристі лапи ліворуч і праворуч були його власними лапами, а дві цівки диму виходили з його ж власних ніздрів. А біль у лівій руці (точніше, там, де раніше була його ліва рука) спричиняв браслет: він був до міри для хлопчика, якщо натягти його вище ліктя, але для товстої передньої лапи дракона виявився замалим і глибоко вп'явся у вкриту товстим панциром шкіру. По обидва боки від нього здулися огидливі набряки, і як Юстас не намагався зняти браслет, учепившись у нього своїми драконовими зубами, усе було марно – позбавитися браслета було йому не під силу.

Попри сильний біль, спершу він відчув лише полегшення. Тепер йому не було чого боятися – він і сам зробився грозою для всіх: і для Ріпичипа, і для Каспіана з Едмундом. Хто тепер наважиться на нього напасти? Хіба що лицар, та й то не кожен. Зате він може напасти на кого завгодно. Та варто було йому це подумати, як він раптом

усвідомив, що йому хочеться не цього. Йому хочеться дружби. Він жадає повернутися до людей, розмовляти з ними, сміятися разом, ділити з ними знегоди й радості... Він зрозумів, що перетворився на чудовисько і назад до людей йому шлях відрізано. Його охопило жахливе почуття самотності. Колишні супутники вже не здавалися йому такими осоружними, й він навіть засумнівався у тому, чи був і насправді таким чудовим, яким себе вважав. Йому раптом до болю закортіло почути їхні голоси, він зрадів би, навіть якби то був голос Ріпичипа.

З цими думками бідний дракон, що колись був Юстасом, підняв морду до неба та зарідав... як би важко не було уявити собі могутнього дракона, що проливає сльози у безлюдній ущелині під блідим місячним сяйвом.

Зрештою він таки вирішив шукати дорогу до берега. Тепер він розумів, що Каспіан нізащо б не відплив без нього. І до того ж його сповнювала віра, що якимось він зможе пояснити людям, хто він такий.

Він напився води з озера, а потім, яким би огидним це не здавалося (хоча, коли вдуматися, нічого огидного в цьому не було), з'їв мертвого дракона мало не до останку. І тільки тоді він збагнув, що робить, коли від дракона залишалось не більше половини. Адже, розумієте, хоча він думав і міркував як Юстас, його апетит і шлунок, а також вдача, були тепер драконовими. А для дракона немає нічого смачнішого за свіженьку драконятину. Мабуть, саме тому в кожній країні зазвичай живе не більше одного дракона (а в більшості країн – і того менше).

Настав час вибиратися з цієї ями. Юстас розбігся, відштовхнувся від землі, аби стрибнути на схил, і одразу відчув, що летить. Він якимось і забув про те, що в нього тепер є крила, і то була єдина приємна несподіванка з усіх, що звалилися на нього останніми днями. Він піднявся високо в повітря і побачив внизу незліченні гірські вершини, освітлені яскравим місяцем. Із висоти було видно сріблясте плесо затоки і «Зоряного Мандрівника», що стояв на якорі, і вогні табору в прибережному лісі. До них він і подався...

...Люсі спала безпробудним сном, бо не стуляла очей доти, доки не повернувся пошуковий загін на чолі з Каспіаном. Повернулися пошуковці пізно, утомлені та виснажені довгими пошуками, результати яких були невтішні. Друзі не знайшли жодних слідів

Юстаса, але в одній із глибоких ущелин бачили мертвого дракона. Усі трималися, намагаючись не падати духом, і запевняли одне одного, що інших драконів поблизу бути не може, а цей, мертвий, аж ніяк не схожий на кровожерливого людозера, що годину тому міг би з'їсти їхнього товариша.

– Може, він проковтнув того телепня та отруївся? – припустив Рінс, але так тихо, що ніхто його навіть не почув.

Серед ночі Люсі раптом прокинулася та побачила, що всі зібралися навколо багаття та про щось пошепки перемовляються.

– Щось трапилось? – у тривозі спитала вона.

– ...Усім потрібно бути напоготові, – пояснював Каспіан. – Щойно понад лісом у бік берега пролетів дракон. Він, напевно, приземлився десь між нами та кораблем. Стріли проти дракона даремні. Не бояться вони й вогню...

– З дозволу вашої величності... – почав був Ріпичип, та Каспіан урвав його.

– Ні, Ріпичипе. Навіть і не думай про те, аби битися з ним сам на сам. А якщо не пообіцяєш мені підкоритися, я накажу тебе зв'язати. Ми повинні поставити варту, а щойно розвидниться – спустимося до берега і спробуємо подолати його в бою. Я поведу вас сам. Король Едмунд командуватиме правим флангом, а лорд Дрініан – лівим. Робити більше нічого. За дві години зійде сонце. За годину нехай подадуть їжу та залишки вина. І спробуймо робити все тихо.

– Може, він сам полетить геть? – припустила Люсі.

– Коли полетить, нам від того буде тільки гірше, – промовив Едмунд. – Адже тоді ми не знатимемо, де він. Якщо, як то кажуть, кімнатою літає оса, то я б краще не випускав її з очей.

Залишок ночі всі провели в настороженому очікуванні. Коли подали їжу, багато хто до неї майже не доторкнувся, хоча всі добре знали, що перед боєм не завадило б і підкріпитися. Час ніби завмер, але ось нарешті темрява відступила, у лісі заспівали перші пташки, під деревами війнуло холодом і сирістю, і Каспіан скомандував:

– Час до бою, друзі!

Усі встали, оголили мечі й утворили тісні лави, усередині яких стояла Люсі з Ріпичипом на плечі. Діяти було значно легше, аніж нудитися в очікуванні. Перед боєм кожен відчув, які близькі та дорогі йому всі присутні, а за мить загін уже рушив до берега. Ліс попереду

розступився, і там, на піску, мов велетенський ящір або надзвичайно гнучкий крокодил, лежав пухирчастий, слизький, горбатий дракон.

Але, побачивши їх, дракон не став дибки, вивергаючи полум'я, як це зазвичай роблять дракони, а навпаки, позадкував на мілину.

– Чого це він так мотає головою? – запитав Едмунд.

– А тепер немов киває, – додав Каспіан.

– І очі в нього аж блищать, – придивившись, промовив Дрініан.

– Та це ж сльози! – вигукнула Люсі. – Дивіться, він плаче!

– Краще з ним бути насторожі, – застеріг Дрініан. – Так зазвичай роблять крокодили, аби ввести здобич в оману.

– Дивіться, він знову замотав головою, коли почув це, – підмітив Едмунд. – Немов хотів сказати «ні». Ось, ось знову!

– Думаєте, він розуміє, про що ми говоримо? – спитала Люсі.

Дракон щосили закивав. Ріпічип спустився з плеча Люсі та відважно виступив уперед.

– Гей, драконе! – голосно пропищав він. – Чи розумієте ви нашу мову?

Дракон кивнув.

– А розмовляти вмієте?

Дракон похитав головою з боку в бік.

– Тоді, – сказав Ріпічип, – розпитувати вас про ваші наміри немає сенсу. Але, якщо ви прийшли до нас із миром, підніміть над головою ліву лапу.

Дракон так і зробив, але вийшло це в нього дуже незграбно, бо лапа боліла та розпухла від золотого браслета.

– Ой, дивіться! – вигукнула Люсі. – У нього щось із лапою! Бідолашний, видно, тому і плаче! Він, певно, прийшов до нас по допомогу, мов лев до Андрокла...

– Обережніше, Люсі, – попередив її Каспіан. – Це дуже розумний дракон, і він може прикидатися...

Але Люсі вже бігла до дракона. За нею на своїх коротких лапках ледве встигав Ріпічип. Хлопчики та Дрініан поспішили за ними слідом.

– Покажи-но мені хвору лапу, – попрохала Люсі. – Ймовірно, я зможу допомогти...

Дракон, що насправді був Юстасом, з готовністю підняв лапу, пам'ятаючи, як одна крапля зілля враз вилікувала його від морської

хвороби. Але радів він зарано: ліки зменшили біль і зняли набряк, але розчинити браслет вони не змогли.

Усі обступили їх, спостерігаючи за лікуванням, і раптом Касп'ян вигукнув: «Дивіться-но!» Усі перевели погляд на браслет, з якого він не зводив очей.

Розділ 7

Чим скінчилися пригоди Юстаса

– Що ти там побачив? – спитав Едмунд.

– Подивіться лишень на герб, що викарбувано на браслеті! – вказав на браслет Каспіан.

– Молоточок, а над ним крихітна діамантова зірочка, – придивившись, промовив Дрініан. – Стривайте-но,десь я вже бачив щось подібне.

– Бачив? – перепитав Каспіан. – Ще б пак! Це ж герб знатного нарнійського роду. Браслет належав лордові Октезіану!

– Ах ти ж негіднику! – накинувся Ріпічип на дракона. – Ти що ж, виходить, зжер нарнійського лорда?

Але дракон зробив круглі очі й заперечливо похитав головою.

– А може, це сам лорд Октезіан і його перетворив на дракона який-небудь чаклун? – припустила Люсі.

– Навряд чи, – похитав головою Едмунд. – Просто всі дракони – великі любителі золота. Зате тепер ми точно знаємо, де саме лорд Октезіан скінчив свою подорож.

– Ви лорд Октезіан? – запитала Люсі дракона, але у відповідь той лише сумно похитав головою. – Вас зачарували? Може, раніше ви були людиною? – розпитувала далі Люсі.

Дракон несамовито закивав.

А потім хтось – чи то Люсі, чи то Едмунд – спитав:

– А ти, часом, не... Юстас?

Юстас знову закивав і навіть заляскав хвостом по воді. Усі з переляку позадкували, коли з його очей бризнули величезні гарячі сльози, а в декого з матросів вихопилися слова, які в пристойній книзі навіть написати не можна.

Люсі кинулася втішати нещасного й навіть не побоялася поцілувати його в потворну драконову морду, а всі навколо співчутливо загомоніли: «Ех, бідолашний!» Одні обіцяли, що нізащо не кинуть його у біді; інші запевняли, що обов'язково знайдеться шлях обійти його чари й що за день-другий він стане таким, як колись. Усім, звичайно, не терпілося дізнатися, що з ним сталося, але розмовляти ж він не вмів! Щоправда, він не раз та не два намагався написати свою історію на піску, але це в нього теж не вийшло. Справа в тому, що Юстас, який ніколи не читав нормальних дитячих книжок, не вмів розповідати коротко і зрозуміло. До того ж незграбна драконова лапа не дуже годилася для писання, і не встигав Юстас написати й половини, як сам випадково стирав власні каракулі хвостом, а потім набігала хвиля, і, коли вона відступала, після неї на піску залишалися лише нерозбірливі уривки слів:

«Я ЗАСНУ... У... ЧЕРІ... БАЧИ.... КОНА... ВІН, ТОБ...
ДРАКОН... МУЧИВ... А ПОТІМ... МЕР... КОЛИ ПРОКИ...
ТВОРИВСЯ НА ...КОНА!»

У наступні дні всі помітили, що перетворення на дракона змінило Юстаса на краще. Він що є сил намагався бути корисним. Він облетів увесь острів і виявив, що на ньому живуть лише дикі кози і свині, на яких він заходився полювати, аби поповнити запаси їжі на кораблі. Юстас-дракон виявився дуже людським мисливцем – свою здобич він убивав одним раптовим ударом могутнього хвоста, так, що його жертва навіть не встигала зрозуміти, що її вбили. Декількох тварин він з'їв сам, але тільки на самоті, тому що не хотів лякати людей виглядом кривавої драконової трапези. А одного разу, змучений, але дуже гордий собою, він притягнув до табору величезну сосну, яку вирвав із корінням десь на іншому боці острова – з неї потім зробили головну щоглу. Прохолодними вечорами, особливо після дощу, він слугував мандрівникам і дахом, і грубкою: уся компанія розсідалася під перетинчастими крилами, притулившись спинами до його гарячих боків, аби обсохнути та зігрітися. Своїм вогненным диханням він міг розпалити багаття навіть із найвологіших гілок. Іноді він садовив кілька людей до себе на спину й літав над островом, аби вони могли побачити, як під ними пропливають зелені схили пагорбів, скелясті вершини, глибокі яруги, а вдалині на сході темніє синя смуга – певно, земля.

Відчуваючи тепло та турботу людей, а що найголовніше, піклуючись про них сам, Юстас відкрив для себе невідоме доти почуття, яке одне тільки й утримувало його від розпачу. Адже жити в драконовій шкурі йому було зовсім несолодко... Коли йому траплялося пролітати над гірським озером і бачити своє віддзеркалення у воді, він щоразу здригався. Він ненавидів свої перетинчасті крила, зубчастий гребінь на спині та жахливі криві пазури. Він страхався себе, коли залишався наодинці, і соромився, коли поруч були люди. Вечорами, якщо його не використовували як грілку, він відходив подалі від табору й лежав, згорнувшись, мов змії, клубком на вузькому піщаному березі між лісом та водою. У такі хвилини, на його невимовний подив, найвірнішим його розрадником бував Ріпичип. Шляхетний мишачий король крадькома полишав веселу компанію, що збиралася біля багаття, і сідав біля драконової голови так, щоб дим із ніздрів дракона не різав очі. Він співчутливо казав, що те, що сталося з Юстасом, то лише «жорстокий жарт лихої долі», і коли б він міг запросити Юстаса до свого нарнійського будиночка (хоча насправді це був не будинок, а

нора, у якій не вмістився б не те що весь дракон, а навіть і його голова), то він, Ріпічип, прочитав би йому сотню історій про імператорів, королів, герцогів, лицарів, поетів, закоханих, астрономів, філософів і чарівників, які волею долі втрачали багатство, могутність і славу, але не впадали в журбу і зневіру й були винагороджені, проживши довге та щасливе життя. Можливо, такі розповіді були для Юстаса слабкою втіхою, але йшли вони від щирого серця, і Юстас це добре розумів.

Та над головами капітана й команди, немов грозова хмара, висіло головне питання: куди подіти дракона, коли корабель буде готовий продовжити путь? Матроси намагалися не говорити про це в присутності Юстаса, але іноді він ненавмисно підслуховував тривожні пересуди: «Чи вміститься він на палубі? А якщо вміститься, то куди ми подінемо все, що там лежить?», «А може, краще взяти його на буксир?» – «Та ти що – потоне!» і, частіше за все: «Як же нам його прогодувати?» Бідний Юстас дедалі більше розумів, що з того самого дня, як він потрапив на корабель, перетворився для всіх тільки на тягар, який тепер став зовсім нестерпним. І це мучило його не менше, ніж браслет, що стискав лапу. Хоча він уже давно переконався в тому, що перегризти метал не під силу навіть його потужним щелепам, він усе ще кусав його за звичкою, особливо довгими задушливими ночами.

На шостий день після висадки на Драконів острів Едмунд прокинувся дуже рано. Ще не зовсім розвиднилось, і стовбури дерев ледь проступали крізь ранковий туман. Його розбудив якийсь шум; він підвівся на лікті й роззирнувся. Йому здалося, що там, де закінчуються дерева і починається пісок, майнула темна постать. Першою його думкою було: «Може, ми не самі на цьому острові?» Потім йому здалося, що це Каспіан, але, обернувшись, він побачив, що Каспіан міцно спить. Едмунд перевірів, чи на місці шпага, і пішов на розвідку.

Він обережно вибрався на узлісся. Темна постать не рухалася. Зростом вона була меншою за Каспіана, але більшою за Люсі. Едмунд вийняв шпагу з піхов і збирався вже було гукнути незнайомця, та той раптом відгукнувся сам:

– Це ти, Едмунде?

– Так, це я. А ти хто?

– Хіба ти не впізнаєш мене? – жалібно запитала постать. – Це ж я, Юстас.

– Отакої! – вигукнув Едмунд. – Ти! Друзе!
– Тихіше! – цитьнув Юстас і похитнувся, ніби мало не впав.
– Що з тобою? – занепокоївся Едмунд, підтримуючи його. – Ти що, занедужав?

Відповіддю йому були тяжке зітхання і довге мовчання. Едмунд уже подумав, що Юстас зомлів, але той нарешті вичавив:

– Це було жахливо... Тобі не зрозуміти... Але тепер усе гаразд. Давай кудись відійдемо. Я поки не хочу, аби мене бачили інші.

– Звичайно! – погодився Едмунд. – Можемо присісти он на ті камені. Радий тебе бачити... е-е... таким, як колись. Ти, мабуть, відчував себе просто... е-е-е... жахливо.

Вони сіли на камені й сиділи там, дивлячись у бік затоки, допоки небо не прояснилося і на ньому залишилася одна-єдина яскрава зірка.

– Я не стану розповідати, як перетворився на цього самого... дракона, – казав Юстас. – Розповім уже відразу всім, та й годі. До речі, я і сам не знав, у що перетворився, поки не почув, як ви мене кличете. Краще я тобі розповім, як я знову став людиною.

– Давай! – погодився Едмунд.

– Так от, сьогодні вночі мені було так сумно й самотньо, як ніколи в житті. І лапа від браслета розболілася – хоч криком кричи!

– А тепер як – не болить?

Юстас щасливо розсміявся (такого щирого сміху Едмунд від нього раніше ще не чув) і з легкістю зняв браслет із руки.

– Ось він. І кожен, хто захоче, може його взяти. Так, але слухай далі... Я так і не зміг заснути: все думав про те, що ж зі мною буде. Ось тоді все й почалося... Але мушу попередити тебе, що, швидше за все, це був просто сон. Не знаю...

– Продовжуй, – заохотив його Едмунд із надзвичайним терпінням.

– Так от... Я подивився вбік і побачив те, чого вже аж ніяк не чекав побачити. Переді мною стояв величезний лев. І, уявляєш, я дивлюся, місяця немає, а навколо лева – місячне сяйво. Він підходив ближче й ближче. Я страшенно злякався. Здавалося б, чого мені було боятися: адже проти дракона будь-який лев – все одно що кошеня. Але страх був якийсь інший. Я боявся не того, що він мене з’їсть, а як би тобі пояснити... Ну, словом, душа в п’яти втекла, і все тут. Так от, він підійшов до мене зовсім близько й подивився мені просто в очі. Я

міцно замружився, та це не стало у пригоді. Він велів мені йти за ним...

– Так він, виходить, розмовляв?

– Не знаю. Тепер, коли ти запитав, мені навіть здається, що ні. Але все одно – велів. І я знав, що повинен коритися, тому встав і пішов. Він повів мене високо в гори, і там, де ми йшли, увесь час розливалось місячне світло. Нарешті ми забралися на вершину якоїсь гори, якої я тут раніше не бачив. І був там сад, де на деревах росли різні дивовижні плоди. А посеред саду була криниця.

Я здогадався, що це криниця, бо звідти доносився плескіт води, та вона була набагато більшою за звичайну криницю і швидше нагадувала велику круглу ванну з мармуровими сходишками, що спускалися під воду. Вода була прозора-прозора, і мені подумалося, що, якщо я залізу в неї викупатися, лапа моя перестане боліти. Та лев сказав, що спочатку я повинен роздягнутися. Тобто не сказав, а може... Ну, гаразд...

Я хотів відповісти: «Як же я роздягнуся, якщо на мені нічого немає!», але одразу ж згадав, що дракони – це ті ж змії, а змії, як відомо, можуть скидати шкіру. «Звичайно ж! – подумав я. – Ось що він має на увазі!»

Я заходився чухатися, і луска посипалася на землю. Тоді я став чухатися дужче, і вже не тільки луска, а й уся шкіра стала раптом злазити, мов шкірка з банана. За дві хвилини я вже весь полиняв і стояв поруч та дивився на це бридке лахміття.

І до чого ж мені стало радісно! Я поліз було купатися, та тільки хотів сунути у воду руку, як раптом побачив, що вона така ж луската й пазуриста, як і раніше. «Ага, зрозуміло! – подумав я. – Доведеться скинути “нижню білизну”». Тоді я знову почав чухатися, і ця шкіра теж легко знялася, я звільнився від неї, кинув поряд з першою і підійшов до води.

Але тут усе повторилося знову. І я подумав: «Боже мій, скільки ж може тривати це знущання?» Адже мені не терпілося скоріше вилікувати свою бідну лапку.

Але робити нічого: довелося починати все спочатку, і я звільнився від шкіри втретє... Підійшов до води знову – і побачив, що кінця й краю цьому не буде.

Тоді лев промовив, чи то не промовив, а подумав, чи то... ну, ти розумієш: «Певно, мені варто тобі допомогти».

Я, звичайно, побоювався його кігтів, але що мені, нещасному, залишалося робити? Я погодився і ліг на спину. Він відразу ж розпоров мою шкіру кігтями, та так глибоко, що, здавалося, зачепив за живе, до самого серця дістав. А коли здирав її з мене – у мене в очах і світ згас. Терпів я тільки тому, що хотів скоріше позбутися цієї гидкої шкіри. Знаєш, як буває, коли відриваєш шкурочку з ранки: і боляче, і радісно від того, що швидше загоїться.

– Ще б мені не знати! – сказав Едмунд.

– Так от, він здер із мене шкіру, так само, як я тричі робив це сам, тільки тепер було куди болючіше. І вона лежала на траві поряд із трьома першими, тільки була набагато товщою і темнішою, і жорсткішою. І я став гладеньким і тоненьким, як очищена від кори галузка, і відчував себе таким беззахисним і малим. Тоді він схопив мене (мені це, відверто кажучи, дуже не сподобалося, тому що без старої шкіри я став надто чутливим) і кинув у воду. Мене як окропом обпекло, але зовсім не надовго, а потім стало так добре! Я плавав і хлюпався, біль у руці відразу ж минув. І тільки тоді я всією своєю шкірою відчув, що трапилося: я знову перетворююся на хлопчика! Ти й не повіриш, до чого я зрадив своїм рукам! Не сперечаюся, вони не такі міцні та мускулясті, як у Каспіана, але все одно я був страшенно радий їх бачити. Через певний час лев витяг мене з води й одягнув...

– Одягнув? Своїми лапами, чи як? – перебив Едмунд.

– Взагалі-то я вже й сам не пам'ятаю, як це було. Але все ж якось одягнув. У нову одягу, що, до речі, на мені й тепер. А потім я раптом опинився тут. Тому мені здалося, що все це було уві сні.

– Ні. Це був не сон, – сказав Едмунд.

– Чому?

– По-перше, на тобі залишився цей одяг. А по-друге – факт очевидний: тебе ж роздраконили назад у людину.

– Але що ж це тоді було? – запитав Юстас.

– Гадаю, ти бачив Аслана, – відповів Едмунд.

– Аслана?! – вигукнув Юстас. – Я багато разів чув це ім'я з тих пір, як ми опинилися на борту «Зоряного мандрівника». Тоді воно мене чомусь дратувало. Але тоді мене дратувало все навкруги. Знаєш, я дуже винуватий. По-моєму, я повадився по-свинськи.

– Гаразд, – сказав Едмунд, – між нами кажучи, коли я вперше потрапив до Нарнії, то повадився не кращим чином. Ти що, а от я тоді

зрадив друзів.

– Не варто про це згадувати, – сказав Юстас. – Але все ж – хто такий Аслан? Ти знаєш його?

– Швидше, це він знає мене, – відповів Едмунд. – Це Великий Лев, син Володаря Морів, що врятував мене і всю Нарнію. Ми всі його бачили (Люсі він являється частіше, ніж іншим). Цілком імовірно, що саме в його країну й лежить наш шлях.

Вони змовкли. Остання яскрава зірка над горизонтом згасла, і хоча вони не бачили сонця, що сходило за горами, але зрозуміли, що настав ранок, бо небо й затоку осяяло рожеве світло. Тут на гілці закричав якийсь птах, певно, папуга, у лісі почулося шарудіння і нарешті Каспіан засурмив у ріг. Табір прокинувся.

Радості мандрівників не було меж, коли Едмунд і оновлений Юстас приєдналися до сніданку біля багаття. Ось і наспіла пора всім почути першу частину його розповіді. Що ж до мертвого дракона, то думки розділилися: одні вважали, що це був зачарований лорд Октезіан, а інші думали, що саме дракон і проковтнув лорда багато років тому. Діаманти і самоцвіти, якими Юстас набив кишені в печері, зникли разом із його старим одягом. Але повертатися до тієї ущелини по скарби не хотілося нікому, а тим паче Юстасу.

За кілька днів свіжопофарбований «Зоряний мандрівник» з нової щоглою і повним запасом харчів був готовий до відплиття. Перед виходом у море Каспіан велів висікти на прибережній скелі нижченаведений напис:

ДРАКОНІВ ОСТРІВ

***відкритий Каспіаном Десятим, Королем Нарнії і таке
інше, у четвертий рік його правління.***

***Тут, як ми вважаємо, знайшов свій останній притулок
лорд Октезіан.***

Так і кортить сказати, що «з цього часу Юстас став зовсім іншим хлопчиком». Але взагалі, якщо вже говорити щиро, він тільки почав змінюватися. Часом йому ще траплялося й вередувати, але не будемо судити його занадто суворо. Головне – він почав виправлятися.

А з браслетом лорда Октезіана трапилась цікава історія. Юстасу на нього й дивитися було моторошно, і він подарував його Каспіану. А

Каспіан запропонував Люсі, але вона відмовилася. Тоді Каспіан зі словами «ну, що ж, нехай летить на всі чотири боки!» підкинув браслет високо вгору. У цей час вони саме стояли біля підніжжя скелі, дивлячись на напис. Браслет блиснув на сонці й зачепився за виступ скелі в такому місці, що дістатися до нього не можна було ані знизу, ані зверху. Там він, напевно, висить і досі й висітиме до скону віків.

Розділ 8

Два щасливі рятунки

Коли «Зоряний мандрівник» відходив від Драконового острова, усі були в чудовому гуморі. Щойно вони вийшли з бухти, як ходовий вітер підхопив корабель, і на світанні наступної доби вони дісталися невідомої землі, яку декому вже випало бачити з висоти драконового польоту. Перед ними лежав невисокий острів, де траплялися лише кролики та кози, та, помітивши розвалини кам'яних будинків і чорні сліди згарищ, вони здогадалися, що не так давно тут жили люди. Подекуди тут валялися кістки, зламані списи та стріли.

– Тут похазяйнували пірати, – припустив Каспіан.

– Або дракони, – додав Едмунд.

А ще вони побачили на піску човника. Його зробили з товстої шкури, натягнутої на плетений каркас. Завдовжки він був не більше чотирьох футів, а всередині нього лежало таке саме невеличке весельце. Мандрівники припустили, що його або зробили для дитини, або в цих місцях жили гноми. Ріпічип вирішив узяти човника собі, бо він був йому до міри, і човник підняли на борт. Вони назвали це місце Горілим островом і залишили його незадовго до полудня.

Наступні п'ять днів вони йшли під південно-східним вітром, не бачачи землі й не зустрічаючи ані чайок, ані риб. Шостого дня до самого вечора періщив дощ. Юстас двічі програв Ріпічипу в шахи і знов поводився так само, як на початку мандрівки. І навіть Едмунд зазначив, зітхнувши, що вакації в Америці були б, мабуть, не набагато нуднішими.

Тут Люсі виглянула з вікна каюти й вигукнула:

– А дощ вщухає! Стривайте, а це що таке?

Усі висипали на корму й побачили, що дощ припинився і що Дрініан, який стояв на вахті, уважно приглядається до якогось предмета в морі позаду корабля. Точніше, це був не предмет, а кілька предметів, схожих на кругляки, що розміщувалися на одній лінії футів за сорок один від одного.

– Щось, але не камінь, – сказав Дрініан. – Бо п'ять хвилин тому їх там не було.

– Дивіться, дивіться – он один щез! – випалила Люсі.

– Еге ж, а он з’явився ще один! – проказав Едмунд.
– До того ж зовсім неподалік, – додав Юстас.
– Подивіться! – крикнув Каспіан. – Вони наближаються!
– І набагато швидше, ніж пливемо ми, – стривожено зауважив Дрініан. – Ще якась хвилина – й воно нас наздожене.

Усі затамували дух, і як тут не затамувати, коли за вами по п’ятах щось женеться, а що – не візьмеш до тями. Та далі сталося таке, що не примариться навіть у найкошмарнішому сні. Раптом біля лівого борту випірнула страхотлива голова. Була вона яскраво-зелена, уся в багрових плямах та бородавках, та й до того ж рясно обросла черепашками. Голова нагадувала кінську, тільки що без вух. Вона мала велетенські очі, здатні пронизати поглядом темну товщу океанських вод, і широченну пащу з двома рядами гострих акулячих зубів. Голова переходила в могутню товсту шию, та, коли істота видалася з води, виявилось, що то не шия, а тулуб, і всім стало зрозуміло, що перед ними – гігантський морський змій, якого з дурного свого розуму мріяли зустріти немало простодушних мореплавців. Його величезний страхотливий хвіст звивався далеко в морі, піднімаючись над поверхнею води, а голова змія вже злетіла над щоглою. Усі схопилися за мечі, та де там – до чудовиська було не дістати.

– Стріляйте! Стріляйте! – закричав старший лучник, і в повітрі засвистіли стріли. Та всі вони відскочили від шкіри змія, ніби то був залізний панцир. На якусь мить моряки завмерли, злякано позираючи на зубату пащу та незворушні немиготливі очі в очікуванні першого удару.

Та удару не сталося. Змій лише різко витягнув шию вперед, і голова його опинилася поруч бойової вежі. Він висовувався з води вище й вище, аж поки голова не нависла над краєм правого дальнього борту. Потім вона стала опускатися вниз, та не на палубу, а у воду, так що тіло змія незабаром вигнулося дугою над усім кораблем. А далі ця дуга почала опускатися...

І тут Юстас (який з усіх сил намагався бути хорошим, поки його не розізлили дощ та програш у шахи) спромігся на перший у своєму житті сміливий вчинок. На боці в нього висіла шпага – подарунок Каспіана, і, коли тіло змія опинилося зовсім поруч, хлопчик підскочив до фальшборту й ну гамселити страхіття і справа, і зліва. Правда, він

лише на друзки розтрощив одну з кращих шпаг Каспіана, та для новачка Юстас поведився цілком гідно.

Решта вже мали намір наслідувати його приклад, як раптом Ріпичип закричав:

– Стривайте! Заждіть!

Почути такий миролюбний заклик від грізного Ріпичипа було настільки несподівано, що всі на мить забули про загрозу й подивилися на нього. Та, коли він метнувся до фальшборту, уперся своєю волохатою спинкою в слизький лускатий бік змія і став щосили його відштовхувати, усі одразу ж збагнули, що він надумав, і поспішили допомагати. А коли голова змія з'явилася ще раз, але цього разу позаду них, тобто біля лівого борту, – усе стало зрозуміло.

Чудовисько обвилось кільцем навколо «Зоряного мандрівника», і це кільце поступово стискалося. Неважко було здогадатися, що буде далі: коли кільце стиснеться, корабель трісне, наче горіхова шкаралупа, й на воді залишаться самі уламки. Тоді ж змій запросто заковтне мандрівників. Залишалося одне: спробувати скинути кільце за борт.

Зробити це самотужки Ріпичипу було анітрохи не легше, ніж, скажімо, простій миші зсунути гору, та він штовхав і штовхав, вибиваючись із сил, допоки не поспіли решта. Незабаром уже вся команда, за винятком Люсі та Ріпичипа, який остаточно знесилів, вишикувалася вздовж обох бортів і зіштовхувала кільце у воду. Задні пхали в спину передніх; сплигло декілька нестерпних митей, за які буцімто нічого й не змінилося. Чоловіки обливалися потом, кректали й упиралися щосили. Та ось усі відчули, що корабель зрушився з місця, і побачили, що тіло змія сповзло трохи ближче до корми, але й перехват так само звузився. Тепер належало зробити найголовніше: перетягнути кільце через ют, доки воно не стало надто тугим. Дванадцяттеро матросів кинулися на корму, і справа пішла веселіше, тому що тепер люди змогли стати в шереду. Вони вже зраділи перемозі, аж раптом пригадали, що за кормою піднімається дерев'яний хвіст дракона, і зрозуміли, що перетягти потвору через нього їм не під силу.

– Несіть сокиру! – крикнув Каспіан. – Нумо, друзі, налягли ще раз!

Люсі знала, де сокира, і метнулася за нею. Коли вона вже злітала трапом на ют, пролунав оглушливий тріск, немовби поруч падало величenne дерево. Корабель здригнувся й сіпнувся вперед. Чи то через

те, що змія штовхали з такою силою, чи через те, що той здуру надумав стиснути кільце сильніше, та дерев'яний хвіст zarazом відламався і корабель вивільнився.

Люсі та знесилені матроси побачили, як за декілька ярдів перед ними живий зашморг швидко зменшився і з плескотом щез під водою. Люсі потім не раз розповідала (а можливо, то їй лише здалося тієї відчайдушної миті), що розгледіла на писку потвори вираз тупого задоволення. Змій, либонь, і справді був досить-таки недоумкуватою істотою: замість того, щоб погнатися за кораблем, він роззирнувся й закрутився на місці, немовби очікував знайти навколо себе уламки «Зоряного мандрівника». А «Зоряний мандрівник» тим часом уже летів у даль, гнаний свіжим вітром. Матроси ж сиділи та лежали на палубі, пихкаючи та відсапууючись, аж поки нарешті очунялися. Тоді вони разом заговорили, потім засміялися, а коли з трюму винесли барицьке вина – зовсім розвеселилися й віддали належне хоробрості Юстаса та Ріпичипа.

Наступні три дні вони не бачили нічого, окрім моря та неба. Четвертого дня вітер змінився на північний і здійнялася хвиля, а проти вечора стало збиратися на шторм. Та цієї хвилини ліворуч від них показалася земля.

– З вашого дозволу, сір, – сказав Дрініан, – ми підійдемо до острова на веслах із підвітряного боку й перечекаємо бурю в якій-небудь тихій бухті.

Каспіан був не проти; вони сіли на весла, та до острова дісталися тільки пізно ввечері. У приимерку корабель став на якір у невеликій природній гавані, та на берег ніхто сходити не став.

Рано-вранці вони роздивилися і побачили, що бухта оточена нерівними пустельними берегами, що піднімалися до скелястих вершин. Із півночі з-поза цих вершин на них стрімко насували свинцеві хмари. Вони спустили шлюпку, склавши в неї пусті бурдюки для води.

– Із якого струмка набиратимемо воду, Дрініане? – запитав Каспіан, уможууючись на носі шлюпки. – Я бачу відразу два.

– Як на мене, то це не має значення, сір, – відповів капітан, – але східний, мабуть, ближче.

– Ой, дощ починається! – сказала Люсі.

– Та ще й сильний, – додав Едмунд. – Може, краще до другого струмка? Там хоч дерева є, буде де укритися.

– Авжеж, – погодився Юстас. – Навіщо мокнути даремно?

Та Дрініан вперто тримав попередній курс.

– Вони слушно кажуть, Дрініане, – промовив Каспіан. – Чому б нам не повернути до західного ручаю?

– Як зволить ваша величність, – сухувато відповів Дрініан. Йому, бувалому моряку, поради новачків здавалися і нерозумними, і недоречними. Та він усе ж змінив курс і, як з'ясувалося пізніше, правильно зробив.

На той час, коли вони набрали води з ручаю, дощ закінчився; Каспіан, Юстас, Певенсі та Ріпічип вирішили залізти якнайвище в гори й огледіти місцевість. Вони насилу продиралися крізь колючі чагарники, дорогою не перестрівши жодної живої істоти; лише поодинокі чайки з криками проносилися над головою. Опинившись на вершині, вони побачили, що острів зовсім невеликий – не більше двох тисяч кроків ушир, а море звідси здається широким і непривітним – зовсім не таким, яким його бачиш із палуби.

– Подумати лишень! – тихо сказав Юстас Люсі, придивляючись до східного обрію. – Пливемо, пливемо, а куди потрапимо – і самі не знаємо.

Але сказав він це просто за звичкою, а не через вередливість, як раніше. Стояти нагорі було не надто приємно: холодний вітер пронизував наскрізь. Усім закортіло спуститися вниз, аж раптом Люсі запропонувала:

– А пройдемо трохи далі й спустімося до другого струмка, куди хотів підійти Дрініан! Хоча б заради цікавості...

Усі погодилися, і за чверть години вони побачили місце, де витікав другий струмок.

Тут виявилось цікавіше, ніж вони думали: перед ними було маленьке гірське озерце, з усіх боків оточене скелями. Лише в тому місці, де вода стікала до моря, між кручами був вузький проміжок. Місце, на щастя, виявилось безвітряним, і вони присіли перепочити серед вересових кущів.

Аж раптом Едмунд схопився, немов ужалений.

– Ой, і гостре ж тут каміння! – вигукнув він і понишпорив у кущах. – Еге ж, ось, знайшов! Стривайте, та це не камінь... Це рукоять

меча. А ось і сам меч. Геть заіржавів. Пролежав, мабуть, років сто.

– Скидається на нарнійський, – сказав Каспіан, і всі підійшли ближче.

– Піді мною теж щось тверде, – сказала Люсі. Це виявилися рештки кольчуги.

Тут усі стали навкарачки і ну обшукувати кущі. Так були знайдені ще шолом, кинджал та кілька монет, та це були не якісь там аладинські «півмісяці», а справжнісінькі «леви» та «дуби», які завжди можна побачити на базарних площах Біверсдама чи Беруни.

– Схоже, це все, що лишилося від одного з наших лордів, – зітхнув Едмунд.

– Я хотів сказати те саме, – підхопив Каспіан. – Але ж хто це був? Знак на рукояті відсутній... І цікаво, як він поліг...

– І як нам за нього помститися! – підкинув Ріпичип.

Едмунд – єдиний з усієї компанії, кому доводилося читати детективи, – тим часом сидів і розкидав розумом:

– Знаєте що? – мовив він врешті-решт. – Тут щось не так. Він загинув не в бою.

– Чому це? – спитав Каспіан.

– Кісток немає, – відповів Едмунд. – Убивця, швидше за все, забрав би зброю й обладунок, а тіло залишив би тут.

– Можливо, його загризли дикі звірі? – припустила Люсі.

– Де ти бачила таких розумних звірів, які спершу знімають із людини кольчугу, а потім їдять? – заперечив Едмунд.

– А може, це був дракон? – висловив припущення Каспіан.

– Ні, – тут же відгукнувся Юстас. – Дракони тут ні до чого. Я це точно знаю.

– Добре, пішли звідси, – закликала Люсі. Їй було тут не по собі після того, як Едмунд заговорив про кістки.

– Гаразд, – погодився Каспіан, зводячись на ноги. – Залишмо все це тут. Усе одно воно вже нікуди не годиться.

Вони обійшли навколо озера й зупинилися там, звідки витікав струмок. День виявився спекотний, діти із задоволенням викупалися б і напилися зі струмка. Юстас нахилився й простягнув руку, щоб зачерпнути води, як раптом Ріпичип та Люсі в один голос скрикнули:

– Дивіться!

Юстас подивився у воду. Вода в озері була зовсім прозорою, і на його сірому кам'янистому дні лежала статуя людського зросту – видно, золота. Лежала вона долілиць, і руки її були підняті над головою. Тієї миті, коли всі поглянули на неї, з-за хмар визирнуло сонце, і золото сліпуче засяяло у промінні. Люсі подумала, що красивішої статуї ще зроду не зустрічала.

– Оце так, – присвиснув Каспіан. – Видно, прийшли ми сюди не дарма. Цікаво, а чи зможемо ми її витягнути?

– Доведеться пірнати, – підмітив Ріпчип.

– Це зайве, – заперечив Едмунд. – Якщо вона зі щирого золота, нам її все одно не підняти. Та й глибина тут чимала. На око – футів п'ятнадцять, не менше. Хоча заждіть хвилинку. Я взяв із собою мисливський дротик: спробуємо виміряти точніше. Потримай-но, Каспіане, мене за руку.

Каспіан взяв його за руку, і Едмунд, нахилившись над озером, помаленьку опускав дротик у воду. Не встиг дротик зануритися й наполовину, як Люсі проказала:

– Мені здається, що статуя не з золота. Це все через сонце. Подивіться – і дротик став такого ж кольору...

– Що сталося? – гукнуло разом кілька голосів, тому що Едмунд зненацька випустив дротик із рук.

– Я не зміг його втримати! – вражено пробурчав він. – Він враз став таким важким!

– Онде він лежить на дні, – сказав Каспіан. – Люсі мала рацію: тепер він точнісінько такого ж забарвлення, як статуя.

Та Едмунд, випадково зиркнувши на свої черевики, раптом закричав:

– Відійдіть! Зараз же геть від води!

Усі позадкували й уп'ялися в нього.

– Погляньте! – сказав Едмунд. – Погляньте на носики моїх черевиків!

– Пожовтіли нібито, – почав Юстас.

– Вони із золота! Зі щирого золота! – не дав йому договорити Едмунд. – Помацайте самі! Це не шкіра, а метал! І важкі стали, як свинець!

– Клянусь Асланом! – вигукнув Каспіан. – Ти ж не станеш стверджувати...

– Стану! – перебив Едмунд. – Ця вода все перетворює на золото. Так трапилося з дротиком – саме тому він і став таким важким. А потім мені плюснуло на черевики – добре ще, що я стояв не босоніж! І з ними сталася така сама історія! А той бідолаха, що лежить на дні, судячи з усього...

– Виходить, це ніяка не статуя, – тихо промовила Люсі.

– Атож. Тепер усе зрозуміло. Він прийшов сюди спекотного дня, там, де ми сиділи, роздягнувся. (Одежа з того часу або стліла, або стала в пригоді птахам на гнізда, залишився сам обладунок.) Потім пірнув – і...

– Не треба! – замружилася Люсі. – Який жах...

– Авжеж, – сказав Едмунд. – Ми були на волосину від смерті.

– Саме так, на волосину! – підхопив Ріпчип. – Адже кожен із нас міг сунути у воду руку або вус, або хвіст...

– Усе ж перевірмо це, – запропонував Каспіан.

Він зламав гілочку вересу, обережно схилився над струмком і занурив її у воду, а коли вийняв, тримав у руці її точнісіньку подобу з найщирішого золота.

– Король, що володіє цим островом, – сказав Каспіан, трохи почервонівши, – міг би стати найбагатшим з усіх королів. З мого височайшого веління, ця земля віднині належить Нарнії. Ми назвемо її островом Золотої Води. А вам я велю суворо-пресувано тримати це в

таємниці. І ніхто, навіть Дрініан, не повинен про це знати! Під страхом смерті! Ви чуєте?

– Та ти, напевне, забув, із ким розмовляєш! – несподівано обурився Едмунд. – Я не належу до твоїх підданих. І коли вже на те пішло, то все абсолютно навпаки. Я – один із чотирьох давніх володарів Нарнії, а ти підвладний моєму брату, Великому королю...

– Ось як повертається справа, королю Едмунде, – спокійно сказав Каспіан і поклав руку на ефес шпаги.

– Ану, припиніть! – підскочила до них Люсі. – Що за люди ці парубчиськи! Хіба ви королі? Дурники ви нещасні, ось ви хто... Ой!

Люсі враз спинилася на півслові, і всі повернули голови туди, куди дивилася вона.

Над ними сірим схилом пагорба (сірим, тому що верес ще не зацвів), не дивлячись на них і полискуючи, як на сонці (хоча сонце уже зайшло за хмари), неквапливо й беззвучно пройшов найбільший лев, якого будь-коли доводилося бачити людині. Розповідаючи про це пізніше, Люсі спершу казала, що він був аж ніяк не менший за слона, хоча через деякий час чомусь уже порівнювала його з конякою. Та тієї миті їм усім було не до порівнянь. Ніхто не наважився бодай спитати, що відбувається. Вони збагнули, що це Аслан.

Друзі так і не второпали, звідки він узявся і куди зник. Усі подивилися одне на одного так, буцімто щойно пробуджувалися зі сну.

– Про що це ми тут вели мову? – промовив Каспіан. – Здається, я бовкнув якусь дурницю?

– Ваша величносте, – втрутився Ріпічип. – На цьому місці лежить закляття. Повернімося швидше на корабель. І якщо ви, ваша величносте, удостоїли мене честі дати цьому острову ім'я, то я назвав би його островом Мертвої Води.

– Ця назва здається мені доволі вдалою, Ріпе, – сказав Каспіан. – Хоча я тепер уже й не пригадаю чому. Проте вже розпогодилося, і Дрініану, очевидно, не терпиться підняти якір. Безперечно, нам буде що йому розповісти!

Та розповідати було особливо й нічого, бо події минулої години неначе стерлися з їхньої пам'яті.

– Їхніх величностей немовби хтось заворожив, – пробасив Дрініан Рінсу, коли «Зоряний мандрівник» ішов повним ходом, а острів

Мертвої Води розтанув за небокраєм. – Щось із ними там, певно, сталося. Та єдине, що я з'ясував, так це те, що вони, очевидно, натрапили на останки одного з лордів.

– Ну, що ж, капітане, – відповів Рінс. – Трьох ми вже відшукали. Зосталися ще четверо. Так ми, дивись, і встигнемо додому до Нового року. І непогано б: тютюну в мене залишилося зовсім трохи... На добраніч, ваша світлосте.

Розділ 9

Острів Тисячі Голосів

Незабаром вітер, що так довго дув із північного заходу, змінився найсправжнісіньким західним вітром, і світанкової пори, коли сонце вставало з моря, вигнутий ніс «Зоряного мандрівника» цілився в середину сонячного диска. (До речі, багатьом мандрівникам тутешнє сонце здавалося більшим за нарнійське.) Вони плили і плили туди, куди їх підганяв помірний, проте невтомний легковій, і не зустрічали ні риб, ні чайок, ні кораблів, ні суші. І знову-таки їхні припаси вичерпувалися, і знову до їхніх сердець закралася бентежна думка, що цьому морю не буде кінця-краю...

Та на світанні того самого дня, коли, на загальну думку, подальше плавання стає занадто небезпечним, попереду, на тлі сонця на сході, проступили обриси острова.

А вже пополудні вони кинули якір у широкій затоці й зійшли на берег. Це місце не було схожим на жодне з тих, де вони вже побували. Йдеться про те, що саме узбережжя ввижалося диким та пустельним, але далі розкидалися зелені луки, трава на яких була немовби підстрижена вмілим садівником. Деревя росли на однаковій віддалі одне від одного: на землі під ними не було ані зламаного віття, ані палого листя. Подекуди відкілясь доносилося туркотіння горлиць, але інших звуків вони не почули.

Мандрівники вийшли на довгу пряму піщану дорогу. На ній не було ані травинки, а по обидва боки височіли дерева. Удалечині, у самому кінці цієї алеї, вони розгледіли довгий сірий будинок, від якого віяло надзвичайним затишком та спокоєм.

Заледве вони ступили на дорогу, як Люсі відчула, що в її черевичок потрапив дрібний камінчик. У такому незнайомому місці їй, либонь, не завадило б попросити, аби решта зачекали на неї, та вона цього чомусь не зробила. Вона тільки зупинилася і сіла на пісок, аби зняти черевичок. Та шнурок, як на зло, затягся у вузол.

Поки вона його розплутувала, інші встигли відійти досить далеченько. А на ту хвилину, як вона витрясла камінець і знову взулася, їхні голоси уже стали нечутними. Зате вона почула дещо інше. Тільки із зовсім іншого боку. До її слуху донісся глухий гуркіт, немов

сила-силенна дужих молодців гупали об землю важкими дерев'яними обухами чи колодами. І стугін цей досить стрімко наближався. Вона сиділа, прихилившись спиною до дерева, і позаяк залізти на нього їй було не під силу, то лиш зачаїлася у сподіванні, що її не помітять.

Бум, бум, бум... Це наближалось. І Люсі вже відчувала, як під нею здригається земля. Та вона, як і раніше, нікого не бачила.

Спершу їй здавалося, що звуки ці рокочуть позаду неї, та раптом гахнуло прямо на дорозі. Вона збагнула це не за звуком, а з того, як пісок пирснув у боки, буцімто від сильного удару. А наступної хвилини всі ці звуки збіглися разом за якихось двадцять футів від неї і враз перервалися. Ось тоді й бухнув голос.

І це було справді моторошно, бо, як і до того, не було видно анікогісінько. Увесь цей підстрижений і причесаний острів видавався так само пустинним, як і в мить, коли вони висадилися. Утім, поряд із нею зазвучав якийсь голос. І виголосив цей голос ось що:

– Побратими, настав наш час.

Йому тут же відповів гурт інших голосів:

– Чули? Він сказав: «Настав наш час!» Правильно, ватаже! Золоті слова!

– Ось що ми зробимо, – проказав перший голос. – Гайда на берег! Станемо між ними та їхнім човном так, щоб з одного боку від нас були вони, а з іншого – їхній човен. І тільки-но вони надумують на нього сідати, щоб вийти в море, – як ми їх тут – хоп-хоп! – і схопимо!

– Блискучий план, ватаже! – закричала решта голосів. – Краще й не придумаєш! Отакої! Оце вже голова так голова!

– Тоді гайда, побратими! – наказав перший голос. – Поквапимосся!

– Ось це наказ так наказ! – у захваті загорлали всі інші. – Сказав, як зав'язав!

Гупання миттєво відновилося – спершу дуже гучне, воно ставало дедалі тихіше, аж поки врешті-решт остаточно не загубилося десь біля самого берега.

Люсі розуміла, що тепер не час сидіти та гадати, хто це був. І, коли гуркіт стих, вона схопилася на рівні ноги і дременула що є духу навздогін за іншими.

А вони тим часом уже дійшли до будинку – невисокого, з багатьма вікнами; його стіни з м'якого черепашнику наполовину заросли плющем. Звідти не було чути аніякого звуку, і Юстас сказав:

– По-моєму, там нікого немає.

Однак Каспіан мовчки показав на трубу, з якої йшов дим.

Широкі ворота були не замкнені, і всі зайшли до двору, вибукуваного сірим кругляком. Ось тут вони вперше і відчували, що на острові відбувається щось дивне. Посеред двору стояв водяний насос, а над ним висіло відро. У цьому, звісно, нічого дивного не було. Та підойма насоса рухалася вгору-вниз, хоча поряд не було ані душі.

– Тут не обійшлося без чаклунства, – повідав Каспіан.

– Це автоматичний механізм! – із виглядом знавця заперечив Юстас. – Нарешті ми потрапили до цивілізованого краю.

Та цієї миті до двору влетіла розпашіла та захекана Люсі. Не встигнувши як слід відхекатися, вона впівголоса переказала, що їй привелося підслухати. І коли вони збагнули що до чого, то й навіть найхоробріші з них занепали духом, якщо не сказати – підібгали хвіст.

– Незримі недруги, – пробубонів Каспіан, – які до того ж відрізали нас від човна... Авжеж, становище не з приємних.

– Люсі, розкажи нам докладніше, які вони з себе, – попросив Едмунд.

– Еде, та що ж я розповім, якщо я їх зовсім не бачила?

– А кроки їхні схожі на людські?

– Кроків я взагалі не чула – лише голоси та цей жахливий гуркіт, немовби обухом по землі!

– Цікаво, – мовив Ріпічип, – а чи стануть вони зримі, якщо їх простромити шпагою?

– Схоже, нам доведеться це перевірити, – невесело пожартував Каспіан. – Відійдімо звідси, бо той, що стоїть біля насоса, усе чує!

Вони вийшли з двору на алею, де можна було хоч якось схоронитися за деревами.

– Хоча взагалі-то, – зауважив Юстас, – який сенс ховатися від тих, кого не бачиш? Можливо, вони десь тут, зовсім поруч...

– Скажи, Дрініане, – задумливо промовив Каспіан, – а що, коли ми залишимо човна противнику, а самі вийдемо на берег подалі від нього і дамо сигнал кораблю, щоб нас узяли на борт?

– Тут надто мілко, ваша величносте, – відгукнувся Дрініан.

– А ми попливемо до нього самі, – запропонувала Люсі.

– Ваші величності, – втрутився Ріпічип, – будь ласка, вислухайте мене. Смішно й подумати, що від невидимого недруга можна втекти

навшипінки чи відповзти геть тишком-нишком. Якщо ці створіння вирішили викликати нас на бій, то, уже повірте, вони цього доможуться. І чим би це не закінчилося, я краще стрінуся з ними вічна-віч, аніж дозволю спіймати себе за хвіст!

– Як на мене, Ріп має цілковиту рацію, – визнав Едмунд.

– До того ж, – додала Люсі, – коли Рінс і матроси побачать, що ми з кимось б'ємося, вони обов'язково стануть нам у допомозі.

– Але ж ворогів-то вони не побачать! – понуро вимовив Юстас. – І подумують, що ми просто блазнюємо та розмахуємо шпагами.

Запала тяжка мовчанка.

– То що, – сказав нарешті Каспіан, – чому бути, того не минути. Нехай Люсі візьме лук та стріли, а всі інші оголять шпаги. Можливо, супротивник стане до перемовин.

Поки вони спускалися до берега, дерева та луки довкола ввижались такими самими спокійними і мирними. А коли вони вийшли до моря і побачили свій човен, що лежав на тому самому місці, і ненасліджений м'який пісок, багато хто подумав, що Люсі все просто намарилося.

Та тільки-но вони зайшли на пісок, як у повітрі пролунав голос.

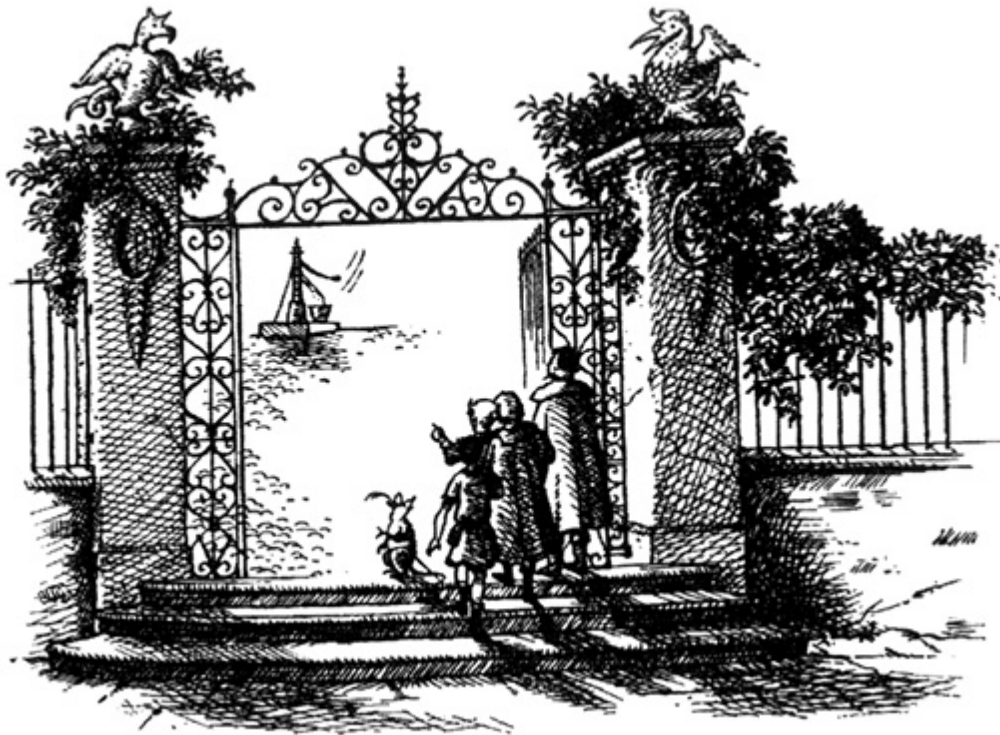
– Ані руш, лебедики! – виголосив він. – Спочатку погугоримо. Нас тут більше півсотні, й усі як один при зброї.

– Отож-то! – підхопив невидимий хор. – Слухайте ватага, а то пошкодуєте! Він слів на вітер не пускає, це вже точно!

– Щось не бачу я ніяких п'ятдесятьох воїнів, – розвів лапками Ріпчип.

– І не побачиш, – мовив голос ватага. – Нас ніхто не бачить. А чому? Та тому, що ми – невидимки!

– До ладу сказано! – загомоніли інші. – Молодець, ватаже! Так тримати!

– Спокійно, Ріпе, – сказав Каспіан впівголоса та продовжував голосніше: – Скажіть, невидимки, що вам від нас треба? І чим ми вас прогнівили?

– Нам потрібна ваша дівчинка, – проговорив голос ватага. (Решта голосів відзначили, що ліпше і не скажеш.)

– Дівчинка? – роздратувався Ріпічип. – Та перед вами її величність королева!

– З королевами я не стрічався, – проказав голос ватага. («І ми, і ми також!» – заверещала решта голосів.) – І все-таки нам необхідно, аби ваша дівчинка-королева для нас дещо зробила.

– Що я маю зробити? – запитала Люсі.

– Якщо це може завдати шкоди честі чи здоров'ю її величності, – ув'язався Ріпічип, – то ви не дорахуетесь багатьох зі своїх воїнів, перш ніж ми віддамо життя!

– Це довга історія, – прорік голос ватага. – Присядьмо.

Інші невидимки палко підтримали цю пропозицію, проте нарнійці стояли.

– Спробую бути стислим, – проговорив голос ватага. – Адже, як відомо, слово не горобець... Тобто я хочу сказати: порожня бочка

гучить, а повна – мовчить. Менше говори – більше почуєш. Так ось, у прадавні часи цей острів дістався у володіння одному великому чародійнику. І всі ми є чи, якщо вам так зрозуміліше, були його слугами. Словом, цей самий чародійник наказував нам робити те, що нам було не до вподоби. А чому, спитаєте, було не до вподоби? Та тому, що не хотілося, ось чому! І тоді цей самий чародійник, про якого я вже говорив, запалав великим гнівом – одним словом, просто оскаженів. Адже позаяк він, бачте-но, був на острові велителем, тож, самі розумієте, не звик, аби йому суперечили. Ой, і розізлився ж він, скажу я вам! Стривайте, на чому це я зупинився? Ага! Так от, цей чародійник, про якого я вже розповідав, піднявся тоді нагору в будинку, тому що він тримав свої чародійницькі штуковини нагорі, а ми, треба сказати, жили вниз, та не буду перевтомлювати вас цими подробицями, – піднявся він, значить, нагору, щось там почаклував, почаклував, і ми всі поперетворювалися. Точніше сказати – попотворювалися. Тож коли б ви бачили нас тепер – і ваше щастя, доповім вам, що не бачите, – то нізащо на світі не повірили б, що раніше ми були зовсім не такі. У цілому, що тут довго розповідати – стали ми такими потворами, що одне на одного просто дивитися боялися. Тоді ми вчинили знаєте що? А от що ми вчинили: дочекалися, доки цей самий чародійник, про якого я вже говорив, засне по обіді, як у нього, бачте-но, було заведено, а потім тишком-нишком прокралися нагору і ну читати його чарівну книжку, аби провідати, як же нам розпотворитися назад. Мушу вам сказати, що у всіх нас аж жижки дрижали – до того ми боялися, що він прокинеться. Та гай-гай – у цій книжці ми так і не знайшли, як позбутися цього потворного неподобства. І було нам, скажу вам не криючись, щораз страшніше і страшніше. Словом, шукали ми, шукали – і врешті-решт відшукали заклинання для того, щоб стати невидимкою. І розмислили: краще вже нам бути невидимками, ніж zostаватися такими потворами. Невидимками ж воно легше, отак-пак. Так от, моя дочка – вона у мене така ж, як ваша дівчинка, тобто, звісно, тепер не така, а прямо скажемо, потворна, та це тепер, а раніше була така, така... – ет, нехай, нащо товкти воду в ступі, усе одно словами справі не зарадиш, – значить, дочка моя прочитала це заклинання, про яке я вже казав, тому що читати його можуть лише малі дівчатка чи сам чародійник, про якого я вже згадував, а то воно не діє. Чи то пак, може, й діє, та нічого

тоді не чаклується. Постривайте, про що це я? Ага! Так ось, моя Кліпсі, про яку я вже говорив, прочитала це саме закляття, – а читати моя мала вміє хоч куди! – і всі ми стали, як самі бачите, найсправжнісінькими невидимками. І відразу, доповім я вам, зробилося нам куди легше, бо ми перестали сахатися одне одного. Та тішилися ми недовго. Йшов час, і незабаром нам ох як набридло бути невидимками. Стало нам тоскно одне без одного... Та найголовніше ось що: ми зовсім не чекали, що цей самий чародійник, про якого я вже говорив вам, також обернеться на невидимку. Хай там як, а відтоді ми його жодного разу не бачили. І досі не знаємо, чи помер він, чи просто пішов кудись, чи сидить у себе нагорі й невидимиться там що є сили, чи перебрався донизу й невидимиться тепер на землі. А почути його, скажу я вам, також годі, бо він завжди ходив босий і ступав тихіше кішки. І від усього цього, скажу вам щиро, мої любі, нерви наші ось-ось геть-чисто не витримають...

Такою була історія, яку повідав голос ватага. Її, правда, довелося тут чимало скоротити й випустити те, що говорили решта голосів. Бо щойно оповідач проказував якихось п'ять-шість слів, як інші навперебивки вторували, підтакували та підтримували. Тож нашим мандрівникам вартувало о-го-го яких зусиль дослухати все це до кінця.

Коли голос ватага вмовкнув, запала дуже довга тиша.

– Усе-таки, – сказала зрештою Люсі, – я щось не доберу розуму, до чого ж тут ми?

– Як «до чого»? – розхвилювався ватаг. – Стривайте, невже я пропустив найголовніше?

– Пропустив, ще й як пропустив! – радісно заторохтіли його невидимі супутники. – Так хитро пропустити не кожне зможе! Молодець, ватаже! Так тримати!

– Не знаю, чи варто мені переказати свою розповідь іще раз, – почав голос ватага.

– Не варто, не треба! – злякано вигукнули Каспіан та Едмунд.

– Так що, коли вже бути зовсім стислим, – сказав голос ватага, – ми багато-багато років ждали-дожидалися, коли з дальніх країв приїде дівчинка – подібна до вас, юна пані, – яка підніметься нагору, розгорне чарівницьку книгу, віднайде там замовляння від невидимості й прочитає його. І присягли ми, що коли прибудуть на цей острів чужоземці – з маленькою дівчинкою, ясна річ, бо інакше й присягати

не було чого, – то ми їх звідси не відпустимо доти, доки не зроблять те, що ми хочемо. Тому, шановні, якщо ваша дівчинка не згодиться це зробити, то доведеться нам взяти на себе прикре діло: перерізати вам усім горлянки. Ви вже на нас тоді не тримайте лиха, якщо все на так обернеться. Бо ж ми, як-ніяк, давали обіцянку.

– Щось я не бачу вашої зброї, – не піддавався Ріпічип. – Вона у вас що, теж невидна?

Та не встиг він договорити, як повітря пронизав свист, і над ними задеренчав спис, що увіткнувся в дерево.

– Адже це спис, хіба ні? – сказав голос ватага.

– Авжеж, авжеж, спис, – підхопили решта голосів. – Відмінний кидок, ватаже!

– І його пущено моєю рукою, – продовжував голос ватага. – Зброя наша стає видною лише тоді, коли ми випускаємо її з рук.

– Але чому ви хочете, щоб це зробила саме я? – запитала Люсі. – У вас що, своїх дівчаток немає?

– Ми боїмося, боїмося! – закричали всі голоси як один. – Ми нагору не підемо!

– Інакше кажучи, – сказав Каспіан, – ви вимагаєте, аби ця леді пішла назустріч якійсь небезпеці, на яку ви не наважуєтеся наражати своїх братів та сестер?

– Авжеж, авжеж! – зраділи голоси. – Дуже добре сказано! Відразу видно – хлопець головатий!

– Та як ви смієте зневажати... – почав був Едмунд, та його перервала Люсі:

– А коли мені треба піднятися нагору – вдень чи вночі?

– Вдень, вдень, звісно ж, вдень, – сказав голос ватага. – Для чого ж уночі? Уночі не треба. Хіба можна йти нагору, коли темно? Бр-р-р!

– Хай так, тоді я згодна, – сказала Люсі. – Ні, не треба мене відмовляти, – додала вона, обертаючись до своїх друзів. – Ви ж бачите, сперечатися – марна річ. Їх тут багато, нам із ними не впоратися. А так у нас з'явиться шанс.

– Але ж там чаклун, – сказав Каспіан.

– Я знаю, – відповіла Люсі. – Та він може виявитися не таким уже й страшним. Чи ж тобі не здається, що ці хлопці-молодці самі не дуже-то хоробрі?

– І не дуже-то розумні, – докинув Юстас.

– Послухай, Лу, – сказав Едмунд. – Ми не маємо права пускати тебе туди. Спитай Ріпа – я певен, він скаже те саме.

– Та я ж і своє життя рятую, – заперечила Люсі. – Адже теж не хочу, щоб мене розрубали на шматочки невидимі мечі.

– Її величність правильно кажуть, – погодився Ріпічип. – Будь ми певні, що зможемо врятувати її в бою, – ніхто б і на секунду не замислився. Але такої певності у нас нема. До того ж те, про що вони просять, зовсім не є безчестям для її величності, а навпаки – шляхетний і звитяжний вчинок. І якщо королева не боїться спіткати чаклуна, то перечити я не буду.

Позаяк ніхто не пам'ятав, щоб Ріпічип коли-небудь чогось боявся, то він виголосив цю промову без будь-якої ніяковості. Та хлопчики, яким нерідко траплялося боятися, сильно зашарілися. А втім, їм довелося визнати, що мишачий король має рацію.

– Хай так, – оголосив Каспіан, звертаючись до невидимих співрозмовників. – Ми згодні на ваші умови.

Під радісні вигуки невидимок ватаг запросив нарнійців повечеряти та переночувати. «Просимо до нас! Ласкаво просимо! Ми й самі повечеряти не проти!» – підхопила решта голосів.

Юстас був беззаперечно проти. Та Люсі сказала:

– Я переконана, що вони не кривлять серцем. Вони зовсім не такі.

Супроводжені оглушливим тупотінням невидимок, мандрівники попрямували в дім.

Розділ 10

Чаклунська книга

Невидимки влаштували для гостей по- справжньому королівський банкет. А найкумеднішим було спостерігати, як вони подавали на стіл. Ви, мабуть, гадаєте, що, коли невидимка несе тарілку в невидимих руках, вона просто пливе собі в повітрі від дверей і до стола. Овва! Тарілки й таці пересувалися якимись стрибками, спочатку підплигували майже до стелі, а потім падали додола, зависаючи в повітрі над підлогою. До речі, якщо в тарілці був суп, результат міг бути досить невеселим.

— Щось мене ці хлопці непокоять, — пошепки зізнався Едмунду Юстас. — Слухай, а що як вони ніякі не люди, а щось на кшталт великих стрибунців чи жабенят?

— Схоже на те, — також пошепки визнав Едмунд. — Та Люсі на стрибунців краще й не натякай. Вона не дуже прихильно ставиться до комах. Особливо великих...

Вечеря вдалася на славу, коли не зважати на те, що невидимки без розбору частували їх стравами то солоними, то солодкими та будь-що намагалися підтримувати застільну бесіду. Суть такої бесіди зводилася до фраз, з якими просто неможливо було не погодитися, наприклад: «Коли зголоднів — саме час перехопити чогось їстівного...», або «Якщо надворі вечоріє, то, мабуть, вечір настає...», чи «Отже, ви прибули до нас морем, а море, воно, звісно, не суходіл — море, воно значно бурхливіше й мокріше...» Зрозуміла річ, усе їхнє красномовство Люсі пропускала повз вуха, а примруживши очі, вдивлялася в темні сходи в коридорі й гадала, що чекає на неї завтра там, нагорі? А взагалі-то вечеря всім сподобалася: тут був і запашний грибний суп, і відварні курчата, і свіжозапечена шинка, а на додачу агрус, порічки, м'які сири, вершки, молоко і мед — та не простий мед, а той напій, яким здавна частувалися відважні лицарі. Усім давній напій прийшовся до смаку, ось тільки Юстас шкодував, що випив зайвого.

Наступного ранку Люсі прокинулася з таким відчуттям, ніби їй належало чи то складати іспит, чи то відвідувати зубного лікаря. А ранок видався напрочуд гарним: біля відчиненого віконця весело гули

бджоли, а зелений моріжок надворі нагадував рідну Англію. Люсі підхопилася, швидко вдяглася і сіла до столу з усіма, мов нічого не мало статися та й статися не могло. Потім почувся голос верховного невидимки, який розповів їй, що та як робити. Вислухавши його, вона без зайвих слів підвелася, у дверях помахала всім рукою і, уже не озираючись, попрямувала до сходів.

На щастя, сходи освітлювалися, бо край першого прольоту виявилось віконце. Коли Люсі опинилася на сходовому майданчику, вона почула внизу, у передпокої, старовинний, як то кажуть, «дідусів» годинник. Та, коли вона повернула ліворуч і пішла далі сходами, цокання завмерло. Вона подолала сходинки і побачила попереду довгий коридор із вікном у дальньому кінці – вочевидь, він тягнувся вздовж усього будинку. Стіни було оббито різьбленими дерев'яними панелями, а підлогу заслано килимовою доріжкою. З обох боків у коридор прочинялися незчисленні двері. Люсі постояла нерухомо, прислуховуючись, намагаючись хоч що-небудь почути, та не почула нічого: ані мишачого вовтузіння, ані дзижчання, ані шурхотіння віконної занавіски – нічого, окрім калатання власного серця.

– Останні двері ліворуч, – нагадала Люсі сама собі.

Це ж треба – саме останні... аби до них дістатися, доведеться пройти повз усі. А за якимись із них може ховатися сам чарівник. Чи то чатує на неї, чи то спить, чи то видимий, чи то невидимий, чи живий, а може, й того... мертвий.

Та довго гадати й розгадувати, що тут і до чого, було ні до чого. І вона рушила далі. Ноги її втопали у ворсистому килимі, тому навіть своїх кроків вона не чула.

«Поки що боятися мені нічого», – подумки вмовляла себе Люсі.

Справді, в осяяному сонцем коридорі все було тихо, коли б не сказати, занадто тихо. Мабуть, було б іще спокійніше, якби на дверях не було отих незрозумілих червоних позначок із хитро переплетених візерунків, які обов'язково мали щось означати, а може, й про щось попереджати. Та й на стінах краще б не було отих масок. Сказати, що вони були зовсім, зовсім уже потворні – не скажеш. Але від тих темних дірочок замість очей одразу ж робилося моторошно. І варто було дати волю уяві, здавалося, ніби тільки-но відвернешся, як вони роблять тобі гримаси. Проминувши десь шості двері, Люсі вперше по-справжньому злякалася. На якусь мить їй здалося, що просто зі стіни

зненацька випірнула нахабна пика з цапиною бородою і скривила її гримасу. Вона аж залякла, але таки змусила себе придивитися до стіни. Ніякої пики, звісно, огляд не виявив, а виявив невелике округле дзеркало завбільшки з її власне обличчя, до якого зверху було причеплене пасмо волосся, а знизу – цапина борода; тож, коли дзеркало впадало тобі в око, здавалося, ніби усе те вирросло в тебе.

«Виходить, краєм ока я помітила власне віддзеркалення, – заспокоїла себе Люсі, – тільки й усього. Нічого лячного в тому нема».

Проте власне обличчя з бородою та пасмом жорсткого волосся їй дуже не сподобалося. Із тими думками вона й рушила далі. (Зі свого боку, мушу визнати, що справжнє значення трюку з «бородатим дзеркалом» для мене, так само, як і для Люсі, залишилося невідомим із тієї простої причини, що я не чаклун.) Поки Люсі дійшла до останніх дверей ліворуч, вона встигла передумати багато чого: зокрема після милування своїм відображенням вона відзначила, що коридор став вузким і довшим. Що ж, у будинку чаклуна таке могло трапитися.

Останні двері ліворуч були прочинені навстіж. Перед Люсі постала простора кімната з трьома великими вікнами, від підлоги до стелі всуціль заставлена книжками. Ніколи ще не доводилося Люсі бачити стільки книжок одразу. Книжки були різні: одні маленькі, як отой записничок, другі – товстенькі та важкенькі, треті великі, мов Біблія на амвоні. Усі в шкіряних палітурках, усі пахли давниною, мудрістю та чарами. Інший би загубився поміж них, та Люсі добре пам'ятала, що шукати треба не тут. Бо та сама чарівна книга покоїлася на підставці посеред кімнати. Люсі збагнула, що читати її доведеться стоячи, бо стільців у кімнаті взагалі не було, і не просто стоячи, а стоячи спиною до дверей. Тож, перш ніж взятися до книги, вона вирішила зачинити двері. Але двері не зачинялися. Деякі запевняють, що читати можна в будь-якому положенні, та я ладен погодитися з Люсі, яка вважала, що читати, стоячи спиною до відчинених дверей, щонайменше якось незатишно. Потім вона визнавала, що, якби в неї стало сил, вона обов'язково б ті двері зачинила, бо хтозна, хто чи що вигулькне в тебе за спиною будь-якої миті з прочинених дверей. Та тут уже нічого не вдієш.

Крім того, її дуже занепокоїли розміри чаклунської книги, і ось чому. Голос невидимого ватага невидимок ані словом не прохопився, де саме шукати закляття від невидимості. Він, той голос, навіть

пролунав здивовано, коли вона сама спитала його про те. Він стверджував, що читати треба все з самого початку, не оминаючи жодного рядка, аж поки не знайдеш те, що шукаєш. Інших способів відшукати в книзі потрібне місце ватаг, схоже, не знав.

«Як на те, пошуки можуть забрати не одну годину, а може, і не один день, якщо не тиждень, – зважила про себе Люсі, оцінюючи поглядом чаклунську книгу. – А мені вже здається, ніби я перебуваю тут чи не цілий день». Із тими думками вона наблизилася до книги й поклала на неї руку. Її пальці одразу ж відчували дивне поколювання, ніби книжка була просякнута електричним зарядом, але Люсі, набравшись хоробрості, спробувала перегорнути обкладинку. І що ж? Нічого з того не вийшло. Хтось інший, може, й розгубився б, та Люсі серцем не зневірилась, вона пильно обстежила книгу і з'ясувала, що збоку оправу скріплювали дві великі металеві, здається, свинцеві, заціпки. Люсі розстебнула їх, і книга розгорнулася сама. Та що то була за книга! Літери в ній були не надруковані, а дбайливо виписані рівним чітким письмом із натиском на низхідні лінії й легкими, ніби на злеті, висхідними лініями. Узагалі-то, літери були більшими за звичні, друковані, та ще й напрочуд гарними, тож на якусь хвилинку Люсі навіть забула, що літери треба не тільки роздивлятися, а ще й читати. Хрусткий папір видихав загадковий і запаморочливий запах. На берегах, а також біля кожної заголовної літери, з якої починалося закляття, були малюнки.

Як позбутися бородавок.

Застосування: вимити руки в місячному сяйві, зібраному в срібну чашу.

Ані титульної сторінки, ані заголовка, ані змісту в книзі не було, і перша ж сторінка починалася одразу із заклинь, спершу доволі незначних чи пустотливих, як, наприклад: «Як позбутися бородавок» (ретельно вимити руки в місячному сяйві, зібраному в срібну чашу), «Як втамувати зубний біль» або «Як принадити бджолиний рій»... Людину, що страждає на зубний біль, було зображено так правдоподібно, що, здавалося, подивись на малюнок трохи довше, ніж треба, і сам схопишся за щоку. А золоті бджоли, яких ви мали принадити за допомогою закляття, здавалося, ладні були злетіти зі сторінки та кинутися просто до вас в обійми. Люсі ледь-ледь спромоглася відірватися від першої сторінки, але й наступна виявилася не менш цікавою. «Однак треба поспішати!» – твердо сказала вона собі й швиденько перегорнула наступні тридцять сторінок, де, поміж іншим, йшлося про те, як шукати приховані скарби; як пригадати те, що забув, та як забути те, що згадувати не бажаєш; як зрозуміти, чи тобі кажуть правду, чи, навпаки, у живі очі брешуть; як викликати (або зупинити) вітер, туман, дощ чи сніг; як змусити людину заснути чародійним сном; а також як причепити

людині осячу голову (нагадаю, що саме таке нещастя трапилось з бідолашним Боттомом^[3]).

Цікаво, що чим довше вона придивлялася до малюнків, тим менш чудернацькими і більш правдивими здавалися вони їй. На одному розвороті виявилось стільки малюнків, що навіть літери губилися поміж них. Та перші слова закляття якось самі впали їй в очі: «Найпевніше закляття на те, як стати найвродливішою у світі поза можливостями будь-кого зі смертних». Мимоволі Люсі наблизилась до обличчя для малюнків, аби роздивитися як слід. На першому ж малюнку було зображено маленьку дівчинку, що навшпиньки стояла біля підставки для величезної книги. Одразу впадало в очі, що дівчинка вдягнена достоту, як Люсі. Наступний малюнок відтворював Люсі (тепер уже було зрозуміло, що то саме вона і є), яка застигла з дещо переляканим обличчям і роззявивши рота, ніби щось декламувала чи, може, співала. А от уже на третьому малюнку на неї, мабуть-таки, зійшла краса, недоступна нікому зі смертних. І – дивна річ! – якщо на перших малюнках дівчинка здавалася маленькою, то на цьому вона була такою справжньою, ніби у дзеркалі. Справжня і намальована Люсі подивилися одна одній просто в очі, і та, що була намальована, здалася справжній такою невимовною красунею, що їй очей відвести не можна. І водночас чимось віддалено схожою із нею самою. А далі тіснилися, мало не наповзаючи один на один, інші малюнки. На одному з них Люсі побачила себе на лицарському турнірі десь начебто в Остраханстві, де всі королі світу змагалися за її прихильність. Потім вона побачила, як турніри переростають у справжні війни, де Нарнія і Древляндія, Заморія й Остраханство, Гальма і Скипідар безжалісно розорюють одна одну за наказом невідомих їй королів і принців, герцогів і лордів – і все це задля того, щоб здобути її прихильність. Цей малюнок змінився на інший, на якому Люсі, усе ще найвродливіша красуня поза можливостями будь-кого зі смертних, була вже вдома, в Англії. І трапилось це саме в той час, як Сьюзан (яку до того всі вважали найвродливішою в сім'ї) щойно повернулася з Америки. Так ось, намальована Сьюзан була на вигляд майже як справжня, ось тільки на обличчі її застиг якийсь неприємний вираз. Звісно, вона заздрила сестрі, але це вже не мало жодного значення, бо ніхто на неї не звертав аніякої уваги.

— А що як я візьму та прочитаю це закляття? — мовила собі Люсі. — Ну й що з того?! Усе одно прочитаю!

Оте «ну й що з того» в неї вихопилося мимоволі, бо десь у глибині душі вона відчувала, що робити того не слід.

Та коли вона подивилася туди, де починалися слова закляття (там, де не було малюнків), то замість слів вона побачила Аслана, точніше його обличчя. Він свердлив її поглядом. Лев сявав сліпучими золотими променями й, здавалося, от-от зійде зі сторінки на підлогу. Відтоді минуло багато часу, але й багато років по тому Люсі не могла ручитися, чи він справді ворухнувся, чи то їй просто примарилося. Хай там як, лев суворо подивився на неї, вищирившись, вона злякалася і швиденько перегорнула сторінку. Невдовзі вона натрапила на ще одне цікаве закляття, що дозволяло достеменно з'ясувати, що про тебе насправді думають друзі. Оскільки їй не вдалося прочитати попереднє закляття про те, як стати найвродливішою з усіх смертних, тепер вона поспішила промовити чародійні слова, доки їй ніщо не завадило (які саме то були слова, я не наважуюсь навести у книзі, й ніщо не змусить мене змінити це рішення). Отже, промовивши закляття, вона трохи зачекала, доки щось трапиться. Нічого нового не трапилося, тому вона знов уп'ялася очима в малюнки. Те, що вона побачила, виявилось поза межами її уяви: у вагоні третього класу їхали дві школярки. Не впізнати їх було неможливо: одна була на ім'я Марджорі Престон, а друга — не хто інша, як Енн Фезерстоун, обидві, звісно, із класу Люсі. І раптом малюнок сіпнувся, як той потяг, коли вирушає в путь, і... ожив. Це було помітно хоча б із того, що повз вікна промайнули телеграфні стовпи. Потім, наче з радіоприймача, коли спіймаєш потрібну хвилю, долинули звуки.

— Чи будемо ми і далі подругувати, уже у школі, у наступній чверті? — запитала Енн. — Чи ти досі в захваті від цієї Люсі Певенсі?

— Що ти маєш на увазі — «в захваті»? Скажеш таке! — відмахнулася Марджорі.

— А от те й кажу, що ти бігала за нею хвостиком усю попередню чверть. Ось що таке — у захваті.

— А от і ні! — палко заперечила Марджорі. — То вона за мною бігала, бо я розумніша за неї. Нічого не скажу, дівчисько вона по-своєму непогане, але як вона мені обридла наприкінці тієї чверті!

«Ти ба! Гаразд. Дзуськи ти тепер мене побачиш наступної чверті! Криводушна брехунка! – не на жарт розлютилася Люсі та, почувши свій голос, раптом згадала, що перед нею всього-на-всього малюнок, а справжня Марджорі тепер ой як далеко! – Що ж, – сказала Люсі сама собі, – я була про неї кращої думки. Я ж і допомагала їй тієї чверті, я ж і подругувала з нею, коли всі інші дівчата і знатися із нею не бажали! І про це їй добре відомо. І ось на тобі! Знайшла на кого мене проміняти! На якусь там Енн Фезерстоун... Невже всі мої друзі такі, як вона? Малюнків тут ще ой як багато... Ні, краще вже не дивитися! Не буду дивитися – і все! Не бу-ду!

На тому вона знехотя перегорнула сторінку, на яку встигла впасти велика сердита сльоза.

Наступна сторінка починалася з закляття для тих, хто духом занепав. Малюнків тут було менше, ніж у попередньому закладі, і всі вони вирізнялися неабиякою красою. Невдовзі Люсі з'ясувала, що закляття, яке вона читає, не стільки схоже на закляття, скільки на чарівну казочку. Воно, те закляття, займало цілих три сторінки, та не встигла вона дочитати до кінця і першу, як геть забула, що читає книгу. Їй здалося, ніби вона живе в тій казці сама. А казка – то вже не казка, а малюнки – вже не малюнки, а істинні події, у гущині яких вона й опинилася. Наприкінці третьої сторінки Люсі тільки й змогла, що пробурмотіти сама до себе, що ніколи ще не читала прекраснішого і, мабуть, уже не прочитає!

– Я ладна читати ще і ще хоч десять років поспіль. А що, як просто зараз мені перечитати її знов?

Та чари, здається, уже подіяли. Повернутися назад було аж ніяк не можна: ті сторінки, що праворуч, перегорталися вільно, а от ті, що ліворуч, – застигли на місці, наче склеєні.

– От невдача! – подумала Люсі. – А мені ж кортіло пережити всі ці прекрасні почуття спочатку. – Гаразд, треба хоча б згадати, про що там йшлося. А йшлося там про... ой, уже й не пригадаєш. І навіть ця, остання, сторінка раптом стала чистою. Оце так книга! Як же я могла все забути? Здається, там було щось про чарівний кубок, якийсь меч і самотнє дерево на зеленому пагорбі. Ото і все, що я запам'ятала. Але що мені з отим усім робити – ніяк не пригадаю.

Пригадати їй так і не судилося. Але з того самого часу, аби сподобатися Люсі, казка обов'язково мала нагадувати оту забуту

історію, що вона прочитала колись у чарівній книзі.

З тими думками вона перегорнула сторінку й побачила чисті аркуші без жодного малюнка. Заголовок проголошував: «Як побачити те, що невидиме». Декілька разів вона перечитала закляття про себе, аби добре засвоїти незнайомі слова, а потім промовила його вголос. Одразу ж стало зрозуміло, що воно діє, тому що заголовні літери заграли різними барвами, а на берегах проявилися малюнки – знаєте, як воно буває, коли потримати над вогнем цидулку, що була написана невидимим чорнилом? Ось тільки замість рудуватого сліду лимонного соку (з якого, до речі, найчастіше роблять невидимі чорнила) на папері проступили золотаві, блакитні та пурпурові візерунки. Деякі з малюнків були дивними, а деякі й зовсім чудними, на них і дивитися було не дуже приємно. Люсі, як подивилася на них, подумала: «Либонь, я зробила видимим усе, що можна, а не самих лише тупотупів». У такому місці, як це, має бути дуже багато речей, прихованих від сторонніх очей. Тож, якщо вони приховані, нехай такими і залишаються». Саме в цю хвилину десь у неї за спиною почулися тихі, але відчутні кроки, і вона одразу ж згадала, як їй казали, буцімто чаклун завжди ходить босоніж, а хода в нього легка, як у тієї кішки. Так чи інакше, але, коли за спиною щось рухається, у будь-якому разі краще повернутися туди обличчям. Люсі так і зробила.

І раптом її обличчя засяяло і на якусь мить (хоч сама вона про те й не здогадувалася) стало схожим на обличчя прекрасної Люсі з книги. Із радісним вигуком вона кинулась уперед, простягла обійми – і було чому! На порозі кімнати стояв... Аслан. Аслан, Великий Аслан, Великий Лев, над усіма королями король. Він був справжнім, живим і теплим, він дозволив чмокнути себе в ніс і зануритися обличчям у золотаву гриву. Їй почулося щось схоже на віддалений грім, і, не вірячи своїм вухам, вона здогадалася, що то він так муркотить.

– Ой, Аслане! – сказала вона. – Як гарно, що ти прийшов.

– А я увесь цей час був тут, – відповів Лев. – Ось тільки щойно ти зробила мене видимим.

– Аслане, – сказала Люсі майже з докором. – Ти, мабуть, глузуєш із мене. Хіба ж маленькій дівчинці таке під силу?!

– Виходить, що так, – відповів Аслан. – Коли вже я створив закони чародійства, то мушу й сам підкорюватися їм. – Він трохи помовчав, а

потім додав: – Дитя моє, а чи не займалася ти часом тим, що зветься підслуховуванням?

– Підслуховуванням?!

– Так, за своїми шкільними подружками.

– А, он що! Та хіба ж це підслуховування? Це ж звичайне чародійство!

– Шпигувати за допомогою чародійства аж ніяк не краще, ніж шпигувати, скажімо так, звичайними засобами. Здається, ти хибної думки про свою подругу. Вона, може, духом і слабка, але ж вона любить тебе, просто знітилася в присутності старшої дівчинки і сказала не те, що думала, а те, що від неї чекали.

– Але як я можу пробачити їй те, що вона про мене казала?

– У тому й річ, що не зможеш.

– От яке лихо, – сказала Люсі. – Виходить, я сама все й зіпсувала... Здається, ти ведеш до того, що ми з нею могли б залишитися подругами на все життя, але тепер це неможливо?

– Дитя моє, – відповів Аслан. – Пам'ятаєш, що я колись казав тобі? Не бідкайся над тим, що могло трапитися, коли вже сталося по-іншому.

– Так, Аслане, пам'ятаю. Тоді скажи мені...

– Сказати що, моє серденько?

– Скажи, чи буде в мене нагода хоч коли-небудь іще раз прочитати казку, у якій усе було так добре, а я її геть забула. Скажи мені, Аслане, скажи!

– Я розкажу тобі її сам. Але це забере довгі роки. А тепер ходімо! Господар цього дому, мабуть, уже зачекався нас.

Розділ 11

Тупотути знаходять своє щастя

Слідом за Великим Левом Люсі попрямувала до коридору й майже тієї самої хвилини побачила старезного дідугана в червоній хламиді, що босоніж простував їм назустріч. Сиву його голову вінчав вінок дубового листа, борода сягала пояса, а спирався він на чудну різьблену палицю. Побачивши Аслана, він низько вклонився і мовив:

– Вітаю тебе, повелителю, у найбільш занедбаному з твоїх володінь!

– Невже втомився ти, любий Коріакіне, правити найбезпораднішими з усіх підданих, яких тільки можна було знайти і яких ти одержав від мене?

– Ні, – відповів чаклун. – Авжеж, клепок у них, як на те, не вистачає, та, з іншого боку, вони напрочуд нешкідливі. По-своєму, я навіть встиг до них прив'язатися. Та іноді, чого вже таїти, я чекаю й ніяк не дочекаюсь, коли ж настане той день, коли ними буде керувати здоровий глузд, а не буденні чари.

– На все свій час, Коріакіне, – відповів на те Аслан.

– Так, на все свій час, Аслане, – погодився чаклун. – То чи не час і тобі з'явитися перед очі своїх підданих?

– Аж ніяк, – відповів Лев із глухим фуркотом, у якому, як здалося Люсі, чувся сміх. – Вони б перелякалися настільки, що, мабуть, утратили б останні залишки глузду. Ні-ні, ще не одна зірка доживе свого віку та знайде спочинок на одному з малих островів, доки твій народ подорослішає настільки, аби побачити мене. До того ж іще до заходу сонця я маю бути дуже далеко, у Кейр-Паравелі, де тимчасово посідає трон славний малий на ім'я Тіквік, який тепер, мабуть, місця собі не знаходить, чекаючи або на повернення, або хоч на звістку від справжнього володаря країни короля Каспіана. Я розповім йому, Люсі, про всі наші пригоди. І, Люсі, будь ласка, не роби таку сумну міну – незабаром ми зустрінемося знов.

– Незабаром? – як луна перепитала Люсі. – Але коли саме настане те «незабаром»?

– Для мене будь-який час «незабаром», – тільки й мовив Аслан і... залишив Люсі наодинці з чаклуном.

– Пішов, – зітхнув собі чаклун, – а нам що залишилося? Сум і печаль... Ось так завжди, і ніяк його не втримати, бо він тобі не якась там свійська тварина чи навіть цирковий лев... До речі, чи сподобалася тобі книга?

– Місцями, – не вдаючись до подробиць, відказала Люсі. – А ви... що ж – увесь цей час, виходить, знали, що я тут?

– Авжеж, знав: ще коли дозволив розтелепам-тупотупам зробитися невидимими, я й тоді знав напевне, що настане такий день, коли ти прийдеш їх розчаклувати. Ось тільки не знав, коли саме. Зрозуміла річ, що й сьогодні зрання я теж пильно виглядав на тебе й від тієї напруги, треба визнати, навіть закуняв... А хто ж знав, що мене вони також перетворять на невидимку, а мене від цієї невидимості, правду кажучи, така втома бере, що повіки самі злипаються... е-хе-хе... Ось бачиш, досі на сон тягне. Ой, а ти ж, мабуть, уже й зголодніла – усе над книжками та над книжками...

– Є таке, – визнала Люсі. – Бо слідкувати за часом було якось ніколи.

– Ходімо, – кивнув чаклун. – Це для Аслана будь-який час – то мить, а в моєму домі для зголоднілих гостей будь-який час – то час обідати.

Із тими словами він почовгав коридором далі й відчинив перед Люсі одні з багатьох дверей. Люсі опинилася в невеликій, але затишній кімнаті, де було багато сонця і квітів. Коли вона увійшла, то стіл – і в цьому вона могла поклястися – був порожнім, мов виметений. Та лише чарівник мовив таємне чарівне слово, як на столі з'явилися і скатертина, і посуд зі столовим сріблом, і різноманітні страви.

– Сподіваюся, тобі сподобається, – знизав чаклун плечима. – Я навмисно загадав страви, до яких ти звикла змалку в рідній країні, а не ті, якими тебе через силу частували.

– Ой, дуже мило з вашого боку! – мовила Люсі, дивлячись на стіл, і аж ніяк не покривила проти правди. А був тут справжній омлет, як то кажуть, просто з жару, холодна печена баранина із зеленим горошком, суничне морозиво, прохолодний лимонад і чашечка гарячого запашного шоколаду. Сам чаклун до тих ласощів навіть не торкнувся – їв лише хліб і пив вино. Нічого зловісного чи лячного в чаклуні Люсі,

як не придивлялася, так і не знайшла, тож незабаром вони гомоніли, мов старі друзі.

– А як скоро подіють чари? – запитала його Люсі. – Коли невидимок нарешті можна буде побачити?

– Та хоч би й тепер. Але я б їх не турбував – ця невидимість наганяє такий сон, що в них уже ввійшло до звички: як пообідав – одразу ж і задав хропака.

– А от тепер, коли вони вже видимі, що як вам перетворити їх із потвор на красунчиків? Зробити їх такими, якими були?

– Тобто одразу й те, і друге? Це вже з якого боку подивитися... Якщо з їхнього, то всі вони (до зникнення, так би мовити, з-поза зору) були такими красенями, що любо-мило подивитися. Тому тепер вони в один голос стверджують, буцімто їх образили, спотворивши їхню первинну вроду. Та я б цього не сказав. Навпаки, як і багато хто інший, я вважаю, що зміна зовнішності пішла їм на користь.

– Вони, мабуть, занадто високої думки про себе?

– А що занадто – то не здорово. Принаймні – хто там у них головний? – пан Тугодум саме такої думки про себе, і саме цю думку він утлумачив усім іншим. Тепер вони всі однієї думки.

– Ми це помітили, – відповіла Люсі.

– Тож у деяких речах краще обходитися без нього. Ясна річ, я міг би перетворити його на щось інше або навіть накласти закляття, щоб ніхто не вірив жодному його слову, та я цього теж не робив би. Хай краще вже поклоняються йому, аніж нікому та нічому.

– А чому б їм не поклонятися вам? – спитала Люсі.

– Мені? – здивувався чаклун. – Після того що я з ними зробив? Після того як їх було видимо, а тепер невидимо?

– А за що ж ви їх так? Я маю на увазі – образили? Тобто, за їхніми словами, «спотворили»?

– Бо вони були не лише самозакохані, а ще й украй неслухняні. Я ж їм казав: якщо заводиш город, його треба доглядати. А вони гадали – все й так виросте. А город, звичайно, потребує води. І, як ти гадаєш, чи ходили б вони за городом, чи ходили б вони по воду, коли я на них щоразу не гримав би? Та на тому не край. За півмилі звідси, на пагорбі, є чудове джерельце. Із нього витікає струмок, що тече просто повз город. Я їм усього лише й сказав, аби вони набирали воду зі струмка, а не гасали з цеберками до джерела тричі на день,

розхлюпуючи половину води по дорозі. І ти гадаєш, вони мене послухали?

– Невже ж вони такі нетями? – запитала Люсі.

Чарівник тяжко зітхнув.

– Не повіриш, як я з ними намучився... Десь зо два місяці тому вони почали мити посуд перед обідом, аби не перейматися після. А ще саджали варену картоплю, аби не варити, коли виросте. А якось, коли до бочки з молоком потрапив незграбний кіт, усі вони як один кинулися вичерпувати молоко, замість того, аби просто витягнути кота за шкірку та на сонечко... Бачу, ти вже впоралася з обідом. А коли так – ходімо подивимося на наших розтелеп. Певно, уже є на що подивитися.

Вони перейшли до іншої кімнати, де громадилися незрозумілі блискучі інструменти: астролябії, декілька орерій (тобто механічних моделей сонячної системи), хроноскопи, віршометри і хорейамбитриметри^[4] та якийсь там гіротеодолінд.^[5] Наблизившись до вікна, чарівник кивнув Люсі:

– Он вони, твої розтелепи!

– Щось я нікого не бачу, – Люсі примружила очі. – А що це там за гриби?

«Гриби», що на них вона вказала, стирчали по всій галявинці перед домом. Ніжки їхні були в три фути заввишки, а шапки – приблизно такої самої ширини. Вона придивилася краще й помітила, що ніжки з'єднуються з шапками не посередині, а якось збоку. Біля ніжок на траві валялися якісь клунки. Проте, що довше Люсі до них придивлялася, то менше ті «гриби» нагадували їй гриби. Шапки насправді були не круглі, а довгасті, і до того ж з одного краю розширювалися. «Грибів» отих по галявинці було розкидано багато, щонайменше п'ятдесят.

Годинник пробив тричі, і тут сталося неймовірне: усі «гриби» разом перекинулися догори дригом; клунки, що лежали біля ніжок, виявилися тулубом і головою, а грибні ніжки – власне ногами. От тільки ніг було не по дві, як у пересічних громадян, а по одній, та й та була не збоку, як в одноногих людей, а росла посередині. Закінчувалася та нога широченною, як на те, ступнею, задертою догори, від чого вона, та ступня, нагадувала човен-каное. Люсі відразу зрозуміла, чому вважала спочиваючих тупотупів за гриби: вони розпростерлися просто

на спинах, здерши догори ногу. Пізніше вона дізналася, що вони завжди відпочивають саме так: ступня захищає їх від сонця і дощу, тому спочивати під нею одноногим тупотупам так само затишно, як, наприклад, іншим у наметі.

— Ой, які ж вони кумедні! — не втрималася від сміху Люсі. — Це ви їх такими зробили?

— Та отож, — не сперечався чаклун. — Так, саме я і перетворив розтелеп-тупотупів на однотупів, — додав він і теж розреготався. — Ти тільки-но подивись!

А подивитися таки було на що. Звісно ж, ані ходити, ані бігати, як ми з вами, однотупи не могли. А от що вони добре вміли, то це стрибати і плигати, немов жабенятка чи коники-стрибунці. Стрибали вони так справно, ніби й тієї однієї ноги в них не було, а замість неї була потужна пружина. Вони торкалися землі з гучним тупанням, що чимало спантеличило Люсі ще вчора за їхньої невидимості. Та тепер усі були як на долоні. Тупотупи тупотіли в усі боки та перегукувалися одне з одним.

— Е-ге-гей, хлопці! Нас знову скоріш видимо, ніж невидимо! Як гарно побачитись ізнов!

— Що ж, певно, ми видимі, — перекрикуючи галас, наголосив однотуп у червоному капелюсі з китицею, у якому Люсі з голосу

впізнала головного однотупа. – А якщо нас видко, то, вочевидь, ми вже не невидимки, а навпаки.

– Саме так, а як інакше! – одразу ж відгукнулися всі інші. – То ж бо й воно, що вже не невидимки! А саме – «навпаки»! Як влучно сказано!

Найнетямущі – й ті допетрали!

– Здається, дівча пошило нашого старигана в дурні, доки той давав хропака! – оголосив Тугодум (бо то був саме він). – Нарешті наша взяла!

– Як ладно сказав – «пошити в дурні»! – одразу ж підхопив хор тупотупів. – У нашого голови є голова на плечах! Як щось скаже – то як в око влучить!

– Ба, як їм не лячно казати таке про вас? – знітилась Люсі. – Бо ще вчора страховиська лячнішого за вас вони й не знали. Хіба ж вони не розуміють, що будь-якої миті ви можете їх почути?

– Та такі вже вони, розтелепи, – зітхнув чаклун. – От тільки-но вони готові на тебе молитися, бо ти, бач, і наймудріший, і всевидючий, і найсуворіший, а наступної миті вони сподіваються тебе надурити якимись хитрощами, що й дитя наскрізь побачить. Та чим би вони не тішилися...

– А чи так уже потрібно повертати їм їхній первісний вигляд? – спитала Люсі. – Здається, їм і тепер непогано... Принаймні вони ніби щасливі – дивіться-но, як тупотять! До речі, а ким вони були раніше?

– Та звичайними собі гномами, – зауважив чаклун. – Хоча не зовсім. Порівняно з вашими, нарнійськими, ці вирізняються нестачею клепок та просто казковими ліньками.

– Шкода, якщо на те потреба повернути їх назад, – пожалкувала Люсі. – Тепер вони такі милі й кумедні. А можна я піду до них і сама їм усе скажу? Чи мало б це якесь значення?

– Мало б мати, та мало що має, – стеновав плечима чаклун. – Бо сказати – одне, а зрозуміти – то зовсім інше.

– А ви підете зі мною?

– Навіщо? Іди вже сама. Може, тебе вони зрозуміють краще.

– Вельми дякую за гостинність! – сказала Люсі й хутко побігла вниз сходинками, якими з таким страхом йшла вгору вранці.

Унизу вона з розгону кулею налетіла на Едмунда. У нього за плечима стояли інші, і, побачивши їхні бліді стривожені обличчя,

Люсі відчула докори сумління – як за своїми справами вона могла про них забути?!

– Усе гаразд! – вигукнула вона біжучи. – Усе добре! Чаклун виявився аж ніяк не злим, а напрочуд милим та люб’язним. А ще я бачила його, самого Аслана!

Із цими словами, немов вітерець, вона промайнула повз друзів й опинилася в садку. Здавалося, земля гула від тупотіння однотупів, а повітря дзвеніло від їхніх радісних зойків. Із її появою земля загула, а повітря задзвеніло вдвічі дужче.

– Ось і вона, ось і вона! – заволали однотупи. – Тричі, тричі ура! Ура маленькій дівчинці, що зуміла донести наші найщиріші мрії до старого чаклуна. Хвала героїні, хвала!

– Залишається лише пожалкувати, – виголосив голова Тугодум, – що ми не в змозі зробити вам таку приємність побачити нас такими, якими ми були до того, як стали тими, які ми є, а саме – жалюгідними почварами. А якщо ви не побачите різницю, то ви нас і не зрозумієте. Саме тому, якщо вже йдеться про зовнішність, ви можете згадати прислів’я: зовнішність оманлива, а нам і в оману вас ввести нічим, бо ми й так страховиська.

– Саме так, ти правду кажеш, як завжди, голова Тугодум! – здригаючись на місці, немов повітряні кульки за вітром, заволали тупотупи. – Ось такі ми і є, страшні без омани.

– Я тільки хотіла сказати, що вам добре личить і ваш нинішній вигляд!

– Прислухайтесь до неї, – одразу ж підхопили тупотупи, – її цілковита правда! Як нам личить наш нинішній вигляд! Усі красені, мов дібрані!

Вони змінили попередню думку й оком не змигнувши та навіть не помітили цього.

– Вона мала на увазі, – не забарився втрутитися Тугодум, – як нам личило бути тими, які ми були, доки не стали тими, якими є.

– Який слухний наш голова! Слушніше не буває! – одразу загомоніли інші. – Саме це вона і мала на увазі! Ми самі чули!

– Та я казала зовсім інше, що ви гарні й такі, які ви є! – розгубилася Люсі.

– От! Я й кажу: раніше ми були гарні, а не те, що є! – вів своє Тугодум.

– Прислухайтесь до них обох! – завели свою пісню тупотупи. – Вони обидва правду кажуть! Як і завжди! Та як дотепно, коротко і влучно!

– Але ж ми стверджуємо зовсім протилежне! – обурилася Люсі, уже сама тупаючи ногою з нетерплячки.

– Авжеж, протилежне! Протилежніше й бути не може! – одразу ж погодилися тупотупи. – Не кожен так вміє – стверджувати протилежне! Тож стверджуйте собі й надалі, обоє!

– Та ви кого завгодно з глузду зведете! – спересердя мовила Люсі й махнула на них рукою. Але тупотупи, здавалося, були вкрай задоволені бесідою, тож, зрештою, Люсі вирішила, що цю зустріч можна вважати вдалою.

А от надвечір трапилася ще одна подія, яка ошчасливила тупотупів до неможливості. Каспіан разом з іншими попрямували до берега, щоб подати сигнал Рінсу та всім, хто залишився на борті і хто, мабуть, уже страшенно хвилювався. Не були байдужими й тупотупи: вони скакали та плигали навколо, мов футбольні м'ячі на тренуванні, устигаючи перегукватися й погоджуватися одне з одним, доки Юстас не стерпів і не пробурмотів, мовляв: «Краще б чарівник зробив їх свого часу не невидимими, а нечутними» (дуже скоро він неабияк про свої слова пошкодував, адже йому ще довго довелося пояснювати усім тупотупам, які оточили його, що під «не невидимий» він мав на увазі «той, кого не бачать», а не «нене, видимий», тобто не звертання до матусі з приводу чогось видимого, а під «нечутним» він розумів «тих, кого неможливо почути», а не те, про що не можна пронюхати); та остаточної впевненості в тому, що його зрозуміли, він не мав. Особливо ж його роздратовало те, що наприкінці йому відверто сказали: «Язик у тебе довгий, та володіти ним ти геть не вмієш; ой, далеко ж тобі до нашого Тугодума, хлопче! Ти більше прислухайся до нього, може, чогось і навчишся!»

Так от, коли всі опинилися на березі, Ріпічипа осяяла блискуча думка. Він швиденько спустив на воду свій маленький коракл^[6] і моторно проплив уздовж берега туди-сюди, аж поки не побачив, як усі без винятку тупотупи слідкують за ним, мов зачаровані. Тоді він звернувся до них із промовою:

– Вельмишановне та вельмирозсудливе тупотупство! До вашої уваги човен! Та чи потрібен він вам? Гойдатися на хвилях з вашими

ногами можна і без нього! Нумо, без зайвого поспіху всі до води і побачимо, чи втримаєтеся ви на хвилях!

І не встиг голова Тугодум попередити інших, що вода наскрізь мокра, як два чи три молодих тупотути обережно ступили на воду, відштовхнулися від берега та ковзнули по воді; а за ними інші й інші, і невдовзі вся затока, наче ковзанка, була вкрита грайливими тупотупами.

І не дивно: велика ступня тримала тупотупа на воді не гірше за човник. А коли Ріпичип ще показав їм, як змайструвати нехитре весло, то вони заходилися гасати навколо «Зоряного мандрівника», немов флотилія дикунських каное, у кожному з яких на кормі поважно стовбичив досить товстенький гном. А потім були влаштовані ще й перегони, а моряки, що вболівали з палуби, мало боки собі не порозривали од реготу. А як призи переможцям на мотузках спускали вниз пляшки з вином.

До смаку тупотупам припала і їхня наукова назва: «моноподи». А от вимовити її, щоб не запнутися, виявилось чомусь справою не з легких. «Ми – ці, як його, усе крутиться на язиці, монопуди чи, як там, монопути, чи, може, попомони! Щось таке, але звучить гарно!» Іноді, щоправда, вони плутали цю назву з попередньою і називали себе чи то «тупомонами», чи то «тупоподами», чи то «туполяпами», та зрештою всі зійшлися на «тяпляпах». Саме ця назва й прижилася, і, здається, так вони звуться і понині.

Вечеряли нарнійці в гостях у чарівника. Тепер, коли все навкруги здавалося знайомим, Люсі відчула, що все не таке вже лячне, а навпаки – потішне. Загадкові малюнки й досі здавалися загадовими, але тепер уже було зрозуміло, що значили вони щось добре й радісне. Навіть бородате дзеркало з лячного зробилося кумедним. На вечерю кожному начаклювалися його улюблені ласощі, а після вечері чаклун учинив вельми дивовижне, а головне, ще й корисне диво. Поклавши на стіл два чисті аркуші пергамену, він попрохав Дрініана розповісти про всі морські пригоди в найдрібніших деталях. І, доки Дрініан розповідав, уся його розповідь вимальовувалася на пергамені тонкими чіткими лініями, і зрештою кожен аркуш перетворився на чудову мапу Східного океану, де були й Гальма, й Скипідар, і Сім Островів, і Самотні острови, і Драконів острів, й острів Мертвої Води, й навіть сам край тяпляпів-розтелеп – і все в правильному масштабі й у

належних місцях. То й були перші відомі мапи Східного океану, і відтоді кращих мап Східних морів нікому не вдавалося укласти, хіба що за допомогою чарів. Справа в тому, що міста й гори, здавалося б, тут як на звичайних мапах, та тільки-но візьмеш чарівне скельце, що його подарував їм чародій, як на мапі з'являлися неписаної точності малюнки: палац Бельмеса, невільний ринок, вулички Вузької Гавані – та все таке маленьке, ніби дивишся в бінокль з боку зменшування. Єдине, що береги багатьох островів залишилися недомальованими, адже з'явитися на тій мапі могло тільки те, що Дрініан бачив на власні очі. Коли мапи були готові, чарівник залишив одну собі, а іншу подарував Каспіану. Вона й досі висить у замку Кейр-Паравель.

Та навіть чаклун нічого не знав про землі, що лежали на схід від його острова. Єдине, що він зміг повідати, – це те, що років десь сім тому до його берегів пристав корабель, на борту якого перебували лорди Ревільян, Аргоз, Мавраморн і Руп. Тут усі здогадалися, що золотий чоловік на дні Мертвого озера був не хто інший, як лорд Рестимар.

Тож наступного дня старий чарівник причепив чи, краще сказати, «причаклував» відламану морським змієм корму та ще й надарував їм цілу купу дуже корисних речей. Розпрощалися вони добрими друзями, й о другій пополудні, коли корабель відходив від острова, усі тяпляпи довго пливли за ним слідом та вигукували слова прощання доти, доки було чути їхні голоси.

Розділ 12

Темний острів

Після перебування у моноподів вони дванадцять діб ішли на південний схід під легким вітерцем. Погода стояла ясна й тепла; ніде не видно було ані риб, ані птахів, тільки одного разу з правого борту помітили високі фонтани, що їх викидали кити. Люсі та Ріпичип устигли за цей час досхочу награтися в шахи. На тринадцятий день Едмунд побачив з бойового марса велику темну гору, що стирчала з води по лівий борт.

Вони змінили курс і пішли у бік землі, переважно на веслах, бо супротивний вітер не давав іти на північний схід. Вечір уже впав, а до скелі було ще далеко, тому вони веслували всю ніч. А зранку настав штиль. Темна маса попереду була вже значно ближча та більша, але як слід роздивитися її ніяк не вдавалося, тому хтось висловив думку, що вони запливають у туман.

Близько дев'ятої ранку скеля зненацька вигулькнула так близько, що всі розгледіли – то була й не скеля зовсім, і не туман у звичайному сенсі. То був такий собі справжній-справжнісінький морок! Змалювати його важко, але якщо уявити, як заглядаєш у залізничний тунель такий довгий і звивистий, що погляд тоне в суцільній темряві без жодного проблиску світла, то зрозумієш, що побачили наші герої. Ось у яскравому полуденному сонці виразно видно і колії, і шпали, і полотно щебілки, потім усе ніби загубиться в сутінках, а ще за якусь мить, зненацька, але так, що й не збагнеш, коли саме, увесь потяг занурюється у суцільну темряву. Те саме сталося й з вітрильником. За кілька футів попереду видно було синьо-зелену воду, потім вона зблякла, немов на неї впали сутінки, а попереду лежала лише темрява безхмарної та беззоряної ночі.

Каспіан наказав боцманові сповільнити хід корабля, і всі, окрім хіба що веслярів, мерщій перебігли на півбак – подивитися, що там видно. Та дивитися не було на що: позаду було море, а попереду – лиш непроглядний морок.

- Пливемо далі? – завагався Каспіан.
- Я б не радив, – похитав головою Дрініан.
- Капітан діло каже! – почулися голоси матросів.

— І я згоден з капітаном, — підтримав Едмунд.

Люсі та Юстас нічого не сказали, стиха радіючи, що все, здається, на те обертається, аж раптом тишу обірвав дзвінкий голос Ріпичипа.

— Як це — зупинитися? — підхопився він. — Хто-небудь мені пояснить чому?

Пояснювати ніхто не зголосився, тож Ріпичип вів далі:

— Звертайся я до простолюду чи невільників, я міг би подумати, що за цією пропозицією вбачається боягузтво. Та, сподіваюся, ніколи в Нарнії не скажуть, що гурт шляхетних лордів і королівські особи в розквіті сил підібгали хвоста через те, що злякалися темряви.

— Але що за користь пробиратися крізь ту темряву? — спитав Дрініан.

— Користь? — перепитав Ріпичип. — Що за користь, капітане?! Якщо під словом «користь» мається на увазі напихати кишені чи шлунки, то, визнаю, що й справді жодної. Але, наскільки мені відомо, ми пустилися у подорож не для того, аби набити кошелі й животи, а для того, щоб здобути честь і славу! Нам випала пригода, якої ще не бачив світ, і якщо ми повернемо назад, то безперечно покриємо себе ганьбою!

Декілька матросів пробурчали собі під ніс щось на кшталт: «Нащо нам та слава?»

— Та годі тобі вже, Ріпичипе, я вже мало не шкодую, що ми не залишили тебе вдома, — урвав його Каспіан, — але коли вже так постає питання, то, гадаю, нам доведеться рушити далі! Якщо, звісно, не заперечує Люсі, — додав він.

Люсі, звісно, заперечувала, та все одно сказала: «Ні, не заперечую!»

— У такому разі, ваша величносте, звеліть хоча б запалити вогні, — зауважив Дрініан.

— Звичайно, капітане, — погодився Каспіан. — Розпорядіться, будьте ласкаві!

За наказом капітана запалили три ліхтарі: на мачті, на кормі та біля стерна, і два смолоскипи встановили посеред палуби. У яскравому денному світлі ліхтарі та смолоскипи наче й не горіли зовсім. Усій команді, окрім кількох веслярів, наказано було зібратися на палубі зі зброєю наголо. Люсі та двоє лучників зі стрілами наготові стояли на бойовому марсі. Рінс розташувався на носі

корабля, готовий оповістити всіх про будь-яку небезпеку. Поруч із ним стояли Ріпичип, Едмунд, Юстас і Каспіан, закуті в блискучі лати. Дрініан зайняв місце біля стерна.

– В ім'я Аслана, вперед! – крикнув Каспіан. – Малий хід! Слухати команди!

Вітрильник захрипів, застогнав і поволі рушив уперед. З бойового марша Люсі добре було видно, коли саме вони запливли в півночі, в якій потонуло спочатку ніс вітрильника, а потім і корма. Щойно в яскравому світлі було видно золоченого дракона на кормі корабля і синє море, і блакитне небо на голові, і ось за якусь мить усе: і море, й небо – поглинула завіса мороку, а кормовий ліхтар, який до того було ледве видно, яскравою плямою світла окреслив, де саме закінчується корабель. Перед ліхтарем біля стерна нечіткою тінню скандзюбився Дрініан. Факели внизу висвітлювали два невеличких клаптики палуби. У їхньому нерівному світлі мерехтіли мечі та шоломи, а спереду на носі виднілася ще одна пляма світла.

Люсі ввижалося, що бойовий місток, освітлений ліхтарем на щоглі в неї над головою, пливе крізь півночі сам по собі. А вогні світили якось неприродно; так буває, коли запалюєш їх у темному місці серед білого дня. І ще Люсі помітила, що навколо стало холодно, немов у підземеллі.

Скільки часу тривала та подорож у п'їтьму, нїхто сказати не мїг. Лише скреготїння кочетїв і плескїт води пїд веслами нагадували, що вони рухаються, а не стоять на мїсцї. Едмунд, що виглядав на носї, мїг розрїзнити у водї лише вїддзеркалення лїхтаря, але й воно здавалося сїрим, а брижї по водї йшли низькї й важкї, мов неживї. Через деякий час усї, окрім веслярїв, затремтіли вїд холоду.

Раптово звїдкись (нїхто вже не скаже, звїдки саме) долинув дикий розпачливий нелюдський крик: чи то кричала не людина, чи то голос її став вїд жаху не схожий на людський.

Каспїан не мїг вичавити з себе ані слова, бо в ротї йому пересохло, коли почувся голос Рїпїчипа, що в незвичнїй тишї здався всїм їще голоснїшим, аніж зазвичай:

– Хто зве? Хто то кличе? – пропищав вїн. – Якщо ти ворог, ми тебе не боїмося, а якщо друг, то нехай стережуться твої вороги!

– Рятуйте! – знову пролунав голос. – Згляньтесь! Навїть якщо ви менї усього лише ввижаєтеся, вїзьмїть мене на борт, а потїм хоч убийте! Тїльки не лишайте мене в цьому жахливому мїсцї!

– Де ви? – крикнув Каспїан. – Ми готовї пїдняти вас на борт!

Донїсся ще один зойк, тепер чи то радостї, чи вїдчаю, і всї почули, що до них хтось пливе.

– Будьте готовї витягнути його, – велїв Каспїан матросам.

– Готовї, ваша величносте! – вїдповїли тї та з'юрмилися бїля лївого борту з лїнвами в руках; один з них витягнув руку зї смолоскипом якомога далї над водою. На тлї темної безоднї з'явилось блїде, спотворене нелюдським жахом обличчя, і незабаром дванадцять дужих рук втягли незнайомця на палубу.

«До чого ж вїн здичавїв!» – подумав про себе Едмунд. Незнайомець був ще не старим, але весь обрїс сплутаним сивим волоссям. Його худе обличчя було змученим, а замїсть одягу тїло вкривало мокре лахмїття. Та на лахмїття нїхто не звертав уваги, бо насамперед усї помїчали його очї – широко розкритї настїльки, що не видно було навіть повїк, вилупленї, немов йому з'явилася сама смерть. Щойно нога незнайомця торкнулася палуби, вїн заволав:

– Тїкайте! Поспїшайте! Розвертайте швидше корабля й тїкайте! Веслуйте, що є сили, коли вам життя дороге! Забирайтеся подалї з цього проклятого мїсця!

— Опануйте себе! — зауважив йому Ріпічип. — Та поясніть нам до пуття, у чому небезпека! І чому саме ми повинні тікати, бо тікати, вибачте, ми не звикли!

Незнайомець із жахом втупив очі в мишачого короля, котрого досі не помічав.

— Хай так, але тікати все одно доведеться, — не стихав він. — Тікайте геть з острова, де мари втілюються в яву.

— Не так уже це й погано! — вигукнув один із матросів. — Я саме мріяв про такий острів, де збуваються мрії. Мені давно кортіло одружитися з Ненсі. Здається, мені випадає нагода! Якщо пристанемо...

— А я зможу побачити Тома живим! — підхопив інший.

— Божевільні! — скрикнув незнайомець, гнівно тупаючи ногою. — Саме через такі примарні мрії я й потрапив сюди. Краще б я втопився чи взагалі не народився! Хіба ж ви не чули, що я сказав?! Тут справджуються мари, мари — розумієте? Не мрії, а сновидіння знаходять тут своє втілення!

На мить запала тиша, а потім усі, гримаючи латами, кинулися до головного люка і, зайнявши свої місця біля весел, щосили заходилися веслувати. Дрініан сам став до стерна, а боцман віддавав команди зі спритністю, якої раніше за ним не помічали. Усім не знадобилося багато часу, аби пригадати свої наймоторошніші сновидіння, жахіття, побачити які страхаєшся настільки, що чимдуж намагаєшся не заснути. А пригадавши, усі швидко усвідомили, чим загрожує їм острів, на якому збуваються не мрії, а мари.

Один Ріпічип не зрушив із місця.

— Ваша величносте! — вигукнув він. — Невже ви схвалюєте цей заколот, цю малодушність? Це ж не що інше, як втеча!

— Веслуйте, веслуйте, веслуйте! — викрикував Каспіан. — Веслуйте, якщо хочете жити! Кажи, що завгодно, Ріпічипе, але є речі, які не в змозі витримати жодна людина.

— Тоді моє щастя, що я не людина, — з гідністю вклонився Ріпічип.

Люсі стояла на марсі й чула все, про що йшлося внизу. Раптом один із тих снів, які дівчинка завжди намагалася забути, згадався їй так яскраво, ніби вона тільки-но прокинулась. Так ось що чатувало на них там, на темному острові! На якусь мить вона зажадала спуститися на палубу до Едмунда й Каспіана, але потім отямилася. Адже, якщо сні

оживуть, Едмунд і Каспіан самі можуть перетворитися на що-небудь жахливе, тільки-но вона до них наблизиться. Люсі міцно вхопилася за рею і спробувала заспокоїтися. Матроси, не шкодуючи сил, веслували назад, до світла – до нього нібито було вже зовсім недалеко... «Скоріше б уже!» – подумки підганяла Люсі.

Хоча веслярі гребли щосили, сплеск води майже не порушував мертвої тиші, що оточувала корабель. Кожен знав, що ліпше не прислуховуватися, але втриматись не міг. І невдовзі всі почули якісь невиразні звуки, але кожному верзлося своє.

– Ти чуєш, там... такий дивний звук... як ніби хтось клацає величезними ножицями?.. – тихо спитав Рінса Юстас.

– Тсс-с! – пошепки обізвався Рінс. – Я чую, немов хтось видирається на борт...

– Щось дряпається на щоглу, – сполошено зауважив Каспіан.

– О-ох... – простогнав один із матросів. – Забили в ринду. Так я і знав...

Каспіан, намагаючись не дивитися на різні боки, а особливо назад, пройшов уздовж корми до Дрініана.

– Дрініане, – стиха промовив він. – Чи довго ми туди запливали, я хочу сказати, пливли в темряві до того місця, де підібрали незнайомця?

– Хвилин із п'ять, – прошепотів у відповідь капітан. – А що?

– А те, що ми вибираємось звідси вже набагато довше.

Рука Дрініана на стерні затремтіла, а чоло вкрилося холодним потом. Та сама думка пройняла всіх на кораблі.

– Нам ніколи звідси не вибратися, ніколи, – нарікали веслярі. – Він не туди править, ми просто кружляємо на місці. Нам не вибратися...

Незнайомець у лахмітті заволав:

– Звичайно, не вибратися! Нізачо і ніколи... А я ж, дурень, вирішив, що вони мене відпустили... Ні, нам нікуди не подітися...

Притулившись чолом до поручнів бойового марса, Люсі зашепотіла: «Аслане, Аслане, якщо ти всіх нас любиш, допоможи нам». Темрява анітрохи не розвіювалася, але дівчинка чомусь відчула себе трохи краще – щоправда, зовсім трохи. «Врешті-решт, доки з нами нічого не сталося», – подумала вона.

– Дивіться! – закричав хрипким голосом Райнельф, що стояв на носі.

Попереду завиднівся ледь помітний полиск світла, і, коли всі повернули голови в його бік, він несподівано перетворився у широкий промінь, що освітив увесь корабель. Навіть не освітив, а вирвав його з темряви, мов прожектор. Каспіан спочатку замружився, потім озирнувся навколо й побачив застигли обличчя своїх супутників. Усі дивилися назад: кожен на свою виразну чорну тінь.

Люсі пильно вдивлялася у смужку світла попереду й нарешті дещо розрізнила. Це «дещо» спочатку здалося їй хрестом, потім літаком, потім повітряним змієм – і ось над самою своєю головою вона почула шум крил і побачила альбатроса. Птах тричі облетів щоглу й нарешті примостився на гребені золоченого дракона на носі. Він щось мовив своєю пташиною мовою. Що саме, ніхто не зрозумів, але всі зрозуміли, що то голос надії. Потім альбатрос розпростав крила, знявся і повільно полетів попереду, забираючи дещо праворуч. Дрініан не зволікав – повів корабель слідом, не маючи жодних сумнівів у тому, що птах виведе їх із цього страшного місця. Але ніхто, крім Люсі, не чув, як, облітаючи щоглу, птах прошепотів до неї: «Будьте мужніми, дитя моє!» – і голос, що мовив ті слова, був – вона в тому не сумнівалася – голосом Аслана, а приємний солодкий запах дмухнув їй в обличчя.

За якусь мить темрява посірішала, і не встиг слабкий промінчик надії осяяти їхні думки, як вони виринули під яскраве сонце в тепло, де над нами синіло блакитне небо. І всі одразу зрозуміли, що боятися їм уже нема чого, та ніколи й не було. Кліпаючи очима, усі роззиралися навкруги, вражені тим, як сліпуче сяяв корабель у променях сонця: усі підсвідомо очікували, що темрява не полишить корабель просто так, а «причепиться» до біло-зелено-золотавого, немов отой бруд чи накип. Раптом хтось щасливо розсміявся, а за мить уся палуба заходила ходором від дружного реготу.

– Мало не втрапили в халепу, – зауважив Райнельф.

Не гаючи ані хвилини, Люсі спустилася на палубу, де всі з'юрмилися навколо врятованого. Не пам'ятаючи себе від щастя, він деякий час не міг вимовити жодного слова і лише вдивлявся в синє море й сонце, несміливо торкаючись руками фальшборту й канатів, ніби хотів упевнитися, що то відбувається з ним насправді, а щокими його сповзали великі сльози.

— О, дякую, дякую, дякую вам! — нарешті спромігся вимовити він. — Ви врятували мене від... від... такого, що й словами не передати! Хто ж ви? Я заморець із Нарнії, і колись мене звали лордом Рупом.

— А я, — сказав Каспіан, — Каспіан, король Нарнії. Ми вирушили в путь на пошуки вас і ваших супутників, що колись були друзями мого батька.

Лорд Руп опустився на одне коліно та поцілував королю руку.

— Сір, — промовив він, — з усіх людей саме вас я волів би бачити тепер перед очима своїми найбільше. Чи можу я просити вас про милість?

— Про що йдеться?

— Ніколи, благаю, ніколи більше не повертайте мене туди, у те страшне місце, — він повів рукою у бік корми.

Усі повернулися туди, куди він вказав, але позаду них, куди сягали очі, простягалось лише яскраве синє море та таке ж яскраве блакитне небо. Темний острів і темрява, що поглинала його, зникли, мов їх і не було.

— Подивіться лише! — не стримав здивованого вигуку лорд Руп. — Ви його знищили!

— Не думаю, що то були ми, — похитала головою Люсі.

— Ваша величносте, — звернувся до Каспіана Дрініан, — піднімається південно-східний вітер. З вашого дозволу, я накажу сушити весла та підняти вітрило. Усі перевтомилися, а веслярі найдужче. Їм потрібно відпочити.

— Звичайно, — кивнув Каспіан. — І нехай усім наллють грогу. Хе-е-х! — позіхнув він. — Я й сам почуваюся так, ніби можу проспати цілу добу.

Отож увесь наступний день вони стрімко летіли на південний схід. І ніхто з присутніх на кораблі навіть не помітив, коли зник альбатрос.

Розділ 13

Три сплячі бородані

Вітер не змінював курсу та що не день робився дедалі слабшим, допоки хвилі не почали здаватися такими собі брижами, що їх частіше зустрінеш не на морі, а на злегка колиханій поверхні озера. І щоніч на небі з'являлися нові сузір'я, яких зроду не узрієш у Нарнії, і Люсі зі змішаним почуттям остраху та радощів думала, що їх, либонь, не бачила ще жодна жива людина. Ці нові зорі в теплому повітрі ночі сяяли з надзвичайною силою. У ці ночі багато хто спав на палубі, а перед сном вів довгі неквапні бесіди або, перекинувшись через борт, милувався загадковим мерехтінням піни, яку здіймав хвіст корабля.

І ось одного казкового вечора, коли захід сонця за кормою був особливо прекрасним і саме небо здавалося від того ще ширшим, з правого борту з'явилася земля. Вона поволі наближалася, і в промінні призахідного сонця її береги, увиждалося, охопило полум'я. Незабаром корабель ішов уздовж західного берега, а позаду, на тлі полум'яного неба, ніби вирізаний із картону, чорнів західний мис.

Тепер вони могли як годиться роздивитися нову землю. Тут не було гір, а втім, були невисокі пригірки з м'якими, як подушка, схилами. І звідти долітав приємний і тонкий запах, який Люсі назвала ніжно-бузковим. Едмунд сказав (а Рінс подумав): «Що за нісенітниця!», а Каспіан промовив: «А я розумію, що ти маєш на увазі».

Вони вже довгенько йшли вздовж острова в пошуках гавані, щоб пристати до берега, та врешті-решт мали вдовольнитися маленькою та мілководою затокою. І, хоча море було спокійним, на прибережний пісок таки набігали чималі хвилі і їм не вдалося скерувати корабель поближче. Тож усі, коли висаджувалися на берег із човна, який жах як гойдався, промокли до нитки. А от лорд Руп залишився на кораблі: він заявив, що більше ніяких островів не має жодного бажання бачити.

Залишивши двох матросів пильнувати човен, Каспіан повів решту в глиб острова, та не занадто далеко, бо вже сутеніло. Однак за пригодами і не треба було подаватися надмір далеко: ті розпочалися мало не біля самого берега. На рівнині, що розгорталася перед їхніми очима, не було ані доріг, ані стежин, ані інших слідів людини. Під ногами був пружкий мох, на якому подекуди росли скромні кущики,

що їх Люсі та Едмунд прийняли за верес. Та Юстас, який до ладу розумівся на ботаніці, сказав, що ніякий то не верес, і мав, швидше за все, рацію. Та все ж на верес було вельми схоже.

Коли вони віддалилися від берега на відстань одного лету стріли, Дрініан раптом спитав:

– Що це?

І всі зупинилися.

– Це, напевно, величезні дерева? – припустив Каспіан.

– А по-моєму, вежі, – відгукнувся Юстас.

– А може, це велетні? – тихо проказав Едмунд.

– Що ж тут марно мудрувати? Йдемо прямо до них і вивідаємо! – вигукнув Ріпічип, вихопив шпагу й задріботів уперед, підбивши всіх за собою.

– Здається, це якісь руїни, – сказала Люсі, коли вони підійшли поближче, і таки вгадала!

Перед ними був довгастиий майданчик, брукований гладеньким каменем й оточений сірими колонами без даху. Майже весь майданчик займав довгий стіл, покритий пурпуровою скатертиною, що звисала до самої підлоги. Навколо стола стояли кам'яні стільці з химерним різьбленням; на кожному з них лежала шовкова подушка. А на самому столі красувалося стільки всіляких частувань, скільки не бачили навіть у Кейр-Паравелі за Великого короля Пітера. Тут були смажені індики, гуси та фазани, вепрові голови та оленячі вирізки, дивовижні пироги у вигляді вітрильників, драконів та слонів і фруктові морозиво, і яскраво-червоні краби, і дзеркальний лосось. Тут були горіхи й виноград, персики й ананаси, гранати, дині і – чудо над чудесами – помідори. Тут стояли золоті та срібні чарки, кришталеві карафи та сулії, а пахощі вина і фруктів обіцяли мандрівникам велику насолоду.

– Ото так! – вигукнула Люсі.

Вони підходили щораз ближче й ближче.

– А де ж гості? – здивувався Юстас.

– Це ми мигцем владнаємо, – не розгубився Рінс.

– Гляньте! – несподівано мовив Едмунд.

За мить усі стояли на кам'яній підлозі під колонами. Вони озирнулися в той бік, куди вказував Едмунд.

Не всі стільці були порожні. На чолі стола і на двох стільцях з боків хтось уже сидів.

– Що це там? – прошепотіла Люсі. – Немов за столом три бобри...

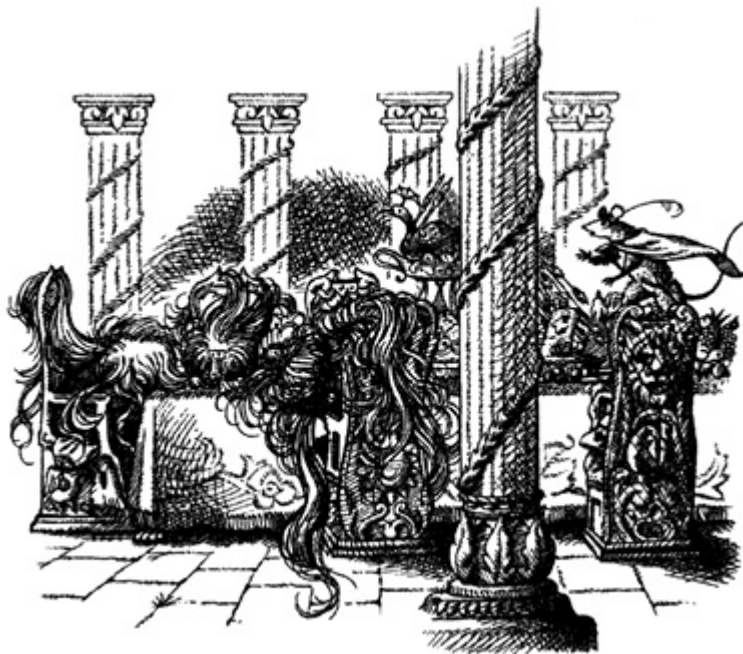
– Чи пташині кубла, – сказав Едмунд.

– А мені здається, то три оберемки сіна, – висловив припущення Каспіан.

Та тут Ріпічип метнувся вперед, заскочив на стілець, потім на стіл – і побіг по ньому, вправно обходячи кубки, сільниці та піраміди з фруктів. Добігши до загадкових сірих горбків на краю, він подивився на них, помацав і крикнув:

– Битися вони не будуть!

Отоді всі підійшли ближче й побачили, що на стільцях сидять троє чоловіків, у яких, щоправда, впізнати людей було нелегко. Довгі сиві чуприни мало не повністю затуляли їм обличчя, бороди стелилися по столу, оповиваючись навколо ваз і джбанів, неначе дикий виноград навколо тину, й суцільною волоссяною лавою падали зі стола на підлогу. А їхні кучми звисали зі спинок стільців повстю, від чого стілець з людиною здавалися єдиним цілим. Словом, усі троє майже всуціль складалися з волосся.

– Вони що – мертві? – вимовив Каспіан.

– Ні, сір, – оповістив Ріпічип, видобувши руку одного з бороданів з-під волосяної копиці. – Цей теплий, та й пульс б'ється.

– Цей теж живий. І третій також, – додав Дрініан.

– Та вони ж просто сплять! – здогадався нарешті Юстас.

– Ну, й довго ж вони спали, – покачав головою Едмунд, – коли в них повиростали такі бородяки!

– І спали, либонь, не простим сном, а зачарованим, – додала Люсі.
– Я ще в морі відчула, що цей острів повнісінький чародійства. Хто знає, може, саме нам судилося розсіяти чаклунські чари.

– Спробуймо, – сказав Каспіан і заходився торсати найближчого зі сплячих бороданів.

Усім уже здалося, що він близький до мети, тому що бородань тяжко зітхнув і пробурмотів: «Годі пливти на схід. Повертай до Нарнії!» Та після цього заснув іще міцніше, схиливши голову на стіл, тож усі спроби добудитися нічого не дали. Із другим сталася та сама пригода: «Таке життя не для людей, – пробубонів він крізь сон. – Пливіть на схід, допоки зможете: за сонцем є земля». А третій лише промимрив: «Гірчиці, будьте ласкаві», – і знову нумо окунів ловити.

– «Повертай до Нарнії»? Так він сказав, еге ж? – запитав Дрініан.

– Атож, – сказав Каспіан. – Здається, наші пошуки завершилися. Хоча, про всяк випадок, гляньмо на їхні персні. Ага, ось їхні вензелі. Це лорд Ревільян. Це лорд Аргоз, а це лорд Мавраморн.

– Але ми не можемо їх розбудити, – згадала Люсі. – Як нам бути?

– Уклінно перепрошую, ваші величності, – промовив Рінс, – але чому б вам не обміркувати все це за столом? Адже не часто випадає нам таке частування!

– Нізащо у світі! – відрізав Каспіан.

– Авжеж, авжеж, – підтримали його матроси. – Тут на кожному кроці чародійство. Краще вже нам якнайшвидше повернутися на корабель.

– Поза всяким сумнівом, – поважно заявив Ріпічип, – лорди проспали цілих сім років через те, що почастувалися з цього стола!

– Я до цієї їжі нізащо не торкнуся! – вирішив Дрініан.

– Дивіться, як швидко сутеніє, – зауважив Райнельф.

– На корабель, час на корабель, – захвилювалися матроси.

– Напевне, їхня правда, – сказав Едмунд. – Сплячі можуть зачекати і до завтра. І коли вже нам не судилося скуштувати ці наїдки, то й

ночувати тут нема чого. Місце й справді якесь чаклунське...

– Щодо матросів я цілковито згоден з королем Едмундом, – мовив Ріпічип. – Та особисто я збираюся сидіти за цим столом до самого світанку.

– Але чому, скажи, будь ласка? – вразився Юстас.

– А тому, – відповів миш, – що не буде мені прощення, якщо я повернуся до Нарнії, не скуштувавши через свою легкодухість найбільшої пригоди, яку мені дарує доля!

– Я залишаюся з тобою, Ріпе! – зробив крок уперед Едмунд.

– І я також, – оголосив Каспіан.

– І я, – розхрабрилася Люсі.

Юстас теж вирішив залишитися. І слід сказати, що це був дуже сміливий, як для нього, вчинок. Адже, на відміну від решти, він, доки не потрапив на «Зоряного мандрівника», ніколи не читав і навіть не чув про чаклунство й тому відважитися на нічліг у цьому місці йому було найважче за всіх.

– Дозволю собі просити вашу величність... – почав був Дрініан.

– Ні, мілорде, – перебив його Каспіан. – Ваше місце на кораблі, й до того ж ви весь день трудилися не складаючи рук, а ми відпочивали.

Вони ще довго сперечалися, та врешті-решт Дрініану довелося підкоритися. Поки він у присмерку вів матросів до берега, усі, окрім хіба що безстрашного миша, відчували в животі зрадливий холодок.

Розсаджувалися не поспішаючи, і ви, либонь, здогадуєтеся чому. У всіх на гадці було одне й те саме, хоча ніхто не висловлював цього вголос. Вибір і справді був не з приємних: або просидіти всю ніч поруч із цими бороданями, хоча й живими, та якось наполовину, або примоститися від них подалі, а проти ночі й зовсім втратити з очей і думати-гадати, чи не оживуть вони саме опівночі? Ні, про це ліпше було не помишляти!

Не один раз обійшли вони навколо стола, маючи гадку: «Може, тут? А може, трохи далі? Чи з іншого боку?» Та ось, усі сіли десь посередині, але ближче таки до сплячих, ніж до протилежного краю.

Було близько десятої вечора, і довкола стало зовсім темно. На сході зайнялися уже знайомі нові сузір'я. Правда, Люсі були б милішими її старі знайомі – сузір'я Корабля, Леопарда та інші оздобы нарнійського неба.

Усі укуталися у плащі й припинили, буцімто на щось чатуючи. Правда, спершу вони силувалися зав'язати невимушену розмову, та вона чомусь не в'язалася. Отож так вони сиділи та сиділи, і чути було лише шурхіт прибою.

Наступні декілька годин видалися їм вічністю. Та приспіла хвилинка, коли всі раптом стрепенулися і зрозуміли, що все ж на якийсь час здрімнули. Зорі вже перемістилися по небесному склепінню, а саме небо було чорне-пречорне, і лише на сході вгадувалася сіра смужка. Усім було холодно, від довгого сидіння руки-ноги заніміли, і до того ж від спраги пересохло в горлі. Та ніхто не прохопився жодним словом, бо саме цієї миті всі відчували: щось відбувається.

Перед ними, за колонами, проступав невеликий пагорок. І ось просто-таки посеред його схилу відчинилися двері, і в дверному прорізі з'явилося світло; звідти хтось вийшов, і двері відразу зачинилися. Невідомий, видно, ніс у руках якийсь світильник, та вони не розбирали нічого, окрім самого цього вогника. Силует повільно наближався – і нарешті зупинився біля самого столу, якраз навпроти них.

Тепер вони розгледіли: це була висока дівчина в довгому світло-голубому вбранні. Золотаве волосся спадало їй на плечі. І, заледве побачивши її, вони збагнули, що таке справжня врода.

У руці вона тримала високу свічку в срібному шандалі, яку, підійшовши, поставила на стіл. Швидше за все, легкий бриз, що ввечері подував з моря, тепер зовсім вщух, бо полум'я свічки піднімалося догори так рівно, наче вона горіла в кімнаті з зачиненими вікнами й запнутими фіранками. Світло її відбивалося, виграючи, на золотих келихах та срібних тацях. Тут Люсі помітила на столі річ, на яку раніше не звертала уваги. Це був нагострений крем'яний ніж, від якого віяло прадавніми жорстокими віками.

Досі ніхто не вимовив ані слова, та ось Ріпичип, а за ним Каспіан і решта встали, відчувши, що перед ними не проста дівчина, а благородна пані.

– О подорожні, що прибули здалеку до стола Аслана! – звернулася дівчина до них. – Чому ви нічого не п'єте і не їсте?

– Прекрасна пані, – відповів за всіх Каспіан, – ми боялися торкатися до цих страв. Ми гадали, що це через них наші друзі

поснули чарівничим сном.

– Вони їх навіть не скуштували, – сказала дівчина

– Але що ж з ними сталося? – занепокоєно вигукнула Люсі.

– Сім років тому, – відповіла дівчина, – вони прибули сюди кораблем, вітрило якого було подране на клапті, а борти прогнили наскрізь. З ними були матроси. І один із ватажків, побачивши цей стіл, промовив: «Ми стомилися веслувати й латати вітрило. Краще сядьмо за стіл і зостаньмося тут на віки вічні». Але другий на це сказав: «Ні, краще повернути на захід, до Нарнії. Ймовірно, Міраз уже помер!» А третій, на вигляд найбільш владний і найсуворіший з усіх, обурено гукнув: «Ні й іще раз ні! Не личить нам, заморцям, шукати спочину та спокою! Стихія наша – пригоди й небезпека. Наші дні близяться до схилу. Тож проведемо останок життя в пошуках невідомих земель за східним горизонтом!»

Вони засперечалися, і той третій у гніві схопився за крем'яний ніж. Та даремно він до нього торкнувся! Бо тієї ж митті всі троє заснули глибоким сном. І не прокинуться доти, доки з них не спаде закляття.

– Що це за крем'яний ніж такий? – запитав Юстас.

– Невже ніхто з вас не чув про нього? – відповіла запитанням дівчина.

– По-моєму, – сказала Люсі, – я колись бачила дещо подібне. Здається, таким ножем Біла Відьма вбила Аслана за кам'яним столом.

– Це той самий ніж і є, – сказала дівчина. – Його перенесли сюди, і він буде вічно зберігатися тут у славі та пошані, доки буде світ і сонце.

Едмунд, котрий уже декілька хвилин від неспокою совався на стільці, сказав:

– Сподіваюсь, ви не вважатимете це за нечемність та грубощі з мого боку... Я взагалі-то не страхополох. Ну, принаймні скуштувати цих наїдків не побоявся б. Та тільки тут ось яка справа: у наших мандрах нам довелося зіткнутися з багатьма дивами. І ми збагнули, що часто речі бувають не такими, якими вони спочатку нам здаються. Коли я дивлюся на вас, то мимоволі вірю вашим словам, але й чаклункам спершу довіряють так само. Як же ми дізнаємося, що ви нам друг?

– А ви не можете цього дізнатися, – відповідала дівчина. – Ви можете лиш вірити або ні.

Після нетривалої мовчанки пролунав голос Ріпичипа:

— Сір, — звернувся він до Каспіана, — якщо буде ласка вашої величності наповнити мою чашу вином із цього келиха (бо сам він для мене завеликий), я з радістю вип'ю за здоров'я пані!

Каспіан так і вчинив, і миш, стоячи на столі й тримаючи золоту чашу обома лапками, урочисто проголосив:

— За вас, ясновельможна пані!

Вихиливши чашу до дна, він відщипнув шматочок фазана, і невдовзі всі наслідували його приклад. За ніч усі добряче зголодніли, і якщо те, що було на столі, не зовсім пасувало для раннього сніданку, то сповна могло зійти за спізнілу вечерю.

— А чому цей стіл називається столом Аслана? — Люсі поставила запитання, що давно крутилося у неї на кінчику язика.

— А тому, що він накритий тут за його велінням, — відповіла дівчина. — Для тих, кому вдається доплисти в таку далечину. Багато хто називає цю землю краєм світу, і вони кажуть правду: можна запливти ще далі, та край світу починається вже тут.

— Але хіба продукти не псуються? — поцікавився практичний Юстас.

— Їх щодня з'їдають, а на їхньому місці з'являються нові, — пояснила дівчина. — Та ви самі це ще побачите.

— Але як нам бути зі сплячими лордами? — запитав Каспіан. — У тій країні, де живуть мої друзі, — він кивнув на Юстаса та Певенсі, — розповідають казку про принца, який увійшов до замку, де всі спали зачарованим сном. І, щоб їх розчарувати, йому необхідно було поцілувати принцесу.

— Тут усе навпаки, — сказала дівчина. — Не можна цілувати принцесу, допоки не знято чари.

— Тоді, — промовив Каспіан, — в ім'я Аслана, навчіть мене, як це зробити!

— Цього вас навчить мій батько, — відповіла дівчина.

— Ваш батько? — здивувалися всі. — Хто ж він і де є?

— Погляньте ось туди, — сказала дівчина, обернувшись і вказуючи на двері на схилі пагорбка. Тепер уже розвиднилось, адже, допоки вони гомоніли, зорі поблякли і на їхньому місці в сірій східній частині неба з'явилися світлі смужки...

Розділ 14

Початок краю світу

Двері тихо відчинились, і з-за дверей з'явилася постать людини, такої ж високої та ставної, як дівчина, та, може, трохи повніша. У руках чоловіка не було вогню, та здавалося, що світло йде від нього самого. Коли він підійшов ближче, Люсі побачила, що перед ними старий. Його сива борода спускалася до землі, таке ж сиве волосся сягало голих п'ят, а одяг його був витканий із м'якої сірої вовни. Його вигляд – величний та суворий – змусив мандрівників мимоволі піднятися, як піднялися вони перед дівчиною. Старий, не прохопившись жодним словом, підійшов до стола й зупинився з іншого його боку напроти дочки. Потім вони обоє випростили руки на схід і заспівали.

Шкода, що до нас не дійшли слова цієї пісні: ніхто з мандрівників не міг згадати їх потім, як не намагався. Люсі пам'ятала лише те, що співали вони високими, трохи тремкими, але прекрасними голосами, а сама пісня була, за її словами, «спокійною вранішньою піснею».

Під звуки цього співу сірі хмари на сході розходилися, а в небі з'явилися світлі островки, які ширилися-ширилися, аж поки весь небосхил став заледве не білим. Море засяяло сріблом. Пісня все не закінчувалася; тут небо на сході стало полум'яніти, з-за моря з'явилося сонце, і його перший промінь загравав на золотому посуді й на крем'яному ножі.

Нарнійцям і раніше здавалося, що сонце в цих далеких краях більше, ніж у них на батьківщині. А тепер вони в цьому вже не сумнівалися. Краплі вранішньої роси та срібні келихи на столі блищали в його світлі так яскраво, що було боляче очам. Такого сходу сонця вони ще не бачили ніколи. Едмунд потім казав: «Комусь може здатися, що в тих мандрах нам зустрічалися куди чудесніші речі, та той ранок був най-найдивовижнішим...» Тепер друзі зрозуміли, що вони і справді дісталися туди, де починається край світу.

Та ось їм здалося, що з боку сонця до них щось летить. Придивитися краще вони не могли, адже сонце сліпило очі. І тут у повітрі залунало багато голосів. Голоси співали ту саму пісню, що й дівчина зі старим, та співали вони її якоюсь незрозумілою, невідомою

мовою. Незабаром показалися й самі співці. Це були велетенські білі птахи: сотні, тисячі птахів. Покружлявши над землею, вони посідали скрізь: на траву, на кам'яний майданчик, на стіл, на плечі, руки та голови людей. Здавалось, що на острів зненацька випав небувалий сніг. І, подібно до снігу, птахи не лише вкрили землю, наче біла ковдра, але й пом'якшили, згладили обриси пагорбів і каміння. Виглянувши з-за крил, Люсі побачила, що один із птахів опустився біля старого, тримаючи у дзьобі щось маленьке та кругле. Воно було схоже на палаючий вуглик і сяяло так, що на нього неможливо було дивитися. І птах вклав цей «вуглик» старому в рота.

Тоді решта птахів урвала спів, і всі вони, як один, злетілися до стола, а коли знову піднялися в повітря – на столі не було ані крихти. Кістки, шкаралупу й шкуринки, які залишалися після трапези, птахи забрали з собою.

Тепер, коли птахи вже не співали, добре було чути, як ляскають їхні крила, від чого, увидалося, дрижало повітря. За геть чистим столом zostалися сидіти тільки три сплячих лорди.

Лише тепер старий обернувся до подорожніх і привітав їх.

– О чародійнику, – звернувся до нього Каспіан, – допоможіть нам зняти закляття зі сплячих!

– Я з радістю зроблю це, сину мій, – мовив старий. – Та, щоб зруйнувати чари, ви мусите допливти до самого краю світу і залишити там одного з ваших супутників.

– А що з ним трапиться? – запитав Ріпічип.

– Він без вороття залишиться на східному краю світу й довіку не повернеться назад.

– Але ж до цього я й прагнув усім серцем! – вигукнув Ріпічип.

– А чи далеко звідси цей край світу? – запитав Каспіан. – Чи знайомі вам моря та землі, що лежать на схід від цього острова?

– Я бачив їх одного разу, – сказав старий, – та з дуже великої висоти. Навряд чи я зможу показати вашому капітану найточніший шлях.

– Ви хочете сказати, що пролітали над ними по небу? – досить-таки простодушно запитав Юстас.

– Я був ще вище – там, де й неба вже нема. Я Раманду. Та ви, я бачу, вперше чуєте це ім'я, що ж, нічого дивного. Ті часи, коли я був зіркою, минули задовго до вашого народження, і з тих часів усі сузір'я поінакшали.

– Ось це дивина! – прошепотів Едмунд. – Зірка на пенсії...

– Отже, ви більше не зірка? – запитала Люсі.

– Я зірка на спочинку, – відповів Раманду. – Коли я, зовсім старий і немічний, спустився з небосхилу останнього разу, мене перенесли на оцей острів. Тепер я вже не такий старий, як тоді. Щоранку птах приносить мені вогняну ягоду із сонячного саду, і кожна ягода робить мене молодшим. А коли я стану неначе немовля, то зійду на небо (тут, на крайньому сході, це зовсім не важко) і знову кружлятиму ночами в зоряному танці.

– У нашому світі, – сказав Юстас, – зірка – це взагалі-то велетенська розпечена куля.

– Це лише те, що ви бачите, – відповів старий. – Насправді ж зірка – це зовсім інше. А в нашому світі ви, здається, уже зустрічали зірку. Адже ви побували в Коріакіна?

– Він також зірка на спочинку? – запитала Люсі.

– Не зовсім, – сказав Раманду. – Його відправили на острів на кару і наказали правити розтелепами, а з ними хіба відпочинеш? Він міг би сяяти в південному небі ще тисячі й тисячі літ, якби не завинив...

– Але що ж такого він накоїв? – занепокоєно запитав Каспіан.

– Сину мій, – зітхнув старий, – не вам, нащадкам Адама, знати про помилки, яких припускаються зірки. Та годі гаяти дорогоцінний час на порожні балачки. Отже, яке ваше рішення: плисти далі на схід і розчарувати сплячих, залишивши там одного зі своїх друзів-побратимів? Чи вам більше до вподоби податися у зворотну путь?

– Невже можуть бути сумніви? – вигукнув Ріпічип. – Само собою, ми попливемо далі і врятуємо трьох лордів!

– Я з тобою згоден, Ріпічипе, – підтримав Каспіан. – Хай навіть ми не зможемо подолати чари, я все одно не прощу собі, якщо поверну назад, так і не досягнувши краю світу. Та не варто забувати й про матросів. Адже вони вирушали саме на пошуки пропалих лордів, а про край світу ніякої домовленості не було. Тим паче ми не знаємо, чи звідси він далеко. Матросам нам немає в чому дорікнути, та багато хто вже дуже втомився і журиться-сумує за рідною домівкою. Отож мені не завадило б порадитися спершу з ними, перш ніж плисти кудись далі. Не кажучи вже про цього неборака – лорда Рупа. Куди йому з нами! Він зовсім занепав духом.

– Сину мій, – сказав зірка-старий, – коли тебе оточують зневірені чи роздратовані супутники, то годі й думати про те, аби плисти на край світу разом. Із такими побратимами ти не знімеш чарів. Бо люди мають знати, куди й навіщо вони тримають путь. Та хто той бідолаха, про якого ви щойно згадували?

І Каспіан розповів чародійнику про те, що трапилося з лордом Рупом.

– Я можу йому дати те, чого він найбільше потребує, – сказав Раманду. – Сон на моєму острові – довгий і глибокий, та головне, що в сон не прокрадеться навіть найдрібніший клаптик марення. Нехай ваш страждальник сяде тут, обік сплячих, і насолоджується рятівним забуттям доти, аж доки ви не повернетесь.

– Правильно, правильно! – зраділа Люсі. – Каспіане, залишмо його тут!

Цієї миті їхню розмову порушив шум голосів, що наростав: це наближалися матроси на чолі з Дрініаном. Побачивши Раманду та його дочку, вони спершу трохи здивувалися, а потім шанобливо зняли капелюхи, угадавши в них господарів цих місць. Багато хто з матросів з жалем подивився на порожні тарілки та келихи.

— Мілорде, — звернувся Каспіан до капітана, — накажіть двом матросам негайно відправитися на «Зоряного мандрівника» з повідомленням для лорда Рупа. Нехай вони йому скажуть, що тут на острові починають, причому без будь-яких сновидінь, троє його старих друзів і що він зможе їм скласти товариство.

Коли вістові пішли, Каспіан запропонував усім присісти й розповів про те, який перед ними постав вибір. Коли він закінчив, запала спантеличена мовчанка, матроси пошепталися, і нарешті старший лучник встав і виголосив такі слова:

— Усі ми, ваша величносте, давно хотіли вас про дещо запитати. Та не про те, коли повернемо назад, а про те, як після цього доберемося додому. У цих морях завжди або цілковитий штиль, або дме західний вітер. Якщо так буде й далі, то Нарнії ми, боюся, ніколи вже не побачимо. А йти на веслах — занадто довго, жодних припасів не стане.

— Бувалі моряки не згодилися б із цими словами, — втрутився Дрініан. — Улітку та восени в цих морях і справді переважає західний вітер, та з початком нового року він завжди переминюється. Отож на зворотному шляху вітер буде ходовим. Боюсь навіть, що він виявиться сильнішим, ніж того можна побажати.

— Ваша правда, капітане, — сказав один старий матрос-гальмієць. — У січні та лютому зі сходу налітають справжні бурі. І, з вашого дозволу, якби кораблем командував я, то запропонував би перезимувати тут, а вже в березні відпливти додому.

— Але що ми робитимемо тут, коли настане зима? — захвилювалася команда.

— Щоденно, із заходом сонця, на цьому столі з'являється вечере, гідна королів, — сказав Раманду.

— Оце зовсім інша справа! — зраділи матроси.

— Ваша величносте, прекрасні пані та шляхетні воїни! — вигукнув тут Райнельф. — Дозволю собі зауважити лише одне: усі ми вирушили в ці мандри з власної волі. Ніхто нікого на мотузці не тягнув. Та я бачу, як на цей стіл ласо поглядає дехто з хлопців, які, виходячи з гавані Кейр-Паравелю, жадали пригод і присягалися, що не повернуть назад, аж поки не досягнуть краю світу. Згадайте: багато з тих, хто стояв тоді на пристані, нічого б не пошкодували, щоб опинитися на вашому місці, і не роздумуючи обміняли б свої лицарські лати на матроську тільняшку. Думаю, усі ви погодитеся, що після такого урочистого

відплиття всі ми будемо дурнішими за одנותяпів, коли повернемося додому і розповімо, що були на початку кінця світу, та до самого краю доплисти не посміли!

Деякі матроси підтримали його, та решта сказали, що нічого ганебного в цьому не бачать.

— Хоч би не дійшло до суперечки, — прошепотів Каспіану Едмунд. — Що робитимемо, як половина матросів проситиметься додому?

— Зажди, — шепнув Каспіан у відповідь. — Я дещо приберіг на цей випадок.

— Може, ти що-небудь скажеш, Ріпе? — підштовхнула Люсі мишачого короля.

— Ні, ваша величносте, що тут говорити? — відповів Ріпічип досить-таки голосно, і його почули решта. — Для себе я вже все вирішив. Поки можу, я буду пливти на схід на борту корабля. Якщо мої шляхи з кораблем розійдуться, попливу далі у своєму човні. Якщо він піде на дно — буду гребти всіма чотирма лапами і, якщо вийде, хвостом. А якщо виб'юсь із сил, не досягнувши країни Аслана, — втону, повернувшись до сонця, що сходить, і на чолі говірких мишей стане Пічічик.

— Я вчинив би так само, — сказав один із матросів, — ось лише із човном буде важче, тому що я в ньому не поміщуся. — І додав напівголоса: — Адже я не боягузливіший за якусь мишу!

Тут Каспіан скочив на ноги.

— Друзі мої! — звернувся він до екіпажу. — Боюся, ви не зовсім розумієте, задля чого ми завели цю розмову. Послухати декого із вас — так виходить, буцімто ми зі сльозами на очах вмовляємо вас пливти з нами далі. Але це ж не так. Ми, король Каспіан, а також наші августійші друзі, їхній родич Юстас, відважний лицар Ріпічип та лорд Дрініан, вирушаємо на край світу й з великою радістю виберемо найдостойніших із тих, хто побажає вирушити туди з нами. Адже цієї честі удостоїться не кожен. Тому тепер лорд Дрініан та його помічник Рінс мають добряче поміркувати й після цього надати нам список найсильніших у бою, найдосвідченіших у морі, найшляхетніших у крові, найлояльніших до нашої особи, а також найречніших та найревніших матросів. — Він зробив багатозначну паузу і продовжив: — Клянуся гривною Аслана! Невже ви гадаєте, що велика честь побачити край світу випадає всім охочим? Адже кожен, хто піде з нами, здобуде

титул Зоряного мандрівника, який успадкують всі його нащадки, а на додачу до титулу – стільки землі та золота, що зможе решту життя прожити в багатстві та добробуті. А тепер ідіть. Через півгодини лорд Дрініан дасть мені список.

Серед матросів запала ніякова мовчанка. Потім вони розійшлися групами, півголосом обговорюючи слова короля.

– А поки ми попіклуємося про лорда Рупа, – сказав Каспіан, та, озирнувшись, побачив, що лорд уже тут.

Він непомітно наблизився до стола під час суперечки і тепер сидів поруч із лордом Аргозом. Дочка Раманду стояла біля нього, неначе щойно підсунула йому стілець. А сам зірка-старий стояв позаду, поклавши руки на сиву голову Рупа. Навіть у денному світлі руки зірки випромінювали срібliste сяйво. На змореному обличчі Рупа сяяла усмішка. Він простягнув одну руку до Люсі, а другу до Каспіана і, здавалося, збирався щось сказати. Потім усмішка його стала ще радіснішою, а на обличчі з'явилася насолода. Він глибоко й безтурботно зітхнув, схилив голову на стіл і заснув.

– Бідолашний Руп! – сказала Люсі. – Я така рада за нього... адже він стільки натерпівся!

– Краще про це й не згадувати, – докинув Юстас.

Тим часом промова Каспіана привела саме до того результату, на який він і розраховував. (Може, не обійшлося тут і без чарів, які в цих місцях – не дивина.) Ті матроси, які раніше й дивитися на схід не бажали, тепер не на жарт налякалися, що їх туди не пустять. І коли черговий матрос ішов просити дозволу залишитись на кораблі, його товариші дедалі більше вагалися, бачачи, що впертих ставало щораз менше. Тому, коли відведені півгодини добігали кінця, навколо Рінса та Дрініана зібрався добрячий натовп: кожен прагнув заслужити на гарну атестацію. Незабаром по той бік майданчика лишилося троє матросів, які до того відчайдушно вмовляли інших про підтримку. А потім залишився взагалі один-однісінький, та й він, злякавшись самотності, передумав.

Коли півгодини вийшло, уся команда зібралася край стола, а Дрініан і Рінс сіли поруч із Каспіаном і показали йому список. Каспіан вирішив узяти всіх, крім того матроса, який передумав в останню мить. Матрос цей, на ім'я Міккі Страусс, провів на острові зірка-старого увесь той час, поки решта шукали край світу, і дуже про

це жалкував. Він так і не зміг знайти спільної мови з Раманду та його дочкою (як, утім, і вони з ним). До того ж увесь час лив дощ, і які б наїдки не з'являлися надвечір на столі – вони не радували його: він час від часу боязко косував на чотирьох сплячих лордів, що сиділи напроти. Коли ж відважні мандрівники повернулися, він відчув себе серед них настільки чужим та зайвим, що дорогою додому втік біля Самотніх островів на берег, поселився в Остраханстві й розповідав тамтешнім жителям небувальщини про те, як побував на самому краю світу. Розповіді його ставали щораз яскравішими й детальнішими, тож врешті-решт він повірив у них сам і жив, напевне, по-своєму щасливо, але чомусь терпіти не міг мишей...

Того вечора всі зібралися за великим столом і бенкетували до глибокої ночі. А наступного ранку, коли білі птахи відлетіли, «Зоряний мандрівник» знявся з якоря і підняв вітрило.

– Пані моя, – звернувся Каспіан до дівчини на прощання, – сподіваюсь продовжити нашу бесіду, коли зніму закляття.

І дочка Раманду всміхнулася йому у відповідь.

Розділ 15

Дива останнього моря

Невдовзі після того, як «Зоряний мандрівник» відійшов від острова Раманду, всі відчували, що за цим островом насправді починається край світу. Тут усе було іншим. По-перше, майже не кортіло спати. Їсти також не дуже й хотілося, і навіть розмовляли мандрівники тепер лише зрідка, та й то чомусь упівголоса. До того ж навколо було забагато світла. Сонце, що сходило вранці над морем, видавалося вдвічі, а то й утричі більшим за звичайне. А Люсі щоранку не могла відірвати очей від величезних білих птахів, що з'являлися на сході й летіли туди, де на них чекало розкішне частування за столом Аслана. Дівчинка, мов зачарована, прислухалася до їхніх наче людських голосів, що співали прекрасну пісню незнайомою нікому мовою. А коли птахи поверталися назад, Люсі дивилася їм услід доти, доки вони не зникали на сході.

«Яка надзвичайно прозора й чиста тут вода», – подумала Люсі надвечір другого дня, перехилившись через борт та глянувши вниз.

Вода у морі й справді була прозора, мов сльоза. Там, у цій кришталевій воді, Люсі помітила спочатку маленький чорний предмет, розміром із черевичок, що плив, не відстаючи, поруч із кораблем. Спочатку їй здавалося, що він пливе по поверхні, але потім, коли кок викинув за борт шматок черствого хліба й вона вирішила, що чорний предмет ось-ось наштовхнеться на нього, цього не сталося: «черевичок» проплив нижче, раптово сильно збільшився в розмірах, а за мить знов став таким, як був.

Десь Люсі вже бачила щось подібне. Залишилося лише пригадати, де саме. Вона почухала потилицю, наморщила лоба, від старанності навіть висунула кінчик язика й нарешті пригадала. Звичайно ж! Так буває, коли дивишся з вікна потяга ясної сонячної днини: тінь від вагона мчить рівниною немов наввипередки з локомотивом. Коли потяг проїжджає повз якийсь пагорб, тінь одразу наближається й збільшується, а потім знову набуває звичайних розмірів і мчить по полях та долах.

– Це ж наша тінь! Тінь «Зоряного мандрівника», – промовила Люсі до себе. – Вона рухається разом із нами по морському дну. Вона

збільшується, коли ми пропливаємо над підводними скелями. Але в такому разі вода тут набагато прозоріша, ніж я думала. Оце так! Усе дно проглядається мов на долоні!

І, лише сказавши це, вона здогадалася, що великі сріблясті плями, на які вона раніше не звертала уваги, – це піщані островці, а темні й світлі плями – не оманливі відблиски на поверхні води, а камені та водорості на дні. Тепер вони пропливали над чимось фіолетово-зеленим, розділеним посередині світло-сірою смугою. Тепер вона придивилася краще і побачила, що зелені плями розташовані вище сірих і злегка гойдаються. «Мов дерева на вітрі, – подумала Люсі. – Та, мабуть, так воно і є. Це має бути підводний ліс».

Незабаром сіра смуга внизу перетнулася з іншою, достоту такою самою. «Якби я була там, унизу, – подумала Люсі, – то йшла б цією смужкою, неначе лісовою стежкою. А потім вийшла б на перехрестя з тією, іншою. Ех, потрапити б туди! Ага, ось і ліс скінчився. Мабуть, це все-таки дорога. Ось вона йде далі просто по піску. Тільки стала іншого кольору. А з боків якісь крапочки. Камені, напевно. А ось вона розширюється».

Та насправді дорога не розширювалася, а наближалася. Люсі помітила, як тінь від корабля швидко полинула вгору, до неї. Сама ж дорога (Люсі була впевнена, що це саме вона) зміїлася стрічкою, обплітаючи обривистий пагорок. Схиливши голову набік, Люсі глянула назад, і те, що вона побачила, видалося таким, ніби вона дивилася з вершини високої гори. Вона бачила, як сонячні промені, пронизуючи глибокі води, падали на лісисті долини на дні, що потім, варто кораблю було відпливти на значну відстань, зникали в імлистій зеленій далині. А там, куди падало сонячне світло, усе здавалося вже не зеленим, а синім-синім, мов вечірнє небо.

Та невдовзі вона припинила споглядати назад, бо те, що вона побачила попереду, виявилось набагато цікавішим. Дорогою, що, певно, уже піднялася на вершину пагорба і, не згинаючись, рівно линула вперед, снували туди-сюди крихітні темні цятки. А невдовзі їй в очі впало щось неймовірно чудове, горбкувате, зубчасте, перлинного кольору (чи, можливо, то був колір слонівки), яскраво (наскільки взагалі було можливо у воді) осяяне сонячним світлом. Корабель саме проходив над ним, тож Люсі спочатку і не розгледіла, що то воно таке. Але все встало на свої місця, щойно вона побачила його тінь. Сонячне

світло падало з-поза спини Люсі, тож химерна тінь лягала перед нею. І тоді вона побачила вежі, шпилі, мінарети й куполи.

– Ти ба! Та це ж справжнє місто чи, можливо, великий палац, – здивовано пробурмотіла Люсі. – Дивно, чому це вони побудували місто на вершині високої гори?

Уже набагато пізніше, коли вкотре обговорювали з Едмундом свої дивовижні пригоди, вони нарешті зрозуміли ймовірну причину такого розташування. У морі що глибше спускаєшся, то холодніше та темніше стає навкруги. І саме там, на великій глибині, у холодному мороці живуть найстрашніші морські чудовища: Архітеутис,^[7] Морський Змій і Кракен.^[8] Тому саме западини (чи підводні долини) є найнепривітнішими та найстрашнішими місцями морських глибин. Тож для морських мешканців долини – це те саме, що для нас гори, і навпаки. Тільки на узвишсях, чи, як ми кажемо, на міліні, вони почуваються в теплі та безпеці. Хоча відчайдушні морські мисливці та відважні лицарі часом спускаються в низини в пошуках пригод, хто з них не мріє повернутися додому, на височину, де на них чекає спокій та перепочинок, повага та порада, а також різноманітні турніри, танці та пісні.

Вони вже проминули підводне місто, а морське дно піднімалося й піднімалося. Тепер лише кілька сотень футів відділяло корабель від залитого сонцем дна. Дорога зникла. Під ними пролітала схожа на парк рівнина, рідко поцяткована яскравою рослинністю. А потім – Люсі мало не заверещала від радощів – на рівнині показалися люди.

Людей було близько двадцяти, і всі вони сиділи верхи на морських конях. Так-так, не на тих крихітних кониках, що їх можна побачити в музеї зоології, а на великих підводних звірах, набагато більших за самих вершників. Люсі подумала, що то були, певно, знатні вельможі, бо шоломи їхні виблискували золотом, а за спинами маяли за течією накидки зі смарагдової та помаранчевої тканини.

— Ой, як невчасно ці рибки! — вигукнула Люсі, коли зграйка товстеньких рибок пропливла біля самої поверхні й затулила від неї морських людей. Але тут сталося несподіване: звідкілясь з'явилася невелика, але дуже зубаста, незнайома Люсі риба, що прудко схопила одного товстунчика й зникла в глибині. Морські вершники спостерігали за цим і, як здалося Люсі, про щось весело перемовлялися. Зубаста хижачка попливла просто до них, і назустріч їй з їхнього боку показалася інша, мов дві краплі води схожа на першу. І Люсі готова була посперечатися, що ту другу рибу послав вперед високий морський мешканець, що сидів на морському коні в центрі групи і що перед тим він тримав її чи то в руці, чи то на зап'ясті.

«Та це ж справжнісіньке соколине полювання, — подумала Люсі. — Вони виїжджають із цими хижими рибами на руці так само, як ми колись полювали в Кейр-Паравелі з соколами. Потім рибу випускають, і вона летить... тобто пливе, до здобичі. До чого ж...»

Тут вона завмерла, бо картина внизу враз змінилася — морські мешканці помітили «Зоряного мандрівника». Зграйка рибок розлетілася на різні боки; вершники вирішили піднятися вище й з'ясувати, що за чорне громадище заступає від них сонце. Тепер вони були вже так близько до поверхні, що Люсі мало не гукнула їх, але вчасно згадала, що під водою її ніхто не почує.

Там були і чоловіки, і жінки. На головах у них красувалися невеликі корони, а в деяких на шиях висіли перлові намиста. Більше

ніякого одягу на них не було. Шкіра їх нагадувала кольором стару слонівку, а волосся було темно-ліловим. Вершник, що їхав посередині (без жодного сумніву, їхній король), гордовито та суворо подивився на Люсі, потрясаючи списом. Решта чоловіків наслідували його приклад, а на обличчях жінок було велике здивування. «Врешті-решт, – здогадалася Люсі, – вони ще ніколи не бачили ані кораблів, ані людей. Адже сюди, на край світу, ще ніхто ніколи не допливав!»

– Що ти там розглядаєш, Лу? – почулося поруч. Люсі, така захоплена подіями під водою, навіть здригнулася від несподіванки, випросталася і з подивом відчула, що рука її затерпла від довгого лежання на поручні без руху. Біля неї стояли Дрініан та Едмунд.

– Подивіться, – сказала вона, і всі поглянули туди, куди вона вказувала рукою. Дрініан тривожним шепотом вимовив:

– Відверніться, ваша величносте! Слід зробити вигляд, наче ми їх не помічаємо й розмовляємо про щось своє.

– А в чому справа? – запитала Люсі, слухняно повертаючись до моря спиною.

– Мореплавцям не можна на них дивитися, – сказав капітан. – Хтось із матросів може, чого доброго, закохатися в підводних жінок або у всю підводну країну й вистрибнути за борт. Мені доводилося чути, що таке часто трапляється у далеких морях. Зустріч із підводними людьми завжди загрожує бідою.

– Але ж ми вже зустрічалися з ними одного разу, – заперечила Люсі. – Давним-давно, у Кейр-Паравелі, вони вийшли з моря і співали на нашій коронації.

– Мені здається, то були інші, Лу, – сказав Едмунд. – Вони почувалися на суші так само вільно, як і під водою. А ці, швидше за все, так не можуть. Якби могли – то, мабуть, давно б уже вийшли й напали на нас. Дивіться, вони мають загрозливий вигляд.

– У будь-якому випадку... – почав Дрініан, але йому не дав договорити гучний сплеск і крик вартового: «Людина за бортом!»

Почалася метушня. Кілька матросів стали підніматися на марс, аби спустити вітрило, інші кинулися вниз, на весла, а Рінс, що стояв на вахті, круто вивернув стерно, щоб розвернути корабель і підібрати людину, яка впала за борт.

Та незабаром усі побачили, що це була не зовсім людина. Це був Ріпічип.

— Знову ця миша, нехай йому трясця! — розсерджено вигукнув Дрініан, не на жарт розлютившись. — Із ним одним більше гармидеру, ніж з усією командою! Вічно знайде, куди сунути свій хвіст! Моя б воля, я б його на ланцюг посадив! Чи висадив би на безлюдний острів! Ні — краще б обстриг йому вуса! Де він, цей поганець?!

Уся ця гнівна тирада аж ніяк не означала, що Дрініан Ріпичипа не любив. Навпаки — він його дуже любив і тому неабияк злякався за нього, через що й розсердився. Так буває, коли дитя вибігає на дорогу перед машиною і його мати сердиться на нього набагато більше, ніж будь-який незнайомець.

Ніхто, зрозуміло, не боявся, що Ріпичип потоне, бо він був чудовим плавцем. Однак Люсі, Едмунд і Дрініан, які знали, що відбувається під водою, ні на мить не забували про гострі списи підводних вершників.

За кілька хвилин «Зоряний мандрівник» повернувся туди, де на хвилях підстрибував Ріпичип. Він щось схвильовано вигукував, але оскільки в рот йому весь час хлюпала вода, ніхто не міг нічого розібрати.

— Тепер він про все розповість! — сказав Дрініан і поспішив першим кинути мишачому королю мотузку. — Усе гаразд! — крикнув він матросам. — Розходьтеся по місцях! Уже мишу я і сам як-небудь витягну!

І щойно Ріпичип, чий смух уже неабияк зважнів від води, почав тяжко підійматися по мотузці, Дрініан нахилився вперед і зашепотів:

— Мовчи! Не кажи ані слова!

Та коли змоклий миш опинився на палубі, виявилося, що до морських мешканців йому й діла немає.

— Солодка! — пищав він. — Солодка!

— Ти про що? — роздратовано перепитав Дрініан. — Та припини ж ти бризкатися!

— Кажу ж вам, вода зовсім не солона! — гарячкував Ріпичип. — Солодка! Не солона!

Спершу ніхто не звернув на його слова ніякої уваги, аж тоді Ріпичип проспівав давнє пророцтво:

...А солона вода, наче мед,
Ти дістанешся крайнього сходу,
Там не знайдеш ти інших прикмет...

Нарешті всі зрозуміли.

– Дай-но мені відро, Райнельфе! – наказав Дрініан. Зачерпнувши з моря води, він витяг відро за мотузку й поставив на палубі. Вода у відрі блищала, мов скло. – Чи не бажають ваша величність скуштувати першими? – звернувся Дрініан до Каспіана.

Король підняв відро обома руками, підніс до губ, сьорбнув спочатку трошки, а потім заходився пити великими ковтками. Коли він нарешті відірвався від води й підвів голову, усі помітили, що його обличчя невловно змінилося. Очі, щоки, лоб – усе стало нібито яскравішим, більш живим.

– Так, – промовив він. – Вона зовсім солодка. Це справжня вода. Не знаю, що тепер зі мною буде. Цілком можливо, що я навіть помру. Але такою смертю і померти не шкода.

– Тобто? Що ти маєш на увазі? – запитав Едмунд.

– Вона схожа на світло, – пояснив Каспіан.

– Точно! – кивнув Ріпчип. – Світло! Світло, яке можна пити. Може, ми вже підійшли до самого краю світу.

Запала коротка мовчанка, потім і Люсі опустилася на коліна й схилилася до відра.

– Яка смачна! – промовила вона. – І така... міцна. Нам тепер, певно, і їсти не захочеться.

І тоді вже всі, хто був на борті, по черзі напилися тієї незвичайної води, а потім ніхто довго ще не промовляв ані слова, так усім стало добре. Далі всі помітили й інше: як ви пам'ятаєте, з того часу, як корабель залишив острів Раманду, навколо весь час було забагато світла. Сонце було завеликим (хоча й не дуже спекотним), море – надзвичайно яскравим, і навіть повітря навколо наче сяло. Світла не стало менше, а можливо, й навпаки, але всі тепер переносили це набагато легше. Їм зовсім не боляче було дивитися на сонце, навіть не кліпаючи. Обличчя їхні сяли, а з ними дедалі яскравішими та світлішими ставали і палуба, і вітрила, і кожен канат на кораблі. А наступного ранку з-за обрію вийшло сонце – та яке сонце! У п'ять чи шість разів більше за звичайне, і на його тлі було видно кожне пір'ячко величезних білих птахів, що летіли зі сходу.

До вечора, доки настав час підкріпитись, ніхто не зронив ані слова (але сама вечеря, власне кажучи, і не знадобилася, бо після тієї чудової води їсти нікому не хотілося). Тут Дрініан зауважив:

— Нічого не розумію: вітру немає зовсім, вітрило обвисло, вода в морі гладенька, мов у ставку, а ми летимо вперед так стрімко, немов нас жене шалений шквал!

— Я теж це помітив, — підтвердив Каспіан. — Мабуть, нас підхопила сильна течія.

— Гм, — гмикнув Едмунд. — А що, коли на краю світу на нас чекає прірва і нас несе просто до неї?

— Ти хочеш сказати, — замислено мовив Каспіан, — що нас може виплеснути за край?

— Так-так! — пожвавився Ріпічип. — Саме так я собі все й уявляв: світ — то великий круглий стіл, і води всіх океанів безперервно стікають з його країв. І ми на мить затримаємося на краї, поглянемо униз — і полетімо униз швидше й швидше!

— А що ж, по-твоєму, на нас внизу чекає? — спитав Дрініан.

— Може, країна Аслана, — припустив миш, і очі його заблищали. — А можливо, ніякого «низу» зовсім і немає і наш політ триватиме цілу вічність. Але що б там не виявилось — хіба не чудово хоч на мить затриматися на самому краю світу й подивитися вниз?!

— Послухайте, — виголосив Юстас. — Цього не може бути. Адже світ круглий — я хочу сказати круглий, неначе м'яч, а не круглий, як стіл.

— Наш, може, і круглий, — відповів Едмунд. — А цей?

— Стривайте-но! — вигукнув Каспіан. — Ви хочете сказати, що ваш світ — круглий, а ви мені ніколи нічого про це не казали?! Як це так?! Колись я чув казки про такі світи, і казки ті мені дуже подобалися, хоч я ніколи не вірив, що таке може бути насправді. Але мені завжди хотілося, аби вони виявилися справжніми, мені все життя хотілося жити саме в такому світі. Я все за це віддав би! Чому, чому ви можете потрапити до нашого світу, а нам у ваш — шлях заказаний? Коли б я тільки міг... Це, мабуть, чудово — жити на кулі! А вам доводилося бувати в тих місцях, де люди ходять униз головою?

Едмунд похитав головою.

— Усе не зовсім так, як ти собі уявляєш, — зауважив він. — Коли живеш на кулі, ти не помічаєш нічого незвичайного...

Розділ 16

На самому краю світу

Морських мешканців не бачив на борту ніхто, окрім Дрініана, Едмунда з Люсі та... Ріпічіпа. Помітивши спис морського короля, він вирішив, що той кидає йому виклик або, гірше того, загрожує йому – й негайно пірнув у воду, аби зараз же з'ясувати. Але його так здивував дивовижний смак води, що він геть забув про морських людей і згадав лише тоді, коли його витягли на палубу й наказали мовчати.

Як з'ясувалося, можна було й не турбуватися, бо тепер у морі під ними не було жодних ознак життя. Весь наступний ранок вони пливли відносною мілиною, понад хащами водоростей. Десь опівдні Люсі побачила велику зграю риб, що ліниво поскубували водорості, помірно рухаючи щелепами та просуваючись зграйкою в одному й тому ж напрямку. «Мов отара овець», – подумала Люсі. Раптом серед риб вона побачила морську дівчинку приблизно свого віку. Дівчинка здавалася спокійною і навіть сумною, а в руці тримала щось на зразок загнутої пастушої палки. Люсі вирішила, що дівчинка ця, мабуть, рибопас, а згряя риб – то отара, за якою вона пильнує. І риби, і пастушка були аж коло поверхні, і, коли дівчинка, що плавно линула в неглибокій воді, та Люсі, що перегнулася через фальшборт, опинилися навпроти одна одної, дівчинка підвела голову та зазирнула Люсі просто в очі.

Сказати одна одній хоч слово вони, звичайно, не могли, і через хвилину морська дівчинка залишилася далеко позаду. Але Люсі назавжди запам'ятала її обличчя. Воно не було переляканим або злим, як у тих вершників. Зовсім навпаки: воно світилося приязню. Дівчинка дуже сподобалася Люсі, і Люсі сподівалася, що це взаємно. Ця зустріч ніби зробила їх близькими друзями. Їм навряд чи судилося зустрітися знову – ні в цьому світі, ні в якому іншому, але, якщо б це трапилося, вони побігли б назустріч одна одній, простягаючи руки.

Наступні кілька днів, незважаючи на безвітря та затишшя, «Зоряний мандрівник» упевнено летів на схід. Щодня і щогодини світло ставало дедалі яскравішим, але це нікого не лякало. Ніхто не їв і не спав – та нікому й не хотілося. Вони лише черпали відрами з моря дивовижну воду, що здавалася міцнішою за вино і мокрішою за звичайну воду. Двоє літніх матросів, усім на подив, молодшали просто

на очах. Усі перебували в стані радісного хвилювання, яке не налаштовувало на розмови, тож перемовлялися вони між собою менше, та й то майже пошепки. Непорушний спокій моря немов передався й людям.

– Мілорде, – запитав якимось Каспіан у Дрініана, – що ви бачите попереду?

– Білий простір, ваша величносте, – відповів капітан. – Уздовж усього горизонту, з півночі на південь, скільки очима світу сягнеш.

– Я бачу те саме, – ствердно кивнув Каспіан, – не можу лиш збагнути, що то таке.

– Коли б були ми в північних широтах, я вирішив би, що то крига. Але тут, звичайно, ніякої криги бути не може. Однак я все ж вважаю, що нам не завадить взятися за весла і спробувати знизити швидкість. Що б це не було – не хотілося б розбитися об нього на повному ході.

Так і зробили. Тепер «Зоряний мандрівник», як і раніше, просувався вперед, тільки вже набагато повільніше. Біла широчінь наближалася, та залишалася такою ж загадковою. Якщо то була земля – то якась дивна: вона була зовсім такою ж гладенькою, як і вода, і нітрохи не височіла над морем. Коли вони підійшли зовсім близько, Дрініан розвернув корабель на південь, поперек течії, і вони пішли на веслах уздовж краю білого простору. Завдяки цьому маневру вони несподівано виявили, що течія, якою їх підхопило, завширшки усього футів із сорок, а по обидва боки від неї вода стоїть нерухомо, мов у ставку. Матросів, що вже уявляли собі, скільки потів з них зійде, доки вони дістануться берегів острова Раманду, відкриття це невимовно потішило. Тепер і Люсі зрозуміла, чому дівчинка-пастушка так швидко зникла за кормою. Вона плавала поза течією, інакше пливла б на схід з такою ж швидкістю, що й корабель.

Але ніхто, як і раніше, не міг зрозуміти, з чого складається той білий простір. Довелося спустити шлюпку, і всі, хто був на палубі, побачили, як вона легко розрізала його своїм дерев'яним носом. Потім звідти долинули здивовані голоси, що луною прокотилися понад тихою водою. Було видно, як Райнельф, стоячи на носі шлюпки, вимірює глибину. Потім шлюпка повернулася; всередині неї теж щось біліло. Усі з нетерпінням зібралися біля борту корабля.

– Лілії, ваша величносте! – крикнув знизу Райнельф.

– Що ти кажеш? – перепитав Каспіан.

– Квітучі лілії, ваша величносте! – повторив Райнельф. – Такі самі, як і в наших ставках!

– Подивіться! – крикнула Люсі, що сиділа на кормі шлюпки, і простягнула руки уперед, показуючи жменю білих пелюсток і плаского широкого листа.

– Яка тут глибина, Райнельфе? – запитав Дрініан.

– Тут на диво глибоко, – відповів Райнельф. – Так само, як і під кораблем, три з половиною морських сажні.

– Навряд чи ці лілії справжні, – сказав Юстас. – Чи це взагалі не те, що ми звемо ліліями.

Навіть якщо він і мав рацію, схожість була разючою. Трохи порадившись, вони знову ввійшли в течію, і корабель поплив озером Лілій (або Срібним морем: вони довго не могли вирішити, яку назву обрати, але на карті Каспіана зрештою з'явилося Срібне море).

І тут почалися дива. Незабаром відкрите море перетворилося лише на тонку синю смужку на заході. Попереду, і праворуч, і ліворуч, лежало біле безмежжя, що сліпило очі й відбивало яскраве сонячне сяйво, і тільки за кормою лілії розходилися на різні боки, відкриваючи воду, схожу на товсте темно-зелене скло. На вигляд це море нагадувало наш Північний Льодовитий океан, де лежить одвічна крига, і якби очі наших друзів не встигли перш звикнути до яскравого світла, то, напевно, не витримали б сліпучого вранішнього сонця. Серед цієї білизни навіть дні здавалися довшими. Ліліям не було видно кінця-краю. Від них поширювався дивовижний аромат – солодкий, але не заколисливий і не докучливий, а свіжий і бадьористий. Мандрівники вдихали його, і здавалося, що їм не забракне сил підстрибом вибігти на неприступну гору чи покласти на лопатки слона. Люсі й Каспіан говорили одне одному: «Ні, більше не можу! Ах, лише б він нікуди не подівся!»

Вони кілька разів на день вимірювали глибину, але зменшилася вона лише за кілька днів. А після цього дно наближалось дедалі швидше й швидше. Настав день, коли їм довелося вийти з течії й обережно просуватися вперед на веслах. Нарешті стало зрозуміло, що далі корабель не піде – лише завдяки досвіду й майстерності Дрініана вони досі не сіли на мілину.

– Спустіть шлюпку, – розпорядився Каспіан. – І нехай усі зберуться на палубі. Мені треба з усіма поговорити!

– Що це він задумав? – прошепотів Юстас Едмунду. – Вигляд у нього досить дивний.

– У нас, напевно, не ліпший, – знизав плечима Едмунд. Вони рушили за Каспіаном на корму, і незабаром біля трапа вже зібралася юрба в очікуванні, що скаже король.

– Друзі! – звернувся до всіх Каспіан. – Ось ми й досягли мети, заради якої вирушили в цю подорож. Усіх сімох лордів знайдено, й оскільки його мишача величність Ріпичип збирається залишитися тут, то до нашого повернення на острів Раманду лорди Ревільян, Аргоз і Мавраморн, без сумніву, прокинуться. Вам, високородний лорд Дрініан, я довіряю цей корабель і велю якнайшвидше вести його до Нарнії, у жодному разі не заходячи на острів Мертвої Води. Нехай мій регент, гном Тіквік, вручить усім, хто ходив у цей славний похід, обіцяні винагороди. Вони на них заслуговують. Про всяк випадок, якщо я не повернуся, воля моя така: Тіквік, борсук Трюфеліно та лорд Дрініан повинні спільно обрати нового короля Нарнії, за згодою...

– Але, ваша величносте, – перервав його Дрініан, – невже ви зрікаєтеся престолу?

– Я збираюся приєднатися до Ріпичипа й побачити край світу, – відповів Каспіан.

Серед матросів почулися заперечливі вигуки.

– Ми візьмемо шлюпку, – продовжував Каспіан. – У цих спокійних водах вона вам не знадобиться, а на острові Раманду ви побудуєте нову. А тепер...

– Каспіане, – рішуче перервав його Едмунд, – ти не маєш права цього робити!

– Я теж вважаю, що вашій величності не варто! – підтримав Ріпичип.

– Нізащо! – додав Дрініан.

– Ось як! – різко перепитав Каспіан, і очі його зблиснули, зовсім як колись у його дядька Міраза.

– Прошу вибачення, ваша величносте, – сказав Райнельф, – але, якби так вчинив хтось із нас, це назвали б дезертирством.

– Щось ти забагато став собі дозволяти, Райнельфе, – погрозово мовив Каспіан.

– Зовсім ні, сір! Він каже цілком слушно, – втрутився Дрініан.

— Клянуся гривною Аслана, — спересердя сплеснув руками Каспіан, — я завжди гадав, що мене оточують піддані, а виявилось, що навколо лише вихователі.

— Я тобі не підданий, — зауважив Едмунд. — І я також вважаю, що ти не можеш ось так піти.

— Не можу, — передражнив його Каспіан. — Що це ти маєш на увазі?

— Ми маємо на увазі, що ваша величність так не вчинять, — низько вклонившись, примирливо заговорив Ріпічип. — Ви — король Нарнії. Ви зрадите довіру своїх підданих, а особливо Тіквіка, якщо не повернетесь додому. Не має король робити те, що йому заманеться, мов звичайна людина. А якщо ваша величність не прислухаються до голосу розуму, наш обов'язок, як вірних підданих, буде роззброїти вас і зв'язати, доки ви не отямитесь.

— Це правда, — кивнув Едмунд. — Саме так вчинили з Одисеем, коли йому заманулося пропливти повз острів Сирен.

Каспіан уже потягнувся до свого меча, коли Люсі мовила:

— Не забувай, що ти майже пообіцяв доньці Раманду повернутися по неї.

Каспіан дещо зніяковіло кивнув:

— Так, твоя правда. Було таке, — сказав він їй, завагавшись на саму лише мить, зичним голосом звернувся вже до всіх присутніх: — Що ж, нехай буде по-вашому. Ми всі повернемося додому. Піднімайте шлюпку на борт.

— Але, сір, — пискнув Ріпічип, — повернуться не всі. Бо я, як уже пояснював раніше...

— Мовчати! — гримнув на нього Каспіан. — Може, я й дозволив себе повчати, але на такий гачок не поведуся. Хто-небудь, стуліть пельку цьому зухвалому мишу!

— Але ваша величність клялися бути добрим до розумних звірів Нарнії, — нагадав йому Ріпічип.

— До розумних — так, але не до тих, що занадто зарозумілі, — відрізав Каспіан, злетів вниз сходами і, гнівно грюкнувши дверима, зник у каюті.

Але, зазирнувши до нього в каюту дещо пізніше, усі знайшли його у зовсім іншому настрої, зблідлим і зі сльозами на очах.

— Я повівся жахливо, — сказав він. — І дуже винний перед вами. Зі мною говорив Аслан. Тобто, звичайно, сюди він не приходив: він

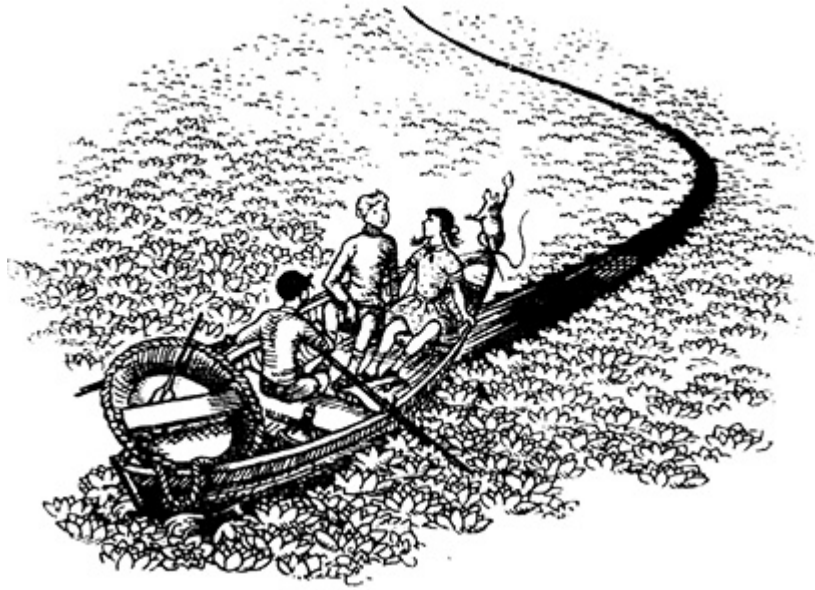
просто не помістився б у каюті. Але лев'яча голова, що висить на стіні, ожила й заговорила зі мною. Мені було так соромно... Ні, він не лаяв мене. Тільки спочатку говорив дуже суворо. Але це було ще гірше. І він сказав... сказав... Ні, не можу... Найгірше, що тільки міг сказати: ви попливете далі – Ріп і Едмунд, і Люсі, і Юстас, а я – назад. Тільки я. І просто зараз. Чому?

– Милий Каспіане, – заспокійливо заговорила до нього Люсі. – Ти ж знаєш, що рано чи пізно нам доведеться повертатися до нашого світу.

– Так, – схлипнув Каспіан, – але ж перед цим вам пощастить зазирнути в країну Аслана!

– Тобі полегшає, коли ти повернешся на острів Раманду, – пообіцяла Люсі.

Потроху Каспіан заспокоївся, але майбутня розлука навіяла на всіх велику печаль, тож краще не згадувати сумну хвилину розставання. О другій годині дня шлюпка, на борту якої був човник Ріпічипа, а також запаси їжі та води (хоча всі вважали, що їсти й пити їм не знадобиться), відійшла від «Зоряного мандрівника», прокладаючи собі шлях крізь безкрайній килим із лілій. На кораблі підняли всі стяги та вивісили щити. Тим, хто сидів у шлюпці, вона здавалася величезною і якоюсь по-домашньому затишною. Хоча чому «здавалася»? Вона і справді давно вже була їхнім домом. Перш ніж корабель зник з очей, вони помітили, як він розвернувся і повільно пішов на веслах на захід. І хоча Люсі все ж зронила кілька сльозин, смуток її був не такий сильний, як можна було подумати. Яскраве світло, тиша і трунки Срібного моря, і навіть, як не дивно, їхня самотність, виявилися гарними ліками від туги.

Ніхто в човні не їв і не спав. Веслувати не було потреби: течія впевнено несла їх на схід. Так вони провели всю ніч і весь наступний день, і, коли світанок третього дня запалав з такою силою, що нам із вами не допомогли б навіть темні окуляри, вони побачили попереду нове диво. Між ними й небом виросла сіро-зелена тремтяча, мерехтлива стіна. Потім зійшло сонце, і крізь цю стіну вони побачили, як воно заграло дивовижними райдужними квітами. Тут вони зрозуміли, що це не стіна, а хвиля, у якої замість гребеня був безперервний потік, мов біля водоспаду. Вона була приблизно футів тридцять заввишки, й течія несла їх просто на неї. Ви можете подумати, що вони злякалися, та ні: гадаю, ви б на їхньому місці теж не боялися. Тим паче, от-от вони побачили щось, що майоріло не просто за хвилею, а навіть за самим сонцем, і вони, звісно, цього ніяк не змогли б побачити, коли б їхні очі не звикли до світла за час подорожі. Позаду сонця виднілося гірське пасмо. Гори були такими високими, що їхні вершини здіймалися просто в небо. Ніхто з них потім навіть і не пригадав, чи бачили вони взагалі гірські вершини, чи вони губилися десь у височині. І певно, то були гори іншого світу, адже наші гори в сотні разів нижчі за ті, й усе одно на них лежать сніги та лід. А ті, скільки б вони не йшли вгору, скрізь були вкриті теплими зеленими лісами, серед яких білили водоспади. Раптом зі сходу повіяв легкий вітер. Він сколихнув воду навколо шлюпки, спінив верхівки маленьких хвиль і майже відразу ж ушух, але те, що вони відчували цієї

миті, залишилося у них у пам'яті назавжди. Вітер приніс їм запахи і звук – тихий мелодійний звук. Едмунд та Юстас жодного разу не проронили щодо нього ані слова, і лише Люсі одного разу прохопилася:

– Прямо серце від нього розривалося...

– Чому? – спитав я тоді. – Невже мелодія та була такою сумною?

– Ні-ні! – вона тільки похитала головою і теж більше про цей звук не говорила.

Ніхто не сумнівався, що бачить за краєм світу країну Аслана.

І тут шлюпка з тріском сіла на мілину.

– Далі я повинен плисти сам, – сказав Ріпичип.

У всіх одразу виникло таке відчуття, ніби все це вже колись траплялося або було кимось передвіщено. Вони допомогли спустити на воду його крихітне суденце.

Ріпичип вийняв шпагу з піхов і закинув її далеко в лілії.

– Вона мені більше не знадобиться, – пояснив він.

Шпага встромилася у дно, і її ефес залишився над поверхнею води. Миш вклонився всім на прощання, зобразивши на мордочці належний нагоді смуток, аби не печалити друзів, але душа його співала з радощів. Люсі вперше і востаннє дозволила собі зробити те, про що завжди мріяла: вона підняла його на руки і притиснула до грудей. Потім він поспіхом вліз у своє суденце, узяв весло, човник підхопило течією і він став віддалятися, темнішаючи посеред лілій. Його несло дедалі швидше, і ось човник злетів на водяну стіну. На мить усі побачили суденце на гребені хвилі, а в ньому – самотню фігурку Ріпичипа. Потім човник зник, і після цього ніхто ніколи не бачив мишачого короля. Але наші друзі вірять, що він щасливо дістався країни Аслана й живе там донині.

Коли сонце піднялося вище, гори зникли з очей. Хвиля залишилася там, де була, але за нею не було нічого, крім блакитного неба.

Діти вибралися зі шлюпки й побрехали на південь уздовж краю хвилі. Вони самі не могли б сказати, чому вчинили саме так. Видно, це було визначено долею. І, незважаючи на те, що за час подорожі на кораблі вони посерйознішали та подорослішали, тепер вони йшли серед лілій, тримаючись за руки, мов діти. Вони жодного разу не відчували втоми. Вода була тепла, а дно ставало щораз ближчим. Нарешті вони ступили на сухий пісок, а потім раптом опинилися на

величезній, порослій м'якою зеленою травою рівнині, що майже не вивищувалася над морем. Рівнина тягнулася в нескінченну далечінь, і на ній не було жодного, навіть найменшого, пагорба.

І, як завжди здається, коли виходиш на рівнину, на якій немає ані деревця, небо ніби зустрічалось із землею просто перед ними. Однак що далі вони просувалися, то більше переконувалися, що то їм не здається, а так воно і є: небо попереду, що здавалося зовсім близьким, було мов блакитна стіна, яскрава, тверда й непроникна, ніби зроблена зі скла.

Але між ними й підніжжям неба на траві щось біліло так сліпуче, що було боляче навіть їхнім юним очам. Наблизившись, вони побачили, що це білосніжне ягня.

– Сідайте і пригощайтесь, – запропонувало воно м'яким мелодійним голосом.

І вони помітили, що на траві розкладене багаття, а на ньому печеться риба. Вони сіли й заходилися їсти, уперше за багато днів відчувши голод. Їм здавалося, що ніколи ще вони не їли нічого смачнішого.

– Скажи, ягня, – промовила Люсі, – чи виведе ця дорога нас до країни Аслана?

– Вона не для вас, – відповіло ягня. – Ви можете потрапити до країни Аслана тільки з вашого власного світу.

– Що?! – вигукнув Едмунд. – З нашого світу туди теж є шлях?

– Шлях до моєї країни є звідусіль, – відповіло ягня. Не встигло воно проказати останнє слово, як білосніжне руно його стало золотисто-коричневим, воно збільшилося в розмірах – і ось перед дітьми, виблискуючи гривною, постав сам Аслан.

– О Аслане! – вигукнула Люсі. – Розкажи нам, як потрапити до твоєї країни з нашого світу!

– Я буду вашим проводирем увесь час, – відповів Аслан, – але не скажу, чи довгим буде ваш шлях, чи коротким. Знайте лише, що лежить він через річку. Але не лякайтеся – ніхто не вміє зводити мости через річки краще за мене. А тепер ходімо. Я відімкну двері в небо й відправлю вас додому.

– Будь ласка, Аслане, – попросила Люсі, – скажи-бо нам лише, коли ми знову повернемося до Нарнії? Скажи скоріш, благаю!

– Миле дитя, – м’яко відповів Аслан, – ти і твій брат ніколи не повернетесь до Нарнії.

– О Аслане! – у розпачі вигукнули Едмунд і Люсі одночасно.

– Ви вже занадто дорослі діти, – сказав Аслан. – Тепер ви маєте бути ближчими до власного світу.

– Але ж ти знаєш, що справа навіть не в Нарнії! – схлипнула Люсі.

– Справа в тобі! Ми ніколи не зустрінемо тебе там! А як же ми зможемо без тебе жити?

– Ми з вами ще побачимося, любі, – заспокійливо промовив Лев.

– Невже ти буваєш і в нас? – запитав Едмунд.

– Так, – відповів Аслан. – Але у вашому світі мене називають іншим ім’ям. Ви повинні навчитися впізнавати мене. Для цього ви й потрапили до Нарнії. Коли ви познайомилися зі мною тут, вам легше буде побачити мене там.

– А Юстас теж ніколи сюди не потрапить? – запитала Люсі.

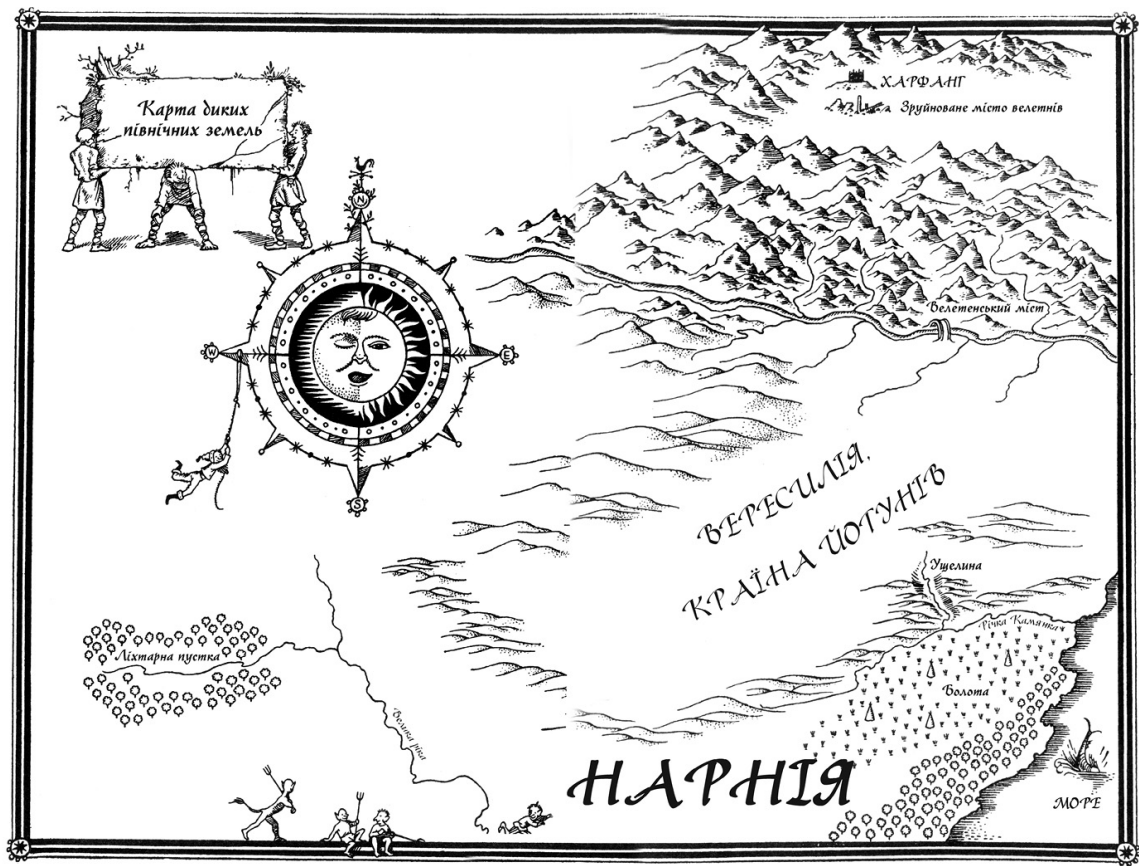
– Дитино моя, – похитав головою Аслан, – навіщо тобі це знати? Ходімо... Я відмикаю двері.

І тієї ж миті блакитна стіна розсунулася і, пронизуючи небо, на землю ринуло сліпуче біле світло, і левова грива злегка торкнулася Едмунда, Люсі та Юстаса, а тоді всі вони опинилися в тій самій кімнаті – у тітки Альберти, у Кембриджі.

Додати залишається небагато: Каспіан і його товариші щасливо дісталися до володінь Раманду, Каспіан одружився з його донькою, і врешті-решт вони досягли берегів Нарнії. Дівчина стала великою королевою, матір’ю і бабусею великих королів. А в нашому світі незабаром після повернення дітей всі помітили, як змінився Юстас, і говорили, що тепер його й не впізнаєш. Тільки Альберта заявила, що він став нудним і пересічним і що в усьому цьому винні, звичайно ж, Едмунд і Люсі Певенсі.

Срібний трон

Ніколасу Гарді

Розділ 1

На задвірках школи

Похмурого осіннього дня на задвірках школи плакало дівча. Його звали Джил Поул, а плакало воно тому, що у школі її постійно ображали. Та наша історія не про шкільне життя, тому розводитися довго про школу, де навчалася Джил, наміру не маю, до того ж ця тема аж ніяк не з приємних. Скажу тільки, що школа та була з тих, що звуться сумісноосвітніми, тобто там навчалися разом хлопчики й дівчатка, хоча деякі вважали такі школи несумісними з освітою, а викладачів у таких школах прозивали не освітянами, а «несусвіт'янами». Річ у тому, що у своїй діяльності «несусвіт'яни» трималися таких поглядів, що дітлахам, хоч хлопчикам, хоч дівчаткам, слід надавати якомога більше свободи, тобто дозволяти робити все, що заманеться. Та, на біду, єдине, до чого сягала уява десяти- п'ятнадцяти найстарших учнів, було знущання з молодших. Ось чому в стінах тієї школи коїлося бозна-що. У будь-якій звичайній школі про те довідалися б та рішуче припинили б усі негаразди ще в першій чверті, та тільки не тут. У цій школі ніхто нічого не припиняв, і, навіть коли про неблагопристойні вчинки ставало відомо, все одно хуліганів і капосників ніхто не карав та зі школи не виганяв.

— Гм-м... Який цікавий феномен, — казав у таких випадках директор школи, — із психологічної точки зору...

Із тими думками він викликав бешкетника до себе й вів із ним виховні бесіди. Та якщо ти знав, що і як йому відповідати, то покарання тобі не загрожувало, навпаки — ти міг потрапити до нього в улюбленці.

Ось чому похмурого осіннього дня на мокрій від мряки доріжці, що пролягала між задньою стіною корпусу, де була розташована спортивна зала, та заростями колючого чагарника, стояла і плакала дівчинка на ім'я Джил Поул. І ще не висохли її сльози, як із-за рогу, засунувши руки в кишені та насвистуючи, випірнув хлопчина. Ще крок — і він би налетів на неї.

— Ти що, зовсім не дивишся, куди йдеш?! — відсахнулася Джил.

— Та годі вже! Не починай... — відмахнувся був хлопчик, та, помітивши вираз її обличчя, пом'якшав, — ти... чого, Поул?

Джил лише скривилася – так буває, коли буцімто й бажаєш щось мовити, та тільки-но розтулиш рота, як сльози знов стискають горло.

– Що, знову вони? Як і завжди? – насупив брови хлопчик і ще глибше сунув руки в кишені.

Джил мовчки кивнула. Пояснювати не було чого – про кого йдеться, обоє знали й без зайвих слів.

– Це вже аж ніяк... Але що того гірше, це те, що ми... – він говорив із найкращих почуттів, але робив це так незграбно, ніби збирався прочитати Джил нотацію.

І тут дівчинка не витримала (що, погодьтеся, вельми природно для людини, яка хотіла добряче виплакати, а їй завадили).

– Та краще б ти йшов своєю дорогою та не пхав носа в те, що тебе не стосується! – урвала вона його на півслові. – Ніхто на допомогу тебе не кликав. Теж мені, вчитель знайшовся: розповідати, що кому краще, а що – ні. Ти й сам у них за побігача. Ти що ж пропонуєш: і нам скакати під їхню дудку?

– Цур тобі! – образився хлопчик і від образи так і сів на порослий травою пагорб, уздовж якого тягнувся живопліт, та одразу ж підскочив, бо трава виявилася замокрою для посиденьок. На нещастя, повне ім'я хлопчика – Юстас Бяклі, хоча поганим хлопчиськом він аж ніяк не був.

– Поул, – заблагав він, – де ж твоє почуття справедливості? Хіба ж цієї чверті я перед кимось плазував? Хто, як не я, виступив проти Картера на захист малого кроленяти? А хто зберіг таємницю Співвенсі, навіть коли мене били? А чи знаєш ти...

– Не знаю і знати не хочу, – схлипнула Джил.

Бяклі помітив, що вона ще не прийшла до тями, і вчинив так, як йому підказав здоровий глузд, – простягнув їй карамельку. Іншу він сунув до рота собі. Потроху Джил заспокоїлася і вже дивилася на речі більш помірковано.

– Вибач, Бяклі, – нарешті мовила вона, – я погарячкувала. У цій чверті ти й справді не такий, як був.

– А про попередню чверть краще забудь – звісно, якщо зможеш, – відповів Юстас. – Бо тепер я зовсім інша людина. Яким же я був кепським хлопчиськом – навіть згадувати млосно!

– Гм... Чесно кажучи, так воно й було, – не заперечувала Джил.

– Але ж тепер я зовсім інший, чи не так? Ти ж і сама помітила.

– І не тільки я. Так усі кажуть. До речі, от учора Елеонора Безтолоччі почула, як Одета Шалопайль саме так і сказала в роздягальні. А сказала вона от що: у цій чверті отой нахаба Бяклі зовсім рук відбіг – наступної чверті треба буде ним зайнятися першорядно.

Юстас здригнувся. У школі всім добре було відомо, що воно таке, коли тобою хочуть «зайнятися». На якусь хвилюк запала тиша і стало чутно, як з вишневого листячка на землю падають великі краплі.

Тишу перервала Джил:

– А й справді, з якого дива ти так змінився?

– Саме, як ти кажеш, з дива, бо на канікулах зі мною трапилося таке... таке... – із загадковим виглядом почав Юстас.

– Яке – таке? – не витримала Джил.

Та Юстас знов замовк щонайменше на цілісіньку хвилину. Нарешті він наважився:

– Послухай, Поул... Здається, ти ненавидиш оцю школу так само, як і я, тобто всім серцем.

– А що, хіба не видно?

– Що ж, раз так – тобі можна довіряти.

– Дуже люб’язно з твого боку, – пирхнула Джил.

– Це й справді дуже велика таємниця... Послухай, Джил, а чи вмієш ти вірити? Я маю на увазі... чи здатна ти повірити в те, у що ніхто не вірить?

– Та, взагалі, ще якимось не доводилося, але я можу спробувати.

– А якби, наприклад, я сказав тобі, що на тих канікулах був не де-небудь, а в іншому світі? Розумієш?

– Не дуже, – зізналася Джил.

– Нехай так, – не наполягав Юстас, – а припустімо, я тобі сказав би, що побував у таких місцях, де тварини розмовляють людською мовою, де трапляються усілякі дива, а чаклунство – буденна справа; словом, усе, мов у чарівній казці.

Тут Бяклі зніжковів та почервонів.

– А яким вітром тебе туди завіяло? – спитала Джил і теж почервоніла.

– Звичайним чаклунством, а іншого шляху немає. – Тут Юстас перейшов на шепіт: – Зі мною були ще двоюрідні брат і сестра. І нас усіх разом – ф’юїть! – і завіяло. Вони там бували й раніше.

Як не дивно, але тепер, коли обоє перемовлялися пошепки, Джил здатна була повірити Юстасу. Аж раптом її охопила неймовірна підозра, і несподівано для самої себе вона накинулася на Юстаса з люттю дикої тигриці:

– Якщо ти вирішив поглузувати з мене, то я й знати тебе не хочу! Нізащо!

– Та щоб мене підняло та гепнуло! – обурено замахав руками Юстас. – Нащо мені тебе дурити? Якщо хочеш, я можу заприсягнутися.

...Коли я вчився у школі, ми мали звичку присягатися на Біблії – так і казали: «На Біблії присягаюсь!», та в цій Експериментальній школі Біблія була не в пошані.

– Облиш, – вирішила Джил. – Я й так тобі вірю.

– І нікому не розповіси?

– За кого ти мене маєш?

Несподівана розмова захопила уяву Джил та відволікла від сумних думок про безнадійну Експериментальну школу, але доки вони змовницьки озиралися навкруги, в очі їй впало похмуре осіннє небо, краплі дощу на листі, й вона одразу ж пригадала, що довга осіння чверть тільки-но почалася і що попереду на неї чекає майже три місяці безвиході.

– От тільки що з того? Все одно ми тут і нікуди нам звідси не подітися, чи не так?

– А я от що тобі скажу: коли ми поверталися звідти додому, дехто, – тут Юстас зробив наголос, – сам сказав, що молодшим Певенсі (то мої кузен і кузина) зворотного шляху туди вже немає. Я гадаю, немає тому, що вони побували там тричі, а більше, мабуть, не можна. Але ж про мене він нічого не казав. А раз не казав – то, може, я ще повернуся. І от я гадаю, а чи не можна...

– ...самим зробити щось, аби чаклунство відбулося, – підхопила Джил.

Юстас кивнув.

– Щось на кшталт отого, аби накреслити крейдою коло, написати в ньому чудернацькими літерами чаклунські слова, стати посередині та проспівати закляття?

Юстас замислився, а потім рішуче похитав головою.

– Узагалі, раніше я й сам так гадав, хоча до справи руки так і не дійшли. Але тепер мені здається, що всі ті магічні кола та все таке

інше – нісенітниця, та й годі. Ні-ні, йому б це не сподобалося. Чого доброго, він ще вважатиме, ніби ми таким чином напрошуємося в гості.

– Ти весь час згадуєш про нього... А хто ж той він?

– Там, – Юстас хитнув головою кудись убік, – його називають Аслан.

– До чого ж незвичне ім'я.

– Але воно і вполовину не каже того, який незвичний він сам, – значуще промовив Юстас. – Гадаю, нічого страшного з того не буде, якщо просто попросити. Давай-но станемо поруч, простягнемо руки вперед, долонями додолу... На острові Раманду ми саме так і робили.

– На якому-якому острові?

– Потім розповім... Іще треба, мабуть, повернутися обличчям до сходу. Зажди-но! Де в нас схід?

– Не знаю, – чесно визнала Джил.

– Ніколи не міг зрозуміти, чому дівчатка не розуміються на сторонах світу.

– Але ж ти теж не знаєш, – обурилася Джил.

– Знаю, знаю, просто ти весь час мене відволікаєш. Так... Якщо мох тут, то схід – там. Ставай-но обличчям до отих дерев. А тепер повторюй за мною.

– Що повторювати?

- Звичайно те, що я скажу! – І він почав: – Аслане, Аслане, Аслане!
- Аслане-Аслане-Аслане, – луною вторувала йому Джил.
- Будь ласка, Аслане, дозволь нам обом до твоєї країни...

У цю мить вони почули галас, що долинав з-поза рогу спортивної зали.

– Поул! Я знаю, де вона! Вона десь тут за школою ридма реве. Притягти її сюди?

Джил і Юстас лише презирнулися, не змовляючись, кинулися до лаврових кущів і мерщій угору стрімким схилом, пірнаючи поміж кущів, та ще й з такою швидкістю, якій міг позаздрити кожен (завдяки особливій методиці викладання в стінах Експериментальної школи учні не дуже переймалися ані латиною, ані математикою, ані французькою мовою чи будь-якою іншою з наук, проте сповна опанували мистецтво щодуху від них тікати). На одному подиху дітлахи здерлися нагору, потім зупинилися та прислухалися – так, гонитва не відставала.

– Хоч би хвіртку було прочинено! – кинув Бяклі біжучи. Джил лише кивнула у відповідь.

Тут треба згадати, що на пагорбі, порослому лавровими кущами, височіла кам'яна стіна, у якій була лише одна хвіртка, за якою простягалося вересове пустище. Ця хвіртка майже завжди була замкнена на ключ. Та декілька разів її бачили прочиненою, а може, і не декілька, а лише один раз. Але ж, погодьтеся, неважко уявити, як сподівалися дітлахи на те, що цей єдиний раз повториться саме сьогодні, і тоді вони вислизнули б за межі школи непоміченими.

Що й казати, від бігу діти розчервонілися та замазурилися, що й не дивно, бо бігти їм довелося зігнувшись у три погібелі, тому огорожі вони дісталися, коли вже й дух забило. А ось і хвіртка. Замкнена, як і завжди.

– Здається, виходу немає, хіба що... – мовив Юстас з останніх сил, мимоволі хапаючись за дверну ручку. – Йой! – тільки й додав він за мить – ручка повернулася, і двері... прочинились.

За якусь мить до того вони тільки й мріяли про те, аби двері виявилися відімкненими, аби з розгону майнути крізь них. Але зараз, коли виявилось, що двері й справді відчинені, вони аж закликали на порозі. Те, що вони побачили за дверима, дуже відрізнялося від того, що вони сподівалися побачити.

А побачити вони очікували сиві порослі вересом схили, що тяглися вдалину, де губилися на тлі так само сивого неба. Натомість їм в очі вдарило яскраве сонячне сяйво. Сонячне сяйво хлинуло у дверний проріз так само, як, скажімо, яскравим червневим полуднем, коли ви копирсаєтесь у темному гаражі, а потім відчиняєте двері. У яскравих променях краплі дощу на траві раптом заграли, мов намистини. А на замузаних щоках у Джил одразу стали помітними дві світлі доріжки від сліз. Таке сонячне світло посеред похмурого осіннього дня якщо й могло з'явитися, то тільки дивом, а диво не могло бути нічим іншим, як небаченим до того іншим світом. Зрештою, таким його побачили дітлахи. Так само вирішили б і ви, коли побачили б мураву, зеленішу та соковитішу за ту, яку вам доводилося бачити до того, а в небесній блакиті майоріли чи то велетенські метелики, чи то зірки серед білого дня.

Усе своє життя Джил лише мріяла про щось таке, але тепер прикипіла до місця. Вона кинула погляд на Юстаса і побачила, що тому теж... ніяково.

– Ходімо, – ледве чутно мовив той.

– А чи зможемо ми повернутися? А з нами нічого там не трапиться? – стривожилася Джил.

Тієї ж миті десь позаду чийсь уїдливий голос погукав:

– Агов, Поул! Ану, виходь! Нам відомо, що ти тут! Не змушуй нас тебе шукати! Виходь краще сама! – То був голос Едіт Шакайль. Вона не одна з тих, хто збирався провчити Джил, а радше належала до кола їхніх підлесників та підлабузників.

– Хутчіш! – вигукнув Бяклі. – Тримай мене за руку! Нам аж ніяк не можна загубити одне одного.

І не встигла Джил второпати, що й до чого, як він схопив її за руку і смикнув за собою в прочинені двері, подалі від шкільного подвір'я, подалі від старої доброї Англії, подалі від нашого світу – туди, де починався інший, невідомий світ.

Вереск Едіт Шакайль враз урвався, мов і не було, наче голос диктора, коли вимикаєш радіо. І одразу дітей оточили зовсім інші, неземні звуки. Вони долинали звідти, де у височині мерехтіли яскраві цяточки. Лише тепер стало зрозуміло, що то птахи. Вони щебетали так, ніби намагалися переспівати один одного, та на землі їхнє щебетання здавалося дивовижною вигадливою музикою, яку спершу,

можливо, ще й не кожен розпізнає, та, прислухавшись, зрозуміє, що й порівняти ту музику нема з чим. Водночас музика пташиного співу, здавалося, аж ніяк не порушувала відчуття повної безмовності, що панувала навколо. Чи то від тиші, від якої закладало вуха, чи то від прохолоди, від якої спиною побігли мурашки, але Джил здавалося, що вони десь високо в горах.

Бяклі досі тримав її за руку – і так вони вирушили в дорогу, пильно роздивляючись навкруги. Та куди не кинеш оком – скрізь одне й те саме: високі дерева, схожі на кедри, тільки ще вищі за них. І сказати, що то був ліс – не скажеш. Скоріше, то був гай, до того ж не порослий чагарником чи підліском, тому видко було ой як далеко. Та як не вдивляйся в далечінь, за гаєм скрізь росла густа зелена трава, мерехтіло щебетливе птаство з лимонно-жовтим або синім, як у лугових бабок, або райдужним пір'ям, землею стелилися фіалкові тіні й... ані душі навкруги. Словом, безлюдний то був ліс.

Вони йшли весь час далі й далі, не обмовившись жодним словом, як раптом...

– Стій! – гиркнув Бяклі, смикаючи Джил за руку, – вони стояли на самісінькому краю ущелини.

Джил була з тих людей, яким висота байдуже. Навіть на краю прірви вона відчувала радше цікавість, ніж тривогу. Ось чому вона навіть розсердилася, коли Бяклі потягнув її від урвища. «Смикає мене за руку, наче малечу якусь!» – подумки образилася вона та висмикнула руку. І тут уже Бяклі зблід, мов та крейда, на що Джил лише презирливо кинула:

– Ти чого?

Аби остаточно переконати його, що нічого лячного в тому, аби стояти над прірвою, немає, вона ступила аж на край. Відверто кажучи, навіть ближче, ніж їй того хотілося б. І глянула вниз.

Тільки тепер вона зрозуміла, що Бяклі зблід не дарма – на те він мав дуже й дуже вагому причину: в нашому світі таких прірв просто не існує! Тільки уявіть собі, що ви стоїте на найвищій вершині найвищої скелі у світі. А тепер уявіть, ніби ви зазирали в прірву, що розверзнулася просто у вас попід ногами. Так от, те, що побачила Джил, було в десять, якщо не в двадцять разів глибше, ніж ви собі уявили. А там, де, здається, вже дно, бавляться якісь маленькі білі комашки, яких на перший погляд можна сплутати з отарою

баранчиків. Та якщо придивитися пильніше, раптом розумієш, що то хмари, та не якісь там клаптики туману, а справжні купчасті велети, що й самі не менші за гори. І поміж ними, якщо напружити зір, можна розгледіти землю, та й то, що воно там таке: чи то поле, чи то ліс, чи то суходіл, чи то море – однаково не збагнеш. А це все тому, що відстань від тих хмар до землі ще більша, ніж до вас, у кого вони під ногами.

Так от, Джил зачаровано дивилася вниз, як раптом їй спало на думку: чи, може, й справді варто відійти від краю на крок чи два? Але що ж тоді подумає про неї Бяклі? І вона так само раптово вирішила: зрештою, яка різниця, що там гадатиме Бяклі, коли прірва жакливіша за те, що може подумати Бяклі. І одразу ж дала собі слово ніколи-ніколи не глузувати з тих, кому висота, скажімо так, не до смаку. Але від цієї думки в голові в неї запаморочилося, і вона відчула, що, попри власну волю, не в змозі зійти з місця. Ноги зробилися ватяними, а перед очима все попливло.

– Ти що, Поул, з глузду з'їхала? Негайно відійди! Дурепа навіжена! – долинув до неї пронизливий голос Бяклі.

Та вуха в дівчинки наче позакладало, тому його голос долетів немов здалеку. Потім Джил відчула, як він намагається її відтягнути, та ані руки, ані ноги її вже не слухалися. Дівчинка була вкрай налякана, у неї паморочилося в голові, тому вона навіть не тямала, чому саме пручається, коли її відтягують від прірви. Але скільки вона житиме, стільки й пам'ятатиме, як вона випручалася в нього із рук, а він (це ще довго переслідуватиме її в нічних жахах), втративши рівновагу, із несамовитим криком полетів у безодню.

На щастя, Джил не мала ані хвилинок, аби зрозуміти, що саме вона накоїла, – де взявсь величезний звір яскравої масті й одним стрибком опинився на краю скелі. Він перехилився через край прірви і (що найдивніше) почав... дмухати. Саме так: не ревти, не гарчати, а дмухати. Щодоху, невпинно й неослабно, наче ввімкнутий пиломок. Джил лежала майже поруч і відчувала, як вібрує його тіло, видуваючи струмінь повітря. Вона лежала нерухомо, не в змозі підвестися, мов непритомна, та, як їй не кортіло й справді знепритомніти, із власного бажання таке, звісно, не робиться. А от далеко-далеко внизу вона помітила чорну цятку, що ніби ширяла в повітрі, здіймаючись вище й вище та віддаляючись від скелі. Коли цятка опинилася на одному рівні

з вершечком кручі, вона була вже так далеко, що Джил зовсім загубила її з очей – та рухалася із шаленою швидкістю. Тільки тепер Джил здогадалася, що, певно, цятку відносить вітром, а вітер здіймає звір, що лежить поряд із нею.

Вона повернула голову до звіра – то був Лев.

Розділ 2

Джил доручають завдання

Жодного разу не глянувши на дівчинку, він звівся на ноги та дмухнув ще раз. Потім, вочевидь, задоволений зробленим, він розвернувся та неспішно попрямував назад до лісу.

– Це все сон, сон, лише сон, – запевняла себе Джил. – Це все лише сон, і за мить я прокинусь!

Але то був не сон. Тому й прокинутися не вдалося.

– Краще було б ніколи не потрапляти до цього жахливого місця, – промовила дівчинка вголос. – Скидається, Бяклі знав про тутешні місця не більш мого. А якщо знав – навіщо було тягнути мене сюди, навіть і не натякнувши, що тут і до чого. Яка тепер моя провина в тому, що він взяв – і впав! Коли б він не кинувся мене рятувати, то все було б гаразд: і в нього, і в мене.

Тут Джил згадала той моторошний зойк, із яким Бяклі зірвався зі скелі, і на очах її виступили сльози.

Сльози, звичайно, то справа корисна: доки плачеш – легшає на душі. Одна біда: рано чи пізно, та врешті доводиться припинити, а потому треба вирішувати, що робити далі. Коли сльози скінчилися, Джил відчула нестерпну спрагу. Увесь цей час вона пролежала долілиць, але тепер спрага змусила її принаймні сісти. Птахи вже змовкли, стояла непорушна тиша, лише десь із далини линув неголосний, проте немовчущий звук. Дівчинка прислухалася... Так, справді, тепер вона майже була певна – десь неподалік дзюркотить вода.

Джил підвелася та озирнулася навкруги. Лева ніде не було видно, але він міг причаїтися десь поряд, за деревом, а дерев тут було безліч. Навіть більше, як вона знала з книжок, леви – вони такі: коли нападають, нападають гуртом. Та спрага виявилася сильнішою за страх, і тому, закликавши на допомогу всю свою хоробрість, дівчинка вирушила на пошуки води. Крадькома, навшпиньках вона перебігала від дерева до дерева, час від часу зупиняючись та подовгу вдивляючись у гліб лісу.

У лісі було так тихо, що вона без особливих зусиль визначила, звідки чути джюркотіння. А з кожним кроком ставало воно щораз голоснішим, і непомітно для себе дівчинка вийшла на таку собі галявинку, де одразу ж угледіла струмок, чистий і прозорий, наче скло, що струменів зовсім поруч, як штихом докинути, в густій траві на іншому кінці галявини. Від самого погляду на воду Джил відчула, що спрага жене її вперед – припасти до води, та, не слухаючись спраги, вона застигла, роззявивши рота, мов прикута до місця. І на те була дуже вагома причина – біля струмка лежав Лев.

Він лежав, витягнувши перед собою передні лапи і здійнявши голову, як ті кам'яні леви на Трафальгарській площі. Джил одразу ж збагнула, що він її помітив – він глянув їй просто в очі та відвернувся, ніби старий знайомий, що вивчив її досить добре й тому заздалегідь знав, що й коли від неї чекати.

«Якщо я побіжу – він кине́ться слідом, – розмірковувала Джил, – а якщо піду вперед – потраплю прямісінько йому в пащу». Поглядом вона була наче прикута до звіра, а от ногами – до землі. Як довго вона стояла, дівчинка й сама не знала, та, здавалося, годину, та ще й не одну. Тим часом спрага стала просто нестерпною, і Джил відчула, що якщо їй випадає вмерти тут і негайно, то краще вже вмерти у левовій пащі, аніж від спраги за кілька кроків до води. «Ковток, лише ковток, а там і померти не жаль», – вирішила про себе Джил.

– Якщо тебе мучить спрага – пий.

То були перші слова, що їх почула Джил відтоді, як своє останнє слово сказав Бяклі на краю урвища. Вона озирнулася навсібіч, видивляючись того, хто їх вимовив. Знов пролунав той самий голос:

– Якщо тебе мучить спрага – підходь та пий.

Джил пригадала, що Бяклі розповідав їй про розумних звірів, і нарешті дотямила: вона почула голос Лева. Лише тепер вона помітила, що губи його ворущаються, та голос, не схожий на людський, був повнозвучнішим, гучнішим, глибшим і, як би то сказати, золотавим. Сказати, що, почувши цей голос, вона облишила свої страхи, – не скажеш, та страх, якщо й залишився, був тепер зовсім іншим.

– Хіба тебе не мучить спрага? – спитав Лев.

– Пити хочу – аж вмираю, – відповіла Джил.

– Хочеш пити – пий, – наказав Лев.

– А чи не могли б ви... якщо ваша ласка... зробити мені послугу – відійти кудись подалі, доки я не нап'юся, – попрохала Джил.

У відповідь Лев тільки зиркнув на неї та неголосно загарчав. І, роздивляючись цю нерухому громадину, дівчинка подумала, що з не меншим успіхом могла б попрохати гору посунутися трохи вбік.

Звабливе переливчасте дзюркотіння струмка зводило її з розуму.

– А чи не могли б ви пообіцяти, що не вчините мені нічого лихого, якщо я підійду? – ніяк не вгамовувалася Джил.

– Я не даю обіцянок, – промовив звір.

Джил так кортіло пити, що, сама того не помічаючи, вона ступила крок уперед.

– А чи доводилося вам їсти дівчаток? – спитала вона.

– Мені доводилося ковтати дівчаток і хлопців, чоловіків і жінок, королів та імператорів, міста та цілі країни, – відповів Лев. Він не

намагався своїми словами вразити Джил чи злякати її, не було в його голосі й жалю. Він просто відповів на питання.

– Я не наважуюся підійти, – зізналася Джил.

– Тоді ти помреш від спраги, – знизав плечима Лев.

– Ой, лишенько! – вигукнула Джил і ступила крок вперед. – Гадаю, мені доведеться піти пошукати інший струмок.

– Іншого немає, – відповів Лев.

Джил навіть не спало на думку засумніватися в словах Лева (та й тому, кому довелося побачити його суворий вираз, таке й не подумалося б), і рішення не забарилось. Нічого більш лячного в житті їй ще не доводилося робити, але вона підійшла до струмка, опустила на коліна й зачерпнула води долонею: прохолодної, живодайної води – такої вона ще ніколи не куштувала. Її не знадобилося багато – лише кілька ковточків здатні були цілком втамувати спрагу. Спочатку Джил мала намір забратися подалі від Лева, щойно нап’ється. Але тепер їй спало на думку, що то, мабуть, буде найнебезпечнішим вчинком з усіх можливих. Вона піднялася з колін та завмерла біля струмка, з мокрими від питва губами.

– Ходи-но сюди, – наказав Лев, і дівчинка не змогла не підкоритися.

Тепер вона стояла просто поміж левових передніх лап і заглядала йому в очі. Довго так вона не витримала й опустила очі додолу.

– Дитя людське, – звернувся до неї Лев. – Де подівся хлопчик?

– Він зірвався зі скелі, – відповіла Джил і, трохи забарившись, додала: – сер.

Вона не мала жодної уяви, як ще його називати, а не сказати нічого здалося їй нахабством.

– Як це трапилось, людське дитя?

– Він намагався врятувати мене від падіння, сер.

– Як ти опинилась на краю урвища, людське дитя?

– Я хизувалася, сер.

– Слушна відповідь, людське дитя. Більше так не роби. Що ж... – Уперше за весь цей час вираз Лева видався Джил не таким суворим, – хлопчик у безпеці. Я завів його до Нарнії. Але ти своїми діями ускладнила своє завдання.

– Яке завдання, сер? – спитала Джил.

– Те завдання, заради якого я викликав вас до цього світу.

Останні його слова чимало здивували Джил. «Певно, він із кимось мене плутає», – подумала вона, а вголос висловити свою думку не наважилася, хоч щось їй і підказувало, що це спричинить неабияку плутанину, якщо вона цього не зробить.

– Кажи, не лякайся, людське дитя, – захопив її Лев.

– Хотіла... е-е-е... спитати, чи не може тут бути якоїсь помилки? Бо, бачте, ніхто нас із Бяклі не кликав – ми самі сюди напросилися. Бяклі сказав, що треба покликати... когось-там – забула його імя, бо вперше в житті чула, – і тоді той хтось дозволить нам зайти. Тож ми покликали, і двері відчинилися.

– Ви б не намагалися викликати мене, коли б я сам не покликав вас, – сказав Лев.

– Тож ви і є той хтось? – уточнила Джил.

– Саме так. А тепер слухай уважно своє завдання. Далеко звідси лежить королівство Нарнія, у якому живе старий король. Він завжди сумний, бо йому нема кому передати трон – він втратив спадкоємця, коли багато років тому його єдиного сина викрали, і ніхто в усьому королівстві не знає, де той тепер і чи живий взагалі. А він живий. Я доручаю вам шукати загубленого принца, шукати доти, доки ви чи то знайдете його, чи то загинете, чи то повернетесь назад, до свого світу.

– Але як ми його знайдемо? – знітилася Джил.

– Я розповім як, дитя, – відповів Лев. – У пошуках тебе вестимуть мої знаки. Ось перший – щойно хлопчик Юстас ступить на землі Нарнії, йому зустрінеться старий добрий друг. Нехай він не гаючи часу привітається із ним – і тоді вам на допомогу прийде надійний помічник. По-друге, залишивши Нарнію, тримайтеся курсу на північ. Прямуйте так доти, доки не побачите руїни давнього міста велетнів. По-третє, на руїнах ви знайдете камінь із написом. Прочитайте цей напис і чиніть, як він звелить. Четвертий знак – принца ви впізнаєте (якщо, звичайно, знайдете його) так: перший, хто за час ваших мандрів попросить вас про щось в ім'я Аслана – в ім'я мене, – той і є принц.

Здавалося, Лев сказав усе, що бажав, і Джил вирішила, ніби має щось сказати. Тож вона промовила:

– Щиро дякую. Я зрозуміла.

– Дитя, – промовив Аслан, і голос його якось пом'якшав, – може статися, що ти зрозуміла не так добре, як тобі здається. Але то не біда.

Для початку ти повинна все це запам'ятати. Повтори-но мені всі чотири знаки.

Джил спробувала повторити, але вийшло не дуже добре. Лев заходився виправляти її і змушував дівчинку повторювати й повторювати доти, аж поки вона не вивчила їх напам'ять. Він не виказував ознак нетерпіння, тож Джил зрештою набралася сміливості та спитала:

– Але як же я потраплю до Нарнії?

– На моєму подиху, – відповів Лев. – Я дмухну – і тебе понесе на захід цього світу так само, як і Юстаса.

– Чи встигну я розповісти йому про перший знак? Хоч це, певно, не має значення – він, мабуть, у будь-якому разі підійде привітати старого друга, якщо побачить його, чи не так?

– Не можна марнувати ані хвилини, – зауважив Лев. – Я маю негайно ж тебе відправити. Рушай-но до урвища, а я піду слідом.

Джил чудово пам'ятала, що змарнувала безліч часу з власної провини. «Якби я не накоїла дурниць, Бяклі зміг би разом зі мною почути всі Левові вказівки», – подумала вона і скорилася. Тривожно їй було крокувати назад, до краю прірви, тим більше що Лева поряд не було – він нечутно ступав слідом за нею на своїх м'яких лапах.

До краю урвища було ще далеко, коли за спиною дівчинки пролунав його голос:

– Стій спокійно. Зараз я подму. Спробуй запам'ятати дві речі. По-перше, постійно повторюй і повторюй знаки: вранці, коли прокинешся, і ввечері, лягаючи спати, і вночі, якщо сон полишить тебе. Багато дивного може трапитися з тобою. Але, що б не сталося, не забувай про знаки та слідуй їм достеменно. А по-друге, я попереджаю тебе: тут, нагорі, тобі зрозуміло те, що я сказав, а там, у Нарнії, все може бути інакше. Тут, у горах, повітря чисте і прозоре – і розум твій ясний, а там, внизу, повітря густіше й думки плутатимуться у твоїй голові. Ти повинна бути дуже уважна. Знаки, коли ти їх зустрінеш, здадуться тобі зовсім не такими, як ти уявляла. Ось чому так важливо пам'ятати їх і не надто довіряти очам своїм. Пам'ятай знаки й вір у них, а решта – неважливо. А тепер, донько Єви, прощай...

Голос тихішав, доки остаточно не змовк. Джил озирнулась і з подивом виявила, що віддалилася від кручі вже кроків на сто, а Лев золотавою плямою полум'янів на краю. Гадаючи, що він подме зі

страшною силою, дівчинка зціпила зуби і стиснула кулачки, але подих Лева був таким легким та ніжним, що Джил і не помітила, як відірвалася від землі. Тепер під нею на тисячі й тисячі кроків униз було лише повітря і нічого більше.

Джил злякалась, але лише на мить: по-перше, земля внизу була така далека, що, здавалося, її і зовсім немає. А по-друге, Левів подих дозволяв так зручно розташуватись у повітрі! Джил то лягала на спину, то поверталась обличчям вниз – словом, крутилася, як їй заманеться, – так само можна вертатися у воді (звичайно, коли вже вмієш плавати). Було тепло й нізвідки не піддувало, адже вона рухалася з такою самою швидкістю, що й потік повітря. Це зовсім не схоже на політ літаком – не було ані шуму, ані «повітряних ям». Коли б Джил хоч раз довелося подорожувати повітряною кулею, вона погодилася б, що між цими двома способами пересування є певна схожість, тільки летіти на Левовому подиху значно краще.

– Ой ти ж лишенько! – несподівано схаменулась Джил. – Знаки! Треба їх негайно ж повторити.

Вона спершу навіть злякалась, але, впевнившись, що чудово їх пам'ятає, миттєво заспокоїлась.

– Що ж, гадаю, все гаразд, – із задовolenим позіхом дівчинка відкинулась у повітрі, мов лежачи на зручній софі...

– Оце так! – вигукнула вона за кілька годин. – Я, здається, задрімала! Подумати тільки – спати в повітрі! Такого, певно, ще нікому не доводилось пережити. Хоча ні – Бяклі, певно, також спав, адже він вилетів раніше за мене. Чом би не подивитись, що там внизу діється...

А внизу, куди не кинь погляд, стелилася безкрая синя рівнина, якою поволі повзли якісь величезні білі плями. «То, мабуть, хмари, – подумала дівчинка. – Але вони набагато більші за ті, що я бачила з кручі, – певно, тому, що ці набагато ближчі. Мабуть, я спускаюсь! Ой, а сонечко-то як світить!»

На початку подорожі сонце стояло над головою Джил, а тепер воно потроху сідало й світило їй просто в очі. Тож вона могла б легко здогадатися, що летить прямісінько на захід. Але тут Бяклі мав рацію: Джил насправді зовсім нічого не тямила про сторони світу (щодо інших дівчаток – тут не скажу нічого, бо не знаю). Вдивляючись у

синю гладінь внизу, Джил помітила, що на ній тут і там можна розгледіти якісь світлі цятки.

– Синя рівнина – то море, – здогадалася Джил. – А цятки, то, звичайно, острови.

Так воно й було. Вона б, певно, позаздрила Бяклі, коли б дізналася, що деякі з цих островів йому пощастило бачити на власні очі з палуби корабля, а на інші навіть довелося висадитись. Але вона цього ще не знала... Через деякий час Джил розгледіла на синій гладіні якісь зморшки. Якби вона летіла трохи нижче, то, певно, зрозуміла б, що ті невеличкі зморшки насправді – величезні океанські хвилі. А потім на горизонті на всю довжину проступила якась темна широка смуга, що чимраз темнішала та ширшала із такою швидкістю, немов зростала на очах. Уперше за всю подорож дівчинка усвідомила, із якою неймовірною швидкістю вона рухається. І зрозуміла, що ця смуга, швидше за все, – саме земля.

Раптом вона побачила, що ліворуч (бо вітер був південний) на неї стрімко насувається величезна біла хмара – і цього разу на одній висоті з нею. Джил не встигла й озирнутись, як опинилась у самій її гущині – там було прохолодно й вогко, наче в тумані. У Джил затяло дух, але лише за мить вона, пролетівши крізь хмару, вже мчала вперед, мружачись від яскравого сонця і змокла до рубця (на ній була сорочка і светр, шорти і панчохи, й осінні туфлі на товстій підшві, адже в Англії цієї днини було сиро і прохолодно). Вона випірнула із хмари нижче, ніж влетіла в неї, і, щойно опинилася на відкритому повітрі, помітила щось, що, хоч і було цілком передбачуваним, видалось їй повною несподіванкою і просто-таки приголомшило. Звуки. Досі вона летіла в цілковитій тиші. Тепер, уперше за весь цей час, вона почула плескіт хвиль і крики чайок. А згодом відчула запах моря. Тепер у неї не було ані крихти сумніву в тому, що летіла вона з неймовірною швидкістю. Врешті Джил побачила, як із гуркотом зіштовхнулись дві величезні хвилі, здійнявши фонтан бризок і піни. Та не встигла вона озирнутись, як вони лишилися далеко позаду. Земля стрімко насувалася. У глибині суходолу, а також ліворуч, трохи ближче, вона бачила гори. А ще можна було побачити затоки й плоскогір'я, ліси й поля, піщані пляжі й круті стрімчаки. Гуркіт хвиль, що розбивалися об берег, щосекунди ставав дедалі голоснішим, заглушуючи собою всі інші звуки.

Раптом Джил побачила, що попереду земля розступилась, – вона знову летіла понад водою – то було гирло якоїсь річки. Тепер вона летіла зовсім низько, майже торкаючись хвиль. Кінчиком черевичка вона зачепила одну з них, і її облило фонтаном бризок. Рух її помітно сповільнився. Спочатку вона просувалася вгору за течією, а потім завернула ліворуч і поволі наближалась до берега. Навколо було так багато цікавого, аж очі розбігались: ось зелена галявина, а тут корабель, так яскраво прикрашений, що схожий на величезну коштовність; там замки й фортечні мури, прапори майорять у повітрі, люди в яскравому одязі, зброя, золото, мечі, звідкись долинають звуки музики. Але все це злилось до купи і змішалось у неї в голові. Вона отямилась лише тоді, коли опинилась на ногах – Джил приземлилась у прибережному гайку, а за декілька кроків від неї стояв Бяклі.

У першу хвилину її вразило, який він був брудний і неохайний і, взагалі, який непристойний вигляд він мав. А згодом промайнула наступна думка: «Яка ж я мокра – мов та курка!»

Розділ 3

Король вирушає у плавання

Якою ж замазурою видавався Бяклі (та й Джил, якби подивилася на себе збоку) на тлі того, що відбувалося навкруги. Утім, якщо розповідати, як і чому вони тут опинилися, то розповідати треба спочатку.

У просвіті між вершинами двох далеких гір, що їх Джил помітила, наближаючись до землі, сідало сонце, кидаючи останні промені на широку надрічкову луку; а поза нею височів замок із багатьма вежами, шпилі та флюгери на якому аж очі на сонці сліпили – більш сліпучого краєвиду Джил за своє життя ще не бачила. А на річці, погойдуючись на хвилях коло біломармурової пристані, був пришвартований корабель, великий корабель у золоті та пурпурі з високим носом та високим ютом, із вимпелом на грот-щоглі, гірляндою маленьких прапорців уздовж палуби та довгим рядом щитів, що виблискували сріблом уздовж усього фальшборту. Однією ногою на сходнях, перекинутих на палубу, стояв сивий-сивий старий чоловік. З-під порфірної мантиї виблискувала срібляста кольчуга. Чоло його охоплював золотий обруч. Майже до пояса спадала сива, мов руно, борода. Старий тримався рівно, однією рукою спираючись на плече пишно вбраного вельможі, значно молодшого та більш ставного за нього. Та як не намагався той старий триматися, якщо придивитися, одразу ж було видно, що насправді він був таким немічним та недужим, що, здавалося, легкий подих вітерця здмухне його з пристані, наче осіннє листячко; а в очах у нього стояли сльози.

Король повернувся обличчям до проводу, мабуть, хотів був звернутися до них із прощальним словом, та тієї ж миті біля нього з'явилося таке собі крісло на колесах, яке тягнув за собою гладенький віслючок, на зріст не вищий за мисливського собаку, – із таким полюють на диких качок, а в тому кріслі гніздився маленький гладенький чолов'яга у вбранні, що пишністю не поступалося королівському. Сидячи посеред купи подушечок, він через свій маленький зріст та неабияку опасистість нагадував тюк поміж хутра, шовку та оксамиту. То був гном. На вигляд він був того ж віку, що й король, проте зберіг юнацьку жвавість, безпосередність і допитливий

погляд. Капелюха він не вдягав, хоч і був голомозим, тому на сонці його непокрита блискуча голова скидалася на більярдну кулю, хіба що для велетенського більярду.

А ще далі півколом юрмилися ті, кого Джил одразу ж подумки прозвала придворними. І було чому. Від їхніх строкатих одеж та обладунків в очах рябіло так, ніби ви дивитесь на квітучу клумбу. Можна було зрозуміти, чому Джил аж рота роззявила. Проте рота вона роззявила не від захвату барвистим вбранням, а з великого подиву на тих, хто був вдягнений у те вбрання. Їх навіть «людьми» не можна було назвати. Власне, людей у тому натовпі якщо й було, то хіба що одна персона із шести. А от інших справді важко було визнати людьми в людському розумінні цього слова. То були істоти, яких у нашому світі взагалі не зустрінеш. А були там фавни, сатири, кентаври (їх Джил спромоглася впізнати, бо колись бачила на малюнках), а також гноми. Крім того, вона впізнала й деяких звірят: ведмедів, борсуків, кротів, леопардів, мишей, а також декого з птаства. Але всі звірята, навіть знайомі з книжок чи бачені в зоопарку, дуже відрізнялися від своїх родичів, яких можна зустріти в Англії. Деякі, що одразу впадали в очі, відрізнялися від своїх англійських родичів щонайменше зростом. Узяти хоча б мишей: на зріст вони були з англійського собацюру, а от стояли – тільки уявіть собі! – на задніх лапках. Та найдивовижнішим було інше: на всіх без винятку мордах – чи краще казати вже «обличчях»? – було наче написано, що ці тварини вміють мислити та розмовляти не гірше за нас із вами.

«Оце так-так! – подумки охнула Джил. – Чого тільки у світі не буває! – Та одразу ж додала: – Але кортіло б мені знати завчасно: вони добрі чи злі?» – Бо серед натовпу вона раптом помітила двох чи трьох велетнів і якихось невідомих тварин. І тільки тепер вона згадала про Асланове доручення. За останні півгодини вона ані хвилики не думала про те, як його виконати.

– Бяклі! – Вона смикнула Юстаса за руку. – Бяклі! Нумо, пригадуй, чи є в тому натовпі твої знайомі?

– А, це знову ти! – не дуже приязно буркнув Юстас (для чого, погодьтесь, він мав деякі підстави). – Ну й чого тобі? Не бачиш, я хочу послухати!

– Тільки не будь таким йолопом! Не можна гаяти ані хвилини! – прошепотіла вона йому просто у вухо. – Тож впізнаєш ти хоч кого-

небудь з твоїх давніх приятелів? Ти мушиш переговорити з ним негайно!

– Що ти верзеш?

– Так мені велів Аслан, той самий Лев, про якого ти... – перебиваючи сама себе, у відчаї затараторила Джил, – ...я бачила його на власні очі.

– Ти бачила його?! І що ж він наказав?

– А він сказав, що найперша людина, яка зустрінеється тобі в Нарнії, то й буде твій добрий старий приятель, і ти повинен підійти та заговорити з ним. Не-гай-но!

– Але ж я нікого тут не знаю! Я й досі не певен, що ми саме в Нарнії.

– А хто мені казав, що вже бував тут? – примружилася Джил.

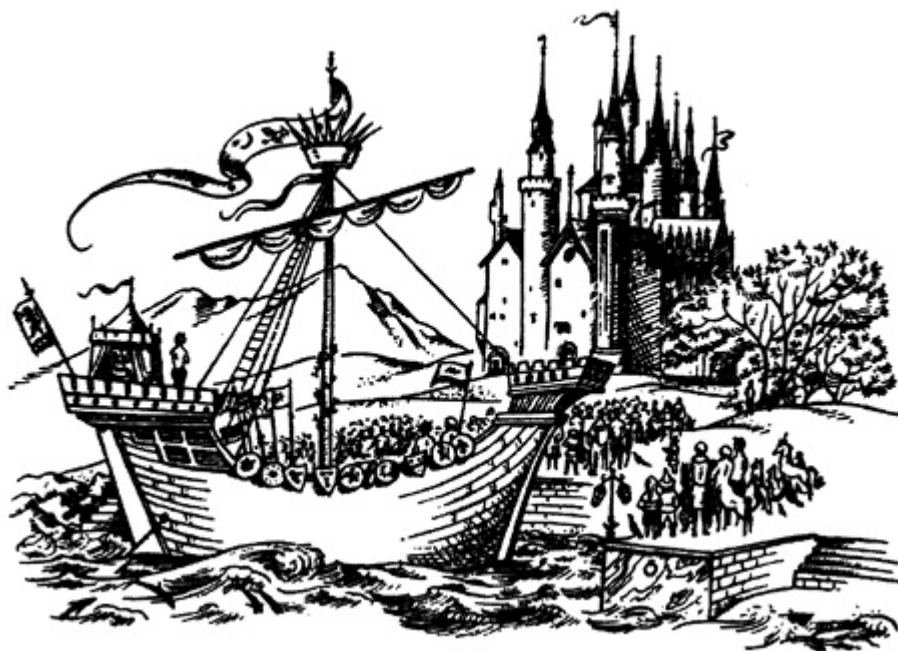
– Ти мене не так зрозуміла.

– А як інакше? Ти ж сам казав!

– Хоч заради спокою ти можеш помовчати бодай трохи! Дай послухати, що там діється!

А там, судячи з усього, король про щось казав гномові, та про що саме – здаля розібрати було неможливо. Як зрозуміла Джил, у відповідь гном лише кивав або хитав головою. Потім король звернувся до всіх присутніх, але голосом таким уже тихим і надламаним, що Джил вихоплювала лише окремі слова, тим паче ішлося про якісь їй невідомі країни та народи. Завершивши промову, король вклонився, розцілував гнома в обидві щоки, знов випростався та підніс праву руку, ніби благословляв усіх присутніх. А потім, ледь-ледь пересуваючи ноги, став здійматися на борт. Ті, хто залишився на землі, здається, були щиро засмучені. Серед натовпу замайоріли білі носові хустинки, почувся плач, східці прибрали, на кормі засурмили, й корабель відчалив. (Спершу, звісно, його потяг на буксирі весловий шлюп, та Джил цього вже не розгледіла.)

– Так от... – почав був Бяклі, та на тому й затнувся, бо просто тієї миті перед їхніми очима промайнуло щось біле й велике (спочатку Джил здалося, що то повітряний змій) і з шурхотом плавно спустилося перед ними. Тільки тепер стало зрозуміло, що то ніякий не змій, а великий, не менший за гнома, пугач.

Він блимнув очима, а потім витріщився на них, як то зазвичай роблять усі короткозорі, і, нарешті, схиливши голову набік, чи то ухнув, чи то охнув:

– Хто тут, хто тут, хто ховався? Ох та ох, та ще й удвох?

– Мене звуть Бяклі, а це Джил Поул, – знайшовся Юстас. – Ми трохи заблукали... Чи ваша ласка не підкаже нам, де ми є?

– Ух-ух-ух, перевести треба дух! Певно, ви там, де й я: у королівстві Нарнія. То від замку Кейр-Паравель вийшов у море корабель.

– А чи не сам король щойно зійшов на борт?

– А хто-хто, як не він? – пугач сумно похитав своєю великою головою. – А ви хто? Яким дивом вас завіяло в наші краї? Усі дивилися в той бік, де проводжали короля. А я завжди дивлюся навкруги. Отож дивлюся я – і що ж я бачу: несе їх вітром, наче пух, а потім серед луки – бух! – я тільки й встиг сказати «ух!»

– Нас послав сюди Аслан, – мовив Юстас, чомусь переходячи на шепіт.

– Хто-кого-куди-чого? – розвів крилами пугач і, не чекаючи на відповідь, заходився чистити пір'ячко. – Е-хе-хе... Я, бач, зрання не тільки недобачаю, а ще й недочуваю. Я й взагалі сам не свій, доки не сяде сонце.

– Нас послано сюди, аби знайти зниклого принца, – втрутилася Джил, якій давно вже кортіло вкинути своє слівце.

– Що? – замість пугача відповів Юстас. – Якого ще принца? Уперше чую.

– Ви хоча б чуєте, юначе! Проте, якщо я правильно зрозумів, йдеться про речі дуже важливі, тому краще вам побалакати з лордом-регентом, – у свою чергу мовив пугач. – Бачите отой возик із віслючком? А той, хто на возику, і є той, хто вам потрібен. Їхня невисокість гном-регент Тіквік.

Пугач змахнув крилом, ніби запрошуючи їх, а сам пішов попереду, трясучи головою та бурмочучи собі під ніс: «Хіба ж так роблять справи? Справи, які того варті, треба робити на ясну голову. Найкраще – опівночі!»

– Перепрошую, а як ім'я нинішнього короля?

– Ох-ох-ох... – зітхнув пугач. – Король у нас той, що й раніше, – Каспіан Десятий.

І тут Джил побачила, як Бяклі наче на стіну наштовхнувся, та й обличчям зблід, мов та стіна. Джил навіть перелякалася: а чи не зле йому стало, бо такого Бяклі вона ще не бачила. Та не встигла вона вирішити, як його запитати, аби не образити, як вони вже постали перед очі гнома, а той щойно взяв до рук поводдя, збираючись додому, до замку. Натовп проводу теж порідшав. Придворні вирушали в тому ж напрямку по двоє, по троє чи невеличкими купками, так само як люди, що повертаються додому після спортивних змагань чи кінних перегонів.

– Пугу-пугу, кхе-кхе... Пане наміснику! – Пугач схилювся над гномом і щось пробелькотів, майже встромивши свій дзьоб тому у вухо.

– Хто? Що? Де? – стрепенувся гном.

– Я от що мислю: це чужинці. Я в тому певен, – нарешті відхекавшись, повідомив пугач, – або... напівпевен!

– Якщо то не мисливці, то ти – не ти, а півень?! – не второпав гном. – Але ж я бачу перед собою лише двох людських дітлахів. До речі, що їм треба?

– Мене звуть Джил, – поквапилася відповісти Джил, якій уже кортіло якнайшвидше перейти до суті справи.

– Мала каже, начебто її звуть Джил! – гучно виголосив пугач.

– Скаржитесь, що її хтось мало зо світу не зжив? – здивувався гном.

– Та не зжив, а то малу звати Джил!

– Удружив та мало не з'їв? І хто ж це міг бути?

– Це маленька дівчинка, а звуть її Джил!

– Це я й без вас бачу! Ви тут не белькотіть собі під дзьоб, а скажіть-но прямо: кого з'їли?

– Ніхто нікого не з'їв! – уже не пропугував, а прокрякав пугач.

– Не з'їв хто кого?

– Ні-хто ні-ко-го!

– Гаразд-гаразд! Тільки не треба мені крикати, мов той крук! Я хоч і недочую, та не настільки! Тож ви всім гуртом прийшли до мене, аби повідомити, що ніхто нікого не з'їв? Для мене то не новина! От якби навпаки...

– От біда так біда, – подивившись на все це, похитав головою Юстас. – Скажіть йому просто: Юстас. Без тощо. Саме так!

Пугач сперечатися не став і повторив усе слово в слово:

– От біда так біда: він просто Юстас без тощо – саме так!

– З нього як з гуски вода, бо він той ще гусак? Авжеж біда – та й годі!

– Та не той ще гусак, а Юстас! Це оцей юнак!

– Не той гусак, а саме цей гусак?! От що я скажу вам, шановний пане пугачу Сизокриле: якщо у вас зрання голова обертом, то не треба морочити її іншим. Пригадую, у ті давні дні, коли я був не те щоб маленьким, але ще юним гномом, жили в цих краях і звірі, і птахи, що як мовлять було – то аж заслухаєшся. Ото, скажу вам, справді були звірі й птахи, що розмовляли, а не мимрили, пугукали та плуталися у словах так, щоб у всіх голова йшла обертом. У ті часи це вважалося неприпустимим. Ви чуєте мене – неприпустимим! Утім... Урнусе, будьте ласкаві, наш ріжок...

Маленький фавн, що до цієї хвилини мовчки стояв поряд із візком, одразу простягнув гномові срібний ріжок, як виявилось, слуховий. Він був зроблений за зразком старовинного музичного інструмента, який звався «серпент», тобто «змій». І справді, коли його вдягали, він обвивався навколо шиї, нагадуючи змія. Поки гном порався зі складним інструментом, пугач (діти тепер знали, що його звуть Сизокрил) зненацька пошепки звернувся до них:

– Послух-ух-ухайте пуг-пугача, діти! Про зниклого принца ані гу-гу! Чого? Того! Потім-потім! Повірте пугачу: сонце сідає, і в голові в мене розвиднилося, як ніколи.

– Так чи не так? – нарешті обізвався гном, приборкуючи неслухняну «слухавку». – Що ж, пане пугачу, якщо ви маєте щось доповісти – доповідайте! Зробіть глибокий вдих і починайте, тільки не стрекочіть, мов та сорока!

Пугач так і зробив і за допомогою дітей, перекриваючи гномове старече кхекання та бухикання, спромігся викласти головне: чужинці опинилися в Нарнії не з власної волі, а волею Аслана. Тому їх занесло саме туди, куди й треба, – до королівського двору. Почувши це, гном аж в обличчі змінився:

– Прислав сюди сам Лев?! – не стримався він. – То ви звідти, з-поза меж нашого світу? Тобто з позамежного світу?

– Саме так, пане регенте! – гукнув Юстас у самісіньку «слухавку».

– То ви – син Адама й донька Єви? – уточнив гном.

В Експериментальній школі, де навчалися діти, ніхто й краєм вуха не чув ані про Адама, ані про Єву, тому ані підтвердити, ані спростувати припущення щодо свого родоводу вони не змогли, та гном, здається, нічого й не помітив.

– Що ж, любі мої, – мовив він, схиливши голову та беручи дітей за руки, – у цьому разі ви тут – бажані гості. Ех, знав би про вас наш добрий король, а мій повелитель – от зрадів би! Але – от шкода! – не більш як годину тому він наказав підняти вітрила й вирушив у дальню путь до Семи Островів. Ця зустріч хоча б на мить повернула б йому його юність – так, хоча б на мить... Та що вдієш? А тепер прошу вас до столу – розділити зі мною вечерю. А всі ваші розповіді, як би вам не кортіло, залиште до завтра, коли зберуться всі наші радники. Пане Сизокриле, якщо ваша ласка, подбайте, аби гостей влаштували в найкращих покоях та принесли їм гідний гостей одяг. І ще... скажу вам на вухо, Сизокриле...

Тут гном нахилився до пугача, аби шепнути тому щось не призначене для сторонніх вух, але, як то часто-густо буває з тими, хто сам приглухуватий, гучність свого голосу він не розрахував, і діти, навіть не напружуючись, почули:

– Подивіться, аби вони добре вмилися...

Затим він торкнув повіддя, і віслючок, що вже й занудьгував, потроху потрюхикав до замку ходою, що нагадувала щось середнє між поважною ступою та гусячим кроком (віслюк був животиною добряче вгодованою), тому всі інші – і фавн, і пугач, і діти – встигали за ним хіба що не перевальцем. Сонце сідало. У повітрі повіяло прохолодою.

Ось таким чином вони й перетнули зелену луку, а потім пройшли крізь яблуневий сад і опинилися біля північної брами Кейр-Паравелю з розчахнутими ворітницями. За ворітьми виднілося поросле муравою подвір'я, на яке вже кидали відблиски вікна великої трапезної зали праворуч та віконця темного нагромадження споруд попереду. Саме до них пугач і повів гостей, а прислуговувати Джил покликали миловидну дівчину дуже незвичної, як на Джил, зовнішності. Уже доросла, вона була не набагато вища за Джил, гнучка й тендітна, неначе верба, із довгим волоссям, схожим на тонкі пагони, у яких заплутався мох.

Крутими сходами вони зійшли до однієї з круглих вежок, де в каміні палав вогонь та потріскували пахучі соснові дрова, в кам'яній підлозі було викладено кам'яну ж ванну, а зі склепінчастої стелі на срібному ланцюзі звисала лампада. Єдине віконце дивилося на захід, де аж до обрію сягав загадковий нарнійський край, і Джил встигла побачити, як за далекими-далекими горами сідає червоне нарнійське сонце. Дівчинка дивилася на захід сонця і відчувала, як її переповнює жага нових пригод, що, як вона розуміла, вже не за горами.

Після ванни Джил кілька разів провела гребінцем по мокрому волоссю і вдягла приготоване для неї нарнійське вбрання, що було наче на неї шите: в тому платті можна було тішитися не лише своїм виглядом, а й відчуттям на дотик, свіжістю трав'яних пахощів і навіть шурхотом при кожному кроці – у новому платті вона й справді мимоволі ступила кілька кроків до вікна, аби іще помилуватися надвечірнім краєвидом, як раптом почувся стукіт у двері:

– Прошу! – обізвалася Джил, і на запрошення у дверях виник Юстас. Він теж був у нарнійському одязі, та, попри те, чомусь не в дусі.

– Ага, ось ти де, нарешті! – замість привітання буркнув він, падаючи в крісло. – Скрізь тебе обшукався!

– Але ж знайшов, чи не так? – підхопила Джил. – Я от що гадаю, Бяклі: якщо навкруги все таке дивне та казкове, що й слова вже зайві...

Їй і справді було настільки чудово, що вона на мить забула і про чотири таємні знаки, і про зниклого принца.

— От, значиться, як тобі тут? — скривився Юстас, трохи помовчав і додав: — А от як на мене, то краще б нас сюди й не заносило!

— Чого це?

— Тобі, мабуть, байдуже, а от мені несила не тільки бачити, а й уявити Каспіана глибоким стариганом! Саме так — несила...

— А тебе як то обходить?

— Цього тобі ніколи не збагнути! Це можна тільки відчувати на власній шкурі. Я тобі вже казав, що час у Нарнії плине інакше, ніж у нашому світі...

— Як це?

— А ось так: той час, що сплинув тут, може промайнути як одна-єдина мить там. Щоб ти зрозуміла: скільки б часу ми тут не були, а повернемося до рідної Експериментальної школи тієї ж миті, якої втекли.

— Нічого втішного я в тому не вбачаю...

— Скиглити ще зарано! Дай-но мені домовити! Так от, сидячи в Англії, ти й гадки не маєш, як швидко плине час тут, у Нарнії. І коли вдома минає, скажімо, рік, тут спливають десятиріччя. Мені про це розповідали ще Певенсі, та я, дурень такий, геть про те забув. Отже, з того часу як я був тут востаннє, минуло років, може, сімдесят! Отже, повернувся я лише за рік, а побачив Каспіана вже глибоким стариганом.

— То король і був твоїм давнім приятелем? — жахнулася Джил.

— Саме так, — сумно відповів Юстас, й від самого погляду на нього Джил розбирав жаль. — Кожен уважав би за честь мати такого приятеля, як він! Але, коли ми бачилися востаннє, він був хіба що на кілька років старший за мене! І як же воно тепер бачити перед собою старого із сивою бородою та згадувати той незабутній ранок, коли ми разом висаджувалися на Самотніх островах або коли билися із морським змієм! Це навіть гірше, ніж примчати бозна-звідки до старого друга, а потрапити лише на його могилу.

— Припини! Негайно! — тупнула ніжкою Джил. — Усе набагато гірше, ніж ти собі уявляєш! То був перший знак — і ми його прогавили, розумієш?!

Та Бяклі нічого не розумів. Тільки тепер Джил пригадала, що й досі не спромоглася розповісти Юстасу про свою зустріч з Асланом, про чотири знаки та мету всієї подорожі: знайти зниклого принца.

– От і виходить, – завершила вона свою розповідь, – що старого друга ти зустрів, а Асланів наказ не виконав! Не лише до нього не підійшов, а ще й геть його не впізнав! Ось так ти й прогледів перший знак!

– Але ж я нічого не знав!

– От якби ти хоч раз вислухав мене, не затикаючи мені рота, – усе було б гаразд!

– А ти... якщо б ти з самого початку не вигадала нічого кращого, як ото клеїти дурня на краю прірви – ти хоч розумієш, що майже відправила мене на той світ, повторюю – на той світ! – то хто б говорив! Коли б не твоя дурість, ми обоє спокійнісінько прилетіли б сюди разом і обоє знали б, що й до чого!

– Але ж я тільки припускаю, що першим, кого ти уледів, був саме король, – почала виправдовуватися Джил, – а насправді ти міг зустріти кого завгодно! Ще невідомо, скільки ти тут стовбичив наодинці – може, годину, а може, й більше. Тож пригадуй!

– А тут і пригадувати нічого, – вирішив не перейматися спогадами Юстас, – бо ти з'явилася за хвилину після мене! Мабуть, на тебе дмухали дужче, аби надолужити згаяне з твоєї ж провини!

– Ой, лишенько, який же ти злопам'ятний нудьгар! – скипіла Джил, аж раптом зойкнула: – Ой, а це що таке?!

А це пролунав замковий дзвін, який сповіщав, що настав час вечері, і, таким чином, дружня бесіда, що от-от загрожувала перетворитися на безглузду сварку, на тому мала й припинитися. Тим паче що за цілий день обоє сперечальників добряче зголодніли.

Треба визнати, що вечеря в трапезній залі перевершила всі сподівання. Джил такого собі й уявити не могла. Юстас – і той! – дарма що був у Нарнії не вперше, а теж був вражений нарнійською гостинністю (хоча не забуваймо, що під час своєї першої подорожі він майже не залишав корабель). Склепіння зали прикрашали стяги, а кожна переміна страв супроводжувалася звуком мисливського рогу та боєм литавр. Супи були такі, що слинки течуть навіть від згадки про них; риба, райдужні товстопузики, щойно з моря; а павичина, а запечена оленина, а пироги, а різноманітні морозива, а желе, а фрукти

з горіхами! І що вже казати про всілякі напої, від наливок до морсів! Навіть Юстас пожвавішав і визнав, що все було «те, що треба». Після трапези вперед вийшов сліпий лірник і заспівав старовинну баладу про королевича Кора й Аравіс та їхнього вірного скакуна Ігого, що, до речі, звалася «Пісня про коня та його хлопчика». У цій пісні йшлося про події сивої давнини, золотої доби Нарнії, про остраханців та всіх інших, з ким стикалися нарнійці в той час, коли країною правив великий король Пітер, а правив він саме звідсіля, зі славетного замку Кейр-Паравель (ця пісня варта того, аби її вислухати від початку й до кінця, та, на жаль, не маємо часу переказати її вам).

Після насиченого вечора гості поверталися до себе, ледь-ледь несучи ноги та позіхаючи на кожному кроці.

– Гадаю, вночі на нас чекає міцний сон, – так Джил підсумувала багатий на події день. Що іще раз доводить, що ніхто не спроможний передбачити, що трапиться далі.

Розділ 4

Пташиний базар, або Совиний парламент

Як це не дивно, але що більше вам кортить спати, то довше ви не можете дістатися до ліжка, особливо якщо вам неабияк пощастить і у вашій кімнаті палатиме вогонь у каміні. Джил відчувала, що в неї навіть не стане сил зняти із себе одягу, якщо вона перед тим не перепочине перед вогнищем. А варто їй було присісти, як вставати більше не хотілося. Вона вже разів зо п'ять промовила до себе: «Треба лягати», коли її змусив здригнутися раптовий стукіт у вікно.

Вона піднялася, відсунула фіранку та спершу не побачила в непроглядній темряві нічого. Вона аж підскочила від несподіванки та позадкувала, коли щось дуже велике з грюкотом налетіло на вікно.

«А що як у цих краях водяться велетенські нічні метелики? Бр-р-р...» – припустила із деяким занепокоєнням Джил. Але ось загадкова істота повернулася, і цього разу Джил помітила дзьоб – саме ним істота стукала у вікно. «То якийсь величезний птах, – вирішила Джил. – Чи то орел, чи що?» Вона не надто жадала бачити нині будь-кого, хай там навіть орла, та все ж прочинила вікно й визирнула в ніч. Негайно ж із гучним шурхотінням істота спустилася на підвіконня і завмерла, займаючи собою майже весь віконний отвір, тож Джил навіть довелося ступити крок чи два назад, щоб птаху було місце. То був пугач.

– Тихіше, тихіше! Пугу-пугу, – замість привітання прогукав птах. – Тихіше, не шуміть. Скажіть, чи правду ви казали щодо того, що вам належить зробити?

– Знайти зниклого принца? – перепитала Джил. – Так, самісіньку правду.

І їй пригадалися Левів голос та вираз його обличчя – вона мало не забула їх за усім тим бенкетуванням та оповідками в палаці.

– Добре! – кивнув пугач. – Тож нема чого гаяти час! Треба негайно ж вирушати. Я полечу розбуджу іншу людину й негайно ж повернуся по вас. А вам тим часом не зайве було б перевдягнутися із придворних одяг у щось більш слухне в подорожі. Я обернуся – не встигнете навіть і двічі «пугу» проказати. Пугу!

І, не чекаючи на відповідь, зник у ночі.

Коли б Джил була більш звикла до пригод, вона, певно, не прийняла б слова пугача на віру, але їй і на думку не спало сумніватися: слова про майбутню опівнічну втечу геть відігнали сон. Вона переодяглася у свій светр і шорти – до пояса пристебнула похідний ножичок, який міг статися у нагоді, – і прихопила із собою ще кілька речей, що залишила в кімнаті дівчинка із тонким волоссям. Обравши із купи речей коротенький плащ ледь нижче колін із каптуром («Не буде зайвим, якщо піде дощ», – подумала вона), кілька носовичків та гребінець, вона нарешті всілася та стала чекати на пугача.

Коли очі в неї вже зовсім заплющувалися, пугач повернувся.

– Ми готові, – оголосив він.

– Краще йдіть попереду, – попрохала Джил. – Я ще не дуже-то запам'ятала всі закутки та переходи.

– Пугу-пугу! Ти що? – здивувався пугач. – Ніхто не має наміру пробиратися замком. Так не згодиться. Ми полетимо – лізь мені на спину!

– Ох, – видихнула Джил, роззявивши рота від не дуже приємної несподіванки; вона аж ніяк не була певна, що їй кортить подорожувати таким шляхом. – Хіба я не заважка для вас?

– Пугу-пугу! Я вже переніс іншого! Нумо! Тільки спершу погасімо лампу!

Варто їм було загасити світло, як нічний простір у вікні одразу здався не таким темним – уже не чорним, а сірим. Пугач злетів на підвіконня та став обличчям до ночі, розпрямивши крила. Джил здерлася на його коротке товстеньке тільце та всілася на спині, сховавши коліна під крилами та обхопивши птаха якомога міцніше. Його пір'я було м'яким та напрочуд теплим на дотик, але схопитися не було за що. «Цікаво, яким видався Бяклі той переліт?» – тільки-но подумала вона, та птах моторошно ухнув униз із підвіконня, потім вирівнявся – крила його залопотіли, а в обличчя дівчинці дмухнуло неабияк холодне та вологе нічне повітря.

Було набагато світліше, ніж вона очікувала, і, хоча небо захмарилося, навколо місяця лишалась блідо-срібляста ділянка. Поля, понад якими вони пролітали, видавалися сірими, а дерева – чорними. Повівав вітер – не легкий нічний бриз, а той притишений тривожний вітерець, що передвіщає близький дощ.

Пугач круто розвернувся, отож тепер палац, у якому світилися лише кілька вікон, лежав попереду. Прямуючи на північ, вони пролетіли над ним і перетнули річку. Відчутно похолодало, і Джил здалося, що вона помітила біле відображення пугача в темних водах ріки під ними. Невдовзі вони промайнули північний берег річки й полетіли над залісненими землями Нарнії.

Раптом пугач клацнув дзьобом, схопивши на льоту щось невидиме Джил.

— Будь ласка, не робіть так більше, — заблагала дівчинка. — Не робіть різких рухів! Ви мало не скинули мене додолу!

— Прощу вибачення, — чемно відповів пугач. — Закортіло нашвидкуруч поласувати кажаном. У польоті немає нічого більш поживного за гарного товстенького кажанчика. Чи не бажаєте скуштувати? Можу й вам спіймати.

— Ні-ні, дякую, — здригнувшись, поспіхом відповіла Джил.

Вони дещо знизилися, і тепер перед ними непроглядною чорною плямою виокремлювалася на тлі синювато-сірої ночі якась споруда. Джил ледь встигла розгледіти, що то вежа — місцями зруйнована та, як їй здалося, поросла плющем, — коли їй довелося мимоволі пригнутися, аби не зачепити головою арку вікна. Пугач не без зусиль пролетів у оповитий плющем та затягнутий павутинням віконний отвір, і зі свіжої сіруватої ночі вони потрапили в темну кімнатку на самій

верхівці вежі. Повітря всередині було сирим та задушливим, і щойно Джил зісковзнула зі спини пугача, як уже здогадалася (як воно завжди виходить), що натовп усередині зібрався чималий. З усіх боків чулося: «Пугу-пугу!», тож виходило, що навколо з'юрмилися самі сови. Джил навіть зітхнула з полегшенням, коли знайомий їй голос промовив:

– То ти, Поул?

– А то ти, Бяклі? – спитала у відповідь Джил.

– Тож, – почав Сизокрил, – гадаю, усі зібралися. Можемо розпочинати засідання совиного парламенту.

– Хвилинку, – пролунав у темряві голос Бяклі. – Спершу дайте-но сказати мені!

– Угу-угу, – заохотливо запугували з усіх боків сови, а Джил лише й мовила: «Валяй!»

– Ось що, хлопці та дівчатка, тобто пугачі та сови, – почав Юстас, – сподіваюся, усі знають, що в молоді свої літа король Каспіан Десятий здійснив плавання до східного краю світу. Мушу визнати, що я супроводжував його в тому плаванні: його і славного миша Ріпічипа, лорда Дрініана та інших. Річ у тому, хоча в це важко повірити, що в нашому світі час плине інакше, ніж у вашому. Так от, з усією відповідальністю попереджаю: я повністю на боці короля, і тому якщо ця совіна нарада насправді не що інше, як совіна зрада, то я не бажаю мати з нею нічого спільного!

– Пугу-пугу, – обурено загукали пугачі та сови, – якщо ви на боці короля, то ми й поготів.

– Тоді до чого увесь цей нічний гамір? – не зрозумів Бяклі.

– Угу... А ось до чого, – за всіх відповів Сизокрил. – Якщо їхня невисокість лорд-регент гном Тіквік хоч краєчком вуха вчують, що ви збираєтеся на пошуки зниклого принца, то ви й кроку ступити не встигнете, як вас зупинять, а то й, чого доброго, візьмуть під замок.

– Що за маячня? – не втримався Бяклі. – На що ж ви натякаєте: що Тіквік – зрадник? Під час наших мандрівок із Каспіаном... королем Каспіаном я багато чого чув про нього, та не чув жодного поганого слова. Король довіряв йому, як самому собі!

– Ух ти! – ухнув голос із темряви. – Тіквік аж ніяк не зрадник! Та, бачите, за довгі роки багато хто із славетних воїнів: лицарів, кентаврів і навіть добросердих велетнів числом не менш за тридцять – вирушали на пошуки королевича, і жоден із них не повернувся додому. І тоді сам

король не витримав і видав указ, яким заборонив усі подальші пошуки. Мовляв, не може Нарнія втрачати кращих своїх синів через пошуки одного, хай навіть і його власного, сина. Порушити цей указ означає піти проти волі короля.

– Нам би він не відмовив! – палко вигукнув Бяклі. – Якби довідався, хто я і хто мене сюди послав!

– Нас послав! – встигла докинути слівце Джил.

– Угу! – погодився Сизокрил. – Гадаю, що король, може, й дав би своє «угу», та він же ого-го як далеко. А от Тіквік – той нізащо королівський указ не порушить. Тіквік – він такий: слово його – мов креміль, наче сталь – його дух, а чує, як глуха тетеря, – ось який у нього слух, а який він упертюх, то позаздрить і віслюк. То з якого такого лиха вони мають робити для когось виняток?

– Тільки не подумайте, – додав хтось із темряви, – що вже до когочого, а до нас він має прислухатися, адже мудрість наша, пугачів та сов, зайшла у приказку. Овва! Він, бачте, старіший од будь-кого з нас, тому – знай собі! – торочить: «Ех, малі ви пташенята й нерозумні! А я вас пам'ятаю, коли ви ще яйцями були в дуплі! А яйця, як відомо, курки не вчать! А тому киш звідси, сер! Кишмиш-комиш!»

У пугача, який усе це розповів, вийшло так схоже на гнома, що за мить сов'яча сходка озвалася одностайним сміхом. Той сміх був не тільки дружним, а ще й дружнім, тому діти одразу збагнули, що ставлення до Тіквіка в нарнійців та в нарнійського птаства було приблизно таким, як у школярів до старого й суворого вчителя у школі, якого можна побоюватися, з якого можна підсміюватися, та не можна не любити й не поважати.

– А чи надовго поїхав король? – спитав Юстас, коли нарешті зачала тиша.

– Ох, про це невідомо нікому, навіть йому самому, – перевівши дух, відповів Сизокрил. – Подейкують, на одному з островів, здається, на Скипідарі, бачили Аслана. Щойно ті чутки дісталися королівських вух, як король сказав собі, що й сам собі не пробачить, якщо перед смертю не зробить останньої спроби знайти зниклого сина. Але до того він має побачити Аслана та почути його пораду: кого лишити після себе королем. Якщо ж чутки не справдяться і Лева там немає, то він попливе далі на схід, до архіпелагу Семи Островів, а далі – іще далі, аж до Самотніх островів, а далі – чимраз далі й далі. Нікому він про те

не казав, але, здається мені, запала та давня подорож до краю світу йому в саме серце, і саме воно підказує йому, куди плисти.

– Тому про його повернення найближчим часом годі й мріяти, – розсудливо мовила Джил.

– Ох, ваша правда, – зітхнув пугач, – ох, що робити? От якби ж ви постали перед королівські очі одразу, щойно прилетіли, він, гляди, ще й військо вам зібрав би в допомогу!

Джил одразу ж прип'яла язика, сподіваючись лише на те, що і в Юстаса вистачить шляхетності не розпатякувати про те, як і чому все сталося, як сталося. А той уже й рота роззявив, та вчасно схаменувся і лише пробурмотів, звертаючись радше до себе, ніж до когось іншого: «Ось моєї провини в тому аж ніяк немає!» А на повний голос він сказав інше:

– Пусте, як-небудь впораємося й самі! Та до того хотілось би зрозуміти от що: якщо ці збори, які у вас ще звуться «совиним парламентом», і справді є така собі парламентська асамблея, а ніяк не протизаконна змова, то навіщо збирати їх таємно вночі, та ще й серед доволі підозрілих руїн?

– Тьху, тьху, тьху! – пролунало в пільмі одразу з усіх боків. – А де ж іще нам збиратися всім разом? Та й коли, як не вночі?! Тут усе ясно, як ніч, – заходився пояснювати Сизокрил, – не знаю, як у вас, а в Нарнії – ох, у багатьох! – є така шкідлива звичка: усі справи робити вдень, коли нещадно пече сонце – уф! – саме тоді, коли всі розумні люди, я маю на увазі сови... сплять! Як наслідок, коли настає ніч, вони сліпі та глухі, а дурні вже настільки, що й слова розумного з них не витягнеш. У нас, у нічних птахів, усе навпаки: ми за розумні звички, і саме тому, коли нам треба обмізкувати щось разом, ми і збираємося в найслухнішу для того годину – опівночі.

– Зрозуміло. Перейдімо до наступного питання: перш ніж розпочати пошуки, я маю знати, як саме зник принц.

Розповідати зголосився, здається, найстаріший з усіх пугачів. І от що він розповів.

...Раннім ранком одного ясного дня у місяці травні років із десять тому юний лицар принц Ріліан, син короля Каспіана, зі своєю матусею, в супроводі чималого почту, вирушив на кінну прогулянку кудись до північних земель Нарнії. Серед вершників було чимало високородних ясновельможних панів та панночок, а голову їх

прикрашали віночки з зеленого листячка, за поясом були запнуті сопілочки, а от мисливських собак із собою не брали, бо їхали не на лови, а вітати весну.

Сонце вже припікало, коли виїхали вони на широку галявину, через яку просто з лісу вибігав жвавий струмок. Тут вони спішилися та й розпрягли коней, розстелили плащі та й сіли собі перепочити, попоїсти й попиту, та й пісні поспівати. На той час королева вже й втомилася і, втомлена, так на тих плащах і задрімала на зеленому моріжку біля прохолодного струмка, а всі інші, аби не тривожити її сон веселощами та піснями, відійшли подалі, на інший бік галявини. Аж раптом, де не взялася, із темного лісу виповзла велика-велика змія і непомітно підповзла до королеви та вжалила сплячу королеву в руку. Почувши скрик, усі кинулися назад, а першим був принц Ріліан. І встиг він побачити ту велику-велику змію, зелену, наче й сама її отрута, що нишком плазувала геть до лісу. І вихопив тоді Ріліан свого меча й кинувся за нею, та ліс був зовсім поруч, і в хащах та змія зникла, як і не було. Тоді кинувся Ріліан до матері, а всі вже клопотали біля неї, та, ледве побачивши її обличчя, зрозумів, що всі ті клопоти даремні й що найкращі у світі лікарі – і ті були б безсилі перед отрутою. А королева, поки ще була жива, усе намагалася сказати синові щось дуже важливе наостанок. Та губи вже не слухалися її, як він не прислухався, та так нічого й не зрозумів. Ось так вона й померла: від скрику й до смерті не минуло й десяти хвилин.

Після того принесли мертву королеву додому до рідного замку, де невтішний король і Ріліан, і вся-вся Нарнія гірко оплакували її сконання, бо не було в Нарнії леді ані мудрішої, ані витонченішої, ані привітнішої за неї. Та це було й не дивно, бо Каспіан, тоді ще принц, привіз собі наречену аж зі східного краю світу; подекують, навіть у жилах її текла кров не звичайна, а зоряна.

А як поховали королеву, то дуже Ріліан за нею журився, а потім занадився на вранішній зорі сідлати вірного коня і мчати на північ на пошуки тієї підступної змії, аби вбити її і тим помститися кров'ю за кров. Ніхто йому не докоряв, хоча щоразу повертався він додому ледь-ледь пересуваючи ноги та з кожним разом зневірявся дедалі більше. Ось так промайнув місяць, аж раптом усі помітили, що з ним коїться щось дивне. В очах у нього застиг вираз, який буває лише у людини, яка щойно побачила видіння; так і кінь його – дарма що мав скакати

мало не цілий день, а гарцював так, ніби його тільки-но вивели зі стайні.

Одного вечора найближчий друг і наставник Ріліана, не хто інший, як лорд Дрініан, який, до речі, у тому славетному плаванні на схід був капітаном королівського корабля, не витримав та сказав тому от що:

– Вашій високості треба вже припинити ганятися за невідомим змієм, бо немає звияги в тому, аби покарати нерозумну твар, вона ж бо не людина, то ви гаєте свої зусилля на те, що не варте того.

На це відповів йому принц:

– Ах, мілорде, сьогодні вже сьомий день, як я про того змія і думати забув!

– Тоді навіщо кожен день зрання ви вирушаєте в путь до північних лісів?

– Бо я, мілорде, зустрів красу, якої ще не бачив світ, – засмучено мовив у відповідь принц.

– Мій любий принце, – здивувався лорд Дрініан. – Зробімо ось що: як зберетеся завтра в дорогу, покличете й мене з собою, бо я такого дива теж не бачив.

– Із нашим задоволенням, мілорде, – так сказав йому Ріліан.

Так вони й зробили.

Наступного ранку обидва осідлали коней та рушили на північ. Ніде не зупиняючись, вони гнали й гнали коней, аж поки не опинилися на тій самій галявині біля того самого джерела, де зустріла свою смерть королева. Дрініану здалося дивним, що для перепочинку з усіх можливих місць принц вибрав саме це. Так чи інакше, але саме тут вони й злізли з коней, і сіли біля ручаю, і сиділи мовчки, аж доки сонце не піднялося високо. Аж раптом, рівно опівдні, підняв Дрініан голову і по той бік ручаю на власні очі побачив прекрасну леді, що вродою своєю затьмарила б усіх красунь, яких довелося зустрічати Дрініану за довгого свого життя. А красуня по той бік ручаю ані слова не мовить, тільки ручкою принца манить, мовляв, ходи до мене. Була ж вона собою висока і ставна, вродою така, що аж очі сліпила, а шати в неї були зелені, мов та отрута. А що ж королевич? Він дивився на неї в обидва ока, а погляд у нього був такий, ніби нічого іншого він уже й не помічав. Аж раптом красуня зникла, наче розтанула в повітрі, а куди поділася – Дрініан, як головою не крутив, а так і не вгледів. З тим

вони й повернулися додому. Одна лише думка не давала спокою лорду Дрініану: та леді в зеленому є зло.

Увесь той день Дрініан вагався, чи не розповісти про дивну зустріч королю, та набути сумнівної слави пліткаря і казкаря лордові не личило, тому всі свої підозри він і залишив при собі. А незабаром дуже пошкодував про те. Бо наступного дня Ріліан як скочив на коня і поїхав на північ, так додому вже більше й не повернувся. Його шукали скрізь по всій країні, шукали і в суміжних землях, та жодного сліду його не знайшли: ані коня, ані капелюха, ані клаптика від вбрання – нічого.

Тоді Дрініан з великою печаллю на серці постав перед очі Каспіана й мовив:

– О мій королю, краще вбийте мене, як останнього зрадника, бо мовчанням своїм скоїв я саме зраду й сина вашого тим погубив...

...І розповів йому все те, що до того тримав на серці.

І схопив тоді Каспіан у гніві свою бойову сокиру та замахнувся на Дрініана, а той мов прикипів до місця і лише голову понурив. Та, вже піднявши над головою сокиру, король відкинув її геть і мовив: «Втратив я дружину мою любу, втратив і сина, так невже втрачу я ще й вірного друга мого?» – і з тими словами обійняв він старого друга та й гірко заривав. Ось так непорушною і зосталася давня їхня дружба. От вам історія про королевича Ріліана.

Тільки тепер Джил, що терпляче вислухала її від початку до кінця, не втрималася й зауважила:

– Можу закластися, що та зміюка і жінка в зеленому – одна й та ж особа!

– Угу, угу, угу, – одностайно залопотіли крилами сови. – Хто-хто-хто б заперечував!

– А ще ми гад-гадаємо, – додав Сизокрил, – що принц, може, не живий не мертвий, та радше живий, бо ніяких кісток...

– Ми більш ніж гадаємо, ми достеменно знаємо, – не дослухавши про кістки, озвався Бяклі. – Так сказав Аслан.

– Ще невідомо, що гірше, – розсудив найстаріший пугач. – Якщо він потрібен їй живим, а, судячи з усього, так воно і є, то зло вона замислила велике, як би не проти всієї Нарнії. Ще на початку часів прийшла до цих місць могутня Біла Чаклунка. А прийшла вона до нас із півночі та принесла з собою сніги та льоди, прирікаючи нас на

нескінченну зиму. Ох-ох-ох, от ми й гадаємо, а чи не з того ж чаклунського роду й ця невідома особа.

– Пхе! І не з такими зміюками стикалися! – зневажливо знизав плечима Бяклі. – Та спершу ми повинні знайти королевича. Чим ви можете нам зарадити?

– А чи є у вас хоч якась зачіпка як і де шукати? – спитав Сизокрил.

– Так! Десь далеко на півночі ми повинні віднайти руїни велетенського міста.

Що тут почалося: що пугачі, що сови замахали крилами, пір'я настовбурчили, очі повитріщали і, переступаючи з лапки на лапку, всі разом навперебій заходилися відпугуватися від подорожі.

– Ух, вам краще подорожувати вдень, а нам – уночі, а це ох-ох-ох як не зручно, – казали одні.

– Мені вже й серед цих руїн старої вежі – і те занадто світло, угу! – додавали інші.

– А це тому, що асамблея затяглася до самого ранку, – наполягали треті.

Словом, здійснювся такий галас, що за якусь мить чемний совиний парламент перетворився на звичайнісінький пташиний базар – і все через одну-єдину згадку про руїни велетенського міста.

Здавалося, всі ладні були летіти куди завгодно, хоч на край світу, аби подалі від того місця. Нарешті Сизокрил примудрився перепугувати усіх:

– Слух-ух-ухайте! Тихо! Їм не одразу до руїн! Їм ще треба перетнути дику Вересилію, країну йотунів.^[9] А що як попрохати когось із простокваків? Хай ті й допоможуть!

– Попрохай! – одностайно вирішили всі.

– Тоді в дорогу! – виголосив Сизокрил. – Я понесу одного, хто зі мною? Ми повинні бути там до світання.

– Гаразд, я полечу! – мовив хтось із пугачів. – Але тільки до простоквакового болота...

– Ух! Сідай та полетіли! – звернувся Сизокрил до Джил.

– Гадаю, вона спить, – відповів за неї Бяклі.

Розділ 5

Зустріч із простокваком

Джил спала. Ще від початку совиної асамблеї на неї позіхи напали, і як вона не намагалася здолати дрімоту, а все ж дрімота здолала її. Можна тільки уявити її невдоволення, коли час од часу вона підхоплювалася від пташиного пугукання та зі здивуванням виявляла, що вона сидить на голих запилюжених дошках у напівзруйнованій темній чи то дзвіниці, чи то облоговій вежі, де з усіх закутків у пільмі блимають очима сови. Та ще менше радості вона відчула, коли з'ясувалося, що треба ще кудись поспішати, та, як не дивно, не до ліжка, а бозна-куди, та ще й верхи, до того ж на... сові.

— Нумо, Поул, прокидайся, — крізь дрімоту долинув до неї голос Бяклі. — На нас чатують неабиякі пригоди!

— Годі вже з мене пригод! — також крізь сон відмахнулася була Джил.

Та вже за мить дозволила себе вмовити хоча б пересісти Сизокрилові на спину, і той здійнявся у повітря. Ніч та пронизливий вітер остаточно, хоча й ненадовго, її пробудили. Місяць уже зник, а зірок тієї ночі не було. Лише далеко позаду, озирнувшись, вона помітила маленький вогник, що мерехтів високо над землею, — певно, то світилося віконце в одній із веж Кейр-Паравелю. Їй одразу ж закортіло туди, де в затишних покоях уже розіслано ліжко та відблиски полум'я у каміні привітно грають на стінах.

Мимоволі вона сховала руки під плащем та запнулася в нього якнайщільніше. Десь неподалік у темряві лунали голоси: то Бяклі на льоту встигав перемовлятися зі своїм пугачем. «Ти ж бач, — позаздрила Джил, — ще й на розмови сил вистачає». Вона й не здогадувалася, у чому власне річ, а річ була в тому, що в Нарнії Юстас був уже не вперше: тут він загартувався у складних випробуваннях і навіть став справжнім морським вовком, коли ходив морями з тоді ще юним королем Каспіаном аж до східного краю світу. І от тепер нарнійський вітер надихав його на нові звияти, повертаючи йому колишню силу.

Дорогою Джил довелося пильнувати, аби, чого доброго, знов не закуняти та й не гулькнути вниз із висоти пташиного льоту. Коли все нарешті скінчилося та пугачі здійснили посадку, усе тіло в неї

затерпло, ноги не слухалися, а руки воліли не відчіплятися від пугачевої шиї. Таким чином вона якось сповзла на землю. Місцевість тут була вкрай непривітна: жодного деревця навкруги, лише вогкий вітер проймає.

– Агов, агов! – погукав Сизокрил. – Прокидайся, Трясогузе! Ти де?! Ми до тебе у справах за дорученням Лева, агов!

Аговкати довелося довго, але не дарма. Десь удалині вогник замигтів і вирушив у їхній бік. А потім почувся й голос:

– Яким вітром? Що за вісті ви принесли на хвості? Чи якась біда стряслася? Чи не вмер часом король? Вороги якісь напали? Повінь сталася? Дракон кровожерливий прийшов?

Вогник наблизився. Тепер уже стало видно, що то неабиякий за розміром ліхтар, а от розгледіти того, хто ніс його, проти світла – зась. Світло вихоплювало то ноги, то руки, від чого й скидалося, що той і сам складався тільки з рук та ніг. Пугачі навперебій почали викладати йому новини, та слухати їх розповідь у Джил не було сил – від утоми вона вже окунів ловила. Вона стрепенулася лише тоді, коли пугачі вже прощалися з нею, та одразу ж знову закуняла. Тому подальші події, як вона не силувалася, на свіжу голову пригадати не спромоглася. Усе, що вона пам'ятала, і те було наче в тумані: ось вони з Бяклі човгикають якимось болотом, ось – протискуються у низький темний отвір, і –

нарешті! – падають горілиць на щось таке м'яке й тепле, наостанок почувши із темряви голос:

– От ми й прийшли, як то кажуть, хоч і тісно, зате тепло! Хоча насправді зовсім і не тепло, зате вже як тісно – то вже тісно. А на додачу – мокро, це як пити дати. Кажу вам для вашого ж спокою – хоч злива, хоч потоп, а хоч увесь вігвам на голову впаде, траплялося й таке, та що вам до того – все одно очей не стулите... На тому – на добраніч, почувайтесь як вдома.

Почути останні напуття Джил не вдалося – вона спала без задніх ніг.

Наступного ранку, а навіть не ранку, а радше дня, дітлахи з'ясували, що лежать на таких собі трав'яних «ліжках» у темному місці, де єдиним джерелом світла був трикутний отвір угорі; тут було затишно й тепло.

– Овва! – здивувалася Джил. – Що це? Де ми?

– Це простокваків вігвам, а ми в ньому.

– Просто «ква» і... що?

– Просто простоквака так звати – простоквак. От тільки не питай мене, хто це такий, бо я й сам не знаю, а в темряві, бач, не розгледів. Оце очі продеру – і гайда шукати хазяїна.

– Яюсь воно не по-людськи – спати у верхньому одязі, – вже сидячи, зауважила Джил.

– А як на мене, то навіть дуже зручно – вдягатися не треба, – не згодився Юстас.

– А вмиватися також? – в'їдливо поцікавилися Джил.

Та Юстас уже підвівся, позіхнув, зробив потягушки та вислизнув із вігвама. Джил посунула слідом.

Те, що вони побачили, дуже відрізнялося від усього баченого в Нарнії раніше. Скільки сягає око, перед ними простягалася безкрая низина з численними острівцями серед боліт та протоками між ними. Острівці поросли жорсткою травою, а береги – очеретом та осокою. Деінде осока розрослася, захоплюючи ділянки аж до акра площею. Серед очерету гніздилися різні птахи: качки й бугаї, бекаси й чаплі. Раз у раз пташині зграї здіймалися над кущами й так само раптом зникали з очей. По острівцях, то тут то там, були розкидані поодинокі вігвами, на кшталт того, у якому провели ніч дітлахи. Та от що одразу кидалося в очі: усі вони стояли осторонь один від одного – на відміну

від багатьох інших мешканців Нарнії, понад усе простокваки цінують приватність.

Удалині, майже на обрії, майоріла тоненька темна смужечка лісу, інших дерев, як головою не крути, навкруги не було. На сході простяглося пасмо розлогих піщаних пагорбів, і, судячи з безпомилкового присмаку солі, що відчувався у свіжому подиху вітру, десь там, за тими пагорбами, мало бути море. Далеко на північ низина межувала з розлогим узгір'ям; сиві пагорби були значно більшими за ті, що на узбережжі, а поміж ними височіли і справжні скелі. А от усе інше навкруги було болото болотом, місцем, що в дощову погоду надвечір мало справляти доволі гнітюче враження. Але ясного сонячного ранку, коли дме свіжий вітерець, а повітря сповнюють пташині крики на всі голоси, краєвид розгортався зовсім інший. Тоді в цій убогій відлюдності з'являлася якась своя, незаймана краса, від якої стискало серце. Настрій покращувався.

— Де ж він той, як ти кажеш, квак-квак?

— Простоквак, — виправив Юстас із тим виразом на обличчі, який мав би означати своєрідну гордість, коли ти єдиний запам'ятав якесь вельми мудроване слово. — Ага, а от, здається, і він!

Прослідкувавши за його поглядом, Джил помітила щось схоже на людську постать. Кроків за п'ятдесят простоквак рибалив спиною до них. Розпізнати його на тлі очерету було майже неможливо: то ще не все, що він був того самого болотного кольору, як і все навкруги, та до того ж ще й сидів нерухомо.

— Ходімо побалакаємо з ним, — зважилася Джил.

Бяклі кивнув. Обоє почувалися ніяково.

Почувши кроки позаду, простоквак обернувся. На видовженому обличчі з запалими щоками із тонкими підібганими губами видавався лише довгий загострений ніс. Інших окрас, як-от, наприклад, борода, в нього не було. На маківці красувався високий бриль із гострою верхівкою та надзвичайно широкими крисами. Волосся, коли вже назвати волоссям попелясто-зелені патли, які вибивалися з-під бриля, ледь вкривало завеликі, як на ту голову, вуха, нагадуючи жорсткі та пласкі пагони очерету. Майже застиглий вираз його обличчя наганяв невимовну нудьгу, колір — якщо щось і нагадував, то звичайну болотну грязюку. І з одного погляду на нього було зрозуміло, що його вирізняє дуже виражене ставлення до життєвих негод.

– Доброго ранку, гості мої! – привітався він. – Що аж ніяк не означає, що невдовзі не задощить чи не здійсниться хуртовина, або не впаде туман, або от-от не гримне грім. Сподіваюся, вам хоч добре не спалося?

– Навпаки! – запевнила його Джил. – Ми спали, мов діти.

– Еге ж, – похитав головою простоквак, – розумію. Ви просто не бажаєте мене образити. Виховані ж бо, чи не так? Чемність на те і є, аби робити вигляд, що все гаразд, коли насправді все навпаки.

– Перепрошую, – чемно зупинив його Юстас. – А як вас звати?

– Зовіть мене просто: простоквак Трясогуз. Запам'ятати не просто, та не переймайтеся. Я завжди готовий нагадати.

Дітлахи присіли на моріжок обабіч простоквака. Тільки тепер вони роздивилися його як слід і здивувалися: до чого ж довгі в нього руки та ноги. Так, сидячи, він зростом не перевищував гнома, та, вставши в повний зріст, одразу був вищим за багатьох людей. Та ще більший подив викликали його пальці: не просто довгі пальці, а пальці з перетинками; перетинчастими були і його ноги, якими він раз у раз каламутив і без того каламутну воду. Вдягнутий він був у щось таке незрозуміле, землисте під колір обличчя, що висіло на ньому мішком.

– Хтів був навудити вугрів – стушкувати на обід, та не здивуюся, якщо жодного не спіймаю. А якщо навіть і спіймаю, то не здивуюся, що вам вони не прийдуться до смаку.

– А чому б і ні? – здивувався Юстас.

– Чому? – ані на мить не замислившись, відповів простоквак: – А тому, що не звиклі ви до нашої їжі! І, отже, я певен, як чемні люди ви лише робитимете вигляд, що вам усе до вподоби, аби догодити мені. Ну то як знаєте! А от чим сидіти склавши лапки, поки я тут рибалю, спробуйте-но краще розпалити багаття! Спиток не збиток, чи не так? Біда лише в тому, що, скоріш за все, у вас нічого не вийде! До речі, хмиз за вігвамом, либонь, відсирів. Розкласти багаття можна просто у вігвамі, та будьте готові, що дим застилатиме очі, а можна й за вігвамом. Але щойно задощить, то й багаття залле. Вибір за вами. Ось вам моє кресало та порохівниця, навіщо я їх вам даю – і сам не знаю. Все одно, гадаю, користуватися ви цим не вмієте...

Та він не вгадав. Мистецтво розводити багаття старовинними засобами Юстас опанував ще під час попередньої подорожі. Хмиз був

на місці та й на диво сухий, тож не встигла Джил й оком змигнути, як багаття вже палало. Юстас лишився доглядати вогонь, а Джил побігла до протоки вмиватися. Потім вогонь доглядала Джил, а Юстас бігав до протоки вмиватися. Вмивання їх освіжило. Лишилося дочекатися сніданку.

Тут повернувся й простоквак. Попри всі його побоювання, повернувся він не з порожніми руками, а з дванадцятьма вуграми, випатраними та без луски. Підлагодивши багаття, він поставив на вогонь чималенький горщик та розкурив свою люльку. Хай буде вам відомо, простокваки набивають люльку просто-таки несамовитим самосадом, його ще називають «важким»; подекують, що вони навіть змішують тютюн із висушеною ряскою, – ми про те нічого не знаємо, але так чи інакше дим від простоквакової люльки йшов не вгору, а стелився по землі, наче густий нічний туман, до того їдкий, що Юстасу вистачило вдихнути лише раз, аби зайтися невгамовним кахиканням.

– Гм... – не звертаючи на нього уваги, гмикнув простоквак. – Ті вугри, вони щось готуватися не поспішають, можна з голоду померти, доки їх дочекаєшся. До речі, знавав я якось одну маленьку дівчинку, яка саме... та краще цю історію вам не знати, бо від неї можна й зовсім занепасти духом, а засмучувати гостей – такої звички в мене немає. То чи не краще нам відволіктися від сумних думок про вугрів у якийсь інший спосіб. Чому б, наприклад, нам не побалакати про наші плани?

– Дуже добре, – підхопила Джил. – Тож чим ви можете зарадити в пошуках королевича Ріліана?

Простоквак просто квакнув, втягнувши й без того впалі щоки так, що ті запали далі нікуди.

– Ох, чим же зарадити тому, чому, може, і ради немає? Та ось що: здоровий глузд підказує, що сподіватися на те, аби зайти далеко на північ, коли вже й зима на носі, – то безглуздя. До того ж за всіма прикметами вона обіцяє бути ранньою та ще й лютою. Я вас не розхолоджую, а попереджаю, бо, здається, погодою вас не налякати. Авжеж, з тими горами, скелями, ущелинами, бурхливими гірськими річками, з ворогами, що чатують на кожному кроці, зі збитими ногами та голодом, від якого шлунок зводить судом, та на додаток не забути ще й заблукати в горах – либонь, погоду вже й не помічаєш. З іншого

боку, якщо ми й не зуміємо зайти в таку далечінь, щоб від того була якась користь, ми завжди знайдемо, як зайти в таку далечінь, звідки й назад повернутися зась. А це, погодьтеся, неблизька дорога.

Дітлахи одночасно помітили, що замість «ви» він став казати «ми», і, не змовляючись, разом вигукнули:

– То ви йдете з нами?

– А куди ж мені дітися, діти? Король полишив нас і, здається, надовго, якщо не назавжди, тим паче з тим лихим кашлем, що в нього був напередодні відплиття; його намісник, Тіквік, уже не той, що був, того і диви – тее; врожай цього року, після літньої спеки, кажу я вам, буде геть неврожай, а там і вороги про нас згадають та й нишком нападуть – на те вони й вороги, а там...

– А от якщо далеко не загадувати, звідки б нам почати пошуки? – нагадав про справи Бяклі.

– Гм-м... – роздумливо мовив простоквак. – Усі, хто вирушав на пошуки Ріліана, починали з одного й того ж місця: того, де лорду Дрініану явився зелений змії. А звідти подавалися на північ. Та оскільки жоден із них звідти не повернувся, то розпитати їх, чи правильно вони вчинили, здається, нам не під силу.

– Перш за все ми маємо віднайти руїни велетенського міста, – нагадала Джил. – Так підказав Аслан.

– Уперше чую, аби пошуки починали з того, аби віднайти. Усі інші віднаходять тільки після того, як добре пошукають.

– Саме це я й маю на увазі, – погодилася Джил. – Так от, коли ми віднайдемо...

– Так-так, саме коли? – в'їдливо поцікавився Трясогуз.

– А що, хіба ніхто не знає, де вони? – втрутився Юстас.

– Я не знаю, що там знає отой ніхто, скажу лише за себе: не буду казати, ніби я нічого не чув про загублене місто. Починати звідти, звідки починали всі, ви не бажаєте, тож доведеться йти через усю Вересилію, країну йотунів. Якщо те гине місто існує, то воно може бути тільки там. От тільки хоч як далеко в ті краї я не заходив, та ніяких руїн не знайшов. Тому обманювати не буду: чути – чув, а от бачити – не бачив.

– Але де ж вона, ця Вересилія? – коротко запитав Юстас.

– Попереду, на північ, – люлькою вказав простоквак. – Он ті пагорби та скелі бачите? Там вона й починається. Та, між нами, саме

на межі з тим пасмом протікає ще й ріка. Ми звемо її Кам'янка. Місточка, звісно, немає.

– Тоді ми перейдемо її вбрід! – палко вигукнув Юстас.

– Авжеж, – значуще погодився простоквак, – якщо хтось її вже перетинав...

– А вже по той бік річки ми, може, зустрінемо яких-небудь добрих людей, хто підкаже нам шлях! – підхопила Джил.

– Що до того, що по той бік річки ми кого-небудь та зустрінемо, – тут ви не помиляєтесь.

– А що за люди там живуть? – про всяк випадок спитала Джил.

– Люди як люди; може, й добрі... одне до одного. Це вже як на них подивитися... Може, вам вони й сподобаються.

– Проте, – не відступала Джил, – тут, у Нарнії, таке розмаїття дивних істот... Так от: хто ті люди? Звірі? Чи, може, птахи? Чи які-небудь гноми?

Простоквак присвиснув.

– А що, хіба пугачі вам нічого не казали? То велетні.

Джил скривилася, немов кислиці наїлася: велетнів вона не любила ще з книжок. А одного – ще й з нічних жахів. Вона кинула погляд на Бяклі – від страху той аж позеленів. «Та він іще більший боягуз, ніж я», – подумала вона. Ця думка зненацька сповнила її несподіваною хоробрістю.

– Король казав ще під час нашого плавання, що переміг велетнів у вирішальній битві та даниною обклав!

– Так ніби, – погодився простоквак. – Тепер-то вони мирні. Поки ми тихо сидимо по цей бік Кам'янки, вони нам лиха не скоять. А от по той бік... трапитися може будь-що. Утім, якщо триматися від них далі, якщо жоден із них ані на мить не забуде, який він мирний, а ще краще – якщо нас зовсім не помітять, тоді ми зможемо зайти ой як далеко...

– Даруйте, – перейшов у напад Бяклі, як то буває з людьми у стані сильного переляку, – не можу повірити, аби геть усе було так кепсько, як ви кажете! Ви так само казали, нібито й ліжка у вігвамів жорсткі, що й спати не можна, і що хмиз промоклий, але ж Аслан ніколи не послав би нас туди, звідки, як випливає із ваших слів, повернутися неможливо.

Сказавши це, він і сам знітився, гадаючи, що простоквак просто вибухне гнівом, та цього не сталося. Трясогуз і бровою не повів.

– Що я чую? Я чую голос безрозсудної відваги! Так тримати, Бяклі! Але не гарячкуй, бо до відваги додати ще й розсуд – то не зайве. А розсуд мені підказує, що попереду на нас чекають важкі часи, тому сваритися нам аж ніяк не можна. Принаймні від початку. Бо наприкінці тих експедицій, що починалися з чвар, усі ладні були кинутися одне на одного з ножами. Якщо і в нас до того дійде, то нехай дійде вже тоді, як справу буде зроблено. А взагалі, що довше ми утримаємось від докорів...

– Ну, знаєте, якщо все так кепсько, як ви кажете, то краще залишайтеся вдома – ми підемо самі, правда, Поул?

– Не кажи дурниць, Бяклі! – квапливо застерегла його Джил. Вона на мить злякалася – а що як простоквак спіймає хлопця на слові.

– Не бійся, Поул, – заспокоїв її Трясогуз. – Я піду, чого б там не казали всі інші простокваки. Хіба ж таку нагоду втрачають? А кажуть вони, буцімто я легковажний – уму-розуму ще не набрався. Закидали мені, та й не раз: «Послухай, Трясогузе, якийсь ти не такий, як усі, усе волієш вскочити в халепу, накликати на голову біду! Хіба тобі набридло життя в рідному болоті? Життя – воно ж таке, воно ж не фрикасе із жаб'ячих лапок та не пиріг із вугрем! Час тобі нарешті й споважніти, зробити висновки й бути як усі! Це для твоєї ж користі!» – от що мені кажуть. А я в тому користі не бачу, аби в болоті просидіти все життя. А от дертися у гори, коли вже не за горами зима, шукати в горах принца, якого там нема, та спершу віднайти ще загибле велетенське місто, якого жодний простоквак не бачив, – оце, я розумію, діло! А діло – саме те, що треба хлопцю! Від бездіяльності яка користь?

Так відповів Трясогуз, потираючи свої великі, мов у жабеняти, руки, немов казав не про похід у гори, а про похід до театру або на званий вечір.

– Ану, подивімось, як почувуються наші вугри.

Вугри по-простоквацьки – то така вже смакота, що діти двічі просили добавки, до того ж кожен. Спершу простоквак і повірити не міг, що то не з люб'язності, а саме тому, що і справді смакота. Та вони з таким завзяттям уминали страву за обидві щоки, що він першу думку змінив, натомість припустивши, що простоквацька їжа нажиток дітям не піде.

– Що простокваку добре, то людям за отруту – хіба вгадаєш? – пояснив нову думку він.

А потім пили чай. Чай пили просто із жерстянок, як то зазвичай роблять дорожні робітники під час чаювання десь на узбіччі, а простоквак ще раз од разу прикладався до темного підозрілого прямокутного бутіля. Він спробував був пригостити гостей, та ті, ледь пригубивши, одразу ж пригадали, що їм казав хазяїн про те, кому що добре, та відмовилися.

Решту дня було витрачено на підготовку до походу, який призначили вже на наступний ранок. Простоквак, як найміцніший з усіх, зголосився нести всі три ковдри, у які вони збиралися загорнути копчений окіст (дуже поживну річ у дальньому поході). Джил випало нести залишки вугрів, сухарі та кресало з порохівницею. Бяклі виказав бажання нести обидва дитячі плащі. Руки він волів мати вільні. Як людина, що ще в давні часи набила руку в стрільбі з лука, він отримав хіба що не найліпший лук, що його мав простоквак. Найліпший той залишив собі. Передаючи лука Юстасові, простоквак встиг зауважити, що в такий вітер та з відсирілою тятивою, та в похмурий день, коли геть задубіли пальці, із лука навряд чи куди-небудь влучиш. І це стосується не тільки Бяклі, а і його самого. Обидва хлопці підперезалися мечами: Юстас прихопив одного ще в Кейр-Паравелі, простоквак мав свій. Джил довелося задовольнитися простим ножем. Тут майже виникла суперечка, та її вчасно зупинив простоквак, що, потираючи руки, підбадьорив сперечальників:

– Нумо, хлопці, нумо, дівчатка! Гадав я, що таке може статися, та не гадав, що так скоро. Деякі пригоди на тому й закінчуються, ще не почавшись.

Сперечальники одразу ж і замовкли.

До ліжка пішли рано. Усі троє лежали у вігвамі. А от добряче виспатися вдалося хіба що одному. Річ у тому, що, сказавши «на добраніч», простоквак додав, що конче треба всім виспатися як слід, але «із того навряд чи що вийде». Після того він одразу ж захропів, та так, що Джил, коли нарешті їй вдалося закуняти, наснилися нічні жахи: то хтось працював із вибійним молотком, то вона в човні наближалася до водоспаду, то експреси один за одним мчали крізь тунель.

Розділ 6

Дикі північні землі

Наступного дня десь о дев'ятій годині ранку можна було побачити, як три самотні фігурки повільно мілиною та по камінчиках перебиралися на північний берег річки Кам'янки. То був скоріш шумливий мілководний ручай, аніж справжня річка – навіть маленькій Джил вода жодного разу не сягнула вище колін. Кроків за п'ятдесят від води берег круто біг угору, а подекуди навіть виднілися голі скелі.

– Гадаю, нам туди! – Бяклі тицьнув ліворуч, на захід, – туди, де річка, взявши початок десь на болоті, бігла дном неглибокої ущелини.

Та простоквак похитав головою.

– Велетні саме й мешкають по краях цієї ущелини, – промовив він. – Вона для них – мов для нас вулиця, вони нерідко нею прогулюються. Краще нам іти прямо, навіть якщо доведеться для цього лізти вгору.

Так і вчинили. Знайшли місце для сходження, що на вигляд здалося більш пологішим, і вже хвилин за десять, важко дихаючи, стояли нагорі, тужливо споглядаючи долини Нарнії вдалині. Невдовзі вони прямували на північ. Попереду, куди не кинь оком, простягалася поросла вересом пустеля. Ліворуч земля здавалася більш кам'янистою, і Джил подумала, що десь там, ймовірно, обривається ущелина – в той бік їй навіть і дивитися не кортіло. Тож троє мандрівників рушили вперед.

Стояв ясний зимовий день, а йти пружною землею було зовсім неважко. Але що далі вони просувалися на північ, то сильніше їх охоплювало почуття самотності. Зрідка над їхніми головами пролітав одинокий яструб чи голосила чайка, тільки від того ставало ще самотніше. Коли опівдні вони зупинилися перепочити й напитися з заглиблення в ручаї, Джил трохи підбадьорилася та сказала, що врешті-решт пригода, можливо, і буде їй до смаку.

– Пригоди ще й не починалися, – похмуро зауважив простоквак.

Вирушати знов у дорогу після першого перепочинку – то наче сідати за парту після перерви чи в поїзд після пересадки: відчувається вже не так, як до того. Щойно наші мандрівники пішли далі, Джил помітила, що скелястий край ущелини немов наблизився, а скелі тепер

здавалися якимись іншими: стирчали вертикально, немов стовпи чи, може, невисокі кам'яні вежі чудернацької форми.

«Ймовірно, – подумала Джил, – усі ці оповідки про велетнів виникають саме завдяки цим дивовижним скелям. У сутінках їх легко сплутати з велетнями. Погляньте лише он на того – ого-го який! А ота каменюка зверху – точнісінько голова! Трохи завелика для тулуба, та на те вони й велетні, аби скидатися на чудовиська! Ось і кущі якісь по краях – верес чи, може, пташині гнізда – точнісінько волосся та борода! Ондечки ті виступи з боків – вуха. Вони, звичайно, страшенно великі, але ж у велетня такі й мають бути – мов слонячі. А ось там... А-а-а!!!»

У Джил кров захолола в жилах. Кам'яна скеля заворушилася! То справжній велетень. Помилки не було. Дівчинка бачила, як він повернув голову. Вона навіть встигла розгледіти його дурнувате здоровенне й щокате обличчя. Інші кам'яні вежі також виявилися велетнями, усі до єдиної. Числа їм було багато, десь сорок-п'ятдесят. Вони вишикувалися в рядок, лікоть у лікоть уздовж ущелини, ногами стоячи на дні, а ліктями спираючись на краєчки ущелини – подібне іноді можна спостерігати погожого ранку, коли деякі чоловіки – лінькуваті чолов'яги – після сніданку виходять постояти на вулицю, спершись з лінощів на стіну.

– Йдіть прямо, – прошепотів Трясогуз, що також запримітив велетнів. – Не дивіться на них. І що б не сталося – не здумайте тікати, бо вони одразу ж кинуться навздогін!

Трійця просувалася вперед, удаючи, ніби не бачить велетнів. Вони почувалися так, ніби проходили повз ворота із написом: «Обережно, злий собака!», тільки їм було значно моторошніше. Велетнів було нелічено – десятки, а може, й сотні. Вони не здавалися злими чи навіть зацікавленими. Певно, вони навіть не помітили мандрівників.

Але тут – вж-ж-ж-ж, вж-ж-ж-ж – щось велике та важке шугонуло над їхніми головами, і з оглушливим гуркотом за двадцять кроків попереду них на землю впав велетенський кругляк. А за мить – гуп! – іще один, кроків за двадцять позаду.

– Це вони в нас кидаються? – перелякався Бяклі.

– Ні, – обізвався Трясогуз. – Краще б у нас – було б безпечніше. Вони мітять он туди, в он те нагромадження каміння праворуч. Але, знаєте, вони в нього нізащо не влучають – з них нікчемні кидальники. Коли погода стоїть ладна, вони завжди вранці кидаються камінням – це єдина гра, яку вони в змозі опанувати...

Ох і натерпілася ж трійця страху! Ланцюгу велетнів, здавалося, не було кінця-краю, і вони невтомно кидали й кидали величезні камені, деякі з них з оглушливим гуркотом падали зовсім поруч. Навіть попри смертельну небезпеку, одного їхнього вигляду було достатньо, аби злякатися не на жарт. Джил ховала обличчя, намагаючись не дивитися на них.

Так тривало хвилин зо двадцять п'ять. А потім велетні, здається, почали сварку. Жбурляти камінням вони припинили, та все ж не дуже приємно, коли зовсім поряд – лише за якісь дві тисячі кроків! – сваряться велети. Вони лаяли один одного довгими незрозумілими словами – такими довгими, що кожне було мало не двадцять складів завдовжки. Вони скаженіли, душилися словами, навіть підстрибували на місці від люті – і від кожного такого стрибка земля під ногами здригалася, наче десь поблизу розірвалася бомба. Вони бухкали один

одного по голові величезними неоковирними кам'яними молотами; та черепи їхні були такими непробивними, що молоти відскакували від голів велетнів, а той із них, хто бив, упускав молот і одразу завивав від болю, бо молотом прибив собі пальці. Але з дурощів своїх він за хвилину починав усе спочатку. Зрештою десь за годину велетні були вже такі побиті та знесилені, що посідали на землю та залилися гіркими сльозами, що було неабияк на руку нашим мандрівникам. Коли велети вмостилися на дні ущелини, їхні голови пропали з очей, але, навіть відійшовши на добру милю від того місця, Джил ще чула їхнє виття, схлипування та рюмсання, мов то були не здоровезні велетні, а кволі немовлята.

Цієї ночі мандрівники задрімали на сирій землі. Отак Трясогуз заходився вчити дітей спати спиною до спини – по-перше, так легше зберігати тепло, а по-друге, можна вкриватися обома ковдрами. Але все одно було холодно, а земля під боками була тверда й камениста. Простоквак порадив їм подумати про те, як холодно буде тоді, коли вони зайдуть далі на північ. Він гадав, що то їх втішить, але помилився – від цієї думки вони анітрохи не підбадьорилися.

Багато днів ішли мандрівники непривітними землями Вересилії. Харчувалися переважно польовими птахами, на яких полювали Юстас із Трясогузом (звісно, то були не розумні птахи); окіст намагалися не чіпати – економили. Джил неабияк заздрила Юстасу, що міг вправно стріляти – цього він навчився у мандрах із королем Каспіаном. Пустинна місцевість була помережена незчисленними джерельцями та струмками, тож води їм вистачало. Люсі думалось, що коли в книжках пишуть про життя мисливців, так ніколи не згадують, що то за довгий брудний і тяжкий труд – патрати птахів і як від нього холодіють пальці. На щастя, велетні їм на шляху майже не стрічалися. Щоправда, їх якимось помітив один, але він тільки розреготався та потупцяв у своїх справах.

Десь на десятий день мандрів місцевість навкруги змінилася і наші мандрівники вийшли до північного краю земель. Перед ними лежав довгий крутий схил, за яким розгорталися зовсім інші, ще менш привітні землі. Біля підніжжя схилу проглядалися обриси скель, за якими простягалася країна високих гір, темних прірв, кам'янистих долин, ущелин таких глибоких та вузьких, що й дна не вгледити. А на дні цих ущелин гриміли буйні ріки, котрі зривалися чорними

водоспадами зі страшенної висоти. І, звичайно, саме Трясогуз одразу привернув увагу дітей до снігу, що виблискував на верхівках гір.

– Не здивуюся, коли виявиться, що на північному схилі його набагато більше, – додав він.

Мандрівники немало часу змарнували, доки нарешті дісталися підніжжя схилу, де, зазирнувши вниз в ущелину, побачили річку, що текла дном із заходу на схід. Русло її пролягало поміж двох скель, а вода була такою темною, що крізь неї не проходило світло. Чимало порогів та водоспадів перерізали її потік, а від могутнього гуркоту води під ногами подорожніх дрижала земля.

– Лихо не без добра, – задумливо зауважив Трясогуз. – Якщо позламаємо собі ший під час сходження – у річці точно не потонемо.

– А то що таке? – несподівано спитав Бяклі, вказуючи ліворуч, угору за течією. Усі перевели погляд у той бік і побачили те, на що менш за все сподівалися, – міст. Та ще й який міст! Велетенська арка в один вигин, що простяглася між верхівками скель; найвища точка мосту здіймалася так само високо над верхівками скель, як маківка собору Святого Павла височіє над вулицями.

– Подивиться лише! То має бути міст велетнів! – вигукнула Джил.

– Більш схоже на роботу якогось чаклуна, – із сумнівом промовив Трясогуз. – У таких місцях тільки й чекаєш на чудеса та чародійства! Гадаю, то пастка! Тільки-но ми ступимо на нього, він одразу розтане в нас під ногами, мов туман.

– Ох ти ж і нудьгар! – осмикнув його Бяклі. – Чому це він не може бути справжнім, звичайним мостом?!

– Тобто ти і справді вважаєш, що велетням стало б розуму збудувати щось подібне до цього? – скептично зауважив Трясогуз.

– Але ж його могли збудувати й інші велетні? – втрутилася Джил. – Наприклад, ті, що жили сотні років тому – вони були набагато розумніші за теперішніх. То могли бути ті самі велетні, що звели місто, яке ми шукаємо. Тоді це означатиме, що ми на правильному шляху і старовинний міст виведе нас до міста!

– Геніальна думка, Поул! – зрадів Бяклі. – Так воно й має бути! Ходімо!

Тож усі розвернулися та попрямували до мосту. Варто їм було підійти ближче, як вони переконалися, що він був справжнім-справжнісіньким, збудованим із величезних кам'яних плит, кожна із

яких завбільшки з брили Стоунхенджу. Попри те, що з віком вони потріскалися, а подекуди й зовсім покритилися, видно було, що над брилами попрацювали вправні каменярі. На балюстраді лишилися сліди витонченої різьби: дещо понівечені часом обличчя та статури велетнів, мінотаврів, морських чудовиськ, гігантських кальмарів, восьминогів та обриси страхітливих богів... Трясогуз неохоче та недовіжливо, але все ж згодився піти з дітьми.

Довгим та важким було це сходження. Арка моста круто йшла вгору. У багатьох місцях кам'яні брили повипадали, і там зяяли широченні провалля, крізь які далеко-далеко вниз виднілася пінява вода річки. Одного разу під аркою, під самісінькими їхніми ногами, пролетів орел. Що вище вони підіймалися, то холодніше ставало навкруги. Шалений вітер мало не збивав із ніг, і здавалося, що й сам міст здригається від його могутніх поривів.

Нарешті мандрівники дісталися середини моста й побачили протилежний берег річки, де, як їм здалося, пролягала вже знайома їм стара, збудована велетнями дорога, що вела вдалечінь, кудись у гори. Подекуди каменів у бруку не вистачало, а поміж інших каменюк попроростали островки зеленої трави. Цією дорогою назустріч подорожнім скакали двоє вершників – обидва звичайного людського зросту.

– Не зупиняйтеся! Ідіть уперед, – попередив дітей простоквак. – У цих краях можна зустріти як друга, так і ворога, але не можна показувати, що ми їх боїмося.

Коли мандрівці дісталися кінця моста й ступили на порослий травою берег, вершники були вже зовсім поруч. Один із них – лицар у латах із голови до ніг та з опущеним заборолом, вбраний у все чорне, – сидів верхи на вороному коні; на чорному щиті його не було герба, а на вістрі списа не майорів стяг. Іншим вершником виявилася жінка! Білий кінь під нею був таким гарним, що хотілося поцілувати його в писок та пригостити цукром. Але сама жінка – вона сиділа в дамському сідлі, вдягнена в довге сліпучо-зелене вбрання, що маяло по вітру, – була ще гарнішою.

– Вітаю вас, др-р-рузі! – голосно сказала вона, чудово вимовляючи «р», і голос її пролунав, мов солодкий пташиний спів. – Серед вас я бачу зовсім юні обличчя, яким не місце в цьому суворому краї.

– Може, й так, пані, – коротко й насторожено обізвався Трясогуз.

– Ми шукаємо зруйноване місто велетнів, – пояснила Джил.

– Зруйноване місто? – здивувалася пані. – Дивне місце ви шукаєте... І що ж ви робитимете, коли його знайдете?

– Ми повинні... – почала була Джил, але її перервав простоквак.

– Прошу нас вибачити, пані, але ми не знайомі ані з вами, ані з вашим супутником – певно, він не дуже-то й говіркий, чи не так? Тож, сподіваюся, що ви не образитися, якщо ми не станемо обговорювати свої справи із незнайомцями. До того ж, здається, збирається на дощ...

Пані розсміялася ніжним мелодійним сміхом – прекраснішого сміху годі було собі й уявити:

– Що ж, діти, – промовила вона, – гідний вам трапився проводир – гідний і мудрий. І я анітрохи не ображаюся на нього за його скритність. Але мені нічого приховувати. Я не раз чула про місто велетнів, Грандес Руїнос, але де його шукати – про те мені не зміг повідати жоден із перестрічних. Дорога, якою ви слідуєте, веде до міста та палацу Харфанг. Там мешкають добрі велетні, що своєю незлобливістю, ввічливістю, стриманістю і тактовністю відрізняються від своїх дурних, злих, диких та неприборкуваних родичів із Вересилії, мов небо й земля. Можливо, в палаці вам вдасться щось дізнатися про те місто, можливо – ні, та в будь-якому разі там на вас чекають привітні господарі та затишна оселя. Було б розумно в них перезимувати, та, якщо не бажаєте, лишіться хоча б на кілька днів погостювати та відпочити, зібратися із силами. Там на вас чекає гаряча ванна, свіжа постіль та привітне вогнище, а неабиякі страви, солодощі та напої будуть до вашого смаку чотири рази на день...

– Оце так справи! – вигукнув Бяклі. – Уявіть лише – знову опинитися на м'якенькому ліжку...

– І скупатися в гарячій воді, – підтримала Джил. – Вважаєте, вони нас прихистять? Адже ми для них зовсім чужинці.

– Скажіть їм лише, що Пані-в-Зеленому передає їм вітання та посилає їм двох милих дітей із південних земель до свята осені.

– О, дякуємо, щиро дякуємо! – в один голос вигукнули діти.

– Але пам'ятайте: у який би день ви не дісталися дверей палацу, стукати треба зрання, бо ворота замикають за кілька годин після полудня, і за звичаями замку, як би хто сильно не стукав, дверей йому не відчинять.

Із сяючими очима діти ще раз подякували пані. Та у відповідь помахала їм рукою, а простоквак скинув свій гостроверхий капелюх і стримано вклонився. Потім пані та її мовчазний супутник скомандували коням, і ті, дзвінко стукаючи копитами по каменях, попрямували мостом угору.

— Що ж, — задумливо мовив Трясогуз. — Багато я віддав би за те, аби дізнатися, звідки й куди вона прямує. Чи не дивно зустріти таку пані в дикому краї велетнів? Ох, не з добра те, не з добра, ось побачите.

— Щоб ти скис, знов ти за своє! — обурився Бяклі. — Як на мене, вона просто дивовижна. А як подумаю про теплу кімнату та гарячу їжу... Сподіваюся, іти лишилось недовго!

— Згодна! — рішуче підтримала його Джил. — А яке на ній розкішне плаття! А кінь — просто диво!

— Байдуже, — не вгамовувався простоквак, — непогано було б розізнати про неї якомога більше...

— Мені кортіло її розпитати, — зізналася дівчинка, — але я не наважилася. Та як я могла — ти ж не дозволив ані слова про нас розповісти.

— Джил має рацію, — підтакнув Бяклі. — І чому тільки ти поводився так нелюб'язно і стримано? Вони що, тобі не сподобалися?

— Вони? — перепитав простоквак. — Хто — «вони»? Я бачив лише пані.

— Як? А лицаря? — здивувалася Джил.

— Якого лицаря? Я бачив тільки обладунки, — обізвався Трясогуз. — Чому він увесь час мовчав?

— Мабуть, він занадто соромливий, — припустила Джил. — Чи, може, до всього байдужий і йому б лише дивитися на неї та тішитися її ніжним голосом. Певно, якби я була лицарем, я б так і поводитися.

— А мені ось цікаво дізнатися, кого побачиш, якщо підняти забороло, — зауважив Трясогуз.

— Верзеш казна-що, — не витримав Бяклі. — Ти ж бачив його обладунки — хто ж їх зможе на себе натягти, хіба як не людина?

— Як щодо скелета? — лячно захихотів простоквак. І, трохи поміркувавши, додав: — Чи взагалі ніхто. Я маю на увазі ніхто з тих, кого можна побачити. Хтось невидимий.

— Годі нас страхати, Трясогузе, — здригнулася Джил. — Знов ти вигадуєш якісь жахи. Звідки вони тільки беруться у твоїй голові?

– Не звертай на нього уваги! – вигукнув Бяклі. – Він завжди чекає на найгірше й завжди помиляється. Краще поміркуємо, як нам скоріше дістатися до доброзичливих велетнів і палацу Харфанг. Хотів би я знати, чи далеко нам ще йти...

Суперечка їхня мало не обернулася першою з тих сутичок, які передрікав Трясогуз. Не те щоб Джил і Бяклі не сперечалися до того, але тепер у них почалися зовсім уже важкі непорозуміння. Трясогуз рішуче відмовлявся йти до Харфанга. За його словами, мало того, що йому незрозуміло було, що мається на увазі під «добрими» велетнями», так ще й Аслан жодним словом не прохопився про те, аби шукати притулку у велетнів, чи то добрих, чи то якихось інших. Але діти, що промерзли від холодного вітру та дощу, снідали худючими дикими птахами, засмаженими на похідному вогнищі, а спали на твердій вогкій землі, Трясогуза й чути не хотіли, твердо намірившись йти до добрих велетнів. Врешті-решт Трясогузові довелося поступитися, але за однієї умови: він змусив дітей пообіцяти, що без його дозволу вони ані словом не обмовляться ані про те, що прийшли з Нарнії, ані про те, що шукають зниклого принца Ріліана. Діти дали йому обіцянку, і всі рушили далі.

Після зустрічі з таємничою пані йти стало зовсім важко – з двох обставин. По-перше, місцевість раптом стала зовсім непрохідною. Шлях пролягав нескінченними вузькими ущелинами, що наскрізь продувалися немилосердим північним вітром, який щораз дмухав мандрівникам просто в обличчя. Не було з чого розвести вогнище, ніде було сховатися від вітру й негоди – навкруги не було жодної затишної ущелини на кшталт тих, що були на пустищі. Земля була кам'яниста, від ходіння по ній боліли ноги, а зранку після ночівлі ломило все тіло.

По-друге, які б у пані не були наміри, її розповідь про палац Харфанг мала згубний вплив на дітей – тепер вони тільки й могли думати, що про теплу постіль та гарячу ванну, смачну їжу й про те, як гарно буде знову мати дах над головою. Тепер вони ледь згадували про Аслана та зниклого принца у своїх розмовах, а Джил уже не повторювала знаки вранці та ввечері. Спочатку вона проговорювала сама до себе: «Я така зморена, потім їх повчу», та невдовзі забула про них і думати. Здавалося б, думка про близький відпочинок у затишному палаці мала підбадьорити дітей та надати їм наснаги. Але вийшло навпаки: від жалю до себе діти стали зовсім похмурими,

образливими та дратівливими – до того ж ображалися вони не тільки одне на одного, а й на Трясогуза.

Та нарешті одного дня вони добрели до місця, де круті скелі, що стискали всю долину, закінчувалися, а замість них пролягали пологі схили, порослі хвойним лісом. Придивившись, мандрівники зрозуміли, що гори лишилися позаду. Перед ними розкинулася безлюдна кам'яниста рівнина. За нею, далеко-далеко попереду, виднілися засніжені гірські вершини. Посеред цієї рівнини, просто в них перед очима, виростав невисокий пагорб із пласкою верхівкою.

– Дивіться, дивіться! – несподівано загукала Джил, вказуючи кудись рукою.

Усі побачили вогні, що зірками сяяли на темному полотні гір, пробиваючись крізь надвечірню напівтемряву. Вогні! То були не зорі, не вогнища, а яскраві вогники освітлених вікон! Якщо вам ніколи не доводилося мандрувати дикими безлюдними краями день у день, тиждень у тиждень, навряд чи ви зрозумієте, які почуття охопили в ту мить трьох мандрівників.

– Харфанг! – заволали діти, захлинаючись від радісного хвилювання.

– Харфанг, – похмуро повторив Трясогуз. І одразу змінився в голосі: – Дивіться, гуси! Дикі гуси!

Миттю він зірвав з плеча лук і пустив стрілу, якою збив здорового гладкого гусака. Дістатися до палацу в той день усе одно було вже неможливо, тож мандрівники розпалили вогнище та зготували собі добрячу вечерю. Їм було тепло та затишно, чого не траплялося вже давненько. Коли вогнище згасло, їх охопив жахливий холод, такий, що, прокинувшись вранці, вони побачили, як ковдри їхні закоцюбли на морозі.

– Нічого! – вигукнула Джил, пританцьовуючи на місці, аби завітися. – Уж-ж-же сьогод-д-дні на нас че-чекає гаряча ван-на!

Розділ 7

Таємничий пагорб

Похмурий то видався день, нічого й казати. У небі – жодного просвітку, над головою – важкі хмари, готові вибухнути снігом; під ногами – мерзла земля, а над землею дме льодяний вітер так, буцімто ладен шкіру з живого зідрати. Доплентавшись до долини, мандрівники побачили, що стара дорога тут ще більш зруйнована, ніж у горах. Тепер їм доводилося пробиратися по розбитих кам'яних плитах, протискуватися поміж здоровенних валунів, дертися вгору по дрібному щебеню. Вони вкрай вимучилися та зовсім позбивали ноги, але про відпочинок не могло бути й мови – холод підганяв їх уперед.

Близької десятої ранку з неба впали перші сніжинки – вони лягали Джил на рукава й не танули; хвилин за десять сипало вже рясно, за двадцять земля навкруги помітно побілішала, а за півгодини навколо мандрівців затанцювала віхола, яка, судячи з усього, могла тривати й увесь день. Сніг бив просто в обличчя, засліплюючи подорожніх.

Аби зрозуміти, що трапилось далі, треба не забувати, що вони майже не бачили, що коїться навкруги. Наблизившись до підніжжя невисокого пагорба, за яким вони вчора ввечері побачили освітлені вікна, ніхто вже не міг розгледіти, яким був увесь пагорб, – крізь снігову завісу вони ледь бачили за кілька кроків від себе, та навіть для того доводилося видивлятися на всі очі. Нічого й казати, що йшли всі мовчки.

Біля підніжжя пагорба мандрівники помітили щось схоже, якщо придивитися пильніше, на здоровенні кам'яні куби. Але ніхто не придивлявся – дорогу перегородив кам'яний карниз заввишки в людський зріст. Довгоногий простоквак легко здерся на нього й допоміг залізти іншим. Карниз рівно встилав глибокий вогкий сніг, і, здираючись нагору, діти вивалялися в ньому та змокли до рубця, чого не скажеш про простоквака. Потім вони ще довгенько чвалали вгору крутим кам'янистим пагорбом, коли дорогу їм перегородив другий карниз. Усього на шляху їх виявилось чотири, всі на однаковій відстані один від одного.

Видершись на останній, вони зрозуміли, що дісталися вершини пагорба: якщо до цієї миті він хоч трохи захищав їх від вітру, то тепер стихія накинулася на них з усією люттю. Вершина пагорба була рівною, мов стіл, і вітер, не зустрічаючи ніяких перешкод, дув із несамовитою силою. Багато де снігу не було зовсім – вітер не давав йому впасти, підхоплював та шматтями кидав мандрівникам в обличчя. Клуби снігу мчали по плато, ніби воно було вкрите льодом, бо земля тут була і справді гладенькою та пласкою, мов крига на річці. На додачу плато вздовж і впоперек перерізували загадкові рівчаки та насипи, що ділили його на здоровенні прямокутники та квадрати, через які довелося перелазити, що було ой як нелегко, бо деякі з них завширшки сягали кількох кроків, а заввишки – від двох ліктів аж до шести. З північного боку кожного такого насипу лежали глибокі снігові замети. Тож, перетнувши насип, мандрівникам доводилося плигати в ті замети й щораз вивалюватися в снігу та вимокати дедалі дужче.

Насунувши на лоба каптур, заховавши заанімілі руки під плащ та низенько зігнувшись, навколо себе Джил краєм ока помічала інші обриси на цьому жахливому плато: праворуч височіло щось схоже на фабричні димарі, ліворуч вона розгледіла незвичну прямовисну скелю дивовижно симетричної форми. Але всі ті дива її аніскільки не зацікавили, тож вона забула про них, щойно відвела погляд в інший бік. Єдине, про що вона могла зараз думати, то про свої закоцублі

руки (і підборіддя, і вуха, і ніс) та про гарячу ванну й теплу постіль у палаці Харфанг.

Раптом вона втратила рівновагу на льодяній гірці, подолала кроків із шість та із жахом зрозуміла, що зісковзує кудись униз, у вузьку темну розколину, що, як їй здалося, тільки-но розверзлася у неї під ногами. Мить – і вона опинилася на дні. Але на дні чого? Вона не знала. Ця розколина була схожа на рів або траншею завширшки кроків зо три. І хоч у перші хвилини дівчинка почувалася приголомшеною, щойно отямившись, вона в першу чергу відчула полегшення від того, що вітер більше не дме їй в обличчя, бо рів виявився доволі глибоким. Глянувши вгору, вона, звичайно, побачила стривожені обличчя Бяклі та Трясогуза.

– Ти там не забилася? – голосно крикнув Бяклі.

– Певен, що заламала собі обидві ноги! – одразу ж припустив Трясогуз.

Джил звелася на ноги та відповіла їм, що ціла й неушкоджена, руки-ноги на місці, але вилізти з ями сама вона не зможе.

– Що це за рівчак? – запитав Бяклі.

– Ще не знаю, – відповіла дівчинка. – Якась траншея. Або лаз. Або канава – пряма, мов під лінійку зроблена.

– Ти диви, і справді! І тягнеться точнісінько на північ, – зорієнтувався Бяклі. – Може, це якась дорога? Якщо так, то ми б сховалися від цього несамоговітого вітру. А снігу там багато?

– Майже немає. Гадаю, вітер переносить його над рівчаком.

– А що там далі?

– Почекайте хвилинку, піду подивлюся, – відгукнулася Джил та пішла вглиб.

За декілька кроків вона побачила, що траншея круто повертає праворуч. Про що вона й сповістила своїх друзів.

– А що там, за поворотом? – не вгамовувався Бяклі.

Так уже склалося, що Джил до вихлястих переходів, темних підпіль та підземель ставилася так само, як Бяклі до скелястих круч, – вони їй геть не подобалися. Дівчинка не мала ні найменшого бажання завертати праворуч сама, особливо чуючи, як Трясогуз розпинається позаду:

– Обережно, Поул! Зазвичай такі лабіринти ведуть до драконових печер! До речі, тутечки, у країні велетнів, запросто можна зустріти

велетенських жуків чи гігантських черв'яків!

– Мені здається, що хід нікуди не веде, – обізвалася дівчинка, поспіхом вертаючись.

– Зараз я спускаю подивитися. Як це «нікуди не веде»? Що ти таке кажеш? – не повірив Бяклі.

Він усівся на сніг на краю траншеї (до того часу всі вже так змокли, що на те й не зважали), звів ноги та зіскочив униз. Він проліз повз Джил, і, хоч вона не почула від нього ані слова, дівчинка здогадалася, що він вважає її боягузкою. Вона пішла слідом за ним, крок у крок, але обігнати його не намагалася.

Однак на дітей чекало розчарування. Повернувши ліворуч, вони пройшли декілька кроків та побачили, що дорога ділиться надвоє: головна траншея вела далі в тому ж напрямку, а від неї відходила інша, що круто звертала праворуч. Подивившись праворуч, Бяклі мовив:

– Туди йти марно – вона приведе нас назад, на південь, – та крокував уперед, але за декілька кроків траншея знов повертала на південь, і дороги вперед не було.

– Усе марно, – пробурмотів Бяклі. – Треба повертатися.

Джил, не гаючи часу, повернулася та повела їх назад. Діти дісталися до місця, де на них чекав простоквак, і той легко витяг їх на поверхню.

То було просто жахливо – знов опинитися на льодяному вітрі! Унизу, у вузькому рівчаку, майже зігрілися їхні відмерзлі вуха, там можна було без зусиль роздивлятися навкруги та легко дихалось; можна було навіть розмовляти одне з одним, не підвищуючи голосу... А потім – знов оці страждання! Стало ще гірше, ніж раніше.

І саме в цю мить Трясогуз спитав:

– Джил, ти ще пам'ятаєш знаки? Що ми зараз повинні зустріти?

– Трясогузочко, хіба тепер час думати про оті знаки? Грець із ними, ходімо скоріше вперед! – розсердилася Джил. – Здається, треба промовити ім'я Аслана, та я не збираюся нині читати їх напам'ять!

Як бачите, вона помилилася і переплутала послідовність знаків. Це трапилося тому, що вона вже давно не повторювала їх перед сном. Вона, звісно, змогла б їх пригадати, якби напружила пам'ять, але вже не могла переповісти їх гладесенько-рівнесенько, як уміла раніше, та ще й у правильній послідовності. Запитання Трясогуза розсердило її тому, що насправді вона була невдоволена сама собою за те, що не

дуже-то й пам'ятала, чого саме її навчав Лев. Із прикрощів та ще від холоду та втоми вона сказала: «Грець із ними!», хоча насправді мала на увазі зовсім інше.

– Ти певна, що наступним іде оцей? – не вгамовувався Трясогуз. – Щось я сумніваюся. У мене в голові все змішалось... що й не дивно. Послухай! Цей пагорб, це плато на вершині – вони мені здаються вельми дивними... Гадаю, треба зупинитися та придивитися краще! А ти помітила...

– Скільки можна?! – скипів Бяклі. – Ти що, збираєшся насолоджуватися краєвидом? Ходімо, Асланом тебе прошу!

– Дивіться, дивіться! – заволатала зненацька Джил та тицьнула кудись рукою.

Трясогуз із Бяклі перевели погляд – і завмерли. Трішки далі на північ та набагато вище пагорба, де вони стояли, рядком світилися вогники. Цього разу, на відміну від останнього, їм вдалося розгледіти, що то горять світлом вікна: деякі маленькі, мов у затишних спальнях, а деякі великі, які бувають у парадній залі, де в каміні гуде вогонь, а на стіл подають смачний гарячий суп та пахку печеню.

– Харфанг! – вигукнув Бяклі.

– Усе то, звичайно, добре, – знов почав Трясогуз, – але все ж я...

– Годі тобі базікати! – різко урвала його Джил. – Пам'ятаєте, що казала пані? Вони дотемна зачиняють ґрати! Ми обов'язково маємо встигнути. Якщо ґрати замкнуть і нам доведеться ночувати в таку негоду надворі, ми змерзнемо й загинемо!

– До ночі ще далеко... – спробував встромити хоч слівце простоквак, та його знов перервали.

– Ходімо скоріш! – в один голос вигукнули діти і щодуху побігли вперед ковзким плато. Трясогуз поспішив за ними, все ще намагаючись їм щось роз'яснити, але знов вітер стьобав по обличчю, і, навіть якби вони намагалися, все одно його не почули б. А вони й не намагалися. Вони вже уявляли собі гарячу ванну, теплу постіль та щедрю вечерю, ото ж думка про те, що вони не встигнуть до того, як ґрати замкнуть, була просто нестерпною.

Але хоч як діти не поспішали, минуло чимало часу, доки вони перетнули плато та досягли протилежного схилу. Їм довелося спуститися кількома кам'яними карнизами (такими самими, якими

вони піднімалися на південному схилі), та ось нарешті пагорб лишився позаду й вони побачили перед собою стіни Харфанга.

Він стояв на високій горі та, попри численні башти та башточки, був скоріш схожим на величезний дім, аніж на палац. Добрі велетні, вочевидь, не чекали на ворожі напади. На стінах діти примітили вікна, розташовані зовсім низько до землі, чого не могло бути у справжніх фортецях. Назовні виходили багато чудних маленьких дверцят, тож із палацу можна було вийти, оминаючи внутрішнє подвір'я. Діти відразу повеселішали. Палац мав вигляд привітного й зовсім не страшного.

Висока круча, на якій він стояв, спочатку здалася дітям нездоланною, та вони вчасно примітили гарне для сходження місце, і дорога вивела їх точнісінько до входу. За день вони так стомилися, що сходження видалося їм нестерпним. Джил зовсім відмовилася йти, і останню сотню кроків Юстасу та Трясогузові довелося мало не тягти її на собі.

Та ось, зрештою, перед ними постала в'їзна брама. Опускні ґрати були підняті, ворота – прочинені.

Якими б змореними вони не були, але постукати у двері до велетнів їм було боязко. Як не дивно, а найхоробрішим, попри його слова, виявився Трясогуз.

– Уперед, сміливіше! – підбадьорив він дітей. – Як би вам не було боязко – не показуйте. Нашою найбільшою помилкою було вже те, що ми взагалі вирушили в цю подорож. Тож, якщо ми вже прийшли сюди, вище носа!

Із цими словами він твердим кроком підійшов до брами, став під аркою, аби його було чутніше, та голосно закричав:

– Агов! Вартові! Відчиняйте! Мандрівники шукають притулку!

Чекаючи на відповідь, він зняв свого гостроверхого капелюха та почистив його від снігу.

– Слухай-но, Джил, – зашепотів Бяклі, – може, він і скиглій, але хлопець хоч куди. Та й не боягуз!

У цю мить двері відчинилися та з'явився вартовий. Сніг заграв червоними відблисками полум'я, що палало в каміні. Джил прикусила губу, аби не зойкнути: на їхні крики вийшов невеликий велетень. Він був, мабуть, вищий за яблуню, але нижчий за телеграфний стовп, рудий-рудісінький, у дубленій курточці, обвішаній металевими цяцьками, що робило її чимсь на кшталт кольчуги. Із коротеньких штанив стирчали волосаті ноги, взуті у щось схоже на сандалії. Він подивився зверху донизу та гортанно засміявся, розглядаючи Трясогуза.

– Ти ба! І як же зветься ця диковинна тваринка?

Набравшись сміливості, Джил звернулася до велетня:

– Добрий день! – з усієї сили прокричала вона, дивлячись знизу вгору. – Пані-в-Зеленому надсилає повелителю добрих велетнів свої вітання та направляє двох дітей та простоквака на ім'я Трясогуз до свята осені! Якщо, звичайно, це не спричинить вам клопоту, – додала вона.

– А-а! – grimнув вартівник. – Так це інша справа, заходьте, прошу! Зачекайте тут, доки я доповім про вас його величності... – Він зацікавлено подивився на дітей. – Обличчя сині... – задумливо промовив він. – Ніколи б не подумав. Який дивний колір. Та байдуже, і такий згодиться. Одне одному ви, певно, здається красенями. Як воно говориться: жаба жабі люба.

– Це ми від холоду посиніли, – пояснила Джил. – Зазвичай ми іншого кольору.

– Хех, то заходьте грійтеся. Проходьте, комашечки, – ще раз запросив вартівник.

Мандрівники попростували за ним у помешкання. Величезні двері зачинилися за їхніми спинами з таким зловісним гуркотом, що перелякали не на жарт; але вони одразу ж про все те забули, щойно побачили те, про що мріяли вже кілька діб, – вогнище. Вогнище в каміні! І яке це було вогнище! Шість дерев із кроною та корінням палало у величезному каміні, та так, що наші друзі ближче ніж за п'ять кроків і підійти не наважувалися, аби не ризикувати своїм життям. Вони примостилися на гарячій кам'яній підлозі настільки близько, наскільки терпілося, і полегшено зітхнули.

– Гей, хлопча! – звернувся вартівник до іншого велетня, котрий, сидячи в закутку кімнати, так витріщився на мандрівників, що його очиці майже повилазили. – Хутко йди до замку та скажи їх величності, що...

І він переказав усе, що розповіла йому Джил. Затим молодий велетень, іще раз подивившись на гостей, гучно розсміявся та вийшов.

– Агов, жабенятко, – звернувся вартовий до простоквака, – ти чого скис? Ти маєш такий вираз, нібито проковтнув вонючика. Може, зігріємось? Я маю на увазі... – І він витяг звідкись темну пляшку, майже таку саму, як і в Трясогуза, тільки разів у двадцять більшу. – О-хо-хо, – замислився велетень, – келиха я тобі не дам, бо він тебе звалить. Е-хе-хе... ось ця сільничка – те, що потрібно! Саме по тобі буде! Тільки в палаці про це анічирк! А королівське срібло, здається, не про вас, та в тому не моя вина.

Сільничка була не схожа на наші – вона була вужча, вища, і з неї вийшов гарний келих для простоквака. Велетень налив у нього чогось із пляшки й поставив на підлогу поряд із Трясогузом. Діти очікували, що той відмовиться (із його недовірою до велетнів, хоч якими вони не були б добрими), та Трясогуз пробурмотів собі під носа:

– Запізно вже думати про обережність: ми вже тут і двері за нами зачинені.

Він жадібно нюхнув напій, із присвистом потягнувши носом.

– Запах нічого такий, – кивнув він. – Але це ні про що не свідчить. Треба скуштувати.

І він хильнув із сільнички.

– І на смак нічого. Але з одного ковтка всяке може здатися. У всьому потрібна точність. – І він зробив іще ковточок. – М-м-м... –

замислено промукав Трясогуз. – А чи воно все таке? – І знов хильнув із посудини. – Буцімто, так... Чи, може, на дні виявиться щось гидке?

І простоквак випив усе до дна. Потім, облизуючи губи, звернувся до дітей:

– Розумієте, ця дегустація – то таке собі випробування. Якщо мене скорчить чи я лусну або обернуся ящером чи ще кимось – тоді їм довіряти не можна! Вам те одразу стане зрозумілим.

Але велетень, що, звичайно, нічого не почув зі свого зросту, громовито зареготав та промовив:

– Слухай-но, жабеня, бачу, ти реальний чолов'яга! Ви бачили, як він припадав до склянки?

– Я не чолов'яга. Не л-людина... Простоквак, – заперечив Трясогуз, чомусь не зовсім впевненим голосом. – Я не ж-ж-жабеня... Я... Я... простоквак.

Тут двері відчинилися й у приміщення увійшов молодик – він повернувся з палацу.

– Вони повинні негайно прибути до тронної зали.

Діти підвелися, а Трясогуз лишився сидіти біля вогнища, тихо промовляючи:

– Простоквак, простоквак. Вельми поважний простоквак. Вель... ми шановний простоквак. Простоквакний вельмишан...

– Проведи-но їх, хлопче, – наказав вартівник молодому велетню. – А жабеня краще понеси на руках – він хильнув трохи зайвого.

– Зі м-м-мною все г-г-гаразд, – Трясогуз ледь вимовляв слова. – Я не жабсь, я... я... простоквакний вельмишан.

Не зволікаючи, молодий велетень підхопив його з підлоги однією рукою, а другою махнув дітям, аби йшли за ним. Велетень вийшов із приміщення і попрямував через двір, а наші мандрівники щосили намагалися не відставати. Треба сказати, зовні вони мали досить жалюгідний вигляд, особливо Трясогуз. Стиснутий поміж долонями велетня, він розмахував руками та пручався, від чого справді скидався на жабу. Та дітям було не до нього: серця їхні закалатали швидше, бо невдовзі вони переступили поріг палацу. Потім вони довго йшли якимись переходами – майже бігцем, аби встигти за велетнем, – і ось нарешті, кліпаючи очима від яскравого світла, побачили, що потрапили у величезну залу, де в каміні гудів вогонь і сяяло безліч світильників, відблисками яких палахкотіла позолота на стінах та

стелі. І праворуч, і ліворуч від них височіли розкішно вдягнені велетні, так багато, що й не перелічити; навпроти, в іншому кінці зали, стояли два трони, на яких розташувалися дві гігантські фігури – то були, як здогадалися діти, король із королевою.

От і все, що їм вдалося розгледіти, – кроків за п'ятнадцять від королівського трону молодий велетень зупинився. Джил і Бяклі теж зупинилися та незграбно привіталися (на жаль, в Експериментальній школі робити реверанси дівчаток не вчать). Велетень тим часом опустив на землю Трясогуза, але той одразу ж упав на підлогу і, напівсидячи, із розкиданими на різні боки руками та ногами, був незвичайно схожим на величезного павука.

Розділ 8

Палац Харфанг

– Ну ж бо, Поул, починай, – прошепотів Бяклі.

А у Джил так пересохло в горлі, що, не в змозі вимовити ані слова, вона не вигадала нічого ліпшого, аніж кивнути в бік Юстаса.

Присягаючись про себе, що він їй (а також і Трясогузові) цього ніколи не пробачить, Юстас облизнув сухі губи та вигукнув, звертаючись до короля велетнів:

– З вашого дозволу, ваша величносте, ми передаємо вам вітання від Пані-в-Зеленому! Вона запевняла нас, що ви залюбки матимете нас до свята осені!

Король та королева велетнів презирнулися, кивнули одне до одного та якось дивно всміхнулися, що зовсім не припало Джил до вподоби.

Як на неї, король був набагато привабливішим за королеву – мав гарну кучеряву бороду та прямий орлиний ніс і, як на велетня, був неабияк вродливим. Королева ж була неймовірно товстою, з подвійним підборіддям та заплилим жиром обличчям, яке вона рясно припорошила пудрою – що й взагалі видається не дуже спокусливим, а тим менше на обличчі вдесятеро більшому за звичайне. Несподівано король висунув язика та облизнувся. Звичний рух, що сполошив Джил, по-перше, своєю раптовістю, а по-друге, тим, що язик у короля був надзвичайно червоний та довгий.

– Ох, які чудові малятка! – не стримала вигуку королева. («Урешті-решт, може, вона ще й нічого», – подумки вирішила Джил.)

– Не можу не погодитися... Діти й справді просто дивовижні! – кивнув король і додав: – Ми раді вітати вас у нашому домі! Подайте-но мені ваші руки!

Він простяг свою велетенську праву руку – дуже чисту, з численними перснями на пальцях, проте – оце жахіття! – зі страхітливо гострими нігтями, що більше скидалися на пазури. Він був завеликим задля того, аби потиснути руку дитині; натомість йому довелося потиснути їм лікті.

– А це що таке? – поцікавився король, вказуючи на простоквака.

– Вельмишан... – відповів Трясогуз.

– А-а-а!!! – заволатала королева, підбираючи спідницю ближче до ніг. – Яке страхіття! Воно живе!

– Він зовсім не страшний, ваша величносте, – поспішив запевнити її Юстас. – Зовсім! Я впевнений, що, варто вам познайомитися поближче, – і він вам безперечно сподобається!

Сподіваюся, ви не поставите хреста на Джил, якщо я скажу, що в цю саму мить вона гірко розридалася. Її можна зрозуміти: її ноги та руки, та вуха, та ніс тільки-но трохи відтанули; талий сніг стікав по її одежі; за цілий день у неї й крихти в роті не було, а від довгої ходьби ноги боліли так, що вона відчувала себе неспроможною навіть стояти. Проте своїми сльозами вона скоріш зарадила, аніж нашкодила, бо королева негайно ж промовила:

– Ой-ой, бідолашне дитятко! Які ж ми нечемні, примушуємо наших гостей стояти! Хутчіш, хто-небудь! Проводіть гостей! Напоїть, нагодуйте та приготуйте ванну. Заспокойте маленьке дівча! Дайте їй льодяників, дайте їй ляльок, дайте їй заспокійливого, дайте все, що їй тільки заманеться: гарячого молочного напою з вином, драже, кексів із кмином, заспівайте їй колискову та потіште іграшками! Не плач, маленька, а то на святі ти будеш ні на що не гідна...

Варто зазначити, що Джил неабияк обурила згадка про іграшки та ляльок; і, хоча льодяники та драже самі по собі були ще зовсім нічого, вона все ж сподівалася, що її нагодують чимось більш суттєвим. Дурні балачки королеви все ж мали неабияку силу: велетенський камергер негайно підхопив простоквака й Бяклі, Люсі опинилася в руках у так само велетенської фрейліни, і всіх їх рознесли по кімнатах.

Кімната Джил розмірами не поступалася невеличкій церківці та мала б досить зловісний вигляд, якби в каміні весело не палало багаття, а підлогу не застилав товстий темно-червоний килим. І тут із нею почали траплятися справжні дива. Її передали під опіку старої королівської няньки, що була, з точки зору велетнів, маленькою бабцею, яку роки зігнули мало не вдвічі. На погляд звичайної людини ця жінка-велетень була достатньо низькою, аби ходити по звичайних розмірів кімнаті, не чіпляючись головою об стелю. Вона була надзвичайно вправною, хоча Джил була б щаслива, якби стара припинила клацати язиком та примовляти: «Оце так-так! Ось воно якечки!» та «Ах, ти ж моя качечка!» або «Тепер із нами все гаразд, моя лялечко!» Вона наповнила величезний таз гарячою водою та

допомогла Джил у нього залізти. Якщо ви вмієте плавати – а Джил вміла ще й як! – то немає нічого чудовішого за велетенську ванну. Велетенські рушники, хоч вони й були трохи шорсткими та грубими, теж виявилися дівчинці чудовими – їм не було кінця-краю, обертай навколо себе хоч сто разів! А краще навіть не обертати, а просто розстелити перед вогнищем та перекочуватися по них в усі боки. Коли Джил трохи обсохла, її одягли в усе чисте, свіже та підігріте. Одежі були розкішні, хоча й трохи завеликі, і беззаперечно шиті на людину, а не велетня. «Вочевидь, якщо Пані-в-Зеленому відвідує це місце, вони повинні були звикнути до гостей нашого розміру», – вирішила Джил.

Невдовзі вона переконалася, що мала рацію: у кімнаті поставили стіл та стільці звичайних людських розмірів і внесли такі ж звичайні виделки, ложки та ножі. Яке то було неперевершене відчуття – опинитися нарешті в теплі й чистоті та присісти за стіл. Босоніж вона пройшлася по товстому килиму, по литки втопаючи у м'якому ворсі та даючи розраду своїм натрудженим ніжкам. На вечерю – гадаю, слушно назвати її саме так, хоча було близько п'ятої вечора, – подали заправлений цибулею курячий бульйон, гарячу запечену індику, парний пудинг, печені каштани та стільки фруктів, що їх було й не з'їсти!

Єдине, що докучало Джил, – то була няня, що тільки й робила, що входила та виходила, і щоразу, коли вона входила, вона тягла з собою якусь чергову велетенську іграшку – величезну ляльку, більшу за саму Джил, дерев'яного коня на колесах (кінь розмірами не поступався слону), барабан, більше схожий на старовинний газгольдер, та пухнатою ягня. То були грубо вирізані, недоладні іграшки, яскраво, але якось недолуго розмальовані, й від одного їх вигляду в Джил псувався настрій. Вона раз у раз повторювала няньці, що їй вони не потрібні, але та знай собі торочила:

– Ще чого! Вони тобі знадобляться, тільки-но ти відпочинеш, я в тому геть певна! Хе-хе! А зараз, лялечко моя дорогоцінна, бігом до ліжка!

Як не дивно, але ліжко також виявилось не велетенським, а звичайним, і єдине, що було в ньому незвичного, то балдахін – такі ще можна побачити в старовинних готелях; у цій величезній кімнаті ліжко здавалося зовсім крихітним, та Джил забралася в нього із превеликим задоволенням.

— Сніг ще йде, няню? — сонно запитала дівчинка.

— Ні, моя качечко, вже задощило натомість, — відповіла старенька. — Дощ змиє той гидкий сніг. Люба моя лялечка зможе завтра вийти погратися надвір. — Із цими словами вона зап'яла Джил ковдру та побажала їй на добраніч.

Гадаю, немає нічого більш неприємного, аніж поцілунок велетня. Джил гадала так само, але заснула міцним сном, щойно її голова торкнулася подушки.

Дощ не припинявся весь вечір та ніч, б'ючись у замкові вікна, та Джил нічого не чула, бо міцно проспала вечерю, і було вже далеко за північ, а вона все ще не прокидалася. Настала найглухіша нічна година, коли всі поснули, весь палац затих і лише миші неголосно шаруділи десь по закутках. Саме о цій годині Джил наснився сон. Снилось їй, ніби прокинулася вона в цій самій кімнаті й бачить, що полум'я в каміні майже догоріло й тільки вугілля ледь жевріє в пільмі... У цьому неясному мерехтінні видно величезну дерев'яну конячку на коліщатках. І раптом ця конячка сама по собі котиться до неї по килиму й зупиняється в головах. Дивиться Джил на неї й бачить, що то вже й зовсім не конячка, а лев — величезний лев, і навіть не іграшковий, а такий собі справжній-справжнісінький, як той самий Лев, якого вона зустріла на краю провалля, там, де скінчається світ. А кімната раптом наповнюється п'янкими солодкими ароматами, але щось тривожить Джил, щось не дає їй спокою, мучить її смутне відчуття чогось, а вона ніяк не може зрозуміти, що саме її крає, і сльози струмками біжать по її обличчю та стікають на подушку. Лев велів їй повторювати знаки, а вона геть про них забула! Її охоплює смертельний жах. А Аслан, широко роззявивши пащу, обережно бере її в зуби (так обережно, що їй зовсім не боляче й вона відчуває на собі лише його дихання) і несе до вікна, і змушує подивитися назовні. За вікном яскраво світить місяць, і через усе небо, від краю до краю, а може, й через увесь Всесвіт, горять величезними літерами два слова: ПІД ЗЕМЛЕЮ. Потім усе блякне та немов розчиняється, і, прокинувшись дуже пізно наступного ранку, вона навіть не згадала, що їй снився такий дивний сон.

Вона вже прокинулася, встигла вмитися та одягтися і, сидючи перед каміном, закінчувала снідати, коли нянька прочинила двері й промовила:

– Ось, моя лялечко, лише подивися-но, хто прийшов погратися із моєю красунею!

До кімнати увійшли Юстас із Трясогузом.

– Гей! Доброго ранку! – привіталася Джил. – Хіба це не смішно – я проспала годин із п'ятнадцять! І почуваюся набагато краще! А ви як?

– Я теж, – кивнув Бяклі, – а от Трясогуз скаржиться, що в нього болить голова. Овва! Подивися лише – у тебе біля вікна є місце для сидіння. Якщо на нього забратися, можна подивитися, що коїться надворі...

Не зволікаючи, усі так і зробили. А Джил, щойно кинувши погляд за вікно, вигукнула: «Який жах!»

За вікном яскраво світило сонце, і від снігу, окрім кількох білих острівців, не лишилося ані сліду – усе позмивало нічним дощем. Унизу під ними чітко, мов на топографічний карті, простягався той самий пагорб із пласкою верхівкою, яким вони так важко блукали напередодні: звідси, згори, з вікна палацу, його неможливо було сплутати ані з чим – перед ними лежали руїни стародавнього міста велетнів. Як Джил могла тепер бачити, воно було пласким, бо бруківка здебільшого збереглася, хоча подекуди й зяяли ями. Те, що подорожні помилково прийняли за насипи, перетинаючи пагорб уздовж і впоперек, насправді було залишками стін колись величезних палаців та інших будівель. В одному місці збереглася майже неушкодженою ціла ділянка стіни майже три сотні ліктів заввишки – саме її вони вчора прийняли за скелю. «Фабричні димарі» виявилися гігантськими колонами, точніше, їхніми опорами. Чималі уламки валялися навкруги, немов звалені кам'яні дерева. Кам'яні карнизи, які забрали в них стільки сил, коли їм довелося спускатися північним схилом пагорба, і – у тому не доводилося сумніватися – такі ж уступи на південному боці були насправді руїнами велетенських сходів. І на довершення картини через усю бруківку в центрі пагорба тяглися букви, що склалися у два слова: ПІД ЗЕМЛЕЮ...

Троє мандрівників збентежено подивилися одне на одного, і Бяклі, коротенько присвиснувши, озвучив те, що було в усіх на думці:

– Ех, і як ми так, прогледіли! Другий та третій знаки прогавили!

А Джил одразу ж пригадався її сон.

– Це все моя провина, – у розпачі промовила вона. – Я... я припинила повторювати знаки кожную ніч. Якби я думала про них

більше, то одразу ж здогадалася б, що це – те саме місто, і ніякий сніг би мені не завадив!

– Моя провина ще важча, – похитав головою простоквак. – Я побачив... і майже здогадався. Мені чомусь здалося, що те місце неабияк нагадувало зруйноване місто.

– Ти єдиний, кому нема в чому себе звинувачувати, – заперечив Бяклі. – Ти ж намагався вмовити нас зупинитися.

– Виходить, погано намагався, – похмуро зауважив простоквак. – Мені завжди не вистачає наполегливості. Я ж міг просто схопити вас за руки та втримати. Міг – а не зробив...

– Правда в тому, – неголосно почав Бяклі, – що ми настільки захопилися спробами знайти палац, що нас ніщо більше не турбувало. Принаймні мене так точно. Із тієї миті, як ми зустріли на мосту пані з мовчазним лицарем, ми тільки про палац і думаємо і майже зовсім забули про принца Ріліана.

– Не здивуюся, якщо саме цього вона й домогалася, – насупився Трясогуз.

– Я ось чого ніяк не збагну, – звернулася Джил до супутників, – як ми могли не побачити напис? Може, він з'явився лише минулої ночі? Чи міг він – я маю на увазі Аслана – зробити цей напис вночі? Мені бачився такий дивний сон... – І вона переповіла про все, що їй наснилося.

– О-о-о, який же я бовдур! – у розпачі вигукнув Бяклі. – Ми його бачили, бачили! Ми ж заблукали в тому написі! Зісковзнули в літеру «Е» слідом за Джил, що туди провалилася. Ось дивись: ти впала он там, де нижня рисочка веде на північ; ми пішли нею в тому напрямі, повернули праворуч, дійшли до перехрестя, звідки відходив ще один поворот правіше – то середня рисочка, але вирішили йти прямо, бачиш? Потім знов звернули, цього разу праворуч, і йшли, йшли, доки не вперлися в стіну, після чого повернули назад. Оце так дурні! – Він із люттю вдарив по сидінню ногою і продовжував: – Ні, Поул! Я знаю, що в тебе було на думці, бо я й сам думав так само: ти думала, що гарно було б, якби Аслан залишив знаки на руїнах уже після того, як ми пройшли повз них. Якби то було так – провина була б його, а не наша. Зручно вийшло б, чи не так? Ач, ні! Винуваті ми самі! Він лишив нам чотири знаки, трьома з яких ми вже знехтували!

– Ти маєш на увазі, я знехтувала, – покірно додала Джил. – Твоя правда. Я все псую від самого початку, з тієї миті, як ти привів мене сюди. Та все ж, як би мені не було гірко і прикро, треба думати, що ж робити далі. Що він хотів цим сказати? Що означає: «Під землею»? У цьому ж нема ніякого сенсу!

– А як на мене, то є, – заперечив Трясогуз. – Це означає, що ми повинні шукати принца під зруйнованим містом.

– Але як? – не второпала Джил.

– У тому й заговика, – задумливо промовив простоквак, потираючи свої великі жаб'ячі долоні. – І як нам те зробити? Звичайно, якби ми зосередилися подумки на завданні, коли брели зруйнованим містом, що-небудь, але придумалось би – знайшлися б якісь дверцята або печерка, або який-небудь хід, чи випадковий перехожий підказав би нівроку, що нам робити, а може, і сам Аслан – хтозна, чом би й ні зрештою... Вказівки Аслана жодного разу нікого не підводили. Але ось як прослідувати ними тепер – ото вже слушне питання.

– Гадаю, нам треба просто повернутися назад, – запропонувала Джил.

– Просто, чи не так? – скептично перепитав Трясогуз. – Можемо для початку спробувати відчинити он ті двері, щоб подивитися, як саме це просто.

Усі подивилися на двері й хутко зметикували, що жоден із них не зможе дотягтися до ручки, а коли навіть і зміг би, то нізащо не спромігся б її повернути.

– Гадаєте, нас не випустять, якщо ми попрохаємо? – спитала Джил.

Ніхто не відповів, але всі подумали: «А що як ні?»

Думка ця неприємно їх вразила. Трясогуз був рішуче налаштований проти того, аби відкриватися велетням і прямо звертатися до них із проханням, а діти дали йому слово нічого тим не виказувати і, звичайно, порушити його не могли. Однак усі троє були чомусь упевнені, що втекти із палацу вночі їм ніяк не вдасться: якщо вони розбредуться по спальнях і опиняться за замкненими дверима, до ранку їм звідти не вибратися. Звичайно, можна попрохати, аби дверей не зачиняли, але тоді велетні могли запідозрити недобре.

– Наша єдина надія, – сказав Бяклі, – спробувати вислизнути по обіді. Хіба ж вдень немає такої години, коли більшість велетнів

сплять? Якщо ми зможемо вислизнути до кухні, можливо, вийдемо через чорний хід.

– Не сказав би, що то чудова думка, – мляво зауважив простоквак, – та вибору в нас немає...

До речі, якщо розібратися, то план Бяклі був не таким уже й кепським. Справді, якщо хочеш непомітно вибратися із будинку, краще робити це вдень, а не вночі. Двері й вікна в цю годину часто лишають незамкненими, а, крім того, якщо тебе заскочать на гарячому, завжди можна вдати, ніби ти просто вийшов прогулятися (у чому буде дуже важко переконати як велетнів, так і будь-кого з дорослих, якщо вони спіймають вас у ту саму мить, коли ви вилазите крізь вікно у спальні о першій годині ночі).

– Тоді ми повинні змусити їх відкликати стражу, – додав Бяклі. – Треба вдати, ніби нам тут дуже подобається і ми залюбки залишимося до свята осені.

– Яке відбудеться завтра ввечері, – підхопив Трясогуз. – Я чув, як про нього згадував один із велетнів...

– Ну, що ж... – підсумувала Джил. – Ми маємо вдати, ніби нетерпляче чекаємо свята, і без кінця розпитувати їх про те свято. Вони й так мають нас за дітлахів, тож це нам неабияк на руку.

– Веселитися... – глибоко зітхнув Трясогуз. – Ось що ми повинні робити. Веселитися. Бути безтурботними, мов нам море по коліно. Я вже помітив, що у вас, молоді, ой як не завжди буває радісний вигляд. Вам слід пильно придивлятися до мене й робити так, як роблю я. Я буду веселитися, ось так! – тут він скорчив міну, як у мертвяка. – І пустувати, ось так! – додав він і зобразив понуре па. – У вас усе вийде, тільки пильнуйте за тим, що і як я роблю. Бачте, вони вже вважають мене веселуном. Знаю, знаю, ви вважаєте, що вчора я був трохи...тее... напідпитку, але можу вас запевнити, що то все (або майже все) було чистим комедіантством. Мені чомусь здалося, що певна частка облуди нам не завадить...

Згадуючи вже потім свої пригоди, діти ще довго не могли прийти до єдиної думки щодо того, наскільки його слова відповідали дійсності. Але, слухаючи його тепер, вони ані краплі не сумнівалися, що він сам вірить у те, що говорить.

– Ну, гаразд. Веселитися – так веселитися! – вигукнув Бяклі. – Та перш за все потрібно, аби хтось таки відчинив ці двері. І, доки ми

будемо пустувати та розважатися, треба якомога більше дізнатися про цей палац.

На щастя, в ту саму мить двері прочинилися і до кімнати метушливо ввалилася нянька.

– Ах ви ж мої лялечки! А чи не хочете ви піти й подивитися, як король, а з ним і увесь його почт, збираються на полювання? То таке дивовижне видовище, вам обов’язково сподобається!

Повторювати вдруге їй не довелося – не гаючи часу, друзі прошмигнули повз неї та першими-ліпшими сходами спустилися вниз, де сурмили мисливські ріжки й чувся собачий гавкіт. За кілька хвилин вони опинилися у внутрішньому дворі. Велетні вже всі зібралися.

Треба зауважити, що полюють вони пішки, бо в цій частині світу не водяться велетенські коні, тому їхній виїзд – чи, краще, вихід? – дещо схожий на полювання на зайців. Коли Джил зрозуміла, що коней не буде, вона спершу гірко розчарувалася, бо була певна, що величезна тучна королева нізащо не побіжить із собаками пішки, а скоріше стирчатиме цілий день у палаці, що не входило у плани мандрівників. Та невдовзі вона побачила, як королеву посадили у щось на зразок паланкіна, який несли на плечах шестеро молодих велетнів. Дурна товстуха одяглася в усе зелене, а на боці в неї висів мисливський ріг.

На дворі зібралося велетнів із двадцять, а може, й тридцять, із королем включно. Усі в доброму гуморі, очікуючи полювання, базікали та реготали так, що можна було й оглухнути. А внизу, приблизно нарівні з Джил, снували туди-сюди собаки: вони махали хвостами, гавкали, трясли головами так, що слина розліталася в усі боки, повискували й тикалися мордами в руки дітей. Трясогуз саме взявся напускати на себе веселий і грайливий вигляд (якби велетні надумали придивитися, то такою міною він точно б усе зіпсував), коли Джил, старанно зобразивши свою найчарівнішу та найнепереборнішу, по-дитячому щиру усмішку, підбігла до паланкіна королеви і, закинувши голову, щосили прокричала:

– Ваша величносте, ви ж нікуди не збираєтеся, правда? Ви повернетесь?

– Авжеж, моя люба, – відповіла королева. – До вечора обов’язково повернуся.

– Як чудово! – мало не заплескала в долоні Джил. – А ми ж підемо завтра на свято, правда? Так уже кортить на ньому побувати! У вас тут

так гарно. Можна ми оглянемо палац, доки ви будете на полюванні?
Будь ла-а-асочка!

І королева погодилася, хоча слів її було не розібрати – вони потонули в гучному реготі її почту.

Розділ 9

Важлива новина

Потім усі визнали, що Джил того дня була просто молодчина. Ледве король і супровід відбули на полювання, вона заходилася оглядати замок і ну чіплятися до всіх із запитаннями, та все це робила так простодушно і по-дитячому, що нікому і на думку не спало запідозрити, що вона прикидається. І хоча язичок її працював без зупинки, навряд чи можна було сказати, що вона говорила – ні, вона не говорила, а молола нісенітницю, точила теревені, клепала язиком і по-дурному хихотіла та підхихикувала. І всім говорила милощі: і пажам, і камердинерам, і покоївкам, і фрейлінам, і старим велетням-придворним, чиї мисливські втіхи відійшли в минуле. Вона покірно дозволяла себе цілувати й цьомкати, гладити величезними лапищами чималій кількості велеток, багато з яких, здавалося, жаліли її й називали «сердешною крихіткою», втім, не пояснюючи чому. Особливо подружилася вона з кухарем і випитала надзвичайно важливу річ: виявляється, у посудомийні є чорний хід, через який можна вийти із замку, минаючи внутрішній двір і величезну палацову браму з будою сторожі. На кухні вона вдавала із себе скупердягу й з'їла геть усе, що кухар і посудомийки з такою насолодою нашкребли для неї. А ось нагорі у фрейлін вона допитувалася, у яке вбрання на завтрашнє свято її вдягнуть, як довго їй дозволять сидіти за столом і чи буде вона танцювати з дуже, ну просто дуже маленьким велетенчиком. Після чого (коли вона опісля згадувала, її всю просто обсипало жаром) вона схиляла голівку на плічко в тій пришепелюватій манері, яка так подобається і дорослим, і велетням, стріпувала кучериками, нетерпляче потирала ручки й вигукувала: «Ах, як шкода, що ще не настав завтрашній вечір, правда? Як по-вашому, це буде незабаром?» І все велетки говорили, що вона просто чудо, а не дитина, а деякі з них підносили до очей неймовірних розмірів носовички, наче не в силах були утриматися від сліз.

– У цьому віці вони такі славні лялі, – сказала одна велетка іншій. – Як подумаєш, навіть шкода стає...

Бяклі та Трясогуз теж старалися щосили, та в дівчаток такі хитрощі виходять куди краще, ніж у хлопчиків. Та навіть у хлопчаків це

виходить краще, ніж у простокваків. А за обідом сталося таке, від чого всім трьом якнайшвидше захотілося дременути з цього замку. Обідали вони у великій залі за окремим маленьким столиком біля каміна. А за двадцять кроків від них за величезним столом бенкетували шестеро старезних велетнів і велеток похилого віку. Вони так гомоніли, і голоси їхні долинали з такої височини, що діти незабаром звикли до цього й уже не помічали, як не помічаєте і ви гудки машин та дзвін трамваїв за вікном. Їли діти холодну відварну оленину – страву, яку Джил раніше ніколи не куштувала, і вона їй припала до смаку. Аж раптом до них обернувся Трясогуз і обличчя його настільки зблідло, що цю блідість можна було розгледіти навіть крізь болотний від природи колір його обличчя. Він прошепотів:

– Не їжте більше ні шматочка.

– А що трапалося? – запитали тихо діти.

– Хіба ви не чули, про що щойно говорили велетні? Один сказав: «Яке ніжне м'ясо у цього оленя!» А інший зауважив: «Виходить, він був брехуном, цей олень». – «Чому?» – здивувався перший. «А тому, – відповів йому другий, – що, кажуть, як його зловили, він просився: «Не вбивайте мене! Я не смачний. Я дуже твердий».

Якусь хвилину у Джил в голові ніяк не вкладався весь страшний зміст цих слів, та коли очі в Бяклі від жаху округлилися і він видушив: «Виходить, ми їмо розумного оленя!» – до неї нарешті дійшло.

Звичайно, слова ці подіяли на них по-різному. Оскільки Джил у цьому світі була вперше, то їй просто стало шкода бідного оленя, і вона про велетнів, які вбили його, подумала, що вони все-таки безсердечні. Бяклі ж бував у цьому світі колись і дружив принаймні з одним таким звіром, тому, почувши про це, він жахнувся, як жахнулися б і ви, почувши про вбивство. А ось Трясогузу (як всякий простоквак, він народився в Нарнії) стало гидко – його знудило, як знудило б і вас, дізнайся ви, що їсте чоловічину.

– Ми накликали на себе гнів Аслана, – сказав він. – Ось що буває, якщо не дотримуєшся заповітних знаків. Напевно, тепер над нами тяжіє прокляття. Ах, якщо б можна було взяти і встромити собі в серце цього ножа!

І поступово навіть Джил почала дивитися на події очима простоквака. Хай там як, а до їжі ніхто з них більше не торкнувся. А тільки-но їм здалося, що небезпеки немає, вони навшипиньки вийшли

із зали. Час наближався до тієї години, коли вони надумали втікати, от вони дедалі більше й більше непокоїлися – тинялися коридорами й чекали, поки все стихне. А велетні по обіді ще довго сиділи за столом, і один лисий велетень розповідав якусь історію. А коли все це закінчилося, наші мандрівники кинулися в кухню. Але там досі було багато велетнів, принаймні в посудомийні, де вони мили посуд і прибирали. Справжньою мукою було чекати, допоки велетні-кухарчата закінчать поряdkувати і, по черзі витерши руки, підуть собі геть. Нарешті в приміщенні залишилася лише одна стара велетка. Вона все товклася, все поралася, щось терла, щось шкребла... і врешті-решт наші мандрівники з жахом зрозуміли, що вона нікуди і не збирається йти.

– Ну, милі, – звернулася вона до них. – Ось начебто і все. А чи не попити нам чаю? Поставимо чайник, вода скоро закипить, і ми з вами поп’ємо справжнього чаю по-велетськи. А я поки... кхе-кхе... перепочину. Ви ж будьте слухняні дітки, сходіть у посудомийню й перевірте, чи відчинені задні двері.

– Еге ж, відчинені, – повідомив їй Бяклі.

– От і добре. Я завжди залишаю їх відчиненими. Для кицьки.

З цими словами вона всілася на стілець і суто по-велетськи закинула ноги на інший.

– А здрімну-но я, мабуть, – солодко позіхнула велетка. – Тільки б ці клятві мисливці не заявилися занадто рано.

Коли вони почули слово «здрімну», то настрій у них різко поліпшився, але, коли вона згадала слова «мисливці» і «заявилися», він знову впав.

– А коли вони зазвичай повертаються? – запитала Джил.

– Хто його знає, завжди по-різному, – знизала плечима велетка. – Ну, от що, мої любі, йдіть собі і... щоб тихо, як мишки...

Вони відійшли в дальній кут кухні й готові були прошмигнути в посудомийню, та велетка сіла, розплющила очі й давай відганяти муху.

– Не треба поспішати, поки вона не закуняє велетським сном, – прошепотів Бяклі. – Інакше можна все зіпсувати.

Тому вони скупчилися, притулившись одне до одного, у кутку кухні, вичікуючи і спостерігаючи. Від думки, що мисливці можуть повернутися будь-якої миті, ставало моторошно. А ця велетка була

якась неспокійна – може, що наснилося. Щоразу, коли їм здавалося, що вона нарешті заснула, велетка починала підозріло вовтузитися.

«Це нестерпно», – подумала Джил і, щоб відволіктися, стала оглядатися на різні боки. Прямо перед нею стояв чистий широкий стіл. На ньому були два глибоких дека для пирогів, а поряд лежала розгорнута книжка. Звичайно ж, це були велетенські дека, і Джил подумала, що вона прекрасно могла б лягти в одне із них. І вона вилізла на лавку біля стола, аби зазирнути в книжку, і прочитала таке: «...ФАЗАН: Існує багато різних способів приготування цієї дичини, що має чудовий смак...»

«А-а-а, це книга про смачну і здорову їжу, – подумала Джил без особливої цікавості й озирнулася на велетку. Очі в тієї були заплющені, та не було схоже, що вона міцно спить. Тоді Джил знову взялася за книжку. Поради в книзі розміщувалися за абеткою, і вже на наступному рецепті її серце похолонуло.

Цей рецепт був такий: «...ЧОЛОВІЧИНА: З давніх часів ці смачні дрібні двоногі вважаються вишуканим делікатесом для справжніх гурманів. Їх традиційно готують на свято осені й подають між рибою та м'ясом. Готується ж вона так...»

Читати далі було несила. Вона обернулася. Велетка досі не спала – її мучив напад кашлю. Джил підштовхнула ліктем Бяклі та Трясогуза й кивнула на фоліант. Вони теж видерлися на лаву й схилилися над величезними сторінками. Бяклі ще читав про те, як готують чоловічину, коли Трясогуз кивнув на сусідній рецепт. Там було написано таке: «ФІЛЕ ІЗ ПРОСТОКВАКА БОЛОТНОГО: Окремі фахівці не рекомендують велетням вживати в їжу простокваків, бо вони напів'їстівні та малопоживні, костисті й тхнуть тванню. Присмак твані, однак, можна усунути. Для цього...»

У цьому місці Джил підштовхнула ногою простоквака й Бяклі, і всі дружно озирнулися на велетку. Рот у тої розтулився, а з носа долинув звук, який видався їм солодшим від усякої музики: велетка захропіла. Тепер головним було навшипиньки пройти на посудомийню, та так, щоб не зірватися на біг, і, затамувавши подих (бо в посудомийні велетнів стоїть жахливий сморід), вибратися на вулицю під похмуре небо зимового дня. І ось нарешті вони опинилися біля звивистої стежки, яка круто вела униз. І – на щастя – із потрібного боку від замку, тому що вдалині виднілися руїни міста Грандес Руїнос. А вже за кілька хвилин наші втікачі крокували битою дорогою, що тягнулася від фортечних воріт униз. Дітей і простоквака добре було видно з усіх вікон на цьому боці замку. І коли б цих вікон було одне чи два, ну, у найгіршому разі, п'ять, – тоді можна було б ще сподіватися, що в ці вікна ніхто не вигляє. Та цих вікон виявилось швидше п'ятдесят, ніж п'ять. До того ж втікачі побачили, що вздовж дороги, якою вони йдуть, як і взагалі скрізь між замком та руїнами міста, ніде сховатися не те що їм, а навіть миршавій лисиці: скрізь з-під снігу стирчала лише суха торішня трава та брукове каміння. Більше того, на дітях тепер була одежа, яку напередодні їм дали велетні (Трясогузу нічого не підійшло, і він залишився у своєму). Джил одягнули в сукенку яскраво-зеленого кольору (про такий колір ще кажуть «отруйно-зелений»), задовгу на неї, а зверху начепили червону пелеринку, оторочену білим хутром. А Бяклі вбрали в червоні панчішки, синій каптанчик, такий самий синій плащик і в капелюх із пір'ям і оперезали мечиком із золотим держакom.

– Гарні у вас шати! Любо-дорого подивитися, – уїдливо шпигнув їх Трясогуз. – А точніш, барвисті. Так на снігу кидаються в очі, що навіть найгірший у світі лучник не схибив би в жодного з вас. До речі, про

лучників. Ми з вами ще наплачемося, що не прихопили луки. І ці шати ваші, напевно, зовсім не гріють, – змінив він прикрість на співчуття.

– Угу, я вже замерзла, – поскаржилася Джил. Якихось кілька хвилин тому, коли вони були на кухні, їй здавалося, що варто їм тільки вибратися із замку, і все – вони втекли. Але тепер вона збагнула, що найнебезпечніше ще попереду...

– Спокійно! Спокійно! Не озиратися! – попередив Трясогуз. – І надто швидко йти теж не можна. Ні в якому разі! Тим більше не можна бігти. Усе має видаватися так, ніби ми на прогулянці. Тоді, якщо хто нас і побачить, не зверне уваги. А почнемо метушитися – відразу про все здогадаються. І нам кінець, пиши пропало...

Руїни міста виявилися далі, ніж спочатку здалося Джил. Та крок за кроком місто наближалось. Раптово долинув скажений рев. У Бяклі й Трясогуза аж мороз поза шкірою пробіг. А Джил, якій цей звук не був знайомий, запитала:

– Що це?

– Ріг. Це мисливці, – прошепотів Бяклі.

– Але все одно бігти не можна, – нагадав Трясогуз. – Не можна, поки я не скажу.

Цього разу Джил мимохіть озирнулася. Там, за якусь тисячу людських кроків від них – ззаду та зліва, – були мисливці. Але наші втікачі стрималися і на біг не перейшли. Зненацька загриміли голоси велетнів, почувся велетенський гомін, гикання й улюлюкання.

– Нас помітили! Біжімо! – скомандував простоквак. Джил підбрала свої довгі спідниці (а треба сказати, що бігати в таких – просто морока) і припустила чимдуж, та так, що тільки п'яти заблищали. Авжеж, поза всяким сумнівом, їм загрожувала смертельна небезпека. Ось ззаду почувся гавкіт псиної зграї. Ось загуркотів голос короля:

– За ними! У погоню! Інакше завтра пиріг буде без начинки!

Плутаючись у сукні, Джил бігла остання. Вона спотикалася об каміння, волосся лізло їй до рота, серце шалено калатало, і від бігу закололо в боці. А собаки підбігали щораз ближче й ближче. Тепер їй довелося бігти вгору кам'янистим схилом, який тягнувся до нижньої приступки гігантських сходів. Що ж їм робити, коли вони добіжать туди? Куди їм взагалі подітися, коли вони опиняться нагорі? Та про це вона поки не замислювалася. Вона просто мчала, мов зацькований

звір, і доти, доки за нею гналися собаки, вона має бігти, бігти, поки не звалиться з ніг... Першим до нижньої приступки добіг Трясогуз. Тут він зупинився, мигцем озирнувся і шмигнув у нірку – а може, і не нірку – під цією самою приступкою. Тільки блиснули його п'яти на довгих ніжках, тонких, як у павучка. Бяклі без зайвих роздумів пірнув слідом. І лише за хвилину прибігла захекана Джил. Від утоми вона ледве трималася на ногах. Проте залізати в цю нірку не поспішала – було щось відразливе в цій дірі, навіть не дірі, а щілині між камінням і землею, ліктів два завширшки і навряд чи більше за лікоть заввишки. Треба було кинутися на землю долілиць і забиратися поповзом. Але хіба те зробиш миттю? Тому Джил не сумнівалася, що, перш ніж вона туди залізе, собачі зуби вчепляться їй у литку.

– Швидко! Подавай каміння! Закладай дірку! – пролунав поряд із нею в темряві голос простоквака. Усередині було темно, аж чорно. Тільки крізь отвір, через який вона влізла, сочилось тьмяно-сіре світло. Тим часом Бяклі й Трясогуз трудилися щосили. Джил бачила, як миготять рученята Бяклі й великі жаб'ячі лапки простоквака відчайдушно зашпаровують щілину камінням. Потім вона збагнула, що від цього залежить їхнє життя, і сама навромацки стала відшукувати й подавати великі камені. І до того, як хорти із гавкотом, скавучанням і скигленням з'юрмилися біля входу в печеру, його вже було надійно закладено. Тепер, звичайно, всередину не потрапляв жоден промінчик світла.

– Швидше вперед! – пролунав голос простоквака.

– Нам усім треба взятися за руки, – запропонувала Джил.

– Слушна думка! – погодився Бяклі.

Але знайти в темряві руки одне одного виявилось справою не такою вже й простою. Хорти ж тепер винюхували їх десь в іншому місці.

– Треба спробувати стати на повний зріст, – запропонував Бяклі.

Вони спробували, і їм це вдалося. Потім Трясогуз простяг руку Бяклі, а Бяклі – Джил (яка дуже шкодувала, що не опинилася посередині), і вони побрели в темряві, намагаючи ногами дорогу. Вони часто налітали одне на одного чи спотикалися об каміння. Потім Трясогуз натрапив на кам'яну стіну, і їм довелося повернути трохи праворуч. А далі вони так петляли, так багато було там різних кутів і закутків, що Джил зовсім заплуталася. Тут долинув голос Трясогуза:

— Та-а-ак, кепські наші справи. Але як не одне лихо навідає, обирають менше... Так от, чи не краще нам повернутися назад, якщо, звісно, зможемо, і стати ласощами для велетнів на їхньому святі, ніж блукати навпомацки в надрах цієї гори, де, може закластися, є і дракони, і прірви, і рудні гази, і підземні води, і... ой, кидай мою руку! Рятуйтеся! А-а-а...

Далі все відбувалося просто блискавично. Пролунав дикий крик, почулося, як шурхоє, обсипаючись, земля, як перестукуються камінчики, і Джил відчула, що її кудись понесло. Так от, ковзає вона й котиться вниз, ковзає і ковзає, і не може зупинитися. І з кожною миттю скочується схилом дедалі швидше й швидше, а схил цей стає щораз крутішим і крутішим. І він не положистий і твердий, коли відчуваєш під ногами надійну опору, а якийсь сипучо-хиткий осип із камінчиків, грудок землі і всякого сміття, що навіть якщо і станеш на ноги, то дарма. Тому що, куди на цьому схилі не постав ногу, земля повзе і тягне все далі вниз. До того ж Джил швидше лежала, ніж стояла. І що далі вони неслися вниз, то більше землі і каменів вони захоплювали, то стрімкіше мчала ця лавина (і вони разом із нею) у гуркоті й шумі, серед бруду й пилу. А судячи з того, як зойкали і лаялися Бяклі і Трясогуз, Джил здогадалася, що багато каменів, які вона відштовхувала, потрапляли в її друзів і тим діставалося не на жарт. Так от, несеться вона з шаленою швидкістю і не сумнівається, що розіб'ється вщент... Однак нічого такого не сталося. Хоча й не обійшлося без подряпин, гультя, синяків та роз'юшеного носа. А навколо неї навалило таку купу землі й камінців (навіть зверху трохи присипало), що вибратися самотужки вона не могла. А темрява така — хоч в око стрель. І нема значення — розплючені твої очі чи заплющені. А до всього — ще й мертва тиша... Нічого страшнішого Джил і пригадати не могла. А раптом вона залишилася сама-одна? А що, коли інші... Поруч почулася якась метушня. Потім усі троє кволими голосами повідомили одне одному, що, здається, всі живі й усі руки-ноги цілі.

— Нам тепер ніколи не вибратися, — поскаржився голос Бяклі.

— А ви помітили, як тут тепло? — це підмітив голос Трясогуза. — Отже, ми дуже-дуже глибоко. — На це ніхто нічого не сказав. Тільки Трясогуз, помовчавши, додав: — Моє кресало загубилося...

І всі знову надовго замовкли. А потім Джил поскаржилася:

– Страх як хочеться пити!

І ніхто не міг сказати, що ж робити далі. Робити було відверто нічого. Ви, напевно, подумаєте, що вони відчували себе жахливо, та вони так потюпилися, що не відчували анічогісінько. Лише через довгий час після того геть раптово (так і хочеться сказати «як грім серед ясного неба» – але ж неба-то тут не було) пролунав якийсь незвичайний голос. І стало зрозуміло, що це зовсім не той єдиний на всьому білому світі голос, який вони хотіли б почути. На жаль! То був зовсім не голос Аслана. То був глухий, утробний, я б навіть сказав, замогильний голос, якщо такий взагалі буває у живої істоти.

– Що, жителі наземного-ого-ого світ-у-у-у, привело вас сюди-и-и? – пророкотав він.

Розділ 10

У Темному королівстві

— Ой, хто це? — хором вигукнули всі троє.

— Я-а-а, доглядач кордонів Підляндії, і зі мною сотня збройних землюків, — була відповідь. — Ану, негайно зізнавайтесь, хто ви такі та навіщо прибули до Темного королівства?

— Ми не прибули сюди, ми провалилися, зовсім випадково, — чесно зізнався Трясогуз.

— Багато хто провалюється, мало хто повертається, — прорік той самий мерзенний голос. — А тепер готуйтеся постати перед її величністю королевою Підляндії.

— А що їй завгодно? — обережно поцікавився Бяклі.

— Про те не відаю. Та волю королеви не обговорюють — їй коряться, — продовжував погрозливий голос.

І поки він вимовляв ці слова, чи щось хлопнуло, чи клацнуло, — і в печері з'явилося холодне, сірувато-блакитне бліде світло. І тієї ж миті всі надії, що замогильний голос належить пустомелі-пустобреху, що залякував для остраху сотнею якихось збройних землюків, розтанули, мов дим. Джил протерла очі. Прямо перед нею стояла густа юрба, досить-таки різномаста і різнокаліберна. Були тут і малюсінькі тролі,

карлики такі малі, ледве від землі відросли, і велетні, здоровані вище від усякого людського зросту. Ось тільки різноликим цей натовп назвати було, ну, ніяк не можна, тому що у всіх були однаково бліді, без кровинки, землисті обличчя. І всі вони стояли, завмерши, як статуї. І всі тримали в руках списи. У всьому ж іншому вони були зовсім різні. Одні були хвостаті, а інші, навпаки, хвостами похвастатися не могли; в одних були довжелезні бороди, а в інших, навпаки, обличчя були гладкі та круглі, як гарбузи. Тепер про носи: в одних вони були довгі та гострі, зате в інших – носи не носи, шланги не шланги, хоботи не хоботи, а так – незрозуміло що! А ще були й такі обличчя, що й носа не було, а замість носа – просто якась гуля. Траплялися навіть із рогом на лобі. Але при цьому вони були чимось дуже і дуже схожі: всі на один штиб – якісь безрадісні й сумні-пресумні, сумніше не буває. І до того вони були понурі, що Джил, ледь глянувши на них, навіть злякатися забула. А навпаки – від жалю мало не розплакалася, і їй захотілося їх втішити, сказати щось на кшталт: «Вище хоботи, хлопці!» і «Тримайте хвіст морквиною!»

– Отакої! – сказав Трясогуз, потираючи руки. – Ти тільки подивися – до чого серйозні хлопці! Якщо вже вони мене не напоумлять, виходить, я невинуватий. Ні, все так – все це мені тільки на користь. Ой, а он той, з вусами, як у моржа, – сміхота та й годі! А он той...

– Ану, вставайте! – наказав ватажок землюків.

Робити було нічого, і наші мандрівники підвелися і взяли за руки. У такі хвилини завжди хочеться відчутти руку друга. Землюки ж оточили їх з усіх боків і стояли, переступаючи з ноги на ногу, а точніше, з лапки на лапку; лапи в них були великі й м'які, в кого з десятима пальцями, в кого з дванадцятьма, а в кого й того більше.

– Кроком руш! – скомандував доглядач, і вони пішли.

На чолі процесії простував найвищий троль. Він ніс довгу жердину з величезною кулею на кінці. З кулі лилося холодне мерхле світло. У цьому безрадісному світлі наші герої розгледіли, що опинилися в справжнісінькій печері. Її нерівне склепіння набувало найнеймовірніших обрисів, утворюючи тисячі вигадливих фігур, а кам'яна підлога йшла дедалі глибше і глибше. Джил мало не зомліла: вона боялась темряви, а підземель і поготів. Вони йшли і йшли, а печера ставала щораз нижчою й нижчою, поки нарешті троль зі світильником не став убік, а інші тролі (крім найменших),

нахилившись, пірнули по черзі в невелику чорну шпарину – і тут Джил стало зовсім не під силу.

– Я не полізу туди! Ні, не можу! Нізачо! – впиралася вона.

Землюки на це нічого не сказали, а лише опустили списи й направили їх на неї.

– Спокійно, Поул, – закликав її Трясогуз. – Великі тролі навряд чи полізли б у цю щілину. Отже, далі вона ширша. І потім, знаєш, чим хороші підземелля? Тут не страшний дощ.

– Та зрозумій ти, я просто не можу! – скаржилася Джил, глотаючи слюзи.

– А як мені було там, на краю прірви, пам'ятаєш, Поул? – нагадав Бяклі. – Іди вперед, Трясогузе! Джил за тобою, а я піду останнім.

– Гаразд, – погодився простоквак і опустився на всі чотири. – Поул, чіпляйся за мої п'яти, а ти, Бяклі, за її. І тоді нам усім буде легше.

– Легше?! – здійнялася Джил, але все ж присіла навпочіпки й поповзла, допомагаючи собі ліктями.

Місце було і справді кошмарне. Повзти доводилося на животі, й важко сказати, як довго це тривало... може, хвилин п'ять, а може, й тридцять п'ять. А ще тут було дуже спекотно і парко. Джил задихалася. Аж ось нарешті вдалині з'явилося сіре світло, і хід розсунувся вгору і вшир. І незабаром змоклі, брудні, змучені, вони опинилися в печері, та такій величезній, що спершу навіть не зрозуміли, що це печера. Її наповнювало якесь сіре саяво й незвичайний світильник земляків більше не був потрібен. Від цього саява хилило на сон. Під ногами слалось щось м'яке, схоже на мох. А ще тут росли якісь рослини, а може, то були й не рослини – важко сказати. Але їх було багато. І були вони високі та гіллясті, немов дерева, але пухкі і в'ялі, як гриби. І на ліс це не було схоже, бо ці дерева не дерева, не знаю, як їх і назвати, росли рідко, як у парку. І світло (зеленкувато-сіре) йшло, напевно, від них та від моху, але було воно слабким і не сягало склепіння печери.

Тепер бранців вели тихим, якимось сонним залом. Тут панувала атмосфера щемливого смутку, але не безрадісного та безнадійного, а тихого та світлого, неначе сумна музика.

Дорогою вони побачили безліч незнайомих звірів. Ті лежали нерухомо, і Джил не могла зрозуміти, чи то вони сплять, чи то неживі.

Були вони, головним чином, драконоподібні та кажаноподібні – навіть Трясогуз бачив таких уперше.

– А вони що, тут і водяться? – звернувся Бяклі до доглядача. Той, здавалося, дуже здивувався, що з ним заговорили, але відповів:

– Ні, всі ці звірі з Білого світу. А до нас, у Темне королівство, вони потрапили через печери та тріщини. Багато хто сюди спускається, та мало хто повертається під сонце. Кажуть, коли настане кінець світу, вони прокинуться.

І його рот замкнувся, як скринька, і в печері настала цілковита тиша і безгоміння. Босі ноги тролів ступали глибоким мохом цілком безшумно. Не було чути нічого: ні дзюрчання води, ні шуму вітерцю, ні співу птахів, ні навіть дихання цих незвичайних істот.

За кілька годин ходу вони опинилися біля кам'яного муру і через невисокий хід у ньому пройшли в іншу печеру. На щастя, цей хід був не такий вузький, як попередній, і Джил навіть не довелося нахилитися. Нова печера була менша – довга і вузька, вона нагадувала галерею собору. У ній, витягнувшись майже у всю її довжину, спав якийсь величезний чоловік. Він був набагато більший від будь-кого з велетнів, та зовнішністю своєю не був схожий на велетня – риси обличчя його були красиві та шляхетні, а під білосніжною бородою до пояса тихо здіймалися й опускалися могутні груди. На нього падало, причому ніхто не знав звідки, чисте і сріблясте світло.

– Хто це? – запитав Трясогуз.

Досі всі так довго мовчали, ні пари з вуст, що Джил навіть здивувалася, звідки у нього стало духу.

– Це старий дідусь Час. Колись він був королем у Білому світі, – сказав доглядач. – А тепер він провалився в Темне королівство, спить і бачить сни про все, що відбувається у Білому світі. Сюди багато хто провалюється, та мало хто повертається нагору, під сонце. Кажуть, що він прокинеться, коли настане кінець світу...

Із цієї печери вони пройшли в наступну, потім ще в одну і ще, і ще, і ще... Вони переходили з печери в печеру, і Джил давно збирався з ліку. І кожна печера перебувала глибше за попередню, тож вони весь час опускалися – тепер від самої думки про глибину й товщу землі над головою ставало мляво. Нарешті вони дійшли до такої печери, перед якою доглядач знову велів запалити безрадісний ліхтар. І вони увійшли в печеру таку велику й темну, що в ній нічого не можна було

розгледіти – тільки прямо під ногами світлішала піщана смужка та губилася під дзеркалом води. Там, біля пристані, стояв кораблик без щогли й вітрил, але з безліччю весел. Бранців завели на корабель і посадили на півбаку перед лавами веслярів біля фальшборту.

– Хотілося б знати, – запитав Трясогуз, – чи здійснював хто з нашого світу, я маю на увазі світ нагорі, таку ось подорож?

– Багато хто сідав на корабель на цьому березі, – відповів доглядач, – але...

– А-а-а, здогадуюсь, – перервав його Трясогуз, – можете не продовжувати... «але мало хто повернувся на землю під сонце». Що ви заладили одне і те саме! Це у вас що – нав'язлива ідея?

Діти щільно притиснулися до простоквака. Нагорі він здавався їм занудою і скиглієм, та тут, унизу, саме він став їм опорою і захистом.

Ліхтар підвісили над палубою посередині кораблика, землюки сіли на весла, і кораблик відчалив. Ліхтар давав вузьке коло світла. Вдивлятися вперед не мало сенсу – все одно нічого не побачиш, тільки гладку темну поверхню води, що зливається із непроглядним мороком.

– Ой, що з нами буде! – вигукнула Джил з відчаєм.

– Тільки не варто занепадати духом, Поул, – утішив її Трясогуз. – Ти пам'ятай одне: ми на правильному шляху. Ми мали потрапити під місто Грандес Руїнос, і ось ми саме під ним. Ми точно слідуємо знакам, що дав нам Аслан.

Нарешті їм дали поїсти якісь прісні позбавлені смаку сухарі, а після їди вони заснули. Та, коли прокинулися, здавалося, нічого не змінилося, тролі так само веслували, кораблик так само плив, а довкола так само панувала суцільна темрява. Скільки разів вони прокидалися і скільки разів лягали спати, скільки разів їли, а потім спали – ніхто з них не міг згадати. Їм уже здавалося, що вони живуть на цьому кораблику все життя, а сонця, блакитного неба, вітру і птахів ніколи й не було – що це тільки сон.

Вони майже перестали сподіватися на що-небудь і боятися теж перестали, коли нарешті попереду побачили вогники, тьмяні вогники, як від їхнього ліхтаря. І зовсім несподівано один із цих вогників наблизився, і вони побачили, що повз них пропливає інший кораблик. Згодом їм зустрілися ще кілька кораблів. Вони вдивлялися вдалину до болю в очах і поступово розгледіли обриси пристаней, веж, фортечних мурів – там-то й горіли ці вогники. Інші вогники перебували в

постійному русі – це ті, що горіли в натовпі. Але ніякого шуму звідти не долиняло!

– То це місто! Клянуся, це місто! – закричав Бяклі. І незабаром усі побачили, що він має рацію.

Але це було якесь дивне місто. Вогників видно мало, траплялися вони рідко, тож у нашому світі воно навряд чи зійшло б за село. Але невеликі фрагменти, вихоплені вогниками з темряви, створювали картину величезного морського порту. В одному місці вдалося розгледіти цілу флотилію кораблів – їх навантажували чи розвантажували; потім очі вихоплювали з мороку склади й тюки з товарами, а за ними поставали стіни й колони, які наводили на думку про величезні палаци й собори. І скрізь, куди не падало б світло, виднілися нескінченні юрби – сотні землюків сновигали, штовхалися, кудись поспішали вузькими вуличками, широкими площами або збігали прольотами величезних сходів. Цей безперервний рух породжував якесь тихе гудіння, схоже на дзижчання, і, поки кораблик підходив щораз ближче, гудіння чулося дедалі виразніше. Та дивно: при цьому ніде не чути було ні пісень, ні гучних промов, ні дзвону, ні стукоту коліс. У цьому місті було тихо й майже так само темно, як усередині мурашника.

І ось кораблик пришвартувався. Наших мандрівників висадили на берег і повели в місто крізь густі юрми землюків, серед яких не знайшлося б і двох схожих. При тьмяному світлі з темряви випливали щораз нові й нові карикатурно-сумні обличчя, і Джил мала чудову можливість розглянути їх зблизька. Але ніхто із землюків не виявляв ані найменшого інтересу до полонених. Сумні тролі були занурені в себе і чимось стурбовані, хоча Джил ніяк не могла зрозуміти, чим саме. А цій метушні, штовханині, поспіху і біганині, і тихому човганню ніг не було кінця-краю...

І ось їх привели до замку, напевно, дуже великого, хоча в ньому світилося лише кілька віконець. Їх впустили всередину, провели через подвір'я, а потім вели через безліч сходів і переходів, поки врешті-решт вони не опинилися у величезній похмурій залі. В одному кутку (о, радість!) була арка, з якої лилося м'яке світло – справжнє, жовте, тепле – світло людської лампи. В арці виднівся фрагмент кручених сходів, які вели кудись між кам'яних стін. А це світло, мабуть, падало

звідкись зверху. Із кожного боку арки стояв земляк, немов вартовий або лакей. Доглядач підійшов до них і голосно сказав:

– Багато хто потрапляє в Підляндію. – Слова ці прозвучали як пароль.

І, немов відгук, у відповідь пролунало:

– Та мало хто повертається під сонце!

Потім усі троє збилися до купи, голова до голови, і про щось шукали. Нарешті один із тролів-вартових сказав:

– Кажу ж вам, що їхня королівська величність тепер відсутні. У своїх важливих королівських справах. І до її повернення краще тримати цих чужинців у темниці. Мало хто повертається наверх під сонце...

У цей час розмову перервав звук голосу, який Джил здався найчудовішим голосом у світі. Долинув він зверху, звідти, звідки лилося жовте світло. Це був чіткий, дзвінкий і, безсумнівно, людський голос – голос юнака.

– Що сталося? Що за шум? Деррипупс? – крикнув він. – Ага, жителі Білого світу! Ведіть їх негайно до мене!

– Чи не бажають ваша високість згадати... – почав був Деррипупс, та голос урвав його:

– Моя високість, головним чином, бажають, аби наші накази виконувалися! Зрозуміло тобі, старий буркуне? Веди їх сюди! – наказав він.

Деррипупс кивнув на знак згоди, велів полоненим слідувати за собою і пішов угору сходинками. Із кожним кроком світло яснішало. Стіни прикрашали дорогі килими, а нагорі, у кінці сходів, висів тонкий полог, який просякало золотисте світло лампи. Землюки розсунули полог і стали обабіч, пропускаючи бранців. Ті побачили, що перебувають у кімнаті, багато прикрашеній гобеленами. У каміні яскраво палахкотів вогонь. На стіні виблискували кришталем кубки з іскристим червоним вином. Назустріч їм вийшов гарний юнак. Він здавався мужнім і добрим, хоча в особі його було щось дивне. Одягнений він був у чорне і всім виглядом нагадував Гамлета, принца данського.

– Ласкаво просимо, жителі Білого світу! – вигукнув він. – Однак даруйте, та я, здається, бачив уже цих милих дітей та їх незвичайного

наставника! Чи не вас я стрів біля моста, на кордоні Вересилії, коли супроводжував мою пані?

– А-а-а! Так ви, виходить, і є той Чорний Лицар, який весь час зберігав мовчання? – здогадалася Джил.

– Отже, та пані – королева Підляндії? – уточнив Трясогуз не надто приязно.

Бяклі, який думав так само, просто вибухнув:

– Якщо це так, то мені здається, що з її боку було досить-таки підло послати нас у замок велетням на проживу! Що ми їй зробили поганого, хотів би я знати?

– Що ти сказав?! – вимовив Чорний Лицар, насупившись. – Якби ти, хлопчику, був не дитиною, а дорослим воїном, то нашу суперечку ми вирішили б у двобої не на життя, а на смерть. Я не потерплю ні слова, якщо воно хоч якось зачіпає честь моєї пані. Запевняю вас – хай що вона сказала, вона зробила це з добрими намірами. Ви її не знаєте. Вона – джерело всіх мислимих чеснот: чесності й благородства, щедрості й доброти, мужності й поблажливості. І всіх інших. Я знаю, що кажу. Із власного досвіду. Її доброта до мене – і я ніколи не зможу гідно віддячити їй – слугує тому підтвердженням. Ви ще встигнете зрозуміти це самі й полюбите її. А проте, що ж привело вас у Підляндію?

І перш ніж Трясогуз зупинив її, Джил брякнула, не подумавши:

– Бачите-но, ми розшукуємо Ріліана, принца Нарнії.

Тут вона зрозуміла, на яку небезпеку всіх наражає. Хто знає, раптом ці люди вороги? Та лицар не виявив аніякої зацікавленості.

– Ріліана? Нарнії? – перепитав він байдуже. – Де це? Уперше чую. Це, мабуть, за тисячі днів шляху від тих країв Білого світу, де я бував. Дуже дивно, що ви розшукуєте цього – як ви назвали... БРіліана? ТРіліана? – у королівстві моєї пані. Наскільки я знаю, такого чоловіка тут немає.

На цьому він голосно розреготався, і Джил подумала про себе: «Чи не це псує його обличчя? Він що, дурнуватий?»

– Нам наказано відшукати на камені міста Грандес Руїнос послання, – устряв у розмову Бяклі. – І ми виявили напис «ПІД ЗЕМЛЕЮ».

Лицар розреготався ще дужче.

— Тут ви помиляєтеся ще більше, — зауважив він. — Ці слова для ваших пошуків марні. Ось якби ви запитали у моєї пані, вона дала б вам кращу пораду! Тому що ці два слова — усе, що залишилося від довгого давнього напису. Моя пані чудово пам'ятає, що напис цей читався:

То є могила короля, схилися перед нею —
Колись під ним була земля, тепер —
він під землею,

Звідки абсолютно чітко випливає, що якийсь славний король давніх велетнів, похований тут, наказав вибити на каменях своєї гробниці цей хвалькуватий вислів. Але з часом деякі камені зруйнувалися, інші забрали під нові споруди, частину напису забило пилом та всяким сміттям — от і залишилося тільки два слова, які ще можна прочитати. Ну, хіба не смішно, що ви вирішили, ніби це адресовано вам!

Джил і Бяклі немов цебром холодної води облило. Їм здалася дуже правдоподібною версія принца, що слова на камені не мають до них жодного стосунку і трапилися їм на очі випадково.

— Прошу пробачення, ваша світлість, — заперечив Трясогуз. — Ні про яку випадковість не може бути й мови. Нас веде Аслан. І це його волею король велетнів наказав висікти цей напис на камені. Усе, чому судилося статися, Аслан знав заздалегідь. І те, що відбувається в цю мить, — теж!

— Він, мабуть, прожив тисячі років, цей ваш Аслан, — сказав лицар і знову зайшовся сміхом.

Джил відчула, що цей його сміх уже шарпає їй нерви.

— І ця ваша пані теж не немовля, — примітив Трясогуз, — раз пам'ятає напис, який висікли тисячі років тому.

— Влучно сказано, жаб'яча мордочко! Ти влучив у яблучко! Тому що вона й справді божественного роду й не підвладна часу й смерті. Тим всеосяжніша моя вдячність за її безмірну щедрість до жалюгідного смертного. Знайте ж, панове, я людина злощасна і схильна до дуже дивної недуги. Тільки її світлості вистачає терпіння панькатися зі мною. Я сказав — «терпіння»? Але хіба справа тільки в ньому? Вона обіцяла подарувати мені величезне королівство в Білому світі. А коли я стану королем, на додачу ще й шляхетну руку свою, і серце. Але про

це я розповім потім, інакше ви просто помрете з голоду. Гей, хто-небудь! Вина! Закуска для гостей! Будь ласка, сідайте, панове. А вас, пані, прошу сюди, ось у це крісло. І я продовжу свою розповідь...

Розділ 11

Срібний трон

Коли подали страви – а це були пироги з голубиним м'ясом, шинка, салат, тістечка – і всі присунули стільці до стола, приступивши до трапези, лицар продовжив свою розповідь.

– Зрозумійте, друзі, я зовсім не знаю, хто я і звідки потрапив у Темне королівство. Скільки себе пам'ятаю, я завжди жив при дворі цієї найчудовішої з королев. Мені здається, що вона врятувала мене від якогось лихого чародійства і привела сюди з безмірної милості... Жаб'яча лапка, любий друже, твій кубок порожній. Дозволь, я його наповню... Так от, про що це я?

– Королева врятувала вас від чародійства, – нагадала Джил.

– Авжеж, королева врятувала мене від чародійства. Мені здається, що так воно й було. Адже навіть тепер я буваю схильний до нападів і ніхто, крім неї, не може звільнити мене від них. Щоночі настає година, коли мій розум найжахливішим чином змінюється, а слідом за розумом і моє тіло. Тому що спершу я стаю надзвичайно буйним і,

якщо не прив'язаний, кинувся б на найдорожчих друзів і занапастив би їх. А слідом за цим я перетворююся на подобу величезного змія – неситого, лютого й нещадного... Добродію, будьте такі люб'язні, візьміть ще шматочок пирога, благаю вас... Так мені розповідають, і, поза всяким сумнівом, це правда, бо моя пані каже мені те саме. Сам я нічого про це жодним чином не знаю, тому що, коли проходить моя година, я прокидаюся, забувши про цей мерзенний напад, прокидаюся в міцному тілі й здоровому розумі, тільки дещо стомлений... Мила дівчино, скуштуйте, будь ласка, медяників, ну, хоч один! Їх мені доставили з варварської південної землі, на самому краю світу... А тепер її королівська величність завдяки своєму мистецтву дізналися, що я звільнюсь від закляття тоді, коли вона зробить мене королем якоїсь країни в Білому світі й покладе її корону мені на голову. Країна вже вибрана, як і саме місце виходу на поверхню. Землюки невпинно працюють і вдень, і вночі, підкопуючись під цю країну. І на сьогодні вони прорили хід так далеко і так високо, що залишилося прорити зо два десятки кроків до самої трави, якою ходять жителі тієї країни у верхньому Білому світі. Чекати залишилося небагато. Сама пані сьогодні на будівництві, і я збираюся відіслати їй звісточку. Коли ж тонка перетинка, яка відділяє мене від мого королівства, буде пробита, я, з її ім'ям на вустах, у чорних обладунках кинуся вперед із тисячею земляків і як сніг на голову обрушуся на ворогів, знищу їхніх ватажків, заволодію їхніми фортецями і, поза всяким сумнівом, стану їхнім законним володарем. За одну добу!

– Чи не занадто сувору участь ви їм приготували? – не стримався Бяклі.

– До чого ж ти тямущий, отроче! – вигукнув лицар. – Клянуся честю, мені не спало це й на думку! Однак ти, певно, маєш рацію...

І лише на коротку, найкоротшу мить затьмарилося його обличчя. Але враз прояснилося, і він знову вибухнув сміхом.

– Але що це ми все про погане та про погане! Досить сумувати! Ви лише уявіть собі, як ці там, нагорі, поспішають у своїх справах і ні сном ні духом не відають, що під їхніми мирними полями і підлогами, варто лише копнути, га-га, причаїлася величезна армія, яка тільки й чекає на сигнал, аби вдарити по них з-під землі, мов тисячі гейзерів! А вони – га-га! – навіть не підозрюють! Та від спогаду про це вони самі порвуть боки з реготу – потім, коли буде вже пізно!

– Не бачу нічого смішного, – спалахнула Джил. – Упевнена, ви станете злосливим тираном та деспотом.

– Та звідки ви взяли? – здивувався лицар, досі сміючись, і поплескав її по голові, якимось зовсім не по-доброму. – Може, маленька панночка досвідчена у великій політиці? Вам нема чого лякатися, пані. Коли я стану правити цією країною, то буду у всьому радитися з моєю пані, яка стане моєю королевою. Її слово буде для мене законом навіть тоді, коли моє слово буде законом для людей, яких ми підкоримо.

– Там, звідки я сюди потрапила, – дошкульно зауважила Джил, відчуваючи, що її неприязнь до принца зростає з кожною хвилиною, – чоловіків, якими попихають їхні дружини, не поважають. Їх називають слиньками та нікчемами!

– Коли в панночки з’явиться власний чоловік, вона буде дивитися на речі зовсім інакше, вже я вас запевняю, – сказав лицар, очевидно, вважаючи це дуже кумедним. – Та моя пані – інша справа. Я неабияк радий жити за її вказівкою. Вона вже врятувала мене від тисячі напастей. Жодна мати не дбає стільки про свою дитину, як її королівська величність дбають про мене. Ось, наприклад, при всіх своїх справах і клопотах вона виїжджає зі мною у Білий світ, щоб мої очі звикали до світла сонця. У такому випадку я повинен виїжджати в обладунках і з опущеним заборолом, щоб ніхто не бачив мого обличчя, і я не повинен ні з ким розмовляти. Тому що завдяки своєму чарівному мистецтву вона дізналася, що коли таке станеться, то мені ніколи не позбутися злих чар. Ну, хіба ця пані не гідна всілякого преклоніння!

– Та вже й справді – пані, схоже, хоч куди, – сказав Трясогуз з такою інтонацією, що в ці слова вкладався протилежний зміст.

До кінця вечері було ще далеко, а теревені принца всім уже приїлися. А Трясогуз усе думав: «Треба б дізнатися, яку насправді гру затіяла відьма з цим простаком». Бяклі ж подумав: «Він, без сумніву, велика дитина, цей принц, раз так причепився до її спідниці. Точніше, він просто бовдур». А ось що подумала Джил: «Він такий самовдоволений дурень, яких світ не бачив, до того ж закоханий у самого себе свинтус».

Та після вечері настрої лицаря змінився. Більше він не сміявся.

– Друзі, – звернувся він. – Ось-ось настане ця моя година... мені так соромно, що ви побачите таке, і все ж таки я боюся залишатися

сам... Скоро придуть мене прив'язувати он до того крісла. Однак – на жаль! – це сумна необхідність, тому що, судячи із розповідей, у божевільні я страшний – ламаю все, що потрапить під руку...

– Послухайте, – сказав Бяклі, – певна річ, мені страшенно шкода, що ви зачаровані. Але скажіть, що буде з нами, коли придуть вас прив'язати? Адже нас збиралися відправити в темницю. А нам не дуже до вподоби всі ці темні місця. Ми б краще залишилися тут, поки вам не стане краще... будь ласка.

– А що, слухна думка! – погодився лицар. – Так уже склалося, що в мою недобру годину зі мною ніхто не наважується залишатися, окрім, зрозуміло, самої королеви. Вона так піклується про мою честь, що не потерпить, аби сторонні вуха почули, яку нісенітницю я верзу в нападі безумства. Тож переконати тролів, які прислугуюють мені, буде нелегко, та я спробую. Ось, здається, я вже чую їхні тихі кроки на сходах. Ідіть у ці двері – вони ведуть до інших моїх палат. Залишайтеся там і чекайте. Коли мене розв'яжуть, я прийду по вас. Або, якщо побажаєте, повертайтеся і сідайте поруч зі мною.

Вони пройшли туди, куди він указав, і вийшли з палати через двері, які відчиненими ще не бачили. І ці двері вели (приємно було відзначити) не в темряву, а в освітлений коридор.

Відчиняючи різні двері, вони знайшли за одними воду, щоб умитися (саме те, що їм конче було потрібно) і навіть дзеркало.

– А він не запропонував нам перед вечерею помити руки, – обурилася Джил, витираючи личко. – Самозакоханий егоїст!

– Що робитимемо – повернемося до принца і подивимося на дію чарів чи залишимося тут? – запитав Бяклі.

– Я за те, аби залишитися, – сказала Джил. – Уже краще цього не бачити.

Та водночас її брала цікавість.

– Ні, треба повернутися, – заперечив Трясогуз. – Ми зможемо дещо дізнатися, а нам потрібно знати якомога більше. Не здивуюся, якщо ця королева насправді відьма й нам ворог. А ці землюки, тільки-но нас побачать... коротше, від них нічого доброго чекати не доводиться. Тут, як ніде, нам загрожують брехня та небезпека, зрада і чаклунство. Тож треба бути наготові.

Вони повернулися і тихенько прочинили двері.

– Усе гаразд, – прошепотів Бяклі, даючи знати, що ніяких землюків там немає. Тоді вони увійшли до зали, де раніше вечеряли.

Тепер парадні двері були замкнені, приховуючи полог, крізь який вони ввійшли першого разу. Лицар сидів на чудернацькому срібному троні, прив'язаний у багатьох місцях: за коліна, за щиколотки, за лікті, а також були прив'язані зап'ястки рук та тулуб. На лобі його виступив піт, а обличчя скривила мука.

– Заходьте, друзі, – звернувся він, побачивши, хто прийшов. – Напад ще не розпочався. І прошу не шуміти: я сказав цьому допитливому, настирливому камергеру, що ви спите. А зараз... ой, я відчуваю, як напад наближається. Швидше! Слухайте, поки я володію собою. Коли мене охопить напад, дуже навіть ймовірно, почну я вас просити – благаючи, закликаючи, погрожуючи – розслабити мої пута. Кажуть, зазвичай так і буває зі мною. Я можу звертатися до вас, молити вас усім найсвятішим, я можу залякувати вас найстрашнішими й найжахливішими речами. Та не слухайте мене. Будьте глухими до моїх благань. Не дайте розжалобити ваші серця – нехай вони будуть як камінь. Тому що, поки я пов'язаний, я не страшний. Та варто мені розпутатися і встати, як спочатку я впаду в безумство, а потім – тут він здригнувся – перетворюся на огидного змія.

– Вам нічого боятися, ми не розв'яжемо вас, – заспокоїв його Трясогуз. – Нам не хотілося б потрапити під руку безумцю, тим паче змію.

– Ми теж не станемо розв'язувати, вам нема чого боятися, – запевнили Бяклі та Джил.

– І все ж, – шепнув Трясогуз, – не будемо настільки самовпевнені. Нам не можна розслаблятися. Знаєте, ми вже багато чого прогавили. І я не здивуюся, що, як тільки в нього почнеться напад, він удасться до хитрощів. Скажіть, ми можемо покластися одне на одного? Отже, друзі, що б він не говорив, ніхто з нас і пальцем не доторкнеться до цих мотузок! Що б він не говорив. Обіцяємо?

– Звичайно, так! – вигукнув Бяклі.

– Ніщо на світі не змусить мене передумати – що б він не сказав, що б не зробив, – заприсяглася Джил.

– Тсс-с! Здається, почалося, – перебив її Трясогуз.

Лицар застогнав. Обличчя його побіліло, як стіна. Він став звиватися і корчитися. І тут Джил, може, від жалю, а може, ще з якої

причини, подумала, що тепер принц не такий неприємний, як раніше.

– А-а-а, – стогнав він. – Я в полоні злого чаклунства. Потрапив у павутину чарів, важких, крижаних, липучих. Похований заживо. Затягнутий силою до цього склепу, в суцільний морок. Скільки років я в цьому підземеллі? Десять років? А може, сто? Чи тисячу? Навколо мене не люди, а якісь слимаки, черв'яки, нікчеми повзучі... О, згляньтеся з мене! Розв'яжіть! Назад хочу, додому! На волю! Хочу бачити небо! Хочу відчувати подих вітру... Був там один невеликий такий ставок. Заглянеш у нього й бачиш, як у дзеркалі води стоять перекинуті дерева, зелені-зелені. А над ними небо – таке блакитне... Хочу побачити небо!

Усе це говорив він тихо. Потім, підвівши очі, зупинив погляд на дітях і голосно, виразно сказав:

– Швидше! Я тепер у здоровому розумі. Я нормальний. Ночами я стаю нормальним. Ах, коли б я міг вибратися з цього зачарованого крісла! Тоді б чари мені більше не погрожували. Я знову став би нормальною людиною. Та кожна ніч мене прив'язують до цього трону і щоночі я втрачаю шанс звільнитися. Але ж ви не вороги мені і я ж не ваш бранець! Розріжте ці мотузки! Швидше!

– Ні-ні! Спокійно! – попередив дітей Трясогуз.

– Прошу вас, послушайте мене, – говорив лицар, намагаючись зберегти спокій. – Вам, мабуть, сказали, що якщо я встану з цього крісла, то погублю вас, а сам перетворюся на змія. Бачу з ваших облич, що це так. Та це неправда. Саме в цей час я в здоровому розумі, а весь інший – зачарований. Ви ж не землюки і не чаклуни, й відьми. Чому ж ви на їхньому боці? Будьте великодушні, розрубайте мої пута!

– Тримайтеся! Спокійно! – говорили наші мандрівники одне одному.

– Та у вас не серця, а камінь! – вигукнув лицар. – Вірте мені! Перед вами нещасний, який випробував мук і страждань чи не більше, ніж здатне витримати серце людини. Що я вам зробив поганого, якщо ви на боці моїх ворогів, моїх лиходіїв-мучителів? Не гайте часу! Ви можете врятувати мене, але мине ця година, і я знову обернуся на безумця-іграшку та кімнатне цуценя, ні, швидше, на пішака, на знаряддя в руках найпідліших чаклунів, що будь-коли замишляли підступи проти людей! І саме сьогодні, вперше за весь час, чаклунки

немає. Не позбавляйте мене цієї можливості. Іншого разу може й не бути...

– До чого все це жахливо! Даремно ми не пішли до початку цього нападу, – сказала Джил.

– Терпіння, – мовив Трясогуз.

Тепер бранець зірвався на крик:

– Відпустіть мене, кажу вам! Дайте мені мій меч! Мій меч! Як тільки звільнюся, я помщуся землякам – вони тисячі років у Підляндії споминатимуть про це!

– Ну ось, починається безумство, – зауважив Бяклі. – Сподіваюсь, ці зав'язки не підведуть.

– Ні, не повинні, – підтвердив Трясогуз. – Звільнись він, і сили його подвоїлися б. А я не дуже вправний у поводженні з мечем. Не здивуюся, якщо він впорається з нами обома, і тоді Поул доведеться боротися зі змієм сам на сам.

Тепер бранець так напружився, що мотузки врізалися йому в руки й ноги.

– Бережіться! – одночасно благав і погрожував він. – Стережіться! Якось раз я розірвав ці пута. Але того разу тут була чаклунка. Сьогодні її немає, і вона вам не допоможе. Звільніть мене – і я вам друг! Інакше – я ваш лютий ворог!

– Хитрує він чи все ж каже правду? – запитав Трясогуз.

– Востаннє, – умовляв принц, – закликаю вас... звільніть мене... в ім'я любові або страху... я закликаю вас ясними небесами Білого світу... я закликаю вас в ім'я великого Лева Аслана... я звинувачую вас...

– Ой! – вигукнули всі троє мандрівників, наче їм усім раптом стало боляче.

– Це знак! – заявив Трясогуз.

– Так, схоже на четвертий знак, – Бяклі був обережнішим.

– Ой, а що ми повинні робити? – запитала Джил.

Питання ставило у глухий кут. Навіщо було обіцяти одне одному, що вони ні за що не звільнять лицаря, якщо тепер вони повинні це зробити, варто було йому лише згадати ім'я того, хто означає для них так багато? З іншого боку, навіщо було вчити знаки, якщо вони не збираються дотримуватися їх? І все ж – чи мав Аслан на увазі, що вони повинні розв'язати будь-кого, навіть безумця, який буде заклинати

його ім'ям? А може, це випадковий збіг? А що, коли королева Підляндії все знала про знаки і змусила лицаря вивчити їх для того, щоб заманити їх у пастку? Ну, а якщо це справжній знак? Три знаки вони вже прогавили, і прогавити четвертий ніяк не можна.

– О, якби нам дано було знати! – вигукнула Джил.

– Мені здається, що ми знаємо, – заперечив простоквак.

– Ти що, вважаєш, що його слід розв'язати? – перепитав Бяклі.

– Щодо цього не знаю, – відповів Трясогуз. – Бачиш-но, Аслан не сказав Поул, що саме станеться. Він сказав тільки, що треба робити. Не здивуюся, якщо цей лицар, як тільки звільниться з крісла, принесе нам смерть. Але це нічого не означає – ми повинні слідувати знакам.

Очі у всіх зволожилися. Момент був огидливий.

– Добре! – раптом зважилася Джил. – Давайте швидше! Прощайте! – Усі вони потиснули одне одному руки. А лицар уже кричав страшним голосом...

– Давай, Бяклі! – скомандував Трясогуз. І вони з Бяклі оголили мечі.

– В ім'я Аслана! – крикнули вони і взялися рубати мотузки одну за одною. І як тільки лицар вивільнився, він одним стрибком перелетів залу, схопив свій меч (який у нього забрали й залишили на столі) і видобув із піхов.

– Спочатку ти! – І з цим криком обрушив меч на срібний трон.

Видно, гарний був меч: він трощив срібло, як потерть. Хвилини не минуло, а від трону залишилося тільки декілька кривих вигнутих уламків, які блищали на підлозі. Потім пролунав наче гуркіт грому, уламки спалахнули й довкола рознісся сильний сморід.

– Згинь, зле знаряддя чаклунства! – промовив принц. Тут він повернувся і подивився на своїх рятівників. Щось неприємне, що дратувало їх у його обличчі, зникло.

– Що це? – вигукнув він і повернувся до Трясогуза. – Невже я бачу перед собою простоквака – живого, справжнього простоквака з Нарнії?

– Ага, отже, ви таки чули про Нарнію?

– А що, хіба я про неї забував? – запитав лицар. – Просто я був зачарований. Але тепер чари спали. І, повірте, Нарнія для мене не порожній звук, адже я – Ріліан, принц Нарнії, а великий король Каспіан – мій батько!

– Ваша королівська високість, – сказав Трясогуз, припадаючи на одне коліно (і діти наслідували його приклад), – ми прибули сюди з єдиною метою – знайти вас.

– А ви, мої рятівники, хто ви? – звернувся принц до дітей.

– Нас послав з іншого світу сам Аслан, – сказав Бяклі. – Я – Юстас, це я плавав із вашим батьком на край світу. А це Джил.

– Я перед вами всіма в неоплатному боргу, – сказав принц Ріліан. – Але, скажіть, як мій батько? Чи живий він?

– Пане, він відплив на схід ще до того, як ми покинули Нарнію, – повідомив Трясогуз. – Але, ваша королівська високосте, врахуйте, що король дуже старий. І я боюся, як би його величність не вмерли під час плавання.

– Ви говорите, що він старий? А скільки років я був у владі чаклунки?

– Більше десяти років минуло відтоді, як ваша високість загубилися в лісах на півночі Нарнії.

– Десять років?! – жахнувся принц, проводячи долонями по обличчю, наче стираючи порошок минулого. – Авжеж, як не важко повірити, мабуть, так воно і є. Тепер, коли я став самим собою, я пам'ятаю всі ті роки, коли був зачарований, хоча, коли був зачарований, я не міг згадати навіть хто я. А тепер, любі друзі... та, стривайте! Я чую їхні кроки на сходах (ну, хіба не діють на нерви ці тихі кроки – шурх-шурх... тьху!). Хлопчику, замкни-но двері на ключ. Хоча стій! Є думка трохи краща. Я перехитрю цих землюків. О, Аслане, пошли мені розум! Робіть усе, як я скажу...

Він рішуче підійшов до дверей і розчахнув їх.

Розділ 12

Королева Підляндії

Тієї самої хвилини до зали ввійшли двоє землюків. Та проходити далі не стали, а зупинилися обабіч дверей і низько вклонилися. Слідом за ними у дверях з'явилася та, на яку присутні менш за все очікували чи менш за все хотіли бачити цієї миті. Так, так – це була не хто інша, як Пані-в-Зеленому, сама королева Підляндії. Переступивши поріг, вона наче до місця прикипіла: у покоях принца чужі люди (і не лише люди), срібний трон невідомо де, принц не прив'язаний і до того ж у руці в нього меч!

Королева вмить пополотніла, та Джил подумала, що це аж ніяк не та блідість, яка буває з страху, а та, якою беруться від злості, гніву чи люті. Чаклунка зміряла принца вбивчим поглядом – поглядом, який не віщував нічого доброго, поглядом, у якому читався смертний вирок. Та раптом вона, здавалося, передумала:

– Залиште нас! – наказала вона землюкам. – І простежте, щоб ніхто нас не турбував. Коли треба буде – покличу. Під страхом смерті.

Гноми, шурхаючи лапками, слухняно вийшли, а королева-чаклунка зачинила за ними двері та замкнула їх на ключ.

– То як, мій принце, – підступно посміхнулася вона, – ваш нічний напад ще не настав чи так швидко минув? Чому ви стоїте тут, а не сидите прив'язаним на троні? Хто ці незнайомці? Куди подівся трон – ваше єдине спасіння під час нападу безумства?

Коли чаклунка звернулася до принца, він увесь затремтів, мов його била пропасниця. Що ж, цілком зрозуміло – непросто за якихось півгодини позбавитися чарів, через які ти був у неволі десять років. Та, пересиливши страх, принц підвів голову і гордо відповів:

– Пані, ваш срібний стільчик мені більше ні до чого, а ви, яка сотні разів правили, як співчуваєте мені в моїй недузі, поза всяким сумнівом, зрадієте, почувши, що відтепер не буде більше нападів. Як на мене, ви просто лікували мене не так. Тепер, коли я зцілювся, мені навіть здається дивним, що мене щоночі прив'язували до цього ненависного стільця. А це мої щирі друзі. Вони-то мене й звільнили. Тепер я при доброму розумі й маю вам дещо повідомити. По-перше, стосовно планів вашої величності поставити мене на чолі армії

землюків і з нею увірватися до Білого світу. Я не бажаю насильно ставати королем якогось народу, який мені нічого поганого не зробив! Я не бажаю знищувати його законних правителів! І не бажаю сидіти на троні кривавим тираном-чужоземцем! Тепер, коли мені відомо все, я нічого іншого, окрім відрази, до ваших планів відчувати не можу. Я відкидаю їх як найпідступніше злочинство! А по-друге, може, вам цікаво буде дізнатися, хто я є насправді. Так ось, я – Ріліан, королевич із Нарнії, єдиний син і спадкоємець Каспіана Десятого, Мореплавця. А тому, ясновельможна пані, я маю намір і в цьому бачу свій обов'язок, негайно покинути ваш двір і, не зволікаючи, відбути до рідного краю. Прошу вас виписати нам охоронного листа та надати провозатого вашим Темним королівством.

На це чаклунка нічого не сказала. Не спускаючи очей з принца, вона невидимкою перетнула залу й опинилася біля каміна. У стіні відчинилася потайна заглибина, а в ній стояла різьблена скринька. Чаклунка засунула в скриньку руку й дістала пригорщі якогось зеленого порошку. Вона шпурнула його в камін – вогонь спалахнув, і залом поширився солодкий до нудоти дурманний запах. Під час подальшої розмови цей запах дедалі дужчав, від нього паморочилася голова, важчали повіки і ні про що не хотілося думати. А чаклунка зняла зі стіни якийсь музичний інструмент, схожий на мандоліну, і, перебираючи струни, заграла на ньому якусь одноманітно-нескінченну та щемливу мелодію. Звуки цієї мандоліни пливли по залі, заколихували й заколисували, заколисували й заколихували, навіваючи сон... Поступово слух уже не вловлював окремі звуки – вони злилися в тягучий гул, який, як і дух, заповнив усю кімнату. Від нього гула голова й думки летіли геть...

Відклавши мандоліну (при цьому запах став ще густішим), королева заговорила вкрадливим, медовим голосом:

– Нарнія? – перепитала вона. – Нарнія? Що ж, я часто чула, як ви, принце, бурмотіли це слово в мареннях. Але, мій милий принце, ви серйозно хворі. Такої країни насправді не існує.

– Неправда, пані, – заперечив Трясогуз. – Саме в цій країні я прожив усе своє життя!

– Ось як? – роблено здивувалася чаклунка. – Ану, ану, повідайте нам, де ж вона, по-вашому, є?

– Як «де»? Нагорі, – тицьнув пальцем угору Трясогуз, – але от де точно, не знаю.

– Невже, – мило засміялася королева, – існує якась країна в товщі каміння і глини?

– Так, існує, – затявся Трясогуз, – але тільки не в товщі, а над нею, на поверхні землі, у Верхньому світі.

– Цікаво-цікаво, а що це таке? І де це – як ви сказали – Білий світ?

– Ой, тільки не треба удавати, нібито ви самі не знаєте, – сказав Бяклі, чинячи опір чаклунському дурману. – Він там, нагорі, звідки видно й небо, й сонце, й зірки. Та ви ж там бували! Там-то ми вас вперше і стрінули.

– Даруйте, пане, – чарівно розсміялася чаклунка (чарівнішого сміху Юстас у житті не чув). – Щось не пригадую, щоб ми з вами раніше зустрічалися. А-а-а, ну так, розумію, розумію... О, як часто ми

зустрічаємо найнесподіваніших людей у найнесподіваніших місцях – я маю на увазі, у сні! Але, пане, у кожного свої сні, і ви не можете вимагати, щоб іншим снилися ваші.

– Пані, – твердо мовив принц Ріліан, – адже я вже сказав вашій величності, що я сам із Нарнії. Я син нарнійського короля.

– От і славненько, от і гарненько! – вимовила королева, нібито втішаючи дитину або хворого. – Син короля так син короля, хай навіть сам король! Уявляйте себе на здоров'я хоч принцом, хоч королем, яких завгодно земель...

– Але ми теж були в Нарнії, – обурилася Джил.

Вона злилася, відчуваючи, що чаклунські чари оволодівають нею дедалі сильніше. Хоча, звичайно, вже тільки те, що Джил це відчувала, свідчило, що вона ще не остаточно зачарована.

– А ви, моя красуне, либонь, теж королева Нарнії, – глузливо підхопила чаклунка.

– А от і ні! – Тут Джил схопилася на ноги. – Ми з іншого світу, зовсім іншого!

– Ха-ха, оце так! У вас уява ще багатша, ніж у принца, – по-зміїному шипіла королева. – Скажіть, люба, де цей інший світ? Цікаво, цікаво, які ж це кораблі чи колісничі переносять вас із одного світу в інший?

На мить у голові Джил промайнули тисячі спогадів: і Експериментальна школа, і Адель Бестолоччі, і рідний дім, і радіо, і кіно, й автомобілі, і літаки, і продовольчі картки, і черги по хліб. Але все це було десь далеко, неначе в тумані...

Королева провела рукою по струнах... Ділінь! Ділінь! Ділінь! – заспівала мандоліна. І Джил раптом забула, як ці речі називаються в нашому світі. Цього разу їй навіть у голову не зайшло, що вона зачаровується, тому що дія чаклунства була в самому розпалі. Та воно й зрозуміло: що більше піддаєшся чарам, то менше їх помічаєш. І несподівано для себе самої вона почула, як каже:

– Проте, це сон, усього лише сон... – (І їй одразу стало так легко на серці.)

– Усього лише сон, – луною відгукнулася чаклунка, як і раніше натринькуючи на мандоліні.

– Тільки сон, – погодилася Джил.

– Не було ніякого іншого світу, – уточнила чаклунка.

– Так, не було, – бубоніли слідом за нею Джил і Бяклі.

– Немає жодних інших світів – є тільки мій, – тягнула ту саму пісеньку чаклунка.

– Немає інших світів, тільки твій, – слухняно повторили діти.

Та Трясогуз, напружуючись щосили, не здавався:

– Ніяк не зрозумію, про що ви тут говорите? – промовив він. – Щоб я забув про Нарнію? Та ні за що на світі! Теленькайте, теленькайте на своїй мандоліні, поки у вас руки не відсохнуть! Нічогоісінько у вас не вийде! Я нізащо не забуду наш світ, хоч і не здивуюся, якщо його більше не побачу. Навіть якщо ви загасили сонце. Я знаю, що він є, я там бував. Я бачив небо, усипане зірками. Я бачив, як на світанку над морем встає сонце. Я бачив, як увечері воно ховається за гори. І я бачив його ополудні, в zenіті, коли воно таке яскраве, що очам боляче дивитися...

Слова простоквака змусили всіх прокинутися, і діти з принцом знову задихали легко й поглянули одне на одного, неначе народилися заново.

– Безперечно, Білий світ існує, – вигукнув принц, – не сумнівайтесь! Благослови тебе Аслан, наш хоробрий простокваку! Ми спали ці декілька хвилин. Як же ми могли забути про Білий світ! Адже ми всі бачили, як світить сонце!

– Ще б пак, – пожвавішав Бяклі. – Який ти, Трясогузе, молодець! Ти єдиний із нас, хто не втратив голову.

І тут знову заговорила чаклунка, точніше вона затуркотіла, як туркоче голубка на високих в'язах у старому парку о третій годині пополудні дрімотної літньої пори. Її голосок протуркотів:

– Ах, що таке с-о-о-н-ц-е, про яке ви говорите без кінця? Це, напевно, від слова «сон»? Невже воно що-небудь означає?

– Так, означає, – нетерпляче вигукнув Бяклі.

– Тоді розкажіть, будь ласка, яке воно, – попросила чаклунка, перебираючи струни – телень! телень! телень!

– Будь ласка, ваша світлість, – відповів принц, і тон його був холодний і підкреслено чемний. – Ось перед вами лампа. Вона кругла, жовта й освітлює всю кімнату. І найчастіше висить на стелі. Так от, те, що ми називаємо сонцем, як лампа, тільки більше та яскравіше. Воно освітлює весь Білий світ і висить на небі.

— На чому, на чому висить, пане? — удала нерозуміння чаклунка й, поки всі обмізковували, як же їй відповісти, додала, залившись переливчасто, наче срібний дзвіночок: — Бачите? Коли ви тверезо намагаєтеся уявити, що таке сонце, ви не можете розповісти мені! Усе, на що ви здатні, так це порівняти його з лампою. Ваше сонце — це сон, мари, і в цьому вашому сні немає нічого такого, що не було б узятє від лампи. Лампа — це лампа. Її можна помацати. А сонце — лише плід фантазії, дитяча казочка!

— Атож, тепер мені все зрозуміло, — протягнула Джил безпорадно. — Напевно, це так. — І, коли вона промовляла ці слова, їй здавалося, що вона говорить дуже розсудливо.

Поволі та тужливо відьма повторила:

— Сонця немає.

І ніхто нічого на це не заперечив. І вона повторила знову, ще солодшим голоском:

— Сонця немає.

Помовчавши, нібито намагаючись зібратися з думками, усі четверо відгукнулися:

— Так, сонця немає. — І всім після цього стало так легко на серці.

— Сонця ніколи й не було, — додала чаклунка.

— Не було, — вторили принц, простоквак та діти.

Останні кілька хвилин Джил не полишало відчуття, що вона повинна хай там що, але дещо згадати. І ось вона згадала. Та вимовити це було надзвичайно важко. Вона відчувала, як величезний тягар зіпів їй губи. Аж ось насилу вона вичавила із себе:

— А як же Аслан?

— Аслан? — перепитала відьма, швидше перебираючи струни. — Яке славне ім'ячко! І що ж воно означає?

— Він — великий Лев. Він викликав нас із нашого світу, — пояснив Бяклі, — і відправив на пошуки принца Ріліана.

— А що таке лев? — не вгамовувалася чаклунка.

— Ну, що ви! — здивувався Бяклі. — Невже не знаєте? Як нам описати їй лева? Ви коли-небудь бачили котів?

— Звісно, — підтвердила королева. — Я обожнюю котів.

— Ну а лев трохи... підкреслюю, тільки зовсім трохи... схожий на величезного кота... із гривою. Тільки грива в нього не як у коня, а як перука у судді, розумієте? А ще лев жовтий, як пісок, і дуже сильний.

Чаклунка кивнула:

– Зрозуміло, що з вашим, як ви кажете, левом у нас виходить не краще, ніж з вашим сонцем. Вам знайомі лампи – тому ви уявили величезну лампу і назвали її сонцем. Вам знайомі коти, і ви тепер вигадуєте величезного кота, і виходить... Як ви сказали? А, лев! Ну, це старовинна чудова гра у вигадки, хоча, чесно кажучи, вона більше личить маленьким діткам. І дивіться, просто так із голови ви нічого не можете придумати! Ви все берете з невігяданого світу, з мого світу, тому що іншого світу немає! Але навіть ви, діти, для такої гри вже завеликі. А вам-то, милий принце, має бути соромно. Ви, доросла людина – і дитячі забавки! Просто сміх! Ну, що ж, потішилися – й годі! У мене для всіх вас знайдеться справа у справжньому світі. І запам'ятайте: немає ні Нарнії, ні Білого світу, ні неба, ні сонця, ні Аслана! А тепер – час люлечки. А з ранку візьмемося за розум, почнемо нове життя. Ранок покаже. Але спершу – спати... спати... міцно спати... подушки такі м'які-м'які... і нумо спати без цих дурних снів!

Принц і діти стояли, похнюпивши голови, щоки в них залилися червоною барвою, а очі злипалися – сили покидали їх – чари злої чаклунки брали гору. Та Трясогуз, зібравши всю мужність у кулак, точніше в лапку, відчайдушно ступив у вогонь. Це був сміливий крок! Він знав: йому буде не так боляче, як було б людині: у нього ноги (а він був босоніж) товстошкірі й перетинчасті, як у гусака, а кров холодна, як у жаби, та все ж буде боляче, дуже боляче... Але він зважився. Босою ногою ступив у вогонь і заходився затоптувати жарини. І ось що сталося...

Сильний дурманний запах щезав. Хоча Трясогуз і не загасив вогонь, та сильно його притоптав, пахощі перейшли у сморід – запахло смаженим простокваком, а запах паленого зовсім не те, що чарівні пахощі. І в головах відразу посвітлішало, думки стали ясні й чіткі, принц і діти розплющили очі й випросталися.

Чаклунка зарепетувала страшним голосом, який різюче відрізнявся від її нещодавнього голубиноного туркотіння:

– Ти що ж це коїш, тварюко болотна?! Ану, не лапай мій вогонь! Дзусь, тобто киш звідти, зараз я з тебе кисляк зроблю!

Та різкий біль уже розбудив простоквака – у голові в нього була цілковита ясність. Що ж, аби позбутися певних чар, немає кращого

засобу за раптовий біль.

– Стривайте-стривайте, – сказав він, шкутильгаючи геть від вогню. – Дозвольте кілька слів, пані. Припустімо, що ви кажете правду й тільки правду. Що ж, краще знати найгірше, щоб змінити його на краще. Припустімо, що все це – дерева, трава, сонце, місяць і сам Аслан – лише сон або вигадка. Припустімо. Отже, вигадане набагато важливіше і краще, ніж реальне. Припустімо, що це ваше печерне королівство і є єдиний на світі світ. Але до чого ж він жалюгідний! Він вражає мене своїм убозтвом! І це навіть кумедно. Може, ми й діти, що грають у небилиці. Але наш світ, якщо він і вигаданий, то світ веселий. Ось чому я за той світ, у якому є місце уяві та забавам. І я буду на боці Аслана, навіть якщо ніякого Аслана не було й нема. І я, наскільки це мені під силу, збираюся завжди залишатися нарнійцем, навіть якщо і Нарнії немає й не було! Тож дякую за вечерю, але ми покидаємо ваш двір. Ми вирушаємо в пільму, на пошуки нашого світлого світу, хай навіть доведеться його шукати все життя. Можливо, нам не так уже довго жити, не думаю, щоб довго, але це невелика втрата, якщо світ – таке нудне місце, як ви то кажете!

– Ур-р-ра! Який ти молодчина, Трясогузе! – вигукнули Бяклі й Джил.

– Бережіться! – раптом крикнув принц.

Усі обернулися до чаклунки – і аж волосся у них стало дибки.

Мандоліна грюкнула, упавши на підлогу. Руки чаклунки немов прилипли до боків, ноги переплелися, а ступні зникли. Довгий шлейф сукні на очах став цупкішим, зливаючись із зеленою колоною її переплетених ніг. І ця гнучка зелена колона звивалася в кільця і розгойдувалася, начебто вона й зовсім без кісток. Голова відкинулася назад, ніс подовжився, а решта рис обличчя розгладилися і пропали. Залишилися тільки очі, величезні, палаючі очі без брів та вій. Писати про це можна довго, а сталося все за одну мить. І не встигли приголомшені мандрівники й оком змигнути, як величезна товста змія обвилася навколо ніг принца отруйно-зеленим слизьким хвостом. Ще мить – і нова петля метнулася навколо принца, щоб затиснути його праву руку, у якій був меч. Та де там! Принц встиг підняти руки, а живий вузол обхопив лише тулуб – готовий стягнути ребра, зовсім як хмиз, коли його стягують у в'язанку.

Принц лівою рукою схопив змію за шию і став душити. Голова змії була зовсім близько від обличчя принца. З пащі висовувався страшний роздвоєний язик, але принца він не діставав. Принц відвів руку з мечем для замаху. Тим часом Бяклі і Трясогуз оголили свої мечі й кинулися йому на підмогу. Усі три удари обрушилися майже одночасно. Меч Бяклі ковзнув лускою, навіть не заподіявши зміюці жодної шкоди, але удари мечів принца і простоквака обидва припали прямо в шию. Та навіть це не вразило змію на смерть, хоча вона й послабила обійми навколо грудей та ніг Ріліана. І лише повторними ударами їм вдалося відтяти їй голову. Чудовисько, вже мертве, ще довго звивалося кільцями, здригалось та сіпалося. Ви навіть уявити собі не можете, до чого це було бридке видовище!

Принц, відхекавшись, у першу чергу, всім подякував. Троє змієборців довго стояли мовчки, отямлюючись. А Джил сиділа й собі думала: «Ой, тільки б не знепритомніти... хоча б не розревітися...»

— За мою матір, королеву, відплачено, — нарешті промовив Ріліан. — Авжеж, це та сама зміюка, яку я марно переслідував біля струмка в лісі на півночі Нарнії багато років тому. Подумати лише, всі ці роки я був невільником — і в кого! — у вбивці моєї матері. І все ж, я радий, що врешті-решт підла чаклунка опинилася в зміїній шкурі, тому що підняти руку на жінку я б не зміг, це не в моїх правилах. Та що таке з нашою юною пані? — Він мав на увазі Джил.

— Спасибі, не хвилюйтеся. Уже все до ладу, — відповіла бліда дівчинка.

— Мила пані, — звернувся до неї принц і низько вклонився. — Ви дуже мужня і, отже, без сумніву, шляхетного походження. Ну, що ж, друзі, в кубках залишилося трохи вина. Давайте вип'ємо, поклянемося у вічній дружбі і — гайда

— А що, ваша високість, думка непогана, — підтримав його Бяклі.

Розділ 13

Підляндія без королеви

Усі згодились, що потребують, за висловом Бяклі, «коротенького відпочинку». Чаклунка замкнула двері та звеліла землякам її не турбувати, тож можна було не остерігатися, що хто-небудь вдереться всередину та завадить їм. Передусім вони взяли за обгорілу лапку Трясогуза. З опочивальні принца принесли дві чисті сорочки, розірвали на вузькі бинти та, змочивши їх рослинною олією з обіднього столу, отримали щось на кшталт медичних пов'язок. Забинтувавши лапу Трясогуза, всі зібрались до стола поснідати перед довгою дорогою й обмірковувати, як їм краще вибратися із Підляндії.

Ріліан розповів, що існує багато шляхів та отворів на поверхню – йому самому доводилось підніматися більшістю з них; але лихо в тому, що жодного разу йому не дозволяли виходити наодинці – він завжди супроводжував чаклунку, а діставатися цих лазів треба човном через Морочне море. А хто знає, як вчинять земляки, якщо він зайде до гавані сам, без чаклунки, а натомість у супроводі чужинців, і накаже закласти корабель? Найпевніше, почнуть розпитувати – і тоді чекай лиха. З іншого боку, було ще одне рішення: підкоп, яким чаклунка збиралася напасти на Білий світ, був на цьому березі, зовсім близько. За словами принца, роботу над ним було майже завершено. Щоб опинитися під синім небом, лишилось прорити якихось два-три лікті. Можливо, саме в цю мить і працювали над його завершенням. Не виключено, що чаклунка для того й повернулася, аби сказати йому про це, а після того розпочати напад. Навіть якщо це не так, вони й самі в змозі за кілька годин прорити останні кілька ліктів, лише б дістатися туди без перешкод, та ще бажано, щоб у тунелі не було охорони – в цьому й полягали значні труднощі.

– Якщо хочете знати мою думку... – почав був Трясогуз, та Бяклі перебив його:

– Прислухайтесь лише, що це за галас?

– Щойно хотіла спитати те саме, – обізвалася Джил.

Тепер усі почули якийсь шум. Він зростав так помалу, що важко було сказати, коли саме він привернув увагу. Спершу вони почули тихе гудіння, наче хтось розбурхав бджолиний вулик десь неподалік;

невдовзі воно стало схожим на глухе плескотіння хвиль. Згодом щось гучно загрюкало та заgrimіло. І ось раптом почулись і крики, і ще якийсь галас, схожий на могутній рик.

– Клянуся Левом! – вигукнув принц Ріліан, – Схоже, що ця німа земля нарешті заговорила.

Він встав, підійшов до вікна та відсунув штори. Усі скупчились навколо нього, повитягувавши шії.

Першим, що привернуло увагу, було величне вражаюче червоне сяйво. Воно відкидало кривавий відблиск на підземелля на тисячі ліктів угору – вони навіть спромоглись розгледіти скелясту стелю, яку темрява ховала з того дня, коли було створено світ. Те сяйво полум'яніло десь на іншому краю міста, на його тлі чорніли обриси величезних будівель. Але декілька вулиць, що вели до палацу, були осяяні цим світлом. І на цих вулицях коїлось щось неймовірне. Умить щез великий натовп мовчазних тролів. А замість нього метушилися чийсь поодинокі силуети або ж невеличкі групки – по двоє чи троє. Поводилися вони так, ніби намагались лишитися непомітними: ховалися в тіні, за колонами або в під'їздах, намагались якомога швидше перебігти через відкриті місця до нових сховищ. Але найчуднішим для тих, хто розумівся на земляках, був галас: їхні гучні голоси та тупіт було чути звідусіль. А з боку гавані чувся оглушливий гуркіт, котрий сильнішав та ширився і вже стрясав усе місто.

– Що скоїлось із земляками? – здивувався Бяклі. – Чи це вони репетують?

– Навряд чи, – засумнівався принц. – За всі роки мого полону я щось не чув, щоб хтось із цих негідників бодай хоч раз підвищив голос. Певно, то знов якесь чаклунство.

– Що це там за червоне сяйво? – спитала Джил. – Чи, бува, не пожежа?

– Як на мене, – відповів їй Трясогуз, – то це вогонь із надр землі. Схоже на те, як народжується новий вулкан. Не здивуюсь, якщо ми перебуваємо в самому його жерлі.

– Погляньте он на той корабель! – заволав Бяклі. – До чого ж швидко він пливе! І без весел...

– Дивіться, дивіться! – підхопив принц. – Він уже по цей бік гавані! Він пливе вулицею! Дивіться! Усі кораблі впливають просто в місто! Присягаюсь, то море підіймається. Нам загрожує потоп. Слава

Аслану, що цей замок стоїть на горі! Але вода підступає із неймовірною швидкістю.

— Ох, що ж там скоїлося? — злякалась Джил. — Вода, пожежа, землюки на вулицях, що поводяться наче змовники...

— Та я ж тобі цілісіньку годину тлумачу! — аж підскочив Трясогуз. — То, певно, чаклунка наклала закляття, щоб — варто їй загинути — разом із нею зникло й королівство! Ймовірно, вона з тих, кому не жаль померти, коли знаєш, що ворог чи згорить, чи потоне, чи буде похований під землею за п'ять хвилин після того, як вона розпрощається із життям.

— Цілком імовірно, друже простокваку, — погодився принц. — Коли наші мечі відрубали чаклунці голову, ми покінчили з усіма її чаклунськими витівками. І тепер Темне королівство розпадається на друзки. Ми з вами спостерігаємо загибель Підляндії!

— Ваша правда, ваша високосте, — підтакнув Трясогуз, — ось тільки б часом і кінець світу не настав!

— А ми що — збираємося стояти тут і чекати? — роззявила рота Джил.

— Певно, що ні, — заспокоїв її принц. — Мерщій до стайні, до тої, що у внутрішньому дворі, — треба рятувати мого Вуглика та чаклунчину Сніжинку (неабияких кровей конячка і, мушу сказати, гідна ліпшої хазяйки). Будемо сподіватись, що нам вдасться вибратись на високогір'я, а тоді вже прохатимемо долю, аби знайшовся вихід назовні. Якщо знадобиться, коні можуть і двох вершників витримати, і з течією поборотися...

— Хіба ваша високість не вдягнуться в обладунки? — занепокоївся Трясогуз. — Щось мені не до вподоби вигляд отієї публіки. — Із цими словами він вказав на вулицю.

Усі опустили очі вниз і побачили, що з боку гавані наближався натовп із сотні непевних фігур. Тепер, коли вони наблизились, стало видно, що то землюки. Але вони не надто скидались на стовпище витріщак, а скоріш були схожі на солдатів, що мчать в атаку, хутко перебігаючи від одного укриття до іншого, щоб у них не поцілили із бійниць фортеці.

— Очі б мої більше не бачили тих ваших обладунків, — відповів принц. — Мені в них — мов у залізному карцері, тільки що пересувному.

Від них за тисячу кроків тягне чаклунством і неволею. А щитом я, мабуть-таки, не стану нехтувати.

Він вийшов із кімнати і за мить повернувся – очі його блищали якось дивно, по-новому.

– Друзі, погляньте-но, – мовив він та подав їм щит. – Годину тому він був чорним та без герба, а тепер дивіться...

Щит виблискував сріблом, а на тлі його виділялося зображення Лева, червоніше за кров та вишні. Принц промовив знову:

– Без жодного сумніву, це є ознакою того, що нам покровительствує Аслан, і не має значення – призначено нам жити чи померти. Тепер, за моїм розумінням, нам належить стати на коліна та поцілувати його світлий образ; після цього потиснемо одне одному руки – так, як заведено у друзів перед розлукою. І вперед – до міста, а там хай буде як буде.

Усі зробили так, як їм наказав принц. А Бяклі, потиснувши руку Джил, промовив:

– Прощай, Джил! Вибач, що я був таким боягузливим грубіяном. Хочу вірити, що ти дістанешся додому живою й неушкодженою.

На що Джил йому відказала:

– Прощай, Юстасе! Вибач, що я поводитися, мов свиня.

Вони вперше назвали одне одного на ім'я – у школі звертатись таким чином було не заведено.

Принц прочинив двері, і всі вийшли на сходи. Юнаки й простоквак оголили мечі, а Джил дістала свій ніж. Челядь кудись зникла – у величезній залі, куди з покоїв принца спускалися сходи, не було ані душі. Канделябри, як і раніше, світили, і в їх тьмяному та сумовитому світлі всі четверо востаннє пройшли численними галереями та сходами палацу. Галас із вулиці сюди майже не долітав. У спустошеному палаці запала гробова тиша, і, лише завернувши за ріг і потрапивши до величезної зали на першому поверсі, вони зіткнулися з першим земляком: товстою безбарвною істотою, з обличчям, мов свиняче рило, що жадібно давилось об'їдками зі столу. Він попорсячому завищав та забився під стіл – дуже вчасно, бо простоквак саме збирався вхопити його за хвіст. Звідти земляк чкурнув у дальні двері – так хутко, що його й не наздогнати.

Із великої зали вони вийшли на подвір'я. Джил, що на канікулах вчилася їздити верхи у спеціальній школі, одразу ж почула запах

стайні (дивно було в такому місці чути настільки приємний знайомий та не оманливий запах). Аж тут Юстас загорланів:

– Ой, подивіться лишень туди!

Звідкись із-поза стін замку в небо злетіла яскрава ракета й розсипалася зеленими зірочками.

– Фейерверк! – здивовано вигукнула Джил.

– Овва, – здивовано похитав головою Юстас, – можу заприсягнутися, що не розваг заради землюки пускають ракети – мабуть, це якийсь сигнал.

– Не здивуюся, якщо нам той сигнал рогом вилізе, – зітхнув Трясогуз.

– Друзі, – звернувся до всіх принц, – коли людині трапляється пригода на зразок цієї, вона має відкинути і страх, і надію, бо інакше смерть чи свобода знайдуть її запізно, коли честь та совість буде вже загублено. Гей, гей, мої красуні! – він відчинив двері стайні. – Гей, мої рідненькі! Легше, Вуглику! Не бійся, Сніжинко! Про вас не забули!

Обох коней надзвичайно перелякали незвичні спалахи світла і галас. Джил, що до того з таким острахом думала про те, що доведеться переповзати з однієї печери в іншу, безбоязно пройшла поміж двох звірів, що хрипіли та били копитами, та допомогла принцу осідлати їх та загнудати. На вигляд коні були справжніми красенями – нетерпляче закидали головами, коли їх вивели на подвір'я. Джил здерлася на Сніжинку, за нею вмостився простоквак. Юстас разом із принцом скочили на Вуглика, і під гучний цокіт копит усі четверо виїхали через парадний в'їзд на вулицю.

– Що ж, згоріти не судилося... Нема злого, щоб на добре не вийшло, – зауважив Трясогуз, вказуючи праворуч – там, за кілька кроків від них, просто біля стін будинків, плюскотіла вода.

– Будьте мужніми, друзі! – підбадьорив їх принц. – Дорога тут різко йде вниз, тож вода піднялась лише до половини найвищого схилу в місті. До того ж то вона так піднялась на перші півгодини, а за останні дві – може, лише зовсім трішки. Я більше боюся от чого... – він вказав мечем на здоровенного землюка із кабанячими іклами, що разом із шістьма іншими землюками, різними за статурою та розмірами, щойно вигулькнув з провулку й одразу ж сховався в тіні будівель, аби його не помітили.

Принц їхав верхи попереду, скерувавши свого коня трохи ліворуч від червоної заграви. Він збирався об'їхати пожежу (звісно, якщо то взагалі була пожежа) та виїхати на плато, сподіваючись, що звідти вони знайдуть шлях до підкопу. На відміну від інших, принц почувався чудово. Дорогою він насвистував та наспівував уривки зі старовинної балади про принца древляндського Коріна на прізвисько Громобій. Правду кажучи, він був такий щасливий, що нарешті звільнився від тривалих чарів, і тепер усі інші небезпеки здавалися йому грою, чого не можна сказати про його супутників.

Позаду було чути скрегіт та тріск кораблів, що не минули зіткнення, та гуркіт будівель – вони руйнувались просто на очах. На склепінні, високо вгорі, спліталися похмурі відблиски зірниць. А загадкове сяйво попереду ні слабшало, ні ставало сильнішим. Звідти ж лунав нескінченний рій голосів, крики, вереск, сміх, скавчання та ревіння, а фейерверки розривали темінь квітчастими вибухами. Але ніхто не міг здогадатись, про що все це свідчить. Ближче до наших утікачів місто осяяла червона заграва й зовсім інше, присмеркове світло, що давали ліхтарі землюків. Але багато куди взагалі не потрапляло жодного промінчика світла, і там було темно, мов у ямі. З тієї темряви раз по раз з'являлися темні силуети землюків, що хутко ховалися назад у морок, кожного разу не зводячи очей із мандрівників, намагаючись залишитися непоміченими. Були там і великі мармизи, і невеликі пички, очі в декотрих були вирячкуватими, мов у жаб, а в інших нагадували горошини, наче у ведмедів. Були серед них і створіння в пір'ї, а були і з щетиною, рогаті та з бивнями; у деяких носи сягали пупа, а в деяких були такі довгі підборіддя, що скидалися на бороди. Час від часу вони скупчувалися та, набравшись духу, наближалися до подорожніх. Тоді принц зазвичай погрозово вимахував своїм мечем, немов збирався на них напасти, а всі ті чудернацькі створіння з вереском, пихтінням та квоктанням квапливо пірнали назад у пітьму.

Піднявшись вище крутими вуличками міста, туди, де повинь їм уже не загрожувала, і діставшись передмістя з протилежного від гавані краю, вони опинилися в значно складнішому становищі. Червона заграва тепер палала вже десь зовсім поруч, ледь не на одному рівні з ними, однак вони досі не могли сказати, що це таке. Проте в її нерівному світлі супротивників можна було розгледіти краще – до них наближалися сотні, а може, й тисячі земляків. Вони пересувались короткими перебіжками, а варто було коням зупинитися, як вони враз розверталися в бік утікачів і пильно стежили за ними, не випускаючи з поля зору.

– Коли ваша високість бажають знати мою думку, – заговорив Трясогуз, – я вважаю, що ті шахраї збираються нас перехопити.

– Мені так теж здалось, – погодився принц. – Їх забагато – нам ніяк не пробитися. Слухайте! Їдьмо вперед, до самого краю ось цього дому, і, щойно дістанемося нього, ви непомітно сховаєтесь у його тіні. Ми з дівчиною проїдемо вперед ще з кілька кроків. Не сумніваюся, що хто-небудь із цих куцаків пробереться за нами – вони наступають нам на п'яти. І, коли хтось пробігатиме повз вашу засідку, хапай його ти, із довгими руками, хапай живцем. Коли пощастить, ми зможемо від нього дізнатись, які в них наміри й чого це вони на нас так визвірилися.

– А що, як решта прийде на допомогу полоненому? – спитала Джил, і голос її затремтів, попри всі її старання.

– Тоді, панночко, вам випаде нагода побачити, як ми помремо в бою біля ваших ніг, а самій доведеться покластися на волю Аслана. Уперед, Трясогузе!

Не встигли вони й оком змигнути, як простоквак по-котячому спритно шмигнув у тінь. Інші ще з якусь томливу хвилину просувалися вперед. Невдовзі десь позаду почувся відчайдушний репет, а потім до них долинув знайомий голос простоквака, що промовляв:

– Тихіше, тихіше, любчику! Не репетуй, тебе ще ніхто не займав! Не репетуй, бо гірше буде – верещиш так, ніби хтось поросся зарізав!

– Чудова робота! – зрадів принц, розвертаючи Вуглика назад і повертаючи за ріг. – Юстасе, – попрохав він, – зроби люб'язність, притримай коня.

Принц спішився, і всі втрюх мовчки спостерігали, як простоквак витягає на світло свою здобич. Маленький гном видавався геть жалюгідним: зростом дорослій людині до пояса, з чимось на кшталт півнячого гребеня на маківці, тільки дещо жорсткішого; оченята в нього були маленькі та рожеві, а рот та підборіддя такі здоровезні, що пичкою він скидався на ліліпутського бегемотика. Коли б становище не було таким скрутним, вони б не втрималися від сміху, побачивши його.

– Гей, земляче, – принц височів над малечею, мов та вежа, кінчиком меча мало не торкаючись його горлянки, – швиденько розв'язуй язика та розповідай, як личить порядному гномові, все, що знаєш. Розкажеш усе – відпустимо по-доброму. Та не здумай нас надурити, бо тоді тобі смерть! Милостивий Трясогузе, як же зможе він щось розповісти, якщо ти затуляєш йому рота?

– Ніяк, – різко обізвався простоквак. – Зате й кусатися не зможе. Коли б у мене були такі самі кволі м'які рученята, як у людей (прошу мені вибачити, ваша високосте), я був би давно весь у крові. Та навіть простоквакам набридає, коли їхні руки жують без упину.

– Добродію! – звернувся до гнома принц. – Ще один укус – і ви мрець! Нехай говорить, Трясогузе!

– І-і-і... – заскиглив гном, – відпустіть мене, відпустіть, błагаю... я більше так не робитиму. То був не я.

– Чого ти більше не робитимеш? – перепитав Трясогуз.

– Те, про що ваша милість сказали, я робив, – відповіла істота.

– Скажи мені, як тебе звуть, – взявся розпитувати принц, – і що то таке із вами всіма сьогодні коїться?

– О, ваша милосте! Добрі пані та панове, – гном ніяк не припиняв скавучати, – тільки пообіцяйте мені, що нічого з того, що я вам розповім, не дійде до її королівської милості!

– Її королівська милість, як ви зволили її назвати, – суворо перервав його принц, – мертва! Я покінчив із нею власними руками!

– Що?! – скрикнув гном, і його сміховинна щелепа впала додолу від подиву. – Мертва?! То що, чаклунки більше немає?! Ваша світлість власноруч покінчили із нею? – він глибоко і з полегшенням зітхнув і додав: – Що ж, тоді ваша світлість – нам друг!

Принц відвів меча вбік, а Трясогуз дозволив гномові сісти. Той огледів чотирьох подорожніх червоними кліпаючими очима, стиха пирскнув раз чи другий та нарешті почав свою оповідь.

Розділ 14

Самісінький спід світу

– Мене звати Гольг, – промовив гном. – Я розповім вашій високості все, що мені відомо. Десь із годину тому всі ми, мовчазні та сумовиті, поспішали у своїх справах – або, ліпше кажучи, у її справах – так само, як ми зазвичай робимо кожного дня вже багато років поспіль. Зненацька звідкись почулося страшенне тріскотіння та гуркіт, і, щойно він долинув до нас, кожен сказав до себе: «Я вже стільки часу не співав і не ставав до танку, не жартував та не відважував дотепів – і чому б це?» І кожен тоді подумав: «Певно, то все дія чарів». І кожен відповів на те сам до себе: «Тож якого недовірка, скажіть-но мені на милість, тягну я на хребті весь цей тягар? Усе, годі з мене!» І тоді всі поскидали додолу свої мішки, клунки, кошики та інструменти, а підвівши голови, побачили – ось там! – яскраво-червону заграву. І кожен спитався в себе: «Що то воно таке?», і кожен відповів: «То прочинилася земля, розкриваючи провалля, а приємне тепле світло, що виливається з нього, йде із самої Надрії, за тисячу сажнів під нами».

– Оце так-так! – не втримався Юстас. – То під нами є ще й інші світи?

– О, так, ваше високосте! – ствердно кивнув Гольг. – Найнайприємніші краї, що ми їх зємо Надрія. Країна, де ми з вами перебуваємо, – то чаклунські землі, що мають назву Середзем'я. Як на наш смак, то вони пролягають занадто близько до поверхні землі. Брр! Жити тут – майже те саме, що й на самісінькій поверхні. Бачте-но, чаклунка магією викликала нас сюди, аби ми на неї працювали, але ми й гадки про це не мали, доки не розкрилося провалля і з нас не спало закляття. Вона позбавила нас пам'яті, і ми забули про все. Ми не знали, хто ми і звідки. Ми не могли ані робити, ані думати ні про що, окрім того, що вона вклала в наші голови. І всі ці роки вона насилала на нас тільки смуток і тугу. Адже я майже забув, як жартують і сміються, я розучився танцювати джигу... Але тепер, щойно пролунав цей гуркіт, розкрилися надра й піднялося море, ми прийшли до тями. Пам'ять повернулася до нас. І ось тоді ми щодуху кинулися шукати, як швидше повернутися на батьківщину. Он, погляньте

лишень, як усі на radoщах запускають петарди й ходять догори дригом. І я буду вам дуже вдячний, якщо ви якомога скоріше відпустите мене – мені страх як кортить приєднатися до інших.

– Гадаю, це просто чудово, – заплескала в долоні Джил. – Я така рада, що разом із нами здобули волю і гноми, варто нам було відрубати чаклунці голову. І я також рада, що всі ці гноми насправді не такі вже й похмурі та страшні, як здалося спочатку. Так само, як і принц...

– Усе це просто чудово, Поул, – зауважив обачний простоквак. – Але щось не схоже на те, що гноми просто тікають. Якщо дозволите, їхні групки більше нагадують військові наряди. Подивися мені в очі, гноме Гольже, та скажи-но, чи не збирались ви напасти на нас?

– Звичайно, збирались, ваша милосте, – підтвердив Гольг. – Ви бачите, ми ж не знали, що чаклунка мертва. Ми гадали, що вона замкнулася та спостерігає за нами із бійниць свого замку. А коли ви троє з'явилися верхи і з мечами – тут, звичайно, кожен і сказав собі: «Настав час! Тепер або ніколи!» Не знаючи, що ви на нашому боці, ми вирішили дати бій, бо краще вже знайти смерть, аніж втратити надію на повернення додому!

– Можу поклястися, він не бреше! – вигукнув принц. – Відпусти його, друже Трясогузе. Добрий Гольже, так само, як і ви, був зачарованим і я. І так само я тільки-тільки-но оговтався. І ще питання: чи не зможеш ти, люб'язний Гольже, показати нам шлях до нового підкопу, яким чаклунка збиралася вивести війська назовні.

– Як не знати! – завищав Гольг. – Знаю, ще й як! Це жахливий шлях! Я можу показати вам, де він починається, але, благаю, не прохайте мене стати вашим проводирем, бо я нізащо не погоджуся.

– Чому? – збентежився Юстас. – Що в цьому страшного?

– Шлях підходить занадто близько до поверхні, – здригнувся гном. – Нічого гіршого для нас чаклунка й вигадати не могла: вона збиралася тим шляхом вивести нас на поверхню – на самий верх світу. Кажуть, там навіть даху над головою немає – сама лише нескінченна порожнеча, що зветься небом. А підкоп зайшов так далеко, що копни раз-другий – так і вивалишся назовні... Бр-р-р... Ні-ні-ні, нізащо!

– Ур-р-ра! – зрадів Юстас. – Тепер уже ти справу кажеш.

А Джил зауважила:

– Але нам від того зовсім не боязко. Зовсім. Ані краплі. Нам там подобається. Ми там живемо.

— Я знаю, що ви там живете, — кивнув Гольг, — але завжди гадав, що це тільки тому, що ви не в змозі знайти шлях до споду. Кому таке може сподобатися — повзати, мов ті мухи, поверхнею світу?!

— Тож як щодо того, аби без зайвих балачок вказати нам шлях? — урвав його Трясогуз.

— Так, на добрий час! — вигукнув принц, і вони рушили далі в дорогу.

Принц знову скочив на свого бойового коня, Трясогуз вмонтився позаду Джил, а Гольг крокував попереду, вказуючи шлях. Одним ходом гном сповіщав усіх про смерть злої чаклунки, а ще викрикував, що гномам нема чого боятися чотирьох мешканців Білого світу. Ті, хто почув добру звістку, передавали її іншим, і так далі й далі... так, що вже за декілька хвилин уся Підляндія наповнилася криками, радісним шумом та веселощами, а гноми — сотні, тисячі гномів, стрибаючи на radoщах, стоячи на головах, ходячи колесом, граючи в довгі лози та запускаючи петарди, — зібралися натовпом навколо Вуглика та Сніжинки. І принцу довелося розповісти про те, як він був зачарованим, і про своє неймовірне звільнення від чарів ще щонайменше з десять разів.

Тим натовпом вони дісталися до розколу. Він був кроків з тисячу завдовжки і сотні зо дві завширшки — здоровезне таке собі провалля. Усі спішилися і зазирали в нього. Звідти їм в обличчя війнуло сильним жаром і вдарив у ніс запах, зовсім не схожий на жоден інший. Це був міцний, стійкий пряний запах; він лоскотав у ніздрях, він вабив і збуджував. А світло звідти линуло таке яскраве, що спочатку навіть засліпило, і подорожні нічого не могли розгледіти. Коли ж очі до нього звикли, їм здалося, що на дні провалля можна роздивитися вогненну ріку, на берегах якої розстилися поля та гаї нестерпних, до болю яскравих кольорів, хоча порівняно з річкою вони здавалися дещо бляклими. В очах рябіло від цієї строкатої суміші синього, зеленого, червоного й білого! Дещо подібне можна спостерігати, коли дивишся на тропічне сонце в обідню годину крізь віконне скло у зливових патьоках. Нерівними стінами провалля спускалися сотні земляків, що на вогняному тлі здавалися чорними мушками.

— Ваші милості! — гукнув їх Гольг, і, обернувшись до нього, наші мандрівники протягом кількох хвилин не могли нічого роздивитися — так темно було в них перед очима. — Ваші милості, чому б вам не

спуститися з нами до Надрії? Там ви будете набагато щасливішими, аніж у холодній і незахищеній країні нагорі. Або принаймні хоч зазирніть до нас погостювати.

Джил була цілком впевнена, що ця пропозиція нікого не зацікавить. Але на свій жах почула, як принц промовив:

– Маєш рацію, друже Гольге. Я не проти зійти з тобою вниз. Було б чудово. Можливо, я стану першою й останньою людиною, яка бачила Надрію. Коли я нині прогавлю таку можливість – спуститися до найглибшого на землі провалля, – довіку собі не вибачу. Але чи зможе людина вижити там? А в самій вогненній річці ви не плаваєте?

– О, ні, ваша високосте. Ми – ні. У самому вогні живуть лише саламандри.

– Саламандри? Що то за істоти? – зацікавився принц.

– Їх важко описати, – відповів Гольг, – бо вони розпечені добілу – очам боляче дивитися. Але найбільше саламандри схожі на невеликих дракончиків. А ще вони із вогню з нами розмовляють. Поговорити з ними – велике задоволення. Їхня мова вельми розумна та виразна.

Джил бликнула оком на Юстаса. Вона анітрохи не сумнівалася, що йому ця безглузда думка сподобається ще менше за неї. Та варто їй було побачити, як змінюється вираз його обличчя, серце її обірвалося. Адже тепер він скоріше був схожий на принца, ніж на її старого знайомого Бяклі з Експериментальної школи, бо всі його пригоди, як і славні дні подорожі з королем Каспіаном, наворачталися йому на пам'ять і тінню пробігали по його обличчю – його ніби підмінили.

– Ваша високосте, – підкинув він дров, – коли б з нами був мій старий друг, миш Ріпічіп, він би обов'язково зауважив, що тепер ми не можемо відмовитися від подорожі до Надрії без шкоди для нашої честі.

– Там, унизу, – умовляв далі Гольг, – я міг би показати вам справжнє золото, справжнє срібло, справжні коштовні діаманти.

– Що це ще за балачки! – не дуже-то ввічливо фиркнула Джил. – Хіба ми не знаємо, що перебуваємо нижче за будь-яку з найглибших земних шахт чи копалень!

– Так, так, звичайно, я чув про ті подряпини на земній корі, що ви, мешканці Білого світу, звете шахтами. Але в них ані золото, ані срібло, ані дорогоцінне каміння не є живим. Інша справа в нас. На глибині вони не просто живі, вони ростуть! У глибині я зберу вам по букету

рубінів – у нас вони їстівні, – ото смакота, а з алмазів я націджу по повному горнятку діамантового соку. Коли ви скуштуєте живих скарбів глибини, вам не надто кортітиме холодних і мертвих скарбів ваших дрібних шахт.

– Батько мій пускався на край світу, – задумливо промовив принц, – було б чудово, коли б я зумів зійти на його дно.

– Коли ваша високість бажає побачити батька, доки він живий, – а я впевнений, що це так, – втрутився Трясогуз, – то нам час рушати до ходу, що виведе нас нагору.

– Я не стану спускатися тим ходом нізачо у світі, – додала Джил.

– Що ж, якщо ваші милості й справді мають намір повернутися до Білого світу, – зауважив Гольг, – на цій дорозі є одна ділянка, набагато нижча цього місця. І може статися, якщо вода досі прибуває...

– Ой, тоді поїхали, поїхали швидше! – заквапилася Джил.

– Мабуть, нам і справді час іти, доки дорога не опинилася під водою, – важко зітхнув принц, – але частку свого серця я полишаю в Надрії.

– Скоріше, будь ласка, скоріше! – благала Джил.

– Уздовж дороги там усюди ліхтарі, – відповів Гольг. – Ваша честь побачить початок дороги з того боку провалля.

– А як довго палатимуть ліхтарі? – спитав Трясогуз.

У цей час із глибин Надрії засичав пекучий голос, мов промовляв сам вогонь (мандрівники ще довго потім питалися, чи не були то ті загадкові саламандри):

– Ш-ш-швидше! Пос-с-спішайте! – лунало із присвистом. – Щілина змикається! Змикається! Жвавіше! Жвавіше!

А камені тим часом зсувалися, земля під ногами дрижала, стояв такий тріск і гуркіт, що можна було оглухнути. Щілина почала звужуватись ще тоді, коли вони в неї задивлялися. З усіх боків до неї квапилися останні з гномів. Вони не дерлися скелястою стіною, а просто стрибали вниз головою. Але чи тому, що такими сильними були потоки висхідного повітря, чи ще чомусь, тільки гноми падали вниз, повільно кружляючи, мов осінні листя. Їх ставало дедалі більше й більше, доки вони мало не затулили собою всю вогняну річку і гаї живих самоцвітів.

– Прощайте, ваші милості. Я полетів! – крикнув Гольг і пірнув одним із останніх.

Тепер провалля було не ширшим за струмок. Ось воно звузилося до розмірів щілини поштової скриньки. Ось від неї залишилась тільки яскрава ниточка. А за мить краї щілини, здригаючись, зімкнулися з таким гуркотом, ніби тисячі товарних потягів зіткнулися із тисячами буферів. Гарячий запаморочливий запах зник... і наші мандрівники лишилися в підземному царстві самі. Воно здавалося ще чорнішим, ніж до того, і лише тьмяне, сумовите й безрадісне світло ліхтарів ще вказувало їм шлях.

– Ну, що ж, – подав голос Трясогуз, – побий мене грім, якщо ми тут не пробули більше, ніж треба, та надія на порятунок ще є. Утім, не здивуюся, якщо ці ліхтарі за п'ять хвилин згаснуть.

Вони пустили коней галопом і поскакали щодуху, тільки лунко стукотіли копита. Незабаром дорога покотилася вниз, і, якби з іншого краю улоговини вони не побачили ліхтарі, що тягнулися вгору, доки сягає око, можна було б подумати, що Гольг вказав їм неправильний шлях. А в самій улоговині ліхтарі вже поблискували над водою.

– Швидше! – крикнув принц, і вони спустилися вниз.

Ще якихось п'ять хвилин – і улоговину навряд чи вдалося б подолати: потік води в ній шалено вирував, мов біля колеса млина, а перетнути стромовину вплав коні навряд чи змогли б. Але, на щастя, води було лише по коліно, і, хоча потік страшенно шумів навколо кінських ніг, вони щасливо перебралися на протилежний берег.

Почалось важке й повільне сходження, попереду нічого не було видно, нічого, окрім цих тьмяних ліхтарів, що довгою вервечкою тяглися вгору і вгору, скільки не дивись. Озираючись, вони бачили, що вода прибуває і прибуває. Тепер усі пагорби Підляндії перетворились на острівці, і лише на них досі горіли ліхтарі. Проте один за одним далекі вогники зникали в пітьмі. Незабаром вся країна, за винятком їхньої дороги, мала потонути в мороці, але й на дорозі в низині вогні вже блищали біля води, хоча жоден ліхтар ще не згас.

Треба було поспішати, але коні – вони не залізні і потребували відпочинку. Нічого не вдієш – довелося зупинитись і слухати в тиші, як навколо хлюпоче вода.

– Цікаво, а цього... як там його... дідуся Часу... також водою залило? – задумливо спитала Джил. – Його, а також усіх отих сплячих звірів...

– Мені здається, ми перебуваємо нижче за них, – невпевнено відповів Юстас. – Здайте-но, як довго нам довелося спускатися до того Морочного моря. Не думаю, що вода вже сягла печери дідуся Часу.

– А може, що й сягла, – відгукнувся простоквак. – Але мене більше хвилюють придорожні ліхтарі – вони гаснуть на очах, ви не помічаєте?

– Не сказала б, – не погодилася Джил. – Здається, вони такими й були.

– Та ні, – похитав головою простоквак. – Вони дещо позеленішали.

– Чи не хочеш ти сказати, що вони догорають? – скрикнув Юстас.

– Поки вони ще горять, але ж не можна розраховувати, що так буде вічно, правда? – відповів простоквак.

– Не хнюпся, Бяклі! Я приглядаю за водою – вона піднімається вже не так швидко, як раніше.

– Але це, друже, слабка втіха, – зауважив принц. – Якщо не виберемося – то це через мене. Це я в усьому винен. Пробачте. Якби не уява та пиха, ми б не затрималися біля входу в Надрію. Хай там що – рушаймо далі!

За наступну годину Джил іноді здавалося, що Трясогуз казав слушно про ліхтарі, а іноді думалось, що це тільки йому привиділося.

А місцевість тим часом змінювалася. Склепіння підземного світу підступило вже так близько, що навіть у цьому вбогому світлі чітко вирізнялося над головами. Упадало в очі, що велетенські нерівні стіни

підземелля сходяться з усіх боків. Дорога тунелем вела їх круто вгору. Шляхом то тут, то там траплялися кирки, лопати та інші ознаки того, що тут трудилися землекопи. Якби тільки друзі були певні, що зможуть звідси вибратись! Зовсім безрадісно було уявляти себе затиснутими в щілині, що звужується із кожним кроком.

Нарешті стеля спустилася так низько, що Трясогуз і принц стукалися об неї головами. Усі спішилися і повели коней за вуздечку. Дорога була горбкуватою, тож ступати доводилося вкрай обережно. Ось тут Джил і звернула увагу, що темрява дедалі густішає. Сумнівів у цьому не було. У зеленому світлі їхні обличчя видавалися незвичними і дивними, немов у примар. Раптом, несподівано для себе самої, Джил скрикнула. Один ліхтар зовсім поряд згас. Потім ще один. Потім згас і ліхтар позаду... Упала непроглядна темрява.

– Друзі мої, будьте мужніми! – пролунав голос принца Ріліана. – Живі будемо чи помremo – з нами Аслан!

– Саме так, сер, – долинув голос Трясогуза. – До речі, хочу звернути вашу увагу, що не так уже й погано бути похованим тут, під землею, – можна неабияк заощадити на похороні.

Джил промовчала. (Коли не хочеш, аби інші дізналися, скільки страху ти набрався, то промовчати – найліпше з рішень.)

– Ми можемо йти вперед, а можемо лишитись тут, – запропонував Юстас, і варто було дівчинці почути тремтіння в його голосі, як вона зрозуміла, як мудро вчинила сама, вчасно прикусивши язичок.

Попереду, витягнувши перед собою руки, аби не втрапити куди-небудь, просувалися Юстас і Трясогуз, за ними, тримаючи коней за повіддя, ішли Джил і принц.

– Послухайте, – через якийсь час почувся голос Юстаса, – або в мене щось із очима, або он там, нагорі, смужка світла.

І перш ніж хто-небудь йому відповів, відгукнувся простоквак:

– Стійте! Ми зайшли в глухий кут. Але тут не каміння, а земля. Бяклі, що ти там кажеш?

– Клянуся Левом, Юстас каже правду, – зауважив принц. – Це схоже...

– Але це не денне світло, – втрутилася Джил. – Якась слабка його подоба.

– Але це все ж краще, аніж нічого, хіба не так? – обізвався Юстас. – Ми можемо до нього піднятись?

— Воно не просто над головою, — зазначив простоквак. — Воно в тій стіні, куди я тикнувся лобом, тільки вище. Послухай, Поул, стань-но мені на плечі й подивися, може, ти дотягнешся...

Розділ 15

Зникнення Джил

Там, де вони стояли, світло не вихоплювало ані клаптика густої темряви, тож вони могли тільки чути, але не бачили, як Джил здерлася на спину простоквакові. Вони тільки-но й почули, що: «Не варто сунути мені пальця в око!» або «Ногу в рота – теж ні до чого!», а потім – «Ось так уже ліпше!», а трохи згодом: «Я триматиму тебе за ноги, руки в тебе звільняться і ти зможеш опертися об стіну».

Усі подивилися вгору й побачили на тлі просвіту чорний обрис дівочої голови.

– Нумо, Джил! – скрикнули вони в один голос. – Що там?

– Якийсь отвір, – відгукнулася Джил. – Я могла б пролізти ним нагору, якби була хоч трохи вищою.

– Тобі щось там видно? – спитав Юстас.

– Ні, майже нічого, – відповіла Джил. – Послухай, Трясогузе, може, замість того, аби сидіти в тебе на плечах, я стану на повний зріст і триматимусь за край отвору?

У темряві всі почули, як Джил вовтузиться, видираючись нагору, а потім у сіруватій плямі світла побачили її обрис, уже до пояса.

– Ти ба... – почала була Джил, але раптом зойкнула і змовкла на півслові. Зойкнула вона не голосно, а якимось стиха, наче їй чи то замотали рота, чи то щось у нього запхали. Трохи згодом вона знову озвалася. Вона кричала, здавалося, щосили, але розібрати, що саме, було неможливо. Аж тут – не встигли вони усвідомити, що до чого, трапилось ось що: по-перше, на якусь мить щось цілком затулило світло вгорі, а по-друге, почулося якесь вовтузіння, колотнеча, і Трясогуз заволав:

– Скоріше! Допоможіть! Тримайте її! Хапайте за ноги! Хтось тягне її нагору! Тримайте! Усе... Запізно...

Провалля нагорі знову засяялося холодним світлом. Але Джил зникла.

– Джил! Джил! – гукали вони у відчаї, але марно. Відповіді не було.

– Чого ж ти не міг її втримати? – докоряв Юстас.

– О, халепа я, халепа, – тяжко застогнав Трясогуз. – Невдахою народився, невдахою і живу. Приречений я, видно, так на віку судилося, аби винен я був у смерті Поул. Адже й смакувати тим розумним оленем у Вересилії – теж не ліпше безталання. Знаю я, знаю, що винен, і провини своєї не зрікаюся.

– Сором нам, та й тільки! – вигукнув принц. – Підібгали хвости та й відправили сміливу дівчину в руки ворогів на смерть, сховавшись у неї за спиною!

– Не ображайте себе, ваша величносте, – похитав головою Трясогуз. – Зрозуміло, що й ми помremo в цьому пеклі – тільки дещо пізніше, голодною смертю. З муками.

– Можливо, мені також вдасться пролізти туди – я не набагато гладкіший за Джил, – подав голос Юстас.

А ось що насправді трапилось із Джил: просунувши голову в отвір, вона виявила, що дивиться не знизу вгору, мов із льоху, а зверху вниз, начебто виглядає із вікна на горищі. Вона так довго просиділа в темряві, що ніяк не могла второпати, що ж саме вона бачить, і зрозуміла тільки, що жадане світло – то зовсім не яскраве сонячне сяйво. Молочно-сріблясте, воно більше скидалося на вранішній серпанок туману. До того ж було неабияк холодно, навколо стояв страшенний гамір і туди-сюди літали білі кулі. Саме тоді Джил і попрохала Трясогуза дозволити їй стати собі на плечі.

Випроставшись на повний зріст, вона побачила, як у такт музиці (грали три флейти, чотири скрипки і барабан) хтось весело витанцьовує. Нарешті їй вдалося розгледіти, де вона є. Виявилось, що вона виглядала з нори на стрімкому схилі на висоті десь третього поверху. Усе навкруги було біле-білісіньке. А на дні схилу ніде було і яблуку впасти. Від подиву їй аж дух затяло – фігурки на дні виявилися ошатними маленькими фавнами та дріадами у віночках із квітів і листя та з розкішними, до п'ят, косами. Ще якийсь час Джил пильно придивлялася до них, доки не зрозуміла, що вони танцюють не що інше, як гавот, і до того ж дуже старанно (вона б сказала, що навіть занадто). Урешті вона здогадалася, що це всього-на-всього ніч над головою, а срібне сяйво – то місячне світло. І, звичайно ж, біла ковдра на землі – то сніг, яскраві цятки на темному покривалі неба – далекі зірки, а темна стіна у неї за спиною – то зимовий ліс! Виходить, що лазом вони потрапили в самісіньке серце Нарнії!

Від щастя в дівчинки аж у голові запаморочилося, а від тієї музики – завзятої, сповненої чарів, навіть трішечки моторошної, вона мало не знепритомніла.

Ось таке дійство побачила дівчина, визирнувши з отвору. На те, щоб описати його, знадобилося чимало часу, але, звичайно, усе це Джил охопила поглядом за якусь мить і вже обернулася, аби попередити своїх: «Гей, усе добре! Усе гаразд, ми вдома, у Нарнії!», але, крім «гей!», нічого промовити не встигла, і ось чому: навколо танцювальників ходили гноми, такі ошатні, у своєму кращому одязі, переважно червоного кольору. На голови вони нап'яли гостроверхі капелюхи з міховими одворотами й золотавими китицями, а ніжки взули у високі сап'янові чобітки. Зібравшись у коло, вони невпинно кидалися сніговими кульками (ці кульки й побачила Джил), але здебільшого жонгливали ними, щоб ні в кого не влучити, на відміну від того, як чинять деякі розбишаки-хлопчаки. Вони кидалися сніжками поміж танцюристів, підгадуючи під музику, тож той із танцюристів, хто робив усе правильно і вчасно, мав бути певен, що в кого-кого, а в нього не влучать. Зветься цей танок «Танок віхоли», і в Нарнії його влаштовують кожного року першої місячної ночі після снігопаду. Зрозуміло, це лише гра, тому що в цьому танку час від часу хтось візьме і схибить, кулька попаде йому точнісінько в лоба – і тоді всі дружно регочуть. Звісно, завзяті танцюристи, музики і гноми можуть змагатися, доки не змокне чуприна, і за весь цей час жодна кулька нікого не дістане. Прозорими ночами вони, бува, так розохочуються від холоду, барабанного бою, ухання сови та місячного світла, що танцюють до сходу сонця. Шкода, що мало кому видається побачити те дійство на власні очі.

Отож, не встигла Джил крикнути «гей!», як запнулася, бо здоровенна снігова кулька, влучно кинута гномом з протилежного краю галявини, пролетіла крізь коло танцюристів і влучила їй до рота. Джил анітрохи не окривдилась: в таку мить і двадцять кульок не зіпсували б їй настроїв. Однак, як вона не раділа, з ротом повним снігу не дуже й порозмовляєш. І коли Джил отямилась (з повним ротом вона могла тільки лопотати), то в неї геть із голови випало, що її друзі, там, знизу, у темряві, ще нічого не відають. Чимдуж вона підтягнулася і, висунувшись якомога далі, заволатала до танцюючих:

– Допоможіть! Допоможіть! Ми під землею! Відкопайте нас!

Нарнійці, що навіть і не помічали невеликого отвору на схилі гори, від подиву пороззявляли роти та шукали де завгодно, тільки не там, де треба, доки нарешті не знайшли. Тож коли вони побачили Джил, то одразу ж усім гуртом кинулись до неї, видираючись крутим схилом. Їй на допомогу простягнулося безліч рук, Джил вчепилася за чийсь, вилізла з отвору і, наче м'яч, покотилася по землі. Потім устала і сказала:

– Йой, будь ласка, швидше, відкопайте всіх! Там ще троє. І коні. Серед них принц Ріліан.

Прохаючи про це, вона побачила, який натовп зібрався навколо неї: окрім танцюристів, набігло багато витрішак, яких вона одразу не помітила, – вони спостерігали за дійством осторонь. З дерев позістрибували численні білочки, злетілися сови. Їжачки пришкандибали на своїх коротеньких ніжках. За ними притупцяти ведмеді та борсуки, а останньою приєдналася величезна пантера, помахуючи хвостом від хвилювання.

Усі страшенно заметушилися та забігали, зрозумівши, що каже Джил.

– Потрібні лопати та кирки! Мерщій по інструмент! – закричали гноми і щодуху швидко кинулися до лісу.

– Розбудіть кротів, вони великі майстри копати та рити, не гірше за гномів, – пролунав чийсь голос.

– Що вона сказала про принца Ріліана? – перепитав інший.

– Тсс-с, – засичала пантера. – У бідолашної дитини потьмарилось у голові... та нічого дивного... заблукала в печері, ви тільки подумайте! Вона сама не усвідомлює, що каже...

– Так воно і є, – погодився з нею старий ведмідь, – бач, вона сказала, що принц Ріліан – кінь!

– Ні, нічого такого вона не казала, – зухвало зауважило білченя.

– Ні, казала! – заперечила його подруга.

– Усе т-т-так і є-є. Не ка-жіть ні-се-ніт-ниць, – промовила Джил, що вже цокотала зубами від холоду.

У ту саму мить одна дріада накинула на неї хутряну накидку, яку загубив якийсь гном, коли стрімголов мчав до лісу по лопату, а якийсь послужливий фавн підтюпцем побіг через ліс по гарячий чай туди, де біля входу в печеру Джил розгледіла вогнище. Не встиг він повернутися, як знову з'явилися гноми, хто з киркою, хто з лопатою, і почали розкопувати схил. Почулися вигуки: «Гей, що ти робиш? Геть забирай свого меча!» та «Слухай, хлопче, зупинись!», а також «Та воно зле, ти диви!»

Джил підхопилася та побігла до провалля, не знаючи, чи то плакати їй, чи то сміятися, коли побачила бліде замурзане обличчя Юстаса, що виглядало з чорного отвору. У правій руці він тримав меч, яким загрозливо розмахував, нікого до себе не підпускаючи.

Як ви вже здогадались, в останні хвилини Юстас почувався зовсім не так, як перед тим Джил. Він чув її крик, бачив, як вона зникла хтозна-куди, і разом із Трясогузом та принцом вважав, що її захопили вороги. Знизу йому було не видно, що те бліде сріблясте світло є саме місячним сяйвом, тож він подумав, що цей отвір – то лаз в іншу печеру, якою стелиться таємниче світло, і там мешкають дивовижні печерні істоти.

Ось чому, умовивши Трясогуза підсадити його, вихопивши меч та висунувши голову, він виявив неабияку хоробрість. І принц, і Трясогуз зробили б так само, якби змогли пролізти в цей надто вузький для них отвір. Юстас був ледь більшим за Джил, проте більш незграбним, і, пролізаючи крізь отвір, він звалив на себе маленьку снігову лавину й запорошив собі обличчя. Тож немає нічого дивного в тому, що, обтрусивши сніг з очей та несподівано побачивши десятки фігур, які щодуху бігли до нього, він спробував їх відігнати.

– Стій, Юстасе, стій! – заволатала Джил. – Це друзі! Ти що, не бачиш? Ми ж у Нарнії! Усе гаразд!

Юстас озирнувся і, побачивши, що це правда, вибачився перед гномами (які відповіли, що вибачатися немає за що), а після того десятки товстих, волохатих, коротеньких рук допомогли йому (як п'ять хвилин тому вони допомогли дівчинці) вибратися з печери. Джил злізла схилом, просунула голову в отвір та радісно прокричала щасливу звістку. Коли ж відвернулась, то почула, як Трясогуз бурмоче: «Ой-ой-ой, бідолашна Поул! Для неї це виявилось занадто. Не здивуюсь, якщо вона не при тямі. У неї почались галюцинації».

Джил приєдналась до Юстаса, вони потиснули одне одному руки і вдихнули на повні груди вільного нічного повітря. Їм обом дали випити гарячого чаю, а Юстасу ще й позичили теплу накидку. Поки вони пили чай маленькими ковточками, гноми вже розкидали сніг кругом отвору та розширили його – тепер їхні кирки та лопати весело грюкали, зовсім як ноги фавнів та дріад у танці десять хвилин тому. Минуло лише десять хвилин! А Джил та Юстасу вже здавалося, що всі їхні пригоди у темряві та духоті, увесь цей морок їм лише примарилися. Тут, на поверхні, на морозі, коли над землею світить місяць та сяють такі величезні зорі (зірки в Нарнії ближче, ніж у нашому світі), а навкруги стільки добрих та веселих облич, ніяк не віриться в Підляндію.

Не встигли діти попити чаю, як з'явилося дванадцять кротів, ще заспаних і через те роздратованих. Дізнавшись, у чому справа, вони змінили гнів на ласку та одразу ж із радістю стали до роботи. Навіть фавни знайшли собі посильну справу: в маленьких візках вони відвозили землю подалі, а білки метушилися, ганяючи туди-сюди із такою швидкістю, що Джил було несила вгледіти, що саме вони робили, окрім метушні. Ведмеді з сичами заходилися давати поради, наполягаючи, аби діти зайшли до печери (туди, де Джил бачила вогнище) погрітися та повечеряти як слід. Але діти й чути про це не бажали, доки не побачать друзів на волі.

Жоден землекоп у нашому світі не зрівняється з тутешніми гномами та розумними кротоми! Хоча, правду кажучи, і кротам, і гномам робити це зовсім не важко – вони обожають рити та копати. Ось чому діти не встигли й оком змигнути, як ті прорили на схилі гори широченний лаз. І звідти, із темряви, під місячне світло – це була б,

бр-р-р, дуже лячна картина, якби не знати, хто там усередині гори, – з'явилась спочатку довгов'яза постать у гостроверхому капелюсі, а за нею вийшов принц Ріліан власною персоною, що вів за повід двох коней.

Побачивши Трясогуза, усі здивовано загукали:

– Дивіться, це простоквак! Це ж наш Трясогуз! Так, це Трясогуз зі Східних трясовин! Трясогузе, як ти тут опинився? Тебе всюди шукають... Лорд Тіквік наказав усюди розклеїти оголошення... Тому, хто знайде, обіцяно винагороду!

Раптом усі крики урвались, запала мертва тиша, саме така, що настає, коли у класі вщухає галас, варто директорів школи прочинити двері. У цю мить усі побачили принца.

Усі розуміли, хто перед ними. Адже тут були численні звірі, дріади, гноми, фавни, котрі пам'ятали його ще з тих часів, коли він не був зачарованим. Знайшлось декілька дідусів, що згадали його батька, короля Каспіана, й свою юність – як же принц був на нього схожий! Але мені здається, що принца впізнали б у будь-якому випадку. Після довгого ув'язнення у Темному королівстві він був блідий, розпатланий та зморений, увесь у пилюці та багні, вдягнений у все чорне, але, попри те, в його обличчі та в манері триматися по- королівськи було стільки величі, що помилитися було неможливо. Такий вираз властивий усім справжнім королям Нарнії, котрі правлять країною з волі Аслана та посідають трон Пітера Великого, славного короля Нарнії, у Кейр-Паравелі.

Зараз же всі поскидали капелюхи, попадали ниць, а наступної миті полинули веселі вигуки та радісні крики, усі гучно заляскали в долоні, застрибали в захваті й затанцювали з радощів, стали так стискати один одному долоні, обійматися, цілуватися, що у Джил навернулися сльози на очі. Такі вітання були варті пережитих випробувань.

– Ваша високосте, – звернувся до принца найстарший із гномів, – дозвольте запросити вас на невеличку вечерю на честь закінчення танку віхоли.

– Із задоволенням, мій старійшино, – відповів принц. – Бо ще жоден принц, лицар або ведмідь ніколи не почувався таким зголоднілим, як ми сьогодні.

З цими словами всі посунули до печери. Джил чула, як Трясогуз казав оточуючим:

– Ні, не зараз. Я розповім про все згодом. Нічого особливого зі мною не трапилось. Краще ви розкажіть, які новини. Та не треба мене жаліти, краще скажіть про все одразу. То як там король? Чи правда, що корабель потрапив у шторм та затонув? А лісові пожежі? Чи нема військових провокацій на кордоні з Остраханством? Дракони завдають шкоди, чи не так? Не здивуюсь, якщо так воно і є.

Усі навколо засміялися: «Оце так Трясогуз! З усього видно – справжнісінький простоквак!»

Діти падали з ніг, такі вони були зголоднілі та зморені, але вигляд теплої та затишної печери, відблиски палаючого вогню, веселі тіні від нього на стінах, на чистих кухлях, тарелях та тарілках, майже як у кухні сільської хатини, дещо повернув їм сил. Але все ж вони не втерпіли та задрімали, чекаючи на вечерю. Поки вони дрімали, принц Ріліан детально розповів старшим і мудрішим гномам та звірам про все, що з ними трапилось. Так мешканці країни дізнались, яка біда загрожувала Нарнії, яке зло готувала для них підступна чаклунка. Як вона задумала все це і от-от мала підкорити Нарнію, та ще й руками Ріліана – яка підлість! (авжеж, вона, мабуть, із тієї самої підлої компанії, що й Біла Відьма, яка колись, за старожитніх часів, наслала на Нарнію вічну зиму). А йому й на думку не спадало, що королівство, котре вона йому пообіцяла, і так належить йому за правом. Вона ж, пообіцявши йому корону, хотіла зробити його своїм невільником та правити від його імені. Як видно з того, що трапилось з дітьми, вона була в дружбі та змові зі злими велетнями Вересилії.

– Ваша величносте, ці злі північні чаклунки шкодять кожного разу по-різному, але ж на думці у них завжди одне й те саме! І це для нас наука! – підкреслив старший із гномів.

Розділ 16

Життя без кінця й без краю

Наступного ранку, коли Джил прокинулась і побачила, що вона в печері, на якусь жахливу мить їй здалося, що вона знов у Підляндії. Але, помітивши, що вона лежить у ліжку із вересу під хутряною накидкою, а у вогнищі, ніби його тільки-но розпалили, весело потріскує полум'я, а через вхід у печеру ллється ранкове сонячне світло, вона відразу ж про все згадала та заспокоїлась. Вечеря напередодні була просто чудова, попри те що діти були дуже зморені та мало за нею не послули. Вона ледь пам'ятала, як кругом вогнища юрбилися гноми із пательнями, більшими за них самих, і як на пательнях апетитно шкварчали ковбаски, дуже-дуже багато ковбасок... Та не якісь жалюгідні ковбаски, майже з самого хліба, як у шкільному буфеті, а зі справжнього м'яса, соковиті, щойно з жару, підрум'янені та добре просмажені, товстенькі – ось-ось луснуть. А ще згадалися здоровенні кухлі, повні гарячого шоколаду з пінкою, аж губи злипалися, та хрустка картопля, та печені яблука з начинням із родзинок, ще й морозиво – щоб трішечки охолонути після усієї цієї насолоди...

Джил сіла й роззирнулася навкруги. Недалечко камінним сном спали Трясогуз та Юстас.

– Гей, соньки! – гукнула їх уголос Джил. – Чи ви збираєтесь коли-небудь уставати?

– Тсс, тихенько! – пролунав сонний голос звідкілясь згори. – Агов! Угамуйтеся ви там! Тсс!

– Ти ба! Не може бути! – зраділа Джил, уледівши жмуток пухнастого пір'я, що сидів, мов на сідалі, на старовинних ходиках у кутку печери. – Невже це Сизокрил?

– Агов, дівчинко! – заухав пугач, висунувши голову з-під крила та розплющуючи одне око. – Я прилетів зі звісткою для принца. Опівдні білки принесли нам добру звістку-гу-гу. Принц уже вирушив у дорогу, тож ви маєте поспішати за ним. Щасливої дороги! – І голова птаха знов сховалася під крило.

Не було сенсу намагатися дізнатися під пугача щось іще, тож Джил устала та пошукала, де б прибратися та поснідати. У цю мить до

печери увійшов маленький фавн, чиї копитця гучно цокотіли по кам'яній підлозі.

– Прокинулася нарешті, донько Єви, – звернувся він до дівчинки. – Може, ти розбудиш хлопця сама? Вам вирушати через декілька хвилин. Два кентаври люб'язно погодилися підвезти вас у Кейр-Паравель, – промовив він стиха. – Авжеж, ви розумієте, що це надзвичайно велика, небачена повага. Жодного разу не чув, щоб вони кого-небудь на собі возили. Негоже їм чекати.

– Де подівся принц? – було першим запитанням Трясогуза та Юстаса, щойно їх розбудили.

– Вирушив до Кейр-Паравелю на зустріч із королем, своїм батьком, – відповів фавн на ім'я Оранс. – От-от очікується прибуття до гавані корабля його величності. Мабуть, одразу після відплиття король зустрів Аслана – вже й не знаю, чи уві сні, чи ні, – і той повернув його та сказав, що на березі його чекає давно зниклий син.

Юстас уже прокинувся та разом із Джил допомагав Орансу накривати на стіл. Трясогузові ж наказали не вставати з ліжка: до нього мав прийти та огледіти опіки на нозі відомий цілитель, знахар, як обізвав його Оранс, – кентавр на ім'я Кастор.

– Ох! – видихнув Трясогуз, але з тону можна було здогадатися, що він страшенно задоволений. – Не здивуюся, якщо він захоче відрізати мені ногу до коліна. Згадайте мої слова. – Та можливість залишитися в ліжку його цілком влаштувала.

На сніданок була яєчня з грінками, а Юстас із таким апетитом накинувся на їжу, що, здавалося, це не він опівночі за вечерею наївся від пуза.

– Слухай-но, хлопче, – із жахом дивлячись, як Юстас наминає за обидві щоки, зауважив фавн. – Мені здається, тобі немає потреби так поспішати. Певен, що кентаври ще снідають.

– Досі снідають?! Не може бути! Уже одинадцята година! Вони що, так пізно прокинулися? – здивувався Юстас.

– Усе навпаки, – заперечив Оранс. – Вони прокинулися до світанку.

– Чого ж вони досі не поснідали? – не втямив Юстас. – Нащо було чекати?

– Нічого вони не чекали, а снідати заходилися, щойно прокинулись.

– Нічого собі! – здивувався хлопчик. – Скільки ж можна їсти?

— Невже ти, хлопче, не знаєш, що кентавр — це людино-кінь. У нього два шлунки: один шлунок як у людини, другий — як у коня. Ще й обидва вимагають їжі. Ось чому кентаври починають свою трапезу із каші, риби та нирок, які закусують окостом і омлетом із шинкою, а на десерт у них грінки з повидлом, кава і, звичайно, пиво. Уже після цього починають снідати, як коні, — годуються годину-іншу на пасовиську, ласують силосом, вівсом та прихоплюють торбинку цукру. Ось чому, якщо звеш кентавра погостити на вихідні чи на свято, треба серйозно підготуватися. Дуже серйозно, скажу я вам.

У цей час почулося дзвінке цокання копит, і біля входу до печери діти побачили двох кентаврів. Обоє були бородаті, тільки в першого борода була чорна, як смола, а в другого — золотава. В обох борода спадала на могутній голий торс. Обом довелося пригнутися, аби зазирнути до печери. Діти одразу принишкли та швидко доїли сніданок. Ще нікому ніколи не спадало на думку розсміятися, побачивши кентавра, бо вони такі величні, серйозні, сповнені вікової мудрості, яку черпають у зірок. Їх важко розвеселити, важко вивести з рівноваги, але у гніві вони страшні, мов виверження вулкану.

— До побачення, любий Трясогузочко, — промовила Джил, підходячи до ліжка простоквака. — І пробач мені. Мені соромно, що спочатку ми називали тебе занудою.

— І мені також пробач, — підійшов ближче Юстас. — Ти — найкращий товариш у світі.

— Я певна, що ми ще обов'язково побачимось, — додала Джил.

— Ой, не певен я, не певен. Навряд чи, — сумно промовив Трясогуз. — І свій рідний закуток я навряд чи знов побачу. А принц — такий свійський хлопець, та він дуже кволий, вам не здалося? Підірвав здоров'я там, під землею. Не здивуюсь, якщо він довго не протягне. Зовсім на ладан дихає.

— Трясогузе, щось ти говориш зовсім як старий скиглій. Тужиш, мов на похоронах. Хоча насправді — я ж бачу — ти просто щасливий. Тебе послухати — ти усього боїшся, а насправді хоробрий, мов... мов Лев.

— До речі, про похор... — почав був Трясогуз, але Джил, почувши, що позаду нетерпляче б'ють копитами кентаври, зовсім його приголомшила, так, що він не міг сказати ані слова: вона кинулася йому на шию, обхопила його руками та міцно поцілувала у щоку болотного кольору. А Юстас міцно потиснув йому руку.

Після цього діти поспішили до кентаврів, а простоквак, відкинувшись на подушку, пробурмотів собі під носа:

– Авжеж, про таке я і не мріяв. Навіть такий красень, як я...

Їхати верхи на кентаврі – нечувана честь (тож не думаю, що крім Джил та Юстаса така честь колись випала ще комусь), але, треба зізнатися, то вельми незручно. З тієї простої причини, що нікому і на розум не спаде спробувати надягти на кентавра сідло (хіба що кому життя набридло), та їхати без сідла – насолода не з приємних, особливо, якщо ви вперше в житті їдете верхи, як це трапилось із Юстасом. Кентаври виявилися чемними та люб'язними – поводитись, мов справжні дорослі. Вони галопом скакали лісами Нарнії та дорогою розповідали дітям про цілющі властивості трав і коріння, про вплив планет, про дев'ять імен Аслана та їхнє значення, і ще різне. Діти зморилися та вимучилися від струсів, але віддали б усе на світі за ще одну таку подорож. Щоб знов побачити ці галявини та схили, що блищать від випалого за ніч снігу, зустріти кролів, білочок та птахів, що побажають вам доброго ранку, знову вдихнути повітря Нарнії та почути голоси нарнійських дерев.

Ось вони спустилися до річки, блискучої та переливчастої під зимовим сонцем. Останній міст лишився вище за течією (біля містечка Беруна, маленького, чепурного, з червоними черепичними дахами). На інший берег вони перебралися на поромі. Треба сказати, що правив поромом простоквак, бо всю мокру та рибну роботу в Нарнії справляють саме вони. Коли вони переправилися, то поскакали уздовж південного берега річки та невдовзі прибули в Кейр-Паравель. Не встигли діти зіскочити з кентаврів, як побачили, що по річці величезним птахом летить розкішний корабель, котрий їм уже доводилось бачити в той день, коли Джил уперше ступила на землю Нарнії. І знов на галявинці між замком та пристанню зібрався весь двір – цього разу, щоб зустріти короля Каспіана, який нарешті повернеться додому. Ріліан, котрий змінив чорний одяг на пурпурову мантию, накинуту поверх срібної кольчуги, в нетерплячому очікуванні стояв простоволосий біля самої води. Поряд із ним у маленькому кріслі на колесах, запряженому віслиюком, сидів гном Тіквік. Побачивши весь той натовп, діти зрозуміли, що до принца їм ніяк не пробитися – та й треба сказати, що почувались вони трохи боязко. Ось

чому вони запитали кентаврів, чи можна ще трохи посидіти верхи, щоб побачити все поверх натовпу. Кентаври милостиво дозволили.

У цей час на палубі корабля заgrimіли срібні фанфари, матроси викинули швартови, а шури (зрозуміло, що розумні) та простокваки підхопили їх та потягли корабель до пристані, мов на буксирі. Оркестр загравав тріумфальний марш. Ще мить – і ось королівський галеон завмер біля причалу, а пацюки вже приладнують трап...

Джил усе видивлялася короля, що ось-ось мав ступити на берег. Та, здається, трапилася якась затримка. На берег прибіг трапом якийсь лицар, блідий, мов полотно, та схилився перед принцом і Тіквіком. Утрюх вони про щось тихесенько перемовились, так, що ніхто не зрозумів, про що. Як і досі, грала музика, та відчувалося, що усім стало якось ніяково. Потім на палубі з'явилися четверо лицарів. Вони щось несли, старанно, дуже поволі та обережно. А коли сходили трапом, то стало видно, що вони несуть: це був старий король на ношах, дуже блідий та нерушний. Лицарі спустили ноші на землю. Принц упав на коліна та обійняв короля. Усі побачили, як король Каспіан здійняв руку та благословив його. Почулися вигуки привітання, але рідкі та несміливі – усім стало зрозуміло, що відбувається щось невеселе. Зненацька голова короля впала на подушки, оркестр змовк та запанувала тиша. Стоячи на колінах перед королем, принц припав головою до грудей батька та гірко заривався.

Натовпом пронісся шепіт, він заколивався – тільки тут Джил помітила, що всі, у кого були капелюхи, кепі, шапочки, берети чи шоломи, зняли їх та завмерли з непокритими головами. Так само вчинив і Юстас. Потім вона почула якийсь шум згори та побачила, як на шпилі головної вежі приспускають величезний прапор із золотим Левом – він полоскався та лопотів від вітру. Знов заграла музика: полилася повільна сумна мелодія – невтішно ридали валторни, плакали струни – і від цієї мелодії розривалося серце.

Діти тихенько злізли з кентаврів додолу (кентаври навіть не помітили).

– Як же мені кортить додому, – засумувала Джил.

Юстас мовчки кивнув, закусивши губу.

– Я прийшов по вас, – пролунав глибокий голос у них за спинами. Вони обернулися і побачили самого Лева, такого справжнього й могутнього, і виразного, що порівняно з ним усе навколо здавалося

блідим та незначним. Джил миттю забула про померлого короля і пригадала, як через неї Юстас впав із кручі, як вона прогавила майже всі знаки та про всі їхні сварки, суперечки та прикрі слова. Їй було зле, кортіло вибачитись, але вона не могла вимовити ані слова. Тоді Лев поглядом притягнув їх до себе, зігнувся над ними, облизнув їхні побілілі обличчя та сказав:

– Забудьте про все те. Сварити я вас більше не буду. Ви впорались з усім, задля чого я викликав вас у Нарнію.

– Аслане, прошу, – попрохала Джил, – чи можна нам тепер повернутися додому?

– Так. Я прийшов саме по вас, – обізвався Аслан.

Він широко роззявив пащу й дмухнув. Цього разу вони не відчували, що летять небом; навпаки, їм здалося, що вони лишилися нерухомими, а ураганний подих Аслана жене від них і корабель, і померлого короля, і палац, і сніги, й зимове небо. Тому що все це розчинилося в небі, мов кільця диму, а самі вони зненацька опинилися на шовковій травичці, серед могутніх дерев, біля прозорого струмка з питною водою, а навкруги яскраво світило гаряче літнє сонце – вони знову були на горі Аслана, що лежала набагато вище Нарнії, десь за краєм світу. Але що дивно – прониклива тривожна погребальна музика на честь короля Каспіана розливалася навколо них, хоч ніхто не міг би сказати, звідкіль вона плине. Вони йшли уздовж струмка – Аслан попереду: він був таким чудовим, а музика – такою гірко-зворушливою, що на очах у Джил мимоволі виступили сльози.

Невдовзі Аслан зупинився, а діти зазирали у струмок. Там, на золотавому піщаному дні, лежав король Каспіан, мертвий, а над ним струменіла вода, чиста та прозора, мов скло.

Його довга біла борода розвівалася у ній, мов дивна водяна рослина. Усі троє стояли над ним і не могли стримати сліз. Навіть Лев і той плакав здоровенними левовими сльозами, і кожна сльозинка його була безцінна. Джил помітила, що сльози Юстаса – то вже не дитячі сльози й не сльози хлопчика, що намагається їх приховати, а сльози дорослого чоловіка. В усякому разі, їй так здалося, незважаючи на те що там, на горі, слово «дорослий» взагалі втрачало будь-який сенс, бо кожен мав такий вигляд, за яким неможливо визначити вік.

– Сину Адама, – звернувся Аслан до Юстаса, – піди до тих хашів, зірви там колючку та принеси мені.

Юстас підкорився. Колючка була довга, з лікоть, та гостра, мов шпага.

– Увіткни, сину Адамів, її мені в лапу, – повелів Аслан, здіймаючи праву передню лапу та підставляючи Юстасу величезну подушечку.

– Колоти? – перепитав Юстас.

– Так, – відповів Аслан.

І тоді Юстас, зціпивши зуби, увігнав шпичку в подушечку на лапі Лева. Із рани викотилася величезна крапля крові, і була вона такою червоною, що червоніше не тільки не буває, але й уявити не можна. І впала ця крапля у джерело на тіло мертвого короля. І відразу скорботна музика припинилась, а мертвий король почав змінюватись. Його біла борода змінилася на бороду з просіддю, сиве волосся зникало, поки не залишилося жодної сивини, а борода перетворилася на золотаву, і почала ця борода меншати та коротшати, доки зовсім не щезла, а впалі щоки округлилися та посвіжішали, зморшки згладились, очі розплющилися, потім очі та губи всміхнулися – і раптом він підхопився та став перед ними юнаком, майже хлопчиком (але ким саме – Джил сказати не могла, бо в країні Аслана жоден віку не має. Навіть у нашому світі найдурніші з дітей – то діти найбільше за все, а найдурніші дорослі – то такі собі найсправжнісінькі дорослі, розумієте, дорослі по-справжньому). Юнак кинувся до Аслана та як міг обійняв його за могутню шию, міцно, по-королівськи, його розцілював, а Лев відповів йому по-лев'ячому несамовито. Урешті-решт, Касп'ян роззирнувся і розсміявся радісно та здивовано.

– Гей! Та це ж Юстас! – вигукнув він. – Юстасе! Здається, ти нарешті знайшов край землі! А пам'ятаєш меч, що я тобі подарував? Ти його зламав, коли бився з морським змієм.

Юстас простягнув до нього руки і ступив крок уперед, готовий обійняти, але несподівано злякався і позадкував.

– П-п-ослухай, – Юстас від хвилювання навіть трішечки затаився. – Це, звісно, неймовірно! Але хіба ти не... Я хотів сказати, невже ти?..

– Ой, не кажи дурниць, – зупинив його Касп'ян.

– Але, – Юстас збентежено глянув на Аслана, – хіба він не помер?

– Так, – відповів Лев дуже тихо, майже кепкуючи, як здалося Джил, – він помер. Більшість із нас уже померли, навіть я. Майже всі...

— А-а-а, ось у чому справа, — здогадався Каспіан. — Тепер я зрозумів, що тебе бентежить. Тобі, певно, спало на думку, що я привид. Чи ще якийсь безглуздя. Та хіба тобі не зрозуміло? Я, мабуть, був би приви́дом, коли б з'явився в Нарнії, тому що мене в ній більше не існує. Але не можна бути приви́дом у власному світі. От якби я потрапив у ваш світ, то, ймовірно, видався б приви́дом. Точніше, не знаю. Але мені здається, що ви до того світу також не належите, бо ж ви тепер тут.

У душах дітей запалала надія, але Аслан лише похитав гривастою головою:

— Ні, мої любі, — сказав він. — Коли зустрінетесь тут зі мною знов, то залишіться назавжди. Але не цього разу. Ви повинні повернутися у власний світ. На деякий час...

— Аслане, — звернувся до Лева Каспіан, — я завжди мріяв хоч одним оком зазирнути у їхній світ. Чи це можливо?

— Тепер, коли ти помер, для тебе нема неможливого, — відповів Аслан. — Ти зазирнеш туди лише на п'ять хвилин за їхнім часом. П'яти хвилин вистачить, аби привести там усе до ладу.

І Аслан коротенько пояснив Каспіану, що Джил та Юстас повертаються до Експериментальної школи. І про саму школу також розповів. Здавалося, він про неї знає не гірше за дітей.

— Донько роду людського, — звернувся Аслан до Джил, — відламай-но прутика від того куща.

Вона відламала, і щойно прутик опинився у неї у руках, як одразу ж перетворився на чудовий новий батіг.

— А тепер ви, сини Адама, оголіть ваші мечі, — велів Аслан хлопцям. — Але бити ними можна тільки навзнаки. Я посилаю вас не проти воїнів, а проти дітей та боягузів.

— А ти, Аслане, чи будеш ти з нами? — запитала Джил.

— Вони побачать тільки мою спину, — відповів їй Аслан.

Він хутко повів їх лісом, і не встигли вони пройти й сотні кроків, як перед ними з'явилася стіна Експериментальної школи. Аслан загарчав, струснувши на небі сонце. Від його рику частина стіни — ділянка кроків зо двадцять — обвалилася, і, заглянувши у пролом, діти побачили внизу знайомі хаші на подвір'ї школи, дах спортивної зали, а зверху над ними похмуре осіннє небо, таке саме, яким воно було до того, як почалися їхні пригоди. Аслан повернувся до Джил та Юстаса,

дихнув на них та лизнув їм лоба. Після цього ліг у проломі та повернувся до Англії золотавою спиною, а благородним обличчям – до своєї країни. І відразу ж Джил побачила такі до болю знайомі обличчя, точніше, фігури їхніх власників, що продиралися до них крізь кущі. Тут була майже вся компанія – і Одета Шалапайль, і Киць-Чеширська старша, і Едіт Вінтербрьох, і Прищавий Дилдаун, і гладуха Товстоун, і двоє осоружних братів Фіглі. Але раптом вони зупинились, змінилися в обличчі та вся їхня підлість, жорстокість, самовпевненість та підлабузництво поступилися місцем одному – жаху. Вони бачили, як обвалилася стіна та що в цьому отворі лежить Лев розміром зі слоненя, а на них мчать троє людей у сяючому одязі зі зброєю в руках. Джил старанно пригощала дівчаток батогом, а Каспіан та Юстас били навзнаки мечами хлопців, та так, що за дві хвилини всі задираки й хулігани порозбігалися, як зайці, з криками: «Убивають! Бандити! Леви! Жах! Жах!» Ось у цьому сум'ятті подивитися, що коїться, вибігла директорка школи (котра була, між іншим, жінкою). Коли вона побачила Лева, провалля в стіні, Каспіана, Джил та Юстаса (котрих вона анітрішечки не впізнала), то з нею скоїлася істерика, вона побігла назад у школу та подзвонила в поліцію – щось казала про лева, що втік із цирку, про втікачів-бандитів, що зруйнували стіну та були озброєні мечами.

Посеред усієї тієї метушні Джил та Юстас тихенько прослизнули до школи, де перевдяглися в звичайну шкільну форму замість своїх яскравих одерж. Каспіан повернувся до свого світу, стіна, за волею Аслана, зробилася знов цілою, буцімто нічого з нею і не було. Отже, коли прибула поліція й не знайшла ніякого лева, ніякої зруйнованої стіни й ніяких бандитів, а побачила, що директорка школи поводитьсь, мов навіжена, – почалося розслідування. І під час розслідування все, що коїлося в цій Експериментальній школі, стало відомо – ото ж із десятиро людей виключили зі школи. І тоді друзі директорки зрозуміли, що діюча директорка бути директоркою не гідна, і зробили її інспектором, аби вона заважала іншим директоркам і директорам. А коли виявилось, що вона і на це не гідна, її перевели до парламенту, де вона щасливо засідає і понині.

Свій розкішний одяг разом із мечем Юстас потай зарив у шкільному садку, а Джил своє плаття нишком пронесла додому й на Новий рік шикувала в ньому на шкільному карнавалі. Із того дня

життя в Експериментальній школі змінилося на краще і вона перетворилася на звичайнісіньку собі школу. А Джил та Юстас лишились вірними друзями на все життя.

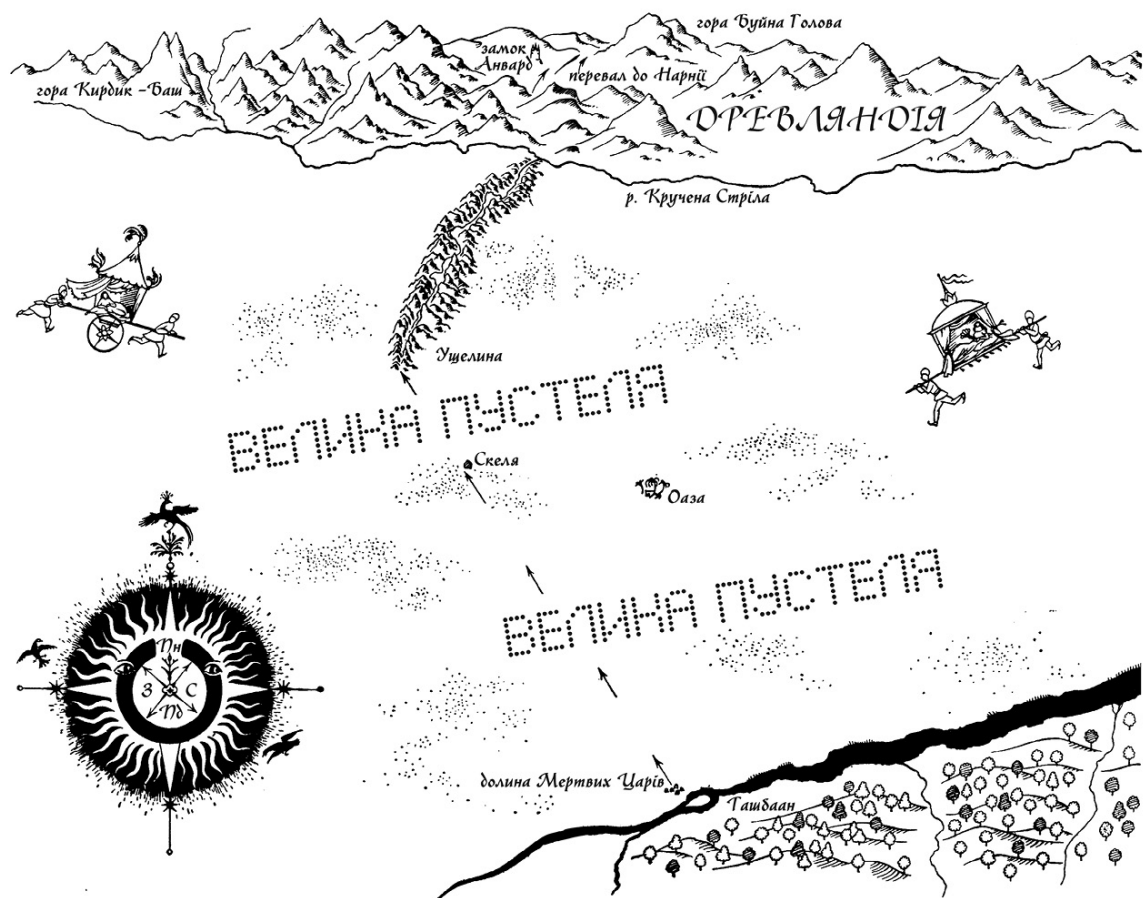
А далеко-далеко від цих місць, у Нарнії, король Ріліан поховав свого батька, Каспіана-Мореполавця, десятого короля, що мав це ім'я, і довго тужив за ним. Сам він правив Нарнією як треба, і за роки його правління земля розквітла, незважаючи на те, що Трясогуз (нога котрого за три тижні зажила і стала мов новенька) всякий раз зауважував, що за ясним ранком, ймовірно, станеться похмурий вечір та що гарні часи не можуть тривати довіку.

Провалля на схилі тої гори ані засипали, ані замурували, і спекотними літніми днями нарнійці нерідко йдуть туди, запалюють ліхтарі, спускають на воду човни й катаються в них до світанку (якого там, до речі, нема). І довго під темними стелями, у прохолодному повітрі підземелля, над тихою гладінню моря, ллються їхні пісні. А ще вони розповідають одне одному легенди про міста, що лежать на великій глибині під ними. І якщо так трапиться, що вам колись самим пощастить потрапити в Нарнію, обов'язково скористайтеся нагодою побувати в цих печерах!

Кінь і його хлопчик

Присвячується Девіду і Дугласу Грехемам

Розділ 1

Про те, як Шаста рушив у дорогу

Ця історія розповідає про події, що трапилися в Нарнії, а також в Остраханстві, так само, як і в інших суміжних землях, у ті часи, що їх іще називали золотою добою Нарнії, коли нарнійський трон посідав Великий король Пітер, а з ним і брат його, король Едмунд, та сестри: королева Сьюзан та королева Люсі.

У ті давні часи далеко-далеко на півночі країни під назвою Остраханство, на березі тихої затоки, у маленькій халупі жив собі бідний рибалка на ім'я Аршиш. А поратися по господарству допомагав йому хлопчик, який ще змалку звик називати його батьком. Самого ж хлопчика звали Шастою. Щоранку Аршиш на своєму човні виходив у море на лови, пополудні він повертався, запрягав старого віслиюка та віз спійману рибу на базар до сусіднього села продавати. Коли рибу розбирали швидко до останньої дрібноти, він повертався додому в доброму гуморі – і тоді Шасті нічого за те не було. Якщо ж торгівля не ладилася, він повертався злий, лаявся на всі заставки та вигадував, до чого б такого доскіпатися, а потім і лупцював Шасту ні за що ні про що. Причепитися завжди було до чого, бо роботи в Шасті вистачало – аж через край: латати невід та очищувати від луски, варити вечерю та прибирати в халупі. Що там відбувалося у світі далі на південь – Шасту не обходило; якось він їздив з Аршишем на ярмарок до сусіднього села саме на південь, та нічого цікавого там не знайшов. Там жили такі самі люди, як і його батько: вдягнені у довгі, до п'ят, хламиди та взуті в дерев'яні постолі із загнутими вгору носами, з тюрбанами на голові та довгими бородами. Ті люди неквапливо вели один з одним довгі бесіди про речі, що на Шасту наганяли нудьгу. Інша річ – ті краї, що лежали на північ. По-перше, там ніхто і ніколи не бував. А по-друге, йому суворо заборонялося навіть думати про те, аби ходити туди самому. Ось чому щоразу, коли він, сидячи на порозі халупи, латав рибальські сіті, погляд його сам собою звертався на північ. Не можна сказати, що там було що розглядати: з порога халупи видко хіба що порослі травою похилі гірські пасма, а над ними – синє небо, у якому де-не-де ширяли птахи.

Іноді, коли Аршиш був удома, Шаства питав його: «Тату, а що там, за тими горами?» Якщо Аршиш перебував не в доброму гуморі, він мовчки давав тому ляпас і наказував ворухитися замість того, аби базікати. Та бувало й таке, що Аршиш перебував у напрочуд гарному настрої. І тоді він не сварився, а навпаки – починав навчати Шаству добра й розуму.

– О сину мій, – казав він. – Не дозволяй своєму розуму відволікатися на ті питання, що ставить розуму дозвілля час. Як влучно сказав стародавній поет: «Той, хто справі віддається, тому справа і вдається. А той, чиї вітрила наповнюють вітри питань дозвільних, веде безглуздя човен на скелі лихоліть».

Щоразу після такої відповіді Шаства не міг позбутися відчуття, що там, на півночі, криється якась таємниця, яку батько силкується приховати. Насправді ж бідний рибалка зовсім нічого не приховував – він дійсно не знав, що там, за тими горами. Не знав та й знати не волів. Він був, так би мовити, людиною практичного складу.

Та одного разу біля їхньої халупи зупинився вершник. Він прискакав з півдня на коні, від одного погляду на якого аж дух захоплювало: ставний, сірий у яблуках, із довгою шовковистою гривою та довгим хвостом, а його стремена й вуздечка були оздоблені щирим сріблом. Під пару коню був і вершник. З-під шовкового тюрбана виглядав шишак, на сонці вигравала кольчуга, а на боці висів великий ятаган; зі спини його захищав круглий щит із мідними бляшками, а в правиці він стискав довгого списа. Обличчя в нього було засмагле, як,

утім, і у всіх остраханців, та що одразу впадало в очі – то його мідно-червона завита борода, змащена запашними оліями. Та Аршиш, ледве вгледівши у того на правиці золотий браслет, одразу ж здогадався, що перед ним не звичайний подорожній, а таркаан – так звалися тутешні вельможі. Він упав на землю горілиць, аж бородою ткнувся в пилюку, одночасно роблячи відчайдушні знаки Шасті, мовляв, щоб і той упав на коліна.

Таркаан зажадав нічлігу та гостинності, тож відмовити йому рибалка не насмівся. На вечерю вельможному гостеві на стіл подали найкращі страви, що їх можна було приготувати в рибальській халупі. Та гість тільки з огидою носа відвернув. А Шасті, як і завжди, коли в рибалки траплялися гості, тицями окрайчик хлібця та відправляли геть із хати ночувати просто неба. Зазвичай у таких випадках Шаста доїдав свій хліб та плентався ночувати у хлів до віслюка під очеретяну стріху, що хоч як, та захищала від негоди. Але зараз іти спати було ще зарано, тому Шаста, якого ніхто й ніколи не вчив того, що підслуховувати за дверима – то принаймні неввічливо, сів собі тихесенько на приступочці й припав вухом до шпаринки, аби почути, про що там теревенять дорослі. І ось що він почув.

– О найгостинніший господарю, приховувати я не стану: як би мені взяти та й придбати у вас вашого хлопчиська?

– О мій володарю, – догідливо відповів рибалка (із його голосу Шаста ясно собі уявив, як той, либонь, жадібно облизується), – яку ж ціну може призначити ваш покірний слуга, хоч яким би низьким за походженням він і не був, за те, аби віддати своє єдине дитя до рабства, нехай і в добрі руки? Бо, як істинно сказав поет: кров людська густіша за сукровицю; рідна ж кров – червоніша за рубін.

– Не годиться сперечатися з давнім поетом, – кивнув таркаан, – але ж інший поет зазначив: «Той, хто замислив увести в оману благочестя, хай не обманює себе: він спину підставляє батогу!» Тож не паскудь свої уста, запеклі віком, мерзотою брехні! І я скажу чому: хлопчина тобі не син, і це так само правда, як і те, що щок твої – засмаглі ще дужче за мої, а в твого хлопчика вони білі, як сніг, – так само, як у тих тричі клятих, але настільки ж і прекрасних варварів, які далеко на півночі живуть за горами! Що скажеш ти тепер?

– І краще за поета і не скажеш: «Нема меча такого, проти якого не знайшлося б і щита. І лише око мудрості не знає перепон». То знай же,

мій вельможний гостю, що все своє життя у злиднях я перебував, тож одружитися і мріяти не міг. Тому й не послали мені діточок небеса. Та якось уночі на повний місяць саме того року, як благословенний тісрок – хай будуть вічними його літа! – посів на трон – хай буде вічним його благословенне правління! – боги у невимовній милості своїй зробили так, що я очей не міг стулити. Не в змозі заснути, підвівся я з убогої постелі своєї і вийшов на берег: вдихнути свіжого морського повітря, помилуватися зірками та місячним сяйвом над морем. Аж раптом із моря долинув до мене плеск, начебто весло занурили у воду недбало. А потім почувся й скрик, і завмер я на місці у здивуванні великому. Та подиву моєму тієї ночі краю не було, бо припливною хвилиною до берега прибило човен, а в ньому побачив я схудлого від голоду, знесиленого від спраги чоловіка, який уже й не дихав (здається, він помер ось-ось, бо тіло було ще теплим), а поруч із ним лежав порожній бурдюк, а за бурдюком – о диво! – немовля. Та й від того більше диво – іще живе! І мовив я собі: «Так розсудили боги, аби ці двоє бідолах були єдиними, хто врятувався у хисткому човні, коли розбився їхній корабель. І той із них, чиє тіло холонуло в мене на руках, не пив сам і не їв, аби підтримати життя оцьому немовляті, а помер він лише тоді, коли попереду побачив берег». І пригадав я іншу старовинну мудрість, що каже: хто стражденним допоможе, того боги не обійдуть своєю ласкою та втричі винагородять за доброту... Тож спонукуваний добросердям, як встиг уже помітити мій вельмишановний гість...

– Хвалу своїм чеснотам залиш-но складати іншим, – посміхнувся таркаан, – бо не мудруючи ти просто-таки поцупив малюка, який уже вдесьтеро відпрацював тобі за кожен жалюгідний шматок хліба, яким ти годував його весь цей час. Припинімо ж змагання в красномовстві, від якого мене вже нудить, і просто зараз ти назвеш мені ту ціну, яку доцільною вважаєш за раба.

– О мій володарю, як сам ти мудро зауважив, цей хлопчик – він мені надія та опора, і на хазяйстві я без нього, мов без рук. Це ж треба врахувати, як і те, що замість цього хлопця я маю ще придбати іншого, якому б міг довірити свій дім.

– Гаразд! Я дам тобі аж п'ятнадцять півмісяців, – нашвидкуруч підрахував таркаан.

– П’ятнадцять? За надію та опору? – аж простогнав Аршиш. – П’ятнадцять – за відряду для очей? Єдину, що лишається у мій похилий вік! Та ти смієшся, доблесний таркаане, із сивої моєї бороди! Моя ціна – принаймні сімдесят!

На цьому пункті в торгах Шаста підвівся та навшпиньках попрямував геть. Усе, що цікавило його, він уже почув. А те, як відбуваються торги, він і без того знав, бо на базарі в тому селищі, куди він їздив із рибою та Аршишем, без торгів не обходилося. Тому він анітрохи не сумнівався, що врешті-решт ці двоє зійдуться в ціні, що наприкінці торгів буде набагато нижча за ту, що називав Аршиш, та значно вища за ту, що пропонував таркаан; та хоча обидва знали про те ще до того, як почали торгуватися, мине ще чимало часу, доки вони вдарять по руках.

Тут треба заздалегідь застерегти маленьких читачів від зайвих сліз, аби вони не уявляли себе на місці Шаста: мовляв, як би вони почувалися (та й я теж), якби почули, що наші рідні батьки безсоромно продають нас у рабство. Нічого такого сам Шаста не відчував: поперше, він і без того животів хіба що не в рабстві; по-друге, історія з човном та знайденим у ньому малюком захопила його уяву куди більше, ніж торги, наповнюючи серце неочікуваним піднесенням та... полегшенням, адже змалку йому втовкмачували, що син має шанувати та любити свого батька, але ж як він не намагався, ані любити, ані шанувати старого рибалку в нього не виходило. Лише тепер він зрозумів чому, і навіть камінь впав із його душі. Натомість його уяву захопили інші думки: «Якщо Аршишу я не син, то хто я? А що, як я син самого таркаана або навіть тісрока – хай будуть вічними його літа! – або... когось із богів?»

Ось які думки роїлись у нього в голові, коли він замріявся посеред клаптика зеленої трави на подвір’ї. Вечоріло. На сході вже вигулькнули перші зірки, хоча на заході ще рожевіла зоря. Неподалік, прив’язаний до залізного кільця, вбитого просто в стіну осячої стайні, скуб травичку кінь, на якому приїхав чужинець. Шаста несміливо наблизився до нього та погладив його шию. Кінь і вухом не повів, задумливо підбираючи траву. І тут Шасту спіткала ще одна несподівана думка: «А все ж кортіло б знати, яка він людина, отой таркаан? – з несподіванки він навіть промовив це вголос. – От було б добре, якби він виявився доброю людиною. Подейкують, у господах

великих панів слугам спину гнути не доводиться! Вдягнені вони на заздрість іншим, а на обід їм перепадає справжнє м'ясо! А може трапитися й таке, що візьме мене таркаан із собою на якусь війну. Хіба ж їх мало? І там, у запеклій битві, врятую я йому життя... із вдячності він вивільнить мене з неволі, а потім, уже як вільного, прийме як сина. І буду я жити в палаці, їздити на колісниці, а вдягнений буду в кольчугу. А може трапитися і навпаки: він виявиться людиною злою й жорстокою і відправить мене працювати в полі. Та ще й у кайданах – аби я не втік. От якби знати тут і тепер, що за людина той таркаан. Та хто його знає? Хіба що цей кінь! А кінь, хоч, може, й знає, та хіба ж він скаже?»

Кінь підвів голову, і Шаста поплескав його по брунатній оксамитовій щоці й мовив:

– От якби ти вмів розмовляти, мій друже!

Кінь зиркнув на нього своїм великим оком. Аж тут – чи то тільки почулося? – до Шаста долинуло таке низьке, наче утробне:

– А що його вміти?

Від здивування очі в Шасті зробилися так само великими, як і в коня, і він не знайшов нічого кращого, ніж голосно спитати:

– Отакої! Де ти навчивсь?!

– Тихіше! – розсудливо мовив кінь. – Там, звідки я родом, всі чи майже всі тварини розмовляють.

– Де ж це можливо таке диво-дивне?

– У Нарнії, – відповів кінь, – благословенній Нарнії, найщасливішій землі на світі, де на схилах гір буйно квітне верес, у низинах – духмяніє чебрець, у Нарнії, де на високих полонинах завжди зеленіє трава, де в лісах дзюркотять струмочки, у долинах повільно течуть річки, де в печерах та в хашах, порослих мохом, лунає грім – то в підземних кузнях працюють невтомні гноми. А як там легко дихається! Тисячоліття ярма в Остраханстві не варті жодного дня волі в Нарнії.

Тут кінь тихесенько заіржав, що дуже скидалося на сумне людське «е-хе-хех».

– А як же сталося, що ти тут?

– Викрали, – похнюпився кінь, – або відловили – назвіть це як завгодно. А був я на ту пору ще зовсім нерозумним лошам. Скільки разів казала мені мати не гуляти південними схилами гір та не бігати

самому в Древляндію подалі від дому, та я не слухався її! Через свою неслухняність – левиною гривною присягаюся! – я й був покараний. Я потрапив у рабство до людей і тепер змушений їм підкорятися, і ще вдавати, нібито я така сама безмовна худоба, як і всі інші коні.

– А чому ж ти їм не сказав, що ти... не такий, як усі?

– Дурний-дурний, та не настільки ж! Якби хоч хто-небудь раптом дізнався, що я не просто кінь, а кінь, що розмовляє, мене б одразу почали водити по ярмарках на забаву витріщакам та заробляти на мені чимало півмісяців, а раз так – то подбали б і про надійну охорону, аби я не втік чи хтось інший не поцупив. І тоді про втечу годі було б і мріяти.

– А чому ж... – хотів був запитати Шаста, та кінь зупинив його.

– На порожні балачки в нас часу немає. Ти питав мене, що за людина твій новий хазяїн таркаан Анрадін – відповідаю: лиха. До людей. До мене він ставиться добре, бо гідний бойовий кінь коштує занадто дорого, аби ставитися до нього погано, а от з людей, тим паче з рабів, знущатися можна як завгодно. Тому на твоєму місці я краще помер би тут і тепер, ніж завтра пішов до нього на службу.

– Помирати тут і тепер я не хочу, іти завтра на службу – теж, тому нічого мені не лишається... як втекти, – прошепотів зблідлий Шаста.

– Іншого виходу я теж не бачу, – погодився кінь. – А якщо так, то чому б не втекти разом.

– Ти теж хочеш утекти? – перепитав Шаста.

– Якщо тікати разом, це вдвічі зменшить ризик, що нас одразу ж і спіймають. Якщо мене побачать без вершника, одразу ж вирішать: «Що за бродяча коняка!» – і не заспокояться, доки не здоженуть. А з вершником – то інша справа: нікому й на думку не спаде, що я втік. А щодо тебе, то ти на своїх двох худорлявих ніжках взагалі далеко не втечеш. А якщо ти будеш верхи, обскачемо будь-кого з тутешніх коней. До речі, ти ж верхи їздити вмієш?

– Ще б пак! – з гордістю вигукнув Шаста. – Я їздив на нашому віслюкові.

– Їздив? На кому, на кому?! – не стримавшись, заіржав кінь.

У тому іржанні почулося презирство, бо пролунало воно якимось так: «Ї-ї-їздив? На і-го-го-го-му?» Слід зауважити, що від коней, які б ті не були розумні, якщо їх вивести з рівноваги, можна почути регіт, який інакше, як кінським, і не назвеш.

– Інакше кажучи, їздити верхи ти не вмієш. Що ж, це може й недолік, та не біда. Дорогою я тебе навчу. Сподіваюся, що хоч падати ти вмієш.

– Траплялося, а хто ж не падав, – вже обережніше відповів Шаста.

– Коли я кажу «падати», я маю на увазі: падати та підніматися і знову забиратися в сідло, і знову падати і підніматися, зціпивши зуби, і не боятися падати знов.

– Я... я спробую, – мало не занепав духом Шаста.

– Бідолашне людське дитинча, – форкнув кінь, – я зовсім забув, що, з кінського погляду, ти ще мале лоша. Нічого, з часом ми зробимо з тебе верхівця. А тепер слухай уважно: ми рушимо в дорогу, щойно ці двоє міцно поснуть. А до того ми маємо чітко уявити наші дії. От мій таркаан, наприклад, збирався на північ до стольного міста Ташбаана, до двору самого тісрока.

– Перепрошую, – тремтячим голосом наважився нагадати Шаста, – а хіба ви не повинні додавати «хай будуть вічними його літа»?

– З якого дива? – у свою чергу здивувався кінь. – Я вільний нарієць; чому це я повинен користатися зворотами мови підлабузників та рабів? Я зовсім не бажаю йому вічних років, більш того як розумний кінь я розумію, що вічними його літа не будуть, хоч бажайте їх йому, хоч ні. До речі, судячи з твого вигляду, ти теж із північних країв, тож облишмо ці південні мовні викрутаси хоча б між нами. Та повернімося до нашого таркаана: як я казав, він збирався на північ до Ташбаана.

– Тоді нам краще тікати на південь, подалі від нього?

– Не думаю. Він гадає, що я дурний і розумом поступаюся йому, як і всі інші його коні. Тому перше, що спаде йому на думку: якщо я відчепився від кільця, я мав злякатися та чкурнути геть додому, до рідної стайні біля його палацу за два дні шляху звідси на південь. Там він мене й шукатиме. Йому й на думку не спаде, що я сам, із власної волі, подамся на північ. Утім, спасти на думку йому може й таке: якийсь завзятий конокрад із тих селищ, які він проїздив дорогою сюди, угледів доброго коня та й вирішив поцупити його будь-що...

– Ура, ми вирушаємо на північ! – підхопився Шаста. – Усе своє життя я тільки й мріяв, як би потрапити туди!

– Зрозуміло, – кивнув кінь, – адже тебе кличе голос крові, а кличе він на батьківщину, от тільки галасу не здіймай. Не буди хазяїв, якщо,

звичайно, вони вже сплять.

– Я збігаю, крадькома подивлюся.

– Слушна думка, тільки дивись, аби тебе не спіймали.

Навколо вже панували ніч і тиша, хіба що хвилі з шурхотом наочувалися на берег, та Шаста, змалку звиклий до шуму прибою, цього звуку навіть не помічав. Крізь шпаринки в рибальській халупі світло вже не сочилося, та про всяк випадок Шаста обійшов халупу й, затамувавши дух, навшипиньках наблизився до єдиного вікна і вже за мить почув таке знайоме, щоб не сказати обридле, хропіння із присвистом, що помилитися було неможливо – старий рибалка міцно спав. Дивно було відчувати, що якщо все піде добре, то він чує це хропіння востаннє в житті. Все ще тамуючи подих, із відчуттям якоїсь провини, до якої з кожним його кроком примішувалася радість передчуття волі, Шаста тінню майнув через подвір'я до осячої стайні; там він пошарудів у схованці, де рибалка ховав ключі, та відчинив двері. Саме у стайні рибалка про всяк випадок і замкнув кінське сідло та зброю. Наостанок Шаста нахилився та цмокнув віслюка в ніс. «Мені справді прикро, що ми не можемо взяти тебе з собою», – прошепотів він.

– Нарешті, – форкнув кінь, коли хлопчик повернувся. – Я почав був хвилюватися, чи не трапилося з тобою що.

– Але ж я мав дістати твою зброю, – знизав плечима Шаста, – от тільки підкажи, що тут і до чого.

Наступних кілька хвилин Шаста відчайдушно боровся зі зброєю, намагаючись не шуміти. А кінь лише форкав та примовляв: «підпругу зтягни», «застібка має бути нижче», «вкороти стремена» та все таке інше. Коли ж кінь був озброєний, він попередив:

– Запам'ятай головне: їдучи, ти маєш завжди притримувати поводи. Саме притримувати, а не триматися за них, бо, якщо їх зовсім відпустити, ми викличемо підозру. Насправді ж ми їх приторочимо до луки сідла, тільки не туго, аби лише не теліпалися, а я міг крутити головою. А краще ти їх зовсім не чіпай – лише роби вигляд.

– А навіщо ж вони тоді?

– У звичайних умовах давати напрямок коневі, себто мені, – не став приховувати кінь, – та в наших умовах давати собі напрямок буду я сам – все одно ти дороги не знаєш. Іще одне: терпіти не можу, коли мені вчіплюються в гриву. Тож краще рук не розпускай.

— Поводів не торкайся, за гриву не чіпляйся — як же мені триматися? — заблагав Шаста.

— Авжеж, — кивнув кінь, — коліньми. У цьому й полягає мистецтво верхової їзди. Стискати боки коню коліньми, спину тримати рівно, наче рогац проковтнув, лікті не розчепірювати... Навіщо ти шпори собі причепив?

— Як навіщо? Усі поважні вершники так роблять — на власні очі бачив!

— От що, хлопче, шпори заховай куди подалі, хоча б у сидельну торбу — буде нагода, ми їх іще продамо в Ташбаані. А тепер час настав: по конях! Гоп!

— Ой, щось не «гоп», а «геп», — встиг видихнути Шаста, гепаючись з першої спроби.

— Я ж тобі кінь, а не копиця сіна, щоб отак плигати на мене. Спробуй іще раз. От бачиш, зовсім інша справа! Тепер сядь струнко, пригадай, що я тобі казав про коліна. Хто б міг уявити, що бойовому коню, який, між іншим, водив в атаку всю кінноту, який вигравав призові перегони, доведеться возити на собі чувал із картоплею — бо інакше твоє вміння триматися в сидлі й не назвеш! — Кінь знову форкнув, цього разу лукаво. — Гаразд, тримайся, як умієш! А з тим — у дорогу!

І вони тихенько вирушили в темряву ночі. Спочатку кінь ішов кроком на південь від рибальської халупи, де паморочна річечка впадала в море, і тут він добряче потупцяв у грязюці, залишаючи досить чіткі відбитки копит, з яких було видно, що він буцімто прямує на південь. Але щойно вони опинилися посеред броду, кінь повернув проти течії, водою вони піднялися вгору ще на сотню-дві кроків, поки кінь не підшукав місце, де б вийти на берег. Тут була мілина, усіяна галькою, на якій не залишалося помітного сліду. Так само обережно він вийшов на берег і кроком попрямував тепер на північ, поки рибальська халупа з поодиноким деревом, стайня з віслюком та затока — усе те, що Шаста до того знав у своєму житті, не розтанули в темряві літньої ночі. Пологий схил, де опинилися мандрівники, потроху вивів їх на гребінь пагорба, за яким закінчувався відомий Шасті світ і стелилася велика, поросла буйними травами рівнина без кінця-краю, де гуляв вільний вітер.

– Ну, що скажеш? – спитав кінь. – Як на мене, це чудове поле для галопу!

– Тільки не це! – заблагав Шаста. – Я не вмію! Будь ласка, мій добрий коню... пробачте, не знаю, як вас звати...

– Ігого-гого-йохохо-гуді-га, – відповів кінь.

– Пробачте, але мені ніколи-ніколи не вдасться вимовити таке дивне ім'я повністю. Можна, я буду звати вас просто Ігого?

– Що ж, якщо на більше ти не здатен, можна й так, – не став заперечувати кінь. – А тебе як звати?

– Усі мене звуть Шаста.

– Фр-хр-гм... Хто їх вигадує, такі дивні імена, хіба що язика зламати... Гаразд, звикну, а тепер повернімося до галопу чи чвалу. З ним навіть простіше, ніж підтюпцем, якщо пристосуватися до ходи – тоді тобі не доведеться весь час підводитися на стременах. Стискаєш мої боки колінами і дивишся вперед поміж моїх вух. І в жодному разі не дивись на землю. А як відчуєш, що от-от упадеш, просто стисни коліньми боки та випрями спину. Готовий? Увага, до Нарнії – галопом руш!

Розділ 2

Дорожні пригоди

Наступного дня, коли Шаста прокинувся, сонце стояло вже високо. А прокинувся він від того, що йому наснилося, буцімто його обличчям мандрує щось тепле й вогке. Він широко розплющив очі й побачив перед собою кінську пику. Одразу ж події попередньої ночі постали перед ним. Він рвучко підхопився й сів, аж раптом його пронизав біль, і хлопчик застогнав.

— О мій Ігого, — видихнув він, — здається, я весь у синцях — болить геть усе. Поворухнутися навіть боляче.

— Доброго ранку, маля, — обізвався кінь. — Мабуть, то втома далася взнаки. Або задубів з незвички. Як на мене, то ніяк не може бути пов'язане з падінням. Та й падав ти — тьху, тьху! — усього разів із дюжину, не більш. До того ж на таку чудову м'якеньку та пружну травичку, що падати на неї — саме задоволення, сам би качався на ній хоч весь день. Єдине карколомне падіння, яке тобі майже вдалося, — та й те припало в чагарник. Ні-ні, кажу тобі, це все від браку досвіду — вперше завжди так буває. А от як нам бути з твоїм сніданком? Я-то вже поснідав...

— Хай йому абищо, тому сніданку! Я й пальцем поворухнути не в змозі, кажу тобі!

Та слухати Шастині скарги кінь далі не став. Заходився підштовхувати хлопця спочатку носом, а потім і копитом, доки той не звівся на ноги. З висоти свого зросту Шаста нарешті роздивився навкруги. Позаду темніло щось схоже на гайок. Попереду — порослий білими квіточками та дрібною травою схил, що, спускаючись додолу, обривався кручею. Ще далі попереду розбивалися об берег хвилі. Шасті ніколи не доводилося дивитися на море з такої висоти. І до того він навіть і гадки не мав, яке ж воно насправді велике та різнобарвне. Берегова лінія тягнулася вдалечинь і праворуч, і ліворуч, наскільки сягало око; далеко внизу пінився прибій, який через відстань здавався беззвучним. Над морем кружляли галасливі чайки, а над розпеченою полуденним сонцем землею дрижало марево. Шаста вдихнув морське повітря на повні груди й одразу відчув, нібито чогось у тому повітрі не вистачає. Він покрутив головою, повів носом і нарешті збагнув: у

повітрі не було запаху риби. Втім, і не дивно: усе своє життя біля моря, що б він не робив: чи то порався по господарству, чи то латав рибальські сіті, чи то куховарив – усюди його переслідував запах риби, тому й уявити море без цього запаху він просто не міг. Новий запах моря виявився таким свіжим і чудодійним, що на якусь мить він не тільки забув про своє колишнє життя, а й про синці, та подряпини, та задубілі м'язи, що він натрудив попередньої ночі.

– І що ти там казав про сніданок? – стрепенувся Шаста.

– Ху, – схвально форкнув кінь, – якщо попорпатися в сидельних торбах, ти, певно, знайдеш щось їстівне. Вони теліпаються он там, на дереві, де ти їх сам учора – чи, краще вже сказати, сьогодні вранці? – й кинув.

Разом вони дослідили вміст сидельних торб, і здобуток перевершив усі їх сподівання: листовий пиріг із м'ясом (хіба що трохи задубілий), добра жменя в'яленого інжиру, скиба, як її називають, «зеленого» сиру (хоча насправді він білий) та бурдюк із вином. В іншій торбі знайшлося ще більше: близько сорока півмісяців сріблом – такого скарбу за своє життя Шаста не те що в руках не тримав, а навіть і в очі не бачив! Усе ще кривлячись від болю, Шаста обережно вмовстився під деревом та накинувся на пиріг; за компанію кінь налагодився іще поскубти тутешньої травички.

– А от якщо витратити ці гроші, то чи не буде це звичайнісінькою крадіжкою? – раптом спитав Шаста.

– Гмм... – на якусь хвилю кінь застиг із повним ротом трави. – Чесно кажучи, над цим я поки що не замислювався. Але з цього приводу гадаю от що: вільному коневі, до того ж і розумному, вдаватися до крадіжки не личить. А з іншого боку, нас обох силоміць було взято в полон, а раз так – то ми з тобою всього лише втікачі з полону, до того ж на ворожій землі. А раз так, чому не вважати ці гроші нашою воєнною здобиччю чи як її там? Крім того, без цих грошей здобувати тобі їжу вважаю справою майже нездійсненною – ти ж, бач, не ладен, як і всі інші двоногі, перейти на таку поживну здорову їжу, як та ж трава чи овес?

– Ні, – похитав головою Шаста.

– А ти хоч раз пробував?

– Доводилося, та навіть проковтнути не зумів. І ти б не зумів на моєму місці!

– Кумедний ви народ, ці люди!

Коли зі сніданком було покінчено (до речі, чи не кращим у Шастиному житті), Ігого сказав, що перед тим, як його сідлати, він волів би ще повалятися на моріжку. Як сказав, так він і зробив: упав на траву догори копитами та задригав усіма ногами, перекочуючись з боку на бік.

– Е-ге-гей! О-го-го! Як гарно! Приєднуйся! Це ж не тільки приємна, а ще й оздоровча процедура!

Та Шаста аж за живіт ухопився від реготу:

– Бачив би ти себе збоку: як ти кумедно дригаєш ногами!

– А от і ні! – палко заперечив Ігого, проте повернувся на бік, підняв голову та допитливо глянув на Шасту. – Невже і справді?! – раптом стривожився він.

– Ще б пак! – підтвердив хлопчик. – Та хіба це так уже й важливо?

– Ти геть не розумієш! Може, чемні розумні коні такого зовсім не роблять, а я вже встиг нахапатися дурних звичок від дурних дикунів! Який же сором на мене чекав би в Нарнії, коли б я надумав зробити таке на очах у пристойного *кінства*. Ти як гадаєш? Тільки чесно! Як то кажуть, не жаліючи моїх почуттів: чи качається пристойне кінство на моріжку?

– Звідки мені знати? – здивувався хлопчик. – Особисто я поки що цим і не переймався б – спершу треба ще дістатися твоєї загадкової Нарнії, а потім уже дивитися, хто там і на чому качається! Ти хоч дорогу знаєш?

– Я знаю, як дістатися Ташбаана. Він стоїть на самому краї великої пустелі. Далі треба перетнути пустелю, а з середини пустелі вже буде видно великі Північні гори. Розумієш, «північні»! Виходить, Нарнія десь там, за тими горами. Нам би тільки Ташбаан минути, а там нас уже не зупинить ніхто й ніщо! Найстрашніша небезпека для нас обох – то людські міста та селища, тож від них краще триматися якнайдалі!

– А чи можна той Ташбаан якось обминути?

– Власне, обминути можна, але для цього доведеться завернути в глиб країни, де дороги прокладені між оброблюваними полями, а це означає, що прослизнути непоміченими навряд чи вдасться, та й доріг тамтешніх я не знаю, тож будь-якої миті можна наскочити на будь-кого. Ні, найкраще, що можна вигадати, – це триматися моря та прокрадатися вздовж узбережжя. Тут хоча б усе знайоме: попереду

поміж пагорбів самі лише пасовиська, де подекуди зустрінеш отару з пастухом та сполохнеш кролика-гаволова чи галасливу чайку. Ну що, годі теревенити – рушаймо!

Похитуючись на затерплих ногах, неслухняними руками Шаста осідлав Ігого; у свою чергу той благодушно пішов легкою риссю, не пускаючись у галоп. Так промайнув увесь день. Уже надвечір уторована стежка вивела їх із пагорбів у долину, де виднілося якесь селище. На околиці Шаста спішився та рушив далі пішки. Доки він купував у селі хліб, цибулю та редиску, кінь обійшов селище полями та зустрів хлопчика з іншого краю долини. План спрацював, тож вирішили триматися його кожен другий день, коли знадобиться їжа.

Подорож ішла Шасті на користь. Його м'язи наливалися силою, з коня він уже майже не падав, і лише Ігого дорогою за старою звичкою форкав та буркотів: «Теж мені, чувал із борошном – верхи на такому скакуні!» або «Навіть коли б ми були в цілковитій безпеці, виїхати з тобою на велику дорогу – сорому не скараскаєшся!» Та попри всі образливі слова Ігого виявився напрочуд гарним наставником, бо ніхто не навчить вас їздити верхи краще за самого коня. Поволі Шаста навчився їздити риссю, галопом, брати з копита в кар'єр, долати бар'єри, і навіть залишатися в кульбаці тоді, коли Ігого зненацька зупинявся або різко забирав праворуч чи ліворуч, – вміння, без якого, за словами самого Ігого, не можна обійтися ані на герці, ані в битві. Про битви, у яких брав участь сам Ігого, возячи на собі таркаана, Шаста ладен був слухати нескінченно. Аби згаяти час у дорозі, кінь і справді розповідав йому історії з минулих походів: що таке марш-кидок, переправа через бурхливі гірські потоки, кавалерійська лава та про те, як сходиться в атаці кіннота проти кінноти і починається така січа, у якій коні, справжні бойові огирі, б'ються нарівні з людьми – кусають одне одного, б'ють копитами, топчуть та стають дибки, аби вершник удвічі сильніше завдав смертоносного удару бойовою сокирою чи мечем. Але розповідати про те Ігого не любив, як не благав його Шаста.

– От не докучай мені своїми розпитуваннями, – часто-густо відказував Ігого. – Бо все одно то були ганебні війни на славу тісрока, а мене примушували битися в них як раба та безсловесну твар – навіть згадувати соромно! А от якщо мені випаде честь битися за Нарнію, то

я битимусь вільним конем, от тоді й розповідати буде про що. На північ! До Нарнії – уперед! Ур-р-ра! І-го-го!

Невдовзі Шаста засвоїв, що тільки-но з вуст Ігого зривався цей клич, як йому, Шасті, треба готуватися до галопу.

Так промайнув тиждень, а може, й не один: бухта змінювалася бухтою, мис – мисом, долина – долиною, село – селом, річка – річкою... А скільки їх було на шляху – Шаста вже й з ліку збився, коли однієї місячної ночі трапилося от що: того дня, проспавши майже до вечора, вони рушили в дорогу, коли сонце вже сідало. Десь позаду лишилися великі пагорби, попереду простягалася рівнина, ліворуч темнів гай, а прибережна смуга крилася десь за піщаними дюнами праворуч. Ігого, який ішов то риссю, то чвалом, раптом завмер.

– Що там? – пошепки спитав Шаста.

– Тс! – цитьнув кінь, вигинаючи шию та прядучи вухами. – Ти нічого не чуєш?

Шаста прислухався. Нарешті до нього долинуло ледь вловне начебто відлуння стукоту власних копит Ігого.

– Здається, між нами та лісом скаче хтось іще, – втямив він.

– Саме так, – кивнув Ігого. – Ось це мене й непокоїть.

– Либонь, якийсь селянин додому поспішає, – припустив Шаста й позіхнув.

– Облиш, – стиха форткнув кінь. – Тут зовсім інша хода! То ніякий не селянин, а під ним аж ніяк не селянська шкапа! Хіба ж із відлуння не чути? Ні-ні, кажу тобі: то скаче справжній біговий кінь, а на ньому – справжній вершник! Скидається, там, понад лісом, за нами женеться таркаан... А от кінь під ним і справді не бойовий – для того хода залегка, але дуже-дуже ладний! То навіть не кінь, а спритна кобилка... Так-так-так – чистокровна бігова кобилка, чуєш?

– Ні, вони саме зупинилися.

– Саме так, – повівши вухом, кивнув Ігого. – Але чому вони зупинилися саме тепер? Ось що я скажу тобі: вони – хто б там не був – переслідують нас, наче тінь!

– І що ж нам робити? – якомога тихіше спитав Шаста, нахилившись коню до самого вуха. – Якщо вони нас теж почули, як ти гадаєш: чи бачать вони нас так само, як і чуять?

– У сутінках – навряд чи, принаймні поки ми не рухаємося. Але щойно ми зрушимо з місця, вони це неодмінно помітять. Хоча... бач –

до місяця підповзає хмара. Зробімо от що: тільки-но місяць сховається за нею, ми тишком-нишком наживаємо копитами до берега. Там, серед дюн, хоча б можна зачаїтися, аби не накликати лиха – хай краще воно спробує знайти нас.

Так вони й зробили: тільки-но місяць сховався за хмару, Ігого, як і обіцяв, мало не навшипиньки рушив до берега. А відчувши під ногами пісок, пішов легкою рисою.

Хмара виявилася більшою та густішою, ніж здавалося спочатку: вона не тільки вкрила місяць, а ще й півнеба, і з її тінню на землю раптом упала ніч, та така, що хоч в око стрель.

– Ми вже майже серед дюн, – пошепки встиг мовити Шаста, як серце його мало не гулькнуло в п'яти: попереду з темряви на них чи то гримнув грім, чи пророкотав рев, глибокий, протяжливий та дикий. Ігого аж відкинуло назад, і він майже з місця дременував навзаводи геть від моря.

– Що то бу-було? – викрикнув Шаста.

– Лев! – кинув через плече Ігого, не збавляючи ходи.

То були єдині слова, що ними вони перекинулися в шаленому галопі, аж поки не перетнули вбрід досить широку, але неглибоку річечку і не зупинилися на протилежному її боці. Тільки тут Шаста помітив, що Ігого тремтить усім тілом і, як то кажуть про коней, увесь змилений.

– Річка має відбити наш запах та збити хижака зі сліду, – ледве переводячи дух, вичавив Ігого. – Тепер ми можемо йти хоч пішки. – І вже остаточно отямившись від переляку, додав: – Мені дуже й дуже

соромно, що з остраху я втратив усілякий розум – словом, повівся не як розумний кінь, а як звичайнісінький остраханський безмозкий коняка. Ганьба мені, ганьба розумному коневі, що не раз доводив у бою, що не боїться ані шабель, ані списів, ані стріл, а тут... ось на тобі... якась дика тварюка налякала так, що ноги й досі тремтять. Перейду-но я краще на рись.

Він перейшов на рись, але вже за якусь хвилину чкурнув так, що риссю той біг і не назвеш. Та й не дивно: левиний рев почувся знов, цього разу – з боку лісу.

– Їх двоє! – аж простогнав Ігого, припускаючи стрімголов уздовж річки.

У повному мовчанні вони скакали вже не першу хвилину, коли Шаста помітив, що в перегонах вони не самі.

– Гей, Ігого! – викрикнув він. – Отой, інший кінь, уже зовсім поруч – каменюкою докинеш!

– Це те-те-те, – крізь тупіт копит кинув Ігого, – це те, що нас врятує! Там та-тарка-ан, а в нього – шабля. Він нас і захистить!

– Що я чую?! – у відчаї вигукнув Шаста. – Як на мене, краще потрапити до левових пазурів, аніж до лап таркаана. Мене повісять на першому ж дереві, як конокрада.

Звісно, Шаста хоч і налякався левиного рику, та все ж левів побоювався менше за таркаанів. І це зрозуміло, бо таркаана він хоч бачив на власні очі, а лева – ні, на відміну від Ігого.

Ігого лише форкнув у відповідь, але взяв праворуч, далі від таркаана. Кобила ж, навпаки, стала брати ліворуч, і невдовзі відстань між ними відчутно збільшилася. Аж тут знов почувся левиний рик, спершу праворуч, а потім – ліворуч, і коні мимоволі почали зближатися. Та леви, здається, теж. Більш того, судячи з їхнього рику в темряві, страшні хижаки не тільки стрімко наздоганяли коней, а ще й зганяли їх до купи! Шасту пройняв холодний піт. Раптом хмара зникла, як і не було, і місяць, наче вирвавшись із полону хмари, засяяв так, ніби навкруги стояла не глупа ніч, а ясний день. Одразу стало видно, що обидва коні скачуть майже сідло в сідло, стремено в стремено та ніздря в ніздря, ніби змагаючись на призових перегонах. Ігого і сам визнав (згодом), що кращих перегонів Остраханство ще не бачило. Втім, тієї миті роздивлятися навкруги не було коли, і Шаста подумки вже гадав, чи леви вбивають одразу, чи спочатку бавляться зі

здобиччю, як кішка бавиться зі спійманим мишеням, і як при тому почувається мишеня. Водночас, як то буває у хвилини найстрашнішої небезпеки, він із приголомшливою ясністю помічав усе, що відбувалося навкруги. Краєм ока він помітив, що вершник, який мчав майже поруч на іншому коні, на зріст був невеликий, як то кажуть, ладно скроєний, його обладунки виблискували сріблом у місячному сяйві, а от борода, гордості будь-якого таркаана, він чомусь не мав.

Це, власне, й усе, що встиг помітити Шаста, коли перед його очима вигулькнуло щось таке, сріблясте й пласке; наступної миті почулося «шубовість», і не встиг він здивуватися, як у рота води набрав, справжньої солоної морської води. Це трапилося тому, що те, сріблясте й пласке, що перетнуло їм шлях, виявилось морською затокою, і тепер обоє коней борсалися у воді, намагаючись якнайшвидше дістатися протилежного берега. Ззаду їх підганяв той самий лячний левиний рик. Шаста, який сидів по коліна у воді, озирнувся і побачив велику кошлату мару на краю землі. Тінь була лише одна. «Від іншого лева, – подумав хлопчик, – ми, здається, відірвалися». А от сам лев, здається, вирішив, що здобич не варта того, аби мочити ноги, і плигати у воду слідом за кіньми буцімто не збирався. Коні тим часом уже дісталися середини затоки, як і раніше, бік у бік; попереду вже чітко виростав інший берег, а з ним – і надія на порятунок. Поки що таркаан ані словом не прохопився. «Але ж він неодмінно почне допитуватися, – подумав Шаста. – Неодмінно почне; як вийдемо на берег, так, либонь, і почне. І що ж мені відповідати? Просто зараз треба вигадати щось путнє!»

Та нічого путнього він вигадати не встиг, бо майже поруч почулися голоси.

– Ой, щось я вкрай зморилася! – сповістив перший.

– Не кажи дурниць, Гвін,^[10] – перебив інший. – У морі не зморюються, а навпаки, освіжаються.

«Чи я марю? – подумав Шаста. – Чи справді ота кобила мовила щось людським голосом?»

Утім, розмірковувати довго йому не довелося, бо невдовзі коні копитами відчули дно та наввипередки рвонули до берега так, що аж вода заструменіла з боків від голови до хвоста, а потім під усіма вісьмома копитами зашаруділа галька, а ще за мить обоє коней вийшли на дальній берег затоки.

На превеликий подив Шасти, бажання про щось допитуватися таркаан не виявив. Більш того, у бік Шасти він навіть і не подивився, а навпаки, усім своїм виглядом одразу дав зрозуміти, що єдине, що його цікавить, – то якнайшвидше забратися геть. Так, певно, і сталося б, якби не Ігого, який заступив шлях іншій коняці.

– Фр-р-р... – форкнув він. – Тпру-у-у, кобилко! Чи довго ви збираєтеся видавати із себе дикунку? Я все чув – ви ж розумна кобила, з Нарнії, так само, як і я.

– А навіть якщо й так, яке твоє коняче діло? – нарешті озвався таркаан, загрозливо кладучи руку на рукоять шаблі.

Та попри удавану погрозу в голосі, Шаста одразу відчув, що не такий уже він страшний, отой таркаан, і навіть...

– Так це ж усього-на-всього дівча! – тільки й вихопилося в нього.

– А тебе це аж ніяк не обходить! – огризнувся «таркаан». – Якщо «усього-на-всього дівча», то ти – усього-на-всього нікчемне, та ще й невічливе хлоп'я – можливо, навіть і раб, який втік від свого хазяїна, та ще й коня, либонь, поцупив.

– Чиє б нявчало, – гмикнув Шаста.

– Ніякий він не конокрад, – заступився за хлопця Ігого, – з тим самим успіхом ви можете обізвати мене дітокрадом, бо невідомо ще, хто кого викрав. А от щодо того, що моє коняче діло, а що ні – невже ви припускаєте, що я ладен пройти повз таку чарівну кобилку, яка, майте на увазі, є особою мого роду-племені, та ще й коли ми зустрілися на чужині! Це ж наче йти проти природи!

– Саме так, – погодилася та, що її звали Гвін, – проти природи не підеш.

– От притримала б ти язика, Гвін! – цитьнула на неї дівчинка. – Коли б не твій довгий язик, ми б у цю халепу не вскочили!

– Якщо «халепа» – це про нас, – зауважив Шаста, – то ми тут вас не тримаємо – полотном вам, як то кажуть, дорога!

– Авжеж! Тільки спробуйте нас затримати! – мовила, мов ножем відтяла, дівчинка.

– ...От до чого сварливі та вперті істоти бувають оті люди, – мовив Ігого, звертаючись до Гвін, – достеменні віслюки! Ми ж з вами, як розумні... е-е-е... коні завжди знайдемо спільну мову, чи не так? Дозволю собі виказати припущення, ясна панночко, що ваша доля

чимось подібна до моєї: викрали ще в лошацтві, запродали в неволю до Остраханства і тут, у неволі, ви вже не перший рік.

— Саме так усе й було, — похнюпилася Гвін і навіть тихесенько схлипнула.

— То ви вдалися до втечі?

— Та накажи ж ти своєму коневі, нехай не пхає носа, куди не просять! — тупнуло ногою дівча.

— А от і не наказуй! — у свою чергу тупнула ногою Гвін, поводячи вухом. — Бо втеча не тільки твоя, Аравіс, а й моя! До того ж — і я в тому певна — благородний бойовий кінь нас ніколи не зрадить! Ми справді втікачі! Тримаємо шлях до Нарнії.

— Ми теж, тому, виходить, мета в нас одна, — кивнув Ігого, — та ви, мабуть, і самі вже здогадалися: коли в дорозі серед ночі зустрічаєш хлопчиська в лахміттях верхи на бойовому коні, якщо за цим щось і стоїть — то тільки втеча; так само як і те, що якщо серед ночі в дорозі зустрічаєш високорідну таркиню в братових, як на вигляд, обладунках, яка, крім того, занадто підозріло переймається тим, аби ніхто не пхав носа куди не слід, то перше, що спадає на думку, — то втеча. Якщо це не так, то я — не чистокровний бойовий кінь, а задрипана ряба кобила.

— Гаразд, — здаючись, махнула рукою Аравіс, — спіймали: так, ми з Гвін і справді втікачки і тікаємо саме до Нарнії. Але ж вам яка з того користь?

— У такому разі, — розсудливо мовив Ігого, — що нам заважає тікати разом? Сподіваюся, пані Гвін нічого не має проти супутника, який у дорозі може стати у пригоді, а коли знадобиться — й захистом.

— Тпру, тпру, зачекайте, зачекайте, — втрутилася Аравіс, — а чому весь час ти звертаєшся не до мене, а до моєї кобили?

— Даруйте, таркине, — відповів на закид Ігого і настовбурчив на неї вуха, — але краще вам позбутися ваших остраханських звичок. Ми, Гвін та я, вільні нарнійці, і якщо ви з нами тікаєте до Нарнії, то, гадаю, для того, аби теж бути вільною. Отож звикайте до того, що Гвін уже не ваша кобила, а вільна нарнійка. От вам би, мабуть, не дуже сподобалося, коли б я цікавився у Гвін, а як там, мовляв, твоя людина?

Дівчина розгубилася. Вочевидь, під таким кутом зору дивитися на стан речей вона не тільки не звикла, їй таке навіть на думку не спадало.

– А все ж таки? – вирішила не відступатися вона. – З чого ви вирішили, що нам краще триматися разом? Більше людей та коней привертатимуть більше уваги.

– Навпаки, – зауважив Ігого.

– Будь ласочка, Аравіс, – підтримала його Гвін, – мені буде спокійніше. Ми самі навіть дороги не знаємо. Кажу тобі: мати такого супутника, як цей благородний кінь, – то мрія будь-якої кобили.

– Та хай як знають, Ігого, – озвався Шаста, – хіба ти не бачиш, що ми їм не до вподоби?

– Саме навпаки, – палко заперечила Гвін.

– От послухай мене, – мовила на те Аравіс, – я б і рада, коли б ти приєднався до нас, але ж твій хлопець... звідки тобі знати, що він не шпигун?

– Чого ото вигадувати? Сказали б одразу, мовляв, щось ви нам не до смаку – і край! – образився Шаста.

– Не гарячкуй, мій друже! – похитав головою Ігого. – Побоювання таркині не можна одразу відкидати як безпідставні. Її теж треба зрозуміти! Та зважте на те, що я сам за ним приглядаю і поки що, повірте, надійнішого друга, ніж цей хлопчик, за всю нашу подорож я ще не бачив. До того ж зважте, що він і сам якщо не нарнієць, то древлянець, а це про щось таки говорить.

– Гаразд, – нарешті погодилася таркиня, – ми йдемо разом!

При цьому вона зверталася до Ігого, тим самим даючи зрозуміти, що якщо вона на когось і розраховує, то саме на коня, а Шаста їй ні до чого.

– Чудово! – привітав її рішення Ігого. – А тепер оскільки я бачу, що ті люті звірюки, які так налякали нас, залишилися по той бік, то чому б вам, людям, не розсідлати нас перед дальньою дорогою – кожному із присутніх, здається, є що розповісти іншим.

Дітлахи разом розсідлали коней, і ті одразу ж заходилися скубти траву; Аравіс видобула зі своєї сідельної торби всілякі ласощі і навіть запропонувала Шасті, але той досі копив губи і тому відмовився, посилаючись на те, що буцімто ще не зголоднів, проте дуже вдячний і все таке інше. Він повідомив це з усією гречністю, на яку був здатен хлопець, що виріс у рибальській хаті, та яку він вважав доречною у таких випадках, як цей. Збоку ж усі його потуги видавалися такими, ніби зголоднілий хлопчик, що виріс у рибальській хаті, намагається

якогомога чемніше відмовитися від ласощів, роблячи вигляд, ніби то не від образи, а так, мовляв, ще не зголоднів. Шаста й сам трохи розумів, що враження, яке він справив, дещо відрізняється від того, на яке він розраховував, і тому ще більше зніяковів та скопив губи.

Тим часом коні, здається, вже не тільки знайшли спільну мову, а навіть і спільні спогади: обоє, наприклад, добре пам'ятали зелені луки над Бобровою греблею. А ще, як невдовзі з'ясувалося, одне одному вони доводяться родичами, хоча й дуже далекими. А поки коні ніяк не могли набалакатися, люди відчували дедалі більшу ніяковість, яку зрештою помітив Ігого, і він, відволікаючись від спогадів, попрохав:

– Повідайте-но, таркине, нам свою історію! Вона обіцяє бути дуже незвичайною, тож нічого не попускайте.

Аравіс не змусила себе довго вмовляти і – віддамо їй належне – розповідь свою повела у зовсім інших висловах, ніж до того. Що ж, мистецтва красномовності (правдивого чи ні – то інша річ) в Остраханстві навчають із дитинства. Подібним чином англійських школярів ганяють писати твори, хочеш ти того чи ні. Різниця полягає в тому, що люди ладні слухати різні історії, поки не набридне, а от охочих читати оті школярські твори – я от, наприклад, у своєму житті ще не стрічав.

Розділ 3

Біля брами Ташбаана

— Звати мене Аравіс, — почала вона свою розповідь, — я й справді таркаанського роду, єдина дочка таркаана Кідраша, сина таркаана Рішті, сина таркаана Кідраша, сина тісрока Ільсомбреха, сина Арзіба-тісрока, який походить від господа нашого Таша. Тож батько мій, законний володар та правитель провінції Калавар, має великий привілей не знімати пантофлі перед очі самого тісрока — хай будуть вічними його літа! Матінка моя — хай не забудуть її боги своєю милістю в царстві небеснім! — пішла від нас, і батько взяв собі за жінку іншу. Один із моїх братів загинув у сутичці з бунтівниками далеко на заході, а інший — ще зовсім малий та нетямущий! І сталося так, що нова жінка мого батька, а мені, виходить, мачуха, зненавиділа мене всім серцем. І навіть світ затьмарився в її очах від того, що жила я в домі батька свого. І тому вмовила вона його пообіцяти віддати мене за таркаана Ахошту. А той Ахошта — ніякий він не родовитий, а тільки й того, що коли солодкими речами, а коли й намовами злими, але ж милістю тісрочою — хай будуть вічними його літа! — він був обласканий та в таркаанство зведений. А на додачу отримав у власність ще й багато земель, угідь та селищ чимало, що відписав йому милістю своєю тісрок. Подейкують, що коли великий візир нашого тісрока — хай будуть вічними його літа! — помре, то саме Ахошті пророкують його місце. Адже й вік у нього до того достатній, либонь, далеко вже за шістдесят. Та горба собі нажив поклонами, ось тільки пикою не вийшов. Якщо когось і нагадує, то хіба що мавпу. Так от, з огляду на всі його чесноти та відчуваючи постійні докори своєї нової дружини, а моєї мачухи, і відрядив мій батько посланця до Ахошти з пропозицією взяти мене заміж. Вагався Ахошта недовго — одразу дав згоду, пославши свою людину повідомити, що весілля відбудеться у день літнього сонцестояння цього ж року. Коли цю звістку принесли мені, то сонце згасло в моїх очах, наче ніч упала, кинулася я на своє ліжко й заридала сльозами гіркими, та проплакала я весь день. Але наступного ранку витерла я сльози з очей, вмила обличчя чистою водою та наказала сідлати мою улюблену Гвін, і взяла я з собою найгостріший кинджал, що супроводжував брата на тій війні з

бунтівниками, та з дому подалася геть. Коли ж залишився мій дім позаду, ми опинилися посеред лісу густого на галявині тихій, від людської оселі далекій. І тоді сплигнула я зі своєї кобили, що звати її Гвін, і дістала з торби кинджала гострого. І розчахнула я на собі сорочку, аби ближче було до серця, і вознесла останню молитву богам, аби як помру, то одразу ж стояти мені поруч із братом моїм загиблим. І заплющила я очі, і зціпила я зуби, і занесла кинджала, аби влучити просто в серце, аж тут... розтуляє моя кобила рота і мовить до мене голосом, наче дочка людська: «Не роби з собою того, що збираєшся зробити, не губи себе передчасно, бо, поки ти жива, тобі ще може всміхнутися щастя, а тому ж, хто вмер, нічого від життя вже не потрібно!»

– Не слухайте її, я й вполовину не вмію висловлюватися так красномовно, – мало не заіржала Гвін.

– Тсс-с, моя панночко, – цитьнув на неї Ігого, який, судячи з його вух, ловив кожне слово тієї оповіді, – таркиня володіє стилем, із яким важко посперечатися навіть найзавзятішим оповідачам із двору самого тісрока! Продовжуйте, таркине, благаю вас...

– Та коли почула я голос людський, яким, на превеликий мій подив, звернулась до мене моя ж власна кобила, – продовжувала Аравіс, – то сказала собі: «Невже страх перед смертю затьмарив мій розум настільки, що заговорив зі мною вустами моєї кобили?» І тут охопив мене великий сором, бо ніхто з моїх предків не відступав перед смертю і була вона для них не страшніша за укусу комара. І тоді я вдруге занесла над собою кинджала, і цього разу підійшла до мене Гвін та поклала голову мені на груди, ніби захищаючи мене від мене ж самої, і звернулася до мене так, як мати напучує нерозумну свою доньку. І подив мій змусив мене забути про все інше, і разом забула я і про ненависного Ахошту та про наміри мої скорботні й вигукнула у великому здивуванні своєму: «О люба кобилко моя! Звідки знаєш ти мову доньок людських?» І тоді й розповіла мені Гвін про все, що пам'ятала про рідну свою Нарнію, і про що вам і без мене відомо: і що живуть там розумні тварини, і як її вкрали, коли вона була ще лошам, і про зелені гаї, і про річки з прозорою водою, і про неприступні замки, і про величні човни, аж поки в мене не вирвалося: «Ташем присягаюся, Азеротом та Зарденою, господинею ночі, що я маю побачити цю казкову країну на власні очі!» – «О моя господине! –

відповіла на це мені Гвін. – У Нарнії вам не довелося б хапатися за кинджал! Бо в Нарнії дівчину проти її волі ніхто заміж не віддасть!»

Отак ми побалакали з моєю кобилою, і надія знову повернулася до мене. І зраділа я, що не скоїла із собою лиха. А потім ми домовилися з Гвін про втечу – про те, що тікатимемо разом, а в очікуванні слушної нагоди триматимемо наш задум у таємниці. Із тим ми й повернулися до батьківського дому. Вдягнула я найкращі шати та з'явилася перед очі свого батька, і танцювала танці, і пісні співала, і все для того, аби він нічого не запідозрив, а гадав, ніби я у захваті від майбутнього весілля. І звернулася я до нього з проханням: «О мій батьку, о відродо очей моїх, дозволь мені з однією моєю служницею поїхати до лісів на три дні й три ночі, аби принести таємну жертву Зардені, господині ночі та покровительці дів незаміжніх, як то годиться та звичай велить зробити шанобливій дівчині, коли вона має полишити служіння Зардені та перейти у служіння своєму чоловікові». І відповів на це мій батько: «О моя доню, о відродо очей моїх, хай буде за твоїм словом».

І з тим полишила я батька свого і попрямувала до давнього писаря його, що няньчив мене мало не з колиски, гойдав мене на колінах своїх та любив більше за життя своє. І взяла я з нього клятву зберегти мою таємницю, і коли він дав мені слово, я попрохала написати за мене листа. Він плакав та ридав, благав передумати, та я була невблаганна, і тоді мовив він: «Слухаю та корюся!» – і написав від мене листа. Той лист запечатала я своєю печаткою та сховала в себе біля серця.

– А що ж там було, у тому листі? – спитав Шаста.

– Що за нетерплячка, хлопче? – одразу ж урвав його Ігого. – Не переривай дурними питанням чудової оповіді! Усьому мають бути свої час та місце. Тож продовжуйте, таркине!

– ...Опісля покликала я служницю, що прислуговувала моїй мачусі, і наказала їй, що саме вона супроводжуватиме мене до святилища Зардени, та звеліла розбудити мене рано-вранці. І всміхалася я їй ласкаво та підливала зеленого вина, і вона з радістю прийняла той келих, не відаючи, що підмішано в те вино зілля сонне і що спати їй від того зілля не тільки всю ніч, а ще й день наступний. А щойно лише замок мого батька огорнули ніч і сон, вдяглася я в обладунки брата мого, які берегла в себе як спомин про нього, на пояс повісила я гаман із грішми, які дарували мені на різні свята, а також із коштовним камінням, та прихопила в дорогу харчів, сама осідлала свою кобилу та

поскакала геть у другій варті ночі. Та всупереч словам моїм, що казала я батькові, мій шлях лежав не в ліси до капища Зардени, а на північ і на схід до Ташбаана.

Була я впевнена, що маю три дні: батько мій не кине́ться мене розшукувати, бо гадатиме, ніби я в капищі Зардени дівочі творю обряди. А вже на четвертий день ми дісталися міста, що зветься Азім Балда. А стоїть те місто на перехресті багатьох доріг і завдяки своєму розташуванню здавна слугує перевантажним пунктом для поштарів самого тісрока – хай будуть вічними його літа! Саме тут вони міняють зморених коней на свіжих і скачуть далі. Скористатися послугами зв'язку можуть і пересічні громадяни, але не всі, а лише великі таркаани, яким надано такий привілей. Ось чому, опинившись в Азім Балді, попрямувала я одразу ж до голови всіх поштарів країни – він сидить у Поштовій палаті. І мовила йому так: «О відсилачу посланців правителя нашого – хай будуть вічними його літа! Я маю листа від дядечка мого, таркаана Ахошти, до таркаана Кідраша, володаря Калавару. Ось вам п'ять півмісяців – зробіть усе, аби він дійшов!» І відповів мені голова всіх посильних, приймаючи гроші: «Я почув, а отже, справу зроблено!»

Лист, як ви вже здогадалися, був не справжній, а написаний писарчуком іще вдома, а надиктувала його я сама. Ішлося ж у ньому ось про що: «Ахошта, таркаан, таркаану Кідрашу своє вітання шле та

миру бажає. В ім'я Таша, непереборного та невблаганного! Хай буде відомо тобі, що, прямуючи до палацу твого з думками про майбутнє одруження з донькою твоєю, таркинею Аравіс, волею долі та за сприяння богів, проїжджав я лісом, де саме й перебувала означена донька твоя, завершуючи творити обряди на честь Зардени, як то й личить благородній дівчині перед одруженням. Та ледве дізнавшись, кого саме я зустрів за сприяння богів, був я вражений як дівочою вродою, так і чеснотами, якими винагородили боги мою наречену. Відтоді спалахнуло в моєму серці кохання й охопило мене, наче вогонь, і раптом збагнув я, що спопелить він мене до останку, якщо не одружуся я з нею просто зараз. Тому, принісши належні жертви відповідним богам, не зволікаючи ані хвилинки, я одразу ж одружився з нею. Розуміючи, що не личить благородному таркаану покинути молоду, не завівши її до нової її оселі, я повіз новоспечену господиню до свого палацу, де ми обоє наразі й перебуваємо. Разом із тим, ми, з одного боку, благаємо і, з іншого – наполягаємо, покvapитися з батьківським благословенням, яке ми сподіваємося почути з твоїх вуст, так само, як і бачити тебе, разом із посагом, який був би дуже доречним, зважаючи на великі витрати, до яких я змушений був вдатися у зв'язку з укладанням шлюбу. З огляду на те, що ми з тобою – неначе брати, тішу себе надією, що ти, мій брате, не розгнівався через мій передчасний шлюб, єдиним виправданням якого є моя нездоланна пристрасть, яку відчуваю я до доньки твоєї. Хай не обійдуть боги тебе своєю ласкою!»

Надіславши листа, я знов осідлала Гвін, і ми подалися якнайшвидше з Азім Балди; погоня поки що нас не лякала – отримавши такого листа, батько мав щонайменше надіслати відповідь, а то й справді зібратися в довгу дорогу, а поки вони там з'ясовуватимуть, що й до чого, я буду вже далеко за межами Ташбаана.

Ось така, власне, і вся моя історія аж до тієї миті, коли вночі на нас напали леви і ми, рятуючись від них, з розгону шубовснули в солону воду, і, як тепер відомо, не ми самі.

– Але що ж сталося з тією дівчиною, ну, тією, яку ви отак завбачливо підпоїли снодійним? – спитав Шаста.

– А що може статися? Дадуть прочухана з батогами, щоб не спала зайвого, – тим усе й скінчиться, – знизала плечима Аравіс, – хоча

насправді треба було б дати за те, що шпигувала за мною та доповідала все мачусі.

– Як на мене, то було не дуже порядно з вашого боку, – похитав головою Шаста.

– Забула тебе спитати! – не надто чемно відповіла на те Аравіс. – Як так зробити, аби тобі догодити?

– Але є дещо інше, чого я не розумію, – не відступав Шаста, – чи не зарано вам заміж, маю на увазі – за віком? Сказати, щоб ви були старшою за мене – ніяк не скажеш, тож з якого дива вас взагалі сватати за якогось дідугана? Що скажете?

Аравіс не знайшлася, що на те сказати, та на допомогу їй прийшов Ігого:

– Про такі речі, Шасто, взагалі не питають. Єдине, що тебе вибачає, – то твоя необізнаність. У сім'ях великих таркаанів завжди так: щойно дівча навчилося їздити верхи, вже й заміж треба. У них одружуватися ніколи не зарано.

Шаста почервонів (хоча в сутінках навряд чи хтось це побачив). Йому стало соромно. На щастя, Аравіс попрохала Ігого розповісти свою історію, яка й відвернула загальну увагу. Правду кажучи, Шасті та історія була не до вподоби: на його думку, Ігого якось занадто вдавався до подробиць у тій частини, де йшлося про те, як із самої миті їхнього знайомства Шаста увесь час падав з нього та летів шкереберть.

Та Ігого, мабуть, вважав це дуже смішним і мало сам не іржав із Шастиної незграбності. Проте він виявився єдиним, кого це смішило, – Аравіс навіть не всміхнулася. Після розповіді Ігого всі мовчки почали лаштуватися на ночівлю.

Наступного дня вирушили всі разом: двоє коней та двоє вершників. Шаста досі був не в гуморі, згадуючи, як гарно їм було вдвох: йому та Ігого. Але тепер, здавалося, Ігого знайшов собі іншого співрозмовника – ним виявилася Аравіс. Втім, нічого дивного в цьому не було: усе своє життя в Остраханстві Ігого перебував серед таркаанів та найшляхетніших з їхніх коней, тому знав багатьох з остраханської знаті, а мандрував у таких місцях, що пересічному коневі й наснитися не могли. Ось чому вони з Аравіс швидко знайшли й спільних знайомих, і відомі обом місця. «Якщо ти брав участь у битві при Зулиндрі, – скаже, було, Аравіс, – то ти мав би зустрітися з моїм

кузеню Алімашем!» – «Авжеж, – скаже на те Ігого, – хто ж не знав Алімаша? От тільки він командував бойовими колісницями, а я з конями, що їх тягали, не дуже товаришував. Звісно, їх навіть кавалерією не назвеш! Та Алімаш – то й справді не тільки добрий вояка, а й шляхетна людина – хто, як не він, пригостив мене цілим кулем цукру після взяття Теебету!» Або скаже Ігого: «А влітку того року побував я в дивовижному місці на озері Мезреел», як Аравіс підхопить: «Знаю, знаю, там живе моя найліпша подруга, таркиня Лазаралін. Це й справді чудові місця, що потопають у зелені садочків. Там є й таке диво, як Тисячодухмяна долина!» Сказати, що Ігого зовсім забув про Шасту – не скажеш, але така, мабуть, людська (та й кінська) природа: як хто зустріне кого, з ким є про що побалакати, так про всіх інших і забуде. А як почуваються інші? Авжеж – зайвими.

Так само, як і Шаста, мала почуватися й Гвін, кобилка Аравіс, яка ніяковіла перед великим і грізним бойовим конем. Аравіс, здавалося, Шасту й зовсім не помічала, тож зайвого слова від неї годі було й почути.

Та згодом усе змінилося, бо вони наближалися до Ташбаана, і стало їм не до спогадів. Дедалі частіше й частіше дорогою траплялися селища, і ставали вони чимраз більшими; до того ж якщо раніше можна було за день не зустріти жодної живої душі, то тепер і години не проїдеш, аби не зустріти інших подорожніх. Тому подорожувати тепер доводилося лише вночі, а вдень переховуватися в куцах подалі від дороги. Та й під час зупинок було не до відпочинку: що ближче до Ташбаана, то більш палкими ставали суперечки, що їм там робити та як поводитися. До певного часу кожен приховував свої побоювання, та критися й далі було вже нікуди й ніколи. Під час таких суперечок Аравіс якось пом'якшала у своєму ставленні до Шасту. Зовсім трішки, але достатньо, аби те помітити. Втім, нічого дивного в тому не було: люди більше ладнають одне з одним, коли їх об'єднують плани на майбутнє, а не пусті балачки про минуле.

Перш за все, Ігого запропонував визначитися з місцем збору, де всі мали б зустрітися, якщо загубляться в Ташбаані. То мало бути місце з дальнього краю Ташбаана, і кращого, ніж долина Мертвих Царів на краю пустелі, годі було й вигадати.

– До того ж упізнати це місце дуже легко, – пояснив Ігого, – гробниці схожі на великі кам'яні вулики, тож не помітити їх

неможливо. Більш того, остраханці бояться тих гробниць більше, ніж гніву тісрока, бо вважають, що там водяться гули.^[1] Їхні жахи нам тільки на руку!

– А що як вони, ті гули, й справді там живуть? – застерегла Аравіс. На що Ігого сказав, як відрізав, що він – вільний нарнійський кінь і в усілякі остраханські байки не вірить. Набравшись хоробрості, Шаста підтримав свого коня, сказавши, що й він, судячи з усього, не остраханець, і тому ці остраханські байки – не про нього. Сказати, що то була щира правда – не скажеш, проте його рішучість справила враження на Аравіс (хоча б тому, що спершу дуже роздратовала). Та згодом вона посмілішала й заявила, що і їй жодні гули не страшні – хай собі живуть! Саме тому всі згодилися з пропозицією Ігого і вирішили, що саме долина Мертвих Царів буде їхнім місцем збору на тому краю Ташбаана. У всіх навіть покращився настрій, поки Гвін не нагадала, що, перш ніж зібратися на заповітному місці по той бік Ташбаана, треба ще крізь той Ташбаан пройти.

– Не переймайтеся, моя панночко, – заспокоїв її Ігого, – усе це ми вирішимо на свіжу голову, а тепер час спочивати.

Та й свіжа голова ясності не дала. Аравіс запропонувала вночі подолати річку, на якій стоїть Ташбаан, вплав нижче за течією – це б дозволило минути Ташбаан взагалі. Та проти цього плану Ігого мав два заперечення: по-перше, як йому відомо, гирло річки в тому місці доволі широке, тож виникало питання, чи здолає Гвін річку вплав, та ще й з вершницею на спині (авжеж, те саме питання Ігого ставив і собі, та ділитися своїми міркуваннями вголос не став); по-друге, саме нижче за течією досить часто ходять човни, тож у будь-кого, хто тихо й мирно перетинає річку в човні, той, хто намагається зробити те саме на коні, викличе недоречні питання.

Тоді Шаста виказав думку, що перетнути річку вплав можна й вище за течією, де річка має бути вузла. Та Ігого пригадав, що вище за течією по обидва береги тягнуться сади з літніми садибами остраханської знаті й там саме тепер повно таркаанів із таркинями, які весь день тільки те й роблять, що розважаються: чи то їздять верхи, чи то купаються в річці. Якщо на те, то саме таркаанські купальні та парки й були тим місцем, де найімовірніше зустріти когось із добрих знайомих Аравіс, а може, і його, Ігого.

– Треба вдатися до хитрощів, – знайшовся Шаста. – А що як нам перевдягнутися у щось таке, не дуже помітне?

І тут нарешті подала голос Гвін. Вона сказала, що, на її думку, не треба нічого вигадувати, а треба просто перетнути місто від брами й до брами, як то роблять усі інші... у натовпі, бо де й взагалі ховатися, як не в натовпі. Втім, не відкидала вона й думку про хитрощі з перевдяганням: дітлахи мали б вигляд чи то бідних селян, чи то чийхось рабів, а всі обладунки з нарнійським вбранням зав'язати в тюк та нав'ючити на коней, і їхати не верхи, а вести коней за вуздечку, і нехай собі всі гадають, ніби вони просто селяни, а коні – тяглові.

– Моя люба Гвін, – лише всміхнулася Аравіс, – де ти знайдеш такого холопа, який, дивлячись на Ігого, одразу не впізнає в ньому бойового коня, хіба навіть і замаскованого під селянську шкапу?

– Гадаю, ніде не знайдеш, – форкнув і собі Ігого, поводячи вухами.

– Я й сама розумію, що це не дуже гарний план, а може, навіть, і дуже кепський, – не сперечалася Гвін, – але ж ліпшого немає. Виходить, це наш єдиний план. Але ж візьміть до уваги й те, що за добрими конями добре й наглядають, їм хоча б гриви вичісують – а хто за всю дорогу з мене хоча б реп'яха зняв? Тож, певно, якщо нас забрюхати багнукою та якщо нам похнюпити голови, ніби ми такі вже ледачі чи зморені тяжкою працею, та якщо копитами нам ледь-ледь перебирати, то, може, щось із того й вийде. І от іще що: з довгими хвостами доведеться розпрощатися. У селянських коней хвости підрубані – і підрубані абияк: теліпаються, мов старі ганчірки.

– Моя люба панночко, – сполохався Ігого, – як ви собі те уявляєте – з'явитися в Нарнії в ТАКОМУ вигляді, як ви ото зараз змалювали?

– Гм, – гмикнула Гвін (вона взагалі була кобилою розсудливою), – до Нарнії ще треба дістатися, а в якому вигляді – то питання другорядне.

Ось так воно й вийшло, що хоча план, який запропонувала Гвін, нікому особливо не сподобався, та, зрештою, зупинилися саме на ньому. А от здійснити його виявилось справою клопіткою: не раз і не два довелося вдаватися до таких дій, які Ігого називав набігом, а Шаста – звичайнісінькою крадіжкою. Так, на одному хуторі вранці недорахувалися кількох чувалів, на іншому – зникла бухта мотузки, і лише третьому хутору пощастило більше: для Аравіс за гроші придбали якесь лахміття, хоча й хлоп'яче. Із тим лахміттям з виглядом

переможця вже надвечір Шаста з'явився до тимчасового табору, який втікачі влаштували біля підніжжя порослого деревами гірського пасма, що перетинало головну дорогу на Ташбаан. Усі були збуджені, спати ніхто не міг – авжеж, з верхівки пагорба, де вони стали на ночівлю, було видно Ташбаан.

– Ех, нам би тільки його проскочити, – вдивляючись у сутінки, прошепотів хлопчик.

– Аби тільки пощастило! – підхопила Гвін.

На пагорб вони піднялися лісовою стежиною, залишеною лісорубами. Над головою мигтіли зорі, а попереду жевріли тисячі вогнів – у долині ще не спав Ташбаан. До цієї миті Шаста й уявити собі не міг, яке ж величезне місто – столиця Остраханства. У нього не лише перехопило дух, йому навіть стало лячно. Тут, на пагорбі, вони нашвидкуруч повечеряли і просто неба діти влаштувалися трохи подрімати перед дорогою. Іще до світання їх розбудили коні.

Зірки досі мерехтіли на небосхилі, земля була холодною, трава – росяною, а десь далеко-далеко над морем уже займалася зоря. На кілька хвилин Аравіс зникла десь за деревами, а коли повернулася – її було не впізнати в лахмітті: у руці вона тримала клунок з власним таркаанським вбранням. Це вбрання із усіма обладунками, щитом та ятаганом, так само як і обидва сидла та зброю, заледве вдалося запхати в мішки. Потім Гвін з Ігого викачалися в пилюці, від чого одразу втратили колишню красу; останнє, що залишалося зробити, – то вкоротити хвости. А зробити це можна було лише за допомогою ятагана Аравіс. Довелося все викидати з мішка. Оскільки ніхто раніше ніяких хвостів не рубав, то з одного маху зробити це не вдалося, а довелося добряче помахати ятаганом – і це дуже не сподобалося коням.

– От кажу тобі, – говорив на це Ігого, – якби я не був розумною та добре вихованою конякою, от як хвицнув би тебе копитом! Казали «підрубати», а не «смикати»! Це ж знущання якесь!

Утім, попри передранкові сутінки та задубілі пальці, врешті-решт роботу було зроблено, ятаган знову заховали в мішок, мішки поклали на коней, діти взялися за мотузки (що ними замінили коштовну вуздечку) та рушили в дорогу.

– Пам'ятайте, – нагадав Ігого, – тримаймося разом! А якщо хтось заблукає у великому місті – стрічаймося біля гробниць у долині

Мертвих Царів. Той, хто прийде туди першим, має дочекатися інших.

– Пам'ятайте й про те, – додав Шаста, – що якщо хтось із вас, коней, прохопиться хоч словом, це може бути ваше останнє слово на волі! Віднині й до самої пустелі – ви звичайнісінькі селянські коні!

Розділ 4

Негадана зустріч

Через ранковий серпанок Шаста нічого не міг роздивитися попереду, у долині, окрім бань та шпилів, що здіймалися поверх туману. Та з кожним кроком туман розвіювався, піднімаючи завісу над містом. Невдовзі стало видно, що річка перед містом розділяється на два рукави, утворюючи природний острів, на якому, власне, й стоїть Ташбаан, який, мабуть, недарма вважають одним із див світу. Там, де вода билася об береги, поставали похмурі кам'яні мури, що мали стримувати повінь, зі сторожовими вежами, що їх Шаста налаштувався був підрахувати, та майже одразу ж збився з ліку. А далі, за мурами, куди не кинеш оком, пологими схилами великого пагорба аж до самої маківки, на якій виднілися дві величезні споруди: палац тісрока та храм Таша, – скрізь усе було заставлено будиночками, які здіймалися тераса над терасою, вуличка за вуличкою, з'єднані вузькими звивистими провулочками та кам'яними сходами в затінку дбайливо доглянутих помаранчевих дерев, садочків на даху, балкончиків, глибоких темних арок, колонад, гострих шпилів, зубчастих бійниць, мінаретів та оглядових веж. Та коли далеко над морем визирнуло сонце, а сонячні промені, відбившись від укритего сріблом купола великого храму, засліпили Шасті очі, він аж заляк.

– Ходімо! – долинув до нього голос Ігого. – Не можна зупинятися.

Уся долина по обидва боки річки рясніла тінистими садочками так, що здалеку здавалося, ніби вона поросла густим лісом, і лише підійшовши ближче, можна було розгледіти білі кам'яниці, де влітку полюбляли відпочивати ташбаанські багатії. Та не встиг Шаста роздивитися як слід, як раптом у ніздрі йому вдарив густий аромат садових квітів та стиглих фруктів – то обабіч дороги, майже впритул, поставали білі стіни кам'яних огорож, через які звішувалися важкі віти плодових дерев. І вже за чверть години мандрівники опинилися там, де просто понад дорогою, що вела до міста, над головою висіли запашні плоди, що їх Шаста не тільки зроду не куштував, а навіть і в очі не бачив.

— Що за дивовижне місце, скажу я вам! — у захваті вигукнув він.

— І не кажи, — кивнув Ігого, — та я бажав би опинитися від нього якнайдалі, хоча б на тому боці міста, серед мертвих царів. А там — на північ і до Нарнії!

Цієї миті здалеку долинув тягучий сумний та тремтливий звук, від якого, здавалося, здригнулося все навкруги. Він швидко набирав сили, поки не наповнив собою всю долину. Оговтавшись, Шаста збагнув, що насправді в тих диких звуках є якась музика, але така гучна та пронизлива, що вселяла мало не тваринний жах.

— То сурми Ташбаана дають сигнал до відкриття міської брами, — повівши вухом, сказав Ігого, — ми опинимося біля неї вже за хвилину. А тому, Аравіс, зігни спину, голову — похнюп, ногами пересувай так, ніби на них гирі, очей не підіймай, бо, як на мене, ти схожа на принцесу, тільки чомусь одягнену в лахміття! Уяви, ніби все твоє життя тебе шпиняли та лаяли на всі заставки, а за найменшу провину саджали в колодки.

— Чиє б нявчало, — пирхнула у відповідь Аравіс. — Комусь теж не завадило б похнюпити голову та вигнути шию, бо зараз він має вигляд бойового коня, який щойно вивалювався в багнюці та намагається вдавати із себе селянську шкапу.

— Тихіше! — шикнула на них Гвін. — Ми вже майже прийшли.

Що ж, так воно й було. Тепер вони стояли на березі річки, і вода хлюпалася вже біля самих ніг — залишалося перейти довгий міст із

темними кам'яними арками. На воді весело вигравали ранкові сонячні зайчики; праворуч, ближче до гирла річки, виднілися верхівки корабельних щогл, а за мостом вервечкою тягнулися подорожні, здебільшого селяни: деякі вели за вуздечку віслюків та мулів з поклажею, інші просто несли кошики на голові. Діти й коні приєдналися до потоку, що рухався до міста.

– Що сталося? – прошепотів Шасти на вухо Аравіс, побачивши в неї на обличчі якийсь незнайомий, майже чужий, вираз.

– Добре тобі, для тебе Ташбаан – лише порожній звук, – так само пошепки відповіла Аравіс, – а я... я мала б в'їжджати в місто з поштою й охороною, із солдатами попереду та рабами позаду, та не пішки, а в паланкіні. А від міської брами мене б бігом віднесли до самого палацу тісрока – хай будуть вічними його літа! – на звану вечірку... А що замість того? Потайки, серед якихось селян... Тобі цього не зрозуміти!

Цього Шасти дійсно не зрозумів. «Що за дурниці?..» – знизав плечима він.

На дальньому краю моста, де фортечний мур, вежа з прочиненою брамою здавалася маленькою та вузькою, але це тільки тому, що до неї було ще далеко, і тому, що вона була набагато вища, ніж той берег, де вони ступили на міст; обабіч брами, опираючись на списи, стояла дюжина охоронців – по півдюжини з кожного боку. Дивлячись на них, Аравіс мимоволі подумала про те, як вони тут вишикувалися б струнко, як на параді, коли б дізналися, чия вона донька. Усі інші, звісно, про те й не думали, а думали лише про те, як би прослизнути повз варту без зайвих питань. На щастя, вартіві питань і не ставили, лише один із них, ухопивши морквину просто з кошика, що селянин тримав на голові, кинув її в Шасти та грубо розреготався:

– Гей, хлопче, хапай, бо замість моркви перепаде тобі на горіхи від твого хазяїна, коли той побачить, як ти його верхового коня під поклажею водиш!

У Шасти мало серце з грудей не вискочило: невже всі їхні старання пішли на пси і перший «йолоп» упізнав в його бойового коня?

– А хазяїн про те знає, ось як! – якомога безтурботніше вимовив Шасти і одразу ж пошкодував про те, адже замість слів вартівий дав йому такого стусана, що мало не здалося.

– Я тебе навчу, холопе шолудивий, як розмовляти з вільним остраханцем!

Від болю в Шасти навіть навернулися сльози, та, може, воно й на краще, бо інший вартовий лише рукою махнув, мовляв, маєш своє – ну, то й геть звідси. А Шаста, якщо і схлипнув, то зовсім трішки, бо до чого-чого, а до стусанів він звик.

За міською брамою, як не дивно, спершу ніщо не нагадувало про ту розкіш, на яку натякав міський краєвид здаля. Перша-ліпша ж вуличка, до якої потрапили втікачі, виявилася не лише вузьенькою (бо з обох боків на неї виходили глухі стіни майже без віконець), а ще й переповненою людьми – та так, що й не проштотхнешся. Окрім селян, що поспішали на ярмарок, були тут водоноси, які розносили воду, торговці солодощами, носії з вантажем, вояки, жебраки, усілякі голодранці та безпритульна дітлашня, кури, бродячі собацюри та, певна річ, босоногі раби. Та якщо б ви, мій любий читачу, опинились там разом із дітлахами, то перше, що вас вразило, була б не тіснява, а настояний, багатовіковий сморід, яким просяк тут навіть камінь. Тут тхнуло від усього: від немитих людських тіл, немитих собак, прянощів, часнику, цибулі, але більш за все – від звалищ непотребу, через які доводилося торувати собі шлях.

Із усіх своїх сил Шаста робив вигляд, нібито веде коня, хоча насправді поводитирем був Ігого, який знав шлях, а сигнали подавав легкими порухами носа, удаючи, ніби він крутить головою. Дуже скоро вони звернули ліворуч і пішли вгору. Потроху повітря посвіжішало, затхлий сморід залишився позаду, а вздовж дороги з'явилися дерева, будівлі тепер скупчилися лише понад правим, вищим, боком вулиці, а ліворуч вони ніби провалювалися в прірву, і, дивлячись поверх клаптиків дахів, далеко вниз можна було побачити навіть блакитну смугу річки. Тут вони різко звернули вбік і рушили в протилежному напрямку, піднімаючись дедалі вище вгору. Ось таким серпантинном вони й сходили до головної площі Ташбаана. Просто на очах вулиці ставали охайнішими, садиби – розкішнішими, подекуди можна було навіть побачити статуї богів та якихось остраханських героїв, що спозирали оглядача згори вниз зі своїх високих п'єдесталів та навіювали благоговійний острах суворим виразом своїх облич. Тут пальми кидали тінь на розпечену бруківку, арки вабили живодайною прохолодою, а з-поза арок визирали затишні подвір'ячка з палацами, що змагалися в розкошах з доглянутими садами, охайними газонами та прозорими фонтанами. «Як же там гарно», – подумав Шаста.

З кожним поворотом серпантину Шаста сподівався, що от-от натовп розсіється, як до того розсіявся сморід, та де там: про те годі було й мріяти. Нескінченний потік людей все ще рухався вгору, і рухався дуже повільно, а інколи й зовсім зупинявся. Це траплялося щоразу, коли над натовпом лунав гучний голос: «Дорогу, дорогу таркаанові!», або «Дорогу таркині!», або якомусь там «п'ятнадцятому візиру», або амбасадору тощо. Почувши оповісника, натовп прискав у боки, притискаючись до мурів, а згодом з'являлися ті, про кого сповіщали оповісники та через кого зчинялася буча. Шасті вже пощастило побачити якогось знатного вельможу, та й не одного, а також якусь дуже знатну даму, і теж не одну – усі вони лежали на паланкінах, що їх на плечах несли четверо, а то й шестеро напівголих могутніх рабів. З усіх правил дорожнього руху в Ташбаані, здається, існувало лише одне: менш ясновельможний дає дорогу більш ясновельможному, інакше пригостять батогом або дадуть стусана тупим кінцем списа.

До палацу тісрока залишався, напевне, останній поворот, принаймні палац здіймався вже над головою, коли на вулиці стався черговий затор з непередбачуваними наслідками.

– Дорогу! Дорогу! – пролунав над натовпом зичний голос. – Дорогу королю білошкірих варварів, гостю самого тісрока – хай будуть вічними його літа! Дорогу ясновельможним лордам нарнійським!

Шаста відсахнувся до узбіччя, водночас намагаючись відтягнути Ігого. Та жодного коня, хай навіть і розумного, нарнійського, просто так з місця не зрушиш. А тут іще, як з'ясувалося, просто позаду опинилася така собі доволі гладенька тітонька, та ще й з чималим кошиком, яким вона вперлася йому в спину. «Тобі що, повилазило? Чого штовхаєшся? А що, як я штовхну?!» І не встиг Шаста оговтатися від несподіванки, як йому знову дісталось, цього разу від когось збоку, і в цій штовханині він зовсім випустив мотузок, за який тримав – чи тримався за?.. – Ігого. А вже наступної миті юрба позаду якось виплеснула його в перший ряд, звідки, як відомо, найліпший вид на різні видовиська.

Що ж, подивитися було на що: чужинці справді мали вигляд чужинців і відрізнялися від будь-кого, кого він бачив того дня. Попереду біг оповісник, що волав: «Дорогу-дорогу!», і то був єдиний остраханець у процесії. Слідом рухалися з півдюжини чоловіків і, на

відміну від заможних остраханців, рухалися вони пішки, а не в паланкінах. Усі були світлошкірі, так само як і Шаста, а більшість до того ж були ще й русяві. Вдягнені вони теж були інакше: у яскраві туніки простих насичених кольорів, що ледь сягали їм колін. У когось туніка була кольору зеленого листя в гаю, в іншого – скошеної стиглої пшениці, а в когось кольору ясного весняного неба. На голові замість тюрбанів були блискучі шоломи: у когось – сталевий, у іншого – сріблений, ще в когось – оздоблений коштовним камінням, а в одного – ще й з маленькими блискучими крильцями з боків. Утім, деякі йшли з непокритою головою. Мечі в чужоземців теж були дивні: довгі й прямі, а зовсім не загнуті, як остраханські ятагани. І от іще що: на відміну від більшості остраханців, що полюбляли напускати на себе поважність та загадковість, ці трималися аж занадто просто, коли б не сказати безтурботно, розмахуючи руками, перемовляючись та перекидаючись жартами. Один із них і зовсім щось там таке насвистував. З першого погляду було зрозуміло, що всі вони ладні затоваришувати із будь-ким, хто захоче товаришувати з ними, а якщо хтось не захоче – сам собі зробить гірше, але то вже їх не обходить. Такій їхній незалежності можна було лише позаздрити, та навіть позаздрити Шаста не встиг – бо сталося таке, у що й повірити неможливо.

Один із чужинців, судячи з усього, головний, раптом показав на Шасту і мовив:

– Еге ж, ось де він, наш утікач! – та й ухопив його за плече. А ще за мить дав йому запотиличника – не сказати, що болючого, але досить відчутного, саме такого, аби дати зрозуміти, що ти, скажімо так, десь завинив. А потім додав: – Ганьба, мій лорде, як вам не соромно? Через вас королева Сьюзан уже всі очі виплакала! Де ви блукали всю ніч? Як це зрозуміти?

Була б така можливість, Шаста одразу ж пірнув би в Ігого під пузом, розчинився у натовпі, а там – згадуй лиш як звали. Та в натовпі позаду не було ані шпаринки, а тепер його ще й оточили чужоземці.

Треба визнати, що найперше, що спало йому на думку за тих обставин, було одразу ж пояснити, що тут якась помилка, бо він аж ніякий не лорд, а навпаки – син бідного рибалки на ім'я Аршиш, а ясновельможний лорд приймає його за когось іншого, а за кого саме – він, Шаста, і гадки не має. Так хотів був відказати лордові Шаста, та

одразу ж схаменувся – пояснювати щось прилюдно, у цьому натовпі, було вкрай небезпечно, бо одразу ж могли виникнути питання: що він, син рибалки, тут робить, і де (а ще цікавіше – у кого?) він позичив свого коня, і хто така Аравіс – і тоді... все, згине всяка надія не те що проскочити непомітними, а хоча б протиснутися крізь Ташбаан. Він озирнувся, поглядом благаючи Ігого про допомогу. Та той тільки те й робив, що вдавав, ніби він – остраханський кінь нетямущий, і тому все, що коїться навкруги, його не обходить, бо його справа маленька: стояти й чекати, що скаже хазяїн. Залишалася ще Аравіс, та навіть подивитися у її бік Шаста не наважувався, аби не привернути до неї уваги й тим самим видати і її. Вигадати щось нашвидку теж не вдалося, бо той, хто був у нарнійців головним, сказав:

– Зробіть ласку, Перідане, прихопіть його милість за другу руку, і разом ми відведемо нашого юного втікача до палацу – знімемо камінь із душі вінценосної сестри нашої, Сьюзан.

Ось так воно й сталося, що не встигли наші втікачі пройти й півдороги Ташбааном, як усі їхні задумки звів нанівець невідомий їм чужоземець. Ні про що не питаючи, Шасту підхопили під руки та повели саме туди, куди він аж ніяк не збирався. Він мовчки перебирав ногами, не знаючи, що гадати і що станеться далі. Нарнійський король (Шаста вже здогадався, що то король, з того, як зверталися до нього інші) далі ставив йому недоречні питання, на які Шаста не знав, що й відповісти: де він був, як йому спало на думку втекти, де він подів свій одяг і чому на ньому оце пропахле рибою дрантя. І чи розуміє він, який він бешкетник та... тут король ужив невідомий Шасті вислів «нуль без палички».

І знову ж таки Шаста не знав, що й сказати, бо все, що він спромігся б сказати, могли використати проти нього.

– Мовчимо, значить... – зробив висновок король. – У такому разі скажу я. І скажу прямо: відмовчуватися, принце, коли завинив, це навіть гірше, аніж крадькома полишати палац. І скажу чому: втечу ще можна хоч і не виправдати, та хоча б зрозуміти, мовляв, хлоп'яча витівка, та ваше мовчання нічим, окрім як боягузством, пояснити не можна. А боягузтво – то найогидніша риса, що не личить синові короля Древляндії. І що ж ви тепер голову похнюпили та ледь ногами перебираєте, мов отой остраханський раб?

Докори ранили болючіше за удари батога. Зі свого боку Шаста розумів, що принц, про якого йшлося, мабуть, теж не заслуговував на ті докори і, мабуть, знав би, що відповісти. Та відповісти міг лише сам принц, а не він, Шаста, який і рота боявся розтулити.

Досі відчуваючи на собі сильні руки чужоземців, Шаста змушений був підкоритися долі. Вузькою вуличкою вони видряпалися кудись нагору, злетіли старими ходженими сходинками іще вище, а потім пірнули в непомітну арку в білій стіні з двома високими темними кипарисами обабіч. Одразу ж за аркою було подвір'я з мармуровим басейном, наповненим по самі вінця чистою прохолодною водою, посередині якого бив, розбризкуючи дрібні краплі, фонтан. Навкруги, серед зеленого газону, росли помаранчеві дерева; з чотирьох боків по білих стінах, що оточували подвір'я, вилися троянди. Гамір, курява та тиснява нижніх вулиць раптом зникли, Шаста і згадувати про них забув. Та не встиг він як слід роздивитися навкруги, як його, підхопивши під руки, швиденько потягли через усе подвір'я до темного отвору в стіні, що слугував, либонь, чорним ходом до палацу. Оповісник залишився зовні, а Шасту потягли далі прохолодним коридором, де після розжареної бруківки пройти босоніж було задоволенням. Ще одні сходи – і Шаста аж очима заблимав: він стояв у просторій залі, пронизаній світлом із навстіж прочинених вікон, які виходили на північ, запобігаючи прямим сонячним променям та зберігаючи таку бажану тут прохолоду. На підлозі від стіни до стіни простягався барвистий килим, у якому ноги потопали, наче в моріжку. Таких килимів Шаста ніколи і в очі не бачив, а про те, аби ними розгулювати, – і казати було годі. Впритул до стін довгими рядами стояли низькі кушетки із безліччю вишитих подушок, і на кожній з них хоч хто-небудь, та сидів. Взагалі, кімната була повна людей з тією, однак, обмовкою, що деяких із них якщо вже й називати людьми, то лише в певному розумінні цього слова.

Побачивши Шасту, до нього одразу ж поспішила вродлива, якщо не сказати – найвродливіша дівчина з усіх, кого йому доводилося бачити у своєму житті.

– Ах, Коріне, Коріне, як ти міг? – мовила вона, обіймаючи та цілуючи в щок. – Ми ж з тобою одне одному не чужі! Як померла твоя мати, хто ж піклується про тебе більше, ніж ми: твій батько та я? І що б я мала казати йому, коли б з тобою сталося якесь лихо?! Ти хоч

розумієш, що через тебе між Нарнією та Древляндією могла б спалахнути війна? От дурень нерозумний, хлоп'я та й годі! Теж мені, нуль без палички!

Так само, як і король, красуня вжила якийсь дивний вислів, значення якого Шаста так і не зрозумів, а королева розтлумачувати не стала.

«Схоже на те, що мене приймають за якогось хлопця з Древляндії, хто б він там не був. А це, виходить, нарнійці! Але де ж він сам, той справжній Корін, кортіло б знати», – подумав про себе Шаста, та вголос нічого не сказав.

– Ваші величності, – мовив хтось позаду, – королево Сьюзан! Королю Едмунде!

Шаста озирнувся на голос і побачив перед собою створіння, від одного погляду на яке можна було б чи то гепнутися просто на місці, де стояв, чи то навпаки – щодуху накивати п'ятами, словом, Шаста й сам не знав, як він встояв. Його можна було зрозуміти: чолов'яга, якщо його так назвати (саме його краєм ока помітив Шаста, щойно увійшовши до зали), на зріст був не вищим за Шасту та й вигляд мав майже як людина від голови до пояса, а от нижче... ноги у нього поросли шерстю, наче у того цапа, та й ратицями він теж удався у того ж таки цапа, та й хвостом. Шкіра вилискувала міддю, волосся кучерявилося, борода – так собі, рідкувата, знов-таки мов у цапа, а на голові, що найцікавіше, стирчали два маленькі роги. То був не хто інший, як фавн (ті з вас, хто читав нашу повість «Лев, Біла Відьма та шафа», мабуть, зрадіють, упізнавши у ньому Тумнуса, того самого юного фавна, котрого Люсі, рідна сестра королеви Сьюзан, колись зустріла в перший день, як потрапила до Нарнії. Тепер, звісно, він значно подорослішав, бо їхні величності, королі Пітер і Едмунд та королеви Сьюзан і Люсі, посідали трони Нарнії вже не перший рік). Так от...

– Ваші величності, – вже гучніше повторив фавн, – щось мені підказує, що їхню юну величність спіткав сонячний удар. Ви ж подивіться на нього – здається, він досі навіть не второпав, де він є!

Усі подивилися на Шасту, який стояв, роззявивши рота, і блимав очима, і одразу припинили його лаяти та докучати питаннями. Його майже силоміць поклали на кушетку, підклавши під голову подушки,

напоїли крижаним шербетом із золотого келиха та звеліли лежати й не рухатися.

Нічого подібного у Шастиному житті, не дуже багатому на події, ще не траплялося. Більш того, він і уявити собі не міг, що колись навколо нього здійсниться така метушня, а він лежатиме собі на м'якенькій кушетці з подушками, а його пригощатимуть такою смакотою, як цей шербет. Тому він радо виконав наказ. Не слід, однак, вважати, ніби він одразу ж забув про своїх супутників – зовсім ні! Його, як і раніше, мучили думки про те, що з ними сталося, та як їм прокрастися крізь ворожий Ташбаан, та як йому приєднатися до друзів у долині Мертвих Царів. І що буде, як з'явиться справжній Корін. Та мало-помалу острахи відступали, а ним заволодівала солодка млість. «Ти диви! Може, ще й нагодують чимось таким смачненьким?» – промайнула зрадницька думка. Залишалося зачекати.

Аби не марнувати часу, Шаства налагодився крадькома роздивлятися навкруги. Тутешнє зібрання дійсно було вельми цікавим. У залі, окрім знайомого вже фавна, сиділи двоє кремезних чолов'яг із бородами, що майже сягали їм пояса, у той час як самі вони ледь-ледь сягали пояса дорослих людей. (То були гноми, одні з тих дивовижних створінь, які зазвичай стрічаються лише в Нарнії, тому Шаства побачив їх уперше в житті.) Був тут і великий, завбільшки майже з гнома, ворон (такого Шаства теж іще не бачив). Усі інші були людьми в повному сенсі слова, та всі високі й стрункі, молоді та вродливі, з ясними обличчями та оксамитовими голосами. «Не те що ці остраханці, принаймні більшість із них!» – подумав Шаства й мимоволі почав прислухатися до розмови.

– Що мовить їхня королівська величність, сестра наша Сьюзан, – звернувся король до красуні, яка щойно обіймала та цілувала Шасту, – на те, що ми вже три тижні в чужій землі? То чи згодна вона віддати руку та серце засмаглопику залицяльнику вашому, принцові Рабадашу?

«Оце так-так, – подумав Шаства, – виходить, королева королю сестра, та аж ніяк не дружина! Дивно!»

– Ні, – брате мій, – ні та ще раз ні! Навіть якщо він пообіцяє всі скарби Ташбаана!

– Хай буде за твоїм словом, сестро, – обізвався король, – правду кажучи, ви засмутили б моє серце, якби ваш вибір припав на нього!

Іще коли в нас гостювали його посланці, чи, скажімо прямо, «свати», і коли сам він гостював у нас у Кейр-Паравелі, не раз і не два питав я себе, як можете ви бути отак люб'язні з ним.

– То була моя примха, – відповіла королева, – і тепер мені залишається докоряти собі за неї. Але ж правда й те, що в наших володіннях принц Рабадаш повадився зовсім інакше, ніж вдома, у Ташбаані. Усіх присутніх закликаю у свідки, що доблестю своєю він намагався підкорити моє серце, коли бився на лицарському турнірі, який брат наш, Великий король, влаштував на його честь; і всі ті дні – а то був цілий тиждень! – він повадився як справжній лицар, люб'язно та з повагою до пані, а тут – немов його хтось підмінив!

– Кхе, кхе, – відкашлюючись, мовив старий ворон, – як каже давня мудрість: «Не суди про ведмедя, побачивши його здаля, а суди тоді, коли побачиш його в барлогу!»

– Влучно сказано, Жовтий Пазуре! – мовив один із гномів. – Про те саме йдеться і в нашому, гном'ячому прислів'ї: «Хто зі мною не днював і не ночував – той мене не знає!»

– Що ж, – мовив король, – тепер ми в змозі сказати, що знаємо, що за людина – отой принц: а він пихатий, бундючний, жорстокий, кровожерливий, хвалькуватий, самозакоханий та зарозумілий тиран!

– У такому разі, в ім'я Аслана, – сказала Сьюзан, – нам залишається єдине – покинути Ташбаан негайно, не зволікаючи ані дня!

– Воно-то й так, – похмуро відповів Едмунд, – але є одне «але»: настав той час, коли я маю поділитися гіркими роздумами з вами, мої друзі! Будьте ласкаві, Перідане, подивіться, аби ніхто не підслуховував нас за дверима. Бо те, що я скажу, стороннім вухам не призначене.

У кімнаті запала тиша. Королева Сьюзан підбігла до свого брата і зазирнула йому просто в очі:

– О Едмунде! – скрикнула вона. – Ти мене лякаєш! Що бачу я в твоїх очах – лихі часи на нас попереду чатують.

Розділ 5

Принц Корін

– Сестро наша люба, прекрасна пані, – мовив король Едмунд, – хоробрістю скріпи своє серце! Бо небезпека, що нам загрожує, є дійсно чимала.

– Яка ж то небезпека, брате? – спитала королева.

– А ось яка, – не став приховувати Едмунд. – Залишити Ташбаан нам буде вкрай непросто. Бо поки принц тішився надією, що врешті-решт зламає опір ваш і візьме за дружину, ми тут були почесними гостями. Та гривою присягаюся левиною, щойно він почує ваше остаточне «ні», він сприйме цю відмову за образу, а ми залишимося в Ташбаані, та вже не гостями, а бранцями, та не в палаці, а в тюрмі.

Один із гномів аж присвиснув.

– А я попереджав, ваші величності, я попереджав! – прокракав ворон. – Недарма ж у раків є прислів'я: у халепу легко скочити, а вискочити – зась. Вони мають на увазі раколовицю.

– Цього ранку я бачився з принцом, – продовжував Едмунд, – і тільки зайвий раз переконався, що він не звик, коли будь-що відбувається всупереч його волі. Його дратує, що не спромігся він заволодіти вашим серцем одразу, та зволікання ваше його дратує ще більш. Тому в ранковій бесіді він дуже наполягав на тому, аби відкрив я всі потаємні закуточки серця вашого йому. На що я відповів, що таємниці серця, жіночого тим паче, на те й таємниці, що загадкою залишаються для інших, а інколи – й для себе самого. І натякнув я також, що не здивуюся й тому, що всі його сердечні зазіхання можуть виявитися марними. Свій гнів він приховав за ввічливістю, та в кожному слові, що мовив він у відповідь, крилася погроза.

– То так, – у свою чергу підтвердив Тумнус, – бо не далі, як учора, довелося мені вечеряти з великим візиром – і що ж, відчуття мої від тієї зустрічі теж були не з приємних. Під час вечері він мене питає, чи до вподоби мені Ташбаан. Насправді тут набрид мені вже кожен камінь, та я людина чемна, тож і кажу, мовляв, у розпал літа взнаки дається спека, а я ж бо виріс у лісах, то й серце моє залишається там, де прохолодна тінь дерев та росяні трави. У відповідь він посміхнувся, та посмішка його нічого доброго не віщувала. І мовив він: «О, не

журился, мій цапоногий друже, бо незабаром прийде час, коли ти знову побачиш свої ліси, де зможеш танцювати досхочу, хоч від заходу до світанку, та баш на баш: ми вам свободу, а ви нам – наречену, аби наш принц не дуже сумував».

– Невже він збирається взяти мене силоміць? – скрикнула Сьюзан.

– Саме цього я і боюся більш за все, – обізвався Едмунд, – бо якщо візьме силоміць, то візьме вже не за дружину, а як рабиню...

– Невже він наважиться на таку віроломність? Чи той тісрок гадає, ніби наш брат, Великий король Нарнії, йому таке пробачить?!

– А й справді, сір, – підтримав королеву Перідан, – хіба вони забули, що в Нарнії достатньо і мечів, і списів, та й стріл із луками вистачить на всіх.

– На жаль, – похитав головою король, – вважаю я, що не наводить страху на тісрока наша маленька Нарнія, а ми для нього не більше, ніж така собі віддалена земля, яка лише через недогляд досі є вільною на кордонах великої імперії. А зазіхає він на неї вже давно. Саме тому закралася в мене підозра, що ваш, так би мовити, залицяльник, люба сестро, але насамперед спадкоємець остраханського трону, насправді з'явився до нас у гості не залицятися, а з далекоглядною метою: відмову вашу тісрок розцінює як привід, аби піти на нас війною. Бо ми для нього, так само як Древляндія, більмо на оці, а коли так, чому б не захопити нас разом?

– Нехай лише спробує, – крізь зуби мовив другий гном. – На морі ми ладні дати бій хоч зараз! А на землі... хай спершу пустелю перетне!

– Кх-кх... кхоли я був іще юним воронятком, літав я через ту пустелю, сір, – озвався ворон, і Шаста одразу ж нагострив вуха, – літав, та ще й не раз. Так от: якщо тісрок відправить своє велике військо через відому декому велику оазу, те військо, якщо й дійде до кордонів Древляндії, навряд чи буде великим. Оази воно досягне вже на перший день увечері, якщо, звичайно, вирушить зрання, та річ у тому, що єдине, що велике в тій оазі, – то лише назва. А джерело ледве наповнює таку собі калюжу – ані воякам попиту, ані коней напоїти. Та є ще інший шлях...

Шаста затамував подих.

– ...той шлях починається від долини Царів і пролягає на північний захід. За день шляху від гробниць починаються гори. У тих горах треба вгледіти двогорбу вершину, що зветься Кирдик-Баш. Туди й

прямувати. І ще за день, а може, що й менше, шлях приведе тебе до ущелини серед кам'яних стрімчаків – ущелини настільки вузької та непомітної, що можна проїхати повз неї хоч тисячу разів і не побачити. А навіть якщо й потрапити в ту ущелину випадково, проїхати нею до місця, де розгортається щось схоже на долину, то не побачить випадковий мандрівник ані зеленої трави, ані джерел, ані інших ознак близької ріки. Але вона там є. Саме та ущелина і виведе тебе до стрімкої та бурхливої річки, а там уже берегом, берегом – до Древляндії рукою докинути.

– Чи знають остраханці про існування західного шляху? – спитала королева.

– Ох друзі мої, друзі, тепер не час розводити балачки, – мовив король Едмунд, зарано ще вирішувати, як подолати ворога, якщо почнеться війна між Остраханством та Нарнією, бо тепер мова про те, як врятувати честь королеви нашої, як врятувати нам власні життя та як по-доброму втекти із цього пекельного міста!

– Яка нам втіха в тому, що брат наш, Пітер, прийде зі своїм військом та розіб'є збитого ворога в запеклій битві, якщо сьогодні, може, ще до світанку, нам тихо переріжуть горлянки, а нашу сестру заберуть, та, скоріше за все, у рабині?

– У нас є наша зброя, сір! – нагадав перший гном. – А цей палац, здається, може витримати довгу облогу.

– Ніяких сумнівів немає в мене в тому, що кожен із нас змусить ворогів заплатити за наші життя дорогу ціну і якщо вони воліють хоч пальцем торкнутися королеви, то для цього їм доведеться пройти дорогою із мертвих тіл! Але в палаці ми наче ті миші в мишоловці.

– Як-кх-кх гарно сказано, – тільки й кахикнув старий ворон, – коли якась жменька сміливців обороняє окремих будиночок проти цілого війська, перетворивши його на фортецю, про такі битви зазвичай складають легенди. Одна біда – живим ніхто вже звідти не виходить. А що найгірше – зіткнувшись з опором, після декількох невдалих спроб захопити будинок, ті, що нападають (якщо мене не зраджує пам'ять), про облогу чомусь і не думають, а підпалюють отой будиночок, та й край.

– І все це через мене! – мовила Сьюзан і розридалася. – Коли б ми не полишали замку Кейр-Паравель, усе було б добре! Який щасливий був той день напередодні приїзду гостей з Остраханства – ти

пам'ятаєш, Едмунде? Кроти допомагали нам копати ямки під молоді яблуньки, а ми...

Вона затулила обличчя долонями, аби ніхто не бачив її сліз.

– Кріпися, Сьюзан! Нам потрібна мужність, – мовив Едмунд. – Ніколи не забувай про те, що... Що там, Тумнусе?

Усі озирнулися на фавна. Той, ухопивши себе за роги, крутив та вертів головою так, наче та погрожувала от-от відірватися, а він таким чином, за роги, намагається її, ту голову, утримати на місці.

– От не чіпайте мене, не чіпайте! – не дуже чемно цитьнув він на всіх, хто, мабуть, був би і радий хоч як йому допомогти. – Не бачите – я думаю! Я думаю так сильно, що аж голова тріщить!

Запанувала здивована тиша. Аж раптом фавн завмер, зітхнув із полегшенням та витер піт, що рясно вкрив чоло.

– Найскладніше – це не просто потрапити на корабель, а потрапити на нього з провіантом, без зайвих питань.

– Отож-бо й воно, – із сумнівом похитав головою Едмунд.

– Так, так-таки так! – мовив Тумнус, постукуючи ратицею об ратицю з нетерплячки. – Останнє, що залишається, це вигадати слухний привід.

– Еге ж, – гмикнув гном. – От якби жебраку жупан, а до жупана ще й коня, от як же ж баско скавав би жебрак!

– Так, так, – розмірковував уголос фавн. – А що як вашим величностям запросити принца Рабадаша на бенкет? Мовляв, бенкет відбудеться на борту «Здіймача хвиль» десь надвечір наступного дня. От тільки над запрошенням доведеться добре поподумати, аби воно не навіяло жодної підозри: тут треба і гідність королівську дотримати, та якось між рядків ще натякнути, мовляв, жіноче серце таки не камінь чи щось таке – нехай гадає, ніби королева потроху піддається його натиску.

– Нарешті я чую розумну пораду, – схвально кивнув ворон.

– ...Тоді, – розхвалювався фавн, – навіть якщо весь день ми снуватимемо до корабля та назад, ніхто нічого не запідозрить, тим паче що про людське око ми кого-небудь відправимо на ринок купувати солодоші, фрукти та вино, буцімто й справді великий буде бенкет. І не забути ще запросити жонглерів, фокусників, танцівниць та музик, особливо флейтистів, наказавши їм бути на борту завтра ввечері.

– Зрозуміло, – мовив Едмунд, потираючи руки.
– А самі ми, як сутінки впадуть, повинні зібратися на борту вже сьогодні, а там... – продовжив фавн.
– Підняти вітрила й усі на весла! – підхопив король.
– Та мерщій до моря, під усіма вітрилами, – підтанцьовував на місці фавн.
– Курс на Нарнію, повний вперед! – додав гном.
– Додому! Додому! Хай живе Нарнія! Ура! – додав другий.
– А принц, либонь, від злості очманіє, коли побачить, що пташка, яка щойно була тут, у клітці, ф'юїть – і зникла! – заплескав у долоні Перідан.

– Ах, любий Тумнусе, золота наша голова! Ви врятували нас, – мовила королева, підхопила Тумнуса за руки та закружляла з ним у танці.

– Але ж принц не та людина, що сидітиме, склавши руки, коли спіймає облизня. Він одразу ж пуститься навздогін, – похитав головою якийсь лорд, імені якого Шаста не розчув.

– А от цього ми ніяк не боїмося, – повів плечем Едмунд. – Бачив я остраханські кораблі, що в гавані у гирлі річки. Ані тяжких бойових галеонів, ані прудких фрегатів, аби позмагатися з нами у швидкості. Та навіть якщо якимось дивом і доженуть – хай лише спробують взяти нас на абордаж із нашими гарматами. Подивимось, хто кого.

– Сір, – зупинив веселощі ворон, – поради кращої за ту, що дав її фавн, ви вже не почуєте, навіть якщо сидіти та радитися тут хоч цілий тиждень, а тому – час уже братися до справи. Спершу – гніздо, пташенята – потім, як то кажуть серед нас, птахів. Тож, не гаючи часу, почнімо запасатися провіантом, писати листа і все таке інше.

Усі гуртом кинулися до дверей. Шаста подумав був, чи не зробити те саме. Але, поки юрма розступалася, даючи дорогу королю та королеві, його зупинив фавн.

– А ви, ваша високосте, спочивайте, спочивайте. Зараз вам і попоїсти принесуть. Ми зробимо все самі, а вас покличемо, коли настане час сідати на корабель.

Шаста слухняно опутився на подушки. Тумнус вийшов, і він залишився сам.

– Яка прикрість, який жах! Яке... – Шаста не знаходив слів, які б змалювали його теперішнє становище. Відкритися нарнійцям та

попрохати про допомогу йому й на думку не спало. А все через Аршиша – той був йому суворим батьком, під гарячу руку йому краще було не потрапляти. А якщо ще й пельку розтулити, то отримаєш удвічі більше. Ось чому Шаста вважав за краще при дорослих – ані пари з вуст! Взагалі, як вважалося йому, дорослі тільки на те й існують, аби плутатися у дітей під ногами, забороняти будь-що та роздавати ляпаси й запотиличники. А до того ж, навіть якщо припустити, що нарнійський король має ласку до коней, природно, до своїх, до нарнійських, які все ж таки розумні істоти, то хто сказав, що він так само ласкаво зустріне Аравіс, яка, хоч і втікачка, та все ж таркиня, а раз так, чому б не повернути її додому, до батька, або й взагалі – не запродати в рабство? А що станеться з ним, із Шастою? «Ні-ні, – розмірковував він, – після того, що я почув, мені краще й натяку не давати, що я не той, як його, Корін. Бо як відкриється, що я – не він, живим мені звідси вже точно не вийти. Вирішать, чого доброго, що я такий собі спритний остраханський шпигун, і тоді... Ні-ні, про це краще й не думати. Але що як з'явиться отой, справжній Корін? Тоді й тікати буде запізно!»

Бідолаха, він і гадки не мав, як чинять у таких випадках чесні, добрі й вільні люди.

– Що ж робити? Що ж робити? Хто мені підкаже? Хіба що той, цапоногий, з рогами. Бач, а ось і він!

Дійсно, пританцьовуючи, втім, як і завжди, у кімнату залетів фавн. У руках він тримав велику тацю з напоями та різноманітними стравами, про які Шаста навіть і не чув. Фавн поставив тацю на різьблений столик, а сам сів поруч на килимі, схрестивши ноги.

– Пригощайтесь, принце! – сказав він. – Не соромтесь! Бо хай там як, а це, здається, ваш останній обід у Ташбаані.

Довго вмовляти себе Шаста не змусив. Навіть за таркаанськими мірками їжа була хоч куди. Не знаю, чи припала б вона до смаку читачеві, та Шасті – годі й казати, що так. Омар із салатом, баранець із начинкою з мигдалю та трюфелів, якась дуже дивна страва з курячої печінки, рису, кишмишу та лісових горіхів, а також охолоджена диня, агрусовий мус, інжирний мус та ще багато чого з крижаною крупою – як воно зветься, я й сам не знаю. Проте, як мені відомо, була на таці й маленька карафка з вином, яке в нас називається «білим», хоча насправді воно жовте – це як пити дати.

Поки Шаста куштував небачені страви, добрий фавн, який був упевнений, що хлопець досі не оговтався від сонячного удару, заходився нагадувати тому, як добре йому, себто Коріну, жилося у Древляндії, та про старого батька, короля Луна, та про родовий замок, що притулився до гірського схилу десь у південних пасмах прикордонних гір.

— От пригадайте, принце, — вмовляв його Тумнус, — на ваш наступний день народження вам обіцяли справжнього бойового коня та ваші — перші в житті! — справжні лицарські обладунки, тож після дня народження на вас очікують великі справи: навчитися гарцювати на бойовому коні та міцно тримати меч в руках, а ще за два-три роки, якщо все піде добре, король Пітер, який давно пообіцяв це батькові вашому, посвятить вас у лицарі Кейр-Паравелю, тому дорога через перевал, що поєднує Нарнію і Древляндію, ніколи не поросте травою! Ну що, згадали? А пригадайте, що ви самі нам тут обіцяли: приїхати до нас у гості на свято літнього коловороту. Ми з вами розпалимо багаття, і будуть танці, ми, фавни, завжди танцюємо з дріадами всю ніч, до самого ранку, а може, хтось — побачимо й самого Аслана!

Шаста уважно слухав. Не забуваючи й про їжу, а коли скінчив, фавн порадив йому заплющити очі та спробувати заснути.

— Добрий сон ще нікому не завадив, — сказав він. — І не хвилюйтеся: без вас нікуди корабель не піде, а я вас розбуджу заздалегідь. А там — піднімемо вітрила і додому, до Нарнії!

Їжа була така смачна, а фавн розповів стільки цікавого, що, коли Шаста знову залишився на самоті, його думки набули зовсім іншого напрямку. Він геть забув про свої колишні страхи. Зате не на жарт розхвилювався за справжнього принца Коріна, бо якщо той забариться із поверненням та не з'явиться вчасно, то саме його, Шасту, завантажуть на корабель, хоче він того чи ні, а справжньому Коріну доведеться бідувати в Ташбаані. Сказати, щоб він аж занадто розхвилювався — не скажеш. Він радше непокоївся про того невідомого принца, про якого вже так багато чув. Він більше хвилювався за Аравіс та за Ігого, які чекатимуть на нього біля могил на краю пустелі. А потім він сказав собі: «А чим я можу зарадити, коли я тут зі зв'язаними, так би мовити, руками? А правда й те, що та Аравіс, яка увесь час задирає носа, либонь, лише раденька мене позбутися; поглянути на неї — я ж їй тільки заважав». Якщо вже бути

цілковито відвертим, пливати до Нарнії морем набагато приємніше, ніж борсатися в пісках десь у пустелі.

Саме із цих міркувань Шаста і зробив те, що, може, зробили б і ви, коли б підхопилися зрання, а потім ще б довго йшли пішки, постояли в черзі, понервували як слід, а на додачу – попоїли досхочу та прилягли на м'якенькій кушетці, у прохолодній кімнаті, у тиші, яку порушувало лише гудіння бджоли за вікном. Словом, він заснув. Прокинувся він від страшного гуркоту. Й аж підскочив з переляку та витріщив очі. Кімната мала інакший вигляд, ніж тоді, коли він засинав: на підлозі лежали довгі тіні, сонячні плями переповзли в глиб кімнати – виходить, він проспав не одну годину. Але що ж то був за гуркіт? Еге ж, порцелянова ваза, що стояла на підвіконні, була вже на підлозі. І навіть і не ваза, а самі лише друзки. Шаста відчув, як шалено закатало його серце. Та катало воно не через розбиту вазу. На підвіконні він побачив дві руки, що трималися за виступ з такою силою, що аж кісточки побіліли. Слідом за руками вигулькнула голова, а потім з'явилися й плечі. Просто крізь вікно в кімнату намагався вдертися хлопець десь одного з Шастою віку. Він усівся на підвіконні, звівши одну ногу в кімнату.

Шасті ніколи не доводилося бачити свого віддзеркалення, та навіть якби і довелося, то він нізащо б не здогадався, що вони з тим хлопцем схожі, мов дві краплі води. Щоправда, той був схожий радше на

опудало, ніж на пристойного хлопця: під оком чималий синець, замість одного зуба – самісінька дірка, обличчя перемазане багнюкою та юшкою, та й одежа, що, вочевидь, бачила кращі часи, видавалася такою, ніби її навмисне подерли на шмаття.

– Ти хто? – пошепки спитав хлопець.

– А ти... ти часом не принц Корін? – питанням на питання так само пошепки відповів Шаста.

– Саме він. А ти хто такий?

– А я так собі, ніхто, стороння людина, – відповів Шаста, – ішов собі у своїх справах, аж раптом король Едмунд угледіли мене в натовпі, схопили та притягли сюди. Либонь, прийняли мене за тебе, мабуть, ми й справді схожі. Але якщо ти вдерся сюди через вікно, то, може, й мені видертися звідси так само?

– Якщо вмієш лазити – то легше, аніж чхнути, – відповів Корін. – Але навіщо тобі поспішати? Може, лишишся? Побавимось – хай придворні гадають, хто з нас хто!

– Іншим разом, – одказав Шаста. – Якщо пан Тумнус повернеться та знайде нас тут удвох, у нього розбіжаться очі. До того ж сьогодні я вже достатньо видавав себе за тебе – аж голова обертом. Ти тільки нікуди не зникай, бо вночі ви вирушаєте додому. Та поки що це велика таємниця. До речі, де ж ти був?

– Та як і ти: гуляв собі вулицею, аж раптом чую, якийсь хлоп'яга дозволяє собі дуже недоречні жарти щодо королеви Сьюзан, – повідав Корін. – Довелося повернутися та повчити його гарних манер, авжеж, на кулаках. Він утік, та повернувся вже не сам, а зі своїм старшим братом, тож довелося вчити ще й його – той хоч і здоровань, та впав одразу. Та на допомогу йому кинулися інші, і тут уже довелося тікати мені. Ось так ми й прямували вулицею, аж поки не наскочили на трьох бороданів із червоними пиками та довгими списами. Здається, то була сторожа. У трьох вони добряче провчили мене. Тим часом на вулиці вже сутеніло, і сторожа вирішила прихопити мене із собою, аби до ранку я посидів у буцегарні. Та я сказав їм, що до буцегарні завжди встигнемо, а от як щодо того, аби спершу промочити горло? Вони люб'язно погодилися та замість буцегарні потягли мене до якогось ганделика. Моїм коштом, звісно, вони набралися так, що ноги вже не слухалися і тому йти кудись далі не вистачало сил. Отже, полягали вони просто там. Я вирішив їх не турбувати і пішов собі додому, аж

гульк — яке щастя! — мені знову зустрівся той хлопець, з якого все почалося. Знову провчив його — хай не гуляє вночі! Потім натрапив я на водостічну трубу, що вивела мене на дах якогось будиночка, і там я зачався на той випадок, якщо невгамовний хлопець знов покличе підмогу. А як трохи розвиднилося, я й сам пішов шукати дорогу додому. І ось я тут — до речі, чим тут можна промочити горло?

— А от нічим! — знизав плечима Шаста. — Я випив геть усе! Ти краще покажи мені, куди йти, бо часу обмаль! А сам лягай на кушетку та прикинься, нібито ти — то ти і є... Ні, не вийде: весь у багнюці та ющці, та з цим синцем під оком... Гаразд, зробімо так: ти чекаєш, поки я не махну через мур, а потім можеш розповідати всю правду.

— А що ще, по-твоєму, я маю всім розповідати? — войовничо наблизився до Шаста Корін. — Ти, власне, хто такий?

— Потім поясню, — відмахнувся був Шаста, та з виразу обличчя Коріна зрозумів, що краще зробити це тепер. — Мені казали, що насправді за походженням я нарієць або принаймні з півночі, та все своє життя прожив я тут, в Остраханстві. А тепер прямую додому через пустелю, зі своїм добрим другом, розумним конем на ім'я Ігого. Нумо — мерщій! Показуй, куди тікати!

— Дивись, — Корін тицьнув пальцем у вікно, — звідси з вікна плигаєш на дах тієї веранди, та тільки не гупай, майже навшипінках, бо почують. Так само навшипінках повертаєш ліворуч, ідеш до стіни, там підтягуєшся на руках — і ось ти вже нагорі. Стіною можна й не навшипінках, дістаєшся дальнього рогу та під ногами бачиш велику купу сміття. Плигаєш — і ось ти вдома, себто на вулиці.

— Дякую! — знов пошепки сказав Шаста, вже заносючи ногу на підвіконня. На якусь мить хлопці зустрілися поглядами і раптом зрозуміли, що віднині вони друзі.

— Ну, бувай! — мовив Корін. — Хай щастить! У дорозі як щаститься — це велике діло!

— Бувай і ти! — мовив Шаста. — Веселі в тебе були пригоди, аж заavidки беруть!

— А-а-а... ніщо в порівнянні з твоїми! — відказав принц. — Та плигай уже! Та тихіше ти! Якщо все буде добре, ми ще зустрінемося! У Древляндії! Якщо дістанешся туди першим — іди просто до мого батька, короля Луна, скажи йому, що ти — мій друг. Цить... Хтось сюди йде... Тікай!

Розділ 6

Шаста серед могил у долині Мертвих Царів

Ледь торкаючись гарячої поверхні босими ногами, Шаста навшипиньках перетнув дах. Ще мить – і він уже видерся на стіну на дальньому краї. Повернувшись за ріг і побачив під ногами вузький смердючий провулочок. Попід стіною, як йому і казав Корін, лежала купа сміття. Перед тим як зістрибнути, Шаста поспіхом озирнувся навкруги, намагаючись второпати, куди потрапив. Вочевидь, він уже перетнув гребінь старої гори, на якій стояв Ташбаан. Всюди, куди не кинь оком, аж до самих веж та зубчастих стін північного муру, тяглися, сходинками спускаючись униз, пласкі дахи. За муром текла річка, а поза нею лежав пологий схил, порослий садами. А ось за ними майоріло щось, досі ним не бачене: жовтувато-сіре, немов спокійне море, воно простягалося до самого обрію, а там на тлі неба темно-синьо-сірим виокремлювалися бугристі, із нерівними краями, а подекуди й зі сніжно-білими верхівками громаддя. «Пустеля! І гори!» – здогадався Шаста.

Він зіскочив на купу сміття і підтюпцем – наскільки дозволяв вузький провулок – побіг униз. Невдовзі провулок вивів його на вулицю, якою туди-сюди снувало чимало людей. Ніхто не звернув жодної уваги на хлоп'я в лахмітті, що босоніж бігло собі вулицею; тим не менш, він зітхнув із полегшенням лише тоді, коли за поворотом побачив перед собою міську браму. Тут його трохи поштовхали та потовкли, бо разом із ним з міста виходила сила-силенна людей; а на мосту за брамою юрба і зовсім перетворилася на повільну процесію, де люди вервечкою ледь тяглися одне за одним. Це було вже більше схоже на чергу, ніж на натовп. Після міського смороду, спеки, товкотнечі та гармидеру за міськими мурами, із чистою проточною водою обабіч, повітря здавалося живодайно свіжим.

Варто було Шасті опинитися з іншого боку моста, як натовп поруч із ним помітно порідшав: люди повертали чи то ліворуч, чи то праворуч і тяглися вздовж річки. Дорогою ж, яку обрав він, ходили, судячи з усього, нечасто. Пролягала вона поміж садами, і за кілька кроків він залишився сам, а ще за кілька – сам на вершечку гори. Тут він зупинився. Здавалося, він опинився на краю світу. Зелена травичка,

на якій він стояв, обривалася мало не під його ногами, а далі, як не крути головою, усюди пісок, самий лише пісок, безкрає море піску; навіть хвилями він нагадував море, от тільки піщані хвилі були навіть вищі за морські, бо давно вже не знали води. Вдалині невиразно вимальовувалися гори – тепер вони здавалися ще далі. Помітивши ліворуч щось, що мало бути усипальнями, він зітхнув із полегшенням – вони на вигляд були саме такі, якими їх описував Ігого: величезні, підточені вітром і часом кам'яні навали, схожі на велетенські вулики, тільки дещо вужчі. Вони видавалися зловісними й аж чорними, бо просто за ними цієї миті сідало сонце.

Хлопчик повернув на захід та побіг до гробниць. Звісно, він видивлявся бодай якихось слідів своїх друзів, та надвечірнє сонце, що висіло попереду, світило в обличчя й засліплювало очі. «Та й до того ж, – подумав він, – вони, звичайно, чекатимуть на мене із дальнього боку найвіддаленішої з гробниць, там, де ніхто з міста їх не помітить».

Усього гробниць було із дванадцять, і в кожній був низький прохід із аркою, що вів у непроглядну темряву. Розкидані вони були на чималій відстані одна від одної, тож хлопець згаяв чимало часу, аби обійти всі і впевнитися, що оглянув усі дванадцять. Шаста не раз і не два зазірав і завертав за кожну з них, перш ніж зрозумів – на нього ніхто не чекає.

Тут, на самому краю пустелі, було дуже тихо; а сонце вже закотилося за обрій.

Зненацька звідкілясь позаду пролунав страхітливий звук. У Шасти з переляку аж серце в п'яти забігло, і він прикусив язика, аби не заверещати. Але вже за мить він збагнув, що то було: то сторожа Ташбаана сурмила в роги, сповіщаючи про зачинення міської брами. «Що ти за полохливий боягуз! – напустився він із лайкою сам на себе. – Ти вже чув такий самий звук сьогодні вранці!» Та одне діло – почути незнайомий звук вранці, в оточенні друзів, а зовсім інше – коли він долинає на сконі дня, а поруч немає ані душі. Тепер, коли браму замкнули, не важко було здогадатися, що друзі його ніяк не зможуть приєднатися до нього цього вечора. «Вони чи то вимушені провести в Ташбаані ніч, – розмірковував Шаста, – чи то вирушили далі без мене. То було в душі Аравіс. Але Ігого не міг так зі мною вчинити! Ні, він не міг... чи, може, міг?»

Шаста знову помилявся щодо Аравіс. Вона хоч і була гордовита й сувора, та відданості своєму слову їй було не позичати і вона ніколи б не полишила супутника, подобався він їй чи ні.

Думка про те, що ніч йому доведеться перебути наодинці (навколо темнішало з кожною хвилиною), примусила Шасту роздивитися навкруги зовсім іншими очима – і йому вкрай не сподобалося те, що він побачив. Якусь невимовну тривогу навіювали ці величні мовчазні кам'яні брили. Він як міг гнав подалі думки про гулів і мерців; та надовго б духу йому не стало.

– А-а-а!!! Допоможіть! – несподівано заволав він, бо саме цієї миті відчув доторк до своєї голої ноги.

Не думаю, що йому можна було це закинути – все ж таки щось підкралося до нього ззаду та доторкнулося до нього; особливо в такому місці й у таку годину, коли він був і без того вже вельми наляканий. Так чи інакше, та Шаста був занадто наполоханий, аби тікати, бо неможливо було уявити собі нічого гіршого, аніж бігати довкола долини Мертвих Царів, коли за тобою назирці женеться невідоме щось, на що духу не вистачає навіть озирнутися. Тож Шаста зважився на найрозражливіший з усіх можливих учинків. Він перевів погляд назад – з полегшення в нього мало серце не стало: коло його ніг сидів звичайнісінький собі кіт.

Тьмяного світла було замало, аби роздивитися його пильніше, тож усе, що зміг побачити Шаста, – це те, що кіт був чималого розміру і повадився дуже... поважно. Скидалося, що він прожив тут, серед

гробниць, у повній самоті багато років. У загадкових очах його палахкотіли відблиски таємниць, які він ніколи і нікому не розповість.

– Киць, киць, – покликав Шаста. – Гадаю, ти не з тих, хто вміє розмовляти.

Кіт уп'явся в нього очима і попрямував кудись поміж гробниць, немов закликав Шасту йти за ним – і хлопець підкорився. Кіт провів його долиною поміж гробниць на пустельний бік і всівся там, прямо та нерухомо, обгорнувши хвостом передні лапки, писком до пустелі, до Нарнії та до півночі – так непорушно, немов він спостерігав за невидимим ворогом. Шаста приліг поруч, спиною притулившись до кота, а обличчям повернувшись до усипалень, бо, коли нервуєшся, немає нічого ліпшого, аніж повернутися до небезпеки обличчям, а спиною відчувати щось тепле та надійне. Хоч вам би спання на піску і здалося не дуже зручним, Шаста вже кілька тижнів спав лише на жорсткій землі й геть не помічав ніяких незручностей. Невдовзі він уже спав міцним сном, хоч навіть уві сні не міг не думати про те, що ж трапилося з Ігого, Аравіс та Гвін.

Він несподівано прокинувся серед ночі від дивного звуку. «Наснитися ж таке...» – заспокоїв себе Шаста. Та раптом помітив, що кіт кудись зник з-поза його спини, і подумав, що краще б той лишився на місці. Але хлопчик спокійно лежав із міцно заплющеними очима, впевнений, що якщо він сяде та озирнеться, то вигляд усипалень і навколишня самотність злякають його ще дужче: так само й ми інколи вклякаємо в ліжку із нап'ятою на очі ковдрою, аби сховатися від власних страхів. Але ось дивний звук повторився: різкий, пронизливий скрик, що пролунав звідкілясь із пустелі в нього за спиною. Хоч-не-хоч, та хлопчикові довелося підвестися та розплющити очі.

На темному тлі неба яскравою блідою плямою вирізнявся місяць. Усипальні – значно більші та ближчі, ніж сподівався Шаста, – видавалися сивими в невиразному місячному сяйві. Вони чимало скидалися на похмурих велетнів із накинутими на плечі рясами, що вкривали їхні голови та обличчя. Зовсім незатишно було глибокої ночі на самоті в цьому дивному місці. Але крик пролунав з іншого боку, звідти, де починалася сама пустеля. Шаста знехотя повернувся спиною до гробниць і пильно вдивлявся в непорушне море піску попереду. Знов пролунав той самий дикий скрик.

«Сподіваюся, то не леви», – Шасту навіть сіпнуло від такої думки. Взагалі-то звук той нічим не нагадував лев'ячий рик, який йому довелося почути тієї ночі, коли вони зустріли Гвін з Аравіс, а більше скидався на крик шакала. Та Шаста про те, звичайно, не здогадувався, а навіть коли й здогадувався, навряд чи сусідство шакалів було більш бажаним за близькість лева. Крики повторювалися знов і знов. «Хто б то не був, їх там чимало, – підсумував Шаста. – І вони підходять чимраз ближче».

Гадаю, що коли б Шасті стало розуму, він би повз усипальні пішов до річки, де понад водою стояли хатини, до яких дикі звірі наближалися ох як неохоче. Та позаду на нього чекали (принаймні він так гадав) мерці, а щоб повернутися до річки, йому б довелося бігти повз ті темні провалля в усипальнях – і хтозна, що могло звідти повилазити та кинутися на нього? Як не одне лихо навідає – обирають менше, тож Шаста вирішив, що мерці лякають його дужче, і лишився сидіти, де сидів. А крики тим часом чулися щоразу ближче, і невдовзі він уже сумнівався у своєму виборі.

Він саме збирався пуститися навтьоки, коли зненацька перед очі його з'явився велетенський звір. Місяць світив йому в спину, тож видався він зовсім чорним, і Шаста не зміг розгледіти нічого, крім величезної кошлатої голови та чотирьох ніг. Звір, здавалося, не помітив Шасту, бо зненацька зупинився, розвернувся мордою до пустелі та заревів так, що рев той луною рознісся всією долиною, і навіть пісок у Шасті під ногами, здавалося, затрусився від такого могутнього рику. Крики інших створінь різко змовкли, мов обірвані на півноті, і він почув, як ті хутко тікають – їхній тупіт незабаром розчинився вдалині. А величезний звір повернувся та гостро зиркнув на Шасту.

«Це лев, точно лев, – подумав Шаста. – Ось мені й край. Аби ж то тільки було не надто боляче. Тільки б усе швидше скінчилося. Цікаво, що трапляється із людьми після смерті? О-о-ох, ось і він, усе ближче!» І він міцно заплющив очі та зціпив зуби, готуючись до неминучого.

Але замість пазурів та іклів він відчув лише, як щось тепле притулилося до його ніг. А розплющивши очі, він із подивом промовив: «Ти ба, а він і не такий уже й великий, як я гадав! Принаймні вдвічі менший. Ні, навіть не вдвічі, а разів у чотири. Мушу

заявити, що це всього-на-всього кіт! Мабуть, уся та нісенітниця про звіра завбільшки з доброго коня мені просто наснилася».

І чи то так було насправді, чи то ні, та його бентежив пронизливим поглядом великих зелених очей звичайнісінький собі кіт, хоч більшого за розмірами кота йому бачити ще не доводилося.

– Ех, кицю, – видихнув Шаста. – Який же я радий знов тебе бачити. До чого ж бридкий сновид мені щойно наснився.

Він знов, як і ввечері, вмоستився на жорсткому піску спиною до кота – тепло тварини розливалося по всьому тілу хлопчика, зігріваючи його до кінчиків пальців.

– Ніколи більше, доки житиму, не заподію жодної шкоди котам, – пообіцяв Шаста чи то собі, чи то котові. – Знаєш, я вчинив гидко одного разу – жбурляв камінням у стару, паршиву, змарнілу від голоду безпритульну кішку. Гей! Припини! – Кіт саме повернувся та боляче дряпонував хлопчика. – Не треба дряпатися. Хіба можеш ти насправді розуміти мої слова? – По тому він міцно заснув.

Коли він прокинувся наступного ранку, кота не було, а сонце, що стояло високо над небокраєм, уже розпекло пісок донезмоги. Спраглий Шаста, у якого в роті геть пересохло, підвівся та протер очі. Пустеля сліпила своєю білизною, і хоча з міста ледь чутно долинав шум голосів, навколо панувало цілковите безгоміння. Перевівши погляд трохи ліворуч, на захід, аби сонце не засліплювало очі, він зміг роздивитися на горизонті, за безкрайньою пустелею, гори, і такими чіткими були їхні обриси на тлі синього неба, ніби до них рукою сягнути. Окремо він розгледів блакитну височину з роздвоєною верхівкою і вирішив, що то і є гора Кирдик-Баш. «Що ж, судячи зі слів ворона, саме туди мені й належить прямувати, – вирішив він, – ось тільки треба помітити шлях, аби потім, коли з'являться інші, не гаяти ані миті». Із цими думками він ногою провів на піску жирну лінію, що вказувала на гору Кирдик-Баш.

Відтак, звичайно, не зайвим було б подбати про їжу та воду. Шаста підтюпцем рушив повз гробниці (тепер, серед білого дня, вони здавалися зовсім-таки звичайними, і він навіть подивувався, як могли вони так перелякати його вночі) і спустився вниз до оброблюваних земель на березі річки.

Людей навкруги майже не було: міську браму відчинили декілька годин тому і весь вранішній натовп уже пройшов до міста. Тож ніщо не

заважало йому, як каже Ігого, здійснити «набіг» на ворожі землі, тобто перелізти через чийсь паркан, – так Шасті вдалося здобути три апельсини, диню, одну чи дві фіги та гранат. Втамувавши голод, він спустився до річкового берега, тримаючись якнайдалі від моста, і досхочу напився води, яка виявилася настільки чудовою, що, недовго думаючи, він скинув із себе запліснений одяг і занурився в прохолодну річку. Як ви вже могли здогадатися, Шаста, що прожив на узбережжі все своє життя, навчився плавати чи не раніше, ніж ходити. Вибравшись із води, він розлігся на травичці, розглядаючи поверх гладкої води пишноти Ташбаана, що стояв перед ним у всій своїй силі та славі. Та краєвид цей нагадав йому і про небезпеки, що чатували на нього: хлопець раптом усвідомив, що доки він тут хлюпався у водичці, його супутники могли потрапити до долини («і, цілком ймовірно, піти далі без нього»), тож він похапцем одягнувся і рвонув до гробниць із такою швидкістю, що, прибувши на місце, знову потерпав від спеки і спраги – уся добрість від купання зійшла нанівець.

Як і завжди, коли доводиться чекати на щось наодинці, день, здається, розтягнувся на добру сотню годин. Хлопчикові, звичайно, було про що подумати, але роздуми на самоті тягнуть час, мов гуму. Він чимало розмірковував про нарнійців, і особливо про Коріна, гадаючи, що ж трапилося, коли вони виявили, що хлопчик, який лежав на канапі й дослухався до їхніх таємних планів, був не Корін. Не так-то й приємно було думати про тих вельми милих людей, що мали тепер тримати його за зрадника.

Та все ж, коли сонце повільно-повільно видряпалося в zenit і так само повільно-повільно покотилося на західному боці неба, а на обрії, як і раніше, не видно було ані душі, Шаста занепокоївся. Тільки тепер він утямив, що, коли вони домовлялися чекати одне одного серед гробниць, ніхто ані словом не перехопився про те, як довго. Не сидіти ж йому тут до скону! Невдовзі впаде темрява, і він матиме провести ще одну таку саму моторошну ніч, як і попередня. Хлопчик перебрав у голові з дюжину можливих ходів, один за інший химерніший, і нарешті зупинився на найгіршому. Він вирішив дочекатися темряви, а коли стемніє – повернутися до річки й накрасти стільки динь, скільки зможе понести, а потім вирушити до гори Кирдик-Баш самому, тримаючись напрямку, який цього ранку сам намалював на піску прямою лінією. То був божевільний план, і коли б за своє життя він

прочитав стільки ж книжок про пустелю, скільки й ви, то таке шаленство ніколи не спало б йому на думку. Але Шаста, на жаль, не прочитав жодної.

Та до заходу сонця трапилося дещо несподіване. Шаста сидів у затінку однієї з гробниць, коли, підвівши погляд, побачив двох коней, що йшли в його напрямку. Серце в нього аж зайшлося з радощів, коли в конях він упізнав Ігого та Гвін. Та за мить він злякався так, що аж у п'яті закололо, – Аравіс ніде не було видно. Коней вів на повіді чудернацького вигляду чоловік, озброєний та гарно вдягнений – зазвичай такий вигляд мали довірені раби, що прислужували в дуже заможних родинах. Ігого та Гвін більше не скидалися на в'ючних коней – вони були осідлані та загнудані. І що все це означало? «Це пастка, – вирішив Шаста. – Хтось упіймав Аравіс, можливо, навіть катував, і вона в усьому зізналася. Вони чекають, що я кинуся назустріч Ігого, аби схопити й мене. А якщо не кинуся, то втрачу останню можливість поговорити з друзями. Ох, знати б лише, що з ними трапилося!» Він сховався глибше в затінок, виглядаючи з-поза гробниці кожні кілька хвилин та намагаючись вирішити, як йому вчинити, аби не наразитися на ще більшу небезпеку.

Розділ 7

Аравіс у Ташбаані

Та ось що трапилось насправді. Щойно Аравіс побачила, як Шасту повели нарнійці, і зрозуміла, що лишилася сама наодинці з кіньми, які (як мудро з їхнього боку) жодним словом ще не прохопилися, вона ані на мить не розгубилася. Вчепившись за повід Ігого, дівчинка завмерла, притримуючи обох конячок; і хоча серце її билось гучно, мов той молот, вона не зрадила себе жодним рухом. Тільки-но нарнійські лорди зникли з очей, вона спробувала знов рушити, та не встигла й кроку ступити, як інший оповісник («Бодай же ж вони всі запалися!» – сердито подумала Аравіс) виголосив: «Дорогу, дорогу, геть зі шляху! Дорогу таркині Лазаралін!» Тієї миті за оповісником з'явилися четверо озброєних рабів, а потім ще четверо, що несли на плечах паланкін із шовковими завісами та срібними бубонцями, – уся вулиця вмить просякла запахом парфумів та квітів. Слідом за паланкіном рухались багато вдягнені невольниці, а за ними тягнулися конюхи, посильні, пажі тощо. Саме цієї миті Аравіс і зробила першу помилку.

Вона знала Лазаралін досить добре – можна сказати, вони ніби ходили до школи разом, бо нерідко зустрічалися в одних і тих самих домівках і відвідували одні й ті самі вечірки. Аравіс не змогла втриматись і не подивитись, якою стала Лазаралін, коли вийшла заміж і перетворилася на таку собі насправді поважну пані.

Нічого гіршого вона й вигадати не могла. Очі дівчат зустрілись, і Лазаралін, стрімко підхопившись, гучно вигукнула з паланкіна:

– Аравіс! Що ти взагалі тут робиш? Твій батько...

Не можна було гаяти ані миті, тож Аравіс без зайвих зволікань відпустила коней, схопилася за край паланкіна та, підстрибнувши, впала на подушки поруч із Лазаралін. Отямившись, вона палко зашепотіла подрузі у вухо:

– Замовкни! Чуєш?! Ані звуку! Ти повинна мене сховати. Накажи своїм людям...

– Але люба... – Лазаралін і не думала говорити тихіше (вона зовсім не заперечувала, коли люди на неї витріщались – зовсім навпаки, їй це було вельми до вподоби).

– Роби, що я тобі кажу, або я ніколи більше з тобою не розмовлятиму! – зашипіла на неї Аравіс. – Прошу, швидше! Швидше! Накажи своїм людям взяти за вуздечку тих двох коней. Опустити завіси на паланкіні та їдьмо туди, де мене не знайдуть. І хутчіш, благаю тебе!

– Гарзд, люба, гарзд... – неспішно промовила Лазаралін. – Ось ви двоє, візьміть тих двох коней таркині! – наказала вона двом рабам. – А тепер додому. Люба, чи справді нам потрібно опускати завіси в такий чудовий день, як сьогодні? Я хочу сказати, що...

Та Аравіс різким рухом уже спустила завісу, і вони з Лазаралін опинилися в розкішному та запашному, щоправда, дещо задушливому такому собі шатрі.

– Ніхто не має мене бачити, – прошепотіла вона. – Мій батько не знає, що я тут. Я втекла з дому.

– Люба, це ж так незвичайно! – збуджено вигукнула Лазаралін. – Вмираю, як хочу про все почути. Ой, дорогесенька! Ти сидиш на моїй сукні! Чи не могла б ти трохи посунутися? Отак, це вже краще! Вона зовсім нова! Тобі подобається? Я знайшла її...

– Ох, Лазо, мені тепер не до балачок! – урвала її Аравіс. – Де мій батько?

– Хіба ти не знаєш? – здивовано перепитала Лазаралін. – Тут, звісно. Він прибув до міста вчора і всюди про тебе розпитував. Тільки подумати: ми з тобою разом, у цьому місті, а він навіть і гадки не має, де ти! Нічого смішнішого в житті не чула!

І вона мало не вибухнула сміхом. Вона завжди була страшенною реготухою, та, на жаль, Аравіс зовсім про це забула.

– Нічого смішного! – обурено вигукнула Аравіс. – Усе надзвичайно серйозно. Де ти можеш мене сховати?

– Люба моя, це буде зовсім неважко, – заспокоїла її Лазаралін. – Я візьму тебе додому. Чоловік у від'їзді, і ніхто тебе там не побачить. Пхе! Із затягнутими фіранками зовсім не весело. Я хочу бачити людей. Який був сенс одягати нову сукню, якщо нема перед ким у ній покрасуватися?!

– Сподіваюсь, ніхто не почув, як ти мене гукала... – схвильовано вимовила Аравіс.

– Ні, ні, авжеж ні, люба, – неуважно озвалася Лазаралін. – Але ж ти ще нічого не сказала про мою сукню! Як вона тобі?

— Іще одне... — вела своє Аравіс. — Ти повинна наказати своїм людям ставитися до тих двох коней дуже шанобливо. Хоч це й таємниця, але я мушу тобі розповісти. Ті коні — не просто коні, а розумні нарнійські скакуни!

— Ого! Тільки уявити... — захоплено вигукнула Лазаралін. — Це ж так незвичайно! О, люба, а ти вже бачила чужоземну нарнійську королеву? Вона саме прибула до Ташбаана. Ходять чутки, що принц Рабадаш закоханий у неї до нестями. Останні два тижні тут проходили найдивовижніші вечірки, полювання та всілякі інші веселощі. Хоча, як на мене, не дуже-то вона й вродлива. А ось деякі нарнійські чоловіки і справді чарівні. Позавчора мене запросили на вечірку біля річки, тож я надягла свою...

— Як нам зробити так, аби твої люди не розголосили всім, що в тебе хтось зупинився? Особливо коли цей «хтось» одягнений у ганчір'я, мов жебрак? — знов урвала її Аравіс. — Чутки можуть дійти до мого батька.

— Не переймайся дрібницями, моя розумнице, — заспокоїла її Лазаралін. — Ми швидко знайдемо тобі більш пристойне вбрання. Ось ми і приїхали!

Раби зупинились і опустили паланкін. Розсунувши фіранки, Аравіс зрозуміла, що вони перебувають на внутрішньому подвір'ї палацу, який дуже нагадував той, у якому розмістили Шасту кількома хвилинами раніше, але в іншій частині міста. Лазаралін уже збиралася була проскочити в дім, коли Аравіс несамовитим шепотінням нагадала їй, що та повинна наказати своїм рабам не розпускати плітки щодо дивної гості.

— Ох, вибач, люба, зовсім вилетіло з голови, — трохи розгублено промовила Лазаралін. — Так, ви всі! Ходіть-но сюди. Ти теж, стороже. Сьогодні нікому не дозволено покидати маєток. Якщо когось спіймаю за плітками щодо молодой таркині, накажу спочатку забити до смерті, потім спалити живцем, а після цього ще тримати на хлібі з водою впродовж шести тижнів. Ось.

Потім Лазаралін сказала, що залюбки б послухала історію Аравіс, хоча вигляд у неї був не дуже зацікавлений. Вона взагалі більше любила говорити, ніж слухати. Перш ніж вислухати дівчину, вона наполягла, щоб Аравіс відмокла в розкішній ванній (слава про остраханські ванни линула далеко за межі самого Остраханства), а

потім вдягла її в чудове вбрання. Метушня, яку зчинили, обираючи одягу для Аравіс, мало не звела дівчину з розуму. Тепер вона згадала, що Лазаралін завжди була такою: все, що її цікавило, – то одяг, вечірки та плітки. Сама ж Аравіс завжди мала зовсім інші захоплення: лук і стріли, коні й собаки, а також плавання. Ви вже здогадалися, що кожна з них вважала іншу трохи дурнуватою. Але коли вони, поївши (переважно збитих вершків, желе, фруктів та морозива), нарешті сіли відпочити в надзвичайно вишуканій кімнаті з колонами (яка сподобалась би Аравіс значно більше, якби по колонах увесь час не снувала невгамовна ручна мавпа Лазаралін), Лазаралін нарешті запитала її, чому саме вона втекла з дому.

Коли Аравіс закінчила свою розповідь, Лазаралін здивовано запитала:

– Але люба, чому б тобі не вийти за таркаана Ахошту? Усі від нього просто в захваті! Мій чоловік говорить, що він – один із найвидатніших людей в Остраханстві. Його призначили великим візиром, тільки-но помер старий Аксарта. Чи ти цього не знала?

– Байдуже! Мене лише від його вигляду нудить, – рішуче одказала Аравіс.

– Але ж, люба, тільки подумай! Три палаци... і один з них – отой прекрасний палац коло біля в Ілкиїні. Безліч перлин (це точно, мені казали!). Цілі ванни осячого молока. І мене б ти бачила частіше...

– Він може залишити собі перлини та палаци – мене вони зовсім не цікавлять, – знизала плечима Аравіс.

– Ти завжди була трохи дивакуватою, Аравіс, – похитала головою Лазаралін. – Чого тобі ще треба?

Врешті-решт Аравіс вдалося переконати подругу, що вона і справді має на думці те, що каже. Вивести коней через Північну браму, а потім довести їх до долини Гробниць було зовсім нескладно. Нікому й на думку не спало б зупинити гарно вдягненого конюха, що веде двох коней – одного бойового, а іншого – осідланого для пані – вниз до річки, а Лазаралін мала чимало конюхів, яким можна це доручити. Важче було вирішити, що робити самій Аравіс. Вона запропонувала, щоб її понесли в паланкіні з запнутими фіранками, але Лазаралін пояснила їй, що паланкін використовують тільки для пересування в межах міста, тож якщо вона спробує проїхати крізь браму, це, безумовно, збурить зайві запитання.

Роздумували вони досить довго – і тим довше, що Аравіс вартувало чималих зусиль не давати подрузі відволікатися, аж нарешті Лазаралін радісно сплеснула в долоні та промовила:

– О! А ось що я думаю! Є один спосіб вислизнути з міста поза брамою. Сади тісрока – хай будуть вічними його літа! – простягаються аж до води, і там, в одній зі стін, є хвірточка. Користуватися нею, звичайно, можуть лише мешканці палацу, але... ти ж знаєш, люба... – вона захихотіла, – ми хіба що не мешкаємо там. Мені здається, тобі дуже пощастило, що ти зустріла саме мене. Вельмишановний тісрок – хай будуть вічними його літа! – такий ласкавий до нас. Нас запрошують до палацу майже щодня, він – мов друга домівка. Я люблю всіх тих милих принців і принцес до нестями і просто обожаю принца Рабадаша. Я можу зазирнути туди, до тамтешніх пані, коли мені заманеться: чи то вдень, чи вночі. Тоді чому б нам не прослизнути туди, коли стемніє, і не провести тебе крізь ту хвірточку? Там завжди є декілька прив'язаних плоскодонок. І навіть якщо нас спіймають...

– Тоді все буде втрачено, – розпачливо перервала її Аравіс.

– Ох, люба! Не турбуйся ти так, – заспокійливо промовила Лазаралін. – Я хотіла сказати, що, навіть якщо нас хтось і спіймає, всі вважатимуть, що то лише одна з моїх шалених витівок. Мене вже там

досить добре знають. Ох, якось... послухай лише, люба, це страшенно смішно...

– Я маю на увазі, що для мене все буде втрачено! – різкувато урвала її Аравіс.

– А... і справді... авжеж... Я тепер збагнула, що ти мала на увазі, люба. Що ж, чи є в тебе якийсь інший план?

Іншого плану в Аравіс не було, і вона відповіла:

– Ні. Ми повинні ризикнути. Коли вирушаємо?

– Тільки не сьогодні, – похитала головою Лазаралін. – Авжеж, не сьогодні. Сьогодні ж велика вечірка (я повинна робити зачіску негайно ж!) і увесь палац від ліхтарів буде, мов у вогні. І народу буде багато! Доведеться відкласти все на завтрашню ніч.

Новина та не припала Аравіс до смаку, та робити нічого. Пообідній час тягнувся, мов нуга, і коли Лазаралін, зрештою, подалася на вечірку, Аравіс зітхнула із полегшенням: надто вже вона втомилася від хихотіння, балачок про сукні та вечірки, весілля, заручини та інших пліток. Вона рано пішла спати й ось на це не мала жодних нарікань: приємно було знов спати на подушках та чистих простирадлах.

Наступний день виявився схожим на попередній: Лазаралін усе ніяк не бажала дотримуватись своєї обіцянки й торочила Аравіс, що Нарнія – країна вічного снігу та льоду, заселена нечистою силою та злими ворожбитами, та й сама Аравіс божевільна, коли й справді збирається туди податися.

– І ще й з якимось селяком! – розпиналася Лазаралін. – Люба, тільки подумай! Це ж несмак.

Аравіс і сама чимало про це думала, але до того часу вже геть втомилася від легкодумства Лазаралін і чи не вперше збагнула, що подорожувати із Шастою було значно веселіше, аніж вести світське життя в Ташбаані. Тож вона відповіла:

– Ти забула, що я теж стану «ніким», як і він, щойно ми дістанемося Нарнії? Та й у будь-якому разі я вже дала йому слово.

– Тільки подумати... – майже плачучи, промовила Лазаралін, – якби ти мала хоч трошки здорового глузду, ти б стала дружиною великого візира!

Аравіс лише мовчки вийшла до стайні – нишком перекинутися слівцем із кіньми.

– Ледве зайде сонце, ви повинні піти із конюхом, – напучувала їх Аравіс. – Більше ніяких клумаків. Вас знову осідлають та загнздають. У підсідельній торбі Гвін має бути їжа, а ти, Ігого, потягнеш бурдюки з водою. Конюху наказали дозволити вам напиться вдосталь на протилежному боці моста.

– А потім – на північ, до Нарнії! – схвильовано прошепотів Ігого. – Але що нам робити, якщо ми не знайдемо Шасту серед гробниць?

– Чекайте на нього там, – наказала Аравіс. – Сподіваюсь, ви гарно облаштувались?

– Як ніколи раніше! – радісно вимовив Ігого. – Але якщо чоловік твоєї подруги-реготухи платить своєму головному конюху за те, аби він добував найліпший овес, то його дурять, мов немовля.

Аравіс та Лазаралін повечеряли в кімнаті з колонами.

Десь за дві години вони були зібрані та готові. На Аравіс одягли сукню з тих, у які вбираються найулюбленіші рабині в багатих маєтках, а обличчя прикрили серпанком. Домовились, що, якщо хтось почне питати, Лазаралін вдасть, ніби веде Аравіс у подарунок одній із принцес.

Із замку дівчата вийшли пішки, а вже за кілька хвилин опинились біля воріт палацу. Авжеж, там чергували вартові, але офіцер знав Лазаралін досить добре, тому лиш скомандував солдатам: «Струнко!» і чемно привітався. Не гаючи часу, подруги прослизнули до зали з чорного мармуру – тут і досі снували придворні, раби та інший люд, проте дівчатам то було тільки на руку – у натовпі їх важче помітити. Вони пройшли до зали з колонами, звідти – до зали зі статуями, а далі повз колонаду проминули величні мідні ковані двері тронної зали. Розкоші навколо важко було б і словами змалювати, хоча дівчата мало що могли розгледіти у тьмяному світлі ліхтарів.

Незабаром вони вийшли до доглянутого саду, що сходинками спадав униз, і спустилися до старого палацу. Сутеніло, вони йшли уздовж коридорів, тьмяно освітлених вмурованими в стіни смолоскипами. Далі коридор роздвоювався, і Лазаралін нерішуче зупинилася, не в змозі вирішити, ліворуч їм іти чи праворуч.

– Чого це ти? Ну ж бо, ходімо! – прошепотіла Аравіс. Серце її шалено калатало, і їй усе марилося, що десь поряд, за рогом, на них може натрапити її батько.

– Ніяк не второпаю... – нерішуче відповіла Лазаралін. – Праворуч нам чи ліворуч... ліворуч, мабуть... Так, я майже певна, що ліворуч. До чого все це весело!

Вони повернули ліворуч та опинились у темному, ледь освітлюваному переході, що невдовзі східцями повів їх униз.

– Усе гаразд, – упевнено промовила Лазаралін. – Я певна, що ми йдемо правильно. Я пам'ятаю ці сходинки.

Раптом попереду засвітився вогник, що швидко наближався, а ще за мить за дальнім рогом показалися тіні двох людей, що задкували переходом, тримаючи в руках довгі свічки. Задки, як відомо, ходити належить лише в присутності королівських осіб. Аравіс ледь стримала зойк, коли Лазаралін несподівано схопила її за руку – коли тебе хапають так несподівано, майже щипають, зазвичай це означає, що людина, яка тебе вхопила, чимось вкрай налякана. Аравіс ледь встигла подумати, що то досить дивно – з чого б Лазаралін було так лякатися тісрока, з яким, за її словами, вони були добрими друзями, але далі замислюватися над тим не було часу. Лазаралін навшипиньках і навпомацки пробиралася вгору сходами і квапила подругу за собою.

– Ось двері, – ледь чутно прошепотіла вона. – Мерщій...

Вони увійшли, тихо зачинивши за собою дверцята, та опинилися в непроглядній темряві. Аравіс відчувала за швидким диханням Лазаралін, що та злякалася не на жарт.

– Збережи нас Таш! – самими губами промовила Лазаралін. – Що ми робитимемо, якщо він сюди зайде? Чи є тут де сховатися?

Ногами вони відчували на підлозі м'який килим, за кілька кроків, що їх вони пройшли на дотик, дівчата наптовхнулися на канапу.

– Ляжмо за нею, – проскиглила Лазаралін. – Ох, як я шкодую, що ми наважилися на все це... І чого це нас сюди потягло!

Між канапою та завішеною стіною місця було обмаль, і, хоч дівчатка спромоглися втиснутися туди, Лазаралін зайняла більш вдалу позицію, майже повністю сховавшись під завіскою, а чоло Аравіс стирчало збоку канапи, тож, коли хтось зайшов би до кімнати з ліхтарем і випадково кинув погляд униз, він одразу побачив би її. Добре ще, що на голові в неї був серпанок, тож стороння людина не одразу б розпізнала чоло та два ока. Аравіс відчайдушно намагалася примусити Лазаралін посунутися й дати їй хоч трохи більше місця, але та, з переляку забувши про все і всіх, окрім себе, пручалася, мов

навіжена, та навіть хвицнула Аравіс по нозі. Вони припинили чубитися і завмерли, трохи захекавшись. Навіть їхній власний подих здавався їм надзвичайно гучним, хоча більше не було чути ані звуку.

– Ти впевнена, що тут ми в безпеці? – не витримавши, тихесеньким шепотом запитала Аравіс.

– Мені... мені здається, що так, – відповіла Лазаралін, – бідолашна я, бідолашна...

Жалібне скиглення її перервав найстрашніший звук, який вони могли собі уявити – заскрипіли двері...

У кімнату ввірвалося світло. Аравіс, якій так і не вдалося добре сховати голову, бачила все, мов на долоні.

Спочатку зі свічками до кімнати позадкували двоє рабів (глухі та німі, як правильно здогадалася Аравіс, – інших на таємній нараді бути й не могло). То була неабияка удача, адже зупинилися вони по обидва боки від канапи й помітити Аравіс стало значно важче – один із рабів затулив її собою, тож тепер вона дивилася поміж його чобіт. Слідом увійшов товстезний стариган у вигадливого загостреному тюрбані, за яким Аравіс одразу ж упізнала тісрока. Найменша з його коштовностей – а їх на ньому було чимало – коштувала більше, аніж усе вбрання та зброя нарнійських лордів. Але він був таким товстим та стільки в нього на одязі було усіляких оздоб, помпонів, гудзиків,

балабончиків та оберегів, що Аравіс не полишала думка, що нарнійська мода (принаймні чоловіча) їй значно більше до вподоби. Слідом за ним увійшов ставний молодик у тюрбані, прикрашеному пір'ям і коштовностями. На боці в нього красувався ятаган у піхвах зі слонової кістки. Він був дуже збуджений – аж очі та зуби виблискували у світлі свічок. Останнім увійшов маленький, горбатий, зморщений дідусь, у якому Аравіс із жахом впізнала нового великого візира і власного нареченого, самого таркаана Ахошту.

Щойно всі троє зібралися в кімнаті й двері було зачинено, як тісрок, задоволено зітхнувши, уместився на канапі, молодик зупинився навпроти нього, а великий візир став навколішки і, вперши лікті в підлогу, впав долілиць на килим.

Розділ 8

У палаці тісрока

– О батьку мій, відрадо очей моїх! – розпочав молодик, бурмочучи слова дуже швидко та тужливо, буцімто присутність тісрока зовсім не була для нього відрадою. – Хай будуть вічними ваші літа, але що ж скоїли ви зі мною? Якби ж ви дали мені найшвидшу галеру ще на світанку, коли я тільки побачив, що корабель із клятими варварами відплив від наших берегів, я б, певно, уже їх наздогнав. Але ви вмовили мене зачекати та подивитись, чи не відшвартувалися вони лише для того, аби знайти більш вдале місце для стоянки. І тепер увесь день змарновано, а вони втекли – втекли! – і ніяк мені їх не дістати! Сапфір очей моїх, що виявився більмом на оці... – Тут він винагородив королеву Сьюзан чималою кількістю не дуже приємних порівнянь, занадто нечемних для того, щоб їх тут наводити. Бо, як ви вже здогадалися, молодиком тим був принц Рабадаш, а «сапфіром» – Сьюзан Нарнійська.

– Заспокойся, сину мій, – промовив тісрок. – Від'їзд гостей лишає рану, що швидко загоїться в серці розсудливого господаря.

– Але ж я хочу її, – викрикнув принц. – Я повинен мати її. Вмерти мені, якщо вона не належатиме мені – якою б брехливою, пихатою і злою та собача дочка не була! Я не можу спати, втратив смак до їжі, а очі мої засліпила її врода! Я повинен заволодіти королевою варварів!

– Як влучно сказав обдарований поет, – зауважив візир, підводячи обличчя (трохи вже запилене) від килима, – «блаженні холодні хвилі з криниці розуму, що покликані полум'я юнацької любові гасити!»

Слова його тільки ще дужче розпалили принца:

– Собацюрю! – вигукнув принц, і стусани, якими він нагородив візира, виявилися не менш влучними за слова поета. – Не смій тут мені цитувати всяких писак! Весь день мене годують сентенціями та віршами, і не в моїх силах їх і далі вислуховувати!

Боюся, цієї миті Аравіс не відчула до візира жодного жалю.

Тісрок, який до того сидів мовчки, занурений у свої думки, нарешті помітив, що коїться, і спокійно зауважив:

– Сину мій, зроби мені ласку, облиш вельмишановного та високодуховного візира: як дорогоцінна коштовність зберігає свою

цінність навіть у купі гною, так похилий вік та розважність заслуговують на повагу, хай навіть і в найнікчемнішому з наших підданих. Тож облиш-но цю негідну тебе справу та повідай нам, що маєш ти на думці.

— А маю я на думці ось що, батьку, — перевівши дух, повідав Рабадаш, — повинні ви негайно ж скликати військо своє непереможне, увірватися із ним до Нарнії та спустошити ті землі вогнем та мечем, а згодом приєднати ті варварські землі до імперії вашої безмежної, позбавивши життя Великого короля їхнього та весь рід його, за єдиним винятком: живою ви лишите королеву Сьюзан, бо стане вона моєю дружиною, хоча для початку їй й доведеться добряче провчити.

— Зрозумій, о сину мій, — похитав головою тісрок, — що ніякі слова твої не змусять мене піти війною на Нарнію.

— Коли б не були ви моїм батьком, о тісроче, що живе вічно, — заскрипів зубами принц, — я б сказав, що слова ті промовляє боягуз.

— Коли б не був ти моїм сином, о палкий Рабадаше, — відповів на те тісрок, — життя б твоє було швидким, а смерть — аж занадто повільною, коли б промовив ти ті слова.

Його спокійний, незворушний голос змусив кров Аравіс захолювати в жилах.

— Але чому, о батьку мій? — знову спитав принц, цього разу куди шанобливіше. — Чому ми маємо думати двічі, чому повинні зволікати більше, ніж коли ми вішаємо ледачого раба чи віддаємо на поживу собакам стару шкапу? Розмірами Нарнія вчетверо менша за найменші з ваших земель. Якесь тисяча списів завоюють її за п'ять тижнів, бо то всього лише брудна пляма на тлі вашої імперії!

— Можливо, так би воно й було, — промовив тісрок. — Маленькі варварські країни на кшталт цієї зуть себе «вільними» (а це те саме, що «ледачими», «безладними» та «збитковими») та зазвичай ворожі до богів та всіх, кого вони не обділили мудрістю.

— Тоді ж чому ми дозволяємо такій країні, як Нарнія, стільки часу лишатися непідкореною?

— До відома твого, о просвітлений принце, — втрутився великий візир, — до того року, як великий батько твій розпочав своє благодатне та нескінченне правління, землі Нарнії були вкриті снігами та кригою і правила ними непереборна чаклунка.

– То добре мені відомо, о велемовний візире, – була йому відповідь. – Але відомо мені й те, що тепер та непереборна чаклунка мертва. Крига та сніги розтанули без сліду, і ласі землі Нарнії квітучі та родючі.

– Зміни ці, о найобізнаніший із принців, без сумніву, є наслідком могутніх заклять, що їх наклали ті, хто тепер зве себе королями та королевами Нарнії.

– Я, навпаки, схильний вважати, – заперечив Рабадаш, – що виною цьому стала зміна в розташуванні зірок та дія суто природних причин.

– Усе це, – втрутився тісрок, – питання для диспуту поміж вченими мужами. Я ж ніколи не повірю, що такі всеохопні перетворення вкупі з умертвінням старої могутньої чаклунки трапилися без втручання потужної магії. А саме таких речей можна очікувати від мешканців земель, що здебільшого заселені демонами під машкарою розумних звірів та чудовиськ, що є напівлюдьми-напівзвірами. До мене нерідко доходять звіти, що Великий король Нарнії (нехай боги позбавлять його своєї ласки!) має на своєму боці химерного демона, що на вигляд як лев і славиться лихим норовом. Тож напад на Нарнію бачиться мені темною та сумнівною справою, і я не зазіхатиму на шматки більші, аніж зможу проковтнути.

– Блаженне Остраханство, – улесливо промовив візир, знов показавши своє обличчя, – чийого правителя боги обдарували розсудливістю та обачністю. Однак, як уже сказав наш мудрий тісрок, із ким ми не можемо не згодитися, Нарнія і справді є ласим шматком, і вельми прикро тримати руки свої від неї далі. Беззаперечно, обдарованим був той поет, що казав... – цієї миті Ахошта помітив загрозливий порух – то сіпнулася нога принца – і змушений був перерватися.

– Це й справді вельми прикро, – зазначив тісрок глибоким тихим голосом. – Щоранку сонце темніє у мене в очах, та щоночі сон мій бадьорить мене менше саме через те, що я ані на мить не забуваю, що Нарнія й досі вільна.

– О мій батьку! – вигукнув Рабадаш. – А що, коли я знаю, як можете ви прибрати до рук Нарнію і не вдаватися, якщо спроба не вдасться?

– Коли ти й насправді те знаєш, о Рабадаше, – відповів тісрок, – то явив би ти себе найліпшим із моїх синів.

– Тож слухай-но, батьку. Цієї ж ночі, у цю саму годину, я візьму дві сотні коней і перетну із ними пустелю. Жодна жива істота не здогадається, що вам відомо, куди саме я вирушив. На ранок я вже маю досягти воріт замку Анвард, що належить древлянському королю Луну. Ми перебуваємо з ними в мирі, тож вони не чекатимуть нападу, і я захоплю Анвард ще до того, як вони встигнуть оговтатися. Відтак я попрямую шляхом, що лежить за Анвардом, і спущуся вниз, просто до Кейр-Паравелю. Великого короля там не буде – коли я їх покинув, він збирався в похід проти велетнів, що безчинствували на його північних кордонах. Тож, ймовірніше за все, Кейр-Паравель зустріне мене із відчиненою брамою. Я увірвуся туди, захоплю його, і мені залишиться сидіти там і чекати, доки не причалить «Здіймач хвиль» із королевою Сьюзан на борту. Тож варто їй буде ступити на берег, як я спіймаю мою заблукалу пташку, прив'яжу до кульбаки та скакатиму, скакатиму, скакатиму назад до Анварду!

– Та чи не ймовірно, о сину мій, – зауважив тісрок, – що під час захоплення жінки хтось із вас – чи то король Едмунд, чи ти – покладе своє життя?

– Їх буде небагато, – похитав головою Рабадаш. – Я накажу десятьом своїм воїнам роззброїти його і спробую стримати палку жагу до його крові, тож не повинно виникнути жодних приводів, аби розпочалася війна між тобою та Великим королем.

– А що, як «Здіймач хвиль» опиниться в Кейр-Паравелі раніше за тебе?

– Із нинішніми вітрами я вважаю це малоімовірним, о мій батьку!

– І останнє, о винахідливий мій сину, – зазначив тісрок, – ти розповів мені, як здобудеш собі жінку варварів, але забув додати, як це допоможе мені здобути Нарнію.

– О батьку мій, може, це випало з вашої уваги, що, хоч ми з вершниками й проминемо Нарнію, мов стріли, випущені з луків, Анвард лишиться нашим навіки. А коли Анвард стане вашим і ви стоятимете в Нарнії чи не на подвір'ї, гарнізон в Анварді можна непомітно збільшувати, аж доки ви не зберете там величезне військо.

– Сказано з розумом та завбачливістю... Але ж як воно має мені зійти з рук у разі, якщо ти зазнаєш поразки?

– Ви скажете, що робив я все без вашого відома, проти вашої волі та позбавлений благословення і штовхнула мене на цей відчайдушний

учинок палка любов та юнача нестримність.

– А що, як Великий король вимагатиме, щоб ми відпустили назад оту дикунку, його сестру?

– О мій батьку, будьте певні, що він цього не зробить. Бо, хоч найвродливіша з жінок мені й відмовила, Великий король Пітер – людина розсудлива й кмітлива, і він у жодному разі не відмовиться від такої великої честі та всіх тих переваг, які на нього чекають, якщо він побратається із нашим домом і небіж його, а колись і небіж у других, зійдуть на трон Остраханства.

– Але ж він цього не побачить, якщо я житиму вічно, чого, певен, ти мені бажаєш... – зауважив тісрок, і голос його пролунав навіть стриманіше, аніж завжди.

– До того ж, о мій батьку, відрядо очей моїх, – повів далі принц після нетривалої незграбної мовчанки, – ми напишемо кілька листів, нібито від королеви, у яких говоритиметься, як вона без тями закохалася в мене і як їй не хочеться повертатися до Нарнії. Усім відомо, які мінливі, наче хвилі, бувають жінки. І навіть якщо листи їх не переконують, вони нізащо не наважаться заявитися до Ташбаана, щоб забрати її додому силою.

– О просвітлений візире, – звернувся тісрок до старого, – поділися із нами своєю мудрістю: що скажеш ти на цей химерний задум?

– О тісроче, вічний та несхитний, – відповів Ахошта, – сила батьківської любові незнана для мене, і нерідко чув я про те, що сини в очах своїх батьків є ціннішими за коштовні камені. Тож як смію я вільно виказувати думки свої, якщо вони можуть поставити життя великого принца під загрозу?

– Смієш, у тому не сумнівайся, – наказав йому тісрок. – Бо приховувати думки буває куди як небезпечніше, аніж виказувати їх відкрито.

– Слухаю та корюся, – прокректав жалюгідний старий. – То знай же, о найрозсудливіший тісроче, що, по-перше, загроза для принца не така вже й велика, як може здатися. Боги обділили дикунів розсудливістю, і поезія їхня, на відміну від нашої, не містить добірних апофегм та корисних максим, а натомість оспівує кохання та війну. З огляду на це, ніщо їм не здасться більш шляхетним та гідним захоплення, ніж така божевільна кампанія, як ця, що... Ой! – На слові «божевільна» принц знов дав візирові добрячого стусана.

– Облиш, о мій сину! – спинив принца тісрок. – А ти, шанований візире, у жодному разі не повинен переривати потоку свого красномовства, хоч би як там принц себе не поводив. Ніщо так не личить поважній та благопристойній особі, як здатність непохитно терпіти дрібні незручності.

– Слухаю і корюся, – схилився візир, вигинаючись так, щоб принц більше не міг черевиком дотягнутися до його заду. – На їхній погляд, ніщо інше не буде більш гідним пробачення, якщо не сказати – поваги, ніж така... е-е-е... ризикована спроба, особливо якщо взяти до уваги, що на неї його підштовхнула саме любов до жінки. Тож, навіть якщо принца спіткає невдача і він потрапить їм до рук, вони в жодному разі його не вб'ють. Більш того, є ймовірність, що хоч він і не захопить королеву, побачивши його нескінченну мужність та непереборну силу його почуттів, вона сама віддасть йому своє серце.

– Добре підмічено, старий балакуне, – гмикнув Рабадаш. – Дуже добре, хоч це й спало на думку такій потворі, як ти.

– Похвала від господаря – то солодка музика для вух моїх, – вимовив Ахошта. – До того ж, о тісроче, чиє правління повинно бути і буде вічним, мені здається, що боги усіляко сприятимуть тому, аби Анвард схилився перед принцом. А якщо так – то ми схопимо Нарнію за саме горло.

Він замовк, і запала така довга та непорушна тиша, що дівчата ледве наважувалися дихати. Зрештою, тісрок знов заговорив:

– Іди, сину мій, – згодився він. – І роби так, як сам сказав. Але не чекай від мене ані допомоги, ані підтримки. Я не помщуся за тебе, якщо тебе вб'ють, і не кинуся визволяти, якщо ув'язнять. А якщо, пощастить тобі чи ні, ти проллєш більше нарнійської шляхетної крові, аніж зажадають обставини, і це призведе до війни, то навіки відвернеш ти цим мою прихильність і брат твій посяде твоє місце в Остраханстві. А тепер – іди. Будь спритним, скритним та удачливим! Хай буде у твоєму мечі та списі сила Таша Непереборного та Нездоланного!

– Слухаю і корюся! – зі сльозами на очах промовив Рабадаш, затримався на мить, щоб, ставши на коліна, поцілувати батькові руку, і квапливо вийшов із кімнати.

Тісрок та візир, на велике розчарування Аравіс, яку вже судома звела, не зрушили з місця.

— О візире, — звернувся до старигана тісрок, — чи певен ти, що жодна жива душа не знає про нараду, яку втрюх провели ми сьогодні вночі?

— О мій володарю, — відповів йому Ахошта, — неможливо, аби хтось про неї прознав. Саме з цієї причини я запропонував, а ви, кому ніколи не зраджує мудрість, погодилися, що зустрітися ми повинні саме в старому палаці, де подібні зустрічі ніколи не проводяться і жоден із господарів не з'являється.

— Добре, — кивнув тісрок. — Якби хтось і знав, я особисто простежив би, щоб він не прожив зайвої години. Ти теж, о обачливий візире, маєш забути про нашу зустріч. Я стираю зі свого серця, а також і з твого, усе, що відомо нам про наміри принца. Він вирушив у дорогу без мого відома чи благословення, і я й гадки не маю куди, і женуть його несамовитість та нерозсудливість, і непокірна вдача, властива юності. Не буде такої людини, яку більше б здивувала новина про захоплення Анварду, аніж тебе зі мною.

— Слухаю і корюся, — відповів Ахошта.

— І саме тому ніколи, навіть у найпотаємніших твоїх думках, тобі не здається, що я — бездушний батько, який щойно відправив свого первістка на вірну смерть; навіть коли тебе це скоріше тішить, аніж навпаки, бо принц тобі — мов кістка в горлі. Бо не сховаються від мене ані думки твої, ані задуми.

— О тісроче, великий та непогрішний, — візир схилився ще нижче. — На відміну від вас, не потрібні мені ані принц, ані власне життя, ані хліб, ані вода, ані сонячне світло, бо для мене все це — лише ви.

— Твої почуття до мене такі високі, так само, як і праведні, зрозумілі мені, як нікому іншому, тому що я повністю їх поділяю. Для мене теж усе, що ти сказав, і ламаного півмісяця не варте порівняно з міццю та славою мого трону. Якщо принцові сприяють боги, то він захопить Древляндію, яку ми з радістю приєднаємо до наших земель, так само, як і Нарнію, хоча і трохи згодом. Якщо ж його спіткає невдача, то мені доведеться згадати, що в мене є ще вісімнадцять синів, яким не соромно передати трон. До того ж Рабадаш, за звичкою старших синів, уже поглядає на трон, і це мені не до вподоби. То, може, час мені згадати, що п'ять великих тісроків Ташбаана полишили цей світ завчасно — лише тому, що їх занадто вже освічені сини втомилися чекати, коли настане їхня черга посісти трон. Ні-ні, хай

краще охолодить гарячу кров у боях за Остраханство десь там, подалі, аніж у боротьбі за трон тут. А тепер, наш ясновельможний візире, усі ці батьківські клопоти нас дуже й дуже втомили. Дрімота вже стуляє наші очі, тому накажіть-но музикам перейти до нашої спочивальні. І ще одне. Ще б трохи – і забув: перед тим як сам ти підеш спати, накажи стратити того третього кухаря, якого ми встигли помилувати, бо в нас, здається, вже з'являються ознаки нетравлення шлунка.

– Слухаю і корюся, мій повелителю, – схилився перед тісроком великий візир, рачки підповз до дверей, підвівся, низько вклонився і вийшов.

Тісрок полишати кімнату не поспішав – напівлежав у мертвій тиші так довго, що Аравіс вже почала побоюватись, чи не заснув він. Але нарешті з тужним скрипінням та зітханнями він підняв своє величезне тіло, дав знак рабам, щоб вони підсвітили йому шлях, і вийшов геть. Двері за ним зачинились, кімната знов поринула в темряву, і дві дівчинки нарешті мали змогу дихати вільно.

Розділ 9

Крізь пустелю

– Жахливо! Це просто жахливо! – заскиглила Лазаралін. – Люба, мені так лячно, аж дрижаки беруть. Ось помацай мене.

– Заспокойся, – цитьнула Аравіс, яка й сама тремтіла, мов осіннє листячко. – Вони вже пішли до нового палацу. Щойно ми виберемося з цієї кімнати – будемо в безпеці. Ми й без того вже згаяли чимало часу. Веди мене до тієї хвіртки, і швидко!

– Люба, як ти можеш бути такою черствою? – пискнула Лазаралін. – Я не можу, просто не можу, не тепер... Бідолашна я, бідолашна! Ні, ми ніяк не можемо тепер кудись іти: треба трохи полежати та повернутися назад.

– Чому це назад? – знітилася Аравіс.

– Ти не зрозумієш, нічого не зрозумієш, яка ж ти черства. – По щоках Лазаралін покотилися сльози, та Аравіс збагнула, що тепер не час для жалю.

– Слухай-но мене! – Вона схопила Лазаралін і добряче її струснула. – Якщо ти ще хоч словом прохопишся про те, аби повернутися назад, і негайно не проведеш мене до хвіртки, знаєш, що я зроблю? Я із криками кинуся до того коридору, і тоді нас обох спіймають!

– Але... але ж тоді нас обох вб'ють! – заголосила Лазаралін. – Хіба ж ти не чула, що казав тісрок – хай будуть вічними його літа?!

– Чула, але я радше буду мертвою, аніж одружуся з Ахоштою. Ходімо!

– Немає в тобі жалю, – заскиглила Лазаралін. – Бідолашна я, бідолашна!

Але зрештою Лазаралін довелося поступитися. Навпомацки вони повернулися в коридор і знову спустилися вниз тими сходами, що й до цього. Прудко промайнувши коридор, дівчатка нарешті вибралися надвір – перехід вивів їх до залитого яскравим місячним сяйвом палацового садка, що терасами сходив униз до міського муру. На жаль, якось так у світі повелося, що хоч пригоди і являють нам найдивовижніші місцини, та саме вони завжди нас і підганяють і напруження не дає нам насолодитися краєвидом. Тож в Аравіс, як та

не намагалася відродити в пам'яті ту ніч, зберігся лише невиразний спогад про сіро-сріблясту траву на галявинах, неголосне дзюркотіння пінявих фонтанів та довгі чорні тіні кипарисових дерев.

Коли спустилися до низу й просто перед ними нависла стіна, руки в Лазаралін трусилися так, що вона не в змозі була навіть відсунути засув, тож Аравіс довелося зробити це самій. Ось нарешті перед ними лежало рівне дзеркало річки, до країв наповненої сріблястим місячним сяйвом. Зовсім поряд дівчата побачили невеличку пристань із кількома прив'язаними до кілочків прогулянковими човнами.

– Прощай, – промовила Аравіс. – І дякую за все. Вибач, що поводитися, мов та свиня. Але тільки уяви, від чого мені доводиться тікати!

– Ох, Аравіс, любя, – знову взялася за своє Лазаралін. – Може, ти ще передумаєш? Ти ж бачила, яка велика людина той Ахошта!

– Велика людина?! – не втрималася Аравіс. – Огидний підлабузливий раб, що на стусани відповідає лестощами, але тримає все в собі і згодом намагається помститися, підбурюючи цього жадливого тісрока послати власного сина на вірну загибель. Тьху! Я швидше піду за кухарчука мого батька, аніж за цю істоту!

– О Аравіс, Аравіс! Як ти тільки можеш говорити такі жадливі речі? Та й про тісрока – хай будуть вічними його літа! – також. Якщо він збирається так вчинити, певно, так і треба!

– Прощай! – промовила Аравіс. – І, до речі, твої сукні здалися мені чудовими. І дім твій також чудовий. І я певна, що й життя в тебе не менш чудове – хоча й зовсім не на мій смак. Зачини, будь ласка, тихесенько за мною хвіртку!

І з цими словами вона вирвалася з міцних обіймів подруги, обережно ступила в плоскодонку, відштовхнулася і вже за мить опинилася посеред ріки. Над головою в неї висів величезний місяць, і прямо попереду в ріці тонуло її величезне відображення. Повітря дихнуло прохолодою і свіжістю, а біля протилежного берега вона почула совине ухання. «Ох, отак вже краще!» – подумала Аравіс. Вона все життя прожила на природі й ненавиділа кожну мить, що їй довелося провести в Ташбаані.

Діставшись берега, вона опинилася в цілковитій темряві, бо схил та дерева затуляли собою місячне світло. Але їй вдалося знайти ту саму дорогу, якою до пустелі вийшов і Шаста. Так само, як і хлопчик,

вона дійшла до того місця, де трава обривалася, а за нею починалося безкрає море піску; а озирнувшись, як і він, ліворуч побачила великі, чорні на тлі нічного неба гробниці. І тепер, уперше за весь той час, хоч вона і була доволі хороброю дівчинкою, її пройняв страх. А що, як на неї ніхто не чекає? Чи, ще гірше, чекають самі лише гули? Та вона навіть не озирнулася, натомість випнула вперед підборіддя (і навіть трохи висунула язика) і попрямувала просто вперед.

Та вона ще навіть не дісталася гробниць, як побачила Ігого, Гвін та конюха.

– Можеш повертатися до своєї господині! – наказала Аравіс, зовсім забувши, що нікуди йому повертатися до самого ранку, доки не відчинять міську браму. – Ось тобі за твої старання!

– Слухаю та корюся, – поклонився конюх і прудко помчав у напрямку міста. Квапити його не було потреби – він мав чимало часу, аби подумати про гулів.

Аравіс на нього навіть не глянула, бо обіймала та цілувала коней і пестила їм шії, мов вони були не розумні істоти, а звичайнісінькі собі конячки.

– А он і Шаста, дякувати Левові! – радо вигукнув Ігого.

Аравіс обернулася і дійсно побачила Шасту, що вийшов зі свого сховку, щойно побачив, як тікає конюх.

– А тепер, – вигукнула Аравіс, – не гаймо ані хвилини!

І двома словами переповіла їм про задум Рабадаша.

– Собаки віроломні! – не стримався Ігого, струснувши гривовою та стукнувши копитом. – Зрадницький напад у мирні часи навіть без оголошення війни! Ми його випередимо – нехай не зазіхає на чужий овес!

– А чи зможемо? – перепитала Аравіс, злітаючи на спину Гвін. Шасті лишалося тільки пошкодувати, що йому несла всістися на спину Ігого з такою ж легкістю.

– Іго-го-го! – фоккнув Ігого. – Залізай-но, Шасто! Чи зможемо ми? Ще б пак! Ще й з доброю форою.

– Але ж він сказав, що вони вирушають негайно, – нагадала Аравіс.

– Люди так тільки говорять, – похитав головою Ігого. – Але неможливо зібрати кампанію з двохсот коней та вершників, напоїти, нагодувати, озброїти, осідлати та відрядити в дорогу за хвилину. То що ж? Прямо на північ?

– Ні, – втрутився Шаста. – Не зовсім. Я тут намалював вказівну лінію на піску. Потім поясню. Візьміть-но обоє трохи лівіше. Ага, ось і вона!

– Так, – кивнув Ігого. – А тепер слухайте мене. Дні та ночі поспіль скачуть лише казкові герої – героям справжнім таке не до снаги. Ми будемо пересуватися кроком та риссю, потім знову кроком і знову риссю. Але то буде прудка рись, а на крок ми переходитимемо ненадовго – і щоразу ви, люди, також зможете злізати та розминати кінцівки. А тепер, Гвін, ти готова? Тоді вперед! На північ, до Нарнії!

Спершу подорож видавалася їм мало не казковою. Стояла вже глибока ніч, і пісок встиг охолонути після полуденної спеки; повітря навколо дихало прохолодою, чистотою та свіжістю. У холодних місячних променях дюни, куди не кинь оком, виблискували сріблом, мов то не пісок, а гладеньке спокійне море чи, може, велика срібна таця.

Окрім шурхоту копит Ігого та Гвін навколо не чути було ані звуку. Шаста напевно б задрімав, коли б не мусив час від часу злазити з коня та йти поряд пішки.

Здавалося, час зупинився. Потім настав той час, коли місяць ховається за небосхил, і їм марилося, ніби вони скачуть крізь мертву темряву, скачуть і скачуть, година за годиною... Але ось нарешті Шаста помітив, що крізь темряву проглядається шия Ігого, і мало-помалу забовваніла нескінченна сіра рівнина, яка оточувала його з усіх боків. Вона видавалася мертвою й непорушною, наче вони мандрували потойбічними світами; Шаста відчував жахливу втому і несподівано для себе помітив, що замерзає, а губи в нього геть пересохли. Їх постійно супроводжувало рипіння шкіри, брязкіт вузди та стукіт копит – не цок-цок-цок-цок, як це б звучало на твердій дорозі, а туп-туп-туп-туп на сухому піску.

Нарешті, після довгих годин їзди верхи, далеко-далеко праворуч від подорожніх з'явилася вузьенька бліда смужечка, ледь-ледь помітна над обрієм. Трохи згодом з'явилася смужечка червоного. Нарешті настав ранок, але поблизу не було жодної пташки, щоб зустріти його лагідним співом. Тепер Шаста радів кожній нагоді йти пішки, бо холод пробирав аж до кісток.

Сонце зійшло раптово – і вмить змінило все навкруги. Пісок із сірого став жовтим і заблищав, мов усипаний діамантами. Ліворуч від

Шасти, Ігого, Аравіс та Гвін мчали довжелезні чорні тіні. Попереду, вдалині, сонце висвітлювало роздвоєну верхівку гори Кирдик-Баш, і Шасти тепер міг бачити, що вони трохи відхилилися від шляху.

– Лівіше! Візьміть трохи лівіше! – гукав він.

Найприємнішим було те, що, кинувши погляд назад, можна було побачити, що Ташбаан тепер став зовсім маленьким та далеким. Гробниці й зовсім неможливо було розгледіти: вони злилися з отим зубчастим пагорбом, на якому розкинулося місто тісрока. Усі почувалися набагато краще.

Але ненадовго. Ташбаан, що уявлявся вже таким далеким, тепер ніби не віддалявся ані на крок. Шасти облишив навіть обертатися на нього, бо це лише пригнічувало його – здавалося, вони не рухаються, а стоять на місці. Згодом усім почало докучати світло. Від сліпучого піску заболіло в очах, та хлопець знав, що заплющувати їх не можна ні в якому разі. Він мав примружитися і прикипіти поглядом до гори Кирдик-Баш, аби скеровувати друзів, якщо вони відхилияться від шляху. Трохи згодом настала страшенна спека.

Він уперше помітив її, коли йому знадобилося злізти з коня, аби трохи пройтися пішки: щойно він зісковзнув із кульбаки, як нестримний жар шугнув йому в обличчя, немов він прочинив дверцята печі. Наступного разу виявилося ще гірше. А втретє, тільки-но торкнувшись босими ногами піску, він заволав від болю і вмить, хутчіш, аніж ви сказали б «гоп», встромив одну ногу в стремено, а другу перекинув на спину Ігого.

– Вибач, Ігого, – видихнув він, – але я не можу йти пішки. Пісок обпікає мені ноги.

– Звісно! – тяжко дихаючи, озвався Ігого. – Я мав би про це подумати. Сиди собі, нічого не вдієш.

– Добре тобі, – звернувся Шасти до Аравіс, що йшла поруч із Гвін. – Маєш на ногах черевички.

Аравіс нічого не відповіла і йшла далі з манірним виглядом.

Хотілося б сподіватися, що то вона ненавмисне, але насправді сподівання ті були б марними.

Риссю, кроком, риссю, кроком, рип-рип, брязь- брязь, запах розгарячених коней, запах розпашілих людських тіл, сліпучий блиск, головний біль. І нічого не змінюється година зі годиною. Ташбаан, здавалося, був так само близьким, а гори – так само далекими, що й

уранці. І уявлялося їм, що так триває вже цілу вічність – брязь-брязь, рип-рип, запах розгарячених коней, запах розпашілих людських тіл.

Вони, звичайно, перепробували безліч різних ігор, аби хоч якось згаяти час – звісно, що даремно. І, звичайно, усі намагалися не думати про напої – крижаний шербет, що подають у палаці в Ташбаані, чисту проточну водицю, що струменіла з надр самої землі, холодне вершкове молоко, але не дуже жирне, а саме таке, яким має бути, – та що дужче намагаєшся не думати про такі речі, то більше вони самі лізуть тобі в голову.

Нарешті на обрії з'явилося щось нове – кам'яні брили кроків із сто завдовжки, а заввишки разів у п'ять менше. Вони не давали багато тіні, адже сонце стояло надто високо, але то було хоч щось. Тож друзі, не змовляючись, з'юрмилися в тій тіні, щось перехопили, випили трохи води. То було непросто – поїти коней зі шкіряного бурдюка. Добре, хоч Ігого з Гвін виявилися напрочуд охайними. Але нікому не вдалося напиться досхочу. Від втоми і знесилення всі мовчали, і лише змилені коні шумно дихали, а діти вдивлялися в бліді обличчя одне одного.

Після надто вже короткого спочинку вони знов рушили вперед. Ті самі звуки й запахи, нестерпне світло... Нарешті їхні тіні почали западати праворуч і з кожним кроком ставати дедалі довшими, поки, здається, не простелилися чи не до самого східного краю світу. Дуже повільно сонце підповзало до крайнеба на заході, доки зрештою безжальне світло не згасло, а пісок досі віддавав стільки жару, що розпечене повітря і не збиралося холонути. Чотири пари очей із нетерпінням вдивлялися вперед, сподіваючись побачити хоч якісь ознаки долини, про яку казав Жовтий Пазур. Але знов, година за годиною, навколо не було нічого, окрім піску. День уже добігав кінця, на небі засвітилися міріади зірок, та коні й далі тупотіли копитами, а знесилені спрагою та нелюдською втомою вершники здіймалися та опускалися у своїх кульбаках. Лише коли на небо зійшов місяць, Шаста вигукнув – якимось не своїм, гавкаючим голосом людини, у роті якої було сухо, мов у пустелі:

– Он вона!

Помилитися було неможливо. Попереду, трохи праворуч, вниз спускався положистий схил, по обидва боки всіяний кам'яними брилами. Коні, що були занадто втомлені, аби говорити, не змовляючись, повернули вбік, і за хвилину перед подорожніми

розляглася ущелина. Спершу там здалося навіть гірше, ніж у пустелі, бо поміж кам'яними стінами ущелини панували нестерпна пітьма та задуха. Схил ставав крутішим, скелі з обох боків здіймалися дедалі вище. Розгледіти хоч щось ставало чимраз складніше, та вони помічали рідку рослинність – колючі кактуси та суху жорстку траву, якою легко порізати собі пальця, якби вам заманулося вхопитися за неї. Трохи згодом під копитами коней пісок змінився на гальку та камінчики, а всі четверо із жагою виглядали воду за кожним поворотом – а їх було чимало. Коні йшли вже з останніх сил – слабша Гвін, хрипко дихаючи, спотикаючись на кожному кроці, ледь пленталася слідом за Ігого. Їхній відчай сягнув краю, аж ось під копитами з'явилася грязюка і крихітна цівка води за поворотом обернулася на слабкий струмочок, що біг м'якшою травичкою. Поволі струмочок перетворився на ручай з рідкими кущами, а ще за кілька сотень кроків ручай нагадував справжню річечку. І ось настала та довгоочікувана мить, коли (після стількох розчарувань) Шаста, що знов задрімав у сідлі, відчув, що Ігого зупинився, і зісковзнув на землю. Річка вже розлилася і через пороги несла свої води в невеличке озерце, до якого жадібно припали обоє коней. «О-о-о», – тільки й вимовив Шаста, по коліна плюхаючись в озерце та занурюючи голову у воду. Мабуть, то була найщасливіша мить у його житті.

Десь хвилин за десять усі четверо відійшли від води і роздивилися навкруги, наскільки було можливо. Місяць стояв уже високо, зазираючи поміж гір у долину. Берегами річки виднілася памолодь, а далі схилами гір стояли темні дерева і якийсь непролазний чагарник. У тих чагарниках, мабуть, розпустилися квіти, бо повітря в долині було напоєне запаморочливими пахощами. А потім із якоїсь галявини поміж дерев пролунали звуки, яких Шаста до того ніколи не чув, – то тьохкав соловей.

Усі були занадто втомлені, аби говорити чи навіть їсти. Коні як були осідланими, так і полягали, а за ними слідом на землю опустилися Шаста з Аравіс.

Хвилин за десять почувся несміливий голос Гвін:

– Але ж ми не повинні засинати – ми маємо встигнути першими за Рабадаша.

– Звичайно ж, ні, – ледь ворущачи язиком, погодився Ігого, – ніхто й не думав спати – лише трішки спочити.

У Шасти майнула думка, що, якщо він зараз не підведеться і щось не зробить, вони всі поснуть, а він не може цього допустити. І навіть вирішив, що ось-ось встане та вмовить інших іти далі. Ось-ось, просто зараз, ще за мить, за мить, за мить...

Невдовзі блідий місяць освітлював фігури двох коней і двох дитлахів, що міцно спали під дзвінкий спів соловейка.

Першою прокинулася Аравіс. Сонце вже стояло високо в небі – вони проспали найліпший час для подорожі.

– То все моя провина, – сердито напустилася вона на себе, прудко підхоплюючись на ноги та розбуркуючи інших. – Не варто було чекати, що після такого нелегкого дня, як учорашній, коні матимуть сили не поснути, хоч би й у них ще стало снаги говорити. Та й на хлопчину нічого нарікати – йому виховання не вистачає. Але я, я, як я могла таке собі дозволити?

Усі лише сонно лупали на неї очима, додивляючись останні сні.

– Іго-го-го! – здивовано заіржав Ігого. – Чи то я спав у сідлі, чи що? Більше ніколи так не робитиму! Нічого більш незручного...

– Скоріш, скоріш! – перервала його нарікання Аравіс, підганяючи всіх. – Ми вже згаяли півранку і не можемо більше втрачати ані хвилини.

– Спершу не завадило б травички поскубти, – заперечив Ігого.

– Боюся, ми не можемо чекати, – похитала головою Аравіс.

– Що за жахлива сквапність? – докірливо мовив Ігого. – Ми ж уже минули пустелю, чи не так?

– Так, але ж до Древляндії ще далеко, – зауважила Аравіс. – І ми маємо дістатися туди раніше за Рабадаша.

– Ми вже й без того його добряче випередили, – закинув Ігого. – Хіба ж ми не рушили коротким шляхом? Той твій приятель, ворон, нічого не казав про те, як має бути коротше, Шаство?

– Він нічого не казав про те, що так коротше, – похитав головою Шаства. – Він казав краще, бо так ми вийдемо до річки. Якщо ця оаза лежить на північ від Ташбаана, боюся, як би шлях до нього не виявився довшим.

– Що ж, у будь-якому разі я не згоден їхати далі не попоївши, – наполягав на своєму Ігого. – Розсідлай-но мене, Шаство!

– Будь ла-а-аска, – несміливо втрутилася Гвін, – я й сама почуваюся так, ніби мені несила ступити й кроку. Але ж коли кіньми

керують вершники (зі шпорами та всіма тими штуками), хіба ж їм рідко доводиться продовжувати шлях хоч би і в гіршому стані, ніж ми тепер, і вони й справді скачуть далі? Я маю на увазі, що хіба ми не спроможемося навіть на більше тепер, коли ми вільні, і все це – на благо Нарнії?

– Мені здається, люба моя, – суворо зауважив їй Ігого, – що мені відомо про кампанії, марш-кидки та те, скільки й чого може витримати кінь, дещо більше за вас!

У відповідь Гвін лише промовчала, бо, як і всі благородні кобили, була дуже нервовою та чуйною і засмутити її було зовсім неважко. Насправді ж вона мала неабияку рацію: коли б Ігого підганяв вершник-таркаан, він би з подивом виявив, що може щодуху мчати принаймні ще декілька годин. Але ось що виходить із тими, хто занадто довго пробув у рабстві: коли звикаєш до того, що тебе до всього примушували, то врешті-решт примушувати сам себе ти вже не ладен.

Тож усім довелося чекати, доки Ігого поскубе трави та вдосталь нап'ється, і, звичайно, діти з Гвін і собі вирішили поснідати. Була вже, певно, одинадцята година ранку, коли четвірка нарешті рушила в дорогу. І навіть тоді Ігого скакав не на повну ногу, і Гвін, слабшій та більш стомленій, доводилося весь час задавати хід.

Та й сама долина, поросла травною, мохом, квітами та рододендронами, із коричнюватою прохолодною рікою, була таким приємним місцем, що мимоволі хотілося притишити ходу.

Розділ 10

Пустельник південного кордону

За кілька годин їзди долина розширилася, і тепер подорожні могли розгледіти, що чекає на них попереду. Річка, якої вони трималися, впадала в іншу ріку, широку та бурливу, що несла свої повні води із заходу на схід. За тією рікою поставали пасма невисоких пагорбів, що ряд за рядом перетворювалися на Північні гори. Праворуч стриміли верхівками скелі, на ламаних виступах яких подекуди лежав сніг. Ліворуч, доки сягало око, простягалися порослі соснами схили, похмурі стрімчаки, вузькі ущелини та сині гірські вершини. Гору Кирдик-Баш годі було вже й розгледіти, а просто попереду схили гірського пасма сходилися в лісисту сідловину, якою, певно, й пролягав перевал із Древляндії до Нарнії.

– О-го-го! Це ж північ, зелена північ! – заіржав Ігого.

І справді похилі смарагдові схили були на вигляд зеленішими та свіжішими за все, що колись доводилося бачити Аравіс чи Шасті, звиклим до південних бляклих кольорів, – діти й уявити собі не могли такого буяння. Підбадьорившись, усі попрямували до того місця, де зливалися дві річки в одну.

Ріка, що стікала звідкілясь із-поміж бескиддя на західному боці гір та несла свої води на схід, була зашвидкою та надто порожистою, аби навіть думати про те, щоб перетнути її вплав; однак, після нетривалих пошуків, роздивившись місцину вгору та вниз за течією, мандрівці знайшли перешийок, де було неглибоко, щоб перебрести річку. Дзюркотіння води, що пінявою закипала та вирувала коло кінських копит, прохолодне грайливе повітря, у якому сновигали міріади бабок, сповнили серце Шасті незвичним, несподіваним для нього самого хвилюванням, якого він до цього й не уявляв собі.

– Друзі, ми у Древляндії! – виголосив Ігого, коли, із бризками розсікаючи воду, вибрався на північний берег. – Якщо не помиляюся, річка, яку ми її щойно перетнули, зветься Крученою Стрілою.

– Сподіваюся, ми не спізнилися, – стиха зауважила Гвін.

Вони почали сходити, просуваючись повільно та далеко відхиляючись то праворуч, то ліворуч, адже пагорби виявилися вельми крутими. На відкритій місцевості доріг чи домівок ніде не було видно, лиш поодинокі дерева росли всюди по схилах. Шасті, що все життя провів на безлісних луках, ще не доводилося бачити такого розмаїття. Коли б ви були на його місці, то, певно, впізнали б дуби, буки, берези, горобину і благородний каштан. Шасті ж усі оці дерева були невідомі. Вони йшли, а навсбіч розбігалися прудконогі зайці, невдовзі їм навіть потрапило на очі ціле стадо ланей, що чимдуж чкурнули подалі й знайшли сховок поміж дерев.

— Хіба це не дивовижно?! — не стримала захопленого вигуку Аравіс.

Коло першого гребеня Шаста озирнувся в сідлі: Ташбаана й сліду не лишилося; всюди, до самого небокраю, простягалася пустеля, перерізана вузькою зеленою смужкою, через яку вони сюди потрапили.

— Гей, гей! — несподівано вигукнув він. — А то що таке?

— То що таке — що? — перепитав, розвертаючись, Ігого.

Озирнулися й Гвін з Аравіс.

— Отам! — тицьнув кудись пальцем Шаста. — На вигляд — немов дим куриться, буцімто там пожежа вирує.

— Більш схоже на піщану бурю, — похитав головою Ігого.

– Вітер заслабкий, – зауважила Аравіс.

– Ой! – скрикнула Гвін. – Дивіться! Щось саянуло в мареві пилюки! А он іще! І ще! То ж виблискують шоломи... та обладунки! І вони наближаються до нас!

– Клянуся Ташем! – вигукнула Аравіс. – Військо! То йде військо Рабадаша!

– Так і є! – нетерпляче кивнула Гвін. – Цього я й боялася. Швидше! Ми маємо дістатися Анварду першими!

І, не гаючи більше часу на розмови, вона круто розвернулася та з місця зірвалася галопом на північ. Ігого скинув голову та помчав слідом.

– Хутчіш, Ігого, хутчіш! – волила через плече Аравіс, підганяючи його.

Виснажливі перегони давалися коням нелегко. Щойно вони сходили на вершину одного кряжа, перед ними поставав інший, а слідом іще та ще; і хоча вони були впевнені, що прямують у більш-менш правильному напрямку, ніхто й гадки не мав, як далеко до Анварду. Із вершини другого пасма Шаства знов озирнувся: замість куряви позаду, на дальньому березі Крученої Стріли, навсібіч розтікалася чорна пляма – немов велика юрма мурашиного війська ринулася вперед зі свого мурашника. Армія, без сумніву, шукала, де б переправитися мілиною через річку.

– Вони вже на річці! – несамовито загорлав він.

– Швидше, швидше! – підганяла всіх Аравіс. – Маємо встигнути до Анварду вчасно, бо інакше навіщо було і взагалі вирушати. Галопом, Ігого, галопом руш! Ти ж військовий кінь, забув?!

Шаства ледь стримався, аби й самому не приєднатися до понукань Аравіс; та натомість він подумав: «Бідолашний, він і без того докладає всіх сил» – і припнув язика. Коні й справді робили якщо не все, що могли, то принаймні все, що вони думали, що можуть, – а це насправді не одне й те саме. Ігого вже порівнявся з Гвін, і пліч-о-пліч вони лунко цокотіли копитами по дерену. Судячи з вигляду Гвін, вона трималася з останніх сил.

Та зненацька все різко змінилося, бо позаду почувся несподіваний звук. Зовсім не на це вони чекали: то був ані тупіт копит, ані бряжчання обладунків, ані навіть бойові заклики остраханців. Та Шаства негайно ж його упізнав – то було те саме несамовите гарчання,

що його вони вперше почули тієї місячної ночі, коли зустріли Аравіс із Гвін. Іого також занервував – очі його запалахкотіли червоним, вуха щільно притиснулися до голови, а сам Іого усвідомив, що до цього він скакав уже й не так швидко, як насправді міг би. Шаста одразу ж відчув зміну в його ході – тепер вони дійсно мчали щодуху і за кілька митей значно випередили Гвін.

«Так не чесно, – чомусь подумалося Шасті. – Я сподівався, що в цих місцях на левів ми не натрапимо».

Він озирнувся. Усе було аж занадто зрозуміло. Припавши низько до землі, величезне золотаво-руде створіння мчало за ними, мов кіт, що промайнув галявиною до найближчого дерева, коли чужий пес зазирає до його садка. І він наближався до них кожної миті чи навіть півмиті.

Шаста знов глянув уперед – і розгледів те, чого досі не помітив (чи помітив, та не надав цьому значення): шлях їм перепиняла висока зелена огорожа заввишки з два людських зрости. Посеред огорожі виднілася розчахнена хвіртка, а в отворі, спираючись на довгий посох, стояв високий чоловік, до самих голих п'ят закутаний у простору одягу кольору осіннього листя, а сива борода його спадала мало не до колін.

На те, щоб ухопити все це, Шасті знадобився лише один погляд, а щойно він знов озирнувся, то побачив, що звір майже наздогнав Гвін. Лев клацав зубами, намагаючись вхопити її за задні ноги, і безнадія

була написана на її залитому потом обличчі та в неймовірно широко розплющених очах.

– Стій! – заволав Шаста до Ігого. – Ми повинні повернутися! Повинні допомогти!

Після того Ігого казав не раз і не два, що чи то не почув, чи то не зрозумів, що йому кричав тоді Шаста; і оскільки взагалі він був вельми правдивим конем, нам доведеться прийняти його слова на віру.

Шаста вивільнив ноги зі стремен, перекинув обидві на лівий бік та, завагавшись лише на мить, стрибнув. Болісне падіння дещо приголомшило його, та, ще навіть не встигнувши втямити, чи не сильно він забився, Шаста вже нетвердою ногою кинувся на допомогу Аравіс. Жодного разу в житті йому не доводилося робити нічого схожого, і зараз він навряд чи усвідомлював, чому саме так чинить.

Конячий крик – годі собі й уявити страшнішого звуку – зірвався із вуст Гвін. Аравіс низько пригнулася над шиєю конячки, намагаючись, певно, дістати меч. Цієї миті всі троє: Аравіс, Гвін та лев були ледь не зверху на Шасті. Та дістатися до нього вони не встигли, бо лев здійнявся на задні лапи та здоровенним громадям, значно більшим за будь-якого лева, якого тільки можна собі уявити, кинувся на Аравіс, завдаючи їй неймовірного удару правою лапою. Шаста побачив, як він випускає страшенні пазури. Аравіс пронизливо закричала та похитнулася в сідлі. Левові пазури шматували їй плечі, а напівбожевільний від жаху Шаста якимось неймовірним чином спромігся опинитися перед левом. При ньому не було жодної зброї, навіть дрючка чи каменюки. Тож, не вигадавши нічого ліпшого, він по-дурному заволав на лева, ніби той був звичайним собі сільським собакою:

– Забирайся! Забирайся геть звідси!

Якусь мить він дивився в роззявлену пащу лютого звіра. А тоді, на його превеликий подив, лев, стоячи на задніх лапах, поточився, перекинувся та, підвівшись, попростував геть.

Шаста і на мить не подумав, що він зник назовсім. Натомість повернувся і щодуху поспішив до хвіртки в зеленій стіні, про яку щойно згадав, вперше з того часу, як її побачив. Гвін ледь пересувала ноги та мало не знепритомніла від перевтоми, коли проходила через хвіртку; Аравіс ще трималася в сідлі, хоча спина її була суцільно залита кров'ю.

— Заходь, доню, заходь, — примовляв одягнений у широку одягу бородань, а трохи згодом, коли, відхекуючись, до нього підійшов Шаста, запросив і його, — проходь, синку.

Хлопчик почув, як за ним зачинилися ворота; а бородань уже допомагав Аравіс злізти з кобили.

Вони опинилися на широкому круглому подвір'ї, з усіх боків оточеному високими живими стінами із зеленого дерну. Посеред подвір'я був ставок, наповнений водою майже до країв. На дальньому березі ставка, до останку затіняючи його розлогою кроною, стояло найвеличніше та найошатніше дерево з усіх, які Шасті доводилося бачити. За ставком розташувався невеличкий присадкуватий кам'яний дім, накритий вже давньою соломою. З-поза дому долинали мекання — на дальньому кінці подвір'я паслося кілька кіз, а саме подвір'я було до останнього клаптика поросле смарагдовою травичкою.

— Ви... ви... чи ви... — задихаючись, ніяк не міг вимовити Шаста. — Ви, часом, не древлянський король Лун?

Але старий лише похитав головою.

— Ні, — пролунала тиха відповідь. — Я лише пустельник південного кордону. А тепер, синку, час не питати, а робити, тож слухай, бо не можна гаяти ані хвилини. Дівчину тяжко поранено. Коні — зовсім безсилі. Рабадаш просто зараз переправляється через Кручену Стрілу. Якщо ти побіжиш з щодуху, не витрачаючи ані миті на перепочинок, то встигнеш саме вчасно, аби попередити короля Луна.

Від думки про це серце в Шасті мало не завмерло, бо він не відчував у собі сил навіть і зайвого кроку ступити, а десь усередині його аж скрутило у відповідь на таку жорстоку та несправедливу вимогу. Чого він ще не знав, так це того, що кожен добрий вчинок зазвичай винагороджується тим, що від тебе вимагається здійснити щось іще краще та тяжче. Та вголос він лише промовив:

— Тож де мені шукати короля?

Пустельник повернувся й тицьнув уперед своїм посохом.

— Дивись, — заходився напучувати він, — он там є ще одна хвіртка, саме навпроти тієї, через яку ти ввійшов. Прочиняй її та біжи навпростець, завжди тільки вперед, долинами чи бескиддями, рівнинами чи проваллями, суходолом чи водою. Знати мені дано, що короля Луна знайдеш ти просто попереду. Але біжи, біжи, мов вітер, не дозволяючи собі ані миті перепочинку!

Шаста кивнув і, мов навіжений, кинувся до північної хвіртки та щез за нею без зайвих слів.

Пустельник тим часом обернувся до Аравіс, яку підтримував лівою рукою, і чи то повів, чи то поніс її у дім. Минуло чимало часу, перш ніж він вийшов звідси – уже сам.

– Що ж, любі мої, – звернувся він до коней, – настала й ваша черга.

Не чекаючи на відповідь – і не дарма, бо коні були надто виснажені, аби говорити, – він розсідлав обох та зняв із них вуздечки. Потім обтер їх, та так добре, як не зміг би й найліпший із королівських конюхів.

– Ось так краще, любі, – знов промовив він, – забудьте про все та відпочивайте. Ось вода, а он там – трава. Коли ж я подою своїх любих кіз, ви зможете поласувати ще й пахким молозивом.

– Пане, – нарешті знайшла в собі сили промовити Гвін, – чи житиме таркinya? Чи не вбив її лев?

– Хоч мистецтво моє і оповідає мені чимало про те, що відбувається тепер, – злегка всміхнувшись, відповів пустельник, – події майбутнього лишає воно невідомим. І не дано мені знати, чи побачить хтось із чоловіків, жінок чи тварин, як увечері за обрій заходитиме сонце. Але не втрачайте надії. Цілком імовірно, що дівчина проживе таке саме довге життя, як і будь-хто інший.

Отямившись, Аравіс із подивом виявила, що лежить обличчям униз на низькому, неймовірно м'якому ліжку в прохолодній, майже порожній кімнаті з голими кам'яними стінами. Вона ніяк не могла втямити, чого це лежить обличчям униз, доки не спробувала повернутися, і не відчула пекучий біль у спині, і пригадала все, і зрозуміла, чого це так болить. Вона ніяк не могла допетрати, із якого ж пружного матеріалу зроблено її ліжко, бо воно було зроблене з вересу (нічого ліпшого й не вигадаеться), а про таку рослину Аравіс ніколи й не чула.

Прочинилися двері, і зайшов пустельник із великою дерев'яною мискою в руках. Миску він обережно опустив на підлогу, відтак підійшов до ліжка і спитався:

– Як ти, доню, почуваєшся?

– Спину пече, батьку, – озвалася у відповідь Аравіс, – але загалом непогано.

Пустельник опустився на коліна, поклав руку їй на чоло та помацав пульс.

— Лихоманка тебе обминула, — мовив він. — Усе буде добре, доню, завтра ти встанеш із цього ліжка. Але зараз випий оце.

Він підніс їй до вуст дерев'яну миску. Аравіс не змогла не сховитися, скуштувавши того питва, адже козяче молоко з незвички може здатися не вельми приємним. Але вона була дуже спрагла, випила все до дна і, щойно допила, почулася значно краще.

— Тепер відпочивай, доню, — наказав пустельник. — Рани твої промиті та перев'язані, і хоча вони тобі й дошкуляють, насправді вони не страшніші за порізи від батога. То мав бути дуже дивний лев; замість того, аби вирвати тебе із кульбаки та вп'ястися зубами, він лише раз дряпнув тебе пазурами по спині. Десять подряпин; пекучих, але не глибоких і зовсім не таких уже й небезпечних.

— Овва! — здивовано вигукнула Аравіс. — Удача мене не обминула!

— Доню, доню, — похитав головою пустельник, — я живу на цій землі вже сто й одну зиму і жодного разу не зустрічав те, що удачею ти звеш. Щось у цьому є, щось, що я не в змозі зрозуміти: але коли нам судилося, то можеш не сумніватися — те стане нам відомо.

— А що там Рабадаш зі своїми двомастами кіннотниками? — спитала Аравіс.

— Гадаю, він піде іншим шляхом, — зауважив пустельник. — Вони вже мали знайти переправу далі на схід, а звідти вони попрямують до Анварду.

— Бідолашний Шаста! — вигукнула Аравіс. — Чи далеко йому бігти? Чи встигне він дістатися туди першим?

— Маємо сподіватися, що так, — озвався старець.

Аравіс знову прилягла (цього разу на бік) і спитала:

— Чи довго я спала? Здається, уже темніє.

Пустельник визирнув у єдине вікно, що дивилося на північ.

— То не темрява ночі сходить на землю, — похитав він головою. — То з Буйної Голови спадають униз хмари. Негода завжди приходить до нас із тих країв. Уночі не обійдеться без вального туману.

Наступного дня, попри біль у спині, Аравіс почувалася так добре, що після сніданку (каші з вершками) пустельник дозволив їй підвестися з ліжка. Звичайно ж, вона одразу кинулася до коней. Погода змінилася, і вся зелена обгороджена ділянка була, мов величезна зелена чаша, наповнена сонячним світлом. То було дуже мирне місце, самотнє й тихе.

Гвін підбігла до Аравіс та по-конячому її поцілувала.

– Але де ж Ігого? – поцікавилась Аравіс, коли вони закінчили питати одна одну про те, як у кожної здоров'я та як їм спалося.

– Онде, – одказала Гвін, вказуючи носом на дальній кінець галявини. – Чи не могла б ти піти поговорити з ним? Щось не так, а я не можу з нього і слова витягнути.

Вони підійшли туди, де обличчям до стіни на траві лежав Ігого; і хоча він напевне почув їхні кроки, він ані повернув до них голову, ані прохопився хоч би словом.

– Доброго ранку, Ігого, – привіталася Аравіс. – Як ти почуваєшся цього ранку?

Ігого пробурмотів щось собі під ніс, але ніхто не зміг зрозуміти, що саме.

– Пустельник каже, що Шаста, певно, встиг вчасно попередити короля Луна, – продовжувала Аравіс, – тож, здається, поневірянням нашим настав край. Ми в Нарнії, нарешті, Ігого, чуєш?!

– Ніколи мені не бачити Нарнії, – стиха вимовив Ігого.

– Чи тобі недобре, Ігого, любий? – занепокоєно заметушилася Аравіс.

Ігого нарешті обернувся до них – на обличчі в нього застиг вираз настільки скорботний, наскільки взагалі скорботною може видатися коняча морда.

– Я повернуся назад до Остраханства, – сказав він.

– Що? – скрикнула Аравіс. – Назад до рабства?

– Так, – ще тужливіше кивнув Ігого. – Рабство – то все, на що я здатен. Як я зможу з'явитися серед вільних коней Нарнії? Я, котрий полишив на поживу левам кобилку, дівчину та хлопця, доки сам тікав щодуху, рятуючи свою нікчемну голову!

– Ми всі мчали щодуху, – зауважила Гвін.

– Тільки не Шаста! – пирхнув Ігого. – Чи, принаймні, він біг у правильному напрямку – назад. І це ганьбить мене найбільше за все. Я, що називав себе бойовим конем і пишався тим, що брав участь у сотні боїв, поступився маленькому людському хлоп'яті, ще зовсім дитині, лошаті, що ніколи навіть і меча у руці не тримало і не мало ані виховання, ані доброго прикладу у своєму житті!

– Я розумію, – кивнула Аравіс, – бо почуваюся так само. Шаста був неперевершений. А я... я теж не ліпша за тебе, Ігого. Я ображала його,

дивилися на нього зверхньо з того самого дня, як ми познайомилися. Але я все ж гадаю, що нам краще залишитися та сказати йому, як нам соромно, аніж повертатися назад до Остраханства.

– Тобі легко казати, – зауважив Ігого, – то не ти осоромила себе, а я... я втратив усе.

– Добрий мій коню, – почувся голос пустельника, що наблизився до них непомітно, бо нечутно ступав босими ногами по м'якій соковитій траві, – добрий мій коню, нічого ти не втратив, окрім власної зарозумілості. Ні, ні, любчику, не тули вух до голови та не трясси на мене своєю гривною. Якщо ти й справді такий присоромлений, яким здавався хвилину тому, то маєш навчитися прислухатися до здорового глузду. Ти – не такий уже й великий кінь, яким звик себе вважати, живучи серед бідолашних нетямущих конячок. Не дивно, що ти сміливіший та розумніший за них. Великої науки в тому не було. Але це ще не означає, що ти станеш кимсь видатним у Нарнії. Та коли ти не забуватимеш, що немає в тобі нічого видатного, то залишатимешся дуже чемним конем. А тепер, якщо ви та інші мої чотириноги брати й сестри, зволять пройти зі мною за двері кухні, ми подбаємо про решту того молозива.

Розділ 11

Незваний супутник

Коли Шаста вибіг у хвіртку, то опинився на луці, а за лукою похило піднімалося невелике вересове пустище, що тягнулося до дерев. Та тепер йому не треба було ані думати, ані гадати, а треба було просто бігти – бігти, і все. Руки-ноги в нього дрижали, у боці сильно кололо, а піт, що градом котився з лоба, сліпив і різав очі. Правду кажучи, він мало не падав з ніг і кілька разів заледве не підвертав їх, ступивши на хисткий камінь.

Дерева ставали дедалі густіші, а на прогалинах буяла папороть. Сонце зайшло за хмари, та від того прохолодніше не стало. Настав один із тих задушливих сірих днів, коли мух, здається, вдвічі більше, ніж зазвичай; мухи обліплювали його обличчя, та він навіть не намагався їх зігнати – не до них.

Раптом він почув звук рога – не тривожний хриплий звук великої дуди, як роги в Ташбаані, а веселий клич: «Ті-ро-ту-ту-гу!» Ще мить – і ось він вибіг на широку галяву й опинився серед юрби людей.

Принаймні йому вона здалася юрбою, хоча насправді було там чоловік п'ятнадцять- двадцять, усі в зелених мисливських шатах та кінні: дехто сидів верхи, інші спішилися і стояли в головах коней. Посеред юрми юнак притримував стремено для літнього чоловіка, аби той заліз верхи. А той пан, для якого тримали стремено, був найвеселішим королем, якого лише можна уявити: кругловидий, яснозорий, зі щокми рум'яними, як ті червоні яблука.

Та щойно він угледів Шасту, то й думати забув сідати на коня. Він простяг назустріч руки, лице його засяяло, і, не стримуючи себе, він вигукнув:

– Коріне! Мій синку! Та пішки, і в лахмітті! Що за...

– Та ні, – захекано вичавив із себе Шаста, хитаючи головою, – я не принц Корін. Я... я знаю, що схожий на нього... бачив його високість у Ташбаані... він шле вам вітання.

Король не зводив з Шаста погляду, і вираз його обличчя неможливо було описати.

– Це ж ви кх... кх... к-король Лун? – видихнув Шаста і, не чекаючи на відповідь, відхекавшись, продовжив: – Пане король! Поспішайте... Анвард... Зачиніть браму... ідуть вороги... Рабадаш і дві сотні кінноти...

– Ти цього певен, хлопче? – запитав хтось із почту.

– На власні очі, – кивнув Шаста, – я їх бачив. Мчав наввипередки з ними весь час від Ташбаана.

– Пішки? – спитав той самий пан, здійнявши брову.

– Верхи... а коней я залишив у пустельника, – відповів Шаста.

– Вір йому, Дарріне, – мовив тут король Лун. – У нього на обличчі написано, що він каже правду. Гей, на коней! І вільного коня – хлопцю. Ти ж умієш скакати швидко?

Замість відповіді хлопець поставив ногу в стремено коня, якого підвели до нього, і за мить уже сидів у кульбаці.

Він робив це сотні разів разом з Ігого за кілька останніх тижнів і тепер сидів верхи не так, як першої ночі, коли Ігого сказав, ніби хлопчик сідав на коня, неначе залівав на копицю сіна.

Шаста був невимовно радий чути, як лорд Даррін сказав королю:

– Сір, у хлопця постава як у справжнього вершника. Запевняю вас, у його жилах – шляхетна кров!

— Авжеж, це й мені спало на думку, — мовив король і позирнув на Шасту з непередаваним, майже голодним виразом у сірих очах.

І вся ватага пустила коней учвал. Шаста справді прекрасно сидів у кульбаці, та що робити з поводом, він й гадки не мав, бо жодного разу його не торкався, коли сидів верхи на Ігого. Краєм ока він ретельно придивлявся, як це роблять інші (як часом робить і багато хто з нас на званому обіді, коли не цілком певен, який саме ніж чи яку саме виделку слід взяти), і намагався правильно триматися. Та в дійсності він не прагнув керувати конем по- справжньому; а сподівався, що кінь сам попростує за рештою вершників. Кінь цей був, зрозуміло, звичайним конем, а не розумним, та мізків йому стало, аби збагнути, що цей дивний хлопчик, який на ньому верхи, не має ані нагайки, ані шпор і не є господарем становища. Тож недарма незабаром Шаста опинився у самому хвості кавалькади.

Та все одно він скакав досить стрімко. Мух тепер ніяких не було, і вітерець приємно обдував обличчя. І він відновив дихання. І завдання йому вдалося виконати. Вперше після того, як Шаста опинився в Ташбаані (як давно, здається, це сталося), він відчув полегкість на серці.

Він поглянув угору, щоб з'ясувати, чи наблизились вони до гірських вершин. Та, на своє невдоволення, взагалі їх не побачив: лише якісь нечіткі та сірі брили накочувалося на них. Ніколи раніше Шасті не доводилося бувати в горах, тож не дивно, що він був вражений. «Це хмара! — пробубонів він собі під ніс. — Находить хмара. Зрозуміло. Тут, у горах, ти й справді на небі. Подивлюся, яка хмара зсередини. До чого цікаво! Мені давно це хотілося дізнатися». Удалині ліворуч і трохи ззаду сідало сонце.

Вони виїхали, мабуть, на битий шлях і скакали дуже швидко. Та кінь Шасті їхав останнім. Раз чи двічі, коли дорога повертала (а з обох боків дороги тепер тягнувся густий ліс), він на секунду- дві втрачав решту вершників з поля зору.

А потім вони пірнули в туман чи то туман накотився на них. Усе довкола стало сірим. Шаста й не уявляв раніше, до чого холодно і вогко може бути в хмарі, та до чого ж темно! Сіре дуже вже швидко оберталося на чорне.

Хтось на чолі колони час від часу сурмив у ріг, і щоразу звук лунав все далі й далі. Тепер Шаста взагалі нікого не бачив. Та, певна річ, він

зможе їх побачити, лишень доскаче до наступного повороту. Проте коли він повернув, то однаково нікого не побачив. По суті, він взагалі нічого вже не бачив. А кінь його перейшов на крок.

– Давай уперед, конику, давай, – підганяв його Шаста.

І знову почувся звук рога, та тепер дуже слабкий. Його завжди казав Шасті, аби той вивертав ступню, і Шаста гадав, що трапиться щось жахливе, коли він увіп'ється п'ятами коню в боки. І йому спало на думку, що саме тепер настав час спробувати.

– Послухай, конячко, – попередив він, – якщо ти не побіжиш, то знаєш, що я тобі зроблю? Я п'ятами увіп'юся тобі в боки! Правда, увіп'юся!

Кінь на цю погрозу і вухом не повів. Отож Шаста міцно влаштувався у кульбаці, обхопив кінський круп коліньми, зціпив зуби і щосили вдарив п'ятами коня в боки.

Єдине, чого він досяг, так це того, що кінь п'ять-шість кроків біг підтюпцем, а відтак знову перейшов на крок. Та тепер було досить-таки темно і в ріг, здається, сурмити перестали. Єдиним звуком, що чувся, було постійне «крап-крап» з гілок дерев.

– Гм, гадаю, навіть кроком ми хоч там як, та куди-небудь доберемося, – сказав Шаста сам собі. – Лишень сподіваюся, що не наскочу на Рабадаша та його кінноту.

Він їхав далі, як йому здавалося, доволі довго й увесь час кроком. Тепер Шасту розривали два почуття: ненависть до коня та вовчий голод.

Нарешті він опинився на роздоріжжі. І поки він міркував, яка з доріг має вести до Анварду, ззаду долинув глухий шум, від якого в хлопчика аж у п'ятах закололо. То був тупіт кінських копит. «Рабадаш!» – здогадався Шаста. Думати-гадати, яку дорогу обере Рабадаш, було ніколи. «Якщо я оберу якусь одну, то він, можливо, обере іншу. А якщо лишитися на роздоріжжі, то мене неминуче схоплять». Він спішився і повів коня за вуздечку дорогою по праву руку.

Звук кінноти швидко наближався, і за хвилину-другу Шаста зрозумів, що вершники вже на роздоріжжі. Затамувавши дух, він чекав, яку дорогу обере Рабадаш.

Пролунала коротка команда: «Стій!», а потім почулося нетерпляче кінське хропіння, биття копитами об землю, форкання коней, коли

вони кусають вудила, та заспокійливе поплескування вершників по кінських шиях. І знову, перебиваючи все, пролунав владний голос:

— Так, увага! — мовив той. — Звідси до замку — рукою сягнути. Тому слухайте мій наказ. У Нарнії, а там ми маємо бути на світанні, крові зайвої не проливати. Під час цього набігу ви маєте вважати кожную краплю нарнійської крові вартою цебра вашої. Під час цього набігу, кажу! Іншим разом боги дозволять вам проливати стільки крові, скільки завгодно, на всіх просторах від Кейр-Паравелю до Ліхтарної пустки. Та це стосується лише Нарнії! А тут, у Древляндії, головне — діяти рішуче, блискавично та нещадно. Доведіть вашу справність. Замок короля Луна має бути моїм за годину. Якщо впораєтесь — я віддам його вам на поталу. Більш того, тоді від своєї частки у трофеях я привселюдно відмовляюся. Натомість я вимагаю одне: вбийте мені кожного варвара чоловічої статті, хоч би то було немовля, а решта в мурах замку ваше: не гребуйте — грабуйте. Діліть, як вам заманеться — жінок, золото, дорогоцінне каміння, зброю, зброю, вина. Ну, а того, хто, коли підійдемо до брами, пастиме задніх, буде спалено живцем. В ім'я Таша непереборного та неблаганного — вперед!

Із голосним тупотом кіннота рушила, і Шаста полегшено зітхнув — вони обрали інший шлях.

Поки загін проходив роздоріжжя, Шаста з тривогою відзначив, як довго вони йшли. Весь день він говорив і думав про дві сотні шабель, та навіть не здогадувався, як же це багато. Та нарешті звук кінноти стих удалині; він знову був сам. Навколо панувала тиша... Лише з віття дерев капала роса: крап-крап-крап.

Що ж, тепер дорогу на Анвард він знав та, звісно, їхати туди було б самогубством — це означало б утратити в лабеті головорізів Рабадаша. «Як же мені бути?» — майже вголос запитав себе Шаста. Та не вирішивши, як його бути, хлопець знову заліз на коня й пішов далі тією дорогою, яку обрав раніше, сподіваючись, хоча й не дуже на те покладався, що натрапить на якусь хижу, де зможе попрохати трохи їжі та попроситися на ночівлю. Звісно, раніше він думав повернутися до Аравіс та Ігого й Гвін, які залишилися в пустельника, та зробити цього не міг, бо тепер не мав жодного уявлення, у який бік повернути коня.

«Рано чи пізно, — врешті-решт вирішив він, — ця дорога кудись мене та виведе».

Та все залежить від того, що розумієш під «кудись». Наразі дорога вела кудись туди, де дерев, темних та мокрих, ставало дедалі більше і холоднішало й холоднішало. До того ж, як на диво, пронизливі вітри віяли й гнали туман повз нього, та туман аж ніяк не розвіювався. Був би Шаста вродженим горцем, то відразу збагнув би, що за цим криється: а криється лише те, що він уже піднявся високо-високо в гори і тепер був чи не на самому гребені перевалу. Та як житель рівнин він про гори нічого не знав.

«Ох, ускочив я по самі вуха, заліз, як муха в патоку, – мовив Шаста сам до себе, – здається, нема нікого нещасливішого за мене на цілому білому світі. Чому в усіх усе як у людей, тільки не в мене? Ті нарнійські пани та пані безпечно вибралися з Ташбаана, а я залишився позаду. З Аравіс, Ігого та Гвін у старого пустельника все гаразд. Чому ж вісником до короля Луна вибрали мене, найбезталаннішого? А кого ще? Король Лун зі своїми людьми, либонь, давно вже в замку і браму на колоду замкнули до підходу Рабадаша. А я нікому, нікому не потрібен. Сам у лісі, як билина в полі».

Від втоми, голоду та спраги йому стало так себе шкода, що по щоках покотилися рясні сльози. Та раптом він забув і про втому, і про жаль – його пройняв жах: зовсім поруч із ним хтось є. Було темно, хоч в око стрель – нічого не видно. А той (чи то звір, чи людина) ступав так тихо, що й кроків не чути. Єдине, що було чути, – це дихання. Його невидимий супутник дихав з такою силою, із якою не може дихати людина. І Шаста вирішив, що це має бути дуже велика істота. Та дихання це він помітив не відразу, тому насправді й уявлення не мав, як довго та істота крокувала поруч. Так ось чому це відкриття стало жахливим потрясінням.

У голові промайнула згадка: колись давним-давно він чув, що в північних землях водяться велети. Від переляку він аж губу прикусив. Та тепер, коли в нього справді з'явилася причина лити сльози, він про те й думати забув.

Те щось (якщо вже то була не людина) кралось поруч настільки тихо, що в Шасті виникла надія, ніби йому привиділось. Та не встиг він себе в цьому переконати, як зненацька з темряви почулося, як хтось глибоко зітхнув. Отже, уява була тут ні до чого! Хай там як, а раптом він відчув гарячий подих на своїй замерзлій лівій руці.

Якби хоч кінь був годящий чи знав би він до пуття, як правити, то хай що, а дременував би він та ще й галопом. Та, як пустити коня навскач, він не знав. Отож він і далі плентався тихою ходою, а обіч нього простував і дихав невидимий супутник. Та врешті-решт Шасті урвався терпець.

– Хто ти? – спитав він, майже пошепки.

– Той, хто довго чекав, коли ти заговориш, – промовила Істота. Голос її був не гучним, проте могутнім та глибоким.

– Ти... ти – велетень? – запитав Шаста.

– Можеш називати мене й так, – мовив Могутній Голос, – та я аж ніяк не схожий на істоту, яку ви звете велетом.

– Я тебе зовсім не бачу, – сказав Шаста, вдивляючись у темряву. І тут (бо йому раптом спала ще жахливіша думка) він спитав, заледве не криком: – А ти... ти, бува, не той... не мрець? Ой, благаю тебе, йди собі геть, будь ласка. Що поганого я тобі зробив? Ой, чому ж мені так не таланить!

І знову він відчув тепло подиху Істоти не лише на руці, але й на лиці.

– Ось, прошу, – сказала вона. – Бачиш, це ж не подих примари чи духа. Розкажи мені, чому це ти вважаєш, що тобі не щастить.

Цей подих трохи заспокоїв Шасту – отже, він говорить не з небіжчиком. І він розповів, що ніколи не знав своїх справжніх батька й матері, а виріс він у злиднях в одного рибалки, який обходився з ним дуже суворо. І розповів Шаста далі історію своєї втечі й те, як їх переслідували леви і змусили рятуватися вплав, і про всі загрози для них у Ташбаані, і про ніч серед могил, і про те, як вили в пустелі дикі звірі. І розповів він про спеку і спрагу під час мандрів пустелею, і як майже досягли вони мети своєї, коли інший лев напав на них, поранивши Аравіс. А ще про те, як багато часу сплигло відтоді, як він востаннє їв.

– Я б не сказав, що тобі не таланить, – сказав Могутній Голос.

– А хіба ж то таланить – натрапити на шляху на стількох левів? – запитав Шаста.

– Лев був лише один, – зауважив Голос.

– Як це один? Я щойно розповів тобі, що було щонайменше два леви першої ночі, і...

– Був лиш один, та він був прудконогий.

– Звідки ти знаєш?

– То був не хто інший, як я. – Шаста від несподіванки роззявив рота і нічого на це не сказав, тож Голос продовжив: – Я був тим левом, який примусив тебе пристати до Аравіс. І я був тим котом, який утішав тебе серед мертвих. Я був той лев, який, поки ти спав, відганяв від тебе шакалів. Я був той лев, який додав коням нової сили, нагнавши на них страху, аби ти встиг вчасно зустріти короля Луна. І я був той лев, якого ти не пам’ятаєш, але який відштовхнув човна, у якому ти, мале дитя на порозі смерті, лежав, аби човен пристав до берега, де сидів старий рибалка, якому тієї ночі не спалось і який тебе взяв за сина.

– Тоді виходить, це ти поранив Аравіс?

– Так, я.

– Але навіщо?

– Дитино! – зауважив Голос. – Я зараз розповідаю тобі твою історію життя, а не її. Кожному я розповідаю лише його історію.

– Хто ти? – спитав Шаста.

– Я – це я і є, – сказав Голос, дуже глибоко і низько, та так, що задрожала земля; і знову: – Я – це я і є, – дзвінко, чітко й радісно, а потім втретє: – Я – це я і є, – прошепотів так лагідно, що ледве було чути, і все ж здавалося, що линуло звідусіль навколо тебе, немовби ці слова прошепестіло листя.

Шаста більше не боявся того, що голос належить звіру, який його може з’їсти, чи того, що це голос примари-мерця. Та його охопив новий і зовсім інший трепет. А ще він відчув радість.

Тим часом чорний туман перетворювався на сірий, а сірий туман – на білий. Ці зміни, мабуть, почалися ще певний час тому, та поки Шаста говорив з Істотою, нічого іншого він не помічав. І ось білизна навколо стала сяючою білизою, від якої доводилось мружити очі. Деся попереду почувся спів птахів, і хлопчик зрозумів, що ніч нарешті закінчилася. Тепер стало добре видно і гриву, і вуха, і голову його коня. На них зліва лилося золотаве світло. Він подумав, що то сонце.

Шаста повернув голову і побачив, що поруч нього крокує Лев, вищий від коня. А кінь, здавалося, його не боїться чи не бачить. Сяйво йшло від Лева. І ніхто не бачив видовища жахливішого або прекраснішого.

На щастя, Шаста все своє життя прожив на крайньому півдні – в Остраханстві – і не чув розповідей, які пошепки передавалися в

Ташбаані з вуст у вуста про страшного нарнійського демона, який з'являється в подобі лева. І, звісно ж, він не знав жодної з правдивих історій про Аслана, великого Лева, сина імператора над морями, короля над всіма великими королями Нарнії.

Та одного погляду в лик Лева було досить для того, щоб хлопчик зіслизнув з коня і впав на коліна. Йому несила було говорити, та й нічого він не хотів сказати, бо знав, що нічого говорити йому не треба.

Великий король над всіма королями схилювався над ним. Його грива і якісь урочисті дивні пахощі над гривною огорнули хлопця. Лев язиком торкнувся чола Шаста. Хлопчик підняв обличчя – і їхні погляди зустрілися. І цієї миті бліде мерехтіння туману і палюче сяйво Лева сплелися в бурхливій славі, з'єдналися і щезли. Шаста був сам, верхи на трав'яному схилі гори під ясным синім небом. І лунав спів птахів.

Розділ 12

Шаста в Нарнії

«Чи все це мені наснилося?» – дивувався Шаста. Та це не могло бути сном, бо у траві перед собою він бачив глибочезний та велетенський відбиток передньої правиці Лева. Від самої лише думки про вагу створіння, що могло залишити такий глибокий слід, забивало дух. Та було дещо примітніше за його розмір. Тільки-но Шаста поглянув на відбиток, як побачив, що той на очах наповнюється водою. Незабаром слід був повен по самі вінця, а далі вода стала переливатися через край і вниз згори побіг попри нього по траві струмочок.

Шаста нахилився й припав до води. Довго пив, а потім занурив у струмок обличчя і навіть побризкав на волосся водою. Вода в струмку була крижана як лід та прозора як скло і надзвичайно освіжала. Відтак Шаста підвівся, витрусив з вух воду, прибрав із чола мокре волосся і став розглядати місцевість довкола.

Мабуть, було ще дуже рано. Сонце щойно зійшло і піднімалося над синіми лісами, що мріяли ген-ген долі праворуч. Місцевість, яку він оглядав, була для нього зовсім новою – зелена долина, поцяткована деревами, крізь які він розгледів блиск річки, що зміїлася десь на північний захід. Із дальнього краю долини стояли високі, а де-не-де і скелясті гори, та вони були нижчими за ті, що він їх бачив учора. Хлопець замислився: де він? Обернувся, глянув позад себе і побачив, що узгір'я, на якому він стоїть, то тільки пасмо ще вищих гір позаду.

«Еге ж, – сказав сам собі Шаста. – Онде високі гори між Древляндією та Нарнією. І ще вчора я був по той бік гір. Отож виходить, що перевал між двома країнами я здолав уночі! Мені пощастило, що я натрапив на нього! – хоча насправді річ не в удачі, а в ньому. Завдяки йому я – в Нарнії!»

Шаста розпріг коня і відпустив його на всі чотири вітри.

– А ти таки напрочуд упертий кінь, – пробурмотів він, але той, пропустивши зауваження повз вуха, одразу ж заходився скубти траву. Певно, кінь був такої самої думки про свого вершника.

«Чому ж я не можу їсти траву? – із сумом подумав хлопчик. – А про те, щоб повернутися в Анвард, уже не йдеться: він – в облозі. Отож краще тоді спуститися в долину й пошукати чогось їстівного».

Відтак Ша́ста спустився з гори, попри те що від рясної роси страшенно мерзли босі ноги, аж доки не увійшов до лісу. Лісом бігла якась стежина, і, не пройшовши нею й кількох хвилин, він почув, як низький та хрипливатий голос його гукнув:

– Доброго ранку, сусіде!

Ша́ста обернувся на голос – хто це? – і побачив, як із лісової гущі виступило невеличке створіння з темним писком, щент укрите твердими голками. Менше від людини, та більше за їжачка, хоча насправді це й був їжак, тільки місцевий, нарнійський.

– Доброго ранку, – відповів Ша́ста. – Та я не тутешній. Я взагалі тут уперше.

– Ти диви? – зацікавився Їжак.

– Я прийшов з-поза гір, із Древляндії. Чули?

– А-а-а, з Древляндії, – закивав Їжак. – Це неабияк далеко. Я ось там не бував.

– Гадаю, – мовив Ша́ста, – я маю когось попередити, що військо лютих остраханців обсідає Анвард.

– Не може бути! – вигукнув Їжак. – Гм-м. Уявіть лишень! А ще кажуть, що Остраханство за багато днів, якщо не місяців, від нас, на самому краю світу, за великим піщаним морем.

– Воно не так далеко, як вам здається, – не погодився Шаста. – Та щось слід робити! Може, варто повідомити про напад на Анвард вашого Великого короля?

– Звісно, не слід сидіти склавши руки, – підтакнув Їжак охоче. – Та бачите, мені саме час спати після довгої ночі. Гей, сусіде! Вітаю!

Останні слова були звернені до велетенського брунастого кролика, чия голова щойно вигулькнула звідкілясь біля стежини. Їжак без зайвих слів переповів Кролику все те, що тільки-но довідався від Шаста. Кролик погодився, що це новина непересічна і що хтось має її розповісти комусь такому, хто має вирішувати, що ж його робити далі.

І почалася веремія! Кожні дві-три хвилини то з віття понад головами, то з нірок мало не з-під ніг сплигували-виринали нові створіння й приєднувалися до них, аж поки навколо Шаста не з'юрмилися п'ять кроликів та білочка, двоє білобоких сорок, цапоногий фавн та сіра миша. І всі разом гомоніли, дружно погоджуючись із Їжаком. Бо, щиро кажучи, у золоту добу, коли Біла Відьма та вічна зима лишилися в минулому, а в Кейр-Паравелі правив Великий король Пітер, дрібніші лісові мешканці Нарнії жили лиха не знаючи, так безпечно й весело, що стали доволі безтурботні та дещо безвідповідальні.

Та за якийсь часі вигулькнули двоє більш розсудливих мешканців лісу. То були Рудий Гном, якого, між іншим, звали Бобрик, та Олень, красива благородна істота з великими ясними очима, плямистими боками та ніжками, як сірники, що їх, здавалося, можна зломити двома пальцями.

– З нами Лев! – вигукнув гном, почувши новину. – Коли так, то чого ми стоїмо як вкопані та розводимо теревені? В Анварді ж – ворог! Негайно слід сповістити в Кейр-Паравель. Потрібно скликати військо. Нарнія має допомогти королю Луну в лиху годину.

– Гай-гай! – подав Їжак голос. – Та в Кейр-Паравелі Великого короля немає. Він подався на північ уладнати якісь справи з велетами того краю. А коли ми вже говоримо про велетів, то це мені нагадало...

– Хто доправить нашу звістку? – перебив його Гном. – Хто тут прудкіший за мене?

– Найпрудкіший тут, певно, я, – виступив уперед Олень. – Яку звістку я маю передати? Скільки їх... тих остраханців?

– Дві сотні шабель... із принцом Рабадашем на чолі. А ще...

Та Оленя вже й слід загуб: з усіх чотирьох копит він так рвонув, що за мить його кущий білий хвостик щез за деревами вдалині.

– Гм-м, а куди це він помчав? – почухав потилицю Кролик. – У Кейр-Паравелі Великого короля Пітера нема.

– Але там є королева Люсі, – заперечив Бобрик – І тоді... Гей, парубче! Що з ним? Зблід, наче полотно. Овва! Та він от-от знепритомніє! Певно, з голоду. Коли ти, хлопче, востаннє їв?

– Вчора вранці, – вимовив Шаста неслухняними губами.

– Ну, тоді ходімо, – і Гном обхопив Шасту за стан товстенькими рученятами. – Ет, сусіди-сусіди! Нам має бути соромно. Гайда зі мною, хлопче. Поснідаємо, позаяк балачками ситий не будеш.

Буркочучи собі під ніс докори, Гном щодуху й щосили чи то вів, чи то волік пологістим схилом Шасту в лісову гущавину. Дорога до Гномової хатки, як виявилось, була довшою, ніж Шасті того хотілося б, і, коли вони вийшли з лісу на прогалину, у хлопця уже підкошувались ноги. Посеред галяви на голому схилі стояла хатина, а з комина струменів дим. Двері хатини були розчинені навстіж, тож прямо з порога Гном гучно гукнув:

– Гей, брати! Накривайте на стіл – у нас гість до сніданку.

І тієї ж миті Шаста почув, як апетитно щось зашкварчало на сковорідці, а в ніздрях щось гарно залоскотало. Такого апетитного запаху він ще ніколи не чув, та, сподіваюсь, що вам цей запах добре знайомий. Адже насправді то пахли смажені яйця з салом і грибами.

– Обережно голову, хлопче, – попередив Бобрик, та трохи запізно, бо Шаста встиг гепнутися лобом об низький одвірок. – Ну ж бо, – запросив Гном до столу, – сідай. Авжеж, стіл трохи занижкий для тебе, але й табуретка теж невисока. Тож сідай. Ось – каша, ось – джбан із вершками, а ось і ложка.

Не встиг Шаста покінчити з вівсяною кашею, як двоє братів Бобрика (яких, між іншим, звали Йоржик та Коржик) вже ставили на стіл яєчню з салом і грибами, а також кавник, гаряче молоко й потапці.

Усе, що з'являлося на столі, було для Шастини в первинку, адже остраханська їжа зовсім інша. Він навіть не знав, що то за хрусткі шматочки брунатного кольору, бо ніколи раніше не бачив потапців. І він не знав, чим то таким жовтим і м'яким ці шматочки намащені, позаяк в Остраханстві страви смажать на олії, а не на вершковому

маслі. Та й сама хатинка зовсім була не схожа ані на темну, душну та пропахлу рибою халупу Аршиша, ані на прикрашені килимами та колонами палаци Ташбаана. Дах хатини був низенький, а сама вона – дерев'яна, втім, як і все в ній. На стіні висіли ходики із зозулею, на столику лежала скатертина в білу та червону клітинку та стояли в горняті польові квіти, а на віконцях з товстими шибками почеплено було фіранки. Ось тільки дуже вже клопітно було пити з гномових філіжанок та їсти гномовими виделочками та ложечками з крихітних тарілочок. З одного боку, порції були малюсінькі, та, з іншого боку, порцій цих було дуже багато, тож гноми повсякчас щось підкладали й підливали Шасті, невтомно примовляючи: «Прошу масло» чи «Може, ще одну філіжаночку кави?», «Хочу запропонувати ще грибочків?» або «Чи, може, ще окатої яєчні?» Коли ж усі наїлися донесхочу, гноми вирішили потягнути соломинку: кому мити брудний посуд? Не пощастило Йоржику, а Бобрик та Коржик вийшли з Шастою надвір та сіли на лавку попід хатиною, простягнули затерплі ноги, задоволено хухнули «Хух!» і запалили люльки. Роса з трави вже спала, і якби не легкий вітерець, то було б навіть жарко.

– А тепер, чужоземний гостю, – мовив Бобрик, – я покажу тобі згори наш край. Звідси добре видно майже всю Південну Нарнію, і ми вельми пишаємося тим, що з нашого двору розгортається такий краєвид. Он, ліворуч, за тими ближніми горбами видно Західні гори, а он та гора праворуч називається Кам'яний Стіл, а за нею...

Та цієї миті його перервало хропіння Шасті, який під час нічних мандрів так знесилів, що після ситного сніданку його відразу ж зморив глибокий сон. Добрі гноми, як угледіли, що Шаста спить, то так несамовито заходилися робити один одному знаки не будити хлопця, і так цитькали, шепотілися, шушукали, кивали й топтатися навшипиньках довкола нього, що, безперечно, розбудили б юнака, якби він так не натомився.

Хлопчик міцно проспав увесь день, але прокинувся саме вчасно – до вечері. Ліжечка в хатці були занадто маленькі, тому гноми постелили йому на підлозі на прекрасній постелі з вересу. Тож уночі Шаста спав як убитий – не тільки не ворухився, але й без снів.

А наступного ранку, тільки-но вони поснідали, як до їхнього слуху знадвору долетів пронизливий та трохи тривожний звук.

– Сурми! – хором гукнули гноми і разом із Шастою вибігли надвір.

І знову просурмили: для Шасти це був зовсім незнайомий звук, не гучний та похмуро-величний, як роги Ташбаана, і не веселий та жвавий, як мисливський ріжок короля Луна, а різкий, виразний і закличний. Звук долинав зі сходу, з лісу, і незабаром до нього додався ще й тупіт кінських копит, а невдовзі з'явилася і голова колони.

На її чолі на баскому гнідому коні їхав лорд Перідан з великою нарнійською хоругвою – червоним левом на зеленім полі. Шасти впізнав його відразу. Потім стремено в стремено їхали троє, двоє на прекрасних бойових скакунах і один на поні. Ці двоє на скакунах були король Едмунд і світловолоса пані з веселим виразом обличчя, одягнена в шолом та кольчугу. Через плече в неї висів лук, а збоку був приторочений сагайдак зі стрілами. «Це королева Люсі...» – повідомив пошепки Бобрик. Верхи на поні сидів принц Корін. А за ними слідом ішло все військо: воїни верхи на звичайних конях, воїни верхи на розумних конях – які були не проти, щоб на них їздили верхи за певних обставин, як-от таких, коли Нарнія йшла на війну. Були серед війська й кентаври, і суворі досвідчені воїни-ведмеді, і великі розумні собаки, а замикали лави шестеро велетів, бо, звісна річ, у Нарнії стрічалися також і добрі велети, а не лише лихі. І хоча Шасти знав, що вони свої, та спершу навіть не наважився у їхній бік дивитися. Так, іноді трапляється таке, до чого треба спершу звикнути.

Коли король та королева порівнялися з хатиною і гноми заходилися їм низько кланятись, король Едмунд крикнув:

– Гей-но, друзі! Час для біваку та обіду.

Й одразу здійнявся гамір: верхові спішувалися, діставали сидельні торби з провіантом і гомоніли-гомоніли. Тим часом Корін помітив Шасти, кинувся до нього, схопив за обидві руки і радісно закричав:

– Як?! Ти тут! Цілий і неушкоджений! Який я радий! А тепер на нас чекає така пригода! Ото поталанило! Ми лише вчора вранці прибули в гавань Кейр-Паравелю, і першим, кого зустріли, був Олень Черві зі звісткою про напад на Анвард. Чи тобі не здається...

– А хто друг вашої високості? – запитав король Едмунд, який щойно зліз із коня.

– Невже не бачите, сир! – закричав Корін. – Це ж мій двійник: хлопчик, якого ви прийняли за мене в Ташбаані.

– О, ви схожі, мов дві краплі води, – вигукнула королева Люсі. – Мов близнюки! Просто диво!

– Перепрошую, ваша величносте, – звернувся Шаста до короля Едмунда. – Я не зрадник, чесне слово. Я ненароком чув про ваші плани. Та навіть у страшному сні не розповів би про них вашим ворогам.

– Тепер я знаю, юначе, що ти не зрадник, – сказав король Едмунд і поклав руку Шасті на голову. – Але хай ніхто тебе й не приймає за зрадника, та наступного разу постарайся не слухати те, що не призначається для твоїх вух. Та добре те, що закінчилося добре.

Далі було багато всього, що Шаста на якийсь час втратив з очей Коріна, Едмунда та Люсі. Та Корін був із тих хлопців, про яких кажуть «мов на шилі сидить» або кличуть «дзигною», тож незабаром Шаста почув, як король Едмунд грізно відчитував:

– Левиною гривою присягаюся, принце, це вже занадто! Ваша високість коли-небудь зволють взятися за розум? Та ви клопочете голову більше за ціле військо. Краще вже рій шершнів мати під командою, ніж вас!

Шаста протиснувся крізь натовп і побачив у центрі кола Едмунда, справді розгніваного, та Коріна, який від сорому аж почервонів. Поруч із ними на землі сидів якийсь незнайомий гном з перекошеним (наче кислиць об'ївся) від болю обличчям. Двоє фавнів, схоже, щойно допомогли йому вибратися з обладунку.

– Ах, якби зі мною були мої краплі, – зітхнула королева Люсі. – Відразу все загоїли б і поставили на ноги. Та Великий король суворо-пресуворо наказав мені не брати їх з собою на війну, а тримати для доконечної потреби.

А трапилося ось що. Не встиг Корін погомоніти з Шастою, як його за лікоть ухопив один гном в обладунках на ймення Реп'ях.

– У чому річ, Реп'яху? – запитав його Корін.

– Ваша королівська високосте, – розпочав гном, відводячи Коріна вбік, – сьогодні по обіді наше військо перейде перевал і ми підійдемо впритул до замку його величності вашого батька. Тож цілком можливо, що ще сьогодні станемо до бою.

– Знаю, – заусміхався Корін. – Хіба ж це не чудово!

– Чудово це чи ні, – продовжував Реп'ях, – та в мене від короля Едмунда суворий наказ: зробити все, аби ваша високість не опинилась серед бою. За самим боєм вам дозволено спостерігати, і цього, зважаючи на ваш юний вік, вашій високості більше ніж досить.

– Що за дурниця! – вибухнув від обурення Корін. – Авжеж, я битимуся! Ось і королева Люсі буде серед лучників.

– Їх королівська величність можуть чинити, як їм заманеться, – сказав на те Реп'ях, – а ви – під моєю опікою. Або ви даєте ваше чесне королівське слово, що триматимете свого поні поруч мого і ні на крок не відлучитеся від мене, аж поки цього я вашій високості не дозволю зробити, або ж, за наказом його величності, вас прив'яжуть за руку до моєї, наче бранця.

– Лишень спробуй – я тобі так облаятаю боки! – спалахнув Корін.

– Цікаво подивитися, – ущипливо кинув гном.

І цього для такого хлопчини, як Корін, було більш ніж досить, тож він шулікою накинувся на гнома – і вони заволодали кулаками. Цей поєдинок мав би бути рівним, хай Корін був і важчий, і вищий, та мав довші руки, але у гнома були свої переваги: був старший за віком і до того ж стріляним горобцем. Та з'ясувати, чия візьме, так і не вийшло, бо гірський схил – не краще місце для герцю. Бідоласі Реп'яху не пощастило: він наступив на хисткий камінь і проорав землю носом, а коли силкувався встати, то виявив, що на нозі розтягнув зв'язки. Так, це було справді болюче розтягнення зв'язок, через яке бідолаха ані ходити, ані їздити верхи не зможе щонайменше два тижні.

– Бачите, що ваша високість накоїли, – гримів король Едмунд. – Перед самим боєм із наших лав вибили стріляного вояка.

– Я займу його місце, сір, – вигукнув Корін.

– Тьху! – сплюнув Едмунд. – Хіба хто ставить під сумнів вашу хоробрість! Та хлопчик на полі бою – лишень для своїх загроза!

Тут короля кудись покликали, і Корін, гречно вибачившись перед гномом, майнув до Шасти та зашепотів:

– Швидко! Тепер є вільний поні та обладунки гнома. Надягай-но, поки ніхто не бачить.

– Нащо? – не зрозумів Шасти.

– Як це нащо? Щоб битися в січі! Невже не хочеш?

– Е-е, еге ж, аякже, – прогугнів Шасти, хоч до цієї миті нічого такого в нього й на гадці не було. І тут у Шасти неприємно занудило під грудьми.

– От і добре! – зрадив Корін. – Вдягай через голову. Тепер перев'яжь для меча. Тільки ми маємо їхати у самому хвості колони й триматись

тихо, наче миші. Ну, а як розпочнеться битва, то всім уже буде не до нас.

Розділ 13

Битва при Анварді

Ще до одинадцятої ранку військо знову було на марші; рухалися на захід, залишаючи гори ліворуч. Корін і Шаста їхали в самому ар'єргарді, замикали колону за велетнями. Люсі, Едмунду й Перідану було не до хлопців: вони обговорювали плани битви. І хоч Люсі раз запитала: «Але де ж його непосидлива високість?», Едмунд лише кинув у відповідь: «Попереду його немає, і це вже добра новина. Хай так воно і буде».

Шаста розповів Коріну про свої поневіряння і пояснив, що їздити верхи навчався в коня, через те зовсім не знає, як правити конем за допомогою поводів. Корін йому все це показав, а крім того, розповів про своє таємне відплиття з Ташбаана.

– А де ж королева Сьюзан?

– У Кейр-Паравелі, – відповів Корін. – Вона, знаєш, не схожа на Люсі, ця – як справжній чоловік чи принаймні парубок. А королева Сьюзан – як звичайна доросла пані. На війни вона не їздить, хоча сама відмінно стріляє з лука.

Тим часом гірська дорога, якою вони пересувалися, ставала дедалі вужчою, а схил праворуч – чимраз крутішим. Врешті-решт вони змушені були їхати вервечкою по одному понад краєм прірви, і Шаста здригнувся від думки, що тим самим шляхом він проїхав минулої ночі, й гадки не маючи про прірву.

«Але, певна річ, – промайнула у нього думка, – я був у цілковитій безпеці. Адже Лев тримався зліва від мене. Увесь той час він був між мною та безоднею».

Далі дорога звернула ліворуч, на південь, геть від кручі, і тепер з обох боків проходу тягнулися густі ліси. А військо сходило вгору все вище й вище, на перевал. Згори, якби не лісові хащі, розгортався б неймовірний краєвид, але за деревами нічого не було видно, тільки декілька навислих скелястих гірських вершин та високо в синьому-синьому небі кружляли двійко орлів.

– Чують битву, – проказав Корін, показуючи на птахів. – Знають стерв'ятники, що їм буде пожива.

На ці слова Шаста не сказав нічого.

Коли вони минули горло перевалу й спустилися нижче, дерева розступилися, і тепер у вечірньому серпанку Шаста добре міг бачити всю Древландію, яка розкинулася під його ногами, і навіть (так йому здалося) щось схоже на пустелю за нею. Та сонце, до заходу якого залишалося години зо дві, світило в очі й заважало чітко розрізняти подробиці.

Тут військо зупинилося і розтяглося в ланцюг, перебудовуючи лави. Цілий загін надзвичайно страшних на вигляд розумних звірів, яких Шаста до того не помічав і які належали переважно до родини котячих (леопарди, пантери та подібні до них великі коти), пішли, м'яко ступаючи на округлі подушечки лап та стиха порикуючи, зайняти свою позицію на лівому фланзі. Велетням було наказано зайняти правий фланг, і перш ніж туди піти, вони познімали якісь заплічні мішки й сіли на хвилю. Потім Шаста побачив: те, що вони несли, а тепер натягують, було не що інше, як чоботи: страхітливі, важкі, на шипах і з дебелими халявами до колін. Взувшись, велетні закинули свої величезні ломаки на плечі й рушили до бойових позицій. Лучники, разом із королевою Люсі, зайняли місце в тилу, і спершу було видно, як вони згинають луки, а потім, коли відпускали напнуту тятиву, було чути неголосне «памм-памм». І, куди не кинь оком, можна було бачити, як до битви лаштуються ратники: хтось підтягував підпругу, хтось надягав на голову шолом, хтось виймав із піхов меч, а хтось скидав на землю плащ. Майже ніхто не розмовляв. Було не до жартів і моторошно.

«Здається, я скочив у халепу, – розсудив Шаста. – Й устряв по самісінькі вуха».

Потім далеко попереду почувся якийсь шум: крики людей і безперервний глухий стук «гуп-гуп-гуп».

– Це таран, – прошепотів Корін. – Гатять по брамі.

Тепер навіть Корін став серйозним.

– Чому ж король Едмунд зволікає? – прошепотів Корін. – Швидше б уже! Та й холодно...

Шаста кивнув, сподіваючись, що по ньому не видно, до чого ж він переляканий.

І тут нарешті залунала сурма. Військо по команді зрушило з місця, незабаром коні узяли рись і під вітром замайоріла хоругва. Скоро вони виїхали на гребінь пагорба і їхнім поглядам разом відкрилося місце

бою й облоги: невеликий замок із багатьма вежами й брамою прямо навпроти них. На жаль, рову з водою навколо замку не було, та брама, звісно ж, була на запірці, а її залізні ґрати опущені. На мурах, наче маленькі білі цятки, було видно обличчя оборонців. А внизу під мурами чоловік п'ятдесят спішених остраханців щосили лупили величезною колодою по брамі. І враз картина змінилася. Велика частина воїнів Рабадаша спішилась, готуючись до приступу. Та ось він побачив, що нарнійці мчать на них з гори. Без сумніву, ці остраханці були прекрасно навчені. Тож недаремно Шасті здалося, що за якусь секунду все вороже військо було знову верхи і, розвернувши коней, поскакало на них.

Обидва війська скакали назустріч навзаводи. Відстань між ними з кожною миттю зменшувалася. Усі повихоплювали гострі мечі, усі попривкривалися щитами по самі очі, усі помолилися й зціпили зуби. Шаста не пам'ятав себе від страху, та зненацька йому спало на думку: «Злякаєшся тепер, боятимешся все життя. Зараз або ніколи».

Та коли нарешті дві лави зустрілися, він перестав розуміти, що там було. Усе змішалось, стояв страшенний гуркіт. Досить скоро з його рук вибили мечи, а поводи заплуталися у вузол і стали непотрібними. Шаста відчув, що зісковзує з коня, і тут ще побачив спрямований на нього спис. Аби уникнути удару, Шаста нахилився та скотився з коня, боляче забившись пальцями об чийсь обладунок, а потім...

Але описувати битву очима Шаста – марна справа, адже він майже нічого не розумів: ані що відбувається на самому полі битви в цілому, ані що він сам робить у ній зокрема. Найкращим способом повідати про те, що відбувалося там, буде перенестися неподалік, за годину пішого ходу від бойовища, туди, де під розлогим деревом сидів пустельник, пильно вдивляючись у дзеркало ставка. Поряд із ним, до речі, стояли Аравіс і коні, Ігого та Гвін.

Пустельник заглядав у цей став, коли хотів дізнатися, що робиться на світі білому за межами зелених стін його пустельної оселі. Там, як у дзеркалі, у певні години він міг бачити, що відбувається на вулицях та площах міст південніше за Ташбаан, або які кораблі входять до порту Червоної Гавані на далеких Семи островах, або які розбійники чи які дикі звірі нишпорять у великих Західних лісах між Ліхтарною пусткою і Тельмаром. І цього дня від ставу він навряд чи відходив, навіть щоб поїсти або попити, бо знав, що в Древляндії відбуваються

надзвичайно важливій події. Аравіс та коні також дивилися у дзеркало ставу. Вони розуміли, що цей ставок чарівний: замість того, щоб відбивати дерева й хмарки, він показував у своїх глибинах дивні рухливі картинки. Та вони нічого не бачили чітко. А пустельник бачив і час від часу розповідав їм, що саме бачить. Незадовго до того, як Шаста подався на свою першу битву, відлюдник ось як розпочав свою оповідку:

– Я бачу одного... двох... трьох орлів, що кружляють над перевалом неподалік від гори Буйна Голова. Найбільший із них – найстаріший з усіх тутешніх орлів. І цей орел кружлятиме й кружлятиме, аж поки не закінчиться битва. Я бачу, як він літає й літає, споглядаючи то на Анвард, то на схід, за Буйну Голову. О-о-о, тепер я бачу, чим Рабадаш та його воїни займалися весь день. Вони зрубали та очистили від кори й суччя величезне дерево і тепер виходять з лісу, несучи його як таран. Учорашній невдалий нічний приступ чогось їх таки навчив. Він показав би себе мудрішою людиною, якби наказав своїм людям змайструвати драбини, та це забирає багато часу, а він нетерплячий. Дурень! Він мав би повернутися до Ташбаана, лишень його перша атака провалилася, адже він міг розраховувати тільки на раптовість. Тепер вони націлюють таран. Люди короля Луна обсіпають їх стрілами з мурів. П'ятеро остраханців загинули та загине ще небагато. Вони затуляють голови щитами. А тепер Рабадаш віддає накази. Разом із ним його найдовіреніші васали, жорстокі таркаани зі східних провінцій. Бачу їхні обличчя: Коррадин із Тормунтського замку, Азрух, Чламаш, Ільгамут Заяча Губа і високий таркаан із червоною бородою...

– Присягаюся гривою, мій старий хазяїн Анрадин! – мовив Його.

– Тсс! – цитьнула Аравіс.

– Почали лупити тараном. От якби я чув так само добре, як бачу, то почув би грюкіт. Бачу удар за ударом: жодна брама не встоїть. Але стривайте! Щось за Буйною Головою сполохало орлів. Відлітають. Ні, заждіть... Ще не бачу... О! Тепер бачу. Увесь гребінь пагорба, до самого сходу, чорний від вершників. От би вітер розправив хоругву! Вони, хто б вони такі не були, тепер на пагорбі. Ага! Тепер я бачу хоругву. На ній червоний лев. Це Нарнія! Нарнія! Вони мчать із гори щодуху. Я бачу короля Едмунда і жінку позаду, серед лучників. Ой-ой-ой!

– Що? – затамувавши подих, запитала Гвін.
– Усі його коти мчать із лівого флангу.
– Коти? – здивувалася Аравіс.
– Великі коти, леопарди і подібні до них, – нетерпляче відповів пустельник.

– Ага! Зрозуміло! Коти збираються в коло і зараз нападуть на коней, які без вершників. Добрий удар. Коні остраханців уже збожеволіли від жаху. Зараз коти вже серед них. Але Рабадаш перебудував свої лави і в нього є сотня вершників. Він посилає їх назустріч нарнійцям. Лише сотня кроків розділяє дві лави. П'ятдесят кроків. Бачу короля Едмунда, бачу лорда Перідана. У лавах нарнійців є двоє хлопчиків. Про що думав король, коли дозволив їм брати участь у битві? Тільки десять кроків – і лави зустрілися. Велетні на правому фланзі просто творять дива. Та один впав. Здається, йому вцілили в око. У центрі нічого не розбереш. Зате ліворуч можу помітити більше. Знову ці двоє хлопців. Великий Аслане! Один із них принц Корін. Другий схожий на нього, як дві краплі води. Це ваш малий Шаста. Корін б'ється, як дорослий. Він убиває остраханця! А от бачу дещо в центрі. Рабадаш і Едмунд майже зустрілися у двобої, але натовп їх розділив.

– Як там Шаста? – запитала Аравіс.

– Ох, бідний, дурний, хоробрий хлопчик! – вигукнув пустельник. – Він зовсім не розуміється на військовій справі. Нічого не вміє. Не затуляється щитом. Увесь бік незахищений. Зовсім не знає, що робити з мечем. О, нарешті він згадав про меч. Розмахує ним навколо себе. Мало не зніс голову своєму поні, і якщо не буде обережний, таки це зробить. Меч вибили у нього з рук. Це просто вбивство, посилати дитину на поле битви – він не протримається і п'яти хвилин. Пригнися, дурнику. Ой, він упав.

– Убитий? – запитали всі троє одразу.

– Звідки я знаю? – відповів пустельник. – Коти зробили свою справу. Усі коні, що опинилися без вершників, убиті або втекли: верхи остраханці вже не відійдуть. Тепер коти повертають до центру битви. Вони женуть на людей із тараном. Таран кинуто на землю. Ах, добре! Добре! Брама відчиняється зсередини – здається, буде вилазка. Ось з'явилися перші троє. Посередині король Лун: двоє братів Дар і Даррін обабіч від нього. За ними – Тар, Шар та Кол зі своїм братом

Коліном. Ось їх вийшло десять... двадцять... тридцять... лави остраханців вимушені відступити. Король Едмунд завдає дивовижного удару. Він тільки-но відтяв голову Коррадіну. Багато остраханців кидають на землю зброю й тікають до лісу. А тих, хто не втік, оточують. Велетні тіснять їх праворуч, коти – ліворуч, а король Лун – з тилу. Остраханці об'єдналися в скромну групу і б'ються, притиснувшись спина до спини. Твій, Ігого, таркаан загинув. Лум і Азрох б'ються врукопаш... Лум перемагає... так, так... переміг. Азрох – на землі. О, Едмунд упав! Ні, встав. Б'ється з Рабадашем у брамі замку. Король Едмунд упав, ні, знову піднявся: він б'ється з Рабадашем. Вони б'ються біля самої брами замку. Кілька остраханців здалися. Даррін убив Ільгамута. Не бачу, що сталося з Рабадашем. Він притиснутий до муру замку, гадаю, він мертвий, але я не певен. Чламаш і король Едмунд все ще б'ються, але скрізь битва скінчилася. Чламаш підняв догори руки. Битва закінчена. Остраханці повністю розбиті.

Впавши з коня, Шаста попрощався був із життям. Та коні, навіть у битвах, топчуть людей не так часто, як думаєте. Після жахливих десяти хвилин чи близько того Шаста несподівано зрозумів, що немає більше жодного коня, який би тупцював поруч, і що шум (бо ще лунало багато різних звуків) був уже не шумом битви. Він сів і озирнувся. Навіть йому, що мало розумівся на битвах, було втямки, що древляндці та нарнійці здобули перемогу. Єдині живі остраханці, яких він зміг побачити, то були полонені. Брама замку була розчахнута, і король Лун тиснув руку королю Едмунду через бойовий таран. З кола лордів та воїнів довкруг них двох чулися схвильовані, але відверто радісні голоси. А потім раптово все це злилося в приголомшливий регіт.

Шаста підхопився, почуваячись надзвичайно ніяково, і побіг подивитися, через що це всі вмирають зо сміху. І перед його поглядом постало кумедне видовище: злощасний Рабадаш звисає з муру замку, люто брикаючись та дригаючи ногами, і не може зовсім трохи дістати до землі. Він за щось зачепився кольчугою, яка затулила йому половину обличчя, і мав вигляд людини, яка насилу вдягає дуже тісну сорочку. А сталося насправді ось що (і можете бути певні, цю історію того дня переказували не раз). На початку битви один із велетнів невдало наступив на Рабадаша своїм чоботом на шипах, невдало, тому що не розчавив його, хоч цього й прагнув, а лише розірвав шипами

його кольчугу, так само, як ви або я можемо роздерти звичайну сорочку. Отже, у Рабадаша, на той час, як він зустрівся з Едмундом біля брами, на спині в кольчугі була діра. Коли Едмунд відтіснив Рабадаша до муру, той стрибнув на кам'яну брилу і стояв там, обсипаючи Едмунда ударами. Потім, коли він побачив, що тут, на підвищенні, він є гарною мішенню для стріл, Рабадаш хотів знову зістрибнути вниз. Йому здавалося, що він грізний і великий; здавалося це й іншим, але лише одну мить, коли він стрибнув із криком: «Гнів Таша впаде з небес». Він мав стрибнути вбік, оскільки юрма перед ним не залишала йому місця для призмлення. А потім, найточнішим чином, яким лише можна побажати, діра на його спині зачепилася за гак у мурі (давним-давно на цьому гаку висіло кільце, щоб прив'язувати коней). Тепер він теліпався, немов білизна, яку повісили сушитися, і всі з нього сміялися.

— Спусти мене вниз, Едмунде! — заволав Рабадаш. — Спусти мене і бийся зі мною як король і чоловік; або, якщо ти занадто боягузливий, щоб зробити це, убий мене відразу.

— Звичайно, — почав був король Едмунд, але король Лун перервав його.

— Із дозволу вашої величності, — звернувся король Лун до короля Едмунда, — немає потреби так говорити. — Потім він обернувся до Рабадаша і промовив: — Ваша королівська високосте, якби ви зробили цю пропозицію тиждень тому, я б відповів, що не було нікого у володіннях короля Едмунда, починаючи з Великого короля і закінчуючи найменшою розумною мишкою, хто б цю пропозицію відкинув. Та напавши на Анвард у мирний час без попередження, ви показали себе не лицарем, а людиною без честі, тому лицар не може схрестити з вами меча... Зніміть його, зв'яжіть і стережіть, поки ми не вирішимо, що з ним робити далі.

Сильні руки забрали меч у Рабадаша і відвели його в замок: він кричав, погрожував, сипав прокльонами і навіть плакав. Він міг гідно витерпіти торттури, але не міг витерпіти того, що став посміховиськом. У Ташбаані всі завжди сприймали його всерйоз.

А Корін підбіг до Шасти, схопив його за руку і потягнув до короля Луна з криком:

— Ось він, батьку, ось він.

— Ага, ось і ти нарешті, — сказав король Лун дуже суворим голосом. — І ти брав участь у битві, попри заборону? Хлопчику, ти розбиваєш серце свого батька. У твоєму віці дістати різку-дві буде корисніше, ніж взяти меч у руки.

Але всі, включно з Коріном, бачили, що король дуже пишається ним.

— Не лайте його більше, сір, якщо ви ним задоволені, — сказав лорд Даррін. — Його високість не був би вашим сином, якби не успадкували ваших чеснот. Ваша величність засмутилися б значно більше, якби довелося сварити його за протилежне.

— Гаразд, — пробурчав король. — Ми не звернемо цього разу на це увагу. А тепер...

Те, що сталося потім, здивувало Шасту більше, ніж все, що траплялося з ним до цього. Раптово він опинився у ведмежих обіймах короля Луна, який розцілував його в обидві щоки. Потім король знову його поставив на землю і сказав:

— Станьте разом хлопчики і дозвольте всьому двору побачити вас. Візьміться за руки. Отже, панове, є в кого які сумніви?

Шаста так і не зрозумів, чому всі пильно подивилися на нього та на Коріна і про що взагалі була розмова.

Розділ 14

Як Ігого мудрості набрався

А тепер настав час повернутися до Аравіс і коней. Пустельник, дивлячись у ставок, зміг повідомити їм, що Шасту не було ані вбито, ані навіть серйозно поранено, бо бачив, як той зміг піднятися і як привітав його король Лун. Та через те, що він міг тільки бачити, що коїться, але не чув ані слова, щойно битва скінчилася і почалися розмови, дивитися не було на що, тож нічого й заглядати у став. Наступного ранку, доки пустельник був у домі, усі троє зібралися перекинутися слівцем та вирішити, що робити далі.

– З мене досить, – струснула головою Гвін. – Хоч би як добре до нас ставився пустельник – за що ми йому чимало зобов’язані, але час рушати до Нарнії. Я скоро стану товстою, мов поні, – цілими днями щось їм і сиджу без діла.

– О пані, тільки, благаю, не сьогодні, – втрутився Ігого. – Не будемо поспішати. Сьогодні, завтра – яка взагалі різниця?

– До того ж спочатку ми маємо стрітися з Шастою, аби попрощатися і... і вибачитися, – трохи ніяково додала Аравіс.

– Отож-бо! – голосно підтримав її Ігого. – Саме збирався сказати те саме.

– Так, звісно, – не стала сперечатися Гвін. – Гадаю, він саме в Анварді, що на нашому шляху. Тож чом би й не зазирнути туди ненадовго та не попрощатися? Можемо виїхати просто зараз. Мені здавалося, що всі ми прагнемо нарешті потрапити до Нарнії, чи не так?

– Гадаю, що так, – не дуже впевнено промовила Аравіс. Вона вперше за увесь час замислилася над тим, що робитиме там, у Нарнії, і почувалася трохи самотньо.

– Звичайно, звичайно, – погодився Ігого. – Але ж ніхто не змушує нас квапити події, якщо ви розумієте, до чого я.

– Ні, я не розумію, – різко озвалася Гвін. – Тож чого це ви раптом не хочете їхати?

– Ммм... і-го-го, – стиха заіржав Ігого, – е-е-е, хіба ж ви не розумієте, пані, то визначна подія: повернення до рідної країни, знайомство з тим суспільством, і у зв’язку з цим вкрай важливо

справити добре враження, а як же його справляти, коли ми й самі на себе не схожі?

Гвін голосно заіржала.

– То все це через твій хвіст! Зрозуміла нарешті. Ти хочеш дочекатися, доки відросте хвіст! Але ж ми навіть не знаємо, носять у Нарнії взагалі довгі хвости чи ні! Чесно кажучи, Ігого, ти пихатіший за отих ташбаанських таркинь!

– Ох і дурний же ти, Ігого! – не втрималася Аравіс.

– Зовсім ні, таркине, гривую Лева присягаюся! – обурено заперечив Ігого. – Просто в мене є почуття гордості за себе та своїх товаришів-коней, от і все!

– Ігого! – перервала його Аравіс, яку не дуже цікавило, який там у нього хвіст. – Я давно хотіла в тебе запитати: чого це ти весь час присягаєшся Левом та гривую Лева? Я завжди гадала, що ти левів ненавидиш.

– Так воно і є, – кивнув Ігого. – Та коли я кажу Лев, то маю на увазі, звичайно ж, Аслана, великого рятівника Нарнії, що прогнав із країни Білу Відьму та зиму. Усі нарнійці присягаються його ім'ям.

– То він і справді лев?

– Ні, ні, звичайно ж, ні, – дещо приголомшено відповів Ігого.

– Але ж усі ташбаанські оповіді кажуть, що він і справді Лев, – зауважила Аравіс. – А якщо то не так, чому ж тоді всі його так називають?

– У твоєму віці то важко зрозуміти, – відповів Ігого. – А я був усього-на-всього лошам, коли покинув Нарнію, тож і сам до пуття не розумію.

Кажучи це, Ігого стояв спиною до зеленої стіни паркану, а дівчата заглядали йому в рота. Тон його був доволі повчальний, а очі напівзаплющені, ось чому він не помітив, як Гвін та Аравіс раптом змінилися на обличчі. І не дивно: поки Ігого там собі розпинався, у нього за спиною з'явився величезний лев, який заплигнув на огорожу і тепер балансував нагорі – від такого видовища у дівчат роззявилися роти і мало очі не повилазили. Тим паче яскраво-жовта грива засліплювала, неначе полуденне сонце, і, може, саме тому Лев їм здавався і крупнішим, і більш вражаючим, і загрозливішим, ніж інші, до того ними бачені леви. Він зістрибнув на подвір'я і беззвучно

наблизився до Ігого. Гвін з Аравіс стояли, немов зачаровані, не в змозі ані слова вимовити, ані зрушити з місця.

– Без сумніву, – тим часом вів далі Ігого, – коли про нього кажуть, що він лев, то мають на увазі не зовнішність, а риси, а саме: силою він не поступається левові, як лев кидається на ворогів (на наших із вами ворогів, зауважте) чи щось ще. Навіть така маленька дівчинка, як ти, Аравіс, могла б здогадатися, що смішно навіть припустити, ніби той Лев може бути справжнім. Таким припущенням можна навіть образити: якщо він Лев, то він має бути звіром, таким, як Гвін чи я. А раз так, – тут Ігого не витримав та голосно заіржав, – то в нього має бути чотири лапи, хвіст та... ву-ву-вуса! Га-га-га, ги-ги-ги! Гик! Гик! Гик! Гвалт!

Він заволав «гвалт» тому, що не встиг він вимовити слово «вуса», як у вусі йому щось залоскотало. Як з'ясувалося, то був Асланів вус. Ігого підскочив, мов ужалений, сахнувся аж до іншого боку огорожі й навіть спробував був перестрибнути її – та довелося повертатися: стіна була зависока для нього, аби заплигнути та накивати копитами далі. Аравіс із Гвін і собі позадкували. Запала напружена тиша.

Але ось Гвін, тремтячи всім тілом, тоненько заіржала та підбігла до Лева.

– Ви такий... такий гарний, що нехай краще з'їсте мене ви, якщо вже так хочете, ніж я просто відкину копита, хоча б і від переїдання.

– Моя люба доню, – сказав на те Аслан, обцілувавши її з воістину лєвовою щедрістю. – А я знав, що ти тут найсміливіша і не змусиш чекати мене. Хай буде з тобою моя радість!

За цим він здійняв голову та заговорив зичним голосом:

– Ігого-Ігого, – звернувся він до коня, – мій бідний, гордовитий, переляканий Ігого, підійди-но ближче. Ще більше, сину мій, не лякайся. Не того страхайся, аби підійти, страхайся того, аби не підійти. Торкнися мене, обнюхай мене. Є в мене і лапи, й хвіст, і вуса, а сам я і є – справжнісінький собі звір.

– Аслане, – тремтячим голосом заговорив до Лева Ігого, – який же я дурень!

– Щасливий той кінь, що усвідомив те змолodu. Втім, як щаслива і кожна людина. Підійди-но, Аравіс, доню! Дивися! М'які лапи мої цього разу тебе не зранять.

– Перепрошую, пане Лев... цього разу? – не второпала Аравіс.

– То я тебе поранив, – роз’яснив Аслан. – І я – той Лев, що з’являвся вам під час усієї подорожі. Чи зрозуміла ти, за що тебе було поранено?

– Ні, пане Лев.

– Подряпини на твоїй спині до останньої краплини втраченої тобою крові повторюють рани на спині рабині твоєї мачухи, яку ти підпоїла сонним зіллям. Її біль ти мала відчути на собі.

– Так, пане Лев. Прошу...

– Питай, моя люба, – підбадьорив її Аслан.

– На які ще неприємності вона наразилася через мене?

– Дитя моє, – похитав головою Аслан. – Я розповідаю тобі твою історію, а не її, бо нікому не дано почути нічого, окрім його власної історії. – Він струснув головою і заговорив уже веселіше: – Не сумуйте, діти мої. Незабаром ми зустрінемося знов. Але до цього на вас чекає ще один гість.

Із цими словами він одним стрибком заплигнув на паркан та зник, мов і не було.

Хоч як не дивно, але в друзів не виникло жодного бажання обговорювати його появу – вони неквапливо розійшлися по різних кутках і там ходили собі на самоті туди-сюди, обмірковуючи несподівану зустріч.

Десь за півгодини обох коней покликали на задній двір перехопити смачненького з того, що приготував для них пустельник, коли Аравіс, яка все ще гуляла подвір’ям, була налякана звуками сурми, що пролунали з-за огорожі.

– Хто там? – прокричала вона.

– Його королівська високість, принц Кор Древлянський, – сповістив герольд.

Аравіс відсунула засув і прочинила хвіртку, трохи позадкувавши, аби дати дорогу незнайомцям.

Спочатку на подвір’я зайшли двоє вояків з алебардами та стали обабіч від воріт. За ними увійшли герольд і сурмач.

– Його королівська високість, принц Кор Древлянський, просить аудієнції в леді Аравіс, – оголосив герольд. За цим він і сурмач відійшли вбік і вклонилися, солдати відсалютували, і на подвір’я заїхав сам принц. Супровід його вклонився, і всі четверо вийшли, зачинивши за собою хвіртку.

Принц вклонився, але, як на принца – якимось незграбно. Аравіс присіла в граційному реверансі (до речі, остраханський реверанс зовсім не нагадує наш) – він вийшов у неї дуже гарно, бо, звісно, вона добре зналася на таких речах. Глянувши вгору, вона нарешті змогла розгледіти, що за людина був той принц.

Перед нею стояв ще зовсім хлопчик. Голова його була непокрита, а світле волосся вінчала тонка золота смужка, ледь товща за дріт. Верхня туніка його була пошита із білого батисту, тонкого, мов шийна хустка, а крізь нього просвічувалося яскраво-червоне спіднє вбрання. Його ліва рука, що лежала на вкритій емаллю рукояті меча, була перев'язана.

Аравіс ковзнула поглядом по його обличчю, перш ніж розтулити від подиву рота й скрикнути:

– Овва! Та це ж Шаста!

Хлопець від того вмить зашарівся та швидко почав виправдовуватися:

– Послухай-но, Аравіс, я сподіваюся, ти не подумала, що я з'явився до тебе ось так, із сурмачем та всім тим супроводом, аби справити на тебе враження чи вдати, що тепер я зовсім інший, чи ще щось... бо я б краще прийшов до тебе у своєму старому одязі, та його весь спалили, а мій батько сказав...

– Твій батько? – здивувалася Аравіс.

– Так, виходить, що король Лун – мій батько, – кивнув Шаста. – Я мав би й сам здогадатися: Корін схожий на мене, мов дві краплі води. Ми з ним близнюки, розумієш. До речі, й звати мене Кор, а не Шаста.

– Рідне ім'я тобі більше личить за Шасту, – промовила Аравіс.

– За звичаєм, імена братам даються схожі, – відповів Шаста (або, як ми тепер повинні його називати, принц Кор). – Наприклад, Дар і Даррін, Кол і Колін тощо.

– Шасто... я маю на увазі, Коре, – урвала його Аравіс. – Помовч трохи і послухай. Тепер моя черга тобі про щось сказати. Мені дуже шкода, що я поводитися, мов остання свиня. Але це не тому, що ти тепер принц, я змінила свою думку ще до того, як про це дізналася, тоді коли ти повернувся рятувати мене від Лева.

– Насправді він зовсім не збирався тебе вбивати, той Лев, – відповів Кор.

– Я знаю, – промовила Аравіс, киваючи.

На мить запала тиша, спокійна й урочиста, коли діти збагнули, що обоє встигли познайомитися з Асланом.

Несподівано Аравіс згадала про перев'язану руку Кора.

– О Коре! – вигукнула вона. – Я зовсім забула! Ти ж брав участь у битві! Це там тебе було поранено?

– То зовсім не рана, а так, лише подряпина, – цього разу трохи зверхньо мовив Кор. Але одразу ж відкинув усю зарозумілість і розсміявся. – Чесно кажучи, то навіть і не справжня рана. Здер клаптик шкіри із суглобів на пальцях – так поранитися може кожний дурень, навіть не лізучи в битву.

– Але ж ти поліз, – зауважила Аравіс. – Напевне, то було чудово.

– То було зовсім не так, як мені уявлялося, – щиро відповів Кор.

– Але Ша... я маю на увазі, Коре, ти ж мені так і не розповів ще про короля Луна і про те, як ви дізналися, хто ти є насправді.

– Що ж, сідаймо, – запропонував Кор. – Бо це досить довга історія. Але ж знаєш що: батько мій – чудова людина, і навіть коли б він не був королем, я був би не менше – чи зовсім трохи менше – щасливим, що знайшов його, попри освіту та інші жакливі речі, що тепер чекають на мене. Але ж ти хочеш почути історію. Тож слухай. Корін і я народилися близнюками. І десь за тиждень після того батьки наші повезли нас до Нарнії, до старого мудрого кентавра, аби він нас благословив чи щось на кшталт цього. Кентавр цей був пророком, як бувають пророками чимало добрих кентаврів. Тобі ще не доводилося бачити кентаврів? Кілька з них брали участь у вчорашній бійці. Вельми визначні люди, мушу визнати, але я все ще ніяк до них не звикну. Ти знаєш, Аравіс, багато до чого доведеться нам звикати в цих північних землях...

– Так, я знаю, – нетерпляче кивнула Аравіс. – Та ти продовжуй!

– Тож кажуть, що варто тому кентаврові було побачити мене із Коріном, як він подивився на мене та сказав: «Настане такий день, коли хлопець цей врятує Древляндію від найбільшої небезпеки, що колись загрожуватиме її землям». Батько й мати мої, звичайно, були дуже вдоволені. Та, як виявилось, був і такий чоловік, якому пророцтво припало зовсім не до смаку. Звали того чоловіка лорд Бар, і був він колись батьківською правою рукою, та за казна-що-крадство – здається, він неабияк завинив, але, правду кажучи, ту частину розповіді я не дуже-то й зрозумів, – батькові довелося посунути його з

посади. Та окрім цього, більше ніякої кари він не зазнав, і йому навіть дозволили залишитися у Древляндії. Певно, він дійсно був лихою людиною, бо потім виявилося, що насправді він прислугував тісрокові та передав до Ташбаана чимало таємної інформації. Тож щойно він почув, що я маю врятувати Древляндію від якоїсь величезної небезпеки, то вирішив, що має мене позбутися. Йому вдалося викрасти мене (не можу сказати, як саме, бо й сам не знаю) і верхи, тікаючи за течією Крученої Стріли, дістатися до узбережжя. Там на нього вже чекав корабель із відданою командою таких самих зрадників, тож невдовзі він уже вийшов у чисте море зі мною на борту. Але мій батько дізнався про те і, мов вітер, помчав за ним слідом. Лорд Бар був уже в морі, коли батько дістався узбережжя, але корабель ще виднівся на обрії. Тож не минуло й двадцяти хвилин, як один із батькових військових кораблів вийшов у море. Певно, то була неабияка гонитва. Шість днів вони переслідували галеон Бара і на сьомий день змусили його прийняти бій. То була грандіозна морська битва (чимало мені довелося почути про неї вчора ввечері), що почалася о десятій ранку і скінчилася із заходом сонця. Врешті-решт нашим вдалося захопити корабель, але мене там не знайшли. Сам лорд Бар загинув під час битви, та один із його людей розповів, що лорд віддав мене одному зі своїх лицарів та відіслав нас обох на човні з корабля. Човен цей згинув без сліду. Але ж, звичайно, той човен пригнав до берега Аслан (який, здається, причетний мало не до всіх тих історій), аби мене там знайшов Аршиш. Хотів би я дізнатися ім'я того лицаря, що зморив себе голодом та, ціною власного, зберіг мені життя.

— Гадаю, Аслан відповів би тобі, що то вже чиясь інша історія, — зауважила Аравіс.

— І справді... якимось чином про те не подумав, — кивнув Шаста.

— Цікаво, як спрацює те пророцтво, — задумливо мовила Аравіс, — і від якої такої величезної небезпеки ти маєш рятувати Древляндію?

— Е-е-ем, — Кор навіть трохи розгубився, — взагалі-то всі гадають, що воно вже спрацювало.

Аравіс плеснула в долоні:

— Звичайно ж! Оце ж дурна! І як чудово все справдилося! Древляндія ніколи ще не була в більшій небезпеці, аніж тоді, коли Рабадаш перетнув Кручену Стрілу із двомастами кіньми, а ти ще не з'явився зі своїм повідомленням. Хіба ж ти не пишаєшся собою?

– Чесно кажучи, мені трохи боязко, – знизав плечима Кор.

– Але ж тепер ти житимеш в Анварді, – із сумом у голосі нагадала йому Аравіс.

– Ох! – вигукнув Кор. – Оце я забалакався! Мало не забув, нащо взагалі сюди приїхав! Батько хоче, аби ти жила з нами. Він каже, що відтоді, як померла матінка, при дворі зовсім немає жінок (вони називають це «двором», але я не знаю чому). Ну ж бо, Аравіс, погоджуйся! Тобі сподобається батько... і Корін. Вони зовсім не схожі на мене: обидва відмінно виховані, і тобі не варто остерігатися, що...

– Облиш-но вже! – обірвала його Аравіс. – Бо інакше ми й справді посваримося. Звичайно ж, я згодна!

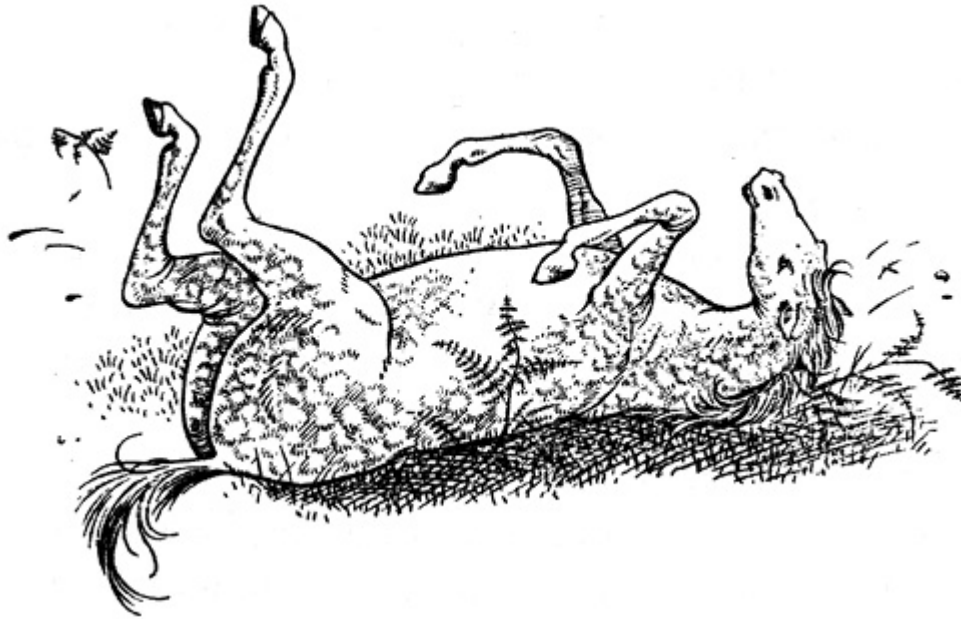
– Ходімо тоді до конячок! – зраділо запропонував Кор.

Радісною була зустріч Ігого із Кором, і хоч там як пригнічено не почувався Ігого, він таки погодився спершу завітати до Анварду, а в Нарнію вони із Гвін вирішили піти наступного дня. Усі четверо щиро попрощалися з пустельником і пообіцяли незабаром відвідати його знов. Сонце вже стояло в них над головами, коли мандрівці нарешті пустилися в дорогу. Коні, які були певні, що Кор з Аравіс поїдуть ними верхи, чимало здивувалися, коли Кор пояснив їм, що, окрім як під час війни, коли від усіх вимагається робити все можливе й неможливе, ніхто в Нарнії чи Древляндії і мріяти не може про те, аби їхати верхи на розумному коні.

Це знов нагадало бідолашному Ігого про те, як мало знає він про нарнійські звичаї та скільки ще жахливих помилок він зробить, поки пристосується до тамтешнього життя. Тож у той час, як занурена в щасливі думки Гвін неспішно простувала вперед, Ігого із кожним кроком нервувався та соромився ще гірше.

– Вище носа, Ігого! – підбадьорив його Кор. – Уяви лише, як-то воно для мене. Тебе хоч не збираються тут освічувати. А мені належить навчитися читання, письма, геральдики, танців, історії, музики, тоді як ти зможеш скакати галопом та пустувати на пагорбах Нарнії скільки тобі заманеться.

– Це ще теж невідомо, – важко зітхнув Ігого. – Чи розумні коні дозволяють собі пустощі? А покачатися в траві? А що, як ні? Я не витримаю, якщо мені доведеться від усього цього відмовитися. Що гадаєш, Гвін?

– Я пустуватиму та качатимуся у траві незалежно від того, роблять так у Нарнії чи ні! – відказала Гвін. – Гадаю, нікому до цього й діла немає!

– До замку ще далеко? – несподівано спитав у Кора Ігого.

– Замок за наступним поворотом, – озвався принц.

– Що ж, – зупинив усіх Ігого. – Тоді я збираюся добряче покачатися, хоч би то було й востаннє. Зачекайте на мене хвилинку.

За п'ять хвилин він повернувся, важко дихаючи та весь укритий шматтям папороті.

– Ось тепер я готовий, – тужним голосом повідомив він. – Веди нас, принце Кор. Нарнія і північ!

Вигляд він мав як кінь, що прямує на похорон, а не повертається додому, де на нього чекає довгоочікувана свобода.

Розділ 15

Рабадаш, Великий і Вухастий

Новий поворот стежини вивів мандрівців із лісу на простору зелену рівнину з обробленими полями, по інший бік якої, захищений від північних вітрів високим гірським пасмом, здіймався Анвард. Споруджений із червоно-брунатного каміння, старовинний замок був помітним іще здаля.

Не встигли вони дістатися брами, як їм назустріч вийшов сам король Лун. Якби Аравіс не підказали, що то король, вона б нізащо не здогадалася, бо вигляд він мав такий, нібито щойно виліз із собачої буди. Правду кажучи, Лун і справді оглядав королівську псарню, для чого й вдягнувся в найстаріші з найстаріших одеж, коли йому доповіли про прибуття гостей. Єдине, що він встиг зробити, – помити руки після усього бруду, що залишається після відвідин псарні, а перевдягнутися, звісно, не встиг. Втім, треба визнати, що той вишуканий уклін, яким він винагородив Аравіс, підхоплюючи її під ручку, був по-справжньому королівським, себто таким, від якого кожна жінка відчувається королевою.

– Моя юна леді, – мовив він, розгинаючись, – неможливо передати нашу радість від того, що ви потішили нас своїм візитом. Жива була б дорогоцінна дружина наша, ми, не сумнівайтеся, запросили б вас удвічі ласкавіше, ніж я можу це зробити сам. Та це не зменшить мого бажання догодити вам, якого має вистачити на двох. Глибока скорбота оселилася в нашому серці, коли дізналися ми про ті обставини, що спонукали вас покинути батьківський дім. І смуток охопив нас, коли почули ми про ті поневіряння, що спіткали вашу світлість на довгому шляху до нас; та гордістю переповнилося серце, коли принц Кор оповів нам про неабияку мужність вашу, якій позаздрив би й найхоробріший із вояків.

– Пусте! Моя хоробрість не йде в жодне порівняння з хоробрістю сина вашого, Кора. Рятуючи мені життя, він не злякався кинутися голіруч на лева.

– Он як! – здивувався король і аж просяяв. – Про це він мені не розповідав. Либонь, забув, чи що?

Тож Аравіс не лишилося нічого іншого, як розповісти про те, що «приховав» від короля Кор. А що сам Кор: з одного боку, йому кортіло, аби про те дізналися всі, а з іншого – розповідати те самому не дозволяла гідність. Тому довелося слухати, як про це розкажуть інші, отож оповідка йому не сподобалася, бо що більше він слухав, то більше почувався дурнем. Зате вона дуже сподобалася його батькові, та так сподобалася, що за наступні кілька тижнів він переповів її кожному стрічному, тож врешті-решт у Кора з'явилося нездійсненне бажання, аби та пригода взагалі не траплялася з ним.

Та якщо не забігати наперед, то варто зауважити, що король не забув привітати ані Гвін, ані Ігого, звертаючись до них так само чемно, як до того звертався до Аравіс. Він спробував був розпитати їх про їхні родини, що залишилися в Нарнії, а також чи пам'ятають вони когось із родичів, адже, як він зрозумів, їх викрали ще в дитинстві. Та коні як води в рот набрали – вони ж, бач, аж ніяк не звикли, аби до них зверталися, як до рівних, мається на увазі – люди, тобто дорослі люди. Кор та Аравіс до уваги не бралися, бо були ще замалі.

Невдовзі з замку вийшла королева Люсі, яка радо приєдналася до інших.

– Люба наша Аравіс, а це найліпший друг нашої родини, їх величність королева Люсі, – уклонившись, відрекомендував її Лун. – Їх величність самі вирішили наглянути за тим, аби в покої, що призначено вам, усе було прибрано найліпшим чином. Сперечатися з їх величністю ми не воліли, бо хто, як не жінки, найкраще розуміють одна одну!

Люсі поцілувала Аравіс у щоку. Вони поглянули одна на одну і вже як найкращі подруги пішли оглядати спочивальню Аравіс та її будуар, обговорюючи, що і як тепер вдягають при дворі та інші надзвичайно важливі за таких обставин для дівчат речі.

Згодом відбувся легкий ланч просто неба на терасі (холодна курятина, пиріг із дичиною та хліб із сиром і вином). А після ланчу Лун раптом насупив брови, зітхнув та мовив:

– Друзі мої, бажаємо ми того чи ні, але час вирішити, як нам вчинити з отим підступним Рабадашем, якого, нагадаю, ми досі тримаємо від замком – не можна ж тримати його там довічно!

Люсі, що сиділа праворуч від короля, кинула погляд на Аравіс, що сиділа від нього ліворуч; король Едмунд, що сидів з іншого боку стола,

кинув погляд на лорда Дарріна, що сидів напроти нього; Дар, Перідан, Кор та Корін, що сиділи з того боку, де й Лун, презирнулися.

— Ніхто й ніколи не посміє звинуватити вашу величність у надмірній жорстокості, — наважився перервати мовчання лорд Перідан, — якщо йому просто відрубати голову. Бо всі ті злочини, що скоїв він, садять його на одну лаву з найзапеклішими вбивцями.

— Справедливо сказано, — відповів Едмунд, — але навіть останній зрадник мусить мати змогу виправитися. Принаймні один такий випадок мені відомий, — задумливо додав він трохи згодом.

— До того ж стратити Рабадаша, хоч він на те й заслуговує, означатиме не що інше, як оголосити війну великому тісрокові, — зауважив Даррін.

— От на що мені начхати, то це на тісрокову велич! — відкинувши чемність, мовив Лун. — Бо велич його полягає лише в чисельності війська, та війську такої чисельності не подолати велику пустелю. Але є такі речі, на які в мене рука не зведеться: як-от позбавити життя людину, хоч яка вона там і погана, хоч навіть і зрадник. Якби ми з ним зустрілися в бою — рука б у мене не здригнулася, але ж поле бою — то не лобне місце.

— А що, як взяти з нього слово, — запропонувала Люсі, — що віднині він почне чесне життя і ніколи не візьме в руки меча проти нас? І під чесне слово ви, ваша величносте, його відпустите під усі чотири вітри.

— Це наче брати чесне слово з павіана, — заперечив був Едмунд, — а втім... якщо він знову прийде до нас із мечем, то вже ніщо не завадить відтяти йому голову в чесному бою.

— Що ж, так і буде! — мовив король Лун та віддав наказ зброєносцю привести полоненого.

Привели Рабадаша. Той був у кайданах. З першого погляду на нього сторонній спостерігач міг би запідозрити, що той усю ніч просидів у темному сморідному підземеллі без води та хліба. Насправді його тримали у звичайній, та ще й доволі затишній кімнаті, куди, до речі, йому принесли й вечерю, яка б задовольнила й найвибагливіший смак, тільки й того — що під замком. Та він вечері навіть не торкнувся, бо волів тужити. Та й тужив він якось надмірно галасливо: гепав у двері кулаками, гупав ногами, лаявся недобрими словами й обсипав усіх прокльонами. І так цілу ніч. Звісно, після бурхливої ночі вигляд він мав не найкращий.

— Здається, нема потреби пояснювати вашій високоств, — мовив Лун, — що за всіма законами будь-якої держави, хоч писаними, хоч неписаними, ми маємо всі підстави для винесення вам найсуворішого вироку, який тільки смертні можуть винести смертним. Проте, враховуючи ваш доволі юний вік та недоліки виховання, коли вам навіть не прищепили таких понять, як честь джентльмена, не кажучи вже про порядність (що, втім, і не дивно в державі панів і рабів), ми схилиємося до того, аби вас відпустити під чесне... гм... слово, якщо ви присягнетеся виконати всі наші умови. По-перше...

— Що?! Та як ти смієш, варварський собако, — заволав Рабадаш, — ставити якісь умови мені?! Тьху на вас! Та годі вже мені розповідати про порядність: тримати в кайданах таркаана — хіба то порядно? От зніміть з мене ваші пута, дайте меча — тоді й поговоримо!

Усі лорди підхопилися з місця, а дехто й сам схопився за меча.

— Тату, от дозвольте мені хоч раз заїхати йому у вухо? — спитав дозволу Корін, стискаючи кулаки.

— Стійте! Ваші величності! Ясновельможні лорди! — закликав усіх король Лун. — Невже у вас не вистачить розсудливості, аби навіть у гніві не уподібнюватися нахабному молодик, якого не навчили відповідати за свої слова, не кажучи вже про вчинки! Коріне! Ану, сядь на місце, інакше я буду змушений попросити тебе вийти з-за столу! А вас, ваша високоств, я ще раз закликаю вислухати наші умови.

— Ніхто не може ставити умови наступникові остраханського престолу, хоч варвари, а хоч і чаклуни! — пихато відказав Рабадаш. — А той, хто волів заїхати нам у вухо, хай знає він: якщо хоч волосина впаде з моєї голови, Нарнія з Древляндією за те заплатять кров'ю, аж захлинуться у крові. Страшна буде помста тісрока, ох, страшна! Вона й без того буде страшна, за те, що я стояв тут у кайданах, та навіть і мені аж лячно уявити, що станеться, якщо проллється моя кров. Світ здригнеться, коли побачить, що залишилося від північних земель, бо не залишиться нічого, окрім історій, що переживуть віки, і довго ще потому ними лякатимуть малих дітей! Бережіться, бо блискавка та, що в руці її тримає Таш, от-от уже вразить вас із небес!

— А що, як її знов на півдорозі зупинять інші сили? — мов нічого й не було, припустив Корін.

— Як тобі не соромно, Коріне? — присоромив того король Лун. — Не можна глузувати з того, хто слабший за тебе; от якщо навпаки — то

прошу.

– Ох, який же він дурний, той Рабадаш! – вихопилося в Люсі.

Її слова якщо хтось і почув, то хіба що Кор, та не встиг він спитати чому, як раптом усі підвелися та завмерли, як на параді. Так само вчинив і він і лише за мить зрозумів, що саме сталося: серед них був Аслан. Як і коли він підійшов – ніхто не помітив; може, й прогавили через того Рабадаша; та коли сам Рабадаш побачив, що між ним та стороною звинувачення, нечутно ступаючи, з'явився величезний лев, то він аж заляк.

– Рабадаше, – мовив Лев, – твій судний час настав, та ти ще можеш відвернути судну мить. Відкинь свою гординю – бо нічим пишатися тобі; та гнів приборкай свій – бо ніхто тут не скривдив тебе; та вдячно й смиренно прийми ту свободу, що дарують тобі добрі люди!

У відповідь Рабадаш зробив те, чого аж ніяк робити було не слід: він закотив очі, вищирив зуби та заходився прясти вухами (того може навчитися кожен, якщо мати таке за мету). На остраханців така його гримаса діяла безвідмовно: навіть на найхоробріших вояків вона наводила жах; про пересічних остраханців годі й казати – вони одразу ж падали на коліна, а найбільш вразливі – ті взагалі впадали в нестяму. Але чого аж ніяк не міг второпати Рабадаш, то це ось чого: лякати тих, хто усвідомлює, що досить тобі ворухнути пальцем, як їх зварять живцем, – це одна річ, а намагатися залякати вільних людей – зовсім інша. Ось чому його гримаси не справили жодного враження ні на кого, окрім хіба що Люсі, та й тій здалося, що Рабадашу зненацька стало зле.

– Демоне, демоне, демоне, щезни! – заверещав Рабадаш, ніби його ріжуть. – Я впізнаю тебе, злого нарнійського демона, ворога всіх наших богів! Щезни – це кажу тобі я, нащадок самого Таша, непереборного та невблаганного, нехай він вразить тебе своєю блискавкою! Нехай нашле на тебе дощ із тарантулів та скорпіонів! Хай на порох розсиплються всі гори Нарнії!

– Стережися, Рабадаше, бо судна мить – чимраз ближче! Вона вже за дверима. А засув на дверях уже відсунуто.

– Хай упадуть небеса! – не вгамовувався принц. – Хай розверзеться земля під вашими ногами! Хай кров та вогонь знищать вашу дикунську країну. Нехай у ній не залишиться нічого, окрім вашої дикунської

королеви, аби я за волосся притягнув її в наш королівський палац. Нехай ця собача донька...

– Усе, час настав, – мовив Аслан.

Рабадаш осікся на півслові та витріщив очі, побачивши, що замість того, аби страхатися його слів, усі чомусь сміються.

Саме в той час, коли Аслан сказав, що «час настав», а Рабадаш ще намагався всіх налякати, прядучи вухами, його вуха почали витягуватися й обростати шерстю. А поки всі думали та гадали, у кого саме вони бачили такі самі вуха, Рабадашеве обличчя теж змінювалося: по-перше, воно значно подовшало, по-друге – ніби набрякло; очі – ніби повилазили, а ніс – чи то запав, чи навпаки виріс так, що аж затулив обличчя, яке до того ж вкрилося сірою шерстю. А слідом до землі потягнулися руки, а ще за мить принц стояв навкарачки, і ніхто й помітити не встиг, коли пальці його перетворилися на копита. Вбрання кудись поділося, замість нього була густа шерсть. Втриматися від реготу вже не міг ніхто: щойно Рабадаш, бризкаючи слиною, сипав прокльонами так, що аж закладало вуха, а тепер – вуха досі закладало, та замість Рабадаша волав звичайнісінький собі віслик. Найжахливішим було те, що деякий час Рабадаш ще був у змозі розуміти, що відбувається, і тому вісліуче волення деінде перемішувалося людськими словами.

– О-о-о, тільки не на віслюка! Хоча б на коня! Будь ласка! О-о-о, на коня! – Це були останні людські слова, що всі почули від Рабадаша.

– Слухай мене і слухай уважно, Рабадаше, – двічі повторив Аслан. – Справедливість не буває без милосердя. То й тобі не довіку лишатися віслюком.

Віслюк одразу ж настовбурчив вуха, та вийшло це так кумедно, що на обличчях мимоволі знов з'явилися усмішки.

– Ти закликав на допомогу Таша. Що ж, у храмі Таша і знайдеш ти зцілення. У день великого свята осені підійди до вітваря Таша в головному храмі Ташбаана, і там, на очах у всього Ташбаана, спаде з тебе осячча шкура, і всі впізнають у тобі принца Рабадаша. Та на все своє життя запам'ятай: якщо відійдеш ти від храму далі, аніж на півдня дороги пішки, знов обернешся віслюком. І вже тоді тобі ніщо не допоможе.

Запала тиша. А за мить усі презирнулися, ніби щойно прокинулися і тепер ніяк не могли второпати, що то було. Аслан щез так само несподівано, як і з'явився, лише в повітрі залишилася світла смужка та на траві сріблилася роса, а серця нарешті сповнилися спокоєм та радістю. Отже, він таки був, і був не у мріях, а наяву. Втім, живим доказом цього перед ними стояв віслюк.

Король Лун (мабуть, найдобросердіша людина з усіх присутніх), побачивши колишнього ворога в такому скрутному становищі – в осяччій шкурі, одразу ж кинув гніватися і навіть спробував знайти слова розради.

– Ваша королівська високосте, – мовив він, – мені дійсно прикро, що все зайшло так далеко! Та прошу вас завважити, що ніхто в тому не винен, окрім самої вашої королівської високості. Зі свого боку, ми готові зробити все, від нас залежне, аби якомога швидше доправити вас до Ташбаана, де на вас чекає... е-е-е... лікування, що його призначив Аслан. До того ж ми беремо на себе зобов'язання, пов'язані з доправлянням вас морем у найліпших у вашому теперішньому становищі умовах: найкращий суховантаж, обладнаний для перевезення худоби, свіжа морква, будяки тощо.

Віслюк заволав так, що всі поглухли, а потім спрямував добре розрахований удар задніми копитами просто в охоронця, який загавився, від чого одразу стало зрозуміло, що від цієї пропозиції принц залишився не в захваті.

Аби закінчити історію про Рабадаша, про якого й без того сказано достатньо, ми нагадаємо про те, що сталося з ним далі, лише кількома словами. До Ташбаана, як і було обіцяно, його доправили морем належним чином у належний час, аби він встиг до свята осені до вівтаря у храмі Таша, де він знову обернувся на людину. А свідками тому чудесному перетворенню були чотири чи п'ять тисяч прочан, і тому замовчати таке диво було аж ніяк неможливо, і чутки про нього розповзлися по всьому Остраханству. Після такого чудесного перетворення та після смерті старого тісрока саме Рабадаш успадкував трон, ставши наймиролюбнішим тісроком за всю історію Ташбаана. Чому так вийшло – ніхто й гадки не мав, і лише сам новий тісрок знав усю правду.

Ходити в далекі походи (за півдня пішки від Ташбаана) він не наважувався, а ганяти в походи таркаанів – теж, бо врешті-решт, здобувши військової слави (звісно, його коштом), вони могли повернути зброю проти нього – саме так скидали майже всіх попередніх тісроків. Ось чому, хоча перш за все він думав про себе самого, усі сусіди Остраханства нарешті зітхнули з полегшенням. У самому Остраханстві люди теж почали дихати вільно і навіть (за часів його влади) називали його не інакше як Рабадаш-Миротворець. Та вони не забули, що до того, як стати тісроком, він був віслюком, тому після його смерті його нерідко називали й так: Рабадаш Великий і Вухастий. Тож, якщо ви захоплюєтеся остраханською історією і пошукаєте посилання на тісрока Рабадаша (краще це робити в місцевій бібліотеці), то шукати його треба саме під цим прізвиськом. І що цікаво: і понині якщо хто-небудь в остраханській школі накоїть щось таке надзвичайно дурне, то його неодмінно назвуть «Рабадашем Другим». Тепер ви знаєте чому.

В Анварді ж усі були тільки раді позбутися принца. Щойно його відіслали додому, як того ж вечора почалося свято: на лузі перед замком були накриті столи, на яких мерехтіли сотні ліхтариків, і тривав той бенкет цілу ніч. Вино лилося рікою, дзвеніли жарти, й історії змінювали одна іншу. У розпал свята всі зробили велике коло, у яке став менестрель у супроводі двох скрипалів. Аравіс та Кор приготували себе до невимовної нудьги, бо єдина поезія, яку вони до того чули, була виключно остраханська (якщо ви теж її чули, то ви їх зрозумієте). Та всупереч їхнім сподіванням, з перших звуків скрипки

нудьгу наче вітром розвіяло. Менестрель співав старовинну баладу про світловолосого Олвіна, який зійшовся у двобої зі страшним двоголовим велетнем Кирдик-Башем, доки не здолав того, і той перетворився на камінь, та навіть не на камінь, а на цілу гору, яка тепер і зветься Кирдик-Баш на честь велетня, або Олвін – на честь героя. А ще у пісні йшлося, як він завоював серце красуні Лілн і взяв її за наречену. Коли балада скінчилася, Аравіс та Кору вже хотілося, аби вона знов почалася та лунала й лунала хоч цілу ніч. А потім до кола вийшов Ігого, який хоч співати й не міг, зате як міг розповів історію про битву при Зуліндрі. А після нього Люсі розповіла ще раз історію про одяжну шафу, яку всі, крім Аравіс та Кора, чули вже не раз, та із задоволенням послушали знов. А йшлося в тій історії про те, як сама вона з королем Едмундом, королевою Сьюзан та Великим королем Пітером потрапили до Нарнії вперше.

І нарешті, як воно й мало статися рано чи пізно, король Лун оголосив, що молоді вже час іти спати.

– А завтра, Коре, – додав він, – поїдеш ти зі мною в обхід по замку подивитися на оборону та відзначити її сильні та слабкі сторони, бо як мене не стане – захист замку буде твоїм обов’язком.

– Але ж Корін буде королем, батьку, не я, – здивувався Кор.

– Е ні, мій хлопчику, – похитав головою король Лун. – То ти є моїм спадкоємцем і корона перейде до тебе.

– Але ж я того зовсім не бажаю, – заперечив Кор. – Я б ліпше...

– То не є питанням того, що хочеш ти чи чого хочу я. Так було, є і буде – корона має перейти старшому синові.

– Але ж ми близнюки і однакові за віком.

– Е ні, – розсміявся король. – Один завжди народжується першим, а ти старший за Коріна на цілих двадцять повних хвилин. І ліпший за нього, сподіваюся, хоч на це багато розуму й не треба, – він подивився на Коріна зі сміхом в очах.

– Але, батьку, хіба ж ти не можеш вирішити сам, кому бути наступним королем?

– Ні, сину, король має коритися закону, бо саме закон робить його королем. І не в його владі відмовитися від своєї корони, так само, як і вартовий не може полишити свій пост.

– Ой, лишенько, – застогнав Кор. – Але ж я зовсім того не хочу. Коріне, мені дуже прикро. Я ніколи й уявити собі не міг, що моє

повернення залишить тебе без королівства.

– Ура! Ура! – вигукнув, пританцьовуючи, Корін. – Мене не змусять бути королем! Мене не змусять бути королем! Я завжди буду принцом! Саме принцам припадають усі забавки!

– Правду каже твій брат, Коре, – кивнув король Лун. – Бути королем означає бути першим у найбезрозсуднішій атаці й останнім у найрозпачливішому відступі, а коли на землю падає голод (що буває час від часу в погані роки), носити ошатніший одяг та голосніше за інших сміятися з тих крихіт їжі, що тобі перепадають.

Коли хлопчаки піднімалися до своєї спочивальні, Кор знов спитав Коріна, чи то правда, що нічого не вдієш, на що Корін йому відповів:

– Ще хоч раз згадаєш про це, я... я тебе на лопатки покладу.

Добре було б закінчити цю історію словами про те, що після цього двоє братів ніколи вже не сварилися та не сперечалися з жодного приводу, але, боюся, то було б неправдою. Насправді ж вони сварилися та навіть билися один з одним не рідше, аніж будь-які інші брати, й усі битви закінчувалися, а інколи навіть і починалися з того, що Кор опинявся на лопатках. Бо, коли обидва вони змужніли та стали лицарями, Кор хоч і був більш небезпечним у бою, ані він, ані будь-хто інший у північних землях не міг зрівнятися із Коріном у мистецтві кулачного двобою. Недарма того прозвали Корін Разючий Кулак. Своє прізвисько він здобув у найбільшій звитязі, про яку може лише мріяти будь-який майстер цього мистецтва, а саме: подолав у чесному кулачному двобої ведмедя на ім'я Буйна Голова, той відступився від звичок розумних ведмедів та вирішив, що віднині житиме, як ведмідь нерозумний. Тож одного зимового дня, коли всі схили припорошило снігом, Корін забрався до ведмежого барлога (з нарнійського боку гори Буйна Голова, названої так на честь того самого ведмедя), витяг звідти бідолашного ведмедя та без жодної перерви між раундами провів їх цілих тридцять три. Врешті-решт Буйна Голова не міг навіть очей розплющити, а за цим і думати забув про свої дикі ведмежі звички.

Аравіс також чимало сварилася (і, чого вже приховувати, іноді навіть билася) із Кором, але опісля вони завжди мирилися. Тож коли обоє подорослішали, то так призвичаїлися сперечатися, що вирішили одружитися, аби зручніше було те робити. Після смерті короля Луна вони стали для Древляндії добрими королем та королевою, а син

їхній, Рем Великий, був найвидатнішим з усіх королів, що колись посідали древлянський трон. Ігого та Гвін прожили в Нарнії довге та щасливе життя і також поодружувалися, але не одне з одним, і не минало й місяця, як хтось із них чи навіть обоє не подорожували знайомим шляхом до Анварду, аби відвідати там своїх друзів.

Небіж чаклуна

Присвячується родині Кілмерів

Розділ 1

Не ті двері

Це історія про те, що сталося дуже давно, ще коли ваш дідусь був дитиною. Вона дуже важлива, бо розповідає про те, як люди з нашого світу почали відвідувати країну Нарнія, а люди з їхнього світу – навідувати нас.

У ті дні містер Шерлок Голмс ще жив на Бейкер-стрит, а Бастаблі^[12] шукали скарб на Левішем-роуд. У ті дні, якщо ти був хлопцем, то мусив щодня вдягати жорсткий ітонський комір, а школи зазвичай були бридкішими, ніж тепер. Але їжа була смачнішою; а щодо цукерок, то не стану розповідати вам, якими дешевими й смачними вони були, бо така оповідь лише марно наповнить ваш рот слиною. І в ті дні в Лондоні жила дівчинка на ім'я Поллі Пламер.

Вона жила в одному з будинків, які утворювали довгий ряд і сполучалися між собою. Одного ранку вона вийшла прогулятися у внутрішній сад, коли якийсь хлопець видерся на мур, що відокремлював їхній сад від сусіднього й подивився на неї. Поллі дуже здивувалася, бо дотепер у тому будинку дітей не було, а жили там тільки містер Кеттерлі й міс Кеттерлі, брат і сестра, старий парубок і стара діва. Тому вона подивилася на незнайомого хлопця з великою цікавістю. Його обличчя було дуже замурзане. Навряд чи воно було б бруднішим, якби він спочатку вимазав свої руки землею, а тоді заплакав і витер сльози долонями. Власне кажучи, приблизно це він і зробив.

– Привіт, – сказала Поллі.

– Привіт, – озвався хлопець. – Як тебе звуть?

– Поллі, – повідомила йому Поллі. – А тебе?

– Дігорі, – сказав хлопець.

– Яке кумедне ім'я, – здивувалася Поллі.

– Воно й наполовину не таке кумедне, як Поллі, – не погодився з нею хлопець.

– Ні, воно таки дуже смішне, – сказала Поллі.

– Ні, воно не смішне й не кумедне, – наполягав на своєму незнайомий хлопець.

– Хай там як, а я принаймні вмиваю своє обличчя, – сказала Поллі.
– Тобі теж треба вмити своє; а надто після того... – І вона замовкла. Вона вже почала казати: «а надто після того, як ти плакав», але подумала, що це було б нечемно.

– Я й справді плакав, – сказав Дігорі доволі гучно, як хлопець, що почувається надто нещасним і йому байдуже, знає хтось чи не знає, що він плакав. – І ти плакала б, – провадив він, – якби все життя жила в чудовій країні, мала поні й річку в глибині саду, а потім тебе закинули в бридку яму, таку, як ця.

– Лондон – не яма, – обурено відказала Поллі.

Але хлопець почував себе надто скривдженим, щоб звернути увагу на її слова, й говорив далі:

– І якби твій батько був далеко в Індії, а тебе примусили б жити з тіткою й божевільним дядьком (кому це сподобалося б?). А жити мені з ними доводиться тому, що вони доглядають мою матір, а моя мати хвора і скоро... скоро вона помре.

І його обличчя жалібно скривилося – так кривиться той, хто намагається утриматися від сліз.

– Я не знала. Пробач мені, – смиренно сказала Поллі. А тоді, оскільки вона не знала, що їй сказати і як повернути думки Дігорі до веселіших міркувань, дівчинка запитала: – А що, містер Кеттерлі справді божевільний?

– Або він божевільний, або тут існує якась таємниця, – відповів їй Дігорі. – Він має кабінет на верхньому поверсі, й тітка Летті забороняє мені підніматися на той поверх. Це вже здається підозрілим. Але є ще одна річ. Коли він намагається щось сказати мені, як ми сідаємо за стіл обідати або вечеряти, – до неї він ніколи не озивається – вона завжди уриває його. Вона каже: «Не мороч голову хлопцеві, Ендру» або «Я переконана, Дігорі не хоче знати про це», або ще «Дігорі, чи не пішов би ти погратися в сад?»

– А що він хоче тобі сказати?

– Я не знаю. Йому ніколи не вдається закінчити фразу. Але й це ще не все. Якось увечері (власне, це сталося минулого вечора, коли я проминав сходи в мансарду, а я не намагаюся обминати їх надто далеко), я переконаний, що почув зойк.

– Може, він утримує там свою божевільну дружину?

– Атож, я про це подумав.

– А може, він фальшивомонетник?

– А може, він був піратом, як чоловік, про якого розповідається на початку «Острова скарбів», і переховується від своїх давніх товаришів із плавання.

– Як цікаво! – сказала Поллі. – Я й не думала, що у твоєму домі живуть такі люди.

– Можливо, тобі вони й здаються цікавими, – сказав Дігорі. – Але тобі не сподобалося б там ночувати. Чи було б тобі цікаво не спати й дослухатися до кроків дядька Ендру, який скрадається по коридору до твоєї кімнати? І в нього такі жахливі очі.

Ось так Поллі й Дігорі познайомилися. А що літні вакації лише почалися і ніхто з них того року не їхав до моря, то вони зустрічалися майже щодня.

Їхні пригоди почалися, либонь, тому, що те літо було одним із найвологіших і найхолодніших за останні кілька років. Через це вони часто залишалися вдома і робили, так би мовити, дослідження за зачиненими дверима. Можна тільки подивуватися, як багато відкриттів чекає на вас, коли ви блукаєте з недогарком свічки у великому будинку або в кількох будинках. Поллі давно відкрила, що коли відчинити невеличкі двері в кімнатку на горищі її будинку, то можна побачити цистерну й темний простір за нею, у який потрапиш, обережно перелізши через усі перешкоди. Темний простір був схожий на довгий тунель із цегляною стіною з одного боку й нахиленим дахом – з другого. У даху були невеличкі просвіти між шиферними плитами. У тому тунелі не було підлоги – треба переступати з балки на балку, а між ними лише тиньк. Якщо ступити на нього, то можна провалитися крізь стелю нижньої кімнати. Поллі використала невеличку частину тунелю як печеру контрабандистів. Вона принесла нагору шматки старої упаковки й сидіння з поламаних кухонних стільців – всякі такі речі й примостила їх від балки до балки, облаштувавши шматок підлоги. Тут вона зберігала свій гаманець, наповнений різними скарбами, й оповідку, яку вона писала, і кілька яблук. Тут вона нерідко спокійно випивала пляшку імбирного лимонаду – і саме порожні пляшки створювали враження печери контрабандистів.

Дігорі сподобалася печера контрабандистів (Поллі не дозволила йому прочитати її оповідку), але його більше цікавили дослідження.

— Скажи-но мені, — запитав він, — чи далеко тягнеться цей тунель? Тобто чи закінчується він там, де закінчується ваш будинок?

— Ні, — сказала Поллі. — Його стіни не виходять на дах. Він тягнеться далі. Я не знаю, на яку відстань.

— Тоді ми можемо пройти над усім рядом будинків.

— Авжеж, можемо, — сказала Поллі. — І це ще не все!

— Як не все?

— Ми можемо проникнути в інші будинки.

— Тоді нас приймуть за злодіїв! Ні, краще не треба!

— Не будь таким збіса розумним. Я думала про той будинок, який стоїть поруч із вашим.

— А що з тим будинком?

— Він порожній. Тато каже, він порожній відтоді, як ми тут оселилися.

— Тоді, я думаю, ми повинні туди зазирнути, — погодився з нею Дігорі.

Він був дуже збуджений, але не виказував цього, коли говорив. Бо, звичайно, він обмірковував, як і ви б обмірковували, усі причини, з яких будинок міг так довго залишатися порожнім. Як і Поллі. Ніхто з

них не промовив слів «населений привидами». Але обоє відчували: якщо вже вони щось задумали, то було б слабкістю не здійснити це.

– Ходімо спробуємо тепер? – запропонував Дігорі.

– Ходімо, – погодилася Поллі.

– Ми не підемо, якщо тобі не дуже хочеться, – сказав Дігорі.

– Мені хочеться, якщо хочеться тобі, – сказала вона.

– А як ми довідаємося, що перебуваємо над тим будинком?

Вони вийшли в мансарду й вирішити перетнути її, ступаючи по балках. Це дасть їм уявлення про те, скільки балок нависає над кімнатою. Потім вони пройдуть приблизно ще чотири такі відстані між двома мансардами в домі Поллі й перейдуть через стільки балок над дівочою спальнею, скільки їх є в мансарді. Це допоможе їм визначити довжину будинку. Коли вони пройдуть цю відстань двічі, вони опиняться в мансарді порожнього будинку.

– Але я не думаю, що він справді порожній, – сказав Дігорі.

– А що ти думаєш?

– Я думаю, там хтось живе таємно, виходячи з дому лише вночі, із затемненим ліхтарем. Ми, либонь, натрапимо на банду відчайдушних злочинців і дістанемо винагороду. Безглуздо припускати, що будинок стояв порожній протягом стількох років, якщо тут не існує якоїсь таємниці.

– Мій тато вважає, що це шумлять водостоки, – сказала Поллі.

– Пусте! Люди дорослі завжди мають нецікаві пояснення, – сказав Дігорі.

Тепер, коли вони розмовляли при денному світлі в мансарді, а не при світлі свічки в печері контрабандистів, їм здавалося менш імовірним, що в порожньому будинку гуляють привиди.

Коли вони виміряли розміри мансарди, їм знадобився олівець, щоб зробити підрахунки. Спочатку вони дістали різні відповіді, й навіть тоді, коли узгодили свої підрахунки, я не певен, що вони мали правильну відповідь. Діти квапилися вирушити в експедицію.

– Ми повинні пересуватися геть нечутно, – сказала Поллі, коли вони знову перелізли через цистерну.

Позаяк нагода була такою важливою, вони обоє взяли по свічці. (Поллі мала добрий їх запас у своїй контрабандній печері.)

Було дуже темно, свистів протяг, здіймаючи хмари пилуки, й вони переступали з балки на балку, не мовлячи й слова, лише іноді

шепотіли одне одному: «Ми дійшли до твоєї мансарди» або «Ми пройшли половину відстані над нашим будинком». Ніхто з них не спотикався й свічки не гаснули, і нарешті вони добулися до того місця, з якого побачили маленькі двері в цегляній стіні праворуч. На цьому боці не було, звичайно, ні ручки, ні засува, бо двері були зроблені для того, щоб заходити всередину, а не виходити назовні; але була там кільцева засувка (яка часто трапляється всередині дверцят буфета), і вони не сумнівалися, що зможуть її обернути.

– Спробувати мені? – запитав Дігорі.

– Спробуй, я нічого не маю проти, – сказала Поллі.

Обоє відчували, що справа стає серйозною, але відступати ніхто не збирався. Дігорі обернув засувку з певним зусиллям. Двері відчинилися, і несподіване світло дня примусило їх закліпати очима. І діти пережили справжній шок, коли побачили, що дивляться не в порожню мансарду, а в заставлену меблями кімнату. Але вона теж здавалася порожньою. У ній панувала мертва тиша. Цікавість узяла Поллі. Вона дмухнула на свою свічку й увійшла в дивну кімнату, створюючи не більше шуму, ніж миша.

Кімната, звичайно, мала форму мансарди, але була облаштована як вітальня. По стінах тяглися ряди полиць, усі заставлені книжками. У каміні палахкотів вогонь (не забувайте, що літо того року було дуже холодним), а перед каміном обернене спиною до них стояло крісло з високою спинкою. Між кріслом і Поллі в центрі кімнати розташувався великий стіл, завалений найрізноманітнішими речами – книжками та записниками, чорнильницями, ручками, були тут ще й сургуч і мікроскоп. Але насамперед вона помітила світло-червону дерев'яну тацю з кільцями. Кільця лежали по двоє – жовте й зелене разом, потім невеличкий вільний простір, а потім ще одне жовте і ще одне зелене. Не більші, аніж звичайні кільця, вони не могли не впасти в очі – так вони сяяли. Це були найгарніші осяйні речі, які ви можете собі уявити. Якби Поллі була трохи меншою, вона б захотіла взяти одне з них у рот.

У кімнаті панувала така тиша, що цокання годинника відлунювало. А проте Поллі з'ясувала, що ця тиша не була абсолютною. Чулося – дуже, дуже слабке – гудіння. Якби пилосос у ті дні був уже винайдений, Поллі подумала б, що то був звук пилососа, який працював десь далеко – на кілька кімнат далі й на кілька поверхів

нижче. Але цей звук був приємнішим і більш музикальним: але дуже й дуже слабкий, майже нечутний.

– Усе гаразд, тут немає нікого, – сказала Поллі через плече, звертаючись до Дігорі.

Вона говорила вже не пошепки. І Дігорі вийшов наперед, кліпаючи очима. Він здавався неймовірно брудним, та Поллі теж не була чистіша.

– Мені тут не подобається, – сказав він. – Цей будинок не порожній. Нам ліпше наживати звідси п'ятами, поки хтось не прийшов.

– Як ти думаєш, що це таке? – запитала Поллі, показуючи на кольорові кільця.

– О, не базікай даремно, нам треба виносити звідси ноги, – сказав Дігорі. – Чим скоріш ми...

Він так і не доказав того, що хотів сказати, бо цієї миті сталося несподіване. Крісло з високою спинкою перед каміном раптом обернулося, і з нього підвелася – наче чортеня зі скриньки – погрозлива постать дядька Ендру. Діти опинилися не в порожньому будинку, аж ніяк не в ньому; вони були в будинку Дігорі, у забороненому кабінеті! Обоє дітей вигукнули: «Ой!» – і усвідомили свою жахливу помилку. Вони подумки картали себе за те, що мусили б зрозуміти: вони пройшли не досить далеко.

Дядько Ендру був високий і дуже стрункий. Він мав довгасте, гладко поголене обличчя з гострим та довгим носом і надзвичайно світлими очима й великою кучмою скуйовдженого сивого волосся.

Дігорі зацікавився, бо дядько Ендру здався йому в тисячу разів грізнішим, аніж здавався будь-коли раніш. Поллі не злякалася так відразу, але незабаром їй теж стало страшно, бо насамперед дядько Ендру пройшов до дверей кімнати, зачинив їх і крутнув ключ у замку. Потім обернувся, подивився на дітей своїми світлими очима й усміхнувся, показавши всі свої зуби.

– Ось так! – сказав він. – Тепер моя дурепа сестра не дістанеться до вас.

Дядько Ендру повадився зовсім не так, як повадився б інший дорослий. Серце Поллі підскочило до горла, і вона та Дігорі поточилися до невеличких дверей, крізь які вони сюди ввійшли. Але дядько Ендру був надто швидкий для них. Він опинився позаду них,

замкнув маленькі двері також і став перед ними. Потім потер собі руки й клацнув суглобами – він мав дуже довгі, білі й гарні пальці.

– Я в захваті, що бачу вас тут, – сказав він. – Двоє дітей – якраз те, що мені треба.

– Будь ласка, містере Кеттерлі, – попрохала Поллі. – Мені скоро обідати, і я мушу повернутися додому. Відпустіть нас, будь ласка.

– Поки що ні, – сказав дядько Ендру. – Я не можу втратити таку чудову нагоду. Мені потрібні двоє дітей. Розумієте, я на середині великого експерименту. Я випробував його на морських свинках і, здається, досяг успіху. Але морська свинка мало що може сказати і ти не поясниш їй, як повернутися назад.

– Дядьку Ендру, скоро справді обід і незабаром нас шукатимуть. Ви повинні відпустити нас, – сказав Дігорі.

– Повинен? – перепитав дядько Ендру.

Дігорі й Поллі презирнулися. Вони не посміли сказати нічого, але їхні погляди означали: «Який це жах!» і «Ми повинні переконати його».

– Якщо ви відпустите нас тепер обідати, – сказала Поллі, – ми прийдемо потім, після обіду.

– Але звідки я знатиму, що ви прийдете? – запитав дядько Ендру з підступною посмішкою. Та, здавалося, він змінив думку. – Ну гаразд, гаразд, – сказав він. – Якщо ви справді повинні йти, то йдіть собі. Я не можу сподіватися, що двом молодим людям буде цікаво розмовляти з таким старим йолопом, як я. – Він зітхнув і провадив далі: – Ви собі не уявляєте, яким самотнім я іноді почуваюсь. Та байдуже. Ідіть собі обідати. Але я повинен нагородити вас подарунком, перш ніж ви підете. Не щодня мені доводиться бачити дівчинку у своєму старому й занедбаному кабінеті. А надто, якщо ви дозволите мені так сказати, таку симпатичну юну леді, як ви.

Поллі вже здавалося, що він зовсім не божевільний.

– Ти хочеш мати кільце, моя люба? – запитав дядько Ендру, звертаючись до Поллі.

– Ви маєте на увазі оті жовті чи зелені кільця? – поцікавилася Поллі. – Які вони гарні!

– Але не зелене, – сказав дядько Ендру. – Боюся, я не можу роздавати зелені кільця. Але я з великою радістю і любов'ю подарую

тобі одне з жовтих. Підійди до столу й спробуй надіти на палець одне з них.

Поллі тепер цілком подолала свій страх і переконалася в тому, що старий джентльмен не божевільний; а в тих осяйних кільцях було справді щось дуже привабливе. Вона підійшла до таці.

– Я чую, що гудіння в цій кімнаті стає гучнішим. Схоже, його створюють кільця.

– Що за дивна фантазія, моя люба, – засміявся дядько Ендру.

Його сміх здавався дуже природним, але Дігорі побачив палкий, майже жадібний вираз на його обличчі.

– Поллі! Не будь дурепою! – вигукнув він. – Не торкайся їх!

Але було пізно. Коли він це вигукнув, рука Поллі потяглася до таці й торкнулася одного з кілець. І вмить без спалаху, без шуму чи будь-якого попередження Поллі зникла. Дігорі та його дядько залишилися в кімнаті самі-одні.

Розділ 2

Дігорі та його дядько

Це сталося так несподівано й було так жахливо не схоже на все, що будь-коли відбувалося з Дігорі навіть у кошмарах, що в нього вихопився зойк. Долоня дядька Ендру вмить затулила йому рот.

– Замовкни! – просичав він у вухо Дігорі. – Якщо ти кричатимеш, твоя мати почує твій крик. А ти знаєш, як вона може перелякатися.

Як Дігорі розповідав потім, від жахливої брутальності дядька у ставленні до малого небожа його майже занудило. Але, звичайно, він більше не дозволяв собі зойкнути.

– Так буде краще, – сказав дядько Ендру. – Можливо, ти не міг утриматися від крику. Людину неминуче опановує шок, коли вона бачить, як щось зникає на її очах. Навіть я був приголомшений, коли морська свинка зникла переді мною вчора вночі.

– У тебе також вихопився тоді зойк? – запитав Дігорі.

– О, ти чув його чи не так? Сподіваюся, ти не шпигував за мною?

– Ні, звичайно, – обурено відповів Дігорі. – Але що сталося з Поллі?

– Ти можеш привітати мене, мій дорогий хлопче, – сказав дядько Ендру, потираючи руки. – Мій експеримент завершився успішно. Мала дівчинка зникла з нашого світу.

– Що ти з нею зробив?

– Я відіслав її – як би тобі сказати – до іншого місця.

– Що ти маєш на увазі? – допитувався Дігорі.

Дядько сів у крісло й сказав:

– Гаразд, я розповім тобі все про свій експеримент. Ти коли-небудь чув про стару місіс Ліфей?

– Вона була моєю двоюрідною бабусею чи щось таке? – запитав Дігорі.

– Не зовсім так, – відповів дядько Ендру. – Вона була моєю хрещеною матір'ю. Подивися он там, на стіні.

Дігорі поглянув на збляклу фотографію і побачив обличчя старої жінки в капелюшку. Тепер він зміг пригадати, що колись бачив це саме фото у старій шухляді, вдома, у селі.

Він запитав у матері, хто це, й мати не виявила особливого бажання розповідати йому, хто там зображений. «Проте обличчя гарне, – подумав Дігорі, – хоч на тих старих фотографіях ніколи нічого не розбереш».

– З нею було щось не так, дядьку Ендру? – запитав хлопчик.

– Ну, знаєш, – сказав дядько Ендру, захихотівши, – це залежить від того, що для тебе не так. У людей такі обмежені мізки. Вона, безперечно, була дуже дивною у своєму пізнішому житті. Тому вони її й замкнули.

– У божевільні, ти хочеш сказати?

– Ой, ні, ні, – палко заперечив дядько Ендру. – Нічого подібного. Вони лише вкинули її до в'язниці.

– Он як! – здивувався Дігорі. – Що такого вона вчинила?

– Ох, бідолашна жінка, – відповів йому дядько Ендру. – Вона повелася дуже необережно. На світі багато всіляких речей, і нам не слід цікавитися ними всіма. Вона була завжди добра до мене.

– Але послухай, дядьку, до чого тут Поллі? Я хотів би, щоб ти...

– На все свій час, мій хлопче, – сказав дядько Ендру. – Вони випустили на волю стару місіс Ліфей, перш ніж вона померла, і я був одним із небагатьох людей, кому вона дозволила доглядати себе, коли востаннє захворіла. Вона не любила примітивних, обмежених людей, ти розумієш. Я теж їх не люблю. Але вона і я були зацікавлені одними й тими самими речами. Я був у неї лише за кілька днів до її смерті, й вона попросила мене піти в її дім, знайти там стару шухляду, відчинити її і принести їй маленьку коробку, яку я там знайду. Тієї миті, коли я підняв ту коробку, я відчув поколювання в пальцях і зрозумів, що тримаю в руках велику таємницю. Вона віддала коробку мені й попросила, щоб, як тільки вона помре, я спалив її, не розкриваючи, з дотриманням певних церемоній. Цю обіцянку я не виконав.

– Це було негарно з твого боку, – сказав Дігорі.

– Негарно? – повторив дядько Ендру спантеличено. – О, я тебе розумію. Ти хочеш сказати, що малі хлопці завжди виконують свої обіцянки. Дуже добре: це правильно й порядно, і я радий, що тебе навчили так робити. Але, звичайно ж, ти повинен зрозуміти, що такі правила, хоч які вони добрі для малих хлопців, і слуг, і жінок, і навіть для людей загалом, не слід застосовувати до дослідників і великих

мислителів, і мудреців. Ні, Дігорі. Такі люди, як я, що володіють прихованою мудрістю, звільняються від загальних правил, так само як ми звільнені від загальних радощів і втіх. Нам судилося, мій хлопче, доля висока й самотня.

Кажучи це, він зітхнув і здався Дігорі таким поважним, шляхетним і таємничим, що на якусь мить хлопець справді подумав: він щойно почув щось надзвичайно високе й прекрасне. Але тут йому пригадався бридкий вираз, який він побачив на дядьковому обличчі за мить перед зникненням Поллі: і відразу він побачив істину, яка ховалася за шляхетними словами дядька. «Усе це означає, – сказав він сам до себе, – що він думає, що може чинити все, що йому до вподоби, й усе, чого він захоче».

– Звичайно, – сказав дядько Ендру, – я не смів відкрити коробку довгенько, бо знав, що в ній може зберігатися щось дуже небезпечне. Адже моя хрещена мати була жінкою надзвичайною, однією з останніх смертних жінок у цій країні, які мали в собі чарівну кров. (Вона розповідала, що в її часи існували ще дві такі жінки. Одна з них – герцогиня, а друга – прибиральниця.) Фактично, Дігорі, ти тепер розмовляєш з останнім чоловіком (можливо), який справді мав хрещену матір-чарівницю. Ось так! Пам'ятай це до того часу, доки ти сам станеш старим чоловіком.

«Я переконаний, вона була злою чарівницею», – подумав Дігорі, а вголос запитав:

– Але що буде з Поллі?

– Ти мені вже геть набрид зі своїм запитанням! – розсердився дядько Ендру. – Так ніби це має якесь значення. Моїм першим завданням було з'ясувати, що там зберігалось в коробці. Вона була дуже давня. І я навіть тоді знав уже досить, аби зрозуміти, що вона ні грецька, ні давньоєгипетська, ні вавилонська, ні хетська, ні китайська. Вона була давнішою, ніж будь-яка з тих цивілізацій. О, то був великий день, коли нарешті я довідався істину. Коробка походила з Атлантиди, з того зниклого острова. Це означало, що вона на сотні років давніша, аніж будь-які речі кам'яної доби, викопані в Європі. Але на відміну від них вона не була грубо обробленою річчю. Бо на початку часів Атлантида була великим містом із палацами, храмами й ученими людьми.

Він замовк на мить, ніби сподівався почути щось від Дігорі. Але хлопчику його дядько подобався з кожною хвилиною дедалі менше, тож він не сказав нічого.

– Тим часом, – провадив дядько Ендру, – я багато чого довідався з інших джерел (я не зміг би пояснити їх малому хлопцеві) про магію загалом. Це означало, що в мене склалося виразне уявлення про те, що могло зберігатися в тій коробці. За допомогою різних тестів я звузив можливості. Для цього мені довелося познайомитися з по-диявольському дивними людьми й вивчити їхній дуже неприємний досвід. Така практика погано подіяла мені на голову. Не так легко стати чаклуном. Зрештою я втратив здоров'я. Але я домогся чогось кращого. І в кінцевому підсумку я про все довідався. – Хоч там не було нікого, хто міг би його підслухати, він нахилився до небожа й перейшов на шепіт: – У коробці з Атлантиди зберігалось щось принесене з іншого світу, коли наш світ тільки починався.

– Що? – запитав Дігорі, який тепер зацікавився, попри власне бажання.

– Лише пилюка, – сказав дядько Ендру. – Дрібна, суха пилюка. Там не було нічого такого, що могло б привабити зір. Нічого, що могло б виправдати ціле життя тяжкої праці, можна так сказати. Та коли я подивився на ту пилюку (я подбав про те, щоб не торкатися її) і подумав про те, що кожна піщинка колись перебувала в іншому світі – я не хотів сказати на іншій планеті, адже планети становлять частину

нашого світу й ти можеш дістатися до них, якщо подорожуватимеш далеко й довго, – у справді іншому світі, іншому всесвіті, іншому просторі, деś там, куди ти ніколи не зможеш дістатися, навіть якби ти мандрував у просторі цього всесвіту вічно й вічно, адже до того світу ти можеш дістатися, лише застосувавши магію, більше ніяк!

Тут дядько Ендру потер руки, аж поки суглоби затріщали, як вогні феєрверка.

– Я знав, – провадив він, – що слід лише привести себе у відповідну форму й ця пилюка приведе туди, звідки вона походить. Але труднощі в тому, як привести себе у відповідну форму. Мої перші експерименти всі зазнали невдачі. Я випробовував їх на морських свинках. Деякі з них померли. Деякі вибухнули, як маленькі бомби.

– Ти вчинив із ними жорстоко, – сказав Дігорі; колись він мав приручену морську свинку.

– Як ти вмієш відхилятися від теми, – зауважив дядько Ендру. – Тварини створені для таких експериментів. Я їх купив. Дай-но мені подумати – де я був? Ага, так. Нарешті мені вдалося виготовити кільця – жовті кільця. Але виникло нове ускладнення. Я був цілком переконаний, що жовте кільце відправить будь-яке створіння, що доторкнеться до нього, до іншого світу. Але яку я матиму від цього користь, якщо не зможу примусити їх повернутися й розповісти мені, що вони там знайшли?

– А що буде з ними? – запитав Дігорі. – У добру халепу вони потраплять, якщо не зможуть повернутися назад.

– Ти на все дивишся хибним поглядом. – Дядько Ендру добряче дратувався. – Невже ти не розумієш, що йдеться про великий експеримент? Головна причина того, чому я когось посилаю до іншого світу, полягає в тому, що я хочу довідатися, який він є.

– У такому разі, чому ти не вирушиш туди власною особою?

Дігорі ніколи не бачив такого ображеного й здивованого погляду, яким подивився на нього дядько після його простого запитання.

– Я? – вигукнув він. – Цей хлопець, певно, збожеволів! Щоб чоловік мого віку та з моїм здоров'ям ризикнув спізнати шок і небезпеки, несподівано потрапивши до іншого світу? Я ще ніколи не чув чогось такого безглузлого у своєму житті! Ти усвідомлюєш, що ти сказав? Подумай, що означає інший світ, ти можеш натрапити там на що завгодно – що завгодно!

– А тому ти вирішив послати туди Поллі, – сказав Дігорі. Його щоким палахкотіли тепер від гніву. – І я можу лише сказати, – додав він, – хоч ти й мій дядько, ти повівся як боягуз, пославши дівчинку в місце, куди сам боїшся потрапити.

– Помовчте, сер, – сказав дядько Ендру, стукнувши кулаком по столу. – Я не стерплю, щоб малий брудний школяр так говорив про мене. Ти нічого не розумієш. Я великий учений, маг, фахівець, який здійснює експеримент. Звичайно ж, мені потрібні живі об'єкти для цього. Благослови мене, Боже, тепер ти мені скажеш, що я мав запитати дозволу в морських свинок, перш ніж використати їх! Жодної великої мудрості не вдасться досягти без жертви. Але думка про те, що я сам повинен піти туди, куди посилаю інших, – безглузда. Це те саме, що примушувати генерала воювати простим солдатом. Якщо мене вб'ють, що станеться з працею всього мого життя?

– О, годі тобі базікати, – сказав Дігорі. – То ти повернеш Поллі назад?

– Я саме збирався сказати тобі, коли ти так брутально мене урвав, – сказав дядько Ендру, – що я нарешті відкрив спосіб повернення назад. Зелене кільце допомагає повернутися до нашого світу.

– Але в Поллі нема зеленого кільця.

– Ні, – сказав дядько Ендру з жорстокою посмішкою.

– Тоді вона не зможе повернутися назад! – крикнув Дігорі. – Це ж те саме, що вбити її.

– Вона зможе повернутися назад, – сказав дядько Ендру, – якщо хтось інший піде за нею, надівши на палець жовте кільце й узявши із собою два зелені кільця: одне, щоб повернутися самому, а друге – щоб забрати її.

І тепер, звичайно, Дігорі зрозумів, у яку пастку він потрапив. Він дивився на дядька Ендру, нічого не кажучи, з широко роззявленим ротом. Його щоким зблідли.

– Я сподіваюся, – сказав дядько Ендру могутнім голосом, так ніби він був шляхетним дядьком, який дає своєму небожу приємний подарунок і добру пораду, – я сподіваюся, Дігорі, ти не виявиш себе боягузом. Мені було б дуже прикро думати, що хтось із нашої родини не має честі й лицарського духу, щоб прийти на допомогу... е... е... леді, яка опинилася в скруті.

— О, заткнися! — сказав Дігорі. — Якби ти мав досить честі й усього такого, ти пішов би сам. Але я знаю, ти не підеш. Ну, гаразд, бачу, мені доведеться йти. Але ти — звір. Думаю, ти спланував усе з таким розрахунком, щоб вона пішла, нічого не знаючи, а потім і мені довелося піти за нею.

— Звичайно, — підтвердив дядько Ендру зі своєю огидною посмішкою.

— Гаразд, я піду. Але є одна річ, яку я хотів би спочатку сказати. Я не вірив у магію до сьогоднішнього дня. Тепер я бачу, вона реальна. У такому разі, я думаю, старі казки також більш або менш правдиві. І ти лише поганий і жорстокий чаклун, як ті, про яких розповідають казки. Але я не прочитав жодної казки, у якій би такі люди не розплачувалися в кінці, і я готовий побитися об заклад, що розплачуватися за свої лихі вчинки доведеться і тобі. Так тобі буде й треба.

З усього сказаного Дігорі лише остання фраза дійшла до адресата. Дядько Ендру здригнувся, й у нього на обличчі з'явився вираз такого жаху, що хоч він і був звіром, але вам би стало його шкода. Але через секунду він опанував себе і сказав із досить силуваним сміхом:

— Гаразд, гаразд, я думаю для дитини природно так думати. Тим більше для такої, що виховувалася серед жінок, як ти. Ти мені цитуєш казки твоїх бабусь? Я не думаю, що тобі слід турбуватися про ті небезпеки, які мені загрожують, Дігорі. Чи не ліпше потурбуватися про ту, яка загрожує твоїй маленькій подрузі? Вона відсутня вже протягом певного часу. Якщо в тому світі існують небезпеки — то буде шкода, якщо ти з'явишся там на якусь мить пізніше.

— Не думаю, що тобі шкода дівчинки, — люто відказав Дігорі. — Але мені остогидла твоя балаканина. Що я маю робити?

— Насамперед тобі треба навчитися контролювати себе, хлопче, — холодно відповів дядько Ендру. — Інакше виростеш таким, як твоя тітка Летті. А тепер послухай мене.

Він підвівся, надів рукавички й підійшов до таці, на якій лежали кільця.

— Вони працюють лише тоді, — сказав він, — коли торкаються твоєї шкіри. — Коли я в рукавичках, то можу підіймати їх, — як оце, — й нічого не станеться. Якщо ти вкинеш одне кільце до своєї кишені, теж нічого не станеться. Але, звичайно, ти мусиш пам'ятати про те, що

тобі не слід запихати руку в кишеню й доторкатися до нього, хай навіть ненавмисне. Як тільки ти торкнешся жовтого кільця, ти зникнеш із цього світу. Коли ти перебуватимеш в іншому світі, я сподіваюся – звичайно, це ще не доведено, але я сподіваюся, – то в ту мить, коли ти торкнешся зеленого кільця, ти зникнеш із того світу і – я сподіваюся – повернешся в цей. Тепер дивись. Я беру два зелені кільця й кладу їх до кишені під твоєю правою рукою. Твердо запам'ятай, у якій із твоїх кишень лежать зелені кільця. Отже, їх буде в тебе два. Одне для тебе й одне для дівчинки. Тепер візьми одне жовте для себе. На твоєму місці я надів би його на палець. Так буде легше не загубити його.

Дігорі простяг руку до жовтого кільця, але несподівано стримався.

– А що ти скажеш матері? – запитав він. – Адже вона може запитати тебе, куди я пропав.

– Що скоріше ти туди підеш, то скоріше повернешся, – весело відповів йому дядько Ендру.

– Але ж ти напевне не знаєш, повернуся я звідти чи ні.

Дядько Ендру стенив плечима, підійшов до дверей, відімкнув їх, відчинив і сказав:

– Гаразд, тоді роби як знаєш. Спускайся вниз і пообідай. Нехай дівчинку з'їдять дикі звірі, або нехай вона втопиться, або помре з голоду в іншому світі, або заблукає там, якщо так тобі буде ліпше. Мені все одно. Можливо, перед чаєм ти вирішиш навідати місіс Пламер і повідомиш їй, що вона вже ніколи не побачить своєї дочки: бо ти побоявся надіти кільце.

– Чорт забирай! – сказав Дігорі. – Шкода, що я не досить великий, аби проломити тобі голову!

Він застібнув своє пальто, набрав повні груди повітря, узяв кільце. І подумав, як після того думав не раз, що порядність ніколи не дозволила б йому зробити інакше.

Розділ 3

Ліс-між-світами

Дядько Ендрю та його кабінет хутко зникли. Потім на мить усе переплуталося. Далі Дігорі відчув, як згори на нього ллється лагідне зелене світло, а внизу чорніє темрява. Він стояв невідомо на чому, чи то сидів, чи то лежав. Ніщо, здавалося, не доторкалося до нього.

«Схоже, я у воді, – сказав собі Дігорі. – Або під водою».

Це злякало його на хвилику, але майже одразу він відчув, що його виносить нагору. Потім його голова несподівано виринула в повітря й він вибрався з озера на берег, гладенький і зарослий травою.

Хлопчик зіп'явся на ноги і помітив, що він ані стікав водою, ані хапав ротом повітря, чого варто було б сподіватися, наковтавшись води. Його одяг був геть сухий. Він стояв у лісі на березі невеличкої водойми розмірами не більш як десять на десять футів. Деревя росли густо, впритул одне до одного. Світло, що ледь проникало крізь листя, було зеленим: але там, угорі, мало світити дуже яскраве сонце, бо зелене світло дня було яскраве й тепле. То був найтихіший ліс, який тільки можна собі уявити. Тут не було ані пташок, ані комах, ані тварин, ані вітру. І майже було чутно, як ростуть дерева. Озерце, з

якого хлопчик щойно вийшов, не було тут єдиним. Були десятки інших – озерця завширшки з кілька ярдів були розкидані повсюди, куди сягало око. Він майже відчував, як дерева п'ють воду своїм корінням. Цей ліс був наче живим. Намагаючись розповісти про нього потім, Дігорі завжди казав: «То було гарне місце; гарне, як торт зі сливами».

Найдивовижнішим було те, що, ще до того як розглянутися навколо, Дігорі майже забув, як сюди потрапив. У всякому разі він не думав ні про Поллі, ні про дядька Ендру, ні навіть про свою матір. Він не був анітрохи наляканий, ані збуджений, його не змагала цікавість. Якби хто-небудь запитав у нього: «Звідки ти сюди прийшов?», він би, либонь, сказав: «Я тут завжди був». Саме так він себе почував – ніби він завжди перебував у цьому місці й ніколи не нудився, хоч тут ніколи нічого не відбувалося. Як він розповідав через багато часу: «Це не те місце, де може відбутися якась подія. Деревя ростуть – і то все».

Дігорі роздивлявся ліс, поки помітив дівчинку, яка лежала на спині під деревом за кілька кроків від нього. Очі в неї були майже заплющені, але не цілком, так ніби вона перебувала між сном і неспанням. Він довго на неї дивився, але не сказав нічого. Нарешті вона розплющила очі й теж довго на нього дивилася, та й вона не сказала нічого. Але потім заговорила голосом, у якому відчувалися сонливість і втіха.

– Думаю, я вже тебе бачила, – сказала вона.

– Я теж так думаю, – погодився з нею Дігорі. – Ти тут давно?

– Я тут завжди, – відповіла дівчинка. – Принаймні – я не знаю – уже давно.

– Я також, – сказав Дігорі.

– Ні, ти тут зовсім недавно, – не погодилася з ним дівчинка. – Я бачила, ти щойно виліз на берег з озерця.

– Здається, так, – сказав Дігорі зі спантеличеним виглядом. – Я забув.

Потім досить довго ніхто з них не озивався.

– Послухай-но, – нарешті звернулася до нього дівчинка. – Я все думаю, зустрічалися ми з тобою раніше чи не зустрічалися? Я маю певне уявлення – щось на зразок картини в моїй голові – про хлопчика й дівчинку, схожих на нас, які жили зовсім іншим життям і чого тільки не робили. Можливо, то був тільки сон.

– Думаю, я бачив цей самий сон, – сказав Дігорі, – про хлопчика й дівчинку, які мешкали в сусідніх будинках і чогось переступали з балки на балку. Пам'ятаю, обличчя в дівчинки було дуже брудне.

– Ти нічого не переплутав? У моєму сні брудне обличчя мав хлопчик.

– Я не пам'ятаю, яке було обличчя в хлопчика, – сказав Дігорі, а тоді додав: – Чудеса та й годі! А це що таке?

– Морська свинка! – сказала дівчинка.

І то справді була жирна морська свинка, вона длубалася носом у траві.

Але черво морської свинки було обмотане стрічкою, на якій метлялося жовте кільце.

– Поглянь! Поглянь! – закричав Дігорі. – Кільце! І ще поглянь! Таке саме кільце ти маєш на своєму пальці. І я також.

Дівчинка тепер сіла, нарешті справді зацікавлена. Вони вступилися одне в одного пильним поглядом, намагаючись пригадати. І майже в ту саму мить вона вигукнула:

– Містер Кеттерлі!

А він вигукнув:

– Дядько Ендрю!

До них нарешті дійшло, хто вони такі, й діти почали пригадувати всю історію. Поговоривши протягом кількох хвилин, вони дійшли до суті. Дігорі розповів їй, як підло вчинив дядько Ендрю.

– Що ми робитимемо тепер? – запитала Поллі. – Заберемо морську свинку й повернемося додому?

– Нам нема куди поспішати, – сказав Дігорі, широко позіхнувши.

– Я думаю, що є, – не погодилася з ним Поллі. – Це місце надто спокійне. Воно навіює глибокий сон. Ти вже майже спиш. Якщо ми піддамося сну, ми ляжемо й заснемо навіки.

– Тут дуже гарно, – сказав Дігорі.

– Атож, тут гарно, – погодилася Поллі. – Але нам треба повернутися назад.

Вона підвелася на ноги й обережно підійшла до морської свинки. Але потім змінила намір.

– Краще ми залишимо морську свинку тут, – сказала Поллі. – Вона тут цілком щаслива, а твій дядько вигадас щось жахливе для неї, якщо ми заберемо її додому.

– Звичайно, вигадас, – відповів Дігорі. – Пригадай, як він повівся з нами. До речі, а як ми повернемося додому?

– Я думаю, нам знову треба залізти в озерце.

Вони підійшли до краю води й зупинилися там, дивлячись на гладеньку поверхню. Вода, що віддзеркалювала зелене гілля, вкрите листям, здавалася дуже глибокою.

– Ми не маємо купальних костюмів, – завважила Поллі.

– Нам вони не потрібні, дурне дівча, – сказав Дігорі. – Ми ввійдемо у воду у своєму одязі. Ти хіба не пам'ятаєш, що він залишився сухий, коли нас закинуло сюди?

– Ти вмієш плавати?

– Трохи вмію. А ти?

– Ледве-ледве.

– Не думаю, щоб нам треба буде плавати, – припустив Дігорі. – Ми повинні пірнути на дно, хіба не так?

Нікому не хотілося стрибати в озеро, але жоден не сказав цього. Вони взялися за руки, промовили: «Один-два-три, стрибаймо», і стрибнули. Був великий сплеск, і, звичайно, вони заплющили очі. Та коли вони їх розплющили, то виявили, що досі стоять, тримаючись за руки, у зеленому лісі й вода сягає їм лише до кісточок. Озерце, либонь, було кілька дюймів завглибшки. Вони повернулися назад, на сухий берег.

– Що ми зробили не так? – запитала Поллі перелякано.

Але Дігорі був не такий переляканий, як можна було б сподіватися, бо важко по-справжньому злякатися в тому лісі. Він видавався надто мирним.

– О, я все зрозумів, – сказав він. – Звичайно, це не могло спрацювати. Адже в нас досі на пальцях жовті кільця. Ти ж знаєш, вони призначені для подорожі в цей світ. Додому нас мають повернути зелені кільця. Ми повинні замінити жовті кільця зеленими. Ти маєш кишені? Добре. Поклади жовте кільце до лівої кишені. Я маю два зелені кільця. Ось зелене кільце для тебе.

Вони наділи зелені кільця й знову підійшли до озера. Але перш ніж спробували інший стрибок, Дігорі протяжно вигукнув:

– О-о-о!

– У чому річ? – запитала Поллі.

– Мені щойно спала справді чудова думка, – сказав Дігорі. – Що тут означають усі інші озера?

– Тобто?

– Якщо ми можемо повернутися в наш світ, стрибнувши в це озерце, то чи не потрапимо ми деінде, стрибнувши в одне з інших? А що, як на дні кожного з них існує свій світ?

– Але я думала, ми вже в Іншому Світі твого дядька Ендру чи в Іншому Місці, як він іноді його називає. Ти хіба не сказав...

– Ой, не згадуй дядька Ендру, – урвав її Дігорі. – Навряд чи він щось знає про це. Він ніколи не мав мужності прийти сюди. Він тільки розмовляв про Інший Світ. А що як їх існують десятки?

– Ти хочеш сказати, цей ліс лише один із них?

– Ні, я не вважаю, що цей ліс узагалі є світом. Я думаю, це місце перебуває між світами.

Поллі здавалася спантеличеною.

– Ти хіба не бачиш? – запитав її Дігорі. – Тоді послухай. Згадай про наш тунель під черепицею. Такого приміщення нема в жодному з будинків. Власне кажучи, він не є частиною жодного з будинків. Та коли ти опиняєшся в тому тунелі, ти можеш пройти по ньому й увійти в кожен із будинків, що стоять у тому ряду. Хіба цей ліс не те саме? Місце, яке не належить жодному зі світів, та, коли ти знайшла це місце, ти можеш потрапити в будь-який із них.

– Навіть якщо ти можеш... – почала Поллі, але Дігорі провадив, так ніби її не чув.

– І це пояснює все, – сказав він. – Саме тому тут так спокійно й хилить на сон. Тут нічого ніколи не відбувається. Як і в нас удома. У будинках люди розмовляють, щось роблять та їдять. Нічого не відбувається в місцях проміжних, за стінами й над стелями, під підлогою або в нашому тунелі. Та, вийшовши з тунелю, ти можеш потрапити в будь-який дім. Я думаю, звідси ми могли б вийти куди завгодно. Нам не треба стрибати в те саме озерце, з якого ми вийшли сюди. Принаймні поки що не треба.

– Ліс-між-світами, – замріяно мовила Поллі. – Звучить гарно.

– То яке озерце випробуємо? – запитав Дігорі.

– Не поспішай, – сказала Поллі. – Я б не випробовувала жодного озерця, поки ми не переконаємося в тому, що зможемо повернутися. Ми досі навіть не знаємо, чи воно працює.

– Он як, – сказав Дігорі. – Ти хочеш, щоб дядько Ендру спіймав нас і забрав кільця, перш ніж ми бодай трохи розважимося. Ні, дякую.

– А чи не могли б ми пройти частину дороги крізь наше озерце? – запитала Поллі. – Щоб лише подивитися, чи воно працює. Потім, якщо воно працює, ми поміняємо кільця й повернемося назад, перш ніж опинимося в кабінеті містера Кеттерлі. Чи могли б ми подолати лише частину дороги назад?

– Нам знадобився час, щоб дістатися сюди. Гадаю, дорога назад теж забере певний час.

Дігорі ніяк не хотів погоджуватися на повернення, але зрештою мусив, бо Поллі категорично відмовилася досліджувати нові світи доти, доки вона не переконається, що зможе повернутися до свого світу. Вона була не менш хороброю за нього, коли йшлося про певні небезпеки (наприклад, про ос), але її не так цікавило дослідження досі нікому не відомих речей; а от Дігорі належав до людей, які хочуть знати все, тож коли він виріс, то став знаменитим професором Кірке, про якого можна прочитати в книжках.

Після тривалих суперечок вони погодилися надіти свої зелені кільця («Ми надінемо їх для безпеки, – сказав Дігорі, – щоб ти не забула, яке кільце на твоєму пальці»), взятися за руки й стрибнути. Але як тільки їм здається, що вони наближаються до кабінету дядька Ендру або навіть до власного світу, Поллі крикне «Міняй кільце», і вони скинуть зелені кільця й надінуть жовті. Дігорі хотів сам крикнути «Міняй кільце», але Поллі не погодилася.

Вони наділи зелені кільця, взяли за руки й знову вигукнули: «Раз, два, три – стрибаймо!» Тепер це спрацювало. Дуже важко переказати словами, як усе відбулося, бо відбулося все дуже швидко. Спочатку вони побачили, як на темному небі з'явилися спалахи світла. Дігорі досі переконаний, що то були зірки, й навіть присягається, що бачив, як Юпітер потемнів – потемнів так, що стало видно його супутник. Але майже відразу вони побачили ряди дахів і димарі над ними, побачили собор Святого Павла й зрозуміли, що то Лондон. Але вони дивилися на все крізь стіни будинків. Потім вони побачили дядька Ендру, якогось туманного й схожого на тінь, але він ставав чимраз чіткіше видимим, так ніби входив у фокус. Але перш ніж він перетворився на реального чоловіка, Поллі крикнула: «Міняй кільце», – і вони змінили кільця, й наш світ відійшов і розтанув

удалині, наче сон, а зелене світло вгорі сяяло дедалі яскравіше, аж поки їхні голови вистромилися з озерця й вони вибралися на берег. І їх оточив ліс, зелений, світлий і тихий, як завжди. Та пригода забрала не більше хвилини.

– Усе гаразд, – сказав Дігорі. – А тепер пориньмо у світ пригод. Будь-яке озерце згодиться. Ходімо. Спробуймо оце.

– Зупинись! – сказала Поллі. – Ми ж ніяк не позначили своє озерце.

Вони подивились одне на одного і зблідли, коли зрозуміли, якої жахливої помилки мало не припустився Дігорі. Бо в цьому лісі було багато озерця і всі однакові, й дерева були всі однакові, тож якби вони бодай раз залишили позаду озерце, яке вело до нашого світу, ніяк його не позначивши, то їхні шанси знайти його становили б один до сотні.

Руки в Дігорі тремтіли, коли він розгорнув складаний ніжик і вирізав довгу смужку торфу на березі озерця. Земля (який то приємний запах!) мала густий брунатно-червоний колір і була добре видима на зеленому тлі.

– Добре, що один із нас зберіг трохи здорового глузду, – сказала Поллі.

– Не базікай, – урвав її Дігорі. – Ходімо, я хочу поглянути, що ми знайдемо в іншому озерці.

Поллі відповіла йому досить гостро, а його відповідь була ще різкішою. Суперечка тривала кілька хвилин, але було б нудно переказувати її тут. Ми перескочимо до тієї миті, коли вони, слухаючи, як калатають їхні серця, і з досить переляканими обличчями стояли на березі невідомого озерця, надівши жовті кільця, трималися за руки й знову промовили: «Раз, два, три – стрибаймо!»

Хлюп! Їхня спроба знову не спрацювала. І це озерце виявилось мілкою калюжею. Замість добутися до нового світу вони лише намочили ноги й забризкали себе до пояса вдруге того ранку (якщо це був ранок: схоже, що в Лісі- між-світами час був завжди однаковий).

– Прокляття! – вигукнув Дігорі. – Що ми тепер зробили не так? Ми ж наділи жовті кільця, як годилося. Дядько сказав, що жовті кільця призначені для повернення у світ.

А правда була в тому, що дядько Ендрю, який нічого не знав про Ліс-між-світами, мав хибне уявлення про кільця. Жовті кільця не були кільцями, спрямованими «назовні», а зелені – кільцями,

спрямованими «додому»; принаймні в тому розумінні, як він собі уявляв. Речовина, з якої були виготовлені обидва різновиди кілець, походила з лісу. Речовина жовтих кілець мала силу притягувати вас у ліс. То була речовина, яка прагнула повернутися до свого місця, до місця між світами. Але речовина в зелених кільцях прагнула покинути своє місце; тому зелене кільце виводило вас із лісу у світ. Дядько Ендрю, як бачимо, працював із речами, яких він по-справжньому не розумів; так працюють більшість чаклунів. Звичайно, Дігорі, теж не усвідомлював собі істину добре, принаймні на той час. Та коли вони обговорили все, то вирішили спробувати зелені кільця на новому озері, щоб подивитися, що з цього буде.

– Я готова, якщо ти готовий, – сказала Поллі.

Але вона сказала це тому, що була тепер переконана, що жодне з кілець не працюватиме в іншому озері і їм немає чого боятися, крім нового сплеску. Я не зовсім переконаний, що Дігорі не мав того самого відчуття. У всякому разі, коли вони обоє наділи зелені кільця й підійшли до краю води, знову тримаючись за руки, вони були набагато веселішими й менш урочистими, аніж першого разу.

– Раз, два, три – стрибаймо! – сказав Дігорі.

І вони стрибнули.

Розділ 4

Дзвін і молоток

Цього разу сумніватися в силі магії не було підстав. Вони летіли вниз і вниз, спочатку крізь темряву, а потім крізь якісь туманні й розкручені форми, які могли бути чим завгодно. Потім посвітлішало і несподівано вони відчували, що стоять на чомусь твердому. Через мить усе ввійшло в фокус і вони змогли роззирнутися навколо.

– Яке дивне місце! – сказав Дігорі.

– Мені воно не подобається, – сказала Поллі, затремтівши всім тілом.

Що вони помітили насамперед, то це світло. Воно не скидалося ані на сонячне світло, ані на електричне світло, ані на світло від ламп або свічок, ані на будь-яке інше світло, що його вони досі бачили. Воно було тьмяне, червоне й аж ніяк не веселе; рівномірне й не блимало. Діти стояли на рівній, брукованій поверхні серед височезних будівель, але даху над головою в них не було. Вони стояли на подвір'ї чи чомусь такому. Небо було дуже темним – густо-синім, дуже близьким до чорного. У того, хто бачив таке небо, виникав сумнів, чи може взагалі існувати світло.

– Погода тут якась кумедна, – сказав Дігорі. – Схоже, ми прибули сюди саме перед бурею або перед затемненням сонця.

– Мені це не подобається, – сказала Поллі.

Обоє, не розуміючи, чому вони так роблять, розмовляли пошепки. І хоч не було причини триматися за руки після стрибка, вони досі не відпускали одне одного.

Подвір'я, на яке вони опустилися, оточували височезні стіни з великими вікнами, вікнами без шибок, крізь які не видно було нічого, крім чорної темряви. Нижче виднілися арки на стовпах, роззявлені у чорному позіху, як отвори залізничних тунелів. Було досить холодно.

Камінь, із якого тут усе збудоване, здавався червоним, але, можливо, від дивного світла, і був дуже старим. Плaskі камені, якими було забруковано подвір'я, мали тріщини і ніде не прилягали щільно один до одного, а гострі кути були всюди стерті. Двері під однією з арок були завалені уламками каміння та сміттям. Двоє дітей крутили головами на всі боки, оглядаючи подвір'я. Схоже, вони когось – або

чогось – боялися, ніби хтось стежив за ними з тих вікон, до яких вони оберталися спинами.

– Ти думаєш, тут хтось живе? – озвався нарешті Дігорі, досі говорячи пошепки.

– Ні, – сказала Поллі. – Тут усе в руїнах. Ми не чули жодного звуку, відколи тут з'явилися.

– Помовчмо й послухаймо трохи, – запропонував Дігорі.

Вони стояли тихо й слухали, але могли почути лише калатання власних сердець. Це місце було принаймні таким тихим, як Ліс-між-світами. Але це була інша тиша. Мовчанка лісу була насиченою, теплою (ви майже чули, як ростуть дерева) й наповнена життям. Тут була мовчанка мертва, холодна, порожня. Годі й уявити собі, щоб тут щось росло.

– Повертаймося додому, – сказала Поллі.

– Але ми ще нічого не бачили, – заперечив Дігорі. – Якщо ми вже потрапили сюди, то нам треба принаймні роззирнутися довкола.

– Я певна, тут немає нічого цікавого.

– Нема ніякого сенсу надягати на палець магічне кільце, яке дає тобі змогу мандрувати в інші світи, якщо ти боїшся оглянути їх, коли потрапиш туди.

– Хто каже, що я боюся? – пхикнула Поллі, відпустивши руку Дігорі.

– Я лише подумав, що тобі не дуже хочеться досліджувати це місце.

– Я піду всюди, куди підеш ти.

– Ми зможемо забратися звідси в ту мить, коли схочемо, – сказав Дігорі. – Скиньмо наші зелені кільця й покладімо їх у кишені під праву руку. Нам слід лише пам'ятати, що наші жовті кільця лежать у кишенях під ліву руку. Ти можеш тримати ліву руку так близько до кишені, як тобі хочеться, але не запихай її всередину, бо ти доторкнешся до жовтого кільця й зникнеш.

Вони так і зробили та спокійно пішли до великих дверей під аркою, крізь які можна було увійти до будинку. Вони стали на порозі й зазирали досередини – там виявилось зовсім не так поночі, як їм здалося спочатку. Перед ними була простора затінена зала, яка здавалася порожньою. Але в далекому кінці вони побачили аркаду, крізь яку в залу проникало трохи більше того самого неясного світла. Вони перетнули залу, ступаючи дуже обережно, боячись

потрапити або в дірку в підлозі, або перечепитися через якусь річ, полишену там. Їм здалося, вони йдуть вічність. Коли вони пройшли крізь арки, то опинилися на іншому просторі підвір'ї.

– Тут не вельми безпечно, – сказала Поллі, показуючи на стіну, що вигиналася всередину й, здавалося, в будь-яку хвилину могла впасти на підвір'я.

В одному місці між арками не було стовпа, й кінці арок нависали там, нічим не підтримувані. Не випадало сумніватися, що люди покинули це місце сотні, а може, й тисячі років тому.

– Якщо все це проіснувало дотепер, то, думаю, воно проіснує й трохи довше, – сказав Дігорі. – Але нам треба ходити й розмовляти тихо й обережно. Ти ж, либонь, знаєш, що звук може спричинити обвал – як наприклад, стається снігова лавина в Альпах.

Вони рушили далі й вийшли з цього підвір'я крізь інші двері, піднялися широкими сходами і потрапили до кімнат, двері з яких відчинялися в наступні кімнати, аж поки в них пішла обертом голова від розмірів цього місця. Знову й знову їм здалося, що зараз вони вийдуть на відкритий простір і побачать місцевість навколо величезного палацу. Але щоразу вони виходили на якесь інше підвір'я.

Це, певно, було чудове місце, коли люди ще тут жили. На одному підвір'ї колись був фонтан. Величезне кам'яне страховище з роззявленим ротом стояло, розкинувши крила, і можна було ще бачити систему труб у задній частині його рота, з якої колись струменіла вода. Під фонтаном діти побачили великий кам'яний басейн, який колись утримував воду, але тепер він був сухий, як кістка. В інших місцях сухі стебла повзучої рослини обплутали стовпи, повалені на землю. Але все тут давно вимерло. І не було ані мурах, ані павуків, ані будь-яких живих істот, що їх ви сподіваєтеся побачити на руїнах; і там, де між розколотими плитами виступала на поверхню суха земля, не росло ані трави, ані моху.

Усе було надто безрадісним й одноманітним, і навіть Дігорі подумав, що ліпше їм надіти свої жовті кільця й повернутися до теплого, зеленого, живого лісу в проміжному світі, аж ось вони підійшли до двох величезних дверей із якогось металу, що міг бути золотом.

Одна з дверних стулок була трохи прочинена. Діти підійшли до тих дверей, щоб зазирнути досередини, і відсахнулися назад із зойком, бо

тут нарешті було на що подивитися.

На мить їм здалося, що в кімнаті велелюдно – сотні людей сиділи цілком нерухомі. Поллі й Дігорі, як ви могли здогадатися, самі стояли нерухомо довгенько, зазираючи до тієї кімнати. Але незабаром вони вирішили, що люди, на яких вони дивилися, не можуть бути реальними. Діти не помітили ані руху, ані бодай подиху. Люди скидалися на досконало зроблені воскові фігури, якщо вам їх коли-небудь доводилося бачити.

Цього разу Поллі рушила першою. Було тут щось таке, що більше цікавило її, аніж Дігорі: усі ті люди були вдягнені в розкішний одяг. Якби вас узагалі цікавило вбрання, ви просто не могли б не наблизитися, аби краще їх роздивитися. І яскравість кольорів того одягу робила кімнату якщо не веселою, то багатою й величною порівняно з пилукою та порожнечею, які панували в інших кімнатах. Окрім того, тут було більше вікон і значно світліше.

Навряд чи я зміг би описати той одяг. Усі постаті були вбрані в мантиї, з коронами на головах. Мантиї малинового, сріблястого, густо-червоного та яскраво-зеленого кольорів прикрашали гаптовані малюнки квітів та дивних звірів. Яскраві коштовні камені надзвичайних розмірів сяяли в їхніх коронах, звисали на ланцюжках із їхніх ший і зблискували на застібках.

– Чому весь цей одяг давно не зогнив? – здивувалася Поллі.

– Магія, – прошепотів Дігорі. – Ти хіба її не відчуваєш? Я готовий побитися об заклад, що кімната наповнена густими чарами. Я відчув це тієї миті, коли ми сюди увійшли.

– Будь-яка з цих мантий коштує сотні фунтів, – завважила Поллі.

Але Дігорі більше цікавили обличчя, і справді на них варто було подивитися. Люди сиділи на кам'яних стільцях під стінами, і простір посередині між ними лишався вільним. Можна було пройти вздовж рядів і по черзі роздивитися обличчя.

– Думаю, вони були вродливими людьми, – сказав Дігорі.

Поллі кивнула. Усі обличчя, які вони могли роздивитися, були, безперечно, гарними. І чоловіки, й жінки здавалися добрими й розумними і, схоже, походили вони від вродливої раси. Але ступивши кілька кроків униз по кімнаті, діти побачили обличчя, що здавалися трохи іншими. Вони були дуже вродливими. У вас виникло б відчуття, що слід би бути дуже обачними, зустрівши живих людей із такими обличчями. Коли вони пройшли трохи далі, то опинилися серед облич, які їм не подобалися. Це сталося десь на середині кімнати. Обличчя людей, які тут сиділи, були мужніми й гордими, але здавалися жорстокими. Трохи далі ще жорстокішими. Ще трохи далі вони були жорстокими, але вже не здавалися щасливими. Були там навіть обличчя, позначені виразом розпачу. Останнє обличчя з усіх було найцікавішим – жінка, вдягнена ще розкішніше за інших, дуже висока (але кожна постать у цій кімнаті була вищою, ніж люди з нашого світу) з виразом такої люті й гордості, що вам би перехопило подих. Але вона теж була гарною. Через багато років, на старість, Дігорі сказав, що він ніколи у своєму житті не бачив жінки такої вродливої. Але варто додати, що Поллі завжди стверджувала: нічого такого занадто вродливого вона в ній не бачила.

Ця жінка, як я сказав, була останньою: але за нею стояло багато порожніх стільців, так наче кімната призначалася для ще більшої кількості людей.

– Мені хотілося б знати, яка історія схована за всім цим, – сказав Дігорі. – Ходімо назад і подивімося на ту річ, схожу на стіл посередині кімнати.

Річ, яка стояла посередині кімнати, не була, власне, столом. То була квадратна опора заввишки чотири фути, а над нею височіла золота

арочка, з якої звисав золотий дзвін. А поруч лежав маленький золотий молоточок, щоб ним бити по дзвону.

– Цікаво... Цікаво... Цікаво... – промурмотів Дігорі.

– Тут, схоже, щось написано, – сказала Поллі, нахилиючись і дивлячись на опору збоку.

– Чорт забирай, і справді, – погодився Дігорі. – Але, звичайно, ми не зможемо це прочитати.

– Не зможемо? Я не така переконана в цьому, як ти, – сказала Поллі.

Вони обоє стали пильно роздивлятися напис, і, як ви, певно, вже здогадалися, літери, викарбувані в камені, були дивними. Але потім сталося чудо: бо, поки діти роздивлялися обриси дивних літер, хоч ті й не змінювалися, вони виявили, що можуть їх зрозуміти. Якби Дігорі пригадав, як лише кілька хвилин тому він сказав, що ця кімната зачарована, він міг би зрозуміти, що чари почали діяти. Але його надто опанувала цікавість, тож він дедалі більше прагнув довідатися, що написано на камені. І незабаром вони обоє про це довідалися. Там було сказано приблизно таке – принаймні таким був його зміст, хоч поезія, коли вони читали ці рядки, була кращою.

Авантюристе, подзвони у дзвін,
І хай тебе не налякає він,
Чи хай насниться тобі диво з див,
Що сталося б, якби ти подзвонив.

– Налякає він нас чи не налякає, – сказала Поллі, – але небезпеки нам не треба.

– Але хіба ти не розумієш, що це хибна думка? – сказав Дігорі. – Ми тепер не можемо відступити назад. Бо не зможемо позбутися думки, що сталося б, якби ми подзвонили у дзвін. Я не маю наміру повернутись додому й збожеволіти, завжди думаючи про це. Не біймося!

– Не будь дурним, – сказала Поллі. – Яка тобі різниця, що сталося б?

– Я думаю, кожен, хто зайшов би так далеко, як ми, сушив би собі голову, поки не схибнув. Тут діє магія, ти мусиш зрозуміти. Вона вже впливає на мене.

– Але на мене вона не впливає, – різко відказала Поллі. – І я не вірю, що й на тебе вона впливає. Ти лише затуляєшся нею.

– Нічого іншого я й не думав від тебе почути, – сказав Дігорі. – Бо ти дівчинка. Дівчатка не хочуть нічого знати, крім пліток і нісенітниць про людей, у чомусь зацікавлених.

– Ти був дуже схожий на свого дядька, коли це сказав, – промовила Поллі.

– Чому ти відхиляєшся від теми? – запитав Дігорі. – Ми розмовляли про те, чи...

– Як це схоже на чоловіка! – сказала Поллі голосом дорослої дівчини; але поквапно додала своїм реальним голосом: – І не порівнюй мене з дорослою жінкою, бо в такому разі я вважатиму тебе мавпою.

– Я й не думаю називати дитину, таку, як ти, дорослою жінкою, – пихато відповів Дігорі.

– О, так я дитина, он як ти на мене дивишся? – запитала Поллі, геть розлючена. – Тоді можеш більше не клопотатися тим, що маєш дитину в себе під боком. Я втікаю звідси. З мене досить цього місця. І тебе також із мене досить – ти бридка, зарозуміла, вперта тварюка!

– Не смій! – сказав Дігорі ще погрозивіше, ніж він хотів.

Бо він побачив, як рука Поллі ковзнула до кишені, щоб схопити жовте кільце. Я не можу виправдати того, що він учинив далі, хіба що сказавши, що він дуже жалкував про це потім (як жалкували б і більшість інших людей). Перш ніж рука Поллі дотяглася до кишені, він схопив її за зап'ясток, обернувшись спиною до її грудей. Потім відтругивши її другу руку своїм другим ліктем, він нахилився вперед, схопив молоток і вдарив по золотому дзвону легким, але енергійним ударом. Потім відпустив її, й вони відсахнулись, витріщившись одне на одного й важко дихаючи. Поллі мало не заплакала, не від страху й навіть не тому, що він завдав їй болю, викрутивши їй зап'ясток, а від шаленої люті. Проте за мить їм довелося думати про те, що примусило їх цілком забути про їхні особисті сварки.

Як тільки молоток ударив по дзвону, він видобув із нього звук, приємний звук, як і можна було сподіватися, і дуже неголосний. Але замість знову завмерти, він тривав і ставав чимраз голоснішим. Не минуло й хвилини, як він став удвічі гучніший, аніж той, з якого починався. А незабаром набрав такої гучності, що якби діти

спробували заговорити (але їм було тепер не до розмов – вони лише стояли із роззявленими ротами), то не почули б одне одного. Незабаром звук став таким гучним, що вони не почули б одне одного, навіть якби закричали. А звук дедалі посилювався. Причому звучав на одній ноті, безперервний ніжний звук, хоч та ніжність мала в собі щось жахливе, позаяк усе повітря в цій великій кімнаті пульсувало й вони відчували, як кам'яна підлога тремтить під їхніми ногами. Потім цей звук став змішуватися з іншим звуком, невиразним і грізним шумом, який спочатку нагадував гуркіт далекого потяга, а потім тріск поваленого дерева. Їм здавалося, ніби падало щось важке. Нарешті з раптовим тріском і гуркотом, і струсом, який мало не збив їх із ніг, близько чверті даху в кінці кімнати обвалилося, великі шматки цегляних стін попадали навколо них, а стіни захиталися. Звук дзвона припинився. Хмари пилюки розвіялись. Знову запанувала тиша.

Ніколи не було з'ясовано, чи то падіння даху спричинила магія, чи то нестерпно високий звук від удару по дзвону був вищим, аніж могли витримати напіврозвалені стіни.

– Ось так! Я сподіваюся, тепер ти задоволений, – видихнула Поллі.

– Принаймні тепер усе закінчилося, – сказав Дігорі.

Так вони обоє й подумали. Але вони ще ніколи в житті так не помилялися.

Розділ 5

Світ-гідний-жалю

Діти дивились одне на одного через опору, над якою висів дзвін, і досі тремтіли, хоч він уже не подавав сигналу. Несподівано вони почули м'який звук із того кінця кімнати, який досі був неущожденний. Вони обернулися зі швидкістю блискавки подивитися, що ж там відбувається. Одна з постатей у мантиях, найдалша від краю, та жінка, що здалася Дігорі надзвичайно гарною, почала підводитися зі свого стільця. Коли підвелася, діти побачили, що вона була навіть вищою, аніж їм здавалося. І відразу зрозуміли, не з її корони та мантиї, а з блиску очей та вигину губ, що вона – велика цариця. Вона роззирнулася по кімнаті й побачила руїни, побачила дітей, але з виразу її обличчя не можна було зрозуміти, що саме вона думає про побачене і чи вона здивована. Вона підійшла до дітей широкими й швидкими кроками.

– Хто мене розбудив? Хто зламав чари?

– Мабуть, я, – сказав Дігорі.

– Ти! – промовила цариця, поклавши руку йому на плече – білу, прекрасну руку, але Дігорі відчув, що вона тверда й сильна, як сталеві лещата. – Ти? Але ж ти лише дитина, звичайна дитина. Кожен побачить із першого погляду, що ти не маєш у жилах ані царської, ані шляхетної крові. Як такі, як ти, посміли ввійти до цього палацу?

– Ми прийшли сюди з іншого світу, за допомогою магії, – пояснила Поллі, яка подумала, що настала слухна мить, аби цариця звернула увагу на неї, а не лише на Дігорі.

– Це правда? – запитала цариця, досі дивлячись на Дігорі й не скинувши на Поллі бодай одним поглядом.

– Так, правда, – підтвердив він.

Цариця другою рукою підняла його обличчя за підборіддя, щоб краще роздивитися. Дігорі спробував відповісти на її погляд, але одразу ж мусив опустити очі. Щось у її погляді перемагало його погляд. Після того як цариця пильно роздивлялася його протягом хвилини, вона відпустила його підборіддя й сказала:

— Ти не чаклун. На тобі немає знаку магії. Ти, певно, є лише слугою чаклуна. Магія когось іншого привела тебе сюди.

— Це магія мого дядька Ендру, — повідомив Дігорі.

У цю мить не в самій кімнаті, а звідкись ізблизька долинув спочатку шум, потім тріск, а потім і гуркіт обвалених будівель. Підлога затремтіла.

— Тут дуже небезпечно, — сказала цариця. — Весь палац обвалюється. Якщо не виберемося звідси за кілька хвилин, ми будемо поховані під руїнами. — Вона говорила так спокійно, ніби повідомляла, котра тепер година. — Ходімо, — сказала вона й подала руки обом дітям.

Поллі, якій цариця не подобалася, була налаштована недовірливо й не подала б їй руки, якби змогла цього уникнути. Та хоч цариця говорила дуже спокійно, її рухи були швидкими, як думка. Перш ніж Поллі зрозуміла, що саме відбувається, її рука опинилася в руці, значно більшій і сильнішій за її власну, і вона нічого не змогла вдіяти.

«Це жахлива жінка, – подумала Поллі. – У неї вистачить сили зламати мою руку, один раз крутнувши її. І тепер, коли вона тримає мою ліву руку, я не можу дістати жовте кільце. Якби я спробувала просунути в ліву кишеню праву руку, я не змогла б до неї добутися, бо вона запитала б мене, що я роблю. Хоч би що сталося, ми не повинні дати їй довідатися про кільця. Я сподіваюся, у Дігорі вистачить тямки тримати рот на замку. Шкода, що я не можу перекинутися з ним словом сам на сам».

Цариця повела їх із зали Образів у довгий коридор, а потім через весь лабіринт зал, і сходів, і дворів. Знову й знову вони чули, як обвалюються частини великого палацу, деякі дуже близько від них. Одного разу величезна арка обвалилася за мить після того, як вони пройшли крізь неї. Цариця йшла швидко – дітям доводилося бігти, щоб устигати за нею, – але вона не виявляла страху. Дігорі подумав: «Вона хоробра й відважна. І сильна. Вона та жінка, яку можна назвати царицею! Я сподіваюся, вона розповість нам про історію цього місця».

Вона розповіла їм дещо, поки вони йшли.

– Це двері до в'язниць, – повідомляла вона. Або: – Цей прохід веде до головних кімнат, де здійснювалися тортури. – Або: – Тут була стара бенкетна зала, до якої мій прадід запросив сімсот вельмож на учту й звелів повбивати їх, перш ніж вони піднесли до губів келихи. Ті вельможі плекали бунтівні думки.

Вони нарешті ввійшли до зали ще більшої та розташованої вище, ніж ті, які вони досі бачили. З її розміру та розміру великих дверей на протилежному кінці Дігорі припустив, що вони нарешті підійшли до головного входу. Він мав цілковиту слухність. Ті двері мертвого чорного кольору були чи то з ебенового чорного дерева, чи то з якогось чорного металу, якого не існує в нашому світі. Вони замикалися на великі засуви, більшість розташовувались надто високо, аби дотягтися до них, і були надто важкі, щоб підняти їх. Він запитав себе, як вони звідси вийдуть.

Цариця відпустила руку хлопчика й підняла свою. Вона випросталася на весь зріст і завмерла нерухомо. Потім промовила якісь слова, що їх вони не зрозуміли (але звучали вони жахливо), і зробила такий рух, ніби щось пожбурила в напрямку дверей. І високі та важкі двері затремтіли протягом секунди, ніби виготовлені з шовку,

а тоді обвалилися, аж поки від них не залишилося нічого, крім купи пилуки на порозі.

– Оце так! – присвиснув Дігорі.

– Чи має твій володар чаклун, твій дядько, таку силу, яку маю я? – запитала цариця, знову міцно схопивши руку Дігорі. – Я довідаюся про це згодом. А поки запам'ятай те, що ти бачив. Ось що відбувається з речами та людьми, які стають на моєму шляху.

Набагато більше світла, аніж вони бачили в цій країні, ринуло крізь порожній дверний отвір, і коли цариця вивела їх крізь нього, вони не здивувалися, що опинилися на повітрі. Вітер, який повіяв їм в обличчя, був холодний, але ніби застояний. Вони дивилися з високої тераси на широкий краєвид перед ними.

Низько над обрієм висіло велике червоне сонце, набагато більше, аніж наше. Дігорі відразу відчув, що воно також набагато старше за наше; то було сонце наприкінці свого життя, якому давно набридло дивитися вниз на цей світ. Ліворуч від сонця й вище від нього блимала єдина зірка, велика і яскрава. То були єдині світила, видимі на темному небі. Вони утворювали невеселу групу. А на землі в усіх напрямках, куди лише сягало людське око, розляглося велике місто, у якому не видно було жодної живої істоти. І всі храми, башти, палаці, піраміди й мости відкидали довгі похмурі тіні у світлі бляклого сонця. Колись велика річка текла через місто, але вода в ній давно висохла, й тепер це була широка канава, наповнена сірою пилукою.

– Дивись на те, чого жодні очі більше не зможуть побачити, – сказала цариця. – Таким був Чарн, велике місто, столиця царя царів, чудо світу, а може, й усіх світів. Чи твій дядько править таким великим містом, як це?

– Ні, – сказав Дігорі.

Він хотів пояснити, що дядько Ендрю не править жодним містом, але цариця не дала йому розтулити рота:

– Тепер воно мовчазне. Але я стояла тут, коли повітря наповнювали звуки Чарна: тупотіння ніг, тріскотіння коліс, ляскання батогів і стогін рабів, гуркіт колісниць і жертвних барабанів, по яких били в храмах. Я стояла тут (але це було близько до кінця), коли гуркіт битви долинав із кожної вулиці й вода в річці Чарн була червона. – Вона помовчала й додала: – Але настала мить, коли одна жінка припинила його існування.

– Яка? – запитав Дігорі слабким голосом.

Але він уже вгадав відповідь.

– Я, – сказала цариця. – Я, Ядіс, остання цариця, цариця Світу.

Двоє дітей стояли мовчки, тремтячи на холодному вітрі.

– То була провина моєї сестри, – сказала цариця. – Вона мене довела до такого. Нехай прокляття всіх сил придавить її навечно. У будь-яку хвилину я була готова укласти мир – пощадити її життя також, якби вона поступилася мені тронем. Але вона не поступилася. Її гордість зруйнувала світ. Навіть після того як почалася війна, ми дали врочисту обіцянку, що жодна зі сторін не застосовуватиме магію. Та коли вона зламала свою обіцянку, що могла вчинити я? Дурепа! Ніби вона не знала, що я краще володію магією, ніж вона. Вона навіть знала, що я володію таємницею Світу-гідного-жалю. Невже вона сподівалася – вона завжди була слабкою, – що я не застосую її?

– А що то була за таємниця? – запитав Дігорі.

– То була таємниця з таємниць, – відповіла цариця Ядіс. – Великі царі з нашої династії завжди знали, що існує слово, яке, коли його промовити з належними церемоніями, знищить усі живі істоти, крім тієї, яка його застосувала. Але стародавні царі були слабкими та м'якосердими і зв'язували себе й тих, хто після них приходив, великими клятвами ніколи не намагатися навіть довідатися, що це за слово. Але я довідалася про нього в таємному місці й заплатила жахливу ціну за знання цього слова. Я не застосовувала його, доки вона не примусила мене це зробити. Я намагалася здолати її будь-якими іншими засобами. Я проливала кров своїх армій, наче воду...

– Тварюка! – прошепотіла Поллі.

– Остання велика битва, – сказала цариця, – шаленіла протягом три дні вже в самому Чарні. Протягом трьох днів я спостерігала її з цього самого місця. Я не застосовувала свою силу, аж поки впав мертвим останній із моїх солдатів, а клята жінка, моя сестра, на чолі своїх бунтівників зійшла до середини цих великих сходів, які вели з міста до тераси. Тоді я зачекала, поки вона підійде до мене так близько, що ми бачили обличчя одна одної. Вона зблиснула на мене жахливими підлими очима і сказала: «Перемога!» – «Так, перемога, – підтвердила я. – Але не твоя». І тоді я промовила Слово, що перетворює Світ на Світ-гідний-жалю. Через мить я залишилася єдиною живою істотою під сонцем.

– А люди?! – запитав Дігорі, хапнувши ротом повітря.

– Які люди, хлопче? – перепитала цариця.

– Усі прості люди, – сказала Поллі, – які ніколи не завдавали вам ніякої шкоди. І жінки, й діти, і тварини.

– Чи ти не розумієш? – сказала цариця (усе ще звертаючись до Дігорі). – Я була цариця. Вони були моїми людьми. Чи вони жили не для того, щоб виконувати мою волю?

– Так чи як, а їм дуже не пощастило, – сказав Дігорі.

– Я забула, що ти лише простий хлопець. Хіба можеш ти зрозуміти інтереси Держави? Ти мусиш зрозуміти, дитино: те, що здається хибним для тебе або для простих людей, не здається хибним для такої великої цариці, як я. Вага світу лежить на наших плечах. Ми звільнені від усіх правил. Наша доля висока й самотня.

Дігорі несподівано пригадав, що дядько Ендру говорив йому ті самі слова. Але вони прозвучали більш урочисто, коли їх промовила цариця Ядіс. Можливо, тому, що дядько Ендру не був сім футів заввишки й не мав такої сліпучої вроди.

– І що зробили ви потім? – запитав Дігорі.

– Я вже наклала могутні чари на ту залу, у якій сидять образи моїх предків. І силою тих чарів я спала між ними, сама, як образ, і не потребувала ані їжі, ані вогню, хоч минула тисяча років, поки хтось прийшов і вдарив по дзвону й розбудив мене.

– Це Світ-гідний-жалю зробив сонце таким, яким воно є? – запитав Дігорі.

– А яким воно є? – поцікавилася Ядіс.

– Таким великим, таким червоним і таким холодним.

– Воно завжди було таким, – сказала Ядіс. – Принаймні протягом сотень тисяч років. Ви маєте інше сонце у своєму світі?

– Атож, воно менше й жовтіше. І більше гріє.

Цариця протяжно промовила:

– А-а-а!

І Дігорі побачив на її обличчі той самий голодний і жадібний вираз, який він бачив на обличчі дядька Ендру.

– Отже, – сказала вона, – ваш світ молодший.

Вона на мить замовкла, аби ще раз подивитися на покинуте місто – і якщо вона шкодувала про все, що там вчинила, вона, звичайно ж, не показала цього, – а тоді сказала:

– А тепер ходімо. Тут холодно наприкінці всіх віків.
– Ходімо куди? – запитали діти.
– Куди? – здивовано перепитала Ядіс. – До вашого світу, звичайно ж.

Поллі й Дігорі з жахом подивились одне на одного. Поллі цариця не сподобалася від самого початку; і навіть Дігорі тепер, коли почув історію про те, що тут відбулося, спізнав відчуття, що бачить її довше, ніж волів би. Безперечно, таку особу не дуже хочеться запрошувати до себе додому. А якби їм і хотілося, то вони не мали уявлення про те, як це зробити. Їм хотілося б податися у свій світ самим-одним. Але Поллі не могла дістатися до свого кільця, а Дігорі, звичайно, не міг вирушити туди без неї. Дігорі густо почервонів і пробелькотів, затинаючись:

– О-о... До нашого світу. Я не знав, що ви хочете податися туди...

– А навіщо ж вас сюди послано, як не для того, щоб забрати мене? – запитала Ядіс.

– Я переконаний, наш світ вам не сподобається, – сказав Дігорі. – Це місце не для неї, ти згодна зі мною, Поллі? Воно дуже похмуре й нудне. Там немає на що подивитися.

– Там буде на що подивитися, коли я там правитиму, – відповіла цариця.

– Але ви не зможете там правити, – заперечив Дігорі. – Там зовсім не так, як тут. Вони вам не дозволять.

Цариця подивилася на нього зі зневажливою посмішкою.

– Багато великих царів, – сказала вона, – думали, ніби вони можуть чинити опір династії Чарна. Але всі вони зазнали поразки, і навіть їхні імена забуто. Дурний хлопче! Невже ти думаєш, що я зі своєю красою і своєю магією не матиму весь ваш світ біля своїх ніг, перш ніж промине рік? Підготуйте свої заклинання й негайно переправте мене туди.

– Який жах, – прошепотів Дігорі до Поллі.

– Можливо, ви боїтеся за свого дядька, – пропустила Ядіс. – Але якщо він належно мене вшанує, він збереже своє життя і свій трон. Я прийду не для того, щоб воювати з ним. Він має бути великим чаклуном, якщо зумів перекинути вас сюди. Він цар усього вашого світу чи тільки його частини?

– Він не цар ніде, – сказав Дігорі.

– Ти брешеш, – не погодилася з ним цариця. – Хіба магія не завжди поєднується з царською кров'ю? Хто коли-небудь чув про простих людей, які були б чаклунами? Я бачу істину, говориш ти мені про неї чи ні. Твій дядько – великий цар і великий чаклун у вашому світі. І завдяки своєму мистецтву він бачив тінь від мого обличчя в якомусь магічному дзеркалі або в зачарованому озері; і моя краса так його вразила, що він здійснив потужне заклинання, яке потрясло ваш світ до його підвалин, і послав вас через широке провалля між світами, щоб ви попросили моєї ласки й привели мене до нього. Відповідайте: так усе було чи не так?

– Не зовсім так, – відповів Дігорі.

– Не зовсім так! – крикнула Поллі. – Та ти що, здурів? Це ж цілковита нісенітниця від початку й до кінця!

– Нікчеми! – вигукнула цариця, обернувшись у нападі люті до Поллі й схопивши її за волосся на маківці, де болить найдужче.

Але зробивши так, вона відпустила руки обох дітей.

– Тікаймо! – закричав Дігорі.

– Швидше! – заволала Поллі.

Вони опустили ліві руки в кишені. Їм навіть не довелося надівати кільця. У ту мить, коли вони доторкнулися до них, весь цей безрадісний світ зник із-перед їхніх очей. Їх винесло вгору, й тепле зелене світло ставало дедалі яскравішим у них над головою.

Розділ 6

Початок проблем для дядька Ендру

– Відпусти мене! Відпусти! – зойкнула Поллі.

– Я не торкаюся тебе! – відповів Дігорі.

Потім їхні голови випірнули на поверхню озера. І знову сонячна тиша Лісу-між-світами огорнула їх, і вона здавалася густішою, теплішою та більш мирною, аніж будь-коли після затхлості та руїни місця, яке вони щойно покинули. Я думаю, якби вони здобули шанс знов забути, хто вони такі та звідки прийшли, то лягли б тут та втішалися в напівсні, слухаючи, як ростуть дерева. Але цього разу не могло бути й мови про те, щоб відпочити й подрімати; бо як тільки вони вибралися на траву, то виявили, що не самі. Цариця, або Відьма (називайте її, як вам хочеться), перенеслася сюди разом із ними, міцно тримаючись за волосся Поллі. Саме тому Поллі й кричала: «Відпусти мене! Відпусти!»

Це, до речі, довело ще одну особливість кілець, про яку дядько Ендру не сказав Дігорі, бо не знав про це й сам. Для того щоб перестрибнути зі світу у світ за допомогою одного з кілець, тобі не обов'язково надівати його або доторкатись до нього самому; цілком досить буде доторкнутися до того, хто доторкається до нього. У такому випадку кільце працює як магніт. А кожному відомо, що коли ви підберете магнітом шпильку, то будь-яка інша шпилька, яка торкається першої, також потягнеться за нею.

Тепер, коли вони побачили її в лісі, цариця Ядіс здавалася іншою. Вона була більш блідою, ніж раніше; настільки блідою, що від її краси майже нічого не залишилося. Вона згорбилася й важко дихала, здавалося, ніби повітря в цьому місці душило її. Обоє дітей тепер анітрохи її не боялися.

– Відпусти! Відпусти моє волосся! – знову сказала Поллі. – Чого ти за нього тримаєшся?

– Ну ж бо! Відпусти її волосся! Негайно! – наказав Дігорі.

Вони обоє обернулися і стали борюкатися з нею. Вони були сильнішими, ніж вона, й незабаром примусили її відступити. Вона відсахнулася, важко відсапуючись, і в її очах з'явився вираз жаху.

– Швидше, Дігорі! – сказала Поллі. – Зміни кільце й біжімо до нашого озера!

– Допоможіть! Допоможіть! Пощадіть! – вигукнула Відьма слабким голосом і, спотикаючись, рушила за ними. – Заберіть мене із собою. Ви не можете залишити мене в цьому жахливому місці. Воно вбиває мене.

– Такий резон держави! – зневажливо сказала Поллі. – Як тоді, коли ти вбила стільки людей у своєму світі. Поспішаймо, Дігорі.

Вони наділи зелені кільця, й Дігорі сказав:

– То що ми тепер зробимо?

Він не міг зовсім не відчувати жалю до цариці.

– О, не будь таким віслюком! – вигукнула Поллі. – Десять до одного, що вона лише прикидається. Ходімо швидше!

Й обоє дітей стрибнули у своє озеро. «Добре, що ми його позначили», – подумала Поллі. Та коли вони стрибнули, Дігорі відчув, як холодний вказівний палець і великий палець схопили його за вухо. Вони поринули під воду – й перед ними з'явилися невиразні обриси нашого світу, а ті вказівний і великий пальці стиснули його вухо сильніше. До Відьми вочевидь повернулася її сила. Дігорі пручався, копав ногами, але це йому анітрохи не допомогло. Через мить вони опинилися в кабінеті дядька Ендру. Тепер і сам дядько з подивом дивився на чудернацьке створіння, яке Дігорі привів за собою з іншого світу.

І йому було на що подивитись. Дігорі й Поллі теж не могли відвести очей від неї. Не було сумніву, що Відьма здолала свою слабкість. І тепер, коли вони побачили її у своєму власному світі, зі звичайними речами навколо неї, то їм перехопило подих. У Чарні вона була достатньо грізною – у Лондоні вона вселяла жах. По-перше, вони досі не усвідомлювали, яка вона велика. «Навряд чи це людина», – подумав Дігорі, коли подивився на неї. І, либонь, він мав слухність, бо існує думка, що в жилах царської династії Чарна тече кров велетів. Але навіть її зріст був нічим супроти її краси, лютості й дикості. Вона здавалася вдсятеро більш живою, аніж більшість людей, яких ми можемо зустріти в Лондоні. Дядько Ендру кланявся, потирив руки і, сказати правду, здавався неймовірно наляканим. Він скидався на дрібного карлика поруч із Відьмою. А проте, як потім казала Поллі, існувала якась подібність між її обличчям і його: щось було в їхньому

виразі. Це той вираз, який мають усі погані чаклуни, та «позначка», якої Ядіс не знайшла на обличчі Дігорі. Проте дітям було корисно побачити їх обох разом, бо згодом вони вже ніколи не боялися дядька Ендру, як ви ніколи не боялися б черв'яка, після того як зустрілися з гримучою змією, або корови, після того як побачили скаженого бугая.

«Пхе! – сказав Дігорі сам до себе. – Він чаклун! Не вельми. Тепер вона та особа, яка завдає справжнього страху».

Дядько Ендру й далі потирав руки і кланявся. Він намагався сказати щось дуже чемне, але в роті у нього пересохло й він узагалі не міг говорити. Його «експеримент» із кільцями, як він це називав, виявився успішнішим, аніж він хотів. Бо хоч він мав справи з магією вже багато років, він завжди залишав усі небезпеки (наскільки можливо) на долю інших людей. Нічого подібного йому ще не доводилося переживати.

Тоді Ядіс заговорила; не дуже голосно, але було в її голосі щось, від чого вся кімната затремтіла.

– Де той чаклун, який покликав мене в цей світ?

– Е... е... мадам, – видихнув із себе дядько Ендру. – Для мене велика честь... Я дуже вдячний... Така несподівана втіха... Якби тільки я мав нагоду підготуватися... Я... Я...

– Де той чаклун, йолопе? – повторила Ядіс.

– Це я... Я, мадам... Я сподіваюся, ви пробачите... е... е... будь-яку дурницю, яку могли утнути ці вередливі діти. Запевняю вас, я не мав наміру...

– Ти? – сказала цариця ще жахливішим голосом.

Потім, ступивши лише один крок, вона перетнула кімнату, схопила жмут сивого волосся дядька Ендру й підтягла до себе його голову так, щоб його обличчя опинилося навпроти її обличчя, і роздивилася його, як роздивлялася обличчя Дігорі в палаці в Чарні. А дядько блимав і нервово облизував губи. Нарешті вона відпустила його: так раптово, що він відлетів убік і вдарився об стіну.

— Я бачу, — зневажливо сказала вона, — ти справді чаклун, певного сорту. Підведися на ноги, собако, не намагайся там сісти, наче ти говориш із рівними собі. Як ти навчився магії? Ти не маєш у собі царської крові, я готова заприсягнутися.

— Ну... Можливо, не в строгому розумінні, — пробелькотів дядько Ендру. — Кров у мене не зовсім царська, мем. Проте Кеттерлі — дуже давній рід. Стародавній рід із Дорсетширу, мем.

— Гаразд, — сказала Відьма. — Я бачу, хто ти такий. Ти малий дрібний чаклун, який працює за правилами й по книжках. У твоїй крові й твоєму серці немає справжньої магії. У моєму світі кінець таким чаклунам, як ти, настав ще тисячу років тому. Але тут я дозволю тобі бути моїм слугою.

— Я буду дуже щасливий... Радий прислужитися вам у будь-який спосіб... Для мене це буде велика втіха, запевняю вас.

— Гаразд, гаразд... Ти балакаєш надто багато... Послухай, яким буде твоє перше завдання. Я бачу, ми перебуваємо у великому місті.

Негайно здобудь для мене колісницю, або летючий килим, або добре навченого дракона, чи які там засоби пересування надають персонам царського або шляхетного походження у вашій країні. Відвезеш мене до тих місць, де я знайду одяг, коштовне каміння й рабів, які відповідатимуть моєму рангу. Завтра я почну завоювання вашого світу.

– Я... Я... піду й негайно замовлю кеб, – видушив із себе дядько Ендру.

– Стій, – сказала Відьма, коли він дійшов до дверей. – Навіть не думай зрадити мене. Мої очі бачать крізь стіни й у головах людей. Вони спостерігатимуть за тобою, хоч би куди ти пішов. На перший сигнал непокори я нашлю на тебе такі чари, що все, на що ти сядеш або до чого доторкнешся, перетвориться на розпечене залізо, а коли ти ляжеш у ліжко, на твої ноги наваляться невидимі брили льоду. А тепер іди.

Старий вийшов; він був схожий на собаку з підібганим хвостом. Діти боялися, що Ядіс скаже їм про те, що відбувалося з нею в лісі. Проте, як виявилось, вона ніколи про це не згадувала ані тоді, ані згодом. Я думаю (і так само думав Дігорі), що її розум не міг пригадати того спокійного місця, і хоч би як часто ви переправляли її туди й хоч би як надовго залишали її там, вона б нічого про це не знала. Тепер, коли вона залишилася на самоті з дітьми, вона не звертала на них жодної уваги. Така манера була характерна для неї. У Чарні вона не звертала уваги на Поллі (до самого кінця), бо Дігорі був тим, кого вона мала намір використати. Тепер, коли вона мала дядька Ендру, то перестала помічати Дігорі. Я думаю, всі відьми є такими. Вони не цікавляться ані речами, ані людьми, якщо не можуть використати їх; вони жакливо практичні. Тому в кімнаті протягом хвилини чи двох панувала мовчанка. Але з того, як Ядіс тупала ногою по підлозі, було видно, що її опановує нетерплячка.

Тоді вона сказала, ніби звертаючись до самої себе:

– Що робить той старий йолоп? Треба було мені взяти батіг. – І покинула кімнату в пошуках дядька Ендру, не обдарувавши дітей жодним поглядом.

– Ох! – зітхнула з полегкістю Поллі. – А тепер мені час додому. Уже дуже пізно. Сподіваюся, батьки мене ждуть.

– Гаразд, іди, але повертайся, як тільки зможеш. Це просто жах, що ми маємо її тут. Ми повинні вигадати якийсь план.

– Нехай тепер твій дядько його вигадусь, – сказала Поллі. – Це він заварив усю цю кашу з магією.

– Але ж ти повернешся, правда ж, повернешся? Нехай воно все западеться, але ти ж не покинеш мене самого в такій халепі, як ця?

– Я піду додому через тунель, – досить холодно промовила Поллі. – Так буде найшвидше. Але якщо ти хочеш, щоб я повернулася, то не ліпше було б, якби ти попросив у мене пробачення?

– Попросив у тебе пробачення? – вигукнув Дігорі. – Ну хіба не дівчача логіка? А що я такого вчинив?

– О, нічого, звичайно, – саркастично відповіла Поллі. – Лише мало не викрутив мені руку в тій кімнаті з восковими постатями, як боягузливий хуліган. Лише вдарив молотком по дзвону, як тупий йолоп. Лише обернувся до неї спиною в лісі, тож вона встигла схопити тебе, перш ніж ми стрибнули в наше озеро. Це, мабуть, і все.

– Он як, – сказав Дігорі, вельми здивований. – Ну, гаразд, я прошу в тебе пробачення. І я справді почуваюся винним у тому, що сталося в кімнаті з восковими фігурами. Ось я й попросив у тебе пробачення. А тепер будь порядною дівчиною й повернися. Бо я буду в глибокій ямі, якщо ти не повернешся.

– Я не бачу, що може трапитися з тобою. Це ж містер Кеттерлі збирається сісти на розпеченого стільця або лягти в крижане ліжко, хіба ні?

– Я думаю не про те, – сказав Дігорі. – Я непокоюсь про матір. А що, як це створіння зайде в її кімнату? Воно може налякати її до смерті.

– А й справді, – стурбувалася Поллі. – Гаразд. Ми укладемо мир. Я повернуся, якщо зможу.

І вона проповзла крізь маленькі двері в тунель. Це темне місце серед голих балок, яке здавалося їм таким загадковим і таємничим лише кілька годин тому, тепер було спокійним і наповненим домашнім затишком.

Але ми мусимо повернутися до дядька Ендрю. Його бідолашне старе серце мало не вискакувало з грудей, коли він, спотикаючись, спускався сходами, які вели з горища, знову й знову обтираючи лоба хусточкою. Коли він дійшов до своєї спальні, яка була поверхом нижче, то зазирнув досередини. І насамперед дістав із гардероба пляшку й склянку, які завжди ховав там, де тітка Летті не знайшла б їх. Він

налив собі повну склянку якогось несмачного питва й випив одним ковтком. Потім набрав повні груди повітря.

– Слово честі, – сказав він собі. – Я геть приголомшений. Яка несподіванка. І це в моєму віці!

Він налив собі другу склянку, випив її також і став перевдягатися. Ви ніколи не бачили такого одягу, але я його пам'ятаю. Він надів дуже високий, блискучий і твердий комір, такий, що примушував вас тримати підборіддя вгору, білу камізельку з малюнком і надів через лоба ланцюжок свого золотого годинника. Одягнув найкращий сурдут, який зберігав для весіль і похоронів. Дістав найкращого капелюха й почистив його. На туалетному столику в нього стояв вазон із квітами (поставлений туди тіткою Летті). Він узяв одну квітку й устроїв у петельку сурдута. Узяв чисту хусточку (дуже гарну, таких сьогодні не купити) з маленької шухляди під праву руку й капнув на неї кілька крапель парфумів. Узяв монокль із чорною стрічкою і вставив його в око. Потім подивився на себе в дзеркало.

Дітям притаманний один різновид дурості, як ви знаєте, а дорослим – інший. У ту мить дядько Ендрю починав дуріти в дуже дорослий спосіб. Тепер, коли Відьма не перебувала в одній кімнаті з ним, він швидко забув, як вона його налякала, і чимраз більше думав про її незвичайну красу. Він повторював собі: «Демонічно гарна жінка, демонічно вродлива. Створіння надзвичайної краси». Він так само примудрився забути, що це діти привели до нього це «надзвичайне створіння»: він мав таке відчуття, ніби це він своєю магією викликав її з невідомих світів.

«Хай там як, хлопче, – сказав він сам до себе, дивлячись у дзеркало, – а ти по-диявольському добре зберігся для свого віку. Чоловік витончений і бездоганний».

Ви бачите, що цей старий пришелепок справді уявляв собі, що Відьма закохається в нього. Цьому, либонь, посприяли два ковтки спиртного і його найкращий одяг. Але хай там як, а він був пихатим, як павич: саме тому він і прихилився до магії.

Він відімкнув двері, спустився сходами вниз, послав покоївку найняти кеб (у ті часи кожен мав багато слуг) і зазирнув до вітальні. Там, як і сподівався, він знайшов тітку Летті. Вона була заклопотана нагальною справою – лагодила матрац. Він лежав на підлозі біля вікна, а вона стояла на ньому навколішки.

– Моя люба Летиціє, – сказав дядько Ендру, – мені треба... е... е... вийти. Позич мені п'ять фунтів або десь так, я маю зустрітися з гарною дівчиною.

– Ні, любий Ендру, – сказала тітка Летті рішучим спокійним голосом, не підводячи голови від своєї праці. – Я тисячу разів повторювала, що не позичатиму тобі грошей.

– Не будь такою впертою, моя люба, – сказав дядько Ендру. – Це дуже важливо. Ти поставиш мене в по- диявольському незручне становище, якщо не виконаєш моє прохання.

– Ендру, – сказала тітка Летті, дивлячись йому в обличчя, – мене дивує, що тобі не соромно просити в мене гроші.

За цими словами існувала тривала й нудна історія, як то часто буває в дорослих людей. Вам треба знати про неї тільки те, що дядько Ендру, нібито «залагоджуючи всілякі справи дорогої Летті», а насправді нічого не роблячи, витрачав великі гроші на бренді й сигари (а тітці Летті доводилося знову й знову сплачувати його рахунки) і зробив її набагато біднішою, аніж вона була тридцять років тому.

– Моя люба дівчино, – сказав дядько Ендру, – ти нічого не розумієш. Сьогодні я муситиму зробити цілком несподівані витрати. Мені треба трохи розважитися. Не будь упертою, дай мені гроші.

– І кого ти збираєшся розважати, Ендру? – запитала тітка Летті.

– Щойно до мене прибув надзвичайно важливий гість.

– Не мели дурниць, – сказала тітка Летті. – Протягом останньої години у двері не було жодного дзвінка.

Цієї миті двері несподівано широко відчинилися. Тітка Летті обернулася й з подивом побачила, що у дверях стоїть величезна жінка, розкішно вдягнена, з голими руками, а її очі метали блискавки. То була Відьма.

Розділ 7

Що сталося біля дверей

– Ниций рабе, скільки я муситиму чекати свою колісницю? – громовим голосом запитала Відьма.

Дядько Ендру зіщулився й відступив від неї. Тепер, коли вона постала перед ним, усі дурні думки, що обступили його, коли він дивився на себе в дзеркало, покинули його. Але тітка Летті підвелася з колін і вийшла на середину кімнати.

– І хто ця молода особа, Ендру, можна мені запитати? – промовила тітка Летті крижаним голосом.

– Визначна гостя – дуже важлива особа, – промурмотів він, затинаячись.

– Нісенітниця! – заявила тітка Летті, а тоді провадила, обернувшись до Відьми: – Негайно забирайся з мого дому, безсоромна хвойдо, а то я викличу поліцію.

Вона думала, що Відьма прийшла з якогось цирку, і їй дуже не сподобалися її голі руки.

– Хто ця жінка? – запитала Ядіс. – На коліна, нікчемний рабе, поки я тебе не вдарила.

– Мені не треба лайки в моєму домі, жінко, – попередила тітка Летті.

Несподівано, як здалося дядькові Ендру, цариця випросталася і стала ще вищою. Вогонь бризнув із її очей: вона простягла руку тим самим жестом і з тими самими грізними й жахливими словами, якими вона недавно перетворила ворота Чарна на порох. Але нічого не відбулося, крім того що тітка Летті, подумавши, що ті жахливі слова були сказані незвичайною англійською мовою, зауважила:

– Так я й думала. Ця жінка п'яна. П'яна! Вона навіть не спроможна говорити зрозумілою мовою.

То була, певно, жахлива мить для Відьми, коли вона несподівано зрозуміла, що її спроможність перетворювати людей на порох, яка була цілком реальною в її світі, виявилася марною в нашому. Але вона ні на мить не втратила самовладання. Не думаючи про своє розчарування, вона стрибнула вперед, схопила тітку Летті за шию й за коліна, підняла її високо над головою, так ніби та була не важчою за

ляльку, й кинула через кімнату. Коли тітка Летті ще летіла в повітрі, покоївка (якій ранок видався дуже цікавим) устромила голову в двері й сказала:

– Ваш наказ, сер, виконано, кеб подано.

– Ходімо, рабе, – сказала Відьма дядькові Ендру.

Він щось забурмотів про «гідне жалю насильство, я повинен висловити протест», але, перехопивши єдиний погляд від Ядіс, він утратив мову. Вона потягла його геть із кімнати й геть із дому. І Дігорі пробіг униз сходами саме вчасно, щоб побачити, як зачинилися за ними двері парадного входу.

– Оце так! – сказав він. – Вона вирвалася на волю в Лондон. І забрала із собою дядька Ендру. Я не уявляю собі, що тепер може статися.

– О, містере Дігорі, – сказала покоївка (день для якої видався справді чудовим). – Я думаю, міс Кеттерлі дуже вдарилася.

І вони обоє побігли до вітальні, подивитися, що ж там сталося.

Якби тітка Летті впала на голі дошки чи навіть на килим, я думаю, вона переламала б собі всі кістки: але, на своє велике щастя, вона впала на матрац. Тітка Летті була дуже сувора стара леді; леді часто були суворими в ті часи. Вона понюхала трохи нюхальної солі й посиділа кілька хвилин, а потім сказала, що з нею все гаразд, якщо не зважати на кілька синців. Їй не знадобилося багато часу, щоб оцінити ситуацію.

– Саро, – сказала вона покоївці (яка ніколи не мала такого цікавого дня), – негайно піди в поліцію і скажи їм, що на волі розгулює небезпечна божевільна жінка. Я сама віднесу ланч місіс Кірке.

Місіс Кірке, звичайно, була матір'ю Дігорі.

Після того як мати одержала свій ланч, Дігорі й тітка Летті також поснідали.

І тоді Дігорі глибоко замислився.

Проблема полягала в тому, як відіслати Відьму до її власного світу чи принаймні вислати геть із нашого якомога швидше. Хоч би що сталося, їй не можна дозволити шаленіти в домі. Мати не повинна її побачити. І бажано не дозволити їй шаленіти в Лондоні. Дігорі не було у вітальні, коли вона намагалася «розтрощити» тітку Летті, але він бачив, як вона розтрощила ворота в Чарні. Тож він знав про її жахливу силу й не знав, що вона втратила її частину, коли прийшла в наш світ. І

він знав, що вона хоче підкорити собі наш світ. На цю мить, як він міг собі уявити, вона могла вже розтрити Букінгемський палац або Дім парламенту: і не випадало сумніватися, що чимало полісменів уже перетворені на купки пороку. І він ніяк не міг перешкодити цьому. «Але кільця начебто діють, як магніти, – подумав Дігорі. – Якщо я зможу доторкнутися до неї, а потім схопитися за своє жовте кільце, ми обоє провалимося в Ліс-між-світами. Хотілося б мені знати, чи вона знову втратить там усю свою силу? Чи то вплинуло на неї те місце, чи то був лише шок від того, що її витягли з її власного світу? Але, думаю, мені варто ризикнути. Та як мені знайти ту звірюку? Думаю, тітка Летті не дозволить мені вийти з дому, якщо я не повідомлю її, куди йду. А в мене грошей лише два пенси, хоч мені потрібно значно більше на автобуси й трамваї, якщо я захочу оглянути весь Лондон. Хай там як, а я не маю найменшого уявлення, де її шукати. Я навіть не знаю, чи дядько Ендрю досі супроводжує її».

Зрештою він дійшов висновку, що йому залишається тільки чекати й сподіватися, що дядько Ендрю та Відьма повернуться додому. Якщо так, йому треба буде вибігти з кімнати, вхопитися за Відьму й надіти своє жовте кільце, перш ніж вона встигне ввійти в дім. Тобто він муситиме стежити за парадними дверима, як кіт за мишею на виході з її нори; і він не покине свого спостережного пункту ні на мить. Отож він пішов у їдальню й «приліпився обличчям», як то кажуть, до шибки вікна. Це було вікно з виступом, із якого можна спостерігати за сходами аж до парадних дверей і дивитися вгору та вниз по вулиці так, щоб побачити кожного, хто наблизиться до дверей.

«Цікаво, що тепер робить Поллі?» – подумав Дігорі.

Він думав про це довго, поки минули перші повільні півгодини. Але вам не треба думати про це разом із ним, бо я вам розповім. Вона дуже запізнилася на обід, а її черевики й панчохи були мокрі. І коли в неї запитали, де вона була й що робила, дівчинка відповіла, що була з Дігорі Кірке. На подальше розпитування вона відповідала, що намочила ноги в озері й що те озеро було в лісі. Коли її запитали, а де той ліс, вона сказала, що не знає. Коли її запитали, чи то був один із парків, вона досить правдиво відповіла, що він справді був схожий на парк. З усього цього її мати дійшла висновку, що Поллі, нікого не повідомивши, заблукала в ту частину Лондона, якої вона не знала, і зайшла до незнайомого парку, де розважалася, стрибаючи в калюжі.

Тож їй сказали, що вона поводитися як дуже неслухняна дівчинка і що їй більше не дозволять гратися з тим «хлопчиком Кірке», коли щось подібне повториться. Після цього її нагодували смачним обідом з усіх страв, які залишилися, й послали до ліжка, щоб вона поспала не менш як дві години. У ті часи таке відбувалося часто.

Тож, коли Дігорі стояв на варті біля вікна в їдальні, Поллі лежала в ліжку, й обоє думали про те, як жахливо повільно збігає час. Гадаю, я почувався б краще у становищі Поллі. Вона мала тільки дочекатися, коли закінчатся ті дві години. А Дігорі через кожні дві хвилини чув стукотіння коліс кеба або пекаревого фургона, або чув, як із-за рогу виходить хлопець різника, й думав: «Вона повертається», а потім переконувався в тому, що ні. І між цими невиправданими тривогами протягом, як здавалося, годин і годин цокав годинник і велика муха – десь на недосяжній височині – дзижчала проти вікна. Це був один із тих будинків, у яких пополудні панує глибока й нудна тиша і де, здається, завжди пахне бараниною.

Протягом тривалого спостереження й чекання сталася одна невеличка подія, яку я не можу не згадати, позаяк згодом вона призвела до чогось вельми важливого. Якась леді принесла виноград для матері Дігорі; позаяк двері вітальні були відчинені, Дігорі не міг не почути розмову між тіткою Летті й тією леді в холі.

– Які чудові грона винограду! – долинув до нього голос тітки Летті. – Я переконана, якщо їй щось може допомогти, то це такий виноград. Але бідолашна дорога маленька Мейбл! Боюся, що потрібні фрукти з Краю Молодості, щоб допомогти їй тепер. Ніщо в цьому світі не зможе зробити для неї чогось.

Потім вони стихили голоси й говорили ще довго, але він уже нічого не чув.

Якби він не чув розмови про Край Молодості кілька днів тому, він подумав би, що тітка Летті говорила, не маючи на меті чогось конкретного, як ото часто базікають дорослі, і їхня розмова його не зацікавила б. Він майже так і подумав. Але несподівано йому сянуло, що він тепер знає (якщо тітка Летті й не знала), що інші світи справді існують, і навіть побував в одному з них. У такому разі десь і справді міг існувати Край Молодості. Могло існувати все що завгодно. Могли рости фрукти десь в іншому світі, які й справді вилікували б його матір. І ви знаєте, як ти себе відчуваєш, коли починаєш сподіватися на

щось, чого ти вкрай потребуєш; ти майже борешся проти цієї надії, бо вона надто гарна, щоби бути правдивою, а ти часто спізнавав розчарування раніше. Саме так почував себе Дігорі. Але марно було стискати за горло цю надію. Адже вона могла – справді могла бути реальною. Так багато дивних подій уже сталося. І він має магичні кільця. У тому лісі багато озер – отже, існує багато світів. І він може навідати їх усі. І тоді його мати справді одужає. Усе знову стане гаразд. Він геть забув про те, що чатує на Відьму. Його рука вже ковзнула в кишеню, де він тримав жовте кільце, коли раптом почулося тупотіння копит.

«Що це? – подумав Дігорі. – Пожежна машина? Цікаво, який дім загорівся? Господи, вони їдуть сюди. Це вона!»

Я не маю потреби пояснювати вам, кого він мав на увазі, сказавши: «Це вона!»

Спочатку з'явився кеб. Місце для візника було порожнє. На даху, де вона не сиділа, а стояла, балансуючи з дивовижною рівновагою, коли екіпаж обминув ріг вулиці, була Ядіс, цариця цариць і жах Чарна. Її зуби були оголені у вищирі, очі сяяли, як вогонь, а довге волосся маяло позаду неї, як хвіст комети. Вона стьобала коня нещадно. Його ніздрі були розширені й червоні, а боки – вкриті згустками піни. Він домчав диким чвалом до парадних дверей, проминувши стовп із ліхтарем лише на дюйм, а тоді здибився на задні ноги. Екіпаж напоровся на стовп із ліхтарем і розламався на кілька частин. Відьма зробила карколомний стрибок саме вчасно й опинилася на спині в коня. Вона тепер сиділа на ньому верхи й нахилилася вперед, щось прошепотівши йому на вухо. Певно, вона зробила це не для того, щоб його заспокоїти, а для того, щоб він геть очманів. Кінь знову здибився на задні ноги, і його іржання пролунало, як зойк. Він перетворився на копита, зуби, очі та розмаяну гриву. Лише відмінний верхівець міг утриматися в нього на спині.

Перш ніж Дігорі набрав повні груди повітря, сталося багато інших подій. Другий екіпаж підкотив до першого. З нього вистрибнули товстий чоловік у сурдуті й полісмен. Підкотив і третій екіпаж із двома полісменами. Потім з'явилося близько двадцятьох людей (переважно кур'єрів) на велосипедах, усі дзвонили у свої дзвінки, кричали та свистіли. Останнім прибіг натовп роззяв на своїх ногах: усі були розпалені від бігу, але вони втішалися. Вікна позачинялися в усіх

будинках на цій вулиці, і покоївка або дворецький стояли в кожних парадних дверях. Вони хотіли помилуватися цікавим видовищем.

Тим часом старий джентльмен, хитаючись і тремтячи, спробував вибратися з-під уламків першого екіпажа. Кілька людей підбігли, щоб допомогти йому. Та позаяк один тягнув його в один бік, а інший у другий, можливо, він би швидше виліз із-під руїн власними силами. Дігорі здогадався, що старий джентльмен має бути дядьком Ендрю, але його обличчя не роздивився.

Капелюх-циліндр на його голові приплюснувся.

Дігорі вибіг на вулицю й приєднався до натовпу.

— Ось вона, та жінка, ось вона! — вигукнув товстий чоловік, показуючи на Ядіс. — Виконуйте свій обов'язок, констеблю. Вона взяла з моєї крамниці на сотні й тисячі фунтів товару. Подивіться на перли на її шії. Вони мої. І вона подивилася на мене чорним оком, а це ще гірше.

— Чорне око вона справді має, — сказав хтось із натовпу. — І таке гарне чорне око, якого я раніше не бачив. Красуня! І дуже сильна жінка!

— Пропоную вам покласти сирий біфштекс на ваш товар, тоді він буде в безпеці, — сказав хлопець різника.

— То що тут сталося? — запитав найголовніший із полісменів. — Ну ж бо, розкажіть.

— Я ж вам сказав, що вона... — почав товстий чоловік, але тут хтось вигукнув:

— Не дозволяйте старому, який був у кебі, накивати п'ятами. Бо він теж був із нею.

Старий джентльмен, безперечно, не хто інший, як дядько Ендру, щойно вибрався з-під уламків кеба й потирав свої синці.

— Ну ж бо, — сказав полісмен, обертаючись до нього, — розкажіть мені, що тут сталося.

Дядько Ендру промурмотів із-під розчавленого капелюха щось нерозбірливе.

— Облиште це, — суворо сказав йому полісмен. — Тут не до жартів. Скиньте капелюха, ви мене чуєте?

Це було легше сказати, аніж зробити. Дядько Ендру довго й марно змагався зі своїм капелюхом, тож двоє інших полісменів схопили його за криси і стягли з голови.

— Дякую вам, дякую, — сказав дядько Ендру слабким голосом. — Дякую. Господи, я геть розбитий. Якби хтось приніс мені трохи бренді...

— А тепер послухайте, будь ласка, мене, — сказав полісмен, діставши з кишені великий записник і маленький олівець. — Ви відповідаєте за цю молоду жінку?

— Стережіться! — вигукнуло кілька голосів, і полісмен відстрибнув на крок назад саме вчасно.

Кінь буцнув його задньою ногою, яка, напевне, убила б його. Потім Відьма повернула коня так, щоб він дивився на натовп, а його задні ноги опинилися на тротуарі. У її руці з'явився довгий блискучий ніж, і вона почала визволяти коня від розбитого екіпажа.

А Дігорі намагався знайти таке місце, з якого він міг би доторкнутися до Відьми. Це було не так легко, бо з того боку, де він стояв, було надто багато людей. Щоб підійти до неї з протилежного боку, він мав пропхатися між копитами коня й рейками, що обгороджували «площу» довкола будинку. Бо дім Кеттерлі мав підвал. Якщо ви бодай трохи знаєте про коней, а тим більше бачили, в якому стані щойно перебував цей кінь, то ви розумієте, що такий маневр був би дуже небезпечним. Дігорі знав багато про коней, але він стиснув зуби й наготувався проскочити повз грізні задні копита, як тільки настане слухна мить.

Червонопикий чоловік у капелюсі-котелку пропхався наперед натовпу.

— Отакої! — сказав він. — Та це ж мій кінь, на якому вона сидить, і мій кеб, який вона перетворила на купу трісок.

— Говоріть по черзі, — сказав полісмен. — Прошу вас, говоріть по черзі.

— Але ж у нас немає часу, — сказав власник кеба. — Я знаю цього коня краще, ніж ви. Він не звичайний кінь. Його батько був бойовим конем офіцера в кавалерії, справді був. І якщо молода жінка й далі збуджуватиме його, тут станеться вбивство. Пропустіть-но мене до нього.

Полісмен був лише радий, що йому випала добра нагода відійти від коня. Власник кеба підступив до нього на крок, подивився вгору на Ядіс і сказав досить приязним голосом:

— А тепер, міссі, дозвольте мені підійти до його голови, а ви тихенько злізайте. Ви леді, й вам не потрібні всі ці неприємності, хіба не так? Ви хочете піти додому, випити філіжанку смачного чаю і спокійно лягти до ліжка. Вам там стане набагато краще. — Водночас він простяг руку до голови коня зі словами: — Тихіше, Агрусє, тихіше, хлопче. Заспокойся.

Тоді вперше озвалася Відьма.

— Собако! — пролунав її холодний лункий голос, заглушивши всі інші звуки. — Собако, відпусти мого царського коня. Я імператриця Ядіс.

Розділ 8

Битва біля ліхтарного стовпа

«Отакої! Так ти гімператриця, чи не так? Ми ще подивимося, яка ти гімператриця», – сказав чийсь голос. Потім пролунав і другий: «Хай живе гімператриця Колні-Гетч!^[13]» – і до нього приєдналося чимало голосів. Але вітання перейшли у вибухи реготу, й вона побачила, що всі глузують із неї. Вираз її обличчя змінився, вона переклала ніж у ліву руку і без попередження вчинила те, на що страшно було дивитися. З неймовірною легкістю, так ніби то була звичайнісінька річ у світі, вона простягла праву руку й відірвала від ліхтарного стовпа одну з його сталевих поперечок. Якщо вона втратила частину магічної сили в нашому світі, то не втратила сили фізичної: вона могла зламати сталевий брус, наче цукерку, тож підкинула свою нову зброю в повітря, знову її зловила, помахала нею і пустила коня вперед.

«Тепер мій шанс», – подумав Дігорі. Він проскочив між конем і рейками й рушив уперед. Якби тварина зупинилася бодай на мить, він міг би схопити Відьму за п'яту. Коли він кинувся вперед, то почув огидний тріск і тупий звук удару – то Відьма опустила сталевий брус на шолом головного полісмена; чоловік упав, наче кегля.

– Швидше, Дігорі. Її треба зупинити, – почувся голос поруч.

Це була Поллі, яка вибігла на вулицю, щойно їй дозволили встати з постелі.

– Ти молодець, – сказав Дігорі. – Тримайся за мене міцно. Tobі доведеться надіти кільце. Жовте, не забувай. Але не торкайся його, поки я не закричу.

Пролунав другий тріск, і ще один полісмен упав, як підкошений. Із натовпу долинув сердитий рев:

– Стягніть її з коня! Хапайте камені з бруківки! Викличте військо!

Але більшість людей намагалися триматися від неї так далеко, як тільки могли. Проте власник кеба, вочевидь найхоробріший і водночас найдобріший із присутніх, тримався неподалік від коня, ухиляючись від ударів сталевого бруса й намагаючись схопити Агруса за голову.

Натовп знову зчинив неймовірний галас. Камінь просвистів над головою Дігорі. Потім пролунав голос Відьми, чистий, як звук

великого дзвона, наче вона нарешті відчула себе майже щасливою.

– Покидьки! Ви мені дорого заплатите, коли я підкорю ваш світ. Не залишиться жодного каменя від вашого міста! Я вчиню з вами так, як учинила з жителями Чарна, Фелінди, Сорліса, Брамандіна.

Дігорі нарешті зловив її за литку. Вона копнула ногою назад і вдарила підбором його в рот. Від болю він випустив її литку. Губи в нього були розбиті, а рот наповнився кров'ю. Десь дуже близько пролунав голос дядька Ендру, схожий на тремтячий зойк:

– Мадам, моя люба леді, благаю вас, стримуйте себе!

Дігорі зробив ще одну спробу схопити її за п'яту, і вона знову його струсила. Ще кілька чоловіків впали від залізного бруса. Дігорі схопив її за п'яту втретє; він тримав її з усіх сил і крикнув Поллі: «Давай!», потім – слава Богу! – розгнівані, перелякані обличчя зникли. Обурені голоси замовкли. Усі, крім голосу дядька Ендру. Зовсім близько від Дігорі в темряві він квилив:

– О, що за маячня! Це кінець? Я не можу далі терпіти. Це несправедливо. Я ніколи не думав, що стану чаклуном. Це непорозуміння. Провина моєї хрещеної матері; я мушу протестувати. Та ще з моїм здоров'ям. Дуже давня родина з Дорсетширу.

«От лихо! – подумав Дігорі. – Ми ж не хотіли забрати сюди його. Прокляття, оце так несподіванка!»

– Ти тут, Поллі? – запитав він.

– Так, я тут. Перестань штовхатися.

– Я не... – почав Дігорі, але, перш ніж він устиг сказати більше, їхні голови випірнули з води під тепле сонячне сяйво лісу. А коли вони вибралися з озера, Поллі скрикнула:

– О, поглянь! Ми притягли сюди й коня. І містера Кеттерлі. І власника кеба. Ну й мішанина!

Коли Відьма побачила, що вона знову в лісі, вона зблідла й нахилилася, аж поки доторкнулася обличчям до гриви коня. Було видно, що вона відчувається смертельно хворою. Дядько Ендру тремтів. Але кінь Агрус струснув головою, весело заіржав і, здавалося, почувався пречудово. Він заспокоївся вперше, відколи Дігорі його побачив. Його вуха, досі притиснуті до голови, тепер піднялися, як їм і належало, і вогонь погас у його очах.

– Це добре, мій хлопче, – сказав власник кеба, поплескавши Агруса по шиї. – Так воно краще. Тепер ти можеш розслабитися.

Агрус зробив найприроднішу річ у світі. Відчуваючи велику спрагу (й не дивно), він повільно підійшов до найближчого озера і ступив у нього, щоб напитися води. Дігорі досі тримався за п'яту Відьми, а Поллі не випустила руку Дігорі. Одна з рук власника кеба лежала на шийі коня; а дядько Ендру, який досі тремтів, ухопився за другу руку власника кеба.

– Швидше, – сказала Поллі, глянувши на Дігорі. – Зелені!

Тож кінь так і не напився. Натомість уся компанія відчула, як її огортає темрява. Агрус заіржав; дядько Ендру хлипав.

Дігорі мовив:

– Нам дуже пощастило.

Запала коротка пауза. Потім Поллі сказала:

– Ми вже повинні бути там, чи не так?

– Схоже, ми десь перебуваємо, – сказав Дігорі. – Принаймні я стою на чомусь твердому.

– Я теж – коли я про це подумала, – мовила Поллі. – Але чому так темно? Ти не думаєш, що ми потрапили не в те озеро?

– Це має бути Чарн, – сказав Дігорі. – Ми лише опинилися там посеред ночі.

– Це не Чарн, – пролунав голос Відьми. – Це порожній світ. Це Ніщо.

І справді, це дуже було схоже на Ніщо. Не було зірок. Їх огортала така темрява, що вони зовсім не бачили одне одного, незалежно від того, тримали вони свої очі заплющеними чи розплющеними. Під їхніми ногами було холодне, рівне щось, можливо, земля, але напевне не трава й не дерево. Повітря було холодне й сухе, без вітру.

– Мій фатум прийшов по мене, – сказала Відьма тоном жахливого спокою.

– О, не кажіть так, – пробелькотів дядько Ендру. – Моя люба молода леді, благаю вас: не кажіть таких речей. Не думаю, що все так погано. О чоловіче добрий, – звернувся він до власника кеба, – чи ви не маєте при собі пляшки? Краплю спиртного – ось чого мені треба.

– Послухайте-но мене, послухайте-но мене, – пролунав голос власника кеба, твердий, добрий, упевнений голос. – Усі заспокойтеся, ось що я вам скажу. Ніхто не зламав собі кісток? От і гаразд. Ми зараз можемо бути цілком задоволені, а тим більше після того, як пережили такий день. Якщо ж ми попадали в глибоку яму – можливо, там, де будують нову станцію метро, – хтось прийде й допоможе нам звідси вибратися, повірте мені! А якщо ми мертві – таке може бути, я не заперечую, – то ви повинні пам'ятати, що на морі буває й гірше й кожен колись має померти. І нема чого боятися смерті, якщо ти жив порядним життям. І якщо ви запитаєте мене, як нам найліпше збути час, то я пропоную заспівати гімн.

І він заспівав. Спочатку він заспівав подячний молебень за добрий урожай, за те, що вдалося його успішно зібрати. Це не вельми пасувало до місця, де, либонь, нічого не росло від початку часів, але саме цей релігійний спів запам'ятався йому найкраще. Голос він мав приємний, і діти приєдналися до нього; це їх трохи підбадьорило. Дядько Ендру й Відьма до них не приєдналися.

Під кінець гімну Дігорі відчув, як чиясь рука схопила його за рукав, і запах бренді та сигар, а також доброго одягу підказали йому, що це має бути дядько Ендру, який обережно потяг його від інших. Коли вони пройшли невеличку відстань, дядько так наблизив рот до Дігорі, що йому залоскотало у вусі, й прошепотів:

– Ну ж бо, хлопче. Надінь кільце. Тікаймо звідси.

Але Відьма мала дуже добрий слух.

– Дурень! – пролунав її голос. – Ти забув, що я можу читати в головах людей? Відпусти хлопця. Якщо ти вчиниш зраду, я так тобі

поміщуся, як ніхто не мстився в усіх світах від самого їхнього початку.

– І якщо ти вважаєш, – додав Дігорі, – мене такою підлою свинею, що я можу втекти звідси й покинути Поллі, і власника кеба, і коня в такому місці, як це, то ти дуже помиляєшся.

– Ти поганий і нахабний хлопчисько, – сказав дядько Ендрю.

– Тихіше! – попросив власник кеба.

Усі дослухалися.

У темряві щось нарешті стало відбуватися. Хтось заспівав. Голос лунав дуже далеко, й Дігорі не міг збагнути, з якого напрямку він лине. Іноді здавалося, він долітає з усіх напрямків. Іноді вчувалося, що голос лунає десь унизу під ними. Його нижні ноти були достатньо глибокі, щоб бути голосом самої землі. Слів не було. Власне, не було навіть мелодії. Але музика голосу була, поза всяким порівнянням, найпрекраснішою музикою, яку він будь-коли чув. Такою прекрасною, що він майже не міг витримувати її. Кінь, либонь, теж уподобав її; він заіржав так, як заіржав би кінь після того, як протягом багатьох років його запрягали в кеб, а потім раптом він здобув волю й опинився на тому полі, де грався, коли був малим лошам, і побачив, як хтось, кого він пам'ятав і любив, іде до нього через поле, щоб почастувати грудочкою цукру.

– Господи! – сказав власник кеба. – Чи ж не чудова музика?

Потім два чуда сталися в одну мить. Одним було те, що до першого голосу приєдналися інші голоси; більше голосів, ніж можна порахувати. Вони лунали в гармонії з першим, але звучали набагато вище: холодні, дзвінкі, срібні голоси. Другим чудом стало те, що вгорі темрява несподівано засяяла зірками. Вони не викотилися на небо одна за одною, як це буває літнього вечора. У якусь мить там не було нічого, крім темряви; наступної миті там вискочили тисячі й тисячі світляних цяточок – окремі зірки, сузір'я й планети, яскравіші й більші, ніж у нашому світі. Хмар не було. Нові зорі й нові голоси засяяли й залунали в одну й ту саму мить. Якщо ви це бачили й чули, як бачив і чув Дігорі, ви не сумнівалися б у тому, що співають самі зірки й що то перший голос примусив їх викотитися на небо й заспівати.

– Оце так! – вигукнув власник кеба. – Я був би кращою людиною у своєму житті, якби знав, що існують такі речі.

Голос на землі тепер лунав гучніше й був наповнений тріумфом; але голоси в небі, які гучно лунали з ним протягом певного часу, почали стихати. Але тепер сталася ще одна подія. Далеко й низько, над самим обрієм, небо набувало сірого кольору. Повіяв дуже свіжий вітер. Небо в одному й тому самому місці ставало дедалі світлішим. Можна було побачити темні обриси пагорбів на його тлі. І весь час голос не переставав співати.

Незабаром навколо них так посвітліло, що вони могли бачити обличчя одне одного. Власник кеба й двоє дітей стояли з роззявленими ротами й широко розкритими очима. Вони вбирали звук і мали такий вигляд, ніби він нагадував їм про щось. Рот у дядька Ендрю теж роззявився, але не від радості. Він мав такий вигляд, наче його підборіддя опустилося й відокремилося від решти обличчя. Плечі в нього зсутилися, а ноги тремтіли. Голос йому не подобався. Якби він міг заховатися від нього, залізши в пацючу нору, він так би й зробив, можна не сумніватися. Але Відьма мала такий вигляд, наче, в якомусь розумінні, вона сприймала музику голосів гостріше, аніж будь-хто з них. Рот вона тримала на замку, губи міцно стулені, а руки стиснуті в кулаки. Відтоді, як залунала пісня, її опанувало відчуття, що цей світ наповнений магією, яка відрізнялася від її магії й була сильніша. Вона ненавиділа її. Вона розтрощила б цей світ або всі світи, якби це могло зупинити спів. Вуха в коня були спрямовані вперед і посмикувалися. Він знову й знову форкав і тупав ногою по землі. Він більше не скидався на стомленого й старого коня, який возить кеб; ви могли б тепер повірити в те, що його батько брав участь у битвах.

Східне небо змінило колір із білого на рожевий, а з рожевого – на золотий. Голос лунав дедалі гучніше, аж поки заповнив собою все повітря. І саме тоді, коли він злетів до наймогутнішого і найурочистішого звуку з усіх попередніх, на небо викотилося сонце.

Дігорі ніколи не бачив такого сонця. Сонце, яке зійшло над руїнами Чарна, здавалося старшим, ніж наше; це сонце здавалося молодшим. Виникало враження, що воно сміялося від радості, коли зійшло. І коли його промені ковзнули над землею, мандрівники вперше змогли побачити, в якому місці вони опинилися. Це була долина, по якій петляла широка й швидка річка, біжучи на схід, до сонця. На півдні були гори, на півночі – нижчі пагорби. Але ця долина

складалася із землі, скель і води; ніде не видно було ані дерева, ані куща, ані травинки. Земля була забарвлена в багато кольорів: усі свіжі, гарячі й живі. Вони наповнили б вас збудженням; та коли б ви побачили живого Співця, то забули б про все інше.

То був Лев. Величезний, волохатий, світлий, він стояв за триста ярдів від них, дивлячись на сонце, яке викотилося з-за обрію й підіймалося вгору. Із широко роззявленої пащі вилітав спів.

— Це жахливий світ, — сказала Відьма. — Нам слід якнайшвидше його покинути. Приготуйте магію.

— Я цілком згодний із вами, мадам, — озвався дядько Ендрю. — Це надзвичайно неприємне місце. Зовсім не цивілізоване. Якби я був трохи молодшим і мав рушницю...

— Хвалько! — пхикнув власник кеба. — Думаєш, ти його застрелив би?

— А хто б міг його застрелити? — спитала Поллі.

— Приготуй магію, старий йолопе! — зажадала Ядіс.

— Звичайно, мадам, — хитро промовив дядько Ендрю. — Мені треба, щоб обоє дітей торкалися мене. Негайно надінь кільце повернення, Дігорі.

Він хотів відлетіти без Відьми.

— О, це кільця, чи не так? — вигукнула Ядіс і хотіла засунути руки в кишені Дігорі, але Дігорі схопив Поллі й крикнув:

— Стережіться! Якщо бодай один із вас підійде на півдьюма ближче, ми двоє зникнемо й ви залишитесь тут навіки. Так, я маю в кишені кільце, яке переправить Поллі й мене додому. І погляньте! Моя рука вже наготові. Тож не наближайтеся! Мені прикро за вас (він подивився на власника кеба і на коня), але я не маю виходу. А щодо вас двох (він подивився на дядька Ендрю й на царицю), то ви обоє чаклуни, тож вам буде саме задоволення жити разом.

— Замовкніть усі, — сказав власник кеба. — Я хочу послухати музику. Бо пісня тепер змінилася.

Розділ 9

Відкриття Нарнії

Лев ходив туди-сюди по цій порожній землі й співав свою нову пісню. Вона була м'якшою й мелодійнішою, аніж та, якою він викликав на небо зірки й сонце: лагідна й дзюркотлива музика. І поки він ходив і співав, долина зазеленіла, покрившись травою. Вона оточувала Лева, наче зелений басейн. Вона накочувалася на схили невеличких пагорбів, наче хвиля. Через кілька хвилин вона накопилася й на нижні схили далеких гір, і щохвилини цей молодий світ ставав лагіднішим і м'якшим. Тепер було чутно, як ніжний вітерець шелестить травою. Незабаром з'явилася й інша рослинність, крім трави. Вищі схили покрилися темним вересом. Клапті грубішої й жорсткішої зелені з'явилися в долині. Дігорі не знав, що то таке, поки одна з таких латок не підступила зовсім близько до нього. То була маленька колючкувата рослина, від якої відростали десятки відгалужень, і вона вкривала ці відгалуження зеленню й розросталася в темпі приблизно на дюйм кожні дві секунди. Тепер були десятки цих рослин навколо нього. Коли вони стали такими самими заввишки, як він, Дігорі нарешті побачив, що це таке.

— Дерева! — вигукнув він.

Прикро було те, як сказала згодом Поллі, що вони не могли милуватися всім, бо їх не залишали в спокої. Коли Дігорі вигукнув: «Дерева!», то мусив відстрибнути вбік, бо дядько Ендрю знову крадькома наблизився до нього, маючи намір залізти до його кишені. Дядько Ендрю не досяг би багато успіху, якби він його досяг, бо націлився на праву кишеню Дігорі, досі переконаний, що зелені кільця — це кільця повернення додому. Але, звичайно, Дігорі не хотів утрачати жодного.

— Стійте! — крикнула Відьма. — Відійдіть назад. Ні, ще далі назад. Якщо хтось підійде ближче ніж на десять кроків до будь-кого з дітей, я проломлю йому череп.

Вона тримала в руці сталевий брус, який відірвала від ліхтарного стовпа, готова його кинути. Схоже, ніхто не сумнівався в тому, що вона не схибить, якщо його кине.

– Отже, ви хочете повернутися до власного світу разом із хлопцем і залишити мене тут, – сказала вона.

Темперамент дядька Ендру нарешті подолав його страх.

– Так, мадам, не сумнівайтесь, що я хочу повернутися у свій світ без вас, – сказав він. – І я маю на це повне право. Ви ставилися до мене ганебно й жорстоко. Я зробив усе від мене залежне, щоб показати вам наш цивілізований світ, наскільки міг. І як ви мене винагородили за це? Ви пограбували – я мушу повторити це слово – пограбували високошановного ювеліра. Ви примусили мене замовити вам надзвичайно дорогий – якщо не сказати, показний – ланч, хоч для цього я мусив віддати в заклад свій годинник і свій ланцюжок (а я мушу сказати вам, мем, що ніхто з нашої родини ніколи не віддавав нічого в заклад, крім мого кузена Едварда, але він служив у кінноті). Протягом того нестравного ланчу – я досі відчуваюся зле після нього – ваша поведінка й розмова привабила несхвальну увагу всіх присутніх. Я відчуваю, що я тоді публічно себе зганьбив. Я більше ніколи не наважуся прийти до того ресторану. Ви напали на поліцію. Ви украли...

– О, замовкніть, шановний пане, стуліть пельку, – сказав власник кеба. – Зараз треба спостерігати й слухати, а не базікати.

А й справді було, що спостерігати, й було, що слухати. Дерево, на яке звернув увагу Дігорі, стало тепер високим буком, який розкинув гілля над його головою. Вони стояли на холодній зеленій траві, поцяткованій маргаритками й жовтцем. Трохи далі, понад берегом річки, вирости верби. На другому березі піднялися густі хащі смородини, бузку, диких троянд і рододендронів. Кінь жадібно поглинав пучки свіжої зеленої трави.

Тим часом пісня Лева і його горда хода туди-сюди, вперед і назад не припинялися. Найтривожнішим було те, що з кожним своїм обертом він підходив до них чимраз ближче. Для Поллі пісня Лева здавалася все цікавішою, бо їй гадалося, вона вже бачить зв'язок між музикою і тим, що відбувалося. Коли лінія темних ялин піднялася над кряжем, який був на відстані сотні ярдів, вона відчула, що ті пов'язані з глибокими і довгими нотами, які Лев проспівав на секунду раніше. А коли він перейшов на швидкі легші ноти, то вона не здивувалася, побачивши, як навкруги з'явилися примули. Таким чином, переживаючи напад глибокого хвилювання, вона відчула цілковиту

переконаність у тому, що всі рослини виходять (як вона висловилася) «з голови Лева». Коли слухала його пісню, вона чула, як він вибудовує в ній різні речі; коли вона озиралася навколо себе, то їх бачила. Це так хвилювало її та збуджувало, що вона не мала часу боятися. Але Дігорі та власник кеба не могли трохи не нервувати, коли за кожним своїм обертом Лев підходив до них щораз ближче. Що ж до дядька Ендру, то він клацав зубами, але коліна йому так тремтіли, що він був неспроможний кинутись навтьоки.

Несподівано Відьма хоробро ступила назустріч Леву. Він усе наближався, співаючи, повільною і важкою ногою. Він уже був від них на відстані дванадцятьох ярдів. Вона підняла руку й кинула сталевий брус прямо йому в голову.

Ніхто, а тим паче Ядіс, не схибив би з такої відстані. Сталевий брус ударив Лева між очима. Він відскочив від його лоба й упав на траву, важко гупнувши. Лев ішов собі далі. Його хода не була ані повільнішою, ані швидшою, ніж раніше. Ви не могли б угадати, чи він бодай відчув, що його вдарили. Хоч його м'які лапи не створювали шуму, але ви відчували, як земля тремтить під його вагою.

Відьма закричала й кинулася навтьоки; через кілька секунд вона зникла між деревами. Дядько Ендру обернувся, щоб побігти за нею, перечепився через корінь і впав обличчям у невеличкий струмок, який збігав униз, щоб приєднатися до річки. Діти не ворухнулися. Вони навіть не були впевнені, що їм хочеться втікати. Лев не звертав на них уваги. Його величезна червона паща була роззявлена, але він співав, а не рикав і не гарчав. Він пройшов біля них так близько, що вони могли б доторкнутися до його гриви. Вони страшенно боялися, що він обернеться й подивиться на них, але, хоч як дивно, а вони водночас хотіли, щоб він на них подивився. Але з того, як він байдуже їх проминув, можна було подумати, що вони невидимі й не мають запаху. Коли він пройшов повз них на кілька кроків уперед, він обернувся, знову їх проминув і подався в напрямку сходу.

Дядько Ендру, відкашлюючись і відпльовуючись, зіп'явся на ноги.

– Тепер, Дігорі, – сказав він, – ми позбулися тієї жінки, а страшний лев пішов геть. Дай мені твою руку й негайно надінь кільце.

– Відійди, – сказав Дігорі, відступаючи. – Тримайся далі від нього, Поллі. Підійди до мене. А тебе, дядьку Ендру, я остерігаю: ступиш ще один крок – і ми зникнемо.

– Зроби негайно те, що я тобі наказую, сер, – сказав дядько Ендру. – Ти геть неслухняний хлопець із поганою поведінкою.

– Не бійся, – сказав Дігорі. – Але ми хочемо залишитися тут і побачити, що саме відбудеться. Я думав, ти хочеш познайомитися з іншими світами. Хіба тобі не подобається, що ти тут?

– Подобається! – вигукнув дядько Ендру. – Подивися, в якому стані я перебуваю. А це були мій найкращий сурдут і найкраща камізелька. – Він і справді мав жахливий вигляд. Бо, звичайно ж, чим ліпше ти вдягнувся на початку, тим гірший вигляд ти маєш після того, як виліз із розтрощеного кеба й упав обличчям у брудний струмок. – Я не кажу, – додав він, – що це не надзвичайно цікаве місце. Якби я був молодший, можливо, я знайшов би енергійного молодика, якого послав би сюди на розвідку. Одного з тих, які полюбляють полювати на великих звірів. Ця країна може дати велику користь. Клімат тут чудовий. Я ніколи не дихав таким повітрям. Думаю, я повадився б інакше, якби обставини були сприятливішими. Якби в нас була бодай рушниця.

– До біса рушниці, – урвав його власник кеба. – Піду, мабуть, і витру Агруса спину. У цього коня більше тямки, ніж у деяких людей, що їх я знаю.

Він пішов до Агруса, і звідти почулося те шарудіння, яке створюють конюхи, коли обтирають коней.

– Ти досі думаєш, що Лева можна було б убити з рушниці? – запитав Дігорі. – Він навіть не помітив, коли його вдарили сталевим брусом.

– Попри всі її вади, – сказав дядько Ендру, – це хоробра дівка, мій хлопе. Як їй вистачило сміливості утнути таку річ!

Він потер руки й клацнув суглобами, так ніби знову забув, як Відьма знушалася з нього, коли була з ним поруч.

– Вона вчинила підло, – сказала Поллі. – Яку шкоду він їй заподіяв?

– Отакої! Що це? – вигукнув Дігорі. – Він кинувся вперед, щоб роздивитися щось лише за кілька ярдів від них. – А ходи-но сюди, Поллі. Ходи сюди й подивись.

Дядько Ендру пішов із нею; не тому що йому було цікаво, а тому, що хотів перебувати недалеко від дітей – йому міг випасти шанс украсти їхні кільця. Та коли він побачив те, на що дивився Дігорі, то навіть у нього прокинувся інтерес. То була досконала маленька модель ліхтарного стовпа близько трьох футів заввишки, але вона ставала

довшою й товщою, поки вони на неї дивилися; власне, вона росла, як ростуть дерева.

– Вона також жива – я хочу сказати, освітлена, – мовив Дігорі.

І так воно й було. Хоча, звичайно, під яскравим сонцем крихітне полум'я в ліхтарі було нелегко побачити, якщо на нього не падала твоя тінь.

– Дивовижно, справді дивовижно, – промурмотів дядько Ендрю. – Навіть я ніколи не думав про магію в такому плані. Ми перебуваємо у світі, де все оживає й росте, навіть ліхтарний стовп. Але мене цікавить, із якого насіння ростуть ліхтарні стовпи?

– Ти хіба не бачиш? – здивувався Дігорі. – Це саме те місце, де впав сталевий брус, той сталевий брус, який вона відірвала від ліхтарного стовпа в нашому світі. Він занурився у ґрунт і тепер проростає молодим ліхтарним стовпом. (Але він уже не був таким молодим; він був заввишки, як Дігорі, коли хлопець промовляв ці слова.)

– А й справді! Дивовижно! Дивовижно! – сказав дядько Ендрю, потираючи руки сильніше, ніж зазвичай. – Ха, ха! Вони сміялися з моєї магії. Та дурепа, моя сестра, вважає мене божевільним. Цікаво, що скажуть вони тепер? Я відкрив світ, де все буває життям і зростанням. Колумб, вони люблять говорити про Колумба. Але хіба можна порівняти Америку з усім цим? Комерційні можливості цієї країни не мають меж. Принеси сюди кілька шматків заліза, закопай їх, і вони виростуть у нові паротяги, військові кораблі, що завгодно. Вони нічого не коштують, а в Англії я зможу продавати їх за будь-яку ціну. Я стану мільйонером. А який тут клімат! Я вже почуваюся на багато років молодшим. Я зможу обладнати тут курорт. Добрий санаторій, тут побудований, даватиме двадцять тисяч прибутку на рік. Звичайно, мені доведеться втаємничити кількох людей у свою справу. Насамперед треба вбити цього звіра.

– Ви схожі на Відьму, – завважила Поллі. – Вам би тільки вбивати.

– А що стосується мене, – провадив дядько Ендрю, далі викладаючи свої щасливі мрії, – то годі вгадати, скільки років я проживу, якщо оселюся тут. А це дуже багато важить для чоловіка, якому стукнуло шістдесят. Я не здивувався б, якби в цій країні я ніколи не старшав навіть на один день! Приголомшливо! Край Молодості!

– Он як! – вигукнув Дігорі. – Край Молодості! Ти думаєш, він і справді такий? – Бо він пам'ятав, що сказала тітка Летті леді, яка

принесла їм виноград, і ця солодка надія знову ожила в ньому. – Дядьку Ендру, – запитав він, – ти думаєш, моя мати могла б тут вилікуватися?

– Про що ти говориш? – відказав дядько Ендру. – Це не аптека. Але я казав...

– Тобі байдужісінько до її здоров'я, – розгнівано сказав Дігорі. – А я сподівався принаймні на твоє співчуття. Зрештою, вона не тільки моя мати, а й твоя сестра. Ну, гаразд. Доведеться мені запитати в самого Лева, чи зможе він допомогти мені.

І він рвучко обернувся й пішов геть. Поллі затрималася на мить, а тоді пішла за ним.

– Куди ви! Стійте! Поверніться! Хлопець збожеволів, – запанікував дядько Ендру.

Він пішов за дітьми на певній відстані. Він не хотів бути надто далеко від зелених кілець і надто близько до Лева.

За кілька хвилин Дігорі дійшов до краю лісу й там зупинився. Лев досі співав. Але тепер пісня знову змінилася. Вона більше нагадувала те, що ми називаємо мелодією, але була тепер набагато бурхливішою. Вона спонукала вас бігати, стрибати, лізти на дерева. Вона заохочувала вас кричати. Вона підштовхувала вас підбігати до інших людей і або обіймати їх, або битися з ними. Завдяки їй Дігорі розпалився, а його обличчя почервоніло. Вона вплинула й на дядька Ендру, бо Дігорі чув, як той сказав:

– Смілива дівчина, справді дуже смілива. Можна пошкодувати, що в неї такий темперамент, надзвичайно вродлива жінка, надзвичайно вродлива.

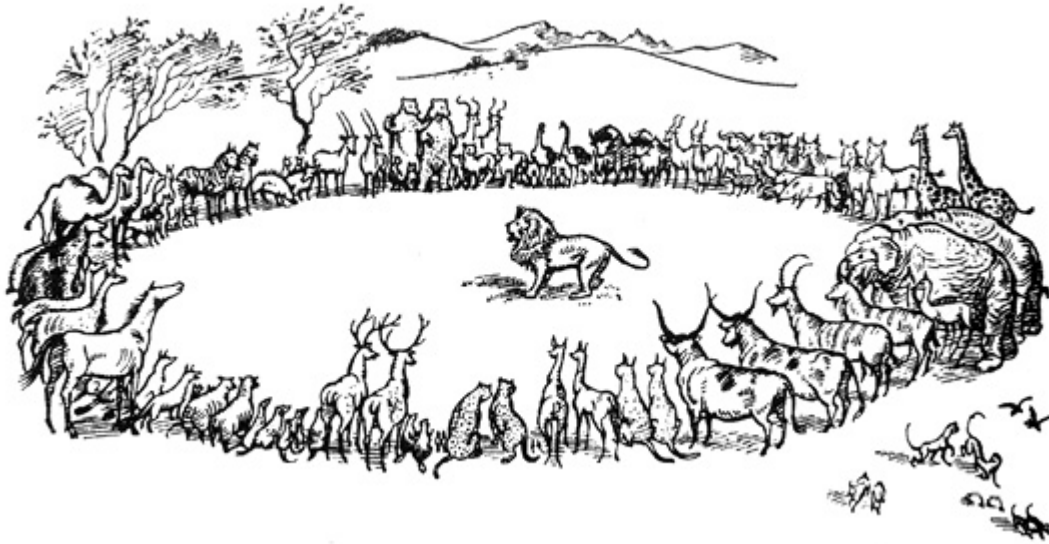
Але те, як пісня впливала на двох людей, було нічим супроти того, що вона робила зі світом.

Чи можете ви уявити собі, як трав'яниста рівнина булькає, наче вода в горщику? Бо це найточніший опис того, що відбувалося. У всіх напрямках вона утворювала пагорбки. Вони були дуже різного розміру, деякі не більші, ніж купки землі біля кротячих нір, інші – завбільшки з тачку, двоє не менші, ніж котеджі. І ці пагорбки рухалися й роздувалися, аж поки вибухали, розпушена земля вилітала з них фонтанами, і з кожного бугра виходила назовні тварина. Кроти виповзали такі самі, як їх можна побачити в Англії. Собаки вибігали й гавкали відразу, як тільки їхні голови звільнялися від землі й

борсалися, як ви бачили їх, коли вони борсаються, просунувши голову в невеличкий отвір у живоплоті. Оленів було найцікавіше спостерігати, бо роги, звичайно, витикалися із землі задовго до того, як вивільнялося з-під неї все тіло, тому Дігорі спочатку сприймав їх за дерева. Жаби, які всі виповзали біля річки, відразу стрибали в неї з плюскотом і голосно квакаючи. Пантери, леопарди та подібні звірі зразу сідали, щоб струсити землю зі своїх задніх ніг, а потім підходили до дерев, щоб нагострити пазури на передніх лапах. Хмари птахів злітали з дерев. Тріпотіли крильми метелики. Бджоли вже працювали на квітах, ніби не хотіли згаяти ні секунди. Але найурочистіша мить настала, коли найбільший пагорбок вибухнув, наче землетрус, і назовні вийшов, піднявши голову й витягуючи ноги, ніби одягнені в мішкуваті штани, слон. І тепер пісня Лева майже не долітала до ваших вух; було надто багато каркання, туркотіння, кукурікання, ревіння, іржання, гавкання, мукання, бекання й реву слонів.

Та хоч Дігорі й не міг більше чути Лева, він його бачив. Звір був такий великий і такий світлий, що хлопець не міг відірвати від нього погляду. Інші тварини, схоже, його не боялися. Так, через мить Дігорі почув позаду стукіт копит; ще через секунду старий кінь, який належав власнику кеба, пробіг клусом повз нього й приєднався до інших звірів. (Повітря, либонь, подобалося йому, як подобалося воно дядькові Ендру. Він уже не скидався на бідолашного старого раба, яким був у Лондоні; він високо підкидав ноги й гордо тримав голову.) І тепер уперше Лев зовсім замовк. Він ходив туди-сюди поміж тварин. І вряди-годи підходив до двох із них (завжди до двох водночас) і доторкався до їхніх носів носом. Він доторкнувся до двох бобрів серед усіх бобрів, до двох леопардів серед усіх леопардів, до двох оленів серед усіх оленів, а решту залишав без уваги. Тварин деяких порід він узагалі проминав. Але ті пари, до яких він доторкався, негайно відходили від своїх родичів і йшли за ним. Нарешті він зупинився, а всі створіння, до яких він доторкався, підійшли й стали довкруг нього широким колом. Інші, до яких він не доторкався, порозходилися. Їхні голоси поступово стали нечутними вдалині. Обрані звірі, які залишилися, тепер мовчали, не відриваючи поглядів від Лева. Уперше в цей день запала цілковита тиша, яку порушувало лише дзюрчання води. Серце в Дігорі шалено калатало. Він знав, що нині відбудеться щось дуже врочисте. Він не

забув про свою матір, але чудово знав, що навіть заради неї не зміг би урвати те, що готувалося.

Лев, чиї очі ніколи не моргали, дивився на тварин так пильно, ніби хотів спалити їх лише поглядом. І помалу з ними відбувалися зміни. Менші з них – кролики, кроти й такі інші – стали набагато більшими. Великі – особливо це помітно було на слонах – стали трохи меншими. Багато тварин сиділи на задніх ногах. Більшість схилили голови набік, ніби докладали всіх зусиль, аби зрозуміти. Лев роззявив пащу, але жоден звук звідти не вилітав. Він видихнув повітря – то був тривалий і теплий видих, що нахилив усіх звірів, як вітер нахиляє лінію дерев. Далеко згори, від синього склепіння неба, яке затулило зірки, знову долинув їхній спів; чиста, холодна музика. Потім саянув спалах (але він нікого не обпалив) чи то з неба, чи то від самого Лева, й кожна краплина крові забриніла в дитячих тілах, а глибокий і дикий голос, якого вони ніколи не чули, сказав:

– Нарніє, Нарніє, Нарніє, прокинься. Люби. Думай. Розмовляй. Будь деревами, які ходять. Будь тваринами, що говорять. Будь священними водами.

Розділ 10

Перший жарт і все інше

То був, звичайно, голос Лева. Діти давно були переконані, що він уміє говорити: проте вони пережили приємний і жахливий шок, коли він справді заговорив.

З дерев вийшли дикі люди, боги, фавни, сатири й гноми. З річки випірнув річковий бог із дочками наядами. І всі ці створіння, і всі звірі та птахи різними голосами, низькими або високими, хрипкими або чистими, відповіли:

– Вітаємо тебе, Аслане. Ми чуємо й підкоряємося. Ми не спимо. Ми любимо. Ми думаємо. Ми говоримо. Ми знаємо.

– Але візьми до уваги, що ми знаємо не так багато, – сказав голос, форкаючи крізь ніс.

Голос, що примусив дітей підстрибнути, то був голос коня, який возив кеб.

– Добрий, старий Агрус, – утрутилася до розмови Поллі. – Я рада, що він тепер серед тварин, які розмовляють.

А власник кеба, що тепер стояв біля дітей, сказав:

– Нехай мене чорти візьмуть. Але я завжди казав, що цей кінь наділений добром.

– Створіння, я віддаю вам самим собі, – сказав сильний і радісний голос Аслана. – Я віддаю вам навечно цю країну – Нарнію. Я віддаю вам ліси, фруктові дерева, річки. Я віддаю вам зірки і віддаю вам себе. Німі звірі, яких я не обрав, також ваші. Ставтеся до них лагідно й піклуйтеся по них, але не повертайтеся до їхнього способу життя, бо ви перестанете бути тваринами, що вміють говорити. З них вас узяли й до них ви можете повернутися. Не робіть цього.

– Ні, Аслане, ми до них не повернемося, не повернемося, – сказали всі.

Але одна весела Галка голосно додала:

– А чого нам боятися?

Усі інші закінчили висловлюватися, перш ніж вона це сказала, тож її слова пролунали дуже виразно в мертвій тиші. Можливо, ви зрозумієте, як це жахливо, – щось бовкнути серед мовчазної компанії. Галка так збентежилася, що заховала голову під крило, наче збиралася

заснути. А решта істот стали промовляти дивні звуки, які для них є сміхом і яких, звичайно, ніхто не чув у нашому світі. Вони намагалися спочатку придушити цей сміх, але Аслан сказав:

– Смійтеся й не бійтеся, створіння. Тепер, коли ви вже не німі й не дурні, ви не повинні завжди бути серйозними. Бо жарти, як і справедливість, приходять із мовою.

Тому вони далі не стримувалися. І всі так розвеселилися, що сама Галка знову набралася сміливості й сіла на голову коня, який тягав кеб, між його вухами, залопотівши крильми, й сказала:

– Аслане! Аслане! Я, либонь, промовила перший жарт? Чи завжди всім розповідатимуть, що перший жарт вигадала я?

– Ні, маленька подруго, – сказав Лев. – Ти не вигадала перший жарт, ти була першим жартом.

І тоді кожен засміявся веселіше, ніж будь-коли; але Галка нічого не мала проти і сміялася разом з усіма, аж поки кінь махнув головою і Галка втратила рівновагу й упала, але згадала про свої крила (вони досі були для неї чимось новим і незвичним), перш ніж ударилася об землю.

– Тепер, – сказав Аслан, – Нарнію облаштовано. Далі ми маємо подумати про те, як зберегти її безпеку. Я покличу декого з вас на свою раду. Підійдіть до мене ти, головний Гноме, і ти, Річковий боже, і ти, Дубе, й ти, Пугачу, й ви, обидва Круки, і ти, Слоне. Ми повинні обговорити дещо. Бо хоч нашому світу немає й п'ятьох годин, а зло вже увійшло в нього.

Створіння, які він назвав, вийшли наперед, і він повів їх на схід. Усі інші заговорили, кажучи: «Що, він сказав, увійшло у світ?» – «Ло». – «А що таке Ло?» – «Ні, він сказав не Ло, він сказав: зло». – «А це що таке?»

– Знаєш, Поллі, – сказав Дігорі. – Я повинен піти за ним, за Асланом, тобто за Левом. Я повинен поговорити з ним.

– Ти думаєш, ми зможемо звернутися до нього? – засумнівалася Поллі. – Я б не наважилася.

– Я повинен, – сказав Дігорі. – Я хочу поговорити з ним про матір. Якщо хтось зможе порадити мені, як їй допомогти, то це він.

– Я піду з тобою, – сказав власник кеба. – Мені він подобається. Я не думаю, що інші звірі перешкоджають нам підійти до нього. А ще я хочу перекинутися словом з Агрусом.

Отож усі троє сміливо рушили – або так сміливо, як змогли, – до того місця, де зібралися звірі. Ті були надто захоплені, розмовляючи одні з одними та обираючи собі друзів, і не помітили трьох людей, аж поки вони підійшли зовсім близько; не чули вони й дядька Ендру, який стояв, тремтячи, у розстебнутих черевиках досить далеко й кричав (але не дуже гучним голосом):

– Дігорі! Вернися! Негайно вернися, коли тобі наказують. Я забороняю тобі ступати ще бодай на один крок далі.

Коли нарешті вони увійшли в коло тварин, ті урвали розмову й витріщилися на них.

– Ви бачите? – сказав нарешті Бобер. – В ім'я Аслана, що це за істоти?

– Будь ласка, – почав Дігорі, важко відсапуючись, але тут Кролик сказав:

– Вони схожі на велику салату, ось яка моя думка.

– Ми не салата, – покwapно сказала Поллі. – Нас не варто їсти, ми несмачні.

– Що ти вигадав! – сказав Кріт. – Вони вміють розмовляти. Хто коли-небудь чув про салату, яка розмовляє?

– А може, вони другий жарт? – припустила Галка.

Пантера, яка саме вмивала собі обличчя, на мить перестала вмиватися, щоб сказати:

– Навіть якщо вони й справді другий жарт, то немає нічого кращого за перший. Принаймні я не бачу в них нічого особливо кумедного. – Вона позіхнула й заходилася далі чепуритися.

– О, будь ласка, – сказав Дігорі. – Я дуже поспішаю. Я хочу бачити Лева.

У цей час власник кеба намагався спіймати Агруса за вухо. Нарешті йому це вдалося.

– Ну ж бо, Агресе, друже, – сказав він. – Ти мене знаєш. Ти ж не станеш запевняти, ніби вперше бачиш мене.

– Про що ця річ розмовляє з тобою, Коню? – запитали кілька голосів.

– Я, власне, не знаю, – дуже повільно відповів Агрус. – Я думаю, більшість із нас ще багато не знають ні про що. Але свідомість мені підказує, що раніше я десь бачив таку річ. У мене відчуття, що раніше я жив не тут – чи був не тим, ким я є сьогодні, – перш ніж Аслан

розбудив нас усіх кілька хвилин тому. Усе в мене перемішалось. Наче сон. Але у своєму сні я бачив речі, схожі на цих трьох.

– Що? – перепитав власник кеба. – То ти не знаєш мене? Мене, який приносив тобі ввечері гаряче пійло, коли ти був не в настрої? Мене, хто шкрябав тобі шкіру, коли вона в тебе добре свербіла? Мене, хто ніколи не забував накинути на тебе теплу попону, коли тобі було холодно? Я б не подумав, що ти спроможний на таку невдячність, Агрус.

– А й справді я дещо пригадую, – замислено сказав Кінь. – Так. Дай-но мені подумати, дай подумати. Атож, ти мав звичай запрягати мене в жахливу чорну тарадайку, а тоді шмагати мене батогом, щоб я побіг, і хоч як далеко я б забіг, та чорна тарадайка завжди торохтіла позад мене.

– Ми мусили заробляти собі на прожиток, – сказав власник кеба. – На твій так само, як і на мій. І якби не існувало роботи й не існувало батогов, то не існувало б ні стайні, ні сіна, ні пійла, ні вівса. Бо ти любив овес, коли я міг його дозволити, а ніхто не стане заперечувати, що вівсом я тебе годував.

– Вівсом? – сказав Кінь, піднявши вуха. – Так, я щось пам'ятаю про це. Так, я пригадую дедалі більше. Ти завжди сидів позад мене, а я завжди біг попереду, тягнув тебе й чорну тарадайку. Я знаю, що виконував усю роботу.

– Улітку нам було легше, – сказав власник кеба. – Ти менше працював, а мені не доводилося сидіти на холодному сидінні. Але що ти скажеш про зиму, коли ти все ж таки міг зігрітися, а я сидів угорі з ногами, наче обкладеними кригою, з носом, який відмерзав на вітрі, із заціпенілими від холоду руками, що майже не могли втримати віжки.

– То була тяжка й жорстока країна, – сказав Агрус. – Там не було трави. Лише тверде каміння.

– Тут ти маєш рацію, друже, маєш рацію! – сказав власник кеба. – То був світ, у якому жити було нелегко. Я завжди казав, що та бруківка дуже тяжка для кінських копит. Такий він і є, Лондон. Я любив його не більше, аніж ти. Ти був сільським конем, а я – сільським чоловіком. Любив співати в хорі, співав навіть удома. Але для мене то було не життя.

– О, будь ласка, будь ласка. Ви дозволите нам пройти? – запитав Дігорі. – Лев відходить усе далі й далі. А мені конче треба поговорити

з ним.

– Послухай-но мене, Агресе, – сказав власник кеба. – Молодий джентльмен має на думці якусь проблему, що її хоче обговорити з Левом. Із тим, кого ви називаєте Асланом. От якби ти дозволив йому сісти на тебе верхи (він був би тобі за це дуже вдячний) і повезти його туди, де перебуває Лев. А я й мала дівчинка пішли б за тобою слідом.

– Верхи? – перепитав Агрес. – О, я пам'ятаю тепер. Це означає, що він сидітиме в мене на спині. Я пам'ятаю, що ти мав одного з двоногих, які давно призвичаїлись до цього. У нього було кілька твердих, квадратних шматків білої речовини, які він давав мені. Вони мали чудовий смак і були солодшими, ніж трава.

– А, ти говориш про цукор, – сказав власник кеба.

– Будь ласка, Агресе, – попросив Дігорі, – дозволь мені сісти на тебе й повези мене до Аслана.

– Що ж, я не заперечую, – сказав Кінь. – Один раз це можна дозволити. Залізай на мене.

– Мій любий друже Агресе, – сказав власник кеба. – Іди сюди, хлопче, я тебе підсаджу.

Незабаром Дігорі був на спині в Агреса й улаштувався там дуже зручно, бо він не раз їздив верхи на поні.

– Тепер рушай праворуч, Агресе, – попросив він.

– Ти не маєш шматочка тієї білої речовини? – запитав Кінь.

– Боюся, що ні, – відповів Дігорі.

– Що ж, немає то й немає, – сказав Кінь, і вони поскакали.

Цієї миті великий Бульдог, який пирхав носом і дивився на них тяжким поглядом, сказав:

– Погляньте! Чи не бачите ви ще одне з таких створінь онде біля річки, під деревами?

Усі тварини підняли голови й побачили дядька Ендру, який стояв між рододендронами, сподіваючись, що ніхто його не помітить.

– Ходімо й подивімося, хто то такий, – сказали кілька голосів.

Тож поки Агрес трюхикав із Дігорі на спині в одному напрямку (а Поллі й власник кеба бігли за ними пішки), більшість звірів помчали до дядька Ендру з ревом, гавкотом, хрюканням та іншими криками, що виражали жвавий інтерес.

Ми тепер повинні повернутися трохи назад і розповісти, якими були щойно описані події з погляду дядька Ендру. Вони справили на

нього зовсім інше враження, аніж на власника кеба й на дітей. Бо те, що ви бачите й чуєте, великою мірою залежить від того, де саме ви стоїте; воно також залежить від того, до якого типу людей ви належите.

Відколи тварини вперше з'явилися, дядько Ендру відступав усе далі й далі в гущавину дерев. Звичайно, він стежив за ними дуже пильно. Але насправді він не був зацікавлений у тому, що вони роблять, він лише стежив за тим, чи не збираються вони напасти на нього. Як і Відьма, він був жахливо практичним. Він не помітив, що Аслан відбирав по одній парі з кожного виду звірів. Усе, що він бачив (чи думав, що бачить), була велика кількість небезпечних диких звірів, які без певної мети блукали навколо. І він ніяк не міг зрозуміти, чому інші тварини не втікали від великого Лева.

Коли настала знаменна мить і звірі заговорили, він зовсім не зрозумів, що там відбувалося; і то з досить цікавої причини. Коли Лев уперше заспівав, давно, ще коли було зовсім поночі, він збагнув, що ті звуки були піснею. І йому та пісня вельми не сподобалася. Вона примусила його відчувати й думати про речі, яких йому не хотілося відчувати і про які не хотілося думати. Потім, коли зійшло сонце й він побачив, що співає Лев (*«лише лев»*, як сказав він сам собі), він доклав усіх зусиль, аби переконати себе в тому, що то не спів і ніколи співом не був, а лише рев, як кожен лев може заревти в зоопарку в нашому власному світі. «Звичайно ж, лев не може заспівати, — подумав він. — Просто я собі це уявив. Мої нерви вийшли з-під контролю. Хто коли чув, як лев співає?» І чим довше й чим гарніше Лев співав, тим упертіше дядько Ендру намагався переконати себе, що він не чує нічого, крім реву. Але проблема в тому, що намагання переконати себе у власній дурості часто досягають успіху. Дядько Ендру його досяг. Незабаром він чув лише рев у пісні Аслана. Невдовзі він уже не міг почути нічого іншого, якби навіть захотів. А коли нарешті Лев заговорив і сказав: «Нарніє, прокинься», дядько не почув жодного слова: він почув лише рик. А коли звірі заговорили у відповідь, він почув лише гавкіт, гарчання, виття і таке інше. А коли звірі засміялися — ну, ви можете це собі уявити. Для дядька Ендру це було найгірше з того, що досі йому доводилося чути. Такий жахливий, кровожерливий рев голодних і розлючених звірів він ніколи не чув у своєму житті.

Потім, на свій превеликий жах і гнів, він побачив, як інші троє людей вийшли на чисту місцевість, щоб зустрітися зі звірами.

– Йолопи! – сказав він, звертаючись сам до себе. – Тепер ці хижаки поглинуть кільця разом із дітьми, і я ніколи не зможу повернутися додому. Який він нахабний та егоїстичний хлопець, цей Дігорі! А решта від нього не кращі. Якщо вони хочуть позбутися власного життя – це їхня справа. Але як же бути мені? Вони, схоже, про це зовсім не думають. Ніхто не турбується за мене.

У кінцевому підсумку, коли цілий табун диких звірів кинувся до нього, він обернувся й побіг, рятуючи своє життя. І тепер кожен міг переконатися в тому, що повітря молодого світу було справді корисним для старого джентльмена. У Лондоні він почувався надто старим, щоб побігти. Тут же він біг зі швидкістю, яка, поза всяким сумнівом, допомогла б йому виграти стометрівку в будь-якій з елітних шкіл Англії. Приємно було дивитися на розмаяні поли його сурдута. Але, звичайно, все було марно. Багато тварин позад нього були дуже швидкими. Це вперше у своєму житті вони бігли, і їм хотілося успішно використати свої нові м'язи.

– За ним! За ним! – кричали вони. – Можливо, він і є тим Злом. Доженімо його! Учвал! Учвал! Перехоплюйте його! Оточуйте! Не відставайте! Ура!

Через кілька хвилин деякі вже були попереду нього. Вони вишикувалися в ряд і перепинили йому шлях. Інші наближались ззаду. Хоч би куди він подивився, він бачив жах. Роги великих лосів і величезна морда слона нависали над ним. Важкі серйозні ведмеді й

дикі кабани гарчали й хрюкали позад нього. Леопарди й пантери із саркастичними мордами (так йому здавалося) дивились на нього холодним поглядом і махали хвостами. Але найбільше його вразила велика кількість роззявлених пащ. Звірі пороззявляли пащі, щоб було легше дихати. А він думав, вони роззявили пащі, щоб зжерти його.

Дядько Ендру тремтів і хилився то в один бік, то в другий. Він не любив звірів навіть у свої найкращі часи, бо зазвичай дуже боявся їх. І, звісно ж, ті роки, коли він здійснював експерименти над тваринами, привчили його ненавидіти й боятися їх ще більше.

– А тепер, сер, я хотів би знати, – сказав Бульдог своїм голосом, що звучав надто по-діловому, – хто ви такий: тварина, овоч чи мінерал?

Так він сказав насправді. Але те, що почув дядько Ендру, звучало, як: «Гаррр!»

Розділ 11

Дігорі та його дядько опинились у халепі

Ви подумаєте, що звірі були надто тупі, аби відразу не побачити, що дядько Ендру – створіння того самого виду, що й двоє дітей та власник кеба. Але ви повинні пам'ятати, що тварини нічогосінько не знали про одяг. Вони думали, що платтячко Поллі, норфолкська куртка Дігорі та капелюх-котелок власника кеба були такими самими частинами їхніх тіл, як і шерсть і пір'я тварин. Вони навіть не знали б, що ці троє належать до однієї породи, якби вони не заговорили до них і якби Агрус не поставився до них, як до своїх давніх знайомих. А дядько Ендру був набагато вищий за дітей і набагато тонший, аніж власник кеба. Він був весь у чорному, крім білої камізельки (на цей час уже не надто білої), і велика кучма сивого волосся (яка тепер надавала йому дикунського вигляду) не здавалася їм схожою на те, що вони бачили на головах трьох інших людських створінь. Тож не дивно, що вони були спантеличені. А найгірше те, що дядько не здався їм спроможним розмовляти.

Хоч він спробував. Коли Бульдог заговорив до нього (щоправда, йому здалося, він роззявив пащу й загарчав на нього), він простяг тремтячу руку й видихнув:

– Любий песику, не кусай старого бідолашного чоловіка.

Але звірі не могли його зрозуміти краще, аніж він розумів їх. Вони не чули слів, а лише невиразний шиплячий шум. Можливо, й добре, що вони не могли його зрозуміти, бо жоден собака, якого я будь-коли знав, а менш за все собака з Нарнії, наділений даром мови, не любить, щоб його називали «любим песиком», так само як нікому не сподобалося б, якби його назвали «маленьким чоловічком».

Тоді дядько Ендру упав і знепритомнів, як мертвий.

– Он воно що, – сказав Дикий Кабан. – Це лише дерево. Так я й думав. (Не забувайте, вони ніколи не бачили, щоб живе створіння втрачало тяму чи навіть падало.)

Бульдог, який обнюхав дядька Ендру з голови до ніг, підняв голову й сказав:

– Це тварина. Безперечно, тварина. І, мабуть, вона тієї самої породи, що й троє інших.

— Мені так не здається, — сказав один із ведмедів. — Тварина не може отак упасти й перевернутися. Ми тварини, і ми не падаємо. Ми стоїмо на ногах. Ось так.

Він піднявся на задні лапи, ступив крок назад, перечепився через низьку гілку й упав на спину.

— Третій жарт, третій жарт, третій жарт! — вигукнула Галка у великому збудженні.

— Я все-таки думаю, що це дерево, — сказав Дикий Кабан.

— Якщо це дерево, — сказав інший Ведмідь, — то на ньому має бути гніздо бджіл.

— Я впевнений, це не дерево, — мовив Борсук. — Мені здалося, це створіння спробувало заговорити, перш ніж звалилося з ніг.

— То був лише вітер у його гіллі, — сказав Дикий Кабан.

— Ти, звичайно, не хочеш сказати, — мовила Галка, звертаючись до Борсука, — що ти вважаєш його твариною, яка вміє розмовляти? Вона не промовила жодного слова.

— А проте, — сказав Слон (то була Слониха, звичайно; її чоловіка, як ви пам'ятаєте, Аслан покликав до себе), — а проте це може бути тварина певного виду. Хіба біла грудка на краю не може бути обличчям? І ці дірки хіба не можуть бути очима й ротом? Носа в нього

немає, звісно. Та не можна керуватись такими вузькими уявленнями. Дуже мало з нас мають те, що можна назвати носом.

Вона витягла хобот на повну довжину зі зрозумілою гордістю.

– Я категорично заперечую проти цього зауваження, – сказав Бульдог.

– Слониха має цілковиту слухність, – заявив Тапір.

– А я ось що вам скажу, – весело промовив Віслук. – Можливо, це тварина, яка не вміє розмовляти, але думає, що вміє.

– Чи можна її поставити на ноги? – замислено промовила Слониха.

Вона обережно підняла розм'якле тіло дядька Ендру хоботом і поставила його вертикально на один кінець. На жаль, вона поставила його головою вниз, і дві монети по півсоверена, три по півкрони й одна – шість пенсів повипадали з його кишені. Але результату не було. Дядько Ендру звалився знову.

– Ви бачите? – сказало кілька голосів. – Ніяка це не тварина. Вона нежива.

– А я кажу вам, це тварина, – заперечив Бульдог. – Самі понюхайте.

– Понюхати – ще не все, – сказала Слониха.

– Ну, якщо чоловік не може довіряти своєму носу, то чому він може довіряти? – засумнівався Бульдог.

– Можливо, своєму мозку, – лагідно відповіла Слониха.

– Я категорично не згоден із таким зауваженням, – заперечив Бульдог.

– Нам усе-таки треба щось із цим робити, – сказала Слониха. – Бо це може бути Зло і тоді його треба показати Аслану. Що думає більшість? Це тварина чи дерево якоїсь породи?

– Дерево! Дерево! – закричало з десятків голосів.

– Дуже добре, – сказала Слониха. – Якщо це дерево, то треба його посадити. Ми повинні викопати яму.

Двоє кротів дуже швидко виконали цю роботу. Виникла невеличка дискусія щодо того, яким боком треба поставити його в яму, і Ендру ледве уникнув того, щоб його поставили вниз головою. Кілька тварин сказали, що його ноги – це, певно, його гілки, а тому сива пухнаста річ (вони мали на увазі його голову) має бути корінням. Але інші сказали, що його роздвоєний кінець більше вимащений у грязюку й ширше розкинутий, як має бути розкинуте коріння. Тож нарешті його

посадили головою вгору. Коли вони втоптали землю, вона досягала його колін.

– Це дерево геть зів'яло, – сказав Віслюк.

– Звичайно ж, його треба полити, – погодилася Слониха. – Думаю, я можу стверджувати (вона нікого не хотіла цим образити), що для такої роботи найкраще годиться мій ніс...

– Я категорично заперечую проти такої думки, – озвався Бульдог.

Але Слониха спокійно пішла до річки, наповнила хобот водою й повернулася, щоб дати раду дядькові Ендру. Розумна тварина повторила цю процедуру кілька разів, аж поки вилила на нього не один галон води, і та стікала з його сурдута, так ніби він прийняв ванну в одязі. Зрештою від такого поливання він прийшов до тями й оговтався від непритомності. Але що то було за пробудження! Та ми мусимо покинути його й дозволити йому поміркувати над своїми негідними діяннями (якщо він був спроможний зробити щось таке розумне) і повернутися до важливіших подій.

Агрус трюхикав із Дігорі на спині, аж поки розмови інших тварин залишилися позаду, й тепер невеличка група, що складалася з Аслана та його обраних радників, була зовсім близько. Дігорі знав, що він не може урвати урочисті збори, але в цьому не було потреби. За наказом Аслана, Слон, Круки й решта звірів відійшли. Дігорі зліз із коня й опинився віч-на-віч з Асланом. Аслан був більший, гарніший і золотавіший та грізніший, аніж він його собі уявляв. Він не смів поглянути у його великі очі.

– Будь ласка, містере Лев... Аслане... сер, – сказав Дігорі, – чи не можете ви... чи не можу я... будь ласка, чи не дасте ви мені якогось магічного фрукта з цієї країни, який би допоміг одужати моїй матері?

Він розпачливо сподівався, що Лев скаже: «Так»; він страшенно боявся, що він скаже: «Ні». Але він був збитий із пантелику, коли Лев не сказав ні так, ні інак.

– Це Хлопець, – сказав Аслан, дивлячись не на Дігорі, а на своїх радників. – Це Хлопець так зробив.

«О Боже, – подумав Дігорі, – що ж я такого зробив?»

– Сину Адама, – звернувся до нього Лев. – По моїй новій країні Нарнія гуляє зла Відьма. Розкажи цим добрим звірам, як вона сюди потрапила.

Дванадцятро різних варіантів, які він міг би сказати, зблиснули в голові Дігорі, але в нього вистачило глузду сказати правду.

– Я привів її сюди, Аслане, – відповів він тихим голосом.

– Навіщо?

– Я хотів перекинути її з мого власного світу в її світ. Я думав, вона потрапить туди, де жила раніше.

– А як вона потрапила до твого світу, сину Адама?

– Завдяки магії.

Лев не сказав нічого, і Дігорі зрозумів, що він розповів не досить.

– Усе почалося з мого дядька, Аслане, – сказав він. – Він послав нас із нашого власного світу за допомогою магічних кілець, принаймні я мусив вибратися геть, бо він послав спочатку Поллі, а потім ми зустрілися з Відьмою в місці, яке називається Чарн. І вона приєдналася до нас...

– Ви зустрілися з Відьмою? – запитав Аслан тихим голосом, у якому відчулася погроза рику.

– Вона прокинулася, – сказав Дігорі нещасним голосом. А тоді, побілівши, провадив: – Тобто я її розбудив. Бо я хотів довідатися, що буде, якщо я вдарю по дзвону. Поллі не хотіла цього. Це не її провина. Я боровся з нею. Я знаю, мені не треба було так робити. Думаю, я був трохи заморочений написом під дзвоном.

– Справді? – запитав Аслан, досі говорячи глибоким і тихим голосом.

– Ні, – сказав Дігорі. – Тепер я бачу, той текст тут ні до чого. Я лише вдавав, ніби він мене зацікавив.

Запала тривала пауза. І Дігорі не переставав думати: «Я все зіпсував. Тепер я не маю шансу одержати якісь ліки для матері».

Коли Лев знову заговорив, він звертався не до Дігорі.

– Ви бачите, друзі, – сказав він, – що перш ніж новому чистому світу, який я вам подарував, виповнилося сім годин, сила зла вже проникла в нього; її розбудив і приніс сюди цей син Адама. – Звірі, і навіть Агрус, усі обернули свої погляди на Дігорі, аж поки йому захотілося провалитись крізь землю. – Але не засмучуйтеся, – сказав Аслан, усе ще звертаючись до звірів. – Це зло неминуче принесе зло, але воно ще далеко, і я подбаю, щоб найгірше зло впало на мене. А поки що встановімо такий порядок, щоб протягом багатьох сотень років це була весела країна у веселому світі. А що Адамова раса

натворила тут шкоди, то Адамова раса допоможе нам залагодити її. Підійдіть-но ближче, ви двоє.

Останні його слова були звернені до Поллі та власника кеба, які тепер підійшли. Поллі, чиє обличчя перетворилося на очі й рот, дивилася на Аслана й доволі міцно трималася за руку власника кеба. Власник кеба скинув одним поглядом на Лева і зняв капелюха: ніхто ще ніколи не бачив його без того капелюха-котелка. Коли він його зняв, то здався молодшим і гарнішим, більше схожим на селянина, ніж на лондонського кебмена.

– Сину, – сказав Аслан, звертаючись до власника кеба. – Я давно тебе знаю. Чи знаєш ти мене?

– Ні, сер, – відповів власник кеба. – Принаймні у звичайному розумінні. Проте в мене таке відчуття, якщо ви дозволите мені говорити відверто, що ми з вами вже зустрічалися.

– Це добре, – сказав Лев. – Ти знаєш мене краще, аніж думаєш, що знаєш, і з плином часу познайомишся зі мною ще ближче. Тобі подобається ця країна?

– Вона дуже симпатична, сер, – сказав власник кеба.

– Ти погодишся жити тут завжди?

– Розумієте, сер, я чоловік одружений, – сказав власник кеба. – Якби моя дружина була тут, ніхто з нас не захотів би повертатися до Лондона, так я думаю. Ми обоє походимо із села.

Аслан підняв свою волохату голову, роззявив пащу й проспівав одну тривалу ноту. Вона була не дуже гучною, але сповненою сили. Серце Поллі підстрибнуло в грудях, коли вона її почула. Вона була переконана, що це поклик і кожен, хто його почув, не зможе не підкоритися йому й, більше того, зможе йому підкоритися, незалежно від того, скільки віків і скільки світів відокремлюють його від Аслана. І тому, хоч вона була наповнена подивом, вона по-справжньому не здивувалася й не була шокована, коли несподівано молода жінка з добрим, чесним обличчям вийшла невідомо звідки і стала поруч неї. Поллі відразу зрозуміла, що це дружина власника кеба, викликана з нашого світу не набридливими магічними кільцями, а швидко, просто й лагідно, і вона прилетіла сюди, як пташка летить до свого гнізда. Молода жінка, певно, саме прала одяг або білизну, бо мала на собі фартух, її рукави були закасані до ліктів, а на руках у неї лишилися шматки мильної піни. Якби вона мала час одягти свій найкращий одяг

(її найгарніший капелюшок прикрашали штучні вишні), вона здалася б страхітливою. А так вона була досить милою.

Звичайно, вона думала, що їй сниться сон. Саме тому не кинулася до чоловіка й не запитала, що за чудеса з ними відбуваються. Та коли вона подивилася на Лева, то засумнівалася в тому, що це сон, хоч із якоїсь причини не здавалася дуже наляканою. Потім вона ледь-ледь уклонилося, бо деякі сільські дівчата тоді ще знали, як це робиться. Після цього підійшла до власника кеба, взяла його за руку й стояла там, озираючись навколо з дещо сором'язливим виразом.

– Діти мої, – сказав Аслан, дивлячись на обох. – Ви будете першим царем і царицею Нарнії.

Власник кеба здивовано роззявив рота, а його дружина густо почервоніла.

– Ви тут правитимете й дасте імена всім цим створінням і творитимете правосуддя між ними й захищатимете їх від їхніх ворогів, коли вороги з'являться. А вороги з'являться, бо зла Відьма існує в цьому світі.

Власник кеба зробив два або три ковтальні рухи й прочистив горло.

– Я прошу у вас пробачення, сер, – сказав він, – і дуже вам дякую (моя місус мене, звичайно, підтримає), але я не той чоловік, який би годився для роботи такого ґтибу. Я не здобув ніякої освіти, ви ж розумієте.

– Ти вмієш користуватися лопатою, орати землю й вирощувати з неї урожай? – запитав Аслан.

– Так, сер, таку роботу виконувати я вмію. Мене з дитинства привчили до неї.

– А чи зможеш ти правити цими створіннями по-доброму й справедливо, пам'ятаючи, що вони не раби, як німі тварини в тому світі, де ти народився, а Звірі-які-Вміють-Розмовляти й вільні створіння?

– Я розумію вас, сер, – відповів власник кеба. – Я спробую ставитися до всіх справедливо.

– А ти навчиш своїх дітей та онуків поводитися так само?

– Я зроблю для цього все можливе, сер. Правда ж, Неллі, ми це зробимо?

– І ти не матимеш улюбленців ані серед своїх дітей, ані серед інших створінь, не дозволятимеш одному підкоряти іншого або

ставитися до нього брутально?

– Я ніколи не став би терпіти такої несправедливості, сер, і це правда. Я суворо карав би кожного, кого зловив би на таких порушеннях, – сказав власник кеба. (Протягом цієї розмови його голос звучав повільніше й твердіше. Він був більше схожий на той селянський голос, яким він розмовляв, коли був малим хлопцем, і значно менше на гострий і швидкий голос тих, хто базікає лондонською говіркою – кокні.)

– А якщо на твою країну нападуть вороги (бо вороги прийдуть) і спалахне війна, чи будеш ти першим у нападі й останнім при відступі?

– Знаєте, сер, – дуже повільно відповів власник кеба, – чоловік ніколи не знає, як він поведеться, поки не випробує себе. Щодо мене, то характер у мене, либонь, досить м'який. Якщо я коли-небудь і воював, то лише кулаками. Я спробую – тобто я маю надію спробувати – виконати все, що вимагається від мене.

– У такому разі, – сказав Аслан, – ти готовий зробити все, що вимагається від царя. Твоя коронація відбудеться скоро. І нехай будеш благословен ти і твої діти, і твої онуки, одні з них стануть царями Нарнії, а інші – царями Древляндії, країни, що лежить он там, за Південними горами. Я вітаю й тебе, маленька Дочко, – тут він обернувся до Поллі. – Чи вибачила ти Хлопцеві те насильство, яке він учинив над тобою в залі Образів у порожньому палаці проклятого Чарна?

– Так, ми все залагодили, – сказала Поллі.

– От і гаразд, – погодився Аслан. – А тепер поговорімо із самим Хлопцем.

Розділ 12

Пригоди Агруса

Дігорі тримав рот міцно стуленим. Він почувався дедалі більш ніяково. Лише сподівався, що в будь-якому разі він не заплаче й не вчинить нічого безглузлого.

– Сину Адама, – сказав Аслан, – чи готовий ти залагодити зло, якого ти завдав моїй чудовій країні Нарнія в той самий день, коли вона народилася?

– Я не знаю, що я можу зробити, – сказав Дігорі. – Ви ж бачите, що цариця втекла й...

– Я запитав тебе, чи ти готовий, – наполягав Лев.

– Так, – відповів Дігорі. Удруге в нього виникла дика думка сказати: «Я спробую допомогти вам, якщо ви пообіцяєте допомогти моїй матері», – але він вчасно зрозумів, що Лев не з тих осіб, із якими можна торгуватися. Та коли він сказав: «Так», то подумав про свою матір і подумав про ті великі надії, які він мав, подумав і про те, як вони поступово вмирили, і в його горлі утворився клубок, а в очах виступили сльози, і він випалив: – Але благаю вас, благаю, чи не можете ви дати мені засіб, який врятує мою матір?

Доти він дивився на великі лапи Лева й величезні пазури на них; тепер, у своєму розпачі, подивився на його обличчя. Те, що він побачив, здивувало його більше, аніж що завгодно в його житті. Бо брунатно-руде обличчя нахилилося до його власного обличчя й (о чудо з чудес!) в очах Лева стояли великі осяйні сльози. Вони були такі великі й блискучі порівняно зі сльозами Дігорі, що йому здалося, ніби Лев відчуває більший жаль до його матері, ніж він сам.

– Сину мій, сину мій! – сказав Аслан. – Я знаю, що в тебе велике горе. Лише ти і я знаємо про це в цьому світі. Будьмо добрі один до одного. Але я ж повинен подумати про сотні років у житті Нарнії. Відьма, яку ти привів у цей світ, знову прийде до Нарнії. Але вона ще не з'явилася. Я хочу посадити в Нарнії дерево, до якого вона не посміє наблизитися, і це дерево захищатиме Нарнію від неї протягом багатьох років. Тож ця країна матиме тривалий світлий ранок, перш ніж будь-які хмари затулять сонце. Ти повинен дати мені зернину, з якої виросте це дерево.

– Гаразд, сер, – сказав Дігорі.

Він не знав, як це зробити, але був тепер цілком переконаний, що знайде таку можливість. Лев набрав повні груди повітря, ще нижче опустил голову й нагородив його лев'ячим поцілунком. І Дігорі відразу відчув, що нова сила й мужність прийшли до нього.

– Дорогий сину, – мовив Аслан. – Я скажу тобі, що ти повинен зробити. Обернися, подивися на захід і скажи мені, що ти бачиш?

– Я бачу височенні гори, Аслане, – сказав Дігорі. – Я бачу, як ця річка спадає зі скель та утворює водоспад. А за скелями я бачу високі зелені пагорби, вкриті лісами. А за цими пагорбами височіють інші, що здаються майже чорними. А ще далі стоять високі гори зі сніжними вершинами, що громадаються одна над одною, наче Альпи. А за ними вже немає нічого, крім неба.

– Ти добре бачиш, – сказав Лев. – Країна Нарнія закінчується там, де падає водоспад, й коли ти вийдеш на вершини скель, ти покинеш Нарнію й опинишся на Дикому Заході. Ти повинен пройти крізь ті гори, поки натрапиш на зелену долину з голубим озером у ній, оточену засніженими вершинами гір. У кінці озера є крутий зелений пагорб. На вершині того пагорба росте сад. У центрі саду стоїть дерево. Зірви яблуко з того дерева й принеси мені.

– Гаразд, сер, – знову погодився Дігорі.

Він не мав найменшого уявлення, як він видереться на скелю і знайде дорогу між горами, але не сказав цього, боячись, що це сприймуть як виправдання його боягузтва.

Але він сказав:

– Я сподіваюся, Аслане, ти не поспішаєш. Я не зможу добутися туди й повернутися дуже швидко.

– Малий сину Адама, ти матимеш допомогу, – пообіцяв Аслан.

Він обернувся до Коня, який спокійно стояв біля них весь цей час, махав хвостом, щоб відігнати мух, і слухав, трохи схиливши голову набік, так ніби йому було трохи важко зрозуміти розмову.

– Мій любий, – звернувся Аслан до Коня, – ти хочеш стати крилатим конем?

Вам треба було б побачити, як Кінь змахнув гривною, як розширилися його ніздрі і як він тупнув об землю заднім копитом. Було зрозуміло, що він дуже хотів би стати крилатим конем. Але він тільки сказав:

– Як ти хочеш, Аслане, якщо ти справді маєш такий намір, але я не зовсім розумію, чому ти обрав мене, – я не дуже розумний кінь.

– Будь крилатим. Будь батьком усіх крилатих коней, – рикнув Аслан голосом, який потряс землю. – Тебе так і називатимуть – Крилатий.

Кінь підстрибнув, як міг би він стрибнути у свої давні невеселі дні, коли його запрягали в кеб. Потім він заіржав і відкинув шию назад, так ніби муха кусала його за плечі й він хотів їх почухати. А тоді, так само, як ото звірі виростили з-під землі, з його плечей виростили крила, які розкинулися й стали більшими, ніж крила орла або лебедя, більшими, ніж крила янголів у церковних вітражах. Пір'їни в нього виблискували каштановим і мідним кольором. Він змахнув крильми й злетів у повітря. Піднявшись на двадцять футів над Асланом і Дігорі, заіржав і виконав стрибок у повітрі. Потім, зробивши над ними коло, опустився на землю всіма чотирма копитами, незграбний і здивований, проте надзвичайно задоволений.

– Тобі сподобалося, Крилатий? – запитав Аслан.

– Мені було дуже добре, Аслане, – відповів Кінь.

– Ти віднесеш на своїй спині сина Адама до гірської долини, про яку я щойно говорив?

– Як? Тепер? Відразу? – запитав Агрус, або Крилатий, як ми мусимо тепер його називати. – Ура! Ходи сюди, малий, я возив таких істот, як ти, у себе на спині. Це було давно, давно. Коли були зелені поля. І цукор.

– Про що ці дві дочки Єви шепечуться? – запитав Аслан, дуже несподівано обернувшись до Поллі та дружини власника кеба, які й справді хотіли подружитися.

– Якщо ваша ласка, сер, – сказала цариця Елен (бо саме царицею була тепер дружина власника кеба), – я думаю, дівчинка теж хотіла б вирушити в подорож, якщо це нікому не завдасть клопоту.

– Що скаже Крилатий? – запитав Лев.

– О, я можу взяти собі на спину двох, адже вони ще малі, – сказав Летючий Кінь. – Але сподіваюся, Слон не захоче також покататися на мені.

Слон такого бажання не мав, і новий цар Нарнії допоміг двом дітям вилізти на Коня: тобто він доволі грубо підштовхнув Дігорі й посадив Поллі на спину Крилатого так акуратно й обережно, ніби вона була виготовлена з порцеляни й могла розбитися на черепки.

– Вони вже на тобі, Агресе, чи Крилатий, як тебе тепер називають. Це буде дивна подорож. Не лети надто високо, – порадив Аслан. – Не намагайся перелетіти через вершини високих гір, які покриті снігом. Дивись униз на долини, на ділянки зелені й намагайся летіти над ними. Вони завжди вкажуть тобі дорогу. А тепер лети, з моїм благословенням.

– О Крилатий, – сказав Дігорі, нахилиючись уперед і поплескуючи по гладенькій шиї Коня. – Це буде цікаво. Тримайся за мене міцно, Поллі.

У наступну мить земля під ними провалилася вниз і закружляла, коли Крилатий, як величезний голуб, зробив одне або два кола, перш ніж податися в далеку подорож на захід. Дивлячись униз, Поллі майже не бачила царя та цариці, й навіть сам Аслан перетворився на світлу жовту пляму на зеленій траві. Незабаром вітер повіяв їм в обличчя і крила Крилатого стали рівномірно підніматися й опускатися.

Уся барвиста Нарнія зі своїми луками, скелями, вересом і деревами різних видів лежала, розкинувшись під ними, а річка петляла по ній, наче стрічка зі ртуті. Вони вже могли дивитися через вершини низьких пагорбів, які лежали на півночі з їхнього правого боку. Поза тими пагорбами простягалася велика територія, поросла вересом, що повільно піднімалася до самого обрію. Ліворуч від них гори були набагато вищі, але подекуди виднілися прогалини між ними, де між сосновими лісами, що стояли на крутих схилах, проглядали клапті південних земель, що лежали за ними й здавалися синіми та далекими.

– Мабуть, саме там лежить Древляндія, – припустила Поллі.

– Так, але подивися вперед! – озвався Дігорі.

Бо тепер перед ними піднявся високий бар'єр зі скель і вони були майже засліплені сонячним світлом, яке танцювало на великому водоспаді, де річка з ревом та іскрами спадала в Нарнію з високих західних гір, із яких вона витікала. Вони летіли вже так високо, що гуркіт водоспаду міг бути почутий лише як тоненький неголосний звук, але вони ще не досягли тієї висоти, на якій вони могли б перелетіти через вершини скель.

– Нам доведеться зробити тут кілька зигзагів, – сказав Крилатий. – Тримайтеся міцно.

Він почав літати то туди, то сюди, підіймаючись чимраз вище за кожним обертом. Повітря ставало дедалі холоднішим, і вони чули крики орлів далеко внизу під ними.

– Подивися-но назад! Озирнись, – сказала Поллі.

Там вони побачили всю долину Нарнії, яка простягалася туди, де перед східним обрієм блищало море. І тепер вони були так високо, що могли бачити зовсім маленькі зубчасті гори, які стояли за північно-західними заростями вересу та рівнинами на півдні, що здавалися вкритими піском.

– Я б хотів, аби хтось розповів нам, що то за місця, – сказав Дігорі.

– Я сумніваюся, що хтось міг би, – сказала Поллі. – Тобто там нікого немає й нічого не відбувається. Світ виник лише сьогодні.

– Але ж люди туди доберуться, – сказав Дігорі. – І тоді понавигадують усяких історій, ти ж знаєш, як то буває.

– І дуже добре, що їх досі немає, – сказала Поллі. – Бо ніхто не став би їх слухати. Адже ані битв, ані прикметних дат там ще не було.

Вони нарешті перелетіли через вершини скель, і через кілька хвилин долина країни Нарнія зникла з виду позаду них. Вони летіли над дикою місцевістю крутих пагорбів і темних лісів, досі тримаючись понад течією річки. Справді високі гори бовваніли попереду. Але сонце тепер світило прямо у вічі мандрівникам і вони не могли бачити речі дуже чітко в цьому напрямку. Бо сонце опускалося нижче й нижче, аж поки західне небо стало схоже на велику піч, наповнену розтопленим золотом; і нарешті сонце сховалося за зубчастою вершиною, що стояла на тлі світла, пласка й окреслена чіткими лініями, наче вирізана з картону.

– Тут не дуже тепло, – завважила Поллі.

– І крила мені починають боліти, – сказав Крилатий. – Немає жодного знаку долини з озером посередині, про яку розповідав Аслан. Чи не варто нам спуститися й пошукати затишного місця, де ми могли б заночувати? Сьогодні ми вже не долетимо до тієї долини.

– Так, і, мабуть, уже час повечеряти? – погодився Дігорі.

Тож Крилатий ковзнув униз. Коли вони наближалися до землі й опускалися між пагорбами, повітря стало тепліше, і після того, як вони перебули стільки годин, нічого не чуючи, крім шуму від крил Крилатого, було приємно почути знову прості земні звуки – дзюрчання річки в її кам'яному ложі та потріскування дерев під легким вітром.

Теплі, приємні пахощі нагрітої сонцем землі, трави й квітів долинули до них. Нарешті Крилатий сів. Дігорі скотився з нього й допоміг Поллі спуститися на землю. Обоє з радістю випростили заляклі ноги.

Долина, в яку вони спустилися, була в самому серці гір. Сніжні вершини, одна з яких здавалася рожево-червоною у відблисках сонця, яке щойно сховалося за обрій, височіли над ними.

– Мені хочеться їсти, – сказав Дігорі.

– Що ж, попасімося, – запропонував Крилатий, скубнувши великий пучок трави. Потім підняв голову, яка досі жувала, а травинки визирали обабіч його рота, як вуса, і сказав: – Пригощайтесь обоє. Не соромтеся. Трави тут вистачить на всіх.

– Але ми не вміємо їсти траву, – сказав Дігорі.

– Справді? – здивувався Крилатий, говорячи з повним ротом. – Тоді я не знаю, що вам робити. А трава надзвичайно смачна.

Поллі й Дігорі подивились одне на одного збентежено й перелякано.

– Я думав, хтось подбає про нашу вечерю, – сказав Дігорі.

– Я певен, Аслан подбав би, якби ви його попросили, – припустив Крилатий.

– Хіба він про це не знав, навіть якщо ми його не попросили? – мовила Поллі.

– Звичайно, знав, – озвався Кінь (досі з повним ротом). – Але мені здається, він любить, щоб його попросили.

– Але що нам тепер робити? – запитав Дігорі.

– Боюсь, я не знаю, – відповів Крилатий. – Якщо ви не скуштуєте траву. Вона може сподобатися вам більше, ніж ви думаєте.

– О, не будь дурним, – сказала Поллі, тупнувши ногою. – Звичайно ж, люди не можуть їсти траву, як і ви, коні, не можете їсти баранячу відбивну.

– Будь ласка, не згадуй про відбивну та все інше, – сказав Дігорі. – Це тільки загострює голод.

Дігорі запропонував, щоб Поллі навідалася додому за допомогою кільця й принесла звідти чогось поїсти; він не міг податися туди сам, бо пообіцяв Асланові, що поїде виконати його завдання, а якби він знову з'явився вдома, то могло б статися все, що перешкодило б йому повернутися.

Але Поллі сказала, що не покине його, а Дігорі відповів, що це дуже порядно з її боку.

– Ти знаєш, – сказала Поллі. – Я ще маю кілька ірисок у кишені. Це буде краще, аніж ніщо.

– Набагато краще, – погодився Дігорі. – Але будь обережна, коли засовуватимеш руку до кишені, щоб не доторкнутися до кільця.

Це була важка й делікатна робота, але зрештою вони змогли виконати її. Маленький паперовий пакетик був розчавлений і липучий, коли вони дістали його, тому було зручніше обірвати папір з ірисок, аніж витягти їх із пакета. Декотрі з дорослих (ви знаєте, якими гидливими вони бувають, коли йдеться про такі речі) радше б залишилися без вечері, аніж погодилися з'їсти такі іриски. Їх було дев'ять. У Дігорі виникла блискуча думка з'їсти по чотири іриски й посадити дев'яту, бо він сказав: «Якщо сталевий брус із ліхтарного стовпа перетворився на невеличке дерево з ліхтарем, то чому ця іриска не може перетворитися на іриску-дерево?» Тож вони видовбали невеличку ямку в дерні й закопали в ньому іриску. Потім з'їли інші іриски, намагаючись жувати їх якнайдовше. То була вбога вечеря, навіть із тим папером, який вони не могли не з'їсти теж, адже він був солодкий, вимашений ірисками.

Крилатий, завершивши власну шикарну вечерю, ліг спочивати. Діти підійшли й сіли по обидва його боки, притискаючись до його теплого тіла, а коли він розгорнув над кожним по крилу, вони відчули

себе цілком затишно. Коли світлі молоді зорі нового світу зійшли над ними, вони стали розмовляти про все: як Дігорі сподівався роздобути ліки для своєї матері і як натомість його послали з цим завданням. І вони повторювали одне одному всі знаки, за якими вони впізнають місце, що його шукають, – синє озеро й пагорб, на якому росте сад. Розмова затихала, бо вони почали провалюватися в сон, коли раптом Поллі гвалтовно прокинулася, сіла й промовила:

– Тихіше!

Кожен став дослухатися, наскільки міг.

– Можливо, це був тільки вітер у деревах, – припустив Дігорі.

– Я не такий у цьому впевнений, – сказав Крилатий. – А проте... стривайте! Ось знову той звук. Присягаюся Асланом, це щось серйозне.

Кінь підхопився на ноги з великим шумом і великою тривогою. Діти вже також були на ногах. Крилатий бігав туди-сюди, з фортанням та іржанням. Діти ходили навшпиньках довкола, зазираючи за кожен куц і дерево. Їм здавалося, вони щось бачать, і була мить, коли Поллі не сумнівалася, що побачила високу темну постать, яка швидко ковзнула геть у західному напрямку. Але вони не знайшли нічого, і зрештою Крилатий ліг, а діти знову затишно примостилися під його крильми. Вони відразу заснули. Крилатий ще не спав, водив вухами в темряві й іноді посмикувався, ніби на шкіру сідала муха. Але зрештою він також заснув.

Розділ 13

Несподівана зустріч

– Прокинься, Дігорі, прокинься, Крилатий, – пролунав голос Поллі.
– Ми маємо ірискове дерево. І ранок сьогодні просто чудовий.

Світло вранішнього сонця соталося крізь ліс, трава була сірою від роси, а павутина блищала, як срібло. Біля них стояло дерево з темним гіллям, заввишки як яблуня. Листя на ньому було білувате, схоже на папір або на листя тієї рослини, яку називають лунарією, і росли коричневі плоди, схожі на фініки.

– Ура! – крикнув Дігорі. – Але я хочу спершу купатися.

Він побіг через квітучий гай, а може, через два, на берег річки. Чи вам доводилося коли-небудь купатися в гірській річці, що збігає мілкими водоспадами по червоних і жовтих каменях, осяяних сонцем? Там так само добре, як у морі: а в деякому розумінні набагато краще. Звичайно, йому довелося вдягтися, не висохши, але втіха була того варта. Коли він повернувся, Поллі побігла вниз і теж скупалася. Вона сказала, що купалася протягом усього свого життя, але ми знаємо, що вона не вміла добре плавати, проте, мабуть, ліпше не ставити надто багато запитань. Крилатий також відвідав річку, але він лише постояв на бистрині, нахилившись, щоб напиться, а потім струснув гривною й кілька разів заіржав.

Поллі й Дігорі заходилися зривати плоди з ірискового дерева. Вони були надзвичайно смачні; щоправда, мали смак не зовсім такий, як в іриски, – м'якший і соковитіший, – але він нагадував про іриску. Крилатий теж чудово поснідав; покуштував один з ірисових плодів, і він сподобався йому, але сказав, що найсмачніша для нього трава о цій ранковій порі. Потім із певними труднощами діти залізли йому на спину й друга подорож почалася.

Вона була навіть приємнішою, ніж учора, почасти тому, що кожен почувався надзвичайно свіжим, а почасти тому, що вранішнє сонце було тепер у них за спиною, і звичайно ж, усе здається набагато кращим, коли світло позаду вас. Це був чудовий політ. Гори з укритими снігом вершинами височіли над ними в усіх напрямках. Долини далеко внизу під ними були такими зеленими, а струмки, що збігали від льодовиків у головну річку, – такими синіми, що вони летіли наче

над велетенськими коштовними каменями. Вони хотіли, щоб ця частина їхньої пригоди тривала якнайдовше. Але незабаром вони почали нюхати повітря, запитуючи одне в одного: «Що це?», «Ти щось почув носом?» і «Звідки воно долинає?» Бо небесні пахощі, теплі й золоті, які нібито ширилися від найчудесніших плодів і квітів світу, долинали до них звідкись ізгори.

— Вони долинають від долини з озером, — сказав Крилатий.

— Авжеж, звідти, — погодився Дігорі. — Ану, гляньте! Онде він, зелений пагорб у самому кінці озера. І подивіться, яка в ньому синя вода.

— Це має бути те саме місце, яке ми шукаємо, — припустили всі троє.

Крилатий спускався щораз нижче великими колами. Крижані вершини піднімалися вище й вище. Повітря ставало теплішим і запашнішим із кожною хвилиною, таким запашним, що на очах у всіх виступили сльози. Крилатий тепер ковзав донизу з розгорнутими нерухомо крильми, а його копита намащували землю. Крутий зелений пагорб мчав їм назустріч. Через мить Крилатий приземлився на його схилі, трохи незграбно. Діти скотилися з його спини й упали, не вдарившись боляче, на теплу м'яку траву й підхопилися на ноги, трохи засапавшись.

Вони були на три чверті відстані від підніжжя до вершини пагорба й негайно подерлися нагору. (Я не думаю, що Крилатому це вдалося б, якби крила не допомагали йому зберігати рівновагу й він вряди-годи не махав ними, щоб стрибнути вище по схилу.) Навколо самої вершини пагорба стояв високий мур, укритий зеленим дерном. На ділянці, оточеній муром, росли дерева. Їхні гілки нависали над муром і виглядали назовні. Їхнє листя здавалося не тільки зеленим, а й синім та сріблястим, коли його ворухив вітер. Коли мандрівники досягли вершини пагорба, їм довелося пройти майже понад усім муром, поки вони знайшли ворота: високі золоті ворота, міцно зачинені, дивилися на схід. Досі Крилатий і Поллі думали, що ввійдуть у сад разом із Дігорі. Але тепер вони вже про це не думали. Вони ніколи не бачили місця, яке було б настільки очевидно приватним. Досить було одного погляду, аби переконатися, що воно комусь належить. Лише дурень захотів би туди увійти, якби його не послали туди з якимсь особливим дорученням, як Дігорі. Дігорі сам відразу зрозумів, що інші не захочуть і не зможуть увійти туди разом із ним. Він підійшов до воріт сам-один.

Коли він туди наблизився, то побачив слова, написані на золоті срібними літерами. Приблизно щось таке:

Заходь у ворота, бо іншого шляху немає,
Зірви плоди для інших або не зривай,
Бо ті, хто краде або мур розламає,
Спіймають розпач – і нехай!

«Зірви плоди для інших, – сказав Дігорі сам до себе. – Саме це я й збираюся зробити. Мабуть, самому мені їх їсти не дозволено. Я не знаю, навіщо тут стільки балаканини. «Заходь у ворота». Справді, хто стане перелазити через мур або розламувати його, якщо він може зайти крізь ворота? Але як вони відчиняються?» Він притулив до них руку, й вони тут-таки розчинилися без найтихішого звуку в сад.

Тепер, коли він міг заглянути всередину, це місце здалося йому ще приватнішим, ніж раніш. Він увійшов дуже врочисто, озираючись навкруг себе. Усередині все було дуже спокійно й тихо. Навіть водиграй посеред саду майже не плюскотів. Чудові пахощі витали навкруг нього. Це було щасливе місце, але дуже врочисте.

Він відразу зрозумів, де те дерево, яке було йому потрібне, почасти тому, що воно стояло в самому центрі, а почасти тому, що великі срібні

яблука, які висіли на ньому, так сяяли, що відкидали власне світло в затінені місця, куди не досягало проміння сонця. Він рушив прямо до нього, зірвав яблуко й поклав його в нагрудну кишеню норфолкської куртки. Але він не міг не подивитись на нього й не понюхати його, перш ніж його заховав.

Було б ліпше, якби він цього не робив. Жахлива спрага й голод навалилися на нього, і йому нестерпно захотілося покуштувати цей плід. Він покwapно поклав його до кишені. Але ж перед ним висіли десятки інших. Невже буде помилкою зірвати ще один і надкусити його? Зрештою, подумав він, оголошення на воротах могло й не сприйматися як наказ; його можна було витлумачити як пораду, а хто зважає на поради? Але навіть якби те оголошення тлумачити як наказ, то чи порушить він його, з'ївши одне яблуко? Він уже виконав ту частину наказу, яка вимагала принести один плід «для інших».

Поки він думав про все це, то несамохіть подивився крізь гілки на вершину дерева. Там на гілці, що була над його головою, сидів, наче на сідалі, дуже гарний птах. Я сказав «наче на сідалі», бо він майже спав; можливо, не зовсім. Проглядалася лиш тоненька щілинка в одному оці. Більший за орла, він мав груди темно-помаранчевого кольору, на голові в нього красувався яскраво-червоний гребінь, а хвіст був багрянтий.

«І це свідчить, – говорив Дігорі згодом, коли розповідав цю історію іншим, – що треба бути надзвичайно уважним у тих місцях, де панує магія. Ти ніколи не знаєш, що може чатувати на тебе». Але я думаю, Дігорі не взяв би для себе яблуко в будь-якому випадку. Такі істини, як «Не вкради», втлумачували хлопцям у ті дні значно наполегливіше, ніж тепер. Проте ми ніколи не можемо бути цілком певними.

Дігорі вже обертався, щоб піти до воріт, коли востаннє розглянувся навкруги. Він пережив жахливий шок. Він був не сам. Лише за кілька ярдів від нього стояла Відьма. Вона саме викидала огризок яблука, яке щойно з'їла. Сік був набагато темніший, аніж можна було сподіватися, й залишив бридку пляму навколо її рота. Дігорі відразу здогадався, що вона перелізла через мур. І зрозумів, що був якийсь сенс у тих рядках, де говорилося про розпач тих, хто «мур розламає». Бо Відьма здавалася сильнішою й пихатішою, ніж будь-коли. Але обличчя в неї було смертельно бліде, бліде, як сіль.

Усе це промайнуло в голові Дігорі за мить. Потім він узяв ноги на плечі й побіг до воріт так швидко, як тільки міг. Відьма погналася за ним. Та як тільки він вибіг назовні, ворота зачинилися за ним самі собою. Це дало йому перевагу, але не надовго. На той час, коли він добіг до інших і закричав: «Швидше, Поллі! Сідай на Крилатого!», Відьма перелізла через мур чи перестрибнула через нього й знову опинилася зовсім близько.

– Стій там, де ти є! – закричав Дігорі, обернувшись до неї обличчям, – бо інакше ми зникнемо. Не підходь ближче бодай на дюйм.

– Дурний хлопче, – сказала Відьма. – Чого ти тікаєш від мене? Я не завдам тобі ніякої шкоди. Якщо ти не зупинишся й не вислухаєш мене тепер, то не здобудеш знання, яке зробило б тебе щасливим на все твоє життя.

– Дякую, я не хочу слухати тебе, – відказав Дігорі.

Але він таки слухав її.

– Я знаю, з яким дорученням тебе сюди послано, – провадила Відьма. – Бо я була неподалік від тебе минулої ночі й чула всі ваші розмови. Ти зірвав яблуко в отому саду. Зараз воно лежить у тебе в кишені. І ти хочеш привезти його назад, не покуштувавши його, до Лева; щоб він його з'їв. Ти простак! Ти хіба не знаєш, що це за фрукт? То я тобі розповім. Це яблуко молодості, яблуко життя. Я це знаю, бо покуштувала його; і я вже відчуваю такі зміни в собі, що впевнена: я ніколи не постарію, ніколи не помру. З'їж його, хлопче, з'їж. І ти, і я житимемо вічно, будемо царем і царицею цього світу – або твого світу, якщо вирішимо туди повернутися.

– Ні, дякую, – сказав Дігорі. – Я не налаштований жити далі після того, як усі, кого я знаю, помруть. Я ліпше житиму протягом відведеного людині часу, помру й потраплю на небо.

– Але що буде з твоєю матір'ю, яку ти нібито так любиш?

– А до чого тут моя мати? – запитав Дігорі.

– Хіба ти не розумієш, йолопе, що один шматочок цього яблука зцілить її? Ти маєш його у своїй кишені. Ми тут самі-одні, а Лев далеко. Використай свою магію й повертайся у свій світ. Через хвилину ти вже будеш біля ліжка матері й даси їй яблуко. Через п'ять хвилин ти побачиш, як повертається здоровий колір на її обличчя. Вона скаже тобі, що біль минув. А потім скаже, що вона почувається

набагато сильнішою. Потім вона засне – подумай про це; години солодкого здорового сну, без болю, без ліків. Наступного дня всі говоритимуть, як чудесно вона одужала. Незабаром із нею знову буде все гаразд. Усі почуватимуться добре. Твій дім знову стане щасливим. Ти будеш таким, як усі інші хлопці.

– Ох! – видихнув Дігорі, ніби його вдарили, і притулив долоню до лоба.

Бо він зрозумів, що жахливий вибір тепер лежить перед ним.

– Що Лев зробив для тебе, чому ти маєш бути його рабом? – запитала Відьма. – Що він може зробити для тебе, коли ти повернешся у власний світ? І що подумає твоя мати, коли довідається, що ти міг вилікувати її біль, і повернути її в життя, і врятувати серце свого батька, а ти не захотів – ти вирішив ліпше виконати доручення дикого звіра в дивному світі, до якого тобі немає ніякого діла?

– Я... я не вважаю його диким звіром, – пробелькотів Дігорі, насилу видобувши голос із пересохлого рота. – Він... я не знаю...

– У такому разі він щось гірше, аніж дикий звір, – заявила Відьма. – Подивися, на що він тебе перетворив. Яким він зробив тебе безсердечним. Він це робить з усіма, хто його слухає. Ти жорстокий і безжальний хлопець! Ти ліпше дозволиш своїй матері вмерти, ніж...

– О, заткнися, – урвав її Дігорі тим самим жалюгідним голосом. – Ти думаєш, я нічого не розумію? Але я... я пообіцяв.

– Так, але ж ти не знав, що саме ти обіцяєш. І ніхто не зміг тебе остерегти.

– Моїй... матері... – сказав Дігорі, з великими труднощами видобуваючи із себе слова, – це не сподобалося б, вона страшенно сувора щодо дотримання обіцянок, до заборони красти й до всіх таких речей. Вона сказала б мені, щоб я так не робив, неодмінно сказала б, якби вона була тут.

– Але їй не обов'язково знати, – завважила Відьма таким лагідним голосом, якого ви не сподівалися б почути від особи з таким жорстоким виразом обличчя. – Тобі не обов'язково розповідати їй, як ти здобув яблуко. І твоєму батькові теж. Ніхто у твоєму світі не повинен нічого знати про цю історію. Тобі, либонь, краще не брати у свій світ ту дівчинку.

Саме тут Відьма припустилася фатальної помилки. Звичайно, Дігорі знав, що Поллі могла повернутися додому, скориставшись

власним кільцем так само легко, як він скористався б своїм. Та, мабуть, Відьма цього не знала. І її підла пропозиція, щоб він не взяв із собою Поллі, раптом зробила нещирим і фальшивим усе, що вона говорила. І навіть почувавши себе вкрай нещасним, він відчув, як у голові йому прояснилося, й сказав (зміненим і набагато гучнішим голосом):

– Послухай-но. Яке тобі діло до мене та до моїх справ? Чому раптом ти відчула таку глибоку любов до моєї матері? Навіщо вона тобі? Яка твоя гра?

– Молодець, Дігорі, – прошепотіла Поллі йому на вухо. – Швидше! Відлітаймо звідси.

Вона не наважилася нічого сказати під час розмови Дігорі з Відьмою, бо ви ж повинні зрозуміти, що помирала не її мати.

– Тоді в дорогу, – сказав Дігорі, посадивши її на спину Крилатого й залізши туди сам так швидко, як тільки міг.

Кінь розгорнув крила.

– Летить собі, йолопи, – сказала Відьма. – Ти згадаєш про мене, хлопче, коли помиратимеш, слабкий і хворий, і тоді згадай, як ти втратив нагоду здобути собі вічну юність. Більш ніхто тобі її не запропонує.

Вони були вже так високо, що майже її не чули. До того ж Відьма не гаяла часу, дивлячись на них. Вони побачили, як вона подалася на північ, униз по схилу пагорба.

Того дня вони прокинулися рано, й те, що сталося в саду, не забрало багато часу, тому Крилатий і Поллі обоє сказали, що вони легко долетять до Нарнії, перш ніж почне смеркатися. Дігорі не озивався під час зворотної подорожі, й інші соромилися заговорити до нього. Він був дуже сумний і протягом усього часу не відчував переконаності, що вчинив правильно. Та щоразу, коли він згадував блискучі сльози в очах Аслана, впевненість поверталася до нього.

Протягом усього дня Крилатий летів, не стомлюючись, на схід, де йому допомагала зорієнтуватися річка, крізь гори й над пагорбами, укритими диким лісом, а потім над великим водоспадом і вниз, вниз, туди, де ліси Нарнії були затьмарені тінню могутньої скелі, потім нарешті, коли небо позад них почервоніло від призахідного сонця, він побачив місце, де багато створінь зібралися разом біля річки. А незабаром угледів серед них і самого Аслана. Крилатий ковзнув униз,

витагнув свої чотири ноги, стулив крила, приземлився, трохи пробігши чвалом, і зупинився. Діти злізли на землю. Дігорі побачив усіх тварин, гномів, сатирів, німф та інших створінь, які розходилися ліворуч і праворуч, щоб дати йому дорогу. Він підійшов до Аслана, подав йому яблуко й сказав:

– Я приніс вам яблуко, сер.

Розділ 14

Саджання дерева

– Добре зроблено, – сказав Аслан голосом, від якого затремтіла земля.

Дігорі зрозумів, що всі нарнійці почули ці слова і що історію про них розповідатимуть від батька до сина в цьому новому світі протягом сотень років, а може, й вічно. Але не було небезпеки, що він зазнається, тепер, коли він був віч-на-віч з Асланом. Тепер він відчув, що може прямо дивитися в очі Лева. Він забув про свої турботи й почувався абсолютно задоволеним.

– Добре зроблено, сину Адама, – сказав знову Лев. – Щоб принести мені це яблуко, ти мусив терпіти голод і спрагу, мусив плакати. Жодна рука, крім твоєї, не посіє зернину Дерева, яке захищатиме Нарнію. Кинь яблуко біля річки, де м'який ґрунт.

Дігорі зробив, як йому сказали. Усі стояли так тихо, що чутно було звук м'якого удару, коли воно впало в грязюку.

– Ти добре його вкинув, – сказав Аслан. – А зараз ходімо на коронацію царя Нарнії Френка і його цариці Елен.

Тепер діти вперше звернули увагу на цих двох. Вони були вдягнені в незвичайний одяг, а з їхніх плечей спадали розкішні довгі мантиї; четверо гномів тримали мантию царя, а четверо річкових німф – мантию цариці. Їхні голови були непокриті; але Елен розпустила волосся, що значно прикрасило їй обличчя. Але не волосся, не одяг не робили їх відмінними від їхнього колишнього вигляду. Їхні обличчя змінилися, а надто обличчя царя. Уся гострота, хитрість і роздратованість, що їх він набув як власник лондонського кеба, зникли, а мужність і доброта, якими він був наділений завжди, стали значно помітнішими. Можливо, до цього спричинилося повітря нового світу або розмова з Асланом, або те й те.

– Слово честі, – прошепотів Крилатий, звертаючись до Поллі. – Мій колишній володар змінився не менше за мене. Він тепер справжній володар.

– Так, але не шепочи в моє вухо, бо воно дуже свербить, – завважила Поллі.

– А тепер, – сказав Аслан, – хто-небудь розплутайте хащі, які ви утворили з цих дерев, і подивимося, що там є.

Дігорі побачив, що чотири дерева стояли дуже близько одне до одного, з переплетеними гілками або скріплені прутами, в такий спосіб утворивши щось подібне до клітки. Два слони хоботами й два гноми за допомогою маленьких сокир незабаром усе розплутали. Усередині були три речі. Однією з них було молоде дерево, яке здавалося виготовленим із золота; другою було молоде дерево, що здавалося виготовленим зі срібла; а третьою річчю був жалюгідний суб'єкт у заляпаному грязюкою одязі, що сидів, згорбившись, між тими деревами.

– Господи! – прошепотів Дігорі. – Дядьку Ендру!

Щоб пояснити все це, нам доведеться повернутися трохи назад. Звірі, як ви пам'ятаєте, спробували посадити й полити його. Коли поливання повернуло його до тям, він виявив, що весь мокрий, закопаний по самі стегна в землю (яка швидко перетворилася на грязюку) й оточений більшою кількістю диких тварин, аніж він будь-коли бачив за все своє життя. Мабуть, немає нічого дивного в тому, що він заволав і почав вити. Це було добре, бо нарешті переконало всіх (навіть Дикого Кабана), що він живий. Тому вони знову викопали його (його штани тепер були у вкрай жалюгідному стані). Як тільки йому звільнилися ноги, він спробував дременути геть, але хобот слона, що обкрутився навколо його стану, зупинив його. Кожен тепер вважав, що дядька Ендру треба тримати десь у безпечному місці, поки Аслан знайде час прийти, побачити його й сказати, що ж із ним робити. Тому вони сплели навколо нього щось подібне до клітки і стали пропонувати йому підживитися всім, що спадало їм на думку.

Віслюк назбирав цілий оберемок колючок і кинув йому в клітку, але дядько Ендру не звернув на них ніякої уваги. Білки бомбардували його залпами горіхів, але він лише затулив голову руками й намагався ухилитися від них. Кілька пташок літали над ним туди-сюди й кидали йому черв'яків. Ведмідь був особливо добрим. Пополудні він знайшов гніздо диких бджіл, і, замість з'їсти мед самому (що він зробив би з великою втіхою), порядний звір приніс його дядькові Ендру. Але це стало найбільшою невдачею з усіх. Ведмідь кинув усю липку масу через верх загорожі, й, на лихо, вона влучила дядькові Ендру просто в обличчя (не всі бджоли були там мертві). Ведмідь, що зовсім був би не

проти, якби хтось влучив йому в морду медовим стільником, не міг зрозуміти, чому дядько Ендру хитнувся назад, послизнувся й сів. І йому, звичайно, не пощастило, бо сів він просто на оберемок колючок.

– Хай там як, – сказав Дикий Кабан, – а в рот цього створіння потрапило багато корисного для нього меду.

Звірі щиро прихилилися до свого дивного улюбленця й сподівалися, що Аслан дозволить тримати його як свою домашню тварину. Найрозумніші з них були цілком переконані, що принаймні деякі зі звуків, що вилітали йому з рота, мали якесь значення. Вони назвали його Бренді, бо щось подібне він промовляв найчастіше.

Зрештою їм довелося покинути його на ніч. Аслан був надто заклопотаний протягом усього дня, навчаючи нових царя й царицю та займаючись іншими важливими речами, і не зміг прийти до «бідолашного старого Бренді». Сидячи серед горіхів, груш, яблук і бананів, яких звірі накидали в його клітку, він зрештою мав чим повечеряти. Але навряд чи він перебув приємну ніч.

– Дістаньте це створіння, – звелів Аслан.

Один зі слонів підняв дядька Ендру хоботом і поклав його під ноги Лева.

Дядько був надто переляканий, аби бодай ворухнутися.

– Будь ласка, Аслане, – промовила Поллі. – Ви можете сказати щось таке, щоб він перестав боятися? І щось таке, що відбило б у нього бажання повернутися сюди знову?

– Ти думаєш, він захоче сюди повернутися? – запитав Аслан.

– Розумієте, Аслане, – сказала Поллі, – він може послати когось іншого. Він дуже збуджений тим, як сталевий брус із ліхтарного стовпа виріс у дерево ліхтарного стовпа, й він думає...

– Він думає дурниці, дитино, – урвав Аслан. – Цей світ буятиме життям протягом кількох днів, бо пісня, якою я розбудив його до життя, досі лунає в повітрі й тремтить у землі. Але вона лунатиме недовго. Проте я не можу сказати про це старому грішнику, бо він зробив себе неспроможним почути мій голос. Коли я заговорю до нього, він почує лише рик і рев. О сини Адама, як розумно ви захистилися від усього, що може дати вам користь! Але я маю для нього лише один подарунок, який він спроможний прийняти.

Він доволі сумно опустив свою велику голову й дихнув у нажахане обличчя земного чаклуна.

— Засни, — сказав він. — Засни й на кілька годин відокрем себе від тих страждань, які ти вигадав для себе.

Дядько Ендру негайно простягся на землі, заплющив очі й став дихати спокійно та мирно.

— Заберіть його звідси й покладіть спати, — сказав Аслан. — А тепер гноми! Покажіть своє ковальське вміння. Я хочу подивитись, як ви зробите дві корони для своїх царя та цариці.

Більше гномів, аніж ви можете собі уявити, метнулися до Золотого Дерева. Вони обтрусили все його листя і вмиль відламали кілька гілок. Тепер діти змогли побачити, що те дерево не тільки здавалося золотим, а й усе було зі щирого золота. Воно, звичайно, вирросло з тих кількох соверенів, які випали з кишені дядька Ендру, коли його перевернули вниз головою. Так само й срібне дерево вирросло з його напівкрон. Із нічого, як здавалося, з'явилися оберемки сухого дерева для розпалу, маленьке ковадло, молотки, обценьки й ковальський міх. Наступної миті (як ці гноми люблять свою роботу!) вогонь уже палахкотів, ковальський міх роздимався й сичав, золото плавалося, молотки стукотіли. Двоє кротів, яким Аслан раніше доручив поритися в землі (а цю роботу вони любили над усе), викопали цілу гірку коштовних каменів, яку склали в ногах у гномів. Під майстерними руками маленьких ковалів дві корони набули форми — вони були не бридкими й важкими речами, як модерні європейські корони, а легкими, тонкими, прегарно виготовленими обручами, які справді можна було носити й здаватися гарнішими з ними на головах. Корона царя була прикрашена рубінами, а цариці — смарагдами.

Коли корони охолодили в річці, Аслан звелів Френкові й Елен стати перед ним навколішки й надів корони на їхні голови. Потім сказав:

– Підведіться, царю й царице Нарнії, батьку й мати багатьох царів, які правитимуть Нарнією, Самотніми островами та Древландією. Будьте справедливими, поблажливими й мужніми. Я вас благословляю.

Кожен вигукнув слова привітання, або загавкав, або заіржав, або заревів, або залопотів крильми, а царське подружжя стояло, маючи врочистий і трохи сором'язливий вигляд, але їхня сором'язливість робила їх ще шляхетнішими. І поки Дігорі вигукував привітання, він почув поруч себе глибокий голос Аслана, який сказав:

– Дивіться!

Кожен у натовпі обернув голову, і потім кожен набрав повні груди повітря від здивування й захвату. Трохи віддалік вони побачили дерево, віти якого нависали над їхніми головами і якого не було там раніше. Воно, напевне, виросло в тиші, але швидко, як ото піднімається вгору прапор на флагшток, поки всі вони були заклопотані коронацією. Його широкі віти, здавалося, відкидали не тінь, а світло, і срібні яблука, як зорі, виглядали з-під кожного листка. Але зітхнути кожного примусила не так його краса, як пахощі, що від нього линули. На якусь мить ніхто не міг подумати про щось інше.

– Сину Адама, – сказав Аслан, – ти добре посадив своє дерево. А ви, нарнійці, повинні мати своєю найпершою турботою догляд за цим Деревом, бо воно ваш щит. Відьма, про яку я вам розповідав, утекла далеко на північ; там вона ставатиме дедалі сильнішою у своїй чорній магії. Але поки це дерево квітнуче й даватиме плоди, вона ніколи не прийде в Нарнію. Вона не наважиться підійти ближче, як на сотню миль до Дерева, бо його пахощі, які для вас радість, життя і здоров'я, є смертю, жахом і розпачем для неї.

Кожен дивився врочистим поглядом на Дерево, Аслан же несподівано обернув голову, і золоті іскри від гриви бризнули навсідч, коли так він зробив, і прикипів своїми великими очима до дітей.

– Що у вас, діти? – запитав він, бо зловив їх на тому, що вони шепотілися й штовхали одне одного.

– О Аслане, сер, – почав Дігорі, почервонівши. – Я забув вам сказати. Відьма вже з'їла одне з цих яблук, таке саме, як ті, що вирости з нашого Дерева.

Він не сказав усього, про що думав, але Поллі сказала це за нього. (Дігорі завжди набагато більше боявся здатися дурнем, аніж вона.)

– Тому ми подумали, Аслане, – сказала вона, – що ви припустилися якоїсь помилки й вона не боїться запаху цих яблук.

– Чому ти так думаєш, дочко Єви? – запитав Лев.

– Тому, що вона з'їла одне.

– Дитино, – пояснив він, – саме тому вона тепер думає про інші з жахом. Саме це відбувається з тими, хто зриває і їсть фрукти в неналежний час і в неналежний спосіб. Плід є добрим, але відтоді він уселяє їм огиду.

– О, розумію, – сказала Поллі. – І позаяк вона зірвала його невчасно, воно не діятиме для неї. Тобто вона не здобула собі вічну молодість і таке інше.

– Не зовсім так, – сказав Аслан, похитавши головою. – Воно діятиме. Речі завжди працюють відповідно до своєї природи. Вона здобула те, чого прагнуло її серце. Вона має тепер силу, яка не зменшується, і нескінченні дні, як богиня. Але нескінченність днів для особи з підлим серцем – це лише нескінченність страждань, і вона вже відчуває це. Такі люди здобувають те, що їм хочеться, але воно не завжди подобається їм.

– Я мало не з’їв одне яблуко сам, Аслане, – зізнався Дігорі. – Я теж би...

– Ти теж би, хлопче, – сказав Аслан. – Бо фрукт завжди працює – він мусить працювати, – але він не дарує щастя тому, хто зірвав його з власного бажання. Якби якийсь нарнієць без дозволу вкрав яблуко й посадив його тут для захисту Нарнії, це захистило б Нарнію. Але воно перетворило б Нарнію на ще одну могутню й жорстоку імперію, схожу на Чарн, а не на добру й мирну країну, яку я хочу створити. І Відьма спокушала тебе вчинити інакше, мій сину, хіба ні?

– Так, Аслане. Вона хотіла, щоб я забрав яблуко додому й віддав його матері.

– Тоді ти повинен зрозуміти, що воно б її вилікувало; але не на твою і не на її радість. Настав би день, коли ви обоє, ти й вона, сказали, що було б ліпше, якби вона померла від тієї хвороби.

Дігорі не сказав нічого, бо його душили сльози і він утратив будь-яку надію врятувати життя матері; але водночас він розумів, що Лев знає, що сталося б, отож існують речі набагато жахливіші, аніж смерть когось дуже тобі близького. Але Аслан заговорив знову, тепер майже пошепки:

– Це те, що сталося б, хлопче, якби ти вкрав яблуко. А тепер так не станеться. Те, що я даю тобі тепер, подарує радість. Це не дасть у вашому світі вічного життя, але воно вилікує. Іди й зірви яблуко з Дерева.

Якусь мить Дігорі майже нічого не зрозумів. Це було так, ніби весь світ обернувся навиворіт і догори дном. І тоді, як уві сні, він пішов до Дерева, й цар та цариця вітали його, і всі інші створіння вітали його також. Він зірвав яблуко й поклав його до кишені. А тоді повернувся до Аслана.

– Перепрошую, – попросив він, – ми можемо тепер повернутися додому?

Він забув сказати: «Дякую», але він хотів це сказати, й Аслан його зрозумів.

Розділ 15

Кінець цієї історії та початок усіх інших

— Вам не треба кілець, коли я з вами, — сказав голос Аслана.

Діти закліпали очима й роззирнулися навколо. Вони знову були в Лісі-між-світами; дядько Ендрю лежав на траві й досі спав, а Аслан стояв біля них.

— Ідіть, — сказав Аслан. — Вам час повернутися додому. Але спочатку треба зробити дві речі: застерегти й дати команду. Дивіться сюди, діти.

Вони подивилися й побачили в траві невеличку ямку з дном, зарослим травою, теплою й сухою.

— Коли ви були тут востаннє, — сказав Аслан, — ця ямка була озерцем, і коли ви стрибнули в неї, ви потрапили у світ, де сонце, яке вмирало, світило над руїнами Чарна. Тепер тут немає озерця. Той світ закінчився, начебто його ніколи й не було. Перекажіть це застереження нащадкам Адама та Єви.

— Гаразд, Аслане, — сказали обоє дітей.

Але Поллі додала:

— Але ми не такі погані, яким був той світ, правда, Аслане?

— Ще ні, дочко Єви, — сказав він. — Ще ні. Але ви стаєте дедалі більше схожими на нього. Немає певності в тому, що хтось поганий із вашої породи не винайде щось не менш підле, ніж Світ-гідний-жалю, й використає це, щоб винищити всіх живих створінь. І скоро, дуже скоро, перш ніж ви станете старим чоловіком і старою жінкою, великими народами у вашому світі стануть правити тирани, які не більше дбатимуть про радість, справедливість і милосердя, ніж імператриця Ядіс. Нехай ваш світ про це знає. Це застереження. А тепер про команду. Як тільки ви зможете, заберіть у вашого дядька всі його чарівні кільця й закопайте їх так, щоб ніхто ніколи їх не знайшов.

Обоє дітей дивилися в обличчя Лева, коли він промовляв ці слова. І раптом (вони ніколи не зрозуміли, як це сталося) його обличчя здалося їм морем розтопленого золота, у якому вони плавали, й така лагідність та сила розливалася навколо них і над ними та проникала в них, що вони відчували: вони ніколи не були по-справжньому ні щасливими, ні мудрими або навіть живими й притомними раніше. І

пам'ять про цю мить залишилася з ними назавжди, тож так довго, як вони обоє жили, якщо коли-небудь вони засмучувалися або відчували страх чи роздратування, думка про цю золоту доброчесність і почуття, що вона тут,десь близько, за якимсь закутком або за дверима, їй робила їх переконаними десь у самій глибині їхнього єства, що все добре. Наступної хвилини всі троє (дядько Ендрю ще уві сні) скотилися в шум, спеку та запахи Лондона.

Вони опинилися на хіднику перед парадними дверима будинку Кеттерлі, й крім того, що Відьма, Кінь і власник кеба зникли, усе було достоту так, як тоді, коли вони його покинули. Вони побачили ліхтарний стовп із відламанною сталевною поперечкою; уламки кеба; і натовп. Усі ще розмовляли, й люди ставали навколішки біля пораненого полісмена, говорячи: «Він опритомнів» або «Як ти почувася, чоловіче?», або «“Швидка допомога” приїде через хвилину».

«Оце так! – подумав Дігорі. – Схоже, вся наша пригода взагалі не забрала часу».

Більшість людей дико озиралися довкола, шукаючи поглядом Ядіс та коня. Ніхто не звернув уваги на дітей, бо ніхто не бачив, як вони зникли, й ніхто не звернув уваги, як вони повернулися назад. Щодо дядька Ендрю, то через стан його одягу та вимашчене медом обличчя ніхто б не зміг його впізнати. На щастя, парадні двері будинку були відчинені й у дверях стояла покоївка, милуючись видовищем (скільки цікавого випало тій дівчині побачити того дня!), і діти без особливих труднощів заштовхали дядька Ендрю у двері, перш ніж хтось устиг поставити якесь запитання.

Він побіг сходами попереду них, і спочатку вони боялися, що він попрямував до своєї мансарди, щоб заховати ті магичні кільця, які в нього залишилися. Але вони могли про це не турбуватися. Він думав лише про пляшку у своєму гардеробі, тож відразу зник у спальні й зачинився там на ключ. Коли він вийшов (а вийшов він не скоро), то був у халаті й відразу попрямував до ванної.

– Ти можеш забрати його кільця, Поллі? – запитав Дігорі. – Я хочу піти до матері.

– Гаразд. Побачимося згодом, – сказала Поллі й звернула на сходи, які вели до мансарди.

Тоді Дігорі набрав повні груди повітря й тихо увійшов до кімнати матері. Вона лежала там так само, як лежала раніше, коли він заходив до неї, підперта подушками, з виснаженим блідим обличчям, дивитись на яке не можна було без сліз. Дігорі дістав Яблуко Життя зі своєї кишені.

І так само як Відьма Ядіс мала зовсім інший вигляд не в її власному світі, а в нашому, так і яблуко з того саду на пагорбі здалося тут зовсім іншим. Звичайно, у спальні було чимало різних кольорових речей: кольорове покривало на ліжку, кольорові шпалери, сонячне світло, що падало з вікна, і гарний, голубий жакет матері. Але тієї миті, коли Дігорі дістав із кишені Яблуко, усі інші речі, здавалося, втратили колір. Усі вони, навіть сонячне світло, стали блякими й тьмяними. Сяйво Яблука відкинуло дивні смуги на стелю. Ніщо більше не приваблювало зір; ви просто не могли дивитися на щось інше. А пахощі, які линули від Яблука Життя, були такими, ніби вікно в кімнаті відчинилося в Небо.

— О мій любий, як гарно, — сказала мати Дігорі.

— Ти його з'їси, гаразд? Будь ласка, — попросив Дігорі.

— Я не знаю, що скаже лікар, — відповіла вона. — Але мені справді хочеться його з'їсти.

Він обчистив його, порізав і став давати їй по шматочку. І вона ще не встигла його доїсти, як усміхнулася, її голова впала назад на подушки, й вона міцно заснула. То був справжній спокійний сон, не спричинений тими гидкими снодійними ліками, яким, як Дігорі знав, вона віддавала перевагу перед усім на світі. І він був переконаний, що її обличчя трохи змінило колір. Він нахилився, легенько поцілував її й тихо вийшов із кімнати, забравши ядро яблука із собою. Протягом решти дня, коли він дивився на речі, що оточували його, й бачив, що вони звичайні й не мають у собі нічого магічного, він не наважувався сподіватися на щось; та коли пригадував обличчя Аслана, надія поверталася до нього.

Увечері він закопав ядро яблука в далекому куточку саду.

Наступного ранку, коли лікар прийшов зі звичайним візитом, Дігорі перехилився через поруччя, щоб послухати. Він чув, як лікар вийшов із тіткою Летті й сказав:

– Міс Кеттері, це найбільш незвичайний випадок, з яким мені довелося мати справу впродовж усієї моєї медичної практики. Це... це справжнє чудо. Я поки що нічого не скажу хлопцеві; нам не слід розбуджувати фальшиві надії. Але на мою думку...

Потім його голос став майже нечутним.

Пополудні Дігорі вийшов у сад і просвистів їхній таємний сигнал для Поллі (вона не могла прийти того дня раніше).

– Тобі пощастило? – запитала Поллі, дивлячись через мур. – Я про твою матір.

– Я думаю... я думаю, все має бути добре, – відповів Дігорі. – Але якщо ти не проти, я б ще про це не говорив. Що ти скажеш про кільця?

– Я забрала їх усі, – повідомила Поллі. – Поглянь, усе гаразд. Я в рукавичках. Ходімо їх закопаємо.

– Так, ходімо. Я позначив місце там, де вчора закопав ядро від Яблука.

Потім Поллі перелізла через мур і вони пішли до того місця. Але, як з'ясувалося, Дігорі не мав потреби позначати місце. Там щось вивищувалося. Зростання тут відбувалося не так швидко, як виростали нові дерева в Нарнії. Але майбутнє деревце вже було вищим за рівень землі. Вони взяли лопатку й закопали всі чарівні кільця, разом із власними, навколо того підвищення.

Через тиждень стало цілком очевидно, що мати Дігорі відчувається краще. Через два тижні вона вже могла сидіти в саду. А через місяць увесь дім став іншим місцем. Тітка Летті робила все, що подобалося матері: вікна повідчиняли, брудні штори познімали, щоб зробити кімнати світлішими, скрізь стояли свіжі квіти, на обід готували смачні страви, старе піаніно налаштували, і мати знову почала співати й грати разом із Дігорі та Поллі, на що тітка Летті сказала:

— Я вважаю, Мейбл, ти теж дитина, хоч і більша за цих двох.

Коли справи йдуть погано, ви бачите, що вони погіршуються протягом певного часу; та коли вони починають іти добре, то часто поліпшуються з кожним днем, не обмежуючись у часі. Після приблизно шістьох тижнів такого радісного життя надійшов довгий лист з Індії від батька з чудовими новинами. Старий двоюрідний дід Кірке помер, а це вочевидь означало, що батько став дуже багатий. Він мав намір піти у відставку й повернутися з Індії назавжди. І великий дім у селі, про який Дігорі чув протягом усього свого життя і якого ніколи не бачив, тепер мав стати їхньою домівкою. То був великий будинок зі збройними обладунками, стайнями, псарнями, річкою, парком, оранжереями, виноградниками, з лісами й горами позад нього. Тож Дігорі відчував, як відчув би й кожен на його місці, що віднині вони житимуть щасливо й заможного. Але, можливо, вам захочеться знати про ще одну або дві речі.

Поллі й Дігорі залишилися великими друзями, й усі вакації вона відбувала в їхньому чудовому будинку, в селі; і саме там вона навчилася їздити верхи, і плавати, і доїти корів, і пекти хліб, і підніматися в гори.

У Нарнії звірі жили у великому мирі й радощах, і ні Відьма, ні будь-який інший ворог не приходив турбувати цю чудову країну протягом сотень років. Цар Френк і цариця Елен та їхні діти жили щасливо в Нарнії, а їхній другий син став царем Древляндії. Хлопці одружувалися з німфами, а ці дівчата виходили заміж за лісових і річкових богів. Ліхтарний стовп, який посадила Відьма (сама про те не знаючи), світив удень і вночі в нарнійському лісі, тому те місце, на якому він виріс, стали називати Ліхтарною пустою; і коли через багато років інша дитина з нашого світу потрапила до Нарнії, у засніжену ніч, світло на стовпі досі горіло. Ця пригода почасти пов'язана з тими, про які я щойно вам розповів.

А сталося це так. Дерево з ядра Яблука, що його Дігорі посадив у внутрішньому саду, зрештою виросло великим і чудовим. У ґрунті нашого світу, далеко від звуків голосу Аслана й далеко від молодого й свіжого повітря Нарнії, воно не родило яблук, які могли повернути до життя вмирущу жінку, як повернулася до життя мати Дігорі, хоч на ньому росли яблука гарніші за будь-які інші в Англії та надзвичайно смачні, хоч і не цілком чарівні. Але всередині, у своєму соку, дерево (якщо можна так його назвати) ніколи не забувало про інше дерево в Нарнії, до якого воно належало. Іноді воно таємничче ворушило гіллям, коли не було ніякого вітру. Я думаю, коли це відбувалося, то в Нарнії віяли сильні вітри, й англійське дерево тремтіло, бо в такі хвилини дерево в Нарнії згиналося й хиталося під натиском шторму, який налітав із південного заходу. Та хоч би як це було, згодом з'ясувалося, що ще існує в тому лісі магія. Бо коли Дігорі досяг середнього віку (а він був знаменитим ученим, професором і славетним мандрівником на той час) і старий дім родини Кеттерлі належав йому, на південь Англії налетів великий шторм, який повалив те дерево. Дігорі не захотів просто порубати його на дрова, тому частину того дерева використали, аби збудувати одяжну шафу, яку він поставив у своєму великому будинку в селі. І хоч сам він не відкрив чарівних властивостей тієї шафи, хтось інший їх відкрив. Це стало початком усіх подорожей між Нарнією та нашим світом, про які ви зможете прочитати в інших книжках.

Коли Дігорі та його родичі переселилися у свій великий дім у селі, вони забрали дядька Ендру жити з ними. Бо, як сказав батько Дігорі: «Ми повинні вберегти старого від неприємностей, і несправедливо залишити догляд за ним на руках бідлоашної Летті». Дядько Ендру більше ніколи не намагався повернутися до магії, поки жив на світі. Він затямив свою науку й у старому віці став приємнішим і менш егоїстичним чоловіком, аніж був раніше. Але він завжди любив приймати гостей у більярдній кімнаті, де перебував сам-один, і розповідати їм історії про таємничу леді, царицю чужоземного царства, з якою він їздив Лондоном.

— Вона мала диявольський темперамент, — мав звичай казати він. — Але вона була напрочуд вродливою жінкою, напрочуд вродливою.

Остання битва

Розділ 1

На озері Чан

Це трапилося в останні дні Нарнії. Далеко-далеко від Ліхтарної пустки, поруч із Великим водоспадом, жив-був такий собі облизян. Саме так: сказати, що він мавпа, – не скажеш, а втім, вирішуйте самі. Був він такий старий, що ніхто вже й не пам'ятав, як і коли з'явився він у тих краях, а ще він був найхитрючішим, найогиднішим та найзморшкуватішим за всіх у лісі – таким, що й уявити собі неможливо. А мешкав він у маленькій хатинці під стріхою з листячка та гілочок, що гніздилася в розгалуженні великого крислатого дерева, а звали його Круть. Із сусідами в нього якось не склалося, бо й сусідів, власне кажучи, не було, а не було тому, що майже всі розумні звірі, а так само й люди, а так само й гноми чомусь той ліс оминали. Та хай там як, але був-таки в нього один сусіда, а можна сказати, й друга, віслучок на ім'я Верть. Принаймні, усі вважали їх за друзів, та якщо б ви мали змогу придивитися до тієї дружби, ви вирішили б, що ніяка то не дружба, а просто Круть попихає Вертем, як йому заманеться, а той при ньому такий собі служка. Усю роботу виконував саме він. От підуть вони, бува, по воду, набере Круть води в шкіряні бурдюки, кине їх Вертю на спину, а той уже тягне їх на собі додому. Або знадобиться їм щось у місті, а воно далеченько – аж за річкою, то саме Верть трусить до міста з порожніми мішками, а потім чвалає додому з мішками, набитими харчами, що їх торгував Круть. А вдома Круть з'їдав усі солодощі, бо, як він сам казав:

– От не можу я харчуватися травою та будяками, як ти, мій друже Верть, тож, бач, і доводиться крутитися, аби перехопити то те, то се.

На що Верть, бува, відповість:

– Та бачу, бачу, авжеж, друже!

Верть ніколи не скаржився, бо розумів, що Круть хоч куди розумніший за нього, тому вважав, що той взагалі робить йому неабияку честь, товаришуючи з ним. Та інколи навіть у нього уривався терпець, та щойно він розтуляв рота, як Круть одразу ж рота йому затикав:

– От хто з нас краще знає? – питає, бува, він, і сам же відповість: – А знає той, хто розумніший, а розумніший тут я! А ти – телепень, та й

годі!

На що Верть тільки зітхне:

– Авжеж, Крутю, ти в нас розумний, а я – хто... телепень і є! – та й піде робити, що йому Круть наказав.

Одного весняного ранку двоє приятелів вирушили на прогулянку берегом озера Чан. Лежало те озеро біля підніжжя скелястого пасма на дикому заході Нарнії. Із тих скель падав у Чан великий водоспад, що ревів так, наче з того краю озера вдень та вночі йшла злива та нескінченно гримів грім. А з протилежного боку з озера витікала одна-єдина річечка, що далі за течією, набравши сил, перетворювалася на найвеличнішу ріку Нарнії. Через водоспад вода в озері постійно пінилася бульбашками, танцювала в коловоротах та вирувала, наче то вариво кипіло у великому чані. Звідси озеро й взяло таку чудернацьку назву. Подейкують, що найкращий вигляд водоспад має навесні, коли він набухає талою водою з далеких гір вже за межами Нарнії.

Отже, саме ранньою весною, коли в західних землях сховався сніг, вийшли наші приятелі на прогулянку та почимчикували до озера, аби помилуватися краєвидом. Аж раптом Круть тицьнув пальцем у напрямку водоспаду.

– Диви-но, що там таке? – спитав він.

– Що там що «от таке»? – здивувався Верть.

– Та ондечки – жовтіє щось просто у водоспаді. А тепер знову пірнуло, а тепер – знов пливе. А що воно там плаває – ми й повинні з'ясувати, мій друже.

– Так от уже й повинні?! – спробував був заперечити Верть.

– Авжеж! – відказав Круть. – А що, як воно стане в пригоді? Тож, мій любий друже, доведеться тобі лізти у воду, аби витягнути оте – що воно там таке? – на берег. Тоді й роздивимося, що воно й до чого.

– Мені? Лізти у воду? Аби принести те сюди? – сумно перепитав, прядучи довгими вухами, віслук.

– Авжеж, бо як інакше *ми* роздивимося, що воно таке? – знизав плечима Круть.

– Але... Але ж... – вперся був віслук, – чи не краще було б тобі полізти у воду, бо це ж тобі кортить дізнатися, що воно там пірнає, а мені – щось не дуже... До того ж у тебе є пальці, то ти в нас хвацький не гірш за тих же людей чи гномів, а в мене – що? Самі копита... Що ти ними вхопиш?

– Не чекав я, ох, не чекав я від тебе такої відповіді, – зітхнув Круть. – Від когось іншого – хай так, але від ліпшого приятеля...

– А що я такого сказав? – спитав віслюк тремтячим голосом, бо відчув, що чимось дуже образив свого друга, і поспішив виправдатися: – Я – чого? Тільки й того, що намагався...

– ...загнати! Мене! У холодну воду?! Ніби й не чув про те, які ми, мавпи, слабкі здоров'ям і що нам спіймати застуду, як іншим – чхнути! Гаразд, я полізу! Дарма, що в мене вже й так зуб об зуб скаче, я таки полізу. Нехай я застуджуся та помру... Нехай мій друг ще гірко пожалкує. – Іще мить, і Круть був ладен розридатися.

– О, не ридай, мій друже! – напівзаволав-напівзаридав Віслюк. – Про те я навіть і не думав. Ти ж мене знаєш: телепень – він телепень і є, для нього й однієї думки забагато, а тут одразу ж дві. Через них я і забув про всі твої хвороби. Авжеж, полізу я, а ти й думати забудь про те, аби мочити ноги, обіцяєш?

Круть пообіцяв, і Верть почвалав берегом – цок, цок, цок! – шукаючи поміж скель та брил місце, де б зайти у воду, аби не поламати ноги. Що ж, холоднеча холоднечею, а скелясті береги теж змушували замислитися, перш ніж пірнати в клетотливу пінну каламуть. Тож довгу хвилину Верть ще простояв на березі, тремтячи всім тілом, і все не міг зважитися на рішучий крок, доки позаду не почувся голос приятеля:

– Мабуть, таки доведеться мені!

– Облиш! Ти ж пообіцяв! Уже плигаю! – обіззався Верть. І шубовснув у воду.

В обличчя йому одразу жбурнуло мало не цілий жбан піни, з наступною хвилиною він уже наковтався води, а третя накрила його з головою так, що він уже й нічого не бачив. Випірнув він за декілька секунд далеко від того місця, де пірнув під воду. А далі вир підхопив його та потяг усе швидше й швидше по колу, доки він не опинився посередині коловороту і знову булькнув під воду. Якимось дивом він встиг набрати повітря, інакше б йому не виплисти, бо коловорот зтягував його все глибше й глибше, і він уже встиг розпрощатися з життям, як раптом його викинуло на поверхню. Насилу перевівши дух, він одразу заходився гребти в напрямку жовтої плями, як вона бачилася у воді, та коли до неї було вже копитом кинути, вона, ніби знушаючись, тихенько попливла собі геть, дісталася водоспаду і

зникла у вирі. Коли вона вигулькнула знов, плисти до неї було навіть далі, ніж від початку.

Так по колу вони й ходили, доки віслюк уже посинів від холоднечі, набив синців об гостре каміння і тіла свого від втоми не відчував, коли якоїсь миті йому пощастило і він вчепився і ту штуку зубами. Ось так, зубами, і витяг він її на берег, плутаючись у тій штуковині ногами, бо вона виявилася набагато більшою, ніж то здавалося у воді, – завбільшки з килим, що кладуть перед каміном, а до того ж іще й важка, слизька й холодна.

Хитаючись на неслухняних копитах, він вдерся на берег і скинув ту річ біля ніг свого друга, а сам став осторонь. Із нього рікою текла вода, та в нього вже не було сил обтруситися. Він лише тремтів усім тілом та шмигав носом. А от друзяка – той навіть і не спитав, як він почувается, бо його вкрай зацікавив віслючий улов. Він обійшов його з одного боку, а потім – з іншого, потім розгорнув на березі наче той килим і навіть тицьнув пальцем. В очах у нього спалахнув шельмуватий вогник, і він оголосив:

– Та це ж не що інше, як левова шкура!

– Не-не-невже? – не в змозі втамувати ляскіт зубів, спитав Верть.

– Цікаво... цікаво... цікаво... – розмовляючи сам із собою, мовив Круть, вочевидь глибоко замислившись.

– ...Хто міг вбити бідного лева? – допоміг Верть. – Як тепер дізнаєшся? Нам залишається гідно його поховати...

– Е-е-е... – все ще розмірковуючи, мовив Круть. – А лев то був не справжній, себто звичайний, нерозумний. Тож не переймайся. Там, за водоспадом, на дикому заході немає розумних звірів. Тож цю шкуру носив дикий звір.

До речі, то була правда: невідомий мисливець, звісно, людина, вполював того лева десь на дикому заході та, знявши з нього шкуру, либонь, на трофей, чомусь покинув її напризволяще. А сталося це за кілька місяців до того. Та оскільки відбувалося те далеко за межами Нарнії, то до нашої історії потрапили лише наслідки тієї історії.

– Нехай так, – не заперечував Верть. – Нехай навіть цю шкуру носив найлютіший з усіх диких левів дикого заходу, хіба ми не повинні поховати її як слід? Тим паче, що це ж лев, а лев у нас, сам знаєш, хто... Отже, я думаю...

– Облиш, друже, – відказав Круть, – думати! Не ображайся, друже, але думати тобі якось не личить. Ми зробимо от що: ми зробимо з тієї шкури тобі зимову... е-е-е... хутряну шубку.

– Щось мені ця думка не до вподоби, – затрусив головою віслюк. – Ти тільки уяви, на кого я буду схожий у тій шубі: наче той віслюк у левиній... Що казатимуть про мене інші звірі? Я не хочу, аби про мене казали...

– Та що там про тебе казати? – відказав Круть і заходився чухатися, як то зазвичай роблять мавпи, чим, до речі, вони й відрізняються від вихованих людей.

– Та скажуть, яка ганьба, що я, віслюк, напнув на себе левину шкуру! Яка непошана до великого лева Аслана! І як таке зухвальство мені взагалі спало на думку? – насмілився зауважити Верть.

– Що я чую? – Круть аж чухатися кинув. – Мені перечить якийсь віслюк. От вигадав – так вигадав: та нікому й на думку не спаде, що таке взагалі може спасти на думку кому? Віслюкові! Усі ж розуміють, що нічого тобі на думку спасти не може, тому не переймайся, мій друже, і дозволь вирішувати тим, у кого вистачає на те клепок. Погодись, я ж бо не лізу в ті справи, у яких ти справніший за мене, бо краще за тебе я розумію, що ти зробиш те краще. Саме з цих міркувань я й умовляв тебе скупатися в озері, і, як бачиш, не даремно. Тож чому б і тобі не ставитися до мене так само – з розумінням того, що є речі, на яких я розуміюся краще. Чому ти вважаєш, що я й зовсім ні на що не годжуся? Будьмо справедливі: хай кожен робить те, що вміє!

– Авжеж, якщо так – то так, краще, либонь, і не скажеш, – погодився Верть.

– Отож я й кажу, – вів далі Круть, – що саме зараз саме час тобі зробити невеличку пробіжку вздовж річки до Чипінгфорда та подивитися, чи торгують там помаранчами або бананами.

– Але ж я... я... без задніх ніг від втоми, – вже вдруге за сьогодні уперся був віслюк.

– Розумію, – не сперечався Круть, – та не забудь, що крім того, що ти вкрай втомлений, та ще й мокрий, як рядно, а від холоднечі у тебе зуб на зуб не попадає, – тобі конче потрібно зігрітися! А що може бути краще для зігріву, аніж біг трухцем. До того ж у Чипінгфорді саме сьогодні ярмарок.

Верть не знайшовся, що й відповісти, окрім «гаразд», та й побрѡхав собі до міста.

Випровадивши приятеля, Круть і собі почвалав, але не до міста, а до свого дерева: то на двох ногах, як то робить більшість люди, то на всіх чотирьох, як то робить більшість тварин. Опинившись біля дерева, він хутко почав здиратися наверх: з гілки на гілку, встигаючи ще й буркотіти собі під ніс та посміхатися якимсь своїм думкам. Удома, не гаючи часу, він дістав із шухляди голку, нитки та ножиці, бо саме йому виходило братися до справи, на яку був не здатен його приятель, а саме – шити. А шити, помітивши у нього хист, його колись навчили гноми. Клубок суворих ниток (суворих настільки, що краще було б назвати їх мотузком) він поклав собі за щок, від чого вона роздулася так, ніби він напхав туди ледь не з півкіло льодяників; голку зажав у зубах, а ножиці – в жмені, з'їхав з дерева та почвалав назад до левиної шкіри. Тут він сів навпочіпки і взявся до справи.

Розправивши шкіру, він на око прикинув, що вона задовга як на віслиюка, а от у шиї, навпаки – закоротка, бо у віслиюка шия довша, ніж у звичайного лева. Не знітившись, він відчикрижив частину від тулуба та викроїв із неї довгенький комірець, аби туди влізла осяча шия. Потім відкремсав голову та знову її пришив, але тепер уже до комірця. Не забув він і про те, аби лишити шворки, аби було як застібати віслиюка та череві та у грудях. Інколи над головою в Крутя пролітали пташки, тоді він одразу ж кидав роботу, роблячи вигляд, ніби то він так – вийшов подихати свіжим повітрям. Йому аж ніяк не кортіло, аби хоч хто-небудь дізнався, що він там робить. Утім, пташки його не помічали, а навіть якщо й помічали, розповісти про те, що вони бачили, нікому б не змогли, бо то були дикі пташки, які могли лише цвірінькати або тьохкати, тож пересторога виявилася зайвою.

Уже надвечір приплентався Верть. Він, звісно, вже не біг трухцем, а терпляче шкандибав, ледь-ледь пересуваючи ноги, як справжній пересічний віслиюк.

– На ринку помаранчів не було... – повідомив він. – Бананів – теж... Зате я такий виснажений, що мені то байдуже! – сказав. І впав де стояв.

– Та нічого, – махнув рукою Круть. – Ти краще подивися, яку чудову обнову я тобі справив! Вставай-но приміряти!

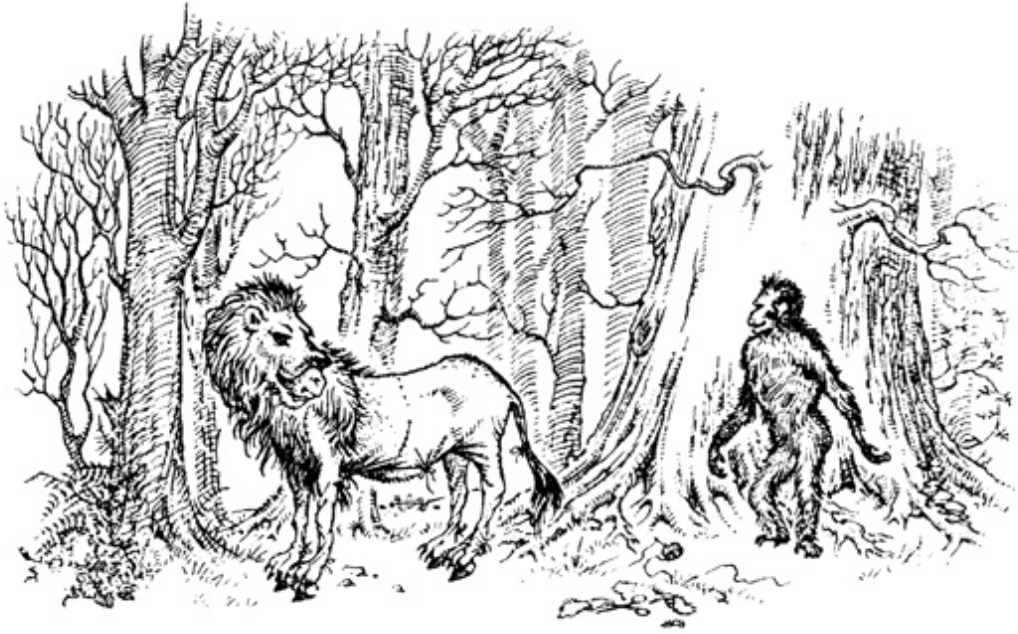
– Та хай їй, тій старій шкурі! – заледве підвівши голову, відповів Верть. – Зрання прикинемо. Бо зараз мені й підвестися несила...

– Який же ти невдячний, друже, – підстрибнув Круть. – То ти, виходить, утомлений, а я, виходить, ні? Увесь, якщо хочеш знати, день, поки ти прохолоджувався прогулянкою берегом річки, я, не складаючи лап, шив тобі, моєму другові, пальто! Надвечір я не те що голки, а навіть і ножиць у пальцях не втримаю – ось який я зморений! І що ж я чую замість слів подяки? Мій друг навіть дивитися не хоче на витвір рук моїх! Він каже, що йому, мовляв, начхати... І що...

– О, Круть, мій друже, – одразу ж підскочив Верть, – пробач мені мою невдячність! Який же я віслюк! Я – йолоп, та й годі! Авжеж, я готовий приміряти все, що завгодно, аби догодити тобі, навіть цю... як ти кажеш – «чудову обнову», просто зараз! Будь ласочка!

– Гаразд, – змилювався Круть, – стій і не рухайся!

Шкура виявилася заважкою, аби накинути її на Вертя як пальто. Та врешті-решт, пихкаючи та відхекуючись, Крутю вдалося затягнути її на віслюка, якось прилагодити, зав'язати на шворки і навіть причепити левиний хвіст із китицею. Відступивши за крок, він подивився, що з того вийшло. А вийшло те, що сумна віслуча пика, як не крути, виглядала крізь відкриту левину пащу. Жоден з тих, хто хоч раз бачив справжнього лева, нізащо не подумав би на нього. А з іншого боку, якщо не дуже прискіпатися до крою, якщо дивитися здаля, і щоб світло було таким собі поганеньким, і якщо не давати віслучу волі, аби той не волав, як оглашений, та щоб копитами не тупотів, а головне – якби всі інші й гадки не мали, який він, справжній лев, то чом би й не сплутати віслюка з левом?

— Чудовий вигляд, мій друже, просто чудовий! — мовив Круть, коли надивився вдосталь. — Якби тебе хто побачив просто зараз, він сприйняв би тебе за самого Аслана, Великого Лева.

— Якби мене хоч хтось побачив просто зараз, то був би суцільний жах! — уже вкотре за сьогодні вперся віслюк.

— Навпаки, мій друже, навпаки, — поплескав його по спині Круть. — Будь-кому покажися у цій шкурі, і він зробить для тебе будь-що — все, що накажеш!

— Але ж я не збираюся нікому нічого наказувати! — здивувався віслюк.

— То ти ще не думав, — заохотив його Круть. — Але гарний радник тебе завжди напоумить, що наказати. Радник у тебе вже є, тож не хвилюйся — я особисто обмізкую, які саме розумні накази ти видаватимеш. А всім-всім-всім тільки й залишиться, що слухняно виконувати наші накази, навіть королю. Ми з тобою наведемо лад у Нарнії.

— Може, воно й без нас... теє... усе до ладу? — засумнівався був віслюк.

— Що?! — гримнув на нього Круть. — Яке там «до ладу», коли на ринку немає ані помаранчів, ані бананів?!

– Так-то воно й так, але ж якогось дуже великого попиту на банани я на ринку щось не помітив. Може, людям вони не так уже й потрібні, як на цю пору року? Саме людям, а не тобі...

– А цукор? Невже й на цукор немає попиту?

– Гм-гм... – облизнувся віслюк. – А от цукру таки не вистачає...

– Тоді... вдаримо по руках! Ти вдаєш із себе Аслана, а я тобі підказую, що казати.

– Ні-ні-ні, – перелякався Верть. – Які страшні промови ти ведеш! Того аж ніяк не можна робити! Може, я й телепень, може, чогось і не кумекаю, але ж не настільки, щоб цього не розуміти! От що як з'явиться справжній Аслан – що він скаже?

– Либонь, порадіє за нас, – знизав плечима Круть. – А що як не хто інший, як він сам, і послав нам цю шкуру, мовляв, ось вам левина шкура, аби ви навели тут ладу, бо самому, бач, ніколи. От сам ти – ти хоч коли-небудь бачив його на власні очі? Отож-бо й воно!

Тільки він те мовив, як серед ясного неба гримнув грім та під ногами здригнулася земля, ніби стався невеличкий землетрус, від якого обидві тваринки як стояли, так і впали долілиць, носом у землю.

– Ось, – видихнув Верть, коли до нього повернулася здатність мовити хоч слово. – Це знак! Це попередження, аби ми не робили дурниць! Нумо, скидай з мене цю шкуру, хутко!

– А от і ні, – мов нічого й не трапилося, мовив Круть і навіть руки заховав за спину (мавпа мавпою, та віддаючи йому належне – він і дійсно кумекав швидше за віслюка), – це дійсно знак, та не той, що ти гадаєш, а зовсім інший знак. Я що хотів сказати – я саме загадав: якщо Аслан існує та якщо він воліє, аби ми виконали його волю, нехай дасть знак, щось на кшталт грому серед ясного неба або невеличкого землетрусу. І що ж? Тільки-но я встиг подумати і саме розтуляв рота, аби проказати те вголос, як усе й сталося! Відтепер зворотного шляху в тебе, друже, немає. Тому припини сперечатися і роби, що тобі кажуть. От де ви бачили віслюка, який би розумівся на знаках? Тим паче – згори!

Розділ 2

Король робить хибний крок

Кілька тижнів по тому останній король Нарнії спочивав собі під кремезним дубом, що ріс поряд з його мисливською хатинкою, до якої він інколи наїжджав відпочити від державних справ на тиждень-другий, зокрема навесні. Хатиночка під очеретяною стріхою стояла неподалік від місця злиття двох річок на східному краї Ліхтарної пустки. Саме тут король знаходив притулок, віддаючи перевагу життю простому і невибагливому перед пишністю та розкошами Кейр-Паравелю, королівського замку в стольному місті Нарнії. Звали короля Тіріан, а було йому років десь двадцять-двадцять п'ять. Попри зовсім ще юний вік, він був широкий у плечах, мав тверді м'язи, наче литі, от лише бородою не вдався – деінде вона пробивалася окремими кущиками. Очі в нього були блакитні, обличчя – відкрите й чесне.

Того ранку нікого поряд із ним не було, крім вірного його друга, єдинорога на ім'я Діамант. Одне-одному вони були наче брати, бо не раз рятували одне-одному життя в найзапекліших битвах. Та тепер благородне створіння було зайняте іншою важливою справою: стоячи біля королівського крісла та вигнувши шию, воно лощило свій блакитний ріг до блиску об свій власний молочно-білий бік.

– Щось у мене сьогодні все із рук валиться і навіть до ловів думки не лежать, – казав король єдинорогу, – все дивні новини не йдуть з голови! Як ти гадаєш, мій друже, чи прийдуть до нас сьогодні нові звістки?

– Що тут гадати, володарю? Новина і справді нечувана з давніх часів, бо ані діди, ані прадіди того не пам'ятають, – кивнув єдиноріг, – якщо, звісно, то не чутки та не плітки, а щира, як вона є, правда.

– Які ж то можуть бути плітки, якщо... – почав загинати пальці король, – ще тиждень тому над головою в нас кружляли пташки з криками: «Аслан іде! Він повернувся! Він знову в Нарнії!» А потім ми почули білочок, яким казали їхні родичі, що бачили його. А потім і олень: той казав, що справді бачив його вже тут, на Ліхтарній пустці; бачив у місячному сяйві саме на повний місяць, хоч і далеченько, та вже на власні очі. А слідом за ним хіба не зустріли ми того темношкірого бороданя, купця з Остраханства, – той взагалі

стверджував, що поява Аслана – поза всіляких сумнівів. До його слів варто прислухатися, бо самі остраханці в Аслана не вірять, то до чого ж йому плітки плести? І нарешті вчора вночі звістку про нього приніс борсук – він тварина нічна і теж бачив його вночі.

– Усе так, сір, – відповів на те Діамант. – А якщо здається, ніби я не радію, а лише сію сумніви, то те від того, що радість була б занадто велика, аби просто так – взяти й повірити.

– Добре сказано, – зітхнув король, і голос його затремтів від хвилювання. – Мені й самому важко повірити в те, про що навіть і не мріяв!

– Чу! – раптом скинув голову Діамант, настороживши вуха.

– Що там? – упівголоса спитав король.

– Тупіт копит, сір, – відповів Діамант. – Хода така, схожа на галоп. Дуже важка хода. Дуже важкий кінь. А навіть і не кінь – а кентавр. А от і він, – додав він трохи згодом.

Справді, на дальньому краю галявини з'явився величний золотобородий кентавр. З чола він витирав великі краплі людського поту, а його каштанові боки лисніли кінською піною. Побачивши короля, він усе тим самим галопом пролетів усю галявину, зупинився та вклонився йому.

– Вітаю тебе, королю, – мовив він низьким голосом, який здалеку можна було прийняти за рев бика.

– Гей, хто-небудь! – король озирнувся на двері хатинки. – Келих вина благородному кентавру. Вітаю тебе, о мудрійший Рунвіте!^[14] Бачу, тобі спершу треба перевести дух, а потім ми воліли б знати: що привело тебе сюди?

Тим часом із хатинки вийшов паж і виволочив чималий дерев'яний келих, оздоблений вишуканою різьбою. Кентавр підніс келиха до вуст та, перш ніж випити, мовив:

– Піднімаю цей келих за Аслана, за істину та за вас, сір!

Єдиним духом він осушив келих (між іншим, достатній, аби напувати щонайменше шістьох дужих чоловіків) і передав його пажу.

– Отже, Рунвіте, – поквапив кентавра король, – чи не приніс ти нам часом останні вісті про Аслана?

У відповідь кентавр лише спохмурнів, наче небо перед грозою, та брови насупив. На обличчі його читалася тривога.

– Сір, – нарешті зітхнув він, – вам має бути відомо, що я давно спостерігаю за зірками на нічному небі. А спостерігаю я за ними дуже й дуже давно, бо ми, кентаври, і живемо довго-довго, значно довше за людей і тварин та навіть, як на те, єдиногогорів. І от що я скажу вам: ніколи за своє довге життя не бачив я знаків тривожніших за ті, що нині накреслено на небесах. Зірки не провіщають ані скорого приходу Аслана, ані довгого миру, ані спокою. Не провіщають вони й радощів. Більш того, тривожнішого розташування зірок, як підказує мені моя наука, я взагалі не бачив за всі п'ятсот років, що вдивляюся в небо. Із тим я збирався був у дорогу, аби попередити вашу величність, що великі біди чатують на Нарнію найближчим часом, коли вчора ввечері долетіли до вух моїх чутки, ніби Аслан прийшов до Нарнії. І дехто буцімто бачив його на власні очі! Не вірте тим чуткам – то казки, мій королю! Зірки не брешуть – брехати можуть люди чи тварини, та тільки не зірки. Якби Аслан був тут, то першими про те сповістили б саме вони: найблагородніші зірки зібралися б на його честь – то й був би добрий знак, якому можна вірити. Все інше – то неправда...

– Неправда? Як так? – суворо насупив брови король. – Хто у нас у Нарнії та й в усьому світі наслілювався б на брехню у справі, з якою і жарти ніхто не жартує? – сказав він те, і мимоволі рука його лягла на рукоять меча.

— Те мені невідомо, — похитав головою кентавр. — Та я знаю одне: на землі брехуни є, та їх немає серед зірок небесних!

— Хай так, — зауважив єдиноріг, — а чи не міг Аслан прийти всупереч тому, що підказують зірки? Бо як то розповідають стародавні легенди: зірки — його створіння, а він не той лев, якого можна приручити.

— Добре сказано, брате Діамант, — підтримав того король, — я теж чув ці слова стародавніх легенд: не той він лев, якого можна приручити.

Рунвіт підняв був руку і навіть подався вперед, немов застерігаючи короля, як раптом із лісу почулося жалібне голосіння, і всі разом повернули голови на звук. Хто плакався в лісі за деревами, було не видно, та голос швидко наближався, і за хвилину можна було розчути окремі слова.

— Ой, лихо, лихо лихо, ой лихо коїться в лісі! О, горе вам, мої брати та сестри! Горе всім священним деревам! Сокири січуть без жалю! Вмирають... вмирають... вмирають...

З останнім «вмирають» на галявину вибігла і сама плакальниця. Висока та струнка, зростом така, що й кентавру могла заглянути в очі, дивна плакальниця водночас нагадувала і жінку, і дерево. Це навіть важко уявити тому, кому не доводилося зустрічати дріад, та ті, кому вони не в дивину, не тільки безпомилково відрізняють їх від інших мешканців лісів, але й одну від одної. Король Тіріан, так само як і кентавр чи єдиноріг — істинні нарнійці, — одразу ж упізнали дріаду букового дерева.

— Справедливості та правосуддя! — кинулася вона до короля. — Захистіть свій відданий народ! Благаю вас про порятунок! Там, на заході, вирубують Ліхтарну пустку під корінь. Уже сорок моїх братів і сестер стовбурами без життя лежать на сирій землі!

— Що?! Як це може бути, моя чарівна пані, хто підняв руку на священну для всіх нас Ліхтарну пустку?! Як вони сміють?! І хто вони? Та хто б вони не були... — Король вихопив меч. — Ім'ям Аслана...

Та дріада цього вже не чула. Не встиг король договорити, як пролунав тихий протяглий стогін «а-а-аах», дріада здригнулася, наче її хтось вдарив — раз, другий, третій, — похитнулася, ноги її підкосилися, і поки присутні ще не зрозуміли, що сталося, впала, мов підрублена. Якусь мить усі бачили перед собою бездиханне тіло на траві, а ще за

мить воно наче розчинилося в повітрі. Тільки тепер вони зрозуміли, що сталося: десь далеко звідси хтось зрубав дерево, дух якого щойно благав про порятунок. Щонайменше з хвилину від гніву та скорботи король був не в змозі вимовити ані слова. Ледве отямившись, він вигукнув:

– За мною, друзі! Ми це так не залишимо! Найшвидший шлях до західного краю пустки – уздовж річки. Присягаюся, жоден злодій живим від мене не втече!

– Від нас, сір! – рішуче додав єдиноріг.

Та всіх зупинив Рунвіт.

– Навіть у праведному гніві королю не слід давати владу почуттям. Ви повинні зрозуміти, що в Нарнії коїться щось нечуване, таке, чого ще не було. Якщо це бунтівники, більш того – бунтівники озброєні, утрюх нам із ними не впоратися. От якби ваша величність воліли дочекатися...

– Чекаати? Про те ми навіть думати не воліємо! – розсердився король. – Утім, аби не гаяти часу, ми розділимося: ми з Діамантом – на допомогу деревам, а ти, друже, скачи галопом по допомогу нам. Ти знайдеш її у Кейр-Паравелі. І от іще що: ось тобі моя печатка, аби було зрозуміло, що ти виконуєш мій наказ. Збери загін вершників у повних обладунках, дюжину розумних хортів, десятків гномів (вони найкращі лучники з усіх). У нагоді може стати і леопард. А поки всі збиратимуться, спробуй докликатися нашого знайомого велетня, Горогрюка, та перекажи всім, нехай поквапляться.

– Наказ зрозумів, уже виконую, сір! – мовив кентавр, повернувся, і вже за хвилину зі східного краю долини чулося лиш відлуння його важкого чвалу.

Король ішов швидким широким кроком, ніде не зупиняючись ані на хвилю та інколи нечутно щось промовляючи крізь зуби та стискаючи кулаки. Діамант мовчки йшов поруч. Порушувало тишу лиш дзвякання золотого ланцюжка на шиї єдинорога, шурхіт двох людських ніг та легкий стукіт чотирьох кінських копит.

Невдовзі вони опинилися на березі річки. Тут, не змовляючись, вони рішуче повернули праворуч і пішли заплавною стежиною, що петляла вздовж річки. Тож ріка була ліворуч, а праворуч височів темний ліс. Що вище за течією, то земля ставала кам'янистішою, трава рідшала й рідшала, а ліс, що густішав і густішав, підступав

майже до води. Невдовзі і стежинка добігла води та зникла. Випірнала вона вже з іншого, північного, боку ріки. Вочевидь, тут і був брід. На середині вода сягала королю майже пахв, а швидкий потік погрожував от-от збити його з ніг. І так би воно, мабуть, і вийшло, якби не Діамант, який весь час тримався поруч, а Тіріан тримав його за карк (треба визнати, чотири ноги таки краще за дві, коли йдеться про збереження рівноваги, особливо якщо треба перетнути швидкий потік). Вода, що текла з гір, була крижана, та король, у якого від обурення кров аж кипіла у жилах, цього навіть не помічав. Заледве викараскавшись на протилежний берег, він одразу ж витер меч об єдиний клаптик плаща, що залишався сухим, – той, що прикривав рамена.

Тепер ріка була праворуч, а Ліхтарна пустка – просто попереду. Та не пройшли вони й чверті путі, як побачили на річці щось дивне.

– А це що таке?! – спитав король.

– Поглянь! – мовив єдиноріг.

Це вихопилося в обох одночасно.

– Та це ж пліт! – придивившись, ошелешено ще за мить тільки й мовив король.

Так воно й було. Пліт, зв'язаний із півдюжини струнких стовбурів щойно повалених дерев, з яких тільки-но обрубали віття, хутко сплавлявся річкою долу. Попереду з довгою жердиною, аби керувати плотом, стояв чудний, як на стороннє око, плотар – водяний щур.

– Агов, щуре! Ти що ж таке робиш?! – загорлав король, перекрикуючи шум бурхливої води.

– Та ось – колоди сплавляю річкою на продаж, – теж перекрикуючи плескіт води об каміння, заволав щур, прикладаючи долоні до вуха (за відсутністю капелюха), наче віддавав честь. – Остраханці залюбки купують.

– Що? Які остраханці?! – на мить обімлів король. – Хто взагалі дозволив рубати дерева?!

Навесні напоєна талими снігами ріка біжить ой як швидко, особливо у верхів'ях, тому пліт, як стріла, промайнув повз короля з єдинорогом і вже завертав за закрут, коли здалеку долинула відповідь:

– Лев, ваша величність! То наказ самого Аслана! – Щур намагався докричатися, та що він там ще кричав – вони не почули.

Із тим пліт зник за річковим закрутом, залишивши друзів, що спантеличено ззиралися, на березі. В очах у обох застигло одне й те саме питання, відповіді на яке не мав жоден з них. Більш того, їм раптом стало лячно, як ніколи не було перед жодним найзапеклішим боєм.

— Аслан... — нарешті вимовив король глухо. — Аслан... Як таке може бути? Рубати під корінь священні дерева та вбивати їхні душі — дріад?!

— А що як самі дріади вчинили щось таке жахливе, що це не рубання, а покарання? — майже пошепки висловив припущення Діамант.

— Але... продавати бездиханні тіла остраханцям? Хіба таке можливо? — заперечив Тіріан.

— Ох, не знаю, не знаю, — зітхнув єдиноріг, як здалося, жалісним голосом. — Та не той він лев, якого можна приборкати. А як не можна приборкати, то не можна й зрозуміти.

— Що ж, — мовив король, — хай там що, а ми вже вийшли в путь, і тепер нам слід дізнатися, що чекає на нас там, попереду, в кінці путі.

— І ми те дізнаємося будь-що, сір, — мовив на те Діамант.

Ані на мить відважний супутник короля не сумнівався у справедливості такого рішення, хоча б навіть їх і було тільки двоє супроти невідомо скількох ворогів. Не сумнівався й сам король. Гнів застив їм очі, тож бачити хоча б на крок далі свого праведного гніву вони не могли.

Король лише обійняв свого друга та чолом ткнувся тому в шию.

— Діаманте, — тільки й сказав він, — не знаю, що нас чекає попереду, та як же тяжко мені на серці. Здається, краще було б і зовсім не дожити до цього дня.

— Так, — не сперечався Діамант. — Може, й насправді зажилися ми занадто на цьому світі, тому на краще годі й чекати...

Ще хвилину чи дві вони ось так постояли мовчки, а потім рішуче попрямували вперед.

Невдовзі попереду почувся мірний стукіт: «хек-хек-хек» — то вправно працювали сокири. Самих дроворубів поки видно не було — їх приховував великий пагорб. Та коли король зійшов на верхівку та окинув поглядом те, що колись було Ліхтарною пусткою, красою та гордістю Нарнії, він змінився в обличчі.

Просто поперек віковичного пралісу, того самого пралісу, де колись дивували погляд могутні дерева, що вирости з золотих та срібних зерняток того самого пралісу, де колись людське дитя з нашого світу посадило дерево-оберіг Нарнії, тепер пролягла широка просіка – вона скидалася на кровоточиву рану на живому тілі землі. Від просіки аж до ріки тягнулися нерівні брудні подряпини рівчаків, якими стовбури повалених дерев волочили до сплаву. Робота аж кипіла: стукали сокири, клацали батоги, коні хрипіли, ледь-ледь тягнучи могутні стовбури до річки. Та перш за все вражало навіть не це: ані король, ані єдиноріг не очікували побачити на вирубці стільки людей – половина з тих, хто рубав священний ліс, були саме люди, а не розумні нарнійські звірі. Іще один погляд – і стало зрозуміло, що то зовсім не русяві нарнійці, а засмагли бородані, які прийшли з Остраханства, країни, що лежала на півдні, і навіть не поряд, а далеко за межами Нарнії, аж за Древляндією та Великою пустелею, що простягалася поза нею.

Авжеж, не існувало причини з якої в Нарнії не можна було зустріти остраханця: чи то купця з караваном, чи то амбасадора з почтом – у ті дні між Нарнією та Остраханством відносини були досить мирними. Та чому їх зібралися в Нарнії десятки та чому вони прийшли рубати нарнійський ліс – збагнути цього Тіріан аж ніяк не міг. Він перехопив меч зручніше, а плащ намотав на ліву руку, і пішов до непрошених гостей.

Найближче були двоє остраханців, що понукали та сварили коня, який застряг у ритвині з багнюкою, намагаючись витягти чималий стовбур. Коли король опинився поруч, вони саме намагалися зрушити коня з місця батогами.

– Ворушися, ти, ледачий син лінивця! От знайшла свинюка багнюку! – горлали вони, клацаючи батогами. Кінь і без того тягнув щосили: очі в нього почервоніли, того й диви – повилазять, з боків стікала піна, та все дарма.

– Чи ти заснув там, ледача тварюко?! – гримнув один з остраханців, якому, певно, увірвався терпець, та шмагнув коня батогом. І тут сталося неймовірне.

З першого погляду на лісоповал Тіріан одразу ж про себе вирішив, що коні, якими остраханці вивозять ліс, були їх власними – такими собі нерозумними та безпорадними істотами (яких, до речі, і в нашому

світі чимало). Нічого іншого він і припустити не міг. Ось чому як не прикро йому було за безпорадних остраханських коней, з яких знушаються жорстокі хазяї, а за живі дерева йому було болючіше (бо, на відміну від коней, вони навіть втекти не могли). Йому й на думку не спадало, що якісь там остраханці ладні приборкати волелюбного та розумного нарнійського коня, не кажучи про те, аби уперіщити того батогом. Аж тут, тільки-но батіг опустився йому на спину, кінь спочатку став дибки, а потім позадкував та жалісно так мовив:

— Навіщо ж за батіг одразу хапатися, дурень ти та сатрап! Не бачиш — я й так роблю все, на що ладен.

Дивитися на те, як чужинці знушаються з вільних нарнійських коней, паплюжачи священний нарнійський ліс, було вже занадто. Рука з мечем сама здійнялася, єдиноріг рішуче виставив свій грізний ріг, і разом вони кинулися вперед. Наступної миті обидва остраханці лежали мертвими в багнюці: одному меч відтяв голову, а іншого просто в серце вразив ріг.

Розділ 3

Круть у всій красі

– Добрий мій пане коню, ох, пане коню, – звернувся король до звільненого, як він гадав, коня, поспіхом рубаячи шворки. – Як же так сталося, що вас загнобили чужинці? Чи вони вже й Нарнію захопили? Чи, може, відбулася яка битва, а нам про те й невідомо?

– Та ні, сір, – важко дихаючи від непосильної праці, відповів кінь, – нічого такого не було. Прийшов от Аслан і повелів...

– Бережіться! Небезпека, мій королю! – перервав коня на півслові Діамант.

Тіріан підняв очі й побачив, що з усіх боків до них біжать остраханці, а з ними й нарнійські звірі. Ті двоє загинули мовчки, навіть злякатися не встигли, тому інші второпали, що щось трапилось, не одразу, а лише коли помітили сторонніх там, де щойно були їхні товариші. Та, помітивши, одразу ж кинулися мститися. Хтось біг із сокирою, а хтось (таких була більшість) – з ятаганом наголо.

– Нумо, швидше! Стрибайте мені на спину! – встиг крикнути єдиноріг, підставляючи бік королю. Той злетів верхи вже на скаку, і не встигли нападники оговтатись, як спритний єдиноріг рвонув з місця в кар'єр та зник з очей. Дорогою він двічі змінював напрямок, перетнув ручай і, не збавляючи ходи, через плече спитав:

– Куди далі, сір, до Кейр-Паравелю?

– Зажди, друже, – стримав його Тіріан, – дай-но мені злізти. – Він зісковзнув зі спини єдинорога та став обличчям до нього. – Діаманте, ми вчинили страшне, – мовив.

– Але ж нас змусили, – заперечив Діамант. – Спро-во-ку-ва-ли!

– Хай там як! Нападати на когось, не кинувши перед тим виклику, до того ж, здається, на неозброєних – то аж ніяк не звияга, Діаманте! Ми – не месники, ми – вбивці! Я вкрив себе ганьбою на віки вічні.

Діамант опустил голову. Йому теж було соромно.

– І от іще що: кінь обмовився, буцімто все відбувається за наказом Аслановим. Щось таке казав і шур. Усі одноголосно твердять, що Аслан тут, у Нарнії. А що як це правда?

– Сір, невже ви й справді гадаєте, що Асланові може спасти на думку вдатися до такого безчинства?

— Але ж це не той лев, якого можна приборкати, а коли так, то як зрозуміти, що може спасти йому на думку? Ти як знаєш, Діаманте, а я мушу повернутися. Я покладу свого меча перед остраханцями і попрошу віддати мене на суд Асланів, хай він визначить міру моєї провини і сам покарає мене.

— То ви віддаєте себе не в руки правосуддя, а в руки ката, — розсудив Діамант.

— Прийняти смерть, якщо таким буде його суд, то не ганьба, мій друже. Ганьба відсиджуватися в куцах і тремтіти з страху, гадаючи: чи прийшов він, чи ні, і якщо прийшов — то чи той це Аслан, у якого ми вірили, чи зовсім інший, грізний і лячний. Це наче одного ранку побачити, як зійшло чорне сонце — то воно ще сонце чи вже ні?

— Це наче припасти до води, аби втамувати жагу, а вода... суха. Ось що це таке! Та ваша правда: це кінець усім речам, які ми знали. Навіщо ж мені таке життя? І якщо вже нічого не вдієш — що ж, ходімо здаватися на милість тих, що рубають ліси.

— Немає потреби йти здаватися обом, — відповів король.

— Усі ці роки ми були разом і жоден з нас ніколи не полишав іншого у скруті — невже ви гадаєте, що я покину вас тепер? Якщо не буде вас і якщо Аслан — не Аслан, то краще вже померти разом із вами сьогодні, ніж завтра жалкувати, що ми не померли разом.

Більше нічого вони один одному не сказали, а повернули і пішли назад. В очах у них стояли гіркі сльози.

Коли вони знову прийшли туди, де на них аж ніяк не чекали, остраханці зчинили страшенний гвалт і, розмахуючи ятаганами та сокирами, кинулися до прибульців. Та король не збирався чинити опір — він простягнув їм меча, тримаючи його лезом до себе, а рукояттю до них, та мовив:

— Я той, хто ще вранці був королем Нарнії. А тепер лише нещасний лицар, який зганьбив свою честь і віддає себе на милість Аслана. Відведіть мене до нього!

— Мене теж, я теж здаюся, — коротко додав Діамант.

Чорняві бородані тісним колом оточили їх, обдаючи запахами часнику та цибулі; їхні вирячені очі люто блищали на засмаглих обличчях. Меч у короля одразу ж відібрали, руки скрутили за спиною, а Діаманту на шию накиннули зашморг. Остраханець, який, судячи з того, що на голові мав шолом, а не тюрбан, як у інших, був тут за

ватажка, одразу ж зірвав із Тіріана золоту тіару і швиденько заховав її серед складок свого пишного вбрання. А потім полонених повели кудись углиб вирубки, де над лісом (або краще сказати «над колишнім лісом») здіймався пагорб, а все навкруги вже було порубано вщент. І ось що там побачили полонені.

На верхівці пагорба, де раніше росли дерева, тепер стояла хатина не хатина, а щось таке, більше схоже на хлів під очеретяною стріхою. Двері у хлів були щільно зачинені. Біля дверей, просто на траві, сиділо якесь плюгаве людиноподібне створіння: мавпа не мавпа, а такий собі облизян. Тіріан і Діамант, які сподівалися побачити Аслана, а про якусь там мавпу, чи що воно таке, навіть не чули, щонайменше дуже здивувалися. Плюгавою мавпою біля входу в хлів, як ви вже, мабуть, здогадалися, був не хто інший, як Круть. З того часу як ми востаннє про нього чули, а було це ще тоді, коли він мешкав на дереві поблизу озера Чан, Круть дещо погладшав, та попри те зробився огиднішим разів у десять, бо тепер він був не просто мавпою, а мавпою, одягненою по-людськи. Він був запханий у пурпурову оксамитову камізельку, що стискала його під пахвами, а знизу випирало пузо – бо що там не кажи, а шили та кроїли її на гнома. На ногах він мав справжні пантофлі, та ще й які: щоправда без задників, але ж з носами, оздобленими дорогоцінними камінцями. Авжеж, ті теж сиділи якось недолуго, бо задні ноги в мавп, вони – як руки, добре пристосовані, аби лазити по деревах, але аж ніяк не носити пантофлі. На голові у нього красувалося щось на кшталт корони – на вигляд, щоправда, з паперу. Біля його ніг височіла величезна купа горіхів, які він хвацько хрупав один за одним, клацаючи щелепами та випльовуючи шкаралупки. Час від часу він підтягував камізельку аж під пахви, аби почухрати пуза.

Обличчям до нього в декілька рядів вишикувалась добра юрба нарнійських розумних звірів – усі вони мали стривожений і розгублений вигляд. Коли вони побачили полонених, що їх привели остраханці, над юрбою почулися стогін і плач.

– О, ясновельможний пане Круть, Асланів речник, – мовив остраханський ватажок. – Ми привели вам двох полонених злочинців, завдяки нашій воїнській доблесті та вмінню, а також волею великого бога нашого Таша, нам вдалося захопити цих окаянних головорізів живими.

– Ти ж бач який меч! А дайте-но мені його сюди! – наказав Круть.

Йому з поклоном передали королівський меч із перев'яззю та всім іншим, і він одразу ж начепив те собі на шию. Жалюгіднішого видовища, ніж мавпа в камізельці з мечем, ніхто й ніколи не бачив.

– Долю цих двох ми вирішимо трохи пізніше, – мовив облизян, спльовуючи шкаралупки у їх напрямку. – Вони заждуть, але є справа, яка чекати не може. Ця справа зветься «горіхи». У зв'язку з цією справою ми воліли б бачити Старшу Білку, відповідальну за заготівлю.

– Я тут, сір! – мовила руда Білка, ступивши крок уперед та поспіхом уклонившись.

– Ага! Ось де ти! – Круть зміряв її поглядом, який не віщував нічого доброго. – Тож слухай нас уважно! Я бажаю, себто Аслан бажає більше горіхів. Ти чуєш мене? Більше горіхів! Цієї жменьки, що ви тут наносили, – він вказав на купу, – і близько не досить! Горіхів має бути більше. Удвічі більше! І всі вони мають бути тут до заходу сонця завтра! І щоб ніяких пустих чи гнилих – я, себто він, цього не любить!

По рядах, де вишикувалися білки, пронісся тривожний вереск, і Старша, зібравшись із духом, насмілилася запитати:

– Дуже вибачаюся, а чи не міг би Аслан сам про те нам сказати? Якщо нам буде дозволено побачитися з ним...

– На все свій час, – не розгубився Круть. – Добре, він зробить вам таку ласку (хоча, між нами, ви на неї й не заслуговуєте) – і явить себе

вам сьогодні ж уночі... та тільки на хвилинку, не більш. І ви зможете дивитися на нього скільки завгодно. Та за однієї умови: він не потерпить, аби навколо нього збирався цілий натовп, а також – ніяких питань. Усе, що ви збираєтесь йому переказати, можна переказати мені, його речнику. А мені вже вирішувати, чи заслуговує ваша справа на те, аби його турбувати. А тепер на вашому місці я якнайшвидше кинувся б виконувати наказ і збирати горіхи – ви ще згадаєте мої слова, а то вам самим дістанеться на горіхи.

Нещасні білки чкурнули врозсип, ніби за ними гналася зграя хортів. Нові горіхові побори були для них остаточним розоренням: зимові запаси майже скінчилися, а ті, що залишилися до нового врожаю, вони вже віддали ненажерливому Крутю, і тепер їм загрожував голод.

Тут з іншого краю натовпу почувся глибокий, майже трубний голос. То був голос ікластого та кошлатого дикого кабана – вепра.

– А чого це нам не можна юрмитися біля Аслана та розмовляти з ним? До чого нам речник? Подейкують, у давню добу, як прийде він до нас, то підходь до нього хто завгодно – нікому він не відмовляв!

– Ви досі вірите в бабусині байки? – відказав Круть. – Навіть якщо припустити, що то правда, часи змінилися – змінився й Аслан. Тепер він вважає, що був занадто ласкавим до всіх звірів, а ті вже геть розбалувалися, та так, що хтось вважає його, грізного лева, хіба що не свійською худобою. Та все буде інакше, він наведе тут лад! Ось яким було його слово до мене!

У натовпі почулися скиглення та скавучання, а потім запала мертва тиша, що була навіть жалісніша за скавучання.

– І запам'ятайте ще одне, – у тій жалісній тиші загрозливо пролунав голос Крутя, – дійшли до мене чутки, що дехто з вас обзиває мене мавпою – так от, це наклеп! Перед вами людина, яка, скажімо так, через свій похилий вік, може, комусь і нагадує мавпу, але ж віку тій людині сотні й сотні років. Саме через свій віковичний досвід це вже не просто людина, а людина розумна, либонь, чули про таку? Саме тому, що я така вже розумна людина, Аслан і готовий спілкуватися зі мною, а не з тими дурними тваринами, що дошкуляють йому кожного разу, як він з'являється тут. Тож аби не дратувати його, прийміть мою пораду: глянув краєм ока – і мерщій тікай!

Тишу, яка запала після цих його слів, можна було б назвати мертвішою за мертву, якби не голосний пискіт малого борсученятка, вгамувати яке, попри всі зусилля, матері ніяк не вдавалося.

– І закарбуйте собі хоч на лобі, – аби продовжити промову, Крутю довелося іще підвищити голос, що, втім, не завадило йому вкинути до рота черговий горіх, – дійшли до мене чутки, нібито коні між собою домовляються: мовляв, нумо, напружимося, перетягаємо всі дрова за день-два, а там – знову на волю! Попереджаю: викиньте це з голови! Кожен, хто в змозі працювати, віднині мусить працювати! І це стосується не тільки коней, а всіх без винятку – так сказав Аслан! І не тільки сказав, а й домовився з правителем Остраханства, великим тісроком – так остраханці, наші смаглолиці друзі, звуть свого правителя, щоб ви, боронь Аслане, не забули. А домовився він про те, що всі ви, коні, бики, так само як і віслюки, маєте вирушити до Остраханства, аби самим заробляти собі на житло та харчі: возити воду, дрова, цеглу та все таке, як то роблять усі порядні коні в інших країнах. Ті ж із вас, у кого природний хист копирсатися в землі, а саме: кроти, кролі та гноми – йдуть працювати до тісрокових копалень, а ті, котрі...

– ...Ні-ні-ні!!! – разом заволали всі звірі. – Цього не може бути! Не може бути такого, аби Аслан віддав нас у рабство до Остраханства.

– Цить, невгамовні! – гримнув Круть. – Хто сказав, що у рабство? Ніякого рабства! Ви матимете зарплатню! І дуже добру зарплатню! А все, що ви заробите, піде в казну! Асланову казну. А він уже витратить ці кошти на благо кожного – яке ж це рабство! – тут Круть поглянув на ватажка остраханців і, здається, навіть підморгнув тому.

Той зробив Крутю уклін та відповів у красномовній остраханській манері:

– О, наймудріший речнику Асланів! Я радий повідомити, що великий тісрок – хай будуть вічними його літа! – однієї думки з вашим володарем щодо необхідності працювати всім: хоч розумним, хоч ні.

– Ось, чули? – сповістив Круть, ніби закликаючи остраханця у свідки. – Про це вже домовлено та узгоджено, і все для вашого ж блага! На ті гроші, що ви заробите, ми зробимо Нарнію країною всім іншим на заздрість: тут розквітнуть помаранчеві гаї та зазеленіють бананові плантації! Ми збудуємо великі міста та поєднаємо їх великими дорогами, а в кожному місті будуть свої школи та офіси,

батоги та намордники, залізні клітки, собачі будки, буцегарні та тюрми – геть усе, що має бути в кожному місті!

– Але нічого з того нам не потрібно! – буркнув старий ведмідь. – Нам потрібна воля! Іще ми бажаємо, аби свою волю Аслан висловлював сам, а не передавав через когось іншого!

– От уже ж буркало так буркало, – одразу ж зупинив подальші суперечки Круть. – Ось чого я терпіти не можу – це коли хтось бурчить і бурчить! А чого тут бурчати, коли з нас двох я один людина, а ти – усього лише дурний товстий ведмідь! От що ти знаєш про волю? Либонь, гадаєш, що воля – це коли кожен робить те, що йому заманеться? А от і ні! То ніяка не воля! А воля – це коли кожен виконує мою волю, второпав?

– Гм, гм, гр-р-р, – загарчав був з роззявленим ротом ведмідь та пошкрябав потилицю, бо нічого він не второпав, тому що, правду кажучи, второпати щось було дуже важко.

– Будь ласочка! – почувся чийсь тоненький голосочок. Усі озирнулися і побачили ягня, таке мале й кучеряве, що всі навіть здивувалися, як воно взагалі наважилося щось мовити.

– Чого тобі? – виширився на нього Круть. – Кажи вже, тільки стисло, бо в мене обмаль часу!

– Перепрошую, – озвався той, – може, я чогось і не розумію, але що в нас спільного з остраханцями? Ми – діти Асланові, вони – нащадки Таша, ми – віримо в Аслана, вони – у свого бога! Їхній Таш, як самі вони кажуть, має чотири руки та голову стерв'ятника. Аби умилювати його, вони приносять у жертву людей на його олтарі. Від нас Аслан не вимагає жертв! Сам я аж ніяк не вірю в те, що така істота, як Таш, взагалі існує на світі. Та навіть якби існувала, чи може наш Аслан укласти з нею угоди?

Юрба, що майже зовсім принишкла, знов заворушилася – у Крутя вп'ялися допитливі палаючі очі. Усі зрозуміли, що тільки-но почули найважливіше питання за всі збори.

Сам Круть мало горіхом не подавився. Він аж підплигнув на місці та сплюнув у напрямку ягняти.

– Тьху ти! Хто пустив малечу на збори?! Слухай-но, сосунцю! Мерщій до мамки – ти диви, ще молоко на вустах не обсохло, а він уже на збори ходить та питання ставить! А ви, всі інші, слухайте! Правда полягає в тому, що Таш – це лише інше ім'я Аслана. Усі стародавні

байки про те, що ми з остраханцями вороги, бо віримо в різних богів, – то нісенітниця! Тепер достеменно відомо: хай ми з ними вживаємо різні слова, та розуміємо під ними одні й ті ж речі. А речі залишаються собою, хоч як їх не назви. Ось чому Аслан і Таш – це просто два різних імені одного й того ж, самі знаєте кого! І саме тому немає нам чого ворогувати з ними: бо Таш – це Аслан, а Аслан – то Таш. Отак і втовкмачте собі: Таш – Аслан, Аслан – Таш...

Усі, хто тримає вдома собаку, знають, які ж печальні бувають інколи у нього очі. Якщо ви це знаєте, то вам не так уже й важко буде уявити собі очі всіх розумних звіряток: усіх тих безмежно чесних та довірливих, але збитих з пантелику ведмедиків та борсуків, кролів та кротів, мишенят і пташенят, – бо всі вони видавалися вдсятеро жалюгіднішими за того вашого собаку. Хвости підібгали, вуса й вуха обвисли. Якби ви побачили їх на власні очі, у вас, мабуть, серце не витримало б від жалю. Та був у натовпі один звір, кого, здається, усе не обходило.

Це був величенький такий собі рудий кіт у повному розквіті котячих сил. Він сидів чи не найближче до Крутя з остраханцем, обгорнувши хвостом лапки та не відводячи від них важкого незмигнутого погляду. За весь цей час він, здається, жодного разу й оком не кліпнув.

– Перепрошую, – напівмуркочучи, ввічливо спитав він, – мене от що цікавить: а цей ваш друг з Остраханства – він теж притримується тих самих поглядів, що й ви?

– Можна й не сумніватися! – гаряче відповів остраханець. – Просвітлення, що найшло, тобто зійшло, на цю найдосвідченішу мавпу, я маю на увазі – найосвіченішу людину, заслуговує на те, аби осяяти всіх: Аслан означає не більше не менше, ніж Таш!

– Отже, Аслан означає не більше, ніж Таш? – чомусь уточнив кіт.

– Аж ніяк не більш! – відповів остраханець, подивившись коту просто в очі.

– Чи ти вдоволений, Рудий? – у свою чергу спитав Круть.

– О-о-о, цілковито! – відповів той із виглядом стороннього спостерігача. – Просто хотілося дещо уточнити. Дякую за роз'яснення. Ось тепер я щось починаю розуміти.

До цієї миті король з єдинорогом зберігали мовчання, сподіваючись що от-от та балакуча мавпа дасть їм слово, бо

переривати когось на півслові вважали неввічливим і недоцільним. Але тепер, побачивши невимовно сумні обличчя нарнійців, які вже ладні були повірити в те, що Аслан – це те ж саме, що й Таш, король не витримав:

– Ти брешеш! – прогримів над натовпом його гучний голос. – Ти брешеш, мавпо! Без жодних докорів сумління! Ти брешеш, як бреше остраханець! Ти брешеш, як мавпа, якою ти і є!

Він волів спитати всіх присутніх, як може жахливий бог Таш, якого треба напувати людською кров'ю, бути одночасно і благородним левом, який пролив власну кров заради спасіння Нарнії. Якби в нього була змога сказати все, що він жадав, то влада Крутя не протрималася б, може, й одного дня; нарнійський народ почув би правду та скинув би ненависного облизяна. Та сталося не так. Тіріан не встиг сказати більше жодного слова. Двоє дужих остраханців із двох боків щосили вдарили його в обличчя, а третій, що стояв позаду, пнув ногою та звалив на землю. Поки він падав, він ще почув, як у люті заверещав облизян:

– Заберіть його звідси! Негайно! Щоб він нікого не чув і щоб ніхто не чув його! Прив'яжіть його до дерева! Його долю я... я маю на увазі Аслан... вирішить трохи пізніше!

Розділ 4

Нічні пригоди

Король поволі повертався до тями. Він досі не розумів, що коїться, коли остраханці спершу розв'язали йому руки, а потім відтягли куди подалі та, поставивши спиною до великого ясена,^[15] примотали його до стовбура від шиї до ніг, а самі пішли геть. Що дратувало його в ту мить більш за все інше (бо, як відомо, саме дрібниці нам і дошкуляють більш за все) – то була розбита губа, з якої сочилася кров, а він був не в змозі ані зупинити її, ані змахнути; тож цівка крові лоскотала його до нестями.

З місця, де його залишили остраханці, він добре бачив верхівку пагорба, на якому вивищувалася та дерев'яна споруда – чи то хлів, чи сарай, перед якою сидів Круть. Він також бачив, що Круть і далі патякає про те й про се, а час від часу до нього долинав гул натовпу, але про що там йшлося, Тіріан міг лише здогадуватися.

«Де ж він, мій Діамант? Що вони зробили з ним?» – ятрила його думка.

Невдовзі натовп порідішав, розбившись на окремі ручаї, що побігли з пагорба врзнобіч. Один чи два таких ручаї пробігли повз Тіріана, та звірі боялися навіть дивитися в його бік, а деякі навіть робили вигляд, що його не помічають, бо зайняті важливою розмовою. А потім у лісі запала тиша. Так проминула година, за нею – друга, а там і третя: час спливав, і Тіріана вже мучила спрага, до якої трохи згодом додався й голод; а коли сонце похилилося до заходу, то ще й холоднеча. Спину вже зводила судома. Ось так він почувався, коли сонце сіло і на землю впали сутінки.

Уже стемніло, як він не те що почув, а скоріш, відчув, тупотіння маленьких лапок, що швидко наближалися до нього. Зліва з темряви до нього прибігли троє мишенят, справа – двоє кротів, а спереду – кроленя. Кожен із них тягнув на собі чи то кошик, чи то бурдючок, від чого в напівтемряві Тіріану вони спочатку здалися якимись невідомими в Нарнії звірами. Та ось вони опинилися біля його ніг, стали на задні лапки і кожен по черзі поцілував йому коліно (нарнійські миші та кроти легко дістають до колін дорослій людині,

бо в Нарнії розумні тварини більші за наших звичайних, яких ви бачили в Англії), торкаючись його м'якими та прохолодними лапками.

– Ох, ваша величносте, ох, любий наш добрий королю! – пролунали їхні тоненькі голосочки. – Нам дуже і дуже прикро, але повірте, ми радо перегризли б пута і визволили б вас, але дуже вже боїмося Асланового гніву! Проте ніхто нам не забороняв принести вам попоїсти...

Одразу ж перша миша хутко забігла вервечкою до верхнього витка, що міцно стискав королю груди, та, зачепившись за нього задніми лапками, стала стовпчиком так, що вусами майже лоскотала Тіріану обличчя. Слідом за нею викараскалася друга миша, яка влаштувалася трохи нижче за першу. Інші залишилися внизу та налагодилися передавати, що там вони принесли, наверх.

– Трохи попейте, сір, – мовила перша миша (чи краще вже сказати миш), – і ви одразу ж відчуєте, що не проти й попоїсти.

Губами на дотик Тіріан відчув щось вологе – то з маленького дерев'яного келиха миш намагався напоїти його молодим вином. Келих був завбільшки з виїдене яйце або, хто знає, за таку собі підставочку для гогель-могеля, тому Тіріан навіть не розібрав, яке воно, те вино, на смак. Та миш одразу ж передав келих (а для мишей він був завбільшки з цеберко) донизу, де його знову наповнили вином та передали вгору. Тіріан тільки сьорбнув, як одразу ж осушив і цей келих. Келих знову відправили на землю, наповнили та підняли вгору. На п'ятому чи шостому спрага вже відступила, бо, як відомо, якщо бажаєш втамувати спрагу, то краще пити маленькими ковточками, аніж допастися до води й пити, доки не луснеш.

– А тепер би сиру скуштували, – запропонував той миш, що стояв нагорі. – Та дуже не налягайте, бо знову спрага нападе!

Після сиру короля нагодували вівсяними балабушками з маслом, а потім дали ще вина запити.

– Гей, хто там унизу? Передайте-но мені цеберко води, – коли з вечерею було покінчено, мовив перший миш. – Короля треба умити – у нього все обличчя в кривавій ющі!

За мить Тіріан відчув, як обличчя торкнулося щось м'яке та вологе, схоже на губку, що їм миш відтирав закипілу кров, і одразу почувся краще, ніби набрався свіжих сил.

– Мої маленькі друзі, – мовив він, – як мені віддячити вам за все, що ви зробили для мене?

– О, ні-ні, даруйте! – відповіли тоненькі голоси. – Це ми мусили віддячити вам за те, що ви наш король! А іншого нам і не треба! Ми завжди були й залишимося підданими вашої величності! Якби супроти вас вийшла лише та мавпа зі своїми остраханцями, то їм довелося б спочатку пошматувати нас, перш ніж ми дозволили б їм хоча б торкнутися вашої величності, не кажучи вже про те, аби зв'язати вас, як останнього злочинця! Адже нас голими руками не візьмеш, та й шаблюкою замахався! Та як ми можемо йти проти волі Аслана?

– А чому ви вирішили, що те, що коїться, коїться з його волі? Ви що ж, бачили його?

– О, саме так, сір, саме так! – відповів за всіх кролик. – Саме вчора вночі він виходив із того хліва, що на пагорбі, – його всі бачили!

– А який він на вигляд? – спитав король.

– Саме такий, яким має бути лев: дуже великий і дуже й дуже грізний! – відповів найменший миш.

– То ви вирішили, що саме Аслан і наказав рубати ліси та знищувати дріад, а вас віддати в рабство до остраханських копалень?!

– Так, кепські наші справи, чи не так? – похнюпився інший миш. – Може, й справді краще було померти до того, як усе почалося, і нічого собі не знати, не бачити й не чути? Та нічого не вдієш: усі все бачать, чують та кажуть, що така вже, мабуть, його воля... Ми й самі бачили й дивувалися: хіба на такого Аслана ми чекали? Але ж ми чекали на нього і мріяли, аби він прийшов... Ось він і прийшов.

– А прийшов він, здається, дуже й дуже розлюченим! – підхопив перший миш. – Таким, ніби ми скоїли щось таке, що йому вкрай не до вподоби, а що саме – нам і невтямки. Отже, тепер нам непереливки, а за що – хоч би хтось сказав!

– Як на мене, ми й тепер робимо те, що йому не до вподоби, – обережно зауважив кролик.

– А мені начхати, – відповів на те кріт. – Якщо буде в тому потреба, я вчиню так само – і хай мене шукають!

Та всі інші разом тільки цитнули на нього:

– Тихіше! Думай, що кажеш! – і почали озиратися на всі боки, а потім додали: – Ми дуже вибачаємося, наш королю, та нам конче

потрібно бігти далі у справах! Нам і уявити важко, що станеться, якщо нас тут побачать!

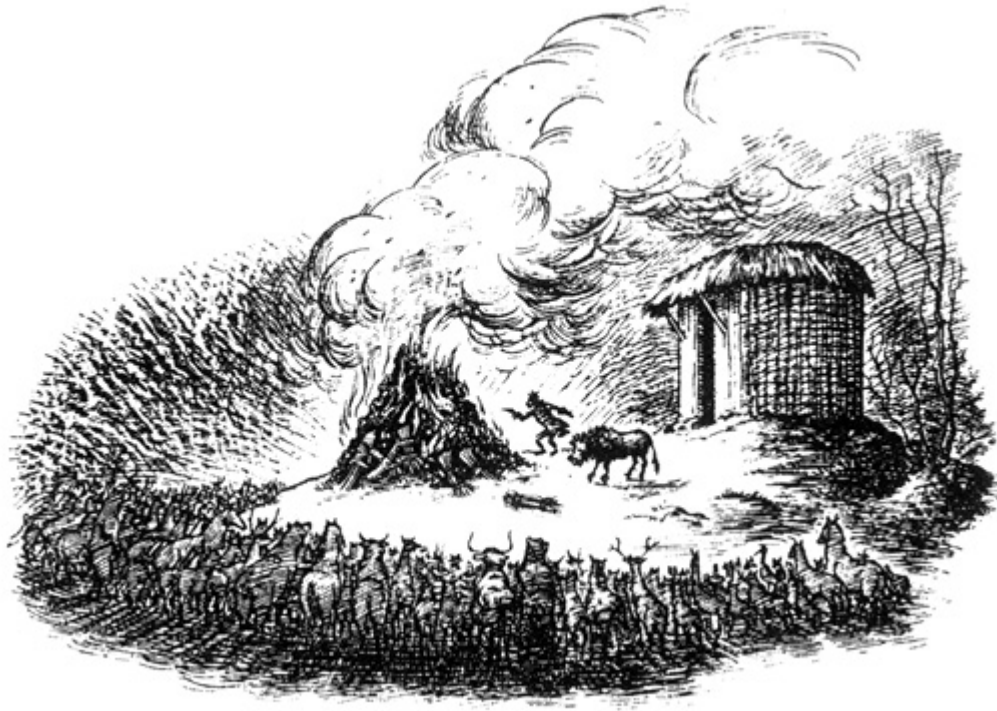
– То не зволікайте, друзі мої, – відповів король. – Навіть заради всієї Нарнії я не маю права вимагати від вас, аби ви легковажили своїм життям.

– На добраніч! На добраніч! – одне за одним маленькі звірятка підходили потертися носом об його коліно. – Ми ще повернемося! Неодмінно! Звісно, якщо вдасться...

По тому їх крихітні ніжки дрібно затупотіли та розтанули в нічній тиші. У лісі одразу ж стало ще холодніше, темніше й наче безпорадніше, ніж було до того, як вони приходили.

Визирнули зірки, час тягнувся так повільно, що й уявити собі неможливо, а останній король Нарнії стояв біля дерева, зв'язаний по руках і ногах, не в змозі зарадити самому собі та втративши лік часу. Та раптом попереду щось сталося.

Далеко-далеко замерехтів червоний вогник. Не встиг король придивитися пильніше, як той раптом зник. Але вже за мить запалав яскравіше й потужніше. У світлі заметушилися тіні, підносячи оберемки чогось темного до вогника і кидаючи поруч із ним. Тіріан вже здогадався, що там розклали багаття, тіні – то люди, які носять хмиз, а палає те багаття на самісінькій верхівці пагорба. Коли вогонь здійнявся високо вгору, Тіріан навіть зумів розгледіти темний хлів, на який багаття відкидало червоні відблиски, та великий натовп людей і звірів між будівлею та багаттям. А потім біля багаття з'явилася сутула незграбна постать з довгими руками – судячи з усього Круть. Хвилину чи дві він щось втлумачував громаді, хоча здаля здавалося, ніби він просто махає руками, як той млин, а потім повернувся, тричі одвісив доземний уклін хліву, підвівся та розчахнув двері. Почулося голосне «ох», і на порозі з'явилося щось на чотирьох ногах, таке ж незграбне, як і Круть у людському одязі, та ступило один лише крок уперед до натовпу.

У відповідь здійнявся такий галас, що до Тіріана долетіли навіть окремі слова.

— Аслане! Аслане! Аслане! — заволав натовп на всі звірячі голоси. — Мов хоч слово! Скажи нам щось втішне! Заспокой нас! Не гнівайся! Пробач!

Від ясена, до якого його приторочили остраханці, Тіріан як не придивлявся, а розгледіти, що воно там таке на чотирьох ногах стоїть перед сараєм, не вдавалося. От у чому можна було бути певним, то це те, що воно рухається, воно жовте, велике й волохате. Тіріан ніколи в житті не бачив Великого Лева. Ніколи в житті не бачив він і звичайного лева. Тому беззаперечно стверджувати, що та примара у світлі багаття — не Аслан, він би не наважився. Та з іншого боку, як та примара могла бути Асланом, коли вона ледь-ледь пересувала ноги та мовчала, немов води в рота набрала.

Ще хвилину король вагався, вірити чи не вірити очам своїм, аж раптом у голові промайнула страшна думка. Він згадав, як Круть намагався переконати всіх і кожного, буцімто Аслан і Таш одне й те саме, і зрозумів: він свідок великої Омани!

Тим часом мавпа нахилила голову до блідої примари, начебто прислухаючись до височайших вказівок, що їх повелитель нашіптує їй на вухо, потім бовкнула щось до натовпу, і натовп знову заволав. По тому жовта бліда постать на кволих ногах розвернулася та мовчки пошкандибала – інакше і не скажеш! – назад у хлів... Мавпа швиденько зачинила двері. Одразу ж хтось, мабуть, хлюпнув у багаття води, бо воно згасло зненацька так само, як і запалало, – либонь, і розпалювали багаття саме для цієї вистави. Тіріан знову лишився на самоті в холодній темряві ночі.

Мимоволі він почав пригадувати все, що йому було відомо про колишніх королів Нарнії – тих, хто правив країною задовго до нього в славетну давнину, і дійшов висновку, що жоден із них – принаймні так здавалося йому – ніколи не переживав такі часи, як він.

Він пригадав навіть історію прапрадіда свого прапрапрадіда короля Ріліана, як того викрала підступна чаклунка, коли він був ще зеленим парубком, та як довгі роки тримала його в непроглядних печерах підземного королівства, що залягало під землею, тобто під землями суворих північних велетнів, – та й то, у якій, здавалося б, безвиході був його прашур, а врешті-решт з невідомих країв, що були десь по той бік Ліхтарної пустки, далеко-далеко за межами Нарнії, прийшли йому на допомогу двоє невідомих, але дуже кмітливих дітлахів, які здолали злі чари та витягли його з підзем'я на білий світ, і повернувся той додому живий і здоровий, а потім ще й правив країною довго та щасливо.

– Ех, не те, що я, – зітхнув про себе Тіріан.

З Ріліана думки його перекинулися на ще давнішу історію – історію Ріліанового батька, Каспіана Мореплавця; як той змушений був тікати від свого дядька, самозваного короля Міраза, який будь-що хотів позбутися свого небожа, та переховувався у гномів, аж поки не зібрав військо та не викинув заморців із Нарнії. Ця історія теж мала щасливий кінець, бо знов-таки в лиху годину на допомогу йому прийшли діти, які теж з'явилися в Нарнії з-поза меж цього світу; а було їх навіть не двоє, а четверо, і всі вони брали участь у великій битві, де вирішувалася доля Нарнії. Каспіан тоді посів законний трон свого батька.

– Але те було дуже й дуже давно, – зупинив себе Тіріан. – Нині такі дива вже, либонь, не трапляються.

Та обірвати спогади було не так просто. Він пригадав – недарма він гарно вивчав історію, коли був ще маленьким хлопчиком, – що саме ті четверо дітлахів, які допомогли Каспіану здобути перемогу над грізним Міразом, за тисячоліття до того вже бували в Нарнії; і тоді вони вчинили таке, про що нарнійці згадуватимуть доти, доки існує Нарнія. Бо здолали вони не когось там, а Велику Чаклунку, що наслала на землю віковичну зиму, а з дітьми на землю прийшла весна. Потім вони посіли трон у Кейр-Паравелі. Їхнє правління потім назвали золотою добою Нарнії... Дивно те, що в ті часи Аслан теж з'являвся в землі нарнійській частіше, ніж тепер, коли його допомога конче потрібна.

«Аслане... Тоді ти з іншого світу... – раптом осяяла його дивна думка. – Вони завжди разом і приходили лише тоді, коли справи тут були такі кепські, що, як то кажуть, далі нікуди. От чому, чому б їм не прийти просто зараз?!»

Так подумав він і потроху почав гукати:

– Аслане! Аслане! Аслане! Прийди до нас! Несила нам без тебе!

Та відповіддю йому було те саме: тиша і темрява.

– Нехай я тут загину, – не витримав король. – Бо що мені моє життя без моєї країни?! Про одне благаю: прийдіть та врятуйте Нарнію!

Проте ніч залишалися ніччю, а ліс – лісом, а якщо вже щось і змінилося, то не навкруги, а лише в серці самого короля. У його серці зажеврила надія. І ця надія зростала з кожною хвилиною, а чому – він і сам не знав.

– О, Аслане, Аслане, – прошепотів самими вустами Тіріан. – Якщо ти сам не прийдеш, то надішли мені хоча б допомогу – тих дітлахів з іншого світу! Якщо ти сам не в змозі викликати їх, дозволь мені догукатися до них – нехай мій голос почують в інших світах!

І зібравши останні сили, а їх залишалося не так уже й багато, та відкинувши страхи, несподівано для себе він закричав на весь ліс:

– Гей, дітлахи! Ті, кому не байдужа Нарнія! Врятуйте нас! Крізь віки та світи закликаю вас я, Тіріан, король Нарнії, володар Кейр-Паравелю та Самотніх островів!

Тієї ж миті сили полишили його і він чи то впав у нестям, чи то провалився в сон, якщо то дійсно був сон, адже він був значно яскравішим за будь-який сон, що він бачив за своє життя.

Отже, йому привиділося, ніби стоїть він у світлій кімнаті, у якій за столом зібралися семеро. Здається, у них щойно скінчилася трапеза. Двоє з них були досить похилого віку: чоловік із сивою бородою та літня жінка з незвичним для її віку вогником та усмішкою в очах. Праворуч від старого сидів юнак, за віком, здається, навіть молодший за Тіріана, та попри його юність обличчя його виказувало риси, притаманні особам королівської крові та справжнім воїнам. Те саме можна було сказати й про юнака праворуч від жінки. Просто навпроти Тіріана сиділа русява дівчина, на вигляд – молодша за обох хлопців. А ще тут були хлопчик та дівчинка, молодші навіть за неї. Нічого дивного в тому, що люди зібралися навколо стола, звісно, не було, а от що одразу впадало в око, то був просто таки чудернацький, як на Тіріана, одяг – дивнішого він і уявити собі не міг.

Та стояти-витріщатися, що в тому одязі й до чого, було ніколи. Побачивши його, троє з присутніх, ті, що сиділи навпроти, скочили на ноги; хтось зойкнув, а жіночка спершу стенулася, а потім зітхнула. Старий, хоч і залишився сидіти, як сидів, здається, з несподіванки зробив якийсь невдалий рух та змахнув з краю столу склянку – принаймні Тіріан почув дзенькіт, із яким зазвичай скло розбивається об підлогу.

Тіріан побачив, що всі вп'ялися в нього, наче він сам був якимсь дивом, аж раптом збагнув, що вони вбачають у ньому не стільки диво, скільки примару. Він також помітив, що той хлопець, у якому вгадувалися королівські риси, аж ніяк не відсахнувся і не здригнувся, хоча і трохи зблід та стис пальці в кулак. Саме він і порушив мовчання.

– Говори! Якщо ти не тїнь і не примара – говори! Ти схожий на нарнійця, а ми тут, усі семеро, – ті, кому не байдужа доля Нарнії.

Тіріан хотів був розповісти, що він не хто інший, як Тіріан, король Нарнії, і що Нарнії вкрай потрібна їхня допомога, та жодного слова не зірвалося з його вуст. Тоді він спробував те саме прокричати, та (як воно буває уві сні, і в мене теж було) хоч як кричи – тебе не чують.

Він побачив, що хлопець, який звернувся до нього, підвівся на ноги.

– Тїнь ти чи примара, чи будь-хто, – мовив він, заглядаючи Тіріану просто в очі, – іменем Аслановим заклинаю тебе: відповідай мені, бо я маю знати все. Я король Пітер.

Раптом кімната попливла перед очима Тіріана. Голоси – тепер усі семеро щось казали разом – почали віддалятися, і він чув лише окремі слова:

– Дивись! Він розчиняється в повітрі... Він тане... Зникає... Зник...

Тіріан розплющив очі. Руки й ноги в нього вже зовсім залякли, від холоднечі зуб на зуб не попадав, а він так само стояв, прив'язаний до старого ясена. Ліс потроху наповнювався блідим розмитим світлом, що передусь світанку, одяг короля просяк вранішньою росою – починався новий день.

Це було гірке пробудження. Гіршого пробудження в його житті ще не було.

Розділ 5

Як до короля прийшла допомога

Страждання тривали недовго. Майже одразу почувся удар, потім ще один, і за мить перед ним стояли двоє дітей. Він точно знав, що вони з'явилися не з-за дерева, до якого він був прив'язаний, бо він почув би. Насправді, вони взялися нізвідки. Він одразу ж відзначив, що вони були одягнені в таку ж саму дивну неяскраву одягу, як і люди з його сну; одразу зрозумів він і те, що перед ним стояли наймолодші з тих сімох – хлопчик та дівчинка.

– Ох, – сказав хлопчик, – аж дух захопило! Мені навіть здалося...

– Скоріш розв'яжи його, – урвала його дівчинка, – поговоримо потім. – А тоді додала, повернувшись до Тіріана: – Вибачте, що так довго. Прийшли, щойно змогли.

Поки вона це казала, хлопчик витягнув із кишені ножа та поспіхом зрізав з короля пута – надто швидко. У короля настільки зацімлювало тіло, що, коли останню мотузку було зрізано, він завалився вперед на коліна та руки. Лише добряче розтерши ноги, він зміг підвестися.

– То були ви, – почала дівчинка, – то ви з'явилися до нас, коли ми вечеряли? Десь тиждень тому?

– Тиждень, добра дівчино? – здивувався Тіріан. – Відтоді й десяти хвилин не минуло.

– Звичайна плутанина з часом, Поул, – пояснив хлопчик.

– Я пригадую, – сказав Тіріан, – що про це оповідалося в старих казках. Час у вашій дивній країні пливе не так, як у нас. До речі, уже треба забиратися звідсіля, бо мої вороги близько. Чи підете ви зі мною?

– Звичайно, – відповіла дівчина. – Ми тут, аби допомогти вам.

Тіріан підвівся і повів їх униз пагорбом, на південь від хліва. Він уже знав, куди їм податися, але спершу потрібно було добратися до каменів, де вони не залишили б слідів, та перетнути річку, аби відбити будь-який запах. Добру годину вони обережно пробиралися кам'яними підніжжями та переходили вброд річки, і весь цей час було не до балачок – не вистачало подиху. Але Тіріан ні-ні, а й зиркав на своїх супутників. Якось дивно і водночас ніяково було Тіріану йти поряд зі створіннями з іншого світу, але тепер і старі історії здавалися більш

правдивими, аніж будь-коли... Ніби от-от могло трапитися що завгодно.

— Тепер, — сказав Тіріан, коли вони опинилися на краю маленької долини, яку з обох боків обступали березові гаї, — ми у відносній безпеці від тих лиходіїв і можемо йти повільніше.

Зійшло сонце, усюди блищала роса і співали пташки.

— Здається, не завадило б і щось перехопити. Ми-то з Поул уже поснідали, а от вам, сір, саме час, — зауважив хлопчик.

Тіріан замислився був над тим, що ж означає те «перехопити», але коли хлопчик відкрив опуклий ранець і витягнув звідтіля засмальцьований м'який пакунок, усе стало зрозуміло. Король зголоднів, мов звір, хоча й до цієї миті зовсім того не помічав. У пакунку знайшлися два сендвичі з яйцем, два с сиром та два з якоюсь пастою. Якби не голод, останні два Тіріан і до рота не взяв би, бо в Нарнії таке не їсть ніхто. Поки він доїдав останній сендвич, вони дійшли до низу долини і знайшли моховий стрімчак, з якого било маленьке піняве джерельце. Усі троє зупинилися, аби напитися і збризнути розпалені обличчя.

— Саме час, — сказала дівчина, відкидаючи з лоба мокре волосся, — тобі розповісти нам, хто ти такий, чому був прив'язаний і що тут взагалі коїться.

— Із превеликим задоволенням, ясна панночко, — погодився Тіріан, — але не можна стояти на місці.

Вони продовжили свій шлях, і Тіріан розповів їм, хто він і що з ним трапилось.

— ...Тепер, — закінчив він, — я направляюся до однієї вежі з тих трьох, що були зведені моїм предком у Ліхтарній пустці супроти зловмисників, що вешталися там колись. Хвала Асланові, у мене не вкрали ключі. У тій вежі ми знайдемо зброю і деякий провіант, хоч би і самі сухарі. Там ми будемо в безпеці, доки вирішимо, що робити далі. А тепер, будь на те ваша ласка, розкажіть мені, хто ви є, та вашу історію.

— Мене звуть Юстас Бяклі, а це Джил Поул, — сказав хлопчик, — ми вже якось були в Нарнії, але дуже і дуже давно, більш ніж рік за нашим часом, і був тут хлопчина на ім'я принц Ріліан, та тримали того хлопчину ув'язненим у підземеллі, а простоквак Трясогуз якось устроїв його...

— Ха! — вигукнув Тіріан. — То ви ті самі Юстас та Джил, що врятували короля Ріліана з чаклунського полону?

— Так, то були ми, — сказала Джил. — Тож він тепер король Ріліан? Звичайно ж, король, я і забула.

— Так, — відповів Тіріан, — я його нащадок у сьомому коліні. Він помер більш ніж двісті років тому.

— Уф, — Джил скривила личко, — ось що найстрашніше у поверненні в Нарнію.

Та Юстас продовжив:

— Тепер ви знаєте, хто ми, сір. А ось що трапилось з нами. Професор та тітка Поллі зібрали нас, «нарнійців», у себе...

— Ті двоє мені не знайомі, Юстасе, — сказав Тіріан.

— Вони двоє прийшли до Нарнії на початку часів, у той день, коли звірі почали говорити.

— Присягаюся гривною Лева! — вигукнув Тіріан. — Ці двоє? Лорд Дігорі та леді Поллі! З початку часів! І досі живі у вашому світі? Яке чудо! Але розповідайте ж далі!

— Не те що б вона була нашою рідною тіткою, — сказав Юстас, — Її звуть міс Пламер, але ми зevamo її тітка Поллі. Тож вони двоє зібрали нас частково задля розваги — щоб вдосталь побалакати про Нарнію (бо більш ні з ким про такі речі балакати не можна), а частково тому, що

Професору здалося, начебто ми чомусь потрібні в Нарнії. А потім, мов примара чи бозна-що, з'явилися ви, ваша величність, майже до смерті нас налякали та зникли, не кажучи ні слова. Після того ми знали точно, що щось сталося. Наступним питанням було – як сюди потрапити, бо не можна ж просто захотіти і переміститися в інший світ. Тож ми добренько це обговорили, і Професор сказав, що єдиний шлях – то магичні кільця, ті самі, завдяки яким він і тітка Поллі потрапили до Нарнії багато років тому, задовго до того, як народилися ми. Ті кільця було зарито в садку одного з будинків у Лондоні (це наше велике місто, сір), а будинок – давно вже проданий. Тому постала ще одна проблема – як ті кільця здобути. Ніколи не здогадаєтесь, чим закінчилось. Едмунд та Пітер – Великий король Пітер, саме він розмовляв із вами, – поїхали до Лондона, аби пробратися до того садку рано-вранці, доки всі сплять. Вони перевдяглись у робітників, щоб, якщо хтось їх побачить, – вони сказати, ніби прийшли щось зробити з дренажем. Прикро, що мене з ними не було, – ох і славна ж, мабуть, була розвага! Здається, у них усе вийшло, бо наступного дня Пітер надіслав нам телеграму – це такий собі лист, сір, як-небудь потім поясню, – що вони дістали кільця. Наступного дня нам із Поул потрібно було йти до школи – ми досі вчимося. Тож Пітер і Едмунд мали зустріти нас на шляху до школи та передати кільця. Бачте, лише ми можемо потрапити до Нарнії, бо дорослим сюди шлях закритий. Тому ми сіли на поїзд – це така штука, на якій люди подорожують у нашому світі, схожа на багато зв'язаних між собою екіпажів, – а Професор і тітка Полі та Люсі поїхали з нами, бо ми хотіли побути разом так довго, як тільки зможемо. Коли ми під'їжджали до станції, де Пітер с Едмундом повинні були нас зустріти, і я видивлявся їх у вікно, стався якийсь страшенний ривок та шум – і ось ми в Нарнії, а ваша величність прив'язані до дерева.

– Тож ви не скористалися кільцями? – спитав Тіріан.

– Ні, – відповів Юстас, – ми їх навіть не бачили. Аслан зробив усе за нас лише йому відомим способом, навіть без усіляких кілець.

– Але у Великого короля Пітера вони є? – уточнив Тіріан.

– Так, – відповіла Джил. – Але не думаю, що він зможе ними скористатися. Коли інші двоє Певенсі, король Едмунд та королева Люсі, востаннє були тут, Аслан сказав, що вони більш ніколи не повернуться до Нарнії. Те саме він сказав і Великому королю Пітеру,

але ще раніше. Будьте впевнені, якщо на те буде нагода, він одразу ж з'явиться тут.

– Фух, – сказав Юстас, – стає спекотно. Нам ще далеко, сір?

– Дивіться! – сказав Тіріан і тицьнув пальцем. Не так далеко над верхівками дерев бовваніли сірі зубці стіни. Невдовзі вони вийшли на порослу травою галявину, яку перетинав струмок, а на дальньому краю потічка стояла приземкувата квадратна вежа з вузькими вікнами і масивними дверима в ближній стіні.

Тіріан оглянув місцевість і, переконавшись, що ворогів у полі зору немає, підійшов до вежі та якийсь час перебирав ключі, що на срібному ланцюжку висіли в нього на шиї під мисливським платтям. Напевно, ключі у Тіріана були від якихось потаємних кімнат у палацах або від дерев'яних, пахучих скринь із королівськими скарбами, бо з усіх ключів, що він дістав, два були золоті, а скільки було багато оздоблених – і не перелічити. Але ключ, який Тіріан встромив у замок, був великий та грубо вироблений. Спочатку замок не піддавався, і Тіріан почав був непокоїтися, що і зовсім не зможе його відімкнути, але нарешті йому вдалося – і двері відчинилися із приглушеним скрипом.

– Ласкаво прошу, любі друзі, – сказав Тіріан, – хоч, боюсь, це не найкраще місце, яке король Нарнії може запропонувати гостям.

Тіріану сподобалося, що незнайомці були добре вихованими. Обоє сказали, аби він не переймався і що вони більш ніж упевнені, що тут дуже гарно.

Насправді ж у вежі було не так уже і гарно – у єдиній кімнаті, що здійснювалася аж до самого даху, було темно і пахло сирістю, а в куті стояла дерев'яна драбина, якою можна було піднятися до люка на зубчасту стіну. У кімнаті було декілька грубих тюків для сну, чимало всіляких скринь та пакунків і вогнище, яке, певно, не запалювали вже багато років.

– Чому б нам не піти й не назбирати хмизу? – запропонувала Джил.

– Зарано, товаришу мій, – сказав Тіріан. Він був переконаний, що ворог не повинен спіймати їх без зброї, тож нишпорив по скринях, вдячний сам собі за те, що дбав про те, щоб раз на рік ці вежі перевіряли, аби тут було все необхідне. Тятиви для луків знайшлися загорнутими в промашений шовк, мечі та списи були змащені проти

іржи, а броня була начищена і запакована. Але було там і щось навіть ліпше. «Дивіться!» – сказав Тіріан, дістав звідкілясь довгу кольчугу з цікавим візерунком і показав її дітям.

– Дивна кольчуга, сір, – сказав Юстас.

– Так, хлопче, – відповів Тіріан, – бо кували її не нарнійські гноми. Це остраханська кольчуга, я зберіг декілька таких, бо ніколи не знаєш, коли тобі чи твоїм друзям доведеться пересуватися непоміченими по землях тісрока. А ось подивіться на цей кам'яний бутиль. Тут сік, яким ми намажемося, аби бути схожими на остраханців!

– Ура! – Джил ледве втрималася, аби не заплескати в долоні. – Обою маскуватися!

Тіріан показав їм, як намазати руки, обличчя, шию, плечі та, зрештою, руки до ліктів, і намазався сам.

– Коли висохне, – сказав він, – цей сік не змити навіть водою. Тільки масло і попіл знову зроблять нас білими нарнійцями. А тепер, люба Джил, подивімося, чи пасуватиме тобі ця кольчуга. Трошки довгувата, але не настільки, як я боявся. Мабуть, належала пажу з почту якогось таркаана.

Після кольчуг вони вдягли круглі остраханські шоломи, які щільно припасували до голови. Потім Тіріан дістав сувій білої матерії і намотував її на шоломи доти, доки вони не стали схожими на тюрбани, але так, щоб маленькі сталеві шишаки на вершечку шоломів стирчали посеред імпровізованих тюрбанів. Для себе і Юстаса Тіріан дібрав остраханські мечі та невеличкі круглі щити. Для Джил легкого меча не знайшлося, тому він дав їй довгого мисливського ножа, який цілком міг використовуватися як меч.

– Чи вмієш ти вправлятися з луком, дівчино? – поцікавився Тіріан.

– Не так добре, аби те було варто уваги, – трохи наїжачилась Джил. – А ось у Бяклі непогано виходить.

– Не вірте їй, сір, – запротестував Юстас. – Після нашої подорожі до Нарнії ми обоє непогано пораємося з луком, і Джил не набагато гірша за мене, хоча, правду кажучи, ми обоє стріляємо не дуже добре.

Поміркувавши, Тіріан віддав Джил лук зі стрілами, і всі вони заходилися розпалювати вогнище – справа не з легких у вогкій вежі, що більше за будь-яке інше приміщення нагадувала печеру із холодним сирим повітрям, від якого тіло брали дрижаки. Але всі зігрілися, доки збирали хмиз: сонце стояло просто над головою і припікало мало не

по-літньому, а коли в каміні запалав вогонь, обличчя у всіх навіть трохи проясніли. В одній скрині вони знайшли зачерствіле печиво, покришили його в окріп та підсолили. Вийшла якась зовсім несмачна подоба каші – тим вони й повечеряли, запивши водою.

– Ех, – зітхнула Джил, – сюди б пакетик чаю.

– Або баночку какао, – додав Юстас.

– Барильце доброго вина в цих вежах було б зовсім незайвим, – погодився Тіріан.

Розділ 6

Пригода протягом ночі

Години за чотири Тіріан і собі всівся на лаву, аби трішки перепочити. Двоє дітлахів уже давно спали: він відіслав їх до ліжка набагато раніше, аніж пішов спати сам, – досхочу виспатися їм цієї ночі не вдасться, а Тіріан добре розумів, що без сну вони, у їхньому віці, довго не витримають. Та й він добряче їх утомив. Спочатку він дав Джил кілька уроків стрільби з лука. На його подив, невдовзі дівчинка вже непогано поралася із луком (хоча, звичайно, нічого було й порівнювати її із нарнійськими стрільцями). Вона навіть спромоглася самотійно вполювати кролика (звісно ж, не розумного, а звичайнісінького собі кроля, яких чимало мешкає в західних землях Нарнії). Здобич її, вже оббілована та випатрана, висіла неподалік. На великий подив Тіріана, діти вельми вправно випатрали звіра – поратися зі здобиччю вони навчилися ще за часів принца Ріліана, коли мандрували суворими північними володіннями велетнів. За Джил настала черга тренувати Юстаса – його зброєю стали меч і щит. У своїх минулих пригодах Юстас чимало натренувався вправлятися із мечем, але в руках у нього завжди був прямий нарнійський меч, що дуже відрізнявся від кривого остраханського ятагана. Через те виникли певні труднощі, бо удари ятаганом значно відрізняються від того, як треба бити мечем, тож Юстасу довелося перевчатися. Але, за словами Тіріана, в нього був добрий окомір, а прудкості було й взагалі не позичати. Вельми здивувало Тіріана й те, якими дужими виявилися обоє дітлахів: нині вони здавалися значно дорослішими, сильнішими та здоровішими за тих дітей, що він їх зустрів лише кілька годин тому. То до справи взялося чарівне повітря Нарнії – саме так воно впливає на гостей з інших світів.

Подальші дії узгодили без сперечань: усі троє пристали на те, що перш за все вони мають повернутися до Хлівного пагорба та визволити єдинорога Діаманта, а звідти, якщо їхній задум матиме успіх, вони підуть на схід і спробують зустрітися із невеличкою армією, що її вів із Кейр-Паравелю кентавр Рунвіт.

Досвідченому воїну та мисливцю Тіріану неважко було прокидатися тоді, коли він сам того забажає, тож він дав собі час до

дев'ятої вечора, викинув із голови всі тривоги й одразу ж заснув. Здавалося, промайнула лише мить, коли він прокинувся, але освітлення та якесь внутрішнє чуття підказували йому, що він прокинувся саме вчасно. Король підвівся на ноги, нап'яв на голову шолом та тюрбан (кольчугу він і не знімав) і заходився будити дітей, а ті, правду кажучи, прокинувшись та злізши зі своїх ліжок, видавалися сумними та похмурими і позіхали не припиняючи.

– Отож, – звернувся до них Тіріан, – звідси ми попрямуємо на північ. На щастя, небо осипане яскравими зорями і шлях наш цього разу буде значно коротшим за той, якого ми трималися вранці, бо тоді нам довелося йти в обхід, а тепер ми рушимо навпростець. Якщо нас зупинять, ви двоє зберігайте спокій, а я намагатимуся вдати, ніби я один із тих окаянних, жорстоких та зарозумілих остраханських лордів. Якщо ж мені доведеться витягти свого меча, ти, Юстасе, повинен зробити те саме, а Джил нехай займає місце за нами та тримає лук наготові. Але якщо ж я скомандую: «Додому!» – то тікайте до вежі, тікайте щодуху, і нехай жоден із вас навіть і не думає битися – жодного удару не чекаю я від вас, щойно віддам оцей наказ: хибна доблесть згубила чимало блискучих військових операцій. А тепер, друзі мої, в ім'я Аслана – вперед!

За дверима в обличчя їм вдарило холодне нічне повітря. Над верхівками темних дерев сяяли величні нарнійські зірки. Полярна зірка Нарнії зветься Вістря Списа, але вона значно яскравіша за нашу полярну зорю.

Деякий час їм удавалося йти на зірку, але невдовзі вони натрапили на густий чагарник, який довелося обходити, відхилившись від наміченого шляху. А після цього виявилось зовсім нелегко розгледіти небесне склепіння, сховане від поглядів за густим віттям. На допомогу несподівано прийшла Джил, яка була вправним провідником удома, в Англії, а до того ж після стількох днів подорожі дикими північними землями, знала нарнійське небо, мов свої п'ять пальців. Вона могла знайти напрямок за зірками, навіть якщо не бачила Вістря Списа. Варто було Тіріану побачити, що з них трьох вона є найвправнішим слідопитом, він одразу ж пустив дівчинку на чоло їхнього маленького загону. Йому залишалося тільки дивуватися тому, як нечутно та майже непомітно лине вона темним лісом перед ним.

– Присягаюся гривною Лева! – пошепки зауважив він Юстасу. – Дівча те нагадує мені дивовижне лісове створіння. Вона не впоралася б ліпше, навіть якби у її жилах текла кров лісових дріад.

– Вона ж зовсім маленька, – також пошепки відізвався Юстас, – для неї те не складно.

– Тсс-с, тихіше, – перебила їх Джил, обертаючись та прикладаючи пальця до вуст.

Навколо стояла мертва, непорушна, незвична тиша. Зазвичай нарнійська ніч у лісі була повнилася найрізноманітнішими звуками: то вас привітав би їжачок, то над головою почулося б совине пугукання, то звідкись здаля донеслися би звуки флейти, і неважко було б здогадатися, що то фавни звели свій танок, а з-під землі коли-не-коли, а долинали б глухе гупотіння та стукіт молотів – то поспішали у своїх справах гноми. Але нині не чуто було ані звуку – сум та страх накрили землі Нарнії непроникним покривом.

Трохи згодом шлях різко пішов угору, а дерева порідшали та дещо розтеклися по боках. Тіріан уже міг розгледіти знайомі обриси пагорба і хліва. Джил тепер пересувалася з ще більшою обережністю і все частіше оберталася до друзів, знаками наказуючи їм рухатися тихіше. Аж ось вона завмерла на місці, немов нежива, пригнулася до землі та ніби розчинилася в темряві. За мить вона випросталася, нахилилася до Тіріана та прошепотіла йому в саме вухо, так тихо, аби лише він зміг почути: «Униж, шір. Краще видно». Вона сказала «шір» замість «сір», не тому, що була шепелява, а тому, що знала, – краще за все в цілковитій тиші чуто саме звук «с». Тіріан не змусив її повторювати двічі й одразу ж привалився до землі, майже так само тихо, як і дівчинка, але все ж таки дещо чутніше, бо він був старший і важчий. Звідти на тлі неба темним обрисом виділявся й сам пагорб, і хлів на його вершині, а зовсім поруч, за кілька кроків від них – остраханський вартовий. Вартовий із нього був не з ліпших – він не ходив, як годиться, туди-сюди, і навіть не стояв, а сидів на землі, перекинувши спис за плече, а підборіддям упершись у груди.

– Дуже добре! – кинув Тіріан Джил, ледь ворущачи губами. Тепер він знав усе, що йому було потрібно.

Вони випросталися і дуже повільно, не наважуючись навіть зайвий раз видихнути, Тіріан повів їх уперед, під прикриття щільно скупчених дерев, що стояли за два чи три кроки від вартового.

— Зачекайте тут, — прошепотів він дітям. — Якщо мене спіткає невдача — тікайте!

Уже не криючись, він випірнув із тіні. Переляканий вартовий уже хотів скочити на ноги: подумав, що то з нічним візитом пожалувало остраханське начальство і зараз йому надають гарячих за те, що він розсівся та відпочиває замість того, аби пильнувати. Але підвестися він не встиг, бо Тіріан опустився перед ним на одне коліно і палко заговорив:

— Чи очі мої бачать воїна тісрока — хай будуть вічними його літа! Радісно на серці в мене від зустрічі з тобою серед дияволів та звірів нарнійських. Дай-но мені потиснути руку твою, друже!

Не встиг остраханський вартовий отямитися, як правицю його стиснуло, мов лещатами, його самого притиснули до землі коліном, а до горла приставили гострого кинджала.

— Ані звуку або на тебе чекає смерть! — пошепки застеріг його Тіріан. — Скажи мені, де єдиноріг, і я збережу тобі життя!

— З-з-за хлівом, мій повелителю, — затинаючись, ледь вичавив із себе невдаха.

— Добре. Вставай і веди мене до нього.

Холодне лезо кинджала й досі лоскотало горло вартового, тільки тепер воно перемістилося трохи ближче до вуха. Тремтячи, остраханець повів Тіріана за хлів.

Навіть у темряві Тіріан без зусиль розгледів білі обриси Діаманта.

— Тсс-с, — покvapився він вгамувати друга. — Тихіше, Діаманте, тихіше, не гомони! Це я, Тіріан. Як тебе зв'язано?

— Оплутано по всіх чотирьох ногах, а вузду прив'язано до кільця в стіні хліва, — відгукнувся Діамант.

— Ставай-но сюди, молодчику, спиною до стіни. А ти, Діаманте, упни ріг у груди цього остраханського вояки, аби він і не здумав поворухнутися.

— Із задоволенням, сір, — кивнув Діамант.

— А якщо він таки спробує поворухнутися, устроми йому ріг у самісіньке серце.

За кілька митей пута, що стягували Діаманта, впали додолу. Тим, що від них лишилося, вони зв'язали вартового-нещасливця по руках та ногах, напхали йому в рота трави, підв'язали підборіддя, аби він не міг видушити ані звуку, посадили на землю та притулили спиною до стіни.

– Я не занадто чемно до тебе поставився, – вибачився він перед вартовим, – але на те була моя потреба. Якщо нам доведеться зустрітися колись ізнов, я, можливо, дам тобі змогу мені відплатити. А тепер, Діаманте, рушай за мною, але ступай тихо-тихо, аби нас нівроку не почули.

Лівою рукою він оповив звіра за шию, нагнувся та поцілував його в носа, і обоє друзів радо привітали один одного. Тихо-тихо, зовсім нечутно, вони повернулися до схованки, де на них чекали діти. Тут, під деревами, стояла зовсім непроглядна темрява, і Тіріан мало не перечепився через Юстаса, побачивши його в останню мить.

– Усе гаразд, – прошепотів Тіріан. – Непогано попрацювали. А тепер додому!

Вони розвернулися і пройшли вже кілька кроків, коли Юстас спитав: «Поул, ти де?»

У відповідь не пролунало ані звуку.

– Джил десь із вашого боку, сір? – спитав він короля.

– Що? – схвильовано перепитав Тіріан. – Хіба вона не біля тебе?

Від жаху в них мало волосся дибки не стало. Вони не наважувалися гукати її вголос і шепотіли їй ім'я на всі боки так голосно, як тільки могли. Але даремно – відповіді не було.

– Вона кудись пішла, доки мене не було? – допитувався Тіріан.

– Я не бачив і не чув, як вона зникла, – похитав головою Юстас. – Але вона могла піти непомітно – ви ж і самі бачили.

Десь здалеку почулися приглушені барабанні дрібушечки. Діамант повів вухом туди, звідки чувся звук, та лише кинув:

– Гноми.

– Не виключено, що й ті гноми – віроломні зрадники, – крізь зуби процідив Тіріан.

– А десь зовсім близько до нас наближається щось на чотирьох копитах, – додав Діамант.

Люди і єдиноріг застигли на місці – занадто багато про що треба було потурбуватися, і ніхто не знав, що ж їм робити. Стукіт копит усе наближався. А потім, уже зовсім поруч, пролунав знайомий голос:

– Гей! Ви тут?

Дякувати небесам, то виявилася Джил.

– Де тебе носило! – пошепки гримнув на неї Юстас, який насправді добряче перелякався, коли її не виявилось поруч.

– У хліві, – видихнула Джил, але зовсім не перелякано, а немов приховуючи усмішку.

– Ах, – рикнув Юстас, – тож тобі здається, що це дуже смішно? Що ж, тепер мені нічого не лишається, як...

– Ви привели Діаманта, сір? – перебила його Джил.

– Так. Ось він. Але що то за звір із тобою?

– Це він, – відповіла Джил. – Але ходімо звідси подалі, доки ніхто не прокинувся! – вона знову пирснула зо сміху.

Ніхто не сперечався, бо вони вже й без того задовго лишалися у небезпечній місцині, а барабанні дрібушечки гномів, здається, чулися вже ближче. Вони кілька хвилин йшли на південь у цілковитій тиші, коли Юстас нарешті перепитав:

– Він? Що ти маєш на увазі?

– Підставний Аслан, – пояснила Джил.

– Що? – не стримав свого здивування Тіріан. – Де ти взагалі була? І що зробила?

– Дозвольте пояснити, сір, – заходила розповідати Джил. – Щойно ви розібралися з вартовим, я вирішила, що непогано було б зазирнути у хлів та подивитися, хто ж насправді там ховається. Тож я підповзла до нього, без жодних зусиль відчинила двері й зазирнула всередину. Там, звичайно, було темно та стояв сморід, як і в будь-якому іншому хліві, тож я запалила світло, і – ви не повірите! – але нічого й нікого там не побачила, окрім цього маленького віслючка із прив'язаною до спини лев'ячою шкурою. Тож я вийняла свого ножа і наказала йому йти за мною. Насправді ж погрожувати йому не було ніякої необхідності – цей хлів йому й самому вже поперек горла став і він охоче пішов зі мною сам, правда ж, Вертику?

– Овва! – Юстас навіть рота роззявив від подиву. – Що ж, ти геть збила мене із пантелику. Ще мить тому я був злий, мов собака, та й досі гадаю, що нечемно було з твого боку пробиратися туди крадькома, не сказавши нам ані слова. Але, мушу визнати, впоралася ти просто чудово. Якби вона була хлопцем, її можна було б посвятити в лицарі, чи не так, сір?

– Якби вона була хлопцем, її випороли б батогом за невиконання наказів, – відповів Тіріан, і в темряві незрозуміло було, чи то він хмуриться, чи то всміхається. А вже за мить почувся ляскіт металу.

– Що ви робите, сір? – різко спитав Діамант.

– Витягаю меч, аби відітнути голову цього клятого ішака, – жахливим голосом відповів Тіріан. – Відійди-но, дівчино!

– Ні, ні, благаю вас, ні, – кинулася на захист Вертя Джил. – Ви не повинні цього робити! То була не його провина! Він не винний і кається в тому, що накоїв! Він дуже гарний віслючок, звати його Верть, а руки мої оповивають його за шию.

– Джил, – промовив до неї Тіріан, – серед усіх моїх підданих ти – найхоробріша і найобізнаніша в лісовій справі, але, разом із тим, найзухваліша та найнеслухняніша. Що ж, нехай живе. Що ти можеш сказати на своє виправдання, віслюче?

– Я, сір? – почувся голос віслюка. – Мені, звичайно, дуже шкода за те, що я накоїв. Але облизян казав, що то Аслан хоче, аби я напнув на себе ту шкуру, а я гадав, що йому видніше, адже він набагато розумніший за мене. Я тільки робив те, що мені веліли. І зовсім несолодко мені було тут, у хліву. Я навіть не знаю, що відбувалося там, за його межами, бо мене випускали назовні лише іноді, на кілька хвилин і тільки уночі. А іноді вони забували мене навіть напоїти.

– Сір, – втрутився Діамант, – гноми підходять ближче. Чи бажаємо ми із ними зустрітися?

Тіріан розмірковував хвилину, а потім зненацька голосно розсміявся. Після цього він заговорив, але вже не шепотом:

– Клянуся гривовою Лева! – вигукнув він. – Щось у мене зовсім клепки розсохлися. Чи бажаємо ми зустрітися із ними? Звичайно, ми із ними зустрінемося! Ми тепер із ким завгодно можемо зустрітися! У нас є віслюк, якого ми можемо їм пред'явити. Нехай бачать, чому вони поклонялися та чого боялися. Ми покажемо їм, у чому полягав задум облизяна. Таємниця його вже не є таємницею, що геть усе міняє. Завтра облизян бовтатиметься на найвищому дереві в Нарнії. Годі переховуватися, шепотітися та ховатися. Де ці чесні гноми? У нас для них є гарна новина!

Після довгих годин шепотіння слова, вимовлені нормальним голосом, мають просто таки живодайну силу. Усі зненацька загомоніли, засміялися; навіть Верть підвів голову та зробив те, чого Круть не дозволяв йому робити вже давно, – видав своє улюблене: «Іа-іа-іа!» Невеличкий загін друзів попрямував назустріч барабанним дрібушкам, що ставали все голоснішими, і невдовзі попереду заграло світло смолоскипів. Вони йшли одним із тих неходжених шляхів (в Англії ніхто б його і за шлях не вважав би), що пролягають через Ліхтарну пустку. Назустріч їм крокувало десь із тридцять гномів, кожен із лопатою чи сапою за спиною. У голові колони виступали двоє озброєних остраханців, а ще двоє замикали тил.

– Стійте! – гримнув Тіріан, виходячи на дорогу. – Стійте, солдати! Куди та за чийм наказом ведете ви цих нарнійських гномів?

Розділ 7

Здебільшого про гномів

Побачивши мандрівників та прийнявши Тіріана за таркаана чи великого лорда, що подорожує із двома озброєними пажами, остраханські воїни в голові колони негайно зупинилися та підняли списи у вітанні.

– О, мій пане! – звернувся до Тіріана один із них. – Ми ведемо цих куцаків до Остраханства працювати в копальнях тісрока, нехай будуть вічними його літа!

– Ташем присягаюся, покірності їм не позичати, – зазначив Тіріан і зненацька розвернувся обличчям до гномів. Приблизно кожен шостий із них тримав перед собою смолоскипа, тож у мерехтливому світлі вогню він мав змогу роздивитись їхні бородаті обличчя: всі вони дивилися на нього понуро та зацьковано.

– Гноми, гноми, хіба ж то була велика битва і тісрок захопив ваші землі війною, – грізно запитав він, – що ви вирішили спокійнісінько вмерти в соляних шахтах Паграану?

Двоє солдатів злобливо зиркнули на нього, а гноми як один почали виправдовуватися:

– Наказ Аслана! Так наказав Аслан. Він продав нас. Як можемо ми йому перечити?

– Тісрок, авжеж! – докинув хтось із бороданів і сплюнув із ненавистю. – Хотів би я подивитися на ті немічні спроби!

– Ану, цить, лайдаки! – обірвав їх старший солдат.

– Дивіться! – вимовив Тіріан, витягуючи Вертя на світло. – Ось він, ваш Аслан! Справжнього ж Аслана в Нарнії й взагалі не було. Усіх вас надував Круть. Ось кого він виводив зі стайні, аби збити вас із пантелику. Подивіться лишень на нього!

Гномам уже доводилося бачити псевдо-Аслана, але можливості роздивитися його як слід у них ніколи не було, тож зараз їм достатньо було лише миті, аби вони почали запитувати один в одного, як взагалі вони могли так одуритися. Ще за часів Вертевого ув'язнення у хліві напнута на нього лєвова шкура позатиралася і втратила охайність, а після прогулянки по нічному лісу вона й взагалі стала кривою та пошарпаною: більша частина костюму збилася на одне плече, а косо посаджена голова чомусь злізла назад, тож тепер будь-хто міг побачити лагідне та трохи дурнувате обличчя віслюка, що визирало зі всього цього мотлоху. У куточку рота в нього стирчала травичка, яку він поскубував відтоді, як його взяли із собою, увесь час мимрячи:

— То не моя провина, я не зовсім розумний і ніколи нічого такого не стверджував.

Якусь мить гноми, роззявивши роти, розглядали віслюка, доки один із солдатів різко не спитав:

— Чи ви при своєму глузді, мій пане? Що ви робите з цими рабами?!

А інший з підозрою додав:

— І хто ви взагалі такі?

Жоден спис уже не салютував — обидва були опущенні та готові до бою...

– Кажіть пароль! – гаркнув остраханський командир.

– Ось мій пароль... – відповів король та стрімко оголив меч. – Світло приходить, виявляючи неправду. А тепер стережися, негіднику, бо перед тобою Тіріан, король нарнійський!

Мов блискавка налетів він на остраханського командира. Юстас, що витяг свого меча одночасно із королем, відчайдушно кинувся на іншого солдата: обличчя його зовсім зблідло, але ми не будемо його за це дорікати. До того ж він мав неабияку вдачу, що іноді приписують новачкам, бо з голови в нього геть повилітали всі ті уроки, які нещодавно втовкмачував йому в голову Тіріан, і він бився, мов дикун (можливо, навіть із заплющеними очами), коли несподівано виявив, на превеликий свій подив, що його остраханський супротивник лежить бездиханний біля його ніг. Попри відчуття значного полегшення йому на мить стало по-справжньому моторошно. Січа короля із його ворогом тривала зовсім недовго, і за кілька митей супротивник його теж пав, а сам Тіріан закричав Юстасу: «Десь неподалік іще двоє! Бережися!»

Але гноми вже розібралися із двома іншими остраханцями. Більше ворогів поблизу не було.

– Ну й удар у тебе, Юстасе, ого-го! – вигукував Тіріан, плескаючи хлопчика по спині. – Гноми, відтепер ви вільні! Завтра я вестиму вас у бій за визволення Нарнії. Тричі ура Аслану!

Але те, що за цим сталося, і справді нагадувало якесь жалюгідне видовище. Декілька гномів (приблизно зо п'ять) зробили якісь слабкі спроби, але одразу ж припинили. Деякі інші щось понуро прогарчали. Більшість не видали ані звуку.

– Вони що, не второпали, чи що? – нетерпляче мовила Джил. – Що це з вами, гноми? Чи ви не чуєте, що вам каже король? Усе скінчено. Круть більше не правитиме Нарнією. Усі зможуть повернутися до звичайного життя. Ви знову зможете радіти та розважатися. Хіба ви не щасливі?

Після хвилинної паузи не дуже привабливий гном із чорним, мов сажа, волоссям та бородою звернувся до неї:

– А ви хто така будете, хм, дівчино?

– Я Джил, – відповіла вона. – Та сама Джил, яка врятувала від закляття короля Ріліана, а це Юстас, він теж був зі мною – за волею Аслана через стільки століть ми повернулися з іншого світу.

Гноми з посмішкою презирнулися, та посмішки ті були зовсім не веселими – в них прозирало щось глузливе.

– Що ж... – нарешті мовив чорний гном, якого звали Гріфл, – не знаю, як мої хлопці, а я вже достатньо наслухався про того Аслана – на все життя вистачить!

Почувши це, решта гномів одразу забурмотіли.

– Точно, точно! – забурмотіли інші гноми. – Квіти-квітучі-квіточки...

– Що ви таке верзете? – не зрозумів Тіріан. Він не зблід під час бою, а від їхніх слів аж пополотнів. Подумки він чекав від цієї миті чогось чарівного, а виходило все мов у дурному сні.

– Ти, мабуть, вважаєш, що ми глузд втратили? Літають бджілки та ростуть квітки в мозку, так ти вважаєш?! – сердито заголосив Гріфл. – Нас уже раз жорстоко надурили, і ти гадаєш, що й тепер кругом пальця нас обкрутиш? Ти що, не розумієш, що нам твої історії про Аслана аж ніяк не потрібні? Подивіться лиш на нього! Якийсь старий ішак із довжезними вухами!

– О, небо, ви зводите мене з розуму! – терпляче промовив Тіріан. – Ніхто з нас і не казав, що це справжній Аслан! Це той, кого Круть видавав за нього. Розумієте ви чи ні?

– Я так зрозумів, що ви лише пропонуєте кращу імітацію! – злісно вигукнув Гріфл. – Дякуємо, але нам цього не потрібно. Нас уже досить дурили, більше ми дурнями бути не хочемо.

– Я вас і не обманюю! – втрачаючи терпіння, сердито гаркнув Тіріан. – Я служу справжньому Аслану.

– І де він? Хто він? Покажи-но його нам! – мовили декілька гномів.

– Вважаєте, я його із собою в кишені тягаю, дудлики? – Тіріан втрачав терпець. – Хто я такий, аби вказувати Аслану, коли йому з'являтися? Він не той лев, якого можна приручити!

І тільки коли ці слова злетіли з його вуст, він зрозумів, якої припустився помилки. Гноми всі як один почали глумливо виспівувати не його останні слова: «Не той лев, якого можна приручити, не той лев, якого можна приручити», – а повторювати фразу: «Не ручний лев, не ручний лев», – глумливо її виспівуючи. Один із них кивнув:

– Так само нам казали й інші!

– Ви хочете сказати, що не вірите в існування справжнього Аслана? – не повірила своїм вухам Джил. – Але ж я бачила його на власні очі! Саме він переніс нас двох з іншого світу!

– Ах! Ну, коли ви так кажете! – відповів їй Гріфл із глумливою посмішкою. – Вони гарно попрацювали, щоб ви робили свою справу як слід... Говориш, чого навчили, чи не так, дівчинко?

– Нечема! – прикрикнув на нього Тіріан. – Ти що, хочеш сказати, ніби пані бреше?

– Кому, кому, а не вам, пане, нагадувати мені про чемність... – озвався гном. – Гадаю, нам більше не потрібен король – навіть якщо ви й Тіріан, на якого зовсім не схожі. І тим паче не потрібен нам ніякий там Аслан. Від сьогодні ми – самі собі хазяї і коритися нікому більше не станемо. Зрозуміло?

– Правильно! – приєднались інші гноми. – Відтепер ми самі по собі. Ніяких Асланів, королів та дурних історій про інші світи. Гноми для гномів!

Після цих слів вони розбрелися по своїх місцях у лаві та вже готові були рушити туди, звідки прийшли, коли своє слово вставив Юстас:

– Невдячні тварюки, – злісно мовив він. – Ви навіть не подякуєте нам за свій щасливий порятунок від рабства в соляних копальнях?

– О, тут усе цілком зрозуміло... – через плече кинув Гріфл. – Ви врятували нас тільки для того, аби згодом використати у своїх цілях. Маєте свої види на нас, якісь інтриги, але ми кажемо: грайте у свої ігри без нас. Ходімо, хлопці!

Гноми заграли трохи дивну марширувальну пісню з барабанными дрібушечками та розчинилися в темряві.

Тіріан із друзями дивилися їм услід. Потім король важко вимовив одне лише слово: «Ходімо», – і, не перехопившись жодним словом, усі мовчки попрямували слідом за ним.

Розмовляти не було настрою. Верть, який не зовсім второпав, що тут трапилося, і досі відчував себе в немилості. Джил, окрім огиди до тих гномів, відчувала захват від перемоги Юстаса над остраханцем, і їй було трошки соромно за себе. Що ж до Юстаса, то в нього і досі тривожно калатало серце. Замикали колону сумні Тіріан із Діамантом. Король тримав одну руку на шийі єдинорога, і час від часу єдиноріг подружньому тицявся своїм м'яким носом у щоку короля. Їм не потрібні були слова, аби втішати один одного. Та й важко було б знайти слухні

слова в ту скрутну хвилину. Тіріану жодного разу не спадало на думку, якими жахливими можуть бути наслідки Крутевого шарлатанства. Тепер, після того як людям дурили голови підставним Асланом, вони припинили вірити у справжнього. Він уявляв собі, що, варто лише буде показати гномам, як їх надурили, і вони одразу ж стануть на його бік. А потім, наступної ночі, він відвів би всіх до Хлівного пагорба та показав усім Вертя, й усі, побачивши його, повстали б проти Крутя, і, можливо, після короткої сутички із остраханцями на тому все б і скінчилося. Але, судячи з останніх подій, на те нема чого тепер розраховувати, бо хто знає, скільки ще нарнійців поведуться так само, як і ці гноми?

– Мені здається, що нас хтось переслідує, – несподівано зауважив Верть.

Вони зупинилися та нашорошили вуха. І справді – позаду них почувся досить виразний тупіт маленьких ніжок.

– Хто йде?! – вигукнув король.

– Це я, пане, тільки один я, – пролунала відповідь. – Я гном Погін. Мені тільки тепер вдалося втекти від інших. Я на вашому боці, пане, і на Аслановому. Якщо ви довірите в мої руки меча гномової роботи, я із радістю битимусь за праве діло, доки всіх не переможемо.

Усі згуртувались навколо нього, посипались вітання, похвальба та нескінченні поплескування по спині. Звісно, що один гном майже нічого змінити не міг, але все ж таки втішливо було заручитися хоча б його підтримкою. Усі, окрім Джил та Юстаса, що були занадто стомлені для того, щоб думати ще про щось, окрім ліжка, помітно повеселішали.

Коли вони повернулися до вежі, стояла найхолодніша година ночі перед самим світанком. Усі залюбки перехопили б чогось попоїсти, якби на них чекали готові страви, але на те, аби щось приготувати, сил ні в кого вже не стало. Усі напилися зі струмка, трохи змочили водою стомлені обличчя та позалізали в ліжка. Верть із Діамантом влаштувались надворі, бо, як ви могли б здогадатися, єдиноріг та товстенький дорослий віслук займають забагато місця, аби вкладати їх спати у приміщенні.

Хоч якими б коротунами й не були нарнійські гноми, але для свого зросту вони вирізнялися винятковою силою та міццю. Тож раніше за всіх, попри тяжкий день та пізню ніч, прокинувся саме Погін,

прегарно при цьому відпочивши. Він одразу ж взявся за лука Джил, вполював кількох диких голубів і, присівши на ганок, тут же випатрав їх, перемовляючись із Діамантом та Вертем, що влаштувалися поруч. На ранок Верть мав кращий вигляд і почувався набагато краще. Як і кожен єдиноріг, Діамант був одним із найвитонченіших та найшляхетніших створінь у світі, тож він поводився із Вертем так, ніби вони були давніми друзями, розмовляючи із ним про речі, на яких вони обидва добре розумілися, – про травичку, цукор чи догляд за копитами. Коли Джил та Юстас устали, широко позіхаючи та протираючи заспані очі, було вже о пів на одинадцять. Гном показав їм, де можна назбирати нарнійської трави, що зветься дикою фреснією, – вона дуже схожа на наш щавель, але набагато смачніша, особливо якщо її правильно приготувати (їм би ще трохи масла та перцю – ото був би сніданок! Але, на жаль, чого не було – того не було). Це та те – і на сніданок – чи обід, як вам більше до вподоби – у них готувалося непогане собі рагу. Тіріан, взявши сокиру, прогулявся вглиб лісу і невдовзі повернувся з хмизом для вогнища. Доки готувалося їхнє «рагу» (а здавалося, що воно готувалося цілу вічність, особливо коли навкруги розповзався запаморочливий запах апетитної страви), король знайшов гномові повне бойове спорядження: коротку кольчугу, шолом, щит, меч, перев'язь і кинджал. Перевіrivши меч Юстаса та помітивши, що той засунув його в піхви брудним одразу ж після своєї січі з остраханцем, Тіріан його посварив і змусив невідкладно почистити та відполірувати зброю.

Увесь цей час Джил ходила туди-сюди, іноді помішуючи їжу в горщику та час від часу зиркаючи на віслюка з єдинорогом, які із задоволенням паслися неподалеку. Скільки ж разів впродовж того ранку вона шкодувала, що не може їсти траву!

Але коли настав час снідати, усі згодилися, що приготована страва була варта очікування, тож однією порцією справа не обійшлася. Коли вже всі наїлись досхочу, троє людей та гном порозсідалися на ганку, чотириногі порозсідалися до них лицем, гном (авжеж, із дозволу Тіріана) запалив свою люльку, а король промовив:

– А тепер, друже Погіне, не міг би ти розповісти нам усе, що знаєш про ворога, – адже ти, напевно, знаєш більше за нас. Перш за все мене цікавить, як вони пояснили мою втечу?

– Вони не зрадили собі, сір, й вигадали найхитрішу казку, яку тільки знав світ... – почав Погін. – Цю історію розповів кіт на ім'я Рудий, і цілком ймовірно, що саме він її і вигдав. Цей Рудий, мій пане... ох, він такий проноза, просто найхитріший з усіх котячих... так ось, він розповів, що проходив повз дерево, до якого ті негідники прив'язали вашу величність. І сказав, що ви ревіли, лаяли та проклинали Аслана і «при цьому такою грубою мовою, об яку мені і язика бруднити б не хотілося», і, проказуючи це, він видавався таким манірним та пристойним, якими завжди здаються коти, коли хочуть комусь догодити. А потім, як казав Рудий, несподівано в спалаху блискавки з'явився сам Аслан і одним махом проковтнув вашу величність. Усі звірі затріпотіли від цієї історії, деякі навіть на місці знепритомніли. Звісно, тут долучився Круть... Ось, говорив він, що Аслан робить із тими, хто його не поважає. Хай це буде для всіх попередженням. І бідолашні істоти одразу ж злякано заскиглили та зарюмсали. Тож втеча вашої величності не дала їм підстави думати, що у вас є вірні друзі, які можуть вас врятувати, а навпаки, змусила їх лише більше боятися та слухатися Крутя.

– Який жахливий хід! – обурився Тіріан. – Цей Рудий, видно, близький радник Крутя.

– І тепер питання стоїть уже по-іншому, мій королю, а саме: чи не став уже Круть його радником, – похитав головою гном. – Ви бачите... річ у тому, що Круть запив. Здається мені, що тепер усім заправляє або Рудий, або Рішда – остраханський командир. І, гадаю, саме на ті плітки, що їх пустив поміж гномів Рудий, можна списати вчорашню їхню поведінку. Я розповім чому саме. Одного разу, щойно по завершенні однієї з тих страшних опівнічних зустрічей, я вже був рушив додому, коли згадав, що лишив на тому місці свою люльку. То була й справді гарна люлька, одна з моїх улюблених, тож я вирішив по неї повернутися. Але не встиг я дійти до місця, де сидів (а темрява навколо стояла – хоч в око стрель), як раптом почулося котяче «няв», а у відповідь – голос остраханця: «Тсс-с... тихіше!» – тож я став там, мов укопаний. Ті двоє і були саме Рудий та таркаан Рішда, як вони його кличуть. «Славетний таркаане, – мовив кіт своїм медовим голосом, – я лише хотів прояснити для себе, що саме ми мали сьогодні на увазі, коли казали, що Аслан – то Таш, а Таш – то Аслан». – «Без сумніву, мій мудрий коте, ти добре зрозумів, про що йдеться», –

відповів на те Рішда. «А йдеться про те, що їх обох не існує?» – на всяк випадок спитав Рудий. «Те відомо усім, не обділеним розумом та знаннями», – обізвався таркаан. «Виходить, ми гарно розуміємо один одного, – промуркотів кіт. – Чи ти, як і я, вже трохи стомився від Крутя?» – «Дурна та жадібна тварюка, – відповів йому інший, – але нам він іще знадобиться. Тому маємо тримати все в таємниці та зробити так, аби Круть скорився нашій волі». – «А також, чи не буде нам на руку, – додав Рудий, – якщо ми прийматимемо освічених нарнійців до нашої ради: лише тих, котрі справді стануть у пригоді? Звірі, які щиро вірять в Аслана, можуть з'явитися коли завгодно – і обов'язково з'являться, тільки-но Круть розбавкає свою таємницю. Але ті, хто чхав і на Таша, і на Аслана, дбаючи тільки про власний прибуток і про ту винагороду, яку може дати їм тісрок, коли Нарнія стане остраханською провінцією, будуть нам вірними служками». – «Чудово, просто чудово, коте! – відповів командир. – Але обирай обережніше».

Поки гном розповідав, день якось змінився... За сніданком сяяло сонце, а тепер... Верть тремтів, Діамант неспокійно вертів головою. Джил підвела очі.

– Небо затягає хмарами, – зауважила вона.

– І така холоднеча, – додав Верть.

– І справді, Левом присягаюся! – погодився Тіріан, дмухаючи на змерзлі руки. – Пхе! І що це ще смердить?

– Фу-у! – скривився Юстас. – Наче мертвечиною тягне. Чи то мертва пташка десь, чи що? І як це ми раніше не помітили?

Раптом Діамант скочив на копита та тицьнув кудись рогом:

– Дивіться! – закричав він. – Подивіться на це! Дивіться, дивіться!

Усі перевели погляд туди, куди він вказував, і вклякли на місці, охоплені тваринним жахом.

Розділ 8

Які новини приніс орел

У тіні дерев, на дальньому боці прогалини, щось рухалося... Ду-у-уже повільно те «щось» немов повзло крізь повітря на північ. На перший погляд ви, певно, помилково сприйняли б те «щось» за дим, бо воно було сірим й напівпрозорим. Але той смертний сморід, яким від нього тхнуло, був аніж не запахом диму. Крім того, створіння мало виразну та сталу форму, замість того, аби повсякчас здійматися та завиватися, як то робить звичний собі дим. Обрисом воно нагадувало людину, однак замість чоловічої голови, мало голову птаха – якогось страшного летючого хижака із лютим вигнутим дзьобом. У створіння було чотири руки, які воно тримало над головою, простягаючи їх на північ, немов у нестримному бажанні голими руками обхопити всі землі Нарнії. А його пальці... всього їх було двадцять: скручені, наче його дзьоб, із довгими, надзвичайно гострими пташиними кігтями. Це створіння наче пливло над землею, і здавалося, що й сама трава чахне там, де воно прослизнуло.

Тільки-но Верть його побачив, як одразу, із відчайдушним криком нажаханого віслюка, стрімко кинувся до вежі, а Джил (хоча, як ви знаєте, вона і була не з боязких) заховала обличчя в долоні, тільки б це не бачити. Інші ж спостерігали за тим десь зо хвилину, доки воно упливло праворуч, туди, де дерева стояли щільніше, і зникло з очей. Згодом знов вийшло сонце і пташки поновили свій лагідний спів.

Усі зітхнули з полегшенням, бо, доки створіння не сховалося із виду, вони стояли нерухомо, мов кам'яні статуї.

– Що то було?! – пошепки запитав Юстас.

– Я вже колись бачив це створіння... – відповів Тіріан, – але тоді воно було вирізьблене з каменю та вкрите золотом, а замість очей мало найчистіші алмази. Трапилося те, коли я був гостем при дворі тісрока, у Ташбаані, і років мені було не більше, аніж тепер тобі. Тісрок повів мене до великого храму Таша, і саме там я його й побачив – вирізьбленим у камені над вівтарем.

– Тоді то... те створіння... і є Таш?! – ошелешено вимовив Юстас.

Замість відповіді Тіріан, злегка обійнявши за плечі Джил, спитав у неї:

– А ви як себе відчуваєте, моя леді?

– Усе... усе гаразд, – відповіла Джил, відводячи долоні від зблідлого обличчя та спмагаючись усміхнутися. – Зі мною все гаразд... Мені тільки на мить стало зле від цієї істоти, і все.

– Здається мені, – промовив єдиноріг, – що ми маємо визнати, що, хоч там що дехто гадає, а Таш все ж таки існує?

– Так! – докинув гном. – І цей бовдур Круть, що зовсім не вірить в існування Таша – гадаю, він вкусив більше, ніж зможе проковтнути... Він кликав Таша і – оце так несподіванка! – Таш не забарився з'явитися!

– Куди ж воно... він... це створіння подалося? – задумливо спитала Джил.

– На північ, у серце Нарнії, – відповів Тіріан. – Ось воно й оселилося поміж нас. Кликали його, він і прийшов...

– Ха-ха-ха! – зареготав гном, потираючи волохаті руки. – Оце так несподіванка чекає на Крутя. Нема чого викликати всіляких демонів, якщо насправду не бажаєш із ними зустрітися.

– Хто зна, може, Таш Крутеві й не покажеться... – припустив Діамант.

– А куди це подівся Верть? – стурбовано запитав Юстас.

Усі почали гукати на Вертя, а Джил обійшла вежу з іншого боку, глянути, чи не забіг він туди.

Вони вже досить втомилися шукати, коли раптом велика сіра голова обережно визирнула з дверей вежі й мовила:

– Воно вже пішло?

Коли їм нарешті вдалося його вмовити, він вибрався зі свого укриття, весь тремтячи та здригаючись, мов собака перед грозою.

– Тепер я бачу, – картав себе Верть, – яким насправді я був: поганим і дурним віслюком. Не слід мені було слухати Крутя! Я й уявити собі не міг, до чого це призведе!

– На твоєму місці я б менше теревенив про те, яким був дурнем, а переймався б лише тим, як стати кмітливішим... – почав Юстас, але Джил його урвала:

– Ох, та відчепись ти від бідолашного Вертя! – докірливо мовила дівчинка. – То все було великою помилкою, чи не так, мій любий Вертюшенько?

І вона лагідно цмокнула його в ніс.

Хоча й досі дещо приголомшені побаченим, друзі порозсідалися та продовжили розмову.

Діамантові особливо про що розповідати не було: він майже весь час провів зв'язаним за хлівом і, звісно, не міг чути жодних ворожих планів. Його били (хоча у відповідь декому теж чимало дісталось) та погрожували смертю, і все це задля того, аби він погодився з тим, що той, хто з'являється і постає перед ними кожної ночі в темному світлі вогнища, і є справжнім Асланом. До речі, якби його вчасно не врятували, його стратили б того ж самого ранку. Що ж до долі ягня, то про те він і гадки не мав.

Їм належало вирішити: повертатися того ж вечора до Хлівного пагорба, аби показати Вертя нарнійцям та спробувати пояснити їм, як їх надурили, або ж рушити на схід, зустрітися з підмогою, яку з Кейр-Паравелю вислав їм кентавр Рунвіт, та, повернувшись із нею, виступити проти Крутя та його остраханців. Тіріану значно більше подобався перший план, бо думка про те, щоб піти і залишити свій народ на поталу Крутя, краяла серце ножем. З іншого боку, те, як себе повели минулої ночі гноми, наштовхувало на тривожні думки. Ніхто не міг сказати, як люди відреагують на заклик, навіть якщо він покаже їм Вертя. До того ж там тирлувалося чимало остраханських солдатів, і на це не можна було не зважати. За словами Погіна, їх зібралося щонайменше десятки зо три. Тіріан був певен, що, якщо всі нарнійці стануть на його бік, він із Діамантом, дітьми та Погіном (на Вертя він не розраховував) матиме досить гарні шанси їх подолати. Але що трапиться, якщо половина нарнійців, зі всіма гномами включно, сидітимуть осторонь і байдуже спостерігатимуть за різнею? Чи ще гірше – битимуться на боці ворога? Ризик був аж занадто великий. І на додачу, авжеж, варто пам'ятати про того туманного Таша, дії якого й зовсім не можна передбачити.

І взагалі, як зазначив Погін, нічого врешті-решт не трапиться, якщо вони залишать Крутя розбиратися зі своїми труднощами на день чи два. Тепер він залишився без Вертя, якого можна виводити і всім показувати. Годі й уявити собі, що ж він (або Рудий) вигадася, аби пояснити відсутність Аслана. Якщо звірі щоночі бажатимуть бачити Лева, а ніякого Лева нема, то, безсумнівно, навіть найлегковірніші щось, та запідозрять.

Зрештою вони вирішили, що ліпше за все таки спробувати зустрітися із Рунвітом.

Визначившись із подальшими діями, усі аж повеселішали. Я, чесно кажучи, не вважаю, що це через те, що хтось із них так уже побоювався сутички (хіба що, можливо, Джил та Юстас). Але наважусь припустити, що, ймовірно за все, десь у глибині душі кожен із друзів вважав, що варто триматися якнайдалі від тієї жахливої істоти із головою птаха, яка, у видимій або невидимій формі, вже напевно з'явилася на Хлівному пагорбі. Хоч там як, але варто лише зважитися на щось – і одразу ж відчуваєшся краще.

Тіріан завважив, що не хоче, аби їм, прийнявши їх за остраханців, відтяв голови перестрічний вірний нарнієць, тому перш за все варто позбутися чужої машкари. Гном змішав для них попіл із вогнища із олією для змащування мечів та наконечників списів. Суміш вийшла вельми огидною на вигляд, але всі познімали остраханські обладунки і спустилися до струмка. Гидка суміш пінилася наче справжнє мило: було щось тепле та домашнє в тому, як Тіріан і двоє дітлахів, схилившись над водою, чухали собі шиї та потилиці чи, форкаючи та сопучи, відплескували піну. До вежі вони повернулися із червоними, розпашілими обличчями, немов їх гарнесенько вмили перед важливою вечіркою. Тепер вони озброїлися мов справжні нарнійці, взявши прямі мечі та трикутні щити.

– Фух! – задоволено вимовив Тіріан. – Так значно краще – одразу відчуваєш себе справжнім чоловіком!

Верть палко благав зняти із нього ту левову шкуру, скиглячи, що в ній занадто спекотно і йому незручно через ті складки, що збираються в нього на спині; до того ж, звісно, у такому вбранні він скидався на неабиякого дурника. Але йому не дозволили – відповіли, що доведеться ще деякий час походити так, бо однаково вони збираються його в тому вбранні показати ще декільком звірам, хоч би й до того вони мали зустріти Рунвіта.

Від голуб'ячого та кролячого м'яса лишилися самі об'їдки, тож із собою вони взяли лише трохи печива. За цим Тіріан замкнув вхід до вежі, і вони розпрощалися із гостинною стоянкою.

Минула вже друга година дня, коли вони зрештою вирушили в путь. У всій красі стояв перший, по-справжньому весняний, теплий день. Із бруньок повилазило молоде листячко, проліски вже зникли, але деінде

вже траплялися перші первоцвіти. Сонячні промінчики проглядали крізь гілки дерев, пташки радісно цвірінькали, і десь поблизу без упину гомоніли зазвичай непомітні зору струмки. Важко було в такий чудовий день перейматися важкими думками про Таша. Діти вперше за весь час відчули, що їй справді перебувають у Нарнії, і навіть у Тіріана на серці посвітлішало, і він, крокуючи на чолі їхнього маленького загону, наспівував старий-престарий нарнійський марш із приспівом:

Хей-хо, турум-тум-тум,
Бий, бий, бий в барабан!

Слідом за королем йшли Юстас і гном Погін, що називав хлопчику незнайомі ті чи інші нарнійські дерева, пташок та рослини, а іноді й сам Юстас розказував про англійську флору та фауну.

Далі йшов Верть, а за ним Джил із Діамантом, що трималися дуже близько одне до одного. Єдиноріг, як ви б сказали, підкорив серце Джил. Вона вважала (і не дуже-то й помилялася), що він є найблискучішим, найвишуканішим, найграціознішим звіром з тих, кого їй доводилося бачити; і ті, хто не був із ним знайомий, ніколи б не повірили, що той ніжновустий та м'якоречний звір може бути таким безжалісним та нещадним до ворога, коли справа доходить до битви.

— Ох, до чого ж добре! — промовила всміхнена Джил. — Просто йти собі, ніби прогулюючись. Як же мені кортіло б, аби на час наших пригод випадало більше таких прогулянок. Шкода, що в Нарнії завжди стільки всього трапляється...

Єдиногогу довелося пояснити їй, що вона помиляється. Він розповів, що сини та доньки Адама та Єви з'являються зі свого загадкового світу лише в смутні для Нарнії часи, але це зовсім не означає, що таке трапляється часто. Навпаки, між їхніми появами зазвичай проходили сотні чи навіть тисячі років, коли одного миролюбного короля зміняв інший не менш миролюбний, аж доки майже неможливо було згадати їхні імена чи навіть скільки їх було, і майже нічого не відбувалося такого, про що можна було б згадати в книжках з історії. Він розповів їй про стародавніх королів та героїв, про котрих вона навіть і не чула: про королеву на ім'я Біла Либідь, що жила ще до часів Білої Відьми й одвічної зими і чия врода була такою,

що коли вона дивилася на своє відображення десь у лісовій заплаві, її дивне обличчя ще цілий рік та один день виблискувало звідти зоряним світлом. Ще він розповів їй про зайця, якого звали Місячний Ліс, – той міг, сидячи біля озера Чан, за оглушливим ревінням водоспаду розчути, про що шепотілися люди в далекому Кейр-Паравелі. Розповів про короля Гейла (дев'ятого нащадка Френка – першого з нарнійських королів), що вирушив у плавання до далеких Східних морів і звільнив мешканців Самотніх островів від страшного дракона, і вони, аби віддячити йому за те, віддали Самотні острови в його володіння, навіки приєднавши ці землі до королівства Нарнія. Він розказував про століття, коли в Нарнії царювали щастя і злагода і єдиними визначними подіями були видатні танці та свята, а більш за все – лицарські турніри, і кожен день, кожен тиждень були кращими за попередні. Він усе розповідав й розповідав, а у Джил у голові вимальовувалися картини тих щасливих років, тих тисячоліть, і вона немов дивилася вниз із якогось пагорба на неземної краси рівнину, порослу деревами, оперезану струмками та нивами, які ширилися до обрію, аж доки не губилися вдалині.

Врешті-решт вона мовила:

– Ох, як же я сподіваюсь, що невдовзі ми вгамуємо Крутя і до Нарнії повернуться спокійні, щасливі часи. А ще більше я сподіваюся, що вони триватимуть довго-довго і ніколи не скінчаться. Коли-небудь наш світ спіткає кінець, але, можливо, на цей світ чекає щасливіша доля. О, Діаманте, хіба не було б чудово, якби в Нарнії завжди було саме так, як ти щойно казав?

– Е-е-е, ні, сестро, – похитав головою Діамант, – усі світи зустрінуть свій кінець. Лише на країну Аслана чекає інша доля.

– Що ж, тоді я маю надію, – відповіла Джил, – що кінець цього світу настане за мільйони-мільйонів років... Агов! Чого це ви стали?

Король, Юстас і гном мовчки вдивлялися в небо. Джил здригнулася, згадавши всі ті страхіття, які їм траплялися на шляху раніш. Але цього разу то було щось зовсім інше – маленька цяточка, що здавалася чорною на тлі блакитного весняного неба.

– Судячи з польоту, я ладен поклястися, що то розумний птах, – зауважив єдиноріг.

– Згоден, – кивнув король. – Питання лише в тому, хто перед нами: друг чи один із Крутевих шпигунів.

– Як на мою думку, ваша величносте, – втрутився гном, – він неабияк схожий на орла Гострозора.

– Чи не сховатися нам під деревами? – запропонував Юстас.

– Ні! – обізвався Тіріан. – Краще завмерти і стояти непорушно, мов скеля. Варто нам поворухнутися, як він одразу ж нас помітить.

– Дивіться, він завертає! Нас уже помітили... – сказав Діамант. – Він знижується широкими колами і наближається до нас...

– Тримай стріли наготові, леді! – промовив Тіріан до Джил. – Але в жодному разі не стріляй, доки я не накажу. Він може виявитися нашим другом.

Якби хтось знав наперед, що трапиться далі, він мав би змогу належним чином насолодитись тією витонченістю та легкістю, з якою спускався велетенський птах. Він сів на скелястий стрімчак зовсім поруч із Тіріаном, схилив чубату голову і промовив дивним орлиним голосом:

– Вітаю тебе, королю!

– Вітаю тебе, Гострозоре! – обізвався Тіріан. – І те, що ти звеш мене королем, має означати, що ти не один з послідовників Крутя та його псевдо-Аслана. Я радий, що ти прилетів.

– Ваша величносте, – струснув головою орел, – коли ви вислухаєте новини, які я приніс, ви вважатимете мій приліт найстрашнішим горем, яке тільки могло вас спіткати...

На цих словах серце Тіріана обірвалось і наче припинило рух, але він стиснув зуби і промовив:

— Розповідай.

— Високо літав я і далеко бачив, — почав свою розповідь Гострозір. — Бачив я Кейр-Паравель, бачив мертвих нарнійців і остраханців, що проходили поміж тілами. Бачив стяг тісрока над замком і ваших підданих, що мов миші розбігаються в усі боки, подалі від міста, сподіваючись переховатися у лісах. Кейр-Паравель захопили з моря — позавчора двадцять великих остраханських кораблів під покровом ночі увійшли в порт.

Новину ту друзі зустріли мертвою мовчанкою.

— І по-друге... — зовсім похмуро продовжив орел, — трохи далі від Кейр-Паравелю я бачив кентавра Рунвіта — остраханська стріла стирчала з його боку. Я був із ним до останнього, і він велів переказати вашій величності: пам'ятайте, що кожен світ спіткає свій кінець. І гідна смерть — то така цінність, яку в змозі оплатити й останній з жебраків.

— Що ж, — тяжко пролунали слова короля після тривалої тиші, — Нарнії більше немає.

Розділ 9

Великі збори на Хлівному пагорбі

Ще довго ніхто не міг ані вимовити слова, ані проронити сльозинки. Потім єдиноріг вдарив об землю копитом, трусонув гривною і заговорив:

— Сір, немає більше толку у військових радах. Плани Крутя виявилися далекогляднішими, ніж ми й помислити могли. Тепер уже очевидно, що перебував він у таємній змові з тісроком і як знайшов лев'ячу шкуру, то одразу ж передав послання, щоб той споряджав кораблі для захоплення замку Кейр-Паравель, а потім і всієї Нарнії. І тому нічого не залишається нам сімом, окрім як повернутися на Хлівний пагорб, оголосити всю правду та прийняти те, що вготувала нам доля. І навіть якщо ми якимось дивом зуміємо здолати три десятки остраханців, що нині з Крутем, то, певно, пасти нам судилося в битві з ворогом куди могутнішим та більшим – військом, що маршем посувається сюди від Кейр-Паравелю.

Тіріан кивнув. А потім, звертаючись до дітей, сказав:

— Ну, що ж, друзі, мабуть, настав час повернутися вам до себе, до рідного вашого світу. Ви, поза всяким сумнівом, виконали все те, заради чого і були послані до нас.

— Але, але... ми нічого не робили, – колотячись не так від страху, а більш від того, що все настільки жахливо, заплутано заперечила Джил.

— Як нічого?! – відказав король. – Ви визволили мене, прив'язаного до дерева; змією ви повзли переді мною в нічному лісі і захопили Вертя, а ви, Юстасе, зуміли здолати супротивника в нелегкому двобої. Однак ви ще занадто юні, щоб розділити з нами гірку долю, яка очікує на нас, – якщо не сьогодні ввечері, то вже не більше як за три дні. І тому я закликаю вас, ні – наказую: повернутися додому. Ганьба впаде на мою голову, якщо дозволю я юним лицарям пролити кров у бою, б'ючись у наших лавах.

— Ні, ні і ще раз – ні! – вигукнула Джил. Від хвилювання вона спочатку зблідла, потім зашарілася, а потім зблідла знову. – Ми вас не покинемо, що б не трапилося! Правда, Юстасе?

— Правда. І нема чого так розпалятися – все і так зрозуміло, – зауважив Юстас, за звичкою засунувши руки в кишені, забуваючи,

однак, до чого чудернацький він має через це вигляд у кольчугі. – Тим більше що вибору-то ми не маємо. Який сенс торочити про повернення, коли не знаєш як? Особисто я – не чаклун.

У словах Юстаса сенс безсумнівно був, але тепер Джил це навіть обурило: чому у своїй улюбленій манері він холоднокровно розважливий, коли у решти кров так і кипить.

Та Тіріан уже й сам збагнув, що чужинці за командою додому не вернуться (хіба що Аслан зробить чудо), тому вирішив наполягати, щоб вони пробиралися через Південні гори у Древляндію, де, можливо, і знайдуть притулок. Але дороги чужинці не знали, а послати з ними не було кого. І крім того, як передрікав Погін, тільки-но остраханці покінчать з Нарнією, вони, напевне, посунуть на Древляндію – і тижня не мине, як вона опиниться у них під п'ятою, тим більше вже хто-хто, а тісрок завжди зазіхав на північні землі... З огляду на це Тіріану нічого не залишалося, окрім як зглянутися на палкі благання Джил і здатися перед холодними доводами Юстаса – і залишити їх при війську «випробувати щастя у бою» або, як він сам обережно висловився, «прийняти іспит, посланий на їхню долю Асланом».

Спочатку королю була осоружною сама думка про повернення до Хлівного пагорба, принаймні, поки не впаде темрява. Та гном запевнив, що, діставшись туди засвітла, нікого вони там не знайдуть, крім остраханського вартового. Звірі були налякані вигадками Крутя про Таша або новоявленого «лихого» Аслана, чи то пак, Ташлана, тож вони й близько не підійдуть до страшного місця, поки їх не покличуть на опівнічну зустріч. А остраханці – ті тим більше – у лісах завжди почували себе дуже незатишно. Ось і Погін вважав, що навіть при світлі дня можна прокрастися щонайближче до хліва непоміченими. Набагато важче це буде зробити вночі, коли Круть скличе звірів на збори, а остраханці виставлять усі караули. А от на той випадок, якщо великий збір таки відбудеться, було б непогано приховати Вертя де-небудь неподалік, на задвірках, з тим, щоб пред'явити його за нагоди. Ідея видалася путящою вже хоча б тому, що єдиний, нехай доволі й малий, шанс на перемогу і полягав у тому, щоб захопити супротивника, а в цьому випадку – й тубільних жителів Нарнії – зненацька.

З цим важко було не погодитися, і маленький загін попростував на північний захід, у напрямку ненависного пагорба. Час від часу над

ними кружляв орел, а на передишку він іноді сідав на спину ослика. Та як би хто не стомився, ніхто й помислити не міг сісти на єдинорога, навіть король.

Джил і Юстас ішли пліч-о-пліч. Відвага переповнювала їх через край, коли вони благали короля взяти їх у похід, та з кожним кроком вона вивітрювалася, аж поки не зникла зовсім.

– Поул, – пролунав шепіт Юстаса, – повинен зізнатися тобі, що серце в мене, здається, втекло в п'яти.

– Це ще нічого, містере Бяклі, – прошепотіла у відповідь Джил, – безсердечним легше стинатися. А у мене всі жижки трясуться, якщо бажаєте знати.

– Трясця – це ще що, – заперечив Юстас, – зате мене ось-ось знудить.

– А ось про це краще помовчати, – шикнула на нього Джил. І якийсь час вони йшли мовчки.

– Поул, – нарешті не витримав Юстас.

– Що ще?

– А що буде, як ми загинемо?

– Якщо загинемо – нас не буде, я так думаю.

– Я не про те. Що буде в нашому рідному світі? Раптом розплющиш очі – і ти знову в потязі? Чи щезнеш без сліду – і більше про тебе ані слуху ані духу? Чи буде вважатися, що ми померли в Англії?

– Про це я якось не задумувалася, – зізналася Джил.

– Уявляєш, як видовжаться обличчя у Пітера і всіх наших, коли ось щойно ми махали їм з вікна і тут потяг зупиняється – а нас немає. Або є... два холодних... Але це в тому випадку, якщо ми будемо там, в Англії.

– Який жах! – не стрималася Джил.

– Ну нам-то жаяхатися нема чого, – заспокоїв її Юстас, – нас-то в будь-якому випадку вже не буде.

– Ах, як би мені хотілося... хоча ні... – осіклася Джил.

– Ти щось сказала?

– Я хотіла сказати, що мені майже захотілося, щоб нас і зовсім тут не було – хотіла, та не сказала. Тому що, якщо навіть я загину, то загину в битві за Нарнію, а це краще, ніж дожити до сивого волосся,

перетворитися на стару бабцю, що утратила здоровий розум і їздить на візочку, а потім все одно померти.

– Або того гірше – розбитися в аварії на британської залізниці...

– А до чого тут залізниця?

– А от коли нас смикнуло, я вже було подумав, що це аварія, а тут раптом – зирк, а це нас закинуло до Нарнії – навіть від серця відлягло.

Поки Джил з Юстасом розмовляли про своє, решта обговорювали нагальні плани, щоб відволіктися від похмурих думок. Оскільки голови в усіх були заклопотані тим, як і що належить зробити сьогодні вночі, то важкі роздуми про колишню велич Нарнії і нещастя, що обрушилися на неї останнім часом, відійшли на задній план. Якби відразу всі раптом замовкли, то приховані думки пудовим тягарем зігнули б кожного, позбавляючи сили духу, але розмова не стихала. Більше того, Погін навіть радів від передчуття того, що, на його думку, має статися. Він чомусь вважав, що на їхній бік перейдуть і кабан, і ведмідь, і, само собою, кмітливі пси. І вже зовсім неможливо було уявити, щоб усі гноми пішли за Гріфлом. А те, що січа може відбутися в нерівному світлі багатьох та поміж дерев у нічному лісі, розглядалося навіть як перевага слабшої сторони. Ну а потім – як знати? – станься перемога в сьогоднішній борні, може й не варто вступати в битву з остраханським військом, тим більше що в чистому полі його не здолати?

Чому б не зачaitися в лісах чи серед західних пусток за великим водоспадом і не пожити життям вільних розбійників? А там, дивись, до них прибіють інші розумні звірі, та й древлянці не залишаться осторонь. І тоді покинуть вони свої схрони і завдадуть остраханцям такого нищівного удару, що загарбники (а на той час остраханці вже втратять усіляку пильність) так і зададуть драпака. Нарнія прокинеться, і тоді відбудеться щось на зразок того, що було за часів Міраза!

Лише Тіріан, слухаючи слова своїх супутників, невідступно думав про Таша і дедалі дужче переймався сумнівом, що з цього вийде щось путнє. Вголос, однак, він нічого не сказав.

З наближенням до Хлівного пагорба подорожні стишили голоси, аж поки нарешті запанувала мовчанка. Така тиша зазвичай і має супроводжувати лісові дії. Іншими словами, з тієї хвилини, як вони помітили пагорб, і до тієї миті, як перший із загону опинився поблизу стін, минуло не багато і не мало, а добрі дві години, ще й з гаком. На докладний опис лісового виступу пішла б не одна сторінка, бо – нехай буде відомо кожному – будь-яке пересування з укриття в укриття в насторожено чуткому лісі може вважатися за окрему пригоду! Іноді доводилося завмирати на місці, іноді – перечікувати тривогу, яка всякий раз, на щастя, виявлялася фальшивою. Втім, якщо ви коли-небудь грали в розвідників або слідопитів, то ви й без яких-небудь описів уявляєте собі, що це була за подорож. Уже на заході сонця подорожні знайшли притулок у заростях гостролисту, кроків за п'ятнадцять позаду пагорба. Тут вони пожували сухариків і залягли. Настала чи не найважча частина походу – очікування.

На щастя, очікування вдалося перебути, навіть злегка подрімавши годинку-другу, та ближче до півночі нагадала про себе нічна прохолода і мимоволі довелося прокидатися, тремтячи від ознобу; а крім того – оскільки давно вже в роті не було ні макової росинки – разом із дітьми прокинулася і нестерпна спрага, і не було ніякої можливості її вгамувати. Верть мовчки стояв, здригаючи і прядучи вухами. Тіріан ще спав, поклавши голову на бік єдинорогу, – спав так солодко, немов це було не в лісі, а на пуховій перині в королівській опочивальні замку

Кейр-Паравель. А розбудили його удари гонга. Він сів, протираючи очі від сну, і побачив, як на іншому кінці Хлівного пагорба зметнулися до неба язики багаття. Він зрозумів: настав час.

– Дозволь обійняти тебе наостанок, Діаманте, – сказав він єдинорогу, – бо, ймовірно, це наша остання ніч на землі. І якщо я в чому завинив перед тобою – у великому чи малому, – пробач мені за все.

– Любий мій королю, – відповів єдиноріг, – немає в чому мені звинувачувати тебе й не тримаю я на тебе ні зла і ні образи. І тому – в добру путь тобі! Багато радощів пережили ми разом. І якби дав мені Аслан вибирати, то не обрав би я іншу долю, ніж та, що випала мені, і не шукав би іншої смерті, ніж та, на яку ми йдемо.

Разом вони розбудили Гострозора, що за звичаєм спав, поклавши голову під крило (від чого непосвяченим могло видатися, ніби він зовсім не має голови), і поповзом попрямували до пагорба. Вертя залишили позаду, поплескавши за пахолок і суворо наказавши не висовуватися, доки не покличуть, а самі зачалися щонайближче до майбутнього зборища.

Багаття, розкладене незадовго до того, вже розгоралося. Омахи полум'я, здавалося, вилітали в лічених кроках від засідки. По інший бік багаття скупчилися дивовижні істоти, що населяли Нарнію. З місця, де заліг Тіріан, у відблисках полум'я проступали якісь невиразні тіні, і час від часу то тут, то там спалахували подвійні вогники. Так само водій машини, що мчить нічним шосе, раптом помічає попереду відсвіт фар в очах захопленого зненацька дикого кролика чи кота. Щойно Тіріан зайняв позицію, змовкли удари гонга і звідкись зліва з'явилися три темні постаті. Найпомітнішою з них був таркаан Рішда, капітан остраханської гвардії. За ним плівся Круть. Однією лапкою він тримався за статного гвардійця і примовляв:

– Ой, не так швидко! Ой, куди ви поспішаєте! Ой, мені погано! Ой, голова болить! Ці опівнічні збіговиська занадто мене стомлюють! Круть – це вам не якась нічна тваринка. Круть – це вам не щур і не кажан! Ох, голова моя, голівонька!

Збоку від Крутя простував кіт на ім'я Рудий. Судячи з хвоста, що трубою стирчав угору, його переповнювало почуття власної важливості. Трійця прямувала до багаття, причому пройшла так близько від Тіріана, що не полінився вони глянути вбік, то помітили б

його доконечно. На щастя, їм було не до того. А Тіріан виразно почув, як Рішда прошипів коту:

– С-ставай на с-свій пос-ст, Рудий. І дивис-сь у мене, щоб з-зіграв с-свою роль якнайкраще.

– На мене-у ви-у мо-у-жете по-у-кла-у-стися, – промуркотів у відповідь кіт і прилаштувався в перших рядах присутніх звірів, або – кажучи іншими словами – в аудиторії.

Справді, усе, що відбувалося, нагадувало театралізовану виставу. Натовп нарнійців позаду багаття в чомусь був схожий на глядачів, що заповнили партер; галявина, на якій палав вогонь, а Круть із капітаном гвардійців готувалися виголошувати промову, – була сценою; а хліву надавалася роль декорацій; тож Тіріану і його людям залишалося терпляче слідкувати за виставою із-за лаштунків. Як і в театрі, це давало певні переваги: варто було ступити з десятків кроків вперед – і ти опинявся в яскравому світлі багаття, немов у променях театральних юпітерів, а з іншого боку – припавши до землі за ті ж десять кроків від місця дії, можна було залишатися непоміченим з імовірністю мало не сто до одного.

Тим часом таркаан Рішда підтяг Крутя аж до самого вогню. Тепер вони стояли, обернувшись обличчям до натовпу і, само собою, показавши спину прихованому супротивнику.

– Ну що ж, облізла макако, – почувся не дуже-то люб’язний шепіт таркаана, – розтули ж свою пельку й оголоси те, що значно мудріші голови вклали у твою порожню макітру. І, до речі, тримай її вище, щоб усі бачили! – з цими словами він дав Крутю чи то стусана, чи то штовханця, підпихаючи його вперед.

– Не чіпайте мене, – встиг пискнути Круть, проте сів досить прямо, услід за чим заговорив набагато голосніше, звертаючись до натовпу.

– О, вислухайте мене, всі ви, хто зібрався тут! Бо сталося дещо жахливе! Сталося те, для чого і слів не віднайти! Сталося нечуване в історії Нарнії! І тепер Аслан...

– «Ташлан», бовдур! – шикнув пильний таркаан Рішда.

– «Ташлан-бовдур», – швидко виправився Круть, – гнівиться на нас!

Над натовпом нависла сувора мовчанка: які ж іще напасті чатують на нещасну звірину? Маленький загін по той бік багаття затамував дух:

що то воно буде?

– Авжеж, – оголосив Круть, – у цю саму хвилину, коли Великий і Жахливий сам перебуває серед нас – у цьому самому стійлі, тобто хліві, позаду мене, якийсь злонравний звір насмілювався здійснити те, що нікому з вас у найстрашнішому сні й примаритися б не могло, і на думку б не спало, навіть якби Великий і Жахливий був не тут, а за тисячу тисяч днів путі, далеко-далеко звідси! Так от, той самий звірюка – іншого слова і не добереш – начепив на себе лев'ячу шкуру і тепер гуляє-розгулює лісами, удаючи із себе Аслана!

На якусь мить Джил здалося, що Круть збожеволів. Невже він і справді зібрався розповісти звірам всю правду? А рядами вже пронісся подув жаху й гніву і пролунав грізний рев.

– Гр-р-р, – ширилися над натовпом ревіння та гарчання. – Де він? Хто він? От я йому попсою шкуру кігтями та іклами!

– Помічений він був учора ввечері, – намагаючись перекричати натовп, заверещав Круть. – Та підлий боягуз утік! А звати його – Ослик! Він і є осел ослом, жалюгідний осличишко. Але якщо ви побачите цього осла...

– Гр-р-р, – пролунав грізний рик. – Нехай тільки попадеться до нас у лапи! Ми вже спустимо з нього чужу шкуру.

Джил кинула погляд на короля. Від несподіванки той і рота роззявив. На обличчі його читалася розгубленість. Тільки тут Джил і сама усвідомила всю глибину найпідлішої підступності. Підмішуючи ложку правди в бочку брехні у всіх на очах, ворог зумів надати зухвалій брехні правдоподібності. Який сенс виступати вперед і переконувати когось: «А чи знаєте, тут дехто начепив на бідного ослика лев'ячу шкуру, щоб обдурити вас, звірі?!» На це Круть сам перший скаже: «А я що казав!» І який сенс тепер виводити ослика в сіромашній лев'ячій шкурі? Зопалу його могли й самого роздерти на шматки з шкурою разом!

– От так от – замість ходового вітру в наших вітрилах в обличчя нам дмухнув зустрічний, – видихнув Юстас.

– Грунт зіслизає під ногами, – прошепотів Тіріан.

– Яке підла підступність! – сказав Погін. – Готовий заприсягтися, все це каверзні підступи Рудого.

Розділ 10

Кому ввійти у хлів

Тут Джил відчула, ніби щось лоскоче їй вухо. Виявилось – єдиноріг: з усіх своїх кінських сил той норовив, не зриваючись на іржання, їй щось прошепотіти. Прислухавшись, вона мовчки кивнула й навшиньки стала пробиратися назад, туди, де смиренно стояв ослик Верть. Там вона потай обрізала ремінці, що тримали на ослиному горбу лев'ячу шкуру. Ох, пізнав би ослик почім ківш лиха, якби втрапив на очі в тому непоказному вигляді після тієї обмови, що на нього звів Круть! Добре б ще відтягти цю шкуру кудись подалі, геть з-перед очей, але для Джил то було вже непосильне завдання. Єдине, що їй вдалося, – це заштовхати шкуру щонайглибше в густий чагарник. Потім вона подала віслюку знак – йти за нею, і вони вже разом повернулися до решти.

Тим часом Круть продовжував свою промову.

– Після того як сталося це облудне святотатство, Аслан, кхм... кхм, Ташлан розлютувався вже не на жарт. Надто вже, каже, був він добрий до всілякого звіра, коли з'являвся тут мало не щоночі, щоб найдрібніший звір на власні очі міг мордозріти його! Так от, відтепер він з'являтися не стане! Дочекалися?!

І виття, і нявкіт, і виск, і кувікання, і рохкання прокотилися луною у відповідь на його слова. Та неждано-негадано серед жалібного хору неструнких голосів пролунав громкий регіт.

– Ви лиш послухайте, що верзе ця мавпочка! – перекриваючи багатоголосся, долинув нарешті розумний голос. – А ви й вуха розвісили! Але ж ми то знаємо, чого ваш вождь, над всіма мавпами мавпа, не хоче виводити до нас дорогоцінного Аслана! А ось чого: його там немає! Немає, як і не було. А були недотепний осел та стара лев'яча шкура, яку ваш господар сам і примавпував бідоласі на горба! А отепер шкура хтозна-де подівалася, от він і не знає, як тут йому бути!

По той бік багаття Тіріан не міг розгледіти обличчя, та ладен був запрягнутися, що це не хто інший, як Гріфл, ватажок гномів. Його здогадка підтвердилася за якусь мить, коли дружний гурт гномів заходився вторити своєму ватажку, скандуючи по складах:

– Не зна-є, не зна-є, не зна-є, як тут бу-у-ти!

– Ану, цить! Цить, ви, створені з пороху! – перекрикуючи всіх і вся, втрутився таркаан Рішда. – А ви, славні звірі Нарнії, слухайте мене! А то накажу своїм яничарам – і всі скуштуєте в мене ятагана! Ваш владика вже вам, певно, розказав про мерзенного ішака. І ви уявили, що раз несправжній цей, то справжнього й зовсім немає?! Нема, мовляв, Ташлана за моєю спиною, у хліві? Так тремтіть, нечестивці! Тріпотіть!

– Ой... ай... ох... – на різні голоси затріпотіли звірі.

Та гноми стояли на своєму.

– Угамуйтеся-но, смаглолиций! – покричали вони у відповідь. – Нехай твоя ручна мавпочка покаже нам, що там у хліві! «Власні очі – кращий свідок», – так кажуть у нас, у гномів.

На мить запала пауза, у яку втрутився Круть.

– Ви, гноми, либонь, гадаєте, що тут найрозумніші та найголоватіші. Однак стривайте-постривайте. Я ж не стверджував, що якщо Ташлан не хоче бачити вас, то і вам його не побачити! Абихто охочий може з ним побачитися хоч зараз!

Зібрання припинило. Проминула тягуча хвилина, і тишу відважився порушити ведмідь.

– Щось я погано розумію, – спантеличено пробасив бурмило, – я думав, тут говорили...

– Він думав! – перекривив його Круть. – Наш ведмідь не тільки спить та лапу ссе, він ще й думає! Нечувана річ – ведмідь, що думає! Так от, слухайте ви всі, кому ведмідь не наступив на вухо: ви й справді зможете зустрітися з Ташланом! Та коли вже він урадив не з'являтися сам, то ми повинні вирішити, кому йти до нього.

– Ура! Ура! Ура! – гаркнула відразу добра дюжина горлянок. – Хвала нашому пану! Ми знову побачимо Аслана! І він побачить нас! І перемінить гнів на ласку! І стане все як і було! – І тут защебетали пташки, загавкали навперебій собаки, подужчав шум і гам та знявся неабиякий гармидер. Усі разом посхоплювалися з місць; ще трохи – й усією юрбою поринули б усередину, проте...

Проте всіх зупинив відчайдушний крик Крутя:

– Назад! Куди ви?! Не всі одразу!

Звірі зупинилися, багато хто так і завмер: хто з піднятою лапою, хто з хвостом, що виляв до того. Й усі голови повернулися в один бік.

— Я думав, тут кажуть... — почав був ведмідь, та Круть перервав його на півслові:

— Увійти може кожен, та... лише по черзі! Хто перший? До речі, попереджаю: я зовсім не ручаюся, що він у доброму гуморі. З тих пір, як учора проковтнув настирливого короля, він ходить і облизується. А сьогодні зранку до того ж і без ліку рикав. Тому особисто я тепер до нього і не пхався б, нізащо у світі! Та кожному вільно чинити, як він хоче. Ну, хто сміливий? Тільки потім не нарікайте, що я не казав, якщо вас раптом проковтнуть за одним присідом або спопелять на місці одним, але ж-ж-жахаючим поглядом! Але то вже ваша справа. Отже, хто у нас перший? Може, хтось із гномів?

— Щоб зелений крокодил, ділі-ділі, тебе за носа ухопив? — посміхнувся Гріфл. — Уже для нас ти там припас, ділі-діли, не банан та ананас! Звідки нам знати, хто в тебе там?

— Ох-ох-ох! — удавано заохкав Круть. — Гноми не гидливі, гноми у нас здогадливі: говори не говори — розуміють, що в хліві. Ага, отже, там хтось є. Але вже коли не гноми, то невже в нас не знайдеться хоробрий звір?! А то ви хвилину тому такий галас здійняли! Що ж тепер припинили? Ну-ну, хто перший?

Та звірі неначе води в рот понабирали. Вони боязко поглядали один на одного і навіть потроху позадкувати, подалі від небезпечного хліва. Хвости вже не виляли, а багато які й зовсім підібгалися. Круть шкандибав від однієї зграйки до іншої та під'юджував сторопілих звірів.

— Ай-яй-яй, — мавпував він, — а я-то думав, тут повно охочих зустрітися з Ташланом віч-на-віч, але, здається, всі раптом передумали, га?

Тіріан відчув, що Джил намагається шепнути йому щось на вухо, тож нагнув голову нижче.

— Як ви думаєте, що там всередині? — почув він швидкий шепіт.

— Хто його знає? — невесело всміхнувся він. — Та от хоча б двійко остраханців з шаблями наголо обабіч від входу.

— А що коли там те саме страхітливе створіння, яке зустрілося нам у дорозі?

— Невже Таш?! — видихнув Тіріан. — Та нам того не дізнатися! Одначе, дитино моя, не печальмося. Зрештою, ми всі коли-небудь постанемо перед очі Аслана, істинного Аслана.

І тут сталося дещо дивовижне. Рудий кіт, чи попросту Рудий, раптом виступив уперед і, анітрохи не вагаючись, заявив:

– Коли сміливих немає, то, з вашого дозволу, піду я.

Усі зойкнули і вирячилися на нього.

– Овва, яке крутіство, сір! – шепнув Погін королю. – Ось вам свідчення того, що кіт не останній писок у змові, якщо не перший. Що б там, у хліву, не ховалося, а коту боятися нема чого, не будь я Погін! Вийде Рудий як ні в чому не бувало, а потім оголосить, що бачив чудо!

Не встиг Тіріан відгукнутися, як Круть уже викликав kota з натовпу.

– Ого-го! Ось він, кіт-воркіт, без капелюха і чобіт, тільки хвіст трубою! Слава герою! Готовий зустріти небезпеку лицем у лице! Що ж, ласкаво прошу! Та перед тим, як відчинити двері, нагадаю: якщо комусь накрутять раптом хвіст чи вуса обскубуть, я тут не при чому – я всіх попереджав.

Кіт і вусом не повів, і жодна шерстинка не здригнулася на його гладкій та лискучій шерсті. Хвіст задерся ще вище, і він гордовито пройшов, м'яко ступаючи лапками, повз багаття. Кіт пропарадував так близько від Тіріана, який притиснувся до дальньої стіни хліва, що, не будь він так зайнятий собою, очі їхні неминуче зирнулися б, тим більше що зелені котятчі дивилися не кліпаючи.

– І в вус не дує, і оком не моргне, знає, що нічого йому не буде, – зауважив з цього приводу Юстас.

Круть, так само підхихикуючи та роблячи різні мерзенні морди, дошкандибав до kota, переможно підняв лапку і відсунув засув. Двері прочинилися. Тіріану здалося, що, входячи в темний дверний отвір, Кіт навіть муркоче щось своє, котяче.

– Ай-ай-уа-йі-і! – раптово розірвало тишу найстрашніше котяче нявкання з усіх, яке коли-небудь чули на цій землі. Якщо вас коли-небудь гупої ночі будила котяча колотнеча або, що одне й те саме, їхні опівнічні романси, то ви зможете зрозуміти, чому від цих звуків усіх так і підкинуло на місці. Далі було гірше. Круть полетів шкереберть, бо його збило з ніг щось руде, що, не розбираючи дороги, мчало просто на натовп. Не будь відомо, що це кіт, то його можна було б прийняти за руду блискавку, запущену з хліва у натовп. Умить він пролетів через галяву, а далі всі кинулися врозтіч. Кому приємно водитися з котами, які ведуть себе подібним чином? А кіт сторчголов

злетів на дерево, крутнувся навкруг стовбура, неначебто хотів зловити сам себе за хвіст, і повис униз головою. Вигляд його вселяв побоювання: хвіст розпушився до розмірів решти тіла, очі, ніби два тареля, палали зеленим полум'ям, а шерсть – до останньої ворсинки! – стояла дибки.

– Дав би бороду на відсіч, – прошепотів Погін, – аби знати напевне, це він так з умислом чи все-таки з переляку!

– Тихіше, друже, – прошепотів у відповідь Тіріан, бо саме цієї миті, схоже, стали перешіптуватися і Круть з начальником гвардії, і було б не зайве дізнатися про що. Почути, однак, нічого не вдалося, окрім нової скарги Крутя:

– І все те на мою голову! На мою голову.

Та, судячи з вигляду змовників, така поведінка кота їх ошелешила не менше, аніж самого Тіріана.

– Гей, Рудий! – нарешті гукнув кота капітан. – Годі скиглити, нумо краще викладай, що ти там побачив!

– Ай-ай-уа-у-я! – загорлав кіт.

– Чуєш, ти, – спробував присоромити його капітан. – Ти ж, як-не-як, розумний звір. Можеш розмовляти. Тож годі вити. Ану, розкажуй.

Та відповіді не було. І тут Тіріан (та й усі інші теж) раптом із жахом відчув, що насправді Кіт справді намагається щось сказати, та замість мови з рота (вірніше, вже із пащі) ллються крики, що ви і так могли наслухатися від будь-якого пересічного сердитого кота на ім'я,

скажімо, Том чи Васька де-небудь на задвірках звичайної садиби. І чим довше тривала ця катавасія, тим менше кіт нагадував розумного звіра, що може розмовляти. І тут уже не витримали інші: схлипи і повискування долинули з усіх боків.

– Погляньте-но на бідолашну тварину! – пролунав голос ведмедя. – Вона не може сказати й слова! У неї відняло мову! Вона знову перетворилася на безсловесну твар. Гляньте-но на його писок...

Усі глянули – й обімліли, бо так воно й було. І тоді несказаний жах охопив звірів Нарнії, бо кожен згадав, як його ще в часи жовторотого пташенятства чи цуценятства вчили, що коли Аслан ще на зорі часів дав звірам Нарнії мову, то наказав їм: будьте добрими один до одного; інакше оніміють вони і стануть безсловесні, як ті тварини, що населяють інші країни.

– І нині це стається з нами! – пролунав загальний стогін.

– Помилуй! Помилуй! – почувися голоси. – Пожалій нас, о милостивий пане наш Круть! Стань між нами й Асланом! Замов за нас слівце; відтепер і навіки говори за нас, а то нам самим лячно, страшно нам.

А Рудий уже зник у кроні дерева. І з того часу ніхто його більше не бачив.

Тіріан стояв, опустивши голову; рука його лягла на держак меча. Як і всі, він був приголомшений раптовими перетвореннями цієї ночі. То йому здавалося, що найкраще – вихопити меча і стати до бою, то – навпаки – почекати і подивитися, як далі буде. І справді, події розвивалися стрімко.

– Мій батьку! – раптом пролунав дзвінкий голос звідкись зліва. Тіріан відразу здогадався, що голос цей належить остраханцю, бо в армії тіскрока було заведено, щоб рядові солдати зверталися до начальників зі словами «мій повелителю», а молодші чини до старших – словами «мій батьку». Джил і Юстас цього не знали, та, поведивши поглядом по натовпу, теж відшукали мовця. Звісно, помітити когось осторонь від вогнища, у відлисах полум'я, завжди легше, ніж намагатися розгледіти його крізь багаття, коли все, що лежить за межами кола вогняного, здається чорним.

Отже, то й справді був остраханський офіцер – він був молодий, високий та стрункий і, за остраханськими мірками, певно, вважався красенем.

– Мій батьку, – звернувся він до капітана, – дозволь увійти мені.

– Що за промови, Емете? – напустився капітан. – Хто кликав тебе радити раду? Хіба личить хлопчикам розтуляти рота, коли старші мовчать?

– Мій батьку, – відповів Емет, – правда каже твоїми вустами: я молодший за тебе. Але правдою є й те, що в моїх жилах, як і у твоїх, тече остраханська кров, і так само, як і ти, я покликаний служити Ташу. А тому...

– Мовчи, парубче, – розгнівався таркаан Рішда. – Допоки я тут командир! Нічого тобі робити у хліві: хлів тільки для нарнійців.

– Чому, мій батьку? – заперечив Емет. – Чи не ти сам казав, що їх Аслан і Таш – суть одне? І якщо у твоїх вустах правда, то там, всередині, я знайду Таша. Як же може бути таке, що мені нема чого робити у хліві? Тисячею смертей готовий я померти, аби узріти Таша.

– Нетямущий дурню, – підвищив голос таркаан Рішда. – Не суди про те, що вище твого розуміння!

Вигляд Емета виражав непохитність.

– Хіба Таш і Аслан не єдино? Чи Круть збрехав нам?

– Єдино-єдино! – замахав лапками Круть.

– Так поклянися ж у цьому, – сказав Емет.

– Як же ви мені набридли, – заскиглив Круть. – Скільки всього на мою бідну голову, а вона й без вас болить! Ну, гаразд, хай так, – клянусь!

– У такому разі, батьку, – повторив Емет, – я рішуче налаштований іти.

– Який дурник! – почав був Рішда, та тут підняли шум гноми.

– Нехай іде! Чому ти його відмовляєш, Смаглолиций? Чому це нарнійцям можна, а твоїм – не можна? Чи там приховано щось таке, що вам протипоказано?

Тіріан і співтовариші змушені були дивилися на таркаана Рішду лише зі спини, тому їм так і не довелося дізнатися, що ж виражало його обличчя, коли він, знизавши плечима, мовив:

– Бути вам свідками, що не я тому виною, коли проллється кров нетямущого юнака. Іди ж, безрозсудний, воля твоя.

Емет, як до цього Рудий, вийшов уперед і опинився на вузькій галявині між палаючим багаттям і темним хлівом. В очах його танцювали вогні, обличчя виявляло гордість, а рука лежала на рукояті

ятагана. Що ж, він високо ніс голову, і Джил мало не розплакалася від думки, що на нього може чекати. А єдиноріг прошепотів на вухо королю:

– Гривою Лева присягаюся: особисто мені до серця цей молодий воїн, хай він хоч тричі остраханець! Він заслуговує на значно краще божество, ніж Таш!

– Ох, як хочеться знати, що ж там усередині, – зітхнув Юстас.

Емет відчинив двері і ступив крок у розверстий зів невідомості. Двері він за собою зачинив. Лічені миті – хоча здалося, що набагато довше, – і двері розчахнулися ще раз. Ще мить – і по галявині покотилося тіло в остраханських обладунках; кілька разів перекинувшись, воно лишилося лежати на спині, а двері зачинилися. Капітан кинувся до тіла, нахилився і на мить застиг у подиві. Та одразу ж опанував себе й звернувся до юрби:

– Ось і збулася воля нерозумного юнака. Узрів він Таша, віддяка – смерть. І пересторога іншим.

– Так-так, так-так, – зацокали зуби наляканих звірів. А Тіріан і його друзі, лише мимохідь глянувши на залякле тіло, переглянулися поміж собою. Й було від чого! Вони перебували набагато ближче до полеглого остраханця, ніж вся юрба по той бік багаття, то вони зразу ж помітили те, що приховано від інших, і те, що приховавав таркаан Рішда. Перед ними лежав не Емет. Убитий був старшим і кремезнішим, і до того ж мав вели-и-ику бороду.

– Хо-хо-хо! – зареготав Круть. – Хто ще хоче? Хто сміливий? Якщо нема сміливців, то я оберу сам! Раз – два – три, хто опиниться у хліві? Джміль, бджола та джбан – у хлів іде кабан!! Давай, кабане, виходь! Тягніть його сюди, остраханці. Нехай він дізнається, що таке Таш!

Кабан тяжко підійнявся на ноги, та виходити і не подумав.

– Редька й хрін, – хрокнув він, – самі підходьте! Скуштуйте спершу мої ікла.

Хоробрий звір збирався битися за своє життя. Остраханці з кривими ятаганами вже брали його в обхват, а ніхто й кігтем не поворухнув, аби прийти йому на допомогу. Коли Тіріан побачив це, всередині у нього ніби щось перевернулося. Він більш не вагався:

– Мечі з піхов, – звелів він тихо, – і стріли – на тятиву. За мною!

Здивовані нарнійці не встигли й змигнути оком, як на галявині перед хлівом – наче нізвідки – виросло сім тіней. На чотирьох із них у

відсвітах полум'я вигравали кольчуги. Над головою однієї з них блиснуло лезо меча, й погляди опинилися прикуті до неї. Це і був король. І над натовпом вознісся його голос.

– Тут стою я, Тіріан, король і повелитель Нарнії. В ім'я Аслана прийшов я сказати вам, що Таш – це злий демон, Круть – великий зрадник, а віроломні остраханці – загарбники і заслуговують на смерть. На мою сторону, істинні нарнійці! Невже вам не бридко жити під чужою п'ятою, трястися від страху і чекати, поки нові хазяї не знищать вас по одному?

Розділ 11

Що було далі

Зі швидкістю блискавки таркаан Рішда відсахнувся від королівського меча. Досвідчений воїн, він зовсім не був страхополохом і міг би поодинці битися відразу з обома – і королем, і гномом, була б така необхідність, але перед орлом та єдинорогом він визнав за благо відступити. Надто добре знав, як орли вміють завдати удару в обличчя, норовлячи дзьобнути просто в око, засліплюючи змахом широких крил.

До того ж ще від свого батька, що сходився з нарнійцями на полі бою, він чув, що з єдинорогом жарту геть погані, коли нема у тебе довгого списа чи повного сагайдака стріл: бо звір цей, норовом лютий, встаючи дибки, обрушується на тебе з висоти, і тоді нема тобі порятунку – від копит, чи рога, чи зубів його.

Тому таркаан Рішда і метнувся назад до натовпу, закликаючи:

– До мене, воїни тісрока, хай будуть вічні його літа! До мене, віддані жителі Нарнії, доки гнів Ташлана не вразив вас!

Тоді ж відбулися ще дві події. На відміну від таркаана Круть не надто швидко розібрався, звідки саме загрожує небезпека. Сидячи навпочіпки, він досі перебував у задумі, звідки цей клопіт взявся на його голову, як поруч нього опинився Тіріан, вхопив його за шкірку і жбурнув до дверей хліва, крикнувши Погіну:

– Відчиняй!

Поки Круть котився сторчголов, він почув кинуте навздогін напуття Тіріана:

– Скуштуй-но власного зілля.

І зник у темряві. Однак не встиг Погін зачинити за ним двері, як зсередини блисконуло блакитнувато-зелене полум'я, земля здригнулася і повітря пронизав моторошно дикий звук, буцімто десь там, усередині, ховався неймовірних розмірів голодний і злий птах.

І полинув загальний стогін:

– Це Ташлан! Порятуйте нас від нього! – І звірі впали долічерева, укриваючи хто носа, а хто дзьоба – хто лапою, а хто крилом. Тому ніхто-ніхто, крім орла Гострозора, – який, як відомо, славиться найгострішими очима серед усіх створінь, що живуть на землі, – не

встиг помітити вираз обличчя таркаана Рішди. А виражало воно, як зауважив Гострозір, подив навіпіл із переляком, майже таким самим, як і на обличчях інших, хто був біля хліва.

«І це той, хто закликав богів, у яких не вірить сам, – подумав Гострозір. – Що ж сталося би з ним, якби вони справді прийшли?»

Третя – і, на жаль, єдина щаслива – подія за ті фатальні хвилини, була воістину найпрекраснішим, що сталося тієї ночі. Розумні пси, всі як один (а було їх не мало, не багато, а півтора десятка) з радісним гавкотом кинулися на клич короля. Це були могутні тварини, великі в пахолку і з міцними іклами. Тому, коли вони всі разом поринули крізь натовп, це нагадало океанський прибій, готовий знести всякого, хто опиниться на шляху. Що ж, пси хоч були і розумні, а повели себе зовсім по-собачому, коли всі разом кинулися до людей, намагаючись неодмінно покласти лапи на груди і лизнути в обличчя, при цьому приговорюючи-пригаркуючи: «Щи-р-р-ро вітаємо, сір-р-р; ми станемо у пр-р-ригоді, пр-р-рийдемо на допомогу, тільки р-р-розпор-р-рядіться де, як і коли; так-так, сір-р-р!»

Це було зворушливо до сліз. Але саме на такий поворот подій і сподівався Тіріан зі своїми друзями. Тому, коли слідом за собачою

зграєю з радісним писком і вереском прибігла різноманітна дрібна живність (миші, кроти та білка), а за ними ще й ведмідь з кабаном, то Юстасу навіть здалося, що, може, ще все й обернеться на краще. Однак Тіріан, окинувши шарварок миттєвим поглядом, уже зрозумів: надто мало тих, хто не побоявся виступити; бо більшість так і завмерла на місці.

— До мене! До мене! — закликав він. — Чи всі перетворилися на боягузів? Чи я більше вам не король?!

— Ми-ми-ми не смі-єме-ме-о, — пролунало мекання та бекання, — ми бо-бо-боїмося гн-і-іву Ташлана. З-захисти-и нас!

— Але де ж розумні коні? — запитав Тіріан у хороброго дикого кабана, вепра.

— Ми знаємо, ми бачили! — навперебій запищали миші. — Круть змусив їх працювати, а потім наказав спутати їм ноги і залишити внизу попід горою!

— О, малі світу цього, — вигукнув Тіріан, — ті, хто косить стебла, і гризе зерно, і клацає горіхи гострими зубами! Біжіть скоріше туди, де спутані коні, і запитайте, із ким вони, і якщо з нами, то гризть їхні пута, поки вони не впадуть, та дайте коням волю, нехай вони поспішають нам на допомогу і на зло ворогу.

— З усіх наших ніг, сір, — пролунали у відповідь тонкі голоси; майнули хвостики — і гостроокий гострозубий народець шмигнув у траву. Тіріан провів їх поглядом та доброю усмішкою. Проте час було подумати й про інші речі: таркаан Рішда вже віддавав розпорядження своїм воїнам.

— Схопити їх! Намагайтеся взяти живцем! Відтісняйте до хліва або шпурляйте їх усередину! Ми їх потім підпалимо і принесемо в жертву великому богу Ташу!

— Атож, — сказав на це Гострозір самому собі, — так от, значить, яким чином хоче він заслужити прощення Таша за свою невіру!

Ворожа лінія — близько половини сил таркаана Рішди — уже висунулася вперед, не залишаючи Тіріану часу на розгорнуті накази.

— На лівий фланг, Джил; стріляй і не давай їм зблизитися! Вепр і ведмідь — її прикривають. Погін — по ліву руку, Юстас — по праву. Діаманте, візьми праве крило; Вертю, підтримай його копитами. Злетівши над їхніми лавами, Гострозоре, вражай їх дзьобом та

пазурами! Пси у нас у тилу; вступаєте в бій, коли дійде до рукопашної. І нехай допоможе нам Аслан!

Юстас відчув, як відчайдушно калатає його серце; щосили він намагався вгамувати серцебиття й відчутти приплив сміливості. Досі (попри давні пригоди, коли йому привелося зустрітися і з драконом, і з морським змієм) не відчував він такого холоду в жилах, як при вигляді цієї шерegi смаглолицих воїнів з палахтючими поглядами. Їх було п'ятнадцять остраханців, а з ними розумний бугай, лис Вертун та сатир Козлоніг. І раптом – тинь-тинь! – звідкись зліва почувся спів тятиви – і один з остраханців розпростерся у траві, потім знову почулося – тинь! – й слідом за ним повалився сатир.

– Так тримати, дочко моя! – долинув вигук Тіріана, а потім все змішалось – ворог перейшов у рукопашну. Навіть якби його попросили, Юстас навряд чи зміг би згадати, що ж відбулося протягом наступних двох хвилин – дуже вже все нагадувало марення в нестямі, коли температура підстрибує аж до сорока. У такому стані Юстасу почувся далекий голос таркаана Рішди, звернений до своєї раті:

– Відхід! Перебудувати лави!

Тут Юстас озирнувся і побачив, що остраханці поспіхом відступають. Та далеко не всі. Двоє лежали пробиті рогом Діаманта, один – загинув від меча Тіріана. Під самими ногами Юстаса валявся лис, і Юстас у подиві питав себе, невже це він, Юстас, заколов його? Не встав і бугай, якого зупинила стріла Джил, пущена прямо в око, а потім поклали ікла вепра, встромлені прямо в бік. Але були і втрати серед своїх. Троє псів не відгукнулися на поклик, а четвертий шкутильгав на трьох лапах і скавчав. Ведмідь ще ворухнувся, не встаючи з землі, потім пробурмотів щось на кшталт: «Не охопити мені розумом...» – своєю гортанною ведмежою говіркою, опустив голову на траву і безжурно, як дитина відходить до сну, затих.

Що ж, перша атака була і справді відбита. Та Юстасу, як виявилось, було не до того, щоб відчувати радість від перемоги. Його надто мучила спрага, а крім цього, неабияк нила рука.

Коли остраханці відходили до свого воєначальника, гноми обсипали їх градом глузувань.

– Дістали на горіхи, смаглолиці? – улюлюкали вони. – Не сподобалось? Чому б вашому великому таркаану самому не скуштувати

нарнійських стріл, замість того щоб посилати під них вас? Бідні смаглолиці!

– Гноми, – кричав сам Тіріан, – ставайте на наш бік. У нас махають мечами, а не плескають язиком! Ви добрі воїни і ще можете послужити Нарнії! Повертайтеся під наші знамена!

– Де там! – пирхали у відповідь гноми. – Багато на себе берете! Що вони – що ви! Досить із нас королів! Гноми служать лише гномам!

І знову пролунав гуркіт барабана: цього разу вже не гномового барабанчика, а великого, обтягнутого воловою шкірою остраханського барабана. Важкий стугін його – «бум-бум, бу-бу-бум» – наповнив серця дітей ненавистю з першого ж звуку. Та їхні почуття були б ще сильніше, якби вони знали, що ці звуки означають. Це знав Тіріан. Такі дрібушечки означали, що поблизу є й інші остраханці і тепер таркаан Рішда закликає їх на допомогу. Тіріан і Діамант із розумінням невесело переглянулися. Надія на перемогу в нічній сутичці ледь зажеврила і швидко згасла: з підходом підмоги до ворога можна було вважати, що все скінчилося.

У відчаї Тіріан подивився навколо. Кілька нарнійців стояли пліч-о-пліч з остраханцями – чи то через відступництво, чи то з несвідомого страху перед «Ташланом». Інші так само мовчки сиділи, дивлячись на боротьбу з боку і не бажаючи приймати чийсь сторону. Хай там як, а тварин на галявині було набагато менше, ніж спочатку, – ймовірно, були й такі, хто бочком-бочком давно вже наживав лапами з поля бою.

– Бум-бум, бу-бу-бум, – рокотав зловісно барабан. Однак тепер до того звуку домішалися й інші.

– Іу! – мовив Діамант.

– Глянь! – мовив Гострозір.

І за мить усі інші зрозуміли, що це були за звуки. Тупотіння копит, гордовитий нахил голови, гриви, що розвіваються на вітрі, широко розкриті від бігу ніздрі – з десятків розумних коней мчали табуном у бік пагорба. Що ж, гризуни і лускунчики свою справу зробили.

Гном на ім'я Погін, та й діти теж, у захваті роти порозтуляли, аби вітати їх, але вітальний крик так і завмер у горлі. Раптово повітря наповнилося співом луків і свистом стріл. То стріляли гноми – Джил так і застигла з розтуленим ротом у німому крику, не вірячи очам своїм – гноми стріляли в коней. Вони здавна вважалися добрими лучниками. Тепер один кінь за іншим, ніби спіткнувшись на льоту,

сторч головами падали на землю. Жодне з цих благородних створінь так і не дісталось до пагорба, де стояв король.

– Віроломні свині! – пронижливо кричав до гномів Юстас, пританцьовуючи на місці в безсилій люті. – Миршаві чудовиська!

– Дозвольте мені, сір, – пригнічено мовив Діамант, – кинутися з ними в бій і нанизати з десяток зрадників на свого рога?

– Кріпись, Діаманте, – відмовив Тіріан. – А ти, серце моє (ці слова вже зверталися до Джил), якщо тобі потрібно поплакати, поплач. Лише відвернися, аби ніхто не бачив твоїх сліз, і стеж, щоб не намокла тятива. І уникай лайливих слів, Юстасе, бо лайка – це діло кухарок. На полі бою за воїна говорить не лихе слово, а славна справа. Мова дана лицарю для слів поштивих, а для війни йому дано меч.

А гноми вже обсипали Юстаса градом глузувань та глумів:

– Не чекав, хлопчиську? Думав, ми за них? Розігнався, як же! Навіщо нам розумні коні – нам вони ні до чого! І не потрібна нам ваша перемога! Нам взагалі не потрібно, щоб хтось із вас переміг! Нас не підманиш! Гноми – за гномів!

Тим часом таркаан Рішда наставляв своїх воїнів на новий штурм: можливо, він уже пошкодував, що не послав у бій усіх з першої спроби. Барабани гуркотали без упину. І тут, собі на жах, Тіріан і його друзі розрізнили на віддалі гуркіт барабанів у відповідь. Це означало лише одне: заклик Рішди був почутий і тепер на допомогу до нього поспішає новий загін остраханців. Надія покинули Тіріана, і тільки заради товаришів він і далі робив вигляд, ніби нічого страшного й не сталося.

– Слухайте, – сказав він буденним голосом, – треба йти в атаку негайно, поки ці нечестивці не схаменулися й не дочекалися підкріплення.

– Одумайтесь, сір, – вигукнув Погін, – тут, у нас у тилу, є хоча б дерев'яна стіна, що прикриває нам спину, а там – ми як на долоні: як візьмуть нас у кільце – хоч мечами січи, хоч у полон бери.

– Я би перший учинив за твоєю радою, гноме, – так само спокійно відповів Тіріан, – якби не був очевидним мені їхній задум: загнати нас у хлів. Виходить, чим далі ми від входу, тим краще для нас самих.

– Король правильно каже, – втрутився Гострозір, – швидше геть від проклятого місця, далі від чудовиська, що там живе.

– Хай буде так, – кивнув Юстас, – не знаю, як у вас, а у мене мурашки по спині від цього сараю.

– Вирішено, – сказав Тіріан, – а тепер наведи оком наліво. У темряві ти побачиш скелю, що відкидає відсвіти багаття. Коли ми виступимо, юна пані хай встане по ліву руку і пускає стріли якомога швидше по перших лавах, а ти, Гострозоре, налітай на них справа. Коли ми зблизимось настільки, що стріли можуть влучати і в нас, тоді відійдеш до скелі, Джил, і чекатимеш нас там. Усім іншим, хто буде в рукопашній, мій наказ: відкритими тримаєте вуха. Коли ми не повернемо їх навікача у нашому першому натиску, то тому вже не бути, бо числом нас менше. Тож коли почуєте мій клич «Назад!», відступайте, але не сюди, а до білої скелі, де чекатиме на нас Джил. Якщо ми туди проб'ємося, то зможемо перевести дух і знатимемо, що за спиною є захист. Ну, Джил, тепер твоя черга!

Відчуваючи себе зовсім самотньою, Джил відбігла кроків на десять, відвела праву ногу назад і вклала стрілу в тятиву. Та пальці її сильно тремтіли. «Не на часі», – встигла шпигнути думка.

– Негожий постріл, – сказала вона мить по тому, коли перша стріла полетіла поверх голів. Та довго розмірковувати не було коли, оскільки час вирішував якщо не все, то надто багато. Тому Джил, не вагаючись, уже дослала наступну стрілу. Краєм ока вона помітила, як грізна чорна тінь з'явилася над головами остраханців, і ось вже то один, то другий, кинувши меч, намагався прикрити обличчя від гострих кігтів Гострозора. Так само, краєм ока, вона помітила, що одна з її стріл таки влучила в ціль, бо один з остраханців звалився навзаки; а потім й інша – вбила нарнійського вовка, що став на бік остраханців.

Та не встигла вона випустити і десятка стріл, як довелося припиняти стрілянину – з блискучими мечами наголо Тіріан і його соратники вступили в рукопашну; дикий кабан – з грізними іклами, єдиноріг – з нищівним рогом, і пси, які навіть гуркіт битви спромоглися заглушити собачим гавкотом. Джил навіть здивувалася, наскільки остраханці виявилися не готові до повторної вилазки. Наскільки в тому була і заслуга Гострозора, і її власна, вона не думала. Насправді ж – дуже велика. Слідкувати за небом і за наступом ворога водночас – от уже нелегке завдання; тим більше що стріли залітали зліва, а орел з гострими кігтями і могутнім дзьобом на поземному польоті заходив, навпаки, з правого боку.

– Ось славно, ви просто молодці! – примовляла Джил. Королівський загін врубався в бойові порядки остраханців, і, як

здалося Джил, що не дуже зналася на рукопашних сутичках, ще трохи – і ворог буде зім'ятий і розбитий. Справді, єдиноріг розкидав ворогів направо і наліво, наче селянин кидає сіно у високий стіг.

Ось і Юстас – на що, здавалося б, вояк не загартований, і той змусив відступити не одного ворога. Пси металися поміж бойових лав остраханців, готові вчепитися в горлянки. Ще одне, останнє, зусилля – перемога буде за нами!

І тут Джил відчула раптовий холодок поза плечима: з одного боку, здавалося, що остраханці валяться, мов підкошені, із кожним помахом нарнійського меча, та менше їх не ставало, а навіть більше, начебто на місце кожного полеглого ставали все нові й нові вояки. І справді, так воно й було. Більше того, новоприбулі були озброєні ще й довгими списами, і тепер у гущавині бою Джил втратила з очей своїх друзів.

Тільки тоді пролунав голос Тіріана:

– Усі назад! До скелі!

Барабан зробив свою справу – ворог здобув підмогу.

Розділ 12

За дверима хліва

У запалі сутички Джил забулася і тому не виконала наказу – стояти біля білої скелі раніше за інших. Вона кинулася бігти тільки тоді, коли почула заклик Тіріана. Не дивно, що вона пристигла до скелі лише на якусь мить раніше побратимів, що змушені були відступати з поля бою, навіть показавши ворогові спину. Майже одночасно всі обернулися. І що постало перед їхніми очима – торжествуючи, остраханці тягли щось, що відчайдушно впиралося і хвицалося, до дверей страхітливого хліва. Коли на це «щось» впали відлиски багаття, стало зрозуміло, що це «щось» – людина. І людиною цією був Юстас.

Тіріан із єдинорогом кинулися були визволяти, та пізно: височенний остраханець, що підхопив Юстаса, наче тюк, уже був ближче до дверей, а ззаду його прикривали ще з півдюжини бувалих воїнів. Вони стояли ланцюгом і, наїжачившись списками, перегородили шлях.

У Джил самі собою покотилися сльози, і вона відвела погляд. «Навіть коли очі на мокрому місці, тятива повинна залишатися сухою», – нагадала вона собі.

– Бережись! Стріла! – раптом крикнув Погін.

Усі пригнулися. Хто міг, опустил забороло. Собаки залягли за людьми. Справді, над головами просвистіло кілька стріл, та незабаром стало зрозуміло, що цілі у тих стріл цього разу інші. Гріфл зі своїми гномами холоднокровно стріляв у остраханців.

– Тугіше натягуй тятиву, хлопці, – наставляв стрільців Гріфл. – Ану, разом! Цілься! Не упустимо смаглолицих! Нам вони потрібні не більше, ніж мавпи... леви і... королі! Гноми – за гномів!

Еге ж, щоб там не говорили про гномів, а відваги їм не позичати! Чого, здавалося б, простіше – втекти та зачаїтися де-небудь у глухій затишній місцині й перечекати там лиху годину, а вони, от маєш, – то проти одних виступлять, то – проти інших, лише зрідка даючи собі перепочинок, поки ті й інші б'ються поміж собою. Правду сказав Гріфл: за Нарнію для гномів!

Чого, однак, не врахували кращі лучники Нарнії, так це міцності остраханських кольчуг, а стріляти по броні, погодьтеся, це зовсім не те,

що стріляти в беззахисних коней, а крім кольчуг у остраханців був ще й воєначальник.

– Тридцять залишаються на місці, – скомандував Рішда. – У два ока пильнувати божевільних біля білої скелі. Решта – за мною, провчимо цих дітей підземелля!

Тіріан з побратимами досі не могли відсапатися після вилазки. І залишалося їм тільки й того, що стояти й дивитися, як таркаан повів своїх воїнів «дати гномам науку». На той час багаття вже згасало, жарини відкидали темно-багрянні відблиски, а місце великого зібрання спорожніло. Зблиски багаття, що догоряло, вихоплювали з сутіні лише непевні фігури гномів та остраханців. Судячи з шуму битви, гноми чинили відчайдушний опір. Час від часу крізь брязкіт мечів та дзвін кольчуг долинали прокльони, які посилав Гріфл на голови остраханців, та гучний голос таркаана: «Брати живцем! Намагайтеся брати живцем!»

Який би бій не розгорнувся там, у темряві, точився він недовго. Галас ущух. Потім Джил спостерегла, як таркаан повернувся до хліва, а слідом за ним простували одинадцять остраханців, волочучи на арканах одинадцять гномів. Куди ділася решта – чи то загинули в бою, чи то зникли безвісти – залишилося таємницею.

– Кинути всіх у святилище Таша, – коротко розпорядився таркаан. І всі одинадцять гномів, один за іншим, були кинуті в чорну пащу хліва. По тому двері знову зачинилися, Рішда відступив на крок, вклонився хліву і сказав:

– Прийми ж свою вогненну жертву, владарю Таше.

Й усі остраханці заходилися стукотіти пласкою стороною меча об свої щити, повторюючи на всі лади:

– Таше! Таше! О, ненаситний Таше! Великий і невблаганний! (Ні про якого «Ташлана», звісна річ, ніхто більше й не згадував.)

Маленький загін біля білої скелі спостерігав за тим, що відбувалося, перешіптуючись упівголоса. У розколині скелі вони натрапили на тоненький струмінь води і поспішили втамувати спрагу: Джил, Погін та король – збираючи воду в пригоршні, а їх чотириногі друзі – хлебтаючи з калюжки, що натекла біля підніжжя. Сила спраги змусила стражденних забути про все інше, а проста вода з джерела здалася їм найкращим напоєм на світі. Буває, що й звичайнісінька вода може подарувати незвичайне щастя.

– Ох, чують мої кісточки, що ще до ранку всі ми пройдемо крізь ці двері, – зітхнув Погін, – хоча особисто мені спадає на думку тисяча і одна смерть, якими я готовий був би померти замість цієї.

– Воістину, – кивнув головою Тіріан, – зловісні двері. На пащу схожі.

– Невже, ну, не вже нічого ніяк не можна зробити, щоб усе це припинилося? – почувся тремтливий голосок Джил.

– Ні, серце моє, – Діамант потерся носом об її руку. – Може бути, ці двері стануть для нас дверима у світ Аслана. І ще сьогодні ми постанемо перед очі його і розділимо з ним вечерю.

Поки вони так говорили, таркаан Рішда вийшов з гурту остраханців і наблизився до білої скелі, аби втікачі почули кожне його слово. І ось що вони почули.

– Слухайте всі! Якщо кабан, собаки та єдиноріг здадуться мені на милість, я їм подарую життя. Решту життя кабан проведе в затишній клітці в садах великого тісрока; собаки – кожен матиме по будці на псарні тісрока, а єдиноріг кататиме для потіхи візок, але лише після того, як я відпиляю йому ріг. Щодо інших – орла, дітей та того упертюха, який іменує себе королем, то їм пощади немає, їх усіх віддадуть на волю... на волю Таша.

У відповідь на це почулося гарчання.

– Що ж, ви прийняли рішення самі, – таркаан Рішда махнув рукою своїм воїнам. – Уперед! Двоногих взяти живцем, чотириногих зарубати на місці!

Так почалася остання битва короля. Битва, що з самого початку була приречена на поразку. Ворог перевершував числом, умінням, зброєю, бо що поробиш, маючи меч проти довгих списів. Минули ті часи, коли ті остраханці, що пробиралися у Нарнію по одному чи по двоє, переодягнувшись мирними купцями, приховували під одягом тільки меч – спис ніяк тут не сховаєш. А нові, що прибули відкрито, коли Круть уже брав гору, не крилися і не ховалися під личиною послухників чи старців і купців, а впевнено йшли похідним маршем, і тоді списи вже не залишали сумнівів щодо того, кого ти бачиш перед собою: згорбленого старця чи воїна у розквіті сил. Спис вирішував усе. І в поєдинку з кабаном з його кучими іклами, і в бою з єдинорогом: достатньо лише вчасно спрямувати вістря списа – і звіра

вже зупинено. Стрій списів насувався неблаганно на Тіріана та його друзів. І грянув бій не на життя, а на смерть.

Не слід, одначе, думати, що побратими билися лише з відчаю і лише відчай володів їхніми серцями. Коли твій кожен м'яз напружений і ти пірнаєш то під вістря списа, то перестрибуєш через наконечник, то випад зробиш, а то крутишся на місці, то страху й смутку тебе не наздогнати.

Тіріан бачив, що загін його приречений і нікому він допомогти не в змозі. Краєм ока він помітив, як неподалік упав безстрашний дикий кабан. На іншому фланзі шалено продовжував битися Діамант. Крізь гущавину бою він спостерігав, як кремезний остраханець волочить за волосся Джил. Та на те, аби думати про все це, ворог не залишав Тіріану жодної миті. Одна-єдина думка заволоділа ним – думка про те, як би віддати своє життя дорожче. Та навіть у цьому удача, здавалося, покинула його – все далі й далі тягло його від білої скелі, що захищала йому спину. Коли б'єшся з дюжиною ворогів заразом, доводиться чіплятися за кожну можливість: чи то вислизнути з-під удару, чи то завдати удару самому в незахищені груди чи шию. Кілька таких ударів – і ти вже далеко від того місця, де вв'язався в бій. Ось і Тіріан раптом виявив, що чи з волі, чи з неволі, а його заносить праворуч, усе ближче до хліва. Майнула думка, що треба б триматися від нього подалі, але чому – у запалі бою він не пригадав, та навіть якби і пригадав, вдіяти все одно нічого б не зміг.

У якусь мить він схрестив мечі з самим таркааном. Вогнище було перед ним. А за спиною вже темнів хлів. І тут він зрозумів – ворог від початку вів його сюди. Ось уже і двоє остраханців придержують двері, аби їх зачинити, щойно він опиниться всередині. Ось і таркаан вперто насідає, змушуючи відступити ще далі. Останній крок – і він уже на порозі.

Але перш ніж зникнути, Тіріан вирішив ступити ще один крок. Він кинув меч. Ошелешений супротивник на якусь мить застиг. А Тіріан пірнув під ятаган, який просвистів у нього над головою, й опинився поруч з Ріщдою. Обома руками він ухопив його за пояс і рвонув таркаана слідом за собою. Таким і був його останній крок.

– Ввійди й зустрінься з Ташем! – крикнув він наостанок.

Почувся розкотистий гуркіт, земля здригнулася, і так само, як із Крутем, пільму осяяло сліпуче світло.

Надворі остраханці залементували: «Таш! Таш!» Хтось навіть забарабанив у двері; проте рятувати начальника не кинувся ніхто. Якщо вже той придався Ташу, то так тому і бути. Решта на зустріч із Ташем не поспішали.

А Тіріан мить-другу не міг збагнути, ані де він, ані що з ним, ані навіть — хто ж він взагалі такий. Потім він покліпав повіками. Усередині, як виявилось, було не так уже й темно, як здавалося знадвору. Навпаки — усе було яскраво освітлено, від чого очі закліпали самі собою.

Він обернувся подивитися на Рішду, але той не удостоїв його поглядом. Рішді було не до нього. Рішда заволав щосили, тицяючи пальцем кудись уперед, потім затулив обличчя руками й упав ниць, не піднімаючи голови. Тіріан подивився туди, куди тицькав пальцем Рішда, і все зрозумів.

До них сунуло щось, хай і не настільки величезне, як те, що бачили з вежі, проте набагато більше за будь-яку людину, словом, та сама істота. А були у неї: голова грифа, чотири руки, розверстий пташиний дзьоб та палаючі очі. Із дзьоба випорснули слова, схожі на клекіт.

— Ти викликав мене до Нарнії, таркаане Рішда. І ось я тут. Що ж скажеш ти мені?

У відповідь ні звуку, і навіть голови Рішда не підвів. Його трясло, наче від гикавки. Що ж, сміливець у бою, він розгубив до половини свою хоробрість, коли в його голові зародився здогад, що Таш — зовсім не довільна вигадка. Нараз нагнувшись, буцімто курка, щоб дзьобнути черв'яка, Таш підхопив таркаана Рішду під пахву правої з верхніх рук. І втупив своє застигле око в Тіріана. Для цього довелося повернути голову, бо прямо перед собою птах дивитися не може. Та тієї самої миті десь з-за спини у страшного птаха почувся могутній та спокійний, неначе рокіт морського прибою в розпалі літа, голос:

— Йди геть, чудовиську, й забирай свою законну здобич із собою; в ім'я Аслана і батька його, владики сущого!

Мить — і чудовисько зникло, несучи у пазурах таркаана Рішду. А Тіріан узявся озиратися по боках, намагаючись вгадати, чи не почувся йому цей голос. І тут серце його забилося сильніше, ніж навіть під час битви.

Перед ним стояли сім королів і королев Нарнії у блискучих шатах; на королях до того ж поблискували кольчуги тонкого плетива, а в руках сяяли оголені мечі.

Тіріан гречно вклонився і хотів був сказати щось таке, що пасує зустрічі, та наймолодша з королев зненацька засміялася. Тіріан придивився й охнув від подиву. Прекрасною юною королевою була не хто інша, як Джил. Але ця Джил була зовсім не такою, якою він запам'ятав її в останньому бою: замурзане лице, у патьоках сліз і бруду, у старенькій сукенці, що сповзла з плеча; ні-ні, від цієї Джил віяли прохолода та свіжість, немовбито вона щойно вийшла з королівської купальні. Спочатку видалося, ніби вона раптово подорослішала, а потім він про себе вирішив, що ні, потім його знову опанували сумніви, і так, вкінці заплутавшись, він облишив про це думати. Тим більше, що він упізнав наймолодшого з королів. Ним був, безперечно, Юстас, який переіменився так само, як і Джил.

Та тут уже Тіріан відчув незручність, позаяк негоже королю з'являтися перед людьми в крові та бруді, у поту та порохняві битви. Але не встиг він про те й подумати, як відчув, що теж змінився. Він шкірою відчув чистоту та свіжість, а коли глянув додолу, то обімлів: на ньому були шати, що він і сам би одягнув для урочистостей у Кейр-Паравелі. (Це жодним чином не означало, що йому було в них незручно – в Нарнії вміли і шити, і кроїти так, що б красиве водночас було зручним, і це при тому, що тут ніхто і гадки не мав про такі

штуки, як крохмаль, фланелева підбивка або тугі хитрі резинки та підв'язки.)

– Сір, – сказала Джил, виходячи вперед і зробивши чудовий реверанс, – дозвольте мені представити вас Пітеру, Великому королю Нарнії.

Тіріану не довелося ані довідуватися, ані перепитувати, хто з королів верховний, оскільки він знав його і так, з пам'яті колишнього сну; та наяву лик короля був сповнений не примарної, а земної шляхетності. І Тіріан ступив крок уперед, схилив коліно і поцілував руку верховного короля Пітера.

– Бажаним гостем будеш ти в моєму серці, – сказав він.

І Великий король підняв його з колін і розцілував в обидві щоки, як це й заведено у королів. Потім представив старшій королеві, яка хоч і називалася «старшою», та не мала ані зморшок на чолі, ані сріблястого пасма серед густого волосся – нічого такого, що видавало б у ній «давній» вік.

– Сір, це леді Поллі, – відрекомендував її Пітер, – вона була тут, у Нарнії, у перший день творіння, коли, за словом Аслана, стали рости дерева й заговорили звірі.

Потім він підвів Тіріана до могутнього воїна з довгою, по груди, бородою, чий лик був сповнений мудрості.

– Це, – він мовив, – брат наш, король Едмунд. А поруч – королева Люсі, моя сестра.

– Сір, – коли всі були названі йому, наважився запитати Тіріан, – коли я прочитав усі хроніки і правильно їх зрозумів, то тут, серед вас, не вистачає ще однієї сестри. У вашої величності була ще сестра, то де ж королева Сьюзан?

– Сестра наша, – відповів Пітер коротко і суворо, – вже не з нами.

– Вона сама давно вже зреклася, – відповів за нього наймудріший Юстас, – і скільки ми не намагалися заговорити про Нарнію, вона щоразу відмахувалася: «Охота ж вам пам'ять займати такими дрібницями. Хіба мало хто у що грав, коли був дитиною», – такими були її слова.

– Бідолашна Сьюзан, – зітхнула Джил, – сьогодні її хвилюють зовсім інші речі: панчохи з нейлону, губна помада та запрошення на вечірки. Втім, їй завжди хотілося скоріше стати дорослою.

– Воістину, – відгукнулася на це леді Поллі, – хотілося б, щоб вона й справді подорослішала. Усі шкільні роки її даремно пролетіли у спробах стати такою, якою вона є тепер. І промайне все життя у спробах залишатися такою якомога довше. Ось і виходить, що до найбезглуздішого з віків вона поспішала дорости на всі жили, а досягнувши, настільки ж метушливо намагається залишатися в цьому віці, – ось безглуздя суєти і суєта безглуздох.

– Годі вже про це, – перервав її, спохмурнівши, Великий король Пітер. – Погляньте краще, який тут чудовий сад. Які в ньому плоди! Неодмінно їх скуштуйте.

І лише тепер Тіріан роззирнувся. І справді – більш неймовірну пригоду годі було уявити.

Розділ 13

Гноми не хочуть, щоб їх обдурили

Тіріан подумав або, точніше, подумав би, якби видалася на те хвилинка, що всі ховаються у хліві під солом'яною стріхою, розміром кроків десь шість на чотири, у якому й розвернутися нема де. Проте ж він стояв серед буйного різнотрав'я, над головою синів бездонний небосхил, а обличчя пестив легкий літній вітерець.

Неподалік шуміли зелені дерева; з густого листя визирали золоті й ніжно-жовті, яскраво-червоні й рожеві плоди, яких, либонь, у нашому світі й не побачиш. Плоди мали б нагадувати про те, що нині осінь, хоча в повітрі віяло літом, бо дихалося, як у ранню пору червня. Плоди вабили так, що ноги самі силувалися підступитися до них щонайближче.

У садку, серед листя, кожен вибрав собі плід до вподоби, зірвав, але першим вкусити не зважувався. Майнула думка: плоди тут такі прекрасні – не може бути, що б вони росли тут для мене!

– Я знаю, про що ви всі подумали, – перервав мовчання Пітер, – але не переймайтеся. У мене відчуття, що ми в країні, де немає ані парканів, ані заборон.

– Тоді сміливіше, – відгукнувся Юстас. І кожен надкусив свій плід.

Який він був на смак? На жаль, читачу мій, непередаваний! Порівняно з ним, найсвіжіший із грейпфрутів вам здався б залежаним; найсоковитіший апельсин – і чавленим, і в'ялим; груша, про яку кажуть, аж в роті тане, – сухою тріскою; ну, а суниця, що славиться серед ягід та фруктів своїм солодким смаком, – кислятина над кислятиною. І що важливо: всередині ні кісточки, ні насіння, щоб ними вдавитися, і осі не заглядають до рота. Тепер зрозуміло, чому ті, хто скуштував таких плодів, від іншої їжі просто ніс вернуть, буцімто від касторки. Мені, на жаль, додати нічого; оскільки неможливо описати те, чого ти сам не смакував, а для того, щоб посмакувати, треба знайти ті краї, де вони ростуть.

Коли ж перший голод було вгамовано, Юстас звернувся до Пітера:

– Але ж ти ще не розповів нам, як сюди потрапив. Пам'ятаєш, ти збирався, коли тут з'явився Тіріан.

– Розповідати, власне, й нема чого, – відповів Пітер. – Ми з Едмундом стояли на платформі, дивилися, як підходить потяг, а я ще подумав, занадто швидко він входить у поворот. А ще подумав: як дивно, що всі наші їдуть одним поїздом, а Люсі й не знає.

– Усі ваші... піддані, о королю? – здивувався Тіріан.

– Ні, «наші» – це мама з татом; і Едмунда, і Люсі, і мої.

– Навіщо їм цей потяг? Невже їм відомо про Нарнію? – запитала Джил.

– Та ні, сюди вони не сподівалися потрапити. Вони поспішали у Брістоль. Принаймні, збиралися зранку, як я чув. А Едмунд стверджує, що вранці тільки цей поїзд і підходить. (Едмунд, схоже, належав до тієї категорії людей, що знаються на залізничних розкладах.)

– Але що ж далі? – знову запитала Джил.

– А ось про це просто так і не розкажеш, чи не так, Едмунде?

– Атож, – погодився Едмунд. – Цього разу все було не так, як минулого, коли з платформи нас раз-два – і здунуло чарами. Раптово затремтіла вся платформа, почулося жахливе ревище, та не встиг я до ладу злякатися, як тут – удар, але болю ніякого, швидше подив. Тим більше, що ось яка штука: граючи в регбі, я зчесав коліно, а тут дивлюся – а садна й близько немає. І така легкість у тілі, дивлюсь на різні боки – і ось ми тут.

– От і в нас схоже, – кивнув лорд Дігорі, змахуючи краплі соку з густої золотавої бороди, – із тією відмінністю, що ми, зрозуміло, їхали у вагоні, ну, а потім, як здалося мені, ми з Поллі відчували – ми вільні, наче молодість повернулася до старих. Але вам, юним, нас не зрозуміти повік.

– Знайшли юних, – порснула сміхом Джил, – трошки старші за нас, а задаються...

– А ось і ні, – сказала леді Поллі. – «Тут і тепер» – зовсім інше, ніж це було «тоді і там».

– Але що сталося з тих пір, як ви сюди потрапили? – вирішив відновити події мудрий Юстас.

– Спочатку і, як мені здалося, дуже довго не відбувалося нічого. Потім раптом відчинилися двері, – пригадав Пітер.

– Двері? – вигукнув у подиві Тіріан.

– Атож, – знизав плечима Пітер, – двері. Ті самі, у які мали честь увійти... чи вийти... ви самі. Як же ви забули?

– Але ж де вони?

– Та ось вони! – Пітер показав на двері.

Тіріан озирнувся. Справді – комусь це може видатись курйозом, комусь – безглуздя, однак за кілька кроків, серед чистого поля, осяяні сонячними променями, стояли грубо збиті нестругані двері в сучкуватій рамі, двері як двері, не більше й не менше, утім... більше нічого – ні стін, ні даху. У розгубленості Тіріан зробив крок уперед, за ним – усі інші, згораючи, між тим, від цікавості: що ж буде далі? А Тіріан обійшов їх довкола. Кругом – все те саме: зелена лука і ранок літньою порою. Двері стояли під відкритим небом, начебто тут і вирости, як дерево.

– О, вельмишановний добродію, – вигукнув Тіріан, закликаючи у свідки Пітера, – це справді є чудо з чудес!

– Таке саме, як те, що п'ять хвилин тому ви явилися нам в обнімку з остраханцем саме крізь ці двері, – з усмішкою мовив Пітер.

– Хочу нагадати, сір, що я... я до вас з'явився з лісу, а тут, схоже, як не ходи колами, а двері ведуть з нізвідки в нікуди.

– Справді, якщо ходити колами, то так і ввижається, – мовив на це Пітер, – однак будьте ласкаві подивитися крізь шпаринку між дошками у дверях.

Тіріан припав до ледь помітної шпарини. Спочатку він тільки й бачив, що непроглядну темінь, та, коли очі звикли, крізь нічну імлу проступив багровий жар багаття, а в чорному небі – зорі. Він придивився пильніше: між хлівом і кострищем відбувався неясний рух і стали помітні тіні, а слідом за тим чутні і голоси. Той говір Тіріан розпізнав би з багатьох інших – так говорили остраханці, й отже, не залишилося жодних сумнівів, що він і справді споглядає на нічне збіговисько з хліва і перед ним не що інше, як місце, де він прийняв останній бій, – Ліхтарна пустка. А проте серед остраханців розпалювалася суперечка: одні кричали, що військова честь велить їм увірватися у хлів, знайти і винести їхнього командира (але жоден, однак, не поспішав), інші ж ратували за те, що і квапитися не треба, а якщо що й треба – так це взяти проклятий хлів і – спалити!

Тіріан озирнувся: з цього боку – над головою блакитне небо, куди не кинеш погляд – зелена трава, а поруч – його нові друзі та добрі усмішки.

І Тіріан усміхнувся їм у відповідь:

— Схоже, — зауважив він, — що хлів зовні і всередині — два цілковито різних місця.

— Уже й тому, що зсередини він незрівнянно більший, аніж знадвору, — кивнув погоджуючись лорд Дігорі.

— Ось і в наш час, — сказала королева Люсі, — у нашому світі у шафі крився світ, що є більшим за наш.

Люсі зронила слово чи не вперше за час зустрічі, і з того, як здригнувся її голос, Тіріан здогадався, чого вона досі мовчала. Вона дивилася на незнайомий цей світ широко розкритими очам, переживаючи глибше за інших, і її променистий погляд говорив краще слів: для того, щоб виражати щастя, слова не потрібні. Та звуки її мови полонили Тіріана.

— Прошу вас, продовжуйте, міледі, — мовив він, — повідайте нам усе, що трапилося з вами.

— Спочатку був удар, а за ударом — гуркіт, — сказала Люсі, — і ось ми опинилися тут. І так само, як і ви, ми подивувалися дверям. Але двері негайно відчинилися, а за дверима була тьма. Із темряви ввійшов сюди могутній воїн, готовий до бою, — у руці тримав він меч. За обладунком ми впізнали остраханця. Він встав біля входу і підняв на плече клинок, готовий убити будь-кого, хто наважиться проникнути всередину. Нам це здалося дивним, ми наблизилися й спробували з ним заговорити, та, судячи з усього, він і не бачив, і не чув нас. Ні разу він не поглянув на небо, не здивувався сонцю та траві, і треба думати, не помічав їх зовсім. І так минуло чимало часу. Потім із того боку долинув скрип і брязкіт — то відсунули засув. Воїн застиг напоготові, але рубати з плеча не поспішав — він вичікував, приглядаючись, хто ввійде. Ми зрозуміли, що в нього наказ: одних — щадити, іншим — рубати голови. Отож двері відчинилися, але не встиг той, хто ввійшов, зробити й кроку, як з цього боку ніби нізвідки з'явився Таш. Ну, а той, що ввійшов (це був гладкий і поважний кіт), ледве угледівши Таша, дав драла. І вчасно, бо Таш кинувся склювати прибульця і навіть клацнув дзьобом, але дверима клацнуло по дзьобу його самого. Уздрів чудовисько й остраханець. Він зблід й затрясся, як осичина, і низько вклонився. Але чудовисько вже зникло. Поки він озирався, двері відчинилися втретє: цього разу впускаючи юного красеня з остраханського війська. Не знаю чим, та він мені припав до серця.

Зате беззмінний вартовий... той був збентежений. Він чекав на когось, та тільки не на нього...

— Тепер усе зрозуміло! — вигукнув Юстас (він так і не позбувся кепської звички перебивати інших). — Охоронець мав наказ — кота не чіпати, а кіт і повинен був, з'явившись із хліва, оголосити, що бачив Таша, чи то пак Ташлана, ретельно зобразивши переляк, і залякати всіх інших звірів. Та Круть не допускав і в думках, що Таш не лише плід уяви і тому — вже якщо налякає, так всерйоз. Виходить, Рудий не вдавав переляк, а перелякався не на жарт, не щодня ж котові пушення. А далі просто: невдоволених Круть по черзі відправляє в хлів, де неминуче на них чекає вартовий. Хитро...

— О, друже, якими б не були розумними твої слова, та вони заважають дамі довершити її оповідання, — перервав його тираду, намагаючись при цьому не образити, Тіріан.

— А я зупинилася саме на тому, — продовжувала Люсі свою розповідь, — що вартовий біля дверей на якусь мить оторопів. І ця мить врятувала життя тому, хто щойно ввійшов: той вихопив свій меч і зав'язався бій. Та бій той виявився коротким: вартовий біля дверей був убитий і переможець виштовхав його за двері. Потім він озирнувся і побачив нас. Ми з ним заговорили, та він був у нестямі, точніше, сам не свій. Він знай лише невпинно повторював:

— О, Таше! Де Таш? Таше, я йду до тебе!

Спиняти його ми не посміли, і він пішов, а шкода — дуже вже він припав нам до вподоби. Ну, а потім... тьху! — Люсі скривилася, і за неї продовжив Едмунд.

— ...Ну, а потім сюди закинули того, кого ви називали Крутем, і Таш з'явився знов... Сестра моя занадто вже м'якосерда розповідати про те, як Таш кинувся на нього, як шуліка на курча, і склював в один присід.

— І хай іде собі геть! — втрутився Юстас. — Хоча я не певен, що це паша для їхнього коня.

— ...Ну, а потім по черзі сюди потрапили: з дюжину гномів, а за ними — Джил, потім — Юстас, а наостанок — ви.

— І Таш забрав усіх цих гномів! — вигукнув Юстас. — Сподіваюся, так і сталося?

— А от і ні, — сказала Люсі — це не так! Вони всі тут, і, більше того, їх навіть видно. Я спробувала було завести знайомство, та дружби

гноми не прагнуть.

– Як?! Дружба з гномами?! – скрикнув на це Юстас. – Ех, якби ти знала, які вони витівки витівали з того боку!

– Ах, Юстасе, припини, – відмахнулася Люсі, – сходяв би сам і подивився, як вони там і що... А як бути з ними далі, можливо, розсудить Тіріан?

– Після того що бачив я сьогодні, приязні до гномів у моєму серці немає, – відповів Тіріан, – але заради вас, о леді, готовий я й на більше, ніж переступити колишню неприязнь.

На цьому слові Люсі повела друзів туди, де перебували гноми. Але що за дивна картина постала перед їхніми очима! Гноми не гуляли, не бавилися (хоча мотузки, що зв'язували їх, здається, зникли), як і не лежали, відпочиваючи. Вони сиділи в малому тісному колі, обличчям один до одного, і не озирнулися, ніби не помічали нікого, аж поки Люсі й Тіріан не підійшли зовсім упритул. Тоді гноми разом підняли голови, буцімто нікого не бачили, а лише прислухалися, силкуючись на звук розпізнати, що ж відбувається.

– Обережніше! – сказав один із них сердитим голосом. – Дивіться, куди йдете. На голови не наступіть!

– Чого це, – обурився Юстас. – Ми ж не сліпі, для чого нам очі.

– У тебе, видно, дуже добрі очі, якщо ти можеш тут хоч щось розгледіти, – пробубнів той самий гном, якого, до речі, звали Дігл.

– Де тут? – не зрозумів Едмунд.

– Який же ти бовдур, звісно тут, – не вгавав Дігл. – Це ж не хлів, а якась непроглядна, смердюча нора.

– Ви що... не бачите? – запитав Тіріан.

– А хіба хтось щось бачить у темряві? – відгукнувся Дігл.

– Але ж яка тут темрява, нещасні нетямущі гноми, – вигукнула Люсі. – Хіба не бачите? Підніміть голови! Подивіться навколо! Невже не бачите ви неба, дерев чи квітів? Хіба ви не бачите мене?

– Як, в ім'я всіх дурисвітів, я побачу те, чого тут немає, і як я можу бачити тебе краще, ніж ти мене, у такій темній темноті?

– Але я бачу тебе, – заперечила Люсі. – І можу довести, що бачу. У тебе в зубах – люлька.

– Будь-хто, кому знайомий запах тютюну, це може сказати, – відізався Дігл.

– От, бідолахи! Це жахливо, – зажурилася Люсі.

І тут у неї майнула думка. Вона зірвала кілька диких фіалок.

– Послухай, гноме, якщо в тебе щось не те з очима, то з носом, мабуть, усе гаразд. Чуєш, як пахнуть фіалки?

Вона нахилилася і піднесла свіжі вологі квіти до потворного носа Дігла.

Але їй довелося миттю відскочити назад, аби уникнути удару хоч і малого, але важкого кулачка.

– Перестань! – закричав він. – Як ти смієш?! Навіщо сунеш цю смердючу соломку з підстилки прямо мені в обличчя? Та ще й із будяками. Яке нахабство! І хто ти?

– Вона з Землі! – сказав Тіріан. – Вона – королева Люсі, яку в глибоку давнину посилав сюди Аслан. І тільки заради неї, я, Тіріан, ваш законний король, не повідрубую вам, двічі віроломним зрадникам, із плечей голови.

– Ну, це вже ти сягнув через край! – вигукнув Дігл. – Годі верзти всяку дурницю! Хіба твій прекрасний лев прийшов на допомогу?! Ще б пак! І тепер – навіть тепер, – коли вас розгромили і жбурнули в цю темну нору, як і решту з нас, ви продовжуєте стару гру. Придумали нову брехню! Силуєтеся змусити нас повірити, що ніхто тут не замкнений, і що тут не темно, і ще хтось знає в що.

– Нема ніякої чорної нори, хіба що у твоїх фантазіях, зрозумій, дурню, – закричав Тіріан. – Ану, виходь звідси, – нахилившись уперед, він схопив Дігла за пасок та ковпак і висмикнув його з тісного гурту гномів. Та тільки Тіріан опустив його на землю, як Дігл порснув назад на своє місце в колі, потер носа і залемментував:

– У-у-у! За що! Стукнув мене лицем об стіну! Ти розквасив мені носа.

– Ой-ой-ой! – поспівчувала Люсі. – Що ми маємо зробити для них?

– Залишимо їх у спокої, – запропонував Юстас, і тієї ж миті затремтіла земля.

Свіже повітря раптом стало ще свіжішим. І щось яскраво спалахнуло позаду. Усі обернулися. Тіріан обернувся останнім, бо боявся. Там був той, до кого він прагнув усім серцем, – величезний і справжній золотий Лев, сам Аслан, і решта вже стояли на колінах навколо його передніх лап, ховаючи руки та обличчя в гриві, а він нахилив уперед голову, аби доторкнутися до них язиком. Потім він

затримав свій погляд на Тіріані, і той, тремтячи, наблизився й стрімко кинувся до лап Лева, а Лев поцілував його і сказав:

– Молодець, останній королю Нарнії, який твердо стояв у найлихішу годину.

– Аслане, – попросила Люсі крізь сльози, – чи можеш ти... зроби, будь ласка, щось для цих бідолашних гномів.

– Люба, – відповів Аслан, – я покажу вам обом, що я можу зробити і чого не можу.

Він підійшов до гномів ближче і неголосно проревів, хоча повітря при цьому здригнулося. Та гноми обізвалися один до одного:

– Чуєш? Це та банда з того боку хліва. Намагаються нас пристрахати. За допомогою якоїсь машинки. Не варто звертати увагу. Не дамо знову обдурити нас!

Аслан підняв голову і труснув гривою. Миттєво на колінах у гномів з'явилися різні ласощі та делікатеси: пироги, язички, голуби, трюфелі, морозиво, а у правій руці в кожного келих із добірним вином. Та користі з того було мало. Вони заходилися пожадливо їсти й пити, хоча було видно, що вони не здатні відрізнити смак до ладу. Їм здавалося, ніби вони їдять та п'ють те, що можна знайти в хліву. Так, один казав, що силкується їсти соломку, інший – що йому дістався шматок старої ріпи, а третій – що знайшов лист сирії капусти. Потім вони піднесли до губ золоті келихи з добрим червоним вином і сказали:

– Кхе-кхе. Це ж треба: пити помий з корита, з якого пив осел? Ніколи не думали, що дійдемо до такого.

Та незабаром кожному стало ввижатися, що інший знайшов смачніший кус, тож вони заходилися хапати і виривати один у одного ласий шматок і сварилися доти, доки не зав'язалася справжня бійка, і всі ласощі та делікатеси були розмазані по їхніх фізіономіях та одязі і розтоптані під ногами. Нарешті вони усілися, щоб висякати роз'юшені носи та потерти синці, і сказали:

– Що ж, принаймні, нас не пошили в дурні. Нас кругом пальця не обкрутиш. Гноми для гномів.

– Ось бачите, – промовив на те Аслан, – вони не дають нам стати їм у пригоді. Вони віддали перевагу не вірі, а лукавству. Їхня темниця лише у їхніх головах, і поки вони ще у тій темниці. І не можуть вийти з неї, бо дуже бояться, щоб їм не задурили голови. Але, ходімо, діти. У мене є ще одна справа.

Він підійшов до дверей, і всі подалися за ним. Тут він підвів голову і як зареве: «А тепер прийшов час!», потім ще голосніше: «Час!», і так голосно, що голос його долинув до зірок і вони мало не задрижали: «ЧАС». І двері відчинилися настіж.

Розділ 14

Нарнію огортає ніч

Усі з'юрмилися праворуч, трохи позаду від Аслана, та мовчки дивилися у прочинені двері.

Вогнище згасло. Всюди панувала темрява: ліс попереду не можна було навіть розрізнити, якби на тлі обсипаного зорями неба не вимальовувалися виразні силуети дерев. Аслан знов заревів, і зліва усі побачили ще одну темну постать. Тобто навіть не постать, а темну беззоряну пляму на чорній нічній завісі. Пляма та росла й піднімалася усе вище, доки не перетворилася на людську постать, більшу за будь-якого з велетнів. Усі присутні знали на географії Нарнії досить добре, аби зрозуміти, де саме підвівся на ноги велетень – те сталося на вересовій пустці, що простягалася на північ поза річкою Кам'янкою. Джил із Юстасом одразу ж згадали, що колись у глибокому підземеллі за цими пустинними землями бачили спочиваючого гіганта. Їм тоді сказали, що ім'я йому – Час, а прокинеться він тоді, коли світ зустріне свій кінець.

– Так, – промовив Аслан, хоч ніхто й не прохопився ані звуком. – Доки він лежав у глибокому сні, ім'я йому було Час. Але тепер, коли він прокинувся, прийшла пора давати йому нове.

Велетень підніс до губ рога – і так само зробила чорна химерна фігура на тлі зірок. Трохи згодом – забагато часу потребує звук, аби долати відстані, – почулося гудіння рога: моторошне та високе, але разом із тим сповнене убивчої, потойбічної краси.

І небо одразу ж сповнилося падаючими зірками. Одна падаюча зірка – то вже дивовижне видовище, але тепер вони осипалися із небесного склепіння десятками, сотнями, тисячами, наче справжній зоряний дощ. Небосхил усе сипав й сипав зірками, а коли настало затишшя, усім здалося, нібито на тлі чорного неба постала ще одна фігура на кшталт велетня. Тінь її була у зовсім іншому місці, просто в них над головами, немовби в самісінькій безодні неба. «Може, то хмара», – припустив Едмунд, та хоч би чим те не було, але на тому місці більше не засвітилася жодна зірочка – сама лише непроглядна темрява нависала над усіма, а з усіх боків тривав зорепад. Трохи згодом, поволі, темна тінь почала ширитися, заливаючи собою

небокрай: спочатку почорніла чверть неба, потім тьмяною завісою затягнуло вже половину, і, зрештою, лише на горизонті зорі продовжували ширяти в небі.

Не без здивування (і, чого вже таїти, не без остраху) усі раптом збагнули, що коїться навкруги. Темрява, що поступово залила собою усе небесне склепіння, була зовсім не тінню і не хмарою: то була порожнеча, що залишилася, коли небо покинули всі зірки. Не лишилося жодної – Аслан покликав їх додому.

Останні миті зорепаду зачаровували: зірки падали скрізь, а як уже знали Едмунд із Люсі, яким довелося зустрітися із зіркою за часів своїх мандрювань, зірки в Нарнії – то зовсім не великі палаючі кулі, а люди, сяючі люди, що спускалися з небес, із палаючим сріблом волоссям та списами із білого розпеченого металу. Вони з неймовірною швидкістю наближалися до землі, із шипінням приземляючись на опалену від їхнього жару траву, та, промайнувши повз друзів, зупинялися десь позаду та трохи праворуч.

І це було добре, бо, коли на небі не лишилося жодної світлої плями, мало стати так темно, що ніхто і нічого не міг бачити. Та скупчення зірок у них за спинами випромінювало невтримне біле світло: усі могли бачити безкраї простори нарнійських лісів так виразно, ніби на них спадало світло ліхтаря. Кожен кущик чи травинка відкидали чітку тінь, а обриси кожного листочка вимальовувалися так гостро, що здавалося, нічого не варто об нього порізатися.

На землі перед ними лежали їх власні тіні. Тінь Аслана простяглась трошки ліворуч: величезна та жахлива – вона виділялася серед інших. А над усім цим простягалось непорушне темне небо, що втратило свої зірки назавжди.

Світло позаду них (і трохи праворуч) було таким сильним, що навіть освітило схили Північних земель. Там щось рухалось. Величезні тварини сповзалися у Нарнію – великі дракони, гігантські ящірки та птахи без пір'я із кажановими крилами – і щезали в лісах. Кілька хвилин там стояла тиша. Потім вони почули – спочатку дуже тихі, наче здалеку, – звуки плачу, а потім, з усіх напрямів, шурхіт, тупіт і звуки крил, що наближалися. Через деякий час можна було розрізнити тупотіння маленьких ніжок від тупотіння великих і цокотіння маленьких копит від важкої ходи більших звірів. А потім навколо з'явилися тисячі блискучих очей. І нарешті з тіні дерев, рятуючи своє

життя в нестримному бігу, тисячами та сотнями тисяч стали з'являтися всі: розумні звірі, гноми, сатири, фавни, велетні, остраханці, древлянці, тупотути та дивні неземні створіння із далеких островів чи з невідомих Західних земель. І всі вони поспішали до дверного отвору, перед яким стояв Аслан.

З усієї подорожі лише цю її частину, мов примхливий сновид, опісля ледь можна було згадати. І тим паче ніхто не міг потім сказати, скільки саме часу минуло. Інколи здавалося, що промайнуло кілька хвилин, а потім – що все те тягнеться вже довгі роки. Звичайно, така ватага нізащо б не пройшла крізь невеличкий дверний отвір, але чи то він збільшився, чи то істоти зменшилися до розмірів комашок – щось таке трапилося, але геть непомітно для всіх присутніх.

А лавина розмаїтих створінь підкотилася вже зовсім близько, і що ближче звірі були до зірок, то яскравіше блищали їхні очі. А коли вони опинялися зовсім поряд із Асланом, траплялося одне з двох: вони заглядали йому в очі (не зовсім певен, що із власної волі – скоріш за все, вони не змогли б того не зробити, навіть якби і воліли) і, щойно вони здійсмали очі, вираз їхніх облич жахливо змінювався й на них виразно читалися страх та ненависть. Ось тільки за мить з розумних істот вони перетворювалися на звичайнісіньких собі тварин і обличчя їхні розгладжувалися. І всі, хто палав ненавистю до Аслана, завертали праворуч і щезали в його безкрай чорній тіні, що, як ви вже здогадалися, вкривала все зліва від дверного отвору, і ніколи більше діти їх не бачили, а ми не знаємо, що із ними сталося. Ті ж звірі, що дивилися на Аслана із любов'ю, хоч які й не були налякані, проходили у двері справа від Аслана. І незвичні ж серед них траплялися створіння: Юстас навіть упізнав одного з тих гномів, що розстріляли коней, та в нього не було часу дивуватися таким речам (і не йому було судити), бо радість витіснила в нього з голови будь-які інші переживання. Серед тих, кому пощастило стояти разом із Тіріаном та друзями, були всі ті, кого вони вважали загиблими: кентавр Рунвіт, єдиноріг Діамант, і кабан, і ведмідь, і орел Гострозір, і пси, і коні, і гном на ім'я Погін.

– Усе вище і все далі! – прокричав Рунвіт та блискавкою понісся на захід. І хоча вони не зрозуміли його, слова ті збурили в них піднесення і хвилювання. Кабан щось дружньо прохропів, а ведмідь саме збирався зауважити, що все ще анічогісінько не зрозумів, коли помітив за

їхніми спинами плодові дерева та, перевалюючись, почвалав до них так швидко, як тільки міг, і там, без сумніву, знайшов щось і без слів йому доступне. Але пси лишилися, помахуючи хвостами, та Погін лишився, тиснучи кожному руку і всміхаючись від вуха до вуха. Діамант нахилив свою білу як сніг голову королю до плеча, а король щось прошепотів йому у вухо. І лише після цього всі знов звернули увагу на те, що коїлося за прочиненими дверима.

Нарнія лишилася драконам і великим ящерам на поталу. Вони снували туди-сюди, виринаючи із корінням дерева та розгризаючи їх, наче стебла ревеню. Із кожної хвилиною ліси рідшали, і невдовзі вся країна стояла голою, так що тепер можна було роздивитися чи не найдрібніші пагорби та западини, що до цього ховалися за зеленою рослинністю. Трава пожухла, і зовсім скоро Тіріану спало на думку, що дивиться він на світ голих скель та мертвої землі. Важко було повірити, що то колись був квітучий край: чудовиська постаріли та повмирали, і плоть їхня зсохла, оголивши кістки. Через деякий час усюди на мертвому камінні лежали самі скелети, що виглядали немов скелети померлих тисячі років до того тварин. Досить довго нічого не відбувалося.

Нарешті щось біле – довга суцільна тасьма, така ж біла, як і світло стоячих на землі зірок, наблизилося до них зі сходу. Тишу порушив невиразний, але неспинний стугін: спочатку схожий на бурмотіння, невдовзі він перетворився на гуркіт, а ще скоро нічого не можна вже було розчути за оглушливим ревінням. І тепер вони могли розгледіти, що саме – і як швидко – до них наближалось: то була пінява стіна води. Море піднімалося. Тепер, коли не лишилося дерев, усе було видно, мов на долоні: річки ширшали, а розрізнені озера стягувалися в одне; долини перетворювалися на озера, а пагорби – на острівці, що невдовзі зникали під водою. Високогірні пустки зліва та ще вищі гори справа кришилися та розсипалися, зі сплесками та гуркотом зникаючи під суцільним морем, що все прибувало. Вируюча вода дійшла аж до самісінького дверного порога (утім, не перелившись через край), і піняві хвилі хлюпотіли коло передніх ніг Аслана. Усюди, до самого обрію, простягалася водна гладінь.

А десь попереду на обрії зайнявся світанок: сіра смуга, що ширилася на небокраї, не віщувала нічого доброго. Вона все світлішала, доки зоряний світ, що линув з-позаду від зірок, не розчинився у тому похмурому вранішньому світлі. Нарешті зійшло сонце. Лорд Дігорі та леді Поллі презирнулися та кивнули одне одному: ці двоє вже бачили колись вмираюче сонце – десь далеко-далеко, в іншому світі, і, побачивши це, не могли не здогадатися – сонце над Нарнією доживало останні хвилини. Воно було втричі – а може, й у двадцяттеро – більшим за себе звичайне і змінило колір на темно-червоний. Проміні його освітили велетня на ім'я Час – і він також видався їм червоним. У багряному світлі сонця безкраї простори води під ним скидалися на море крові.

Потім визирнув місяць, але зовсім не там, де йому годиться, – дуже близько до сонця, він, як і все навколо, здавався обагреним кров'ю. Варто йому було показатися, як сонце почало вистрілювати язиками вогню, схожими на вуса чи химерні багряні змії. Здавалося, ніби восьминіг намагався притягнути до себе місяць мацаками, хоч, може, сонце й насправді притягувало його. Наближався він спочатку повільно, а потім усе швидше й швидше, доки нарешті довгі язики полум'я не обвилися кругом місяця і вони із сонцем не перетворилися на велику палаючу кулю, з якої в море, із шипінням здіймаючи хмари диму, полетіли згустки вогню.

– А тепер – Час! – мовив Аслан.

Велетень жбурнув свій горн у море. Простяг руку – вона видалася дуже темною і довгою – через усе небо і, дотягнувшись до сонця, взяв його в долоню та розчавив у кулаці, як ви б розчавили апельсин. І вмить землю огорнув непроглядний морок.

Усі, крім Аслана, відскочили від дверного отвору, через який тепер дмухнув крижаний вітер, такий холодний, що краї вже вкрилися бурульками.

– Пітере, Великий королю Нарнії, – вимовив Аслан, – зачини двері!

Тремтячи від холоду, Пітер нахилився в темряву та потягнув двері, що із нехиттю заскрипіли об лід. Доволі незграбно (бо руки його задубіли від холоду) король дістав золотий ключ та замкнув їх.

Дивні речі бачили вони крізь ті двері, але ще дивніше було тепер озирнутися й побачити себе під теплим полуденним сонцем, коли над головою – блакитне небо, під ногами – квіти, а поруч – Аслан, і сміхом блищать його очі.

Лев спритно розвернувся, присів та, шмагнувши себе хвостом, припустив на захід, мов золота стріла.

– Ходімо все вище! Ходімо все далі! – крикнув він через плече.

Але хто міг його наздогнати? Тож усі просто попрямували на захід.

– Що ж, – підсумував Пітер, – Нарнію огорнула ніч. Що це, Люсі? Ти ж не плачеш, правда? Тепер, коли всі ми поряд, а попереду на нас чекає Аслан?

– Не намагайся мене заспокоїти, Пітере, – похитала головою Люсі. – Я знаю, що Аслан не став би. Я певна, що немає нічого поганого в тому, аби оплакувати Нарнію. Подумай лише про все, що лежить мертвим та змерзлим та отими дверима. До того ж я сподівалася, що світ той житиме завжди, – додала Люсі. – Я знала, що нашому такого не судилося, та сподівалася, що, може, хоч на Нарнію чекає ліпша доля.

– Я бачив її народження, – промовив лорд Дігорі, – не знав, що мені судилося побачити і кінець.

– Друзі, – сказав Тіріан, – дівчатам гоже плакати. Бачите, я й сам не можу втриматися. Я бачив смерть моєї матері. Який ще світ, крім Нарнії, я знав? Це було би нечесно і нечемно – не сумувати за Нарнією.

Вони пішли від дверей, проминули гномів, що й досі сиділи, збившись до купи у своєму уявному хліву, і дорогою розмовляли про давні війни та мирні часи, стародавніх королів та звияти Нарнії.

Собаки були й досі з ними. Інколи й вони долучалися до бесіди, але не часто, бо були занадто зайняті метушливим гасанням взад-вперед та обнюхуванням навколишньої трави, від якої вони зрештою починали чхати. Несподівано пси наткнулися на запах, що чимало їх схвилював, бо всі одразу ж почали сперечатися щодо нього: «Так, це воно!», «Ні, не воно!», «Це саме те, про що я кажу – кожен розпізнає той запах!», «Забери звідсіля свого великого носа та дай іншим принюхатися!»

– Що там, друзі? – не витримав Пітер.

– Остраханець, сір, – одночасно обізвалися декілька собак.

– Тож ведіть до нього! – наказав Пітер. – Байдуже, як він зустріне нас: як ворог чи як друг, у будь-якому разі ми будемо йому раді.

Собаки рвонули вперед та за мить повернулися, біжучи так швидко, ніби від цього залежало їхнє життя, і вигавкуючи: «Це й справді остраханець! Це й справді він!» (Розумні собаки в цьому сенсі ненабагато відрізняються від звичайних: що б вони не робили, вони завжди вважають, що то неймовірно важлива справа.)

Інші поспішили слідом за собаками і побачили молодого остраханця, що сидів під каштаном за прозорим ручаєм. То був Емет, що одразу ж підвівся та поштиво їм уклонився.

– Пане, – звернувся він до Пітера. – Невідомо мені, чи ви мій друг чи ворог, але я будь-кого матиму за честь. Чи не казав обізнаний поет, що благородний друг – то найліпший дар, а благородний ворог – другий ліпший?

– Пане, – мовив на те Пітер, – не гадається мені, що між нами має постати незгода.

– Скажіть-бо нам, хто ви і що із вами трапилося, – попрохала Джил.

– Якщо то буде довга історія, давайте-но всі нап'ємося на порозсідаємося, – прогавкали собаки. – Бо ми вже дещо притомилися.

– І те не дивно – подивіться лише, як ви гарцюєте повсякчас, – усміхнувся Юстас.

Тож люди посідали просто на траву, а собаки, шумливо напившись із ручаю, розташувалися поруч. Засапані, із головами набік, аби краще почути історію, вони сиділи струнко, мов аршин проковтнули. Один лише Діамант стояв – він вилощував об бік свій довгий ріг.

Розділ 15

Усе вище і все далі

— ...Хай буде відомо вам, о королі, чия військова слава передує їм, і ви, ясновельможні пані, чия краса осяює всесвіт, — почав він свою розповідь, — що я не хто інший, як Емет, сьомий син Гарпи, таркаана славетного міста Ташбаана, що лежить поза великою пустелею, як іти звідси просто на захід. Разом із дев'ятьма та ще двадцятьма іншими воїнами під ватагою таркаана Рішди нещодавно прийшов я до Нарнії. Треба визнати, що щойно почув я про те, що метою нашого походу є Нарнія, то радістю наповнилося серце моє, бо здавна мріяв я зійтися з вами на полі бою та вкрити себе славою великою. Та, дізнавшись про те, що йти нам доведеться не як воїнам, а перевдягнутими купцями та їхнім почтом (найганебніше плаття, що може натягти на себе воїн і син таркаана), та шлях наш торити оманю та кривдою, то через таку ганьбу первісна радість полишила моє серце. Та приниженню моєму не було меж, коли дізнався я, що ми йдемо не в бойовий похід, а в услужіння якійсь мавпі! Та це не все: коли мавпа проголосила, що Таш і Аслан — суть єдине, темрява впала на очі мої! Та й як могло бути інакше, якщо, скільки я пам'ятаю себе, Ташу єдиному я слугував, а найпотаємнішим моїм бажанням було досягти розумом своїм путі його та, якщо буде на те його воля, зустрітися з ним лицем до лиця й заглянути йому в очі. Ім'я ж Асланове було мені ненависне.

І як ви бачили на власні очі, кожної ночі збирали нас біля тієї вкритої соломою халупи, де ми розкладали багаття й чекали, доки мавпа не виведе з халупи щось таке о чотирьох ногах, а от що — як не вдивлявся я, а за відблисками розгледіти не міг. А от інші — будь то люди чи звірі, падали перед ним долілиць та віддавали йому почесні, що належить віддавати богам. І вирішив був я, буцімто вводить таркаана в оману шахрайським чином та язиката мавпа, бо хіба може те покірне створіння, що виводить вона з халупи, бути Ташем Непереборним та Невблаганним чи будь-яким іншим богом; та лише зазирнув я таркаану в обличчя та почув ті слова, що казав він до мавпи, як запаморочилося у мене в голові, бо зрозумів я: таркаан і сам не вірить у те, про що говорить. Так само, як не вірить він у Таша, — бо

інакше як насмілювався б він зневажати того, кому поклоняються ті, хто вірить?

Коли я це збагнув, великий гнів охопив мене і лише одна думка не давала мені спокою: чому істинний Таш не спопелить таркаана з його мавпою вогнем небесним? Як же ж кортіло мені помститися тим двом, та до слушної години вирішив я накинути хомут смирення на коня гніву свого та притримати свого язика, а натомість подивитися, чи надовго у самого Таша вистачить терпіння, коли глузують з імені його. Так усе тягнулося до вчорашньої ночі, коли та мавпа чомусь не витягла на люди оте сміховисько в жовтій шкурі, а натомість привселюдно оголосила, що кожен, хто бажає зустрітися віч-на-віч із Ташланом (то вони так зліпили два імені в одне, аби довести, що Таш та Аслан – то одне й те саме), – той може здійснити свою мрію, якщо сміливості не забракне, а зробити те легко: просто увійти у хлів! І мовив я сам до себе: без сумніву, тут вигадали нові хитрощі, але які? Гадати ж довго мені не довелося: коли рудий кіт наважився увійти у хлів, а потім, витріщивши очі, злетів на дерево, втративши розум і здатність вимовити хоча б одне-єдине слово, то я зрозумів це так, що Таш, якого вони кликали на всі голоси, прийшов. Прийшов, аби покарати тих, хто глумився з імені його. І хоча від благоговійного трепету, що охопив моє серце, воно перетворилося на бурдюк із водою, моя давнішня мрія здолала страх. Тому, втамувавши дрижання в колінах та зціпивши зуби, аби не скакали, я мовив собі: не побачити Таша лице до лица, коли є така змога, не личить тому, хто мріяв про те все життя, навіть якщо ціною тому твоє життя й буде. І ступив я крок уперед, і визвався увійти у хлів. Таркаан же, хоч і неохоче, дозволив.

І увійшов я до хліва. Та здивувався немало, коли побачив перед собою денне світло (у якому ми перебуваємо й донині), бо ззовні здавалося, тут має бути глибокий морок. Та довго роздивлятися мені не дали – майже одразу ж я змушений був вступити в двобій з одним із наших же вояків. Побачивши його, я зрозумів, що хитра мавпа з таркааном у змові поставили його біля дверей, аби вбивав кожного, хто, з ними не у змові, насмілювався б увійти у хлів. Той воїн був у змові з ними, тому, воістину, був таким самим пройдисвітом і кривдником світлого імені Таша, як і ті, що послали його. І сказав я собі, що зроблю, мабуть, послугу Ташу, позбавивши світ від того, хто заплямував свою честь оманю та кривдою. Тому без докорів сумління

зійшовся я з ним у двобої, а здолавши злодія, викинув його геть за двері.

Тільки тепер я був у змозі озирнутися навкруги. І побачив я безкрайне блакитне небо та зелені землі під ним та набрав повні груди солодкого повітря просторів, що розгорталися переді мною. І сказав я собі: що за дивні краї, куди я потрапив, – а чи не Ташеві це омріяні землі? З тими думками і вирушив я вдалечінь, аби відшукати його самого.

Мій шлях пролягав серед духмяних трав та розмаїття квітів, поміж дерев, на яких набиралися соків плоди. А я йшов і йшов, коли переді мною постали дві скелі. А між ними – одна-єдина вузька стежина. Саме тут я і зустрів його, Великого Лева.

Спритністю він не поступався страусу (якщо відомо вам, яким спритним була той птах), розмірами – слону; а грива його була схожа на водоспад зі щирого золота, а очі – як золото в тиглі. І був він страшнішим за палаючу гору Лагор на заході від Ташбаана та прекраснішим за все, що існує у світі, – так троянда, що розквітла, прекрасніша за пил пустелі. І вирішив я: ось і прийшов мій смертний час, бо Лева, який є втіленням усіх чеснот, либонь, відомо, що все своє життя слугував я Ташу, а не йому. А втім, краще вже побачити все те, що я побачив, а наприкінці шляху зустріти Лева, аніж прожити усе життя – нехай навіть і тісноком усього світу! – і померти, нічого не побачивши і не зустрівши Лева. Так вирішив я і приготувався до смерті. А Лев нахилив золотаву голову, лизнув мене у чоло та мовив:

– Сину мій, я радий, що ти прийшов до мене!

Я ж відповів:

– На жаль, повелителю, не можу я бути сином тобі, бо не тобі я слугую, а Ташу.

Він же мовив:

– Чадо моє, щиро слугуючи Ташу, ти насправді слугував мені.

Тоді, побажавши більше мудрості та розуміння, подолавши страх свій, я кинув виклик славетному, кажучи:

– Господи, хіба ж виречене мавпою то є істина, наче ти і Таш є суть єдине?

І загарчав той так, що полягла трава, та гарчав він не на мене. І ось що він сказав мені:

– Неправда то! Ми різні й різні настільки, що одне одному супротивні: немає і бути не може доброго вчинку, що зроблено в ім'я Таша; так само, як і немає і бути не може лихого вчинку, скоєного в ім'я моє. Ось чому людина, яка, хай навіть і присягнулася Ташу, робить добрі вчинки – то робить вона їх не заради нього, а в ім'я моє, і саме мені віддавати їй по ділах її. Якщо ж хто, прикриваючись моїм ім'ям, вчиняє зле, то нехай би як не присягався він мені, а вчинками своїми він слугує Ташу, а коли так, то кому ж і судити його, як не тому, кому догоджав він ділами своїми. Чи зрозумів ти мене, чадю моє?

– О Господи, – відповідав я на те, – як не зрозуміти тебе, бо істину ти кажеш; та заради ж тієї істини, мушу зізнатися, що всі дні життя свого прагнув я зустрічі з Ташем.

– Любе чадю моє, – мовив у відповідь той, кого я зустрів, – якби ти прагнув зустріти мене, твій шлях не був би таким звивистим та довгим. Та врешті-решт кожен знаходить те, що насправді шукає...

І відчув я, як диханням своїм втамував він дрижання рук та ніг моїх, і я знову твердо стояв на ногах. А потім провістив він, що ми зустрінемося знов і що путь моя лежить далі вперед та вглиб, а з тим обернувся на золотий вихор та щез.

...Ось вам, ваші королівські величності, і вся моя оповідь. Відтоді я й блукаю цими дивними землями в пошуках його, а щастя, що переповнює мене, таке велике, що навіть забирає сили, як та кровоточива рана. Та великим я вважаю дивом, що назвав він мене «любим чадом своїм», а насправді я лише пес нікчемний...

– Гав! Гав! Що ви таке брешете?! – підхопився один з двох собак.

– Даруйте мені, пане пес, – відповів Емет. – Це такий сталий вислів ходить у нас в Остраханстві.

– Гр-р-р, який негар-р-рний вир-р-раз, – прогарчав пес.

– Облиш, він не хотів нікого обр-р-разити, – заспокоїв його старший собака. – Ми ж називаємо своїх цуценят «хлопцями», коли вони занадто бешкетують.

– Гм, – погодився перший. – Так само ми інколи кажемо «дівчатка», коли маємо на увазі...

– Гр-р-р! – у свою чергу попереджаючи, загарчав другий. – Не забувай, де ти є. Тут таких слів не вживають!

– Ой, дивіться! – зупинила обох Джил. Усі озирнулися та побачили, що до них простує шляхетною ходю щось таке сріблясто-сірої масті,

легко, хоча й неспіливо, переступаючи чотирма ніжками. Усі роззявили рота і довгу мить так і простояли, поки у всіх одразу ж не вихопилося: «Та це ж наш Верть!» Утім, упізнати його й справді було важко: ніхто й ніколи не бачив його у рідній, ослячій шкурі, тим паче у сонячному світлі. А різниця була просто разюча. Тепер він був самим собою: миловидним осликом з ніжною на дотик, димчастою шкурою, з таким безневинним обличчям, що, якби ви побачили його, ви б зробили те саме, що зробили Джил та Люсі: вони підбігли до нього, обійняли його за шию, чмокнули його просто в ніс та почухали за обома вушками.

А потім почали розпитувати його, де він був і що з ним трапилося. Він розповів їм, що разом з іншими звірами увійшов до хліва, але, як він зізнався, вирішив триматися осторонь від інших та якомога далі від Аслана. Бо як побачив він справжнього Аслана, то зробилося йому так соромно за ті витівки з перевдяганням у лев'ячу шкуру, що хоч нікому в очі не дивись. Тож, похнюпивши голову, плентався він позаду, а потім, підвівши очі, побачив, що усі друзі прямують на захід, а там іще ухопив травички («Нічого кращого в житті не куштував!» – зізнався він), набрався хоробрості та потьопав слідом за іншими.

– А от що мені робити, коли я насправді зустріну Аслана, авжеж, я й гадки не маю, – зітхнув він наостанок.

– Усе буде гаразд, він не заподіє тобі лиха, – за всіх відповіла королева Люсі.

І всі разом вони вирушили на захід.

Вони добре пам'ятали Асланові слова: «Усе вище і все далі!», розуміючи їх, як напрямок, у якому належить рухатися, – і виходило саме на захід.

У тому ж напрямку рухалися й інші, але на цих зелених полях без кінця й без краю натовпу не було.

Час не змінився, був так само ранок, бо повітря все ще було напоєне ранковою свіжістю. Дорогою вони зупинялися: з одного боку – аби помилуватися краєвидом, а з іншого – як не роздивлялися навкруги, а все ж чогось ніяк не могли збагнути.

– Пітере, – нарешті спитала Люсі, – як ти гадаєш, де ми?

– Сам не знаю, – відповів Великий король. – Це мені щось нагадує, а от що саме – слів не добуру. От щось таке, ніби колись давно ми тут

уже були, іще у дитинстві, і начебто чи то свято, чи то канікули, а що саме – ніяк не пригадати!

– Еге ж, либонь, гарні то були канікули! – гмикнув Юстас. – А я от готовий битися об заклад, що ніде у нашому світі немає таких місць, як це. Варто лише придивитися до кольорів. Погляньте лише на ті блакитні гори попереду. Де й у яких горах на нашій землі ви бачили таку блакить?

– А це часом не країна самого Аслана? – припустився Тіріан.

– Принаймні, не та країна, яку бачила я з вершини тієї гори, що далеко на сході, за межами світу, – відповіла Джил. – Я знаю, бо бачила її на власні очі.

– Якщо вас цікавить моя думка, – мовив Едмунд, – якщо мені це щось нагадує, то нагадує саму ж Нарнію. Ті гори попереду, за якими постають іще більші гори зі сніговими шапками, – здається, ми бачили схожий краєвид, коли милювалися з західного кордону Нарнії горами, що за великим водоспадом.

– Гори справді схожі, – озвався Пітер. – От тільки ці гори значно вищі.

– А як на мене, то не дуже вони і схожі, а якщо і схожі, то аж ніяк не на західне пасмо, – мовила Люсі. – От подивіться-но – он туди! Ті зелені пагорби, порослі лісом, за якими майорять блакитні гори, хіба не схожі вони на північні кордони Нарнії?

– Навіть не те, що схожі, – відповів Едмунд, коли придивився пильніше, – а то вони і є! Он, бачте, гора Олвін за двома верхівками, а ондечки – гірський перевал до Древляндії.

– І все ж, – роздумливо простягнула Люсі, – бути схожим не означає «бути тим самим». Ці гори дуже схожі на ті, але вони інші. Вони яскравіші, вони й вищі, вони й далі від нас, ніж були, якщо мені не зраджує пам'ять, а до того ж вони... вони.... Якись на диво... бракує слів...

– ...справжні, – стиха промовив лорд Дігорі, ніби розмірковуючи сам із собою.

Тут почувся шурхіт могутніх крил – то в небо здійнявся орел Гострозір. Закинувши голови, усі супроводили його поглядом, доки він не перетворився на темну цяточку у яскравій блакиті; цяточка зробила широке коло та, наче камінь, полетіла до землі. У тих, хто стояв унизу,

аж серце зайшлося. Та не встигли вони злякатися за птаха, як орел знов розправив крила та за мить опинився на землі.

— Королі та королеви! — не став випробовувати їхнє терпіння він. — Усі ми дивилися та не бачили. Не бачили того, що перед нами. І тільки зараз настає прозріння. Зверху, з небес, я бачив усе: а бачив я й Вересилію, країну йотунів, та Боброву греблю, та велику ріку, і навіть королівський замок Кейр-Паравель — він так само виграє баштами на березі Східного моря. Нарнія — не вмерла. Ось вона, Нарнія!

— Але як так може бути? — здивувався Пітер. — Бо сказано було Асланом, що ми, старші діти, занадто дорослі, аби повернутися до Нарнії! А ми — тут...

— Дійсно, — підхопив Юстас, — тим паче, що всі ми на власні очі бачили, як над Нарнією згасло сонце.

— А до того ж, — додала Люсі, — тут усе якесь інше! То ж за ким правда?

— Правда за орлом! — раптом почувся голос лорда Дігорі. — Послухайте, Пітере, коли Аслан казав, що ви — занадто дорослі, аби повернутися до Нарнії, він мав на увазі ту Нарнію, де ви були і яку ви уявляли у своїх мріях. То була Нарнія ваших мрій. А мрії, як відомо, народжуються, сяють та згасають. Омріяна вами Нарнія, якщо завгодно, була лише тінню справжньої Нарнії, яка завжди була і завжди буде, — і ось вона перед очима; там само, як і весь наш світ, зі старою доброю Англією й усім, що в ньому є, — то лише тінь, що її відкидає якась маленька частка того, що є справжнім світом Аслана. Тож не треба сумувати за Нарнією, яку ти знала, Люсі. Усе, що було в ній доброго, і все, що було для тебе важливим, у тій, колишній, Нарнії, усе до останньої дрібної тваринки — усе потрапило сюди через ті, на перший погляд звичайні, двері. Що ж до різниці, то вона, звісно, є: така ж, як між справжньою річчю та тінню, що вона відкидає, як між життям наяву та про нього уявою.

Його слова пролунали для інших, наче побудка, що її зіграла сурма; та не встигли всі прокинутися як слід, як він зітхнув та додав:

— До речі, усе це є ще у Платона — чого їх навчають у тій школі?

І тут уже старші дітлахи не втрималися від реготу. Ці ж чи майже ці самі слова він казав їм у давні часи ще в іншому світі, коли його борода була ще сивою, а не золотавою, як тепер. Він зрозумів, чому вони регочуть, усміхнувся, а потім розреготався й сам. Та невдовзі до

всіх повернулася світла журба – саме вона, нехай буде вам відомо, й супроводжує невимовне щастя; а може, таке воно і є, невимовне щастя, від якого наліне саме світла журба, і тоді жарти стають просто недоречними.

Чим та, осяяна сонцем земля, відрізнялася від тієї Нарнії, яку всі знали, – годі й пояснювати: це наче на пальцях з'ясовувати, чим на смак відрізняються тамтешні фрукти від тутешніх. Утім, хоча б деяку уяву допоможе дати таке порівняння.

Отже, уявіть собі, ніби ви сидите біля вікна, з якого розгортається просто-таки дивовижний краєвид з морським узбережжям або, скажімо, зеленою полониною серед скелястих гір. У тій же кімнаті, саме напроти вікна, на стіні висить дзеркало. Так от, якщо відвернутися від вікна та зазирнути в дзеркало, то можна побачити той самий краєвид, що й за вікном: те саме море чи ті самі гори з полонинами – усе те саме і водночас не таке. І тут я насмілюся б стверджувати, що в деякому сенсі у дзеркалі оте море або полонина насправді інакші: яскравіші, глибші й дивовижніше за ті, що за вікном, – у дзеркалі вони схожі на сторінку з казки, яку ви, може, й не чули, але вам так і кортить дізнатися, що там далі...

От така ж була й різниця між тією Нарнією, що залишилася позаду, та тією, що поставала перед очима тепер. Нова Нарнія була глибшою за ту, що залишилася за дверима: кожен камінець, кожна квіточка або травинка тут набували нового й глибшого значення. От і весь мій опис, а кращого від мене годі й чекати, бо, як то кажуть, краще вже побачити все на власні очі, ніж слухати про те від когось іншого.

А от хто наважився виказати словами те, що в усіх інших було на серці, то був Діамант. Він тупнув правим переднім копитом і заіржав так, що не почути його було неможливо:

– О-го-го! Я нарешті вдома! Це моя країна! Нарешті я знайшов її! Я шукав її усе життя, не знаючи, що шукав саме її! Тільки тепер я зрозумів, чому ми всі так любили її, нашу стару Нарнію – тому що вгадували у ній риси Нарнії прийдешньої! Е-ге-гей! Гайда за мною! Усе далі й все вище! Уперед!

Він струснув гривую, став дибки та полетів уперед – якби те було у нашому світі, то таким чвалом він зник би з очей за якусь мить. А тут трапилося неймовірно: усі підхопилися та припустили слідом за ним, і невдовзі, на превеликий подив, побачили, що не відстають від нього

ані на крок. І не тільки люди й собаки, а й тихий маленький ослик Верть і навіть Погін на своїх коротеньких ніжках. В обличчя їм дмухнув зустрічний свіжий вітер – так, ніби вони мчали в автівці без вітрового скла. Земля побігла назад, як те бачиться з вікна швидкого потяга. А вони летіли все швидше й швидше, без втоми та задишки.

Розділ 16

Прощання із царством тіней

Якби ми могли бігати без утоми стільки, скільки заманеться, то, гадаю, ніхто й ніколи б не зупинявся, хіба що тільки задля дуже вагомої причини. І така причина знайшлася, коли Юстас несподівано заволав:

– Оце так! Стійте! Дивиться лишень, куди ми прямуємо!

І не дивно: перед ними було озеро Чан, а за ним – височезні стрімкі скелі, з яких униз щомиті збігали тисячі й тисячі тонн води. Деінде води Великого водоспаду мерехтіли, переливаючись діамантами, деінде зливалися темно-зеленими потоками, і навіть тепер, на значній відстані від нього, вуха у друзів позакладало від оглушливого реву, із яким вода обрушувалась в озеро.

– Не зупиняйтеся! Усе вище і все далі! – покликав їх Гострозір, трохи змінивши курс і прямуючи тепер угору.

– Добре йому казати, – пробурмотів Юстас, але й Діамант вигукнув:

– Не зупиняйтеся! Усе вище і все далі! Не зупиняйтеся і біжить, як і до цього бігли.

Голос його потонув у ревінні водоспаду, але наступної миті всі побачили, як він пірнув до озера. За ним, хто як, із плескотом попадали у воду й інші. Вода виявилася зовсім не льодяною, як чекали всі (особливо Верть), – вона огортала приємною пінявою прохолодою. Несподівано для себе всі помітили, що пливуть просто до водоспаду.

– Це якесь божевілля, – зауважив Юстас Едмундові.

– Я знаю. Та все ж... – кивнув Едмунд.

– Хіба це не чудово? – радісно скрикнула Люсі. – Чи ви помітили, що не можете відчувати страх, хоч би як ви не намагалися? Спробуйте!

– Правильно кажеш, можу присягнути! – після марної спроби вигукнув Юстас.

Діамант першим дістався підніжжя водоспаду, але Тіріан плів просто за ним. Останньою була Джил, і саме перед нею розкрилася найповніша картина того, що коїлося попереду. Вона побачила щось біле, що прудко линуло вертикальною поверхнею води, – то був єдиноріг. Неможливо було визначити, чи то він пливе, чи то

здирається водоспадом, мов скелею, але він просувався все вище й вище. Вістрям свого рога він «розрізав» водну поверхню у себе над головою, і вода двома веселками спадала йому на плечі. Просто йому на «п'яти» наступав Тіріан, що ворухив руками і ногами, мов зразковий плавець, але «плив» просто вгору, ніби дерся вгору стіною якогось велетенського будинку.

Найкумеднішими були собаки. Шалений галоп ніяк на них не вплинув: жодного разу не збилися вони з дихання, але тепер чхали, кашляли та бризкалися на всі боки повсякчас, бо гавкати на плаву – не найзручніша справа: кожного разу, коли роззявляєш пащу, до рота і носа набирається повно води. Але роздивитися все як слід у Джил не стало часу, бо за мить вона вже й сама підіймалася водоспадом. У нашому світі таке було б неможливо: навіть якби ви не втопилися одразу, величезна маса води, що падала в озеро із неймовірної висоти, розтерзала б вас об зубчасті скелі. Але в тому світі могло трапитись усе, тож ви лише підіймалися й підіймалися, а за стіною води виблискували різнобарвні камінчики і світло відбивалося від діамантових бризок. Через деяких час здавалося, що пливеш нагору в суцільному світлі – усе вище й вище; висота безперечно налякала б вас, якби на серці лишилася хоч крапля страху. Але його не було, а натомість тілом розливалось непередаване почуття радісного хвилювання. Нарешті вони дісталися казкової спокійної зеленової закругленості – тут, де закінчувалася нешумлива річка, вода переливала через край. Хоча й доводилося плисти проти течії, такі добрі плавці, якими вони були тепер, долали напір течії без зусиль. Невдовзі вони вже видряпалися на берег, мокрі та щасливі.

Попереду розкинулася велика долина, а вкриті снігом гори, що тепер здавалися значно ближчими, різко виокремлювалися на тлі синього неба.

– Усе вище і все далі! – гукнув Діамант, і вони знов припустили бігти.

Вони вже перебували за межами Нарнії, на диких Західних землях, про які ані Тіріан, ані Пітер, ані навіть орел до цього й гадки не мали. Але лорд Дігорі та леді Поллі пам'ятали цю місцевість. «А пригадуєш? А пригадуєш?» – час від часу кидали вони одне одному – їхні голоси звучали рівно, немов і не бігли вони так швидко, що їх не нагнала б і випущена вправним стрільцем стріла.

– Скажіть-но, лорде, – звернувся Тіріан до Дігорі, – чи правду кажуть люди, що ви двоє здійснили подорож сюди у самий день створення нашого світу?

– Так, – кивнув Дігорі. – І ввижається мені, ніби то було тільки вчора.

– І те правда, що подорожували ви на летючому коні? – розпитував далі Тіріан.

– Звичайно, – усміхнувся Дігорі. Але собаки навколо гавкали: «Швидше, швидше!», і чоловіки змовкли.

Так вони й мчали, усе швидше й швидше, доки не здалося, нібито вони не біжать, а летять, і навіть орел, що ширяв у височині, вже не зміг би їх перегнати, хоч би й волів. Вони проминали одну звивисту долину, а за нею ще одну, й іще, й іще, мов стріли підіймаючись крутими схилами пагорбів і швидше за вітер спускаючись з іншого боку. Інколи їм доводилося бігти уздовж річки, іноді – долати її вплав; подекуди їм зустрічалися гірські озера, які вони минали зі швидкістю невеличких моторних човнів, доки зрештою на дальньому краї довгого озера, синього, мов бірюза, вони не побачили гладкий зелений пагорб зі схилами крутими, мов боки піраміди, та з високою зеленою стіною, що оперізувала вершину. Але з-поза стіни визирали гілки дерев зі срібним листям та золотими плодами.

– Усе вище і все далі! – заревів єдиноріг, але підганяти когось не було потреби.

Вони рвонули вперед із підніжжя пагорба і, немов пінява морська вода, що її принесла хвиля, розбивається об скелястий берег, полинули вгору. І хоч схил той був майже так само крутим, як і якийсь дах, а трава була так само гладкою, мов на газоні для гри в гольф, ніхто жодного разу не послизнувся. Тільки на верхівці вони дещо сповільнили біг, бо опинилися перед високою золотою брамою. Якийсь час вони стояли перед нею, бо жоден не наважувався підійти й перевірити, чи відчиниться вона, чи ні. Усіх картали ті самі сумніви, що не давали їм спокою тоді, коли на очі їм трапились фрукти: «А чи можемо ми? Чи це правильно? Чи нам воно судилося?»

Але доки вони так стояли, звідкілясь із обнесеного стіною саду залунали звуки рога, голосні та мелодійні, і брама привітно розчинилася.

Тіріан завмер, затамувавши подих, бо навіть й уявити собі не міг, хто може вийти з тих воріт. Але йому й на думку не спало, що то буде такий-собі маленький, ошатний, ясноокий розумний миш, із червоний пером, устромленим у діадему в нього на голові. Поклавши ліву лапку на рукоять довгого меча, він вишукано вклонився та тоненько пропищав:

– Вітаю вас від імені Лева. Ходімо, усе вище і все далі!

На превеликий подив Тіріана, король Пітер, король Едмунд та королева Люсі несподівано кинулися вперед та впали на коліна перед мишем, вітаючи його та вигукуючи в один голос: «Ріпичип!» Від великого здивування Тіріан навіть задихав частіше, бо втямив, що дивиться на одного з великих героїв Нарнії, миша Ріпичипа, що поклав себе славою під час битви на Беруні, а потім разом із королем Каспіаном Мореплавцем здійснив подорож до краю світу. Але багато роздумувати над цим йому не довелося, бо дві дужі руки стисли його в міцних обіймах, а такий знайомий голос промовив:

– Овва, хлопче! А ти поміцнішав та повищав з того часу, як я тебе бачив востаннє!

То був його батько, славний король Ерліан. Але він був не таким, яким Тіріан бачив його в останній раз, коли його принесли, сполотнілого від поранень, яких він зазнав під час сутички із велетнями. Не був він і таким, яким Тіріан пам'ятав його в останні його роки, – сивоголовим воїном у старості. Ні, батько його був молодим і веселим, таким, яким він був багато років тому, коли грався із Тіріаном, тоді ще зовсім малим, у садку на подвір'ї Кейр-Паравелю теплими літніми вечорами, перед тим як відправити дитя спочивати. Тіріану навіть пригадався запах хліба з молоком, які йому зазвичай давали на вечерю перед сном.

«Залишу-но я їх ненадовго – нехай наговоряться, а потім й собі підійду привітаю короля Ерліана, – подумав Діамант. Чимало соковитих яблук здобув я від нього, коли гарцював малечею із Тіріаном». Але за мить увагу його відволік кінь, що саме виходив з воріт: крилатий кінь такий могутній та шляхетний, що навіть єдиноріг почувся маленьким лошам в його присутності. Кінь той затримався поглядом на лорді Дігорі із леді Поллі, а за мить радісно заіржав: «Е-ге-гей! Друзі!» – і обидва кинулися йому назустріч, вигукуючи: «Фледж! Старий добрий Фледж!» та вкриваючи його цілунками.

Та миш знову наполегливо покликав їх увійти, тож крізь золоту браму всі пройшли всередину, туди, звідки на них повівав запашний аромат квітучого саду, залиті сонцем галявинки чергувалися із прохолодними затінками, м'якою травичкою, поцяткованою біленькими квітами. І всі з подивом помітили, що садок виявився набагато більшим, аніж здавалося ззовні. Але часу подумати про це не було, бо з усіх боків до них поспішали люди, аби привітати новоприбулих.

Здавалося, усі, про кого вам коли-небудь доводилося чути (якщо, звісно, ви хоч трішечки знайомі з історією країни), зібралися зараз в одному місці. Тут були: пугач Сизокрил, простоквак Трясогуз, король Ріліан Зачарований, а потім Розчарований, і його мати, донька зірки, і батько його, сам великий король Каспіан. Неподалік від нього стояли лорд Дрініан і лорд Берн, і гном Тіквік, і борсук Трюфеліно поруч із кентавром Гленстормом та іншими героями Великої Визвольної війни. А потім з іншого боку з'явилися Кор, король Древлянський, із батьком королем Луном та своєю дружиною, королевою Аравіс, і

хоробрим принцом Коріном на прізвисько Разючий Кулак, а разом із ними – Ігого із Гвін.

А потім – з того Тіріан здивувався більше за все – звідкілясь зовсім із сивої давнини вигулькнули двоє добрих бобрів та фавн Тумнус. З усіх боків линули привітання, усі цілували одне одного та тиснули одне одному руки. Звідусіль лунали старі жарти (а ви й уявити собі не можете, як може прозвучати жарт віком у п'ять-шість століть), й увесь той натовп поволі опинився у самісінській середині фруктового садка, де з дерева на них споглядав птах-фенікс, а під самим деревом стояли два трони. На тронах тих сиділи король Френк та королева Елен, від яких беруть свій початок більшість давніх королів Нарнії та Древляндії. Тож Тіріан почувався так, як почувалися б і ви, якби предстали перед Адамом та Євою у розквіті їх літ.

Десь за півгодини – чи, можливо, за півсотні років, бо час там плинув зовсім не так, як тут, – Люсі стояла поруч зі своїм любим нарнійським другом, паном Тумнусом, озираючи з великої зеленої стіни простори Нарнії, що тяглися перед нею. З верхівки пагорб виявився значно вищим, аніж здавалося до того: виблискуючи крутими схилами, він спускався усе вниз та вниз, так що дерева внизу здавався не більшими за дрібки зеленої солі. Тоді вона повернулася спиною до стіни та оглянула садок.

– Здається, розумію, – задумливо мовила дівчина, – саме так. Цей сад, він як той хлів – всередині він виявляється набагато більшим, ніж здавалося ззовні.

– Саме так, донько Єви, – ствердно кивнув фавн. – Чим далі вглиб, тим більшим він стає. Усе дуже просто: зсередини він більший, ніж ззовні.

Люсі уважніше придивилася до саду і раптом збагнула, що то навіть і не сад, а цілий світ із власними річками та лісами, морем та горами. І от що дивно: здається, все це було їй знайомим.

– Розумію, – мовила вона знов. – Ми все ще в Нарнії, та тільки в Нарнії, так би мовити, більш справжній та прекрасній, ніж та, що залилася внизу і що теж була більш справжня та прекрасна, ніж та Нарнія, що лишилася за дверима хліва. Це як світ усередині світу... Нарнія усередині Нарнії...

– Саме так, – знизав плечима пан Тумнус, – це як та ж цибуля, тільки вивернута навиворіт: кожне наступне кільце виявляється

більшим за попереднє.

Люсі озирнулася по боках і невдовзі помітила, що із нею трапилася надзвичайна та чудова річ. Куди б і як би далеко вона не кинула оком, варто їй було придивитися до чогось, як те щось ставало ближчим та виразнішим, немов би вона дивилася на нього крізь телескоп. Зараз вона споглядала Південну пустелю, а за нею – величне місто Ташбаан; на сході можна було побачити Кейр-Паравель на самому узбережжі й навіть розгледіти вікно її колишньої спочивальні. Іще далі, вже в морі, поставали острів за островом, і так аж до краю світу; а там, за краєм, підпирала обрії височезна гора, яку вони колись назвали країною Аслана. Але тепер вона могла бачити, що гора та – лише одна з багатьох: разом вони вишикувалися у довге гірське пасмо, що оперізує цілий світ. Поглянувши ліворуч, вона побачила на деякій відстані від них щось, що спочатку прийняла за купчасту строкату хмару, та, придивившись пильніше, зрозуміла, що то не хмара, а справжні землі, і, затримавшись поглядом на клаптику тих земель, вона несподівано вигукнула: «Пітере! Едмунде! Скоріше ходіть сюди та подивіться!» І вони підійшли та подивилися, бо зір в них став гострим, як і в неї.

– Не може бути! – вигукнув Пітер. – Це ж Англія! А той будинок – то ж старий дім професора Кірка, саме там почалися всі наші пригоди!

– Я гадав, що будинок знищили, – промовив Едмунд.

– Так і було, – кивнув фавн. – Але те, що перед вами, – то справжня Англія всередині вашої Англії, так само як навколо вас – справжня Нарнія. І в тій справжній Англії добрі речі не можуть бути знищені.

Несподівано їхні погляди перебігли в інший бік, і Пітер, Едмунд та Люсі, не втримавшись від здивування, почали гукати комусь та махати руками: бо на іншому боці широкої та глибокої долини їм так само махали їхні власні батько й мати. Це нагадувало зустріч у порту, коли ті, хто стоять на палубі великого корабля, вітаються з тими, хто чекає на них на причалі.

– Як нам до них дістатися? – нетерпляче спитала Люсі.

– Немає нічого легшого, – відповів пан Тумнус. – Та країна чи ця країна – то істинні землі: вони як пасма гір Асланових. Тому треба йти гірським пасмом усе вище й усе далі, доки воно не виведе туди, куди треба. Але чуєте! Це ріг короля Френка! Він кличе нас у путь!

Невдовзі вони вже крокували всі разом (а було їх, правду кажучи, чимало) до велетенських гір, вершини яких губилися десь у небесній

блакиті так високо, що туди не сягнуло б око, якби навіть можна було бачити такі гори у нашому світі. До речі, снігу на них також не було: оперезані низками лискучих водоспадів, вони стояли безмежною зеленою стіною, порослою лісами та квітучими луками.

Землі, якими вони йшли, ставали усе вужчими, і по боках від них пролягали глибокі долини; і по той бік долин справжня Англія ставала все ближчою.

Світло попереду них розгоралося все яскравіше. Люсі побачила різнобарвні стрімчаки, що, мов велетенські сходи, вели їх уперед. А потім їй стало вже не до них, бо сам Аслан великими стрибками спускався зі стрімчака на стрімчак, мов живий водоспад, уособлення сили й краси.

Першим Аслан підізвав до себе Вертя, і не доводилося ніколи й нікому бачити віслюка, що мав би вигляд більш слабкого і безпорадного звіра за Вертя, коли він йшов до Аслана: поруч із величним Левом він видавався кошеним поруч із сенбернаром. Лев нагнувся та прошепотів щось Вертю, від чого його довгі вуха зовсім поникли, а потім ще щось – і вушка знову стали стирчаком. Ніхто не почув, що ж саме сказав йому Аслан, а той саме повернувся до них і вимовив:

– Щось на вигляд ви не такі щасливі, якими я бажав би, аби ви були.

На що Люсі обізвалася:

– Ми боїмося, що нас знову відішлють додому, Аслане. Стільки разів ти повертав нас із Нарнії до нашого світу.

– Вам нема чого боятися, – похитав головою Аслан. – Хіба ж ви не здогадалися?

Серце в усіх радісно тьохнуло і запалало радісною надією.

– Сталася залізнична катастрофа, – дуже м'яко промовив Аслан. – Ваші батько та мати, та усі ви – як ви казали у царстві тіней – мертві. Навчання закінчилося – канікули почалися. Сновид скінчився – настав ранок.

І що більше він говорив, то менше скидався тепер на Лева; але що трапилося після було таким незвичайним та чудовим, що й писати про те мені зовсім не годиться. Для нас історія добігла кінця, і ми можемо, не кривдячи серцем, сказати, що відтоді вони жили довго й щасливо. Але для них то було лише початком, початком їх справжньої історії, бо

все, що було до того: їхнє життя в нашому світі й усі ті пригоди в Нарнії – насправді ж були лише обкладинкою та титульною сторінкою, і тепер нарешті вони почали розділ перший великої історії, яку не в змозі прочитати жоден на землі. Триває вона без кінця, і кожен новий розділ у ній – кращий за попередній.

Примітки

1

Світове дерево, або Вічне дерево життя – уособлення єдності усього світу, своєрідна модель Всесвіту й людини, де для кожної істоти, предмета чи явища є своє місце. Це і посередник між світами – своєрідна дорога, міст, драбина, якими можна перейти до світу богів або в потойбіччя. Найчастіше у фольклорі як Світове дерево зображено дуб, явір, вербу, липу, калину, вишню, яблуню, сосну. Ростає Світове дерево у казковому просторі фольклору зазвичай на горі, посеред моря, у чистому полі, неподалік дороги. (*Прим. перекл.*)

2

1 ліга = 4828,032 м.

3

Боттом – персонаж комедії Вільяма Шекспіра «Сон у літню ніч».

4

Судячи з назви, то має бути механічний пристрій для перевірки поетичного розміру «ямба» чи «хорея» або для перекладання з одного розміру в інший.

5

Маленька Люсі, певно, плутає назву «гіротеодоліт» з ім'ям лангобардської королеви Теоделінди, що будувала католицькі храми на землях Ломбардії та Тоскани, і тому, на думку Люсі, повинна була мати стосунок до гіротеодолітів.

6

Човник із вербової лози.

7

Архітеутис, або Гігантський Кальмар, – рід океанічних кальмарів, що можуть вирости завбільшки з 18 м.

8

Кракен – міфічне морське чудовище гігантських розмірів, відоме за описами ісландських моряків, з мови яких і походить його назва.

9

Йотуни – персонажі скандинавської міфології, велетні, які часто зображуються потворами з двома головами або чотирма руками; за деякими джерелами, передували богам та людям, а жили серед холодної та кам'янистої пустки на північному чи північно-східному краю землі.

10

Ім'я походить від описаної Джонатаном Свіфтом у «Мандрах Гуллівера» міфічної країни гвінгмів, у якій володарюють розумні коні.

11

В арабській міфології – перевертні, що населяють місця поховань.

12

Бастаблі – герої популярної на час написання «Хронік Нарнії» дитячої повісті «Історія шукачів скарбів» Едіт Несбіт (1858–1924).

13

Колні-Гетч – божевільня в Лондоні.

14

Той, хто розуміється на рунах.

15

У північних народів ясен вважається Світовим деревом.